

*Vera Effigies D. THOMÆ CRAIG de Riccartoun
Equitis, Juriscensulti Edinburgensis in Scotia.*

ra, sed non videtur à pascendo dicta; quæ quoniam ad usum nostrum non pertinent, prætereo.

29. *Virgulta* nihil sunt nisi virgarum pullulantium multitudo, quæ procul dubio, etiam si non expressa fuissent, feudo & silvis accederent: sed nostri, dum ne quid omissum volunt, nihil intactum reliquerunt: sufficeret sola *silvarum* mentio, pro *ganistis, nemoribus & virgultis*.

30. De *Curias* & earum exitibus aliquæ quæstiones sive dubitationes nascuntur quotidie. Quod ad *Curias* live jus *Curie* pertinet, vassallus nunquam illud usurpare potest, nisi specialiter illi à domino suo fuerit concessum. Per *Curias* jurisdictionem, sive juris dicendi inter suos potestatem; per *exitus curie* multas, & reliquas conventiones (ut dici solet) intelligimus. Jus itaque *curie* tenendæ, sive juris dicendi, cum conceditur, illud tantum intelligitur, quod inter tenentes sive colonos ipsius domini dici potest, si fortè quæstio pecoris pascendi, pauperie factæ per pecudes, aut mercedum sive pensionum pro cultura agrorum solvendarum interveniat; vel inter eos qui domino & ejus feudo subditi sunt, vel etiam inter ipsos tenentes & dominum, si dilatio in solutione per tenentes fiat: nam in his casibus, vassallus, quatenus ei conceditur, domini est quasi deputatus, ejusque vice & officio fungitur; & quod majus est, in sua causa iudex esse tunc potest dominus. At in re graviore, vel *gladii potestate*, solus iudex Regius cognoscit: *gladii enim potestatem*, nemo, qui ab alio quam à Principe habet, delegare potest. Illud tamen generaliter observandum in delegata hac curia, sive jurisdictione, quod nunquam privativè, sed tantum cumulativè delegari possit; non enim est quasi translatio juris ex una persona in aliam, sed tantum mandata jurisdictio, quæ, non obstante delegatione sive mandato, adhuc remanet in delegante, eò etiam major quod substituere possit: nam hi feudatarii vices tantum dominorum obeunt, locaque eorum suppleunt; nec minus dominus, post investituram vassallo factam, jurisdictionem & curiam cum districtu retinet, quam antè eandem investituram.

Curia autem & *Curtis* idem significant, nempe locum in quo jurisdictio solet exerceri, qui plerumque erat in palatio domini, sive manso, ad quem tenentes convenire tenebantur: translaticivè pro ipsa jurisdictione, sive actu judicandi aliquando sumitur. Cum curia conceduntur etiam officarii, adjudicatores, & executores judiciorum, sive eorum creandorum potestas: quia (ut antea monui) concessio uno, ea omnia concedi videntur, sine quibus jurisdictio illa exerceri non possit (a).

31. Sequi solet *curias* & earum *exitus* vox *BLUIDWITS*, quæ nihil aliud est, nisi mulcta ejus qui in rixa vulnus infixit. *WYTE* enim *injuriam* significat, *BLUIDWYTE* cum ex cujus *injuriam* sanguis est effusus. Neque tamen vassallus, qui non habet *gladii potestatem*, de omni vulnere cognoscit; sed tantum de eo, ex quo neque membrum, neque membri usus in periculo est: illud nos *mutilationem* vocamus, cum membrum detruncatur, ac cum inutile ex vulnere redditur. Hæc ad superiorem jurisdictionem cogitur vassallus remittere. De his inferioris generis vulneribus cognitio tam ad dominum, quam ad vassallum pertinet, & uterque citare reos apud se accusandos potest. Sed cum nemo, pro uno facto, duo diversa judicia apud diversos iudices sustinere debet, utri obediendum quæret aliquis, si uterque iudicio contra vulnus inferentem agat? Et hanc quæstionem graviter agitatam inter Dominum de Innerleyth, & Lanfoum ejus vassallum, vidi: quæ tamen decisione non est finita, sed transactio. Quod ad me attinet, puto locum esse præventioni: alioqui, si dominus superior expectabitur, donec is iudicium acceperit, dilationes multæ nascuntur, in tumultibus & maleficiis, quod non est ferendum. Si uterque simul & ad unum diem reum citaverit, superioris domini conditionem priorem esse credendum est. Et licet *Curias* tenere vassallo non liceat, nisi id expressè à domino habeat, feudum tamen semper concedi videtur cum potestate colonos distringendi pro debitis feudi; hicque districtus naturaliter dispositioni feudi semper inest & inhæret.

32. *Herexelde* nomen nihil aliud quam domini debitum, & à Germanis vox de-

D. THOMÆ CRAGII

De *RICCARTON*, Equitis,

*In Senatu EDINBURGENSI Patroni celeberrimi
& jurisconsultissimi,*

JUS FEUDALE,

Tribus Libris comprehensum :

*Quibus non solum consuetudines Feudales, & Prædiorum jura, quæ
in Scotia, Anglia, & plerisque Galliæ locis obtinent, continentur;
sed universum jus Scoticum, & omnes ferè materiæ juris clarè &
dilucidè exponuntur; & ad fontes juris Feudalis & Civilis singu-
la reducuntur.*

EDITIO TERTIA, prioribus multò emendatior.

In qua singulæ Diegeses, five librorum capita, in Paragraphos distinguuntur, præmissis unicuique eorum summariis : Textuum præterea ex S. S. Scriptura, jure Canonico, Civili, Feudali & Municipali, cum ab Auctore allegatorum, tum aliorum eodem pertinentium loca ab illo prætermissa, in inferiori pagina fideliter adnotantur. Ubi etiam mutationes ab Auctoris temporibus in jure nostro ex statutis publicis factæ, quatenus materia ferebat, breviter subjiciuntur.

A C C E S S I T

*Rerum & verborum Index locupletissimus, unà cum Regularum seu Axiomatum juris in
hoc opere sparsim adhibitorum Sylloge, ac vocabulorum forensium Interpretatione.*

Opera & studio **JACOBI BAILLIE** Advocati.

EDINBURGI,

Apud THO. & WALT. RUDDIMANNOS, MDCCXXXII.

ducta est : solebant enim coloni, ut grati animi significationem præberent, dominis suis optimum movens animal testamento relinquere. Hodie ab intestato domini etiam jus hoc usurpant (a), sed sub hac moderazione, ut qui hereteldam capit ex bonis defuncti, per annum & diem heredes defuncti in possessione terræ à defuncto possessæ retinere debeat. Plura de hereteldis qui velit, legat Dominum Skenæum *De verborum significatione*, ut cuique suus stet honos illibatus ab alio.

33. Sequitur generalis clausula [*cum communi pastura*] quâ jus pascendi in pascuis communibus cum vicinis significatur. Hæc autem pascua, etiam non expressa, veniunt appellatione feudi aut fundi; *Pascua* autem ea sunt loca, ubi pecudes sive pecora (quo nomine omnes pecudes, quales sunt oves, boves, equi, armenta, quæ gregatim gramine vescuntur, comprehendendo) pascuntur. Hæc autem *pascua*, vel sunt *publica*, vel *privata*. Pascua autem ea sunt *publica*, quæ sunt alicujus collegii aut universitatis. Neque tamen promiscuè omnibus ea permittenda, sed tantum eis qui sunt ejusdem collegii aut universitatis. De his vide quid jus Cæsareum præscripsit (b). Sed si sint pascua universitatis, viz. per universitatem empta, singuli ex ea universitate pascere possunt, nisi constet non empta ad commodum singulorum. In his *publicis* pascuis, sive communi agro compascuo, quis ex usu & consuetudine jus pascendi habet; ita ut neque plura pecora, neque ultra stara tempora, pascere quis possit. In *privatis*, si aliquid inter eos, qui communionem servitutis habent, à principio constitutum fuit, id observandum pro lege erit: & ne fraus fiat, in pascendo semper observandum, ne morbosa pecora ex contagio reliquis pascensibus noceant, juxta illud,

*Morbida facta pecus totum corrumpit ovile :
Ne maculet reliquas, est removenda grege.*

Si nihil in pastura constituenda cautum sit, tunc aut pro proportionalibus partibus fundorum, quibus pascua cohærent, exerceri debent; aut ex usu & consuetudine præscripta in communibus pascuis, pascendi modus potest præscribi.

34. Quod si fundus omnino alienus est; veluti, si dominus, qui concedit feudum, jus etiam pascendi concedat, an etiam in fundo domini quis pascere potest? Nam supervacua esset illa clausula, [*in proprio fundo*], ubi pascendi jus nulli unquam negatum fuit. Itaque cum servitus in fundo alieno esse soleat, quid importent ea verba, [*cum communi pastura*], sæpius dubitatum vidi. Pro cujus nodi solutione, sciendum est, aut pascendi jus in agro compascuo, sive communi, pluribus feudis competente, aut in domini agro, aut suo, constitui. In suo, vana esset illius clausulæ adjectio: in domini arvo, locum non obtinet, nisi specialiter designetur locus domini proprius, ubi jus pascendi exercere quis potest; imò neque domini fundo, neque alieno, servitus unquam imponitur, nisi ea expressè constituatur ab eo qui potestatem habet. Nec præscriptio ultra hominum memoriam juvabit; & sic decisum vidi in actione mota inter Jacobum Dundas &

Elphinstoun de Schankie, qui prætendebat sibi jus pascendi in terris de Amistoun deberi, ex clausula in suo feudo à concedente domino inserta, nempe, [*cum pastura solita & consueta*], cum consuetudinem probare in se recepisset Elphinstonius, & temporis possessionem ultra hominum memoriam allegasset. Quod tamen aliter observatum plerique antea meminerant, & præscriptionem longissimi temporis, cujus memoria non existat, in his sufficere: nam antiquitus pro lege in iis servitutibus erat præscriptio, etiam secundum jus Civile. Sed posteriora derogant prioribus: quanquam in concedentis fundo aliter quibusdam videatur, quod sibi imputare dominus debuit, qui non apertius clausulam concepisset: itaque clausula illa, [*cum communi pastura*], tantum extenditur ad agros compascuos, sive ea pascua quæ in communi possidentur. In quo & hoc observandum, quod post concessionem juris pascendi, arctare aut imminuere non potest, nec ipse concedens, neque quis alius ex eis qui communionis sunt participes; neque illam terræ

por-

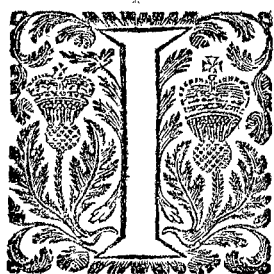
(a) Cap. 23. Quoniam attach. (b) Tot. tit. C. De pascuis publicis.

Serenissimo ac potentissimo Principi,

GEORGIO AUGUSTO II.

Dei gratia, Magnæ Britanniae, Franciæ & Hiberniæ Regi, Fidei Defensori, &c.

INSOLENS fortasse, PRINCEPS SERENISSIME, cuiuspiam videbitur, quod hoc D. THOMÆ CRAGII *De jure Feudali* opus; mea quâlicunque cura & industria emaculatum; commodioreque quam antea forma editum, augustissimo tuo nomini consecrare ausim. Verum, si quis facti rationem paullo attentius consideraverit, is tantum abest ut me temeritatis vel audaciæ queat arguere, ut contra, si alium mihi patronum quæsissem, rem prorsus iniquissimam, ac piaculo proximam me admisisse sit existimaturus. Cum enim clarissimus Auctor hunc suum Librum JACOBO Primo Britanniarum Regi, eidemque abavo tuo, inscripserit; ut proinde jam inter Regiâ bona quodammodo censendus sit; cui alii quam tibi, ejus regnorum heredi, hæc iterata utilibusque quibusdam accessionibus locupletata ipsius Editio inscribi merito potest?

Sed & aliò eoque justissimo titulo CRAGIUS hic noster Majestatis tuæ favorem & patrociniûm implorat; quod nimirum, cum te, REX CLEMENTISSIME, quæ præcipua regni tui gloria, subditorumque felicitas est, non ferreo scepro servilique metu (qui Tyrannorum mos est) tuis imperitare; sed tanquam verum patriæ patrem, cives tuos æquabili juris moderamine

deramine suavissimisque legum vinculis intra ordinem continere delectet, ad te peculiari quadam ratione spectare videantur ea doctorum virorum, inter quos CRAGIUS noster cum primis eminent, monumenta, quæ regnorum tuorum jura explicant & interpretantur, id est, quæ cives tuos ad suum cujusque officium, tum erga Principem, tum inter se mutuo, erudiunt atque informant.

Possum & illud commemorare, quod in prædicta illa ad suum Regem Epistola narrat ipse doctissimus CRAGIUS, id sibi inter alia in hoc opere propositum fuisse, ut regnorum Magnæ Britannæ, quæ ejus tempore agitabatur, in unum coalitionem promoveret, præjudiciaque quæ ei obstare videbantur averruncaret : & quamvis laudabile hoc institutum non nisi serius multo, ac centesimo demum post illius mortem anno successum habuerit ; fieri tamen non potest, quin tibi, qui universos tuos cives communi ac vere Regia benevolentia complecteris, scripta ejusmodi sint placitura, quæ ad tam optatum finem, in primisque ad mutuam tuorum subditorum inter se amicitiam & concordiam fovendam stabiliendamque sunt destinata. Hæc sunt, SERENISSIME PRINCEPS, quæ hanc mihi ad augustam tuam præsentiam adeundi fiduciam fecere : verum ne in publica commoda, si longiore sermone tua tempora morarer, peccare videar, memet summa cum ea quæ mei loci hominem decet reverentia subduco. Id solum reliquum est, ut supremum mundi arbitrum, Deum ter Opt. Max. cujus in terris vicem geris, precer & venerer, ut te quam diutissime mortalium cœtibus interesse patiatur, tibi que & illustri tuæ domui prosperissimos rerum omnium successus adferre velit : id quod animitus facio,

MAJESTATIS Tuæ,

Devotissimus subdi-
tus ac servus,

JACOBUS BAILLIE.

*EPISTOLA NUNCUPATORIA Auctoris,
inter ejus Adversaria inventa.*

Serenissimo augustissimoque Principi,

J A C O B O,

Dei gratia, Magnæ Britanniae, Franciæ & Hiberniæ Regi potentissimo S.

N I H I L hodie relictum est nobis, qui M. T. desideratissimâ præsentia sumus destituti, quàm ut animi ægritudinem ijs studiis solemur & oblectemur, quæ M. T. gratissima putamus, præcipuè si cum publica utilitate fuerint conjuncta. Nam ab ipsis auspiciatissimi imperii tui in Britannia initiis, nihil tibi prius, nihil potius fuit, nec in quo tanto studio & sollicitudine desudaveris, quàm ut duo hæc tuæ Britanniae regna, insensissimis inter se odiis antea efferata, tot urbium & exercituum cladibus nobilitata, in unum corpus & societatem tandem coalerent; ut utrique Genti, sub te Principe, *unum & commune periculum*, ut cum Poëta loquar, *una salus* esset in futurum. Bœotiam veteres Græci Martis orchestram dicebant, quòd in ea, tanquam in scena, Mars sua spectacula solitus sit exhibere: nam in ea Mardonius cum trecentis Persarum millibus apud Plateas occubuit; & Thermopylæ viginti millium Persarum & Leonidæ Regis Lacedæmoniorum cædibus erant insignes; & in Leuctris Bœotiae itidem pago Lacedæmoniorum opes funditus corruerunt; & Athenienses & Thebani memorabili prælio ad Cheronæam in Bœotia à Philippo Macedonum Rege fusi sunt, libertatisque tantum nomen seu umbra Græciæ relicta. Quòd si quis à veteri Bœotia in nostram Britanniam oculos convertat, non tam Martis orchestram aut theatrum dicet, quàm ipsius Martis natale solum, ædem & penetralia; denique & ipsam Martis aram, in qua parentes nostri humanis victimis soliti sunt litare. Quorum in Britannia malorum causas si quis perscrutatus fuerit, nullam aliam inveniet, quàm ejus in plura regna divisionem, & Regum inter se æmulationes; quòd alter ex alterius malis incrementum caperet, & hic parem, ille superiorem non posset ferre. Hanc labem M. T. eluere omni curâ & studio hæctenus conata est, repugnantibus fortasse multis, qui, longè à finibus utriusque regni dissiti, has calamitates nunquam ipsi senserant, in otio & voluptate, & ab omni periculo securi, domi & in nidulis suis consenscentes. In hoc M. T. studio, nemo est, qui summam tuam sapientiam

pietiam cum pietate conjunctam non admiretur : nam cum Deus Opt. Max. terram exsecratur in qua humanus sanguis funditur, & poenas & ultionem se expetitum minetur ; hanc exsecrationem ut expiaret, tuamque Britanniam liberaret, nihil prætermittis quod ad verè Christianum Principem pertinet. Et si quæ inter homines, & præcipuè in Britannia solent evenire spectemus, non minùs sapienter quàm piè id attentatum perspicimus : nam multarum gentium irruptionibus hæc Insula (ut in toto terrarum orbe nobilissima) non solùm patuit, sed etiam melior & fertilior ejus pars crebrò succubuit ; cujus causam Tacitus verissimè describit, dicens, cum Romani imperii Britannia facta primùm fuit provincia, *nihil Romanis adversus validissimas gentes tam profuisse, quàm quòd in commune nihil consulerent, & dum singuli pugnarent, omnes à Romanis victos.* Itaque non minùs sapienter quàm piè M. T. instituit, ut unum & commune utriusque esset gentis consilium, & adversus hostes idem animus : in eo imitatus Æneam Virgilianum, qui humeris suis patrem Anchisen à Trojæ incendio in terram extulit. Hæc autem adunatio sive conjunctio ut solida esset, & suis omnibus numeris absoluta, conventum etiam Jurisconsultorum utriusque regni dudum instituiti, qui de legibus utriusque populi inter se sermones conferrent, & in quibus convenirent & dissiderent despicerent ; si fieri possit, ut in utroque eadem leges iidemque mores observentur. Et licet plerique, falso opinionis errore, imperitis persuadere conantur, diversissima instituta & mores utriusque gentis non minùs inter se dissidere, quàm quæ ex diametro sunt opposita, aut, ut in Græco proverbio est, *δὲς διὰ πρᾶσων* ; statui, ut hunc errorem ex animis imperitorum eximerem, in hoc incumbere, ut de primis juris apud utramque gentem fundamentis & initiis sedulò perquirerem : audaci fortasse consilio, ne dicam temerario ; sed illud Poëtæ me consolatur, *In magnis & voluisse sat est.* Nam cum his quadraginta annis foro nostro me tradidissem, in eoque versatus quodcunque nominis est comparassem ; & cum mores nostros, quòque jure nostri utantur, quæque consuetudines in foro locum habeant, aliquatenus percepisse mihi viderer ; coepi etiam in mores & instituta vicinorum inquirere, quatenus jus Anglorum ex virorum doctorum commentariis est illustratum ; (nam, ut ingenuè fatear, fori Anglici formam vix ipso in limine salutavi.) Tandem, ex his doctorum virorum commentariis & scriniis, eadem utriusque juris, quod vel in Anglia vel in Scotia hodie observatur, fundamenta deprehendi ; eaque inter se conferendo, maximam inter se affinitatem in causis & rebus omnibus dicendis & cernendis habere manifestè comperi. Formas actionum, & procedendi modum in foro, scimus omnes aliam à nobis, aliam ab illis observari : sed, pace vicinorum nostrorum dixerim, neque temerè mihi videor hoc asserere, nostras formas actionum & procedendi in judicio omnium gentium, quas unquam vidi, formis præferendas. Subjectum nostri instituti est FEUDORUM doctrina, quâ nulla tractatu dignior, nulla utilitatibus reip. commodior. Hoc enim jus Feudale his multis seculis omnibus Europæis gentibus ita placuit, ut nulla sit in Christiano orbe gens, (addo etiam & immanissimos Turcas,) quæ non ex eo leges suas & instituta descripsit. Natum autem hoc jus in ea Italiæ parte, quam hodie vocamus Lombardiam, antè Galliam Cisalpinam Romani dixerunt, à ferocissimis gentibus primò introductum, progressu temporis à viris magnis li-

matum & concinnatum : & , everfo Longobardorum regno, cùm ipsis victoribus æquiffimum hoc jus videretur, à Gallis per manus acceptum, in Francia & Normannia primò fedes fibi fixit ; unde ad nos primùm, mox ad Anglos, fed cum Conquæftore Normannorum Duce, derivatum eft. Hujus feudalis difciplinæ fundamenta à gratitudine & ingratitude defcendunt : nam ut acquirendi feudi feu beneficii fola domini benevolentia & gratitudo eft caufa, fic & amittendi fola partium ingratitude. Neque in focietate civili ullum fanctius & certius vinculum eft retinendæ amicitiae vel benevolentiae, quàm hoc feudale facramentum, quo alter alteri in omnibus, tam in pace quàm bello, adeffe ope & confilio tenetur : fi alteruter fidem fallat, meritò juris, quod in feudo habet, amiffione punitur. Itaque, AUGUSTISSIME REX, ut ad M. T. orationem convertam, nihil tibi, nihil toti reip. tanto ftudio & follicitudine curandum eft, nihil ad utriusque tranquillitatem prius aut potius, quàm ut hujus Feudalis juris præcepta & confuetudines quàm arctiffimè obferventur : nam fi tota Britannia in partes vel minutiffimas fecetur, nulla erit quæ non in feudo de M. T. teneatur, (ut in foro loqui folemus,) nulla quæ non fidem debeat. Quòd fi illibatum & intaminatum perftiterit hoc jus, perpetuâ tranquillitate, imò & felicitate, Britannia sub M. T. auspiciis fruetur. Eft enim hoc jus Feudale omnium morum & officiorum gymnafium, & unicum præfidium adverfus dominorum & vaffallorum injuftas cupiditates : nam tam dominos quàm vaffallos in officiis parendi & imperandi continet, ne pacis vel belli tempore facienda omittant, vel non facienda faciant, & arctiffimis fidei & poenæ vinculis utrumque coërcet : nempe, ut vaffallus dominum adverfus omnes in bello juvet ; præliantem, etiamfi vitæ periculum præfens fit, non deferat ; domi in omnibus confiliis adfit ; arcana non prodatur ; pericula detegat ; denique ut vaffallus domino reverentiam & fidem, tanquam parenti, in omnibus dictis & factis exhibeat : utque, ex adverfo, dominus in eadem vaffallo teneatur, nifi quòd reverentiæ officia dominus præftare non cogatur. Hæc funt hujus difciplinæ capita præcipua, cujus difciplinæ præfidiis divina illa tua natura tanquam fulcris innixa, & quafi manu porrectâ, allevabitur ad juris & æquitatis perfectam cognitionem ; quâ nihil in terris præftantius, nihil Deo Opt. Max. (cujus fpirans imago Rex in terris eft) gratius. Memini me aliquando apud Xenophontem legiffe, Perfærum fuiffe institutum, ut liberos fuos in tenera ætate difputationibus fcholasticis exercerent, non in nugis & tricis dialecticorum, fed in actionibus forenfibus ; & præcipuè de illo crimine judicium agitare folitos, quòd maximè in caufa effet, ut homines mutuo fe odio infectarentur : vehementer enim urgebant caufam ingritudinis, fi quæ occurriffet ; & fi quem fcirent beneficium acceptum non agnofcere, nec cùm poterat gratiam retuliffe, in hunc feveriffimè animadvertabant ; cùm eos, qui ingrati effent, judicarent & Deos majorem in modum negligere, & parentem, patriam & amicos : & paulo poft, eos qui quinquagefimum annum excedebant, in his caufis judices conftituebant, & Seniores dicebant ; quâ voce Feudiftæ noftri dominos sæpe significant. Mirum quin hi feudorum libri, qui undique præmiis & poenis (duobus omnis bene conftituendæ reip. vinculis firmiffimis) & gratitudinis, ingritudinis, & Seniorum vocibus refonant, aut à Perfærum moribus originem fumpferint, aut qui eos primi instituerant apud Perfærum

(si ratio rectorum pareretur) fuerint educati. Imò hodie, licet in totum jus Civile frequentissimi sint commentarii, Interpretesque, qui universum jus scriptis suis illustrarunt; nulla tamen juris Civilis pars est (nam & jus Feudale sub jure Civili comprehendo) quæ tot doctissimorum virorum scriptis & lucubrationibus exulta, quàm quæ de usibus & consuetudinibus feudorum inscribitur: nunquam alioqui tantas operas in eo excolendo impensuri, nisi hanc partem non solum juris Civilis, sed omnis humanæ societatis potissimam credidissent, nempe cujus subjectum esset gratitudo & ingratitude, quæ omnia humanæ vitæ officia sub se comprehendunt; nam, ut Cicero, *In ingratitude nihil mali non inest*. In horum commentariis feudalium consuetudinum laudes sparsim occurrent. Erunt fortasse, quibus nihil, nisi quod ipsi fecerunt, placeat; qui nostram hanc forensis opellam elevent, freti Terentiano illo, *Nihil à me hinc dici, quod non sit dictum prius*. Quibus hoc unum respondeo: Me in hoc mihi vel quàm maximè gratulari, quòd nihil meum, nihil novum in hoc libro adduxerim; usum tantum forensis nostrum cum jure feudorum scripto contuli, ut jus nostrum, quod vagum & incertum à plerisque creditur, in aliquam formam & artem redigerem: in eoque solo quantulamcunque gloriam mihi arrogem, quòd primus ex nostris mihi videor qui id tentaverit; quod ut felicius aliis eveniat, & sua pro nostris meliora exhibeant, enixissimè precor; aut si nostra errata corrigendi tantum studium in animum induxerint, ne illud quidem indignabor, sed ob patriæ communis utilitatem & dignitatem, ut ea quàmprimùm in lucem producant, per communis patriæ utilitatem & commodà publica vehementer oro & obtestor, gratiasque quàm maximas tam meo quàm patriæ nomine habebo. Mihi sanè lignatoris gratia sufficit, qui in sylvas ut ligna cædat proficiscitur, aliis ea relinquens polienda & formanda. Si puritatem linguæ Latinæ quis hinc desideret, meminerit nos in re forensi versari, forensibusque verbis uti coactos, ne de verbis nimium solliciti aliquando rem ipsam amitteremus. Hoc saltem mihi promittere audeo, si juventuti reip. administrandæ cupidæ hæc nostra placuerint, vel me invito perlegentur; sin minus, ne, rogante me, quisquam erit qui attinger. Qualemcunque tamen hanc nostram opellam M. T. (cujus judicio, tanquam lapidis Heraclyi attactu, aureorum nummorum puritas probatur) consecrare ausus sum, & ut serenâ & exporrectâ fronte recipias, tuique vultus divino splendore lucem infundas, & ab oblivionis injuria vindices, vehementer oro; licet erunt qui indignum M. T. munus hoc censébunt: sed sciant illi, non minùs Deos *farre pio* & *saliente micâ*, quàm solidis hecatombis placari; saltem sub tui augustissimi nominis tutela delitescant, ut Teucer Homericus sub Ajacis clypeo, unde securus & ipse non solum Trojanorum impetus declinabat, sed & eos suis telis retrocedere coëgit. A multis sanè eo nomine plus gratiæ & auctoritatis promerebor, si ea M. T. quodammodo placere intelligant.

M. T.

Subjectissimus & obsequen-
tissimus subditus,

THOMAS CRAGIUS.

M^r ROB. BURNETUS,
Auctoris per neptem ex filia progener,
Cupidæ Legum Juventuti
S. D.

Quam præstiterit inclytus Imperator Justinianus, in veteri jure Civili ordinando, enucleando, enodando, conjungendo & in ordinem digerendo, non tacent annales & Auctor noster; nec dicam lippis & tonforibus notum, sed certo scio paucis verè doctis & juris peritis incognitam. Ut tamen tyronibus & juris candidatis aliqua in parte satisfaciam, non pigebit hic breviter referre, supplens quædam omisâ ab Auctore nostro, & tenuem collationem instituere inter Imperatorem Justinianum & Auctorem hunc nostrum; ut sciatur ab omnibus, qui hæc legent, quantum vetustas debuit Justiniano, quantum hæc tempora debeant Auctori huic nostro, si parva licet componere magnis.

Cùm confusa esset tota juris Romani & Civilis ratio, confarcinati ex legibus Regiis, legibus XII. Tabularum, legis actionibus, legibus à populo Romano latis, Senatufconsultis, Plebiscitis, jure Prætorio & Ædilitio, constitutionibus Principum & responsis Jurisprudentum; Julius Cæsar leges, quas effreni regnandi libidine turbaverat, digerere instituit, postquam populos in communi tumultu resistentes ad pacem adegit, iisdem armis, quibus antè, suam quietem retinentes, in media bella projecerat. Sed hanc animo curam agitantem, Brutus & Cassius deprehenderunt. Quin etiam Gregorium & Hermogenem, privatos homines, quamvis impar & debilis, aliquâ tamen commemoratione digna sollicitudo incessit, mali publicè grassantis remedia tentandi. Confectis enim à se Codicibus suum nomen uterque præscripsit; in quos Gregorius Imperatorum constitutiones ab Hadriano ad Gallienum, Hermogenes à Claudio, qui Gallieno in imperio successit, ad Diocletianum conjecit, nullo nisi temporis discrimine observato. Nec dissimili studio Theodosius junior in eandem curam incubuit, & Christianorum Principum leges Codice Theodosiano includit. Sed nec Gregorii, nec Hermogenis, nec ipsius Theodosii conatus quicquam profecit, & potius exitio fuit quam saluti: nam omne jus Civile, cùm sub veterum malorum pondere vix spiraret, indigestâ mole obruerunt. Itaque, dilapsis omnium consiliis, legum restituendarum laborem toties infelicem ad Justinianum fata deduxerunt: qui, licet tres potissimum causæ gloriam digesti juris affectantibus multa impedimenta objecerant; nempe, ruinosa legum vetustas, quæ fuit ab urbe condita ad Justiniani principatus initia annorum 1278; juris sibi adversi discordia & antinomja; & moles immanis, ac numerosus immanium librorum exercitus, perpetuâ hostium inæqualium serie formidabilis, erant enim omnino duo penè millia: non expavit tamen ad tantæ molis impedimenta Justinianus, sed potius ipsâ rei asperriam difficultate mentem acrius irritatam, erectis Regio vigore spiritibus, contra obfirmavit; nec cessavit, donec squalidi juris illuvies hoc ordine deterfa est, ut

primum

primùm Imperatorum constitutiones, ab Hadriano tribus codicibus, Gregoriano, Hermogeniano & Theodosiano, malè disjectas, exactæ sedulitatis homines (inter quos meritò eminebat Tribonianus, quicquid obloquantur alii) colligerent. Illarum enim memoriam, quæ ante Principem Hadrianum viguere, tenuis fama tunc sustinebat; cum verba penitus obsoleta evanuisissent, sensum verò huc illuc distractum Jurisconsulti suis libris variè sparsissent. Unde primò emissâ est constitutio de novo Codice faciendò, anno Christi 528, Indictione sextâ, imperii Justiniani solius primo, 13 Februarii. Deinde, anno 530, Indictione octavâ, imperii Justiniani solius tertio, die 15 Decembris, exivit in lucem constitutio de conceptione Digestorum. Ab hoc die tres anni compositioni Digestorum seu Pandectarum dati sunt: ac statim, anno Domini 533, Indictione undecimâ, imperii Justiniani solius anno sexto, die 21 Novembris, Institutiones auctoritate legum donatæ sunt, à Justiniano priùs lectæ & recognitæ, (licet quidam impiè maledici & inepti eum *Analphabetum*, suo ipsorum nomine, appellent.) Deinde, post mensem circiter, id est, die 16 Decembris, prodiit tandem memorabilis constitutio ad Senatum & omnes populos de confirmatione Digestorum. Denique, anno sequenti, die 15 Novembris, manus extrema operi legitimo imposta est, editâ constitutione de emendatione Codicis Domini Justiniani, & secundâ ejus editione, quâ hodiernus Codex sancitus est, quem ideo repetitæ prælectionis inscriptum hodie versamus. Utinam novus aliquis emergeret Justinianus, qui fastidiosos Interpretum juris commentarios & confusam eorum farraginem novâ operâ è medio exterminaret: sed hoc optandum potius quàm sperandum.

Sed videamus quid nobis præstiterit Justinianus hic noster Scoticus, ante cujus tempora, qui juris Scotici erant candidati, & ambiebant patroni fieri in Senatu Edinburgensi, vel inferioribus subselliis, nihil habebant quò dirigerentur ad propositum finem assequendum, nulla adjumenta studiorum; sed incerti quam rationem & viam in legum studio insisterent, ne quod paucis annis exsequi possent, in eo seculum impenderent, vel ab ore Advocatorum vel Judicum pendebant: qui æquè incerti, ultra metas liberè vagabantur, nullâ certâ lege constricti, quorum arbitria sæpe erant pro legibus. Totum enim jus nostrum municipale, vel ex actis Parliamentorum constabat, vel ex decisionibus Senatûs Edinburgensis, vel Dominorum Sessionis, ut communiter à vulgo vocabantur. Illud enim jus, quod vulgariter *Regiam Majestatem*, ab initialibus verbis, vocamus, ad imitationem Institutionum Justiniani, quorum initium est *Imperatoriam Majestatem*; (ut omittam hîc quærere, utrum jus nostrum proprium hoc fuerit, à Davide I. scriptum vel statutum, ut nostri volunt, an à vicinis, & Richardo de Glanvilla mutuatum;) & reliqua quæ in eo libro congesta sunt, *Quoniam attachiamenta*, tempore Davidis I. edita; *Modus tenendi curias baronum*; *Exegesis tractatûs Quoniam attachiamenta*; *Leges burgorum*, editæ tempore Davidis I.; *Leges forrestarum*, incerto auctore; *Iter Camerarii*, sub Jacobo III. editum; *De Maritagio*, incerto auctore; *Statuta Gilde*, à Roberto Durhame Majore Berwici, & Simone Marechal, & aliis ibidem civibus edita; *Leges portuum*, incerto auctore; *De Judicibus*, incerto auctore: omnia in ordinem redacta & in lucem emissâ à clarissimo viro D. Joanne Skenæo de Curriehil Equite, Clerico Registri, Concilii & Rotulorum, præter vetera acta quorundam Regum, Malcolmi, Gulielmi, Alexandri, Roberti I. II. III. & Davidis Brussii, auctoritate publicâ non nitebantur; & omnia ferè in desuetudinem abierunt.

Quod ad acta Parliamenti attinet, in archivis latebant diu, donec primò vetere vel nigro caractere (unde *nigra acta* dicta sunt) à quodam Licprevick edita. Postea, curâ & studio dicti clarissimi viri D. Joannis Skenæi, publici juris facta sunt acta Jacobi I. & successorum Regum, usque ad finem anni Christi 1597. Postea successivè addita sunt reliqua acta Jacobi VI. Caroli I. & II. Regum, nullo nisi temporis discrimine observato, singula integro perpetuoque contextu. Sed eorum pauca erant exemplaria, (unde non mirum si hodie venalia non extent,) & difficulter in manus studiosorum veniebant. Nec conferebat lectio istorum actorum multum junioribus: pleraque enim in desuetudinem abierunt, nec observabantur; unde dicere

cere solebat Buchananus noster, ut ferunt, *bonum fore, si unum conderetur actum, quo reliqua juberentur observari*: pleraque etiam magis tangunt politiam regni, quam civiles controversias, & pauci sunt casus juris in iis decisi.

Decisiones Senatûs Edinburgenfis multò plus conferebant, si omnibus fuissent obviæ: sed partim erant variæ & incertæ, & pro arbitrio judicum mutationi obnoxiiæ; partim latebant in abdito & in archivis. Circumferuntur quædam *Præctica* veteres Balfouræi, Ledingtoni, Vimæi, Hamiltonii & aliorum; & inter alios utilissimus tractatus clarissimi viri, & in foro ac jure Civili ac nostro exercitatissimi, D. Thomæ Hope de Craighall Equitis, Advocati Regii: nec dubito, quin plura hujusmodi ejus viri lateant apud filios digna quæ lucem aspiciant; & si iis ita visum fuerit, forsitan aspicient. Sed omnes hi, sive Tractatus, sive Præctica, vel paucorum erant in manibus, vel malè & ineptè descriptæ, ita ut in multis locis nullus ex iis perfectus & perspicuus sensus erui posset. Audio, clarissimi viri D. Alexandri Gibsone de Durie Equitis, mihi plurimum colendi, & cui multum debeo, Senatoris quondam doctissimi & sagacissimi, acris ingenii, & judicii excocti, *Præcticas*, vel quid simile, apud filium cognominem & heredem tanquam nobile cimelium domi servari. Spero non invilurum patriæ & posteris tam nobile & elaboratum opus: nihil enim prodire potuit à tam exacti & subacti ingenii viro, quod non oleat lucernam; oculatus enim fui testis sæpe, per spatium 24 annorum, cum eum aliquando honoris causâ, aliquando ob negotia interpellarem, nunquam eum à me deprehensum, nisi occupatissimum in jure Civili & Doctoribus juris evolventis, (jus enim Scoticum in serinio pectoris gerebat,) & ut conjicio, in jure Civili cum jure Scotico maritando: multum filio debet Scotia, ob hoc opus emissum in publicum ejus curâ & impensis. Quod avo præstitit, non negabit patri, nec spero finet perire dignas operas tam digni patris.

Jus Civile apud nos non obtinet, sed ratio juris Civilis, deficiente jure nostro municipali, semper in magno fuit pretio apud nos, & magni habita à doctis & juris peritis judicibus, & eam sæpe sequuti sunt in causis decidendis; & magno est usui patronis in foro versantibus, si eâ rectè sciant uti: hoc opus, hic labor est, quod pauci assequuntur. Cum hic esset status juris Scotici, & hæc misera conditio & difficultas candidatorum juris Scotici, ut ipse experientiâ didici, primus Auctor noster, tanquam alter Justinianus, lucem è tenebris eruit, & sub nomine *Trium librorum de Feudis* totum jus Scoticum complexus est, & omnes ferè materias juris clarè, dilucidè & distinctè exponit, & ad fontes juris Civilis & Feudalis omnia ducit: jus Anglicum frequenter, jus Gallicum non rarò adjungit; ita ut paucæ sint in Europa gentes, ubi jus Civile & Feudale viget, quibus non sit futurus utilis hic liber. Habetis nunc, juris Scotici candidati, quem ducem sequamini, qui certius filo Ariadnæo è labyrintho omnium difficultatum vos explicabit, & citò in forum deducet: ut de hoc opere verè dici possit, quod de collectione juris Romani Justinianus, qui tit. 1. *De Justitia & Jure*, in Institutionibus, post definitam *Justitiam & Jurisprudentiam*, *His*, inquit, *generaliter cognitis, & incipientibus nobis exponere jura populi Romani, ita videntur posse tradi commodissimè, si primò levi ac simplici viâ, post deinde diligentissimâ atque exactissimâ interpretatione singula tradantur: alioqui, si statim ab initio rudem adhuc & infirmum animum studiosi multitudine ac varietate rerum oneraverimus, duorum alterum, aut desertorem studiorum efficiemus, aut cum magno labore, sæpe etiam cum diffidentia (quæ plerumque juvenes avertit) seriùs ad id perducemus, ad quod leviori viâ ductus, sine magno labore, & sine ulla diffidentia, maturiùs perducì potuisset.* Addam testimonium viri clarissimi, mihi amicissimi & plurimum colendi, D. Ludovici Stewart de Kirkhill Equitis, qui ipse mihi narravit, se, cum rediisset ex Gallia, ubi per quadriennium aut triennium, aut eo circa, juri Civili operam strenuè navavit, desperâsse de foro, & abjecturum fuisse studium juris Scotici, nisi in hunc librum incidisset; quo adjutore, erexit animum, & statim se foro applicuit: & exinde factus est patronus disertissimus, quo nemo acutiùs, tersiùs, concinniùs, & majori cum fide unquam actitavit causas.

Ne autem vos ignoretis, quis qualisve fuerit auctor hujus operis; scitote origine fuisse civem Edinburgensem, honestis parentibus civibus natum, heredem ædium in eminenti urbis parte, ex adverso Orientalis partis præcipui urbis templi, dicti *D. Ægidii*; quas magnificè postea extruendas curavit, lapide quadrato: in anteriori quarum parte est *Λιθόστρωτον*, vel pavementum lapidibus quadratis stratum, frequentissimum totius urbis deambulacrum, quod *Lapidi-pavium*, vel *Piani lapides Magistri Thomæ Craig*, adhuc vulgò dicitur. Græcè & Latine doctus fuit supra omnes sui sæculi: totam ætatem exegit in literis & inter libros: juvenis juri operam dedit in Gallia: fuit inter patronos fori eminentissimus toto vitæ tempore, integrâ & incorruptâ fide, judicio solido & subactò, summâ humanitate. Anno Christi 1604, nominatus à Parlamento, & vocatus à Rege Jacobo VI. cum aliis 30 proceribus regni, ad unionem inter Scotiæ & Angliæ regna conficiendam. Multa raræ & exquisitæ eruditionis documenta dedit, multis doctis collationibus inter ipsum & clarissimum & doctissimum virum *D. Camdenum*, & alios Angliæ viros doctos habitis, cum summa voluptate auditorum, & magna ejus nominis fama. Unde decrevit Rex eum cum aliis Equitis titulo insignire. Sed ille, honores mundanos despiciens, cum audiret se ad hoc vocandum, tacite se subduxit: & cum relatum esset Regi, ideo eum se subduxisse, quòd nollet Eques fieri, imperavit Rex ut ab omnibus haberetur pro Equite, & non amplius diceretur *Mr. Thomas Craig*, sed *D. Thomas Craig Eques*: sed ipse titulum istam nunquam admisit. Multum hospitalitati deditus fuit, ita ut mensa ejus non solum tenuioribus, sed omnibus bonis, præcipuè doctis, multis etiam proceribus passim pateret; unde non parum imminuit rem, saltem parum auxit rem, non curans ditescere. Obiit ferè sexagenarius, Edinburgi, anno Christi 1608, aut eò circa.

Quod potui præstiti in hoc opere emendando, & à mendis repurgando: sed piaculum duxi recedere à verbis Auctoris, aliquid addere vel detrachere, nisi summa necessitas cogeret, & nullus ex verbis sensus posset elici. Nullum habui exemplar quod consulerem, præter exemplar typographi, & aliud mendosum valde: & aliquando ad incitas redactus, coactus sum consulere veterem & doctum amicùm Magistrum Joannem Nisbet Advocatum, ejusque exemplar aliis correctius & emendatius. Non mirum si quædam sint errata typographica, cum tanta fuerit distantia loci inter typographum & me, nempe 70 milliarum & duorum fretorum maris: & longum fuisset schedas semel correctas sæpius remittere, donec liberæ fierent ab omnibus mendis.

Accipite igitur, bonæ spei Juvenes, opus hoc tam diu expectatum, tot votis expectitum, ut ait Justinianus sub finem præemii Institutionum, summâ ope & alacri studio; & vosmetipsos sic eruditos ostendite, ut spes vos pulcherrima foveat, toto legitimo opere perfectò, posse etiam nostram remp. in partibus ejus vobis credendis gubernari. Cogitate cum Persio Christiano,

*Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus aut metæ quâ mollis flexus, & unde:
Quis modus argento, quid fas optare, quid asper
Utile nummus habet, patriæ carisque propinquis
Quantum elargiri deceat, quem te Deus esse
Fussit, & humana quâ parte locatus es in re.*

Cogitate quæso, Juvenes, quis debeat esse propositus finis Advocato & Jurisperito Christiano; non turpe lucrum, (quia quod Advocatis datur non lucrum, non merces, non pretium, non salarium, sed honorarium in jure dicitur,) non congestio auri & argenti, non *conjunctio domus domui, agri agro, donec nihil amplius sit loci*; quibus væ pronunciat Deus per Esaiam (a): cum Davide enim Latino,

Præstat

*Præfat supellex sobria,
Reſteque parva recula,
Quàm rapta per vim divitum
Fastidioſa copia.*

Sed cum ſcientia juſti & injuſti, praxis & proſecutio juſti, fuga injuſti; ut de jure conſultus ſincere & fideliter & ſine diſſimulatione reſpondeat; ut nullius juſtueatur aut foveat; etiam ditiffimi vel conjunctiffimi, niſi juſtitiâ & æquitate nitatur; ut paratus ſit viduis, orphanis, pauperibus & aliis miſerabilibus perſonis gratis patrocinari in juſta cauſa, & contra potentiores tueri, niſi juſta impediât cauſa. Cogitate quæſo, Juvenes, ultimum illud & ſeverum judicium juſti Judicis, ubi nulla fraus, nullus dolus, nullæ moræ, nullæ tergiverſationes locum invenient; ubi omnia nuda & aperta, nihil occultum & abſconditum; ubi omnibus nudis omnium geſtorum in carne ratio reddenda eſt. Quales vos hic in judiciis geſſeritis, tale ibi exſpectate judicium. Nihil ibi aurum & argentum, nihil prædia & poſſeſſiones, nihil liberi & amici, nihil clientes proderunt; ſed ſolum teſtimonium bonæ conſcientiæ, ſibi conſciæ, quòd ſine fucò, ſincere & ex animo ſtuduerint gloriam Dei promovere, & bonis omnibus adjumento eſſe ad juſ ſuum aſſequendum; omnem injuſtitiã oderint, nec ſcientiã juris ſibi à Deo datã, aut aliis donis uſi ſint ad juſtitiã evertendam aut injuſtitiã promovendam. Hoc ſi ſtudueritis ex animo, hic ſi ſit vobis finis ſeriò propoſitus, lætum illud tunc audietis, *Euge; ſerve bone & fidelis, ingredere in gaudium Domini tui, & Venite, benedicti Patris mei, poſſidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento (a)*. Quò nos omnes, precor, ſuo tempore ducat miſericors & benignus noſter Deus, per & propter Filium ſuum Jeſum Chriſtum; quibus, cum Spiritu Sancto, ſit laus, honor & gloria in ſecula ſeculorum.

AMEN.

(a) Matth. xxv. 21 & 34.

JACOBUS BAILLIE J. C.

Lectori benevolo S.

Cum nemini ferè, qui Jurisprudentiæ nomen dedit, sit ignotum, quàm illustrem, non apud suos modò, sed & exteros etiam, D. THOMAS CRAGIUS locum teneat; non est, Lector benevole, quòd viri, supra meam commendationem longè positi, scriptorumque ipsius laudibus recensendis, tempora tua inutiliter desperdam. Id potius à me expectabitur, ut quæ me ad hanc Juris ejus Feudalis editionem suscipiendam rationes impulerint, quidque in ea procuranda à me præstitum sit, paucis exponam. Atque, ut illinc incipiam, cum ipse deprehendissem, aliique idem conquesti essent, nobilissimo huic & in jure nostro principi operi id præcipuè utilitatis deesse, quòd justo rerum in eo comprehensarum Indice destitueretur; consilium protinus mihi incessit, materias omnes in eo tractatas inter legendum subnotare, atque in locos communes juxta Alphabeti seriem digerere. Id, sive Repertorium, sive Indicem appellare mavis, in privatos meos usus primò destinatum, cum aliis fortè ostendissem, auctores illi mihi fuerunt ut eum publici juris facerem. Et quidem initio institutum fuit, ut in eorum gratiam, qui priorum editionum, ac præsertim Edinensis, exemplaria sibi antea comparaverant, istuncce Indicem, ad primam illam Edinensem editionem adaptatum, seorsim evulgarem. Sed cum id plerisque insolens ac penè præter exemplum videretur, mutato deinde consilio, ad novam totius operis, cui & Index ille subnectendus esset, Editionem me accinxi. Id porro ut libentiùs aggrederer, alie etiam rationes suaserunt. E quibus haud postrema ea est visa, quòd binæ illæ quæ præcesserant editiones infinitis propemodum ac fœdissimis erroribus essent inquinatæ. De prima editione rem indubiam reddit prælargus ille qui à fronte conspicitur erratorum syllabus, qui tamen non decimam eorum, quæ in hac nostra sustulimus, partem complectitur. Et quamvis vir doctissimus Luderus Menckenius, qui posteriorem editionem adornavit, quàm plurimis locis sanam sinceramque lectionem restituerit, multa tamen ejus diligentiam subterfugerunt; & (quod Typographi oscitantia præcipuè imputandum) multa, quæ priori editioni aberant, sphalmata huic sunt injecta; adèd ut haud raro integræ voces, interdum & sententiæ, ad sensum Auctoris prorsus necessariae, in ea deficiant: id quod quibusvis, vel nostram vel primam cum illa editione conferentibus, facili labore constare potest. Adjecit quidem Menckenius materiaram Indicem; sed cum ille summa tantum rerum

rerum capita sequatur, curtusque proinde admodum & jejunus sit; fieri non potest, quin Auctoris sententiam minutiùs exquirentem, aut sæpe frustretur, aut ad varia identidem loca, non sine tædio, diducat. Noster autem hoc vitio ne laboraret, aded operam dedimus, ut verendum potiùs sit, ne nimia ipsius copia ei fortasse vitio vertatur. Verùm, cùm nemo ferè sit, qui non superesse sibi aliquid, quàm deesse malit, facilis mihi, apud æquos judices, patebit, spero, hujus rei venia.

Proxima (ut illuc redeam) post Indicem cura fuit, ut ipsius Auctoris textus, quoad ejus fieri posset, emendatissimus prodiret. Id autem quò certius accuratiusque assequeremur, (neque enim industriæ nostræ ex toto in hac re sumus confisi,) in subsidium porro advocavimus codicem MS. qui in Bibliotheca nostra Juridica Edinburgi asservatur, quémque vel ab Auctoris Amanuensi, vel certè ante ejus obitum exaratum, manifestis indiciis compertum habemus. Præstantissimi hujus codicis cum impressis sedulò collati ope, plurima in utraque priore editione malè affecta, quæque absque eo esset vel oculatissimum ingenium fefellissent, loca, integritati suæ restituimus. Neque tamen, post tantum laboris in hac re exantlatum, librum tibi ab omni labe (quis enim id præstare ausit?) immunem promitto. Nonnullas, ut verum fatear, mendas ipse observavi; alii, nec dubito, plures reperient: sed cùm eas nec multas nec graves futuras confidam, candidus & humanæ conditionis memor Lector earum mihi culpam facilis condonabit.

Hæc sunt, quæ de hac quam nunc exhibemus editione te L. B. monitum volebam. De cæteris quæ ei accesserunt, quorumque utilitas neminem latere possit, satis est in ipsius fronte indicasse. Id tantùm adjiciendum habeo, Glossarium, sive Vocabulorum quorundam forensium Interpretationem, non tam meâ sponte subnexam esse, quàm ne querendi ansam quispiam arriperet, me quidquam in hac, quod in Lipsiensi editione, de qua ferè tota deprompta est, haberetur, omisisse. Aliter enim doctissimus CRAGIUS, vel nulla, vel certè paucissima vocabula adhibuit, nisi quæ vel ipse explicat, vel in jure Feudali protrita, & vel tyroni cuivis satis obvia sunt. Quapropter & hanc muneris suscepti partem levioere pede percurrentem duxi. Tu, Lector benevole, commodis tuis inservire cupienti face, & vale.

D. THOMÆ CRAGII

Vita, Scriptis & Progenie, brevis Narratio.

D. THOMAS CRAGIUS de *Riccarton*, Eques, ex antiqua Cragiorum de Craigston (quod prædium est Buchaniæ, Septentrionalis Scotiæ regionis) gente oriundus, patrem habuit Robertum Cragium mercatorem Edinensem, illius quem diximus gentis Principis filium natu secundum. Vitales primùm carpisse auras existimatur anno circiter Æræ Christianæ MDXLVIII. Postquam verò curâ & diligentia propinqui sui Joannis Cragii Theologi id temporis celeberrimi educatus, prima linguarum & philosophiæ in Scholis & Academiis patriis tyrocinia posuisset; in Gallias deinde, ad majorem ingenii cultum capeffendum, profectus, Jurisprudentiæ præcipuè animum applicuit: in qua, omnique elegantiore literatura, tantos progressus fecit, ut plerisque æquales suos facillè anteiret. In patriam post aliquot annos redux causis coram summis Scotiæ tribunalibus orandis se dedit: quo in munere tanta cum laude se gessit, adeoque summa ejus tum eruditio, tum vitæ integritas enituerunt, ut anno MDCIV. cum JACOBUS, apud nos ejus nominis Sextus, duorum M. Britannia regnorum, quæ anno superiore sub ejus unius ditionem concesserant, coalitionem, sive Unionem quam dicimus, obnixo animo moliretur, ille ab Ordinibus Scotiæ unus interque præcipuos ad rem tam arduam tractandam promovendamque sit delegatus.

Ab omnibus ferè sui ævi, sive eruditionis, sive virtutis famâ florentibus viris summo in pretio habitus fuit; eorumque multis aut sermone aut literis, magno præsertim illo Angliæ Antiquario, Gul. Camdeno, familiarissimè est usus.

Primum doctrinæ suæ insignisque in omni jure peritiæ documentum dedit hunc, quem jam tertiâ vice in lucem emittimus, *de Feudis* librum: in quo, alter veluti Justinianus, leges suas patrias, quæ rudi hæctenus ac indigesto Chao ferè similes, confusæ incultæque jacuerant, in clarum distinctumque ordinem redegit; jureque non Civili modò & Canonico, sed & variarum præterea gentium consuetudinario, mirum in modum illustravit.

Postquam hoc pacto primos sui ingenii fœtus patriæ ac juris Scotici candidatis CRAGIUS consecrasset, proximus ipsius labor patriæ parenti, hoc est, Regi suo JACOBO VI. est dicatus: cujus *hereditarium* in regnum Angliæ *successionis jus*, cum Parsonus quidam Jesuita, sub mentito Dolomanni nomine, libro de ea re edito impetere atque elevare ausus esset; ille forti elatoque animo in eum calamum stringens, Regis sui jus tam doctis nervosisque rationibus stabilivit & confirmavit, adversarii que argumenta, vel potius cavillationes, diruit & convellit, ut omnium (nisi quos Pontificiæ religionis in Angliam contra jus fasque revocandæ furor occæcaverat) judicio, personatus ille Dolomannus causâ profus victus & profligatus censeretur. Eruditissimi hujus operis exemplar in Bibliotheca Jurisconsultorum, & plura forsitan alibi supersunt: nec dubium quin typis mandatum publicam quàm magnopere merebatur lucem aspexisset, nisi pacificus qui mox sequutus est JACOBI VI. ad regnum Angliæ accessus ejus edendi consilium supervacaneum reddidisset. Non ita pridem tamen ex Latino sermone, quo illud Cragius conscripserat, in Anglicum à Reverendo admodum viro Jacobo Gatherer conversum præloque commissum, doctorum manibus versatur.

Neque minus de Regibus suis, totoque adeò nomine Scotico, meritus est CRAGIUS tertio suo scripto, cui *Disputationi de Homino* titulum indidit: quo Historicorum quorundam Anglorum, in primisque Raph. Holinshedii, qui Scotiam feudum Angliæ clientelare, ipsiusque Reges Angliæ Regum beneficiarios esse contendunt,

dunt, calumnias redarguit, Scoticumque imperium liberum esse & absolutum, nulliusque præterquam suorum Regum sceptro subditum, solidissimis argumentis demonstrat. Quod autem hoc scriptum in apicum non prodierit, vix alia ratio reddi potest, quam quod quorundam animos metus teneret, ne vetusta inter duas gentes odia, quæ placidâ jam unius Principis dominatione consopita videbantur, hoc pacto recrudescerent, & in novos forsan motus erumperent. Cæterum, cum alii postea Angli Scriptores, & in his ante annos complures Petrus Heylinus, & nuper Tho. Rymerus Historiographus Regius, eandem Camarinam movere voluerint, causam inde sibi datam ratus est vir haud incelebris Geo. Ridpathus, ut hoc CRAGII nostri scriptum, quod omnium telis retundendis par esset, Anglico sermone donatum typis evulgaret.

Quarto eique postremo doctissimi CRAGII operi, quod *De Unione regnorum Britannicæ* inscripsit, occasionem itidem præbuit perennis illa & indefessa patriæ charitas. Cum enim, quod toties votis optârat, scriptisque pro virili promoverat, insigni tandem Dei Opt. Max. beneficio effectum videret, ut divulsa hæctenus, mutisque per plurima secula cladibus afflicta Scotiæ & Angliæ regna, sub legitimo unius Principis moderamine conquiescerent; cumque præterea Princeps ille serenissimus id unice operam daret, ut sua hæc Britannicæ regna arctiore adhuc necessitudinis vinculo conjungeret: ille, ut laudabili huic Regis sui instituto obsecundaret, utque ejus coalitionis utilitatem, plurimaque in utrumque regnum inde redundatura emolumenta ostenderet, non voce solum in Delegatorum (inter quos unum eum & è primoribus missum diximus) confesso utendum ratus, sed hoc etiam scripto libello; in quo totas ingenii vires, egregiamque quâ pollebat doctrinam & eloquentiam, id ut evinceret, præjudicataque quæ ei obitabant opiniones hominum animis eximeret, exprimit. Huic quidem præclaro Regis JACOBI consilio, CRAGIIque nostri conatibus & votis eventus non respondit: neque res iterum imperante CAROLO II. tentata feliciorum successum sortita est. Hæc demum gloria (si ita dicenda sit, res enim, pro variis hominum affectibus commodisque, variè probata aut improbata est) augustissimæ ANNÆ Reginæ temporibus est reservata, cujus auspiciis illa tantopere celebrata utriusque gentis in unam conjunctio perfecta tandem ac consummata est.

Sed, ut ad CRAGIUM nostrum redeam, tot ejus tamque insignia in patriam & Principem merita quin acceptissima omnibus fuerint, non est dubitandum. Rex certe JACOBUS gratum suum animum & benevolentiam vel hoc indicio testatus est, quod eum Equestri dignitate (qui magnus illo seculo honos habebatur) ornandum volebat. Verum cum vir modestissimus, utpote qui non splendidos istos & inanes sæpe titulos, sed verum illud quod in sola virtute positum est decus appeteret, nunquam ut eum honorem agnosceret adduci posset; Rex, quod proximum erat, omnibus præcepit, ut CRAGIUM Equitis nomine ubique salutarent.

Illud penè me præterierat, quod tamen haud injucundum memoratu est, CRAGIUM nostrum non adeò severioribus his studiis, operæque forensi, quam illi negotiosissimam obtigisse credendum est, se totum tradidisse, ut non subinde amœnioribus literis animum suum oblectaret. Ejus rei luculentum specimen habemus, egregia illa ac ubere verèque lacteâ venâ effusa, quæ in *Deliciis Poëtarum Scotorum* locum sibi illustrem carmina invenerunt.

Neque, inter tot suæ pietatis in patriam pignora, inter causarum forensium jurgia & strepitus, inter animi cum Musis remissiones, cultûs Divini & humanitatis officia, aut privatas suas necessitudines CRAGIUS neglexit. Nam (ut alia omitam) cum ipse pater Robertus, ritibus Pontificiis (quibus à prima quasi infantia innutritus fuerat) etiam in provecta (ut fieri solet) ætate addictissimus viveret; nunquam tamen destitit filius, donec patrem, salvâ quâ decuit reverentiâ, hortando ratiocinandoque ad recti viam, id est, ad puriorem religionem traduxisset; quod & summo ipsi gaudio fuit. Quanto autem studio & affectu religionem Reformatam amplecteretur, tabulis suis testamentariis, anno MDXCI. septemdecim ante ipsius mortem annis confectis, insigniter declaravit. In iis enim sanctè protestatur, se ut in ea religione hæctenus vixerit, ita in eadem, tanquam unica vera & incorrupta à Christo Servatore nobis tradita doctrina, ad extremum vitæ halitum perseveraturum. De-

inde

inde, postquam se suaque æterno rerum Conditori ardentissimis precibus commendasset, uxorque, unde se pro loco dignè sustentaret, providisset; filium natu maximum per Dei suamque amorem obtestatur, ut fratrum suorum parentis instar curam gereret.

Sed neque intra suam tantum (quod multis solitum) familiam CRAGII nostrifletit benignitas: verum ille memor se hominem, & quod majus est, Christianum esse, nihilque adeò humani à se alienum putans, egenis suamque opem implorantibus facilem se præbebat, & quoad potuit suppeditabat. Laudatur in primis ejus hospitalitas, quæ tanta erat, ut ipsius mensa tenuioribus, virtutisque vel literarum opinione cognitis, assiduè pateret. Hi mores, hi mentis habitus CRAGIO nostro fuere; cumque eodem tenore omnia rectè vivendi munia impleret, decursò tandem mortalis ævi stadio, sanctissimam Deo animam reddidit, postridie Nonas Februarias, anno partæ per Christum salutis supra millesimum sexcentesium octavo, ætatis suæ sexagesimo. At vivit adhuc viretque, non per Scotos suos modò, sed & omnes non barbaras gentes, latè fusa viri fama,

————— *Quam nec ventura filebunt*
Secla, nec ignota rapiet sub nube vetustas.

Id solum laboris mihi superest, ut de ipsius sobole pauca adjiciam. Ex uxore, femina lectissima, Helena Heriota, Comarchi de Trabrown in præfectura Hadintonana filia, quatuor filios, tres filias suscepit. Filius, quem diximus, natu maximus LUDOVICUS, vivo adhuc patre, in Senatorium ordinem, hoc est, inter supremi fori Scotici Judices ab JACOBO VI. est allectus, & Equestri dignitate titulo Domini de Wrights-houses honestatus, idque (raro iis temporibus exemplo, quibus pauci admodum, nisi quos, præter alias dotes, longa rerum experientia commendabat, ad tanti muneris fastigium eveherentur) cum annum tantum ageret trigesimum quartum. De quo etiam & illud memoriâ dignum narratur, quòd quoties ipsius pater aperto (ut moris est) capite coram eo causas orasset, illè, ut pium filium decuit, parentem aperto item capite & reverenter audiret. Secundus ei filius erat D. Jacobus Cragius de Castle-craig & Craigston in Comitatu Cavanæ & Letrumi in provincia Ultoniensi Hiberniæ, qui strenuam adversus rebelles Hibernos anno MDCXLI. operam navavit; atque pro patriæ defensione fortiter sine prole occumbens, amplam suam hereditatem fratri suo minori reliquit Joanni Cragio; qui JACOBO VI. Medicus ordinarius, CAROLO I. Archiater fuit. Quartus CRAGII nostri filius fuit Robertus: à quo duo filii generati, Thomas, qui absque sobole decessit; & Joannes, qui uxorem duxit Heriotam Comarchi de Ramorgnie heredem; cujus posterii, sed mutato primogeniti cognomine, terras de Ramorgnie in Fifa adhuc tenent.

Ex filiabus D. THOMÆ CRAGII natu maxima, Margarita, matrimonio collocata est D. Alexandro Gibsono de Durie, Equiti & Senatori; unde florentissimæ Gibsonorum de Adifston & Durie, indeque Moraviorum de Polmais & Fotheringhamiorum de Powrie familiæ materno genere sunt propagatæ. Secundò genitam, Elisabetham, conjugem duxit Jacobus Johnstonus, & ex ea pater factus D. Archibaldi Johnstoni de Warrifston, Equitis & Senatoris: cujus filius Jacobus Johnstonus, summus quondam Scotiæ Secretarius, viridi adhuc placidissimæque senectute in amœno suo prædio rustico apud Anglos fruitur. Fuit & prædictæ Elizabethæ & ex eodem thoro genita filia Rachel Johnstonæ, quæ Roberto Burneto, tum Jcto, postea supremæ curiæ Senatori titulo Domini de Crimond nupsit. Is est Rob. Burnetus, qui profoceri sui D. THOMÆ CRAGII opus feudale typis primus mandandum, Præfatione suâ additâ, curavit. Ex hoc autem matrimonio bini ei filii prognati, D. Thomas Burnetus, Eques ac Medicus Regius, & D. Gilbertus Burnetus, S. Th. primùm in Academia Glasguensi Professor, postea Sarisburiensium Episcopus, scriptis multifariis ingentique nominis famâ celeberrimus. Utrique liberi aliquot nepotesque supersunt: è quibus unus tantum, utpote meritis nobis magis cognitus, memorabitur, D. Thomæ filius, Gilbertus Burnetus, Jctus, & ex Quinqueviris Regiis tributis (quam vulgò Excisam vocamus) in Scotia Præfectis unus. Tertia CRA-

GI I nostri filia, Janeta, Joanni Belchifio de Tofts nuptum data, deque eo D. Alexandri Belchifii de Tofts, Equitis & Senatoris, duarumque filiarum, Helenæ & Janetæ, mater facta.

Ut ad D. LUDOVICUM Cragii nostri primogenitum revertar : ei unica tantum proles mascula fuisse memoratur ; cui, à nomine avi, Thomæ nomen impositum : tres autem filias habuisse dicitur ; quarum una, Alexandro Brodio de Lethen connubio juncta, unicam tantum filiam superstitem reliquit ; quæ Ludovico Grantæo de eodem, familiæ suæ Principi, nupta, quatuor ei filios, Alexandrum, Jacobum, Georgium & Ludovicum ; totidemque filias, Elisabetham, Annam, Janetam & Margaritam enixa est. E filiis (quòd natu maximus absque prole defunctus, alii duo conjugio soluti militarem vitam agant) solus D. Jacobus nobis memorandus ; qui nunc primos suæ familiæ honores tenet, atque ex uxore, D. Humfredi Colchonii de Lufs filia unica & herede, non suæ solum Grantæorum, sed & Colchoniorum etiam genti heredem protulit : ut filias aliquot omittam, unam Gulielmo Duffo de Bracco, omnium Scotiæ Comarchorum agri facile ditissimo ; alteram D. Henrico Innesio de eodem, Equiti, nuptum elocatas. Ex filiabus autem Ludovici Domini de Grant, maxima pervefustæ Rosæorum gentis Phylarchæ Hugoni Rosæo de Kilravock conjunx data : secunda Gulielmo Grantæo de Balindalloch, Cohortis quam independentem vocant Præfecto : tertia D. Roderico Mackenzæo de Scatwell, Equiti : quarta Simoni Fraserio de Beaufort, nunc Regulo de Lovat. Hæ utriusque Grantæorum filia pulchrâ & numerosâ sobole ampliffimas in quas innuptæ sunt familias auxerunt.

THOMÆ II. Ludovici filio uxor desponsata est Elisabetha Cranftona, Gulielmi Reguli de Cranfton filia : quæ ei unum filium, Ludovicum ; sex autem filias, Helenam, Janetam, Margaritam, Annam, Mariam & Saram, procreavit. Harum maximam uxorem accepit Thomas Lermontius Advocatus : qui trinâ ex ea sobole auctus ; Ludovico, Centurione ; Gulielmo, Medicinæ Doctore, qui cœlibem adhuc vitam agunt ; & Margaritâ, quæ D. Gulielmo Calderwodio de Polton, Equiti, summique fori Senatori, nupta, trinis minimum liberis eum beavit, filio nimirum Thomâ Calderwodio J. C. duabusque filiabus ; quarum altera Gulielmo Congaltonio de eodem, J. C. altera D. Roberto Stuardo de Tillicultrie, Equiti & J. C. sunt elocata. Secunda Thomæ II. Cragii filia in conjugium data Borthuico de Crookfton, materque ex eo facta Joannis Borthuici Advocati. Tertiam uxorem habuit Gulielmus Calderwodius V. D. apud Dalkethenses Minister. Quartam Georgius Mentethus Mercator Edinburgensis. Quintam Jacobus Donnius de Smellum. Sextam denique Jacobus Cancellarius de Shielhill. Hæ omnes præter ultimam progeniem post se reliquerunt.

LUDOVICO II. Thomæ II. F. Ludovici I. N. Thomæ I. PN. ex uxore Margarita Dalglesia, Roberti Dalglesii de Lauriffton filia, quinque filii, quatuor filia sunt susceptæ. Filiorum maximus, THOMAS, ante multos annos deceffit, unicâ filiâ relicta, Helena : quæ Gulielmo Carmichaeli de Skirling J. C. & Comitibus Hyndfordiæ fratri, in conjugem data, duos ei filios, totidem & filias peperit. Secundus ROBERTUS, itidem J. C. fratri Thomæ in prædium de Riccarton, quòd feudum esset masculinum, successit ; qui vinculi conjugalis expertem vitam elegit. Joannes natu tertius peregrè profectus militiæ nomen dedit ; ubi Locumtenentis, quem vocant, honores adeptum, ne altiùs affurgeret præmatura mors prohibuit. Quartus JACOBUS, causarum etiam patrônus, Jurisque Civilis in Academia Edinburgena Professor : quod munus cum multos annos summa cum assiduitate obiisset, proximo mense Augusto, magno sui desiderio relicto, fatis concessit. Ex prima uxore Mariona Fraferia, Alexandri Fraferii de Strichen filia, unam tantum, sed primo ævo extinctam, filiam habuit : ex secunda autem, Christiana Dundassia, Roberti Dundassii de Arniffton, Senatoris, filia, duo ei filii, THOMAS & ROBERTUS, (Cragiæ familiæ spes altera,) duæque filia, omnes impuberes, supersunt. Quintus & natu minimus Ludovici II. filius est Gulielmus Cragius, qui Londini mercaturam exercens, conjugem quidem, sed nullâ jam vivâ sobole, habet. Ex quatuor, quarum meminimus, Ludovici II. filiabus, primam Joannam matrimonio sibi junxit Geor-

gius Dannistonius Mercator Dublinensis; secundam Elifabetham, D. Joannes Gibsonus de Adifton; Eques; tertiam Helenam, Alexander Brandius de Redhall; quartam denique Margaritam, Joannes Falconerius J. C. Hæ omnes maritos suos multa jucundâque prole parentes fecerunt.

Hæc sunt quæ de clarissimi D. THOMÆ CRAGII progenie dicenda habuimus. E quibus liquidò apparet, plurimas, quæ nunc in Scotia florent, illustres potentisque familias (ut alias inferioris quidem, sed honestæ tamen fortis præteream) ex illius femine prægnatas, atque inter ejus posteros paternâ maternâve sanguinis serie censendas esse. Atque hoc egregiæ viri pietati & meritis à Deo Opt. Max. magna ex parte datum videtur: cujus, in sacris literis, ut multis aliis locis, Psalmo cxii. promissum extat, *Deum timentium semen potens fore in terra; proborum nationem fortunatam futuram.*

THOMÆ DEMPSTERI, J. U. D. Delic. Poët. Scot. Vol. I. p. 330.
 EPICEDION THOMÆ CRAGII, Poëtæ summi & Jurisconsulti eximii, causarumque in supremo Scotiæ Senatu patroni; ad D. Ludovicum Cragium Equitem, filium, ejusdemque curiæ Senatorem.

Tollite Pimplææ, feralia numina, frondes
 Aonio lætas templo, palmæque virentis
 Ligna procul; nullis niteant altaria vittis.
 Omnia Cyrrhææ spirent lugubria rupes,
 Proque hederis apium, pro lauru mœsta cupressus.
 Irrepat devota rogis, plorataque taxus;
 Omnis & atrato paries veletur amictu.
 Vester honos CRAGIUS moribundi corporis artus
 Exuit, & fortem Naturæ legibus æquam
 Passus, ad Elysiæ animarum præmia valles
 Concessit, quamvis consumptæ in fine senectæ
 Triste sui desiderium post fata relinquens;
 Euboici dignus transcendere pulveris annos,
 Et Pylios superare dies, Phrygiamque senectam.
 Scitis enim, & meminisse juvat, cum matris ab alvo
 Prodiit, & primas teneris vagitibus auras
 Impulit, hunc gremio vestro latuisse; Levana
 Adfuit, & mulcens gratum Ilithyia dolorem.
 Tunc & Calliope, nati post funus acerbum
 Orpheos, arrisit primum, plectroque remisso,
 Hunc sibi progenitum cecinit, nec defuit omen.

Nam simul ut venere anni, prædivite venâ
 Argolicas exhaustit opes, & Mantua felix
 Si quid miratur Smyrnæis æmula plectris.
 Dignus quem premeret commixtâ quercus olivâ,
 Ultimus merito redeat si Flavius orbi.
 Non Phryges hic versos, ereptaque vellera Colchis,
 Dulichiique fugam Regis, non arma Deorum
 Impulsu tentat vano: sed docta canentem
 Regia majestas monita est mirata, Britannos
 Dum collaudat avos, & magno stemmate ducit.
 Quem si prisca ætas, si secla antiqua tulissent;
 Non tantum Æneas habuisset nomen, & axis
 Theffalus obscuro forsan latuisset in orbe:
 Cognita nec Dirce, Thebana aut bella fuissent,
 Nec Medea suos jactaret vana labores:
 Sed nec fama loquax memoraret Punica tela,

Improba & Æmathii nec Julia fulmina belli :
 Quin majus loquar, Ægypto illi cederet ortus
 Qui canit Augustum, & magni Stilichonis honores.
 Nec satis. Obscuris si quæ olim ingrata vetustas
 Obruerat tenebris, illi labor unicus orbi
 Promere, & historias per tempora noscere certa.
 Ut metuenda Getis indixit bella Sesostris,
 Et Pharios Regum currus cervicibus egit.
 Assyrius ceu frena orbis, ceu Regia Medus
 Sceptra tulit, ceu Persæ oriens admisit habenas,
 Ceu Macedo imperium tenuit, ceu milite forti
 Perdomuit gentes, urgente cupidine laudis,
 Roma triumphatis utroque à cardine terris.

Mox & Romani quatiens Demosthenis arma,
 Judices attonitos rapit in sua pondera sensus
 Quò lubet, atque animos faciles flectitque movetque;
 Sive cliens patrios census, & jura reposit, &
 Seu capitale nefas urget, non promptior alter
 Cepisse oratâ sublimem lite coronam.
 Sed nec venale eloquium, cui gratior extat
 Gloria, quàm optati fallax injuria nummi.

Ergo age, ferales ornat dum præfica pompas,
 Et tuba solenni clangit lugubria cantu,
 Justitium sit triste foro, vadimonia Prætor
 Differat, & mœstæ claudantur carcere leges.
 Et tu sandapilam genitoris, Nate, verendam
 Illacrymans produc; quam non pollinctor avarus,
 Non vespillo nocens, non inscripta agmina tangant :
 Sed subeant humeris patres, & lecta Senatûs
 Majestas, & quos legum facundia ditat.
 Teque licet tantis damnârit perfida Clotho
 Cladibus, ingentis animo monumenta doloris
 Officiis, Ludoice, piis ostende, sed ægræ
 Frenum adhibe menti, ne sit diffusior æquò
 Iste dolor, vincat curas respectus honesti.

Occidit heu ! genitor, desolatumque reliquit,
 Sed mortalis erat, sed feros venit ad annos,
 Sed clarum dignis peperit sibi nomen ab actis,
 Sed soboli patefecit iter, quo gloria gentis
 Cresceret, & tanti floreret stemmatis ordo :
 Et super aurati jam parta palatia cœli
 Sublimis residens, molimina vana laboris
 Nostri atque humanæ ridet ludibria fortis,
 Cui natus fuerat, jam tandem sine potitus.

E P I T A P H I U M.

CAllebat juris formas, Lintonus obivit.
 Pollebat linguæ fulmine, Scharpus obit.
 Doctrinâ **C R A G I V S** reliquos superabat, & ille
 Pene eodem Elysiis tempore tranat aquas.
 Aut à Caufidicis cohibe, mors improba, falcem;
 Aut summi valvas, Scotia, claude fori,

C H R O N O G R A P H I C O N.

PIsCibVs hærebat IVnCrVs PhœbI IgneVs aXIs,
 ECCE solLVM CragVs VIrat, & astra sVblt.

INDEX Titulorum seu Diegefeon.

LIBER I.		Dieg.	Pag.
1.	D E origine Juris in genere,		1
2.	De juris Civilis sive Romani origine & progressu, & quis ejus apud nos usus?		9
3.	De juris Canonici origine, progressu, & quis apud nos ejus usus?		15
4.	De Feudorum origine & progressu;		23
5.	Refutatur eorum opinio, qui juris Feudalis originem à veteri Romanorum jure deducunt,		30
6.	Quando jus Feudale, quod consuetudinarium tantum est, & dici solet, scripto comprehensum? qui Scriptores? ubi primò receptum pro jure? & de ejus subjecto,		33
7.	Quo tempore jus Feudale in Britanniam pervenit? & quo jure Angli hodie utuntur?		38
8.	Quando jus Feudale in Scotiam pervenerit? & quo jure hodie Scoti utantur?		46
9.	De Etymologia feudi, ejusque Definitione,		53
10.	De feudorum Divisione,		67
11.	De divisionibus feudorum quæ apud Gallos & Anglos in usu sunt,		83
12.	Qui feudum dare possunt? & primò de Laicis,		98
13.	De feudis Ecclesiasticis sive Clericalibus,		115
14.	De his qui feudum possunt accipere,		126
15.	Quæ res in feudum dari possunt?		134
16.	De jure Regis in feudis, & de Regalibus,		147
LIBER II.			
1.	Quibus modis feudum acquiritur?		166
2.	De feudi Constitutione, deque Investitura propria & impropria,		178
3.	De prima parte investituræ improprie, quam Chartam dicimus,		192
4.	De Evictione, sive de Warrantizationis actione,		205
5.	De Conditionibus in investituris vel		
	circà investituras apponi solitis,		215
6.	De Reversionibus & mortuo vadio,		221
7.	De Saisinis, sive secunda parte investituræ improprie,		235
8.	Quid juris vassallus ex investitura consequatur?		249
9.	De Migrando, sive actione ad removendum colonos,		265
10.	De Locationibus sive Assedationibus,		277
11.	De mutua inter dominum & vassallum Obligatione,		282
12.	De feudi Renovatione,		295
13.	De Successionibus,		306
14.	De successione Fæminea, tam directâ quàm collateralis,		322
15.	De successione Collateralis, & Conquestu,		329
16.	De successione Talliata,		336
17.	Communia de successione,		345
18.	De his quæ impediunt successionem,		363
19.	De Non-introitu,		377
20.	De Custodia, quam Guardam sive Wardam dicimus, & Relevio,		387
21.	De Maritacione sive Maritagio,		402
22.	De Conjunctis investituris seu Infeudationibus, de Tertia, & de Curialitate,		413
LIBER III.			
1.	D E Resignationibus & Renunciationibus,		429
2.	De Licitacione, quam Appretiationem dicimus, & Adjudicatione,		445
3.	Quibus modis feudum ob delictum amittatur? & de Recognitione,		460
4.	De jure Prætimefcos,		476
5.	De Disclacione, Purprestura, & aliis modis feudi amittendi, qui circa feudum ipsum versantur,		486
6.	De reliquis causis amittendi feudi, quæ circa personam vassalli versantur, & quædam de domini delictis, & aliis generalia,		503
7.	De veterum judiciorum forma in causa feudali,		512

FEUDORUM

LIBER PRIMUS.

DE

Origine JURIS in Genere.

Diegesis sive narratio prima.

1. Propositum Authoris in exordio hujus operis. 2. Quæ fuerat hominum conditio post diluuium. 3. Unde societates politicæ, & civitates. 4. Cives, civitas, & urbs ut inter se differant, & jura varia pullulascant. 5. Regum prima institutio, & regimen, quo neque judiciis, neque vinculis, sed tantum pudore & reverentiâ vitia coercebantur. 6. In quibus Regum officium maximè consistabat. Unde imperia, & servitia, & mutua inter civitates & societates collationes, de utilibus promovendis, & damnis avertendis. Unde commercia permissa, unde emptiones, venditiones, ceterique contractus, & jus gentium ortum. 7. Reges primi hereditarii, & quibus ex causis. 8. De initiis tyrannidis.	9. Sua etiam jura inter latrones; & unde principatus legitimus à tyrannide dignoscatur. 10. Quæ erat conditio Ecclesiæ Dei ab initio. 11. Occasio legum constituendarum. 12. Legum scriptarum utilitas, commendatio, & descriptio. 13. Qui primi legislatores. Promethei fabula. Moses primus leges scriptas exhibuit. 14. Quomodo leges ferebantur. Lycurgus Lacedæmoniorum legislator, quibus nulla diuturniores, licet scripto non comprehenderentur. 15. Draco primus Atheniensium legumlator, cujus leges erant sanguine scriptæ. Solon secundus, eas antiquavit, tantoque temperamento novas dedit, ut omnibus esset charissimus. 16. Respublicæ aliæ suos habuerunt legumlatores.

1.

NTEQUAM Feudorum naturam & conditionem tractare aggredimur, operæ pretium facere videbor, si pauca præmifero de Juris prima origine, mox de Juris tam civilis quam Pontificii initiis, progressu, & incrementis; quibusque modis, & quo tempore leges per nobiliores habitabilis terræ partes dari cœptæ, & jus tandem consummatum & absolutum est. Neque enim hæc omnibus sunt obvia, & ad eum quem instituimus de Feudorum origine & natura tractatum

pernecessaria. Quod si qui sunt politioris ingenii & doctrinæ, quibus hæc non sunt incognita, juvabit fortassis & eos repetita antiquitatis memoria.

A

2. Post

2. Post diluvium illud universale, cum genus humanum numero liberorum sobolesceret, velletque sibi in posterum providere, ne subitâ aquarum vi & inundatione obrueretur, primò turrim illam Babylonicam exstruere cœpit, sed interrupto per confusionem linguarum opere, cum novas sedes quærere cogeret, priùs per Assyriam, mox universam Asiam & Palæstinam dispersi homines, in Græciam etiam (quam insulam in sacris literis (a) dici certum est) omnesque regiones Europæas commigrârunt. Causa commigrandi hæc erat.

3. Quum sibi quisque & liberis suis prospectum vellet, & proinde commodissima ad habitandum loca deligeret, sive sylvarum amœnitate, sive fontium irriguitate, aut terræ ubertate illectus, ibique consideret; supervenientibus potentioribus, qui sibi potius tam amœna loca, sive pascua, suæque familiæ tanquam melioribus arrogabant, primi cedere, ut infirmiores, sæpe cogebantur, & ulteriora, ubi considerent, quærere: potentiores tum melioresque sibi videbantur, quibus major familia, pluresque liberi, eorum sive vi, sive virtute, infirmiores pellebantur. Id cum plerisque displiceret, nec singuli per se sufficerent ad vim prohibendam, cœperunt consilia inter se inire quibus modis his potentioribus familiis occurrerent: id potissimum è re cujusque visum est, ut quod unius familiæ viribus deesset, alterius familia aut plurium accessione supplerent. Ita amicitia & societates primùm initæ, ex cujus fundamentis, in certa naturæque consentanea ratione positæ, civitates postea conditæ: neque enim aliud est societas, quàm diversorum inter se hominum conjunctio; neque civitas, quàm ex variarum familiarum conspiratione & unione generalis aliquis consensus seu cœtus, sub aliquo communi jure & imperio ad societates seu familias in officio continendas constitutus.

4. Cives enim propriè dicuntur qui sub uno vinculo juris & societatis vivunt: civitas vero conjunctio plurium sive familiarum sive societatum sub uno imperio & fœdere: nam qui urbis & civitatis eandem putant significationem falluntur, urbs enim ab *urbo* sive *urvu*, id est, aratro, sive aratri curvatura dicitur, quia antiqui locum ædificiis condendis aratro designabant, ut *Virg.*

Interea Æneas urbem designat aratro.

& propriè mœnia sive ædificia spectat; civitatis nomen ad ipsos cives pertinet, & nomen juris est, adeo ut quæcunque hominum seu familiarum multitudo unico fœdere & juris societate conjuncta civitas rectè dici possit, & apud bonos autores dicitur. Sic Cæsar (b), *Omnis civitas Helvetia quatuor pagos continet, & postea: Apud Helvetios longe potentissimus & ditissimus fuit Orgetorix: is cupiditate regni inductus, conjurationem nobilium fecit; & civitati persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent.* Sic aliquo metu potentiorum ex hac fœderum societate familiarum patres liberati, sensim ex ædibus suis progrediebantur, & cum aliarum familiarum principibus sermones conferebant, quid publicè universis esset utile ad arcendos potentiores; unde & armorum usus inventus, & urbes fossis primum, mox mœnibus cinctæ: tum etiam privatim opes suas exponebant, quid domi suppetebat, quid non; inde defectus suos vicinæ familiæ supplebant, domi artificia colebant, foris permutabant res ad invicem, ut quod uni deerat ab altero caperet, non gratuito, sed re non minoris utilitatis in vicinum collata: sic & rationes contrahebant & contractus nascebantur. Sed cum fieri non possêt, ut plures simul in una societate consentirent, nisi mutuis vinculis colligati, quibus primum potentiorum vim reprimerent, & privatim ipsi inter se reciprocis officiis interius containerentur; factum est primò pollicitationibus, & promissis mutuis, ne alter alterum offenderet, aut injuriam aut vim alius alii inferret, & unus alii auxilio ut esset, si quæ vis potentior urgeret. Nec tamen, ex his privatis conventionibus sive pactis, singulæ offensiones judicari poterant, quæ quotidie novæ inter ejusdem societatis cives oriebantur, quæque plures in uno cœtu, eò frequentiores erant; itaque cum multa iracundè, mul-

ta

(a) *Ilx* xlii. 10. (b) *Lib.* I. *Commentariorum.*

ta libidinose, multa avarè, fierent, electus est communi consensu vir illius societatis optimus, qui de offensione aut injuria cognosceret, quodque æquum esset inter vicinos decerneret.

5. Sic judices in singulis civitatibus constituti juris distribuendi causâ qui reges dicebantur. Neque enim reges ab initio nisi judices erant, à *regendo* dicti: & suæ quique civitati præerant, id est, jus dicebant. Hinc illa regum in sacris literis multitudo. Sic Homerus reges pastores populorum vocat, quod procuratio & populi tutela eis esset ab initio concedita: Minos & Rhadamanthus Græcorum reges, quod summa cum æquitate populis suis præfuisent, judicandi perpetuum munus à Jove adepti finguntur apud interos: imò & qui Atheniensibus post reges imperabant, *Minosai* vocabantur. Certè primos reges institutos ab initio fuisse distribuendæ justitiæ causâ in bene constitutis civitatibus certum est: nam Cicero ait (a), *Non apud Medos videntur solum (ut ait Herodotus) sed etiam majores nostros justitiæ fruendæ causâ olim bene morati reges constituti.* Cum enim initio premeretur multitudo ab iis qui majores opes habebant, ad unum aliquem confugiebant virtute præstantem; qui cum prohiberet injuriâ tenuiores, æqualitate constituendâ summos cum infimis pari jure retinebat.

Quæret tamen hæc aliquis, quomodo hi reges jus dicere poterant, quod nullum erat, nullæ leges, ad quas veluti ad amussim sua placita dirigerent? Respondeo sequutos eos tum fuisse ingenitam quandam in animis hominum naturalis æquitatis rationem; nam, ut rectè Cicero (b), *ad jus & æquitatem naturaliter instincti sumus, & jus præcipuum ex ipsius naturæ beneficio descendit: & sanè jus tantum dicebant, qui tum ad id eligebantur, ex cognato quodam & in animis hominum insito naturæ instinctu, aut ex pactis & conditionibus inter suas familias ante conventis.* Vigebat enim tum vis naturæ in omnium animis quàm maximè, illudque penè incorruptum aut incorrupto proximum; neque ex hominum opinionibus aut erroribus emanans, sed ex ipsius æternæ mentis clarissimo & immutabili consilio. Vitia tum neque judiciis, neque vinculis, quæ nulla tunc erant, coërcebantur: sed tantum pudore & verecundiâ: jus æque ab omnibus in honore tanquam deorum munus habebatur, vitia verò odiosa ubique, quasi igniculos illos à natura relictos extinguentia; & sic juris naturalis ingenitam in animis hominum rationem, & cum ratione adjunctam utilitatem in judicando sequebantur. Hoc erat illud tempus cujus meminit Tacitus (c), *Vetustissimi (ait ille) mortalium, nullâ adhuc malâ libidine, sine proterro, scelere, eoque sine pœna aut coercionibus, agebant: neque præmiis opus erat, cum honesta suoapte ingenio peterentur; & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur.* At postquam exui æqualitas, & pro modestia ac pudore, ambitio, & vis incedebat, provenère dominationes: multoque apud populos æternum mansere.

6. Post verò cum querimoniarum multitudo ex injuriis cum finitimis urgeret, nec una societas five civitas quod æquum esset, alii, nisi vi coacta, faceret; coeperunt ob res legitimè repetitas & non redditas discordiæ & lites nasci inter eos qui ex diversis erant civitatibus: inde certamina, iræ, & inimicitia, tandem & bella orta: ad quæ cum singulæ civitates exirent, unum ducem sibi præficiebant, cujus consilio & virtute victoriam & in rebus gerendis successum spectabant: & sic qui antea justissimus erat, consilio etiam & cæteris præstare visus, hunc & in bello ducem sequebantur, hic quod commodissimum erat præscribebat. Sic regum institutio in his duobus maximè constabat, in populo ad bellum educendo & reducendo, & in jure dicendo, quæ omnium regum sunt propria, & in quibus eorum potissimum imperium consistit: & hæc duo propriè regis officio incumbere manifestum est ex sacrae historiæ infinitis locis. Ex his bellis imperia & servitia nata: nam victor, quæ ad victos antea pertinebant, urbes, agros, societates, ad se transferebat; victi servabantur; nondum enim sitis humani sanguinis homines infecerat: at victi in servorum numerum redacti sunt, & quod imperabant victores, facere coacti, & naturalis

A 2

(a) Lib. 2. Offic. (b) 1. De legibus de jure naturali. (c) Lib. 3. Annalium.

turalis illa hominum libertas vivendi ut velis, paulatim imminuta, & alieno imperio vivere coeptum: mox cum qui ejusdem civitatis erant, inter se animo versarent, quæ suæ societati essent utilia, quæ illam auferrent, & facultatibus aut potentiâ promoverent; quid rursus eis esset inimicum, quid denique societates everteret ac dissiparet, & nihil tam incommodum esse sibi prospicerent, quam cædes, rapinas, stupra, furta, infirmiorum oppressiones, nec homines pactis in officio contineri, pœnis vitia coercerent, & crimina, ut erant, sic dicebantur. Rursus cum ex commercii cum vicinis civitatibus rempub. augeri cernerent, ea permittenda civibus inter se: natæque emptiones, venditiones, locationes, & cæteri contractus: sic jus gentium paulatim ortum, & in civitatibus, qui æquum ab iniquo decernerent, ut nuper dixi (a), rebusque omnibus majoribus præfessent, viri boni eligebantur, qui naturale & jus gentium sequerentur, inde principes & primi civitatis dicti. Neque tum optimus princeps aliud erat, quàm optimus civitatis paterfamilias; & hi plerumque, postquam conceptæ de sua æquitate opinioni responderent, pro vita administrabant.

7. Sæpe etiam dum parentis indoles & gratia (vulgi opinione) videretur quæ in filio elucesceret, favor in sobolem prorogatus est, & filii in demortuorum locum sufficiebantur: primum inquam ex gratia & opinione populari; postea cum eorum opes reliquis præeminerent, nec facile paternæ dignitatis imminutionem paterentur liberi, jus successionis in regnis introductum est. Certum enim est apud Medos, Persas, Lydos, Phœnices & reliquas gentes regna pænè ab ipsa nativitate hæreditaria fuisse, quod Aristoteles testatur (b), idque hac potissimum ex causa; nam cum extincto rege certamina magnatum intercederent, quis in ejus locum sufficeretur; inde iræ, invidiæ, certamina nata, & factiones aliquando, una in alterius exitum imminentes, ut incertitudo successionis, quæ in omnibus imperiis pestis est certissima, vitaretur, maluerunt gentes unam aliquam esse familiam, quæ sola imperii capax, & ejus familiæ principem sive primogenitum imperii successorem, quàm se tot periculis, direptionibus & seditionibus implicare. Et hæc erant juris & regnorum in benè constitutis civitatibus initia.

8. Apud posteros *Ghami* alia longè gubernandi ratio fuit, ibi enim imperia sive regna vi & potentiâ constituta sunt. Primus erat *Nimrod*, qui regni Assyriorum fundamenta jecerat. Is in sacris literis *robustus venator* (c) dicitur: venatores inter latrones numerati; & latrocinium nihil aliud esse, nisi venationis quoddam genus, antiqui putabant; & *latrocinari* pro bellum gerere, in primo fœdere inter Romanos & Carthaginenses poni annotavit Bodinus. Latrocinii enim nomen tum non erat infame, ut neque post apud Boreales gentes Piratice; & plerique reges ex latronibus sive venatoribus, & ex pessimorum hominum colluvione constituebantur; regnaque patres posteris per manus tradebant, quod in initio Romæ rectè vidit Satyrus, dum de generis nobilitate, quam plerique sibi tribuebant, sic scribit:

*Majorum primus quisque fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere nolo:*

Latronem per reticentiâ significans. Utcunquæ est, ex textu sacre scripturæ & antiquissimorum scriptis constat hunc *Nimrodum* primum fuisse qui rerum omnium arbitrium sibi arrogaret, vi & potentiâ vicinos singulos aggressus subjecerit, oneribus & servitiis eorum libertatem oppresserit, & inde *Nimrod* (id est, *amarus dominator*) dictus est; nactusque multos sui similes venatores alienæ libertatis oppressores, regni Assyriorum prima constituit initia. Plena sunt omnia antiquitatis monumenta, plenæ historiæ, maxima quæque imperia, Assyriorum, Ægyptiorum, Lydorum & Barbarorum fere omnia à vi & violentia initia sumpsisse: quod & ratio ipsa suadet, si historiâ destitueremur, fortiorem omnia sibi solitum arrogare, infirmiores spoliare, cedere, subjicere sibi & in servitutem adigere; imò victores ipsi

(a) § 5. (b) 1. Politic. (c) Genes. x. 9.

ipfi in bellis à naturali illa libertate aliquatenus decedebant, cum duces suos & qui virtute præerant officiis profèqui cogentur.

9. In hoc tamen, quod ex violentia injusta & aliorum oppreffione & fervitute natum est, sua etiam inter illum summum venatorem & inferiores fuerant pacta, & conditiones conventæ: (nam inter latrones sua sunt jura, suaque, ut ait Cicero (a), leges; alioqui nulla esset inter eos societas,) hæ præcipue ex Regis arbitrio pendebant, isque ex animi sui sententia jus inter suos dicebat, ut potentissimus. Sic Livius, apud Barbaros regum imperia pro legibus sunt. Sed cum Rex omnibus ad imperandum sive jus dicendum non sufficeret, inferiores substituit, ut quod suum esset cuique tribuerent, certasque præscripsit conditiones, quibus astricti, jus æquabile inter eos dicerent, non ignarus gratiam & auram popularem sic acquiri, sed præcipue ne satellitarum licentia in infinitum excurreret, & proinde jus ipsius Principis aliquando usurparent. Hæc itaque prima erant Tyrannidis fundamenta; nam licet ipsi Tyranni, sive Reges, nullis legibus, nulli juri astringerentur, judices tamen dabant, qui æquabilitatem inter suos servarent, obsequentibus præmia, rebellibus pœnas, pro merito distribuentes; ita tamen ut Regum imperia, si quid gravius occurreret, semper observarent, eumque consulerent, ad cujus libidinem & commoda jus illud quaecunque tanquam ad finem dirigebant. Erant itaque hæ societales jure quodam contractæ, sed inter sceleratissimos homines, qui sibi, quod fortiores essent, omnia deberi putabant, multitudinem graviter opprimebant. In hoc enim Principatus legitimus à Tyrannide dignoscitur, quod Tyrannus sua tantum commoda & utilitates spectet, de populi sui statu & salute securus: verus autem Princeps suam salutem & suas utilitates populi saluti & commodis postponat, qualis erat Codrus apud Athenienses.

10. Interea ex posteris Semi, Deus Abraham & ejus familiam & posteros singulari favore & providentiâ quasi proprium patrimonium inter homines selegerat, ubi Ecclesiam suam construeret: & quanquam Abrahamus ipse & ejus posteri locupletissimi & ditissimi essent (divitiæ omnes tum in pecore consistebant;) tamen nec certas tum sedes habuerunt, nec ullis pactis aut legibus peculiaribus regebantur. At horum Patriarcharum tempore non solum jus naturæ sive naturale valuisse certum est, sed jus etiam gentium constitutum & absolutum fuit: nam regna & imperia tum erecta, societales & civiles conventiones contrahebantur: distincta enim tum erant rerum dominia: bellicque jura fuisse, quibus quod bello quis acquisivit, jure acquisivisse se putabat, ex Sacra historia (b) constat: denique servitutes, manumissiones, civilesque omnes contractus emptionum, locationum, permutationum; postea & successiones & testamenti factiones natæ, quarum omnium exempla legenti in Sacra historia Geneseos occurrent: sic & meritorum præmia, & scelerum pœnæ; adulteria enim & cædes morte tum puniebantur, furta quadruplo, (ut in legibus duodecim tabularum, de quibus postea dicemus;) reliquorum delictorum pro facti atrocitate sua erant supplicia. Nec tamen ullæ leges scriptæ, aut juris scripti pœna tum poterat timeri, soli viri boni, aut qui ex opinione aut errore vulgi tales credebantur, judicia exercebant. Itaque cum Abimelecho se excusasset Abraham quod Saram suam sororem dixerat (ne mors præmium esset conjugalis amoris) cumque de ea causa graviter mendacii ab Abimelecho insimulatus etlet, se eam excusationem prætexuisse respondit, *Quod timorem Dei in illis locis nullum putabat* (c); non leges, quæ tum nullæ erant, non jura hospitalia prætexuit, sed tantum timorem Dei, quo solo tum Respub. stabant, proposuit; siquidem post lapsum Adæ protoplasti, divinæ tantum auræ particula adhuc relicta pios illos animorum motus in Abrahami familia produxerat, ut ea sola ad gubernandum sufficeret. Itaque Abrahami, Isaci, Jacobi, & reliquorum Patriarcharum temporibus nullæ certæ leges, nulla jura, nullæ sedes erant, sed, ut ait Ovid.

B

Sponte

(a) De officiis Lib. 2. cap. 11. in medio. (b) Genes. 48 & 49. (c) Geneseos Cap. 20. V. 11.

Sponte suâ sine lege fidem rectumque colebant.

donec Ægyptiâ servitute liberati, ad Chananæam proficiscerentur. Ante illud, inquam, tempus, quisque suæ familiæ & inter suos jus dicebat : ita tamen ut à jure naturali nunquam discederent, à jure aliarum gentium, nisi in Dei cultu, rarò : proinde illâ primâ & verè aureâ ætate Patriarcharum, jus ex unius virtute & modestia, sive in civitate, Principis, sive in regione, Magistratûs summi pendebat, ut is cerneret quid fas & nefas videretur : ejus scita, sive arbitria observabant, & exsequebantur ; ille solus jus societatis convocandæ habebat, non tamen ab initio ut vitæ & necis potestatem per se excerceret, aut tributa imperaret, aut præsidia in civitatibus disponderet, sed tantum ut civitatis principatus apud eum esset. Rexque tum dicebatur, quæ vox non tam imperii supra alios, quàm dignitatis & excellentiæ inter alios erat nomen, ut testatur *Silius*, qui, quum Hispanos salutasse regem Scipionem scribit, rationem hanc reddit :

Scilicet hunc summum norant virtutis honorem.

Nullas tum leges, nullos fuisse carceres, ex Homero vel ex hoc patet, quòd in omnibus ejus libris ne vox quidem legis reperiatur ; sed, ut ipse testatur, ad edicta regentium reliqui se conformabant : vixit autem Homerus centum & sexaginta annos post captam Trojam ; nec Rex aliud tum erat, nisi publicâ potentia, aut armata justitia.

11. Sed aureo illo seculo exacto (quo nisi ex virtute nemo ante alios sibi prærogativam vendicabat,) & senescentibus moribus, aut potius in omne nefas sensim degenerantibus ; quum pro viris bonis locupletes postea ad judicandum succederent, videnturque divitibus quàm pauperibus æquiores ; nec eadem omnibus loquerentur ; sed præjudicati aliquid secum domo semper adferrent : convenit tandem inter eos qui ejusdem erant societatis, ut leges scriberentur ; jusque quo postea usuri essent in sua Repub. scripto mandaretur, ut idem omnibus uno ore loqueretur, & præscriberet, non gratiâ cujusquam, non odio perverteretur, nullius personam acciperet : nam cum veri & incorrupti *judicis sit*, ut ait M. Cic. (a) *cogitare tantum sibi esse permixtum, quantum commissum & creditum sit : & non solum sibi potestatem datam, verum etiam fidem habitam esse, meminisse : posse quem oderit absolvere, quem non oderit condemnare : & semper non quid ipse velit, sed quid lex & religio cogat, cogitare : animadvertere, quâ lege reus citetur, de quo reo cognoscât, quæ res in quæstione versetur.*

12. Horum, inquam, judicum cum maxima apud omnes gentes sit, & semper fuerit inopia, melius è repub. antiqui censuerunt ex legibus certis & scripto jure judicandum, quàm ex unius hominis arbitrio ; neque enim contingere potest, ut iudex tanto judicio & prudentiâ sit, ut sine legibus videat quid sit æquissimum ; aut tantâ justitiâ, ut non sit opus ejus potestatem legibus temperari : sæpe enim virum alioqui sapientem aliqua recti species decipit, qui si præscripto legum monitus fuisset, melius judicasset. Interdum qui gratiâ aut odio impeditus est, animo morem gerit, si nullis legum vinculis teneatur : nam bonos etiam viros licentia reddit deteriores : præclare itaque Aristoteles (b), *qui legem volunt civitati dominari, hi videntur deam dominari velle : qui verò hominem, hi belluam præficiunt : nam amor, odium, ira, concupiscentia, libido, timor, optimos etiam viros depravant*, ut de Appio Claudio decemviro, apud Livium (c) & Halicarnasseum (d) legimus. At lex est mens sine cupiditate, & jus scriptum munit Magistratum adversus litigantium improbitatem, qui cum jus norunt, vident iudicem nihil errore, nihil privato affectu pronunciare, sed sequi præscriptum, quod impunè ei mutare non licet. Et hæc prima legum condendarum erat causa & origo : ut in moneta fieri solet, quoties ejus probitas vel in valore, vel quantitate vitiatur, speciali scripto solent homines providere, qui sibi tantum consultum volunt, ut in tali moneta scripto expressa sibi solutio fiat. At ne quis putet hoc in regnis & imperiis tantum constituisse, nulla erat respubli-

ca;

(a) Pro Cluentio Cap. 58. (b) De republ. Lib. 3. Cap. 16. (c) Lib. 3. Cap. 4 & 45. (d) Antiqu. Rom. Lib. 9. C. 28. & Seqq.

ca, five ea Aristocratiâ, in qua optimates, five Democratia, in qua fœx popularis imperabat, quæ non inde occasionem legum condendarum aut arripuerat aut prætenderat.

13. Superest inquirendum qui leges scripto populis suis primi pertulerunt. Si verum sit quod a Plutarcho traditur, Ægyptii, gens antiquissima, Prometheum legis latorem suum produunt. Erat is Japeti filius, Mose & ipso Abrahamo longè prior tempore. Inde locus fabulæ factus, Promethea, cum homines antea sine anima essent, cœlestem ignem ferulâ de cœlo subduxisset, unde universum genus humanum animaverat. Rectè illi: *nam qui sine lege & sine jure vivunt, etiam ratione & animâ destituti videntur, & à pecudibus, five brutis animalibus vix differre; cum jus sit quasi ignis cœlestis ad rudia hominum ingenia animanda cœlo demissus, & proinde deorum munus: sic & Plato (a) legum inventionem diis attribuit, nempe legum Spartanarum Apollini, Cretensum ipsi Jovi: ac inter omnes etiam profanos auctores certissimum est Mosen fuisse, qui primus leges scriptas exhibuit. Itaque Diodorus, Justinus, Josephus ac plerique alii Mosen fuisse primum legislatorem fatentur: Philo enim prudentissimum legislatorem, justissimum principem & maximum prophetam asserit; non quòd leges & jura ante eum non essent, ut antea monui, sed quòd primus is esset qui leges scripto commendavit; ante eum plerique an literæ fuerint, dubitant: Mosen grammaticam, id est, literarum & legendi artem primum docuisse, sunt qui putant; Philo eam Abrahamo tribuit. Ipse tamen Moses meminit libri de bellis Domini (b); argumentum certissimum ante Mosen libros & proinde literas fuisse in usu (c). Utcunque certum est, & literas ab Israelitis ad Phœnices (nam Phœnicia Palestinæ contermina est), à Phœnicibus & Cadmo in Græciam, à Græcia in Italiam advectas esse: itaque, licet gentes jure quodam inter se sociatas non negem ante Mosen; scriptum tamen jus habuisse, nemo (ut opinor) verè dicere potest: & licet omnes Mosen primum legislatorem fateantur, parum tamen rectè faciunt meo judicio; nam earum legum perlationem Deus opt. max. non uno in loco sibi uni & soli attribuit, qui Mosis operâ, ut amanuensis alicujus, usus (d). Sed demus, scriptorum omnium fidem sequuti, Mosen primum fuisse legislatorem; ejus tamen leges, licet ad Israelitici populi gubernationem sufficere putabantur, ut plurimum circa sacra & Dei cultum hærebant. Voluit enim Deus, ut ante omnia regnum cœlorum inquireremus, nihil de aliis solliciti, quæ nobis adjicienda pollicetur. Itaque vicinæ Respub. quæ res terrenas sectabantur & luto sese mergebant, multa in Mosis repub. abesse putabant, quæ ad humanam societatem curandam spectarent; præcipuè quod ea, quæ à Mose tradebantur, in vulgus efferri non sinebant Israelitæ. Nam & librum Mosis etiam aliquot annis delituisse ipsa historia Sacra testatur; apud solos enim Levitas & eorum principem in occulto servabatur: unde & illud *Juvenalis*: Satyr. 14. v. 102.*

Tradidit arcano quodcunque volumine Moses.

Itaque & ipsi ad leges suis hominibus scribendas animum adjecerunt, cum viri principes, quos sibi præesse antea jufferant, æqualitatem (ut dixi) omnino in jure dicendo non servarent: præcipuè itaque leges ab eis latæ sunt, ut ait *Poeta*;

Ne fortior omnia possit.

potentiorum enim armis & libidine omnia opprimebantur. Itaque *Horatius* scitè admodum *Achillem* describit:

*Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Fura neget sibi nata, nihil non arroget armis.*

Nam

(a) In principio Lib. 1. de legibus. (b) Num. 21. v. 14. (c) Nisi ipse Moses sit istius libri auctor, ut probabile est ex Exodi Cap. 17. v. 14. (d) Psal. 108. & 147.

Nam viri fortes omnia deberi sibi putabant. Sed erat & alia etiam bellorum & cædium frequentissima causa & teterrima, nempe vaga Venus. Ut igitur his importunis libidinibus, & oppressionibus, quæ in certissimam reip. ruinam & præcipitium tendebant, modus imponeretur, leges latæ sunt.

14. Ferebantur leges, totius populi concione advocatâ, sententiisque rogatis, & plerumque quod societatis illius pars maxima volebat, totam tenebat societatem. Sed in Monarchia aliud, nam in ea leges plerumque ex unius Principis excellentis judicio sumebantur. Ægyptiis leges primus scripserat Vechoreus 4. qui circa annum mundi 3077. regnaverat, ut testatur Diodorus, nempe circa Carthaginis initium. Eodem fere tempore Spartanis præerat Lycurgus; qui cum Eunomio fratri successisse visus esset, & Rex ab omnibus expeteretur, audisset tamen uxorem fratris utrum ferre, à Regis appellatione abstinuit, & regnum postumi nomine administravit (cui postea Charilæo nomen fuit) curator ventri ab initio datus: eo nato, cum regno immaturus esset, octodécim annis gubernationem in se recepit, tanquam curator Reipub. & à republica constitutus; quo tempore Spartanis leges dedit, quæ cum duræ & difficiles plerisque viderentur, ut religionis sacramento suos cives astringeret, simulat se Delphos velle proficisci, ut Apollinem de legibus suis & earum utilitate consuleret: interea à singulis jusjurandum exegit, dum rediret, nihil se ex legibus suis immutaturos, quod & facile impetravit. At ille aliud animo versans, ut Lacedæmonii perpetuò eis legibus continerentur, damnatâ spe redeundi, etiam ossa in cinerem consumi & dispergi mandaverat, ne eludendi sacramenti ullam speciem suis relinqueret. Ejus leges Aristoteles ad rem militarem valde quidem utiles affirmat (a); sed cum militia, sive disciplina militaris, sola ad bene regendam civitatem non sufficeret, coacti sunt Spartani etiam alias leges sive statuta inducere, quibus eorum Resp. gubernaretur. Xenophon Spartanos septingentis fere annis principatum in Græcia tenuisse asserit, eo quod Lycurgi leges perpetuò observassent: nam præter militarem disciplinam, frugalitatem, temperantiam & opum contemptum inducebant, quibus in civitate rectè constituenda & conservanda nihil prius neque melius. Sed has suas leges Lycurgus scripto mandare nunquam patiebatur, sed *πύργους* appellabat, quod in loquendo & discendo consistere. Harum una erat, legibus scriptis non utendum; sæpe enim se sælicem prædicare solitus est, si leges suæ non tabulis æneis, ut in aliis civitatibus fieri solebat, sed in animis hominum sculperentur & senescerent. His Lycurgi legibus nullæ sanctiores, nullæ diuturniores erant, licet scripto non comprehenderentur. Athenæ (alter Græciæ oculus) non tam militaribus studiis quàm politicâ gubernandi arte claruerunt, fuitque ea civitas (ut testatur Xenophon,) Spartâ & opibus & numero civium longè superior: at mutationibus quæ in Rebuspub. occurrunt magis obnoxia, præcipuè cum in ea Democratia locum primum obtineret. Nam populo ejusque opinionibus nihil inconstantius. Neque tamen militaris gloriæ expers; clarissimi enim duces Conon, Miltiades, Themistocles, Alcibiades & plerique alii ex ea sunt orti; sed si quis omnia rectè expendere volet, Spartanis in gloria militari cedebat.

15. In hac civitate qui primus leges scripto tradidit Draco fuit, primusque Athenientium legislator dicitur. Demades dicere solebat (ut est apud Gellium (b)) Draconis leges sanguine non atramento scriptas; unam enim omnibus delictis poenam nempe mortem constituit, adeo ut qui defidiæ damnaretur, aut olera vicini furto sustulisset, non minus morte plecteretur, quàm qui cædis essent rei. Sequutus est eum aliquot annis minor Solon, qui cum in magna veneratione apud Athenienses & omnes externos esset, permittâ ei à populo leges condendi potestate, omnes Draconis leges antiquavit, novas conscripsit, tanto temperamento, ut potentioribus æque ac populo esset carissimus: floruit autem tempore Tarquini Prisci, circa annum mundi 3386. De ejus morte idem commemorant quod de Lycurgo antea diximus, jusjurandum nempe à civitate exegisse, leges suas nunquam antiquandas donec rediret; & cum Cypri decederet, mandasse ut ossa Salaminem translata

per

(a) Lib. I. Politic. (b) Lib. 12. Cap. 13.

per agros spargerentur, ne populus religione solveretur. Solonem in Ægyptum profectum & inde leges accepisse testatur Plutarchus, adeo ut non solum Philosophiam suam, sed etiam reip. gubernandæ rationem Græciæ Ægyptiis debeat. Ægyptiis contermini erant Israelitæ; nec dubium quin quod commodum sibi videbatur ex eorum legibus ad se Ægypti traducerent. Itaque omnium legum & reip. gubernandæ ratio Deo & ejus amanuensi Mosi adscribenda, à quo etiam reliqui in suis rebusp. excellentissimi, fontes juris haurientes, ad suos ejus scaturigines sive rivulos deduxerant.

16. Eodem tempore diversæ aliæ resp. in Græcia & alibi florebant, quæ suos tantum legislatores agnoscebant: Carthageneses Phaleam, Mæsiæ Hippodamum, Creteneses Minoa, alii alium probabant; quibus inhærere non statui. Qui plura de his cupit, Aristotelem (a) legat: nam his generalibus fundamentis positis, quæ juris Romani, sive Civilis, quod nunc in maximo pretio apud omnes gentes est, initia, dicendum.

De Juris Civilis sive Romani Origine & Progressu, & quis ejus apud nos usus.

Diegesis secunda.

1. Jus Civile Papyrianum. 2. Jus Civile Flavianum. 3. Origo Legum 12 Tab. & earum elogium: quæ tamen non sufficiebant ad universam civitatem Romanam gubernandam. Plebiscita primum, postea Senatusconsulta, mox & Prætorium jus introducta sunt: cujus varia sunt exempla in ff. 4. Jurisprudentum responsa vim quandam legum habuerunt; præcipuè eorum qui à Senatu & Imperatoribus potestatem de jure respondendi accipiebant. 5. Constitutiones Principum pro legibus habebantur, & tribus constabant, rescriptis, decretis, vel edictis. 6. Eversa republicâ, non cessavit Jurisconsultorum auctoritas, sed sub Caesaribus longè feliciter floruerunt, & juris civilis scholæ aperiri cæptæ. 7. Digestorum libri 50. juris veteris tanquam horrea. 8. Codicis libri 12. sunt quæ omnium Cesarum qui Justinianum antecesserant responsorum de jure collectio; unâ cum 50 decisionibus vel constitutionibus ipsius	Justiniani. 9. Authenticæ constitutiones, non solum Justiniani, sed aliorum etiam Cesarum. 10. Institutionum Imperialium libri 4. prima totius Juris Civilis elementa. 11. Jus Civile Romanum suppressum & de novo emergens, quando & quorum operâ, & de textu Florentino. Hugolinus constitutiones Feudales Friderici in librum redegit, & decimam collationem ex iis fecit; ubi de Accursio, Bartolo & Baldo, aliisque, qui jus civile illustrando commentariis suis ad hæc nostra tempora producerunt. 12. Juris Romani sive civilis laudes. 13. Gallorum tamen & Hispanorum Regibus inquisitissimum erat jus Romanum: aliter apud Italos, & in meridionali parte Galliæ, & in quibusdam Hispaniæ provinciis. Apud Germanos nullus juri Romano locus, sed tantum juri Feudali. 14. Juris Civilis in Scotia usus, & necessitas. 15. Jus Feudale juri Civili successit, & jure Pontificio tempore prius est.

1. ANTE Solonis tempora regnum susceperat Romæ ejus urbis conditor Romulus, tum Numa, post eum Tullus Hostilius, eo defuncto Ancus Martius, tum Tarquinius Priscus, cujus regni anno 33 Solon Atheniensibus leges scribere

(a) Lib. 1. polit.

bere cœpit (a). Nec dubium in nova constituta republica multas leges, & sanctiones intervenisse, ut regnum sibi auspicius stabilirent, & populum in officio continerent; nec minus Servium in urbe novis institutis formanda evigilasse certum est. Tarquini Superbi tempore fuit Sextus Papyrius, qui leges omnes Regias in unum contulit, & ejus liber jus civile Papyrianum dicebatur; *non quod* (ut ait Pomponius (b)) *aliquid de suo adjecerit, sed quod leges sine ordine latis in unum volumen contraxerit.* Hujus Juris Papyriani aliquoties mentionem in Pandectis (c) reperiō, et etiam apud Livium & Ciceronem: Quod tamen hoc jus fuerat, non satis constat; licet enim jus Civile dicebatur, quasi jus civium Romanorum (& sic à Pomponio & Livio vocabatur) tamen Regum tantum sanctiones continebat. Harum sanctionum sive legum Regiarum catalogum Car. Sigonius ex Livio, Plutarcho & aliis descripsit:

2. *Sequebatur jus Flavianum*, quod formulas actionum comprehendit; quæ magna juris Civilis sunt pars & portio: Cicero (d) *non solum formulas actionum a C. Flavio evulgatas scribit, sed etiam fastos, ut sciretur quibus diebus lege agere liceret.* Hic Flavius scriba erat & libertini filius, qui illud jus Papyrianum inter pontificum libros antea reconditum populo exhibuit: idque munus tam gratum populo erat, ut, non obstante ignobilitate, Ædilis crearetur; licet Pomponius (e) innuere videatur hunc Flavium Appii Claudii scribam fuisse, librum de formulis actionum ab eo subtraxisse, & ea de causa Ædilem creatum: plura de hac re qui vult, legat Livium (f) & Pomponium (g).

3. Sed hoc jus Papyrianum verisimile est exactis Regibus & mutatâ reip. formâ antiquatum fuisse lege tribunitiâ, ut omnis Regum memoria à civitate aboleretur. Itaque primis viginti annis, ut Pomponius (b), sed verius tamen, sexaginta, cœpit populus incerto magis jure & consuetudine gubernari, quàm certâ aliquâ lege. Sed postea cum se à nobilitate graviter premi diceret, nec jam consulare imperium (*neque Tribunos consulari potestate præditos*) ferret, gravissimæque de reip. administratione contentiones quotidie orirentur, placuit tandem ut Triumviri in Græciam mitterentur, tam ex patribus quàm ex plebe electi, qui leges utrique parti communes & utiles, quæque ad æquandam omnium libertatem pertinebant, possent describere. Missi sunt Sp. Posthumius, A. Manlius & P. Sulpitius, jussique inclitas Solonis leges describere, & aliarum civitatum Græciæ instituta & mores cognoscere: at illi sequenti anno cum Atticis legibus redierunt. Mox Decemviri creati sunt, quibus harum legum describendarum, & juris Romani inde conficiendæ cura demandata est. Hi primò decem tabulis omnes ex Græcia leges allatas comprehenderunt: sed cum duæ adhuc tabulæ viderentur deesse, ut totum jus Romanum abolveretur, continuato adhuc in annum sequentem Decemvirorum magistratu, duæ aliæ tabulæ adjectæ sunt, & ita omnis Romana jurisprudentia absoluta, ait Livius, ut suo ævo cum immensus aliarum super alias acervatarum legum cumulus esset, vix quidquam adjici posset. Suntque hæ duodecim tabularum leges fons & origo totius juris publici & privati, quarum memoria ab omni posteritate commendatur, licet cum maximo omnium bonorum incommodo ipsæ perierint. Earum quæ adhuc circumferuntur reliquias Marco Ciceroni præcipuè debemus, qui nisi libros de legibus scripsisset, nulla fere jam duodecim tabularum esset memoria.

Nobile enim est harum legum elogium apud Cic. (i) *Bibliotheca* (ut ait) *Philosophorum omnium unus mihi videtur duodecim tabularum libellus (si quis legum fontes & capita viderit) quo auctoritatis pondere & utilitatis ubertate nullus superior; neque tamen leges duodecim tabularum ad gubernandam universam civitatem Romanam sufficiebant; nam plerisque duræ videbantur, aliis interpretatione egere, nonnullis supplendæ & corrigendæ visæ.* Itaque cum novæ quæstiones & controversiæ quotidie emergerent, neque quid in his fieret, ex legibus duodecim tabularum appareret,

(a) Gell. lib. 17. cap. 21. (b) L. 2. § 2. ff. de origine juris. (c) L. 144. de V. S. (d) Lib. 1. ad Atticum, & in oratione pro Murena. (e) L. 2. § 2. ff. de origine juris. (f) In fine lib. 9. (g) L. 2. § 7. de origine juris. (h) L. 2. § 3. de origine juris. (i) Lib. 1. de Oratore.

reret, primùm Plebiscita, pòst & Senatusconsulta, mox & Prætorium jus, adjuvandi illius veteris juris aut corrigendi causâ, introducta sunt. Exempla autem quando jus antiquum aut corrigebatur, aut supplebatur, aut juvabatur, ex hoc Prætorio jure passim in Pandectis occurrunt. Unicum hoc sufficiet, nam cum ex jure duodecim tabularum, ad successionem defuncti intestati, Sui ante omnes primi admitterentur, & libera cuique de re sua testandi potestas tribueretur; Prætor tamen illud jus supplevit, emancipatos cum suis adjungendo (a): adjuvit, cum bonorum possessionem secundum tabulas testamenti suis hæredibus daret: correxerit, cum contra tabulas liberis præteritis bonorum possessionem tribuerit (b).

4. Accesserunt & postea Jurisprudentum Responsa, quæ vim quandam legum habebant in juris interpretatione, quoties nodus occurrebat; præcipuè eorum qui à Senatu & Imperatoribus potestatem de jure respondendi accipiebant (c), & hi præcipui nominis & auctoritatis ante reip. mutationem erant. Primus, quod sciam T. Coruncanus fuit qui jus civile Romæ professus est (d); vixit is circa annum ab urbe condita quingentesimum. Eum sequutus M. Fabius Pamphilus, initio secundi belli Punici, mox Ælius Petus, M. Attilius Sapiens, P. Cornelius Nasica, tum Q. Fabius Labeo, & Fabius Pictor, Portius Cato, Manlius Torquatus, P. Mutius Scævola, Licinius Crassus, Livius Drusus, M. Figulus, S. Pompeius Magni patruus, tum C. Aquilius Gallus Jurisconsultorum ejus ætatis princeps, Aufidius, Juventius & qui in ipsam reip. mutationem incidit Trebatius Ciceroni adeo familiaris.

5. Occupatâ repub. & in unius principatum sive dominatum conversâ, Principum constitutiones pro legibus habebantur: ea ex tribus constabant, nempe ex Rescriptis, quando Princeps ad supplicum libellos vel absentium Magistratum de jure dubitantium consultationes respondebat: Ex Decretis, quando Princeps cognitâ causâ sententiam dicebat; Vel Edictis, quando reip. curam gerens aliquam novam legem sive edictum constituebat (e).

6. Non tamen eversâ repub. Jurisconsultorum auctoritas cessabat; imò sub Cæsaris longè feliciter floruerunt, & jam juris Civilis scholæ aperiri cœptæ, ex quibus, tanquam ex equo Trojano, maxima pars Jurisconsultorum prodiit. Quæ eorum nomina, quique aliis & quo tempore successerant, auditorem ad Pomponium remitto (f), Hotomannum, & Rutilium, qui historiam juris Civilis scripserunt; Et licet Jurisconsultorum horum in litibus terminandis non parva esset auctoritas, juris tamen novi constitutio ad solos Cæsares pertinebat, & sola antiqui juris interpretatio penes ipsos jurisprudentes erat; qui cum libris editis suas de jure sententias explicarent, & ex diversis scholis diversa prodirent ingenia, & quilibet suam in juris interpretatione sententiam tueretur, infinita nata Jurisconsultorum volumina, adeo ut Justinianus, suo tempore, supra duo librorum millia scribat fuisse: sic homines in utramque partem cum Demea Terentiano peccare solent, aut nihil aut nimium faciendo, medium negligunt.

7. Sed cum is librorum cumulus tædium legentibus, sæpe etiam confusionem pareret, Justinianus Romanorum Imperator, ut huic confusioni mederetur, primùm omne jus antiquum in quinquaginta volumina per octodecim viros magni nominis & auctoritatis redegit: hæc Pandectas dici voluit, quasi omne jus antiquum comprehendentes: quo autem modo & à quibus confectæ sunt hæ Pandectæ, ipse in sua præfatione tam Pandectarum quam Codicis & Institutionum exponit. Sunt itaque Pandectæ juris veteris tanquam horrea, ex quibus penè de quacunque re proposita ex veterum Jurisconsultorum opinione licet disputare; omniaque illa quinquaginta volumina ex eorum, nempe Scævola, Viviani, Pauli, & reliquorum responsis confectæ.

8. Sed cum non minorem auctoritatem haberent Imperatorum constitutiones, & ex eorum sive edictis sive responsis quid in quaque re æquum & bonum esset non minus elucesceret, quàm ex Jurisprudentum responsis, per eundem Tribonianum &

C 2

alios

(a) § 9. Instit. de heredit. quæ ab intest. defer. (b) § 12. Instit. d. tit. (c) § 8. Instit. de jure nar. gent. & civ. l. 2 § 47. ff. de orig. juris. (d) L. 2. § 35. ff. de orig. juris. (e) § 6. Instit. de jure nar. gent. & civ. (f) L. 2. de orig. juris.

alios delectos ad rem tantam viros, Codicem ex responsis Cæsarum confici curavit. Isque codex Theodosianus primò dictus; sed cum pleraque responsa Imperatorum quotidie in manus venirent, ipseque Justinianus novas aliquot decisiones adjecisset, sub incudem revocatus est Codex Theodosianus, & longè locupletior factus sub nomine Justiniani ipsius exiit. Est itaque Codex nihil aliud quam omnium Cæsarum, qui Justinianum antecesserant, responsorum de jure, necnon & ipsius Justiniani quinquaginta constitutionum collectio: & ex iis responsis in unum collectis, servatâ tamen methodo, jus Codicis dictum.

9. Sequuntur Authenticæ constitutiones, quæ plurimæ ab ipso Justiniano, pleræque ab aliis Cæsaribus confectæ sunt. Et hoc est jus Authenticarum constitutionum. Ita dictæ sunt quasi originales (a): sic authenticæ tabulæ (b), sic authenticæ rationes, & authenticæ probatoriæ (c) dicuntur.

10. Postea in juniorum gratiam adjecit Justinianus quatuor libros Institutionum, prima totius juris Civilis elementa continentes. Itaque totum jus Civile quo hodie utimur ex libris Pandectarum, libro Codicis (qui à multis etiam libris Pandectarum præfertur) & his Authenticis constitutionibus & Institutionibus constat. Sunt qui jus feudale partem juris Civilis non sine ratione faciunt; sed de hoc postea (d). Itaque jus omne Civile laudatissimo illi principi Justiniano debemus, qui non solum armis imperium Romanum multis in regionibus restituit, sed etiam jura Romana in lucem edidit; felicissimus sanè Princeps, si ei talis uxor contigisset qualis ipse fuit.

11. Justiniano cum nepos Justinus successisset, & post eum Tiberius & Mauritius, paulatim cum majestate Romani imperii jus etiam Civile in Italia oppressum est armis Gothorum & Longobardorum, præcipuè temporibus Phocæ, qui quartus erat à Justiniano: adeo ut post Justiniani mortem (qui obiit anno salutis 565) penè perierint leges Romanæ: nec spatium quingentorum annorum & amplius in pretio erant; donec Lotharii secundi Imperatoris tempore, quæ diu latuerunt, in lucem tandem emergere cœperunt.

Floruit Lotharius, saltem imperare cœpit anno domini 1137. Guibaldus quidam, Abbas, ut aiunt, Stabulensis; jussu Lotharii classem Salernum adduxerat, & magnâ vi urbem oppugnavit. In ea expeditione Pisani quadraginta sex armaverant triremes, & fortem & fidelem operam Cæsari navarunt. Nam cum pridie Cal. Augusti Amalfim adorti, primo impetu expugnassent, tantum beneficii loco à Lothario pro sua opera postularunt Pandectarum sive juris Civilis volumen, ibi olim à Justiniano Imperatore concreditum, & prisca literis exaratum. Id cum impetrassent Pisas transtulerunt, sed Florentini Pisas ad se traduxerunt; quo, ad omnium aliorum textuum correctionem, aut si quod dubium in textu occurrat, hodie utimur: qui adhuc religiosè satis Florentiæ servatur.

Hujus libri elegantiam, & conjunctam cum vera Philosophia prudentiam Lotharius cum considerasset, eum publicè prælegendum Bononiæ instituit, Irnerium quendam, alii Verneherum volunt; maximis præmiis invitans, ut eam publicè eo loco profiteretur, aliaque omnia jura omnesque leges silere jussit. Primus itaque fuit Irnerius qui Imperatoris Lotharii mandato jus Civile Bononiæ prælegit, & glossæ illustravit: quo magis miror eorum vanitatem qui Mathildis rogatu id factum contendunt, quæ longè Lotharii tempora præcessit. Mortuus Irnerius circa annum 1190. hunc sequuti sunt Bulgarus, Placentinus, Joannes Bosianus, & Hugolinus, qui constitutiones Friderici feudales in librum redegit, & decimam collationem ex eis fecit.

His successit Accursius, auditor quippe Joannis & Azonis, præceptorum suorum opiniones & glossas ad se transtulit, & edidit ut fertur, & hodie glossa ordinaria dicitur. Floruit hic circa annum domini 1226. Post Franciscus Accursius ejus filius, Innocentius, Othofredus, Hostiensis, qui circa annum 1255 claruerunt. Eum sequu-

(a) L. 2. ff. de fide instrum. (b) L. fin. quemadmodum testamenta aperiantur. (c) L. 9. C. de diversis officiis. (d) § 11.

sequutus Gulielmus Durandus, Speculator communiter dictus, cujus egregium illud Speculi opus est. Post Dinus, qui circa annum 1300 vixit. Minor hoc Joannes Andreae, circa annum 1348. *Post eum Cynus.* Hujus discipulus fuit Bartolus, ut ipse aliquot in locis testatur, qui revera omnes & priores & posteriores, qui glossata in jus Civile scripserant, longo post se intervallo reliquit.

In eodem seculo, saltem non multo post (nam obiit anno 1400) floruit Baldus, non dissimulanter in Bartolum sæpe invectus; sed cum se diu fatigat, tandem Bartoli opinionem sequi cum aliqua distinctione, ne nihil egisse videretur, sæpe cogitur. Post eum Angelus Perulinus, & Salicetus, Joannes ab Immola, Paulus de Castro, Alvarotus, Alexander, Felinus, Jason, & Decius sequuti sunt, & perpetuis commentariis jus Civile illustrando, ad nostra tempora producerunt. Itaque nihil magis nobis timendum, quam id quod tempore Justiniani accidit, ne nimio Doctorum & librorum cumulo obruamur.

12. Quod ad juris Civilis dignitatem (a) & excellentiam attinet, five sermonis elegantiam, five æquitatis fontes purissimos, five decisionum & sententiarum rationes gravissimas & acutissimas quis spectet, nihil melius nihil elegantius scribi potuit, nihil quod in rebus dubiis lucem adferret, melius comminisci, nihil ad res agendas utilius excogitari potest: cujus particulares laudes prosequi, Cicerone laudatore opus esset; quanquam & innumeræ hujus juris Civilis apud eum laudes reperiantur. Sunt etiam plerique hac nostra ætate viri docti qui in hoc argumento feliciter defudarunt: neque in eo hære hic animus est, quod per se integrum opus desideraret: unum hoc inter cæteros ad earum commendationem adjicio, hujus juris Romanarumque legum excellentiam inde facile perspici, quod errantes in viam dirigunt, & quasi lumen de suo lumine accendunt, dubios confirmant, bonos in officio continent, in improbos vindictam minantur severissime, privatorum commodis serviunt, publicæ tranquillitati consulunt; immunes ab omnibus sordibus; & perturbationibus, quæ sinceriores animi affectus corrumpunt, destitutæ: in neminem vel spe lucri vel cupiditate vindictæ sæviant, nec quæquam odio aut amore persequuntur, neminem timent, neminem imprudentem opprimunt, sed quid factò, quid non factò opus sit, prius monent.

Non est exceptio personarum in legibus; nesciunt dum conduntur, in quos sunt casuræ; pœnas improbis minantur, ne sibi non prædictum dicant: denique si vitam honeste quis ducat, bene futurum illi spondent; improbis, secus: jusque suum unicuique æquâ lance distribuunt: denique nulla est in toto orbe Christiano gens, quæ non jus Civile manibus & animo verset, amet, & in sinu foveat; nullum seculum ab exactis Regibus Romanis, quod non Jurisconsultos, id est, juris hujus Professores honorandos, imò cum quadam veneratione suspiciendos sibi proposuerit: nulli homines in juris & injuriæ disputatione versantur, qui ad decisionem juris Civilis non decurrant, animoque suo & conscientiæ satisfieri putant, si eorum tententiæ cum jure Civili convenient.

13. Scio Reges Gallorum suos legibus Romanorum teneri nolle, & Bodinus (b) testatur extare Philippi Belli leges, quibus Parisiorum & Mompeliensium curiis instituens, eas legibus Romanorum obligari vetuit. Et in Academiarum institutione, in quibus juris Civilis Professores magnâ mercede conducuntur, Reges declararunt, Romanorum leges & Pontificia jura publicè quidem doceri velle, subditos tamen obligari nolle, ne peregrinorum legibus juri patrio derogaretur. Imò & Reges Hispaniæ capitali pœnâ veterant Romanorum leges sui juris testes appellare, ut scribit Oldradus, tametsi nihil esset in legibus patriis juri Romano aut Civili contrarium, cum Judicium religionem peregrinis hominibus nollent obligari. Baldus tamen (c) Italos omnes Romanis legibus teneri ait; Gallos verò non aliter quam si rationi & æquitati naturali convenire videantur. At Guido Papæ legibus Romanis & Pontificiis non aliter teneri Gallos ait, quam si leges regni Galliæ fiant. Sunt tamen in Gallia, præcipuè quatenus ad meridiem vergit, & in Hispania pleræque provinciæ, quæ Romano-

D

rum

(a) Vid. § 3. (b) Lib. 1. c. 8. 13. prope finem. (c) In 13. Cod. de sententiis & Interlocutoriis.

rum institutis reguntur. At licet Fridericus Ænobarbus leges Romanorum & publicari & doceri præcepit, nullus tamen apud Germanos Juri Romanorum locus, sed tantum juri Feudali, ut post dicemus.

14. Nos tamen in hoc qualicunque regno Romanorum legibus ita obligamur quatenus legibus naturæ & rectæ rationi congruunt, *quibus ait Pindarus, omnes quotquot ubique terrarum gentes, quotquot Principes, sunt obligati.* Sed sanè nulla naturalis æquitatis area latior, nullus rationum & argumentorum ab ipsis naturæ principis sumptorum fertilior campus, quam Jurisconsultorum libri; à quibus, velut ab ipso fonte, quid naturæ æquum, quid iniquum, quid rectæ rationi maxime conveniat, quid diffideat, hauriendum est. Et sanè licet in Gallia, Germania, Hispania & ipsa Anglia non usque adeo Romanis legibus & juri Civili pareatur, ferendum quodammodo est, quod ibi patriæ leges & consuetudines ferè omnes scriptis comprehenduntur: apud nos scriptarum legum maxima inopia, & naturaliter in plerisque negotiis jus Civile sequimur, non quidem edocti, & in eo instituti, quod nulli adhuc quod sciam apud nos juris fuerint Professores, qui jus publice docerent (quod sanè dolendum est;) sed prope nolentes, cum proprio jure scripto destituamur, solâ naturæ benignitate aut ipsius juris dignitate inducti.

Credibile est veterum Sessionum, apud quas omnes nostræ actiones finiébantur, præcipuos fuisse ex ordine Ecclesiastico, qui in jure Civili & Pontificio egregie instructi, secundum jus scriptum judicia exercebant: & quum laudatissimus Princeps, Jacobus quintus, Sessionem perpetuam instituisset, viros neque ex ipsa nobilitate, neque magnis honoribus perfunctos, in eum locum asciverat, sed doctos & juris utriusque peritos, qui in judicando jus Civile sequentes, illud etiam posteritati commendarunt.

Sequimur itaque juris Civilis five decisiones five regulas, in rerum præcipue mobilium administratione, licet judicorum proprias & peculiare formas unaquæque gens usurpaverit. Et nos etiam nostris formis actionum non omnino à jure Civili abhorrentibus utimur, tamen in pacis, transactionibus, restitutionibus in integrum, arbitriis, five (ut hodie loquimur) arbitramentis, servitutibus, contractibus tam bonæ fidei quam stricti juris, tam non nominatis, quam nominatis, evictionibus, pignoribus, tutelis, legatis, actionibus, exceptionibus, obligationibus, denique in delictis puniendis, jus Civile sequendum omnino proponimus: et ut verè dicam, in rebus omnibus nostris, & circa omnes res, hoc jus Civile ita diffunditur, ut nulla ferè quæstio, nulla facti species occurrat, in quo ejus vis & usus singularis non appareat manifestè: in foro five judiciis, quoties quid arduum occurrit, ejus solutio inde est petenda. Et hæc de juris Civilis origine, progressu, & usu frequentissimo.

15. Postulat locus, ut juri Civili jus Feudale subjiciam; nam in ejus locum, exulante ad tempus jure Civili, successerat, & jure Pontificio tempore prius est: imò, ut doctissimi quique volunt, juris Civilis & Authenticarum constitutionum sunt quasi pars: nam ex Imperatoris constitutionibus totum ferè constat; & Hugolinus ille (de quo antea) (a) ex earum fasce five colligatione decimam collationem fecit, ut Authenticarum Justiniani constitutiones sint novem; Feudorum autem liber sit pro decima. Sed quoniam juris Feudalis tractatus præsentis tantum est instituti, & specialem per se narrationem requirit, in sequentem diegesim remittimus, & de origine juris Pontificii (quod utroque tam jure Civili quam Feudali recentius) aliqua subjiciemus.

(a) § 11.

De Juris Canonici Origine, Progressu, & quis apud nos ejus usus.

Diegesis tertia.

1. *Juris Canonici origo.*
2. *Pontificum Romanorum versutia in Clero suo à potestate seculari subducendo; unde contentio inter Henricum II. Angliæ, & Thomam Becketum Archiepiscopum Cantuariensem, & quæ inde sequebantur.*
3. *Richardus ejus filius frustra patrem sequitur, qui tandem jus suum remittere coactus.*
4. *Pontificum superbia.*
5. *In Gallum, & apud nos Scotos, frustra fiunt eorum ejusmodi conatus.*
6. *Hispaniarum regna Pontifex per partes invasit, aliaque Europæ regna sibi paulatim clientelaria, quædam & æraria fecit: & ulterius de Pontificis Romani tyrannide.*
7. *Ecclesiastici hujus imperii duo fulcra, leges sc. & earum executio.*
8. *Decreti origo ad Pandectarum similitudinem, opus à Gratiano Monacho confectum; nec tamen integrâ fide, nec iudicio.*
9. *Decretales sive Decretalium Epistolarum liber in imitationem Codicis Justiniani.*
10. *Sextus Decretalium liber.*
11. *Clementinarum libri.*
12. *Extravagantes quæ sunt extra corpus juris Canonici.*
13. *Regularum Cancellariæ liber, & de ejus auctoritate.*
14. *Decisiones Rotæ.*
15. *Juris Canonici subjectum multifarium. Primò circa electiones Pontificum versatur: quæ cum Cæsaribus Germanis aut Regibus compebant, Romanus Pontifex eas sibi arrogavit, vel Cardinalium collegio tribuit. Sed nec in Gallia, nec in Scotia id omnino efficere potuit. Sicque omnium penè Ecclesiarum & sacrorum Dominus effectus est, inque eas earumque personas; ut & circa decimas quibus alebantur, jurisdictionem suam instituit.*
16. *Secundò in ultimis voluntatibus.*
17. *Tertiò in causis matrimonialibus, dotis, aut propter nuptias donationum, & in divortii aliisque similibus.*
18. *Quartò, sub jurissurandi specie, titium omnium & judiciorum cognitionem sibi suisque Pontifex vendicavit.*
19. *Quintò in orphanorum & miserabilium personarum causis. Hisque artibus non minor ejus jurisdictio in omnibus regnis facta, quam ipsorum Principum.*
20. *Ad executionem hujus juris & arrogatæ jurisdictionis, commentum est fulmen excommunicationis, ejusque effectus non solum in Reges sed,*
21. *In totum populum: imò ipsi Reges huic executioni subserviebant: atque sic in conscientias hominum Pontifices dominabantur.*
22. *Dignitas Juris Canonici quanta habita. Pontifex ipse non solum omnibus Christiani orbis Principibus præminere, sed Angelis ipsis imperare præsumit.*
23. *Comparatio facta hujus juris cum divino & civili ineptissima, & quæ blasphemiam spirare videtur.*
24. *Juris Canonici apud nos usus.*

FERVEBANT jam undique juris Civilis studia, Professores maximis honorariis propositis invitabantur; nec solum Bononiæ, sed & Papiæ & reliquis celeberrimis Civitatibus Scholæ juri Civili docendo aperiebantur: cum subito aliud jus, nempe Pontificium, sive Canonicum, emerfit, insperantibus hominibus, imò invitis & reluctantibus. Ejus juris origo hæc erat: Pontifex Romanus cum Romanam imperii sedem occupasset, relegato in Thraciam Cæsare, paulatim etiam suum imperium ibi stabilire cœpit. Erat enim in fatis (a) ut Sathanæ post mille annos exactos, liberè habentæ laxarentur, & filius iniquitatis ex Ecclesia & in Ecclesia dei regnum suum crigeret, satellitesque suos, quos clerum, id est, domini sortem & patrimonium, interpretabatur, toti orbi imponeret; Reges omnes suo poculo inebriaret; & sibi subjiceret, ut supra omne quod Deus dicitur (nam Reges dii

D 2

(a) Vid. D. 13. § 1. in fin.

à domino (a) dicuntur) & supra omne quod colitur tandem elevaretur : ut his sexcentis præteritis annis evidenter omnium oculis expositum. Tanta tamen caligo animos hebetaverat, ut per eam Antichristum non licuit intueri; Et quoniam, ut ait Satyricus,

Nemo repente fuit turpissimus,

paulatim & sensim meditatus est, ut sub specie religionis toti orbi imponeret.

2. Nam primùm Ecclesiasticas personas & omnes clericali notâ insignitos, à Regum & dominorum suorum potestate & jurisdictione eximi curavit; indignum clamitans ut qui in sacrosancto patrimonio domini erant, Laicorum, id est, profanorum hominum manibus & potestati subjicerentur. Nam antea non minus de Clero, quàm de aliis suis hominibus Reges cognoscebant. Quo autem tempore in aliis regnis à judicio seculari (ut vocant) exempti sunt, describere, ejus esset qui otio abundaret: in nostra verò Britannia non nisi ab Henrico II. Angliæ Rege potuit Pontifex illud obtinere. Nam totius controversiæ quæ inter Henricum & seditiosissimum illum Thomam Beketum Archiepiscopum Cantuariensem intercesserat, maximum & præcipuum hoc erat caput, quòd cum Rex vellet Presbyteros, Diaconos, & alios Ecclesiæ rectores (si comprehensi fuissent in aliquo gravi delicto) ducere ad sua & secularia examina, & de crimine cognoscere, sicut de laicis & aliis subditis fieri solebat: restitit Archiepiscopus, asserens, nullum in sacris ordinibus constitutum, nisi per viros Ecclesiasticos & in curia Ecclesiastica judicari & puniri debere. Et hæc prima illius contentionis causa erat (b). Nam cum Rex jurisdictionem suam minui nollet, & recordatio sive memoria facta esset omnium libertatum Regiarum & consuetudinum in Ecclesia Anglicana, Thomas Cantuariensis acerrimè restitit, & omnes ejus observatores excommunicavit (c). Sed cum Rex nullum in regno pateretur eximi, & Pontificii acriter obsisterent, factum est ut tandem Cantuariensis exularet: cujus cum patrocinium Pontifex suscepisset, usque adeo exarsit Henricus in Pontificem Romanum, ut omnes à puero duodecim annorum ad senem in Anglia eum ejurare coegerit (d). Inde Henrico Rege excommunicato regnum Angliæ interdicto subiectum. Itaque coactus Henricus, cum ab omnibus execrabilis & odiosus haberetur, Thomam ab exilio revocavit, & sedi suæ restituit. Sed cum is in veteri pertinacia obstinatus persisteret, nec Regis jurisdictionem vellet agnoscere, à Regiis satellitibus interfectus; à Pontifice verò in Divorum numerum relatus, cum martyrii gloria, quòd Pontificium ordinem tam strenuè & acriter contra Regis potentiam defendisset, & sanguine suo etiam signasset: nec potuit unquam Henricus rursus excommunicatus absolutionem à Pontifice impetrare, donec & se de crimine jurejurando purgasset, & Ecclesiastico ordini exemptionem à judiciis secularibus sive laicis concessisset. Acta erant hæc inter annum domini 1164 & annum domini 1172.

3. At Richardus ejus filius, cum regalia majorum suorum privilegia retinere vellet, & tamen Pontificis fulmen metueret; edicto statuit ne Clerici ullatenus à secularibus & laicis potestatibus caperentur, sicut consueverunt, nisi pro homicidio, furto, incendio, & ejusmodi gravioribus delictis. Coactus tamen & ipse est jus suum in his etiam remittere. Sic in Britannia super Ecclesiasticis personis intercepta est Regalis auctoritas & jurisdictio, contra illud Apostoli (e), *omnis anima potestatibus superioribus subdita sit, Regibus propter excellentiam, &c.* Hujus autem exemptionis hic effectus erat, ut à Laicorum potestate exempti, impunitatem etiam consequerentur, tot appellationibus interpositis, etiam tandem ad ipsum Romanum Pontificem, ubi veniæ locus, vel ob gratiam, vel pecuniam, semper erat.

4. Jam ubi Pontifex & se & suos ab omni Laicorum jurisdictione liberos & immunes videret, & nihil esse quod ab eis posset timeri, sensim in majorem superbiam elatus,

(a) Psal. lxxxii. 6. (b) Rog. Hovedenus in Hen. II. (c) Matth. Westmonast. in Hen. II. (d) Id. ibid. (e) Rom. xiii. 1. 1 Tim. cap. ii. 1, 2. 1 Pet. cap. ii. 13. Act. Apost. cap. xxv. 10.

elatus, nec æquari contentus, omnes terrarum Reges sibi subdicere non irritò incepto conatus est. Cœlestinus enim Papa Henrici quinti (cùm Romam ut coronaretur venisset) capiti coronam suis manibus imposuit, & rursus pede è capite excussit (a), ingeminans illud Pilati; *potestatem habeo crucifigendi te, & potestatem habeo dimittendi (b)*. Fridericum Ænobarbum graviter increpuit, quòd ei equum ascensuro stapedam sellæ (ut vocant) dextram pro sinistra exhibuisset; nihil veritus primariam illam potestatem, ad hæc officia insolentem. Alexander II. Pontifex Fridericum I. Imperatorem clarissimum ante se humiliter prostratum non dubitavit conculcare, pede ejus cervici imposito, cum elogio Psalmistæ (c) *super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*.

Dandalum Ducem Venetorum, dum ipse ad mensam epularetur, more canino manibus & pedibus ambulare & rodere ossa sub mensa jacentia coegit. Nec quievit Pontifex, donec sibi quasi domino suo, Otho Imperator, pro se & successoribus juramentum fidelitatis, quale vasallus domino, præstaret. Extat ejus forma in Decreto (d). Et planè ut jus illud constituat, clerum auro, laicos plumbo, Pontificem Soli, Imperatorem Lunæ comparat; eumque ex Pontificis judicio & auctoritate pendere, in illo ipso decreto ait, & proinde debere Cæsarem caput semper Pontificibus inclinare. Immò nec his contentus, Imperatorem fede suâ deturbandi potestatem usurpavit, & in legem deduxit; idque ut ex sua solius potestate, sine consilio fratrum suorum, factò super hoc Canone, sive constitutione. Immò nec electionem permittit, nec ex electione Imperatorem fieri, factâ constitutione, declaravit, nisi ad se Romam veniret, juramentum fidelitatis præstet, & coronam accipiat (e). Sic subjecit sibi Romanum imperium & pessumdedit.

5. Nec interea in aliis regnis minus ausus, è regia Francorum sede Childerico dejecto Pipinum coronavit, eique & ejus posteris scepra florentissimi regni attribuit; & quanquam frustra sæpius tentasset Regem Francorum in conditionem vasalli Romanæ Ecclesiæ redigere, ne quicquam tamen promovit, cum ejus regni Ordines ad Regis sui dignitatem contra tyrannidem Pontificiam conspirasse animadvertisset: tamen jura servanda obtrusit. Hoc unicum penè è Christiani orbis regnis, præter hoc nostrum, ejus lanienam evasit.

6. Hispania in decem aut duodecem regna divisa nondum in eam magnitudinem quàm hodiè videmus coaluerat; sed per partes eam Pontifex invaserat. Nam Arragoniam non solum sibi tanquam domino superiori subjecit, sed etiam ærariam fecit. Accessit & Castellæ regnum; tandem & Lusitaniæ. Postquam Henricus Rex, quinque Maurorum Regibus in acie cæsis, Regium nomen assumpserat, Granatæ regnum etiam in fidelitatem Romano Pontifici subjecit. Ferdinandus & Isabella Reges Arragoniæ & Castellæ, & antè Balearum Insularum majoris & minoris Reges Pontificem dominum agnoverant. Post in ejus ditionem Arragonienses Reges sub eadem conditione hominii Pontifici maximo præstandi concesserunt. Navarræ regnum, licet sibi prius vasallum, Ferdinando tribuit, Joanne dejecto vero herede.

Hoc nostro seculo, Bohemiæ, Corsicæ, Sardinia, Neapolis, Sicilia, Polonia, & Hungariæ Reges clientes se Pontificii imperii testati sunt. Supererat utraque Britannia, major, & minor quæ Hibernia dicitur. Major duo Regna Angliæ & Scotiæ continet. Horum alterum, nempe Angliam cum Hibernia, Joannes Rex, execrabilis factus, sive excommunicatus, ob horrendam sui nepotis Arthuri cædem, cum aliter veniam desperaret, Pontifici Romano non solum clientelare subjecit, sed etiam ærarium fecit.

In ea epistola quàm Henrico II. Anglorum Regi scripsit, dum ei Hiberniam invadendam permittit, splendidissimè finxit, dominium omnium insularum, quibus sol Justitiæ Christus illuxit, ad patrimonium Beati Petri pertinere. Hæc omnia ex ipsis historiis sunt clarissima, & Bodinus catalogum Regum, qui clientelarem fiduciam

E

duciam

(a) Anno dom. 1191. Hovedenus in Richardo rege. (b) Joan. cap. xix. 10. (c) Psal. xci. 13. (d) Can. Tibi dom. 33. dist. 63. & Clement. de jurejurand. cap. unic. (e) Can. Duo sunt, 10. dist. 56. Can. Valentini. 3. dist. 63. Ad Apost. de sent. & re judicata in 6. Clem. de jurejurand.

duciam Romano Pontifici debebant, descripsit, verissimisque testimoniis confirmavit (a). Nec mihi illud esset difficile, nisi historiam rerum à Pontificibus impie gestarum longum esset contexere. Illud tantum ad nostrum institutum pertinet, si Pontificem Romanum in Ecclesia Dei & hominum omnium conscientiis miserissimam tyrannidem erexisse, reliquosque omnes Christianos Principes orbis præter Gallum & Scotum suo imperio subjecisse, legesque in quas jurarent præscripsisse, confirmavero.

7. Deerant huic Ecclesiastico imperio adhuc duo, nempe leges quibus tantum gubernaretur imperium, & earum executio. Quod ad leges attinet, jus Canonicum formari & excudi à suis hominibus curavit, ut earum vi imperium sibi undique stabiliret. Hujus Juris Canonici hæ sunt partes :

8. *Decretum*, quod ab Ivone Carnutensi Episcopo originem traxit. Is enim primus erat qui Decretum conscripserat, quo etiam in scholis utebantur Pontificii ante Gratianum. Sed Gratianus, cum multa Ivonis Decreto abesse videret, essetque, ut ea ferebant tempora, non indoctus, & Romanæ Ecclesiæ supra quam par erat addictus, novum Decreti corpus, ut loquuntur, formare instituit. Fuit Gratianus Monachus Sancti Felicis Bononiensis, ordinis S. Benedicti, qui cum maximam sibi scripturarum cognitionem arrogaret, & diligentissimus esset in patrum sententiis & opinionibus corrogandis & congerendis, multum conciliis non solum œcumenicis sed etiam provincialibus tribuebat. Itaque ex eorum sententiis farraginem confarcinavit, ad Ecclesiæ (ut ille putabat) utilitatem & gubernationem valdè commodam. Sed profectò, dum Romanæ Ecclesiæ dignitati promovendæ plus æquo faveret, multa patrum loca corruptit, multa mutila citavit, denique non integrâ fide in hoc libro usus, sæpe etiam judicio caruisse à plerisque meritò notatur. Est sanè Decreti liber ad similitudinem Pandectarum conscriptus. Illæ enim ex veterum Jurisconsultorum opinionibus collectis operâ & industriâ Triboniani coaluerunt. Sic & Decreti liber, ex patrum, & posteriorum Doctorum, & Romanorum Pontificum, denique Conciliorum sententiis aliquando violenter distortis conflatus. Floruit autem Gratianus circa annum domini 1100. declinante jam religionis puritate, & Romanæ sive Latinæ Ecclesiæ dignitate jam crescente, donec in eam magnitudinem pervenerat, quam ipsi ante aliquot annos vidimus. Neque tamen Gratiani Decretum à plerisque juris auctoritatem habere videtur; immò & ipsi Jesuitæ hodie non magni faciunt, & ejus fidem elevant, dum multa in eo contineri videant, quæ Romanæ Ecclesiæ nocent, & errores, plus quàm eorum sectæ conveniat, detegant. Sed profectò juris Canonici Professores, illud pro auctoritate in scholis sæpe producunt, & ab Eugenio tertio Pontifice maximo juris auctoritatem accepisse tradunt, quemadmodum & liber Pandectarum à Justiniano. Alii, ut ea, quæ ab opinione communi abhorrent, secernerent, *Palseæ* nomine insigniverunt. Et hæc de Decreto Gratiani.

9. *Decretales*, sive *decretalium Epistolarum* liber, à Gregorio nono Romano Pontifice ad imitationem Codicis Justiniani compositus est. Nam ut ille ex diversorum Imperatorum rescriptis, sic & hic ex epistolis Pontificum decretalibus, id est, quæ vim & auctoritatem decreti, sive sententiæ Ecclesiasticæ haberent, librum contexit. Gregorius enim, cum prædecessorum suorum epistolas in unum volumen reducere vellet, ut studiosorum juris Canonici utilitati consulere, operâ Raimundi, Capellani & Poenitentarii sui, ut Justinianus Triboniani usus, in certos titulos distinxit, & quinque libros earum confecit: In quorum primo de officiis & ministris Ecclesiæ; in secundo de judiciis & probationibus; In tertio de vita & honestate clericorum; in Quarto de matrimoniis; In quinto de delictis & accusationibus clericorum tractat: unde ad memoriam versus hi inconditi extant.

*Pars prior officia parat, Ecclesiæque ministros,
Altera dat testes & cætera Judiciorum,*

Tertiâ

(a) Lib. I. c. 9. de repub.

*Tertia de rebus & vita Presbyterorum,
Quarta docet quales sunt nexus conjugiorum,
Ultima de vitiis & pœnis tractat eorum.*

Sunt qui brevius uno versu & quinque verbis has quinque partes comprehendant,

Judex, judicium, Clerus, sponsalia, crimen.

Decretalium itaque liber circa annum 1230 conscriptus est, ut Hovedenus (a) tamen ait, anno 1235, qui ut semel in lucem prodiit, vulgare hoc erat de eo & popolare judicium; *Postquam decreta habuerunt alas, totus mundus fuit conturbatus.*

10. Sed cum præter eas *Decretales Epistolas*, quæ his quinque libris continebantur, nonnullæ tam ab ipso Gregorio, quam ab aliis Pontificibus, decretales Epistolæ emanassent, de quarum auctoritate dubitabatur, Bonifacius octavus, (qui in Romanam sedem anno domini 1294 evectus est, de quo illud vulgatum extat, *Intra vit ut vulpes, regnavit ut leo, mortuus est ut canis*) ut omnem controversiam tolleret, sextum Decretalium Epistolarum librum composuit, operâ in his usus Gulielmi Episcopi Elendunensis, Berengari Episcopi Biterensis, & Ricardi de Senis, Romanæ Ecclesiæ Vice-cancellarii; & hunc sextum librum in quinque libros subdivisit, ut unusquisque liber uni Decretalium libro responderet, & ejus defectus, si qui essent, suppleret. Nam quæ in libro primo Decretalium tractantur, eadem in primo sexti; quæ in in secundo Decretalium, in secundo sexti, & ita deinceps, ut quisque liber alteri vice prætermittorum aut saltem additionum inserviret.

11. Sed his finibus jus canonicum non constitit; subsequutus eum Clemens quintus, qui & suarum decretalium Epistolarum librum composuit in concilio Viennensi; quem & ipse in quinque libros subdivisit, ut ex ordine etiam quinque libris Decretalium responderent: viz. ut primus primo libro Decretalium, secundus secundo quoad materiam, tertius tertio, quartus quarto, & quintus quinto, responderet. Hic erat ille Clemens qui sedem Romanam Avenionem transfudit anno 1306, ubi septuaginta duos annos commorata est: & auctor fuit illius in Romana Ecclesia schismatis, quod totam Europam perculit. Alii enim Reges Clementem, alii Urbanum sequebantur, divisaque in se fuit Romana Ecclesia; nec fatis sciebant Europæi Reges cui Pontifici parendum esset. Fuit & hic Clemens innumerarum cladum in Italia auctor; adeo ut omnes Romanæ Ecclesiæ & templa penè situ corruerent, Templariorum ordinem, cum Philippo Francorum Rege conspiratione factâ, in concilio Viennensi sustulit, hæreseos & confœderationis cum Saracenis eos infimulans, revera tamen eorum divitiis inhians, quas & postea cum Francorum Rege partitus est. Hunc tamen Decretalium Epistolarum librum, quæ hodie *Clementinæ* dicuntur, Clemens ipse absolvere non potuit, dum vixit: obiit, ut plerique volunt, fraude Florentinorum, qui Monachum quendam præmiis & pollicitationibus induxerant, ut Eucharistiam veneno illitam illi præberet, ut in vita Clementis, illius libro præfixa, manifestum est. Ejusdem tempore optimus Imperator Henricus VII. veneno Eucharistiæ immisto sublatus est. Et anno domini 1154 (b) Gulielmus Eboracensis Archiepiscopus in perceptione Eucharistiæ veneno tinctæ interemptus est. Adeo ut quod in his primariis viris & Principibus factum est, ad alios pervenisse verisimile sit, licet silentio sepulti sunt; ita ut hæc institutio salutaris Eucharistiæ, nefariorum hominum conspiratione, multis causa interitus esset, quod cum transubstantiatione parum convenire videtur. Hunc sequutus est Joannes vigesimus secundus, qui antecessoris sui vestigiis inhærens, eum librum *Clementinarum* edidit, ut in præfatione Clementinarum continetur, & in scholis prælegendum publicè proposuit: & hic quartus est Juris Canonici liber.

12. Hic Joannes vigesimus secundus ut prædecessoris sui gloriæ favit, sic & ipse ejusdem particeps esse cupiens, *Extravagantium* librum composuit. Et ne hic

(a) In Hen. 3. (b) Bodin. in Hen. 2.

imitatio deesset, post libros Feudorum, Extravagantes quædam sunt Imperatorum constitutiones, veluti Friderici & Henrici. Ad harum imitationem & ipse aliquot Decretales sententias seu Epistolas composuit, quas *Extravagantes* dici voluit, quod extra corpus ipsum juris Canonici vagarentur. Sunt igitur duplices Extravagantes, aliæ quæ Joannis XXII. dicuntur, aliæ communes. Quod ad eas quæ Joanni XXII. adscribuntur, quia libris distingui non poterant, titulis distinguuntur; & ordinem librorum Decretalium eas sequi facile apparet cuivis diligenter intuenti. Communes, quæ aliorum Pontificum erant, & in quinque libros dividuntur, ita ut unusquisque liber, ejusdem originis libro Decretalium primarum respondeat, *viz.* ut primus primo, secundus secundo & ita deinceps. Quartus deest, cum nihil in his Extravagantibus de sponalibus & matrimoniis caveatur, quæ propria libri 4. materia. Hic est ille Joannes XXII. qui cum sedes duos annos vacasset ad nominandum Pontificem delectus, seipsum nominavit; & cum plerasque constitutiones lucri sui causâ constituisset, præcipuè Extravagantem illam famosam (*Execrabilis*;) tantum auri congeffit, ut viginti duo milliones post se moriens in thesauro Pontificio reliquerit.

De fide harum Extravagantium & quàm auctoritatem in judiciis habere debeant, acriter aliquando controvertebatur inter interpretes. Nam sunt qui omnino iis auctoritatem adscribant: alii non nisi forma authentica producantur sub plumbo; alii ne tum quidem, alii plus minus: sed profectò meo iudicio non minor & est & esse debet earum auctoritas quàm ipsarum Decretalium. Hi sunt Codices qui in jure Pontificio auctoritatem habent.

13. Superest liber *Regularum Cancellariæ*. Eas regulas cum in iudicio allegatas viderim pro auctoritate, dubitare cœpi de earum vi & potestate. Sunt sanè ex quibusdam Papalibus constitutionibus collectæ & iis valde recentibus, sed non ut in toto orbe pro legibus & canonibus habeantur; sed tantum ut in curia Romana eis locus esset, & ipse Ludovicus Comes, qui in has regulas commentarios scripsit, locum non habere putat extra curiam Romanam. Alii constitutiones has generales non putant, neque perpetuas, sed Pontifice intereunte interire, & à sequenti Pontifice etiam tacente tolli & derogari. Nam plerique tenent non solum privilegia, sed nec leges aut edicta mortuo Principe vim suam retinere, nisi à sequenti Principe confirmetur. In Francia non habent locum hæ Regulæ, nisi quatenus leges regni factæ sunt, & tum auctoritatem à legibus capiunt, ut vult Guido Papæ. Nam ex Regulis Cancellariæ aliquot in album legum Galliæ sunt relatæ; quales sunt illæ de trienniali possessore, de infirmis resignantibus, de verisimili notitia, & aliquot aliæ.

14. Quod ad *Decisiones rotæ* attinet, quæ Regulis Cancellariæ sunt posteriores, non magis auctoritatem juris, aut rerum judicatarum habent, quam arrepta senatus Parisiensis, aut Tholosæ aut similibus senatum; nec tenetur iudex Ecclesiasticus secundum eas judicare: tamen propter magnam virorum gravissimorum, qui rotæ auditores constituuntur, auctoritatem, multum in dijudicandis quæstionibus profunt, & ad confirmanda partium jura, non tamen ut vim Canonum habeant.

15. Jam de subjecto hujus Juris Canonici, materiaque circa quam versatur aliquid dicendum. Cum terræ omnes sub aliorum Principum ditione essent, ipseque Pontifex maximus à Germanis Cæsaribus, minores Pontifices à suis quisque Regibus & Principibus designarentur (ut etiam ex ipso jure Canonico (a) constat) non cessavit Pontifex maximus cum Germanis Cæsaribus colluctari, donec ei electionem suam extorsisset (b), & Cardinalium collegio à se instituto tribuisset (c). Primus Episcoporum aut ipsius Pontificis esse. Nec his contentus Pontifex, & aliarum Ecclesiarum præsentationes & electiones (dejectis Regibus ad quos prius pertinebant) sibi arrogare cœpit, & ut Cæsares Germani in id consentirent effecit. Nam Henricus quintus pro salute animæ suæ concessit Petro & Paulo & Sanctæ Ecclesiæ catholicæ

(a) Can. 22, 23. Dist. 63. (b) D. 4. § 8. (c) D. 13. § 6.

tholicæ omnium Ecclesiarum investituram, & canonicam in omnibus Ecclesiis electionem. Ludovicus Bavarus, & Carolus IV. quibus solum relicta erat pro præsentatione commendatio, quos, ut eligerentur, Pontifici commendarent, ad Papam scribere soliti, post *beatorum pedum oscula*, qui mos scribendi ab omnibus postea Principibus usurpatus. Is non potuit id omnino in Gallia sive Scotia efficere; nam pertinacius jus ad Ecclesias præsentandi utriusque regni Principes tutati sunt, ut ex pragmatica sanctione (a), & plerisque publicorum apud nos Comitiorum actis constat (b). In Anglia pertinacissime resistit Henricus secundus, quique eum Reges præcesserant. At Joannes filius ejus, post immanissimum parricidium in ejus dominum & nepotem Arthurum commissum, cum diris publicè devotus & excommunicatus esset, & ab omnibus tanquam scelestus declinaretur, ut turbatam conscientiam levare aliquatenus posset, se Pontifici Romano subjecit, & ex liberrimo regno & domina, ancillam (ut aiunt Historici Angliæ) fecit: nec ad pacem Ecclesiæ receptus, donec omnium in suo regno Ecclesiarum præsentationem & electionem exuisset, & Pandulpho domini Papæ legato ejus nomine tribuisset. Sic omnium Ecclesiarum & sacrorum Pontifex dominus effectus, in eas & circa eas primum suam jurisdictionem instituit, nempe ut jurisdictio in omnium personas, quæ ad Ecclesiarum curam promoverentur, ad se & suos pertineret. Et sic omnis quæstio decimarum & reddituum Ecclesiasticorum, quibus Ecclesiasticæ personæ alebantur, in Pontificiam jurisdictionem & potestatem concesserant.

16. Successerat secundò etiam testamentorum & ultimarum voluntatum cognitio. Nam cum antiquitus pupillares pecuniæ in Ecclesiis recondentur, & Episcoporum fidei concrederentur (c), ex ea quam vulgus tum de eis conceperat opinione; & in eo articulo animarum etiam cura præsentiam Ecclesiasticæ & eruditæ personæ postularet, & testamenta inter pias causas numerarentur: factum tandem est ut omnis de testamentis & ultimis voluntatibus, aut circa testamenta (veluti funerum quæstio) [cognitio] & interpretatio ad forum Ecclesiasticum devolveretur; conniventibus ad hoc Principibus, cum quid sibi decederet, ignorarent. Et ex his ultimis voluntatibus maximorum commodorum accessiones Pontificiis accreverant.

17. Tertiò, cum matrimonium ab eis sacramentum diceretur, nec æquum esset sacramenta laicorum manibus profanari, aut eorum cognitioni subjici, de sponsalibus, matrimoniis, de dote, & donatione propter nuptias, de divortiis, de liberis legitimis, & non legitimis, cognitionem ad se pertraxerunt. Neque inde levis accessio eorum jurisdictioni facta est: gravissimas enim quæstiones de successione hæc disputationes secum ferebant, & plerumque Principum aulas tangebant, unde & Principibus sæpe fræna à Pontificiis injecta. Primus Richardus Anglorum Rex, qui & Cor Leonis dictus, quæstiones de dote, donatione propter nuptias, & causas omnes matrimoniales edicto publico Ecclesiastico foro permisit anno 1190 (d). Cum tamen tempore Henrici II. ejus patris placita de dote & donatione propter nuptias ad curiam domini Regis pertinerent, ut Ranulphus de Glanvilla annotavit (e).

18. Quartò, sub jurisjurandi specie omnium litium & judiciorum cognitionem vendicabant. Nam in reciprocis contractibus & omnibus obligationibus clausulam jurisjurandi apponi curaverant, ut nos hodiè clausulam registrationis in libris Concilii solemus apponere, ut causæ disputationem ad senatum trahamus. Ubi autem hæc clausula jurisjurandi inferebatur, continuo judex Ecclesiasticus cognitionem ad se trahébat, prætendens partes in id consensisse, & jurisjurandi religionem solum Deum habere ultorem, cujus vicarius in terris est Pontifex maximus, & qui ab eo potestatem delegatam habebant. Et ille idem Richardus Rex Angliæ anno supra memorato omnes quæstiones de læsa fide & juramenti transgressione ad Ecclesiasticam jurisdictionem remitti curavit (f).

F

19. Cre-

(a) De qua vid. hist. Gilberti Burneti *Of the Rights of Princes in the disposing of Ecclesiastical Benefices.*
 (b) Cap. 13. Parl. 1. & cap. 48. Parl. 3. Jac. I. cap. 85. Parl. 11. Jac. III. cap. 4. Parl. 1. cap. 38. Parl. 4. & cap. 53. Parl. 5. Jac. IV. cap. 119. Parl. 7. Jac. V. cap. 2. Parl. 1. Jac. VI. (c) L. 30. C. de Episcop. audient. (d) Matth. Paris. in Richard. I. (e) C. 3. lib. de legibus & consuetud. Angliæ. (f) Matth. Paris. in Richard. I.

19. Crescente deinde versutiâ Pontificiorum, alias causas & cognitiones ad se transferebant: nempe cum orphani, viduæ, aut quævis miserabiles personæ agebant aut defendebant. Nam ut Imperatores aliquando eas quæstiones solebant ad se evocare, sic Pontifices hac occasione jurisdictionem suam latissimè prorogarunt. Denique ubicunque causa aliqua curam animarum aut pietatem redolebat, ibi continuo Ecclesiastici, & ii soli involabant sub pietatis specie, & omnia ad se trahebant. Inde non minor eorum jurisdictio in omnibus regnis facta, quàm ipsorum Principum, in quorum patrimonio hæc ipsa regna erant: & sic sensim & latenter meliorem partem regni, rerumque in eo contentarum suæ potestati & ditioni subjecerunt.

20. Executio hujus juris, pœnæ, & multæ difficiliores erant. Nam cum omnes provinciæ, quibus Pontifex imperabat, sub aliorum imperio tenerentur, & bonorum publicatio, proscripcio, supplicium mortis ad eos in causis criminalibus pertinerent; in civilibus autem apparitores, & accensi non nisi Regum & dominorum suorum mandata agnoscerent: Pontifices novam executionem commenti sunt, non tantum ut ea in suos Clericos & subditos uterentur, sed etiam in laicos seu profanum ut dici voluerunt vulgus, nempe Excommunicationis fulmen (a); quo adeo miseras hominum mentes excarnificabant, ut quidvis mallent pati, quàm excommunicationi Ecclesiasticæ sive interdicto subijci. Hujus autem excommunicationis ea vis erat, ut si sententiæ Pontificiæ quis non pareret, continuo cœtu Christianorum ejiciebatur, execrabilis omnibus denunciabatur; adeo ut neque sacris publicis interesset, nec ad sacramenta participanda admitti posset, immo ne communis sepulturæ honore frui. Si Rex peccaret in Pontificem, totum regnum interdicto Ecclesiastico subijciebatur, subditi sacramento fidelitatis absolvebantur, novumque Regem refractario illi subrogare cogebantur; regnum prædæ expositum cuicunque occupanti, ut regnum Navarræ hoc penè seculo vidimus; adeoque populo suo Rex exosus erat, ut ei occurrere, ominosum; salutare, nefas; parere, anathema esset, quod æternam damnationem mereretur.

21. Nonnunquam & excommunicatio ad totum populum extendebatur. Nam tempore quo Conquæstor, ut vult Hovedenus (b), regnavit, cum sacerdotes uxorati essent, nec ullis comminationibus Pontificiis, imò nec ipso fulmine excommunicationis à latere Papali librato, poterant induci, ut eas dimitterent; regnum Angliæ universum Hildebrandus, qui & Gregorius VII. Pontifex interdicto subjecit, si quis sacerdotis uxorati missam audiret, aut sacris interesset (c): & interdicto id obtinuerant Pontifices, quod nullis diris aut execrationibus antea poterant efficere, ut sacerdotes & Ecclesiasticus ordo uxores suas dimitterent. Immo ipsi Reges, qui nullum in terra, nisi terræ Creatorem majorem agnoscunt, huic executioni seu execrationi subserviebant. Nam quemcunque Pontifex aut Pontificii fulmine illo percusserant, nisi intra 40. dies, is absolutionem (quam vocant) ab hac excommunicatione impetrasset, in ejus bona involabant, & fisco suo adscribebant. Et sic juris Pontificii executio, non tantum metum, sed horrorem etiam in conscientiis hominum induxerat, ne si fortè excommunicati, & stante contra eos sententiâ subito casu interirent, ab omni salutis æternæ spe exciderent. Sic jus Pontificium natum, altum, & educatum, consummatum tandem est, & gravissimis pœnis sancitum & stabilitum, non in rebus moventibus sive non moventibus, sed in conscientiis hominum, quas lancinari aut vellicari nemo bonus libenter patitur.

22. Dignitas autem hujus juris Canonici, tanta ubique terrarum erat, ut non tantum juri Civili, sed etiam patriis cujusque regni legibus præponeretur. Nam patriæ leges, sive patrium jus, tantum in rebus, quas temporales dicebant, & earum administratione versabatur; at hoc jus in conscientiis hominum regnabat, quantoque animarum cura rebus temporalibus præferenda, tanto jus hoc patriis legibus excellentius, & ipse Pontifex omnibus Christiani orbis Principibus eminentior (ut

(a) D. 13. § 1. (b) Hoved. in vita Guliel. senioris. (c) Licet jure Decret. concub. habere licebat per C. Is qui 4. & Christiano 5. dist. 34.

(ut antea docui (a)) non solum Cæsari & omnibus Regibus superiorem se constituit, sed Angelis etiam imperare præsumpsit, ut de Clemente VI. legitur (b): & proinde ejus vis fortius conscientias hominum alligabat, donec hoc seculo fraudes & calumniæ tandem per præcones evangelii detectæ sunt.

23. Sed operæ pretium erit, quid ipsi Canonistæ de hoc tuo Pontificio jure senserint subjicere. Henricus Cardinalis Hostiensis juris illius Monarcha, in sua eximia, copiosa, & admiranda lectura, (sic enim ejus libri inscribuntur) in quinque libros Decretalium, dum de dignitate hujus juris Pontificii tractat, illud cum jure divino & Civili comparat. Nam jus Divinum, quod Theologiam puram definit, scientiam hominum Angelicorum vocat; Civilem, scientiam hominum bestialium; Canonicum, humanorum (c). Jam hoc posito fundamento, jus Divinum esse purum, ut & jus Civile asserit; Canonicum autem compositum ex jure Divino & Civili; latè disputat compositam naturam præferendam simplici & puræ, ut vita activa contemplativæ, & proinde jus Canonicum præferendum: unde infert, Ideo vincit legem Mosis & ei præponitur, quod aliquot textibus confirmat (d); vincit etiam scientiam Civilem, quæ simplex est humana; sicut natura mulina composita est ex equina & asinina. Nam ut constat quidem, Theologia tanquam dignior, equina natura dicitur; Civilis asinina; & Canonica Mulina, id est, ex utroque mixta: abstinet tamen, ne aperte in horrendam blasphemiam incidat, à concludendo; licet tota illa disputatio nihil aliud intendat, quam ut naturam compositam, ut mulinam, puræ & simplici naturæ, ut equinæ, quam Theologiam dicit, vel asinina, quam Civilem scientiam vocat, anteponat (e). Non dubito quin eadem argumenti formâ Papam Deo ipso superiorem potuit concludere, quod & verisimile est eum sensisse, licet callidè propter motum populi, & ne Antichristus ante sua tempora detegeretur, dissimulet. Sanè multi Pontificii Deum eum esse in terris scripserunt, & ulterius proventi, quicquid Deus in cælo poterat, hoc Papam posse in terra, non dubitant asserere.

24. Hujus sanè juris Pontificii magna adhuc (licet jugum Pontificium excusserimus) apud nos manet auctoritas (f), aded ut quoties a Civili jure distidet (ut sæpe fit, extentque libri scripti de differentiis juris Civilis & Canonici) jus Canonicum præferamus, præcipue in iis quæ ad Ecclesiæ administrationem pertinent, & ubi scandalum imminet, aut (ut Canonistæ loquuntur) quoties animæ periculum versatur, nisi quæ sint sanæ religioni contraria. Itaque quoties de administranda Ecclesia agitur, qui animarum curæ præficiendi sunt, qui beneficiis, quibus beneficia debentur, de advocacionibus Ecclesiarum, sive de jure patronatus, de testamentis, de matrimonio, vel contrahendo vel dissolvendo, qui legitimi censentur, in his jus Pontificium, mutatis sive antiquatis nonnullis, adhuc sequimur. Et hæc quæstiones ad judicem Ecclesiasticum, nempe *Commissarios*, rejici solent, quoties occurrunt, qui & judices Christianitatis, tam in veteribus Anglorum legibus, quam nostris vocantur. Et hæc de juris Civilis & Canonici origine & incrementis.

De Feudorum Origine & Progressu.

Diegesis quarta.

1. <i>Continuatio de origine & progressu hujus juris Feudalis, & qualiter jus hoc, suppresso jure Civili & Canonico, principatum in potentissimis Europæ regnis non</i>	<i>solum occupaverit, sed adhuc retineat, & quod sit hujus regni proprium & peculiare jus.</i>
F 2	2. <i>Juris Feudalis origo, ex bellis, & jure gentium</i>

(a) § 1, 2. (b) Baluz. in bulla Clementis VI. anno 1300. (c) In titulo de summa Trinit. & fide Cathol. Extra in verbo quasi communem & in summa Hostien. ibid. (d) Dist. 1041. & præcipue per c. venerabilem. Qui filii sunt legitimi. (e) Hostiensis summa in præfat. Decretalium. (f) Vid. D. 4. § 13.

- gentium introducta est, & ex dominorum in servos potestate, quæ apud gentes meridiem versus darior.
3. Apud Boreales gentes justior semper fuit & clementior, ut Tacitus describit.
 4. Septentrio officina gentium: unde juris Feudalis infantia, cum innumeræ gentes domi inopiâ rei familiaris pressæ egredierentur, novas sedes quærentes, regiones ex hostibus captas, militari more, inter se dividebant; fertilissima sibi reservantes, infertiliora colonis sive comitibus permittebant: sed sub fiduciæ nomine; & ab his annuatim exigebant, quæ ad humanos usus erant necessaria; sed robustiores in comites assumebant, pensiones eis assignantes ex prædiis unde alerentur, aliquando ipsa prædia: semper tamen in dominorum arbitrio erat, quum vellent, aut ipsum prædium, aut pensionem ex prædio auferre: sic eorum jus erat precarium. Aliud servire, aliud servum esse.
 5. Feuda ex precario; pactionibus fiunt annualia, & vitalia: & hæc erant prima feudi cunabula.
 6. Timmaria apud Turcas Feudis non absimiles. Huic Feudorum infantia tribuitur tempus à diluvio Aquilonarium gentium ad annum 650.
 7. Pueritia juris Feudalis, quâ successio ad filios, nondum ad nepotes ex filiis extendebatur, ascribitur tempus ab anno salutis 650, ad 800.
 8. Adolescentia juris Feudalis, quâ successio ad nepotes & fratres, in feudo paterno extendebatur. Unde lex Salica. Guelphorum & Gibellinorum factiones.
 9. Cum concessum est ut frater fratri succederet, erat tantum in feudo paterno, non in feudo novo. Adolescentiæ juris Feudalis tempus assignatur ab anno 800, ad 1022. quo jus hoc mirum in modum adoleverat.
 10. Quo tempore feuda ceperunt esse hereditaria. Ea primum in privilegiis tantum, non in legem abierunt.
 11. Sub Capetorum familia, post exactos Carolovingos, statutum est apud Gallos, ut successio in feudis esset perpetua in primo gradu.
 12. Juris feudalis virilis ætas, in qua non solum fratres, sed etiam patruelus, sibi mutuo succederent; mox ad collaterales in septimo gradu, tandem non solum ad descendentes in perpetuum, sed etiam ad collaterales in infinitum continuarentur.
 13. Quomodo gradus consanguinitatis, in jure Feudali, Civili, Canonico, & apud nos, numerantur.

SUPEREST ut eisdem vestigiis insistentes, etiam jus Feudale à sua origine ad hæc usque tempora deducamus, quibusque modis & quo tempore in eam magnitudinem & dignitatem excreverit, ut suppresso pene jure Cæsareo & Pontificio, longoque intervallo post se relicto, in eo subjecto circa quod versatur, juris sibi principatum in potentissimis totius Europæ regnis occupaverit, & adhuc retineat (a). Hoc jus Feudale, hujus nostri regni proprium & peculiare jus esse, & ad quod in rebus dubiis decidendis sit recurrendum, quoties de rebus immobilibus, id est, de hereditatis acquisitione vel amissione agitur, contendo; & in hoc opusculo verissimis rationibus me probaturum recipio: tantum, qui nostræ opinioni adversari videntur, judicium sustineant, donec ea perlegant, quæ ad hujus propositionis confirmationem in hoc qualicumque opere produxero.

2. Ut igitur juris Feudalis ortum ab ipso fonte repetamus, fuit dominorum in servos jus antiquissimum, & cum bellis & jure gentium introductum (b). Sed non eadem dominorum & servorum apud omnes gentes conditio fuit: nam apud populos meridionales dura erat servitus, dominorum imperia gravia; quoque magis ad meridiem declinabant, servorum conditio fuit iniquior: in quos libera erat dominis vitæ & necis potestas; nihil illi quod suum, nihil quod proprium dici posset, habebant, & ad ergasteria & pitrina, id est, ad vilissima & miserrima ministeria molendi & arandi pro dominorum arbitrio detrudebantur, dominos suis laboribus alere coacti. Inde dominorum majores opes & redditus, quemadmodum de Marco Crasso legimus, qui exercitum ex laboribus servorum se alere posse prædicabat. Ab omni militia sub pœna capitis arcebantur, ut indigni, (c) nisi si quæ tempora incidissent;

(a) D. 6. § 7. (b) L. 4. ff. de justit. & jure. (c) L. ab omni 11. ff. de re milit.

incidissent, in quibus necessitas fervorum operam expressisset; quemadmodum in secundo bello Punico à Romanis factum legimus (a): alioqui servos domini ne quid in rempub. moliri possent, opificiis, & sellulariis artibus impediebant.

3. Apud Boreales tamen gentes justior fuit semper servitus & clementior. Solebant enim fervorum operâ domini tam in publica militia, quam privatis inimicitiis sustinendis uti; quum domi rara esset quies, rarior cum vicinis pax; & opera rustica domini vel per se exercerent, aut si in militiam proficisci cogerentur, foeminis vel imbecillioribus mandarent. Hoc ex animorum diversa indole & qualitate plerique promanare putant (b), qui celeriores ingenii motus, majoremque subtilitatem in consiliis & rebus inveniendis attribuunt iis, qui sub cœlo & solo calidior nati sunt, quod ibi purior & excoctior sit aer; eosdem tamen tradunt servire non invitos sed lubentes; sic Syri, Arabes, Phryges, pro mancipiis apud veteres erant: Borealibus verò (quia apud eos omnia in virtute militari posita) animi magnitudinem servitutisque impatientiam assignant. Unde & illud Lucani,

*Omnis in Arctois populus quicumque pruinis
Nascitur, indomitus bellis & mortis amator:
Quicquid ad Eoos tractus, mundique teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.*

Sic Julianus apud Cyrillum, *Vides, inquit, quam libenter Syri aliis nationibus inserviant, contra verò quantus libertatis amor in Celtarum populis.* At Parthi gens Scythica (Parthi enim erant Scytharum exules, qui Mediam postea occuparunt) (c) servos in eodem numero ac liberos habebant, & eadem charitate amplectebantur; adeò ut eos manumittere turpissimum esset manumittenti: itaque eorum tantus erat numerus, ut ille Parthorum exercitus, qui Antonii copias ex Parthia exegerat, quinquaginta millibus fervorum, & quadringentis tantum liberis constare dictus sit. Itaque rara apud Boreales gentes servitutis mentio, nulla vitæ & necis in servos potestas: imò, ut Tacitus scribit (d), *neque animadvertere, neque vincire quemquam nisi sacerdotibus licebat.* Sic ut liberalis semper apud has gentes fuerit (si quæ fuit) servitus: servisque pecunias, id est, mercedes, pensiones, & beneficia domini, pro forti & fideli opera, tanquam veris militibus, domi militiæque assignabant. Sed præstat ipsius Taciti verba adjicere, ex libello illo de Moribus Germanorum: nam sub Germanorum nomine omnes Septentrionales gentes comprehendisse verisimile est, & omnes docti consentiunt. “Magna (inquit ille) comitum æmulatio, quibus primus apud Principem suum locus: & Principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæc vires, magno semper electorum juvenum glorio circundari, in pace decus, in bello præsidium. Cum ventum in aciem, turpe Principi virtute vinci, turpe comitatu virtutem Principis non adæquare. Infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem Principi suo ex acie recessisse: illum defendere, tueri, suaque fortia facta ejus gloriæ assignare, præcipuum sacramentum est. De servis postea hoc addit: Aleam (quod mirere) sobrii inter feria exercent, tantâ lucrandi perdendive temeritate, ut cum omnia defecerunt, extremo & novissimo jactu de libertate & corpore contendant: victus, voluntariam servitutem adit; quamvis junior, quamvis robustior, alligari se ac venire patitur: ea est in re præva pervicacia: ipsi fidem vocant. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriæ exsolvant. Cæteris servis, non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis utuntur. Suam quisque sedem, suos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit: & servus hæctenus paret. Cætera domus officia, uxor & liberi exsequuntur. Verberare servum, ac vinculis & opere coercere, rarum. Occidere solent, non disciplinâ & severitate, sed impetu & irâ, ut inimicum, nisi quod impunè.”

G

Quod

(a) Livius lib. 24. Plutar. & Florus. (b) Vitruv. lib. 6. Veget. lib. 1. (c) Justinus lib. 41. (d) Lib. de Morib. Germani.

Quod autem diximus in aleæ lusu de libertate & corpore contendî, victumque voluntariam adire servitutem, & alligari se ac venire, pati; ne quis putet ea quæ diximus pugnare (cum sint durioris hæc servitutis argumenta & indicia) intelligenda sunt hæc, non solum de victis in aleæ lusu, sed de iis reliquis omnibus qui æs alienum contraxerunt. Nam ut etiam constat ex reliquiis legum Longobardicarum (a) statutum reperitur; *Si quis non habuerit unde debitam summam persolvat, seipsum per guadium Principis servitio tradat*, id est, seipsum oppigneret servitio Principis, donec vel debitum solverit, vel à creditore ei fuerit remissum: id enim *guadium* sive *guadiare* apud Longobardos adhuc significat. Et in jure nostro scripto *vadium* sive *invadiare* idem, quod apud Tacitum est *alligari* & *venire*: & proinde qui aleâ victi se in servitutem tradiderunt, libertatem non amittere ait Bodinus, sed tantum eatenus obligatos, donec pecuniam debitam à parentibus emendicassent. Itaque satis constat Boreales gentes servis tanquam comitibus aut saltem colonis usus esse, & annuas pensiones sive pecuniæ, sive frumenti, sive vestis imbecillioribus imponere solitas, quas tamen rursus servientibus robustioribus velut beneficii loco assignabant: sine eis nihil domi nihil militiæ actum, domi aderant consilio, militiæ operâ & manu.

4. Postea factum est cum à septentrione (quem Plinius officinam gentium verissime dixit) innumeræ gentes domi inopiâ rei familiaris pressæ egrederentur, novas sedes petituræ; Gothi, Vandali & Hunni, tandem etiam Longobardi, ut de aliis taceam, & imperium Romanum diripuissent, regionesque ex hoste captas militari more inter se dividerent, ut non minor inferiorum quàm Principum in his expeditionibus haberetur ratio. Itaque si cui provincia bello quæsitâ pro numero comitum major vel minor assignata fuit, hanc ille rursus in prædia partiebatur, fertilissima sibi reservans; aut si ipse colere prædia viro militari turpe putaret, infirmioribus familiæ suæ & servientibus, quos in minori pretio habebat, colenda demandabat. Infertilia colonis sive comitibus permittebat; sed, sub fiduciæ nomine, ab his olei, frumenti, boum, vestium, & pecuniæ etiam (postquam in eas regiones pecuniæ usus penetravit) & reliquarum rerum quæ ad usus humanos necessaria videbantur, sed præcipuè earum rerum, quæ pondere, numero aut mensurâ constant, annuas pensiones exigebat, robustiores in comites assumebat, eis, unde alerentur, præstabat. Neque enim vel in Gallia, vel in ulla Europæ parte extra imperium Romanum stipendia tum nota erant. Ac primùm quidem pensionibus ex dominorum prædiis contenti hi comites sive servientes erant: postea & ipsa prædia loco pensionis, quæ prædio imposita erat, accipiebant, cum nihil dominorum interesset videretur, utrum res ipsas, an fructus omnes ac utilitates rei assignarent: sic tamen ut in dominorum semper esset potestate, aut ipsum prædium, aut pensionem in feudum datam quando vellent auferre (b). Neque servientibus aliud jus erat in his prædiis, quàm precarii; quod qui habet, non tamdiu quàm ipse vult, sed quamdiu is qui concedit, patitur, eo frui potest (c). *Servientis* verbo hîc libentius utor, quàm *servi*, quòd vox hæc rei melius conveniat: non solum, quod longè alia erat horum servientium conditio, quàm fervorum, qui jure gentium introducti, sed quia etiam ex ipso Romanorum jure sciam aliud esse servitium à servitute, & longè aliud esse servire quàm fervum esse. Nam servire nihil aliud erat, quàm fidelem operam, aliquando opem & consilium alicui præbere, & proinde alicui aut ejus rei aut commodis inservire aut occasionem dicimus; nam durior illa servitus jam cœperat exolescere, & pro eo liberius servitium esse in usu. Papinianus (d) per hæc testatoris verba (*Scorpium servum meum Sempronie concubinae meae inservire volo*) ait, *non videri servi proprietatem Sempronie proprie relictam, sed tantum, ut serviat*: & Cicero in oratione quam M. Crassus oratorum Princeps apud populum Romanum habuit, hæc ejus verba senatûs nomine commemorat; *Nolite* (inquit) *Quiritibus, pati nos aliis quam vobis servire*; quum nihil minus cogitaret quàm senatum servum

(a) Leg. Longobard. lib. I. tit. 26. (b) I. Feud. I. § I. (c) L. I. ff. de precario. (d) L. 24. ff. de usu & usufruct. legato.

servum esse populi Romani, nihilque minus ex dignitate fenatûs esset. Fuerant igitur alii à servis & fervorum conditione fervientes (quâ etiam voce nos vulgò utimur) imò à libertis, licet in multis fervientium conditionem cum libertis convenire non negarim, ut postea apparebit.

5. Sed ut ad feuda revertamur: quum dura in his initiis videretur fervientium conditio, res suas omnes precarii nomine ex domini solius arbitrio pendere, factum est ne fervientes omninò de conditione suæ mercedis essent incerti, ut pactionibus feuda fierent annalia, id est, annum integrum non longius durarent (a), ut de Feudo Guardix & Castaldix mox dicemus (b). Ac successu temporis sive id fervientium merita, sive importunitas procurasset, Feuda cœperunt esse vitalia, id est, à domino clienti concedebantur pro tempore vitæ (c), pactionibus interpositis inter dominum & fervientem de mutua tutela: & tum verè omnia Feuda usus fructus dici poterant. Et hæc sunt juris Feudalis prima cunabula, hæc Feudorum infantia ab usu & consuetudine ferocissimarum gentium, quæ ab Aquilone in Romanum orbem incurrerant, primùm nata & introducta, qualia de *Timarris* sive *Timarriotis* Turcicis hodie scribuntur.

6. Nam solet Imperator Turcicus regionem bello occupatam, præcipuè in finibus imperii qui hosti objacent, viritim inter suos milites dividere, in multas partes & prædia dissectam (quæ *Timarras* vocat, fortasse à Græca voce *τιμή*, ut honorarium significet) & militibus colendam tribuere, sub ea lege ut ad omnes expeditiones certum numerum equitum paratum habeant pro quantitate & bonitate *Timarriæ*, decimâ etiam parte fructuum Imperatori reservatâ. Inde duplex commodum accipit. Nam & regionem hosti obversam & imperii limitaneam firmissimo præsidio munit; & si quæ seditiones aut tumultus populi oriantur, paratum semper habet exercitum, qui omnes facillè comprimat: nec stipendio eis opus est, quia pro stipendiis sua prædia habent vitalia, unde equites aut milites alant. Mortuo *Timarro*, *Timarria* ad Principem redit, ejus arbitrio cui velit postea locanda, sub eadem conditione & vitæ tempore. Huic Feudorum infantix ea tempora tribuimus, quæ à diluviis Aquilonarium gentium ad annum salutis sexcentimum & quinquagesimum intercesserant. Jam enim Franci in Gallia, Gothi in Hispania, Longobardi in Italia, reliquæque ferocissimæ gentes armis partas sibi sedes stabilierant, & sine molestia in otio & pace possidebant; tum enim Feudi ipsus, tum vassali & hominii nomina orbi cœperant innotescere. Nam licet hereditaria successio tum non erat in Feudis, *nativi* tamen hi *tenentes* dicebantur, ut & apud nos hodie; quos nisi justa offensæ causa præcesserit, & ad serviendum non sufficerent, durum erat à suis possessionibus remove.

7. Pueritiam iis temporibus assignabimus, quibus Feuda, quæ antea annalia, aut ad summum vitalia erant, ad filios & eos solos extendebantur; sive id fervientes suâ fide & industriâ promerentur, sive quod domini fervientes beneficiis vellent demereri. Itaque Feudum, quod prius tantummodo ususfructus erat, etiam ad filios continuabatur, aut ad eorum aliquem quem dominus servitio suo aptissimum designabat (d). Nam Feudo alicui & ejus filiis concessio, omnes filii in capita succedebant (e), nisi unum nominatum dominus in Feudi concessione prælegisset; aut sicubi usus esset, ut primogenitus in totum Feudum succederet, ut in Britannia (f): nepotes autem in Feudo alicui & ejus filiis concessio, eis temporibus à successione arcebantur. Sed illud cognitione dignum occurrit, cur Feudum alicui & ejus filiis concessum, in materia successione, quæ in jure inter favorabiles numeratur, ante Conradi Cæsaris tempora non etiam filiis mortuis ad nepotes extendetur, cum in jure filiorum nomine nepotes sæpissimè contineantur (g). Sed facilis est solutio, ex voluntate præsumpta concedentis, quæ semper in Feudo spectatur: nam non aliter voluisse dominum, nisi suo fervienti & ejus filiis providere præsumebatur, & non nepotibus (h), quibus si voluisset provisum id in Feudi concessione

(a) I. Feud. I. § 1. (b) I. Feud. I. 2. (c) I. Feud. I. § 1. (d) Id. ibid. (e) I. Feud. I. § 1, 2. F. 8. ibi: Succed. tantum filii æqual. (f) Lib. 2. D. 13. § 33. (g) L. 220. ff. de verb. sign. (h) Vid. § 9.

cessione expressisset. Feudum enim suâ naturâ stricti juris est, naturamque habet privilegii, quod ab homine concessum alicui & ejus filiis, ad nepotes non extenditur; sed vitâ functis filiis, Feudum ad dominum redibat; quemadmodum in jure Civili nullum privilegium ab homine alicui & filiis ejus concessum ad nepotes extenditur (a): contra verò si ex dispositione juris communis beneficium descendat, non tantum ad filios, sed etiam ad nepotes, etiamsi non exprimantur, in infinitum extenditur (b), ut postea dicemus, cum ad filiorum successionem pervenerimus, cujus ea quæstio propria est. Nam in re maxima à malefanis hominibus urgemur, qui privilegium liberis regiis concessum, etiamsi extra fines regni nascantur, ad nepotes negant pertinere, ut eo modo quæstionem, si quo modo quæstio dici possit, de successione regni Angliæ imperitorum pectoribus obtrudant & imprimant. Et hæc erat Feudorum pueritia, cui ea tempora adscribimus, quæ ab anno 650, ad Caroli Magni tempora intercesserant: toto enim eo tempore Feudum tantum erat ususfructus alicui servienti sive vasallo, & primo ejus heredi sive primi gradus heredibus concessus: imperare autem Carolus Magnus anno domini 800. cœperat.

8. Adolescentiam Feudi cum textu (c) adscribemus Conrado Imperatori, cum is Romam proficisceretur. Nam cum ingentem exercitum legisset, & milites qui prædia militaria seu Feuda habebant, multa præclara pollicerentur, ab eo tandem impetrarunt, ut lege latâ Feudum etiam ad nepotes ex filio extenderetur, & additum etiam ad collaterales, (licet collaterales nunquam ante Conradi tempora succederent;) sic ut postea frater etiam fratri in ea expeditione succederet sine liberis mortuo, in eo beneficio, quod ante patris communis fuerat. Utrumque non gravatè concessit Imperator, ut militum operâ fortiori & fideliori uteretur, quemadmodum & apud nos fieri videmus, cum in procinctu acies stant, ut Reges eorum qui in ea pugna, sive ad pugnam expeditione morentur, Wardas, Relevia & beneficia etiam Ecclesiastica propinquioribus promittere soleant (d). Laudabile sanè institutum, nempe ut militum animi confirmetur, & acriores reddantur, cum sciant morituris pro patria nihil de bonis decessurum.

Quis autem fuit hic Conradus (cum quatuor illius nominis fuerint) ex textu non patet. Constat tamen fuisse Conradum II. qui & Salicus dictus, quod cum prius dux Francorum orientalium fuisset, qui Salii dicebantur (unde & illa lex Salica, cujus hæc sunt aut saltem finguntur verba, *In Terra Salica mulieres ne succedant*) postea etiam in imperium est evehctus, circa annum domini 1022, licet non rara sit inter Chronologos in temporum supputatione varietas. Is sanè contractis magnis copiis, cum in Italiam bis profectus esset, primò ut imperii coronam ab Joanne decimo nono tum Pontifice maximo, sed Cæsaribus infenso, acciperet (accepit autem ipso die paschatis anno domini 1027.) secundò ad reprimendos Italiæ motus. Nam tum cœperant Romani Pontifices cum Germanis Cæsaribus utri præeminerent contendere (e). Unde factiones in Italia contractæ pro firmanda suæ partis dignitate, acerrimèque sæpe decertatum, non sine maximarum urbium excidio. Hinc etiam Guelphorum Gibellinorumque nomina funestissima, & ipsa adhuc memoria Italiæ luctuosa, nata. Cæsar verò Conradus ut adversæ factionis vires deprimeret, & partes suas confirmaret, rerum suarum satagens in Italiam cum expedito exercitu profectus est; & ut milites acriores suæ dignitatis assertores haberet, concessit ut nepotes filiis mortuis succederent, & frater fratri in Feudo paterno. De Conrado primo aut tertio quod unquam Italiam ingressi sunt non legimus, quartus verò longè posterior fuit horum librorum scriptio.

9. Quod autem jam diximus (f) tum impetratum fuisse ut frater fratri in Feudo succederet, hoc tantum locum habebat in Feudo paterno, & non in Feudo novo seu noviter acquisito. Nam si ex vasalli præmortui liberis unus moretetur, frater ante Conradi tempora fratri non succedebat; præsumptio enim erat dominum

iii

(a) Glos. In l. 84. ff. de verb. sig. & Bart. in l. 220. ff. eodem. (b) Bart. ut supra. Alciat. lib. 3. paradox cap. 14. (c) l. Feud. 1. § 2. (d) Cap. 102. Parl. 7. Jac. IV. cap. 3, 4. Parl. 2. Jac. V. cap. 4, 5; 6, Parl. 3. Reg. Mariæ, & cap. 41, 42, 43. Parl. 2. Jac. VI. (e) Ut dict. D. 3. § 15. vid. etiam D. 6. § 5; (f) § 8.

in feudi cōcessione vafallo tantum & ejus filiis dēscendentibus consulere voluisse (a): adeo ut feudo semel per successionem acquisito, si unus sine filiis moreretur, frater postremò defuncti ei non succederet in ea parte, neque morientis pars superstitibus accresceret, sed ad dominum rediret; donec à Conrado Imperatore impetratum fuerat, ut frater fratri in feudo seu beneficio paternò succederet: alioqui si feudum novum esset, id est, si qui feudum primus adquisierat moreretur sine liberis, frater ei non succedebat, nisi aliud in conditione feudi fuit expressum, cujus tenor semper inspiciendus & servandus (b). Sed de hac collateralī successionē plura in titulo de successionē in feudis. Et huic adolescentiæ, si textus verba sequamur, ea tempora assignamus quæ à Carolo Magno ad Conradi tempora intercesserant (c); quo quidem tempore jus feudorum mirum in modum adoleverat (d). Nam vassi & vassalli tum prædiis fiduciariis tanquam suis uti frui cœperant: & licet domini veri non essent, tamen pro dominis se gerebant, & ferere, arare, plantare, & ædificare tanquam in suo incipiebant, securi penè de dominorum voluntate, modo servitia conventa præstarent. Dixi (e) hanc fuisse feudorum adolescentiam secundum textum: nam plerique successionem in feudis fuisse etiam ante ea tempora putant; cum in historia Romana (f) legatur Alexandrum Severum primum fuisse qui militaria prædia ad militum heredes pertinere voluit; asserens eos attentius militaturos si & sua defenderent. Hinc Itali colligunt & apud Romanos feuda quædam fuisse militaria, quæ ad heredes descenderent. Sed profectò locus ille de feudis non est intelligendus, sed tantummodò de limitaneis agris, qui ad hostem vergebant: hos agros non tantum limitum præfectis & militibus assignabant, ut ibi consenescerent, sed etiam & eorum posteris, eâ tamen conditione, ut attentius militarent. Nam, ut antea dixi, putabat Imperator militaturos acrius, si tanquam pro suo patrimonio pugnarent.

10. Sub Carolo Magno feuda primum hereditaria esse cœperunt, ut plerique tradunt: nam is militibus de se bene meritis agros primum distribuit, heredibus etiam possidendos, cum antea ad vitam tantum concederentur; sed tum hæc feuda in legem non abierunt, sed in privilegia. Caroli tamen illius Magni liberi & progenies, quamdiu ea stirps duravit quæ Carolingorum seu Carolinorum dicta est, hujus exemplum creduntur sequuti; adeo ut Lotharius Imperator, qui & ipse Romam maximis de causis profectus est, constitutionem de hac ipsa hereditaria possessione, iisdem ferè verbis quibus Conradus Salicus, in feudis reliquerit. Antecesserat Lotharius Conradum Salicum penè annos ducentos: itaque Hottomannus vir doctissimus Conradi nomen pro Lotharii irrepsisse putat, multis rationibus pro se adductis; ita ut circa Lotharii tempora multi putarint feuda multis in locis cœpisse esse hereditaria. Non negandum tamen Carolum Magnum, sub quo feuda adolescere cœperant, primum Feuda liberis vassallorum indulnisse, ut vassalli ad liberos primi gradus sua prædia, quæ ex beneficio alieno possidebant, transmitterent. Sed hæc neque eo regnante, neque aliquot post annis, in legem abierunt, sed privilegio erant propiora: licet multò frequentiora essent hæc privilegia imperante Lothario ejus nepote, tamen non ex lege, sed beneficio & libertate sui domini sive senioris, ne tum quidem filii universaliter succedebant.

11. Post exactos tamen Carolovingos, sive Caroli Magni progeniem, Capetorum familia, cum regnum Francorum ad se quo jure quaque injuriâ transtulisset, ut procerum & nobilitatis animos liberalitate sibi devinciret, lege statuerat, ut in feudis successio in primo gradu perpetua esset apud Gallos: & tum primum, id est, sub Capeto patre & filio, Ducatus, Comitatus & Baroniæ, ad filios transmitti cœperant: eaque provinciæ, quæ ante ex ducibus regis aut comitatu regio unum aliquem sibi præpositum habebant, quasi dominum eum præfecturæ agnoscere coacti; vassique propriè dicebantur qui prædia sua à Rege habebant; & his inferiores vassalli

H

falli

(a) Ut § 7. dict. (b) I. F. 14. § 2. ibi: Nisi pactum fuerit investitura. 2. F. 2. § 2. & 2. F. 18. (c) Qui regnare cœperat anno 1022. (d) I. F. 1. § 1, 2. (e) § 8. (f) Ex Lampridio in vita Alexandri Severi, c. 58.

falli non precario, neque ex alieno arbitrio, sed jure suo utebantur : & sic paulatim adolefcebat jus Feudale donec ad virilem ætatem pervenerat (a).

12. Nam cum facilis à simili in simile fit transitus, fecit progressus temporis, ut non solum fratres, sed etiam patruels, qui in quarto gradu essent, ad invicem sibi & mutuò succederent (b) : mox etiam ut feudum ad collaterales in septimo gradu extenderetur (c). Sed crescente jure, novisque moribus, tandem factum est ut feuda non solum ad descendentes in perpetuum transfirent, sed etiam ut ad collaterales qui ex primo vassallo descendebant in infinitum continuarentur (d). Illud verò quod jam diximus, circa Conradi tempora, feudum primum ad patruels, id est, duorum fratrum filios in quarto gradu, mox etiam ad collaterales usque ad septimum gradum continuatum, ut explanatius sit, pauca de gradibus adjicienda sunt, quoniam frequens in hoc tractatu graduum mentio fit.

13. Aliter gradus in jure Civili, aliter in Pontificio numerari solent. In jure Civili gradus consanguinitatis ita numerantur, ut singulæ personæ, excepto stipite, id est, eo patre per quem invicem junguntur, gradum efficiant (e). Suntque totidem gradus quot personæ, veluti duo fratres per patrem communem junguntur : ita duo fratres efficiunt duos gradus, sive secundum gradum consanguinitatis ; patruels sive sororii, id est, qui ex duobus fratribus sive sororibus nati sunt, quartum consanguinitatis gradum faciunt, ut semper tot gradus sint quot personæ præter stipitem. Stipes enim, seu communis pater, à quo reliqui descendunt, gradum non facit ; descendentium à stipite quilibet facit gradum. At in jure Pontificio duo filii unum tantum gradum inter se faciunt : quælibet enim persona uno gradu à stipite distat, quotque uno gradu à stipite distant, unum gradum consanguinitatis inter se faciunt (f). Itaque fratrum & sororum filii, qui sunt nepotes, à stipite efficiunt secundum gradum ; fratrum nepotes tertium gradum inter se constituunt, & ita deinceps. Feudorum scriptores in enumeratione graduum jus Civile sequuntur, usus noster jus Canonicum : ex eo puto quòd in matrimoniis, dispensationibus, & divortiis illa graduum enumeratio in foro Ecclesiastico locum habuit primum : & cum materia illa apud nostros esset quotidiana, eandem enumerationem in jure Feudali retinuerunt (g) ; ne duas diversas graduum enumerationes in una provincia sequi cogerentur. Et hæc virilis Feudi ætas dici potest, cum eas sibi vires jus Feudorum acquisivisset, ut in successione solum attendetur ; in judiciis illud solum jurisprudentes sequerentur, neglecto sive præterito (ut antea dixi) tam jure Civili quàm Pontificio. Et sic Feudorum jus natum & educatum, & tandem confirmatum & absolutum est : quomodo autem consenuerit moribus in molliem lapsis, adeò ut feudum hodie in feudo vix agnoscamus, capite nono dicemus.

Refutatur eorum opinio, qui juris Feudalis originem a veteri Romanorum jure deducunt.

Diegesis quinta.

1. Ratio auctoris in hac materia cur non
Conrado Imperatori adscribi possit feudo-
rum origo.	5. Unde Hispani.
2. Unde Itali feudorum originem deducant.	6. Unde Germani.
3. Unde Romani.	7. Unde Græci.
4. Unde Galli.	8. Refutantur præcedentes opiniones.
	9. Eorum argumenta dissolvuntur.

1. **I**N hac enarratione de primordiis feudi, rerum gestarum verisimilitudinem, & præcipuè scriptorum hujus juris fidem sequi malui, quàm recentiorum, qui a-

(a) 1. F. I. pr. 2. F. 10. pr. (b) 2. F. II. (c) 1. F. I. § 4. (d) 2. F. 50. (e) § 7. Instit. de grad. cog. (f) Caula 35. Quæst. 5. ad sedem Apostolicam, 2. (g) Vid. D. 3. § 24.

liam feudi originem undique conquirunt; neque fieri posse putant, ut hoc jus, quod etiam in textu (a) antiquissimum dicitur, Conrado Imperatori adscribi possit: cum à Conrado Imperatore, qui primus, ut creditur, feudorum successionem instituit, ad ea tempora, quibus hoc jus scripto traditum est, non intercedant anni 150. Imperare enim cœperat (ut dixi) hic Conradus anno domini 1022; Fridericus vero primus, cujus tempore hoc jus perfectum & scripto absolutum fuit, anno domini 1155. Adeo ut doctissimi omnes hujus juris originem altius & supra Conradi tempora repetenda putent, si illud nomine antiquissimi dignemur, & ut in rebus magnis fieri solet, dum sibi quisque & suis favet, hujus juris originem ad se suamque gentem trahit.

2. Itali, & præcipuè Insabres, sive Lombardi, apud quos prima hujus juris fundamenta reperiuntur, quique illud proprium & apud Senarum vendicant, ejus tamen initia à moribus Romanorum deducunt, & primò à mutuis inter patronum & clientem officiis. Nam licet patronorum nomen, ad actores causarum postea transit, antiquis tamen moribus (ut Budæus (b) notat, & veterum historiæ confirmant) solenne erat, ut provinciales & focii in clientelam se darent proceribus Romanis, quos in patronos optabant, neque solum publicè sed etiam privatim, & horum procerum dicebantur clientes. Ferebat enim id ea necessitudo, ut patroni tam præsentibus quàm absentes perpetuo patrocinio suorum clientum caput & fortunas tuerentur, vicissimque ipsi patronos suos omni obsequio & veneratione colerent, operâ & pecuniis juvarent, & ne fides (quam fidelitatem dicimus) in hac necessitudine deesset, à Romulo lata lex est; *Si patronus clienti fraudem fecerit, sacer esto* (c). Sic dominum patrono, ut sæpe etiam in jure nostro vasallum clienti æquant, fideique sacramentum ex illa Romuli lege deducunt.

3. Alii malunt hunc Feudorum morem ex alia Romanorum consuetudine defluxisse. Nam veteranos & emeritos milites Romani, aut collatis ex ærario publico pecuniis alere, aut agros colendos iis assignare solebant, uti tranquillo in otio confenescerent (d). Constat Octavium, victis Antonio & Lepido triumviratûs sociis, cum solus jam rerum potiretur, militibus de se bene meritis ob fortem & fidelem operam Cremonensium agros colendos tribuisse; cum hi non sufficerent, Mantuanorum etiam adjecisse: unde factum est, ut Virgilius prædio suo ab Arrio centurione ejectus, cui id forte obvenerat, Romam venerit, & Octavii Cæsaris beneficio restitutus, Bucolicorum scribendorum occasionem sumpserit. Eum fuisse Romanorum morem testatur Horat. *Sat. 6. lib. 2.*

----- *Quid militibus promissa Triquetra
Prædia, Cæsar an est Italâ tellure daturus?*

Quorum verborum sensus hic est, utrum Cæsar prædia militibus promissa (illi feuda interpretantur) in Italia an in Sicilia sit præstiturus: quale & illud Lucani (e) in oratione, quam Cæsar ad suos milites habuit, ut eos in Pompeium & Senatum accenderet, inter alias indignitates sibi suoque fortissimo exercitui illata etiam illam adjicit;

*Conferet exanguis quo se post bella senectus:
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noster veteranus aret? quæ mænia fessis?
An melius fient piratæ, Magne, coloni.*

Quasi diceret, à senatu Cæsaris militibus optimè de repub. meritis nulla prædia esse concedenda, in quibus exanguem senectutem deponerent; at piratis à Pompeio vi-

(a) I. F. I. pr. & § 1. (b) In Pandect. (c) De qua vide Gravinæ origines juris Civilis, & Indicem ibi: Clientis Romani qui, & eorum officium. (d) Quorum mentio in l. 15. § 2. ff. de R. V. & l. 11. ff. de evictionibus, cum aliâ militibus, in iis locis in quibus militabant, agros mercari non licebat, l. 9. & 13. ff. de re militari. (e) Lib. 1. de Bello Civili.

ctis (qui non solum reipub. sed etiam humani generis hostes erant) prædia quæ colerent auctoritate Senatûs esse assignata.

Solebant Romani in agros perduellium victorum colonias ducere, partim ut veteranis præmia tribuerent, partim ut præsidium ibi esset si quid hostes molirentur, aut devictæ gentes tædio imperii commoverentur; qualia superiore capite Alexandrum Severum limitum præfectis & limitaneis militibus assignasse ex Lampridio adduxi (a); quod & antea nuper de *Timarris* Turcicis memoravi, & hæc turnæ militares dictæ. Soli tamen antea veterani deducebantur, qui pro dignitate Senatûs aut promovenda aut conservanda consenserant, cum alioqui militibus in locis iis ubi militarent agros comparare non liceret, sive quod his commerciis à rei militaris studio avelli crederent, sive quod comparationes illas vi aut metu extortas præsumerent. Et hanc in colonias militum deductionem originem feudis præbuisse putant. Plerisque huc pertinere videtur, quod Romani Regibus, quos in amicitiam receperant, beneficia, id est, agros, urbes, etiam regna ex hostibus capta, dono dare solebant: quod de Masinissa legimus; & Cæsar Divitiaco principatum Heduarum, Tasgetio regnum Carnutum, pro insigni eorum fide & militia tradidit. Sed hæc quanquam speciem aliquam feudi habere videantur, longè propius tamen est illud quod ex Sallustio in oratione Adherbalis ad Senatûm: *P. C. inquit Adherbal, Micipsa pater meus* (fuit hic filius Masinissæ) *moriens mihi præcepit, uti regni Numidiæ procurationem tantummodo existimarem meam, cæterum jus & imperium penes vos esse,* quasi diceret, Imperium, quod nos directum dominium dicimus, Romanorum in regno Numidiæ esse, sed quod ad Micipsam attinet, existimasse beneficii loco se & patrem suum à P. R. Numidiæ regnum sive ejus regni procurationem accepisse. Et hæc de Italis.

4. Galli autem, cum apud se originem feudorum fuisse antiquissimam ostendere cupiant, illud ex Commentariis Cæsarum (b) adducunt, eos qui opibus inter Gallos valebant, multos habuisse devotos, quos secum ducerent in bella, *soldurios sua lingua nuncupatos, quorum hæc erat conditio, ut omnibus in vita commodis cum iis fruerentur, quorum amicitia se dedidissent: quod si quid per vim accidisset, aut eundem casum ferrent ipsi, aut mortem sibi consciscerent,* quibus verbis & dominorum in vassallos & vassalorum in dominos fidem & officia exprimi tanquam in speculo putant.

5. Eodem argumento Hispani & potissimum Celtiberi utuntur. Nam quæ Cæsar Gallis, eadem Plutarchus in Sertorio, & Valerius Maximus (c) Celtiberis ascribunt.

6. Germani ne aliis cedere videantur, ad se eadem initia trahunt ex Taciti verbis prius adductis (d). Nam cum Principes eligerentur qui per vicos & pagos jus dicerent, centeni singulis comites ex plebe assignabantur, consilii & auctoritatis causa. In eo comitatu diversos esse gradus, magnamque contentionem & æmulationem, quibus primus apud Principem suum locus esset, & cætera quæ supra retulimus; quos Tacitus Comites tunc dixit, vassallos nunc dici putant Germani.

7. Quin etiam Græci in feudorum prima origine vendicanda, postremi esse nolunt, ex Constantini Porphyrogeniti constitutione Græca, quæ etiam adhuc extat (e). In ea multa de prædiis militaribus traduntur, quod onus iis inhæreret, ut quando cunque dominus ediceret, ad militiam possessores instructi compareant; aut si justam excusationem cur non possint, habeant, veluti si valetudine detineantur, tantum tamen pecuniæ domino repræsentent quantum ad militem vicarium conducendum sufficeret, cujus operâ in bello dominus uti possit, quæ omnium feudorum natura est & conditio.

8. Hæc & his similia quæ à viris doctis ornandæ suæ gentis studio adducuntur, quo minus cum veris feudorum initiis convenire putem, facit, quod nulla feudum mentio, nulla feudalis clientelæ, seu fidelitatis forma, ante illa maxima Boreali-um gentium diluvia, apud probatos scriptores, quod sciam reperiatur, nusquam directi

(a) §. 9. (b) Lib. 3, c. 22. (c) Lib. 2, c. 6. §. 11. (d) D. 4. §. 3. (e) Apud Cujacium in fine lib. 5. Feudorum.

recti domini, nusquam utilis, memoria, aut, ut in foro loqui solemus, nullum superioritatis, nullum tenendriæ, nullum denique investituræ monumentum occurrat; neque ulla jura feudalia tum erant, nec prædia fiduciæ nomine tenebantur.

9. Nam quod ad patronorum in clientes beneficia attinet, nullam cum feudis similitudinem habent: cum, præterquam quòd omnia feuda ab initio militaria erant, patroni etiam non suos clientes beneficiis, sed clientes patronos ornabant; neque ulla patronorum in clientes jurisdictio, quæ naturaliter omnibus feudis inhæret, nullum fidelitatis sacramentum. Et coloniarum deductio, aut prædiorum inter veteranos milites distributio, ad feudorum rationem ægrè trahitur; siquidem tum prædia veteranis jam militiâ functis dabantur, ut publico beneficio emeritæ militiæ essent auctoramentum: feuda verò è contra juvenibus robustis in primo flore ætatis, qui jam militaturi erant, & de quibus egregia erat virtutis expectatio, dari solita. Nec his prædia ex hoste capta, aut bello subactarum gentium constituebantur, sed ex propriis Principum & dominorum agris & patrimoniis; nec ulla certa necessitudinis & clientelæ vincula, aut fidelitatis sacramenta à veteranis & emeritis militibus exigebantur, qualia jus Feudale inter dominum & vassallum requirit. Quod ad Porphyrogeniti constitutionem attinet, non est tantæ antiquitatis, ut hanc nostram opinionem & sententiam de feudorum origine evertere possit: Constantius enim Porphyrogenitus, cui hæc constitutio attribuitur, impèrare cœperat circa annum domini 912: & posterior fuit Carolo Magno & Lothario ejus nepote, quorum temporibus jus feudorum non solum vires jam exercere cœperat, sed etiam initia successionis in feudo facta: poterant enim & Græci aliquid inde excerptisse, & ad suos mores traduxisse. Ex his, nisi me animus fallit, satis constat feudorum originem à septentrionalibus gentibus defluxisse, & per totum orbem Christianum dispersam esse: cum quæque gens quod sibi proprium & commodum videretur in suos mores transcriberet.

Quando jus Feudale, quod consuetudinarium tantum est, & dici solet, scripto comprehensum: Qui scriptores, ubi primo receptum pro jure, & de ejus subjecto.

Diegesis sexta.

1. <i>Qua in regione jus feudorum primò receptum.</i> 2. <i>Fridericus Ænobarbus primus hoc jus scribi curavit. Variæ erant feudorum consuetudines, non solum in diversis regionibus, sed in diversis civitatibus ejusdem regionis. Hinc factum ut ex variis constitutionibus, & varia civitatum observatione, jus unum Feudale constat sit; post in foro observatum, & ibi juris auctoritatem natum: id in Longobardia primum factum apparet ex vocabulis artis; & Mediolani in curiis hoc jus est receptum; dein ad scholas, & exteras gentes, penetravit.</i> 3. <i>Qui auctores librorum de usibus feudorum Hottomannus à Cujacio dissentit: quis</i>	<i>fit auctor libri quarti incertum.</i> 4. <i>Librorum feudaliu stylus est forensis.</i> 5. <i>Libri hi conscripti sunt imperante Friderico Ænobarbo, circa annum domini 1170. ad quem Gerardus niger, & Obertus de Orto, legati à Mediolanensibus missi erant, ad purganda crimina iis objecta, & placandum Cesarem earum civitati infensissimum. Ubi Guelphorum & Gibellinorum factiones invaluerunt. Carolus Magnus, everso Longobardorum regno, eorum mores antiquare nec potuit, nec voluit, sed ii eum in Galliam redeuntem secuti sunt.</i> 6. <i>In medio horum librorum insertæ sunt Imperiales quædam constitutiones de feudis.</i>

7. Quomodo & quando libri hi auctoritatem juris habere ceperunt.	9. Reliquiae tantum juris Feudalis supersunt.
8. Feudorum libri non à Gerardo nec Oberto auctoritatem habent; sed ex Imperialibus constitutionibus, licet ea cum multis	10. Feudorum libri sunt authentici consensu pene omnium gentium.
	11. Quod sit juris Feudalis subiectum.

1. **S**ED à principio vagum erat & incertum hoc jus, neque certis sedibus aut limitibus continebatur: *Consuetudo* tamen pro omni juris regula & vinculo erat, quæ pro temporum & locorum varietate sæpissime mutabatur. Quærendum itaque est ubi terrarum jus hoc in lucem primum prodiit, ubi certas sedes sibi acquisivit? quaque in gente scriptis primum est traditum, & in forum & judicia productum, tandem in scholis (tanquam auctoritatem habens juris) protractum & publicatum fuit; de quo inter scriptores parum convenit. Alii id Saxonibus adscribunt, & revera ibi jus antiquissimum feudorum semper viguit, & adhuc religiose observatur. Alii ex constitutionibus Germanorum Imperatorum (postquam imperium bipartitum est) natum volunt. Antiqui & verior pars Insulubris & Lombardis id attribunt. Et omnes hæ gentes habent quo se verisimiliter tueri possint. Sed nihil certius quam ex Caroli Magni, & Imperatorum qui eum sequuti sunt, constitutionibus primum in Gallia Cisalpina, quæ nobis tamen Transalpina est, quam hodie Longobardiam dicimus, cœpisse; mox ad Transalpinam penetrasse; non ut unum universale jus de feudis à principio constitueretur, sed tantum ut peccata, quæ ex diversa feudorum observatione eo tempore admittebantur, corrigerentur. Extat igitur Caroli Magni una constitutio de feudis, altera Lotharii primi ejus nepotis (a), quibus præcipua penè juris totius Feudalis fundamenta continentur, quatuor capitibus distincta; in quorum Primo de successione feudali tam directa quam transversali agitur; Secundo de causis feudi amittendi; Tertio de patroni in vassallum obligatione; Quarto de judiciis feudilibus. Sunt & aliæ constitutiones Henrici II. & Conradi Salici, de hereditaria vassallorum successione (b). Nec dubito quin toto illo tempore, quod inter Carolum Magnum & Fridericum primum intercesserat, multæ aliæ constitutiones Imperatorum promulgatæ sint de feudis, sæpe inter se diversæ, aliquando contrariæ, prioribus posteriores, tamen quæ jus illud vagum & varium certis limitibus coërcerent.

2. Postea Imperator Fridericus primus cognomento Ænobarbus (qui imperare cœperat circa annum domini 1155) scribi jus illud & in scripta redigi curavit, ut testatur Radevicus his verbis (c). *Ad ultimum inquit (de Barbaruffa loquens) de jure feudorum, quod apud Latinos nondum scripto sufficienter expressum fuerat, & penè omnes eam beneficiorum justitiam in injustitiam converterant, leges promulgavit, quarum capitula præsentì annotationi subjiciemus; eam constitutionem innuens, quæ lib. 2. Feud. c. 55. habetur.* Sic cum varii essent earum gentium, qui jure feudi uterentur, mores & instituta, cum quælibet gens suos de feudis mores sibi pro legibus fingeret, accidit necessariò ut variæ feudorum essent consuetudines, non solum in diversis regionibus, sed etiam in civitatibus ejusdem regionis. Neque enim idem jus Mediolanenses observabant, quod Cremonenses; neque rursus Cremonenses Placentinis placebant (d). Factum itaque est tandem ut viri docti ex Imperatorum constitutionibus collectis, & ex varia civitatum observatione, jus unum generale conflaverint, quod jus Feudale sive feudorum diceretur: post in foro observatum, auctoritatem juris ibi primum vendicavit. Id in ea Gallia, quæ à Romanis Cisalpina dicta, nunc Longobardia, uti primum factum putem, facit non solum illud quod ex Radevico de Friderico Ænobarbo nuper attuli: sed multo magis, quia omnes voces hæ, quibus in jure utimur, & quæ vocabula artis dicuntur, qualia sunt *Guardia* pro *custodia*, *Castaldia* pro *procuracione*; *Hominiū* sive *Homagium* pro *fidelitate*; *Vasallus*, sive *fidelis*, pro *beneficiario*; *feudum* pro *beneficio*; *dominium* pro *soli proprietate*: *Capitaneus* pro *duce militum*, *Alaudium*, sive *Alodium*, pro *prædio immuni*

(a) l. F. 19, 20, 21. (b) l. F. 1. § 2. 5. F. 1, 2. (c) Lib. 2. cap. 7. (d) Vid. § 5.

immuni & *jure optimo possessio*; *Regalia pro iis quæ ad Regem jure coronæ spectant*; *Curtis pro curia dominica*; *Pædagium pro veltigali itinerum*; *devestire pro possessionem adimere*; *guerra pro bello*; *felonia pro noxa atrociori in dominum*; *cucurbitare pro vitium conjugii domini inferre aut corrumpere*; *relevium, brevia, &c.* multa his similia, quæ in hoc tractatu occurrunt, à Lombardis profecta nemo sanæ mentis negabit: Mediolaniquè primùm fuisse hujus juris sedem: ibique jus hoc in judiciis primò fuisse usurpatum, ex ipso textu (a) patet; post in scholas penetravit, progressu denique temporis factum, ut jus hoc scriptum etiam paulatim ad exteras gentes traderetur.

3. Qui tamen fuerint horum librorum, qui *de feudis* circumferuntur, auctores, & quo tempore conscripti sint, quomodoque juris vim, & vigorem induerint, aliquid adjiciendum est. Varii fuerunt horum librorum auctores, ut ex ipso textu manifestum est: neque enim idem auctor est primi libri, qui secundi; neque libri secundi incipientis, qui & desinentis. Nam communiter totus feudorum tractatus in tres libros dividitur. Duo primi sententias Jurisconsultorum; postremus Imperiales constitutiones continet. Cujacius in quinque partes totum tractatum dividit, sic ut primus liber viginti octo titulos contineat, aliter tamen distinctos & inscriptos quam in communi divisione. Hujus primi libri auctor creditur fuisse Gerardus Niger, qui & Gerardus Capagistus dicitur (b); quod ex textu colligi potest. Idem vult etiam Zasius, nisi forte alter fuit Gerardus Niger à Gerardo Capagisto; quod non puto. Cur tamen hic liber Gerardo Nigro attribuitur, colligit Cujacius libri quarti titulo 63 (c) & 67 secundum ejus divisionem, ubi contrariæ referuntur opiniones Gerardi & Oberti, qui sine controversia scriptor fuit libri secundi, ut ex ejus initio constat. Nam Gerardo placuit, *Si quis investitus fuerit de feudo, ita ut ad feminas transfret, & duas tantum filias reliquerit, quarum una filium habeat, altera duas filias. Gerardus in hac facti specie, masculinum ex secunda filiarum succedere debere in toto feudo putat; Obertus contra.* Sic in eodem libro quarto (secundum Cujacii divisionem loquor (d)) *feudum lege commissoriâ datum valere non putabat Gerardus; Obertus contra.* Utraque hæc opinio Gerardi habetur libro primo de usibus feudorum, prior Titulo sexto, altera Titulo vigesimo septimo: ex quibus colligit Cujacius non dubium scriptorem libri primi fuisse Gerardum. Hottomannus tamen longè ab eo dissentit, nec posse Gerardum auctorem dici libri primi multis rationibus pro se adductis contendit. Sed in re non magni momenti non inhærendum, licet Cujacii opinio mihi verior videatur. Libri secundi (ut communem divisionem sequamur) incipientis auctor fuit Obertus de Orto, ut ex ipsa epigraphe constat, cum ad erudendum filium Anselmum librum illum conscripisset. Tertius, secundum Cujacii opinionem, initium sumit ex illo titulo, cujus initialia verba sunt, *Cogis me ut super hoc* (e) &c. Sic ut hic tertius liber tantum causas amissionis feudi contineat, de quibus Obertus à filio Anselmo fuit interpellatus. Utcunque est, sive tertius liber ibi initium capiat, ut vult Cujacius, sive tantummodo pars secundi, secundum divisionem communem, Oberto rectè adscribi potest.

Qui sequitur titulus, *Si de feudo vassallus interpelletur* (sive is faciat initium libri quarti, ut Cujacius vult, sive sit posterior pars libri secundi desinentis) & omnes qui sequuntur eum tituli, Gerardum & Obertum auctores non agnoscunt: diversa enim continent responsa Jurisprudentum ad diversas quæstiones in materia feudi propositas; in quibus Gerardus & Obertus inter se sæpe committuntur: nam sic placuisse Gerardo & Oberto, & aliquando utrique, in proposita facti specie tertius affirmat; qui & aliquando recitans utriusque opiniones, utrique se opponit, ut nulli dubium sit neutri horum hunc librum adscribi posse, & tantum centonem esse quendam ex diversorum Jurisconsultorum illius temporis sententiis consutum, & libris feudorum insertum. Itaque auctorem hujus libri quarti, secundum Cujacium, aut, ut in scholis dicere solemus, libri secundi desinentis, incertum in medio relinquimus.

(a) 1. F. 1. § 4. in fine. (b) 2. F. 28. (c) Qui in vulgaribus editionibus est, 2. F. 51. § 3. (d) In editione vulgari est, 2. F. 51. § 6. (e) 2. F. 23.

4. Stilus forensis est, qualis Jurisconsultorum ejus temporis esse potuit: scripti enim sunt seculo inerudito, neque fieri potuit quin aliquod ejus seculi vitium contraxerint. Verba ipsa Latina, nisi si quæ sint fori propria. Phrasis, sive, ut Grammatici loquuntur, constructio Lombardica est, ut faciliè quivis sine interprete sensum percipere potest. Tumultuariè sanè sunt conscripti, ex adversariis sive schedis Gerardi & Oberti relictis, ab alio puto quam ipsis collectis. Obertus enim & Gerardus, prout quæque facti species occurrerat, consulti quid de eo sentirent, scripto declararunt. Hæc eorum adversaria, post eorum excessum, aliquis juris feudorum studiosus in libros redegit, sine delectu, sine methodo (quod non est negandum:) ita tamen eorum responsa celebrata sunt, & in honore habita, ut pro jure certissimo à posteris adhuc sint usurpata.

5. Conscripti autem sunt hi duo libri circa annum domini 1170. imperante Friderico primo cognomento Barbarussa, ad quem Gerardus hic Niger & Obertus de Orto legati à Mediolanensibus (fuit enim uterque consul Mediolanensis) missi erant, ad purganda crimina, quæ gravissima iis objiciebantur, & placandum Cæsarem civitati infensissimum (ut excidio urbis testatus est.) Nam tum Guelphorum & Gibellinorum, ut dixi (a), pro dignitate Imperatoris & Pontificia ad interitum usque decertantium, factiones invaluerunt. Mediolanenses verò contra dominum, pro factione Pontificia stabant, & Guelphorum duces fuerunt & antesignani. Itaque in his omnibus hoc tantum monendum putamus, libros qui à Jurisconsultis scripti sunt, mores Lombardicarum gentium, quibus in judiciis uti solebant, tantum describere. Neque enim, everso Lombardorum regno, mores ejus gentis Carolus Magnus antiquare potuit, aut saltem voluit, cum naturalem æquitatem, præcipuè in re militari, præ se ubique ferrent. Quin potius, ut de Judæis dici solet, post excidium Hierosolymitanum, qui in exteris regionibus desidentes, suas etiam leges multo instantius, sed non eo successu nixi sunt & hodie nituntur propagare: sic Lombardi, nomine gentis salvo, non solum mores pristinos retinuerunt: sed etiam, Carolo in Galliam redeunte, cum eo in ultimam Galliam jus etiam suum transmiserunt, felicissimo cum successu. Nam non solum totam Italiam, sed etiam, Galliam, primùm vicinam, mox Celticam implevit: ita tamen ut non omnes omnia amplecterentur, sed hoc Mediolanensibus, illud Placentinis, aliud, ut dixi (b), Cremonensibus placeret. Itaque Auctores horum librorum primùm, si quod sit, feudorum jus universale, mox qui mores uniuscujusque civitatis, enarrant. Et hæc de moribus Lombardorum.

6. In medio horum librorum insertæ sunt Imperiales quædam constitutiones de feudis sive beneficiis; una Lotharii ejus nominis primi, qui Caroli illius Magni nepos fuerat (plerique Conrado Salico eam attribuunt,) quæ habetur lib. 1. feudorum (c); in qua nonnulla de successione nepotis avo, & patris ad nepotem, & de successione fratrum (d), de beneficio amittendo (e), & de tempore quo vassallus investituram petere potest (f): alia Lotharii secundi, qui prius Saxonum erat dux, & Henrico quarto successerat. Malè Obertus Lothario tertio hanc attribuit (g); quatuor Friderici primi, una de pace tenenda (h); altera ejusdem argumenti (i); tertia quæ beneficiorum alienationem prohibet (k); quarta ad tutelam scholasticam pertinens, quæ etiam inter authentica Codicis inseritur. Una etiam Friderici secundi, quæ mores libertatem Ecclesiasticam minuentes è medio sustulit, licet malam à Pontificibus gratiam retulit (l). Una etiam est Henrici primi, quæ quinque testes ad probandam ingratitude fidelis adhiberi vult (m); duæ Henrici VII. ab Oberto in postremum locum rejectæ; una quomodo in crimine læsæ majestatis procedatur (n); altera qui sint rebelles (o), & hæc duæ extravagantes dicuntur, quas alii undecimam collationem appellant. Tandem Friderici primi constitutio de pace Constantiæ, inter eum, filium ejus Henricum, & quosdam nobiles Alemanniæ

(a) D. 4. § 8. (b) § 2. (c) Cap. 19. (d) 1. F. 20. (e) 1. F. 21. (f) 1. F. 22. (g) 2. F. 52. (h) 2. F. 53. (i) 5. F. 9. (k) 2. F. 55. (l) Post finem Feudorum. (m) 5. F. 4. (n) Extravaganti-
um constitutionum 1. (o) Extra 2.

manniæ ab una parte, & civitates Lombardiæ & Marchiæ ex altera, librum feudorum concludit.

7. Sed mirum cuivis videri possit (a), cum horum librorum auctores tantum fuerint viri privati & forenses (licet alioqui viri sanè magni, & Senatùs sui Principes) quomodo fieri poterat, ut eorum responsa, non solum pro legibus haberentur, sed etiam leges Cæsareas & Pontificias sibi subjicerent, & quasi principatum juris in eo subiecto circa quod versantur sibi arrogarent; cum tamen certum sit solos Pontificem Maximum & Cæsarem (sub Cæsaris nomine omnes Principes comprehendo qui superiorem non agnoscunt) legum condendarum jus & potestatem habere. Nam ex jure potestas ea tantum Principibus est concessa, & inter regalia auctoritas condendarum legum numeratur; & ipsum Digestorum volumen, licet ex doctissimorum & memoriâ dignissimorum virorum responsis constet, non tamen ab Ulpiani, Scævolæ & Pauli auctoritate vim & potestatem accipit, sed ab ipso Imperatore Justiniano, & ejus edicto, quod etiam Digestis præfixum est. In jure Pontificio, quæ à Gratiano collecta sub nomine Decretorum circumferuntur, vim & effectum sacrorum canonum non habent, licet in corpore juris Pontificii inserta. Oberti tamen & Gerardi auctoritas ita apud omnes gentes invaluit, ut eorum responsa non solum pro jure habeantur, licet à nullo Cæsare confirmata; sed etiam in scholis & academiis optimè constitutis prælegantur; in foro & judiciis pro confirmatione partium adducantur; in omnium ferè gentium animis & manibus circumferantur; & infinitis denique doctissimorum virorum commentariis illustrentur.

8. Sed hujus nodi facilis est solutio. Nam Digestorum auctoritas, non ab ipsis auctoribus, sed à die Justinianæ constitutionis evulgatæ, quæ Pandectis præfixa est, auctoritatem accepit, viz. 17. Kal. Januarii, Justiniano tertium Consule. Is annus ejus imperii erat septimus, & à Servatore nato 533. Decretorum auctoritas adhuc nutat, licet non desint qui ab Eugenio tertio eum librum confirmationem & auctoritatem accepisse volunt. Idem de libris Feudorum æstimandum, non eos à Gerardo nec Oberto auctoritatem suam accepisse, sed ex Imperialibus constitutionibus: quæ cum in curiis Longobardorum allegarentur & producerentur, Gerardum & Obertum, quatenus in observatione & usu essent, brevibus schedis annotasse credibile est; ut in actis publicorum comitorum (quæ Parlamenta dicuntur) fieri videmus: post, quæ sparsim & sine delectu adducta erant, collegerunt, & in unum quasi corpus memoriæ causâ redegerunt; non tamen quasi jus ex se ortum, sed ab ipsis Imperatoribus emanans, & jam omnibus judiciis approbatum, posteris tradiderunt. Neque in his libris tam observandum est quid hi scriptores senserint, quàm quid ex constitutionibus Imperatorum Lotharii, Conradi, Friderici & aliorum sancitum erat, & ab aliis tanquam viris dignissimis memoriæ & posteritati commendatum, & his libris collectum. Nec dubito constitutiones etiam quasdam extitisse, quæ robur & dignitatem his libris conciliarent, licet cum multis aliis interierint: neque enim aliter in scholis prælegi, aut in judiciis observari passî fuissent Imperatores, nisi robur & auctoritatem iis tribuissent: imò ut majoris auctoritatis & dignitatis apud posteros censerî possent, suas etiam constitutiones in fine adjecerunt, & quasi se iis subscripserunt.

9. Multas autem de feudis constitutiones interiisse, satis cuivis ex lectione horum librorum constabit: reliquias hujus juris & quod servari poterat his scriptoribus debemus; nec præter hos libros, licet multis in locis corruptos, dignitati tamen suæ à viris doctissimis hodie restitutos, quicquam de jure feudorum lectione aut observatione dignum habemus. Qui plura de horum librorum auctoritate intelligere cupit, legat Baldum in præmio feudorum, & Franciscum Curtium in prima parte cap. 1. de feudis, quibus omnes ferè Doctores consentiunt.

10. Sunt ergo hi libri authentici, ut nunc forum & Doctores loquuntur; vimque legum & auctoritatem juris sibi meritò ex consensu penè omnium gentium compararunt; neque ulli in toto corpore juris Civilis aut Pontificii libri, tot do-

K

etorum

(a) Vid. supra, D. 4. § 1.

etorum hominum commentariis illustrantur, quàm hi qui de usibus feudorum inscribuntur : quod nunquam illi fecissent, (nam alioqui operam suam iussissent) nisi hos libros juris sive legum auctoritatem habuissent credidissent.

II. Superest ut de horum librorum subjecto, & materia circa quam versantur, aliquid dicamus. Subjectum horum librorum, sive materia circa quam versantur, est feudum : quod in rebus soli, aut solo cohærentibus, aut iis quæ inter immobilia censentur, tantum consistit (a). Nos hereditarios titulos dicimus, qui à prædecessore in heredem transeunt, adè ut rectè subjectum hujus tractatus dicere possimus consistere in hereditate rerum immobilium sive acquirenda, sive retinenda, sive amittenda. Et hæc de juris Feudalis initiis, progressu, & auctoritate, quoque modo & quo tempore per universam Europam propagatum sit, ut potuimus, ex veterum tamen scriptis, diximus.

Diegesis septima.

Quo tempore jus Feudale in Britanniam pervenit, & quo jure Angli hodie utuntur.

SUMMARIA:

1. Jus Feudale nec nobis, nec Anglis, ante millesimum annum innotuit. 2. Vocabula artis, quibus hodie Angli in foro utuntur, sunt Gallicæ non Saxonice originis. 3. Leges Saxonice adventu Normannorum antiquatæ sunt, aut in desuetudinem abierunt : in iis nullum vestigium juris Feudalis. Uterius ex Polydoro & Bodino probatur, jus hoc cum Conquæstore transfretasse. 4. Duo exempla investiturarum Anglicarum, quorum unum 130 annis ante Conquæstorem, alterum ipsius Conquæstoris, minime feudalem dispositionem sapiunt. 5. Auctor duabus objectionibus respondet. 6. Statutum Canuti Regis Anglorum feudale non est. 7. Cur tam serò jus Feudale in Angliam pervenit. Normanni ante adventum in Galliam, juris Feudalis scintillas habuisse plerique putant. Unde quod olim Neustria, nunc Normannia vocetur. 8. Quo jure Britannia ante Conquæstum usa. 9. Britannia in provinciæ formam redacta, invaluit jus Civile, sed postea ex variatione dominorum, varium & diversum est Anglorum jus. 10. Conquæstor per leges Normannicas juris Feudalis in Anglia primus fundamenta jecit.	11. Parliamentorum apud Anglos origo : ejus usus antiquior apud Gallos, serior tamen apud nos. Parliamenti constitutio sive potestas. 12. Præcipuum jus quo Angli utuntur, ex statutis Parliamentorum nascitur. 13. Jus commune secundum locum obtinet in decidendis causis ; quod Anglorum Reges, cum insignia regni suscipiunt, solenni juramento cavent se perpetuò curaturos. 14. Juris hujus communis axiomata quedam. 15. A quibus non est temere recedendum sub gravi pena : & hæc axiomata in multis nobiscum conveniunt. 16. Maximis quibusdam generalibus tertius locus in judicando datur apud Anglos. 17. Generales hæc maximæ quæ sint : & an maxima sit necne judicis arbitrio, non duodecimvirali inquisitioni, permittitur. 18. Quartus locus in judicando tribuitur maximis quibusdam specialibus, in ea regione ubi res agitur usu receptis : ubi, inter alia exempla, notatur singulare apud Nottingham institutum, quo pluribus fratribus minimus natus succedit in assem. 19. Differentia consuetudinis à præscriptione ; ubi diversæ formæ rentalium, ut apud nos est observatum.

20. Quin-

(a) 2. F. I. § Sciendum.

20. *Quintus locus tribuitur rebus similiter judicatis in Banco regio.*

21. *Forum conscientiae quid, et quare institutum.*

22. *Rarus est juris Civilis apud Anglos usus. Hinc illi jure suo municipali reguntur; nos jure Civili. Non tamen adeo apud eos in judiciis exulavit jus Civile, quin*

in omnibus controversiarum decisionibus, et Jurisconsultorum et Regum responsis elucescat.

23. *Jus Pontificium, sive Canonicum, suum habet locum apud Anglos; ut in consistoriis Ecclesiasticis, et si de decimis aut causis matrimonialibus agatur.*

24. *De duello, et lege ordalliae.*

1. **Q**UO autem tempore Britanni jure Feudorum uti coeperunt, quæri à nonnullis solet: nam jus hoc Feudorum non simul nec uno tempore gentibus Europæis illaxit, sed his ferius, illis citius sensimque adolevit, & radices undiquaque coepit agere. Nostri puriore hoc jure utuntur, quam vicini (a), eoque quod multo magis cum ipsis fontibus seu scaturigine conveniat: neque tamen vel nobis vel illis ante milleimum annum innotuit. Sanè Anglos ante conquæstum vix puto hoc recepisse. Rationes cur ita credam hæc sunt.

2. Omnia vocabula, quæ à Dialecticis vocabula artis dicuntur, quibusque hodie in foro Angli utuntur, Gallica sunt, nihilque cum Saxonica lingua habent affine: sic *placitare, distracionari, essoniare, hominium* sive *homagium, fidelitas, hominium ligium, breve de morte antecessoris, ligii homines, sasinae*, voces omnes sunt Gallicæ sive Normannicæ. Extat liber expositionis omnium vocum quibus in foro suo Angli utuntur, ab Joanne Rastello editus, & Londini à Richardo Tottell typis excusus anno 1563: ex quo, nec non ex tenore omnium arrestorum sive rerum adjudicatarum, tam à tribus regni ordinibus, quam à judicibus inferioribus, certum est jus omne quo Angli hodie utuntur, & præcipuè de wardis & maritatione heredum, à Normannis, seu potius à Gallis, ad eos emanasse.

3. Scio ante conquæstum multas apud Anglos leges extitisse, tam ab Iva occidentalium Saxonum Rege, quam à duobus Edvardis, Aluaredo, Athelstano, Æthelredo, Edmundo, Canuto, & aliis Anglofaxonum Regibus ante conquæstum conscriptas, quæ tamen adventu Normannorum aut sunt antiquatæ aut defuere exoleverunt, & tamen ad feudorum naturam exponendam non pertinebant: imò ne vestigium quidem juris Feudalis in eis penè reperitur. Nam licet vassallorum in dominos ingratitude, sive feloniam, expressè aliquo statuto puniatur; poena tamen non est amissio feudi, ut in jure Feudali (b): sed tantum vel multa pecuniaria, si parva sit injuria; vel poena capitis, si major; quæ juris Feudalis naturam non sapiunt. Præterea ex ipso Polydoro (c), qui Anglorum Historiam conscripsit diligentissimè, constat manifestè *Conquæstorem, cum omnia Angliæ prædia jure belli ad se pertinere diceret, legem agrariam tulisse, qua se omnium possessionum dominum declaravit* (quod nihil aliud erat quam omnia prædia de eo tanquam domino teneri;) *ita tamen ut possessoribus à se faceret redimendi potestatem, vestigialis nomine mercede aut officio aliquo sibi præstando jure domini: casusque statuit quibus dominium ad sese rediret; voluitque idem jus dominos inferiores in suos fructuarios, quos tenentes vocant, habere, quod ipse in suos.* Hæc ex Polydoro ad verbum, quibus dominorum jus in vassallos, quidque dominis præstandum, & quibus casibus feuda amittantur quasi penicillo describuntur. Et hoc Conquæstoris factum Bodinus etiam ad feuda transtulit. Ejus hæc sunt verba (d), *Conquæstor, cum Angliam domisset, privatorum omnium facultates tam moventes quam non moventes sibi arrogavit, hostium agros fisco addidit, reliquorum arva prioribus dominis sub fiduciæ nomine fruenda permisit.* Ad exemplum etiam Conquæstoris, *Edwardum primum ad emungendam pecuniâ Angliam hoc astu usum scribit idem Polydorus (e).* Ex quibus locis facile est cuivis elicere jus Feudorum, sive in acquirendo, sive conservando, sive amittendo feudo consisteret, à Normannis cum Conquæstore in Angliam pervenisse.

4. Gregorius ab Haillan, Historicus gravissimus, *Conquæstorem devictâ Angliâ omnes*

K 2

eorum

(a) D. 8. § 2. (b) 2. F. 26. § ibi: Domino. (c) In Conquæstore, lib. 9. Historiæ. (d) Lib. 2. cap. 2. prope finem. (e) Lib. 17.

eorum leges & jus pristinum antiquasse, & suum, id est, Normannicum, (nam Normanni eodem jure cum Gallis utebantur) introduxisse asserit: quod & reliqui omnes scriptores tam Angli quam Galli scriptis suis reliquerunt. Exempla duplicis investituræ à duobus Angliæ Regibus facta producam, ex quibus quod ante proposui facile elucescet. Unum Adelstani Regis, qui Conquæstorem 130 annos antecesserat; alterum ipsius Conquæstoris. Adelstaneæ dispositionis hæc sunt verba. *Ego Adelstanus Rex do tibi, Pauline, Oddam & Roddam* (duorum in Anglia prædiorum hæc erant nomina) *tam bona atque pulchra, quam unquam mea erant, teste Mathilde conjuge meâ.* Conquæstor non ab simili formâ Hugonem Lupum, sororis suæ filium, in comitatum Cestriæ investit, *Tenendum sibi & heredibus ita liberè ad gladium, ut ipse Rex totam tenebat Angliam ad coronam.* Et licet hæc posterior dispositio magis affinis investituræ videatur, neutra tamen Feudalem dispositionem sapit; cum nulla sit in eis servitiõrum aut recognitionis præstatio, nulla de domino superiore mentio: propiusque ad Allodii formam accedunt, de quo postea, aut certè ad dispositionis formam, quâ Romani utebantur.

5. Duo tamen sunt quæ nostram sive opinionem sive sententiam evertere videantur. Primum quod tam ex Polydoro (a), quam Boethio (b) constat inter leges fœderis quibus pax inter Adelstanum & Malcolmum Reges convenerat, hoc cautum esse, ut qui in regno Scotiæ successor designaretur, Princeps Cumbriæ diceretur (quæ Angliæ provincia est,) eoque nomine hominum præstaret Anglo (c). Alterum ex Gulielmo Neubrigensi, qui Rollonem jam senem hominum Carolo Crasso Francorum Regi præstitisse scribit. Sed credo tam Polydorum, quam Boethium & Neubrigensem, modum sui seculi in scribendo sequutos; aut si aliud aliis videatur, saltem hoc mihi habunt, non nisi unius seculi spatio aut paulò amplius Carolum Crassum atque adeò Adelstanum, Conquæstorem præcessisse. In aliis Anglorum historiis, quotquot unquam legi, nulla ante Conquæstorem vel hominii, dominii, ligii, vel feudi, reperitur mentio:

6. Si quis sit qui statutum illud Canuti Regis Anglorum, numero 75, cujus hæc sunt verba; *Sive quis in terrestri, sive navali pugna, dominum aut commilitonem suum, per ignaviam & pigritiam deseruerit, vitâ & rebus suis multator, ejusque res omnes, & quem illi prius dederat fundum, dominus recipito: sin quæ ex scripto prædia possederit, ea Regis sunt: verum enim verò si quis in exercitu, sive in regno, sive extra quidem pugnans, coram domino mortem oppetierit, ipsum condonator ac remittitor hereditum: atque in bona prædiaque paterna heredes ejus succedunt, eaque secundum jus fasque dividunt.* Si quis, inquam, est, qui statutum illud juris Feudalis esse putet, quia vassallum qui dominum in acie pugnante[m] deserit fundo privat, qui verò pro domini vita fortiter pugnando interierit, ejus heredi dominum teneri affirmat, ut condonet heriotum; & in bona prædiaque paterna heredes ejus succederent; meminerit velim statutum illud, non tam de feudo hereditario, quam de fundo pro domini arbitrio locato innuere: neque enim feudum hereditarium debet domino heriotum, cujus usus apud Saxones & nostrates erat antiquissimus.

7. Neque mirum si tam serò in Angliam jus Feudale pervenerit; nam nec ipsis Normannis, à quibus advectum est, jus hoc longè ante ea tempora notum. Rollo enim ipse, licet Neustriam sub hominii nomine accepisset, nisi senex hominum non præstitit, imò in eo præstando, ut Neubrigensis scribit, graviter offendit. Nam cum Gallus ei pedem exosculandum præberet, Rollo, licet jam senex, pedem Regis ita extulit, ut Regem suum penè in tergum prostravisset, nisi circumstantes Regi suo succurrissent. Sunt tamen plerique, qui Normannos ante adventum in Galliam juris hujus scintillas habuisse scribant, secumque jus investituræ in Galliam attulisse hoc argumento probent. Nam cum Normanni ad Neustriæ littora appulissent (sive id factum est Sigefredo duce, sive postea Rollone, incertum relinquitur) ut occasionem belli ex injuria undique sibi inferenda quærent, adolescentem ex suis unum in terram emittunt magno torque aureo ornatum, non dubii quin à primo

(a) Lib. 16. p. 113. (b) Lib. 11. Fol. 125. (c) Vid. auctorem de Homagio, cap. 18.

primo occurrente ei eriperetur, quòd & maximè optabant. Adolescens torquatus cum ab indigenis rogaretur, si vellet torquem vendere, aut permutare, respondit se velle. Rogatus de pretio, quodcunque vellent respondit. Illi illudentes simplicitati, torquem ei detrahunt, manumque ejus pulvere à solo sumpto implent, ut ille pulvis esset ei pro pretio. Sed magno constitit iis hoc ludibrium. Adolescens enim ad suos reversus, cum quæ facta essent renunciasset, illi mox copiis in terram expositis eam occupant. Interrogati, quo jure illud facerent, respondent jure longè optimo & æquissimo; adolescentem enim suum publico nomine investitum esse in ea terra per traditionem pulveris sive terræ, ut moris erat, & non sine pretio. Itaque quasi in suo solo jure & non bello acquisito sedes posuerunt: frustra armis Gallorum postea laceffiti, non destiterunt, donec ex Neustria antiqua, Normanniam novam effecissent; sub quo nomine adhuc provincia illa permanet.

Facta hæc sunt Carolo Crasso regnante in Gallia, à quo in feudum Rollo Normannorum Dux eam provinciam accepit. Regnare autem coeperat Carolus Crassus in Gallia anno 878. & Conradum Salicum annos 144. præcessit.

8. Quæret autem hîc aliquis, si jus Feudorum in Angliam à Conquæstore, aut paulò ante ea tempora, introductum sit, quo jure Britannia utebatur prius (per Britanniam eam partem insulæ intelligo, quæ muro Severi includebatur, ut & veteres rerum Britannicarum scriptores omnes) quo tempore à Britonibus habitabatur? Suo jure suisque legibus, sive potius moribus & consuetudinibus, cum jus scriptum non haberent, Britannia ante adventum Dictatoris Cæsaris vivebat. Quod autem erat illud jus, quæque leges fuerant, à nemine quod sciam traditum; neque tradi potuit, cum literæ, quorum beneficio præteritorum memoria conservatur, cum Romanis & præcipuè tempore Julii Agricolæ apud Britannos in usu esse coeperint, & quicquid de Malmutio, Dunnallone, & Martia Anglici historici fabulantur, nullam tamen legem extare, quæ eis certò attribui possit, non uno in loco testatur Holinshedius.

9. Post redactam Britanniam in provinciæ formam, Romanis legibus affuetos Britannos verisimile est: non tantum quia victores victis leges imponere, patria instituta tollere, sua pro eis intröducere solebant; sed quòd apud omnes etiam immantissimas gentes, Romanarum legum conjuncta cum naturali ratione æquitas & fama ita invaluerat, ut non inviti eis homines se subjicerent. A Romanis deserti, & Scotorum & Pictorum irruptionibus relicti Britones, leges à Romanis traditas retinuerant, ut verisimile est, donec ab Anglosaxonibus victi, & in Cambriam pulsati, tandem Anglorum leges agnoscere, eisque submittere se coacti. Anglosaxones verò, quo tempore in Britannia sedes sibi stabilierant, suo jure suisque legibus, quas è Saxonia & Germania advexerant, usos esse certissimum est. Earum pleræque apud Tacitum in libello de Moribus Germanorum habentur. Fertur Ina, occidentalium Saxonum Rex (qui circa annum domini 800 regnaverat) legum à se conditarum libella Saxonica lingua reliquisse. Sic & Edwardus postremus Anglosaxonum Rex (a), quarum multæ etiam hodie observantur; ut fieri solet, quoties regio aliqua mutatis dominis novas leges induit, aliquid pristinum tamen semper retinere solent, sed pro authenticis non habentur, id est, ut quid certum in judiciis ex iis observari possit. Dani verò, cum insulæ magnam partem occupassent, in eaque feliciter aliquot annis vixissent, suas & ipsi leges intulerunt, quæ adhuc in aliquot Angliæ regionibus custodiuntur. Hinc ex variatione dominorum jus Anglorum diversum & varium. Neque enim Essexiani eodem jure utuntur, quo Nortfolciani; neque hi jure rursus eo, quo Cantiani. Conquæstor autem imperio Britannicæ potitus, non solum Britonum, quæ tum nullæ erant, sed etiam & Anglorum patrias leges & instituta publico edicto sustulit, Normannica jura obtrudens: eisque vice legum in posterum Anglos uti voluit. Retinuerant tamen & Angli aliquot patria instituta; neque enim omnia poterant aboleri: adeò ut Angli hodie permixto quodam jure, partim Britannico, partim Saxonico, partim Danico, partim etiam Nor-

L

mannico,

(a) Vide *Ἀρχαιονομίαν*, seu de priscis Anglorum legibus.

mannico, partim denique Feudali gubernentur. Sic ut occidui Saxones & australes, & qui Cantium incolebant, jure Saxonico uterentur: orientales verò Saxones, & Northumbri, id est, ab Humbro flumine Scotiam versus, quoniam eæ provinciæ Danorum oppugnationibus infestiores erant, Danorumque progenies ibi sedes fixerat, Danorum leges observabant: Mercii verò & his contermini, partim Danorum, partim patriis institutis regebantur. Id ut planius fiat, qui hodierni mores sint Anglorum, quoque jure utantur, paucis expediam.

10. Conquæstor leges Normannicas intulit, neque in ejus regno ulla juris antiqui & patrii observatio erat. Legibus tantum & moribus Normannicis omnia subsellia strepebant; Normanni soli jus dicebant; Anglosaxones ab omni jurisdictione pulsi: imò, quod majus est, ne patriam quidem linguam uti in judiciis licuit: omnes formæ novæ & Gallicæ introductæ; Normannico idiomate tantum litigantes utebantur: prout magna ex parte & hodie in publicis Parliamentis, cum ad leges fanciendas pervenitur, Normannico utuntur idiomate; libri qui quid sincerè de legibus tractant, & hi Normannicam linguam scripti: adeò ut, si verum excutere velimus, Normannicasque constitutiones, quæ adhuc extant, licet ab antiquo illo Normannorum jure declinantes, cum hodiernis Anglorum moribus conferre, facile fuerit unam juris in utroque populo originem, eamque Normannicam colligere. Legant qui habent librum illum constitutionum Normannicarum, à viro doctissimo Gulielmo Terrieno conscriptum (a): ibi enim fontes totius juris quo hodie Angli utuntur (nisi quod ex tanti temporis interstitio formulæ judiciorum paululum sunt immutatæ) deprehendent. *Cartæ* nomine, leges in utraque provincia designantur; ut *Magna Carta* apud Anglos; apud Normannos *Carta* Ludovici Hutteni, *Carta* Philippi Regis, pro legibus ab iis Principibus latis, usurpatur. Cattallorum nomine utrinque bona momenta innuuntur; & infinita alia quæ in nostro hoc feudorum tractatu legentibus passim occurrent. Jure itaque & institutis Normannorum, toto Conquæstoris tempore, ejusque filii Rusi, usi sunt Angli. Illud tamen *de pace domini Regis fracta*, licet ex Anglosaxonum Regum statutis descenderet, tenacissimè Conquæstor retinuit, omnesque ab eo descendentes, quòd maximè rationibus fisci conveniret.

11. Pristinorum legum restitutionem, & præcipuè Edwardi Confessoris, cum importunis precibus Angli ab Henrico exigent; ille callidè dissimulans, nunc annuendo, nunc differendo, revera tamen tergiversando & abnuendo, Parliamentum primum instituit, id est, trium ordinum regni comitia sive conventum, ut in eo si quid ex antiquis institutis & legibus aut corrigendum, aut si quid novum condendum esset, id communi consilio fieret, reservatam tamen sibi soli Parliamentum convocandi, & suffragia approbandi potestate. In eo liberè quod è reipub. usu esset, quilibet impunè poterat profiteri: nihil tamen sine Principis consensu agebatur. Nam leges & petitiones, quæ ordinibus placebant in Parlamento, ante Principem leguntur: tum Princeps linguam Gallicam, *placet* mihi, vel *non placet*, consensum & dissentium suum aperit. Quæ ejus consensum expressum non accipiunt, irrita & casta habentur, licet ab ordinibus approbata. Et hæc prima apud Anglos Parliamentum origo; callidoque hoc instituto Henricus desiderium patria instituta repetentium elusit. Parliamenti autem nomen à Gallis emanavit, ut & vox ipsa testatur: neque ulli Principi permissum, nisi qui sui juris est, & superiorem non agnoscit. Apud Gallos antiquior fortasse ejus origo fuit. Joannes enim Montanus, Pipino Caroli Magni patri assignat. Budæus in Pandectis originem tribuit Philippo Pulchro, qui circa annum Domini 1294 illud instituit. Alii Philippo Longo, circa annum 1306: sed utrumque de Parliamenti Parisiensis prima institutione intelligendum. Parliamentum enim, sive publica regni comitia, ante ea tempora & eos Reges, quoties de Repub. deliberandum erat, ex Annalibus Francorum in usu fuisse constat. Sed in principio hæc Parliamentum vaga erant, & per provincias Franciæ, nunc in hac, nunc in illa, vicariam quadam successione, perambulabant. Primus Philippus Pulcher Francorum Rex, ut illud Lutetiæ Parisiorum perpetuò consideret, instituit.

(a) Vid. lib. 2. D. 20. § 3.

it. Apud nos non tam antiquus Parliamentorum usus erat, sed ex potentiorum gentium imitatione defluxit. Sed de Parliamentis hoc unum monuisse sufficiat, nihil ratum esse, nihil legis vim habere, nisi quod omnium trium ordinum consensu conjuncto constitutum est: ita tamen ut uniuscujusque ordinis per se major pars consentiens pro toto ordine sufficiat. Scio hodie controversi, an duo ordines Parliamenti, dissentiente tertio, quasi major pars, leges condere, onera sive realia sive personalia imponere, statuta nova introducere possit: cujus partem negantem boni omnes, & quicumque de hac re scripserunt, pertinacissime tuentur: alioqui duo ordines in everfionem tertii possunt consentire. Quod de everfione dixi, idem de præjudicio & incommodo intelligendum. Sed de his latius fortasse postea.

12. Ut ad jus Anglorum redeam, primum & præcipuum est illud quod Statutarium dicitur, quod ex horum Parliamentorum statutis derivatur: ubi enim res in controversiam deducitur, statim si quid ex Parliamentorum statutis cautum sit, examinant, & religiose secundum ea quæ statuto præscripta sunt, causas cernunt. Nec licet ab eorum verbis recedere, nisi aliquando per interpretationem, quæ tamen statuti menti maximè conveniat. Quod si fuerit favorabile, solent plerumque interpretatione extendere; si odiosum, restringere solent, qui jus dicunt (a); ut in jure Civili cavetur.

13. Si nihil ex ipsis statutis colligi possit, commune jus sequuntur, quod, ut dixi, (b) ex jure quatuor gentium, quæ Britannis imperarunt, conflatum, jus patrium & jus commune dicitur. Hoc jus secundum habet locum in decidendis causis, præcipuè si neque à jure Divino dissideat, neque à jure Naturæ, quod jus sive legem rationis vocant, ob ingenitam in animis hominum rationem ejus naturalem, quæ ad reipub. salutem conservandam expedit. Reges Anglorum, cum regni insignia suscipiunt, solenni juramento cavent, se perpetuò curaturos, ut hoc jus patrium sive commune fideliter inter suos administraretur & conservetur. Hujus juris communis aliquot *Axiomata* adferam, cum magna ex parte etiam à nostratibus observentur.

14. Jure communi cavetur, *ne quis re quam possidet privetur, aut custodia tradatur, nisi citatus & legitimo judicio damnatus.*

Primogenitus masculus in assem hereditatis succedit, filia in capita: quod & in fratribus, *ut natu maximus* (ut qui propior) *in assem succedat;* & *sororibus, ut pro virili parte,* etiam in ulteriore linea, observatur.

Feudum non ascendit ad patrem aut avum in directa linea (c), nec qui ex dimidio sanguinis est (sive, ut nostri ajunt, qui ex alterutro parente tantum est) *succedit in feudo, sed ulteriori locus est (d).*

Nam fratri in feudo frater ex alia conjuge susceptus non succedit, sed tantum patruus: at patruo mortuo sine liberis, frater ex alia conjuge susceptus, qui patruus nepos est, rectè ei succedit in feudo.

Si extraneus jus civis accipiat (quod illi denizationem vocant) & postea filios susceperit, in successione feudi paterni præferentur filiis ante denizationem natis (e).

Cessante descendentiæ & collateralium lineâ feudum ad dominum redit. Primogenitus ex multis fratribus cuicumque mortuo succedit in conquestu, ratione dignitatis & primogenituræ, non immediatè præcedens aut sequens.

Testari de feudo antiquo non licet (f).

Quod feudum simplex paternum nunquam ad materni generis propinquos pertinet, sed potius collateralibus ex parte patris: eis deficientibus, ad dominum redit.

Conquestus tamen, deficiente paternâ propinquitatè, ad consanguineos ex materno latere devolvitur.

Mortuo filio in feudo, feudum non ad patrem sed ad patruum pertinebit, ita tamen, ut si pater ex eadem uxore filium susceperit, is rescissâ priore successione in assem succedat fratri longè prius mortuo.

Sine sasina dominia rerum non transferuntur, nisi in permutationibus.

L 2

In

(a) L. 64. in fine, ff. de Condit. & Dem. l. 2. § 10, 16. ff. ne quid in loco publico fiat. (b) § 9. (c) 2. F. 50. pr. & 2. F. 84. (d) Lib. 2. D. 13. § 46. (e) Lib. 2. D. 18. § 8. in fine. (f) 1. F. 8. pr.

In locationibus, quia idem dominus remanet, sasina non est necessaria.

Bona moventia non ad heredes sed ad executores ultimæ voluntatis defuncti pertinent.

Sic jus illud Curialitatis, sive Curtesis, quo vir prædiorum uxoris defunctæ usufructum habet; & usufructus tertie, sive trientis qui viduæ defuncti debetur.

Sic jus custodiæ & maritacionis heredis, & etiam relevii (ut dicuntur) ad dominum pertinent.

15. Hæc Axiomata ideo apposui, quia cum jure nostro in plerisque conveniunt, & ut facile intuenti apparet, magna ex parte ex jure Feudali sunt desumpta, licet illi dissimulent, nullumque jus nisi suum agnoscere profiteantur. De his Axiomatibus, verane sunt juris communis Axiomata judex ipse pronunciat, neque ad duodecim-virale sacramentum, ut alia, & præcipue quæ in facto consistunt, remittuntur. Neque ab iis Axiomatibus unquam judex temere recedit; si fecerit, appellatio parti læsæ permittitur apud judicem superiorem; quâ peractâ & sententiâ rescissâ, judex poenâ omnium bonorum amissionis punitur, & ille in misericordia domini Regis poni dicitur.

16. Si neque in statutis publicis, neque in hoc jure communi inveniatur, quod religioni judicantis satisfaciatur, ad *Maximas* quasdam *generales* recurritur; quæ quidem *Maximæ*, licet omninò non eandem auctoritatem cum Axiomatibus juris communis habeant, ab eis tamen pendent, & proximum ab eis locum dignitatis habent. Hoc tantum est discriminis, quod illud jus commune omnibus doctis & indoctis pariter notum est; hoc tantum Doctoribus, quique in foro sive judiciis exercentur.

Id ex quarundam harum *Maximarum* enumeratione facilius patebit.

17. Prima est: *Scutagium incertum, inducit militare servitium; certum, tantum foccagium*: de Scutagio & Soccagio in Diegesi undecima plenius. *Qui pro custodia castris tenet feudum, licet militare sit servitium, non tamen scutagium debet.* Ratio est, quoniam in periculis custodia castris ei pro scutagio & servitio est: qui tamen certum redditum habet ex hoc castro annuatim percipiendum, in foccagio tenet.

Præscriptio in feudis locum non habet, neque ea dicitur præscriptio, cujus incipientis memoria extat. Quid usufructus assignatio fieri possit, etiamsi nulla in ejus constitutione assignatorum mentio. Feudi, sive rerum immobilium, sine scripto nulla petitio; secus in mobilibus.

Confirmatio ejus, qui tempore confirmationis nullum jus habuit, irrita est; neque jus ei superveniens proderit, nisi de evictione prius carvit.

Si rei furto ablatae valor duodecim nummos superet, fur laqueo punitur; si minor sit, cum eo agitur mitius (a). *Qui à corpore alicujus aliquid sustulerit, omninò capite luet: & id genus infinita alia.* Et his *Maximis* tertius in judicando apud Anglos locus est, & *Maxima* sit necne, judicis arbitrio & non duodecim-virali inquisitioni permittitur: & hæc *Maximæ* jus consuetudinarium, quia ex consuetudinibus constant, dicuntur; & jus Feudale omninò sapiunt, ut postea apparebit.

18. Post statuta, jus commune, & has generales *Maximas*, sive propositiones, si nihil certum ex eis possit colligi, ad id quod in ea regione maximè observatur, recurritur; nempe ad quædam Axiomata, sive *Maximas speciales* illius regionis ubi res agitur. Nam alio jure Cantiani, alio Essexiani & Northfolciani, alio Suffolciani, & Cantuarienses utuntur: quod ex eo provenit; dum diversi in diversis partibus regnarent, jusque dicerent, necessario fiebat, ut diversæ consuetudines nascerentur; exempli causa, in Cantio inveterata consuetudo est, ut omnes filii ex æquis partibus & in capita succederent: idem in filiabus observant; licet primogeniti prærogativa, generali axiomate & consuetudine sit confirmata. Sic apud Nottinghamos ex pluribus fratribus minimus natu succedit in assem, neque illi suis rationibus destituuntur (b).

Londinenses de suo feudo contra jus commune testantur: quod tantum in Burgalibus feudis locum habere putat. Sic in nonnullis regionibus, feloniam patris filio non præjudicat in successione. In nonnullis observatur, ut vidua bonorum à mari-

10

(a) Idque ex jure Feudali, 2. F. 27. § 8. (b) D. 11. § 19.

to relictorum dimidium lucretur, si cœlebs manserit; sic ut vir dimidium hereditatis uxoris eâ præmoriēte consequatur, licet nulli ex eo matrimonio liberi relicti sint. Hæc digito mihi commonstrare sufficiat, ut nostri juris Anglorum originem & fundamenta quasi per transfennam tantum prætereuntes intelligant: neque enim est nostri instituti hoc loco per univēsum jus Anglorum discurrere. Admonendi tamen sumus in his consuetudinibus hoc præcipuè observandum esse, si consuetudo hæc memoriam hominum excefferit; nam tum in legem abit, aut saltem legis vim & auctoritatem habet.

19. Differt tamen consuetudo à præscriptione, quòd consuetudo generalior sit, & unius provinciæ communis; præscriptio verò ad aliqua separata dominia & Baronias sive Parochias virorum nobilium extendatur. Nam solent pleraque in una Baronia sive Parochia observari, quæ in alia non habent locum: exempli causa, assedationes sive rentalia in quibusdã Baronis vitalia sunt; in nonnullis etiam hereditaria, ut apud nos in terris Ecclesiasticis sedis Glasguensis & Pasletensis Monasterii hæctenus est observatum. Imò rentalia (quæ vocamus) in occidentalibus Scotiæ partibus vitalia esse solebant, eorumque è libris Dominorum extractio pro usufructu erat: hodie cautiùs res agitur, ut pro vitæ tempore exprimat, ne dominis eludendi ex jure communi occasio relinquatur. Itaque hæc præscriptio magis specialis est quàm consuetudo; jusque præscriptum ab eo tempore quod hominum excedit memoriam dicitur.

20. Si neque de axiomate aliquo generali, neque de consuetudine aut præscriptione constat, tum rerum similiter, præcipuè in Banco Regio, judicatarum auctoritas in decisionibus prævalet; & ex his præcipuè controversiæ novæ judicantur, si ostendatur ita aliàs judicatum fuisse. Nec ulla alia exceptio contra hanc formam judicandi solet objici, nisi quòd casus variatur; ut sæpissimè ex minimis circumstantiis tota hypothesis facti solet immutari. Hinc frequentes illi de casibus (sic enim hypotheses facti vocant) Ploudini libri, sic de casibus judicis Dyarii & aliorum: ut omnes in judiciis controversiæ inde pendeant, si quis similem casum possit producere, ubi sit judicatum; ut contra ab altera parte totis viribus contenditur, differentiam esse in specie facti ab antiquo illo casu. Utri verisimilius argumententur, & casuum sive circumstantiarum similitudo aut dissimilitudo, judicis arbitrio relinquitur.

21. Sed cum juris nimius (ut volunt) rigor, sive illud jus summum plerisque sæpe officiat, & in captionem sæpe deducat, mollitur sive mitigatur illud jus summum aliquando; ut lapsis & à re sua sine culpa decidentibus subveniatur, & pluribus, si fieri possit, succurratur. Hanc curiam Conscientiæ vocant, ubi juris summi rigor aliquando emollitur, præposterâ ut plerique volunt clementiâ, & sæpe ipsi conscientiæ contrariâ. Sed hæc exequi non institui.

22. Juris Civilis rarus apud eos usus; & profectò licet in omni literarum genere apud Anglos viri reperiantur doctissimi, rari tamen sunt qui juri Civili se totos dederunt, contenti in limine tantum salutasse, cum patria instituta & mores potiùs apud eos in usu sint. Hinc Municipali jure Angli uti à doctis feruntur, cum Scoti Civili gubernentur. Sed nunquam sic jus Civile apud eos in judiciis exulavit, quin ejus & rationes & decisiones quasi scintillæ quædam in omnibus rebus & controversiis deprehendantur; quas tamen illi suis hominibus adscribere, quàm veteribus Jurisconsultis debere, malunt: utcunque est, magnus juris Civilis usus in omnibus controversiis elucescit, adeò ut non difficulter juris Civilis peritus maximas juris Anglici controversias ex juris Civilis fontibus, & Jurisconsultorum seu Cæsarum responsis, posse terminari comperiat; ut ex Ploudini & Dyarii casibus sæpius apparebit.

23. Quod ad jus Canonicum sive Pontificium attinet, adhuc in multis locis retinetur, licet Pontificis Romani auctoritatem jam ejurarint. Habet autem hoc jus Canonicum suum locum in omnibus consistoriis Archiepiscoporum & Episcoporum; & præcipuè si de decimis agatur, sive de administratione rerum Ecclesiasticarum, aut ipsarum Ecclesiarum: sic in quæstionibus & controversiis matrimonialibus,

nempe in sponfalibus, matrimoniis, dotibus, qui filii sint legitimi, & similibus.

24. Statueram etiam de duello & lege Ordalia aliqua adjicere: quorum illud, usitatissimum fuerat apud omnes Anglos, etiam & apud nostrates, tam ante conquestum quam post, ut ex libris Ranulphi de Glanvilla satis apparet: in quibus deficientibus aliis probationibus duello & singulari certamine rem definire permittitur (a). Hujus, nempe legis Ordaliæ, post Normannorum conquestum rarior usus erat. Ante Conquestoris adventum evidens est illud exemplum, in Emma Regina matre Edwardi Confessoris, qui Conquestorem præcesserat: ea enim violatæ pudicitiae infimulata ab Alvino Episcopo Vintoniensi, accusationem ex jure Ordalio purgavit, per ignitos vomeres, sive candens ferrum, sine pedum offensione transeundo. Solebant enim superstitiosæ gentes septentrionales de criminibus inquirere, eaque explorare, vel per ferrum candens, vel per aquam, nunc frigidam, nunc calidam: in hac si mergerentur, in illo, nisi illæsi & intacti fuissent, rei criminis impositi habebantur. Sed quoniam utrumque hoc institutum, non tantum Anglorum, sed omnium septentrionalium gentium erat commune, & jam desuetudine antiquatum (b), neque in Christiana Repub. tolerandum; in librum tertium, ubi de judiciis agitur, distuli. Et hæc de jure quo hodie Angli utuntur.

Diegesis octava.

Quando jus Feudale in Scotiam pervenerit, & quo jure hodie Scoti utuntur.

SUMMARIA:

1. Quo tempore jus Feudale in Scotiam pervenerit. 2. Jure Feudali nostrates usos longè ante Anglos, eoque puriore, variis exemplis ostenditur. 3. Ex contracta cum Gallis amicitia verisimile esse jus Feudale ad nos pervenisse. Id Conquestorem secum in Angliam attulisse videri. Polydorus Virgilius notatus. 4. In quibus jus Feudale consistat. Licet eodem jure cum Anglis utantur Scoti, iisdem tamen legibus non gubernantur. Male inde colligitur; non distinguendo inter jus & leges, Scotos Anglis esse subditos: de qua re notatur Nicolaus Adams Anglus. 5. Nullo jure scripto antiquitus usi sunt Scoti; sed tam causæ æquitas, quam facti veritas, vicinorum sacramento permittentur. 6. Quo jure hodie Scoti regantur. De jure naturali, & duplici ejus significatione. 7. Jus hoc naturale quare bonum & æquum	vocetur. 8. Jus gentium, quod ab omnibus gentibus observatur, apud nos etiam valere debet, non obstante quocunque regni statuto; etiam inter cives, si non obstet lex, aut statutum speciale. 9. De jure nostro Municipali, sive Civili. Acta Parliamenti apud Anglos, nisi expressâ constitutione antiquentur, in desuetudinem non abeunt; secus apud nos, ubi quædam in totum, alia in majorem partem, longâ desuetudine antiquata sunt. Alia apud nos, licet locum habeant, ita sibi Senatus subjicit, ut interpretatione quò volunt deducant. At ea statuta, quæ à Rege & concilio suo secretiore publicantur, vim legum non habent. 10. Statuta conventionum extra Parliamentum vim legum non habent; licet aliter olim, cum usus Parliamentorum non esset. 11. Libros qui Regiam majestatem inscribuntur, non nostrum sed Anglicum jus esse.

12. In

(a) De quo vide Indicem ad Regiam Majestatem verbo de singulari duello. (b) Imò cap. 7. § 3. Statutorum Alexandri II. expressè abrogatum est.

12. In decidendis controversiis apud nos primus locus tribuitur actis Parliamenti.
13. Deficiente jure proprio ad praxin recurritur.
14. Secundus locus consuetudini tribuitur, quæ tamen nunquam est sequenda contra jus proprium scriptum, licet vincat jus scriptum Romanorum. Ea optima est interpretis juris scripti.
15. Consuetudo judicio contradictorio firmata intelligenda est, nec negligentia, vel imperitiâ advocatorum impetrata. Item is qui jurisdictioni præest à similibus ad similia, vel etiam ad id quod apud vicinos observatur, procedere potest.
16. Tertius locus juri Feudali tribuitur, quod est proprium hujus regni jus. Ex præcedentibus extruitur regula generalis.
17. Juri Civili quartus locus tribuitur, cujus maximum & meritò est elogium; licet aliquando in quibusdam casibus jus Canonium apud nos ei præferatur.

QUO autem tempore hoc jus Feudale in Scotiam pervenerit, & quando eo uti nostri cœperint, multò incertius est: nam nullo jure scripto antiquitus utebantur, sed tantum consuetudinario jure: quod etiam me movet maxime, ut **putem** jure Feudali nostrates usos longè ante Conquæstorem. Nam & Lombardi, longè antequam hoc jus scripto mandaretur, jure hoc Consuetudinario regebantur; nec ullum aliud jus in civitatibus erat, ex quo jus populo diceretur, quam perpetua juris Feudalis consuetudo. Sunt tamen adhuc quorundam Regum statuta, qui Conquæstoris tempora præcesserunt, quæ juris vim & potestatem habere creduntur; quælia sunt, quæ à Malcolm Mackenneth de feudis Officiariorum scribuntur (a); & multa de militibus qui tenent de Baronibus; & quomodo in curiis suis debent versari, & ad quem eschetæ pertinebunt; & de iis qui tenent de domino Rege. Ubi plura, de tenentibus & tenendriis, de Rege, & militibus in feudo.

2. Sed in his omnibus rara sunt vestigia juris Feudalis, ut annotavi supra (b), in statutis Regum Angliæ ante Conquæstorem; in quibus licet multa præclare statuta reperiantur, præcipue quoad criminum coercitionem, raræ tamen & quasi scintille juris Feudalis elucescunt. Multa tamen sunt quæ me movent, ut hoc jure nostrates usos putem, antequam Angli eo uti cœperint. Hoc enim certissimum est, nos purius hoc jus habere, quam vicinos (c); ut in rivulis aquarum, qui quo propiores sint fonti five scaturigini, eo sunt puriores: quod in hoc nostro tractatu manifestè apparebit, cum ad controversia juris capita inter nos & vicinos nostros pervenerimus. Præterea Custodiæ (d) heredum (quas Wardas dicimus) & eorum Maritationes cum Releviis longè prius in Scotia vigerunt, quam in Anglia; quas tamen certissimum est ex jure Feudali descendisse, & ab eo solo originem habere. Nam tempore Kennethi III. qui regnavit circa annum Domini nongentesimum & septuagesimum, expressa constitutio est de wardis & releviis, quod ea in futurum ad Regem pertinere debeant: & certum est ex historia, Malcolm ejus filio ad dignitatem Regiam sustinendam concessa, cum Regiæ opes in bellis contra Danos fuissent exhaustæ. At si Polydoro credimus, non ante Henrici III. tempora recepta sunt in Anglia: sic enim ille scribit (e). Est etiam aliquod vestigium in constitutionibus Regis Kennethi, five Cannethi II. quibus cavetur suspectos cujuscunque criminis per inquisitionem 7, 9, 11, 13. & sic deinceps numero impari hominum proborum judicandos, si noxii sint necne (f); & quod mutus & surdus, aut alioqui lege vel naturâ impotens, à successione repellatur (g): utrumque hoc statutum juris Feudalis est.

Regnare autem cœpit Cannethus II. circa annum Domini 834. Sic & Cannethus III. qui regnare cœperat circa annum Domini 970. aliquot leges de successione statuit, non minus de successione Regis quam vassallorum: ut illi, quam primùm nati essent; hi, non ante annum vigesimum primum ætatis paternam feudi hereditatem

(a) Vide Regiam Majestatem in præ. ubi sunt statuta dicti Malcolm Mackenneth, nostri Regis, qui regnare cœpit anno Domini 1004, vid. infra § 3. (b) D. 7. § 3. (c) D. 7. § 1. (d) Lib. 2. D. 20. § 3. (e) In Henric. III. (f) 1. F. 22. § ult. & 2. F. 22. de qua vid. etiam Lessæum de rebus & gestis Scotorum, lib. 1. p. 76. (g) 2. F. 36.

tem adirent : quod in prædiis, quæ servitiâ & wardam five custodiam cum maritacione debent, intelligi nemini dubium. Et in Macbetho quædam de successione foeminarum caventur, & ne foemina heres feudi domino suo invito nubat, neque ut quisquam alius possideat prædia, nisi de Regis licentia, hoc est, quæ de Rege teneant, & ne vassallus ligius Regis alii domino fidelitatem juret in præjudicium Regis. Id ille caverat, ut factionibus, quæ tum frequentes erant, occurreret. At ego legem illam de verbo in verbum ex Caroli Magni institutionibus (a) crederem desumptam, nisi in Carolina constitutione hæc immèdiatè sequerentur [*Et suo seniori ad nostram utilitatem, Et sui senioris, id est, domini*] quæ in Macbethi constitutione desiderantur. Aliqua etiam habentur de Baronibus, qui à jure Feudali descendunt, cum ante eâ tempora Capitanei tribuum tantum dicerentur. Hæc & his similia multa, licèt à Macbethi Regis successore antiquata, tamen in aliquo usu antea fuisse, & ex jure Feudali descendere certissimum est.

3. Apparet igitur manifestè, nostros hoc jure Feudali usos ante ipsius Conquæstoris tempora, & proinde ante ipsos Anglos; sed ex contracta cum Gallis amicitia, & morum frequentia, primùm jus hoc ab eis recepisse; vel à Regibus nostris introductum ad æmulationem aliorum Regum: ut proni omnes sunt Reges ad ea introducenda, quæ ad rationes fisci sui videbuntur conducere. Et cum custodias heredum, & maritaciones cum releviis in usu apud Gallos videret, five Cannethus, five ejus filius Malcolmus, ad nostros traduxisse videntur, & ex benevolentia Baronum recepisse, ut dixi, aut vi illis extorfisse. Henricus III. Anglorum Rex à suis Baronibus, five jure, five injuriâ idem impetraverat, ut ex Polydoro (b) constat. “ Is enim rei domesticæ inopiâ pressus, cum sine auxilio suorum Asiaticum bellum promoverè, vitamque regalem decenter degere nequiret; Principes exacto prius tributo pro eo bello gerendo, postea excogitato novo vectigalis genere, ut pro sua quisque parte Regem suum eâ indigentia levaret, ultro concesserunt, ut quoties quispiam eorum qui possessiones haberent, quarum Rex esset dominus, ante moreretur, quàm liberi heredes vigesimum alterum agerent annum, tum eam tenus tam ipse heres quàm patrimonium in potestate atque tutela Regis foret, & ille patrimonii hujusmodi reditus & utilitates caperet, quoad heres ad eam ætatem perveniret. Et sic istiusmodi nobilium heredum tutelam, ut rem sibi valde utilem accuratissimè suscepit. Quid quod ita res curæ omnibus fuit, ut non modò Reges, sed reliqui locorum domini in hereditates vassallorum demortuorum eodem modo invaserint? ” Et quæ ibi sequuntur. Has autem tutelam five custodiam, sub eodem prætextu, nempe pro sublevanda inopia rei familiaris, & pro regia dignitate sustinenda, Malcolmo II. indultas nostri scriptores referunt, qui regnare cœpit circa annum Domini 1004, 62 annos ante Conquæstorem. Sed mirum est quòd nostri id Malcolmo II. tribuant, cum ab ejus patre Kennetho III. statutum extet de custodia & maritacione heredum, ut ad dominos debeant pertinere. Nec minus mirum de Polydoro, qui initium hujus consuetudinis in Henrici III. tempora rejicit, cum certum sit Normannorum duces, ipsius Conquæstoris majores, & ipsum Conquæstorem, ante vigesimum primum ætatis annum in perpetua custodia Regum Franciæ fuisse; quod & etiam in reliquis vassallis minoribus Normannorum, & tum servatum erat, & adhuc hodie servatur. Jura autem Normanniæ Conquæstor secum in Angliam attulit, mutatis patriis omnibus institutis, quòd parùm suo fisco viderentur æqua: nec verisimile est tantam rei familiaris locupletandæ occasionem præterisse: & proinde crediderim Polydorum hallucinatum fuisse in temporum distinctione, cum custodiæ hæc in Scòtia ante Conquæstoris tempora vigerent, & jus Feudale cum Conquæstore introductum Scriptores posteritati reliquerint.

4. Sed, ut ad propositum redeam, cum totum jus Feudale in his penè consistat; de dominorum in vassallos jure & superioritate; vassallorum in dominos obsequiis debitis, & præcipuè militaribus, de fidelitate præstanda, & quibus modis feudum acquiratur, quibus retineatur, quibus denique amittatur, & in custodia & maritacione

ne

(a) C. 8. l. 3. de Leg. Francorum. (b) Lib. 16. Historiæ.

ne heredum cum releviis; quæ omnia nobis cum vicinis nostris sunt communia: non malè colligemus, eodem jure utramque gentem hodie uti, eisdem moribus gubernari. Quod & etiam animadvertit Leguleius quidam apud Anglos, Nicolaus Adamus (a): sed malè & contra leges differendi inde colligit, Scotos Anglis fuisse subditos, quòd eisdem legibus uterentur. Sed distinctionem inter jus & leges non animadvertit. Scoti enim, licèt eodem jure fortè quo Angli utantur, non tamen eisdem legibus: leges enim à magistratibus, sive superiore feruntur, & subditos astringunt; jus autem à natura proficiscitur. Sic jus Naturale, jus Gentium, sic jus Commune dicitur, quòd omnium fere gentium commune est, quasi ingenta quædam æquitatis ratio in hominum animis regnans. Sic Terentius (b): *Quid cum illis facias, qui neque jus, neque bonum aut æquum sciunt? Lex enim commune omnium subjectorum præceptum; virorum prudentium consultum; delictorum, quæ sponte vel ignorantia contrahuntur, coercitio; communis reip. sponso* (c). Jus, vinculum naturale est; lex, civile: jus, nomen commune; lex, species juris, quæ aut necessitate urgente, aut consensu populi, aut perpetuâ consuetudine introducitur. Itaque longè aliud est jus à lege: nec meo quidem judicio Logicus dici vel haberi potest, qui ex communione juris unam gentem, multò minùs alii aliam subditam inferet. Aliud fortè dicendum de lege, quæ à suo Rege vel populo lata, legis nomen meretur, & ut nomen juris exterum astringit, sic nomen legis, civem; licèt non sit obscurum, multas leges multarum fuisse provinciârum communes, quæ tamen uni non parebant. Sic Regulæ Pontificiæ, quæ Cancellariæ dicuntur, pleræque leges regni Francici factæ, & ideo observandæ: quæ tamen, si non sunt leges regni factæ, neminem ligant, & meritò in judiciis omnibus exploduntur. Sed de his plura in sequente narratione.

5. Non deerit etiam aliquis, qui scire cupiat quo jure nostri hæctenus usi sunt, quoque hodie utuntur. Quod ad jus antiquum nostrorum hominum attinet, ante Angliæ conquestum (qui in tempora Malcolmi cognomento Canmori incidit) nullo jure scripto (quod sciam) usi sumus, in controversiis secandis patrios tantum mores & consuetudinem sequentes: nempe ut quindecim-virali vicinorum & parium sacramento, tam ipsius causæ æquitas, quàm facti veritas permetteretur. Solebant enim tum, si quid inter nobiles aut vicinos controversum occurreret, septem, novem, undecim, decem & tres, sæpissime quindecim, aliquando & septemdecim, semper autem in numero impari, qui de causa judicarent, seligere, & eorum religioni controversiam credere; qui collatis inter se utriusque partis rationibus, quid faciendum, cernebant: in quo ordinem juris Feudalis, quo primi feudorum constitutores usi sunt, nostri sunt sequuti.

6. Superest, ut de eo jure quo nostri hodie uti solent aliqua dicamus, ut intelligant juniôres, quorum studia hoc opusculo promoveri cupio, quoties in salebras inciderint, quo fit recurrendum. Et primò, ex jure Civili constat juris nomen esse multiplex, multisque modis dici. Aliud enim est jus Naturale, aliud Gentium, aliud Civile. Jus autem naturale in duplici significatione usurpatur. Aliud enim est commune omnium animantium, quod natura omnia animantia docuit; veluti conjunctionis appetitus, prolis procreatio, sui & prolis tuitio, vim vi repellere: nam & hæc omnia, tam brutorum, quàm piscium & volucrum, etiam & reptilium, sunt communia, ut ad suæ speciei conservationem enitantur. Aliud est jus naturale, quod natura omnes homines docuit, quod æquè à Judæis, Turcis, & ipsis etiam Paganis observatur: ut, Deum timere & supra omnia venerari, quæ bona sunt amplecti, scelera & crimina damnare & coercere, vim vi incontinenti repellere, se suæ quoquo modo ab injustis infaustis defendere, tranquillè & modestè cum aliis vivere, jus suum cuique tribuere, nemini injuriam inferre, neminem lædere: quæ omnia ex illa generali & naturali ratione procedunt, Ut alteri nemo faciat, quod sibi fieri non vult. Et huic juri, sive in judicando, sive in faciendo, sive in contrahendo, semper primæ partes tribuendæ sunt.

N

7. Dici-

(a) Ho'insched. lib. 1. præfationis Britanniæ. (b) In Heautontim. (c) L. 1. ff. de ll.

7. Diciturque hoc jus Naturale bonum & æquum, ab ingenita in nobis hujus juris ratione five æquitate : exempli causâ, cædes jure Divino, Civili, & Municipali damnatur & punitur ; at si quis, se defendendo cum moderamine inculpatae tutelæ, quempiam aggressorem interfecerit, liberandus : fur capite luit ; sed si edulia aliena necessitate coactus assumpserit, cum aliunde quo se aleret habere nequeat, absolvendus (a) : adeo ut contra hoc jus, neque statutum regni, neque præscriptio vel longissimi temporis, neque consuetudo, locum habeat.

8. Aliud est jus quod Gentium dicitur, quod post ingenitam à natura nobis æqui & boni rationem & cognitionem, observandum præcipue est. Ex hoc jure gentium, cum res repetita non redderentur, bella, manumissiones, legationes, induciæ, promanarunt. Quodque omnes gentes observant, etiam & apud nos valere debet, non obstante quocunque jure Civili vel Municipali. Sic & juris Gentium sunt emptiones, venditiones, locationes, permutationes, quique præscriptis verbis, & reliqui omnes tam nominati quam non nominati contractus, in quibus ex verbis conventionum & pactis interpositis jus sumitur, quidque faciendum aut dandum, quid non faciendum aut non dandum, apud omnes fere gentes æque observatur. Sic hoc jus Gentium cum exteris omnino servandum, non obstante quocunque regni statuto : inter cives, locum habet, nisi lex aut statutum speciale obstet.

9. Tertium est jus proprium five Civile cujusque gentis. Nam jus Romanum, quod proprium & Civile Romanorum prius erat, hodie tamen jus proprium Romanorum dici non potest, cum aliæ etiam gentes eo jure utantur ; Civilis tamen juris nomen retinuit. Itaque post illud jus Naturale, & quod hodie omnium gentium penè est commune, quoties aliqua difficultas, & gravior controversia incidit, ad jus nostrum scriptum, si quod sit, primò recurrendum. Id verè nostrum jus est, quale est illud quod ex trium regni Ordinum constitutionibus & statutis, accedente Principis consensu, promanat, & hoc jus regni proprium est : & acta, quæ dicuntur Parliamentorum, primò investiganda, quoties difficultas aliqua occurrat, ut nuper in jure Anglorum diximus (b). In his quid faciendum, quid fugiendum, primò inquirendum : neque enim præter ea, apud nos tillum jus scriptum certum & stabile habemus. Sed profectò non eâ religione hæc apud nos servantur, quâ apud Anglos ; ubi nemo actum Parliamenti, etiam longâ desuetudine penè abolitum, nisi expressâ postera constitutione antiquatum, unquam violavit impune. Apud nos quædam omnino in desuetudinem abiierunt : veluti, ne liceat cuiquam inter festa Simonis & Petri, & purificationem Virginis navigare ; ne ludo pilæ majoris se exerceat ; de vestibus Advocatorum in Parliamenti, & pleræque similes. Quædam non in totum, sed pro majori parte antiquata sunt : quale est illud, de nullitatibus per exceptionem recipiendis ; quod tantum in causis regiis, & quæ circa ejus patrimonium versantur, locum habet. Quædam etiam, si locum habeant, ita Senatus sibi subjecit, ut interpretatione quò velint deducant : quale est illud de instrumentis (c), ne in rebus hereditariis five gravibus controversiis locum habeant, nisi duorum notariorum testimonio & signis confirmentur. Nam quæ res magnæ, quæ graves controversiæ dicuntur, sibi Senatus judicium reservavit (d) ; in quo etiam sæpe variatum vidi. Præter ea statuta, jus scriptum apud nos stabile, & certum nullum est, ex quo, veluti fundamento, decisiones causarum colligi, & ad consequentiam trahi possunt. Nam de iis statutis, quæ à Principe & suo concilio secretioribus publicantur, si de capite, hereditate, aut omnibus fortunis alicujus sit quæstio, sæpe à viris doctis, & rerum nostrarum peritis accepi, ea vim legum non habere ; neque ex iis quemquam periculum vitæ, hereditatis, aut omnium fortunarum subire posse.

10. Quid ergo, dicet aliquis, de statutis his, quæ in conventionibus Statuum five Ordinum extra Parliamenta fiunt, eane vim legum obtinebunt ? Neque ea putato parum cum actis Parliamenti vim habere, alioqui frustra Parliamenta indicerentur,

(a) Cap. Si quis propter 3. Extra de furtis. Vide etiam lib. 3. D. 4. § 10. (b) D. 7. § 12. (c) Cap. 80. Parl. 6. Jac. VI. (d) Sed hodie magis stabilitum per decisionem Senatus, ult. Januarii, A. D. 1623.

tur, si quod extra ea fieret, ejusdem esset roboris & firmitatis: licet non sim ignarus, & quæ hinc fiebant, auctoritatem legum habere, & pro legibus observari olim solita, præcipue cum Parliamentorum usus non erat: nam tum conventiones hæ loco Parliamentorum erant.

11. An autem juris proprii nomine comprehendam quatuor libros qui sub nomine *Majestatis Regiæ* circumferuntur, aliosque libros eis annexos quæret aliquis? Minime ego quidem. Nam cum omne jus perfectum & omnibus suis partibus absolutum esse debeat (a), negari non potest jus hoc ex actis publicis regni purgandum & corrigendum esse viris doctis: neque unquam auctoritatem juris vel edicto vel principali constitutione obtinuit. Imò ut caliginem nostratum omnium oculis & animis offusam, quæque misere hæcenus occæcati fuimus, detergam, assero nihil in eis libris contineri, quod ad mores nostros, sive usum nostrum forenses conducatur; neque unquam scriptoris illius fuisse institutum, ut aut nostris hominibus prodesset, aut leges nobis præscriberet. Auctor enim eorum librorum fuit Ranulphus de Glanvilla, comes Cestriæ, ut vult Balæus (b); qui tractatum *de legibus & consuetudinibus Angliæ*, regnante Henrico II, edidit. Regnare autem cœperat Henricus II. anno Domini 1154. Hunc tractatum in tredecim libros partitus est, quem fortasse ab initio in quatuor tantum partes diviserat. Hi sunt illi quatuor libri, qui nobis sub nomine *Regiæ Majestatis* obruduntur; nam de verbo in verbum excerpti sunt, & transcripti ex tredecim libris Ranulphi Comitis Cestriæ, licet in quatuor redacti. Aut si quis novus homo fuit, qui velut suos ostentavit, manifesti furati reum esse oportet; qui aliorum scrinia & opellas in publicis nostris nudinis exposuit vendendas: & ne quis fallatur, verba, phrasas, sententiæ, totus denique textus ipsius Ranulphi est. Nec furandi finem hic noster fecit, dum aliquid superesset quod furaretur: ita omnes illos decem & tres libros in suos quatuor digessit, ut ne cæcum quidem latere possit. Plura de his quatuor libris, & de eis qui subsequuntur, speciali opusculo post nostras has de feudis lucubrationes exponam: sufficit hoc jam monuisse nullam auctoritatem eos libros habere, nihil unde causæ decisio quæri potest continere, & nunquam in foro pro authenticis consuetudinibus habendos; imò ne nominandos quidem. Si quis aliter sentiat, postquam rationes nostras perlegerit, nemini vim faciam.

12. Sed ut ad jus proprium hujus regni revertamur, cogor ingenuè fateri, nullum penè apud nos jus esse proprium scriptum (si strictè jus proprium accipiamus) nisi id quod Acta Parliamentorum dicimus. Licet ea publicam regni politiam potius spectent, quàm rerum privatarum decisiones; sunt tamen in iis multa quæ ad privatorum hominum causas dirimendas conducunt. Itaque quoties controversia de jure inciderit, primùm videndum est, si quid in eis actis contineatur, & ad illud causæ determinatio accommodanda est, quasi ad jus regni proprium.

13. Si quando verò jure proprio destituamur, tum rerum perpetuò sic judicatarum consuetudo observatur, quam nos *consuetudo* vocamus: licet hujus consuetudinis prætextu gravissimè in judiciis peccetur. Nemo autem est qui negare potest, quin consuetudo apud omnes gentes juris nomen sibi vendicat, jusque moribus constitutum dicatur: imò & prior jure scripto fuit, ut antea monui; cum primùm inter homines contracta fuit societas, nec adhuc leges scriberentur, consuetudo & tacitus civium consensus omnes dirimebat controversias.

14. Secundus ergo locus in dirimendis causis consuetudini est: sed nunquam eam sequendam puto, quoties contra jus proprium scriptum producitur, etiamsi sit antiquissima. Nam, ut in jure Pontificio habetur, tum potius vetustas erroris appellanda est, quàm consuetudo. Neque tamen negarem consuetudinem juri scripto aliquando prævalere: sed tum jus scriptum de Romanis legibus intelligendum est, & non de jure proprio cujusque regni & provinciæ, cui primas partes in omni negotio dijudicando semper tribuendas puto. Quòd si quid sit dubium aut ambiguum in jure proprio scripto, consuetudinem optimam esse juris interpretem, nemo

(a) L. 1. pr. de orig. jûris. (b) Lib. de Scriptoribus Britan.

est qui ambigat (*a*). Denique in consuetudine alleganda idem observandum putato, quod nos in testibus contractui aut obligationi insertis in foro servare solemus; nempe ut eorum testimoniis tantum credatur, quoties vel de mente contrahentium, aut de interpretatione ejus quod actum est, dubitatio oritur: sed cum aliquid proponitur quod contractum ipsum aut obligationem evertat, vel quod ejus sensui manifestè repugnet, tum in eo casu testes licet insertos non solemus admittere. Itaque consuetudo legem non evertit, sed tantummodò interpretatur; & ab ea interpretatione in judiciis semel facta, non est temerè recedendum: quod si, vel præter, vel contra leges introducta fuerit, ut aliquando evenire solet, plures actus cum decem annorum spatio requiruntur.

15. In consuetudine tamen hoc semper observandum, si contradictorio aliquando judicio sit firmata (*b*): nam ex frequentia rerum eo modo judicatarum majorem aut minorem auctoritatem consuetudo capit. Præterea animadvertendum, ne vel negligentia, vel imperitia, aut fortasse dolus Advocatorum controvertentium occasionem consuetudini præbuerit, dum unam causam remissiùs agunt, ut majori præjudicetur, ut aliquando factum vidi. In jure tamen scripto & consuetudine hoc observandum, ut si jus, si expressa consuetudo defecerit, tum ad illud, quod proximum est, si juri, si consuetudini, sit recurrendum, præcipuè si eadem ratione nitatur. Nam is qui jurisdictioni præest, si jus proprium & consuetudo defecerint, ad similia producere, & vel jurisdictione, vel auctoritate, supplere debet; præcipuè si ad eandem utilitatem tendat, eademque concomitetur ratio. Neque illud putò negligendum quod in vicinis gentibus in tali specie observatur (si modò eodem jure utantur) & ad earum consuetudines aliquando confugiendum, quoties jure proprio & consuetudine destituimur; si par sit utriusque ratio, quæ anima legis meritò dici solet.

16. Quod si novus aliquis casus supervenerit, qui neque jure scripto, neque consuetudine comprehendatur, neque ex iis quæ diximus dirimi potest, & casus illius decisio in jure Feudali reperitur, præferendum jus Feudale, & juri Pontificio, & juri Romano. Imò si exactè rem omnem æstimare velimus, hoc jus proprium hujus regni dici potest (si latius juris proprii nomen extendamus) cum ex ejus scaturigine & fontibus omne jus, quo hodie utimur in foro, omnisque usus & praxis defluerit, & si quid dubii oriatur, origines semper repetendæ sunt, ut inde quod æquum est dignoscatur. Scio plerosque qui hæc legerint, offendi posse; sed peto ut judicium tantisper sustineant, dum quæ in hoc tractatu delineabuntur expendant: aut enim ego fallor, aut apud æquos rerum æstimatores obtinebo, nullum aliud esse jus proprium in materia successionis hereditariæ, si in acquisitione hereditatis novæ, quam nos conquæstum dicimus, si in amissione, præter hoc Feudale: licet non negem nonnulla esse pro ratione locorum & temporum inmutata, & ob hoc jus ipsum feudorum dicitur locale, quod pro locorum varietate varias etiam recipiat interpretationes & consuetudines, ut postea elucescet.

Sit igitur hæc generalis regula, ut primus juri scripto locus in causarum decisionibus sit, secundus consuetudini (*c*), & hoc ex ipso jure Feudali. Nam cum feudalia jura sunt localia, & pro locorum varietate varientur, meritò secundum locum consuetudo regionis cujusque obtinebit. Post consuetudinem tertium locum juri Feudali scripto tribuemus.

17. Si neque ex actis Parliamentorum, neque consuetudine judiciali, neque jure Feudali, quid sit faciendum in quavis quæstione occurrat, ad jus Civile recurrendum est. Nam jus Civile hominum societatem respicit, & quomodo in repub. seu communi societate civium ex æquo & bono res administraretur, docet: cujus juris maximus usus, & omnibus sæculis & apud omnes gentes fuit. Et licet singulæ gentes formulas suas judiciorum usurparint, tamen hoc jus Civile omnibus negotiis & circa res omnes ita diffunditur, ut nulla ferè quæstio, nulla facti species occurrat, in qua ejus singularis usus non sit manifestus. Et in foro nostro si quid arduum, si

quid

quid difficile interveniat, ex jure Civili ejus solutio petenda est: si tamen in ali-
 quibus per jus Canonicum sive Pontificium sit innovatum (& sunt qui ea omnia
 collegerunt in quibus jus Canonicum à Civili dissentit,) in eis jus Pontificium à no-
 stris præfertur, præcipuè ubi Ecclesiæ administratio, vel scandalum (ut Canonistæ
 loquuntur) ubi animæ periculum versatur. Et hæc de origine & incrementis juris
 Feudalis, quoque modo per Europam propagatum sit, dicta sufficiant. Sed nimi-
 um diu expatiati sumus: ad feudorum itaque naturam inquirendam, ejusque ety-
 mologiam & definitionem ante alia investigandam revertamur.

Diegesis nona.

De etymologia feudi ejusque definitione.

SUMMARIA.

1. *Etymologia quid? ea semper definitioni rei præponenda est.*
2. *Varia feudi etymologia; à fœdere, fide, faida (voce Germanica) vel 6 literis initialibus jurisjurandi.*
3. *Feudi vox non est derivata, sed primitiva, sive primigenia; & est beneficium vel merces, quæ pro opera militari ut plurimum datur, unde vassalli ale-
rentur.*
4. *Feudi vox homonyma est.*
5. *Feudi definitio, quæ deinceps per partes explicatur.*
6. *Feudum est beneficium liberè concessum, ex amore & honore acquirendum: quæ aliter acquiruntur feudastra vocantur.*
7. *Feudum propriè in rebus immobilibus constituitur. Quæ immobiles dicantur. Nec fit quasi feudum, ut est quasi usufructus, nec in rebus mobilibus, nisi una cum re immobili in feudum dentur; ut apud nos Grabon rectè dicuntur.*
8. *Feudum etiam rectè constituitur in rebus incorporalibus, quæ inter res immobiles enumerantur.*
9. *Feudum constituitur, transferendo dominium utile, & retinendo dominium directum. Domini vox homonyma est. Quid sit dominium, & quis dominus. Dominium est tantum directum & utile, nullum quasi dominium.*
10. *Cujacii & recentiorum rationes, cur feudum sit tantum usufructus, & non dominium utile.*
11. *Domini in directum & utile distinctionem retinendam putat auctor, & quare.*
12. *Cum actiones & servitutes dividantur in directas & utiles, & is cui restituitur hereditas, quodammodo sit heres, quod est dominium utile hereditatis, & possessio sit duplex; cur non & dominium?*
12. *Respondetur objectioni quod beneficium definiatur per usufructum, & non per feudum, & aliis recentiorum argumentis. Quare inventæ sint distinctiones. Parumque interesse sive per usufructum, sive per dominium utile, feudum definiatur.*
14. *Directus dominus, apud nos, superior vocatur.*
15. *In rebus incorporalibus, quarum nullum propriè est dominium, loco domini directi, directa actio, & loco domini utilis, actio utilis est.*
16. *Sub Fidelitate, quæ est vera essentia feudi.*
17. *Sub exhibitione servitiorum honestorum.*
18. *Servitia feudalia debent esse incerta & personalia.*
19. *Feuda qualia apud nos antiquitè concedebantur, & qualiter se habent hodie in hac senili eorum ætate.*
20. *In definitione feudi tria sunt ponderanda, essentialia, naturalia, & accidentalia.*
21. *Primum quod est essentialia in feudo, est superioris expressio: fides raro exprimitur, sed semper intelligitur.*
22. *Secundum essentialia est aliqua redditio, sive in dando sive faciendo consistat. Quæ minoris sunt pretii nostri communiter negligunt, licet Angli severissimè exigant.*
23. *Tertium essentialia, licet non exprimitur, est fidelitas, quæ pacto remitti non potest, &*

- Et licet non exprimat^{ur} semper præsumitur, Et pro expresso habetur.
24. Quid sit Allodium Et unde ?
25. Allodii duo sunt genera. Omnia bona mobilia sunt allodialia, prædium quoque ita alicui concessum, ut illud pleno jure possideat quis, ut nihil pro eo debeat, cujus dominium est infinitum, cum feudi dominium sit finitum.
26. Allodiorum exempla frequentiora erant apud antiquos, quam hodie sunt.
27. Quæ sint naturalia feudi ? Cum quibus pacto dispensari possit.
28. Quæ sunt accidentalia ?
29. In quibus feudum Et ususfructus conveniant ?
30. In quibus feudum Et ususfructus differant ; Et an in pluribus differant quam
- convenient. Definiri non potest feudum per ususfructum, sed per dominium.
31. Feudum est contractus reciprocus.
32. Feudum est contractus nominatus.
33. An sit contractus stricti juris, an bonæ fidei ? Qui sint contractus bonæ fidei, Et qui stricti juris. Omnium Feudistarum opinio est feudum esse stricti juris, cum sit ex sua natura species donationis.
34. Feuda à Principe concessa sunt stricti juris, Et ideo Princeps nunquam de evictione tenetur.
35. Ex divisione essentialium, naturalium Et accidentalium qualitatum feudorum, omnes feudorum divisiones nascuntur.
36. Regulæ quædam generales ad feudorum intellectum utilissimæ.

DEFINITIONI Feudi ejus etymologia præponenda, ut quæ medium inter originem & definitionem locum tenet ; utque illa posterior, sic & hæc prior, & quasi altera sit feudi definitio. Baldus eam vocat resolutionem vocis in proprium effectum rei, quæ demonstratur : sanè Cicero in Academicis verborum explicationem probat, cum qua de causa quæque essent ita nominata, explicatur, quam *etymologiam* five notationem appellat ; quia notam facit rem de qua prædicatur. Varro *etymon* vocat. Utcumque est, putant Doctores in jure ab etymologia rectè argumentationem deduci : sic *tugurium* & *togam* veteres dixerunt à *tegendero*, *tutorem*, quod pupillum *tueatur*, *testamentum*, quod sit *testatio mentis* de eo quod quis post mortem suam fieri velit. Ego sanè cum Baldo probabile argumentum ab etymologia posse sumi puto, maxime in odiosis, & iis quæ sunt stricti juris, neque tamen per se satis validum, nisi aliis adminiculis sustineatur.

2. Sed ut ad feudi etymologiam veniamus, frustra in ea mihi elaborandum putarem, cum de re constet, nisi non parvam de ea inter Feudistas controversiam esse sciam. Sunt qui putant à *foedere* deduci, & idem esse *feudum* quod *foedum*, five *foedus* (in qua opinione est Isidorus,) eamque etymologiam à Britannis adhuc retineri, quia *feodum* per [eo] scribunt. Sane à *foedere* deduci *feudum*, si significationem spectemus, non incommodè potest ; est enim quasi *foedus* inter dominum & vassallum, quo mutuis vinculis ita inter se astringuntur, ut qui contra *foedus* fecerit, omni jure quod in feudo five beneficio habet privetur, dominio nempe directo, si dominus sit (a) ; utili, si vassallus (b).

Alii à *fide* deductum putant, & iis ipse textus patrocinator (c). Nam licet *fides* in omnibus contractibus requiratur, hæc tamen maxime ; cum dominus se, rem suam, bona, dignitatem & honorem fidei vassalli concedit ; cumque rursus vassallus se & sua omnia fidei domini permittit, sitque fides prima instituendi beneficii five feudi causa ; infidelitas autem, sola feudi privationis, tam in domino quàm in vassallo, nempe si fides alteri ab alterutro violata fuerit ; & proinde nihil in his libris tractari, nisi de fide, & fidelitate, de juramento fidelitatis, & ejus capitibus observandis.

Alii à voce *faida*, five *feida*, quæ Germanicè *privatas inimicitias* significat, derivari putant. Hæc vox, cum sua significatione nunquam satis deplorata, à Germanis five Saxonibus ad nos contagione quâdam pervenit : unde voces *diffidare*, & *faidam levare*, quod nihil aliud est, quàm *privatas inimicitias denunciare*, *faidam* autem

(a) 2. F. 6. in fine, & 26. § 5. ibi: Domino committente. (b) 2. F. 33. § 1. (c) 2. F. 3. § ult. in fine, cum vassalli in multis locis fideles dicti sunt, 1. F. 1. § 1, 2. 1. F. 4, & 10.

etiam *levare* pro inimicitias tales sustinere : unde foeminae in feudum succedere jure Feudali non permittuntur (a), quia feudam levare non possunt, id est, ad inimicitias sustinendas non sufficiunt : & antea monui apud Boreales gentes, inter Principes inimicitias magnas intercedere solitas, quas ut possent melius & pro dignitate sustinere, patrimonialia praedia beneficii loco in feudum saepe dabant. Sunt qui & *feudum* à *fundo* deducunt, quasi *fundum* beneficii loco concessum, qui nihil aliud est propriè nisi feudum. Nam liquidæ literæ saepe in dialectis eliduntur : sic quæ Latine *insula*, *isole* Italicè & Germanicè dicuntur ; & ita subtractio literæ frequens est, ut illud Virgilii,

————— *mâtrisque vocavit*
Nomine Casmillæ, mutatâ parte, Camillam.

Quod præcipuè locum obtinuit post Latinæ linguæ corruptionem. Alii à sex literis initialibus jurisjurandi *feudum* dictum volunt ; cujus sacramenti hæc erat forma, *Fidelis ero ubique domino vero meo* ; quarum sex vocum initiales literæ sunt, *f, e, u, d, u, m.*

3. Ego fanè feudi vocem non esse derivatam, sed primitivam sive primigeniam puto, & à Borealibus gentibus usurpatam pro mercede quæ pro alimentis dabatur, & ab ipsis Insucribus receptam & retentam auguror ; his præcipuè rationibus adductus, quòd ex prima institutione, ut dixi, feudum nihil aliud erat, nisi beneficium aut merces, quæ pro opera ut plurimum militari debebatur, & dabatur, & ut vassalli haberent unde alerentur. In ipso jure Feudali feudum pro mercede, sive pensione, saepe sumitur. Sic pensiones, quæ de Camera sive Cavena sumuntur, feuda dicuntur. Sic & feuda Guardiae & Castaldiae nihil aliud sunt quam mercedes, quæ pro Guardia, sive Custodia, & Castaldia, pro officio curationis rerum domini, debentur, ut postea dicemus. Sic apud veteres rerum Francicarum scriptores, & alios, *in feudo esse, pro feudo dari, & nomine feudi habere*, nihil aliud est, quam, *pro mercede, ob mercedem, & nomine mercedis habere*. Inde Gallica vox *feaux*, quasi *feudalis*, nos *feallis* dicimus, qui certam mercedem pro servitio habent. Et apud nos, in omnibus Scaccarii libris, Cancellario, Thesaurario, Justiciario, & aliis coronæ Officiariis summæ pro suo cuique feudo, id est, mercede assignantur (b). Sic & Principi fæcialium, quem nos Leonem armorum Regem dicimus, prædium illud, quod *Lutbery* dicitur, pro feudo assignatur ; quod tamen ad heredes non transit, sed ad officii successores. Sic ejus fratribus (quos *beraldos* dicimus) sua cuique sunt feuda. Quod etiam juri communi feudorum convenit, in quo advocacionis & cancellariatus frequens est mentio, & de eorum feudo sive mercede. Imò in rerum mobilium subhastatione, seu licitatione (nos *appreciationem* dicimus) vicecomiti, sive apparitori, qui vicecomitis partes supplet (nos *vicecomitem in hac parte* dicere solemus) vigesima pars rerum sub hasta venditarum pro feudo suo assignari solet. Si quis aliud de hujus vocis derivatione senserit, per me licebit.

4. Sequitur ut definitionem feudi apponamus : sed feudi vox est homonyma ; aliquando enim sumitur pro ipsa re, sive *praedio* in feudum concessio (c), unde phrasæ hæc, *in feudum succedere, feudum ad heredes pertinere, feudum domino aperiri, vassallum à feudo cadere* ; si controversia fuerit de feudo, *in feudi esse possessione, de feudo investire, & similia*, quæ passim hoc libro occurrunt. Aliquando pro ipso contractu Feudali, id est, pro ipsa concessione & dispositione prædii in feudum (d) : in quo significato in hac definitione à nobis usurpabitur, prout in ipso textu (e), & ab omnibus interpretibus sæpissime sumitur. Scio Cujacio, Schonero, & novitiis interpretibus utrumque hoc displicere, qui neque feudum contractum, neque rem ipsam dici volunt, sed rei tantum usumfructum. Ego veteres interpretes sequi malo, quoniam hæc significationes usui nostro magis conveniunt (f). *Omnis definitio in jure periculosa est*, ut vult Javolenus (g) ; quod licet glossa intelligat de regula

O 2

juris

(a) 1. F. 8. § ult. in medio. (b) Vide statuta Malcolmi Mackenneth Regis nostri, cap. 3, 5, 4, 5, 6, 7. in princ. libri Regiam Majest. (c) 2. F. 8. § 1. è contrario. (d) 2. F. 3. §. Sed etiam, vide D. 9. § 31. (e) 2. F. 20. (f) Vide § 11. ibi, Nostri fanè insanirent. (g) L. 202. ff. de R. J.

juris Civilis, quam *periculosam* vocat, accedo tamen ad sententiam Decii, qui illam propositionem non de regula, sed de definitione, quâ Philosophi utuntur, intelligit. Ratio, quia difficillimum in jure sit rei definitæ essentialia genus in multis invenire. Exemplum tamen veræ definitionis habemus in testamento, quod Modestinus (a) definit esse, *voluntatis nostræ justam sententiam, de eo quod quis post mortem suam fieri velit*: quam definitionem, ut omnibus suis membris absolutam, tuetur aperte Bartolus. Sanè si quæ definitio in jure periculosa est, in nostro proposito locum habet hæc propositio vel maxime, dum alii *feudum per dominium utile*, alii per *usum fructum*, alii per *beneficium* definiunt, neque acrius unquam Trojani cum Græcis pro corpore Achillis à Paride interfecti dimicarent, quàm de genere hujus definiti recentiores cum antiquioribus controversant. Ego verò, ut neutri part ipræjudicium afferam, eam definitionem hic feudi proponam, quæ maxime nostris moribus & usui forensi convenit; ita tamen ut priorum controversias, quasi inanes logomachias, cum in re ipsa convenient, conciliari per me facile posse sperem.

5. Est ergo feudum *Beneficium, seu benevola & libera rei immobilis aut equipollentis concessio, cum utilis domini translatione, retentâ proprietate, seu dominio directo, sub fidelitate & exhibitione servitiourum honestorum*. Hæc Zasii est definitio, quem sequitur Rebuffus, Molinæus, & sanior Interpretum pars; imò Franciscus Curtius hanc definitionem cum definito converti posse putat. Eam per partes primò explicabo, post ad ea quæ objiciuntur à recentioribus diluenda locus erit planissimus.

6. Primò igitur dicitur feudum *Beneficium, seu benevola & libera concessio*: feudum enim antiquitùs, neque pecuniâ interveniente (ut hodie in feudis emptis fieri solet) neque sub prætextu canonis, & annuæ mercedis (ut in emphyteosi,) sed ex mera & gratuita domini liberalitate constituebatur (b): &, ut textus (c) loquitur, tantum ex *amore & honore acquirendum est feudum*. Gratis enim & liberè debent feuda concedi, nullius mercedis interventu: & quæ aliter acquiruntur, ea novas condiciones ex voluntate pacipientium accipiunt, & *feuda conditionata* dicuntur; Hottomannus, non ineleganti vocabulo, vocat *feudastra*, id est, *semifeuda*, quòd à vera feudi natura degenerent. Et licet feuda aliter hodie comparentur, interveniente sæpissime pretio (d), aut aliâ re pro pretio, denominatio tamen sit ab eo quod prævalet, ut plurimum evenire solet, ut sit liberalis donatio sive munificentia: & quanquam pretio interveniente, tamen justum pretium nunquam numerasse præsumitur, qui se fidelitatis & obsequii vinculo alii astringit; vinculum enim hoc obsequii, pro parte pretii est. Itaque feudum liberam & gratuitam donationem definimus, ad illud quod fieri debet, & alioqui fieri solitum erat, attendentes; non ad id quod in hoc corrupto seculo apud degeneres homines in usu frequenti videmus. Et in feudis à Principe concessis etiam hodie patet: licet enim intervenientè pecuniâ (ut fit sæpe) feudum Princeps alicui concedat, ex sola tamen liberalitate & munificentia concedere se significat: alioqui si aliis verbis utatur, aut mentionem acceptæ pecuniæ faciat, non esse verum feudum Baldus putat.

7. Additum in definitione [*rei immobilis,*] quia propriè in rebus immobilibus (e) feudum constituitur (f). Ratio est, quia in feudo directum dominium semper retinetur. Quod si rei mobilis utile dominium concedatur (quale in feudo necesse est) fructus ad fructuarium necessariò pertinebunt; nec tamen fructus provenire possunt nisi ex usu. Itaque res mobilis, quæ in feudum conceditur, aut utendo consumitur, aut non. Priori casu feudum interit, fieri enim non potest, quin res quæ in continuo usu est, continuè utendo non consumatur, & ita suo directo dominio dominus sine sua culpa, etiam ignorans & invitus, privabitur. At si res hæc mobilis usu non consumatur, sed servando servari possit, nullum commodum ad vassallum pertinebit: raræ enim sunt utilitates ex re mobili quâ non utimur; rariores rerum quæ utendo non intereunt. Itaque rectè feudum in immobilibus consistere diximus, cum ex his propriè utilitates & fructus, qui vassallo debentur pro mercede, proveniant.

Res

(a) L. 1. ff. qui testam. facere possunt. (b) Vide § 19. (c) l. 1. ff. 27. (d) l. 1. ff. 16 & 20. (e) Quod ad fructus pendentes meritò extenditur arg. l. 44. ff. de R. V. exceptis industrialibus, ut erat judicatum apud nos 2. Feb. 1627, inter Somervellium & Surlingum. (f) 2. ff. in fine, & 23. in fine.

Res autem immobiles dicuntur, res soli, quales sunt prædia, fundi, aræ, horti, lacus, stagna, & quæcunque sunt solo coherentia, ut castra, tabulata, & si quæ sint ita affixa ut partem in fundo faciant (a). Scio plerosque magnæ auctoritatis viros feudum aliquando rerum mobilium constituere, ad exemplum ususfructus earum rerum quæ utendo contumuntur (b); nempe ut fructus & commoda ad vassallum pertineant, proprietas apud dominum remaneat, si quando vassallus à feudo caderet. Sed in hoc casu, proprietas non est ejusmodi individui, ut loqui solemus, sed ejusdem generis tantum & speciei, ut pro feudo animalium, frumenti, olei, vini, pecuniæ, tot capita, seu tot mensuræ, & ejusdem valoris restituantur: & ut rectè Cujacius, propriè is non est ususfructus; neque enim naturalis ratio auctoritate Senatusconsulti mutari potest; ita nos in hac specie propriè dicemus, rei mobilis feudum constitui non posse, sed quasi feudum.

At moribus nostris neque *quasi feudum* rectè dici potest. Nam licet tales partitiones apud nos sint frequentes, ut pro pecuniæ usu, aliqua sive pecuniæ portio, sive frumenti mensura præstetur; nemo tamen eas nomine feudi dignatur, neque is cui debentur decedens in feudo illius pecuniæ obiisse dici potest. Hæc autem de feudo rei mobilis ita intelligenda sunt, ut res mobiles per se in feudum dari non possint omnino; sed cum re immobili & fundo rectè possunt. Sed & adscriptitii coloni sive servi, & instrumenta fundi tempore Cæsarum, & hodie ea bona (quæ vulgò *Streibomgilde* dicimus) rectè cum prædio in feudum dari possunt.

8. Sequitur in definitione clausula, [*vel rei æquipollentis immobilis vel quasi immobilis,*] nempe quæ rei immobilis loco habeatur. Sic apud Jurisconsultos possessionis nomine, quasi possessio; domini nomine, quasi dominium sæpe comprehenditur. Hæc autem clausula adjecta est propter vectigalia, jurisdictiones, annuos proventus, custodias castrorum, sive loci alicujus, pensiones, sportulas, operas servientium, quales sunt messorum, vel aliorum molis sive molendinis servientium, exactiones: nam & hæc inter res immobiles enumerantur, & ex iis fructus colligi possunt, licet propriè loquendo non sint res, sed jura tantum incorporalia; & tamen feudum in his rectè constituitur, & quasi sunt partes feudi (c).

9. Adjectum in definitione, quod fit [*translatio domini utilis retento dominio directo:*] ad cujus clausulæ intellectum, nonnulla de *dominio* præmittenda, & quomodo in jure dividatur. Maxima est hujus vocis homonymia, ut rectè notat Bartolus: aliquando accipitur pro dominio pleno, aliquando pro nuda proprietate, detracto ususfructu, aliquando pro usufructu simplici, aliquando etiam pro usu: sic & usufructuarius dominus dicitur in jure, sic & maritus dominus dicitur rei dotalis, & heredi etiam nomen domini vivente patre aliquando attribuitur. Propriè tamen *dominium* in jure dicitur, proprietas rei: nam cum dominium ad dominum habet relationem, qui dominus est, se dominium habere rectè dicit. Dominus autem in jure dicitur, qui *proprietas rei habet*. Bartolus tamen dominium aliter definit, nempe, *jus esse de re corporali perfectè disponendi, nisi quis à lege vel judice prohibeatur*. Sic [*meum*] definitur in jure, *Id cujus nulla pars alterius dici potest* (d). Itaque quod in cujusque ita est potestate, ut nulla pars alterius dici possit, id in ejus dominio esse rectè dicimus; & sic in solidum unius rei domini plures esse non possunt. Quid fit in solidum esse dominum mox dicemus. Dominium itaque, propriè capiendo, à Bartolo & Doctoribus melioris notæ fere omnibus, dividitur in *directum* & *utile*. Sunt qui *quasi dominium* pro tertio membro adjiciant: sed quia in hoc instituto nullus ei est locus, præterire malui, relictâ tantum domini dichotomiâ.

10. Hanc divisionem domini Cujacius & recentiores quique acerrimè oppugnant, simplex tantum & unicum dominium in jure asserentes, nullum utile; quod ex ipso textu sic probant, cum Paulus (e) *eos qui in perpetuum fundum fruendum condixerunt, actionem habere dicat jure, licet domini non efficiantur*. Itaque si emphyteuta dominus non fit, licet actionem habeat; profectò illud utile dominium, si non in

P

emphy-

(a) l. f. 4. § 3, 4, 5. (b) § 2, Instit. de Usufructu. (c) Vide § 15. (d) L. 25. ff. de V. S. (e) E. 1. § 1. ff. Si ager vectigalis petatur.

emphyteuta, in nullius certe persona potest consistere; & leges naturaque ipsa repugnare videntur, ut duo in solidum unius rei sint domini, id est, dominus directus, & vassallus, sive sit feudatarius, sive emphyteuta. Et hæc est causa cur feudum potius definiant esse usufructum tantum rei alienæ, ne dominium utile quovis modo agnoscere videantur. Quod si quis objiciat usufructum morte usufructuarii interimi, cum tamen feudum in heredes continuetur, suam & illi communiuntur divisionem usufructus, ut quidam usufructus sit personalis, qui cum persona usufructuarii extinguitur; alius qui in heredem defuncti pacto vel conventionem transeat, & ex eo genere usufructus est feudum: convenire enim posse aiunt vel pacto vel testamento, ut usufructus apud heredes usufructuarii perpetuo remaneat, talesque conventiones tempore Justiniani fuisse frequentes. Sed Justinianum dubitationes antiquorum temperasse de hac quæstione satis constat: nam quoties convenit ut usufructus in heredem transeat, rem ita temperandam statuit, ut ad primum heredem coarctetur & non amplius (a); ut quod suam naturam non esset transmissibile, in persona primi heredis finitur; quod & etiam apud nos observatur: nam locationes & rentalia quæ vocamus, licet conveniat, ut in heredes perpetuo continuentur (quod in occidentalibus hujus regni partibus frequens est) in persona tamen primi heredis deficiunt, & extinguuntur, cum sine safina ex pacto continuari non possint. Quod & annotandum quam maxime puto, ne quis rentalia vel locationes eâ lege factas, ut in heredes perpetuentur, ultra personam primi heredis continuari putet, licet verba ipsa aliud innuere videantur: nam, ut Bartolus ibidem doctissime concludit, appellatio heredis relata ad id quod suam naturam non est transmissibile, in persona primi heredis finitur.

Verum (ait Cujacius) quod Justinianus suis temporibus negaverat, postea tamen moribus receptum. Convenire enim potest, ut & usufructus ad heredes perpetuo, & in infinitum transeat. Itaque feudum definiri per usufructum, sed perpetuum, recte posse: & huic opinioni videtur favere textus (b) ipse, cum beneficium (sub quo nomine feudum contineri nemini dubium est) definit illud esse, *quod ita alicui datur, ut proprietates rei immobilis beneficiatæ penes dantem permaneat, usufructus autem illius rei ad eum cui datur, & ad ejus heredes in perpetuum transeat, sub conditione servitii, sive nominati, sive innominati*; & alibi dicatur, *possessionem beneficii ad eum qui feudum accipit pertinere, proprietatem verò ad dominum* (c). Proinde concludit Cujacius, & alii ejusdem factionis recentiores, hanc divisionem domini in *directum* & *utile* jure veteri Romanorum incognitam, nostris feudorum scriptoribus contrariam, & à veteribus Interpretibus seu Doctoribus confictam, & proinde omnino esse rejiciendam; præterea in multis feudum cum usufructu convenire, & ejusdem esse naturæ penè cum feudo, cum neque deteriorem feudi conditionem feudatarius facere possit, neque usufructuarius proprietatis. Hæc recentiores pro confirmatione opinionis suæ adducunt, meliusque feudum definiri per usufructum putant, cum usufructus sit potius genus definiti, quam dominium utile, ut à recentioribus traditur.

II. Solus ex recentioribus quos legi, Hottomannus hanc distinctionem domini in *directum* & *utile* probat, licet veteribus Jurisconsultis incognitam, tamen ab illorum consuetudine & nominum distinctionibus non abhorrentem; ut illud dominium dicatur *directum*, cujus nomine directa; *utile*, cujus nomine utilis actio competit. Utiles enim actiones in jure dicuntur, quæ utilitatis communis causâ, contra juris summi rationem comparatæ sunt. Ego sanè, Hottomanni opinionem sequutus, doctrinam veterem retinendam puto: viz. ex omni contractu, præter *directum*, posse acquiri utile dominium, vel utilem actionem. Rationes quibus adducor hæc sunt: Primum, quia datur vassallo utilis actio pro ipso feudo, uti aperte textus utilem actionem ei concedit (d); Secundò, quod alio loco ipse textus hanc ei potestatem det, ut à quolibet possidente possit vendicare, & defensiones ipsius feudi nomine suscipere; Tertiò, quod loquendi modus apud nos receptus ab illa altera

tera

(a) L. 14. C. de Usufr. (b) 2. F. 23. in fine. (c) 2. F. 8. § 2. (d) 2. F. 43. & 2. F. 8. ibi: Rei autem.

tera forma plane abhorreat : quis enim Rollonem Ducem Normanniæ, cum in Normannia nomine feudi investitus fuit à Carolo, simplicem tantum usumfructum accepisse dicet ? aut præsentem Ducem Saxoniz, Marchionem Brandenburgensem, Palatinum Comitem, tantum esse usufructuarios suarum ditionum ? Nostri sane infanirent, si eos non esse dominos suorum prædiorum, sed tantum usufructuarios diceremus. Accedit & illud, quod si tantum essent usufructuarii, nec alium subintendare possent, nec usumfructum suis conjugibus, aut aliis constituere : cum usufructuarius alium usufructuarium facere non possit (a); neque ususfructus ex jure communi sit transmissibilis : neque curialitati apud nos (de qua postea) locus esset, si feudum idem sit quod usufructus, cum curialitas sit tantum ususfructus a lege constitutus, & sic duo ususfructus ejusdem essent individui, unus à domino constitutus, alter à lege : neque ex persona vassalli decedentis nasci poterat talis usufructus.

12. Præterea, cum in toto jure actiones dividantur in utiles & directas, & servitutum aliæ directæ, aliæ utiles sint, & is cui restituitur hereditas, quodammodo fit heres, ut ait Paulus (b), quod nihil aliud est, quam ut dominium utile hereditatis ad eum transeat, cur non & dominium duplex ad horum exemplum dicere possimus, scilicet directum & utile, nempe ut directum sit apud dantem, utile apud accipientem ? præsertim cum possessio, quæ ex adverso proprietati respondet, duplex sit, naturalis & civilis, naturalis apud eum qui naturaliter possidet, civilis apud eum cujus nomine possidetur. Ad ejus similitudinem cur non duplicem proprietatem aut duplex dominium asserere possimus nescio : veteres enim eam distinctionem introduxerunt ; qui ne expresso quidem textu destitui videantur, legem adducunt ex libro undecimo Cod. (c) ubi emphyteuta speciatim & expressis dominus dicitur, licet qui concedit emphyteusin dominus remaneat. Sunt ergo duo domini, cum emphyteuta qui accipit dominus dicatur, licet qui concedit emphyteusin dominus remaneat. Quod ut facilius intelligatur, veteres unius & ejusdem rei duplex esse dominium voluerunt, scilicet utile & directum, sed diverso respectu ; utrumque tamen finitum, & suis finibus inclusum & limitatum, tam in persona domini quam vassalli.

13. Quod autem ex textu (d) allegatur, beneficium per usumfructum definiri, id solvunt, quod beneficium ibi definiatur ex Senecæ sententia (cujus tempore feuda non erant) & non feudum ; proprietatemque manere apud dominum concedunt, ita tamen ut utilis aliqua proprietas transeat ad accipientem. Atque hæ sunt causæ cur ad veterum opinionem accedam, de divisione domini in directum & utile, eamque retinendam putem. Nam quod recentiores objiciunt, eam sine ulla ratione à veteribus fuisse confictam, respondeo & eos in idem vitium, quod aliis objiciunt incidere, cum & ipsi, ad objecta dum respondere non possent, ad suas etiam distinctiones confugiant : cum natura hæc sit ususfructus, ut morte usufructuarii finiatur, neque id feudi naturæ convenire posse vident, cum in heredes transeat ; aliam divisionem usufructus, sed minori cum ratione, comminiscuntur, nempe ut alius sit ususfructus personalis, alius perpetuus : quæ sanè distinctio magis cum textu pugnare videtur, quam illa veterum de dominio directo & utili. Inventæ sane sunt distinctiones sive in jure, sive in Philosophia, sive in Theologia, ut facilius res sub intellectum cadant, & responsorum salebræ differentes concilientur. Ut cunque est, in vocibus multum, in re parum inter has opiniones differentiz est. Nam, si verum quod Cicero ait, *Id proprium cujusque esse quo quis uti & frui potest* ; frui autem dicitur is, qui vel dominus, vel quasi dominus, fructus vel obventiones perpetuò, aut pro tempore percipit ; imò & in ipso jure, aliquando ususfructus pro dominio habetur, aliquando pars ipsius domini reputatur : nihil penè interest, utrum vassallum usufructuarium, cum recentioribus, dicamus ; an verò, veterum distinctionem sequuti, proprietarium, sed talem qui alium priorem in proprietate agnoscat,

(a) L. 8. § 2. de periculo & commod. rei venditæ. § 3. Instit. de usufr. (b) L. 5. § 1. ff. quod cum eo qui in aliena potestate est. (c) L. 12. de fundis patrimonialibus. (d) 2. F. 23. in fine.

scat, cum utriusque idem fit effectus, *proprium* enim veteres pro *diuturno* dixerunt,

— *Nimiùm Romana propago*
Visa potens superis, propria hæc si dona fuissent. Virg. *Æneid.* 6.

Sic Plautus *amatorem proprium*, pro *perpetuo* frequentissimè adducit. Itaque in feudo, five utile dominium tantum transire dicamus, five usumfructum, sed perpetuum, in nomine aliquid, in re nihil est differentia.

14. Nostri ut hos nodos evitent, modestius & fortasse significantius, dominum directum *superiorem* vocant, vassallum verò *tenentem*; licet *tenentis* nomen latius quam *vassalli* extendatur; sed cum in materia feudali quaestio est, pro vassallo tantum sumitur. Ex his patet retinendam esse priorem feudi definitionem, quæ à nobis proposita est, quam etiam in hoc tractatu sequi statui, non tantum quod saniori Doctorum parti placeat, sed quod nostris moribus magis conveniat. Nam nisi translationem utilis domini in vassallum concedamus, innumeræ, ut dixi (*a*), in nostra praxi difficultates orientur.

15. Quæri autem potest, Si in feudo duplex sit dominium, & antea feuda vectigalium, servitutum, jurisdictionum, pensionum, & annuorum proventuum constitui posse diximus (*b*), quæ res non sunt corporales, sed jura tantum, quorum dominium nullum proprie potest esse, quomodo hæc inter se convenient, cum neque dominus directus horum feudorum esse potest, neque utilis? Hæc quaestio à Baldo in præfatione feudorum proponitur, & ejus solutio ab eo petenda est, nempe loco directi domini directa actio succedit, & loco utilis domini utilis actio, quæ datur feudatario contra debitorem horum annuorum reddituum, five præstationum: multi etiam in ea sunt opinione, hæc jura quæ memoravimus inter mobilia numerari.

16. Redeo ad definitionem, in qua sequitur clausula [*sub fidelitate*] quæ nihil aliud est quam tutela feudalis, quæ dominus & vassallus invicem, sed præcipue vassallus, ad mutuam fidem obligantur (*c*): fidelitas enim non solum vinculum est feudi, sed vera ejus essentia, sine qua nullum feudum subsistere potest; adeo ut fidelitas ipsa ne pacto quidem remitti possit: alioqui in aliam contractus speciem transit, nempe in allodium. Sed de allodio & fidelitate mox plura subjiciemus.

17. Diximus [*sub exhibitione servitiorum honestorum*:] Nam licet vassallus inservire domino semper teneatur (*d*), alioqui feudum dici non meretur, sed potius donatio seu allodium, non tamen nisi ad honesta servitia tenetur, imò nec servus domino, nec filius patri, nec civis rectori suo in turpibus parere debet. In factis tamen non atrocibus, si servus aut vassallus domino; aut filius patri, aut civis Magistratui paruerit, in jure Civili excusatur (*e*), jure Canonico non item. Sed de his postea.

18. Quod autem de servitiis diximus, de servitiis incertis & personalibus intelligendum. Nam cum feudum tantum ob unum & certum servitium datur, proprie feudum non est (*f*), ut infra dicemus (*g*): neque si servitus sit realis, i. e. si servitus uni prædio ex altero debeatur. Nam tales servitutes in feudis non spectantur; vassallus enim militares operas domino debet, id est, ut cum armis & equis ad domini imperium quoties mandaverit paratus sit (*h*). Sunt qui definitioni apponendam vocem [*perpetuo*] putant, quasi feudum esset perpetua & benevola concessio. Et sanè feudum jure nostro perpetuum esse solet, neque *feudi* nomen convenit ulli, cui non *hereditatis*; nisi quis dicat conjuges in conjuncto feudo esse, aut usumfructum conjugum concessum genus esse feudi. Ego sanè ab hac voce [*perpetuo*] consultò abstinui, cum sciam alia feuda esse vitalia, alia temporalia, alia annalia, ut in divisione feudorum postea apparebit.

19. Hæc

(a) § 11. (b) § 8. (c) 2. F. 3. in fine, & 6. in fine. (d) 1. F. 21. & 2. F. 26. § 5. ibi: Licet. (e) L. 11 § ult. & seqq. ff. de his quæ notantur infam. l. 20. ff. de oblig. & act. l. 157, 167. § 1. & 169. ff. de reg. jur. (f) 2. F. 23. in fine, & 24. § 2. ibi: sed non est alia. (g) § 27. (h) 2. F. 26. § Licet. & 2. F. 28. ibi: Ad hoc.

19. Hæc autem feudi definitio, quam per partes explicavimus, antiquis apud nos feudis maximè convenit; quoque feudum antiquius eo magis definitioni consentit. Nam antiquitus apud nos feuda ex mera dominorum liberalitate concedebantur (a), propter operam in bello vel præstitam, vel præstandam; translationemque dominii utilis, retento dominio directo, (unde vassallus moriens obiisse vestitus & factus ut de feudo dicebatur,) fidemque vassalli obstrictam domino, cum aliqua recognitione dominii, id est, aliquo, testificandæ gratiæ causâ, obsequio, continebant. Post senescentibus seculis, cum in pretio tantum pretium haberetur, militares operæ negligi cœperunt, & Martia illa feudi natura inquinata & corrupta est (b); ut hodie feudum in feudo vix agnoscamus. Et hoc feudorum senium dici potest, prout singulas ejus ætates antea enumeravimus (c). Nam cum feuda cœperunt ex pactis conventis legem accipere, cumque attentiores domini ad rem faciendam progressu temporis facti essent, etiam in emphyteosin prædia dabantur, sub annuo censu, præteritis servitiis.

20. Hæc ut planiora omnibus fiant, tria in definitione feudi sunt ponderanda: quædam enim sunt feudorum omnium *essentialia*, quædam *naturalia*, quædam *accidentalibus*. *Essentia* verò sunt ea, sine quibus in feudo ipso sive dispositione feudi expressis, ipsa dispositio feudi subsistere non potest: & hæc tria sunt, licet Baro duo tantum essentialia ponat, rem nempe immobilem & fidelitatem; Schonerus unam essentialem qualitatem, nempe ut sit de re immobili de qua fides (d) præstatur. Primum itaque in omni feudo servandum, ut dominium directum apud concedentem maneat (e). Secundum, ut præstatione alicujus rei, aut facti, vassallus dominum suum recognoscat (f) Tertium, ut juramentum fidelitatis, saltem ipsam fidelitatem, præstet (g).

21. Hæc tria expressa, ex usu nostro, in dispositione feudi non semper requiruntur: nam fidelitas aliquando tacitè, aliquando inest expressè in clausula Redditionis. Et de primo, quod ad dominum directum attinet, quem nos superiorem dicimus, is semper est exprimendus, sive is sit qui concedit, sive ejus immediatus superior, ut de eo feudum teneatur; quo casu non manet feudum concedentis, sed domini sui superioris. Usque adeò autem exprimendus est dominus superior in feudi concessione, ut ejus ommissio totam feudi concessionem vitiet: neque feudum in esse (ut dicere solemus) producitur, donec domini immediate superioris consensus interveniat, si de eo feudum tenendum concedatur. Quod si de concedente tenendum solum detur, dominus superior permanet qui concedit. Hinc factum est ut vulgare illud sit in foro, *Nisi in charta exprimatur, de quo feudum tenetur, omnì effectu & robore destituatur* (b).

22. Secundum essentialia est ut præstatio aliqua sive redditio in concessione exprimatur, sive ea in dando, sive faciendo consistat (i): neque interest, si quid corporale redditum sit, quale illud sit, aut cujus valoris, veluti in feudis francis accidere solet, in quibus redditio rosæ, vel nummi argentei, vel paris cheirothecarum, vel calcarium, vel speculi, vel similium, habetur. In tales enim præstationes clarissimus dominus de Olyphant, licet ab aliis servitiis immunis, pro multis latifundiis tenetur; cum tamen alia prædia in feudo recto sive proprio teneat, ex quibus Regi Warda & Maritatio debentur. Imò & in feudis quæ ad manum mortuam, sive in puram elemosynam conceduntur, aliqua semper redditio exprimitur, nempe precum, & divinorum officiorum (k). Et sic in feudis semper aliqua præstatio, quasi grati animi testificatio, & memoris beneficii, semper exprimenda est. Has autem præstationes, sive redditiones, quales in feudis francis exprimitur, cum plerumque minimi sint pretii, nostri negligere solent: Angli tamen exigunt diligentissimè, eâ ratione adducti, quòd si prætereantur vassalli franci, in oblivionem suorum dominorum veniant, si nunquam vel munusculo eos agnoscant. Itaque ut

Q

utriusque

(a) § 6. (b) 1. F. 16 & 20. (c) Vid. D. 4. § 13. in fine, de virili feudi ætate. (d) 12. Thef. disp. de feud. quæst. (e) 2. F. 23. in fine. (f) D. 2. F. 23. in fine. (g) 2. F. 3. in fine. (h) 2. F. 58. § ult. ibi: Si qua investitura. (i) 2. F. 23. in fine. (k) Vid. lib. 2. D. 1. § 5. in fine.

utriusque & vassalli & domini refricetur memoria, has præstationes severissimè solent observare : quod & hodie apud nos custoditur (a).

23. Tertium de fidelitate, licet non exprimat, tamen tacitè in verbo præstationis semper intelligitur, & domini superioris personæ adhæret, quasi esset accidens inseparabile. Superiori enim, & præcipuè domino, semper fides, reverentia & obsequium debentur (b); neque fidelitas hæc ullo pacto remitti potest. Nam quod apponitur in textu (c), quod pactum feudo interponi potest, ut sine sacramento fidelitatis vassallus feudum habeat, de sacramento solo seu juramento intelligunt omnes, quasi illud pacto remitti possit; quod & etiam apud nos in usu est. Nam licet fidelitas semper sit præstanda, sacramentumque debeatur, rarò tamen apud nos exigitur. Hæc autem fidelitas utque adeò naturæ feudi inhæret, ut non solum pacto remitti non possit (ut antea monui (d);) sed neque pactum illud in jure consistat, ne vassallus propter infidelitatem aut teloniam e feudo suo cadat, ad exemplum pacti, ne donatio propter ingratitude non possit revocari (e). Utrumque enim pactum hoc in jure rejicitur, ne delinquendi materia sceleratis hominibus præbeatur. Est itaque fidelitas quasi essentialis feudi, quæ si non exprimat, (exprimi tamen videtur sub nomine *Tenendriæ*) aut prædium ita concedatur, ut de nullo teneatur, jam feudum dici non potest, sed Allodium.

24. Et quoniam in Allodii mentionem incidimus, cum feudo allodium opponi soleat, quid allodium sit, & quæ bona dicuntur allodialia, paucis perstringemus. Nam & hæc etiam definitionem feudi, ejusque naturam facilius demonstrabunt, cum contraria juxta se posita maxime elucescant. De definitione vocis Allodii, non satis inter Feudistas imò doctissimos convenit. Budæus enim putat *Allodium* ex *a* privativa particula, & *laudando* deduci, quasi *allodes* sint, qui ob beneficium acceptum dominum non tenentur *laudare*, vel agnoscere, *leodes* enim sive *leudes* subditi dicebantur; Galli *Loyaulx*, nos *legios* dicimus, & proinde *allodes* qui non sunt subditi, & *allodium* quod ex nostra jurisdictione sive districtu non est. Alii (quibus magis assentior) Gothicam vocem, seu vocabulum feudale putant, & cum Gothis & septentrionalibus gentibus & feudis ipsis irrepisse, apud quas nulla vis est illius particula privativæ *a*. Allodium tamen, si his credimus, proprium cujusque patrimonium, quod quis jure quam optimo possidet, significat, in quo nullum superiorem dominum agnoscere tenetur (f).

25. Hujus Allodii duo sunt genera; alterum in rebus mobilibus consistit, alterum in rebus soli. Mobilia autem omnia allodialia sunt, in quibus dominium plenum habemus, ut iis uti, vel abuti, pro arbitrio nostro possimus, pro quibus neque servitium, neque operam cuiquam debeamus. Imò feudorum fructus præteriti jure allodii censentur, licet ex feudo debeantur. Ita gravissimè errant qui bona mobilia de Principe teneri, aut in patrimonio aut potestate Principis esse asseverant, ut ejus commodis quando velit liberè possit applicare. Nam rerum mobilium dominium privatorum est, neque in dominio Regis esse possunt, nisi quoad tuitionem, quam nos protectionem dicimus. Alterum genus Allodii est, quando prædium vel tenementum pacto ita conceditur, ut pleno jure quis concessum ita possideat, ut nullam pro eo gratiam, nullum servitium, nullam denique operam aut mercedem debeat: & sic Allodium à feudo differt (g), cum feudum teneatur dominum agnoscere. Præterea in his Allodiis dominium est infinitum, ut illud servare, perdere, & libere uti, vel abuti possit, ex animi sui sententia: apud vassallum verò dominium finitum est, quo neque abuti, vel alienare sine domini consensu potest (h).

26. Exempla autem Allodiorum erant frequentiora quàm jam sunt; nemo enim hodie Allodium solet concedere. Donationes tamen illæ quæ à Pipino, Carolo Magno, & Lothario, Regibus Francorum, Romanis Pontificibus de ipsa urbe Roma, deque aliis Longobardorum Regum, quos everterant, præcipuis urbibus factæ fuerunt, mera erant Allodia, quippe cum concedentes nihil sibi retinuerunt. Sic

omnes

(a) Per cap. 14. Parl. 18. Jac. VI. (b) 2. F. 6, 7. (c) 2. F. 3. in fine. (d) § 16. (e) Arg. l. 38. ff. de pactis, 2. F. 26. § 5. ver. Domino, & 2. F. 47. (f) 2. F. 17. § 1. & 26. § 1. (g) 2. F. 26. § 1. & 2. F. 54. (h) 2. F. 52 & 55.

omnes prædiorum donationes apud veteres Romanos Allodia erant; nondum enim nomina tenendriæ & superioritatis occurrerant. Talis etiam est, ut refert Franciscus Curtius, & Orladus, de principatu Achaiæ, cujus Carolus Rex Neapolis tam utile dominium quam directum Principi Tarentino concessit: &, ut ad nos redeam, talis erat donatio Regis Athelstani, quam supra (a) retulimus, prædiorum Oddam & Roddam, eodem jure, & adeo immunium, quam ipse ea possiderat, id est, neque dominio utili neque directo apud se retento. Sic (ut testatur Holinshedius, in Gulielmo Rufo) Hugo Lupus nepos Gulielmi Conquæstoris comitatum Chestriæ ab ipso Conquæstore accepit, adeo liberè ad gladium, sicut ipse Conquæstor totum Angliæ regnum ad coronam. Et ut ad recentiora accedamus, talis est investitura, quam Rex Franciscus primus Duci Lotharingo fecerat, de urbe Castaleta ad Ripam Mosellæ sita, in qua neque recognitionem ullam sibi reservavit. Sequitur ut naturalia feudi explicemus.

27. *Naturalia* feudorum dicuntur eæ qualitates quæ ex natura contractûs pendunt, quasi feudo innatæ, semperque censentur feudo inhærere etiamsi non exprimantur: veluti, ut feuda sint gratuita, ut masculi tantum heredes succedant (b). Natura autem ab omni feudo fœminas secludere videtur, quasi ad obsequia domini, quæ vel in consulendo, vel in militando consistunt, (quorum præcipuè causâ feuda constituuntur,) impares & ineptas. Sic & hoc naturale est feudi, ut res cum omnibus annexis suis, juribus, & privilegiis transeant, ut domus, ædificia, arbores, plantæ vassallo cedant, juxta illud vulgare:

*Quicquid plantatur, scribitur, vel inædificatur,
Omne solo cedit, radices si tamen egit.*

Naturale item est, ut dominus vassallo qui servitia debet de evictione teneatur, licet de evictione nihil exprimatur (c). Hinc fit ut apud nos, feudum ob servitium datum, vel propter merita, dicatur *titulus onerosus*, & ad actionem de evictione sufficiat. Sic & naturæ hoc est feudi, ut *citra noxam, culpam & voluntatem beneficiarii non amittatur*; sic ut incerta servitia sint quæ præstentur, & à domino indicenda cum libuerit, & similia, quæ in hoc tractatu passim legenti occurrerent. Si quid contra hæc fiat, & eveniat, jam non est rectum & naturale feudum, sed degenerans & conditionatum, vitioque aliquo affectum, & (ut Hottomanni verbo non inconcinno utar) *feudastrum*, quasi *semifeudum*, & non verum feudum; qualia apud nos sunt pleraque omnia, in quibus certum servitium investituræ exprimitur, veluti ut vassallus dominum ad comitia regni comitetur, ut ei à poculis vel dapibus sit, aut cellæ vinariæ præsit, penus curam gerat, portas claudat, claves secum retineat, stapedam domino equum in publicis comitiis ascendenti teneat, ut tormenta bellica dirigat, & si quæ his similia, quæ multa profectò apud nos sunt. Neque enim ob certa hæc servitia feudum concessum rectè feudum dici potest, sed feudastrum; cum vassallus domino ad omnem operam, consilium, fidem, domi militiaque præstandam, & nullis finibus restrictam, ex natura veri feudi obstringatur: & proinde ex domini arbitrio vera feuda pendent (d), & ob id incerta & naturalia dicuntur. Herum naturalium hic effectus est, ut licet naturaliter insint, tamen cum iis pacto dispensari (ut loqui solemus) possit; veluti, si conveniat ut pecunia solvatur, ut tam ad fœminas quam ad masculos feudum descendat, ut à servitiis sit immune: sed ne essentialia locum habeant in feudo, nullo pacto provideri potest (e).

28. *Accidentalibus* sunt quæcunque vel in ipsa concessione vel cum ipso feudo accidunt, qualia sunt pacta quæ in feudis emptis aut permutatis apponuntur, vel provisiones, vel *clausulæ* quæ vocantur *irritantes* (f): quæ licet cum natura feudi non omninò conveniant, tamen servandæ sunt, vel ut pacta in continenti apposita,

Q 2

(a) Dieges. 7. § 4. (b) 1. F. 8. § filia. & 2. F. 50. pr. (c) 2. F. 8. pr. & 2. F. 25. nisi sit Princeps, ut § 34. (d) 2. F. 23. in fine. & 55. § firmiter. (e) L. 23. ff. de reg. jur. (f) Et licet odiosæ admodum sint, permittuntur tamen certis conditionibus, cap. 22. Parl. unic. Jac. VII.

Pars contractûs à Jurisconsultis censetur. Et ab his accidentalibus naturalia plerumque feudorum innovantur: exempli causa, emptionis natura est, ut præstetur evictio, licet non exprimat, pro expresso tamen habetur; licet pacto provideri possit, ne quid evictionis nomine præstetur: sic etiam in feudis, si quæ diximus essentialia sint salva & intacta, licet naturalia pacto immutentur, feuda tamen manent, licet proprie feuda vix dicantur. Imò si ex arte differendi definitionem feudi & ejus naturam discutiamus, ne feuda quidem franca, neque quæ in emphyteosin, aut quæ ad Libellum conceduntur, cum proposita feudi definitione conveniunt, cum servitia non debeant. Unde patet *quàm periculosa sit omnis in jure definitio, raro enim fit, quin subverti possit (a)*: sed profectò ea quam supra adduximus feudi definitio, pro feudi vera definitione à doctissimis Feudistis usurpatur; feudi, inquam, nativi & genuini, & præcipuè militaris, qualia omnia erant feuda ab initio. A qua definitione quantò longius feuda recedunt, tantò feudi appellatione sunt indigniora: itaque à veteribus Interpretibus degenerantia, sive conditionata feuda dicuntur, nempe quæ ratione singularis pacti genuinam naturam feudi amittunt, ut in divisionibus feudorum sequentibus apparebit. Sed eatenus tantum degenerantia dicuntur, quatenus pacto immutantur: in reliquis feudi proprii naturam servant. Si quis definitionem hanc non esse bonam ex legibus differendi pertinacius contendat, saltem pro descriptione accipiat, & utatur, donec ipse meliorem in medium adducat.

29. Et quoniam recentioribus placet feudum per usufructum definire, contra veterum opinionem, non inutile fore putavi pauca subjicere, in quibus usufructus cum feudo convenit, & in quibus dissentit, & ut veterum & recentiorum opiniones de genere definiti in hac feudi definitione facilius elucescant, & inter se conferantur. Nam si usufructus est genus definiti ipsius feudi, certe quæcunque de specie dicuntur, etiam de genere dici, per leges disputandi oportebit. Habent itaque feudum & usufructus hoc simile: 1. Quod utrumque sit jus utendi, fruendi, & omnes utilitates quæ ex feudo veniunt percipiendi. 2. Uterque, id est, usufructuarius & feudatarius, feudi conditionem meliorem facere potest, deteriolem verò non item. 3. Uterque naturaliter possidet; nam civilis possessio apud dominum remanet: itaque non pro suo, sed pro eo quod quodammodo alienum est, possident; & cum jura statuant ejus esse possessionem, cujus nomine res possidetur, certè hæc naturalis tantum possessio omnem præscriptionem excludit: nam licet usufructuarius centum annos possideret, nunquam tamen proprietatem præscribit, neque feudatarius dominium directum. Ratio est, quia proprietarius per usufructuarium, & dominus per vassallum possessionem fundi retinent. Naturalis enim possessor contra civiliter possidentem nunquam proprietatem præscribit. 4. Uterque fundum locare, uterque ejectus interdicto *unde vi* potest experiri.

30. Dissentiunt autem in pluribus. Nam, 1. Usufructus testamento constitui potest (b); feudum, nisi inter vivos, constitui non potest, proprieque ejus vassallus quisque censetur, à quo investituram accepit. 2. Usufructus constituitur venditione, alienatione, locatione, permutatione; at in feudo, præcipuè nativo & genuino, pretium non admittitur, neque merces, aut quid aliud nisi militaris opera. 3. Usufructus rerum mobilium, & omnium quæ in bonis sunt constitui potest; feudum tantum in immobilibus & æquipollentibus consistit, ut antea (c) probavimus. 4. Usufructuarius, nisi præstitâ cautione de utendo & fruendo boni viri arbitrato, & restituenda, in possessionem non admittitur; sed in feudo nihil tale requiritur. 5. Usufructuarius ad nulla servitia tenetur; feudatarius verò contrà. 6. Usufructus solâ patientiâ & cessione tradi intelligitur; at in feudo investitura requiritur. 7. Usufructuarius nullum dominium habet; at in feudo utile dominium transfertur, ut antea dixi. 8. Usufructus tantum vitalis, & morte usufructuarii finitur; at vassallus feudum possidet plerumque perpetuum. 9. Usufructuarius formam & qualitatem ædium mutare non potest, adeo ut ne ædificare possit in area fructuaria; at vassallus rectè faciem mutat loci, ædificia reformare potest. 10. Usufructuario proprietaria-

(a) L. 202. ff. de R. J. (b) § 1. Instit. de Usufructu. (c) § 7.

prietarias nullâ necessitudine devinctus est; at dominus vassallo ita devinctus est, ut si quid extra fidem fecerit, à proprietate sive dominio directo cadat (*a*). Hæ differentiæ cum plures sint, quam similitudines inter usumfructum & feudum, facit ut verior appareat veterum Interpretum definitio, feudum non posse per usumfructum definiri, ut recentiores volunt, cum inter se tot modis & capitibus dissentiant.

31. Ex hac autem definitione liquet, feudum esse quendam contractum (licet nonnulli in contrarium contendant) reciprocum inter dominum & vassallum, in quo uterque alteri obligatur, resque uni ab altero traditur, ut aliquid pro ea rursus repræsentetur, quod in contractibus reciprocis & innominatis præcipuum est (*b*). Itaque qui pro feudo acquirendo agit, is idem observare debet quod in aliis contractibus fieri solet, nempe ut probet, omnia quæ convenerant pro sua parte impleta esse, aut saltem, ut impletionem omnium, in quibus tenetur, offerat: aliter ex reciproco contractu nemo audietur.

32. Sed an feudum nominatus, an verò innominatus contractus dici possit, controverti potest. Movet quæstionem quòd ejus nomen inter contractus nominatos in jure non reperiatur: sed rectè Bartolus omnes contractus à jure vel à lege introductos, etiam sub nova forma & nova specie, nominatos rectè dici putat (*c*).

33. Secunda quæstio major est, & in usu quotidiano frequentior, Sine feudum contractus bonæ fidei, an stricti juris. Hic pauca, ad juventutis studia promovenda, de contractibus bonæ fidei & stricti juris adjiciam. Bonæ fidei contractus dicuntur, qui ex æquo & bono extensionem capiunt, licet in iis nihil sit dictum: & sic mens contrahentium potius spectatur, quàm quod inter contrahentes expressè convenit. In quibus omnibus hanc formam usurpatam fuisse putat Hottomannus, quantum ex bona fide fieri & dari oporteat.

Inter contractus bonæ fidei numerantur omnes contractus reciproci, velut emptio, venditio, locatio, conductio, & reliqui qui à Justiniano enumerantur: contractus etiam matrimoniales, testamenta & legata, naturam contractus bonæ fidei sapiunt; cum in illis favor matrimonii præcipue spectetur, in his plenius defunctorum voluntates sint interpretandæ. In quibus omnibus, quia sæpe fidem aliorum sequi cogimur, quid actum sit ex æquo & bono inquiritur, quidque in similibus negotiis fieri soleat.

In stricti juris contractibus nemo bonam fidem, nemo bonum & æquum excludit: sed ideò stricti juris actiones dicuntur, quòd strictius hæc fides arctatur, bonumque & æquum inter cancellos quasi constringitur; ita quòd nihil actum nisi quod scriptum credatur, cujusque specialis mentio in contractibus sit facta. Stricti juris sunt omnes stipulationes, fidejussiones, seu satisfactiones, quæ stipulationum naturam sapiunt: etiam omnia crimina & judicia, quæ ex delictis & criminibus oriuntur, & poenæ; neque enim hæc aut extensionem recipiunt, aut interpretationem.

Sed, ut ad propositam quæstionem de feudo revertamur, feudum contractum stricti juris dicimus, licet beneficium sit, & ex contractu bonæ fidei oriatur frequentissime, & hæc est omnium penè Feudistarum sententia, & nostris moribus apprime convenit. Nam cum jus Feudale, quo utimur, totum ex consuetudinibus coaluerit, non est ad consequentias trahendum, ut Doctores loquuntur. Consuetudo enim, licet scripto comprehendatur (neque enim minus est consuetudo, licet super ea scriptura interveniat) juris stricti est, & proprios terminos non excedit. Præterea feudum ex sua natura est species quædam donationis, & ut Baldus ait, æquum est ut donationes omnes sint stricti juris, ne quis plus donasse præsumatur, quàm in donatione expresserit. Hinc fit ut omnes locationes, venditiones, pacta de retrovendendo, quæ nos reversiones dicimus, & si quæ sint his similia, quæ circa feuda & res immobiles apud nos interponuntur, stricti omnino juris censeantur (*d*); licet jure Civili sint contractus bonæ fidei. In rebus autem allodialibus, sive mobilibus, venditiones, locationes, & reliqui contractus,

R

sua

(*a*) 2. F. 6. in fine, & 34. § 1. (*b*) Vide § 4. (*c*) 1. F. 28. in fine. ibi: Per feudum, id est, vi contractus Feudalis. Et 2. F. 3. § 1. ibi: Per feudum, id est, contractum Feudalem. (*d*) Lib. 2. D. 6. § 3.

suam naturam, quam ex jure Civili ceperunt, retinent; id est, ut in iis omnia ex bona fide impleantur, quodque ex natura contractus æquum & bonum postulat, etiam si de eo nihil actum expressè fuerit, ab utraque parte præstetur.

34. Sed gravior quæstio est de feudis à Principe concessis (a): quotquot enim juris Interpretes legi, ii omnes affirmant, non solum omnia feuda à Principe concessa, sed & omnes contractus cum Principe in bonæ fidei esse: nusquam enim bonam fidem, si in Principe deficiat, quærendam; cum is ad implementum aliàs vix cogi possit, & in jure beneficium à Principe concessum, latissimè contra ipsum Principem (b), strictissimè contra alios interpretandum sit (c). Contrarium verò apud nos observari censeo, ut feuda etiam à Principe concessa stricti juris sint. Nam cum ex sola Principis liberalitate procedant (neque enim ex ullo alio titulo apud nos conceduntur, nisi sub titulo puræ donationis) non est æquum ut is in plus teneatur quàm voluit, aut plus voluisse credatur quàm expressit. Inde factum est ut Princeps nunquam de evictione feudi teneatur, licet ea (ut dixi) naturaliter feudo inhæreat.

35. Itaque, ut tandem definitionem hanc concludamus, si quæ diximus essentialia deficiant, omnino feudum consistere non potest. Naturalia, vel ex consensu contrahentium, vel ex diversa locorum consuetudine, mutari possunt, & iis aliquid addi vel detrahi; ita tamen ut nisi aliquid expressè mutetur, natura vera feudi remaneat. Accidentalibus autem vel adesse vel abesse sine subjecti sui interitu possunt; sed non inesse præsumuntur, nisi exprimentur. Ex hac divisione naturalium, essentialium, & accidentalium qualitatium feudi, omnes feudorum divisiones nascuntur: nempe hinc factum, ut quædam feuda essentialia feudi & naturalia fervent, alia ab his plus minusve declinent, & ut variæ feudorum divisiones, tam in ipso textu, quàm Interpretum sententiis emanarint. De quibus jam locus est, ut aliquid dicamus, modò quasdam generales regulas ad feudorum intellectum faciliorem utilissimas, & definitionem illustrantes, præmiserimus.

36. Prima est, ut in feudis semper investituræ tenor spectetur, verborumque vis diligenter expendatur. Nam tenor est qui dat legem feudo, & omni contractui, & plerumque naturam feudi mutat, quæ alioqui cum definitione ante explicata conveniret; ejusque condiciones retinere censetur, nisi aliud ex tenore constet. Itaque in jure, tenor aliquando pro pactione (d), sive conditione, contra communem feudi naturam in contractu Feudali interposita, sumitur.

Secunda, mos regionis non minus dat legem feudo quàm tenor. Nam, ut ait Baldus, consuetudines feudorum sunt locales: apud Insulanos enim sive Longobardos, ubi primum jacta sunt Feudalis juris fundamenta, saltem ubi incrementum ceperunt feuda, diversæ pro locorum varietate fuerunt feudorum condiciones. Nam Mediolani, Cremonæ, Ticini, & hodie in universa penè Gallia, vassallus feudum alienare potest, sine consensu domini sui superioris; Mantuæ aut Veronæ non potest: quod & apud nos observatur; ut localibus consuetudinibus, post jus proprium uniuscujusque regionis, qui in ea sunt, regantur. Sic ex jure Feudali, in Gallia, Germania, & plerisque Galliæ regionibus, in feudis omnes filii æqualiter & in capita succedunt; in Britannia & magna parte Normanniæ primogenitus tantum.

Tertia, ubicunque facti Feudalis species occurrit, quæ expressè in libris feudorum non deciditur, in illius decisione, jus Civile sive Romanorum sequi debemus; at contra Feudales decisiones, nisi in feudorum materia, locum non habent.

Quarta, ubicunque nomen heredis in libris feudorum occurrit, de herede masculo intelligendum (e): foemina enim regulariter non succedunt (f), quasi inutiles ad ea onera, quæ feudis naturaliter insunt: neque enim militare, neque domino in re difficili consulere, aut ejus consilia reticere possunt; quæ tamen in feudis singula requiruntur. Sic & nomen heredis in prima investitura expressum, tantum ad descendentes ex corpore vassalli primi extenditur, veluti ad filium, nepotem & prone-

nepotem

(a) Vide lib. 2. D. 4. § 10. in fine. (b) L. 3. ff. de constitut. onibus Principum. (c) L. 14. ff. de ll. (d) 1. F. 14. § 2. ibi: Nisi pactum fuerit investitura. Et 2. F. 18. ibi: Propter tenorem investituræ. (e) 2. F. 11. juncto 1. F. 15. in fine. (f) 1. F. 8. § ult. in medio.

nepotem, & non ad collaterales, nisi ex corpore primi vassalli sive stirpis descendant. Rationem supra posui, quia dominus potius vassallo, & heredibus ex corpore gignendis sive genitis prospexisse videtur, quam ulli collateralium, nisi clausula [*heredibus quibuscunque*] adjiciatur. Itaque in feudo novo uni & heredibus concessio, descendentes tantum heredes venient ad successionem, non item collaterales.

Quinta, quod in feudis, licet sint stricti juris, tamen de his proceditur de similia in similia; &, quod magis mirandum, etiam in poenalibus, licet regulariter poenae non extendantur (a).

Sexta, in omni feudo concessio retineri videtur in vassallum jurisdictio, id est, dominus in vassallum respectu illius feudi habet ordinariam jurisditionem. Ratio est, quia haec datur a lege, & praesumptio juris est, & de jure, quasi a contrahentibus ipsis constituta ab initio, praesumitur.

Septima, quodocunque mentio fit possessionis, veluti si Rex aut Pontifex confirmaverit Titio omnia castella quae possidet, de juste possessis intelligendum; & possessio de justa possessione, nisi qualitatem possessionis expresserit qui confirmat.

Octava, quod regulariter non valet argumentum de feudo ad emphyteosin, praecipue in prohibitis: exempli causa, feudum sine domini consensu non potest alienari, ergo neque emphyteusis; nisi eadem utriusque sit ratio, & quae ex jure communi descendat.

Nona, quod ea capitula quae in omnibus libris non reperiuntur, pro jure Feudali non habentur, neque ad causarum decisionem sufficiunt. Nam ut cuius in his libris veritate apertissimum est, multa capitula in aliis libris reperiuntur, quae in communibus de usibus feudorum libris desiderantur, & praecipue apud neotericos & recentiores constitutiones multae reperiuntur, quae parum, neque in foro, neque in scholis, cum jure Feudali vim non habent. Hanc etiam regulam Baldus & plerique Doctorum tenent; & qui juris Feudalis cognitionem atlequi cupit, has regulas memoriae suae commendat: de quibus ut argumenti occasio se praebet, nonnulla in his Diegesibus perstringemus. Nunc ad Feudorum divisionem pergendum.

Diegesis decima.

De feudorum divisione.

SUMMARIA.

1. Continuatio a definitione feudi, ad ejus divisiones. 2. Prima feudorum divisio est in Proprium & Improprum. Quid utrumque sit? Pacta contra naturam contractus apposita in aliis contractibus reddunt contractum nullum; hic tantum improprum. 3. Differentiae inter feudum proprium & improprum. Quid Curtis, & unde deducatur? 4. Omnia feuda non habent sibi annexam jurisdictionem. Districtus & jurisdictio inter se differunt: quid uterque sit? Semper praesumitur feudum proprium, nisi ali-	ud ex verbis investiturae constet. De feudo recto, & non recto, quod idem est cum proprio. 5. Secunda divisio feudi est in Francum & non Francum. Quid utrumque sit? Nos francum blancum dicimus. Francum nunquam dicitur nisi exprimatur, in libera alba firma concessionem esse factam; & licet francum liberum sit ab omnibus servitiis, non tamen a maleficiis. Recognitio non habet locum in feudo franco. 6. Tertia divisio est in Masculinum & Foemininum. Quid utrumque sit? Licet feudum praesumatur proprium & masculinum in

R 2

jure;

(a) Vid. § 33.

- jure, non ita tamen apud nos, sed ad feminas aequae ac mares descendere, nisi expressè heredibus masculis fuerit provisum.
7. Quarta in Reale & Personale, sive perpetuum & temporale. Feudi naturalis qualitas est, ut ad heredes transeat, & ita praesumitur, licet heredum mentio non fiat. Sanior tamen Feudistarum pars feudum hereditarium non vult, nisi specialis heredum, seminis, vel progeniei mentio fiat. Ita apud Anglos, imò ne dispositionem proprietatis continere, itaque feudum semper personale esse; nisi heredum mentio fiat, nisi ex favore, vel ultimae voluntatis, vel matrimonii.
8. Personale sive temporale feudum subdividitur in Annale & Vitale, & hoc etiam in illud quod cum vita dantis, vel accipientis extinguitur, vel alterutrum. Singula quid sint? Unde hereditariae custodiae castrorum, Balliatus, aut Vicecomitatum.
9. An habitatio in feudum temporale data sublocari possit? Apud nos sublocatio est illicita, nisi expressè concedatur potestas sublocandi, licet pro certo annorum spatio: nec assignatio permittitur, nisi ita concedatur ab initio; ita etiam apud Anglos.
10. Quid sit feudum soldatæ: ejus etymologia: soldarii milites qui: stipendia militum quando irrepserunt.
11. Quid sit feudum Camerae & Cavenae; ubi de officiis coronae, quae non solum nobilitatem habent, sed immunitatem ab exactionibus & vectigalibus; & investituram aliquam habent, ac fidelitatem Principi jurant. An haec feuda morte dantis finiuntur, licet concedantur ad vitam accipientis, incertum: ubi etiam de advocatia fisci, urbis & Ecclesiae.
12. Quinta divisio est in Laicum sive Seculare, & Ecclesiasticum: quae divisio est ex diversitate personarum quae feudum accipiunt, in quibus est aliquid discriminis.
13. Sexta divisio est in Antiquum seu Paternum, & novum. Quidam antiquum à paterno distinguunt. Quid utrumque sit?
14. In feudo novo descendentes tantum succedunt, non collaterales. Nec regulariter nobilitat.
15. An feudum novum pacto contrahentium fieri possit antiquum? Verba narrativa partium non possunt mutare naturam actus in praedictum tertii,
16. Septima feudorum divisio est in Nobile & Ignobile. Nobile feudum dividitur trifariam, in simpliciter nobile, minus nobile, & aequaliter seu mediocriter nobile. Reliqua feuda ignobilia; seu plebeia dicuntur. Quid haec sint? Nobilitare quid? Si sine dignitate, aut jurisdictione concedantur, non nobilitant. Rex est nobilitatis fons, ac voluntas cum potestate concurrat necesse est. Feudum burgale non nobilitat. Rex, etiamsi sit ipse ignobilis, est nobilitatis fons, & nobilitatem aliis conferre potest.
17. Feudum minus nobile quid? Vassi, vassalli & vavassores, vassarii & viaticum quid? Vassorum nomen pro Barone usurpatur.
18. Aequaliter nobile feudum quid? feudum ignobile quid?
19. Octava feudi divisio est in Ligium & non Ligium, quod idem est ac regale & non regale. Quid utrumque sit? Quomodo in his feudis investitura conferatur, & fidelitas praestetur. De dignitatibus Germanicis à Septemviris collatis.
20. Nona divisio est in Simplex & Conditionatum, Quid utrumque sit? de feudo cursoris claudo, patroni muto.
21. Decima feudi divisio est in Divisibile & Indivisibile. Quid sint? An feuda dignitatum, sc. regimen & jurisdictio, divisionem admittant? Quid in Gallia, Germania, Britannia & Normannia hac in re obtineat?
22. Aliae sunt feudorum divisiones, quas Auctor consultò praeterit, ut non multum ad forensium nostrum usum accommodas.
23. De divisionibus feudi apud nos; quae praedictas divisiones non tollunt, sed ab iis illustrantur, & ita immixtae sunt cum iis, ut parum inter se differant. Feuda apud nos ea tantum dicuntur, quae perpetua sunt, & ad heredes transeunt; nulla vitalia, annalia aut temporalia.
24. Prima apud nos feudorum divisio est in Simplex & Limitatum, sive conditionatum; nos Talliatum dicimus. Quid utrumque sit?
25. Unde Talliae nomen? Talliatum feudum dicitur quoties tales heredes succedunt, qui proximi alioqui non sunt.
26. Secunda apud nos feudorum divisio est in Hereditatem & Conquestum. Quid utrumque sit. Hujus divisionis effectus apud nos.
27. Ter-

27. Tertia apud nos feudi divisio est in Militare, Blancum, Burgale, Ecclesiasticum & ad manum mortuam. Quid militare sit? Id feudum proprium est, & pro quo semper est præsumptio, nisi aliud ex tenore investituræ constiterit. Quid si feudum contineat præstationem sectæ in curiis capitalibus?
28. Quid de iis præstationibus, quæ nomine Canæ sunt? utrum nomine feudifirmæ, an feudi blanci censi possint.
29. Quid de his formis feudorum, in quibus summæ alicujus præstatio, vel servitium unius comitis vel militis, cum hac adiectione (nomine Blanci vel feudi franci) dicendum?
30. De feudo Blanco, quod idem cum Franco.
31. De feudo Burgali. Burgi apud nos inter regalia sunt, nec cum territorio alienantur, nisi expressa eorum sit mentio. De eorum servitiis, & ubi sint præstanda?
32. De feudo Ecclesiastico, & prima ejus specie. In hoc genere feudi Ecclesia ipsa consideratur ut vassalla, Prælatus tantum est administrator, ex cujus delicto
- Ecclesia non patitur, sed Prælatus. De eorum servitiis, & comparationibus in curiis capitalibus.
33. Secunda species feudi Ecclesiastici, est quod vel commune, vel in emphyteusim perpetuum, vel ad libellum datum est.
34. Tertia species feudi Ecclesiastici, quæ persona Ecclesiastica, non Ecclesia respicitur; cum Prælatus, vel alia Ecclesiastica persona feudum acquirit.
35. Feudum ad manum mortuam, ad nulla servitia tenetur; sed tantum recognitionis nomine preces & supplicationes præstat. Mortificatio quid, & manus mortua?
36. Feudum Burgale & Ecclesiasticum reduci possunt ad feuda propria, sive communia.
37. Alia apud nos feudi divisio est in feudum ipsius prædii, & annuæ præstationis ex ipso prædio. Qui posterius habet, jure & privilegiis Baronis gaudet. Quid utrumque sit?
38. Triplex apud nos feudum annui redditus, quæ ab Anglis in nostros mores irrepisse videntur.

I. LICET ex rei cujusvis definitione, ut Dialectici volunt, plenam rei definitæ notitiam consequamur; non minorem tamen lucem ad feudi naturam & conditiones intelligendas, subsequentes ejus divisiones adferent. Sunt autem omnes *ἰσχυρότατοι*, quarum ut plurimum unum membrum ex alterius membri negatione seu privatione constat, & proinde ex mutua inter se collatione facile cujusvis membri patebit intellectus.

2. Prima itaque feudorum divisio est in *Proprium* & *Improprium*. Et hæc quidem præcipua & primaria divisio est, à qua reliquæ (licet alio respectu) dependent, & ad eam reducuntur. *Proprium* autem id feudum dicitur, quod cum definitione præmissa convenit in omnibus; ideo dictum feudum rectum sive proprium, quod propriam feudi naturam contineat, & communi & regulari feudorum jure regatur (a). *Improprium*, quod à naturali feudi qualitate declinat, & quod pacto & conditionibus, vel obsequiis nominatim definitis, est alligatum, contraque innatas feudi qualitates impropriatur, ut loquitur Baldus: exempli causa, si vel certum sit servitium, quod in feudo præstandum sit; aut quodcumque aliquod pactum apponitur, contra naturales qualitates feudorum, feudum improprium est (b).

Sed hic merito dubitari potest, cum pacta contra naturam cujusvis contractus apposita efficiant contractum nullum, qui fit ut hæc pacta contra definitionem feudi apposita, non omnino contractum totum vitient & tollant, sed tantum mutant, & aliqua ex parte innovent. Sed ne nimium hic finis subtiles, retinendum est, pacta contra feudi naturam apposita, feudum ipso jure non tollere, sed tantummodo improprium reddere; hæcque feuda valere ex mutua contrahentium in ipso contractu ab initio voluntate interposita.

3. Feudum autem hoc proprium semper in rebus corporeis existit, improprium in juribus: proprium in iis quæ sunt in *Curte*, sive curia domini; improprium extra *Curtem* dicitur esse. Quid sit autem *Curtis*, & unde deducatur, quæstio potest moveri:

S

veri:

veri. *Curtis* nihil aliud est, nisi domus domini, aut ejus palatium, in quo jurisdictionem solet exercere, quam jurisdictionem Feudistæ *districtum* vocant, id est, distringendi potestatem (a): adeò ut nihil aliud sit in *curte* domini esse, quàm esse in ejus curia, jurisdictione sive districtu (b), id est, infra id territorium esse, in quo dominus potest jure domini distringere. Sic & *pares Curtis*, qui & *pares Curia*, & *pares domus vassalli* dicuntur, qui ab eodem domino, sive eadem domo, aut jurisdictione feuda sua habent: licet alii *pares Curia* quasi *pères* sive *patricios* dici putant. *Curtis* nomen videtur, non tam à *Curia*, quàm *cohorte* deductum, quasi *pares dominicæ cohortis*. Nam Cicero notat Verrem solitum esse de cohorte sua judices dare, quod nihil aliud erat, quàm de *curte* sua dare, id est, de familiaribus, comitibus seu domesticis suis.

4. Advertendum tamen est, non semper feudum habere secum comitem *jurisdictionem* sive *curtem*: multa enim feuda sunt quæ nullam habent jurisdictionem, veluti omnia feuda inferiora apud nos: nisi quis fortè dixerit, habere ea jurisdictionem, ut possint pro annuo censu distringere. Sed profectò districtus ille, jurisdictione dici non potest, cum jurisdictione cognitionem causæ requirat, quam certum est inferiores hos dominos non semper habere. Nec districtus ille jurisdictionem arguit, cum apud Anglos cuilibet locatori contra colonum districtus pro mercede competat, non tamen jurisdictione. Nam districtus ille videtur conditio innata & inhærens ipsi feudo, ut dominus possit pro canone distringere. In hac autem definitione illud semper mente tenendum, quòd semper præsumatur feudum proprium, nisi mutata esse ejus naturam ex verbis investituræ constet. Sunt qui aliam feudi divisionem adducunt, nempe in feudum *Rectum* & *non Rectum*: sed hæc cum divisione à nobis proposita in omnibus fere convenit. Quod si quis rectum feudum à proprio distinguere velit, certas tantummodo differentias in qualitate, easque subtiliores quàm par sit, nulliusque in nostro foro usus, adferet. Itaque prudens hanc divisionem præterii, rectum enim feudum cum proprio confundo, ut non rectum cum impropro; ut quod de uno dicatur, de altero etiam intelligatur: sic enim ab Interpretibus tam rectum feudum quàm proprium usurpari & dici observavimus, ut semper illud feudum intelligatur, in quo, præter essentielles, naturales etiam qualitates inessent.

5. Secunda feudi divisio est in *Francum* (c) & *non Francum*; & hæc à priore divisione diversitate tantum qualitatum differt (d). Feudum enim *Francum* improprium feudum est, sive non rectum, neque cum definitione feudi in naturalibus qualitibus convenire potest: nam à servitiis omnibus est immune; cum tamen servitium sit naturalis feudi qualitas. Feudum *non Francum* dicitur proprium. Nos feudum francum *blancum* dicimus, quod quidem feudi genus in initio ob præclara in remp. merita, & partam bello gloriam introductum fuit; hodie tamen cujusvis commercii & utilitatis sit pretium. Francum igitur feudum dicimus, quod ab omni servitio liberum est: cujus tamen rara aut potius nulla in ipso textu mentio fit, frequens tamen apud Doctores, & in nostro foro usus frequentissimus. Sed in feudo franco hæc duo sunt observanda. Primum, quòd nunquam dicatur feudum francum, nisi exprimatur. Nam, ut dixi (e), cum feudum francum non sit feudum proprium, semper præsumitur pro proprio, nisi improprium probetur ex tenore concessionis. Itaque francum feudum non est, licet annuam præstationem, vel annum censum contineat, pro omni alio servitio, nisi etiam expressè dicatur, in libera alba firma concessionem factam (f). Secundum, licet francum feudum expressè ab omnibus servitiis sit immune, non tamen à maleficiis, quæ aut in faciendo aut celando consistunt, vassallum liberat. Nam si egregià aliquâ (ut loquitur textus (g)) ingratitude vassallus francus dominum affecerit, veluti si feloniam commiserit, aut insidias in eum structas celaverit, neque domino aperuerit, a feudo cadit. Hinc fit ut apud nos non minus in franco feudo, quàm in aliis, poenæ, felonix, purpresturæ, & delictorum quæ his sunt similia, locum habeant; non autem recognitio ob alienationem

(a) 1. F. 5. § ult. in fine. 2. F. 51. pr. (b) Vid. D. 12. § 21 in fine. (c) 2. F. 104. (d) Ut § 35. D. 9. dictum. (e) § 4. (f) Vid. § 27. in fine. (g) 2. F. 23. ibi: De illa.

nationem majoris partis, cum hæc alienatio delictum conjunctum non habeat.

6. Tertia divisio est in feudum *Masculinum* & *Fœmininum*, quam Baldus eodem sensu *Paternum* & *Maternum* vocat (a). Hæc autem divisio, ex alia diversa qualitate à feudi definitione deducta emanat (b); cum *Masculinum* feudum proprium dici debeat, propriam enim habet naturam feudi, quod exclusâ tamînâ mares tantum admittit. *Fœmininum* autem feudum est, quod vel à fœmina descendit, vel in quod fœminæ succedunt: quod, cum à propria feudi natura abhorreat, ut antea (c) monui, aliunde ex pacto, aut à moribus regionum sive provinciarum, introductum est, & improprium dicitur. *Masculinum* enim feudum est, quod ex continua masculorum successione descendit nunquam per fœminam interrupta. Quod si semel successio per fœminam interrumpatur, veluti si pater ex filia præmorta nepotem masculum habuerit, nepos hic masculus in feudo masculino non succedet, quod masculinæ lineæ tantum debetur. Usque adeò autem à fœminarum successione abhorret, ut etiam licet expressè de iis caveatur in concessione, veluti si quis feudum receperit pro se & heredibus suis, tam masculis quàm fœminis; fœminæ tamen, masculis extantibus ex corpore primi vassalli, non succedunt, sed tantum masculis deficientibus: quod & etiam apud nos observatur.

An autem hic dici possit, quod supra (d) de feudo proprio diximus, nempe semper præsumi masculinum feudum, nisi concessio mentionem fecerit fœminarum, quæri potest; cum feudum masculinum sit tantum proprium feudum: quod quidem in jure semper præsumitur, nisi contrarium exprimatur (e). Utus tamen noster longè dissentit; præsumit enim feudum ad fœminas æquè ac mares descendere, nisi expressè heredibus masculis fuerit provisum (f). Hanc quæstionem in titulum Successionis in feudo differemus, ubi usum nostrum cum jure scripto feudorum in hac etiam specie convenire probabimus.

7. Quarta divisio feudi in *Reale* & *Personale* ab Interpretibus fit, sive (ut alii volunt) in feudum *Perpetuum* & *Temporale* (g). Sed hujus divisionis membra cum prima feudi divisione in proprium & improprium conveniunt, licet diversitate alterius conditionis, viz. temporis, differant (h). Nam reale sive perpetuum feudum proprium dicitur; feudi enim qualitas naturalis est, ut ad heredes transeat in perpetuum; & (ut multi putant) semper præsumitur feudum ad heredes descendere, tametsi de iis mentio non fiat, tam quia sit feudum proprium (quod semper ad heredes transire præsumitur) quam quod unusquisque, dum sibi providet, providisse & heredibus videtur (i). Sanior autem Feudistarum pars (cum qua usus noster consentit) feudum hereditarium esse non putat, nisi specialis heredum vel feminis vel progeniei mentio fiat; cum omnia feuda, ut antea (k) monui, strictissimi sint juris, nec extensionem recipiant. Cur autem, nisi heredum mentio fiat, feuda ad heredes non transeant, rationes plerasque ex jure Feudali adducit Schonerus, quas hic longum esset recensere. Nam apud Anglos (à quibus nec usus noster abhorret) licet feudum alicui, sive in perpetuum, sive sempiternum tempus concedatur, nisi heredum specialis mentio facta fuerit, feudum vitale est (l). Imò ne dispositionem quidem proprietatis habet: qui tale feudum consequutus est, tantum usufructuarius est; sive (ut Angli volunt) tenens pro vita, aut in vita; & feudum morte ejus finitur, quia tempus cum eo finitur: neque enim mortui sunt in tempore, neque tempus iis post mortem currit. Itaque communem opinionem retinendam censeo, feudum, quibuscumque verbis concipiatur, tantum esse personale, nisi heredum mentio fiat (m); aut sicubi testamento feuda disponere licet. Nam (cum plenius defunctorum voluntates interpretandæ sint) ea dispositio, licet heredum non faciat mentionem, tamen ad heredes transit: sic si quod sit feudum quod in francum maritagium datur, qualia apud Anglos sunt pleraque, licet heredum mentio non fiat, favor tamen matrimonii feudum ad heredes extendit.

S 2

8. Sed

(a) 2. F. 30 & 50. (b) Vide D. 9. § 35. (c) Vide D. 9. § 27. (d) § 4. (e) 1. F. 15. 2. F. 2. § ult. in fine. (f) Vide lib. 2. D. 14. § 3. (g) 1. F. 1. § 1, 2. & 2. F. 10. in fine. (h) Vide D. 9. § 35. (i) L. 9. ff. de Probationibus. (k) D. 9. § 33. (l) Vide D. 11. § 25. (m) Vide lib. 2. D. 3. § 28.

8. Sed, ut ad divisionem nostram redeamus, feudum personale sive temporale rursus subdividitur in *Annale & Vitale*: *Annale*, veluti feudum *Guardiæ & Castaldiæ* (a); *Vitale* verò, sive personale. Et hoc subdividitur in feudum quod cum vita dantis extinguitur, & aliud quod cum vita accipientis, tertium quod cum alterutrius vita extinguitur. De his singulis dicendum. *Guardus* nihil aliud est, nisi custos curtis; id est, domus, castri, palatii, sive prætorii. *Castaldus* autem actor sive procurator prædiorum, sive reddituum, quem nos *Camerarium* dicimus. Itaque feudum *Guardiæ* nihil aliud est, quàm pensionis assignatio ob custodiam domus, seu castri, ex eisdem quoad fieri potest fructibus: feudum verò *Castaldiæ*, quod dominus actori, seu negotiorum suorum gestori, ob bene procurata negotia assignat. Et hæc feuda annua sive annalia dicuntur, quia actus aut custodiæ nomine dantur, & mercedes tantum fructuum sunt annales, (ut & fructus ipsi non nisi singulis annis semel percipiuntur;) nisi fortè pacto convenerit, ut in longius tempus producantur. Sed paulatim hi qui temporarii actores seu custodes prædiorum domini sui ab initio fuerunt, postea facti sunt perpetui sub nomine feudi & hominii, ut apud nos multis in locis videmus; ut, *custodiæ Castrorum*, *Balliatus*, *Viccomitatus*, ceteraque officia in perpetuum & hereditario jure conceduntur, habitant potius ratione commodi & utilitatis, quæ ad ipsos actores seu procuratores provenit, quàm dominorum, quorum rebus & commodis debent inservire, proque suis feudis, si non omnes fructus, saltem præcipuos illius feudi, seponere & reservare solent (b).

9. Vitalis autem feudi, quod morte accipientis finiatur, exemplum habemus in feudo *habitationis* (c): censetur enim dominus habitaturo in usum proprium tantum & durante vita concessisse. Itaque non mirum si eo mortuo ad dominum redeat.

An autem is cui habitatio in feudum data est, eam alteri sublocare possit, controversi solet; cum habitatio (ut antea dixi) videtur tantum in proprios habitatoris usus concessa: & quoniam causa concessionis est usus proprius, cessante causâ cessare debet causatum, sive effectus, ut nostri loquuntur. Baldus, post multam disputationem, putat beneficiarium posse suam habitationem locare sine ullo periculo, modò aliquam utilitatem & commodum ex ea locatione percipiat. Placeat Baldus sibi in sua opinione, & si qui sint qui ei faveant: usus noster contrarium probat, viz. ut sublocare ei non liceat: neque illud sine ratione, cum omnia feuda sint strictissimi juris, neque sublocare licet, nisi illud expressè cautum fuerit, præcipuè in feudo locationis: & apud nos sublocatio non valet, nisi expressè in locationibus concedatur potestas locandi, removendi tenentes aut subtenentes; imò ne transferre rem assignatam possunt in assignatos, sive singulares successores, nisi expressa fuerit eorum in locatione mentio. Itaque non solum in jure nostro habitatio, sed etiam locatio, personalis est, & morte conductoris, sive accipientis, extinguitur, etiam si pro certo annorum spatio locatio intercesserit, nullâ heredum factâ mentione: nec assignatio transit in heredes & assignatos, nisi illorum aliqua fuerit in instrumento locationis mentio, quo jure & Angli utuntur.

10. Personalissimum Feudistæ vocant *Soldatæ* feudum, quod nihil aliud est, nisi annua pensio præberi solita ex solidis, id est, ex pecunia numerata ad alimenta seu sustentationem illius, qui bellis, aut aliis non inhonestis servitiis, ad inopiam redactus est (d): & quoniam hoc feudum tam morte dantis quàm accipientis extinguitur, ideo personalissimum vocatur; cum reliqua feuda, quæ vitalia dicantur, non nisi morte accipientis finiantur. De *solidi* & *soldatæ* etymologia dissentiant veteres inter se: alii à *soldariis* deducunt, & *soldatum* & *solduros* ab uno etymo sive origine derivari putant, à Germanica voce *solid*. *Solduriorum eam conditionem*, dicit Cæsar (e), *ut omnibus in vita commodis unâ cum his quorum amicitia se dederunt simul fruantur*. At nescio si commodè ab hoc fonte vel *soldatæ* feudum vel *soldariorum* possit derivari. Potius à *solido* deduci puto, qui quidem certum genus erat numifera

(a) 1. F. 2. (b) Vide D. 12. § 14. (c) 2. F. 105 & 75. (d) 2. F. 10. in fine. (e) De bello Gallico, lib. 3. § 22.

numismatis, & septuagesimam partem libræ auri continebat, solidusque auri viginti libris æris æstimabatur: unde factum est, ut quicumque ære vel pecuniâ conducti erant, *soldarii* dicerentur: solidus enim ideò dicebatur, quòd iusto pondere erat percussus, & non dimidiato neque trientali, quemadmodum semisses & tremisses.

Primòs solidos instituisse Alexandrum Imperatorem testatur Lampridius (*a*), quasi integros. Progressu temporis factum est, ut quibuscunque sportulas pecuniarum concederemus, hi feudum soldatæ assequi dicerentur; à solidis enim ita dicebatur. Hinc soldarii hospites, qui pecuniâ hospitium redemerunt. Soldariorum tamen missum mentio fit, tam in supplemento Sigeberti, quàm apud Radevicum, ubi soldarii milites dicuntur pecuniâ collecti: neque enim stipendiariorum militum, everso Romanorum imperio, etiam apud maximas & potentissimas gentes, usus erat, sed omnes militabant, qui pro ætate poterant, pro patriæ tutela; donec, crescente militum avaritiâ, paulatim stipendia irreperunt, unde & vectigalia; tributa, exactiones, quæ miseram plebem exhauriunt. Sed de hac voce *soldatæ* satis.

II. Huic simile feudum de *Camera*, & feudum de *Cavena*. Feudum de *Camera* dicitur quòd militi conceditur, sive alicui alii bene merito ex Camera sive ærario domini: Camera enim est conclave, sive locus interior, in quo domini pecunia servabatur. Feudum autem ex *Cavena*, quod ex cella seu cellario domini, id est, penu, depromitur (*b*). Prius feudum in pecuniæ numeratæ pensione, postèrius in annua vini, olei, & frumenti præstatione consistit: & sæpe cum feudo soldatæ hæc duo feuda concurrunt. Et horum feudorum ea est natura, ut si nihil sit in Camera, id est, in thesauro domini, nihil in ejus penu sive cavena, sine promissoris culpa, nihil debeat, sed expectandum donec ex illis dari possit: dominus enim in id quòd facere potest tenetur. Itaque tantum conveniendus deducto ære alieno; iniquum enim erat, eum qui ex sua liberalitate convenitur, sub prætextu amicitiae ad egestatem deduci (*c*). Et hæc feuda tam morte dantis quàm accipientis finiuntur. Nec dissimilia sunt ea feuda, quæ Advocatiæ (*d*) seu Cancellariatus nomine dantur, & aliorum officiorum, quæ coronæ officia vulgò dicuntur, qualia sunt Thesaurarii, Cancellariatus, Rotulatus, sive Præfecti rationum, Registerii, Secretarii, & similia. Hæc autem officia, si à privatis concedantur, & eorum utilitatem & commoda respiciant, nullam habent annexam dignitatem: sed cum à Principe conceduntur, eam habent; & officium alloqui vile, mandante Principe, efficitur nobile, ut Valerianus ait, de dignitate quæ Principe jubente sustinetur, ex quo loco Romanus & reliqui Interpretes omnibus officariis Principis nobilitatem adscribunt. Inde fluunt eorum ab exactionibus & vectigalibus immunitates: sed tantisper, & dum in officio sunt, & quatenus officium spectat; mercedesque, quæ his pro eorum laboribus debentur, feuda dicuntur. Nam & hi investituram aliquam capiunt, & fidelitatem Principi jurant: & gratis vult eos investendos Imperator; non enim tam sunt Principis, quàm reip. procuratores. Itaque pessimè fit à nonnullis, & expressè contra Imperiales sanctiones, qui magistratus vendunt, aut pretio ad honores juridicos alios promovent. Fieri enim non potest, quin qui pretio procuracionem in rep. redemit, pro pretio rursus prostituat, & licitet. An autem hæc feuda morte dantis finiantur, adhuc incertus sum: nam conceduntur pro tempore vitæ accipientis. Vidi tamen eos omnes qui publicas procuraciones in rep. gerebant, inaugurato S. D. N. Jacobo VI. renovationem suarum procuracionum impetrasse: cujus causam cum inquirerem à clarissimo viro Domino Joanne Ballentino, hoc responsum ab eo retulisse me memini, dignitates illas sive procuraciones, & officia quæ reip. sive coronæ dicuntur, tam morte dantis quàm accipientis fini. Illud tamen prætereundum non putavi, Advocatiam, quam Rebuffus Advocato fisci attribuit, à nonnullis ad Ecclesiarum advocatiam trahi (*e*); ubi planè advocatiam cum beneficio conjungit: qua etiam in significatione advocatia apud nos usurpatur, ita ut hi Advocati dicantur. Itaque in hac secunda advocati significatione, nihil aliud est advoca-

T

catia

(*a*) In vita ejus. (*b*) 2. F. 1. in fine. 2 F. 2. § 1. (*c*) 2. F. 58. pr. (*d*) 2. F. 27. § 7. (*e*) In
de pace Constantiæ.

catia, nisi dignitas quædam urbis & Ecclesiæ, ad eam tuendam & defendendam : quales dignitates apud alias gentes sunt frequentes, & nostris etiam moribus non incognitæ. Sed de hac divisione, quatenus in jure Feudali continetur, hæc sufficiant.

12. Quinta feudorum divisio est, in feudum *Laicum* five *Seculare*, & *Ecclesiasticum* : quæ quidem divisio non ex diversitate qualitatum naturalium, sed ex diversitate personarum quæ feudum accipiunt nascitur. Et in harum personarum observatione etiam aliquid discriminis. Nam in seculari feudo, quod nos laicum dicimus, id tantum spectamus, an laicus sit qui dedit, simul & qui accipit, id est, talis qui ordines Ecclesiasticos non suscepit. Feudum tamen Ecclesiasticum aliter consideramus : nam Ecclesia tam dat feudum quam accipit, & utrumque feudum Ecclesiasticum dicitur, five qui dat fit Clericus, five qui accipit, modo sit nomine Ecclesiæ concessio : imò & aliquando Clericus, non nomine Ecclesiæ cui præest, suscipit : sed & hoc feudum etiam sub Ecclesiastici nomine agnoscitur (a).

13. Sexta feudorum divisio est solennis, & cum prima divisione non concurrit, sed ex diversitate temporis, & non qualitatis alicujus, nascitur ; nempe, ut feudum dividatur in *Antiquum* seu *Paternum*, & *Novum* (b). Sunt qui antiquum à paterno distinguant, ut *paternum* id dicatur, quod ad patrem, avum, abavum, tritavum pertinebat, id est, ab eis majoribus acceptum, qui nomen habent peculiare in jure : *antiquum* verò quod ab aliis majoribus, qui nomina distincta non habent in jure, fuit acquisitum ; veluti ab iis qui supra tritavum sunt (c). Sed profectò cum idem sit utriusque effectus, paternum feudum ab antiquo non distinguo : nam quæ de uno in jure dicuntur, de altero dici possunt, ut Logici loquuntur. Itaque paternum five antiquum feudum id dicitur, in quo quis patri, avo, aut alicui majorum succedit (d). *Novum* autem feudum dicitur, quod in personam ejus qui primus illud acquisivit initium capit, nec ex successione progenitorum provenit (e). Nos *Conquestum*, Angli *Purchase* vocant. Cujus divisionis varii sunt effectus in jure, nonnulli etiam in foro nostro ; de quibus singulis dicendum est.

14. In jure enim descendentes tantummodo succedunt in feudo novo (f) ; nam semper præsumitur, dominum vassallo, & ejus liberis ex eo descendentes, providere voluisse. Itaque feudum novum ad collaterales ex parte patris nunquam pertinebit (g) ; cum in feudo antiquo etiam collaterales succedant (h). Sed dici potest eandem in utroque esse successione rationem : nam collaterales in feudo antiquo succedunt, non ut collaterales, sed ut descendentes ex eodem stipite. Semper enim feudum stipitem respicit, quod nulli nisi ex stipite succedant ; quod æquè commune est feudo novo & antiquo. Secundus effectus feudi novi est, quod regulariter feudum novum neminem nobilitet ; nobilitas enim non nascitur in nictu oculi, secundum Baldum (i). Dixi, *regulariter*, propter ea quæ mox adjiciam in proxima divisione de feudo nobili & ignobili.

15. Quærit hic Baldus, an feudum novum pacto contrahentium fieri possit antiquum ? exempli causâ, si Episcopus in feudo aliquem investiret, & in concessione se non dare animo novandi, neque ut hoc feudum censeretur novum, sed tantum antiquum & paternum. Respondet, quod his verbis feudum non fiat antiquum, quod reverà erat novum. Nam hæc verborum cumulationes præsumptionem circumventionis juris adducunt, nisi sic esse per probationes juris legitimas doceatur. Ratio est, quia solius Episcopi concessio non potest ex novo antiquum feudum facere, qui nec de novo infeudare potest. Si tamen is qui potuit concedere ab initio, ita concessit, ut esset feudum antiquum, eatenus esse feudum antiquum, non ut veritatem feudi mutet, sed tantum ut illud feudum novum juris antiqui habeatur, id est, ut eadem privilegia habeat, & eosdem effectus quos antiquum (k).

Ita

(a) 1. F. 1. & 2. F. 35. (b) 2. F. 3. pr. & 2. F. 11, 12, 15. (c) Innitentes textui 1. F. 8. § 1. (d) 2. F. 50. (e) 2. F. 12 & 26. (f) 2. F. 50. ibi : Inferius verò filius patri succedit. (g) 1. F. 1. § 2. vers. Sin autem. (h) 2. F. 11. ibi : His deficientibus. (i) In l. *ἐπιμυδία*, ff. de Grad. & Affin. & Nōmin. cor. Bald in procem. feudor. decisione 10. (k) 1. F. 20. 2. F. 12 & 90. quibus pactis satis indiget, novum feudum feudi veteris naturam induere posse, dummodo is qui concedit, potestatem habeat.

Itaque Episcopi concessio, adjuncto Capitulo (qui unanimi consensu de novo concedere & constituere feudum possunt) sic ut novum feudum quasi antiquum habeatur, potest efficere; nempe ut transversales, sive collaterales, succedant in feudo novo, alioqui non successuri. Verba enim enunciativa, ab eo prolata qui voluntatem habet & potestatem disponendi, probant. Et ut hoc ad nostros mores aptemus, verba narrativa partium non possunt efficere ut id quod conquæstus reverà est, jure hereditatis censeatur in præjudicium heredum conquæstus: bene tamen, & cum ratione efficere & providere possunt partes, ut feudum ad heredes in genere pertineat & descendat, & non ad heredes conquæstus. Plura de effectibus feudi antiqui & novi, sive conquæstus, postea in titulo de Conquæstu (a).

16. Ex hac divisione nascitur septima feudorum divisio, nempe quâ feudum dividitur in *Nobile* & *Ignobile* (b): quæ quidem divisio ex diversitate personæ dantis nascitur. *Nobile* autem feudum dividitur trifariam, in *simpliciter nobile*, *minus nobile*, & *aliquaqualiter seu mediocriter nobile*: reliqua feuda *Ignobilia* seu *Plebeia* dicuntur. *Nobile* autem feudum vocant in jure, quod à Principe qui superiorem non agnoscit conceditur, veluti à Cæsare, Pontifice maximo, vel Regibus. Ego tamen hîc aliquam distinctionem esse adhibendam puto, ut nempe ea tantum feuda à Principe concessa nobilitent, quæ cum dignitate & jurisdictione conceduntur; qualia sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, Baroniarum (c). His enim dignitas & jurisdictio inheret; itaque cum ipso feudo nobilitas concessa videtur. *Nobilitare* enim nihil aliud est, quam *noscibilem*, id est, præclarum, illustrem & perspicuum plebi reddere, & lucem ei adferre, ut ab omnibus talis, qualis à Principe constituitur, agnoscat. Quod si sine dignitate & jurisdictione concedatur, qualia sunt emphyteusis, & si quæ sint alia feuda, quæ pro justo annuo censu conferuntur, non puto hæc feuda, licet à Principe concessa, aliquem nobilitare. Nam licet Princeps sit nobilitatis fons, & nobilitare quem velit possit, voluntas tamen & potestas in hoc actu concurrant necesse est. Princeps enim, cum justam exigit locationis mercedem, aut justos fructus ex prædiis quæ in feudum dat colligit, non præsumitur vel le nobilitare, sed tantum adscriptitios colonos sibi in perpetuum confirmare. Si tamen hi justos etiam fructus ex prædiis percipiant, unde sine manuario labore, aut mechanico quovis artificio, se sustinere possunt, Principique debitam mercedem pendere; puto & hos in nobilium numerum posse censerî, in tertia aut saltem quarta successione.

Quod si Princeps Burgale feudum, sive prædium in Burgo in feudum concedat, tale feudum non nobilitat: Burgenses enim manuario labore victum quærere præsumuntur, quod vera nobilitas quam maximè abhorret. Dixi quod Princeps nobilitatis omnis fit fons: quod si Princeps ipse ignobilis natus, in Principatum tamen suo merito evectus fuerit, an & hic etiam nobilitatis fons dici potest? Basilii enim Macedo, obscuro & ignobili genere natus, imò venditus, saltem verna, ad imperium tamen Byzantinum est evectus: quemadmodum & Justinus ex bubulco factus est Imperator. Nec id rarum erat in imperio Byzantino, ubi sæpe ignobiles imperio potiti sunt. Imò & in regno Bohemiæ arator Rex factus; & Franciscus Sfortia, Dux Mediolani fortissimus & felicissimus, spurius tantum erat Joannis Sfortiæ, qui ab aratro ad militiam ascendit. Quid de his, inquam, dicemus? nobiles esse censebimus? an etiam nobilitatem aliis posse concedere? Profectò utilitatis publicæ causâ receptum est, ut qui virtute, meritis, & belli gloriâ, ad summam dignitatem & militares honores ascendunt, non solum nobiles censerî debeant, sed etiam ut nobilitatem aliis conferre possint. Nam nobilitas, quemadmodum imperia & regna, virtutis aliquando erant præmia, & lucem generis, quæ ortu obscurabatur, consensus populi supplet: & hæc est omnium qui de nobilitate scripserunt sententia (d).

17. *Minus nobile* feudum dicitur, quando Dux, Marchio, Baro, (qui Capitanei regni

T 2

(a) At è contrâ fieri nequit, ut feudum antiquum fiat novum; cum hoc iniquam conditionem agnatis inferret, auferendo ipsis spem successionis absque eorum consensu, quod non est ferendum. Vide 2. F. 39. pr. & 45. (b) Vide D. 12. § 23. (c) 1. F. 1. pr. & 14. & 2. F. 10. (d) L. 3. ff. de officio Prætorum,

regni dicuntur) feudum alicui concedit (a) : nam & hic cum feudo nobilitatem nanciscitur, & propriè *Valvassor* dicitur, quasi ad *valvas* domini *stans*, aut qui stare debet ; licet huic ordini *vassalli* nomen conveniat, quasi *parvi vassi*. *Vassalli* sanè nomen obscurius est ; & tamen de etymologia *vassi* & *vassalli* aliquid adferamus (b) : qui (si sint qui Latinam etymologiam probant,) *vassalli* dici possunt, quasi *vassarii*, paululum mutato nomine, *vassa* enim pro omnibus impedimentis militaribus à probatis auctoribus sæpe sumuntur : inde *vassa colligere* in castrorum mutationibus, id est, arma militaria & impedimenta confarcinare. Neque enim sub nomine *armorum* ea tantum intelliguntur, quibus quisque pugnando utitur, sed omne etiam instrumentum cuilibet arte necessarium : Sic Virgil.

Dicendum & quæ sint duris agrestibus arma,

pro ligonibus & aratris. Itaque *vassallus*, aut *armiger* fuit, aut quid simile. Sanè *vassarii* nomine *Budæus* ait omne illud contineri, quod magistratibus in provinciam ituris dabatur, ut muli, equi, & reliqua, quæ magistratus instrumenta compleverent. Imò ipsa pecunia, quæ viatici nomine dabatur, *vassarii* nomine comprehendebatur. Hinc *vassarii*, qui pro mercede militabant, id est, mercenarii : & *vassalli* apud nos dicebantur scütiferi, five *armigeri* ; quorum celebris mentio est apud *Homerum*, *Ovidium* & *Virgilium*, & etiam in sacra Scriptura : & hæc etymologia five derivatio nihil Incommodi affert. *Cujacii* verò derivatio à Germanica voce *Wesell*, quæ *comitem* significat, minus mihi placet : durior enim est, & *vassalli* nomen diminutivum esse à *vassa* nemo est qui negare cum ratione potest. *Vassorum* autem nomen apud scriptores rerum à *Carolo* & subsequens *Impèratoribus* gestarum usitatum est pro *Barone*, sed eo qui immediatè à Principe beneficium agnoscit, & inter regni primores numeratur. Si cui Latina derivatio non placet, is *vassi* nomen Gothicum esse origine non sine ratione affirmare poterit. Et hæc de *vasso*, *vassallo* & *valvassore*, militaria enim erant nomina, ut *vassalegii* nomen retentum adhuc apud nos indicat. Sed ad nobilitatem feudorum redeundum.

18. *Aliqualiter nobile* feudum est, quod habentes à Duce, Marchione, vel Comite, aliis subinfeudant : nam & hi etiam aliquam nobilitatem consequuntur, & *minores valvassores* dicuntur. *Ignobile* autem feudum est quod à minoribus *valvassoribus* conceditur, vel minimis : nam, ut ibi *Baldus* ait, certum est rusticos posse in feudum concedere, modo suarum rerum administrationem habeant : iniquum tamen est ab iis feuda concessa nobilitatem aliis adferre, cum ipsi ignobiles sint. Hanc distinctionem feudi in nobile & ignobile adducunt *Alvarottus*, *Rebuffus*, & cæteri omnes juris Interpretes ; nec à nostris moribus abhorret.

19. Octava feudorum divisio est in *Ligium* & *non Ligium*, cum qua convenit illa altera divisio, in feudum *Regale* & *non Regale*. Nam licet omne feudum *Regale* sit *ligium* (c), & contra non *Regale* non *ligium*, tamen aliquis diversus respectus distinguit *Regale* à *ligio*. *Regale* enim feudum est *Nobile*, cum dignitate à Rege concessum (d), veluti *Ducatus*, *Marchionatus*, *Comitatus* & *Baroniæ*. *Nobiles*, qui in his feudis investuntur, vexillo antiquitus à Rege donabantur : hodie *Ducatus* coronellâ five parvâ coronâ, *Marchionatus* vexillo, & *Comitatus* apud nos cingulo (quod vocant dignitatis cingulum) insigniuntur : & hæc dignitates à Rege tantummodò proficiuntur (e). Scio tamen in Germania à septemviris *Electoribus* *Marchiones*, *Comites* & *Duces* creari. Sed hæc *Regalia* feuda dici non puto, quòd à Rege immediatè non proficiantur : tamen tolerantur, quia à *Cæsare* habent potestatem conferendi tales dignitates (f). *Septemviri* enim, licet non *Regiam*,

(a) 1. F. 1. pr. 2. F. 10. pr. (b) Vid. D. 4. § 11. & D. 12. § 19. (c) Celeberrimi auctoris veniâ, hîc mihi errare videtur : nam aliquando feudum regale fit non *ligium*, e. gr. Si Imperator daret Anglo feudum, stare fidelitatem Imperatori, & eum contra omnes homines defendere, Rege suo Anglo excepto. Idem potest dici de non regali, & non *ligio* : nam aliquando fit non regale feudum, *ligium* ; ut cum Rex rusticis concedit feudum infra *Baroniam*. (d) 2. F. 10. pr. 1. F. 14. pr. (e) Vid. D. 12. § 21. (f) Qui pro salibus habentur tantum in suo territorio, vid. *Vitriarii Inst. juris pub. Rom. Germ. p. 497.*

am, Regi certè proximam potestatem seu dignitatem sibi arrogant, sibi que videntur aliquid majus Ducibus cæteris & Marchionibus. Adde quod unus Septemvirorum sit etiam Rex, licet superiorem, nempe Cæsarem, agnoscat.

Non Regale feudum est quod ab inferioribus Imperatore aut Cæsare conceditur, & tamen annexam secum dignitatem habet. Sic *ligium* est regale feudum; nam à Rege sive Principe conceditur. Itaque vassallus & jurat fidelitatem contra omnes (ut ajunt) personas nullà exceptà (a), & talis fidelitas ei tantum debetur, qui superiorem non agnoscit. Feudum autem *non ligium* est in quo semper excipitur persona primi domini: & talia feuda sunt, quæ de Principe non tenentur. Vulgò *tenendrias* dicimus, in quibus fidelitate præstita, semper censetur excepta persona Principis, vel domini superioris, licet non exprimatur. De effectibus hujus feudi ligii multa habet Curtius, nos Diegesi duodecimâ (b) nonnulla perstringemus.

20. Nona in *Simplex* & *Conditionatum* feudi divisio est; quod cum prima divisione concurrat, licet à plerisque separatim ponatur. *Simplex* enim feudum est quod proprium & verè feudum antea diximus (c): *Conditionatum* quod annexam habet aliquam conditionem, quâ deficiente feudum cadere necesse est; veluti, si domus data sit ad habitandum, & feudatarius eam deserat, feudum extinguitur & domino aperitur. Scio apud nos castra & ædes plerasque in feudum concessas, ut habitatio domino cum venire contigerit reservetur: & tales modi sive conditiones sunt servandi, nisi feudum interire vassallus maluerit. Quærit Baldus, quid si feudum cursoris claudus conferatur, aut patroni aut oratoris mutus (d)? Repugnantia videtur in adjecto, neque enim claudus currere, neque mutus causas agere potest. Talia etiam exempla apud nos inveniuntur; veluti feudum jaculatoris æneorum tormentorum scio ei concessum, qui illius artis erat imperitissimus. Tale tamen feudum Baldus valere vult, præcipuè si sit hereditarium sive perpetuum, propter spem heredum, qui forte conditioni satisfacere possunt: interea ex paratis sive promptioribus feudi fructibus conducendum putat, qui currat, qui causas agat, qui machinas jaculetur (e). Vendere tamen feudum hoc sine consensu domini neque claudus neque mutus potest, ut vult Baldus. Sed quoniam hæc quæstio postea occurreret, quid de ea censeam tunc aperiam.

21. Est & alia feudi divisio tam in textu (f) quam apud Doctores, nempe in *Divisibile* & *Indivisibile*; cujus divisionis effectus varii in hoc tractatu occurrent. *Divisibile* feudum id dicitur, quod in partes dividi potest, ut omnia feuda ex sua natura divisibilia sunt, præter feuda dignitatum, quales sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus (g). Ratio hæc ponitur à Doctoribus, quòd hæc feuda dignitatum regimen & jurisdictionem contineant, & difficilius à pluribus quam ab uno populi regantur. Alii etiam in his divisionem admittunt, ita tamen ut dignitas non dividatur, ut plures sint Duces, Marchiones, &c. (cujus tamen contrarium in Germania servari novimus) at jurisdictiones possint dividi, ut unus frater regat unam civitatem, alius aliam. *Indivisibile* autem feudum est, quod in partes divisionem non admittit. Ex hac divisione feudorum jus locale esse, facile est percipere. In Gallia enim omnia feuda sunt divisibilia præter regnum, sic in Germania: In Britannia verò & Normannia feuda non sunt divisibilia, nam in solidum in eis succeditur, nisi forte foeminae succedant, inter quas feuda dividuntur: alioqui, nisi ex pacto vel tenore investituræ, vel consensu partium, feuda divisionem apud nos non recipiunt.

22. Plures etiam divisiones traduntur, quas omnes in arbore libris de usibus feudorum præfixa, cum eandem explicatione, & commentario Rebuffi, viri doctissimi & in usu forensi exercitatissimi, videre licet: quales sunt illæ quæ sunt de *Feudo jurabili*, & *non jurabili*; & aliæ quas ego hic prudens prætereo; quia cum usu nostro parum convenire videntur: nam apud nos nulla ferè feuda hodie jurantur, licet enim fidelitas semper debeatur, nunquam nisi rarissime juratur. Itaque eas divisiones consultò prætereo, ut non multum ad forenses nostrum usum accommodas. I-

U

mò

(a) 2. F. 55. in fine, & 2. F. 99. (b) §. 7. (c) §. 2. (d) Vid. D. 14. §. 15. (e) 1. F. 6. §. 2. argumento. 2. F. 26. §. 5. & 24. §. 2. ibi: Aliud est. (f) 2. F. 26. §. omnes, & 2. F. 30. (g) 2. F. 55. §. 1. vers. Præterea, vid. D. 12. §. 25.

mò nec earum divisionum, quæ præmisi, membra, pro dignitate satis sunt explicata; sed plenius & planius ex narratione sequentium capitum intelligere licebit, cum de persona tam dantis quam accipientis feudum, cum de investitura & successione in feudo, deque feudi amissione & refutatione, dicemus. Nam in his omnibus divisiones hæ & earum effectus occurrunt, & pro varietate membrorum variæ nascuntur decisiones.

23. Sequitur ut ad usum nostrum forensè accedamus, quæque divisiones in usu sunt apud nos discutiamus. In quo negotio hæc duo præmittenda sunt. Unum, per nostri fori divisiones non tolli eas quæ ex jure Feudali colliguntur, sed nostras ab eis illustrari; neque enim ex iis quas nuper ex jure adduximus divisionibus ulla est, cujus effectus in moribus nostris non elucescat, imò & nostræ cum illis, & illæ cum nostris ita immistæ sunt, ut tantum qualitate, vel qualitatum diversâ specie inter se differant. Alterum est, feuda apud nos ea tantum dici, quæ sunt *perpetua*, & quæ ad heredes transeant: neque enim apud nos sunt feuda *annalia*, nulla *vitalia*, nulla *temporalia*; nihil enim feudi nomine dignamur, nisi id de quo dici potest, quod N. obiit ultimo vestitus & sasitus de tali prædio & tenemento, ut de feudo, & quod R. est ei proximus heres in dicto feudo, id est, in illius prædii dominio utili: dominium enim aliquod apud vassallum esse nisi fateamur, & non usumfructum tantum, in maximas difficultates incurremus, ut antea monui (a). Habet itaque feudum nostrum duplicem respectum: unum ad dominum concedentem, in quo casu illius feudi dominus superior dicitur: alterum ad vassallum, qui ideo *Tenens* apud nos dicitur, ejusque feudum *tenendria*, sive, ut ab Interpretibus dicitur, *tenuta*; ita ut dominium directum ad superiorem semper pertineat (b), utile verò sive tenendria ad vassallum, quam de domino superiore tenet.

24. Divisiones itaque feudorum apud nos in usu sunt tres. Prima in feudum *Simplex* & *Limitatum*, sive *Conditionatum*, nos *Talliatum* dicimus. Et hanc divisionem ex jure antea proposuimus, (c), sed forte in alia significatione; *Simplex* enim feudum hic non est quod cum definitione convertitur, ut antea dixi in prima divisione (d), sed quod ad vassallum, & ejus heredes quoscunque indistinctè, & sine aliqua limitatione, pertinet; qualia sunt ferè feuda apud nos omnia: & semper præsumitur feudum *simplex*, nisi aliud convenerit. *Limitatum* verò feudum, sive *talliatum*, quod lineam directam aliqua ex parte in successione secatur, & propinquiorem, qui alioqui succedere debet, excludit, quales sunt apud nos omnes *Tallie*, sive feuda provisionalia.

25. Unde *Tallie* nomen deducatur, variæ sunt doctorum hominum opiniones; alii enim à voce Gallica (*tailler*) deduci putant, quasi sit *abscisso* sive *intersectio* rectæ lineæ. Sed profectò hæc etymologia plerisque non satisfacit; cum *Tallie* nomen apud plerasque exteras gentes, quibus Gallica lingua ignota est, usurpetur. Alii ab adjectivo (*talis*) deduci putant; quæ quidem derivatio mihi videtur verifimilior (e), quippe concessio fit, non ut ad quoscunque heredes indistinctè feudum transeat, sed ad *tales*, nempe eos, qui in tenore investituræ continentur: neque solum dicitur feudum limitatum, sive talliatum, quod ad masculos tantum descendit, exclusis foeminis, (in qua significatione apud nos frequentatur;) sed quoties tales heredes, qui proximi alioqui non sunt, succedunt. Nam *feudi talliati* nomine omne illud feudum comprehenditur, in quo heredes directi & propinquiore non succedunt: veluti, si feudum sit concessum alicui & ejus heredibus de corpore suo procreatis, feudum limitatum est sive talliatum, quia nulli heredes nisi ex corpore ejus, cui conceditur, procreati succedunt. Neque enim tale feudum ad collaterales extenditur; imò quod majus est, si Mevio & Sempronæ conjugibus concedatur feudum; & heredibus inter ipsos procreandis, & nulli ex eo matrimonio supersint, & Mevius ex alia conjuge liberos suscepit, hi in feudo non succedunt (f): nam hoc feudum stricti juris est, & ad eos solos extenditur, quibus providetur; & ob-

servatur

(a) D. 9. § 11. (b) 2. F. 23. in fine. (c) Vid. § 20. & D. 11. § 25. (d) § 2. (e) Vid. lib. 2. D. 26. § 2. (f) Vid. D. 11. § 26 & 29.

servatur apud Anglos strictissime (a): apud nos quoniam nihil unquam de hac quaestione audivi decisum, dubitare cogor, & licet lex & ratio pro priora parte faciat, nempe quia provisio sit tantummodo heredum determinantum, & feuda sint stricti juris, tamen sæpe remedium ab æquitate petimus, quasi ea videatur concedentis voluntas, ut etiam ulterius ad Mevii quoscunque heredes, ex corpore suo procreatos, feudum extendere voluisse præsumatur. Sed de his feudis talliatis five limitatis in titulo *de feudorum successione*, cujus ille locus proprius est, plura dicemus.

26. Secunda apud nos forensis feudi divisio est in *Hereditatem* & *Conquæstum*. Nam licet etiam conquæstus, communiter loquendo, sub hereditatis nomine comprehendatur, & eisdem privilegiis gaudeat; tamen ubi conquæstus & hereditatis simul mentio fit, tum conquæstus separatim facit membrum feudi ab hereditate. Et hæc divisio cum priora divisione quam ex jure proposuimus (b) de feudo antiquo & novo, in plerisque convenit: nam *Hereditas* dicitur feudum *antiquum*, quod à patre, avo, & superioribus descendit, imò etiam à collateralibus, modo per successionem quis ad illud pervenerit, & in eo mortuus fuerit. *Conquæstus* autem *feudum novum* est, quod in primi acquirentis persona, cum moreretur consistebat, imò & si habeat ex venditione, traditione, donatione, etiam prædecessorum, aut eorum quibus alioqui succedere debeat, modo per successionem ad illud feudum non pervenit. Hujus divisionis effectus apud nos hic est, ut aliter succedatur in *conquæsto* (c), aliter in *hereditate*: de quo effectu postea in titulo *de successione*.

27. Tertia & celeberrima apud nos feudi divisio, est in feudum *Militare*, *Blancum*, *Burgale* & *Ecclesiasticum*. Sunt qui & quintum membrum separatim faciunt, nempe *ad manum mortuam*: sed de his omnibus sigillatim dicendum est. Feudum *Militare* ideò dicitur, quòd ob officia militaria antiquitus debebatur, & hodie nomen retinet, quia adhuc omnia servitia debent esse militaria. Vitiosè à nostris feudum dicitur esse per servitium *wardæ* & *relevis*; neque enim *warda* & *relevium* sunt servitia, sed tantummodo servitium militare concomitantur. Itaque melius loqueremur, si diceremus tenendriam esse per servitium, *wardam* & *relevium*; aut servitium cum *warda* & *relevis*. Quid autem sit *warda* & *relevium* suo unumquodque titulo explicabimus: & tale feudum cum feudi definitione quam præmissimus, & cum naturalibus ejus qualitatibus omnibus convenit. Itaque rectè feudi *proprii* nomine censei potest: in utroque enim tenens seu vassallus ad servitia tenetur, sed honesta. Imò & in hoc convenit maxime, quòd semper præsumptio sit pro hoc feudo, nisi aliud ex tenore investituræ constiterit. Omne enim feudum, quod redditionem servitorum continet, five onus præstandarum sectarum in curiis quas *capitales* solemus dicere, (præstatio enim hæc in curiis species est servitii) sub hoc primo membro continetur. Imò & reliqua omnia feuda eodem jure censentur, licet annuam præstationem habeant: nisi expressa mentio fiat (d), feudum concessum esse pro redditione rei alicujus, nomine *blancifirmæ* vel *feudifirmæ*, vel *burgali*.

28. Dubitari potest de iis præstationibus quæ nomine *Canæ* fiunt, quales apud nos pleræque sunt, utrum nomine *feudifirmæ* an feudi *blanci* censei possunt? Causam dubitationis præbet nomen *Canæ*, quod *album* significat, ut *canos* capillos dicere solemus. Meo quidem iudicio melius à *canone* deducetur, cum idem prope significet. *Canon* enim in jure præstationem annuam, five pensationem innuit: unde *canon frumentarius*, & *canon metallicus*, & *vestiarius*, qui pro militum vestimentis præbebatur, & in Codice Theodosiano hi *canones* videntur *canicæ* dici, ubi vestes, equi, ceteræque *canicæ* species leguntur. Est itaque *Canæ* idem quod *canica*, five *canon*, five certa præstatio annua, quæ nunquam naturam feudi per se, neque speciem tenendriæ immutat, ut nulla alia præstatio annua, nisi exprimatut tenenda in *feudifirma*.

29. Sed quæret aliquis, quid de his formis feudorum dicemus, quæ hodie, vel in curiâ

(a) Vid. D. II. § 25. (b) § 13. (c) Cap. 3. Statutorum Roberti III. cap. 88. quon. attach. (d) Vid. § 5.

curiâ (nam ignorantiam non possum dicere) patronorum, vel importunitate postulantium introductæ sunt, in quibus *summæ alicujus præstatio*, vel *servitium unius comitis*, vel *militis præstatio*, cum hac adjectione, *nomine blanci* sive *feudi franci*; hæcne feuda franca, an verò communia seu propria dicemus? Si communia, expressus tenor repugnabit, in feudo nempe franco teneri? Si francum dixerimus, non minor erit repugnantia; semper enim servitia feudum proprium sive commune inducunt. Itaque in his formis videtur esse repugnantia, quam Dialectici vocant repugnantiam in adjecto: nam adjectiones hæc, tam inter se, quam cum natura feudi pugnant, conditionem feudi incertam faciunt, quæ omnino debet esse certissima, ut tam dominus quam vassallus sciant quibus nominibus inter se obligentur, quidque aut dominus sperare, aut vassallus præstare possit, aut debeat. Sed cum durum esset hanc feudorum formam tollere, in ea sum opinione, ut hæc feuda, quæ & servitium & blancam tenendriam continent, nomine feudorum communium censeantur, & relevium cum warda & maritagio heredis domino debeant, ut prima feudi natura, & principalis ejus qualitas, vanam Blanci mentionem prægravet, ut ad suam naturam & originem trahat. Hujus autem feudi simplicis, cum sit militare, dignitas maxima est, & omnibus aliis feudorum generibus apud omnes nationes dignitate præfertur.

30. Secundum apud nos hujus divisionis membrum, *Blancum* feudum dicitur (a); quod supra monui in omnibus cum feudo *franco* convenire: nam quæcunque de uno verificantur, de altero etiam verificari possunt. Hujus naturam, conditionem, & effectus, supra (b), cum de feudo franco ageremus, descripsimus: utrumque enim hoc feudum à servitiis immune est, fidelitatem tamen utrumque debet, & proinde feloniam in dominum non committere, neque infidias in ejus bona; vitam, dignitatem structas celare vassallus talis debet. Cætera quivis facile colligere potest ex iis quæ nuper de feudo communi diximus (c).

31. Tertium membrum divisionis est feudum *Burgale*, sive *Plebeium*, quod nunquam nobilitat: nam præsumptio juris est, ut antea (d) dixi, Burgenses omnes manuario aliquo quæstu, sive arte aliquâ ignobili, vitam producere. Hi autem *Burgi* apud nos inter regalia æstimantur, neque cum territorio alienantur, nisi expressa eorum sit mentio. Sed *Burgi* præcipue ex immunitatibus & privilegiis, quæ à Principe conceduntur, consistunt, & sua etiam servitia apud nos Principi debent. Servitia autem *Burgorum* hæc sunt; vigiliæ, custodiæ intra burgum, & ejus territorium (nos *libertatem burgi* dicimus,) collationes, indictæ, tributa, quæque alia ejus generis a Principe imponuntur. Imò & alia servitia debent *Burgi*, quæ forte eadem cum feudo communi, viz. militaria; ita tamen ut egredi fines libertatis suæ (ut loquuntur) *Burgenses* non cogantur, nisi majus periculum vel Principi vel reip. immineat. Vidi in investitura, quam *Burgus* de *Innekething* à *Roberto III. Sconorum Rege* acceperat, clausulam redditionis continere, non servitia *Burgi* seu *burgalia*, sed servitia solita & consueta; & proinde militaria hæc erant in principio servitia: à warda tamen, relevio, maritacione & non introitum sunt liberi, quoniam nunquam sunt minoris ætatis, nec maritantur, nec moriuntur. Sed de his singulis postea (e).

32. Quartum membrum divisionis feudi est *Ecclesiasticum*, quod cum triplex esse antea (f) diximus, de singulis nunc dicendum. Et primò, feudum quod *Ecclesia*, vel à Rege, vel à Principe, vel etiam à privato accepit, verè *Ecclesiasticum* dici potest. In hoc genere feudi non tam consideratur personam *Episcopi* aut *Prælati*, quam ipsam *Ecclesiam*, ut *Ecclesia* ipsa vera *Regis* vassalla dicatur. *Prælati* verò tantum *Ecclesiæ* administrator (g), durante vitâ suâ, & quasi tutor est ipsius *Ecclesiæ*, per quem *Ecclesia*, quæ non potest per se præstare, (nempe, debita munerâ & functiones) solet exercere (h). Sed neque ex ejus facto *Ecclesia* tenetur, nisi quatenus locupletior, ad exemplum pupilli, vel minoris, qui lædi ex facto tutoris vel curatoris

(a) 2. F. 104. (b) § 5. (c) § 2. (d) § 16. (e) In fine lib. 2. D. 20 & 21. (f) § 12. (g) *Can. sine exceptione*, § 2. *caus. 12. quæst. 2. & l. 14. C. de Sacros. Eccl.* (h) *L. 4. C. ex quibus caus. maj.*

oris nequit (a). Imò licet administrator in dominum deliquerit, Ecclesia ex hoc facto damnum sentire non debet: ipse tantum, qui deliquit, ab administratione removeretur (b). Si autem Prælatas cum Capitulo deliquerit, licet alioqui potestatem de rebus Ecclesiæ disponendis habeat, tamen Ecclesia non punitur: damnum tamen æstimabitur, cujus dimidiam partem Prælatas, alterum dimidium Capitulum solvat (c). Quòd diximus Ecclesiam, quæ per se facere non potest, per administratorem suum exercere, intelligendum, quatenus Prælatas vel administrator alius de jure facere potest. Nam licet vassallus in bello dominum juvare teneatur, cum tamen Prælati pugnare interdictum sit (d), per substitutum servire possunt (e). Itaque Prælati suos vassallos & tenentes domino, tam in pace quàm in bello, in subsidium & præsidium, mittere coguntur. Imò in curiis capitalibus, earum terrarum nomine, quas tenendrias dicimus, & in feudo de Principe tenent, comparere per substitutos cogendi: nos *sectam* & *præsentiam* in curia Regis exhibere dicimus, & eatenus nomine secularis Baronis, Ecclesia vel Prælatas censetur. Sed raro Prælati hi *sectam* seu *sectatorem* pro se exhibere tenentur; etsi *præsentiam* per procuratorem exhibeant, qui pro utroque sufficit.

33. Aliud feudum *Ecclesiasticum* est, quod ab Ecclesia conceditur, sive in commune feudum, (ut nomine Canæ;) & hæc feuda debent Ecclesiæ servitia, cum warda, relevio & heredis maritacione, quoties occurrunt: sive in emphyteosin, aut ad libellum data sint, quæ in annum censum sive canonem tenentur. Nam feudum *ad libellum dare*, nihil aliud est quàm in perpetuam emphyteosin locare.

34. Tertia species *feudi Ecclesiastici* est, cum Prælatas, sive aliqua Ecclesiastica persona, feudum acquirit, sed non Ecclesiæ nomine quam administrat, sed sibi tantum tanquam privato: quod quidem feudum, licet Ecclesiasticum dici possit, ut antea (f) monuimus, tamen non tam Ecclesiam quàm personam administrantis respicit. Itaque in hoc tanquam communi feudo succeditur: De his autem feudis Ecclesiasticis & eorum effectibus mox dicemus latius: illud tantum admonentes, illa feuda, quæ ab Ecclesia conceduntur in emphyteosin, ad nulla servitia teneri, nisi aut sint communia, vel servitia illa quæ sint in tenore emphyteoseos expressa.

35. Quod ad quintum membrum attinet, nempe *feudum ad manum mortuam*, malui membrum feudi Ecclesiastici facere, quàm principalis divisionis: & differt à priore Ecclesiastico feudo (g), quòd ad servitia nullo modo teneatur, sed tantum recognitionis nomine preces & supplicationes præstet. Nos *mortificationem* dicimus; terrarumque mortificatas, quia Ecclesia, ut dixi, nunquam moritur. *Manus enim mortua* de iis dicitur, quorum possessio est immortalis: *manus* enim pro possessione quæ manibus comprehenditur sumitur: *mortua* tamen in hoc loco pro *immortali*, quòd horum feudorum possessiones sint mortuæ mundo, & proinde Ecclesiæ factæ sunt immortales; eodem modo, quemadmodum dicere solemus, municipium nunquam mori, quia hominibus morientibus, & aliis succedentibus, idem propriè corpus videtur remanere: ut in grege vel navi, cujus cum tabulæ corruptæ & vitiosæ existuntur, novæque pro iis sufficiuntur, materiam disputandi Philosophis præbuit, esset Argo navis quæ Iasonem ad Colchicam expeditionem vexerat, an alia.

36. Licet tamen quadrimembrem hanc fecerim divisionem, accepi à viro magno Davide Magillæo, Advocato postea Regio, trimembrem potuisse sufficere, nempe ut omne feudum sit, vel *commune*, vel *francum*, vel *emphyteuticum*. Cum urgerem de feudo Burgali & Ecclesiastico, respondit sub primo membro contineri posse. Nam & hæc duo feuda servitia debere, & fortasse eadem cum feudo communi, nemo negabit: Ecclesiæ enim administratorem, si non per se, saltem per substitutum, in militares operas teneri certum erat. Quod verò à warda & maritacione erant immunita, hoc ideo fieri dicebat, non ex feudi natura, quæ eadem cum aliis erat communis; sed quòd Ecclesia sive Civitas aut Burgus nunquam moriatur, neque heredem habeat: itaque neque wardam, neque maritacionem debere potest; imò neque re-

X

levium;

(a) L. 74 & 198. ff. de R. J. (b) 2. F. 40. in fine. Vide lib. 3. D. 6. § 12. (c) Distinct. 50. cap. 5. (d) Extr. c. 9. in fine, de voto & voti redemptione. (e) 2. F. 26. § Qui Clericus. 2. F. 30 & 21; (f) § 12. (g) § 32.

levium, quòd feuda hæc sine vassallo nunquam reperiantur. Sanè, quòd ad servitia attinet, multum in Ecclesiasticis feudis Principi præjudicatum est sub umbra Pontificis Romani, cui soli fidelitatem Prælati se deberè putabant, & proinde debita Regibus obsequia denegabant (a).

37. Est & alia, apud nos feudi divisio, in feudum *ipsum prædii*, & *annuæ præstationis ex ipso prædio* (b); ut aliud sit feudum ipsius fundi sive tenementi, aliud annui redditus ex tenemento. Et licet hæc divisio Criticorum supercilium declinare vix poterit, cum non sit unum genus utriusque hujus membri, quòd feudum ipsius fundi sit rei nempe corporalis, annui autem redditus feudum sit jus incorporale, & quasi servitus in fundo: non minùs tamen dicitur in feudo obiisse, qui annum redditum hereditarium habet, quàm qui ipsum feudum: & quòd majus est, qui annum redditum hereditarium habens obiit, jure & privilegiis Baronis gaudet, in hoc, quòd omnium bonorum mobilium optimum quidque cujusque speciei, heredi, & non executori, apud nos relinquat. Itaque, ut ad supradictam divisionem redeamus, feudum *ipsum fundi* est, cum proprietas sive dominium ad quempiam jure Feudali pertinet, sive sit superioritas, quam *dominium directum* dicimus, sive dominium utile, quòd *tenendria* dicitur. Feudum autem *annui redditus* est jus incorporale (quòd tamen pro corporali sumitur) annuam aliquam utilitatem, ex fundo percipiendi: sive ea utilitas sit in pecunia, frumento, oleo, vino, salmonibus, & reliquis rebus, quæ pondere, numero, aut mensurâ constant; sive sit in aliqua servitute, veluti pecoris pascendi, aquæductus, operarum, arandi, stercoreandi, metendi, & similibus; ita tamen ut investituram quis de hac servitute habeat. Et licet potius hæc servitutes hereditariæ dici debeant, obtinuerunt tamen, ut etiam hæc feuda dici possent.

38. Feudum autem *annui redditus* triplex apud nos habetur: nam aliud apud nos annuus redditus, qui *reditus soli* dicitur, aliud *emphyteuticus*, tertius *superficiarius*. De his tribus, quidque unusquisque propriè significet, doctissimus Dominus Skynæus in suo *De verborum significatione* commentario declarat; sed tamen in re valde abstrusa, neque unquam nisi semel, temporibus Mariæ Reginae ejusque regni anno 10. 1551. inter acta Ordinum reperta. Puto tamen hanc trimembrem annui redditus divisionem ab Anglis, ut & multa alia, in nostros mores & usus irrepisse. Nam & illi triplicem annum redditum faciunt (c), licet non iisdem quibus nos verbis utantur: ut unus sit annuus redditus *servitii*, secundus *onerofus*, tertius *ficcus*. *Reditus servitii* is dicitur, quando fundus in feudum à domino datur eâ lege, quòd præter servitium, quòd sibi dominus retinet, id est, præter superioritatem, aliquam etiam utilitatem domino præstet: veluti, si fundum de se tenendum quis concesserit, & ut, præter servitium, etiam decem aut viginti libras vassallus domino pendat, qui *reditus servitii* dicitur. *Onerofus* autem annuus redditus est is, cum dominium fundi est in unius, veluti domini, persona, annuus redditus in alia; aut si dominus fundum uni, annum redditum alteri concesserit, utrumque de se tenendum cum potestate distringendi. Si autem hæc potestas distringendi pro dicto annuo redditu non reservetur in concessione, is annuus redditus dicitur *ficcus*; ubi necesse est domino hujus annui redditus districtum à judice impetrare, & non brevi manu & suâ auctoritate ad districtum procedere. Hæc ut ad nostram divisionem accommodemus, puto *reditum fundi* eundem esse cum redditu qui *servitii* dicitur apud Anglos; nam in dictis locis occurrit, ubi Capellanus dominus fundi dicitur, & quòd fundus tenetur de eo pro annuo redditu. Secundus autem annuus redditus, qui *onerofus* dicitur, eum esse puto qui apud nos *Top-annuall*, non à superficie, sed à capiendò dicitur; jus enim distringendi ei inhæret. Quòd autem alii putent idèò *Top-annuall* dici, quia non ex ipso fundo, sed ex ejus superficie capiatur, parùm cum ratione conve-

(a) Ut D. 3. dictum, & infra. (b) Vulgare enim antea erat in hujusmodi feudis annuorum reddituum ex ipso prædio, mortuo vassallo in non-introitu existentibus, ut totus annuus redditus domino superiori cederet: quòd creditorum heredibus grave admodum erat, nisi ipsi creditores pacto providissent, ut mortuo creditore subvassallo teneretur dominus debitor, creditorum heredes gratis recipere, & obventiones ex non-introitu condonare. Sed hùic malo atque pacto obviam itum est statuto apud nos 42 Sess. 2 Parl. 11. Jacobi Gul. & Mariæ. (c) Vide D. 11. § 30.

convenire videtur. Nam annuum redditum ex superficie aliqua capi, ita ut liberum sit solum, non memini. Semper enim in his annuis redditibus hæc verba insunt [*accessit ad solum dictarum terrarum,*] neque de superficie concessum unquam memini. Tertius autem ille annuus redditus qui *siccus* dicitur, est emphyteuticus, in quo dominus potestatem distringendi apud Anglos non habet, nisi à iudice eam impetaverit. Apud nos pro tribus terminis immediatè præteritis poterit suâ auctoritate distringere.

Diegesis undecima.

De divisionibus feudorum, quæ apud Gallos & Anglos in usu sunt.

SUMMARIA.

1. *Rationem adfert auctor, quare omiserat solennem illam feudi divisionem, quæ habetur in libro Regiæ Majestatis, in militare sc. & foccagium.*
2. *Omissa possessionis mobilium sive Catalorum consideratione, ad jus quo vicini nostri in prædiorum possessionibus utantur, procedit.*
3. *Prima statuum apud Anglos divisio est in temporarios & perpetuos. Temporales rursus dividunt in eos qui ad placitum domini, pro certo annorum numero, vel pro vita: eorum conditio quoad tempus migrandi, & ad vastum. Cartam à domino habens ante investituram, præcarius tantum est possessor.*
4. *Alterum membrum subdivisionis est locatio, pro certo annorum spatio: apud Anglos [*Uras.*] apud nos assedatio vocatur. Differunt à nobis quoad necessitatem migrandi, sine denunciatione expleto locationis tempore.*
5. *In quibus vicini nobiscum conveniant in hisce temporariis locationibus, & in quibus non. Locatio fieri potest ad tempus certum, incertum aut indefinitum: & durante locatione dominus potest distringere, sed non post: & investitæ tacitè obligantur. Saisina non est necessaria, sed si scripta sit, colonus possessionem ingredi potest etiam mortuo locatore: secus apud nos: quid jure Civili hac in re. Jus locandi qui locat habeat. Si sit heres, sit saisitus. Conditiones in locationibus sunt observandæ. De conditione, si merces non solvantur. Omnes conducere possunt, exceptis*
6. *Ecclesiasticis personis, nisi in sustentationem familiæ. Locatio ad heredes vel assignatos non extenditur, nisi specialis eorum mentio sit. Si duo prædia pro una locata sint pensione, uno evicto alterum retinebit.*
7. *Tenentes in vitali statu dupliciter considerantur, vel ut habentes statum pro sua vita, vel pro vita aliena. Qui libere tenentes dicuntur apud Anglos? qui apud nos? & in quibus differunt ab iis qui locationem perpetuam habent. Hi vitales status quomodo acquirantur. In iis non fit successio, nisi ex pacto.*
8. *Qui sint vitales status qui lege deferuntur.*
9. *Status perpetuus apud Anglos, idem est ac feudum apud nos, & subdividitur in Militare & Soccagium. Soccagium & Soccōmannus unde.*
10. *Feudum militare apud Anglos tribus constat, viz. homagio sive hominio, fidelitate & scutagio.*
11. *Quid sit hominium? & in quibus à fidelitate apud Anglos differat?*
12. *Fidelitas dupliciter sumitur, specialiter & generaliter. Discrimen inter hominium & fidelitatem. Feudistæ recentiores rejiciunt.*
13. *De magna Serriendria & Corvagio.*
14. *De scutagio. Scutiferi apud Anglos idem sunt ac armigeri apud nos, qui militaria habent feuda.*
15. *Apud Anglos Scutagium duplex est. Quid utrumque sit? certum ad foccagium, incertum ad militare refertur. Sunt*

- aliqua feuda militaria quæ scutagium non debent : Castrum nemo potest exstruere, sine Regis licentia ; & Rex concedendo castrum, Castelguardiam tantum concedere intelligitur : in qua spectandum utrum quis in sua persona serviat, an pecuniam præstet. Si prius, militare est ; sin posteriùs, foccagium. De jure Francorum. Pro ratione servitii militis integri, dimidii, aut quartæ partis scutagium habens 40, 20, vel 10 dies instructus, cum domino suis impensis in exercitu manere debet : & excusatur si alium æque instructum miserit, quem dominus approbaverit ; ut apud nos in aliis casibus.
15. Quando dies hi incipiunt numerari, & quid si quis ab exercitu abfuerit, & neminem pro se miserit. Heribannum sive Haribannum quid ? Hæc feuda militaria secum trahunt wardam cum relevio & maritatione.
16. De Soccagio. Sub quo apud Anglos omne feudum quod non est militare comprehenditur.
17. De parva Seriendria, quid sit ? & an apud nos usitata.
18. Differentia inter feudum militare & foccagium.
19. De Burgagio. Est species foccagii, & qui tenent in burgagio, foccomanni dicuntur. In burgis omnibus sua quæque consuetudo est observanda, si modo hominum memoriam excefferit.
20. Feudum sive tenendria in liberam elemosynam. Hoc subdividitur in certum & incertum.
21. Mortificationes & apud nos & Anglos prohibentur absque superiorum consensu ; sed Ecclesia tuta erit 40 annorum præscriptione.
22. Tenentes patrimonii Regii. De eorum privilegiis. De libro cujus titulus est Dominus Dei.
23. Tenendria per homagium, sive hominiam, antecessorum. Si tale feudum evincatur, dominus tenetur de evictione, licet vassallus nullam cartam habuerit ; & si dominus non receperit vassallum, potest se liberare ab evictione per disclamationem.
24. Tenendria per extractum Rotulamenti Curie ; quales sunt apud nos tenentes & rentellarii Episcopatus Glasguensis, & monasterii Passletensis, & hereditarii possessores dicuntur. Sitne hæc possessio hereditaria apud Anglos, dubitatur. Apud nos hujusmodi rentellarii in emphyteuses convertuntur.
25. Secunda apud Anglos divisio est in Simplex & Talliatum. Simplex idem ac apud nos, nec transit in heredes nisi eorum specialis mentio facta sit, aut in causa favorabili.
26. Feudum Talliatum apud Anglos, est vel Talliatum in genere, vel Talliatum in specie.
27. Ante Parliamentum Westmonasteriense ab Edwardo I. habitum, Talliæ hæc non erant in usu : ab iis ad nos Talliæ defuisse videntur.
28. Feudum per Francum maritagium quid ? Qui succedunt in hoc feudo, tenebunt sine ullo servitio, ad quartam generationem, & hoc transit ad heredes, licet nulla eorum in carta mentio.
29. Tenendria possibilitate successionis extinctâ apud Anglos quid sit ? Heredibus talliæ deficientibus feudum ad dominum redit, etiamsi de hoc nulla mentio.
30. Reditum feudaliū aliâ apud Anglos est divisio in Reditum servitii, Reditum onerosum, & Reditum siccum, & quid sint ? Statuto generali Henrici VIII. introductæ sunt registrationes contractuum feudaliū, quod eorum exemplo ad nos pervenit.
31. Inter omnes feudorum divisiones apud Anglos nulla feudi Franci mentio, & quare ?
32. Tenendria de villenagio, & villanus quis ? Apud Anglos quædam sunt adhuc scintillæ servitutis, sed nihil ejus apud nos.
33. Quemadmodum feuda apud Gallos dividantur ?
34. Feudum Loricæ quid ? & in quot partes dividatur, & quid sit in capite tenere ?
35. Feudum ex jure Parili quid ?
36. Feudum Burgagii apud Gallos multa habet peculiaria.
37. Feudum Elemosynarium apud Gallos, idem quod apud nos, nec tale fieri potest, nisi à Principe, vel cum ejus consensu. Id duplex apud nos statuitur. Quid sit homo vivens, & moriens ?
38. Aliæ feudorum divisiones apud Gallos.
39. Præcipua & primaria apud Gallos feudi divisio est in Nobile & Ignobile, sive Plebeium. In quibusdam Galliæ partibus, qui nobile feudum possidet, nobilis censetur ;

cenſetur, in aliis partibus non item. I-
gnobilia feuda tributis & exactionibus
ſubjacent, nobilia non. Intra patriam | per tres meſes, & ſuis ſumptibus ſervire
tenentur; ſi extra patriam ſumptibus
domini, &c.

OBJICIET mihi hîc non dubito aliquis, cur in harum diviſionum enume-
ratione, ſolennem illam (quæ libro *Regiæ Majestatis* continetur (a)) feu-
di diviſionem in *militare* & *foccagium*, ſilentio præterierim: ſed fanè, ut inſtituti
mei rationes explicem, ego illam diviſionem nullum commodum, nullam utilitatem
peperiffe moribus noſtris exiſtimo, neque jus noſtrum ex eo elucidatius factum, ſed
potius obſcurius. Malè ſit illi, quicumque is fuit, qui nobis leges Normannicas
(nam apud Normannos hæc diviſio enata eſt) pro noſtris obruſit; quas vixdum i-
pſi Angli receperant, ſi verum eſt librum illum *Regiæ Majestatis* Davidis primi tem-
pore conſcriptum, ut quidam putant. Sed ex eo libro quid *foccagium* ſit, quis *foc-*
comannus intelliget nemo, niſi quòd foccomannus, militi: foccagium, militari feu-
do opponitur; nec in ulla carta aut feudorum conceſſione apud nos *tenuta* ſive *te-*
nendriæ in foccagio unquam mentio facta fuit. Itaque inutilem diſputandi materi-
am, potiùs quàm utilem feudi diviſionem, nobis ille ſcriptor reliquit.

2. Sed ut res tota faciliùs intelligatur, quidque juris in poſſeſſionibus prædiorum
vicini noſtri teneant, etiàm noſtratibus innotefcat, præcipuè cum multæ utilitates
exinde ad noſtros mores, ſive uſum noſtrum forenſem, derivari poſſunt, pauca de iis
ſubjiciam, ut poſſeſſiones rerum mobilium (quæ apud illos & Normannos *Catello-*
rum nomine designantur, ob id, puto, quòd apud gentes ſeptentrionales bona in ar-
mentis & pecoribus conſiſtebant, prout de Scythis narratur) ſilentio præteream tan-
quam ad inſtitutum nihil atinentes.

3. Dividunt Angli omnes prædiorum *ſtatus* (nam poſſeſſiones rerum immobilium
ſtatum prædiorum propriè vocant) in *temporarios* & *perpetuos*, quos hereditarios,
id eſt, feuda, vocant. *Temporales* dividunt in eos, qui ad *placitum domini* fiunt, vel
pro certo annorum ſpatio, vel *pro vita*. De his tribus membris priùs dicendum eſt.
Qui ad *placitum domini*, ſtatum prædii, ſive urbani, ſive ruſtici, naçtus eſt, is ex ar-
bitrio domini poſſidet; id eſt, quodocunque dominus voluntatem ſuam declaraverit,
migrare cogitur; & nihil à precario poſſeſſore differt, de quo in Diegeſi IV. (b). Si
tamen, ante domini denunciationem, araverit, & ſementem fecerit, tantum ei tem-
poris indulgendum eſt, cum libera adeundi & abeundi poteſtate, donec metere poſ-
ſit, & meſſem cum omni ſupelleçtile auferre; quaſi hoc naturaliter omni obligati-
oni & locationi inſit: ſed fructus naturales, id eſt, naturaliter crescentes, neque à
ſolo ſeparatos, relinquere tenetur. Sic in prædiis urbanis, id temporis huic præca-
rio poſſeſſori permittendum eſt, ut commodè poſſit ſupelleçtilem omnem, & in-
ſtrumenta domeſtica, quæ intulit, exportare; ad exemplum executorum, quos teſta-
tor, ſive in ſuis ædibus ſive alienis, teſtamentum faciens conſtituit: nam iis permit-
tendum eſt, quicumque ſit earum ædium poſſeſſor, res teſtatoris omnes, quarum
dominium aut adminiſtratio iis competit, tollere: nec liberè ultro citroque com-
mendi poteſtas iis denegatur; quòd ita ſemper temperandum eſt, ut fraus & dolus u-
trinque abſit. De pauperie, ſive de *vaſto* in re locata dato, niſi culpa ejus factum
fuerit, non tenetur. *Vaſtum* autem nihil aliud, quam *vaſtatum*, per Syncopen: &
tam ipſi locatori, quàm ejus heredi, ad quem reverſio, id eſt, poſt mortem locato-
ris ſucceſſio pertinet, competit. Itaque ruinoſas ædes domino non reficiet. Pre-
carius autem poſſeſſor, ſive ad placitum domini, is etiàm apud eos dicitur, qui car-
tam à domino de prædio habet, nec tamen inveſtitus eſt. Nam licet ex interdicto
unde vi ſit tutus, cum de domini voluntate conſtet: tamen ex voluntate domini mi-
grare quodocunque denunciaverit cogitur; jus enim in re talis poſſeſſor non ha-
bet, ſed ſolus dominus, donec ſalina intervenerit; ſalvâ tamen ei actione contra
dominum, ut ſalinam a domino recuperet. Itaque donec à domino inveſtiatur,
poſſidens hic tantum ex placito tenens dicitur.

Y

4. Secun-

(a) Cap. 27. lib. 2. (b) § 4.

4. Secundum membrum hujus subdivisionis, est locatio *pro certo annorum spatio*, apud Anglos *Leases*, apud nos *affedationes* dicuntur: teneturque colonus, expleto locationis tempore, etiam sine denunciatione, migrare; usque adeo ut si ante locationis exitum sementem fecerit, quæ locatione finitâ in fruges excrefcant, fruges amittat: donasse enim videtur, cum locationis tempus elapsurum, & sibi migrandum sciret, sementem tamen fecerit, cujus messis domino prædium ingrediente relinquenda esset: in quo à nostris moribus aliquo modo dissident: nam expleto locationis tempore, nisi locator denunciaverit, colonus migrare non tenetur; uterque enim in priore conditione tacite permanere videtur. Et hæc *tacita locatio* est, de qua in jure civili (a). Imò licet alteruter conditionem renunciaverit, id est, sive dominus denunciaverit, sive colonus domino se migraturum declaraverit, colonus, expleto locationis tempore, commodum temporis spatium ad colligendam & tollendam messem habebit, ædesque, licet non ad habitandum, tamen pro cura & custodia animalium rustico operi necessariorum consequetur: & sic colonus messem, dominus illius anni integram mercedem habebit. In prædiis autem, sive tenementis, ubi non est messis, sed habitatio tantum, locationis tempus servandum est, nisi tacite nova relocatio convenerit.

5. Sed, ut ad ea redeamus in quibus vicini nostri nobiscum conveniunt, in *temporariis* hisce locationibus, coloni, sive tenentes, ædificia facta recta servabunt; saltem in eo statu in quo fuerunt tempore receptæ possessionis. Itaque nec arva deteriorare, nec arbores frugiferas aut alias cedere possunt; foli enim pars sunt. Si damnum (quod *vastum* illi dicunt) datum fuerit, etiam ab externo, colono ignorante vel invito, in triplum tamen tenetur; & dominus propriâ auctoritate fundum potest ingredi, reservatâ colono actione contra tertium qui damnum dederat; nam ipse immediate domino tenetur de vasto. Utrique autem huic generi locationis hoc tacite & quasi naturaliter semper inest, ut dominus non solutâ pensione possit pro ea distringere, quemadmodum in jure Civili, licet convenerit ne locator colonum removeat: tamen si colonus in pensionis solutione cessaverit, potest eum dominus remove, non obstante priori pacto; quasi tacite locationi, & omnibus locationum pactis, hæc conditio inhæreat, si pensionem solverit, cui derogari non potest (b). Si colonus domini conditionem invertat in prædio, ut feudum sibi vel alteri acquirat, à locatione cadit. Sine mercede locatio non fit (c); sed merces aliquando in sola fidelitate, aut aliqua alia re, pro mercede, consistit.

Res immobilis sine scripto locari apud eos non potest: apud nos, pro uno anno, etiam sine scripto, potest. Archiepiscopi terras suarum Ecclesiarum ultra tempus viginti unius annorum, vel saltem trium vitarum, in contractu locationis specialiter comprehendendarum, & ab initio ipsius locationis computandarum, locare non possunt: ita tamen ut semper conditio Ecclesiæ non reddatur deterior (d). Idem in magistris hospitalium, & collegiis. Locare autem quis potest, aut ad vitam conducentis, aut etiam alterius, aut ad plures vitas, aut ad terminos annorum, aut denique ad vitam, & post eam extinctam ad terminum annorum. Quod si quis locaverit sine mentione annorum, ad vitam conducentis locasse videtur. Locator pro mercede semper distringere potest, durantibus annis locationis, non autem post eos decursos. Inventa omnia tacite pro mercede obligantur. In his locationibus fasina non est necessaria: si tamen locatio scripto fuerit comprehensa, colonus vi scripti possessionem ingredi potest, etiam mortuo locatore. In quo nobiscum non conveniunt; nam apud nos nemo rem vel suam apprehendere potest, nisi tradente possessore, ne quis auctor sui juris, aut possessionis, aut jus sibi dicere, videatur. At secundum jus Civile, derelictam, sive vacuum possessionem, colonus ingredi perfectâ locatione potest. Si non sit vacua, dominus ut vacuum faciat, & colono tradat, conveniendus est. Quod si terra alicui locata fuerit antea, vel in feudum data, colonus propriâ auctoritate non potest ingredi.

In

(a) L. 14. ff. locati. (b) L. 54. § 1. cod. (c) L. 2. ff. cod. (d) Vid. cap. 101. Parl. 7. cap. 11. Parl. 10. cap. 3. Parl. 18. & cap. 4. Parl. 22. Jac. VI.

In his assedationibus necessariò qui locat, jus & potestatem locandi habere debet; & si sit heres, ut sit fasitus requiritur. Fieri enim potest, ut colonus à vero domino pro pensione rursus conveniatur; nisi fortè ex contractu sive scripto locatio descendat: tum enim colono non est permittendum de jure ejus disputare, quem auctorem suæ possessionis agnoverat, licet à vero domino pro eadem pensione post conveniatur; imputabit enim sibi quòd cum eo contraxerit, cujus conditionem ignorabat: nam in jure Civili nemo debet esse ignarus conditionis ejus cum quo contraxerit; conditiones autem quæ in initio convenerant, in locationibus sunt semper servandæ. Si conditio in locatione fuerit apposita, nisi merces ad certum diem solvatur, aut quolibet semestri spatio, licebit locatori possessionem ingredi, aut ut locatio nulla & irrita sit. Tamen merces requiri debet, nec in hoc casu dies pro homine interpellat. Omnes autem personæ conducere possunt, præter Ecclesiasticas. Hi tamen possunt, si pro sustentatione familiæ faciant. Locatio ad heredes vel assignatos non extenditur, nisi specialis eorum fuerit mentio; quod & apud nos observatur. Si duo prædia pro una locata fuerint pensione, uno evicto colonus alterum toto tempore locationis retinebit, pensioque pro rata minuetur.

6. Tenentes in *vitali statu* duplici ratione considerantur, nempe si *statum* habeant pro *sua vita*, quales sunt usufructuarii; vel pro *vita aliena*, veluti si vel Episcopus, vel Abbas, vel usufructuarius alius aliquis, qui administrationem tantum habet durante vitâ suâ, alii locet prædium aut tenementum, durante vitâ locantis. Utrique in fidelitate tenentur, & *liberè tenentes* vulgò *reeholders* dicuntur; licet posterioribus ægrè hoc nomen concedatur. Nec tamen hi soli *liberè tenentes* dicuntur, cum & nomen hoc hereditariis possessoribus aptius conveniat, qui verissime liberè tenentes dici possunt; sed quia dignius & præstantius nomen, & hereditariis possessoribus aptius convenit, prioribus liberè tenentis nomen relinquitur. Hæc idèò, quia sæpe controversum vidi inter eos qui publico consilio præfuerunt, qui nomine liberè-tenentium censerì possunt, cum liberè tenentes ad exercitum sive expeditionem aliquam evocantur; & apud nos hi liberè tenentes, ab iis qui locationem perpetuam habent, distinguuntur. Nam coloni perpetui mercedem solvere solent, alteri omnino à solutione immunes sunt: hi *Assrenters* apud nos, illi *Assrent* tenentis sive *Tacksmen* dicuntur: hi, liberum cum habeant usumfructum, tenentes pro arbitrio in suo usumfructu possunt substituere, & remove; illi non, nisi id in lege locationis caveatur; veluti si locatio fiat colono, & ejus heredibus & assignatis, sive subtenentibus. Hos autem vitales status sive possessiones, quis sibi, vel suâ pecuniâ, vel amicorum ope & operâ comparat, vel lex ei defert: successio enim in hoc statu acquirendo locum habere non potest, nisi id fortè ex pacto aut lege locationis proveniat. Quod autem quis sibi suâ pecuniâ comparat, legem ex contractu sive scripto accipit; nam sine scripto non admittitur, & semper apud Anglos fasina in his est necessaria, cum alioqui talis possessor apud eos jus in re non habeat.

7. Vitales autem status, qui lege deferuntur, sunt, *ususfructus*, *Tertia* ex prædiis mariti, quam lex ejus viduæ defert, & *Curtesia*. Sed quoniam de his peculiaribus tituli sequuntur, explicationem eò rejiciemus, hoc contenti, quod neque *tenens*, neque *liberè tenens* quisquam dici possit, donec possessionem apprehenderit. Et hæc de temporariis possessionibus, sive statibus, id est, de primo membro primariæ illius statuum, sive possessionum, divisionis apud Anglos: de quo fortè prolixius, sed id factum ut secundum divisionis membrum melius elucescat.

8. Secundum membrum primariæ illius divisionis est *status perpetuus*, sive *hereditarius*, quem feudum dicimus: in cujus definitione vicini nostri nobiscum omnino conveniunt; quam definitionem supra cap. 9. (a) require. *Feudum* autem & *status perpetuus* in hoc etiam conveniunt, quòd nisi expressè heredum mentio in investitura fiat, ususfructus tantum censebitur; nisi in testamentis, ubi per testamentum feuda posse disponi invaluit, ut post (b) dicemus. Rursus subdividitur in *Militare* & *Soccagium*, cujus divisionis membra ut facilius intelligantur, res ipsa ab ipsis fontibus

tibus videtur repetenda. Dixi in Diegesi quartâ, (a) boreales gentes, robustiores fervientium secum ad bella ducere solitas, & quasi comitibus in præliis usas; partâ victoriâ, ejusdem præmia cum iis partiri etiam consueviffe: ita tamen ut fructuofiora arva sibi retinerent, steriliora suis concedere soliti; obsequii tantum nomine retento, & exactioibus servitorum militarium, quoties rursus belli se occasio obtulerit. Et hæc militaris fuit feudi origo, ut antea diximus. Alios autem imbecilliores fervientes, & quibus

Frigidus obstabat circum præcordia sanguis,

ad rura excolenda amandabant, sub præstatione annua vel census vel operarum rusticarum. Itaque hi quasi adscriptitii coloni *dominicum* (quo nomine terræ dominicales in feudis significantur) arabant, ferebant, metebant. Et quia singuli suis vicibus operas exhibebant, & atrâ seu vomeres præbebant, hoc genus operarum *focagium* dictum est, à *focca*, quæ antiquâ Germanicâ linguâ *aratum* seu *vomerem* significat; & *Socomannus* arare & excolere dominicum fundum tenebatur: qui mos adhuc frequens est in Lituania, Livonia, & multis aliis septentrionalibus regionibus. Itaque ab ipsis initiis nihil commune *socomannus* cum milite habebat; progressu temporis factum est, cum domini pecuniâ egerent, ut coloni hi (si qui rei colligendæ intentiores erant) operas suas à domino pecuniâ redimerent, & pro his annuam pensionem vini, olei & frumenti, aliquando & pecuniæ, & similibus, præberent. Manebat tamen veteris *focagii* nomen, licet servitia & operæ in annum censum mutarentur; unde natæ sunt emphyteuses, & alia omnia feuda, quæ & apud Anglos & nos hodie in usu sunt.

9. Sed ut ad hujus divisionis primum membrum, nempe *Militare* feudum, redeam, licet ex ea divisione quæ ex jure est, quamque ex usu nostro antea proposui, cognitio ejus satis elucescat, tamen cum singularia multa in hoc genere feudi obtinentur, aliqua ex Anglorum statutis subjiciemus. Feudum militare hæc tria continet, sive ex his tribus constituitur, nempe ex *homagio*, sive *hominio*, *fidelitate* & *scutagio*: & hæc tria alii tria membra separata militaris feudi constituunt. Utrique in re ipsa conveniunt; quod manifestum erit, si tria hæc membra quid inducant, explicemus.

10. *Hominium* autem, ut antea (b) monui, non solum apud Anglos, sed etiam apud alias gentes, propriè & specialiter sumptum, à *fidelitate* differt. Nam *hominium* quid majus est, nempe cum quis genibus flexis apud dominum sedentem, inferis inter domini manus suis, se *hominem* ejus profiteretur, terrasque eo nomine tenere & tēturum, fidelemque pro eisdem tetrīs ei futurum hominem contra omnes mortales jurat (c), exceptis Regis & aliorum dominorum superiorum personis: & in militari feudo tantum locum habet. Si uxor sit vassalla, maritus pro ea jurabit, quia illa nullius hominis mulier honestè dici potest nisi viri sui. At fidelitas non solum militari feudo, sed etiam omnibus feudis, imò usufructui, communis est; nec in eo tantum opus est veneratione, stans tantum super librum (ut moris est adhuc) jurat vassallus se fidelem domino futurum. Et hæc prima est inter *hominium* & *fidelitatem* differentia.

Alia est, quod *hominium* non nisi præsentem domino juratur; *fidelitas* etiam vicario domini, sive is sit Senescallus, sive Ballivus. Tertia, quod qui per *hominium* tenent, corpus, bona & facultates omnes, pro domino & ejus libertatē, alienare seu hypothecare tenentur; non item qui per simplicem fidelitatem. Adde quod Prælati *fidelitatem* jurare tenentur, non *hominium*; neque in *fidelitatis* præstatione tantum opus est reverentiâ, quantam in *hominii* præstatione. Sanè *hominium* dignius esse *fidelitate* constat, ex nobili illa controversia inter Adrianum Pontificem & Fridericum primum Cæsarem. Ut in cæteris capitibus, sic inter eos convenit, ut Episcopi Itali (quos homines suos sibi que *hominium* debere Imperator contendebat)

juramentis

(a) § 3. (b) § 9. (c) 2. F. 99.

juramentum tantum fidelitatis, sine hominio, in posterum Imperatori præstarent. Imò indignissimè ferebat Papa, Episcopos, quos deos & filios excelsi vocat, homagium Imperatori præstare, aut manus suas sacratas laici & profani Cæsaris manibus immittere, ut moris est hominum facientis, quod minimè tolerandum erat. Hæc quàm bene cum sacra pagina conveniant nemo est qui nesciat. His tamen Papalis monarchia fundamentis exstructa est, & misero orbi illufum. Formam autem *hominii* sive *fidelitatis* jurandæ Littletonus, & alii Angli Scriptores habent: quomodo autem fidelitas apud exterarum gentes jurabatur, habet Duarenus (a).

11. Dixi antea fidelitatis nomen dupliciter sumi, specialiter & generaliter: specialiter, quando vassallus domino fidelitatem jurat; generaliter, quando subditi Principi suo jurant. De hac duplici fidelitate textum habemus expressum in Tit. de Pace Const. (b) cujus hæc sunt verba: *Vassalli à nobis investituram accipiant, & faciant fidelitatem, sicut vassalli ceteri omnes, & cives à decimo sexto anno ætatis ad septuagesimum.* At Interpretes recentiores feudorum, hanc distinctionem *hominii* & *fidelitatis*, quasi ab imperitis confictam, impatienter ferunt; unumque esse hominum cum fidelitate, & fidelitatem cum hominio, hominumque tantum esse præstationem fidelitatis volunt; ut hominum sit actus quò fidelitas juratur, fidelitas autem ipsa fides quæ toto vitæ tempore præstatur: nam quicumque fidelem alterius se profiteretur, & hominem illius se profiteretur; hominum enim semel tantum præstatur, fidelitas semper, manente feudo: quod nihil aliud est, quàm si quis vassallus debito tempore investituræ, aut à domino requisitus, se hominem ejus fidelem, contra omnes, nisi dominum superiorem, juret. Sed de fidelitate feudali, deque ejus ab hominio, aliisque differentiis, postea fortasse plura.

12. Inter militaria servitia numeratur & *magna Seriendria*, quæ nihil aliud est, nisi magnum servitium militare, quod quis præsens, sive in propria persona, Principi debet: qualia sunt, vexillum Regium in bello gestare, quod apud nos proprium est clarissimæ Scrimgerorum familiæ; sic & ejus hastam ferre, aut eum die prælii armis induere; nam Humius Atonus pro eo servitio aliquot latifundia tenet. Alia etiam sunt servitia his similia, exercitum Regium ducere aut instruere, aut in die Regiæ coronationis ensam Regis portare, pincernæ aut dapiferi munera subire, vel si quis sit Scaccarii Camerarius, & si quæ alia apud illos sunt servitia quæ sub *magna Seriendria* includuntur. Sane similia servitia apud nos multa sunt, licet nomen sit insolens. Et licet hæc magna seriendria tantummodo in propria persona Regi præstanda omnimodo sit, tamen est servitium quod *Corvadium* dicitur, quod etiam inter magnas Seriendrias numeratur, nec tamen præsentiam personalem requirit. Est autem hoc genus servitii, castri sive propugnaculi à Rege alicui commissi custodia: nam antiquitus nemo turrim sive propugnaculum in regno exstruebat, quod non Regis fuerat; & observatur tantum in limitibus, qui regnum utrinque distinguunt: nempe cum quis pro servitio tenetur cornu inflare Scoto irrumpente, (magnitudine credo periculi servitium extollente,) si buccinator sive cornicen hic de Rege teneat: alioqui si de alio quàm de Rege teneat, servitium tantum militare est, & non magna Seriendria. Nam hoc peculiare est omnibus Seriendriis, etiam parvis, ut de Rege teneant immediatè, alioqui eo nomine digna non sunt. Et hæc prima militaris servitii species est.

13. Secunda species servitii militaris est *Scutagium*, quod nihil aliud est, nisi servitium scuti in bello ferendi, domini juvandi causâ: nam sub *scuto* reliqua omnia arma militaria comprehendebantur. Hinc *Scutiferi* apud Anglos, qui apud nos *Armigeri* dicuntur, vulgo *Esquires* & proinde *scutagium* est militare servitium omnino: solebant enim militantes scuta gestare, in quibus propria familiæ cujusque insignia erant descripta. Sed mirum sane cuius videri potest, cur Angli militare feudum, nempe *Scutagium*, à scuto derivabant, Galli à lorica, unde [*siejs d'haubert*] id est, feudum *Loricæ*. *Scutum* sane apud Romanos præcipua erat armaturæ pars, quod qui amittebant, nisi justam amissionis causam reddere poterant, loco movebantur;

Z

non

(a) Cap. 24. disp. feudal. (b) § 1.

non autem qui gladium. *Scutum* autem non ex ære aut ex ferro antiquitus, sed ex confutis bouum tergoribus fiebat. Hinc Ajax *clypei dominus scriptor* dicitur, Achillem *decem terga bouum* in scuto gestasse testatur Ovidius. Loricæ etiam ex loris confuto corio apud veteres fiebant, ut testatur Varro: pectoralia enim militum ex crudo corio fiebant. Sed & apud Græcos antiquitus lorica ex confutis annulis constituisse testatur Virg.

Loricam confertam hamis auroque trilicem :

Qualis est hodie nostrorum montanorum magna ex parte armatura. Postea pro integra armatura lorica cœpit usurpari, unde apud Gallos *feuda lorica* dicuntur, quæ Angli *scutagia* dicunt. Sigonius Latinè *loricatos* equites appellat, quos Græci *cataphractos*. Utcunque est, sive sint *scutiferi*, ut apud Anglos; sive *loricati*, ut apud Gallos; sive *armigeri*, ut apud nos; sive vassalli, aut potius valvassores, sive valvassini, ut in jure communi, ii sanè intelliguntur qui ob militares operas feuda sua peculiariter acceperunt.

14. Sed ut ad Anglorum *scutagium* redeamus, est quidè *scutagium* duplex, *incertum* & *certum*. *Incertum scutagium* est, quando publicæ expeditiones ad reprimendos hostes, sive rebelles in ordinem redigendos, fiunt; quibus finitis comitia publica solebant indici. Quòd si quis *scutifer* in ea expeditione abfuisset, taxabatur ad certam quantitatem domino feudi appendendam. Ea summa quia incerta erat, (nam, pro qualitate expeditionis, aliquando major, aliquando minor summa imponeretur) incertum erat *scutagium*: & propriè *scutagium* dicebatur, & de eo intelligendum est, quoties de *scutagio* generaliter loquimur. Quòd si summa illa pecuniæ, vel ex tenore feudi, vel ex regionis perpetua consuetudine, certa sit, tum dicitur *scutagium certum*; & sub militari servitio non includitur, sed tantum sub *focagio*. Nam cum variæ de *scutagio* controversiæ orientur, statuèbatur in comitiis publicis, quantum quisque, qui per militare servitium teneret, domino solveret (nisi consuetudo aut continuus usus aliud observarit:) & hoc *scutagium* dicitur *certum*. Et sic, ut dixi, non omne *scutagium* militare est, sed tantum illud quod incertum est. Sic aliqua sunt feuda militaria quæ *scutagium* non debent, quale est illud quod *Castelguardiam* dicunt, quando vassallus tenet feudum pro custodiendo certo loco, vel certa turre castri dominici, cum à domino legitime præmonitus fuerit, & hostis in iis partibus expectatur. Castrum autem aut propugnaculum nemo in regno potest exstruere, sine Regis licentia: & hæc omnia castra sive propugnacula ex jure Regis sunt; & Rex castrum concedendo cum terris, tantum custodiam, sive *Castelguardiam*, concedit: alioquin *Castelguardia* ad subditum pertinere non potest. Sed in hac *Castelguardia* spectandum est, utrum quis in sua, ut aiunt, persona paratus sit, & debeat fervire, an pecuniam tantum præstare. Prius servitium militare est; posterius tantum *focagium*. Ex jure Francorum nullus privatus custodiam castri limitanei habere potest, nisi ex mandato Regis, *L. quicumque C. de fund. limit. lib. 11*. Illud tamen non est prætereundum, quod si *scutagium* quis, sive unius militis servitium debeat, id est, si integrum feudum militare habeat, is quadraginta dies in exercitu, suis impensis instructus, cum domino manerè debet: qui dimidium tantum militis servitium debet; viginti solum dies: si quis quartam partem, decem tantum. Nec tamen omnino ipse proficisci tenetur in militiam; aut dominum in bello in persona propria, ut aiunt, comitari, si alium æquè instructum armis & equis à domino probatum pro se miserit (a): quod & in religioso & fœmina apud nos observatur; quo casu ipsi militare in sua persona non tenentur, si alii idoneos milites ad exercitum præ se mittant.

15. Sed quæret aliquis, quando dies hi incipient numerari? Dicendum à die lustrationis totius exercitus, aut saltem ab eo die quo primum in hosticum exercitus penetraverit. Si de præsentia in exercitu quæstio oriatur, *Mareschalli* testimonium suffici-

(a) 2. F. 55. § firmior 1.

fufficiebat. Quòd fi quis ab exercitu abfuerit, nec quenquam pro fe miferit, mulcta ei indicitur, & ex mulctæ quantitate hæc divifio *scutagii* oritur. Nam dies certus femper à dominis dicebatur, quo vaffalli ad militiam evocabantur, à Feudiftis *Heribannum* five *Haribannum* dictus, à voce *heri* five domini, alii ab here Germanica voce, quæ domini mulctam fignificat. Nam qui ad eum diem non venerant, à domino certâ mulctâ puniebantur: quod Ulpianus, *non respondere ad edictum* vocat; licet alii malint ibi legere, *ad delectum*. Et quia certa erat illa mulcta five pœna pecuniaria, *scutagium* certum dictum est, & in *focagii* naturam abiit: alioqui trahunt omnia hæc feuda militaria fecum *wardam* & *Relevium* cum *heredis maritatione*; licet alioqui ab aliis fervitiis, nifi militaribus, fint immunia.

16. Sed ut ad noſtram divifionem revertamur, quæ est in feudum *militare*, & de *focagio*, quoniam de militari aliquid diximus, fupereſt ut de *focagio* non nihil addamus, ſub quo apud Anglos omne feudum quod non eſt militare comprehenditur; qualia ſunt *parva ſeriendria*, *feudifirmæ*, *burgagium*, & feudum quod in *puram eleemoſynam* datur, & ſi quæ ſint his ſimilia, quæ non ſunt militaria: nam negatio unius membri affirmationem alterius inducit.

17. *Parva autem Seriendria* nihil aliud eſt niſi parvum ſervitium, quod quis annuatim Regi præſtare debet: neque personali hæc præſentiâ opus eſt, veluti, ſi quis Regi annuatim teneatur reddere arcum, lanceam, phatetram plenam aut vacuam, par chirothecarum, five calcarium; quales apud nos præſtationes ſunt frequentes. Nomen tamen *parva Seriendria* apud nos penè inauditum, niſi quod ſemel memini inter Gulielmum Hamiltonum & Alexandrum Stuartum, cum gravis controverſia eſſet de terris quæ de Rege in *parva Seriendria* tenebantur, utrum feudum illud eſſet militare, & proinde *wardam* cum *relevo* & *maritatione heredis* deberet, necne; Senatam quæſtionem integram ad comitia regni publica rejeciſſe, ne in re nova aliquid videretur ſibi arrogare.

18. Et ut ad *focagium* redeamus, hoc etiam peculiare diſcrimen à feudis militaribus habet, quòd mortuo vaffallo custodia heredis pupilli, & etiam feudi, ad proximum agnatum, qui non eſt ſucceſſurus, pertineat; qui tamen ex fructibus feudi pupillaris ſuum commodum non faciet: nam ad rationes reddendas tenetur, & quod ſupereſt deductis expenſis reſtituet; & idem penè eſt cum eo tutore, qui & in jure, & apud nos, *legitimus* dicitur, niſi quòd ad immediatè ſucceſſurum non ſemper pertineat, ſed ad proximum ex linea matris, ſi feudum ſit paternum. At in feudo militari, & custodia ipſius feudi, & heredis minoris, donec vigefimum primum ætatis annum compleverit, ad dominum feudi pertinebit: & interea dominus fructus ſuos omnes faciet; niſi quòd cogatur heredem pro dignitate educare; caſtra, ædificia, facta tecta ſervare; hortos, piſcinas, columbaria, & ſi quæ ſint his ſimilia, in eadem conditione heredi tradere, in qua ipſe ea recepit.

Præterea ſi moriatur dominus ejuſmodi feudi, jus illius custodiae tranſmittet ad ſuos executores, qui etiam fructus omnes ſequentium annorum durante custodia percipient; ſi id nominatim teſtamento caverit: alioqui ſi nihil in vita expreſſerit, ad heredem, & non executores, fructus hujus wardæ pertinebunt. Aliter in custodia *focagii*; hæc cum hic cuſtos tantum ſit, fructus ſuos non facit, & cum nudam tantum habeat adminiſtrationem, nihil ad executores tranſmittit, ſed proximus agnatus, modò non ſit pupillo ſucceſſurus, custodia tenebit (ut in legitima tutela,) & non adminiſtrata, five non collecta, colliget. Illud autem valde durum videtur, quod apud eos, mortuo hoc cuſtode *focagii*, perimatur actio rationum reddendarum, & pupillus ab omni repetitione fructuum ab ejus executoribus excludatur. Sed hoc apud eos generale eſt, nullum executorem, niſi proſequentem Rege, de rationibus reddendis teneri. Ratio erat, quod mortuorum facultates Episcoporum ut plurimum fidei & adminiſtrationi concedebantur, ſine rationum redditione; quoniam eorum fides ſpectata ſatis videbatur, & ab omnibus quaſi generaliter approbata. Illi rursus executores ſuos ſubſtituebant, eoſque immunes à rationibus reddendis eſſe volebant exemplo ſuo. In hoc *focagio*, dominus feudi relevium habebit, id eſt,

unius anni redditus ex prædio : quod apud nos non observatur, nisi expressè convenit, ut in introitu cujusque heredis annuus redditus duplicetur.

19. *Burgagium* autem species est *focagii* etiam, & qui tenent in *burgagio focomanni* dicuntur, sive burgus ille sit regius, sive de aliquo privato domino, sive Ecclesiastico, sive laico, teneatur; quales sunt apud nos burgi, qui Baroniarum burgi dicuntur, licet apud nos burgi non habeantur, qui de Rege non tenent. In his omnibus burgis consuetudo, si non sit legi contraria, servanda est; modò illa consuetudo sit præscripta & supra hominum memoriam, quæ sexaginta annorum spatio includitur: exempli causâ, in his burgis aliquando minimus natus, excluso primogenito & aliis se prioribus, succedit, quod est mirum. Hoc tamen illi te tuentur, quod minimus natus plerumque sit indigentior, potiusque ei sit consulendum & subveniendum, quam adultioribus, qui sibi per ætatem possunt providere (a). Aliquando omnes per capita succedunt: alicubi etiam, in burgis, uxor omnium prædiorum mariti usumfructum habet; alibi nisi tertiam; apud Gallos dimidiam (b): apud alios, quemadmodum apud nos, nihil juris in prædiis mariti urbanis uxor habebit, nisi specialiter investita fuerit. In quibusdam burgis testari licet de prædiis burgalibus, in aliis non: diversæque aliæ consuetudines in usu quotidiano sunt; quæ omnino sunt observandæ, si modò tales sint, quæ memoriam hominum exceperint. Nam, ut monui sæpius, jus Feudale locale est, & pro diversitate locorum sæpissime variatur.

20. Feudum etiam illud, quod in *libera elemosyna* dicitur, nomine *focagii* comprehenditur: & de hoc feudo in superiore Diegesi diximus (c), nisi quod illi *liberam*, nos *puram* elemosynam vocamus; nam cetera omnia quæ ad hoc membrum attinent conveniunt. Subdividunt tamen illi hoc genus feudi; nempe, in illud quod *certum* servitium debet, & quod *incertum*. *Certum* nempe, si convenerit, aut in fundatione (ut loquimur) insertum sit, ut annuatim talia servitia, tot missæ, tot orationes pro animabus benefactorum suorum seu fundatorum celebrentur (d), aut certa summa pecuniæ pauperibus erogetur: & hæc anniversaria dicuntur, quia quoque anno vertente fiant; in quo si Ecclesia vel Ecclesiastica persona cessaverit, dominus feudi distringere potest, quia *certum* est servitium. *Incertum* autem est, quando quotidianæ sive continuæ præces indicuntur pro animabus fundatorum, & heredum suorum; in quo si cessatum fuerit, heres fundatoris sive dominus fundi distringere non potest, sed adeundus est ordinarius Episcopus illius Diocesis, qui censuris Ecclesiasticis cogat Ecclesiasticam personam satisfacere. Notandum & illud in hoc genere servitii, quod feudi dominus immediatus Ecclesiam suam, sive Ecclesiasticam personam, ab omni alio servitio, quod pro eo fundo dominis superioribus debetur, tenetur liberare, & indemnem præstare. Nam hi tenentes, ut dixi, ab omni servitio liberi sunt.

21. Sed quoniam ex illis feudis, quæ in *puram elemosynam* conceduntur, maximum præjudicium dominis superioribus nascitur; neque solum *wardâ* & *maritatione* heredis privantur, sed etiam *omnibus servitiis* & *eschetis* terrarum, & Ecclesiarum *patronatu* sive *advocatione*, carent: itaque tempore Edvardi post conquestum primitatutum fuit, ne quis terras suas in liberam elemosynam concederet in futurum sine domini superioris consensu; quod & nos hodie observamus. Nam si quis prædium aliquod sive terras in *puram elemosynam* Ecclesiæ alicui concesserit (quod *mortificare Ecclesiæ* dicimus) sine consensu Regis, si de eo teneantur, vel superioris alicujus, quicumque is sit, concessio illa irrita est, etiam ope exceptionis, non obstante etiam quacunque præstatione: licet alioqui Ecclesia de jure suo, post quadraginta annorum possessionem, non teneatur docere.

22. Sunt & alii tenentes, qui patrimonii regii, sive antiqui, dicuntur. Nam tempore Edvardi (qui in Divorum numerum relatus est) & Gulielmi Conquestoris, Regum Angliæ, patrimonium quoddam in regios usus separatum est; quod antiquum dominium, & ejus tenentes antiqui domini tenentes dicebantur. De hoc dominio;

(a) D. 7. § 18. (b) § 36. (c) § 35. (d) Lib. 2. D. 1. § 5. & D. 3. § 35.

deque prædiis quæ in eo continebantur, extat liber ab eodem Divo Edvardo conscriptus, cui titulus est *Domus Dei*. Sed hoc genus tenendriæ separatam divisionis membrum non facit, privilegiis tantum distinguitur ab aliis : nam hujus patrimonii tenentes, quoties quæstio de suis terris versatur, vel de re ad suas terras pertinente, extra dominium suum in iudicium extrahi nequibant, aut super assisa aut inquisitione cogi : ab exactionibus publicis, sive iis quæ pro venditione rerum mobilium in nundinis publicis imponuntur, immunes sunt ; nisi Regi placuerit etiam expresse iis vectigal imponere. Inde emanasse puto, quod proprium Regis patrimonium apud nos ab exactionibus sit liberum, nisi Rex aliter expresserit : pro aliis terris, quas hi tenentes extra hoc dominium possident, jure communi relinquuntur. Et sane hi tenentes nostris tenentibus *Senescallie* non sunt ab similes.

23. Neque ego illam tenendriam, quæ vulgò per *homagium antecessorum* dicitur, inter membra hujus divisionis pono, cum non sit species ab aliis separata, sed privilegio tantum distinguitur. Hæc autem species feudi talis est. Si vassallus in iudicio probare poterit, antecessores suos ante hominum memoriam, aut tanto tempore quod præscriptionem inducet, antecessoribus domini sui perpetuum fecisse *homagium*, & dominum eum pro vassallo agnovisse, & investivisse ; hoc casu, tenetur hic dominus, vassallum suum immunem ab omni servitio alterius cujusquam domini pro eo fundo præstare : & si vassallus talis controversiam feudi patiat, dominus de evictione tenebitur, etiamsi vassallus nullam cartam habeat, aut, si quam habeat, eam causam onerosam aut clausulam de evictione non contineat : & evicto fundo, dominus ei fundum ejusdem bonitatis & quantitatis præstare tenebitur. Quod si dominus nunquam eum in tenentem receperit, licet ejus antecessores a vassalli antecessoribus perpetuo & ultra hominum memoriam *homagium* susceperint, ab evictione poterit se liberare per disclamationem : & tum vassallus per idem servitium de domino immediate superiore tenebit, per quod de priore domino disclamato antea tenebat. De hac *disclamatione*, quæ propria est tam domini quam vassalli, in titulo *Quibus modis feudum amittatur*, plura dicemus. Hoc autem feudum, quod per *homagium antecessorum* tenetur, in multis cum feudo antiquo (de quo supra) convenit ; & proinde, si novum quoquo modo semel fiat, id est, si vassallus alienaverit, licet postea acquisiverit, feudum illud non amplius dicitur feudum per *homagium* sive *homagium antecessorum*, sed tantum *novum*.

24. Est & alia tenendria, quæ per *extractum rotulamenti Curie* apud illos dicitur, vulgò *Copie of ane Court-roll*. Hanc utrum inter temporarias possessiones an hereditarias reponam plane incertus sum. Nec minor incertitudo apud ipsos Anglos est, sive hæc tenendria ad placitum domini temporaria, an verò hereditaria. Hoc autem genus tenendriæ tale est ; cum tenens, neque cartam, neque fasinam, neque aliquam dispositionem feudalem monstrare poterit, & si quis ab eo rogetur quomodo teneat, non habet quod respondeat, nisi se ad placitum domini tenere : non quod hos tenentes dominus pro arbitrio migrare possit cogere ; sed quod nullum aliud sui feudi instrumentum habeant, nisi placitum domini, sive voluntatem ejus, exacto curiæ declaratam & testatam. Et id ut domestico exemplo elucescat, *tenentes & rentellarii Episcopatus Glasguensis, & monasterii Passetensis, hereditarii possessores* dicebantur, & ita senatus aliquando censuit : & si quis ab his *rentellariis* cartam sive fasinam suæ possessionis exegisset, extractam tantum curiæ domini sui habebant, quod non solum iis pro usufructu prædiorum suorum sufficiebat, sed etiam heredibus & proximè successuris, ut in locum demortuorum substituerentur. Imò & vidua, quamdiu in cœlibatu permanebat, ejus privilegio fruebatur. Quod si talis possessio vacaverit, sive per successionem, sive per resignationem in favorem alterius, hæc successio sive resignatio tantummodo in curia admittebatur ; & ex placito domini fiebat. Alioqui neque heres, neque cessionarius jus ullum in prædio constitutum habebant, nisi actis curiæ confiterit de jure tam antecessoris quam resignantis. Itaque *tenentes* hi, ex copia sive extracto rotulato, dicuntur apud nos *rentellarii* ; in quibus tanta solennitas non semper requirebatur : sufficiebat enim, si substitutio vel

heredis in demortui locum, vel novi tenentis in locum antiqui, sub solo chirographo domini fieret, etiam extra curiam.

Est & alia causa apud Anglos, cur hi tenentes ad placitum domini dicantur; quod ex summo jure putent, dominum cogi non posse, ut proximè successurum in locum demortui admittat: alioqui quid compositione aut transactione opus esset, quæ tamen in novi tenentis admissione semper interponitur? Alii tamen, non minoris auctoritatis, *hereditariam hanc possessionem* putant, nec dominum posse causam possessionis invertere, aut aliis quàm heredibus concedere: itaque sane hæc possessio hereditaria apud Anglos, necne, (ut eorum verbis utar) *Causidici certant, & adhuc sub judice lis est.* Nec minor apud nos controversia fuisset, nisi dominorum importunitas miseris tenentes hoc genus tenendriæ mutare in emphyteusin invitos & nolentes coëgisset; cum alioqui in emphyteuses eadem prædia aliis essent concessuri: & proinde apud nos jam omnes qui antea erant *rentellarii, emphyteute* facti sunt.

Porro in hoc genere tenentium notandum est, quod apud Anglos sua prædia aliis possidenda locare ultra terminum unius anni sine domini voluntate non possunt; neque arbores crescentes cædere, nisi quatenus ad reparandam habitationem sufficeret; alioqui à feudo cadent. Et hæc de divisione possessionum, & de prima feudi apud Anglos divisione, in *militare sciz. & foccagium.*

25. Secunda solennis feudi apud Anglos divisio est in *simplex & talliatum*, sive *limitatum*. De simplici antea dixi, in Diegesi superiore (a); nam de definitione feudi simplicis & ejus effectibus omnino inter nos convenit, neque alia ab iis quàm à nobis dicuntur. Hoc tamen in feudo simplici annotandum, quod non transit ad heredes, ut dixi (b), nisi eorum specialis mentio facta fuerit; nisi si feudum testamento relictum fuerit (c), aut in liberum matrimonium, aut puram eleemosynam concessum. Nam in his, etiamsi nulla de heredibus sit facta mentio, tamen in primo favor ultimæ voluntatis, in secundo matrimonii, in tertio favor Ecclesiæ, latius interpretari faciunt: nam plenissimè defunctorum voluntates, & aliæ causæ favorabiles sunt interpretandæ (d). De hoc feudo simplici hoc tantum annotandum; nempe feudum esse simplex quod ad aliquem & ejus heredes pertinet indistincte: neque quis plus juris in feudo habere potest, quàm si is simplex feudum habeat.

26. *Talliatum* autem feudum, sive *limitatum*, subdividunt in *talliatum in genere*, & *talliatum in specie*. *Talliatum in genere* est, si feudum alicui & ejus heredibus ex corpore procreatis sit concessum; nam nulli alii heredes succedunt, nisi ex ejus corpore procreati; & his deficientibus feudum ad dominum redit. Sic feudum masculinum talliatum in genere dicitur, neque quis in eo succedit, nisi ex continua linea masculina descendat. *Talliatum in specie*, sive specialiter, dicitur, si feudum alicui & heredibus inter ipsum & Cornelliam suam conjugem procreatis concedatur (e). Nam licet ex aliis conjugibus liberos susceperit, non tamen hi in feudum succedunt, quia feudum specialiter ad liberos ex Cornelia conjuge suscipiendos limitatum est. Sed si Mevio & ejus sanguini feudum concessum sit, simplex feudum est, & ad quoscunque heredes pertinet: si Mevio & ejus femini, talliatum dicitur feudum, & ad descendentes ex eo pertinet, & non ad collaterales.

27. Sciendum autem est, quod ante Parliamentum Westmonasteriense, quod ab Edvardo I. habitum est, anno Domini _____, talliæ hæc non erant in usu (f); sed semper proximus ex sanguine paterno succedebat. In iis comitiis singulis permisum est, feuda sua quibus vellent providere. Inde plurimæ talliatorum feudorum species & formæ natæ sunt, dum non minus sibi & quibus vellent heredibus provide licere putaret unusquisque, quàm cui vellet alienare. Ab iis ad nos tallias defluxisse puto, neque ante ea tempora *talliæ* sive *talliatum feudi* ullam mentionem reperi. De diversitate sive diversis speciebus talliarum, non est opus quod immorfer, cum eæ ex tenore dispositionis legem capiant: semper enim inspiciendum quibus heredibus dominus providere voluit, idque perpetuò servandum est. Plura de talliato feudo in proprium de hoc titulum remittimus:

28. Inter

(a) § 24. (b) D. 10. § 7. (c) § 8. & D. 10. § 7. (d) D. 9. § 33. (e) D. 10. § 25. (f) Lib. 2. D. 16. § 4.

28. Inter feuda talliata feudum, quod per *francum maritimum* conceditur, annumeratur, nempe illud feudum quod ad heredes qui ex eo matrimonio descendunt, tantum extenditur, & ad alios non transit. Qui autem in hoc feudo succedunt, liberè, id est, sine ullo servitio tenebunt in quartam generationem inclusive: quinta autem generatio, & quæ eam sequuntur, tenebunt de concedente, eodem modo, & per idem servitium, per quod ille de domino suo superiore tenet. In hac generationum enumeratione, personæ capièntium investituram primam generationem efficiunt, eorum liberi secundam, & ita deinceps. Et in hoc, ut antea (a) monui, à jure feudorum communi in enumeratione graduum differunt. Hujus feudi hoc est peculiare, quod licet heredum in carta non fiat mentio, tamen ad heredes ex eo matrimonio descendentes transeat; idque ob favorem matrimonii; cujus causa in omni jure semper fuit favorabilis, quod & in terris in eleemosynam datis observatur, ut dixi (b), & in feudis testamento relictis (c).

29. Est & alius apud eos hereditarius tenens qui *possibilitate successione extincta* dicitur, & talis est; Si quis feudum talliatum in specie habeat, veluti si cui & heredibus inter eum & Corneliæ conjugem procreatis feudum concessum sit, & alteruter nullis susceptis liberis moriatur, possibilitas ejus successione extinguitur (d): fieri enim non potest, ut ex eo matrimonio cujus altera pars occidit, heres aliquis producat. Itaque præmoriens conjugem, vir dicitur tenens possibilitate successione extincta, & ejus feudum in nudum usumfructum convertitur; & proinde neque alienare, neque servitutem imponere potest: alioqui is cui reversio competit, id est, qui proxime successurus est, revocandi potestatem habet; de pauperie tamen quam in prædio dedit non tenetur, ob prærogativam feudi prioris, id est, tempore conjugis constituti. In feudo generaliter talliato, veluti si feudum sit alicui concessum & heredibus ex corpore suo procreatis, locum hoc non habet: nam quamdiu vivit, sperari possunt de eo heredes. Generaliter observandum in omni tallia est, deficientibus heredibus in tallia contentis, feudum ad dominum redire, etiamsi de hoc nulla fiat mentio.

30. Est & alia reddituum feudalium apud Anglos divisio, sed quam à Normannis aut Gallis in Britanniam venientibus mutuati sunt: alius enim *reditus servitii* dicitur, alius *onerofus*, alius *ficcus*. Reditus *servitii* dicitur is, qui domino feudi præter servitium debetur: veluti, si quis, præter servitium, annum etiam redditum decem pondo librarum domino annuatim pendere debet; & semper cum proprietate feudi conjuncta est, dominusque potestatem habet per se distringendi, si cessatum in solutione fuerit: neque præstatio hæc à *warda* & *relevio* liberat. Reditus *onerofus* est, quandoque feudi proprietatem à domino alienatur, servato sibi annuo redditu, cum potestate pro eo distringendi si certum fuerit. Et in hac specie annuus hic redditus à proprietate separatur, & dicitur *reditus onerosus*, quia prædium eo gravatur & oneratur, & potest cui reservatur distringere. Quod si reservatus fuerit hic annuus redditus sine auctoritate distringendi, dicitur *reditus ficcus*, quam qui habet distringere per se non potest, sed judicio pro eo possessor conveniendus est.

Sunt apud eos pleræque subtilitates in his singulis speciebus annuorum reddituum, quas, quia ad usum nostrum nihil faciunt, lubens prætereo. Unum tamen apud eos observatu dignissimum est, quod multarum fraudum & machinationum occasiones tollat, & ad eorum exemplum ad nos ante quinquennium aut sexennium manavit: nempe generali statuto Henrici VIII. cautum est, ut nullus contractus, nulla feudal-
lis concessio (extra burgales) apud illos valeat, nisi qui intra semestre spatium in publicis concilii apud Westmonasterium libris insertus & registratus fuerit; aut in in libris illius Vicecomitatus, ubi prædium alienatum, situm est, præsentibus Justiciariis pacis, aut eorum uno cum illius loci Clerico.

Et hæc de divisionibus feudorum, quæ apud Anglos in usu sunt, paucis perstrinxi; ut nostri aliquo modo intelligant, in quibus nobiscum & cum jure communi feudorum conveniant: quæ qui legerit, pleraque nostris moribus valde utilia inveniet.

31. Miror tamen, cur inter tot divisiones, & divisionum membra, nulla apud Anglos sit *franci feudi* mentio, quale virtutis ergo apud nos solet plerisque concedi. In causa puto, quod in omni militari feudo, servitium cum *warda*, *relevo*, & *heredis maritacione*, deberi volunt; ne Rex aut dominus superior suo commodò fraudetur, & nulla feudi utilitas ad dominum redeat. Certè tempore Edvardi, ultimi ex Saxonum linea Regis, nulla unquam de *franco feudo* aut *albasirma* mentio.

32. Tenendriam de *villenagio* omnino præterii, propter ejus apud nos insolentiam: nullus enim est apud nos ejus usus, & inauditum nomen, nisi quod nonnulla in libro *Regiæ Majestatis* de natis & ad libertatem proclamantibus proponantur; quæ & ab Anglorum moribus sunt recepta, & nunquam in usum nostrum deducta. Nihil enim in hoc genere tenendriæ habent, præter jus vetus fervorum, diversosque modos manumissionis. Sunt enim hi *Villani* nihil aliud, nisi adscriptitii fundi coloni, aut servi; de quibus etiam aliqua mentio est in jure Cod. ita ut potius fundi, quam domini servi existimentur, & sic quædam sunt quasi scintillæ servitutis apud Anglos adhuc latentes, quoad bona sive possessiones, quæ dominus pro arbitrio poterit vindicare; nullæ, quoad corpora fervorum: cum Rex solus sit dominus vitæ & membrorum servi, feu Villani; nec minus puniatur qui Villanum etiam suum occiderit, quàm si alium subditum regni. Apud nos omnis servitus, etiam quoad bona extincta est; famulis, quos servientes dicimus, sua bona integra manent, & proximus ex sanguine in eis succedit: apud Anglos quæcunque bona *Villanus* acquisiverit, dominus sibi brevi manu vindicare potest. *Villanus* autem is est, qui vel in actis curiæ se professus est Villanum, vel ex Villano patre natus est: in quò à jure Civili differunt, ubi servus dicitur qui ex matre serva nascitur, & partus ventrem semper sequitur: in Anglia tamen aliud observatur. Vide plura in pag. in fine, & de manumissione. Reliqua quæ apud Anglos in feudis usurpantur suis quæque titulis, ut occasio occurrerit, prosequemur.

33. Et ne Gallorum mores in feudis omnino præteruisse videar, aliquid etiam de iis prætereundo subjiciam. Galli, & præcipuè Normanni, suas habent feudorum divisiones; quarum primaria quadripartita est, nempe in *feudum loricæ*, in *feudum* quod *jure parili* dicitur, in *burgagium* & *elemosynarium*: quam divisionem à Normannis ad Anglos, ab Anglis ad nos pervenisse conjicio, nisi quod nostri mores propius ad jus feudorum commune accedant.

34. Est itaque feudum *loricæ* idem quod apud Anglos *scutagium*, apud nos *armigeri*, jure communi *militare* dicitur. Quid hoc, & quale sit, poterit quis ex iis quæ prius diximus facile colligere, nempe quod feudum *loricæ*, dicatur plenum & integrum feudum, in quò vassallus armatus domino inservire teneatur, loricated, in equo, scuto & casside munitus, & gladius, sive gladio accinctus. Hoc genus feudi in partes dividitur, nempe in duas, tres, quatuor, quinque, sex, septem, & octo; quæ membra feudi *loricæ* dicuntur, ulterius non: neque enim in plures partes feudum hoc *loricæ* divisibile est; quarum unaquæque pars est feudum nobile; & in capite teneri dici potest, jurisdictionemque habet annexam pro suo membro, qualem ipsum feudum si integrum esset haberet. Quod si in plures partes dividatur quàm octo, veluti si plures sint filiæ quàm octo, inter quas necessario feudum dividatur, & unaquæque suam fortiatur partem, nulla pars suam retinebit jurisdictionem; neque amplius in capite teneri dicitur. Et hæc interpretatio clausulæ illius [*In capite teneri*:] quod nihil aliud est, nisi Comitatum, Baroniam, aut feudum aliquod nobile, veluti *loricæ*, sic de domino tenere, ut jurisdictionem & usum curiæ habeat. Inde fortasse deductum, quod ex capite sententiam ferre possunt; aut quod feudum nobile & capitale invicem se respiciant. Alii capitalia feuda, sive in capite tenere, nihil aliud esse volunt, quàm de primo domino feudum nobile tenere, quod nulli feudo *loricæ* subjacet. Hæc ideò, quia hujus clausulæ frequens est, & apud Gallos, nostros & Anglos mentio; & ejus interpretatio aliquando me anxium tenuit, dum ab ipso fonte eam inquirerem. Itaque, feudo *loricæ* in plures partes & membra quàm octo diviso, non solum omnia membra ignobilia fiunt, sed etiam curia & jurisdictio in iis desinit, & ad dominum redit: ita tamen, ut si vel emptio-

ne vel successione, aut alio iusto titulo, partes hæc sive membra rursus uniantur, & feuda redintegrentur, nobilitas cum jurisdictione restituatur. Et hoc genus feudi tenetur per hominum, id est, fidem præstandam domino, salvo supremi sive primi domini hominio.

35. Secundum membrum divisionis vocatur ex *jure parili*, sive *Parage* Gallicè: quod meo iudicio privilegium potius dici debeat *feudi loricati*, quàm ut separatim per se membrum divisionis efficiat. Nam hoc, sive feudum, sive privilegium, tantum inter filios & nepotes ejusdem patris aut avi, in feudo lorice divisibili iis succedentes, locum habet; cum juniores liberorum suam quisque partem sortiti, eam tamen non de priore domino, sed de primogenito teneant, eundem pro domino agnoscentes, etiam quoad servitia & præstationes quæ priori domino debentur: neque enim per se, sed per primogenitum, ei serviunt, & solvunt; dominusque in suis præstationibus & servitiis solum primogenitum pro vassallo agnoscit, & hoc usque ad sextum gradum. In sexto gradu juniorum liberorum heredes, primogeniti heredi fidelitatem jurabunt; in septimo etiam homagium, & exinde de eo tanquam domino tenebunt. Ratio est, quia in eo gradu cognatio extinguitur. Simile huic est, quod ex Anglorum moribus antea recitavimus in feudo ob *liberum maritandum* dato: & ita gradus hic numerantur, ut antea de Anglis diximus. Quod si feudum hoc à cognatione transeat, id est, si vel juniores liberi, vel eorum heredes intra sextum gradum, feudum extraneo alienaverint, qui recipit feudum immediate hominum primogenito & ejus heredibus præstabit, cessante scilicet cognationis vinculo, quæ sola causa erat prioris privilegii. Cæterum hoc feudum, sive privilegium, quod jure *parili* datur, in feudis nobilibus tantum locum habet.

36. Tertium membrum divisionis est feudum *Burgagii*, quod antea à nobis satis dilucidè, ut opinor, explicatum est. Habet tamen hoc genus feudi apud Gallos multa peculiaria; nam suis moribus & consuetudinibus reguntur, licet à jure communi diversis: superiorem non agnoscunt nisi Principem, eumque tantum quod ad jurisdictionem sive protectionem, & in illis Rex proprium nihil habet, nihil quod suum vere dicere possit: neque in servitia tenentur; vectigalia tamen ex usu pendunt; dimidium bonorum immobilium, quæ maritus stante matrimonio comparavit, eo mortuo vidua ejus accipit (*a*); filia in æquas partes cum masculis succedunt. Galli has hereditates burgales *Albodia* vocant, quia de nullo alio tenentur in feudo: ab omni servitio & præstatione sunt immunes, vendique, hypothecari, aut quovis modo alienari, pro arbitrio nemine consulto possunt.

37. Quartum membrum divisionis est feudum quod in *liberam elemosynam* concessum est, de quo supra: & in hoc cum iis quæ diximus (*b*) Galli conveniunt. Hoc genus feudi apud eos concedere nemo potest nisi solus Princeps. Inferiores si concedant, consensus Principis accedat necesse est. Itaque duplex hoc feudum apud eos statuitur: primum *simplex* & *purum*, quando Princeps, sive dominus, nihil apud se terrenæ jurisdictionis, dignitatis aut utilitatis retinet; sed omnia in *Ecclesiam* transeunt. Hujus generis sunt loca in quibus Ecclesia ædificatur, cœmeteria, & quæcunque alia Ecclesiastica loca; quæ ab omni dominio & præstatione sunt immunia. Secundum etiam *simplex* dicitur, in quo tamen Princeps & alii domini jurisdictionem retinent, quemadmodum & apud nos fieri videmus, cum Episcopi, Abbates, & aliæ Ecclesiasticæ personæ, in Regis & dominorum curiis sectas & præsentiam debeant præstare: terræque hæc jurisdictioni Regiæ subjacent, & *mortificatæ*, sive ad manum mortuam concessæ, dicuntur. *Mortificatio* autem hæc, aut per chartam Regiam sub magno sigillo ostendenda est, aut prior dominus feudi Ecclesiasticam personam à feudo excludet, nisi possessor *hominem viventem & morientem*, in quo jura dominica servari possunt, monstrare possit. *Homo autem vivens & moriens* dicitur, qui potest vivere & mori, ut aliquid utilitatis ex ejus vita & morte ad dominum feudi pertineat, ad differentiam Ecclesiæ, Conventus, Capituli, quæ non moriuntur. Hæc autem feuda apud Gallos nonnullis in locis triginta, aliis quadragin-

(a) Ut § 19. dictum. (b) § 20.

ta annis præscribuntur; licet præscriptio in feudis rarò admittatur. Si inferior Principe feudum in eleemosynam concesserit, suo domino non præjudicat, quin integra ei jura referentur. Notandum autem apud Gallos *Patronum*, Ecclesiæ patronatæ esse quasi dominum, & intrantem debere ei fidelitatem præstare, quod à nostris moribus diversum est.

38. Sunt & aliæ divisiones feudorum apud Gallos: nam alia sunt feuda *dignitatum*, veluti Ducatûs, Marchionatûs, Comitatus, quæ à solo Principe conceduntur. Alia sunt feuda quæ à Principe *sine dignitate* dantur; qualia sunt, quæ Barones, Vicecomes, Banneriti, Castellani, tenent; nam apud Gallos, tam à Rege conceduntur, quam à Ducibus, Marchionibus, & Comitibus. Alia sunt feuda quæ de his Baronibus, Vicecomitibus, Banneritis & Castellanis tenentur: & hæc feuda habent dignitatem annexam, & Valvassini dicuntur. At feuda quæ de his postremis tenentur, omnino sunt ignobilia, & possessores minimi Valvassini dicuntur.

39. Præcipua enim & primaria apud Gallos feudi divisio est, in *Nobile*, & *Ignobile* five *plebeium*. Nobile autem feudum diversas in diversis Galliæ partibus recipit limitationes: nam in Britannia Armorica quicumque feudum nobile possidet, nobilis censetur; in reliqua Gallia non item: nam plebeius potest nobile feudum acquirere, nec tamen nobilis efficitur, nisi literas de nobilitate à Rege impetraverit, aut saltem literas dispensatorias, quæ vim priorum literarum habere censentur. Feudum tamen dignitatum, ut Ducatûs, Comitatus, etiam sine literis nobilitat. Ex his quid apud Gallos sit feudum *nobile*, quid *ignobile*, satis sciri potest: cujus effectus maximus est, quod ignobilia exactionibus & tributis subjacent, nobilia non item. Sed horum nobilium feudorum vassalli per tres menses suis sumptibus servire intra patriam debent; sed extra patriam non nisi sumptibus domini (a): pugnare enim hi pro domino tenentur, & prædia sua tanquam pro stipendio habent; itaque stipendia prædialia censentur.

In omnibus Galliæ partibus, feuda ad formam bonorum patrimonialium immobilium rediguntur, eodemque modo alienantur, etiam sine consensu domini superioris: in reliquis, non minus dura est vassallorum conditio apud Gallos, quam ulla alias gentes, ubi jus Feudale est in usu, adeo ut in vulgare proverbium abierit, *Dominus butyræus* (id est ex butyro) *vassallum chalybeum devorabit*. Habent & illi suam divisionem feudalium reddituum, in qua cum Anglis penè conveniunt, ut verisimile sit eam divisionem à Gallis five Normannis in Britanniam penetrasse, ut dixi. Superest ut de his qui feudum dare possunt aliquid dicamus.

Diegesis duodecima.

Qui feudum dare possunt, & primo de Laicis.

SUMMARIA.

1. Quod omnia imperia & regna sunt feuda de summo Deo tenta. 2. Qui feudum concedere possunt. 3. Generalis regula de iis qui feudum dare possunt. 4. Imperator unde? & Imperatorum insignia. 5. Reges unde, & eorum insignia? 6. Regna aliquot in orbe Christiano quæ superiorem agnoscunt.	7. Quisque superiorem non agnoscens, rectè feudare potest: & hæc feuda nunc Regalia, nunc Ligia dicuntur. Feudi Ligii vassallus invito domino feudum refutare non potest. 8. Unde Principis nomen. 9. Unde Senescalli nomen & dignitas, quæ inchythissima Stuartorum familiæ initium dedit.

10. Unde

(a) 2 F. 107.

10. Unde Duces.
11. Unde Marchiones.
12. Unde Comites, qui ex varietate administrationum, varia sibi assumebant nomina.
13. Marecalli Comes quis, Et unde. Hanc dignitatem hodie apud nos obtinet clarissima Kethorum familia. Duces, Marchiones Et Comites, qui antea erant temporarii, facti sunt perpetui.
14. Vicecomitis nomen ab ipsis Comitibus. Abusus jurisdictionum hereditariarum occasionem dedit Vicecomitibus. Jurisdictio non conceditur privative, quin remaneat tam juris dicendi quam delegandi potestas, in quibus etiam jurisdictio ut plurimum facta est hereditaria. Vicecomites nos S^{ter}icis dicimus Et unde. Vicecomitis officium quod.
15. Baronis nomen unde: Et dupliciter sumitur, ut vel comprehendat Duces, Marchiones, Et. vel ut sit Comite inferius.
16. Baro apud nos est qui gladii potestatem habet; quod furcæ Et fossæ nomine significatur: jus etiam habet nundinarum, Et turris fastigiata, Et est qui de Rege in capite tenet. Ejus nomen apud nos antiquissimum, qui olim Thani, Et Baroniae Thaindmes dicebantur.
17. Baronibus proximi sunt Banneriti, quæ est dignitas Barone inferior.
18. Unde nomen *Baron*, qui Barones tantum erant, Et Baronum Commissarii.
19. Qui feuda concedere possunt: ubi de capitaneis regni, vassallis, vavassoribus, atque vavassinis.
20. Feuda vavassinorum antiquitus jure feudi non censebantur, quia à domino revocari poterant: quod postea correctum est.
21. De feudo ligio, Et nonligio, Et eorum differentia a se invicem. Unde forisfacturæ oriuntur. In feudo ligio fidelitas præstatur domino, nullâ personâ exceptâ, Rex est dominus antiquissimus. Qui feudum cum dignitate Et jurisdictione habet, jus etiam curiæ tenendæ habet.
22. Feuda quedam ligia sunt, quæ dignitatem annexam non habent; ut Mansus. Quid Mansus sit Et quotuplex.
23. De feudo nobili Et ignobili. Quid utrumque sit. Hic non agitur de nobilitate sanguinis, sed quæ à Rege omnis nobilitatis fonte confertur: hinc Hayus ille, qui labantem nostrorum aciem restituit, censetur nobilis ex voluntate Principis. Quomodo apud Gallos nobilitas concedatur. Ea aliquando præscriptione acquiritur.
24. De spuris nobilium, qui nobiles censentur certâ lege Et conditione. Matris nobilitas non continuatur.
25. Quomodo amittatur nobilitas: Et qui sint ignobiles? Mercatura nobilitati adversatur.
26. An Rex filium in Regem adoptare possit? Cum jurisdictio sit indivisibilis, Rex regnum dimittere potest, sed alium sibi socium in regimine asciscere non potest; nec Dux Ducem constituit, nec quis gladii potestatem quam à Principe habet alii delegare potest, nisi simul substituendi potestatem acceperit. Feuda sunt individua. Apud Germanos nomen ipsum dignitatis est inter omnes filios defuncti dividuum.
27. Regula generalis perpetuò memoriâ tenenda.
28. Qui liberam rei suæ administrationem non habent, ut alienare non possunt, ita nec in feudum dare. Prodigus quis. De Prælato dilapidatore. Quo ordine apud Gallos de prodigis agatur? nec interdictio hæc prodigorum tollitur absque sententia judicis. Curator furiosi, Et is qui prodigo datur inter se differunt: sed hæc interdictio apud nos insolens est.
29. Ex vitio mentis, sunt vel verè furiosi Et dementes, vel prodigi tantum; Et utrisque opus est sententiâ declaratoriâ. Apud nos ex Cancellaria Regia Breve impetratur, quo judex ordinarius jubetur in mores Et naturam talis inquirere, Et à quotempore delirium cœperit; Et talibus furiosis aut prodigis per sententiâ ita declaratis proximus cognatus curator datur.
30. Minor absque curatore rectè dat feudum, nisi judicis sententiâ declaratur latus; secus quam cum curatore, cujus actus est invalidus; Et ratio quare. Minor absque curatore potest renovare antiquum feudum. An in alienatione prædii minoris judicis sententiâ sit necessaria, acerrimè controversum.
31. Oberati debitores alienare aut feudare prohibentur à judice per literas inhibitionis. Earum literarum stylus, Et effectus in jure; Et quæ contra actionem rescissoriâ ex capite inhibitionis objiciuntur? Qui alienationem recepit, de evictione agere potest. Apud Anglos omnis alienatio in fraudem

- fraudem creditorum facta est nulla.
32. De interdictione, & differentiis inter eum cui bonis interdictum est, & inhibendum.
33. Procurator cum libera potestate in feudum dare non potest, nisi sit ei specialiter datum; ubi de administratoribus Ecclesie, & minoribus cum consensu curatorum feuda constituentibus, ex causa necessitatis, aut vetera renovantibus.
34. De Muto & Surdo, an in feuda dare possint.
35. Cum vassalli feuda expresse in jure prohibeantur alienare, quæ sit ut eos feuda dare præsumamus.
36. Vassallus in lecto ægritudinis, nec de feudo disponere potest, nec quidquam facere quo heredi præjudicet, nisi consensu heredis, aut ex necessitate, aut si creditoribus gravetur. Uxori tamen usumfructum constituere potest.
37. Lecto ægritudinis similis est sententiam passus: à commisso crimine læsæ Majestatis omnes concessionem in feudum factæ cadunt; licet ei solutio rectè fieri potest.
38. Lectus ægritudinis censetur etiam si cujus domum aut familiam pestis invasit. Si sit vulneratus, vel se secandum præbuerit ex calculo, vel ulcere hepatico: idem de eo qui se duello subjecit, & multis aliis casibus quibus vita aut libertas periclitatur. Apud Anglos qui investitus non est, alium investire non potest: secus apud nos, ubi subsequens investitura priorem confirmat. Donatione inter virum & uxorem feudum non rectè constituitur.
39. Feudum dare possunt omnes qui non prohibentur.

BENEFICIORUM omnium, quæ hodie feuda dicimus, Deus ille Opt. Max. solus auctor & largitor est, à quo non solum inferiora hæc omnia feuda, sive sint Regalia, sive dignitatum, officiorum, patrimoniorum, aut privatorum prædiorum pendent, sed etiam hæc ipsa imperia & regna latè patentissima proficiuntur, & de eo tanquam domino superiore verè in feudo tenentur (a). Nam, ut ait Psalmista (b), *Cæli cælorum domino, terram autem* (id est, feuda terrestria) *filii hominum, & eorum heredibus perpetuò* (dummodo in officio feudali, id est, fidelitate, permanerint) *utenda & fruenda dedit*. Imò, si rem omnem eâ qua decet Christianos reverentiâ, eâque mentis integritate & acumine, id est, nudè & simpliciter, expendere velimus, hæc imperia & regna gravissima pura & recta feuda sunt, & cum definitione feudi quam præmisimus aptissimè conveniunt (c). Nam Deum illum ineffabilem, omnium regnorum dominum superiorem nemo sanus negabit, & ab eo ex sola ejus munificentia & liberalitate hominibus concedi, nullo hominum merito, sine aliquo pretio, sordibus, aut nundinatione interveniente. Quod & Reges omnes in sua literarum epigraphe testantur: *N. Dei gratiâ Rex*: per Dei gratiam, ejus munificentiam gratuitam, tam in regni sui inauguratione, quam possessione retinendâ, sine suo merito fideliter agnoscentes; juxta illud (d), *Per me reges regnant*. Itaque omnia imperia, omnia regna, rectè feuda dicemus, à Domino illo summo, potentissimo, & omnium regnorum superiore constituta: neque enim alia onera imponit, nisi ut justitiam in domini populo nudè & purè administrent; neque aliud tributum exigit, quàm fidem seu fidelitatem; neque alia servitia, nisi pura & honesta: denique verè militaria; nempe, ut sub signis Filii sui unigeniti, contra humani generis hostes dimicemus; ut armis spiritualibus instructi, ad expeditionem semper parati simus, cum Dominus denunciaverit; etiam sine denunciatione, quoties de ejus gloria agatur. Neque hi Principes, licet absolutam illam & vinculis & legibus liberam potestatem sibi arrogent, feudo suo abuti, id est, subditos suos vexare, aut, nisi salutis publicæ causâ, plus æquo gravare debent aut possunt, neque feudi conditionem facere deteriore: denique arctiori sacramenti formulâ initio regni se Deo astringunt, quàm ullus privatus vassallus suo domino, ut manifestè ex collatione juramenti feudalis, cum eo quod Rex sceptrum accepturus præstat, constabit (e). Sola hujus feudi acquirendi causa est fides seu fidelitas; sola amittendi, infidelitas, & in Dominum ingratitude; quæ protopla-

tum

(a) D. 14. § 2. (b) Psal. cxv. 16. (c) D. 9. § 1. (d) Prov. viii. 15. (e) Vid. D. 7. § 15. in fin.

stum ex illo terrestri feudo primùm ejecit, & nos, nisi respiscamus, à cœlesti separabit. Neque mirari debemus, si aliquando seditiones & rebelliones subditorum exardescere videamus, sed in earum veras causas inquirere, quæ nullæ aliæ sunt, nisi domini, in suos infideles & ingratos vassallos excandescens, & pro merito punientis, verbera; cui non solum populus omnis, sed, ut rectè Claudianus,

----- Cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti :

Non enim solum æther, sed terra, pontus, aër, & quæcunquè in iis sunt aut continentur, etiam vermes, in domini sui vindictam se armant, sententiamque ejus, vassallos punientis, ob ingratitude exsequuntur. Hinc fit ut tot regnorum sint mutationes: nam propter injustitiam Dominus minatur de gente in gentem se regna translaturum: quod, præter alia in Belgio & Gallia fieri videmus. Quare monitos omnes Principes velim, ut sua beneficia feudalia, id est, sua regna, ex animo à supremi illius Principis sola liberalitate concessa agnoscant, causamque tam excelsi beneficii apud se noctes & dies versare dignentur; cumque eis etiam omnes inferiores Duces, Marchiones, Comites, vassos, valvassores, & valvassinos, cujuscunque gradus, majores, medios, & minimos, ut meminerint quoties ad obsequium Regum aut dominorum fideles se præbent, aut jurant, semper primi illius domini persona excipiatur, ut in feudis fieri solet, & debet: ut nihil quod eum offenderit faciant, immediato domino quantumvis urgente & instante, nisi & hi à suis etiam feudis per occultas & arcanas causas cadere etiam expectent.

2. Sed ut ad feuda quæ ab hominibus conceduntur veniamus; in textu numerantur qui feudum dare possunt, *Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus eorum fuerat consuetudo feuda dare; item Marchio, Comes, & qui Regis vel regni propriè Capitanei dicuntur (a)*. Præteriti sunt in hac enumeratione multi. Nam in superiori gradu, Imperatores, Reges, Pontifices Max. (b), & alii qui superiorem non agnoscunt: in inferiori, minores vassalli prætermitti, fortè quòd antiquo jure feudorum (si feuda concessissent) revocandi jus & potestas etiam (c); sed neque in omnibus locis, neque in quacunque causa, ut ex ipso textu patet. Ex quo facile est cuius colligere hos libros ex adversariis Gerardi & Oberti collectos, & non dedito studio ab iis conscriptos.

3. Sed ut res tota plenius intelligatur, hæc generalis regula à nobis fit proposita, in hac feudorum disputatione: quicumque rem aliquam immobilem, sive in alodio, sive in feudo habet, eam rectè in feudum dare potest, dummodo rei suæ liberam administrationem habeat (d). Itaque Imperator, Rex, Pontifex Max. Duces, Marchiones, Comites, Barones, imò & rustici, si modò sint alicujus feudi jure domini possessores; sic & Ecclesiasticæ personæ, quales sunt Episcopi, Abbates, Abbatissæ, & si qui sint alii Ecclesiis præpositi, servatis solennibus à jure præstitutis, feuda dare possunt. De his singulis jam dicendum est, & quid hæc nomina à prima institutione significant, quòque jam decursu temporis pervenerint; & primò de Laicis & feudis ab iis concessis.

4. *Imperatoris* nomen militare est, & in exercitibus primò usurpatum, cum is quem Pop. Rom. ducem exercitui fecisset, prælio commisso victoriam obtinisset, militari acclamatione ab exercitu *Imperator* salutabatur. Itaque Pub. Scipio, Quint. Pompeius, Curio, Cicero, & plerique alii inferioris status Imperatores dicebantur; pluresque uno tempore Imperatores erant, pro numero exercituum. Mutato post reip. statu, cum rerum summam ad se Oct. Cæsar traxisset, Dictatorisque nomen post C. Cæsaris cædem esset suppressum, Pop. Rom. omne imperium in Octavium transfudit, Dictatorisque potestas nomine Imperatoris inclusa est, no-

C c

menque

(a) 1 F. 1. 2 F. 35. (b) Imperatorum, aut Pontificis nulla mentio, quia de illo nullum dubium; de hoc, nisi appellatione Episcopi comprehendatur, ut C. In tantum. Distinct. 21. quod eo ævo non audebat tantam potestatem sibi arrogare: vid. D. 13. § 5. (c) 1 F. 1. § 1. vid. § 20. (d) 2 F. 3. pr. vers. novè & § 1.

menque illud Imperatoris, quod antea sequi solebat proprium nomen, jam & præponatur, & ab eo tempore Imperator *Dictator perpetuus* (cujus nomen erat odiosum) eadem potestate constitutus est. Hinc magnitudo Imperatoris, seu Cæsareæ dignitatis, ut omnium rerum quæ sub imperio erant jus & tutela ad eum pertineret : & ut augustius nomen illud esset, Cæsares *Imperatores* dici volebant : Regiam autem potestatem & nomen fastidierunt ; nam Regibus tanquam beneficiariis Cæsares pro arbitrio regna dabant, & transferebant, donec devictæ nationes se armis ab Imperiali hac potestate tandem liberarunt, Regesque suos sibi præfererunt. Imperatorum autem insignia erant sella eburnea, laureâ corona, sceptrum sive hasta, vestis purpurea, & ignis prælatio, ut notat Tacitus : tempore Caroli Mag. & successorum, chlamys purpurea, corona, sceptrum sive hasta, gladius, globus in terræ effigiem compactus, & super eum crux, quæ adhuc in Imperio retinentur.

5. Sed *Regium* nomen longè antiquius, & fortasse celsius, quàm Imperatoris erat, si tres primas Monarchias consideremus. Sed quando *Reges* primo cœperint, quibus modis & legibus populus sibi eos præferat, exsequi, unius voluminis esset opus ; & in prima Diegesi attingi (a). Unum tantummodo nunc propono, nomen illud *Regis* à *recto* & *regendo* deductum, neque absolutæ aut dictatoriæ potestatis nomen esse, sed meritum aut virtutis causâ. *Regum* antiqua insignia erant diadema, sive alba fascia, quâ caput ejus circumligabatur. Hinc scomma illud in Pompeium, cum fasciam albam circa crus haberet, nihil interesse qua parte corporis diadema gereret, immodicas ejus opes & quasi Regiam potestatem ei exprobrando. Pop. Rom. iis quos Reges appellabant, coronam, auream pateram, sellam eburneam, scipionem eburneum, togam pictam, & palmatam tunicam mittere solebant. Manserunt in usu apud plerasque gentes corona & scipio. Scipio autem nihil aliud erat, nisi baculus, hasta aut sceptrum ære artificis curâ inclusum, quale erat illud Latini Regis apud Virg.

*Ut sceptrum hoc (dextra sceptrum nam forte gerebat.)
 Nunquam fronde levi fundet virgulta, nec umbras :
 Cum semel in sylvis imò de stirpe recisum
 Matre caret, posuitque vomas & brachia ferro ;
 Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro
 Inclusit, patribusque dedit gestare Latinis.*

Apud alias gentes nudus gladius adhibebatur, quo vitæ & necis potestatem tradit vult Tacitus de Vitellio scribens. Corona, sceptrum, gladius, cum unctione Pontificiâ apud nos adhuc retinentur. In usu nostro sub Regis nomine quilibet comprehenditur, qui superiorem non agnoscit, unde vulgatum illud, *Quilibet Rex in suo regno Imperator est.*

6. Queret hic curiosus aliquis, quæ sunt ea regna in orbe Christiano quæ superiorem agnoscunt ? Iis ut aliqua in parte satisfaciam ; Neapolitanus, & Siculus Reges, superiorem Pontificem Roman. agnoscunt, & regna ab eo in feudo habent. Sic & aliquando Anglorum regnum, ex facto Joannis, qui à monacho intoxicatus est, in clientelam se Pontificis Rom. etiam in temporalibus dedit. Quod si Alberto Argentinensi credimus, Anglorum Rex, quasi feudatarius imperii, Imperatorem tanquam dominum salutavit, & agnovit. Bohemus adhuc superiorem agnoscit Cæsarem. Sic & Danorum Reges ; ut apud Othonem legitur in epistola Imperatoris Friderici, *cujus hæc sunt verba, Petrus Danorum Rex homini & fidelitate nobis factâ coronam regni de manu nostra recepit.* Sic & Arragonense sive Tarraconense & Lusitanorum regnum ; imò & Castillense, & hodie Granatæ regnum, & si quæ alia sunt in Hispania regna. Sic Corsicæ & Sardinia regna, denique & India orientalis & occidentalis dominum Pont. Max. agnoscunt ; imò, si Pontificiis credamus, & ipse Imperator de eò tenet, hominumque ei debet : unde vulgares hi duo versus,

Regi

*Rex stetit ante fores, jurat prius Urbis honores :
Mox homo fit. Papæ, sumit quo dante coronam.*

Plura de hac materia qui cupit legat Bodinum in sua repub. (a).

7. Sed, ut unde digressi sumus revertamur, quivis, sive Imperiali sive Regali potestate muniti, sive superiorem non agnoscentes, feuda recte dare possunt: & feuda hæc nunc *regalia*, nunc *ligia* dicuntur: *Regalia*, quia à Rege tantum cum dignitate tenentur; *Ligia* verò, quia accipiens fit ligius concedenti, debetque ei hominum. Sic literas, quæ à Rege mittuntur ad omnes suos *ligios*, nemo est qui nesciat; & hic feudi ligii est effectus, ut invito domino vassallus feudum refutare non possit, (neque enim ferendum est ut quis ligiam obedientiam cum velit excutiat) jurisdictionique domini ejus bona omnia subjiciuntur. Nam homo sive vassallus non ligius, tantum ratione feudi accepti domino subjicitur: nec ejus dicitur subditus, licet sub eo habitet; & cum voluerit potest feudum refutare: inde fit, ut nemo duorum uno tempore possit esse homo ligius (b).

8. *Principis* nomen soli Regi aut Imperatori apud nos convenit, (Sic Martialis,

*Principis est virtus maxima nosse suos.
Et Ovid. Nec tamen officium nostro tibi carmine factum,
Principe tam justo posse nocere puto.)*

nisi filium successurum habuerit; nam tum hoc nomen filio ejus primogenito competit. Scio aliquando abusive, reliquis liberis, & regni tutori, aut aliis ex sanguine attribui. Proprie tamen ad successorem regni pertinet; vox enim hæc ab initio nihil nisi *primum* significabat, ut nemini in Latina lingua paululum progressu ignotum esse potest. In Romana militia *Principes* dicebantur secundæ aciei milites, qui medii inter manipulos hastatorum & triarios erant, qui pulsis manipulis pugnam in se recipiebant. *Principes juventutis* dicebantur, qui in imperio successuri erant; sic enim Augusti, qui rerum potiebantur, suos successores, sive liberos, sive adoptivos, designabant; unde forte & nomen ad nos & alia regna defluxit.

9. *Senescalli* nomen Germanicum est, de quo Hottomannus in Francogallia; & *Gubernatorem* dici vult, qui convocandi regni ordines, & omnia vice Principis gerendi habet potestatem: & hæc dignitas, cum nudum tantum fuisset ab initio officium, familiæ inclytissimæ Steuartorum dedit initium; & ita in ea continuatum, ut ea dignitas propria jam Principi attribueretur, & in eo permaneat. Separatum adhuc id officium in Anglia est.

10. *Duces* autem & *Comites*, si quis vetustiores scriptores consuluerit, & Ducatus & Comitatus, munerum tantum & administrationum nomina, & non patrimonii, evidenter agnosceret, & pro arbitrio Principis revocationi obnoxia. *Duces* autem ab antiquis tantum dicebantur ductores exercitus: postea etiam regionibus præfiebantur, temporumque progressu factum est, ut eas terras, quas tenendas & servandas susceperant, nomine feudi etiam acciperent (c).

11. Quod ad *Marchionis* nomen attinet, recentius est & obscurius; certum tamen est nomen illud deductum à custodiendis limitibus (d). Nam cum Romanorum Imperatores fines sive limites aliquos imperii statuisent, apud eos præcipue habebant præsidia, quibus fines seu limites tuebantur; unde & fundi limitanei, limitrophii, & limitum præpositi, qui limitibus his (e) præessent. Ex his si quis recte gessisset, Imperatores ei partem aliquam ejus provinciæ gubernandam, mox etiam in feudum dabant. Nam apud Germanos, & hodie apud nos, limites *Marches* adhuc dicuntur. Cum hic honos proximus Ducatui esset factus, & dum honori potius posteritas inhiaret, quam rei ipsi: evenit tandem ut etiam *Marchiones* dicerentur, qui mediterraneas regiones possiderent.

C c 2

12. Comites

(a) Lib. 1. C. 9. (b) Nisi id successione contingat, ut 2 F. 100. (c) 2 F. 19. (d) 2 F. 10. (e) L. 8. C. de divers. Offic. & Apparit.

12. Comites autem in Imperialibus constitutionibus administratores dicebantur, & ex varietate administrationum varia sibi nomina assumebant. Nam alius dicebatur Comes rerum privatarum (a) : alii Principis domorum Comites erant : alii largitionum privatarum, sive sacrarum : alii Comites sacri palatii : alii militum : alii sacrae vestis : alii stabuli sacri (unde nomen Constabularii, nam Constabularius nihil aliud est nisi praefectus equitum) & multi alii Comites in jure dicebantur, sed nemo qui non erat ex Imperatoris aula. De his singulis exempla habemus in Codice Justiniano, saltem in Theodosiano, & semper pro administratore alicujus rei Imperatoriae sumebantur, non tantum in his quae ad militiam spectarent, sed etiam juris dicendi causa : sic in libris feudorum *Comitis* nomen pro judice ordinario sumitur (b). Hujus dignitatis nomen, si antiquitatem perscrutari velimus, à moribus Germanorum fluxisse videtur. Nam cum Cornelius Tacitus in illo libello quem de moribus Germanorum reliquit, unicuique Duci exercituum duodecim Comites assignari solitos scribit, qui ejus lateri adhererent, & ejus consiliis praesent : inde Comes provinciae ejus dicebatur, & territorium cui praerat Comitatus (c). Nam in appendice Aymonii de Carolo Mag. haec habentur : *Ordinavit per totam Aquitaniam Comites, Abbatesque, iisque commisit curam regni, prout utile judicavit : Et primo Bituricae civitati Humbertum, paulo post Sturminium praefecit Comitem* : & sic deinceps, cuique regiones suos Comites, ejusque temporibus sub unoquoque Ducatu duodecim erant Comites. Ex quo loco, & eo quem supra ex Tacito adduximus, imperitii colligunt duodecim Comitatus debere esse sub unoquoque Ducatu. Hugo tamen Capetus, ut notat Conanus (d), cum deturbata Caroli Mag. successione nullo jure regnum Franciae occupasset, ut procerum animos sibi conciliaret, temporarias dignitates fecit perpetuas, & ut ad heredes transirent, dum tamen ipsi milites essent. Patet ergo ex his *Comitis* nomen fuisse nomen jurisdictionis ; sed postea, crescente hominum importunitate, aut Principis necessitate ad id cogente, factum est ut suas praefecturas in feudum acciperent.

13. Inter alios Comites, *Marescalli* Comes etiam numeratur, quem Hottomannus & plerique Feudistarum cum *Comite stabuli* confundunt, quod *March* antiqua Germanorum lingua equum significet, & *Marescallum* magistrum militiae significare volunt. Alii cum Marchione confundunt, quasi Marchiarum Comes. Neutrum mihi placet : puto *Marescallum* inde dictum, quod antiquitus magna pars probationum feudalium, in *duellis* consisteret. Horum iudex & cognitor *Marescallus* pugnatuos audiebat ; eorum jura & allegationes scripto apud se recipiebat, campum instruebat, sacramenta partium accipiebat, contententes ut aequis conditionibus concurrerent, providebat, quod *Marischaller* adhuc dicimus ; victi arma, equus, omnia instrumenta ad eum pertinebant. Sunt qui *Comitem stabuli* in eo officio cum *Marescallo* conjungunt, sed nullâ ratione innixi. Hanc dignitatem hodie apud nos clarissima Kethorum familia obtinet, multisque retroactis seculis obtinuit. Sic Duces, Marchiones, & Comites, qui antea erant temporarii, beneficio tandem Principis facti sunt perpetui ; quemadmodum & feuda *Guardiae* & *Castaldiae*, quae tempore Gerardi & Oberti annalia tantum erant, jam & ipsa facta sunt perpetua.

14. Ab ipsis *Comitibus* nomen *Vicecomitis* defluxit. Nam cum Comites post acceptas suas praefecturas jure hereditario, quilibet sibi in suos licere putarent, gravique servitute & oneribus premerent ; Reges clamoribus inferiorum excitati, suas jurisdictiones sibi rursus vendicârunt, reservatis provinciarum feudis ipsis Comitibus : neque id sine causa, quia jurisdictiones in feudum concedi privatim non possunt, quin semper remaneat apud concedentem, tam juris dicendi quam delegandi potestas, ut ex inferioribus patebit. Et sic Reges jurisdictionem assumpserunt, alioque sibi subdelegabant. Inde praefecti juri dicendo, *Vicecomites*, & Praefecturae, *Vicecomitatus* dicebantur : sed in his etiam, ut plurimum, jurisdictionis est facta hereditaria, magno cum reip. malo. *Vicecomites* nos *Schireffs* dicimus ; at unde haec vox deducta sit, obscurum plerisque est : sed si conjecturis locus sit, puto deductum à Germani-

ca

(a) L. 3. C. de bonis vacantibus. (b) 2 F. 27. § 2. (c) 2 F. 10. (d) Lib. 2. cap. 9.

ca voce *Grabe*, unde *Markgrabe*, *Landgrabe*, *Burggrabe*: *Grabe* enim Germanice significat *Comitem* aut *Judicem*. Hanc vocem Britanni productius efferunt, pro *Grabe* *Girabe*, quasi cum *Scheva* Hebraico pronunciantes, unde *Giraf*, sive *Schiraf*: nam quod nos per digamma Æolicum efferimus, illi per *V* consonantem. Sic quos nos *Flandros* dicimus, illi *Vlandros* vocant. Sic veteres *Dafus*, *serfus*, pro *Davus* & *servus* usurpabant; neque enim voces ubilibet eodem modo proferuntur. Itaque radix hujus vocis Germanica est, licet nos aliter efferamus. *Vicecomitis* nomen Baro vult esse *Comite* inferius, *Baroni* æquale. Sed qui exactius hujus nominis significationem perscrutati sunt, *Vicecomitem* esse aiunt exactorem reddituum seu denariorum Regionum, cujus exempla sunt hodie manifestissima. Nam si quid Regi ex retributionibus seu castaldiis debetur, aut si quæ sint exactiones impositæ, *Vicecomes* omnes eos denarios inferre tenetur, quod nos *respondere* pro iis dicimus. Et hæc de *Judicibus*, *Marchionibus* & *Comitibus*, qui regni Capitanei in textu (a) dicuntur. In hoc notandum regnum hic cum imperio confundi, ut iidem sint Capitanei imperii qui regni, & Imperator nihil aliud quam Rex in suo regno, ut antea (b) monui. Superest ut de *Baronibus* etiam aliqua dicamus.

15. *Baronis* nomen ne semel quidem in toto feudorum textu reperitur, cum tamen nomine *Baronum* & *Baroniæ* nihil sit apud nos frequentius. Qui vel à Latino vel à Græco fonte hoc deducunt, nihil faciunt: nam licet nomen *Baronis* apud Ciceronem reperitur, tamen non in hac significatione; apud Ciceronem enim nihil significat nisi *stupidum* aut *stolidum* sive *fatuum*: in qua etiam significatione *Varo* apud Persium (c) sumitur. Nam hæc literæ, *b* & *v*, ut literæ ejusdem organi, sæpe inter se commutantur: sic *Fabius* & *Libius*, & *Favus* & *Livius*; & in Florentina editione *Pandectarum* nihil frequentius quam harum literarum, *b* & *v*, commutationes. At qui a Græco fonte deducunt, nempe à *βαρὸς*, quod *gravem* significat, non minus peccant: nam licet *βαρὸς* *gravem* significet, nunquam tamen in bonam partem capitur, sed pro *gravi*, id est, oneroso & molesto. Itaque verisimile est vocem hanc Germanicam, sive Gothicam esse, & cum feudis primum irrepisse (d). Sane qui res Longobardicas scribant, aut *Caroli Mag.* sequentiumque Imperatorum res gestas, primi *Baronum* mentionem faciunt, & id quidem frequentissime, cum viros nobiles, & alios qui dignitate antecellunt, significare volunt. Et sanè in hac significatione *Baronis* nomen prius est, quam vel *Ducis*, *Marchionis*, vel *Comitis*: imò *Duces*, *Marchiones* & *Comites* sub illo nomine comprehenduntur, obtinuitque ut omnes ab initio *Barones* dicerentur; sicut apud nos hodie dicuntur; sed vilescen- te ob multitudinem *Baronis* nomine, coeperunt hæc nomina dignitatum ambi- ri, ut *Dux*, *Marchio*, *Comes*, ut aliquid supra *Baronem* essent. Ex quibus liquet *Baronis* nomen à plerisque dupliciter sumi; uno modo, ut *Duces*, *Marchiones* & *Comites* comprehendat; alio, ut sit *Comite* inferius.

16. More nostro *Baro* dicitur qui gladii potestatem habet, id est, imperium me- rum; apud nos *furca* & *fossa* nomine significamus: nam hæc signa erant imperii meri. *Furca* enim est quam *crucem* dicimus, & *fossa*, in qua homines submergi so- lent, quod facillimum & levissimum mortis genus est: ita ut hæc duo, quasi ex- tremæ, omnes alios gladii effectus intra se contineant. Præter gladii potestatem so- let *Baro* habere jus nundinarum, & etiam turris fastigiata, ut ea essent signa juris- dictionis, sed quasi demandatæ sive delegatæ. Nam solis *Baronibus* ea habere li- cuit, pro custodia reorum; quos in vincula conjicere solus is poterit, qui merum im- perium habet, in qua etiam significatione apud Gallos usurpatur. Jure antiquo feu- dorum, & hodie apud Anglos, (nescio an & apud nos locum habere debeat) omnes fastigiatae turres ad Principem pertinent. Inde fit ut qui turrim fastigiatam cum pin- nis detinet, Principe reposcente, majestatis læsæ sit reus, cum rem suam à Principe domino suo retineat; cum alioqui res alias immobiles, imò vel mobiles, Regi po- sscnti sine criminis nota possimus denegare. *Baro* autem is solus est, qui de Rege in capite tenet. Sanè si *Boethio* credimus, *Baronis* nomen erat apud nos antiquum:

D d

scribit

(a) l. F. 1. pr. (b) § 5. (c) Sat. 5. (d) Vide Struvii Syntag. juris Feudalis, cap. 3. Aph. 7. n. 24.

scribit enim Cannedum Regem, cum, expulsis Pictis, borealem totius Britanniae partem occupasset, regnum in partes, quas *Baronias* vocavit, inter proceres & optimates, meritorum habitâ ratione, divisisse. Sed hi tum *Thani* vocabantur, & *baroniae thaniæ*, sive *Thaindomes*, dicebantur; & adhuc hoc *Baronis* nomen in vulgari Scotorum lingua est ignotum. Itaque verisimile est, hoc nomen non tam citò ad nos pervenisse, sed, ut *Ducum*, *Marchionum* & *Comitum* nomina, ex potentiorum gentium æmulatione, ad nos succedentibus seculis paulatim serpsierant, ita & *Baronum*; nisi quod *Baronis* nomen antiquius sit.

17. *Baronibus* proximi sunt *Baneriti*, qui & Normannicè *Banneriti* dicuntur. Nam & *Baneritos*, sive *Banneritos*, diversam dignitatem à *Baronibus* habuisse, & ex statutis Richardi Anglorum Regis, & ex constitutionibus Normanniæ, manifestè legenti constabit. Sanè quantum conjecturâ assequi possum, *Baneritus* Baro non erat, sed qui ritu Baronis, id est, privilegiis Baronis gaudebat, quemadmodum plerique apud nos sunt, qui merum imperium habeant, *Baronis* tamen nomine non gaudent. Ego sanè, cum *Baneriti* nomen apud plerosque invenissem, quantum ex eorum scriptis potui colligere, eo nomine dignitatem Barone inferiorem significare voluisse putarem; quasi per diminutionem *Baneritus* nihil aliud esset quam *Baronettus*, sive *parvus Baro*. Solent enim Normanni, apud quos vox hæc frequens est, diminutiva per *et* deducere; & in ea significatione tam apud Gallos quam Anglos usurpatur.

18. Quæret aliquis unde hæc vox *Baro* derivata sit, quemque locum dignitatis in repub. habeat? Sanè hi à principio nihil nisi Barones erant, nec adhuc sunt. Nomen tamen hinc provenit, quod cum jure regni omnes Barones publicis comitiis interesse tenerentur, nec tamen cum interessent, propter multitudinem, omnium suffragia colligi possent, ex singulis provinciis unus aut duo eligebantur, qui publica regni negotia cum Rege tractarent; & in initio digniores, & rerum tractandarum peritiores deligebantur, qui etiam *Domini* salutabantur. Sed degenerantibus seculis, cum comitia essent frequentiora, nempe in quibus magna pars causarum decideretur, nec tenuiores in sumptus sufficere possent, factum est ut potentiores pro peritioribus substituerentur. Quod si comitia prorogabantur, etiam durante totâ vitâ hi potentiores dignitatem retinebant: sic etiam finitis comitiis (ut primum semper humanum genus in adulationem est) *Dominorum* nomen retinebant, & iis vitâ functis, heredes, cum eandem potentiam haberent, ægrè etiam à se nomen dimittebant. Sic progressu temporis factum, ut qui prius commissarii tantum Baronum essent, in *Dominorum* numerum, quoties publica comitia indicebantur, sint cooptati. De dignitatum apud nos origine & significatione satis dictum: nunc ad institutum redeamus.

19. Feuda concedere possunt Imperator, Rex, & quicumque superiorem non agnoscit, sive sit unus aliquis, sive universitas, aut civitas, qualis est Venetiarum. Et qui ab iis feuda cum dignitate capiunt, *Vassi* sive regni *Capitanei* in textu (a) dicuntur, quasi Proceres & Capitanei. Sed hi Capitanei in duplici sunt differentia: alii enim *Capitanei regni* sunt; alii minùs propriè, *urbium Præfetti*, qui & ipsi *Capitanei* in textu dicuntur. Nec minùs Duces, Marchiones, Comites, Barones, qui regalia hæc feuda habent, eadem aut eorum partem rursus in feudum concedere, seu subfeudare possunt. Sed hi qui hæc feuda accipiunt, *valvassores* dicuntur, barbaro vocabulo, quasi ad *valvas* dominorum stantes, aut stare debentes, eorum iussa expectantes. Nam quòd ad *vassos* sive *vassallos* pertinet, licet sæpe *vassalli* nomen omnibus feudum habentibus sit commune, tamen propriè *vassus* sive *vassallus* is dicitur, qui à Rege immediatè tenet, ut de Barone diximus (b): *valvassor* autem eum, qui ab inferiore à Rege, nempe de Capitaneo regni tenet, significat. *Valvassores* rursus duplices sunt; vel *majores*, vel *minores*: aliqui *minimos* ponunt. *Majores*, qui immediatè à Ducibus, Baronibus, seu regni Marchionibus feudum habent: ac qui ab istis rursus sua prædia accipiunt, *minores* *valvassores* dicuntur. Sed & *minores* *valvassores* alios sub se habent; *valvassinos* eos vocant: qui feuda ab his accipiunt *valvassini* dicuntur, & in duplici sunt differentia, nam hi *majores*, illi *minores* vocantur. *Majores* *val-*

(a) I F. I. pr. (b) § 16.

valvassini sunt, qui à majoribus valvassoribus feuda accipiunt, *Minores* qui à minoribus. Et sic sæpe fit ut gradatim descendendo feuda etiam ad Rusticos deveniant.

20. Sanè feuda *valvassinorum* sive *majorum*, sive *minorum* antiquitus jure feudi non censentur, quia à domino revocari poterant (a), nisi hi valvassini cum dominis Romam proficiscerentur. Sæpe enim dominis eundem erat Romam in comitatu Cæsaris ad extinguendas partes seditionum, quæ ex tyrannide Pontificia contra Cæsaream majestatem nascebantur. Sed & hoc postea correctum est, ut & etiam *minimi valvassini* irrevocabiler in feudum dare possent (b); quod & apud nos hodie observatur. Itaque quicumque feudum habet, quod de alio tenet, subinfeudare potest (c): sed duriores tum sunt fidelis partes, quo plures sunt domini (d). Nam si sit feudum quod wardam & relevium debet, plerumque accidere potest, ut toto seculo vassallus, morientibus dominis infra annum vigesimum primum aut secundum, à fructibus sui feudi excludatur. Itaque maximè illud observare solemus, ut quam paucissimos dominos superiores habeamus; sed, quoad fieri potest, ad dominum superiorem semper recurrimus, ut de eo feudum teneamus. Stat igitur hæc generalis regula, ut quicumque rei suæ immobilis liberam administrationem habeat, in feudum etiam concedere eam possit (e).

21. Quod tamen à Principe superiorem non agnoscente confertur, feudum *ligium* dicitur; quod autem de alio quam de Principe tenetur, feudum *non-ligium*, ut antea (f) in octava feudorum divisione monuimus. Variæ autem sunt inter hæc feuda differentiæ. Fortius enim ligat vassallum feudum *ligium*, quam *non-ligium*. Nam licet communiter vassallo feudum refutare liceat (quod nos feudum renunciare dicimus) *ligium* tamen feudum refutari non potest: neque enim ferendum est, si quis ab ea fide quam Principi suo debet, recedere velit. Præterea in hoc feudo cum controversia inter vassallum *ligium* & dominum oritur, dominus iudex est. Itaque non mirum si in quæstione *feudi ligii* Rex iudex sedeat; cum alioqui in feudo *non-ligio*, pares Curia tantummodo judicent. Sed de hac quæstione postea, cum de judiciis feudalibus agemus. In feudo autem *ligio* non solum feudum quod vassallus de domino tenet, sed etiam omnia alia bona etiam non feudalibus veniunt, id est, domini cognitioni subjiciuntur. Rationem tradunt Doctores, quia vassallus in hoc feudo personam suam domino subjicit, & cum persona omnia bona veniunt: itaque eo in dominum delinquente, non solum ipsum feudum ad dominum revertitur, sed quæcunque alia bona mobilia habet, etiam vendicantur. Hinc nostras *forisfacturas* originem habuisse manifestum est: nam ob feloniam in se commissam Princeps, qui superiorem non agnoscit, non solum ipsum feudum, quod de jure feudali communiter domino debetur, sed bona etiam quæcunque mobilia sibi arrogat. In hoc feudo *ligio* præstatur fidelitas domino nullâ personâ exceptâ (g): in *non-ligio* semper excipitur persona Principis (h), etiam si non exprimat. Ratio est, quoniam qui mediat: de aliquo tenet, non solum fidelitatem servare debet domino à quo feudum habet, sed etiam domino sui domini, id est, domino superiori; quotque gradus superioritatis sunt, tot dominorum personæ censentur exceptæ. Itaque si de fidelitate, auxilio in bello, aut militiâ præstandâ agatur, rejectis propinquiorebus ad primum dominum vassallus recurrere debet. Rex autem semper est dominus antiquissimus. Notandum est eos qui cum dignitate & jurisdictione feudum acceperunt, jus etiam *Curie* sive *Curtis tenendæ* habere, & pares curiæ eligendi, ex quorum sententia tam in Civilibus quàm Criminalibus inter suos fideles, & etiam inter alios, si quis in vassallum intra territorium domini deliquerit, jus dicere possunt (i). Et hæc de feudis *ligiis* cum dignitate.

22. Alia autem feuda *ligia* sunt, quæ dignitatem annexam non habent; veluti si Rex mansum aut terræ aliquam portionem in feudum dederit. Quid autem *mansus* sit, non inutile erit fortassè legentibus intelligere, quoniam ea vox tam in jure quàm praxi

D d 2

frequens

(a) Ut § 2. dict. (b) 1 F. 7. in fine, notandum est. (c) 1 F. 1. in pr. & § ult. ibi, notandum est. 1 F. 7. & 2 F. 10. (d) 2 F. 34. § 2. (e) 2 F. 3. in fine pr. (f) D. 10. § 19. (g) 2 F. 99. (h) 2 F. 7. & 55. in fine. (i) 1 F. 10. pr. & 18. pr.

frequens est. *Mansus* itaque est agri portio modo vel mensura designata: fortasse à *mensuris* vox deducta. Nam in agrorum divisione mensores adhibitos fuisse ex jure nostro constat, qui & *finitores* à Cicerone in oratione pro lege Agraria dicuntur. Alvarotus, maximus Feudista, *mansum* putat, si duobus bobus ad arandum sufficiat: alii duo jugera mansam efficere putant. *Mansus* autem duplex est; nam alius est in Ecclesiæ, alius in privati hominis patrimonio. In Ecclesiæ patrimonio semper debet esse *Mansus*, qui Clerico in cultum & victum sufficeret, liber ab omni tributo & servitio, nisi Ecclesiastico; imò liber à decimis. Rationem reddit glossa, quod mansus tantum assignabatur, unde frumentum & vinum ad *expensarum* possit suppeditari (a). Aliter tamen decimum vidi, nempe mansum aut glebam Ecclesiasticam, etiam decimas debere; sed puto illud negligentia vel omissantia advocatorum evenisse, donec tandem in publicis regni ordinibus statutum fuit, ut ab omni decimarum præstatione Ecclesiastici *Mansi* (nos *glebas* dicimus) essent immunes (b). Alius est *mansus* privati hominis, & in nomen terrarum dominicalium transit. Sic veteres mansum indominicatum dicere solebant, id est, ita in domini potestate assignatum, ut solus illum colat; neque in feudum antiquitus neque precario concedi poterat. Sunt certe apud nos quædam terræ dominicales, quæ à folis dominis coluntur, quæ *Mansus* apud nos dicuntur; qui ad tempus si locetur, aut in feudum detur, id fieri à parum prudentibus dominis, & in ruinam properantibus colligimus. Nos mansum Ecclesiasticum pro habitatione sumimus, *Mans* vulgò: & etiam portionem terræ quæ ab illis colitur, *Glebam* dicimus. Terras verò dominicas paulo productiore voce *Manses* vocamus. Sed, ut ad feuda redeamus, ex illa divisione feudi in *ligium* & *non-ligium*, illa altera feudi divisio in feudum *cum dignitate* & *sine dignitate* resultat.

23. Tertia autem feudi divisio in feudum *nobile* & *ignobile* est, ut antea monuimus (c). *Nobile* autem feudum est, quod possessorem sive vassallum nobilitat & inter nobiles sistit: *ignobile* autem, quod vassallum plebeum, sive in plebe relinquit. Quæ autem feuda nobilitent, licet antea in divisione feudorum attigimus (d), pauca nunc addenda, ita tamen, ut de ea sola nobilitate hic loqui intelligamur, quæ ex natura feudi provenit. De nobilitate verò sanguinis, aut quæ ex literis, seu doctrinæ, sive morum ingenuitate, aut militaribus moribus proveniat, alii sunt qui accuratè eam rem tractant. Sed sane cum Princeps sit fons & origo omnis nobilitatis, sic & inter alios distributor est, & quoties terras cum dignitate confert, licet nobilitatem non exprimat, nobilem tamen facit. Et apud nos primum illum *Hayum*, qui à Rege virtutis ergò multis latifundiis donatus est, quod labantem Scotorum aciem, cum adversus Danos pugnaretur, restituisset, non minus nobilem verus rerum æstimator censebit, quam eos, qui in hunc diem ab eo descenderunt; licet familia illa inter Scotos sit primaria. Sed sunt, qui in quocunque feudo à Principe concessio nobilitatem putant includi, ut non amplius is qui feudum nudum à Principe accipit, in plebe numeretur: quod tamen apud nos non recipitur, nisi in secunda aut tertia generatione, ut loqui solemus; nec nisi voluntatem suam, ut nobilitet, Princeps declaret, nobilitatem per tale feudum concedere videtur. Nam licet in eo sit potestas nobilitandi, tamen ut voluntas concurrat necesse est: voluntas autem non præsumitur, nisi declaretur. Sed de feudo *nobili*, *minus nobili*, & *aliquaqualiter nobili*, in priori Diegesi fufius (e). Apud Gallos nobilitas tamen à Rege conceditur, ut dixi, quod sub magni sui sigilli testimonio declarat. Non negarent tamen nobilitatem aliquando concedi ex usu & possessione tanti temporis cujus memoria non extat, & sufficere scientiam magistratuum Regis, contra quos hæc nobilitas præscribi potest (f).

24. Quod ad spurios nobilium attinet, licet ex jure, matris & non patris conditionem sequantur (g); tamen jure regni Galliæ, & nostro quo utimur, nobiles censerentur, eâ lege & conditione, si pro liberis publicè à parentibus nobilibus;

(a) C. 1. Extr. de censibus & exactionibus, in Glossa. (b) Cap. 62. Parl. 5. Ja. VI. (c) D. 10. § 16. (d) D. 10. § 16. (e) D. 10. § 16, 17, 18. (f) Tiraquellus cap. 14. de nobilitate. (g) L. 19. ff. de statu homi.

dum viverent, agniti fuerint, & filiorum nomine ab iisdem honestari : ut jus Civile videatur de iis tantum intelligere, qui patrem demonstrare non possint. Hi etiam insignibus suæ familiæ paternæ utuntur, transversâ lineâ rubrâ à sinistro latere incipiente versus dextram. Matris nobilitas in filio non continuatur, si pater sit homo ignobilis aut plebeius : licet Plutarchus (a) nonnullis concessum dicat ut nobiles censerentur, etiam ex materna origine, quemadmodum Iliensibus & Delphicis. Apud Xanthos, qui Lyciorum populi sunt, lege cautum fuit, ut filii non à patribus, sed à matribus, nomen generis assumerent ; & si quis omnium percontaretur quifnam esset, quali fœminâ natus, à matre, avia, & proavia, non à patre, aut avo paterno, genus suum repetebat. Et hæc de nobilitate obtinenda.

25. *Amittitur* autem in jure *nobilitas* amisso feudo, (nihil enim in jure tam naturale est quàm unumquodque eodem modo dissolvi, quo colligatum est (b)) & præcipuè si ob feloniam amittatur. Sed frustra de nobilitate gloriantur, qui in aliorum familia serviunt ; licet apud nos alia vulgi sit opinio : omne enim servitium, omnis quæstus manuaris, sive mechanicus, imò & conductio prædii pro annuo censu seu feudi firma, nobilitatem extinguit. Itaque omnia artificia ignobilia & illiberalia nobilitatem perimunt. Lacedæmonii opificia tanquam artes illiberales averfabantur, & per Helotas, quos servorum loco habebant, ea tantum exercebant. Aristoteles manuaris operationes à sua repub. exclusit ; melius tamen Solon, qui eas artes in Atheniensium rep. tanquam rem utilem & necessariam perdiscendas & exercendas instituit. Quòd si incuriâ sive negligentia parentum, liberi nullas artes edocti fuissent, suos parentes in senectute inopes alere non tenebantur : artes enim hæc sunt portus inopiæ fugiendæ mortalibus, & ut in Græcorum proverbio est, *Omnes artes terra alit.*

De *Mercatura* potest dubitari, quæ licet apud Ciceronem & multos alios bonos auctores sit laudatissima, tamen cum fordidos quæstus faciat, *nobilitati* adversatur. Aristoteles in Politicis legem apud Thebanos fuisse commemorat, ut *nulli aditus ad honores reip. capiendos daretur, nisi à mercatura per decem annos destitisset* (c). Et hæc de nobilitate feudi : in quo hoc notandum, quod *quo antiquius sit feudum, eo nobilius, nobilioresque faciat vassallos*. Sic quæ in divisionibus feudorum de feudo *Regali*, sive *ligio* & *non-ligio*, de feudo *cum dignitate*, vel *sine dignitate*, & demum de feudo *nobili* & *ignobili*, obiter & transeundo percurrimus, plenius hîc sunt explicata.

26. Quæstiones tamen graves & utiles multæ hîc moventur. Prima, an Rex filium in Regem adoptare possit, & an Dux Ducem, Marchio Marchionem, & sic de cæteris ? Sanè in Regibus multa sunt exempla : nam Henricus secundus Rex Angliæ post conquæstum, Henricum (qui tamen patri præmortuus est) Regem secum constituit. In Imperatoribus præcis hoc frequens erat, ut Otho primus filium Othonem in imperium secum assumpsit ; duo, tres, aliquando & quatuor Cæsares sive Augusti erant ; & post divisionem Imperii in occidentale & orientale, utrumque sæpe contigit. At omnes Doctores concludunt Regem filium suum in dignitatem Regiam secum attollere cum jurisdictione non posse. Sed hujus quæstionis solutio ex natura feudorum, dividorum, & individuorum pendet (d), ut Hotto-mannus vult : nam cum omnes dignitates habeant annexam secum jurisdictionem, *jurisdictio* autem sit indivisibilis, putat neque regna, neque dignitates Regias, quales sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, dividi posse (e). Ratio hæc in regno non videtur militare, quia neque sunt regna feuda, quoniam de nullo tenent, neque hominum debent : non minus tamen jurisdictionem regnorum dividi non posse certum est, quàm si essent feuda, saltem non sine certissimo reip. malo. Nam regna divisa fuisse antiquitus sæpissimè legimus : Sic & Anglo-saxonum regnum in septem regna divisum ; Franciæ aliquando in tria vel quatuor. Omitto Hispaniam, quæ octo aut plura distincta regna aliquando habuit : nec unquam cessatum est à civi-

E e

libus

(a) De claris mulieribus. (b) L. 35. de reg. jur. (c) Polit. cap. 9. (d) De quibus vid. D. 10. § 21. (e) = L. 55. § 1. ibi : Præterea.

libus contentionibus, donec in unitatem, id est, in unum regnum & imperium coirent. Itaque dimittere regnum Rex potest, alium sibi socium in regimine adiciere non potest: multum enim interest subditorum, ne in duorum dominorum servitia, sæpe diversa, aliquando contraria, distrahantur.

Quod ad Ducatus five Marchionatus attinet, quæ propriè dignitates feudales dicuntur; cum Dux, Marchio, Comes, & ex usu nostro Baro, regni Capitanei dici solent, profectò neque Dux Ducem, Marchio Marchionem, Comes Comitem, Baro Baronem constituit, ut ex ipso textu (a) colligitur. Præterea aliæ rationes adduci possunt ex jure Civili: nemo enim gladii potestatem quam à Rege vel Principe accepit, alii delegare potest (b), nisi simul substituendi & delegandi potestatem acceperit. Itaque feuda hæc vocantur individua, in quibus primogenitus succedit, & hanc individuitatem (ut ita loquar) ipsa utilitas, justè prope mater & æqui, introduxit. Nam virtus in se unita ad omnia pericula sustinenda validior est quam dimidiata. Imperator Fridericus prævidens hæc incommoda, fancivit ne in futurum dignitates hæc essent dividuæ (c): sed tamen in Germania Barones non solum à Comitibus creari, verum etiam id fieri Brabantix certum est; & apud Ligures, five Lombardos, multisque aliis in locis, Comites à Ducibus creantur: sed in his usus pro lege est. Imò & nomen ipsum dignitatis apud Germanos dividuum inter omnes filios defuncti est, ut jurisdictio individua.

27. Jam, ut ad institutum revertamur, Imperator, Rex, & quicumque superiorum non agnoscunt, rectè feudum constituunt. Hic regula illa generalis perpetuò memoria tenenda: omnes qui rei suæ liberam administrationem habent in feudum concedere possunt (d), etiam si sint rustici, muti, furdi, si modò constet quòd intelligant, & quid intelligant exprimere possint. Imò & foemina in feudum concedere potest, si soluta (e); alioqui cum viri consensu. Unde Baldus, Præpositus, & Alvarotus colligunt foeminam non solum jurisdictionem habere, sed etiam aliis concedere posse: & sic facilè confutatur nonnullorum error, qui foemineum imperium, & Regiam successionem averfantur.

28. At qui liberam rei suæ administrationem non habent, ut nec alienare, ita nec in feudum dare possunt (f). Nam ubi alienatio rei suæ aliquibus interdicta est, sive à lege, sive à judice, hi nec feuda possunt concedere (g). Itaque nupta sine viri consensu non potest, neque pupillus omnino, neque prodigus, neque furiosus, neque ullus alius qui verè consensum non habet (h). Prodigus autem nemo reputatur, neque feudum jure, neque nostro, nisi sententia præcedat, & ut Baldus ait, nisi accusatus & damnatus fuerit. In Prælato tamen, dilapidatore fructuum & reddituum suæ Ecclesiæ, hoc observari ait Baldus, ut in feudum dare possit, nisi ob dilapidationem instituta fuerit contra eum accusatio. Ex usu nostro non habetur pro prodigo, qui sua prodigit, nisi vitio mentis id fecerit. Itaque, donec ei administratione interdicitur, potest uti vel abuti pro arbitrio suis rebus. In prodigis apud Gallos hic ordo servatur: ad instantiam amicorum literæ impetrantur, quibus prodigus hic ante ordinarium loci citatur: si compareat, cognitio de ejus prodigalitate sumitur per inquisitionem, præcipuè ex amicorum & cognatorum testimonio, & secundum eam fit sententia interdictionis, curatorque bonis datur. Si contumaciter absit, non minus ab inquisitione proceditur ad sententiam, quæ lata prodigo bonorum administratione interdicitur, curatorque ei datur, sententiaque undique publicatur; eâ publicatâ, is cui interdicitur, alienare non potest: imò neque bona in alio territorio constituta, in quo ipse non habitat. Pendente verò processu, sunt quidam qui putant alienationes factas irritas, quippe eludendi judicii causa factas; quod sine controversia esset, si modò processus noticiam habuisset eum in quem alienatio facta est, constet: & licet in jure caveatur, ut si furiosus sanitatem, prodigus sanos mores receperint, ipsi delinant esse in curatorum potestate (i), tamen

(a) 1 F. 1. in fine. 1 F. 14. pr. (b) L. 1. pr. ff. de officio ejus cui mand. est jurisd. (c) 2 F. 55. § 1. in fine. (d) 2 F. 3. in fine pr. (e) 2 F. 3. in fine, & 91. (f) 2 F. 3. pr. (g) L. 6. & 7. C. de rebus alienis non alienandis. (h) L. 12. § 2. in fine, ff. de tut. & curat. & l. 1. & 10. ff. de curat. furios. dat. (i) L. 1. ff. de curat. furios. dat.

tamen consuetudo invaluit, ut hæc interdictio per causæ cognitionem judicis sententiâ tollatur. Sed in curatore furiosi, & eo qui prodigo datur, magna est differentia. Nam ex legibus duodecim tabularum (a), si quis furiosus existat, cognatorum gentiliunæque in eo & ejus pecunia potestas erit: sed prodigo judex sive prætor curatorem cum causæ cognitione dabit. Forma sententiæ contra prodigum latæ apud Paulum jurisconsultum (b) habetur, in hæc verba: *Quando tu bona paternâ avitaque nequitia tuâ deperdis, liberosque tuos ad egestatem perducis, ob eam rem tibi omni commercio interdico.* At hæc interdictio prodigorum apud nos insolens est, nisi ipsi in Senatu compareant, & interdici cupiant; quod admittitur, nisi dolus subsit. Et hæc de prodigis.

29. At cum vitium mentis accedit, tunc apud nos in duplici sunt differentia: aut enim verè sunt *furiosi* aut *dementes*, aut tantummodo *mente* aut *judicio* capti, id est, ita mente depravati, ut neque modum neque finem expensarum habeant, qui ferè prodigi sunt: & utrisque opus est sententiâ declaratoriâ, quæ ex jure communi, & probatione per testes idoneos & juratos dabatur. Apud nos ex *Cancellaria Regiâ* Breve impetratur, quo Vicecomes, id est, judex ordinarius illius loci, jubetur Titii aut Sempronii naturam & qualitatem exquirere: nempe si sit furiosus, aut demens, aut alioqui ita mente captus & præditus, ut qui neque modum neque finem impensarum habeat; quodque inquirendo invenerit retornari curare: Vicecomes verò mandatum executurus, aliquot notæ famæ homines ex vicinia (nostri ex *viceneto*, nonnunquam ex *vifneto* vocant) ad comparendum in judicio citari faciet, ex quorum numero quindecim seliget, qui non solum de furore & delirio inquirant, sed etiam à quo tempore delirium cœperit. Ex hac quindecimvirali sententia damnato non solum à tempore sententiæ rerum suarum alienatione interdicitur, sed etiam quæcunque gesta sunt in rerum hereditariarum dispositione, postquam furere aut delirare cœperit, fiunt irrita, quasi ex defectu consensûs ab initio: unde & illud sequitur, contra juris communis regulas, ut multa quæ ab initio rectè constituta sunt, ex post facto cadant, nempe cum devenerint ad eum casum à quo incipere non poterant; & quod magis mirum est, etiam ope exceptionis cadunt sine judicio rescissorio; nisi quis dicat ab initio hæc non rectè facta fuisse, licet declaratoria sit longo post tempore sequuta, quæ tamen ex jure & usu retrotrahitur ad ipsius acti initium. His autem furiosis, & mente vel judicio captis, & per sententiam declaratis, proximus cognatus in tutorem vel curatorem datur (c).

30. A minore, aut aliis quibus non est, neque à judice, neque à lege bonis interdictum, feuda data omnino non sunt per exceptionem irrita; sed opus est actione rescissoriâ, & judicis sententiâ declaratoriâ, nisi minor ille curatorem habeat (d), & sine ejus consensu feudum concefferit: nam non solum hoc feudum (cum in feudum datio sit species alienationis) sed & omnis locatio & affectatio à tali minore, sine curatoris consensu concessa, nulla est; quod & in usu nostro observatur. Ratio est, quod & ipse minor petendo, & judex concedendo curatores, videtur minorem ab administratione excludere, (nisi curatoris consensus accedat) & eam curatori permittere. Itaque talis minor ei comparatur, cui bonis interdictum est; cum interim minor qui curatorem non habet, liberè res suas administret: ita tamen, ut si ex sua facilitate aut circumventionem lædatur, restitui possit. Quod ad minorem attingit, generaliter contrahere non potest, nisi de rebus ad victum, vestitum & institutionem pertinentibus, sine curatoris consensu: feudum ritè & legitime concedere non potest. At si quæstio sit de renovando antiquo feudo, potest illud minor (e); cum ad id cogi possit ex jure, nempe ut vassallum in clientelam recipiat, cum ejus conditio hoc facto non reddatur deterior. An autem prædii aut rei alicujus immobilis alienatio à minore facta sine decreto judicis usu nostro nulla sit, quemadmodum à jure Civili cavetur, quæri potest? & vidi acerrimè controversum inter Lynd-

(a) Ex Cicerone, lib. 2. de inventione, l. 23. C. de Episcop. aud. & l. 25. C. de nuptiis. Vide etiam Cujacii notas ad Ulpianum, tit. 12. de curat. (b) Lib. sententiarum 5. (c) Per cap. 18. Parl. 10. Jac. VI. nisi sit religionis Romanæ, per cap. 8. Parl. 1. Car. II. Vide lib. 2. D. 20. § 9. (d) L. 3. C. de in integr. restit. (e) Vide § 33.

say de Barchloy, & Jacobum Borthuick de Lochull: sed obtinuit ut etiam in tali alienatione læsio allegetur, & probetur; alioqui nisi minor læsus videatur, alienatio prædii non rescinditur.

31. Sunt & alii qui ab alienatione bonorum prohibentur à *judice*, nempe *obæratii debitores*, qui in fraudem creditorum solent prædia vel alia immobilia alienare, locare & distrahere. Huic malo ut occurrant creditores, solent impetrare literas (*a*), quibus omnis alienatio bonorum iis interdicitur, quasi in fraudem creditorum talis alienatio fiat. Itaque concurrit cum illo edicto Prætoris quod habetur in jure Civili, nempe, *Quæ in fraudem creditorum*, &c. (*b*). Sed cum illo edicto Prætoris, fraus & consilium, saltem scientia ex utraque parte requiratur, neque consilium aut scientia inter eos qui in fraudem aliorum machinantur facile probari possit; itaque per eas literas omnes subditi prohibentur per publicam denunciationem, seu *proclamationem* (ut Doctores loquuntur, nos *proclamationem* dicimus) cum talibus obæratii debitoribus, pro alienatione bonorum mobilium aut immobilium contrahere. Hanc publicam denunciationem nostri pro scientia putant sufficere, cum omnes scire eam teneantur. Hæ literæ licet etiam ad bonorum mobilium alienationem, quæ post publicam denunciationem fit, in verbis extendantur, (nec prætextus ignorantiae in hoc casu admittitur, scire enim & scire debere in jure (*c*) sunt paria) neque minus mobilia distrahere quam immobilia interdicitur; tamen alienatio bonorum mobilium hoc prætextu, & per talem denunciationem, irrita non fit: obstat enim publica utilitas, cum nemo non solum cum iis contraheret, sed neque alimenta aut vestitum præberet, si putarent solutionem pro iis prohiberi.

Itaque in his casibus publica utilitas adversus creditores semper prævaluit, ne ad mobilia hæc prohibitio extendatur, nisi fortè mobilia speciali arresto subjiciantur. Sed nec in immobilibus hæc alienatio est ipso jure nulla, ut ope exceptionis tollatur, sed tantum per actionem rescissoriam *ex capite* (ut solemus loqui) *inhibitionis*: ad quam excludendam solent rei, sive hi quibus res est alienata, hæc præcipue objicere, viz. si debitæ solennitates in inhibitione publicanda non sint adhibitæ, veluti si publicatio ritè facta non fuerit apud *cruces forales* (ita solemus vocare loca publica) cujusque primariæ civitatis, aut oppidi in provincia aut Vicecomitatu ubi bona sita sunt, & ubi publicæ nundinæ exercentur; nam ibi frequentia populi magna solet esse: si publicatio executoris sive apparitoris signo non sit munita: si non registrata in libris Vicecomitatûs ejusdem regionis intra quadragesimum diem à publicatione; hoc enim tempus per publica regni comitia registrationibus limitatum est (*d*): quod si prætermittatur, simul omnis publicatio cadit, & omnis inhibitionis & interdictionis effectus.

Solent & alia à reis objici, ut vim inhibitionis evertant, veluti si non fuit verus creditor, qui eam impetravit; si ex post facto ei fuit satisfactum; si adhuc reus paratus est satisfacere, & quod interest solvere; si in reo causa debiti fuit prior, quam in actore; si sententia nondum pro debito sit lata. Multæ aliæ exceptiones possunt in re tali contra judicium rescissorium objici. De una exceptione potest dubitari: nam cum ex jure quæ in fraudem creditorum sunt alienata non rescindantur, nisi fraus habuerit effectum, id est, si debitor aliis solvendo non sit (*e*), an & hæc exceptio apud nos valeat; veluti si reus dicat nihil in fraudem creditorum factum à debitore, cum debitor sit adhuc idoneus facultatibus, & aliunde possit satisfacere. Et licet ratio pro eo faciat, cum creditor jus integrum, & rem salvam in bonis debitoris habeat, & iniquum videatur alienationem legitimè factam rescindere, cum creditori adhuc plenè possit satisfieri, lexque ipsa excuti facultates debitoris priùs statuatur; contrarium tamen vidi decisum inter viduam Comitissæ de Crauford, & Domi-

num

(a) Inhibitionis. (b) Id est, actione Paulhana, cui assimilatur, quod apud nos à temporibus Auctoris introductum est, optimo SCto facto, mense Julio, anno 1620, postea ratificatione Parlamenti, anno 1621, cap. 18. in legem publicam translato, quo ulterius creditoribus contra fraudes obæratiorum providetur, & tandem speciali opusculo Domini Georgii Mackenzii enucleato. Et cum debitores obæratii apud nos *Bancruptores* vocentur, qui istud nomen mereantur explicatur cap. 5. sess. 6. Parl. 1. Gul. & Mariæ, 25 Septembris, A. D. 1696. (c) L. 5. ff. de R. cred. (d) Cap. 119. Parl. 7. & cap. 264. Parl. 15. Jac. VI. (e) L. 10. ff. Quæ in fraud. credit.

num de Garthland. Nam licet aliunde debitor erat idoneus facultatibus & solvendo; alienationem tamen in dictum Dominum factam, rescindendam censuit Senatus: æquius enim putavit, ut qui contra prohibitionem judicis alienationem in se recepit, de evictione contra alienantem ageret, quam ut creditor, quem judex suâ auctoritate munivit, dubias lites sequi cogeret, & in credito moram patiatur. Ex jure etiam nostro hoc annotandum est; qui publicatâ inhibitione feudi alienationem acceperit, de evictione agere potest; sed non is qui accepit feudum ab eo cui bonis interdictum est. Apud Anglos, quæcunque alienatio in fraudem creditorum facta sit, etiam si hæc literæ prohibitoræ (ut ignotæ sunt illis) nullæ fuerint, infeofamentum vitiatur.

32. Solent apud nos multi, quemadmodum jure veteri Romanorum, si quorum administratio sibi ipsis suspecta est, coram judice comparere, ibique se omni administratione exuere, vel simpliciter, vel ad tempus, ut non sine consensu cognatorum aut amicorum eis liceat res immobiles disponere: quod ut plurimum fit per obligationem judici exhibitam, eaque obligatio in actâ refertur, judicisque auctoritas eis bonorum administrationem interdicens interponitur; quod tamen per se non sufficit, nisi hujus interdictionis publicatio sequatur (a). Ratio itaque, cur is qui contra inhibitionem alienationem in se recepit, de evictione possit agere contra concedentem, est, quoniam interdictio hæc tantum introducta est in favorem creditoris, ejusque solius commodum respicit, & non alienantis: itaque omnes aliæ actiones salvæ & integræ permanent inter alienantem, & eum cui alienatio fit. At in interdictione semper judex respicit commodum ejus, cui bonis interdicitur, nihilque in ejus præjudicium factum, aut quod prædium ab eo evincere possit, admittit: frustra enim alienationes prohiberentur, si de evictione actio competere possit. Vidi tamen etiam in inhibitione actionem de evictione negatam inter Humium de Prendergheft & Humium de Lotullo, in qua Senatus contra reum, licet heredem, actionem de evictione negaverat. Sed causa illius decisionis hæc erat, quod proavus, qui à judice inhibitus erat, debitor etiam heredis pronepotis fuerat matrimoniali nomine: nam ex contractu cum nepote suo inito (qui nepos pater erat pronepotis) avus se antea obligaverat, omnium terrarum investituram, & affedationum possessionem nepoti traditurum, & ex contractu in favorem nepotis inhibito publicata est: itaque pronepos actionem hanc de evictione excludebat, quod pater ejus, viz. nepos defuncti debitoris, creditor erat avi sui ex priori contractu, super quo inhibito publicata erat.

Sunt & aliæ differentiæ inter eum cui simpliciter interdictum est, & eum qui ob fraudem creditorum prohibetur ab alienatione. Nam is cui simpliciter bonis interdictum est, potest in favorem matrimonii contrahere donationem propter nuptias, & conjugem suam in vitali reditu sive usufructu omnium suarum, aut majoris partis terrarum constituere: neque enim videtur ex eo facto conditio ejus facta deterior, siquidem vel dotem correspondentem accepit (& ita fit locupletior,) vel saltem id quod habet, intactum in sua familia permanet. Hæc enim erat causa interdictionis, ne à se aut suis heredibus alienet. At in eo cui in fraudem creditorum alienatio prohibetur, aliud observatur; nam conjugi suæ usufructum non potest cum effectu concedere, cum ex hoc jus creditoris, cui judex prospectum voluit, minuatur. Sic enim reus creditorem eludet, bonorum suorum immobilium usufructum uxori concedendo, quâ vivente executionem creditor in eis bonis non habebit, & sic alteri iniura conditio inferetur, quod est contra juris communis regulas.

33. Sed, ut ad eos qui feuda dare possunt redeamus, *Procurator*, licet liberam potestatem administrandi res alienas habeat, in feudum tamen dare non potest; sola enim ei administratio concessa est, non alienatio. Itaque cum alienare non potest, non mirum, si neque in feudum concedere, nisi specialiter ei hoc à domino datum fuerit, ut alienare, vel in feudum concedere possit (b). Et hæc est ratio quare neque Episcopus, neque Abbas, neque ulla alia Ecclesiastica persona, cum sint nudî tantummodo administratores, in feudum dare possunt, nisi solemnibus adhibitis, ut

F f

postea

(a) Cap. 119. Parl. 7. & cap. 264. Parl. 15. Jac. VI. (b) L. 63. ff. de procur. 2 F. 58. § 2. in medio.

postea dicam. Hi tamen administratores, & etiam minor, & cui bonorum alienatio interdicitur, licet novum feudum constituere non possunt, feudum tamen antiquum seu investituram feudi renovare possunt (a). Puto ex jure Civili hoc emanasse, ubi minor peculium per se constituere non potest (b). In hac tamen renovatione hoc cavendum est, ut vult Zasius, ne minor per renovationem hanc possessionem, quæ prius apud vassallum non erat, conferat. Et licet minor cum consensu curatoris feudum novum constituere non possit, ex causa tamen necessitatis licet, veluti si alioqui non sit solvendo: sed tum causæ cognitione, & judicis decreto opus est (c); ita tamen, ut si necessitas non tam urgeat, aut aliunde creditoribus solvi possit, imò si vel læsus fuerit, restitutio ei competat.

34. De *muto & surdo*, an in feudum dare possint, major est quæstio. Nam eos rei suæ liberam administrationem habere nemo ex jure negabit, quia donare possunt (d): tamen cum neque militiæ munus sustinere possant, neque ad civiles honores admittantur (e), Hottomannus tenet eos in feudum dare non posse, probabili sanè ratione, cum infiniti sint doli & fraudes quibus mutus & surdus capi possint; ut sæpe videantur in id consensisse, quod nunquam ab iis fuit cogitatum. Et hæc est communis opinio, ut omnino *surdus* concedere in feudum non possit, *surdaster* possit. Sed de *muto & surdo* plura in sequenti titulo.

35. Aliud etiam dubium potest occurrere, nempe cum feuda in jure alienare expresse prohibeantur vassalli, ut ex constitutionibus, tam Lotharii (f), quam Friderici (g), constat, qui sit ut eos feudum dare præsumamus; cum non solum qui alienatione interdicanter, sed etiam emptores amittant feudum, feudo ad dominum revertente? Sed licet alienatio feudi generaliter prohibeatur, in quibusdam tamen casibus admittitur; nempe si vel domini consensus accesserit (h), vel si ejus servitio præjudicium factum non fuerit: quod tamen generaliter non est intelligendum, ut pro suo arbitratu faciant, sed ut etiam solennia, quæ in jure requiruntur, accedant: Sed de hac quæstione plura in titulo, *Quibus modis feudum amittatur*, postea dicemus.

36. Sunt etiam qui ratione temporis in feudum concedere non possunt: veluti si quis in *lecto ægritudinis* sit constitutus, quo tempore neque alienare res hereditarias, neque immobiles, neque obligare se, aut contrahendo aut debitum agnoscendo potest, unde hereditas aut ejus pars successori decedat (i): & proinde jure Feudali testamento feuda disponi non possunt (k); nam eo tempore nemo potest heredi suo præjudicare. *Lectus* autem *ægritudinis* is dicitur, si mors sequatur: quod si ab excessu morbi, in forum aut in Ecclesiam, aut alia loca publica progressus post alienationem fuerit, in *lecto ægritudinis* fuisse non dicitur (l). Sunt qui putant, etiam si infirmus fuit inhabilis ad egrediendum, modò sanæ mentis, & judicio satis firmo fuerat, feudum valere: sed variatum sententiis de ea re sæpe in Senatu est. Cur autem alienatio hæc prohibeatur, ratio est, quod fervore animi aut morbi impatientiâ id fecisse præsumitur, quod in sanitate nunquam fuisset facturus: & præterea quod in ægritudine constitutos facillimè à plerisque nimium officiose se offerentibus falli, & in fraudem pellici putant: & quod sæpe cum organo mens & judicium labantur, sæpeque potiores sint, qui propinquiore; nisi consensus heredis accesserit (m); cum volenti & consentienti non fiat injuria (n). Idem; si inopia urgeat, & heres requisitus ei succurrere nollit, nec aliunde ex bonis mobilibus suppleri possit, eo casu hereditatis partem, quatenus sufficiat ad sublevandam inopiam, poterit alienare, & in feudum dare: nam necessitati jus cedit (o). Idem, si creditoribus gravetur: eadem enim utriusque ratio, nempe necessitas satisfaciendi, aut si alienatio inita est ex contractu præcedente ægritudinem: nam & hic necessitatis causa eadem est, ut quod

(a) 2 F. 3. pr. & ibi glossa. (b) L. 7. § 1. ff. de peculio. (c) L. 1. ff. de rebus eorum qui sub tut. vel cur. Vide etiam D. 15. § 19. (d) L. 33. § 2. ff. de donat. (e) L. 7. § 1. ff. de decurionibus. (f) 2 F. 52. (g) 2 F. 55. (h) 1 F. 3. in p. & circa finem. & 2 F. 44. (i) Cap. 18. § 7, 8, 9 & 10. Lib. 2. Reg. Majest. stat. 13. Gul. I. apud nos. (k) 1 F. 8. in pr. (l) Sed hoc in melius mutatum est stat. 4. fest. 6. Parl. unici Gul. & Mariae, quo si dispositioni 60 dies decumbens supervixerit, licet nusquam prodeat, valebit quod actum erat. Vide etiam huc referendum statutum Dominorum apud nos Concilii & Sessionis in judicio sedentium, 29. Feb. 1692. (m) Cap. 18. § 10. lib. 2. Reg. Majest. (n) Argumento, l. 29. C. de pactis. (o) Cap. 13. § 2 & 3. stat. Gul. I. apud nos.

quod quis ante ægritudinem contractam debuit, solvat. In lecto tamen ægritudinis quis potest uxori usufructum concedere in quocunque feudo. Non autem dicitur quis in lecto ægritudinis, si habilis fuerit ad proficiendum in forum, in templum, & ad campos.

37. Huic similis est qui jam capitis sententiam acceperit, qui licet bona mobilia in fiscum transferat, immobilia tamen retinet, neque ea disponere potest, aut in præjudicium heredis in alium transferre. Sunt qui post iudicium coeptum idem putent. Quod tamen verum non existimo, nisi forte iudicium tum coeptum dicant, cum reus ad tribunal productus est, post quod tempus alienationem permissam non credo: nam sunt fervi pœnæ futuri, licet interea libertatem habere præsumantur (a). Si quis læsæ majestatis damnatus fuerit, omnes concessiones in feudum factæ a tempore criminis commissi cadunt. Nam post crimen aut in Principem aut temp. commissum (cujus personam Princeps jam gerit) si sententia sequatur, nulla alienatio feudorum aut rerum immobilium valet (b): tamen solutionem rectè fieri reo læsæ majestatis ante sententiam putant aliqui.

38. Quid de eo, cujus familiam aut domum pestis invasit, licet ipse intactus sit, an quod ab eo fit, si ipse ex eadem infectione postea moriatur, in lecto ægritudinis factum dicitur? Et hanc quæstionem de facto incidisse vidi, de quo consultus, respondi, à tempore infectionis familiæ, licet quo tempore ipse tactus fuerit, incertum est, tamen quia ex eadem contagione intra duos aut tres dies obiit, nihil de rebus hereditariis alienare potuisse: præsumptio enim juris est, eum tum ægritudinem contraxisse. Idem de eo qui vulnératus, si ex vulnere moriatur, & qui se fecandum præbet ex calculo, vel ex ulcere hepatico, quod Scirrbum dicimus: nam postquam semel vi morbi victus est, disponere de rebus hereditariis non potest. Idem puto de eo qui monomachia se seu duello se subjecit, postquam in locum pugnae destinatum descenderit: licet hæc quæstiones rariùs occurrant, ex eo, quod quilibet cum sciat se vitæ periculum aditurum, soleat rebus suis & successioni providere. Qui ab hostibus captus est, quamdiu in eorum est potestate, investituram facere non potest, cum ipse ab aliis possideatur. Nam omnis investitura debet esse libera, nec extorta; & debet fieri rei certæ: nam incerta res in feudum concedi non potest, nisi ad certitudinem alioqui reduci possit. Sic neque leprosus, cum à communione hominum arceatur. Apud Anglos qui ipse investitus nondum est, is alium investire non potest: at apud nos, si postea investitus fuerit, ex post facto confirmatur prior investitura. Sic neque vir uxori, neque uxor viro dat, nisi in ea voluntate ad mortem perseveraverit. Ratio ex jure Civili petenda est, ne mutuo amore se spolient (c). Apud nos, si quis feudum uxori concefferit de se tenendum, revocandi, dum vivit, habet potestatem; sed per renunciationem in manibus domini potest ei, ut cuilibet vel extraneo, concedere investituram.

39. Denique, ut Diegesim hanc concludamus, omnes feudum dare possunt, qui non prohibentur in jure, si modò sint domini, & rerum suarum liberam habeant administrationem: nam habet vim edicti prohibitorii, quo omnes permittuntur, qui non prohibentur (d). Sic in procurationibus & matrimoniis omnes possunt esse procuratores, omnes matrimonia contrahere, qui jure non prohibentur.

Diegesis decima tertia.

De feudis Ecclesiasticis sive Clericalibus.

SUMMARIA.

1. Prioribus seculis Ecclesia solis elemosynis | quicquam proprium habuerunt; licet Ec-
 alebatur, nec Christum aut Apostolos | clesia Romana, ut dicitur, ad immensam
 F f 2 opum

(a) L. 19. ff. de pœnis. (b) L. 5. § 4. & l. 8. C. ad leg. Jul. Majest. l. 31. § 4. ff. de donat. Vide apud nos cap. 36 & 39. Parl. 2. ratificata cap. 65. Parl. 5. & cap. 202. Parl. 14. Jac. VI. (c) L. 1. ff. de donat. inter vir. & uxor. (d) L. 12. pr. ff. de iudiciis.

- onum magnitudinem suis artibus pervenerit.
2. Ecclesiastici, & Clerici qui sunt. Papæ nomen unde.
 3. Pontificis Maximi nomen unde.
 4. De Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque inferioribus Ecclesiæ officariis, quorum nomina Ecclesiæ primitivæ erant incognita, quæ communi Presbyterorum consensu gubernabatur; quod nobis vitio vertitur.
 5. Pontifex hic Maximus quin feudare possit non est dubitandum, cum non solum prædiola, sed regna, & provincias, non modo intra Patrimonium Sancti Petri, sed extra concedat.
 6. In rebus magni momenti, ut in feudatione regni adhibet Cardinalium consensum. Cardinalis etymologia, eorumque munus olim & nunc, & de Legatis à latere.
 7. Episcopi nomen unde. Episcopi feudant consensu Capituli, vel patroni, si Ecclesia sit patronata.
 8. Idem de Abbate, seu Priore, cum consensu sui Conventus: Abbas olim inter Proceres Laicos numeratur.
 9. De origine Monachorum, & de Abbatibus quæ; non erant vitales, sed tantum triennales.
 10. Pontifex Maximus ambitiosè contendit cum Regibus Gallorum, & nostris de nominatione ad dignitates electivas Ecclesiæ; sed res hæc transactione finita est.
 11. Ecclesiasticæ personæ minores in feudum dare non possunt, nisi consensu patroni, si quem habeant, aut sui superioris vel provincialis. Post instauratam religionem in beneficiis nullum superiorem aut patronum agnoscimus præter Regem.
 12. Minores fratres, ut profitentes simulatam paupertatem, nihil habent feudandum, sed eorum maximâ perfidiâ, in præliis apud Floudon & Piquinum facti sunt ditissimi.
 13. Major pars Capituli, præter concedentem, pro toto sufficit, & qui duo beneficia
- habet, duo suffragia habere debet.
14. Forma consensus Capituli ante instauratam religionem: a qua usu nostro recessum, qui cum jure communi convenit. Post mortem Prælati subscribentes nihil agunt: secundus præferretur si plenum numerum subscriptionum primus comparaverit.
 15. Si non sit Capitulum, usu nostro, sigilli appensio cum confirmatione Principis defectum Capituli supplet: tandem ad evitandas multas fraudes cautum est, ut & subscriptiones capituli adhiberentur, ut in aliis etiam casibus statuto publico est provisum.
 16. An capitulum sede vacante in feudum dare possit? Decanus in spiritualibus, sed non in temporalibus, Episcopi personam sustinet, ac in his quæ sunt nudæ tantum administrationis: et aliud in locationibus apud Anglos.
 17. An inferiores Prælati feudare possunt dubitatur per textum I F. I. pr. & variæ sunt opiniones: sed apud nos indistinctè permittitur, nisi de Ecclesia cathedrali dependant, aut feudum illud fuerit de mensa Episcopi. De usu apud nos. Continuatio expositionis dicti textus.
 18. In feudis Ecclesiasticis, & feudis terrarum hospitalium hoc semper observandum, ut Ecclesiæ conditio reddatur melior, per census sive rentalis augmentationem. Quæ sub censu comprehendantur. Ecclesia semper pro minore habetur.
 19. An sine consensu Prælati, vel Capituli, Ecclesiastica quævis persona, tanquam minor sine curatore, conditionem suam meliorem facere possit?
 20. Omnes emphyteusæ terrarum Ecclesiasticarum debent à Rege ratificari, sed non feuda. Monasteria speciali actio prohibita sunt in emphyteusin dare; sed per erectiones dominicas permittuntur. Monachi in feudum non dant, cum nihil habent. Nec ullæ terræ mortificari possunt absque consensu Principis, vel earum superioris.

1. **SUPEREST** ut de Ecclesiasticis & clericalibus feudis dicamus: nam & Ecclesiasticas personas feuda concedere posse ex textu (a) patet. Sane prioribus sæculis Ecclesia feuda non recipiebat, sed ex folis eleemosynis alebantur: primusque fuit Urbanus secundus, qui vixit circa annum Domini 1088, & Papatum ad duodecimos annos tenuit, qui constituit, ut Ecclesia fundos & prædia à fidelibus oblata reciperet; ut Platina in ejus vita testatur. Sed cum hoc institutum plerisque displiceret, nec cum Ecclesiæ sinceritate convenire crederetur, variæque disputationes orirentur;

(a) I F. I.

orientur, licerétne *Ecclesiasticis personis* dominia rerum, fundos, & alia bona temporalia acquirere, & possidere. Papa Joannes XXII. acerrimâ & Papali vehementiâ dignissimâ constitutione declaravit, omnes eos Hæreticos, qui affirmarent Dominum Jesum, aut ejus Apostolos nihil proprium habuisse, in eosque omnes qui hæc afferent anathema Papale fulminavit (a). Sed videamus si Papæ omnia sint credenda, & utrum Christus, Dominus & caput Ecclesiæ, & cum Domino suo Petrus, Paulus, & reliqui Apostoli, Matthæus & Lucas Evangelistæ in hanc Papalem excommunicationem incurrant, & Hæreticorum numero debeant comprehendi. Nam Christus ipse testatur (b), se nihil proprium habuisse: *vulpes (ait ille) suas foveas, volucres cæli nidos habent, sed filius hominis non habet tibi caput reclinat: quod & etiam Apostolos suos docuit (c); Nolite (ait) possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, neque peram, neque duas tunicas.* Et Petrus planè in actis Apostolorum (d) ait, *se aurum & argentum non habere.* Lucasque evidenter declarat, *omnia apud Apostolos in initio fuisse communia (e).* Hæc itaque apud omnes sanos confirmari possunt, Christum & Apostolos nihil proprium habuisse, quod & ipsi de se professi sunt, cum *in ore Domini non sit inventus dolus,* ut ait Propheta (f), & Scriptura à Spiritu Sancto auctoritatem habeat. Sequitur ergo ex hoc syllogismo, scilicet ex propositione hac Papali, neminem eos ab hac excommunicatione aut nomine Hæreticorum posse liberare, præter ipsum Papam. Sed operæ pretium est videre, quibus rationibus adductus Joannes XXII. eos Hæreticos affirmet, qui contrarium asserunt. *Manifeste (inquit ille) oppugnant sacram Scripturam quæ Dominum Jesum aliqua propria habuisse testatur:* at locum non notat, credi sibi vult. Glossator tamen in eo loco multum se torquet, ut aliqua Scripturæ loca adducat, in quibus Christum dominium rerum acquisivisse, & proprium aliquod habuisse poterit probare. Primò enim Magi Christo obtulerunt aurum, thus & myrrham, & cum in oblationibus rerum, dominia transeant ab offerentibus in Ecclesiam, Christus autem erat Ecclesia, itaque Christus habuit rerum oblatarum dominium. Pulchrè profecto! At Christus habuit vestimenta dealbata, tunicam inconfutilem, Petrus domum, Apostoli panes, imò Dominum jussisse Petrum solvere didrachma pro eo: ex quo loco acutissimus Glossator Christum, ait, voluisse transferre dominium illius didrachmatis, quod apud illum prius erat, in alium, neque illum voluisse aut debuisse solvere ex alieno. Hæccine ludibria juris contra apertissima Scripturæ verba à viris sanitatem morum professis adduci debent? Nam licet hæc & plura videamus hodie à mendacissimis Fratricellis & Hieronomytanis possideri, viz. domos & regalia palatia ad usum habitationis, vestem contra injurias cæli, victum ad sustinendam vitam, imò quod ex jure licitè hereditatis & legatorum sunt capaces, nemo tamen dubitat quin altissimam paupertatem profiteantur, propriumque nihil habeant. At Christum cum longè minora possideret, non dubitant Papa & Glossator impudentissimè affirmare, eum in proprietate multa habuisse. Sed fatale erat post millesimum annum Antichristum venturum, & misero orbi Christiano illusurum (g). Dabitur mihi à viris doctis, ut opinor, venia, si paululum explanatius exposuerim, quibus artibus Romana Ecclesia in hanc, quam nunc videmus, opum & dignitatis magnitudinem pervenerit: cum nihil mihi minus in animo sit, quam ut à proposito divertam. Ut ergo ad illud redeam, & primo de Ecclesiasticis personis, & Clero;

2. *Ecclesiastici* dicuntur, quoniam Ecclesiis præsumt; *Clerici* autem dici volunt, ad imitationem tribus Levi, quod eorum portio & hereditas sit Dominus, quasi reliqui Christiani indigni essent qui membra Christi dicantur. Apud hos Pontificis Romani auctoritas omnibus præeminet. Is *Papa* sive *Pontifex Max.* dicebatur. Papæ nomen unde originem habeat plerique dubitant. Sunt qui à *Papæo* dictum putant; quo nomine Scythæ Regii (ut ait Herodotus (b)) Jovem deorum maximum significabant. Alii *Papam* quasi *patrem* dici volunt; & sane in hæc significatione a-

G g

pud

(a) Tit. 14. cap. 4. & 5. inter extravagantes. (b) Lucæ ix. 58. (c) Matth. x. 9. (d) Ib. xiii. 6. (e) Actuum ii. 44. (f) 11æ liii. 9. (g) Vid. D. 3. § 1. (h) In Melpomene.

pub Juvenalem reperitur (a), *Timidus prægustat pocula Pappas*. In qua etiam significatione avi, proavi, & progenitores *Pappi* dicuntur. Sic Aufonius,

----- *Pappos, aviasque trementes*
Anteferunt patribus feri nova cura nepotes.

Fortè ab Hebræo (*Abba*) metathesi literarum. Nam in nascente, five primitiva Ecclesia, *Papæ* nomen pro *venerabili patre* sumebatur. Augustinus, ex imitatione infantium & lactentium, Hieronymum *Papam* in epigraphæ quarundam Epistolarum vocat. Sic & Chrysofomus eâdem voce utitur: tandem Patriarchis solis convenire videbatur, & reliquis Patriarchis deficientibus, soli Romano hoc nomen relictum est. Hodie duplicatâ literâ *P. P.* notatur, qua antiquitus *Pater patriæ* notabatur. Sane temporibus Justiniani Imperatoris non erat nomen illud proprium Romani Pontificis: nam Justinianus, qui anno Domini 525. imperare cœpit, ad Joannem Romanum Episcopum scribens, eum tantum nomine Episcopi & Patriarchæ salutatur quàm officiosissimè, in qua *Patrem* eum vocat, forte in Græco *Pappam*, urbisque Constantinopolitanæ Episcopum fratrem ejus. Circa ea tempora nomen *Papæ* cœpit ei attribui, quod ad successores est etiam prorogatum (b).

3. *Pontificis* autem *Max.* nomen Christianis omnibus erat ignotum, nisi post corruptam pietatem & stabilitam Romanam tyrannidem, cum undique omnes conquirerent, quæ ad adulationem ejus poterant pertinere. Nam in primitiva Ecclesia nomen *Pontificis Max.* ne fando quidem auditum; sed quæ tum erat ejus origo quæret aliquis? dicam: primò *Pontificis* nomen non à *ponte* faciendo, ut putat Varro, sed à *posse* & *facere* indubiè dictum est. Antiquitus enim *facere* pro *sacrificare* usurpabant. Apud Virg.

Cum faciam vitulâ pro frugibus, ipse venito.

Soli enim *Pontifices* sacra faciebant, id est, diis immortalibus sacrificabant. *Maximus* autem is dicebatur, qui maximarum rerum ad sacra pertinentium judex erat, & ut ex Livio ab urbe condita libro primo constat, Numa Pompilius hunc ab initio instituit, eique sacra omnia attribuit, ejusque scitis omnia sacra publica & privata subjecit, ut idem Pontifex non cælestes modo ceremonias, sed etiam justa quoque funebria, placandosque manes edoceret. Hoc nomen sibi Tyrannus Romanensis palponum & adulatorum assentatione sequentibus seculis vendicavit, nec mitum. Nam

----- *Animas ille evocat orco*
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit.

Nequè enim hoc nomen solum, sed longè ante salutem humano generi partam, potestatem hanc, à Numa Pompilio, una cum nomine deduxit.

4. Et sicut ex Numæ instituto, Pontifices erant sub eo majores & minores: sic etiam sub nostro hoc *Pontifice Max.* Nam erant qui pluribus provinciis præerant, quales antiquitus erant Patriarchæ, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus, & Romanus: alii uni tantum regioni five provinciæ præficiantur, & hi *Archiepiscopi* dicebantur: alii civitati, qui *Episcopi*, seu speculatores, aut censores morum, Latine dici possunt. Inferiores sunt Præpositi, Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Lectores, Cantores, Subcantores, & qui in aliqua dignitate in Ecclesia metropolitana constituti fuerunt, & plerique alii quos tædet recensere: hi enim eis subsunt. Sed & horum inferiorum nomina temporibus primitivæ Ecclesiæ incognita erant: & ne quis me ludere putet, verba Hieronymi super epistola ad Titum subjiciam. *Idem, ait ille, Presbyter, qui Episcopus: Et antequam diaboli instinctu dissidia in religione fierent, Et diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo,*

(a) Sat. 6. (b) L. Inter claras C. de summa Trinitate.

Apollo, ego sum Cephae, communi Presbyterorum consensu Ecclesiae gubernabantur. Hæc ideo libentius interposui, ut sciant omnes Ecclesiam primitivam ex Presbyteris constituisse, & ex eorum conventibus & consensu gubernatam: quod nobis hodie vitio vertitur.

5. Itaque, ut ad propositum redeam, quod *Pontifex Max.* potest in feudum concedere nemini dubium est: est enim dominus Ecclesiarum & honorum Ecclesiasticorum. Itaque de ejus potestate dubitare, sacrilegii crimen est, etiam si innumera- biles animas secum in gehennam traxerit (a): scitum enim est, neminem debere ei dicere, *Domine, quid facis (b)?* Ipse enim omnes judicaturus à nemine judicandus (c). Et mihi videtur canon ille aptissime declarare dictum illud Apostoli ad Thes- salonicenses (d), quod *Antichristus sedebit in ecclesia Dei, & elevabit se supra omne illud quod dicitur Deus*: quid enim aliud est, omnes se judicaturum profiteri, & à nemine se judicandum? nam in eo, quod omnes sit judicaturus, parem se Deo facit; quod autem à nemine sit judicandus, quiddam majus innuere videtur. Nam Deus sæpe ju- dicitum cum populo suo postulat, ut ingratitude causa elucescat, &, ut ait Psalmis- ta (e), *ut vincat cum judicetur*; non autem ut omnino non judicetur, aut ut nemo ei dicat, *Domine, quid facis?* ut Prophetas & alios in sacra pagina fecisse legimus. Papæ autem potestas quatenus extendatur, his versibus continetur in glossa (f):

*Restituit Papa, solus deponit, & ipse
Dividit, atque unit, eximit, atque probat,
Articulos solvit; Synodumque facit generalem,
Transfert, & mutat, appellat nullus ab ipso.*

Ubi & singula hæc verba interpretationem habent suam, nolui tamen interpretatio- nem particulæ illius *articulos solvit* prætermittere, quod de articulis fidei intelligit glossa: quasi Papa habeat potestatem, ut veteres *articulos* fidei *solvat*, & novos con- stituere possit, textumque adducit (g). Itaque cum Papa possit quod vult, quin etiam feuda possit concedere nemo dubitare debet (h). Hinc itaque non solum prædia & latifundia, sed etiam integræ provinciæ in feudum concessæ: unde non solum Ducatus, Marchionatus, Comitatus celeberrimi, quales sunt Ferrariensis, Parmensis, multique alii Principatus, quos familiæ Ursinorum & Columnentium ho- die possident, à Pontifice Max. in feudum concessæ, sed etiam regna altissima, qua- lia sunt Neapolitanum, Cyprium, Hierosolomitatum, Arragonium, imò & ipsum regnum Angliæ, feuda Romani Pontificis fuerunt. Neque solum patrimonium san- cti Petri & fundos ejusdem Papa potest in feudum concedere (i); sed, quod ma- jus est, res cujuscunque Ecclesiæ, non solum suæ, in feudum rectè dat. Ratio est, quoniam Papa est *Ordinarius Ordinariorum*, ut loqui solent, & cum omni Prælato in sua jurisdictione & potestate concurrat. Itaque & terras aliarum Ecclesiarum in alieno territorio sitas in feudum concedere potest (k): denique eis uti vel abuti pro arbitrio potest.

6. In rebus tamen magnis, veluti in infeodatione regionis aut civitatis magnæ, quas in feudum concedit, Cardinalium consensus etiam adhiberi potest & solet. Nam *Cardinales* sunt veluti *Capitulum universalis Ecclesiæ*, ut ipsi loquuntur, quod adhibetur frequentissime. An autem ex necessitate requiratur nescio, saltem affir- mare non audeo, cum Papa sit dominus, & plenitudinem omnis potestatis habeat (l), neque quicquam est quod non potest, nisi quod non possit juri Divino omnino derogare (m). Sanè sunt qui sine consensu Cardinalium res Ecclesiæ alienare putant

G g 2

eum

(a) Hoc non obstante, quæri potest, cum alienare, & in feudum concedere, sint idem; quomodo Papa in feudum concedere possit, cui alienatio interdicitur; per *Caus. 12. quæst. 2. cap. 20.* (b) *Jobi ix. 12.* (c) *Cap. si Papa 6. dist. 40.* (d) *2 Thess. ii. 4.* (e) *Psal. li. 4.* (f) *Gloss. in cap. sicut. de excessibus Prælatorum, extr.* (g) *Cap. Quoties caus. 24. quæst. 1.* (h) *Ut quilibet alius clericus per 2 F. 35. licet juri suo contrarium, per caus. 12. quæst. 2. cap. 20.* (i) *Baldus, S. cap. 1. Qui feuda dare possunt.* (k) *Joannes ab Imola, cap. Si eo tempore 45. de elect. in 6.* (l) *Cap. propos. 4. extr. de cen- sione præbendæ, &c.* (m) *Card. Zabarella in C. 1. de sententia excom.*

eum posse, licet melius facturum si eorum consensus requiratur (a). Cardinalium potestas, nisi in feudis suarum Ecclesiarum, nulla est. Nominis *Cardinalis* etymologiam duplicem adducunt. Prima est, quod sicut Ecclesia universalis apud dominum Papam sit, qui est osium Dei vel Ecclesiæ; sic *Cardinales* sunt quasi *cardo* super quem tale osium versatur. Secunda est, ut dicantur *Cardinales*, quia sicut osium præest, & *cardo* subest, sic Papa præest, & *Cardinales* subsunt (b). Cardinalium dignitatem non esse ex jure divino, sed ex positivo Pontificis Romani, ipsi fatentur, neque multis annis post primitivam Ecclesiam notam fuisse, tantummodo à Pontifice Romano in concilio Lugdunensi, quod circa annum Domini 1245. celebratum est, inventam, & ad id tantum, ut mortuos sepelirent, & infantes baptizarent. Itaque *Cardinales* dicti, quantum conjecturâ assequi possum, quod in *cardinibus* Ecclesiarum semper stare deberent, si quis mortuus inferretur, aut puer baptizandus rogaretur, quemadmodum de *Valvassoribus* diximus (c), qui ad *valvas* domini stare debebant, ad ejus mandata parati. Hanc etymologiam cum eorum instituto melius convenire puto, quam priorem. An autem qui hodie *Cardinales* dicuntur circa id propter quod instituti sunt versentur, cuilibet judicandum relinquo: utcumque est, hodie conciliis Romani tyranni intersunt, atque in omnibus assistunt: neque licet iis à curia sine venia discedere: quod si discedant, *Legati à latere* munere funguntur. Itaque in feudis constituendis cum *Legati à latere* potestate & officio concurrunt; Legatus autem à latere, licet in provincia ei decreta idem possit quod Pontifex Romanus, tamen feuda Ecclesiarum inferiorum in sua provincia, ex sua sola auctoritate, non potest concedere, imò etiam si sit ordinarius.

7. De *Episcoporum* autem origine & etymo sunt qui dubitant. *Episcopi* dicebantur antiquitus, qui in municipiis præerant pani & cæteris rebus venalibus, quæ civitatum populis ad victum quotidianam sunt usui; in qua significatione usus est Cicero in Epist. ad Attic. lib. 7. *Vult enim*, inquit Pompeius, *me esse quem tota Campania hæc & maritima ora habent Episcopum, ad quem delectus & negotia summa referantur.* Translatione ad Antistites Ecclesiasticos nomen hoc accommodatum est, quorum munus præcipue est gregis sibi commissi mores & vitam explorare, eleemosynas in alimentum pauperum colligere, & pro salute gregis omnino providere. Itaque *Episcopi* in feudum dare per se non possunt, cum sint tantummodo nudi administratores, neque liberam dispositionem rerum Ecclesiasticarum habeant. Quod si Prælatus aliquis terras Ecclesiasticas in feudum dare voluerit, opus est consensu Capituli: sic in omnibus aliis actibus, ubi verti possit præjudicium Ecclesiæ, consensus Capituli requiritur (d). Prælatus verò cum consensu Capituli, si non liberam & omnimodam, saltem aliquam rerum Ecclesiasticarum administrationem habet, dummodo Ecclesiæ commodo & utilitate exactè ponderatis id fiat, ut infra dicemus (e). Quod si Ecclesia hæc sit *patronata*, id est, habeat Patronum, sive is sit clericus sive laicus, sine consensu Patroni feuda dare non potest. Neque enim ferendum est, Patronum, qui ex suo patrimonio Ecclesiam dotavit, ita negligi, ut ad dotandas sive quam ipse dederat, alienanda, ejus consensus non requiratur: nam in parte dotis, fundandas Ecclesias reliqui redderentur feigniores.

8. Quod de *Episcopis* & eorum Capitulo dixi, eadem repetenda sunt de *Abbate* (f) sive *Priori*, & suo Conventu; cujus tamen pars, id est, primus, est *Abbas* sive *Prior*. Sed prætereundum non putavi, quod *Abbatis* nomen etiam inter proceres laicos numeratur: nam de *Abbatis* & *Abbatissæ* nominibus, primaque origine, multa sunt quæ dici possunt. Hugo Capetus, qui ejectâ Caroli Mag. posteritate, regnum Francorum ad se suosque traduxit, *Abbas Hugo* dicebatur; & apud plurimos rerum Francicarum scriptores Abbates pro secularibus proceribus frequenter usurpati. Cujus rei confirmationem qui requirit, legat Hottomannum in verbis feudalibus, de verbo *Abbas*, & Cujacium. Sanè hodie nomen *Abbatis* pro eo qui monachali Conventui præest sumitur, ut ille *Abbas* sive *pater*, *Monachi fratres* inter se dicantur.

9. *Monach*

(a) Doctores in C. ad audientiam de præscript. (b) Archidiaconus s. distinct. 20. (c) D. 10. § 17. (d) Cap. Novit 4. extr. de his quæ fiunt à Prælato sine consensu capituli. (e) § 11. (f) I F. I. & ibi D. D.

9. *Monachorum* origo antiquissima est, & in primitivæ Ecclesiæ tempora incidit, cum viri contemplationi & sacrarum literarum lectioni dediti, ut commodius studiis & orationi vacarent, hominum cœtus fugiebant, & in vastissimas solitudines se conferebant. Extat epistola Gregorii ad Basilium de vita in solitudine agenda: in qua quis erat priscorum monachorum status, quæ vitæ conditio, in speculo quasi elucescit. Sed paulatim deservescente verâ illâ animi pietate, plerique solitudine illâ abuti cœperunt, & se a publicis functionibus subducere. Extat Valentiniani & Valentis Imperatorum in hos Monachos rescriptum (a), cujus verba, ne quis me fingere putet, subjiciam: *Quidam ignaviae sectatores, desertis civitatum muneribus, captant solitudines ac secreta, & sub specie religionis, cum cœtibus monazontum congregantur. Hos igitur atque in hujusmodi deprehensos erui latebris consulta præceptione mandamus: atque ad municipia patriarum subeunda revocari, & pro tenore nostræ sanctionis familiarium rerum carere illecebris: quas per eos censuimus vindicandas, qui publicarum essent subituri munera functionum.* Hæc eorum temporum fuit de Monachis æstimatio: unde & apud Justinianum (b) *Monachium* pro sodalitate & conventu Monachorum sumitur. Hæ autem *sodalitates* postea à solitudinibus in frequentissimas urbes denigrarunt, & relicto pristinae consuetudinis instituto, paulatim ad illecebras, & in deteriora vergentes omnia corraserunt, quæ ad magnificentiam, luxum, & opes amplissimas facere poterant: neque ulla regio, præcipue in hoc nostro regno, frumenti aut rerum aliarum ad usum humanum necessariorum ferax, in qua locus præcipuus ad hæc Monachia destinatus & extractus non erat. *Abbatissæ* autem nomen recentius est: nam præter vanam nominis derivationem, vix etiam corruptis Ecclesiæ moribus, societates Sanctimonialium introductæ sunt, circa annum Domini, quo anno Sanctimonialium religionem prima instituit licet mentionem Sanctimonialium, aut virginum Deo sacratarum antiquitus fuisse non negem (c). Sed in prima institutione *Abbatissæ* non erant vitales, id est, pro vita tota instituebantur; sed tantummodo erant triennales, id est, ad triennium: finito triennio nova *Abbatissa* eligebatur.

10. Et hæc omnes dignitates, nempe *Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatia, & in jure, & in foro, electivæ dignitates* seu beneficia electiva dicebantur, ex eo quod nullis in eam dignitatem nisi per electionem accessus pateret. Itaque *Archiepiscopi* ab *Episcopis*, *Episcopi* verò à suo *Capitulo* (d), accedente tamen procerum illius regionis consensu, *Abbatessæ* verò & *Priores* ex consensu sui *Conventus* eligebantur. Postea ambitiosè contendentes inter se Pontifice Romano, Gallorum & Scotorum Regibus, qui sibi nominationem ad has præfecturas vindicare voluerunt, factum tandem est ut electio hæc, quæ antea omnino libera erat, in ordinem coheretur, nempe ut à *Capitulo* sive *Conventu*, tres præsentarentur: ex his tribus Rex unum nominabat, quem Pontifex confirmabat, cum antea (e) Pontificis solius esset optio, quem ex præsentatorum numero confirmare vellet. Hujus transactionis inter Pontificem Romanum & Reges Gallorum & Scotorum monumenta extant, in pragmatica Sanctione (f), & nonnullis nostrorum ordinum constitutionibus (g). Sed senescentibus moribus, & electio & nominatio ad Reges devoluta est: ita ut dicis causa electio tantummodo à *Capitulo* postea fieret, & Rex quem vellet Pontifici præsentaret. Et hæc de dignitatibus electivis.

11. *Minores* autem Ecclesiasticæ personæ, veluti *Rectores, Vicarii, Curati, Cappellani, & similes*, de jure communi in feudum dare non possunt: solus enim *Prælati* in jure communi feudum dat. Hodie tamen, si patronum habeant, cum consensu ejus, & sui superioris, rectè in feudum dant. Monasterium autem alicujus loci superiorem habere potest, qui in eos jurisdictionem sive correctionem Ecclesiasticam habeat; & quando id contingit, præter *Abbatis & Conventus* consensum, etiam

H h

(a) l. 26. C. de Decurionibus & filiis eorum. (b) l. 13. C. de sacrosanct. Eccles. (c) d. l. 13. (d) Cap. Quia propter, 42 Extr. de Electione & electi potestate. (e) Vide D. 3. § 15. (f) De qua vide Historiam Gilberti Burneti, Of the Rights of Princes in the disposing of Ecclesiastical Benefices, &c. cap. 7. & transactio illa verisimilius habenda est in concordata illa quæ inter Leonem X. Papam Ludovicum XII. Galliarum intercesserat, de qua etiam dicto loco. (g) Cap. 53. Parl. 5. Jac. IV. & cap. 425. Parl. 7. Jac. V.

etiam illius superioris, cui dictum monasterium subest, consensus requiritur. Si cathedralis Ecclesia sit, & laicum patronum habuerit, ejus etiam consensus cum Capitulo accedere debet: quod etiam in omnibus inferioribus Ecclesiis patronatis observatur, ubi consensus non solum Ecclesiasticæ personæ, aut illius Ecclesiæ in cuius corpore est, sed etiam patroni ipsius requiritur. Sic Fratres prædicatores, licet Prior illius ordinis consenserit, tamen in feudum dare non solent res suæ Ecclesiæ, sine consensu Provincialis totius ordinis in regno, qui eorum quasi superior est: nam in quolibet regno Provincialis unus est, qui reliquos in ordine contineat, & ad Synodum convocandi potestatem habeat. In usu nostro post restauratam religionem superiorem in beneficiis, aut patronum Ecclesiasticum, nisi Principem, non agnoscimus (a).

12. De minoribus Fratribus nulla est quæstio, professi siquidem simulatam paupertatem, nulla prædia, nullos fundos habent; sed sub prætextu pietatis ex interceptis testamentis, & stultæ pietatis zelo ditissimi facti sunt: quod ex eventu post infelicem pugnam de Floudoun compertum est: nam qui eò pugnatûri proficiscerantur, nisi confessione factâ remissionem à Fratribus minoribus impetrâssent, omnia mala ominabantur. Interea omnem pecuniam, monumenta, & si quid pretiosum alioqui habebant, eorum fidei committebant, sperantes, se mortuis, illos ea quæ credebantur omnia fide integrâ posteris suos restituros: at illi, eorum qui in prælio occubuerant, nec fidem reposcere poterant, bona in fundi comparatione, & Ecclesiæ, & Monasterii exstructione ad sui ordinis homines convertebant: nec aliter accidit in acie Pinquini.

13. Quod autem de Capitulo & Conventu diximus, intelligendum est de majori parte eorum qui suffragia habent. Nam, ut vulgò dici solet, *ubi major pars, ibi totum*, quemadmodum hodie in Senatu, quod major pars facit, totus Senatus facere dicitur. Sed dubitari potest, an ipse concedens numerum faciet, veluti cum Prælatum cum mediâ parte Conventus in feudum det; aut si aliquis ex Capitulo, rem suæ Ecclesiæ cum consensu superioris, aut dimidia parte Capituli in feudum det, an feudum rectè constituitur: sed profectò præter concedentem, major pars Capituli debet consentire, alioqui non rectè dicetur quòd Prælatum cum consensu Capituli fecerit, nisi majoris partis consensus accedat. Rursus si quis duo beneficia in eodem recto seu Capitulo sustineat, an & hic duorum suffragia habeat & pro duobus numeretur quæri potest. Et sanè ex jure cum nemini duo beneficia sub eodem recto habere permittatur, hæc quæstio, quasi nunquam eventura, intacta fere relinquitur. Sed cum & hoc ex dispensatione aliquando evenire videmus, & apud nos hodie nihil fere est, quod fieri non potest: puto etiam in tali specie & hunc duorum numerum facere, & duo suffragia pro numero beneficiorum ei competere.

14. Forma autem consensûs Capituli ante restauratam religionem apud nos hæc erat, ut Conventus sive Capitulum in uno loco, post pulsatam campanam congregatum, in ipso actu concurreret, ut in jure Civili consensus curatoris cum minore in ipso actu concurrere debet, & hoc est quod vulgò dicitur, *capitulariter congregari*: nam alioqui nisi capitulariter congregati fuissent, emendicata separatim suffragia, aut emendicatæ subscriptiones non inducebant consensum, ut revera consensisse dici non possunt, qui non simul consenserunt: sed, ut ait Poeta,

Quicquid multis peccatur, inultum est,

factum est in usu nostro hodie, ne tot emphyteoses tollantur, ut majoris partis consensus etiam ambiendo vel mendicando impetratus, sufficiat etiam sine capitulari Conventu. Unam tamen hoc observandum, in quo usus noster cum jure communi convenit, ut si simul omnium consensus qui consentire debent, in ipso actu non intercesserit, saltem vivente Prælato concedente eorum consensus obtineatur. Nam qui post mortem concedentis consenserit aut subscripserit, pro non consentiente & non subscribente habebitur: quoties enim in jure plurium consensus requiritur, ultimi consensus ad priorem retrahitur, si modò eo tempore quo ultimus consenserit

prior

(a) Cap. 2. Parl. 1. Jac. VI.

prior vivat & in eadem voluntate permanerit, ut adhuc consentire possit. Quod si priores mortui fuerint, aut officio seu beneficio moti, aut voluntatem mutaverint; aut aliquid simile intervenerit, qualia multa solent tam de facto quam de jure quotidie impedimenta occurrere, ultimus non poterit dici cum prioribus consensisse. Hinc fit, ut post mortem Prælati subscribentes nihil agant, & proinde fit ut Prælati, si in pleno & sufficienti numero non consenserit, & postea mutatâ voluntate feudum alteri concefferit, cui secundo major pars prius subscripserit, secundus hic primo præferetur, licet postea primus plenum numerum subscriptionum comparaverit: secundus autem erat qui prior feudum perfectum habuerat. Perfectum enim in jure dicitur, quod ex omnibus suis partibus est absolutum (a), & Imperator (b) cum poeta, *nil actum credit quam diu superest aliquid agendum.*

15. Sed, dicet aliquis, quid si non fuerit Capitulum, sive Conventus? an in hoc casu Prælati feudum per se constituere potest? Et profectò cum Prælati & Capitulum inter se sint relata, uno interempto alterum per se stare non potest de jure; proinde in hoc casu, & sine Capitulo Prælati in jure non rectè concedit feudum: Usus tamen noster, cui aliquando nihil non licet, defectum Capituli aut Conventus (si omnino nullus sit) sigilli communis appensione, cum Principis confirmatione supplet. Nam antiquitus (c) sigillum commune pro totius Conventus consensu habebatur, quod adhuc in emphyteosibus, seu locationibus Archiepiscopatus Sancti Andree observatur (d), in quibus præsumitur Conventum & Capitulum consensisse, ex sigilli illius communis appensione. Et sanè antiquitus sigilli communis appensio cum Prælati subscriptione, pro totius Capituli seu Conventus consensu sufficiebat, quod in plerisque observari solet: neque enim apponebatur sigillum, nisi in Capitulo solemniter, & ut illi loquuntur, in Capitulo capitulariter congregato, omnibus præsentibus & majori parte consentiente. Sed cum fraude & dolo custodis, vel fordidus obnoxii, vel alioqui facilis & incauti, multa incommoda accidissent, factum est tandem ut etiam subscriptiones Capituli adhiberentur. Sic & temporibus Jacobi IV. & V. Regum, cum fraudibus servorum & viduarum post mortem mariti, aut dominorum sigilla falsis investituris aut cautionibus appenderentur, publico regni statuto cautum est, ne sola & sine subscriptione concedentis & caventis sigilla sufficerent, aut si quis nescire se scribere profiteretur, pro sic proficiente tabellarius publicus sive notarius subscriberet (e). Itaque stat generalis regula, quod Prælati sine consensu sui Capituli aut Conventus, neque investire neque deinvestire, neque in feudum concedere quid potest (f).

16. An autem Capitulum mortuo Prælati, & prælaturâ vacante in feudum dare possit, major fuit quæstio. Nam ex jure Capitulum sede vacante habet administrationem tam in temporalibus quam in spiritualibus (g): & Papali sede vacante, omnis jurisdictionis est penes collegium Cardinalium (h): & proinde, ut vult Cujacius, potest etiam in feudum sede vacante dare, etsi in collegio; adhibet tamen distinctionem, ut illud procedat in omnibus aliis Ecclesiis præter eas quæ *Cathedrales* dicuntur, id est, matrices Ecclesiæ, nos Episcopales dicimus: nam tum consensus Prælati omnino requiritur. Censuit idem Senatus in causa mota inter Dominum Davidem Chalmer Senatorem, & Joannem Johnston civem Edinburgensem, in rescindenda emphyteosi ædium, quæ in patrimonio Præbendariorum collegii de Crichton erant, & à collegio vacante Præposito in emphyteosi dicto Joanni locatæ, licet ea non esset matrix Ecclesiæ: rescissa enim est illa emphyteosis, quod Præpositi consensum non haberet, licet tum Ecclesiæ Præposito destitueretur. Itaque licet sede vacante omnes utilitates quæ ex spiritualibus proveniunt ad Decanum sive Vicarium generalem pertineant; in temporalibus tamen non administrat, neque Episcopi personam sustinet. Itaque in feudum non concedit, nec cum ejus consensu factum,

H h 2

cum

(a) L. 1. pr. ff. de orig. juris. (b) Justinianus, l. 11. C. de his quibus ut indignis: vide Lib. 3. D. 1. § 17. in medio. (c) Cap. 8. § 3 & 4 lib. 3. Reg. Majest. (d) Cap. 3. Parl. 18. & cap. 8. Parl. 19. Jac. VI. (e) Cap. 117. Parl. 7. Jac. V. (f) Cap. novi 4. Extr. de his quæ fiunt à Præposito sine consensu Capituli. (g) Cap. 3. de supplenda negl. præl. in sexto. (h) Cap. His quæ 11. Extr. de majorit. & obed.

cum eo quod factum cum consensu Episcopi est, parem habet auctoritatem. Inde fit, ut fructus, sede vacante, ad Principem hodie apud nos pertineant, aut alium patronum quemcumque : ita ut licet rationes reddere antiquitus tenebantur, hodie tamen sunt *aboliti*. At in controversia inter Arthurum Aresquinum & Davidem Pitcarnium, de feudo & emphyteosi fundi, quod in patrimonio Brechinensis Ecclesie erat, acerrimè hæc quæstio agitata est, cum Pitcarnius defectum Prælati prælaturâ vacante à Decano & Capitulo consentiente suppleri diceret, & quod Decanus, vacante prælaturâ, vices Prælati obeat ; Aresquinus contra, Decanum vices Episcopi non supplere, nisi in spiritualibus, assereret. Res tamen, cum acerrimè esset agitata, transactione tandem finita est. Sanè licet Capitulum, sede vacante, liberam habeat administrationem, tam in temporalibus quàm in spiritualibus, ut antea dixi ; hoc tamen intelligendum est in his quæ sunt nudæ tantummodo administrationis, & quæ differri non possunt. At aliud in locationibus apud Anglos. Nam Decanus & Capitulum possunt consentire locationi factæ per aliquem ex præbendariis etiam sine consensu Episcopi, licet sit illius præbendarie vel Ordinarius vel Patronus.

17. An autem inferiores à Prælati, viz. *Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Lectores, Cantores, Rectores, Exorcistæ*, Ecclesiasticos fundos, sive Ecclesiasticum patrimonium in feudum concedere possint, multi sunt qui ambigunt. Causam dubitationis ex verbis textûs colligunt (a) : *Si antiquitus consuetudo eorum fuit feudum dare*, quasi interdiceretur omnibus Ecclesiasticis personis, nisi Prælati, feudorum concessio, nisi antiquitus illi id jus in feudum concedendi habuerint, quod recentiores ad illud trahunt, quod feuda quæ ab Imperatore habent, non possunt aliis disponere, nisi antea eadem ritè & legitimè fuerint disposita ; quo quidem casu non videntur nova feuda concedi, sed vetera jure & legitimè semel constituta renovari. Proinde Silemanus ita verba illa intelligenda putat, si feudum antiquum ad Ecclesiam rediret, vel per mortem vassalli, vel per ejus illicitam alienationem : aut si Ecclesia fundum facile recuperare non possit, in his casibus posse & licitè in feudum concedere putat : alioqui feuda nova constituere prohiberi per synodum Placentinam, quæ sub Urbano Papa congregata est, ut Hostiensis narrat (b). Sanè ex ipso textu licere etiam inferioribus Ecclesiasticis personis feuda concedere patet (c), licet multi restringant ad res antea infeudari solitas tantum, inter quos etiam est Cujacius.

Sed hæc quæstio ad mores nostros non pertinet, ubi indistinctè quibuscunque Ecclesiasticis personis, cum consensu patroni, si quem Ecclesia habet, in feudum concedere permittitur terras ad Ecclesias suas pertinentes ; adeo ut Rectores Ecclesiarum, & qui dicuntur Vicarii, si de Ecclesia cathedrali non dependent, cum consensu sui patroni possunt in feudum concedere, modò legitimæ solemnitates observentur. Feudum autem ad Ecclesiam reversum, sive ex delicto vassalli, sive alio quocunque modo redeat, Prælatus sine consensu Capituli de novo in feudum dare posse omnes Feudistæ putant, & hanc rationem adducunt : prius feudum valuit, institutæque ex jure solemnitates omnes in eo observatæ fuerunt, & melior Ecclesie condito reddita, ergo & secundum valebit, cum videatur tantummodo primæ repetitio in eodem statu, non minùs quàm si feudum resignatum fuerit in favorem alterius. Unum tamen casum excipiunt, si feudum illud quod ad Ecclesiam revertitur fuerit de *mensa Prælati*, id est, si ad ejus victum & vestitum fuerit separatum, aut si decem annis in censu aut libris censualibus Ecclesie permanserit. Nam tum dicitur esse de mensa Prælati ; quibus casibus Prælatus sine consensu Capituli, aut Conventus, de novo infeudare non potest : sed hoc ex jure. Ex usu tamen nostro, si feudum ad Ecclesiam plenè reversum fuerit, de novo in feudum dari sine consensu Capituli non potest, nec nisi iisdem solemnitatibus observatis quæ in novo feudo constituendo solent observari.

Sed ut redeam ad interpretationem sive expositionem illius clausulæ quæ in textu habetur (d), [*feudum dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præ-*

(a) 1 F. 1. pr. (b) In summa tit. de feudis. (c) 1 F. 1. 2 F. 35. (d) 1 F. 1. pr.

Præpositus, si antiquitus feuda dare consuetudo erat | quæ verba haud dubiè ad Ecclesiasticas tantum personas pertinent, cum laicos & seculares indistincte, & sine conditione in feudum concedere posse nemo sit qui ambigat. Imò, quod magis mirandum, in lib. 2. tit. 35. dilucidè declaratur, omnes Episcopos & Clericos in feudum concedere posse ea, quæ in dominico habent tempore introitus, solo Mediolanensi excepto, quem, quod tempore introitus sui in dominico invenerit, in feudum dare non posse certum est. Hujus difficillimi nodi solutio aperta erit, si personas distinxerimus. Neque enim Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, aut Præpositus, ea quæ in dominico invenerunt tempore introitus sui, per se in feudum concedere possunt, sed ea sola quæ antiquitus concessa erant, id est, si feuda antiqua & antiquitus concessa eis de novo aperiuntur. Nam videtur hujus textus explicatio ex tit. 6. primi libri petenda, ubi Episcopos, Abbates seu Abbatissas, vel dominos plebis (quem *Plebanum* sive *Præpositum* dici putat Alvarotus & Zasius) ut quoscunque alios titulum perpetuum in sacerdotiis habentes, nullam potestatem in feudum de novo conferendi post synodum Placentinam, quæ, ut dixi, ab Urbano II. celebrata est anno Domini 1095. habere putat, ita ut quod ante datum fuerat, firmiter permaneat. Sic decimas in feudum dare ante concilium Latronense sive Lateranense Ecclesiasticis personis licuit; postea verò non, nec adhuc licet. Itaque glossa hunc locum intelligit de Ecclesiasticis personis, quod per se in feudum concedere non possint ea quæ tempore introitus in dominico invenerint (*dominicum; patrimonium* esse declaravimus;) quæ antiquitus concessa erant, rata permanerent. Cum consensu tamen sui Capituli seu Conventus, quodcunque erat patrimonii, fedis sive loci, poterant disponere de novo: & ita locum hunc intelligit glossa, Baldus, Cujacius, Silemanus, Zasius, reliquique Feudistæ omnes, feuda quæ ritè ab initio constituta ad Ecclesiam, vel ex factò vassalli, vel ex alia occasione redierant, posse eos in feudum concedere: nihil enim tum videbatur periculi, cum renovatio tum sola eis permitteretur; ut & hodie fieri videmus, si quis feudum in domini superioris manibus resignaverit, pro nova concessione aliis danda: cogetur enim dominus hoc factò renovationem feudi ei præstare in cujus favorem facta fuerit resignatio. Zasius hoc addit, quod tum videtur res infeudari solum, si conditio illa sit rationabilis, & non damnosa, & res per quadraginta annos in feudo stetit, & ut non immutetur tenor antiquæ investituræ. Hæc opinio pro expositione illius nodi meliùs convenire videtur, quàm ea quam Hottomannus adducit, solitos nempe Imperatores Ecclesias seu Monasteria onere alendorum equorum gravare: id quia per se qui præerant, præstare non poterant, aliis feuda, ut id facerent, dare consuevisse; quem abusum Urbanus Papa. ex Ecclesia sustulit, & in synodo Placentina, ne equorum alendorum onera aut gravamina in posterum sub quacunque specie aut prætextu in se recipirent, perpetuo edicto sive decreto fancivit.

18. Semper autem in feudis Ecclesiasticis, quæ emphyteoses dicuntur, & in feudis terrarum hospitalium (nam hospitalia privilegio Ecclesiæ gaudent) hoc est observandum, ut per talia feuda melior Ecclesiæ conditio reddatur, vulgò censùs sive rentalis augmentationem dicimus. Neque sufficit ut ejus conditio non fiat deterior, aut nihil ei ex fructibus & redditibus sit diminutum: lædi enim censetur Ecclesia per talis emphyteosis concessionem, licet pro solito canone emphyteosis sit constituta, cum liberè non possit tenentes aut colonos substituere, etiam licet ex fructibus nihil ei auferatur. Itaque pro libertate aliquatenus ei diminuta, melior & locupletior aliunde ejus conditio facienda est, & utilitas aliqua reponenda. Sub censu firmas, fructus, pecunias, sive pecoris pascendi, canas, custumas, servitia personalia, areagia, careagia, pastinationes agrorum, operasque alias quæ arando, ferendo, stercorando, & similibus ex pacto & usu solent præstari, comprehendì censemus. Itaque si horum aliquid minuatur, non valet emphyteosis. Nam supra communem mercedem, aut præstationem, aliquid additamenti addendum est, in grati animi indicium; licet illud imaginarium aliquando sit, veluti cum viginti aut quadraginta nummi aut solidi pro augmentatione censùs supponuntur. Ecclesia autem semper pro minore habetur, quoties de ejus commodis agitur: itaque regulariter

nec donare, nec investire, aut investituram facere potest: laici autem indistinctè in feudum concedere possunt, licet census minuatur. Licet autem valor canonis excedat mercedem emphyteosis, tamen si antiquitùs pro ea summa locatæ fuerint, emphyteosis valebit, etiamsi vel minimum quiddam in augmentationem datum fuerit; nec relevat si dicatur infra valorem dimidii pretii.

19. An autem sine consensu vel Prælati vel Capituli Ecclesiastica quævis persona possit meliorem conditionem facere, vel non, à plerisque in dubium adducitur: nam sunt qui putant contractum hunc Feudalem nullum esse ipso jure, quia Ecclesiastica hæc persona sine consensu debito non contrahit, non minùs quàm si minor curatorem habens sine ejus consensu contraxerit; nam ex jure nihil factum censetur, nec inquiritur læsusne sit minor necne, & contractus ex parte unius claudicans in jure nullus censetur, nec valere nisi utraque pars obligetur. Alii contrarium tenent, & quòd Ecclesia privilegiis minorum gaudeat, qui sine consensu curatorum conditionem suam possunt efficere meliorem: & fanè hoc jure utimur, ut minor & Ecclesia æquiparentur. In re tam dubia, donec exemplum viderim, hæreo ipse, quam ad posteriores malo accedere.

20. Omnes autem emphyteoses terrarum Ecclesiasticarum, specialibus trium Ordinum statutis, debent à Rege ratificari seu confirmari (a): quod ad emphyteoses tantum pertinet, & non ad alia feuda quæ non sunt emphyteutica. Monasteriorum, sive loci principalis alicujus Ecclesiæ, emphyteosis etiam speciali actò prohibita (b): sed hodie per has novas erectiones in dominicis omnium Monasteriorum alienationes & feuda permittuntur. Monachi, cum nihil in bonis ratione suæ professionis habeant, in feudum non concedunt. Sciendum tamen est neminem terras ad manum mortuam concedere posse, nisi sit ipse Princeps, aut Principis consensus aut confirmatio accesserit. Ratio est, quia terræ ad manum mortuam concessæ, nullum servitium, nullam recognitionem domino debent. Itaque evenire potuit, prout sæpius evenit, ut multi stultæ pietatis zelo inducti, terras quas in feudo à Rege vel Principe, aut alio domino tenent, pro quibus operas militares & servitia debent, easdem terras ad manum mortuam Ecclesiæ concedant, & ita servitia superiorum eludant.

Diegesis decima quarta.

De his qui feudum possunt accipere.

SUMMARIA.

1. In feudorum primordiis omnia feuda erant militaria; sed, moribus in molliem mutatis, huic generali regulæ derogatum est. 2. Si dominus principalis feudum det, cui libet potest, exceptis Judæis, apostatis, hæreticis aut excommunicatis: at aliter usu nostro. Fœminæ etiam feuda capiunt. 3. Pupillus etiam, furiosus & mente captus, non per se tamen, sed per tutores aut curatores. Sed juramentum fidelitatis differtur ad perfectam ætatem. Pu-	pilli & furiosi in acquirendo æquiparantur. 4. Alicigenæ omnium gentium jure acquirere nequeunt, ex pervetusto discrimine civium & peregrinorum, quod multis exemplis ostenditur, ut & apud Anglos. 5. Nec Anglus in Scotia, nec Scotus in Angliæ est feudi capax, per eorum statutum 25. Edwardi III. de ultra mare natis, ex ratione etiam juris Feudalis. 6. Suas etiam rationes & exceptiones habent Galli; & quæ acquirere permittuntur, ea etiam

(a) Per cap. 7. Parl. 9. Jac. VI. (b) Per cap. 72. Parl. 9. Reg. Mariæ, & cap. 48. Parl. 3. & cap. 116. Parl. 12. & cap. 161. Parl. 13. Jac. VI.

- etiam disponere possunt inter vivos : sed de iis testari nequeunt, aut heredes habere. Sed ut hoc malum avertatur, naturalizatio excogitata est.
7. Apud nos non ita agitur cum peregrinis, nisi ut pares vices Anglis rependamus : ex statuto Roberti Brusii, Scotus in Gallia, & Gallus in Scotia sunt tanquam nativi ; idque ex veteri fadere, nuper renovato.
8. Objectionibus respondet Auctor ab Edwardi III. statuto desumptis, idemque explicat.
9. An Banniti seu forisfacti, feuda acquirere possint ? Si privatus concedat, nihil agit ; sed Rex concedendo scienter, cum inhabilitate dispensare videtur, licet sint qui prius restituendum putent.
10. Si feudum ab inferiori concedatur, multa alia sunt observanda, ne domini sui conditionem faciat deteriore, quod variis exemplis ostenditur.
11. An Clericus feudum accipere possit, & per substitutum servire. An Monachus, qui servo equiparatur ; de quibus diverse opiniones sunt : qui feudum tali concedit, revocationem habet. Idem in alio ad servitia inepto.
12. Filius prohibetur feudum acquirere à patre ; nisi per resignationem in manus domini superioris.
13. Tutores aut curatores feuda minorum acquirere non possunt.
14. An ex incestu aut damnatis nuptiis procreati sint feudi capaces, & quid juris de iisdem apud nos, & de jure civili hac in re.
15. Claudus cursoris, mutus patroni, & cæcus scribæ feudi antiqui capaces sunt, non autem novi.
16. Bastardi apud nos aliquando sunt feudi capaces : secus apud Gallos.
17. Ob vim & metum, provinciarum administratores, Judices, aut milites sunt feudorum incapaces ; secus apud nos : tantum Senatoribus, aut aliud officium in Senatu gerentibus, speciali statuto injungitur, ut à re litigiosa abstineant.
18. Vassallus in prædio, quod de domino tenet, dominum rursus infeudare potest. Feudo, ratione forisfacturæ, aut Bastardie, ad Principem devoluto, vassallum novum veteri domino Princeps præsentat, in locum deficientis, quem prior dominus recipere cogitur.
19. Ad quem feudum incapaci concessum accrescat.

1. **I**N feudorum primordiis, ut in virili ætate, ut antea diximus (a), feuda nulla erant nisi militaria, feudumque nihil aliud nisi clientela militaris, neque quisquam erat ejus capax, qui non & militiae : progressu tamen temporis, & degenerante paulatim militari feudorum virtute, etiam huic generali regulæ derogatum est, adeo ut etiam foeminis (b) & impuberibus, & aliis ad militiam minime idoneis, feuda ex indulgentia Principum & dominorum concederentur. Sed ab initio hoc patcè & sub specioso prætextu, nempe pro bene meritis parentum & propinquorum, quos subita mors dominorum munificentia subtraxerit, &, ut in prolem transcurrat gratia patrum, ut ait Poeta.

2. Itaque, ut qui feudum accipere possunt plenius intelligatur, primò considerandum est, quis dat feudum, utrum dominus principalis & primus, id est, qui à Rege primus habet beneficium, an verò valvassor, aut eo inferior, quales sunt valvassini. Nam si dominus principalis in feudum dat, potest cui vult concedere, five libero, five servo, five masculo, five foeminæ, diviti, vel pauperi, laico, vel clerico ; nec ulla in his distinctio accipientium est (c). Nihil est enim tam naturale, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferri ratam haberi. Ita tamen hoc intelligendum est, ut neque Judæis, neque Hæreticis (d), neque Apostatis, neque similibus personis feuda concedantur : neque enim hi feudorum sunt capaces ; nihil enim commune cum cæteris Christianis ex jure habent, aut saltem habere debent (e). An autem excommunicatus feudum accipere possit, major est dubitatio ; nam ut Canones (f) loquuntur, conversatio cum excommunicato sine periculo conscientia esse non potest, & crimini datur. Sed ex usu nostro, nihil impedit quo minus hic feudum recipere possit : neque enim excommunicatus acquirere

(a) D. 9. § 19. (b) 1 F. 8. & 24. & 2 F. 30. (c) 2 F. 3. § 1. Verf. personam. (d) L. 4. & 10. C. de Hæreticis & Manicheis. (e) Præcipue post Statutum 3. Sess. 9. Parl. unici Gul. apud nos II. (f) Can. 16 & 17. Causæ 11. Quæst. 3.

rem ex justo titulo prohibetur (a): idem de rebeli simplice, quem nos *denunciatum ad cornu* dicimus. Foeminae antiquitus feuda capere non poterant (b), cum neque servire in militia ob sexus decorum, neque consilium domino dare ob sexus infirmitatem, neque domini consilia arcana servare posse: hodie tamen sine discrimine ad feuda admittuntur (c).

3. Pupillus (d), furiosus, & mente captus, feuda accipere possunt: sed neque infans, neque furiosus, aut mente captus, feuda per se recte acquirunt, quia pro absentibus habentur, consensumque non habent; per tutores tamen, & curatores recte feuda capiunt; solique curatores investituram accipiunt, & domino serviunt. Quod si pupillus fari possit, aut aliquis in eo rationis sit usus, quem discursum vocamus, vel solus per se, vel per curatorem, vel tutorem, recte investitur (e). Juramentum tamen non praestabit, sed ad perfectam aetatem differetur (f); & breviter eadem in pupillis qui consensum non habent, & furiosis, in acquirendo feudo sunt observanda, quae in rerum temporalium traditione praescribuntur; nempe ut vacua possessio infanti, si fari possit, alioqui ejus tutori aut curatori tradatur (g). Sed, ut ait ibi Imperator, *quamvis auctorum sententiae sint dissentientes in infante, consultius tamen videtur, licet plenus animi affectus in infante non fuisset, possessionem tamen per traditionem acquirere, alioquin (ut ait ille) sicuti consultissimi viri Papiniani responso continetur, nec per tutorem infanti possessio possit acquiri*, quia in illa acquisitione pupillus animi plenum affectum non habet.

4. Praeterea extra regnum domini principalis nati; sive *Alienigenae*, ex usu omnium regnorum Christiani ferè orbis feudum acquirere non possunt (h): quod ut clarius & evidentius sit, certum est, discrimen inter civem & peregrinum per vetustum esse, multaque civium privilegia fuisse, multaque eis licuisse, quae peregrinis non licebant. Nam apud Romanos peregrinis testamenti factio non erat, sed eorum bona fiscus vendicabat (i), (nisi quod aliquando clientum bona patroni usurpabant) neque cuiquam permittebatur legatum peregrino concedere, ut ex multis Ciceronis locis constat. Apud Athenienses sexta pars bonorum, peregrinis decedentibus, & servi omnes publico fisco vendicabantur. Hodie in multis Germaniae locis, & in tota Bohemia, Italia, & praecipue Ferraria, ne glebam agri peregrinis hereditarie acquirere licet; imò ne usumfructum Mediolani. Et, quod magis mirum est, nec debitorum civium bona peregrini creditores haestae subjicere possunt apud Anglos, nisi ea statim creditores civibus velint vendere (unde innumeræ fraudes quotidie emergunt) aut jus civis Principis rescripto impetrarint, pro quo pecuniam pendere necesse est. Apud Moschos, Lituos, Tartaros, & in universo Turcarum Imperio, si feudum aut jus hereditarium peregrinus acquisiverit, statim fit caducum.

5. Et ut ad mores nostrarum regionum veniamus, neque Scotus in Anglia, neque Anglus in Scotia feudi capax est. Nam qui in fide Regis non est, nec beneficii sive feudi sub eo capax. Quod ad Anglos attinet, expressè id cavetur statuto (quod *de natis ultra mare* dicitur, quod 25. anno Edwardi III. factum est) in quo *Alienigenae*, id est, extra regnum nati, & ex iis parentibus, qui Principem illius regni in quo feudum situm est, pro domino non agnoscunt, ab omni acquisitione feudi & successione in feudo prohibentur. Ratio hæc traditur, quod non sit æquum beneficium ab eo accipere, qui Principem concedentem non agnoscit pro domino. Itaque aut ille est agnoscendus, aut quodcunque ab eo beneficium conceditur, sive mediate, sive immediate refutandum. Alia ratio ex ipso jure feudorum desumitur. Nam dominus naturaliter in vassallum jurisdictionem habet, quam tamen *alienigenae* facile ad suos se recipiendo eludet: & cum jure feudali, si quæ controversia inter dominum & vassallum inciderit, sive de jure feudi, sive de servitio, vassallus domini

(a) Vid. lib. 2. D. 18. § 31. (b) 2. F. 36. ibi, servire, &c. vid. lib. 2. D. 14. §. 2. (c) 2. F. §. 1. Verf. personam. (d) Pr. Instit. de auct. tut. & § 9. Instit. de inutil. stip. & l. 101. ff. de V. O. (e) L. 5. ff. de reg. jur. (f) 2. F. 26. § 4. ibi: Si minori. Vel eorum tutores, aut curatores absque speciali mandato, pro iis juramentum fidelitatis praestant, cum eorum officium sit pro mandato. Vultei de feudis; lib. 1. cap. 7. n. 41. 2. F. 26. § 5. (g) L. 3. C. de acquir. vel retin. possell. (h) Vid. lib. 2. D. 18. § 24. (i) L. 1. C. de hæred. instit. & l. 1. § 2. ff. de leg. 3.

ni forum & territoria sequi tenetur, & ejusdem fit districtus: si peregrinus aut *Alienigena* feudum acquisiverit, turbata tota sua jurisdictione, dominus vassalli sui forum sequi cogetur, & alienae jurisdictioni ex facto vassalli se submittere, quod esset iniquissimum (a).

6. Aliæ etiam rationes in Gallorum constitutionibus traduntur: iniquum enim putant ut regni sui opes & commoda, præcipue quæ in regno ab aliis parta sunt, per alienationem sive venditionem à peregrinis extra regnum evehantur, quorum opera in bello, si necessitas exigat, Princeps uti non possit. Itaque apud Gallos bona extraneorum (quos illi *Aubenis*, id est, *alibi natos* vocant) fiscus vendicat, etiam exclusis veris & legitimis heredibus. Unus casus excipitur, nempe si bona illa secum extraneus in regnum attulerit: nam tunc ejus heredes efferre permittuntur, quia nulla sui parte resp. sive regnum læditur. Apud Gallos tamen, ut feuda acquirere, sic & de his dum vivunt disponere possunt: sed neque de eis testantur, neque heredes eis in hoc feudo succedunt. Hoc malum ut avertant qui in alieno regno feudum acquirunt, solent, vero suo Principe ejurato, fidem novo Principi, in cujus terra feudum acquirere cupiunt, obstringere: Galli *Naturalizationem* Angli *Denizationem* vocant. Mirum certè, cur hæc tam severè hodie observentur, cum antiquitus Angli non solum extranei, sed, quod magis est, Gallorum hostes, multos Galliae principatus tenuerint in feudo.

7. Apud nos hæc non tam severè observari puto; neque unquam prædia, aut bona immobilia alicui ablata, ex eo quod extraneus esset, meminisse, nisi nemo esset qui peteret: tunc Rex quasi ultimus heres succedit (b). Serò tamen, & ut pares vices Anglis nostri redderent, publicâ constitutione cautum, ne Angli in Scotia secularia aut religiosa beneficia capere possent, idque ex Roberti Brusii constitutionibus derivatum (c). Certum tamen est multas nobiles & primæ dignitatis familias apud nos, originem ab Anglis cepisse, qui feuda Principum beneficio acceperunt, & ea suis posteris ampliora reliquerunt. Scotus tamen in Gallia, & Gallus in Scotia, tanquam nativi & naturales, & Scoti communiter eisdem privilegiis, muneribus, officiis, beneficiis, dignitatibus, quibus Galli, fruuntur, viz. ac si Scotus in Gallia natus & naturalis esset Gallus, & sic Gallus in Scotia. Hoc ex vetere illo fœdere, sive confœderatione, quæ primo intercesserat inter Carolum Magnum Galliae Regem & Imperatorem, & Achaium Scotorum: quod licet inviolabiliter & quasi adamantino vinculo ab utraque gente confirmatum (d), tandem in nuptiis Francisci Delphini, & Mariæ Scotorum Reginae, quæ mense Aprili anni 1558. celebratae sunt, renovatum est, & inter acta publicorum Comitiorum utriusque regni relatum (e), quo & Galli & Scoti adhuc inconcussa utrinque fide fruuntur. Hæc ideo, ut, si postea controversia de tali quæstione inciderit, sciant posterius unde hujus privilegii extractum exemplum possint petere.

8. Erant ex Anglis, qui omnia turbare cupientes, regni que nostri cum Anglia conjunctionem, tot seculorum votis & precibus (sed frustra) exoptatam, ut averterent, ac Regem nostrum, Principem omnibus naturæ & ingenii dotibus instructissimum, à debita sibi successione in regno Angliæ excluderent, nescio quid comminiscerentur de constitutione illa Edwardi III. quæ extraneos omnes (inter quos & nos numerant) à successione feudorum in Anglia prohibere videtur. Quibus hoc unum respondeo (f), non semper esse easdem leges successionum in regnis, quæ in privatorum hereditatibus: has à privatis regni statutis sive legibus pendere; illas privatorum legibus non esse obnoxias, sed naturalem æquitatem, & jus universale gentium & républicarum, quæ benè constitutæ sunt, respicere. Nam certum est, aliud jus esse in regno, aliud in feudo. In feudo æquum est, ut eæ leges quas dominus præscribit in successione serventur: at regnum feudum quoad homines dici non potest; neque enim de ullo tenetur, aut ulli fidem aut hominum debet (g): itaque naturalis ratio & jus commune in regni successione observantur. Adde quod

K k

(a) Argumento l. unic. C. de alienatione judicii mut. causâ fact. (b) Cap. 55. lib. 2. Reg. Majest. (c) Cap. 7. Parl. 1. Jac. III. (d) Cap. 23. Parl. 3. Jac. IV. (e) Cap. 65 & 66. Parl. 8. Reginae Mariae. (f) Vid. lib. 2. D. 1. § 16 & 18. (g) Vid. D. 12. § 1.

quòd & constitutio illa Edwardi III. de natis *ultra mare* disertis & expressis verbis loquatur; inter quos ille enumerari non potest, quippe qui inter quatuor maria sit natus, altus & educatus. Quatuor autem maria ea dicuntur, Oceanus Gallicus, Hibernicus, Deucaledonius, & Germanicus, quæ quatuor insulæ Britanniae latera alluunt. Præterea apertè in ipsa constitutione, *liberi Principis* excipiuntur: liberorum autem nomine pronepotes, adnepotes, & trinepotes comprehenduntur; prout latius prosequemur in Tit. *de Successione in feudo* (a), in quem cætera quæ ad hanc quæstionem pertinent remittimus.

9. An autem *Bannito* (nos *Forisfactum* dicimus) (b), Princeps feudum concedere possit, quæstio moveri potest. Ratio dubitationis hæc est, quoniam hic per bannum, sive forisfacturam, ab omni jure divino, & humano, & ab omnibus commodis & participatione quæ inde proveniunt, excludi videtur. Et sanè si quis Principe inferior tale feudum concedat, nihil facit: quoniam qui recipit, omnis beneficii est incapax: Princeps tamen si feudum concefferit sciens incapaci, videtur cum ejus incapacitate dispensare, & eum natalibus restituere (c). Et hoc ex argumento juris Canonici, ubi Pontifex Rom. si prudens & sciens excommunicato beneficium concesserit, aut eum ad osculum pacis admiserit, videtur cum excommunicatione dispensare. Certum enim est ex jure Canonico, quòd si Papa sciens promoveat ad Episcopatum spurium, homicidam, apostatam, furem, perjurum, & si quid gravius sit, videtur cum eo dispensare (d): in qua opinione & ego sum, quoad remissionem criminis, & capacitatem futurorum commodorum in regno (e). Nihil enim interesse puto in abolitione criminis, sive quis verbis sive literis voluntatem suam demonstret: licet plerique sint viri magni, qui bannitum seu forisfactum prius restituendum putant, quam ullius beneficii sit capax; saltem crimen ei expressè ex indulgentia Principis remittendum. In quo casu, licet ad præterita bona restitui non videatur, saltem nova acquirendi & possidendi jus ei fit: & hæc opinio à veritate non multum abhorret, cum quæstio in utramque partem possit agitari, decisionem tamen adhuc non vidi. Hæc de feudis quæ à primo domino conceduntur.

10. Quod si ab inferiore concedantur, multa alia observanda sunt; nam valvassor, aut eo inferior, non potest feudum alteri subvalvassori minus apto ad servitium illius, ad quod concedens domino suo tenetur, concedere (f). Itaque si militare sit feudum, neque foemina concedere potest: cum ea vices vassalli apud dominum supplere non possit; neque muto, neque furdo, neque cæco, neque manco seu mutilato, aut aliquo singulari vitio corporis affecto, quod, si non militares operas omnino tollere, saltem remorari potest (g). Nam hoc facto domini sui conditionem facit deteriore, quod non licet, neque servo alieno, qui non habet liberum arbitrium vivendi ut velit, & proinde neque ex suo arbitrio domino serviendi (h). Neque Judæo, neque hæretico, neque apostatæ, ut diximus (i), neque iis qui in Banno domini Regis sunt, aut illius Principis cui dominus principalis subest, nec deportato, potest valvassor feudum concedere. Nam omnes hi inhabiles sunt ad serviendum: imò, ut tenent Feudistæ, neque inimico domini sui capitali potest feudum concedere (k), cum feudum sit res domini sui, & in patrimonio ejus censeatur. Itaque ejus rei aut possessionem, aut dominium utile, in inimicum capitalem domini transferre religio est (l). Item, nec potentior domino suo potest in feudum substituere, veluti Comitem vel Baronem, qui neque ad servitia tam facile cogi possunt, neque tam habiles sunt ad serviendum, conveniendi facilitate (m): imò neque ulli alii qui dominum vexare potest, aut ei molestias exhibere. In his enim omnibus domini conditio (n) fit deterior. De simplici banno, quod nos ad

cornu

(a) Lib. 2. D. 18. § 24--28. (b) Vid. lib. 2. D. 18. § 23. (c) L. 3. ff. de officio Præt. & l. 57. ff. de re judicata. (d) Cap. cum nostris 7. Extra. de concessione præbendæ, & d. l. 3 & 57. (e) Ex ratione omnium optima, scil. exemplo Christi erga Petrum lapsum; Apostolum postea factum, Joannis XXI. 15. --- 18. (f) 2 F. 34. § 2. (g) 2 F. 36. (h) L. 4. ff. de reg. jur. (i) § 2. (k) Vid. § 19. (l) L. 1. § 10. ff. de officio Præfecti urbi. (m) Argumento l. 2. ff. qui satisf. cog. (n) § 9.

cornu dicimus, antea dixi. Quæ de Bannito diximus, de relegato ad tempus non intelligenda : nam is utriusque gentis jure, & etiam civili, omnia sua retinet.

II. Quod ad *Clericum* attinet, multi sunt qui eum feudum accipere & per substitutos servire putant. Sed hæc sententia, quoniam cum conscientia & ratione pugnat, eleganter à Zafio deridetur : *Perinde enim*, ait, *esse ac si quis furem excuset, quod non ipse, sed ejus substitutus ex ejus mandato, consilio & ope, furtum fecerit.* Et sanè in jure, qui per se facere non potest, per alium posse non videtur, & quod principali prohibitum est, & ejus substituto (a) : & ut aiunt Canonistæ, nemo Deo militans secularibus negotiis se implicare debet : arma enim pastorum Ecclesiæ spiritualia sunt, & ut Canonistæ volunt, preces & lachrymæ esse debent, non tela. Nam, ut ait Hieronymus, *Clericus* est de sorte domini, qui divinis officiis & contemplationi deditus, ab omni secularium strepitu submotus esse debet, victu & vestitu contentus, ut ipse dominum possideat, & ab ipso possideatur, alioqui quomodo erit portio domini ? Hæc sententia plus æquitatis præ se fert ; prior tamen in usu est : nempe *Clericum* posse feudum accipere, & per substitutum servire (b), quod & cum jure convenit (c), ubi disertè scribitur Episcopus, Abbates, ceterosque clericos feuda Regum seu Principum accipere posse. In Monacho dubium est, quoniam in jure servo æquiparatur : quicquid enim acquirit, Monasterio acquirit, & omnino ad serviendum est ineptus, & sic domini voluntas inverteretur, si feudum concesserit, & vassallo careat (d). Sunt qui putant Monachos feudum accipere posse, & Monasterio acquirere, & sic concedentis voluntatem interpretandam esse, veluti si pater sciens filio, qui Monachismum induit, prædium in feudum concesserit, videtur Monasterio per eum concessisse, & sic ab initio voluisse. At sanè in hoc libro secundo expressè narrat Obertus, si vassallus Monachismum induat, si novum sit feudum, acquirere sibi vel Monasterio posse ; si paternum aut hereditarium, proximo agnato restituet. Itaque pro solutione hujus dubii, qui Monachum feudi incapacem esse volunt, de successione in feudo intelligendi sunt, nempe Monachum in feudo succedere non posse : sed novum feudum accipere posse ; nam id domino imputatur, qui ei, quem sciebat servire non posse, feudum concesserit. Unde multi colligunt, si quis Monacho aut Clerico, quem Monachum aut Clericum nesciebat, feudum concesserit (e), feudi revocationem habere. Idem in surdo, cæco, muto, & alio ad servitia inepto, quem dominus surdum, cæcum, aut mutum non noverat (f). Sed sanè non solum Doctores interpretes horum feudorum, sed etiam auctores ipsi inter se in hac materia variant : nobis satis est monuisse, quid in usu nostro observetur. Monachus enim apud nos cum non solum servo æquiparetur, sed etiam mortuus mundo dicatur, neque novi feudi neque paterni est capax : Clericus tamen secularis utriusque ; nam tam novum acquirere potest, quàm in vetus succedere.

12. Inter eos qui feudum accipere prohibentur, *filius* etiam numeratur, qui à patre feudum accipere non potest, etiam si sit adoptivus tantum, quia in jure inter *patrem & filium* nulla constitit obligatio ; imò nulla contrahitur emptio (g). Sanè inter nos contractus initi inter patrem & filium simulati præsumuntur. Quod ad feuda attinet, nisi per resignationem in manus domini superioris fiant, alia feuda à patre filio concessa vix admittuntur, ob præsumptas simulationes & fraudes inter conjunctas personas. Itaque neque executionem debiti paterni impediunt, neque si pater post feudum filio concessum, de se tamen tentum, alii postea alienaverit, feudum hoc posterius minus valebit, licet filius in feudo antea fuerat : quod & principali apud nos constitutione cautum est (h). Imò, non obstante hoc feudo, filius patri in idem feudum succedere necesse habet, si tranquillè possidere feudum velit.

13. Sunt & alii qui feudi omnino sunt incapaces. Nam tamen licuit antiquitus tutoribus vel curatoribus res pupilli emere, jure tamen Authenticorum & novo, non

K k 2

solum

(a) L. 2. § 1. ff. de administratione rerum ad civit. pertin. (b) 2 F. 30. & ibi, Gloss. & 36. in fine. (c) 2 F. 40. (d) L. 4. ff. de reg. jur. (e) Vid. § 19. (f) Lib. 1. disput. feudal. 2. thes. 62. quod adoptivus & arrogatus à parentibus suis feuda accipere non possunt. (g) l. 2. ff. de contrahenda empt. (h) Cap. 105. Parl. 7. Jac. V.

solum feuda, sed neque possessiones, neque res ullas immobiles comparare possunt : imò ut diversis machinationibus tutorum in pupillos occurratur, prohibuit Imperator, ut ne etiam tutelæ vel curationis tempore finito, adhuc tamen emere possint. Fieri enim potest, ut eas comparationes, quas tempore administrationis suæ contraxerant, in tempus finitæ administrationis suæ callidè distulerint. Neque enim raræ, aut apud nos ignotæ sunt tutorum in pupillos fraudes, & quæ incommoda inde evenerint, cum vel subtrahendo literas, feuda pupillaria in non introitum congiunt (*a*), ut ipsi eis potiantur, aut omnium jurium pupillarium conscii, si quæ sit in eis ruptura, per eam ruinam prædii pupillaris moliantur, jactò prius fundamento, aut jure constituto, per quod illud ad se possunt pertrahere. Nobilissima est illa nova constitutio, sive Authentica Justiniani Imperatoris (*b*), *Ut hi qui obligatas res minorum*, &c. quam ut quis legat, & relegat, qui fraudes tutorum vel curatorum agnoscere velit, vehementer rogo.

14. In jure etiam numerantur, neque feudi, neque beneficii capaces, qui ex illicitis & damnatis nuptiis procreati sunt. Incestæ nuptiæ sive damnati dicuntur coitus, qui inter eos fiunt, inter quos matrimonium stare non potest, eo tempore quo infantes nascuntur, quibus pater neque per se, neque per mediatam personam, ut fieri solet, potest beneficium aliquod concedere, imò ne naturales quidem filii numerandi sunt, & indigni qui à parentibus alantur (*c*); multo minus alter parentum feudum concedere potest, aut quivis alius. Et sanè de hac ipsa quæstione extat constitutio apud nos in publicis regni comitiis (*d*), quo expressè cavetur, si mulier aliquorum feudorum aut prædiorum heres, à marito adulterii nómine separata fuerit, & ex eo matrimonio liberos habuerit, & postea adultero se in matrimonio secundo conjunxerit, ejusque liberis ex eo susceptis feudum concedere velit, omnino hoc ei nostris moribus prohibetur, ne liberis ex priore matrimonio natis immeritis præjudicium nascatur, aut ullis aliis heredibus aliunde successuris in debita sibi successione. Itaque talis feudi nemo est capax in præjudicium verorum heredum. Ex jure civili, neque mœchus suæ adulteræ, neque illa suo mœcho quicquam concedere potest, & proinde neque feudum; & ab alterutra parte alteri datum fisco vindicatur (*e*): licet mœchus hic adulteram suam in uxorem prius duxerit, & alter ab altero sit heres institutus; neque qui ex hac adulterina conjunctione est natus, feudorum alterutrius parentum est capax (*f*).

15. De *claudio*, an sit capax feudi cursoris; & *Muto*, an feudi patroni; & *cæco*, an feudi tabellionis aut scribæ, qualia ante (*g*) nonnulla attingi, dubitatum scio. Videtur enim in his quædam esse repugnantia in adjecto. Quid enim magis ridiculum esse potest, quam *claudio* feudum cursoris (quod nihil aliud est nisi merces ut currat) concedere, id est, ei qui planè ad currendum ineptus est, aut *muto* ut causam peroret? Sed sunt qui putant hos paterni feudi esse capaces, non autem novi.

16. Statueram hic *Bastardos* sive Spuriis silentio præterire, quod apud nos certè novi feudi sint aliquando capaces, nisi in Gallicis constitutionibus invenissem eos aliquorum feudorum esse incapaces (*h*). Neque enim pater in præjudicium filiorum legitimorum spurio aliquam feudi partem concedere potest, in qua aliquis ex legitimis successurus erat: quod sanè non tam in odium Bastardorum, quàm in favorem legitimorum introductum est; ne fortasse, extinctâ conjunge, quis filialem amorem à legitimis in Bastardos transferat, quod non est ferendum. Reliqua quæ ad *Bastardos* pertinent, qui sunt Bastardi, quomodo, & quibus succedant, quomodo legitimentur, in titulum de successione rejiciemus (*i*).

17. An autem provinciarum *administratores* in suis provinciis, aut *Judices* in sua diocæsi, aut *militēs* in ea regione in qua militant, feudum comparare possint, dubitari potest, cum ne emere in illis provinciis possint. De *militē* narrationem in prima diegesi adduxi, ne rei habendæ studio à militaribus muneribus distrahatur: sed
omnium

(*a*) Vid. lib. 2. D. 19. § 30. (*b*) Nov. 72. (*c*) l. 6. C. de incest. nupt. Nov. 89. cap. 6. l. 13. ff. de his quibus ut indignis. (*d*) Cap. 117. Parl. 12. & cap. 20. Parl. 16. Jac. VI. (*e*) l. 13. ff. de his quibus ut indignis, & l. 14. ff. de public. & vectigalibus. (*f*) D. l. 13. (*g*) D. 10. § 20. (*h*) Lib. 2. D. 18. § 4 & 14. (*i*) Lib. 2. D. 18. § 2.

omnium communis ratio hæc est, quod vi & metu possint provinciales suos, aut eos qui subsunt potestati suæ, ad quævis faciendâ vel concedendâ adigere : & hæc ratio à Jureconsultis traditur, cur emere aut contrahere non possint (a). Neque enim minor vis aut metus ab eo qui in potestate constitutus est inferri potest, quam à milite armato. Notum est illud Horatii,

*Scrvius iratus leges minitatur & urnam ;
Canidia Albuti, quibus est inimica, venenum ;
Grande malum Turius, si quis se judice certet :
Ut, quo quisque valet, suspectos terreat. —*

Et sanè cum in feudum concedere hi non possint, qui nec alienare ; certè qui emere aut permutare prohibentur, eadem ratione feudi non sunt capaces. Apud nos tamen non prohibentur à cujuscunque feudi receptione : tantum Senatoribus, aut quodcunque officium in Senatu, aut aliunde jurisdictionem exercentibus, injungitur ut à re litigiosa abstineant, ne in se litem transferendo, duriores adversarii partes reddant ; quod & speciali constitutione prohibetur (b).

18. Superest quæstio, An vassallus in prædio quod de domino tenet, rursus dominum infeudare possit. Ratio dubitationis hæc est, quod sic dominus in fidelitatem & servitia vassallo tenebitur, in quæ vassallus ei adstringebatur, & sic utriusque esset quasi confusio, cum uterque alteri vassallus, uterque alteri dominus fieret. Communis tamen opinio est posse, & rem suam ab alio recognoscere : sed vassallo fidelitatem & servitia per substitutos præstabit. Sanè cum feudum ad Principem devolvitur, five ratione forisfacturæ, aut bastardiæ, cum illud Princeps apud se retinere non possit (nam sic alii fidelitatem aut servitium præstare cogeretur, quod esset Principe indignum,) vassallum novum veteri domino præsentat in locum ejus qui à feudo cecidit, quem prior dominus recipere cogitur : & sic cum Princeps feudum ipsum apud se retinere non possit, quod proximum est tamen facit, nempe, cum jus præsentandi in locum ejus qui defecerat, aut indignus fuerat, ad eum pertineat, transactione prius habitâ, in qua aliquid pro valore datur, nos compositionem dicimus, novum vassallum domino præsentat ; quem si is recusât, de superiore ejus domini præsentatus suum feudum tenebit, & recusans directo dominio dum vivit privabitur. Inter privatos quid dicam nescio : nam licet ratio & sensus communis vix patiatur ut idem sit dominus qui vassallus respectu ejusdem feudi, tamen vidi Dominum de Doun, qui prius, tanquam Commendatarius Monasterii Sancti Columbæ, ejus Monasterii prædia omnia Ecclesiastica in feudum Domino de Ochiltrie concesserat, ea rursus ab eodem Domino recepisse, de se ipso tanquam Cænobiarcha tenenda, & sic dominus & vassallus erant iidem ratione ejusdem feudi. Sed hoc fortassè in eo ferendum erat, qui tanquam Commendatarius personam non privatam tantum, sed Monasterii etiam sustinuit, ut diversâ ratione dominus esset qui Cænobiarcha, & vassallus qui emphyteuta : quod tamen mihi nullâ ratione factum videtur ; cum in hoc casu potius confusionem Jurisconsulti inductam putent, quam duo diversa jura in una aut eadem persona, veluti domini & emphyteutæ, consistere. In aliis privatis quomodo hæc commode fieri possint non video : neque tamen omnino improbare audeo, cum nihil sit apud nos hodie quod fieri non possit.

19. Superest cui hoc feudum quod incapaci concessum est accrescat, id est, cum feudi illius dispositio ex parte accipientis non teneat, ad quem revertatur. Et sanè si personæ militaribus officiis ineptæ feudum concessum fuerit, aut defectus sit tantummodo in persona, sine culpa concedentis, feudum ad dominum revertitur. Sic in feudo, quod servo datur & Monacho, nisi per eas personas, fortassè dominus, aut servi domino, aut Monasterio, concedere velit. Quod si culpa aliqua concedentis intervenit, veluti si feudum capitali inimico domini concesserit, aut alicui qui ei

L 1

mole-

(a) l. 46 & 62. ff. de contrah. empt. l. 33. ff. si certum petatur, & l. unic. C. de contract. judicium, (b) Cap. 216. Parl. 14. Jac. VI.

molestiam afferre possit, feudum non ad concedentem, sed ad dominum ejus quem offendere voluit, devolvitur, ob ingratitude vassalli, & ut dominus injuriæ suæ ultionem habeat. Quòd si qui concedit, manifestè contra leges peccaverit, ei concedendò qui à jure aut ob suum aut parentum maleficium capere prohibetur, veluti si damnato, aut ex illicitis nuptiis genito, feudum concessum fuerit, cùm sciret legibus tales à feudis accipiendis prohiberi; fiscus eo nomine feudum vindicabit ex titulo, *De his quibus ut indignis*; nisi aliter cautum fuerit speciali privilegio, quemadmodum de ea quæ propter adulterium separata, ut antea (a) dixi: nam eo casu feudum ad prioris conjugii liberos reverteretur. Denique, ut hanc etiam Diegesim cum priore concludamus, omnes personæ feudum capere possunt qui non prohibentur (b).

Diegesis decima quinta.

Quæ res in feudum dari possint.

SUMMARIA.

1. *Rerum divisio.*
2. *Res sacræ.*
3. *Res religiosæ.*
4. *Res sanctæ.*
5. *Res sacræ in feudum dari non possunt: possessiones tamen Ecclesiæ, & res immobiles alienari possunt, nisi concessæ fuerint hæc conditione ne alienarentur. Fundi enim Ecclesiastici, licet res Ecclesiæ sint, & privilegii iisdem gaudeant, commercio tamen non eximuntur; & sic in feudum dari possunt, si non sit ad læsionem domus divinæ. Jure Canonico tantum in ordinandis rebus Ecclesiæ utimur.*
6. *Quædam res Ecclesiæ in feudum dari non possunt, sedes sciz. Prælati vel Monasterium. Quid juris de iis apud nos & Anglos?*
7. *An quæ sunt de mensa Prælati in feudum dari possint? Quæ dicantur de mensa Prælati? Prædia quæ pertinent ad collegia religiosa alienari, aut in feudum dari nequeunt, absque consensu Regis.*
8. *Decimæ, quæ (ut Canonistæ loquuntur) sunt in patrimonio Christi, post concilium Lateranense in feudum dari nequeunt. Ubi de Berengarii Diaconi Andegavensis abrenuntiatione veritatis.*
9. *Apud nos nullum decimarum feudum ante istud Concilium. Non longè ante ea tempora jus ipsum decimarum in Scotiam introductum; & paulò antè in Gallias à Bonifacio VIII. Eorum jus non est ex jure Divino.*
10. *Decimæ garbales rectè cum ipso fundo in feudum dantur. Garbales unde dictæ? Aliæ à garbalibus dari non possunt, sed locari ad 19 annos & ulterius. Decimæ, licet non sint juris Divini, sed ex Pontificia tyrannide, ex iis tamen alimentum, iis qui curam animarum habent, debetur.*
11. *An religiosæ res in feudum concedantur?*
12. *An res sanctæ in feudum dari possint?*
13. *Res humani juris, quæ sint? De rebus publicis. Maris usus, licet sit publicus, tamen certo modo appropriatur: in eo jurisdictio exercetur, præscriptioni locus est, & jus piscandi competit, & præscribitur.*
14. *De insulis in genere, & nostris Orcadum & Sbetlandiæ: & cui jurisdictioni subjiciantur piratæ?*
15. *De littoribus maris, & portibus, cujus sint, & quid sint? Piscationes, insule & portus, ut locari, sic in feudum dari possunt. De edificiis in mari, fluminibus, via & itinere, quæ sunt inter regalia.*
16. *Ut res Universitatis infeudentur, universali consensu opus est: Angli adhibent commune sigillum. Non licet infeudare Universitati aut Collegio absque consensu Regis aut domini; aut si fecerit, fit caducum.*

(a) § 14. (b) 2 F. 3. §. 1. vers. Personam verò.

- ducum. Apud nos res burgorum, ne cum consensu civium, in feudum dari possunt alique consensu Regis, imò ne locari ultra triennium.
17. Quæ sunt nullius, feudari possunt. Res ad coronam Regis, vel utilitatem publicam pertinentes, non rectè in feudum dantur.
18. Res privatorum omnes, viz. immobiles, aut quæ iis annumerantur, rectè infeudantur, nisi quæ vel à lege, iudice, vel testatore prohibentur.
19. Prædia minorum, absque causæ cognitione & necessitate urgente, in feudum dari non possunt. De Cantianis apud Anglos. Idem de prædiis furiosorum, ut de minorum dictum.
20. Fundus dotalis, ne vel cum consensu uxoris, per maritum alienari aut in feudum dari potest apud Anglos, nisi ex causa necessaria: secus apud nos. Obligationes quibus cum marito uxor se obligaverat, Senatus apud nos rejicere solet. Quomodo uxoris consensus interponatur alienationi usufructus per maritum factæ? Apud Anglos relicta habet jus revocandi factum mariti. Filius prædium, in quo pater habet usufructum lege constitutum, non rectè in feudum dat: at patriâ tali potestate apud nos cessante, filius eorum quæ acquirit plenum dominium nanciscitur.
21. A testatore alienari prohibita, nec in feudum dari possunt, nisi ex necessitate: alioqui, qui sunt de familia revocant. Alienatio impediri potest à testatore, sed non pacto inter vivos: at apud Anglos tale pactum pro non adjecto habetur. Licet testamentaria dispositio feudi de jure & apud nos non valeat, apud alios tamen contrarium invaluit. Sic prohibita à testatore alienari, ex causa necessitatis, vel vendi, aut in feudum dari, aut propter debitum testatoris, vel propter nuptias possunt.
22. Res fideicommissariæ restitutioni obnoxie, ut nec alienari, sic nec in feudum dari possunt; sin contra factum fuerit, fideicommissarius vindicare potest.
23. Res redemptioni obnoxie, communes, & hereditatis jacentis, ut nec alienari, sic nec in feudum dari possunt: ubi de rebus à iudice, vel ex consensu partium, alienari prohibitis.
24. Qui consentit sibi interdici à libera rei
- sua administratione, res nullas in feudum concedere potest. Si non simpliciter, sed ea tantum alienatio interdicitur, quæ sit sine consensu quorundam amicorum, nec iis ipsis facta valebit. Si cui bonis interdicitur nisi cum consensu quorundam conjunctim, uno præmoriante vel renunciante, tota interdictio cadit. Inhibitio omnem alienationem irritam facit, nisi res creditori sit salva.
25. Rei litigiosæ alienatio, impigneratio, & sic in feudum concessio prohibetur. Quid sit res litigiosa? & an quis actione reali, an personali agat? Ubi pena vendentis aut ementis rem litigiosam; & ratio quare? Donatio etiam & omnis alius contractus prohibetur, quo jus in alium transfertur, & qui inde patitur, actionem in factum habet, ad id quod interest.
26. Casus excepti, quibus rei litigiosæ alienatio permittatur. An quis cogi possit actionem suam persequi.
27. Prohibetur etiam alienari, aut in feudum dari capitale messuagium, aut inde uxorem dotare, nisi certis in casibus. Antiquitus pater primogenito præjudicare non poterat infeudando secundo genitum: aliud tamen in conquestu. Patris potestas apud nos.
28. Rex non potest res regni alienare in præjudicium regni, aut in feudum dare. Absoluta potestas quid? Nec donare Rex potest, & damnatur Constantini donatio.
29. Alienatio rerum Ecclesiæ perpetua prohibetur de jure Civili: sed emphyteusis permittitur, certis conditionibus. De jure Pontificio quomodo permittatur, superiori Diegesi declaratum. Jure nostro antiquo requirebatur Regis consensus, & confirmatio: sed hoc exolevit, invalescente Romanorum versutia, ut postea nullum feudum daretur absque Pontificis consensu. At instauratâ religione verâ, & Pontificiâ tyrannide suppressâ, jus confirmandi ad Principem rediit: sed limitatum ut aliâ constitutione postea corroboratum, &c.
30. An feudum rei alienæ valeat?
31. Jus superveniens auctori, etiam & successori prodest. Nulla actionum cessio apud Anglos, nisi inter Regem & subditos: sed apud nos licitæ sunt, & cum effectu, si tales assignationes insinuatæ fuerint, nisi cedens in possessione remanserit.

1. **U**T facilius omnium oculis & animis subjiciatur quæ res in feudum dari possint, & quæ non, repetenda est illa rerum divisio quæ in initio secundi libri Justinianearum Institutionum proponitur; nempe quasdam res in patrimonio nostro esse, quasdam extra patrimonium. Et hæc divisio illustratur posteriore subsequente, qua quasdam res naturali jure communes esse omnium, quasdam publicas, quasdam universitatis, quasdam nullius, plerasque singulorum affirmatur. Sed ut utramque divisionem unicâ comprehendam, ita res dividendas puto, ut quædam sint divini juris, quædam humani. Divini juris censentur res sacræ, religiosæ, sanctæ. Humani juris res quædam sunt publicæ, quædam universitatis, quædam nullius, quædam privatae, sive singulorum. De his singulis dicendum.

2. *Sacræ res* dicuntur quæ ex veteri Romanorum instituto (à quo præsentis nostri mores non abhorrent) ritè & verbis solennibus per Pontifices Deo consecrantur, veluti *ædes, aræ, templa, & donaria*, quæ ad ministerium Dei dicata sunt: quæ & obligari & alienari per expressam constitutionem prohibuit Justinianus, nisi redimendorum captivorum causâ (a). Et ne quis putet, æde sacrâ dirutâ, aream sive locum in quo ædes steterat profanum fieri, rescriptit Papinianus (b), ut etiam si fulmine sit tacta, area tamen pura, id est, sacra remaneat; cum sacro tamen vase destructo nihil sacrum remaneat, sed perinde materia vendi & æstimari potest, atque profana (c): sibi autem privatus nemo rem sacram efficere potest, ut ait Imperator.

3. *Religiosa loca* proprie ea dicuntur, in quæ mortui inferuntur. Nam religio erat ea loca vel arare vel excolere; & in hoc à sacris differunt; quod religiosum locum quisque sibi pro arbitrio faciebat, dum mortuum eo inferret. In locum alienum, aut communem, aut alii obligatum, mortuum inferre, aut eum religiosum facere nemo poterat, sine illius, cui præjudicium fit, consensu (d). Sic religiosi dies, teste Gellio, dicuntur tristi omine infames, impeditique, in quibus res divinas facere, aut rem quampiam ordiri veteres abstinebant. Sic Cic. ad Atticum diem pugnae Alliensis religiosum vocat.

4. *Sanctæ* autem res eæ sunt dictæ, quæ ne violentur publicâ propositâ poenâ cavebatur, id est, sanciebatur, quales sunt *muri, sive portæ* civitatum & urbium: neque enim in ea delinquere licebat; & si quis contra fecerit, poena capitis in delinquentem statuta erat & sancita. Sic *sancitiones* dicuntur sive statuta, quibus poena constituitur, si quis adversus eas deliquerit. Sic *sancitio* foederis qualis apud Livium (e). Sic Cic. in oratione pro Cornelio Balbo, *sancitiones* sacratae sunt, aut genere ipso, aut obtestatione, & consecratione legis, aut poenâ, cum caput ejus qui contra fecerit consecratur. De his, quoniam facilius expedientur, prius dicemus; & postea de eis rebus quæ sunt juris humani, quæ potius ex usu nostro sunt, pauca adjiciemus.

5. Et ut ad feuda revertamur, *Res sacræ* nullo modo in feudum dari possunt, speciali constitutione (ut diximus (f)) prohibita vel alienari vel obligari. Nam cum ipsa loca nullius in bonis aut patrimonio sint, neque in stipulationem deduci possunt, neque præscribi, neque legari, imò neque pro tempore pignerari. Nam res hæ sacræ, cum extra commercium hominum sint, ut nec alienari, nec subjici pignori etiam ad tempus possint; sic neque in feudum dari, aut accipi: possessiones tamen Ecclesiæ, & etiam res immobiles, pro redemptione captivorum alienari possunt; nisi sub hac conditione, ne alienentur, concessa fuerint. In locis sacris aliquid immittere, deformitatis aut incommodi causâ, nunquam licuit. Fundi autem Ecclesiastici, an inter res sacras connumerentur, quæri potest: satis enim constat eos Ecclesiasticis personis in alimenta concessos, ut facilius precibus, literarum studiis, & lectionibus vacarent, & certi essent unde aletentur. Itaque jure Ecclesiæ censeri, & res Ecclesiæ dici, eisdem privilegiis gaudere, nemo dubitat.

At

(a) l. 21. C. de sacrosanct. Eccles. (b) l. 73. ff. de contrah. empt. (c) Auth. præterea. C. de sacrosanct. Eccles. (d) l. 8. ff. de religiof. & sumpt. fun. (e) Lib. 10. Dec. 3. (f) § 2.

At antea (a) eos fundos rectè in feudum dari diximus. Facilis est hujus nodi solutio; neque enim, proprie loquendo, fundi, qui ad onera Ecclesiæ sustinenda conceduntur, commercio hominum eximuntur; neque fiunt res sacræ, cum res sacræ à Pontifice præeunte, solennibus & conceptis verbis fieri antiquitas credidit, quod in templis, cœmeteriis, & eis locis qui consecrantur, locum habet: nam soli hi ferè sacri dicuntur. At fundi Ecclesiis concessi neque sacri neque religiosi sunt: nam omnino commercio non eximuntur; cum & locare, & serere, & arare, præta condere, agros stercoreare, eis liceat: alioqui non liceret, si sacri omnino essent; quod res sacræ ligone aut aratro tractare, aut omnino violare prohibemur, & sic in commercio hominum permanent, licet fructus inde provenientes ad sustinendos eos, qui Divino cultui inserviunt, colligantur: sic & permutari ex utilitate Ecclesiæ possunt. Denique, ut vult idem Imperator, qui alienationem rerum Ecclesiasticarum severissimè prohibuit, licet in perpetuum nequeant alienari, tamen in perpetuam emphyteosin dari possunt (b), si res in eorum geratur præsentia, quibus assignatur, jurantibus his quorum interest, id ad Divinæ domus læsionem non fieri, sed quod solidus redditus ipsius rei, qui fuit, cum juri Divino dedicaretur, permaneret imminutus, nisi forte in sextam partem: & ita omnia moderanda, ut ab œconomò & reliquis moderatoribus Ecclesiæ æstimabatur, ut in sua Authentica Justinianus reliquit (c). In qua multa singularia de rerum Ecclesiæ alienatione quis inveniet: licet quoad res Ecclesiæ aut alienandas aut gubernandas tantum jure Canonico hodie utamur, omnibus omnium Imperatorum constitutionibus obductis & antiquatis: quo quidem jure Canonico res Ecclesiæ prædictæ licitè in feudum dantur, servatis tamen solennitatibus, quæ priori Diegesi præmissæ sunt.

6. Quædam autem res Ecclesiæ in feudum dari non possunt, veluti ipsius Prælati, sive Ecclesiastici Rectoris, sedes, aut Monasterium ipsum, in qua sede aut Monasterio, non solum ipsius Ecclesiæ navis, sed omnes ædes, omnia domicilia, & quicquid ambitu murorum inclusum est, comprehenditur. Hæc enim omnia Monachis & Deo fervientibus (ut illi putarunt) habitationis loco sunt, & ad habitandum concessa, ne cuiquam exterius vagandi occasio præberetur: habitatio etiam alii habitanda ex jure Civili dari non potest (d). Sanè apud nos constat pleraque Monasteria in utum privatorum translata, in Anglia verò omnia. Cumque etiam priorum exemplum plerique nostrum sequi niterentur, tandem à tribus Ordinibus hoc statutum emanavit, ne in posterum sedes Episcoporum aut Abbatum in feudum concedi possit: quod tamen ad præterita non extenditur (e), cum ex jure Civili omnes alienationes Monasteriorum, aut translationes, in privatorum usum prohibeantur (f). Reliquæ res Ecclesiæ, sive fundi patrimoniales, licitè in feudum, sive emphyteosin, conceduntur (g).

7. Et tamen ex jure Canonico, & etiam apud Doctores, magna quæstio est de eis fundis & prædiis quæ ad mensam Episcopi, sive Monasterii, id est, ad alimentum destinata sunt, an licitè in feudum concedi possint? Nam alimenta vix videntur in commercio; neque enim de eis transigere, neque ea vendere licet (h). Sed ut res tota planior fiat, prius investigandum est, quæ res dicantur esse de mensa Prælati, quæ non: nam de hujus vocis significatione acerrimè inter Doctores controvertitur. Ea prædia dicuntur proprie esse de mensa Prælati, ex quibus Prælati cum Conventu pascitur, & sine quibus ali non potest; & alimentorum nomine non solum cibaria, sed etiam vestitus & habitatio comprehenduntur, quia sine his corpus humanum ali non potest (i). Alii de mensa Prælati esse volunt, quæ Prælati expressè, vel tacite, de mensa esse destinavit. Expressè, quando sciente Prælato descripta sunt in registris, in quibus bona quæ ad mensam Prælati pertinent continentur, & quasi ad eum finem à Prælato destinata & separata; vel si expressè Prælati declaraverit, ea se velle de sua mensa esse. Tacite verò, quando sciente, vel patiente Prælato, per annum, vel, ut alii volunt, per decennium, ab Officialibus suis eo-

M m

dem

(a) D. 13. § 5. (b) Vid. § 29. (c) Nov. 120. (d) l. 8. ff. de usu & habit. (e) Cap. 72. Parl. 9. Reg. Mariz, & cap. 48. Parl. 3. Jac. VI. (f) l. 14. C. de sacrosanct. Eccles. & Auth. sequent. (g) Nov. 120. cap. 7. § 1. (h) l. 8. pr. ff. de transact. (i) l. 6. & 23. ff. de alimentis, vel cib. leg.

dem jure quo bona mensalia tractata sunt, & fructus in libros rationum de mensa Prælati referuntur. Si verò neque tacite neque expresse quicquam appareat, alii, si per triginta annos nunquam infeudata apud Prælatum permanferint, de mensa Prælati dici posse putant.

Hæc ideò tam anxie inquiruntur, quia hæc prædia, quæ de mensa dicuntur, à quibusdam nullo modo in feudum concedi posse, quòd pro alimentis sunt, creduntur: alii posse concedi putant, sed majore cum difficultate, & exactiore inquisitione gravioribusque solennitatibus observatis. Ego sanè his non putavi inhærendum, præcipue cum ex usu nostro res quæ sunt de mensa, non minus in feudum concedi possunt, quàm quæ sunt extra mensam. Nam, si ab ipsis primordiis Ecclesiarum & fundatione rem exactius inquiramus, quæcunque prædia Ecclesiæ à quibusvis fuerint concessa, ad finem illum concessa sunt, ut habeant unde alantur, vestiantur & habitare possint. Itaque si quæ de mensa sint, in feudum concedi non possunt, verendum ne ullius prædii Ecclesiastici feudum rectè sit constitutum. Sed quoniam de jure Civili etiam transactio de alimentis futuris permittitur, modò in meliorem conditionem eorum quibus debeantur, & Prætor adhibeatur, qui causâ cognitâ, rationem causæ, modi, & personarum commoda & incommoda examinabit. (a). Profectò & eadem ratione prædia Ecclesiastica in meliorem conditionem Ecclesiæ, five sint de mensa, vel extra mensam, in feudum dari possunt, & initium ex hac transactione alimentorum cœpisse puto. Hæc de prædiis Ecclesiasticis, inter quæ numerantur & collegia religiosa & rite instituta, quorum res sine consensu Regis alienari aut in feudum dari non possunt, ut hodie nullæ res Ecclesiasticæ sine Regis consensu; & hoc novâ constitutione (b).

8. Sunt & alia quæ ad Ecclesiam pertinent, de quibus quæstio sæpè oritur, an in feudum concedi possint. Nam quòd ad prædia pertinet, ea sunt in patrimonio Ecclesiæ, Decimæ tamen in nullius sunt patrimonio, sed tantum, ut Canonistæ loquuntur, in patrimonio Christi, & ex jure Divino, non ex concessione hominum, deberi creduntur. Itaque expresse cavetur ne hæc post concilium Lateranense in feudum dari possint: ita enim sacrosanctum illud concilium (si diis placet) statuit. Celebratum autem fuit hoc concilium anno domini 1059. sub Alexandro Pontifice maximo (licet Canones ferant Nicolaum Pontificem maximum tum fuisse,) ad confutandam hæresin, ut sancti illi patres voluerunt, Berengarii Diaconi Andegavensis, quæ tum de Eucharistia, plus quàm sibi conducere putabant, invaluerat, ipseque Berengarius in ea Synodo ad palinodiam coactus, cum antea de hoc sacramento sincerissimè & sensisset & prædicasset. Operæ pretium tamen erit, si vacat, abjuratiõnem illam Berengarii legere (c). In hac non solum verum & naturale corpus Christi, sensualiter (id est) ipsis sensibus objici & tractari affirmat (quo nihil potest dici magis profanum,) sed etiam frangi & fidelium dentibus atteri: sic facerrima illa Synodus, sic Nicolaus Pontifex max. qui præsidebat, fenserat. At glossator non paulò totâ Synodo & Pont. max. sapientior, blasphemiam vidit & admonuit: Nam (ait ille) nisi hæc verba sanè intelligantur de speciebus, ad quas ea sunt referenda, & non ad naturalè corpus Christi (ut profana illa & impia Synodus cum suo Præsidente intelligebat) in majorem hæresin incidet, quam fuit illa Berengarii. Sed hæc hæcenus.

9. Illâ Synodo cautum, ne Decimæ in futurum in feudum dari possint, ratis manentibus feudis decimarum quæ ante eam Synodum concessa erant (d). Apud nos inutilem hæc disputationem sive distinctionem puto; cum certò sciam nullum esse ante concilium Lateranense decimarum apud nos feudum. Sunt qui putant (cum probare non possint, quòd ante hoc facerrimum concilium decimæ in feudo sunt locatæ) sufficere, si laicus eas tempore ultra hominum memoriam possederit. At sine exceptione regula apud nos manet, nullum esse decimarum feudum, etiam si quis tempore supra hominum memoriam eas possidendo præscriperit, ut decisum vidi

(a) d. l. 8. ff. de transf. (b) Cap. 23. lib. 2. Reg. Majest. cap. 77. Parl. 9. & cap. 88. Parl. 10. Reg. Mariæ, cap. 7. Parl. 9. Jac. VI. (c) Cap. Ego Berengarius 42. Distinct. 2. de consecratione. (d) Pa. normit. cap. cum Apostolica 7. Extra. de his quæ fiunt à Prælato sine consensu Capit.

vidi inter Commendatarium de Cambuskenneth & Dominum de Fleming. Imò, quod magis miretur quis, constanter affirmo non longè ante ea tempora decimarum jus Pontificum tyrannide in Scotiam introductum, Episcopumque Cathaniæ, quod decimas à populo severissimè exegerat, ferventi aquæ injectum, & à populo furente laceratum. Paulò ante hæc tempora à Bonifacio VIII. jus decimarum in Gallias introductum, vocatò in partem prædæ ipso Rege (a) : alioqui nunquam id Pontificii obtinuissent. Nam quòd jus decimarum ex jure Divino defluere putant Canonistæ, & ad Ecclesiam pertinere, toto cælo errant : notum enim est illud Hieronymi ad *Sacerdos novi testamenti petens decimas, ait Christum in carne non venisse* : & rectè ille, quia hoc est revocare jus Leviticum, cujus magna pars ex decimis pendebat.

10. Sed ut ad earum feudum revertamur, in feudum non posse concedi extra controversiam est, si in genere loquamur : nec tamen est ulla tam generalis regula quin exceptionem patiatùr aliquam. Sunt enim quædam *decimæ*, quæ *garbales* apud nos dicuntur, quæ cum ipso fundo in feudum rectè conceduntur. Ratio est, quoniam & ipsum prædium feudale, & ejus *decimæ* ad unum & eundem Prælatus, sive Ecclesiasticam personam, pertinebant. Itaque cum eorum quæ in solo nascebantur jus omne ad unum pertineret, unus araret, fereret, meteret, & colligeret, supervacaneum videbatur decimas in colligendo à cæteris fructibus separari ; successuque temporis factum est, ut quemadmodum Prælatus ipse fructus & decimas simul & uno cumulo colligeret, sic & fundum cum iisdem decimis in feudum aliis concederet. *Garbales* autem, sive verius *gerbales*, à *Gerba* voce Italica, quæ *herbam* significat, dicuntur, quia cum aliis herbis aut fructibus fundi colliguntur. Sed nunquam locum habet hoc feudum decimarum *garbali*, nisi in fundo Ecclesiastico : nam necesse est ut in genere hoc feudi prædium & ejus *decimæ* ad unum & eundem pertineant, quod in nullo laico unquam poterit inveniri : nam laicus ad decimas jus prætere hinc multis annis, sive aliquot seculis, non potest. Aliæ *decimæ* à *garbalibus* in feudum sive emphyteosin concedi non possunt ; sed locari tamen pro spatio 19. annorum, & etiam durante vel concedentis vel accipientis vitâ, possunt. Et hæc de *decimis*, quæ licet non ex jure Divino, sed ex Pontificia tyrannide introductæ sint, fatemur tamen ex iis alimentum, vestitum, & habitationem eis qui curam animarum gerunt honestè deberi, sed ita ut his contenti sint.

11. Superest de *religiosis rebus* dicere, quæ & illæ nullo modo in feudum concedi possunt : neque enim hodie jura cœmeteriorum & sepulchrorum, quæ publicè instituta sunt, in commercio hominum esse, aut alienari, locari, aut in feudum dari possunt. Dixi *publicè instituta* : nam privatus sibi locum religiosum mortuum inferendo facere non potest ; licet antiquitus, ut quis sibi privatum religiosum locum facere possèt mortuum inferendo permittebatur, sed eatenus tantum quatenus corpus humatum est (b). Itaque ut publicè dicetur locus & ad sepulchra destinetur, ut religiosus fiat, oportet. Non ignoro tamen, multos esse qui pretio sibi locum sepulchri redemerunt, exemplo Abraham, qui locum, in quo conjunx Sara sepeliretur, ab incolis redemit : sed illud tantum affirmo, jus privati sepulchri, nisi intra septa communis cœmeterii comprehendatur, nullum esse, neque religiosum locum fieri.

12. Tertium membrum rerum, quæ sunt Divini juris, *res sanctæ* efficiunt, quales portæ, muri civitatis, quos violare impune nemini licet : neque hæc in feudum conceduntur, cum nullius in bonis sint, nec commercium patiantur. Non negarem tamen de iis restituendis & reficiendis contrahi posse, & quatenus sine publico dispendio fieri possit, si quæ in usum eum, cui instituta sunt, deficiant, quin etiam ut eorum pars aliqua in feudum dari possit, ita ut publicus usus & utilitas inde non minuatur. Antiquitus in portis aut muris, sine permissu Principis, habitare non licebat (c). Et hæc de iis rebus quæ sunt vel habentur Divini juris.

(a) Annales Franciæ in Philip. Valef. (b) l. 2. § 5. ff. de relig. & sumpt. funer. (c) l. 2. & 3. ff. ne quid in loco sacro fiat.

13. *Juris autem humani res* rursus subdividuntur, ut quædam sint *publicæ res*, quædam *universales*, quædam *nullius*, quædam *privatæ*, sive singulorum. De his singulis dicendum. *Publicæ*, quæ vel omnium hominum vel gentium communes sunt, ut aër, mare, littus, flumen, viæ, itinera publica. Quod ad *aërem* pertinet, is ita omnium communis est, ut nemo ab ejus usu prohiberi possit, neque enim alteri vendi potest, denique omnino in commercio non est. Quod ad *mare* attinet, licet adhuc ita omnium commune sit, ut in eo navigari possit, proprietas tamen ejus ad eos pertinere hodie creditur, ad quos proximus continens (*a*): adeo ut mare Gallicum id dicatur, quod littus Galliae alluit, aut ei propius est quam ulli alii continenti. Sic Anglicum, Scoticum, & Hibernicum, quod propius Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ est. Ita ut Reges inter se quasi maria omnia diviserint, & quasi ex mutua partitione alterius id mare censeatur, quod alteri propinquius & commodius est: in quo si delictum aliquod commissum fuerit, ejus sit jurisdictio qui proximum continentem possideat; itque suum illud mare vocat. Non negabo tamen quædam maria præscribi posse, ut totum illud mare Adriaticum, licet terras distinctas aliorum ex utraque parte habeat, tamen præscriptione Veneti sibi totum illud vendicarunt (*b*). Piscationes verò, quæ in proximo mari fiunt, procul dubio eorum sunt qui proximum continentem possident. Itaque non sine summa injuria nostra Belgæ circa nostras insulas piscantur. Nam licet piscationes in mari non prohibeantur, tamen & hæc præscribuntur (*c*), & traduntur permissæ aut prohibitiæ secundum consuetudinem.

14. Eodem modo & insulæ in mari natæ ejus in patrimonio censentur, qui proximum continentem habet (*d*). Itaque omnes insulæ quæ nostris littoribus adjacent nostræ ditionis sunt. Quid ergo de Orcadibus & Schetlandia, dicet aliquis? quarum certum jus ad Regem Danorum sive Norvegorum pertinebat; nec nisi ex pacto (ut illi volunt) sive reversione, quam pactum de retrovendendo dicimus, ad nos pervenerunt. Respondeo, si res ex jure agatur, pacto & Orcadas & Schetlandiam ad Scotiam pertinere indubium est; sed invalescentibus Danorum armis, cum fere omnia maria classibus occuparent, silvis materiam abunde sufficientibus, Dani & Norvegi vi & armis earum insularum imperium sibi vendicarunt, & Norvegi Occidentales insulas. Hi tamen eodem modo eas restituerunt, quo acquisiverant: illi verò Orcadas & Schetlandiam post cum Margarita Jacobi III. conjugæ, & Christiani I. filia in dotem dederunt, sub pacto de retrovendendo, ut nostri loquuntur; cui etiam reversioni postea renunciarunt, ex vi & tenore fœderis illius, quod inter serenissimum Principem Jacobum IV. & Christianum II. Danorum Regem intercessit, Alexandrique VI. Romani Pontif. auctoritate confirmatum, & in acta registri Romanæ curiæ relatum. Hoc tam de nostris insulis quam de insulis in genere; eas nempe eorum esse quorum proximus continens est, quod ad districtum sive jurisdictionem, alioqui occupantium sunt: tamen si ultra centum miliaria à continenti separentur, quidam putant occupantis esse. Sanè piratas qui insulas per se occupant, in urbe proximi continentis posse convenire putat Bartolus (*e*). Disputationem de Moluccis prætereo, quas tamen, licet mille miliaribus ab omni continente Hispanico disjunctas, Carolus V. Imperator Regi Lusitano trecentum aureorum millibus oppigneravit.

15. Maris littora publici juris sunt; *Littus* autem dicitur, *quatenus maximus hybernus fluctus excurrit* (*f*). Portus autem publici juris sunt (*g*), & inter regalia numerantur: tamen & privatorum, saltem universitatum proprii aliquando fiunt, ita tamen ut cuilibet appellere, onerare naves & exonerare in eis liceat, dummodo portoria solvat. Nam si aut ab initio publici mansissent, ita ut nemo plus juris in eis quam alius haberet, neglecti penitus jacerent: *Naturale enim vitium est* (ut aiunt Imperatores Theodosius & Valentinianus) *negligi quod commune possidetur, ut quis*

(a) Bartolus, & D.D. in l. 9. ff. de judiciis. (b) Bartol. ad l. 14. ff. de injuriis. (c) Bartol. & Bald. in l. 3. ff. ne quid in loco publico fiat. (d) D. l. 9. ff. de judiciis. Vid. etiam specialem tractatum Bartolus de insulis, Vol. 5. pag. 375. (e) D. l. 9. (f) § 3. Instit. de rerum divis. (g) § 2. Instit. de rerum divis.

quis se nihil habere, qui non totum habeat, arbitretur; denique suam quoque corrumpi partem patiatur, dum invidet alienæ (a). Huic malo ut occurrerent Principes, qui jam reip. personam sustinent, & qui publicarum rerum curam gerunt, portus non privatis (neque enim unius alicujus opes sufficerent) sed civitatibus & universitatibus attribuerunt; ut eos ornarent, instruerent, purgarent, munirent, & necessaria ad naves recipiendas pararent; relicto tamen usu appellendi, exeundi, merces exponendi & imponendi cuilibet, pro suo arbitrio, non tantum ejusdem provinciæ; & districtus, sed etiam toti humano generi, cum quibus amicitia stat non interrupta. Portus autem dicitur is, quatenus maximus hibernus fluctus excurrit; littusque ei adjacens etiam ad portum pertinet, ut locus sit ubi onera imponantur, & esterantur, & ad tempus ferventur.

Et hæc de mari, piscationibus maris, insulis in mari natis, & maris portibus: in quibus hoc servandum, quod licet maria indubiè sint publica, neque quis privatus servitutem eis possit imponere; tamen piscationes & insulas ad eos qui proximum continentem possident pertinere; sic & maris portus ad civitates & universitatem, ut quæ ad usum navigantium maxime sint commoda ibi ædificentur. Itaque piscationes maris proximi, & insulæ, & portus, ut locari, sic in feudum dari possunt: ædificia verò quæ in mari ædificantur, licet opus omnino non sit perfectum, ex quo pilæ jactæ sunt, occupantium, id est, eorum qui ædificant, fiunt. Sic Veneti in mari ædificantes privata ædificia, sua fecerunt (b). Sequitur de fluminibus, quæ licet publici juris sint, tamen hodiè inter Regalia referuntur: itaque in proximam Diegesim de Regalibus rejiciemus: sic & quæ de *via & itinere* dici solent, quæ licet ipsa sint publici juris, tamen hodie inter Regalia etiam numerantur, & ad Principem pertinere censentur, ut ibi dicemus.

16. Sequuntur *Res Universitatis*, quæ eodem modo in feudum conceduntur, quo privatorum. Nam universitas unum corpus, unum hominem, tam in feudo dando, quam accipiendo repræsentat; & civitatis, vel corporis sive collegii, universali consensu opus est, ut res quæ ad collegium aut civitatem pertinent in feudum locari possint. In Anglia res ad collegium sive corpus universitatum quarundam pertinentes in feudum non conceduntur, nisi sub sigilli communis, ut vocant, testimonio. At in feudum dare rem immobilem, collegio, aut alicui corpori universitatis non licet, sine consensu Regis aut domini: & si fecerit, res ea in feudum data fit *caduca*, & ad Regem vel dominum redit: Angli forisfieri rem hanc dicunt. Apud nostrates *res Burgorum*, ne cum consensu civium, alienari, aut in feudum locari possunt, ut speciali statuto cavetur (res hæc vulgò dicuntur *publica bona Burgorum*;) quia cum Rex aliquam territorii portionem eis largiatur, ut necessitates publicas ex ejus fructibus levent: itaque sine ejus consensu in feudum non possunt dari; imò ne locari ultra triennium (Jac. IV. Act. 36. Anno 1491.)

17. Quædam *Res*, ait Imperator, *nullius* in bonis sunt, an & harum feudum constitui possit, quæret aliquis. Ratio dubitandi, quod quæ nullius in bonis sunt, ea ut in alicujus bonis sint, fieri non potest. At si diligentius rem totam examinemus, & earum rerum, quæ nullius in bonis sunt, feudum etiam esse potest (c). Nam pisces in mari aut in flumine publico licet nullius in bonis sint, piscationum tamen feudum rectè fit: sic collectio gemmarum, lapillorum & similiarum, quæ in littora de mari ejiciuntur, licet nullius in bonis sint, quippe quæ occupantis fiunt, tamen vendi possunt, & proinde in feudum dari. Idem in aucupationibus avium, & venationibus ferarum, dicere possumus (d). Nam licet aves & feræ in nullius bonis sint, & apprehendenti concedantur, at feudum aucupationis & venationis, quemadmodum & piscationis, rectè fieri potest. Res ad coronam Regis, vel utilitatem publicam pertinentes inter sacras numerantur; neque rectè in feudum dantur, & quasi sacræ dicuntur.

18. Sequuntur *Res privatorum*, quarum hæc propria disputatio est, in qua hanc generalem propositionem appono, nempe omnes res privatorum (de immobilibus tantum, & iis quæ inter immobilia censentur, aut eis annumerantur, loquor) posse

N n

in

(a) l. 1. C. quando & quibus quarta pars bon. deb. ex bonis ac. ur. (b) l. 30. § 4. ff. de acquir. rer. dom. (c) l. 9. § 1. ff. de contrah. empt. (d) Lib. 2. Dieg. 8. § 13.

in feudum concedi, nisi quæ vel à lege, giudice, vel testatore in ultima voluntate, in feudum dari prohibentur : à lege patrimonium Cæsaris vel Regis, & quæ patrimonio ita annexa sunt ut partem ejus faciant (a). Sed quoniam hoc patrimonium specialem tractatum de se meretur, in sequenti Diegesi de eo differemus.

19. Lege prohibentur alienari aut in feudum dari prædia minorum, nisi urgente ære alieno, & in causa necessitatis (b); idque ex decreto Prætoris causæ cognitione præcedente: adeo ut si quicquam ex his deficiat, in feudum concessio non valeat. Nam si vel æs alienum ita urgeat, ut pupillus sine concessione in feudum se expedire non possit, aut aliqua similis necessitas (quæ tamen rara esse potest, saltem in jure non exprimitur,) & non supersint mobilia, unde creditoribus satisfieri possit, Prætorque qui id cognoscat adhibitus fuerit, causæque cognitio plenè peragatur; his solennitatibus observatis prædia minorum in feudum concedi possunt: quod si aliqua harum solennitatum defecerit, non possunt (c). Apud Anglos Cantiani, & quicumque tenentes in *Gavelkynd*, licitè decimo quarto ætatis anno de prædiis suis disponunt, & alios investiunt. In eadem causa sunt furiosorum prædia, quæ & ipsa sine judicis decreto, & causa necessitatis, alienari non possunt: apud nos nullo modo nec alienantur, nec in feudum dantur. Sed si necessitas æris alieni à parente, aut eo cui furiosus successerit, contracta ingruat, creditor furiosum ejus debitorem judicio convenit, causâ cognitâ sententia fertur, ut prædia sub hastam mittantur, aut in feudum dentur. Idem, si necessitas alimentorum urgeat: nam causâ apud judicem examinatâ, si ex redditibus non sufficiat unde ali possit, ordinarius partem vendi aut in feudum dari decernet.

20. Sunt & aliæ res à lege prohibitæ alienari, quæ neque in feudum dari possunt, nempe fundus dotalis, qui ad maritum cum uxore pervenit. Nam & hic alienari per maritum, neque cum consensu uxoris, potest (d), nec ex ejus jure quicquam diminui, nisi ex causâ necessariâ: quod tamen apud nos non observatur. Nam licet favor matrimonii multum nos moveat, ne uxores fraude virorum spolientur, tamen illa consentiente marito alienat; & proinde feudum, quod ad eam jure hereditatis pertinet, in feudum dat. Cum tamen sæpe viderim in Senatu non admitti post mortem maritorum eas obligationes, quibus mulier se cum viro obligaverit, ad solutionem pro eo aut cum eo faciendam. Et hoc ex jure Authenticorum, quo, licet uxor crediti instrumento consentiat viro suo in suum damnum, vel propriam substantiam vel se ipsam pro eo obliget, ipso jure non tenet, nisi appareat idem in ejus utilitatem factum (e).

Quomodo autem in alienatione per maritum facta illius prædii, cujus usufructum mulier habet, uxoris consensus interponi debeat, multi quæstionem movent. Antiquitus coram giudice tantum, & extra præsentiam mariti, interponebatur: hodie si subscripserit instrumento alienationis coram testibus, sufficit, nisi post, se ad subscribendum coactam vi & metu probare poterit: tutius tamen fecerit, qui in judicio ejus consensum extra mariti præsentiam obtinuerit. Jure Anglorum maritus neque prædium hereditarium uxoris, neque in quo usufructum aut jus uxor habet, etiam cum ejus consensu, alienat. Nam eo facto functo jus revocandi uxor habet, cum eo vivente & stante matrimonio jus contradicendi non haberet. Filius prædium, in quo pater ex jure Cæsareo usufructum habet (habet autem ex constitutione pater usufructum omnium bonorum, quæ filius in potestate patris existens acquirit, (f)) in feudum non rectè dat: ratio est, quoniam usufructus hic à lege tantum constituitur; itaque ut non tolli, ita nec lædi, ut difficilior patris possessio fiat, potest. Apud nos patria potestas penè exolevit, & filius in eis quæ acquirit plenum dominium nanciscitur. Hæc de eis quæ à lege prohibentur alienari.

21. A testatore vetò gentilitia prædia, extra familiam alienari prohibita, ne in feudum quidem dari possunt. Possunt tamen prohibita à testatore alienari, ex causa necessitatis vendi aut in feudum dari (g): alioqui, quamvis alienentur aut in feudum dentur,

(a) D. 16. § 1. (b) l. 1. ff. de rebus eorum qui sub tut. vel curat. vid. D. 12. § 30 & 33. (c) d. l. 1. de rebus eorum qui sub tut. & curat. (d) Pr. instit. quibus alien. licet vel non. (e) Nov. 134. cap. 8. (f) l. 6. C. de bonis quæ liberis. (g) l. 38. ff. de leg. 3.

dentur, possunt per eos qui sunt ex familia revocari quasi genti uni destinata. Neque mirari quis debet testatorem alienationem rei testatæ heredi vel legatario interdici posse: nam cum dominus sit rei legatæ vel hereditariæ, potest in ejus legato quascunque velit conditiones annectere, & prohibere, ne extra familiam in feudum detur: cum tamen inter vivos pactionibus prohiberi non possit, ne quis invito vicino rem suam aut prædium alienet (a); imò & hæc conditio, ne quis feudum alienet, rejiciatur prorsus, & pro non adjecto apud Anglos habeatur, ut post dicemus. Et licet, tam in jure nostro quam in jure feudorum, testamento disponere feuda quis prohibetur (b), tamen apud multos consuetudo invaluit, ut testamento feuda disponi possint. Sic apud Anglos Burgalia feuda, apud Normannos & fere Gallos omnes, conquestus omnis, sive novum feudum, in testamento disponitur: sic prohibita à testatore alienari, ex causa necessitatis alienari, vendi, aut in feudum dari possunt (c); sic propter dotem aut donationem propter nuptias, & propter debitum testatoris.

22. *Res etiam fideicommissariæ restitutioni obnoxia*, ut nec alienari, sic nec in feudum concedi possunt. Fideicommissaria restitutio dicitur, cum testator directe alicui, cui favet, sive prædium particulare, sive universam hereditatem, aliquâ ratione seu circumstantiâ vacantem, relinquere prohibetur; alteri tamen illam relinquat, e jusque fidei committat, ut postquam res ad eum pervenerit, is primò, cui directe testator favebat, & cui consultum voluit, eam rem restituat (d). Et quoniam res hæc proprie in dominio ejus cui testamento relinquitur dici non potest, cum is alteri eam restituere cogatur; itaque neque eam alienare, neque eam in feudum dare potest, nec ejus est propria, sed fideicommissariæ restitutioni subjecta: quod si vel alienetur vel in feudum detur, fideicommissarius vindicare potest.

23. Eadem videtur ratio in his prædiis quæ *redemptioni sunt obnoxia*, quod prius attigi; neque feudum in *rebus communibus* (e), quarum divisio postulata prius fuit, consistit, ut nec alienatio (f). Ratio redditur, quòd ex mutatione dominorum divisio pendens interrumpi potest, sic quæ tantisper in hereditate sunt, dum de hereditate adeunda deliberatur (g). Neque enim hæc res, donec hereditas adeatur, in alicujus dominio sunt; itaque neque alienari, neque in feudum dari possunt. An autem inter has res à lege & à testatore prohibitas alienari, connumerari possint eæ res, quæ à judice, vel ex partium conventionem & consensu prohibentur alienari, & in feudum dari, dubitari potest? Et sane quoad conventionem partium, puto, ut antea (b) dixi, nullo modo privatim inter eos conveniri posse ne res in feudum dari possit, ut neque alienari (i). Sed quid si in prima concessione feudi discrete dominus caverit, ne vassallus possit in feudum dare? In hoc casu vassallum si alienet à feudo cadere puto, feudumque ad dominum devolvi. Nam & ea causa est amissionis feudi, ut latius infra dicitur, in titulo, *Quibus modis feudum amittatur*: neque qui cum vassallo contrahit, inique secum actum quæri potest; nemo enim ignarus esse debet conditionis ejus cum quo contrahit (k). Itaque explorare debuit diligenter quibus legibus, quâ conditione feudum vassallo, a quo emere constituit, sit in initio à domino concessum (l): neque enim ferendus est qui oscitanter ad talia progreditur. Nec tamen certus sum si talia pacta apud nos admittantur. Sed in his idem puto observandum, quod in reversionibus, sive pactis de retrovendendo, ut si talia pacta in corpore investituræ contineantur, locum habeant (m): alioqui si ex speciali cautione, obligatione, aut contractu, non credam valere; facile enim sic imprudentes in errorem inducentur.

24. De *rebus* judicis auctoritate *alienari prohibitis*, sive judicis auctoritas per *inhibitionem* intercesserit, sive voluntas per *interdictionem* fuit interposita, licet antea in Diegesi duodecima (n) rem totam plenius explicavi, tamen quia hic locus aliquid etiam requirit, hoc puto sequendum. Qui se à libera rei suæ administratione, ob

(a) l. 61. ff. de pactis. (b) 1 F. 8. pr. vide § 23. (c) d. l. 38. ff. de leg. 3. (d) § 1 Inst. de fideicommiss. heredit. (e) 2 F. 58. § 2. (f) l. 1. C. communi. divid. (g) l. 7. ff. de jure deliberandi. vide § 30. (h) § 21. (i) Per l. 61. ff. de pactis. (k) l. 19. de R. J. (l) Arg. 1 F. 14. § 2. ibi: Nisi pactum fuerit investitura. & 2 F. 18 §. ibi: Propter tenorem investituræ. (m) Vide cap. 28. Parl. 5. Jac. III. (n) § 32.

justam aliquam debiti causam judici exhibitam, *interdici* consentit, res nullas in feudum concedere potest: nam ita iudicis auctoritas eludetur. Sed si non simpliciter omnis alienatio interdicitur, sed tantum ea quæ sine consensu selectorum amicorum fiet, & is eis ipsis amicis, quibus uti debuit, & quorum operâ ejus bona salva futura putabat, sua prædia alienaverit, quid dicendum est? Nam si verba interdictionis spectemus, ea salva & illibata manent. Nihil enim, sine eorum consensu facit, cui interdicitur, neque negari potest eos consensisse in eam alienationem cujus sunt participes, & quam in se receperunt & subscripserunt. Sed hoc planè est in fraudem legis facere, id est, salvis ejus verbis sententiam circumvenire (a). Nam aliò spectabant legum auctores, nempe, ut per hos, salva ejus cui interdicitur prædia sibi & suis posteris essent, nec interim egeret: & tutorum sive curatorum loco adhibiti sunt hi, quorum consilio uti debet is cui interdicitur, in rebus suis sive alienandis sive administrandis. Itaque hi in se res pupilli transferre non minùs in jure & ex æquò & bono prohibentur, quàm tutores & curatores (b). Præterea cum tutores & curatores sibi in rem suam auctores esse non possunt, ut egregiè Justinianus (c), qui magis ii, ad quorum instantiam, ut loqui solemus, alicui bonorum administratio interdicitur, ita ut omnino sine eorum auctoritate alienare non possit, sibi ipsi auctores esse aut auctoritatem præbere possint, non video. Regula enim in jure est generalis, Nemo sibi jus dicere (d), nemo sui juris auctor esse potest (e). Itaque licet sciant tales alienationes apud nos tolerari, quid dicam tolerari? imò in Senatu approbatas esse: tamen dicam quod sentio, hoc genus alienationis cum honesto, cum bono & æquo, imò cum ipso jure, si strictè accipiamus, pugnare; fenestramque & ingentem hiatus multas machinationibus patefacere, vel lippiènti patet. Sed non est hîc querelarum locus. Obiter tamen illud admonendum putavi, quòd si cui bonis interdicitur, nisi cum consensu trium aut quatuor conjunctim, aut saltem duorum sive plurium conjunctorum, præmoriante uno, interdictionem cadere: idem, uno renunciantem in favorem illius, qui eum elegerat, & sic in Senatu observatum vidi.

Quod ad *inhibitiones* attinet, ne quid in fraudem creditorum fiat, omnium rerum quæ sub inhibitione continentur irritam alienationem sive infeudationem facit, nisi qui rem in feudum acceperit, aut rem salvam creditori esse demonstrare poterit, aut ipse solvat, quò casu convalescit feudum. Et hæc de rebus à lege, à testatore, à iudice, aut partibus prohibitis; neque enim in feudum magis dari possunt quàm alienari.

25. De *re litigiosa* quæstio etiam est: nam & ea alienari in jure prohibetur (f), imò ne pignori dari potest (g): nam in jure ejus alienatio tam odiosa est, ut non solum qui vendit, sed qui emit in pœnam incurrat. *Litigiosa* res fit super qua lis est contestata, id est, quando semel in iudicium res deducta est (h): per protestationes autem, comminationes, aut denunciationes, res non fit *litigiosa* (i). Itaque ut res fiat *litigiosa*, quæstio in jure moveri debet, inter petitorum & possessorem (k). Si tamen agatur personali actione, res non fit *litigiosa*; cum litigiosi vitium sit reale. Accursius tamen & in hac actione personali vitium litigiosi contingere posse putat; neque enim minùs incommodum ex actione personali in re litigiosa, quàm ex reali aliquando contingere potest: idemque est utriusque partis interesse. Itaque hanc ille solam adhibet differentiam, quod in actione reali, statim oblato libello, res fit *litigiosa*; in personali, non nisi per *litis contestationem* (l): fit etiam res litigiosa per oblationem libelli Principi (m). Quæ autem sit pœna vendentis aut alienantis rem litigiosam, per dictam Authenticam apparebit: aliter enim punitur emptor sciens, aliter ignorans: nam venditor semper scire præsumitur. Quæ pœnæ, quoniam in dicta Authentica pleniùs continentur, nec in usu nostro locum habent, quod dolendum est, (nunquam enim mihi placuit *rei litigiosæ* emptio aut comparatio) hîc consultò prætereuntur. Ratio, quare *rei litigiosæ* alienatio in jure tam odiosa, est quòd per

(a) l. 29. ff. de LL. (b) Authent. ut qui res minorum. (c) § 3. Instit. de auct. tutorum. (d) l. 10. ff. de juridict. (e) d. § 3. Instit. de auct. tutorum. (f) l. 2. C. de litigiosis. (g) l. 1. § ult. ff. quæ res pignori oblig. possunt. (h) l. 1. C. communi dividundo. (i) l. 1. & ibi Baldus C. de re litigiosa. (k) Nov. 112. cap. 1. (l) Vide Accursium in dict. Nov. 112. (m) dict. Nov. 112.

per eam plerumque adversarii conditio fit deterior. Nam hæc alienatio plerumque in potentio rem fit, quibus pares aliquando etie non possumus (a) : & plerumque aliud incommodum accidit, ut qui se iudicio pulsari videt, vel rei vendicatione, vel alia reali actione, rem ipsam in alium sæpe transferat, ille rursus in alium, tertius in quartum, & sic iudicia eluduntur. Itaque rei *litigiosæ* non solum venditio, sed & donatio, & omnis contractus, per quem ut in alium transferatur agitur, in iure prohibetur; & proinde in feudum concessio : & is qui præiudicium patitur, actionem in factum habet ad id quod ejus interest alienationem non esse factam.

26. Sunt tamen casus in iure excepti, in quibus rei *litigiosæ* alienatio, & proinde feudum permittatur : nempe, tam in causa *dotis*, quam *donationis propter nuptias* (b), (in utraque favore matrimonii prægravante odium litigiosi;) & etiam in *causa transactionis*, non solum ut liceat de feudo transigere cum eo cum quo controversia est, sed etiam si in tertium alienaverit. Nam per *transactionem* videtur litem fortasse gravio rem redemisse, & sic neque dolus neque culpa præiudicatur. Sic etiam in *causa divisionis*, veluti in hereditate dividenda, vel acione familiæ heriscundæ, res litigiosæ uni possunt assignari, & fortasse viliori pretio, sive ea divisio fuerit voluntaria, & ex consensu partium, sive auctoritate. Sic & res litigiosa legari potest, & hypothecæ subjici. Apud nostros, neque alienatio in feudum prohibetur, nisi quatenus antea monui ex speciali constitutione contra eos qui ex Senatu sunt, quibus rei litigiosæ alienatio interdicitur (c). Sane Justinianus quemque suam litem persequi voluit, adeo ut si actor destitit ab actione, tribus edictis unoquoque triginta dierum ad agendum cogatur : si adhuc non venerit, annus ei indulgetur, quo peracto iudex sententiam proferet (d). Inde puto emanasse apud nos, ut quis in lite mota insistere cogatur.

27. Prohibentur etiam alienari, aut in feudum dari, res communes, quarum divisio postulat *l. 1. ff. communi dividundo* (e). Sic & res quæ sunt in hereditate, tantisper dum de ratione adeundæ deliberatur. Sunt & aliæ res in iure nostro in feudum dari prohibitæ. Nam *capitale messuagium* (ut vulgo loqui solemus,) sive principalem habitationis locum, vatiillus antiquitus alienare ab herede non poterat; imò nec inde uxorem dotare, sive per donationem propter nuptias infeudare, (in hac enim significatione verbo *dotare* utor, quia in iure nostro ita multis in locis, & etiam apud Anglos usurpari video, ne interim juniores eo offendantur;) nisi vel necessitas urgeat, vel alias terras non habuerit (f). Antiquitus pater primogenito in hereditate præiudicare non poterat, infeudando secundo genitum, aut alium inferiorem : aliud tamen in conquestu; nam feuda acquisita à te, etiam in extraneum transferre potest. Utrumque hodie apud nos æquè licet, quamvis communiter id fiat sub titulo venditionis. Nam licet feudum concedere, id est, gratuitò conferre, pater non solet, alienare tamen potest. Sic in fraudem liberorum ex primo matrimonio susceptorum, feuda tum acquisita liberis ex secundo matrimonio genitis non poterat alienare (g); nunc potest.

28. Quærit Baldus, an *res regni*, sive ejus *latifundia*, à Principe in feudum dari possint? (loquor hæc de non annexo patrimonio :) & certum esse eum alienare non posse concludit hac similitudine (h) : *Regnum enim, inquit, sive imperium, est quasi corpus quoddam integrum & perfectum, omnibusque sui partibus contabulatum & absolutum, à quo si nunc unum, mox aliud membrum amputaveris, non solum perfecti regni nomen amittit, sed etiam collabitur* : præiudicium enim hæc est in Principe, quòd nihil ex plenitudine potestatis, aut (ut nos loquimur) ex absoluta potestate faciat, sed tantum secundum juris communis regulas. Sic etiam apud Canonistas, Pontifex Maximus nihil ex absoluta potestate se facere ait, licet omnia faciat (i) : si tamen ex plenitudine potestatis, vel hic vel ille facere dicat, cessat præiudicium. Sed, ut ad Bal-

O o

dum

(a) Dist. tit. ff. & C. de litigiosis. (b) Auth. res C. communia de legatis. (c) Vide D. 14. § 18. (d) Dist. Nov. 112 cap. 3. (e) Ut § 23. dictum. 2 F. 58. § 2. (f) Cap. 110. de leg. Burg. cap. 16 § 62. lib. 2. Reg. Majest. & ibid. cap. 27. § 4. (g) Lib. 2. Reg. Majest. cap. 21 & 22. (h) In proemio feid. nomb. 31. vide D. 16. § 3. (i) Cap. propositum 4. Extr. de concessione præbendæ, &c. ubi plenitudo potestatis abrogatur.

cum revertar, licet in feudum concedere posse non neget, si non in magnum regni seu imperii præjudicium & detrimentum vergat; donare tamen posse negat. Itaque *ἡ εὐδοκῶν* illam Constantini donationem omnino damnat, non tantum quod stultæ pietatis zelo seipsum & imperium enormiter læserit, sed etiam quod sedem imperii à se & futuris Imperatoribus alienaverit. Nesciêrat Baldus illam dispositionem suppositivam & confictam esse, ut evidenter hodie à multis confirmatum est.

29. De rebus Ecclesiæ antea (a) diximus, quarum alienatio perpetua licet prohibebatur, tamen emphyteosis de jure Civili permittebatur, si res in eorum geratur præsentia, quibus hoc lege assignabatur, jurantibus his, quorum interest, nihil ex eo contractu ad læsionem Divinæ domûs effici, solido redditu ipsius rei, quæ fuit, cum Divino juri dedicaretur, non minuendo, nisi in sextam partem, & cætera omnia ita moderanda, ut ab œconomo & reliquis gubernatoribus Ecclesiæ æstimabuntur (b). Hoc inquam de jure Civili: de jure verò Pontificio, quomodo fundorum Ecclesiasticorum emphyteoses permittantur, Diegesi duodecimâ declaravimus; & sanè jure nostro antiquo in feudum concedi prohibebantur, nisi Regis confirmatio sive consensus feudo accesserit (c). Quod quomodo exoleverit, Rom. Pont. omnia ad se trahentibus, nescio. Postea sine consensu Pontif. nullum prædium Ecclesiasticum in feudum dari potuit; neque ille consentire videri voluit, nisi diligenti inquisitione priùs factâ compertum fuisset in commodum & utilitatem Ecclesiæ emphyteosin fieri (d). Itaque hoc modo procedebat: libellus supplex porrigebatur Pontifici Max. à Prælato qui in feudum jam locaverat, sive locaturus erat; in quo illud præcipuè demonstrare contendebat, emphyteosin illam Ecclesiæ profuturam, & ejus utilitati & incremento fructuum inservire. At Pontifex, cum commodis Ecclesiæ se non velle obstare rescribat; neque tamen, quia emphyteosis in longinquis & remotis regionibus erat, cognitioni superesse posset, an ea sit utilis Ecclesiæ an non, judices delegare solebat, qui de hoc negotio cognoscerent. Ac delegati, acceptâ commissione, & curiâ virtutè commissionis ab eis indictâ, testes super hoc articulo, (an emphyteosis illa ex utilitate Ecclesiæ esset) examinabant: qui affirmativè si deponerent, ad Pont. referebant; ille rursus confirmabat emphyteosin illam, tanquam in Ecclesiæ incrementum & commodum non modicum factam (e). At restauratâ verâ religione, quæ circa annum Domini 1558. cœperat, & publicorum comitiorum auctoritate Pontificiâ tyrannide suppressâ, jus confirmandi ad Principem rediit: sed à principio ita limitatum, ut ad emphyteoses, quæ post diem octavam Martii prædicti anni factæ fuerant tantum extenderetur. Postea aliâ constitutione in comitiis, quæ habita sunt anno 1584. (f), specialiter cautum est, ne ulla emphyteosis valeat, à Pontifice olim vel Rege non confirmata, nisi Regis confirmatio accederet: quam constitutionem augendi ærarii causâ factam nemo est qui nesciat. Sed videtur jus illud antiquum, quo confirmatio Regis in omni emphyteosi requirebatur, tantum de eis prædiis intelligi, quæ ex censu Regio & ejus patrimonio dotabantur, & quibus Rex erat patronus. Nam & Barones idem juris habere antiquitus videntur in Ecclesiis ab iis dotatis, quod & Reges (g). Sed neque id apud eos hodie observatum: nam ubique Regis consensus seu confirmatio requiritur: consensum autem ab initio & confirmationem ex post facto æquiparare, constitutio nova voluit (h), & etiam ratio suadet.

30. Hæc de confirmatione rerum Ecclesiasticarum in feudum sive emphyteosin locatarum. Superest quæstio; Cum alienationem & concessionem in feudum ita sibi mutuò correspondere proposuimus, ut qui non alienare, nec in feudum dare; qui non emere, neque in feudum recipere possint; resque omnes, quæ alienationi non sunt obnoxia, neque in feudum collocari possint: cur rei alienæ venditio, sive alienatio, in jure valeat (i), cum res aliena in feudum dari non possit (k)? imò, quod

(a) § 5. (b) Nov. 120. (c) Cap. 23. lib. 2. Reg. Majest. & cap. 7. Parl. 9. Jac. VI. (d) Extrav. lib. 3. tit. 3. cap. suscepti regiminis unicum. (e) Vide cap. 44. Parl. 6. Jac. III. & Skenzum de verb. signif. verbo *Bagimount*. (f) Cap. 7. Parl. 9. Jac. VI. (g) Vide Mackenzii Observ. in cap. 29. Parl. 11. Jac. VI. (h) Cap. 66. Parl. 5. Jac. VI. (i) l. 28. ff. de contrah. empt. (k) Vide lib. 2. D. 2. § 21.

quod majus est, neque heres apparens, tantisper dum in deliberatione est, res hereditarias in feudum dare potest (a), nec ullus alius qui jus in re non habet, licet habere speretur. Sed facile hæc differentia tollitur: nam venditio rei alienæ, licet non sit irrita, quippe ex qua actio competat ex jure ad rei traditionem, & etiam si res evincatur, ad æstimationem; non tamen ita valet, ut aliquod rei dominium ad emptorem transferatur. Nam emptor ex hoc contractu nunquam dominus efficitur, cum verum dominum vindicantem exceptione non excludat, tantum de evictione remanet ei actio adversus venditorem. Eodem modo in feudo, res enim aliena in feudum dari prohibetur. Neque enim dominium directum penes concedentem, neque utile penes recipientem consistit; potest tamen actio ad interesse, vel de evictione, ei qui accipit competere (b). Et sic etiam in hoc venditio & feudum conveniunt. Sic & nostrorum hominum fordes hodie effecerunt, ut cum pecuniæ feudum contendunt facere, contra naturæ regulas (cum pecunia pecunias non gignat) etiam de feudo nonnunquam contrahant, quod est in alterius dominio, ut qui pecuniam sub favore mutuatur, ut feudum consistere videatur, non pecuniam sed feudum etiam eo nomine promittant. Ego sanè in his feudum esse constanter pernegarem, nisi quòd debiti naturam immutatam cernerem, cum in his quod debetur, mortuo creditore, non ad ejus executores (qui tamen in mobilia omnia debent succedere) sed ad heredem bonorum immobilium pertineat & adjudicetur, & ita Senatus censuit. Actionem tamen ad feudi æstimationem vel recuperationem sufficere ex contractu tali puto. Imperatorem bona subditorum immediate illi subjecta in feudum aliis concedere posse, sunt qui putant; sed tantum si justa causa, & utilitas aliqua publica illud postulet, & justum & conveniens pretium numeraverit, non verò mediatè subjecta.

31. Quod autem diximus (c) feudum rei alienæ non consistere, imò si ab herede apparente domini fiat, id aliquam patitur exceptionem: nempe, nisi is qui concessit in feudum, ut apparens heres, postea verus dominus, verus heres existat: nam sic jus superveniens auctori, etiam si & successori prodest. Anglorum enim jure, nemo potest jus quod habet ad rem quam alius possidet, aut actionem quam habet, tertio homini, nec actiones cedere. Itaque cessiones, quas nos *Assignationes* dicimus, ibi cessant: ratio est, ne nimium faciles reddantur ad litigandum. Cedere tamen potest Rex suas actiones, quemadmodum & cessio in Regem à quolibet potest fieri. Alias assignationes apud nos licitæ sunt: sed nisi assignatus jus suum insinuaverit (quod nos *intimare* dicimus) tuto cedenti solutio fieri potest: forma autem hujus intimationis assignationum, est ejus coram debitore lectura præsentem Notario, & testibus rogatis & requisitis; neque verbalis intimatio sufficit: quod si cedens remanserit in possessione rei assignatæ, sicut prius, & eodem modo quo prius possederat, assignatio non valet.

Diegesis decima sexta.

De jure Regis in feudis & de Regalibus.

SUMMARIA.

1. Regis patrimonium, nec alienari nec in feudum dari publicâ lege cautum est: nec præscriptioni subjectum.	2. Patrimonium Regis, publicum est vel privatum. Publicum quid? Patrimonii	3. Publicum etiam, aliud est proprium Regis patrimonium, aliud fiscale: quid hoc sit?

O O 2

4. Publi-

(a) Vid. § 23 & 31. (b) 2 F. 8. pr. & 2 F. 25. (c) § præced.

4. *Publicum patrimonium, annexum vocatur, quod coronæ est: quod non solum alienari prohibetur, sed Rex in sua inauguratione jurat se intactum servaturum, respectu cujus Rex tanquam curator est.*
5. *Non annexum quid? Escheta quid? In talibus feudum à Rege concessum rectè consistit. In Gallia Rex earum rerum non habet alienationem. Origo patrimonii annexi non alienandi. Dissolutiones inventæ sunt, sub prætextu Regii rentalis augendi, sed maximo Principis & reipublicæ malo. In emphyteosibus merces, non in numerata pecunia, sed vel in frumento, vel aliis rebus, ut moris est apud alias gentes, esse debet.*
6. *An annexum patrimonium feudari possit? & quomodo? Certis casibus Rex patrimonium suum tam annexum quam non annexum infeudare potest; sed si Regi fraus fiat, brevi manu rem vindicare potest, & in Anglia revocare tenetur.*
7. *Totum regnum est quodammodo Regis patrimonium, cujus corona est pro sasina. Rex, ut superior, non potest in præjudicium sui vassalli superioritatem nec civitatem, aut cives invito alienare; & est in alienatione tanquam curator.*
8. *Quæ dicantur Regalia.*
9. *De Armandiis.*
10. *De Viis publicis, sive Regiis, quorum solum est publicum. Purprestura quid? Magistratus officium circa has vias.*
11. *De Fluminibus publicis, seu navigabilibus.*
12. *De Portibus & Portoriis.*
13. *De Ripaticis.*
14. *De Teloniis.*
15. *De Vestigialibus. Ea collectis opponuntur: si in portibus solvantur, Portoria; si in ripa, Ripatica; si in terra, Telonia dicuntur.*
16. *A quibus vestigalia imponantur, & ex qua causa? Anterioribus quibusdam vectigium, fatalia contigerant.*
17. *Civitatibus vix permittitur onera civibus imponere. Hæc onera alii Assisas vocant. De vestigiali ad Elsinurum. De Thalassiarchi officio.*
18. *Vestigal est solvendum sub duplici pœna, in foro & divino & humano. A delicto immunes agunt contra delinquentes ad damnum resarciendum; & quod publicanus plus æquo exegerat, cum triplo est restituendum. Forensis ignorans excusatur. Forensis quis?*
19. *Qui à solutione vestigialium sint immunes? quæ res sint immunes? Princeps vestigal rescripto remittere non potest in præjudicium ejus qui certa mercede conductum habet. Qui falsum nomen domini, ad fraudanda vestigalia, supposuerit, publicatione rei punitur.*
20. *De Collectis. A solis Principibus imponuntur, aliquando ab inferioribus. In collectis tria sunt consideranda; 1. An in collectis æstimandæ sint facultates extra illud territorium. 2. An privilegio territorii renunciare quis potest, ut collectam effugiat. 3. Emphyteuta an collectam solvere teneatur, an dominus proprietatis? Immunitas à collectis quibusdam conceditur. Princeps pro filia elocanda collectam imponere potest. Immunitas à collectis est probanda, & est stricti juris. Qui à collectis sint immunes?*
21. *Monetæ feriendæ jus Regis est. Unde expensæ in moneta faciendæ? Extensione, & diminutione valoris pecuniæ, gravissimè in rempublicam peccatur: quod indulgendum non est sine consensu populi.*
22. *In qua pecuniâ creditor debitum recipere teneatur crescente monetæ æstimatione? Primò observandum quid inter partes conventum sit.*
23. *Si nihil inter partes convenerit, videntum quis sit in mora: si nulla mora quis sit dominus. In ultimis voluntatibus & aliis, tempus solutionis inspicitur, & consilium creditoribus datur.*
24. *De Monetæ feriendæ æstimatione. Moneta æstimatur, vel ex materia, vel forma. Quid utraque sit, & quid sit argentum purum?*
25. *Quid aurum purum?*
26. *Verus valor auri, & argenti, ad se invicem. Res monetaria hæc ad Principis curam spectat, & non alii committendum. Falsarii Monetæ pœna est ut flammis consumatur. Impuberes excusantur.*
27. *De Multis, & Pœnis: quarum aliæ ad Regalia spectant; aliæ, speciali jure, aliis conceduntur, vel relinquuntur.*
28. *Speciale indultum civitati Edinensi.*
29. *Minimæ aut maximæ multæ apud Romanos valor: unde apud nos tot ovium aut vaccarum multæ pro gravitate delicti æstimabantur.*
30. *De bonis vacantibus mobilibus, sciz. quorum Rex est ultimus heres. Immobilia non sunt vacantia, si de sanguine constet.*
31. *De*

31. De bonis, quæ legibus tanquam ab indignis auferuntur.
32. De bonis damnatorum & hæreticorum apud nos, & de bonis eorum qui sibi manus intulerunt.
33. Angariarum, & parangariarum præstationes quid sint?
34. De collatione ad transitum exercitûs; & de fodro.
35. Magistratuum creatio, etiam inter Regalia refertur.
36. Argentariæ quæ sint?
37. De palatiis sive prætoriis.
38. De piscationibus, & earum redditibus.
39. De salinis.
40. De thesauro, quid; & cujus sit?
41. De restitutione regalium Imperatori, inter quæ etiam sunt mola, licet aliter apud nos. Dignitates omnes non erant hereditariæ, sed tantum vitales. Mola non transeunt cum pertinentiis, sed cum Baronia. Alia etiam sunt Regalia.
24. Bona quæ dicuntur WRACK & WAITH. De harum vocum significatione, & unde ad nos defluerint? Quæ res in mari inventæ, ut WRACK, sive ex naufragio ejectæ, ad Principem pertineant. Quæ bona dicantur WRACK apud Anglos.
43. Bona quæ WAITH dicuntur: quid juris circa ea. Continuatio auctoris à Regalibus minoribus ad majora.
44. Regalia majora à solo Principe conceduntur, non à Pontifice. Prævaluit tamen Pontifex ut omnia beneficia Ecclesiastica, licet feuda complecterentur temporalia, à Pontifice concederentur. Alia Regalia majora enumerantur.
45. De Regalibus in specie concessis cum clausula generali; & quid ea comprehensum.
46. De fisco, quid sit? & unde nomen? Differt ab ærario, quæ postea confunduntur. Edinburgi, Thalassiarchi, & Comitis Orcadum speciale privilegium.
47. Quæ ad fiscum pertineant, & quomodo ei acquiratur proprietas & possessio? Cum fiscus loco heredis sit, creditoribus satisfacere tenetur.
48. Bona confiscata non sunt patrimonialia. Rectè à Rege alienari possunt, nisi expressè per statutum in patrimonio incorporentur, vel præscriptione: licet præscriptio in Principem non currat. Ad exemplum Regis villani contra dominum non præscribunt.

I. INTER ea quæ à lege in feudum dari prohibentur, moribus hodie receptum est, ut Regis patrimonium numeretur (a); licet ex jure Feudali, Rex aliquam sui patrimonii partem in feudo concedere possit, modò successori non magnum fiat præjudicium, aut magna fiat Regii patrimonii diminutio. Sed cum temporis processu hæc quantumvis parvæ diminutiones singulis Principibus ex jure permissæ, in maximum patrimonii Regii præjudicium evaderent, nec aliàs importunis hominum sollicitationibus Principes possent obstare (b): factum tandem est, ut publicâ lege, publicisque sanctionibus, omnes hæc patrimonii Regii, sive alienationes, sive in feudum concessionem interdicerentur (c). Sic Hottomannus juris consultissimus tenet, patrimonium Regis nulli alienationi, imò nec præscriptioni subjacere.

2. Duplex autem fuisse antiquitus Regium patrimonium testatur Dionysius Halicarnassæus (d). Nam cum Tullus Hostilius in regno Romanorum Numæ successisset, agrum illum publicum, quæ fors & possessio Regum antea dicebatur, quoque Romulus & Numa antea utebantur, tam ad victum, quam exhibenda Diis sacrificia, inter egenos dividi viritim mandavit, suum ipsius & familiare patrimonium, & ad necessaria victui paranda, & ad Deorum sacrificia suffecturum affirmans. Magnum illud frugalitatis & continentiæ exemplum. Sed longè aliter hodie se res habet: nam publicum illud patrimonium (quod quasi dos à repub. Principi ad onera reip. sustinenda conceditur) nullo modo potest alienari; aliud patrimonium potest. Sed ut tota res faciliùs intelligatur, præponenda est patrimonii definitio, quam mox sequetur divisio. Patrimonii vox est homonyma: nam propriè ea pecunia patrimonium dicitur, quam à patre liberi accipiunt, ut patet ex Cic. (e): sed hoc nomine tempore Jurisconsultorum cujusvis generis bona, sive à patre relicta, sive adventitia,

P p

(a) D. 15. § 18 & 28. (b) Vid. § 5. (c) Cap. 2. Parl. 16. Jac. VI. (d) Lib. 3. (e) Lib. offic. & orat. pro Posthumio.

ventitia, five cujusvis liberi opera parta intelliguntur. Itaque in bonis esse, & in patrimonio esse, æquiparantur. Sed tandem ad *Principum* bona patrimonii nomen derivatum est, ut propriè illud *patrimonium* dicatur, quod in bonis Principis est. Privati eo nomine abstinere apud nos. Sic patrimoniales fundi (a) in jure dicuntur, qui ad Principem pertinent, & ab eo ad tempus vel in perpetuum locantur. Hos fundos qui colunt, *Coloni patrimoniales* vocantur. In hac significatione hic *patrimonium* definitio, ut sit fundus ad Principem jure domini five hereditario pertinens. Illud duplex est: nam aliud patrimonium *publicum* dicitur, aliud *privatum*. *Privatum* est, quod ad eum non jure Coronæ, sed per successionem alicui privato, aut alio jure pervenit; veluti si ab aliquo fuerit heres institutus, aut propinquo alicui successerit, aut quicquam à privato comparaverit; & breviter quod ad eum, non ut Principem, sed tanquam Antonium, Arcadium aut Honorium pertinet. *Patrimonium* autem *publicum* est, quod ad eum jure coronæ, five ut Principem, pertinet, quasi ex toto regno ad Regiam dignitatem, & regni onera sustinenda separatim & sepositum, & quasi dos Principi à repub. concessa ad ejus dignitatem sustinendam.

3. Publicum rursus duplex est, aliud enim *proprium Regis patrimonium est*, aliud *fiscale*, quod ex delictis ad eum & ejus fiscum provenit.

4. Nos prius *annexum patrimonium* dicimus, nempe illud quod propriè *coronæ patrimonium*, aut *reditus coronæ* vocatur; quod non solum alienari ex jure utriusque regni prohibetur, sed etiam Rex in sua inauguratione solenniter jurat se illud patrimonium intactum & illibatum servaturum, nec in alium translaturum (b). Itaque hujus patrimonii in feudum concessio, ex regni constitutionibus; omnino est prohibita: & in tali patrimonio Rex loco tantum curatoris, vel tutoris aut alterius administratoris est, qui meliorem conditionem rei sibi commissæ facere potest, deteriore non potest. Nam ut coronam, sic bona coronæ Rex non potest alienare: si enim hoc permetteretur, sensim & non sentiendo regnum in interitum prolaberetur.

5. *Non annexum* illud habetur, quod, ut dixi, ratione privata, aut successionis testamenti, vel etiam ex eo quod Rex est, id est, ratione *eschetæ*, five accidentaliter, obvenit. *Eschetæ* enim ab *accidendo* deducitur, & in talibus feudum à Rege concessum rectè consistit, ut in *Bastardia* (c) five *forisfactura*; & ex iis obvenientibus: & in his liberam administrationem Rex habet. Neque enim dignitas ei officere debet. Neque tamen vel hoc apud Gallos nisi ex justa causa alienare licet. Sic Ducatus Levinæ, qui ad Regem per successionem devenit, rite in illustrissimum Ducem Levinæ Ludovicum Stuartum translatus est. Origo autem annexi patrimonii non alienandi à facilitate Principum (quâ nullum in Principe majus vitium aut incommodius esse potest) processit. Nam cum importunis precibus improbi cujusque pares esse non possent, in eas angustias sæpe deducebantur, ut deesset unde pro dignitate Regia sustineri possent. Huic malo ut occurrerent, publicis regni comitiis statutum est, Jacobo II. regnante, ut certi Comitatus & prædia pro dignitate Regia sustinenda unirentur, eâ lege, ne sub quocunque prætextu aut occasione Principi ea alienare liceret, nisi causâ alienationis pro publica regni dignitate & commodo examinata, & probata: alioqui non solum irritam eam alienationem futuram, sed etiam feudum illud, five rem alienatam brevi manu, id est, sine strepitu judicii, & non minus ope exceptionis quàm actionis, Regio fisco repetendam & vendicandam: sed ad ipsum statutum lectorem remitto (d). Verum usque adeo nobis non constans, ut eo ipso Rege regnante, alia constitutio sit facta, ut omnia prædia in feudum locari possint, *Rexque exemplo præiret* (e). Postea *dissolutiones* inventæ sunt, quæ sub prætextu Regii patrimonii annuatim & rentalis augendi, speciosam ejus alienationem permetterent, maximo Principum malo. Nam cum hæc feuda pro annua pensione monetæ constituerentur, neque monetæ valor idem semper permaneret,

(a) Tir. 61. Cod. lib. 11. (b) Cap. 8 & 9. Parl. 1. Jac. I. cap. 41. Parl. 11. Jac. II. cap. 72. Parl. 2. & cap. 112. Parl. 14. Jac. III. cap. 8. Parl. 1. Jac. VI. (c) Vid. lib. 2. D. 18. § 15. (d) Cap. 41. Parl. 11. Jac. II. (e) Cap. 71. Parl. 14. Jac. II. Sed recentiori statuto, feudorum militarium, inconsulto domino, interdicta est alienatio, cap. 12. Parl. 18. Jac. VI. quod postea ad Regis & Scnefalli prædia vassallosque eorum immediatos est extensum, cap. 16. Car. I.

neret, fraude & perfidiâ pessimorum hominum, qui Regi adblandientes, invitati alicujus lucelli spe, mutarunt monetæ & formam & æstimationem : & res eò jam devenit, ut quæ olim uncia argenti duobus aut tribus solidis æstimabatur, & sub eo valore excûsa per manus omnium reciperetur, nunc ad sexaginta solidorum æstimationem extendatur, crescente, cum pecuniæ æstimatione, rerum etiam pecuniâ æstimatarum, feudi solutione interea in eodem statu permanente : adeo ut cujus feudi merces antea in pretium duodecim boum aut quadraginta pecudum sufficiebat, vix unius bovis aut trium pecudum valorem exæquet. Tales dissolutiones factæ sunt primùm Jacobo IV. (a), mox etiam V. (b), & tandem serenissimo nostro Principe Jacobo VI. (c) regnantibus. Non quòd ego feuda hæc sive emphyteoses damnem, aut rescindi velim ; inò potius, ex maximo reip. commodo, constitui posse credam, si omnia hujus regni prædia in feudum concedantur : (sic enim politia regni cresceret, agri meliorarentur, deserta colerentur, arbores, quarum inopiâ laboramus, plantarentur, ædes elegantiorum formam acciperent :) sed quòd non putem conducere, ut merces emphyteosis sit in pecunia numerata, sed vel in frumento, hordeo, avenis, lanâ, veste, & unciis argenti vel auri excusis ; quod in aliis gentibus plerisque hodie observari videmus, & antiquitus observatum fuisse legimus, non tantùm in militum stipendiis & mensurâ mercede ; quæ plerumque, præter pecuniam, in frumento, farina, tunicis, caligis constabant ; sed etiam in locationibus, tam annuis quàm perpetuis. Sed, ut ad annexum patrimonium revertamur :

6. Prædiorum, quæ in hoc *annexo patrimonio* numerantur, feudum prohibetur, nisi meritorum eius cui conceditur examinatio & approbatio à tribus regni Ordinibus præcedat (d). Neque enim sufficit, licet in verbis narrativis Principis centies meritorum mentio & confessio fiat, ut hoc feudum valeat : (cum tamen alioqui verba narrativa ejus qui disponere potest, in investitura fidem faciant :) quod nuper in causa Alexandri Lyndesii de Spynie accidisse novimus, qui nisi Ordinum regni declarationem de suis in Regem rempublicamque meritis obtinuisset, frustra de virtute sui infeofamenti, narrationem meritorum continentis, cum Regio procuratore contendisset, licet humanissimus Princeps ei judicio Lyndesium promovens, & favorem ei undique concilians adfuisset. Exempla eorum, qui ea infeofamenta antea à tribus Ordinibus approbata receperunt, sunt Dominorum Altriae & Torphichen ; nisi quòd hoc posterius ante annexationem fuit impetratum. Rex tamen terras suas, tam annexas quàm non annexas, in feudifirmam locare, rentali (ut aiunt) & servitiis ac gressibus non diminutis, potest : sed hoc cavebatur temporalibus quibusdam statutis Jacobi IV. (e), Jacobi V. (f), & tandem hujus serenissimi Principis Jacobi VI. (g) temporibus. Est tamen aliquis casus, in quo alienatio aut investitura de re ad Regium patrimonium pertinente valeat, nempe, si ejus valor cum patrimonio Regis remaneat, veluti si Rex permutaverit terras cum privato : in quo tamen diligenter cavendum est, ne fraus Regi eo prætextu fiat, & nisi in his duobus casibus Rex brevi manu rem suam vendicat. In Anglia Rex revocat, & revocare etiam tenetur.

7. Sed & hoc in *patrimonio Regis* intelligendum, quod totum regnum quodammodo dici potest ejus patrimonium : nam jure prærogativæ Regis omnium terrarum quæ in ejus sunt dominio primam habet sasinam, quam & capit cum sua corona, ad eò ut illa sit pro totius regni & omnium in eò terrarum sasinâ (h), & heredes quicumque quasi ab ejus manibus capiunt. Rex autem superior non potest in præjudicium sui vassalli superioritatem alienare, aut alii eum invitum subdere, nec civitatem aut cives invitos alienare, aut alteri mancipare. [Vide Balsurium de tota hac re.] *Patrimonium* autem Principis, non potest à Rege ut Rege disponi, sed tantum tantquam à tutore Principis. Sunt & alia quæ in *annexo patrimonio* numerantur, quæ *Regalia* dicuntur, eò quòd ad conservandam regni dignitatem ex consensu Ordinum constituta sint, quæ in juribus & rebus incorporalibus consistunt.

8. Quæ autem sunt *Regalia* speciali titulo videre licet ; nisi quis putet titulum illum

P p 2

lum

(a) Cap. 90. Parl. 6. (b) Cap. 116. Parl. 7. (c) Cap. 6. Parl. 9. (d) Cap. 41. Parl. 11. Jac. 11. Cap. 112. Parl. 14. Jac. 111. (e) Cap. 90. § 6. (f) Cap. 116. Parl. 7. (g) Cap. 6. Parl. 9. (h) Vide § 47. & D. 17. § 26.

lum esse paragraphum constitutionis Imperatoris Friderici, quod & verisimile est. Regaliæ igitur, five Regalia (utrumque enim nomen reperio) referuntur in textu (a), *Armandiæ, viæ publicæ, flumina navigabilia, & ex quibus sunt navigabilia, portus, ripatica, vectigalia, quæ vulgò dicuntur telonia, monetæ, multarum poenarumque compendia, bona vacantia, & quæ ut ab indignis, legibus auferantur, nisi quæ specialiter quibusdam conceduntur*: bona contrahentium incestas nuptias, condemnatorum & proscrip-torum, secundum quod in novis constitutionibus cavetur, angariarum, parangariarum, & plaustrorum, & navium præstationes, & extraordinaria collatio ad felicissimam re-galis numinis expeditionem, potestas constituendorum magistratuum ad justitiam expediendam: argentariæ & palatia in civitatibus consuetis: piscationum redditus & salma-rum, & bona committentium crimen majestatis, dimidium thesauri in loco Cæsaris in-venti, non datâ operâ, vel loco religioso: si datâ operâ, totum ad eum pertineat. Primus auctor hujus tituli in confesso est, nempe Fridericus I. Imperator: nam incuriâ Im-peratorum penè apud Ligures neglecta exolevissent, nisi Fridericus, domitâ Lom-bardiâ, imperii jura in civitatibus & in tota ea regione renovâisset. Licet non omnia in hoc titulo five paragrapho connumerentur, ad ea tamen quæ commemorantur, quoniam obscuritas quædam in verbis est explicanda, pauca sunt subjicienda.

9. *Armandiæ*, five *armaniæ*, vox barbara est, neque de significatione satis inter in-terpretes convenit. Communis sententia est loca publica fuisse, ubi publica arma custodiebantur, id est, armamentaria publica, quæ loca Imperatores semper sibi so-lis vendicarunt (b), & à quibuslibet civitatibus habebant. *Arsenalia* adhuc in Ita-lia dicuntur: hodie in his fabricis, tormenta & arma quæ publica sunt deponuntur, constantur & custodiuntur. Alii interpretantur jus armorum fabricandorum & ven-dendorum intelligi; quod *Armanniam* vocat hîc Obertus: Princeps enim solus hoc potest jure communi (c). Qui plura de hac re cupit, legat Novellam illam Con-stantini, quæ de armis inscribitur, Collatione 6.

10. *Viæ autem publicæ*, (nam de privatis hîc non loquimur) five Regales, five Regiæ, five consulares, basilicæ five militares (nam his vocibus promiscuè scripto-res utuntur) inter *Regalia* numerantur. Itaque publicè muniendæ & reficiendæ sunt (d): nam & curatores muniendarum viarum publicarum constituebantur, & impensæ aliquando à vicinis, pro quantitate & qualitate ædium adjacentium, exi-guntur. Viæ autem publicæ solum est publicum five Regium, & in eo ædificare non licet; imò apud nos, *Purpræsturam* censetur committere in Principem, si quis sine ejus venia in scriptis impetrata, aliquam viæ publicæ partem arctet, aut in ea ædificet. In ea tamen certum est viatoribus equos, dum in expeditione sunt, pasce-re licere; imò & gramina ex ripis carpere, & ultra ripas, id est, ex altera parte ripæ, quatenus brachio attingere possunt (e). Has autem vias magistratus à præ-donibus, furibus, aut latronibus, plagariis, tutas & securas præstare debent, & suis sumptibus, præcipuè si telonia eo nomine capiant (f): alioqui si quid per vim ab-latum fuerit in via publica, refarcire tenentur; non tamen in litem æstimandum, sed quatenus testibus probari possit (g).

11. Flumina navigabilia quæ dicantur nemo ignorat; nam flumina navigabilia, & quatenus sunt navigabilia, inter *Regalia* numerantur, & ad Principem pertinent; licet jus navigandi, imò & piscandi, ad privatos pertineat (nisi in *piscatione salmonum*, ut postea dicemus;) ita ut nemo ex flumine publico aquam ducere possit ad privatam molam, sine Principis licentia: imò ne cum Principis licentia, si usus publicus impe-diatur (h). Sequitur in textu etiam, *ex quibus sunt navigabilia*: per quæ verba in-telligitur jus reddendi flumen navigabile, inducendo in ejus alveum alios rivulos vel amnes, vel impedimenta tollendo quæ cursum impediunt. Et sic fluminis coarctan-di, five dilatandi, potestatem esse Regii juris constat (i). Sanè hæc *flumina navi-gabilia* antea erant publica, & totius populi: hodie in personam Regis five Principis sunt translata, ut qui patris patriæ, & populi tutoris personam sustinet. Itaque qui

naves

(a) 2 F. 56. (b) l. unic. C. ut armorum usus infcio Principe interdictus sit. (c) Nov. 85. de armis. (d) l. 2. § 20. &c. Ne quid in loco publico. (e) 2 F. 27. § 8. in fine. (f) Vide § 17. (g) Schon. disp. Feud. disp. 4. thes. 127. (h) l. 2. ff. de fluminibus. (i) l. 10. § 2. de aqua & aqua pluvia arcenda.

naves in flumine publico exonerant, vectigal Regi præstant; neque in eis piscari licet, nisi quis jus à Principe obtineat.

12. *Portus* autem sunt in quibus naves appellantur (a), & tributum quod inde exigitur *Portorium* dicitur; quod eâ tantum causâ à Principe introductum est, ut porus locis idoneis aut constituerentur, aut munirentur, aut reficerentur: nam ea sola iusta causa à principio vectigalis exigendi erat, ut pro salute navium portus aptarentur, ut hodie eo nomine tributum *Letbensis portui* impositum vidimus; semel impositum facillimè continuatur.

13. *Ripatica* autem ea dicuntur tributa, quæ aut ripæ muniendæ, aut pontis in amne custodiendi causâ capiuntur; qualia in Gallis sunt frequentissima, nempe in Sequana, Ligeri, Garumna, & reliquis majoris notæ fluminibus: isque prætextus ab initio portorii imponendi fuerat. Apud nos exempla sunt rariora, nisi in ponte Perthenfi, Deenfi, aut Glascuensi.

14. *Telonia* verò sunt vectigalia, quæ pro *tella* five *mensa* capiuntur; & propriè dicuntur *mensæ*, five *stationes*, in quibus publicani Regis nomine vectigalia Regia exigunt, à Græco nomine *Τέλα*, quod inter cætera *tributum* significat: unde *telones*, five *telonæ*. Hic tamen generaliter pro omnibus vectigalibus usurpatur, quorum jus ad solum Imperatorem aut Regem pertinet.

15. Et quoniam in *vectigalium* mentionem incidimus, unde dicantur, quando & quomodo imponi debeant, quos teneant, quos non, & denique quæ sit pœna vectigalis non soluti, aliqua subjicienda sunt. *Vectigal* autem deducitur à *vehendo*, quòd rerum *veharum*, id est, *vectarum*, aut in urbem *invectarum* onera sint. Dixi in rebus *invectis* aut *vectis*, quoniam in his propriè vectigalia consistunt. *Vectigalis* autem definitio est, ut sit reditus five proventus ex navium plaustrorumve oneribus, aliisque rebus venalibus exurgens, quæ aut equis, plaustris, mulis, navibus, cymbis, veniunt in civitatem, aut per civitatem adducuntur. Dixi *per civitatem*: nam sæpe etiam rerum in civitatibus factarum aut positarum vectigalia exiguntur: & hæc onera sunt onera patrimonialia, five Regalia, & ratione rerum venalium, non personarum, exiguntur. Nam quæ à personis per capita, vel ratione personarum colliguntur, *collectæ* (b) dicuntur. Qui non solvit vectigal impositum, rem amittit, de Leg. Burg. (c), & stat. Malc. Regis 14. de iudiciis c. 20. & 21. Hæc vectigalia, si in portu solvantur, *portoria*; si in ripa, *ripatica*; si in terra, *telonica* dicuntur. De quibus postea.

16. A solis autem Principibus, qui superiorem non agnoscunt, vectigalia imponi possunt (d): nec semper, nisi iustâ causâ & prægravante, veluti ob utilitatem & necessitatem publicam, nec, nisi volentibus & consentientibus subditis, imponi ab initio possunt; nec continuari nisi causâ impositionis duret (e). Sanè ab initio non imponebantur, nisi quoties publica necessitas urgebat, nec nisi qui summum imperium tenebat, vectigalia aut tributa imponere poterat, ut dixi: neque solus, sed cum populi & Ordinum consensu, ut apud nos constitutione cautum est (f). Sed sæpe fit, ut quæ ab initio Principibus vel dono data sunt, vel ut Principis insperatam aliquam necessitatem, in quam sine suo merito incidisset, levarent, aut ut is honestius & beatius familiam suam aut dignitatem tueretur, temporum decursu ad solvendi necessitatem redacta, & quasi jure optimo debita exiguntur. Primam tributorum five vectigalium mentionem in scriptura sacra legimus, inter ea onera quæ Samuel à Regibus imponenda prædiceret, cum stulte populus gubernationis formam mutari postulasset. Davidi sanè, Israëliitarum Regi, Ammonitarum & Idumæorum Reges bello fracti annua stipendia solverunt (g). Persarum Reges patrimonio suo contenti, nihil à subditis exigere solebant, sponte suâ accipiebant. Darius Hytaspis, qui equi hinnitu regnum consequutus est, primus Persarum tributa imperavit; Romanis, Regum suorum, & præcipue Servii Tullii imperia & necessitates expresserunt: victâ à Paulo Æmilio Macedoniâ, à pendendis tributis liberati sunt. Apud Gallos Ludovicus IX. primus tributa impera-

Q 9

vit;

(a) Vid. D. 15. § 15. & l. 59. de V. S. (b) De quibus vid. § 20. (c) Cap. 141. (d) l. 10. ff. de public. & vectig. (e) Schon. disp. Feud. disp. 4. thes. 92. (f) Cap. 251. Parl. 15. Jac. VI. (g) 2 Sam. cap. 8.

vit, sed necessitate bellorum coactus; confecto bello, substitit. Extat ejus morientis ad Philippum filium exhortatio, ejus testamento inserta (a): *Religiosus, fili, imprimis esto in Deum, benignus & liberalis in egentes, legum & morum hujus imperii vindex & custos æcerrimus; à vectigalibus & tributis abstineto, nisi summa vis necessitatis aut utilitatis publicæ justissima causa ad hoc impellat: sin minus tyrannum te potius quam Regem futurum putato.* Sanè miserimè periisse legimus qui novorum tributorum in populo auctores erant. Nam præter multos Reges, foliis suis ob hoc unum exturbatos, domesticis exemplis abundamus. Phylisto, Dionysii tyranni parasitus, quod tributi novi imperandi auctor crederetur, à plebe Syracusana trucidatus est. Idem accidit in Proclero, Theodeberti Francorum Regis consiliario, qui à Trevirrensi populo lapidibus obrutus est. Et non ita pridem Prescho, Erici Suecorum Regis assentator, impetu plebis in ipsum & palatium irrumpentis omnibus tormentorum generibus trucidatus est. Nec alia res Belgium ab imperio Hispanorum nuper avertit, quam tributorum gravissima per Albanum Ducem impositio.

17. Sed, ut ad tributorum impositionem redeamus, civitates, si aliqua onera imponant, quod parè permittendum est, ad necessarios tantum usus imponere possunt, & quod ex oneribus his colligitur, in publicum civitatis & reip. usum converti debet. Hæc onera alii *Affisus* vocant; nec sine publico totius civitatis consensu, ad evidentem (ut dixi) illius vel utilitatem vel necessitatem imponuntur. *Vectigalibus* verò, quæ à Principe imponuntur, consensus trium Ordinum requiritur: nam quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari. Hæc autem *vectigalia* qui exigunt, & omnia itinera & vias ad ea deferentes tutas & securas reddere debent; alioqui damnum per ea loca facièntibus refarcituri, ut antea (b) monui; saltem maléfactorem exhibere tenentur, quæ ratio pro Rege Daniæ adducitur. Nam licet immensum illud & iniquissimum vectigal ad Elsinurum è singulis navibus præternavigantibus exigatur, licet ibi portum non faciant (ut loqui solemus,) & nullo jure & ratione nitatur; cum navigare in mari sit juris publici, à quo nemo sine injuria prohiberi potest: hoc tamen prætextu & hac specie se tuetur, quod onus hoc ei tanquam *maris Admirallo* live *Thalassiarcho* sit publicè impositum ab omnibus Baltici maris accolis, ut omnia littora ad mare adjacentia à prædonibus & piratis purget & tueatur, ut tutà navigatione maritimæ civitates inter se frui possint: speciosus quidem prætextus, & fortasse ferendus, nisi quod vectigal illud, quod ab initio erat tolerabile, nunc nemine opponente in immensum excreverit. Sic officium Thalassiarchi in omnibus regnis institutum, ut maria sui Principis à piratis purgentur, & propterea quædam privilegia in grave privatorum præjudicium iis à lege sunt concessa. Neque vereor affirmare eos & in Deum, & adversus Principem tuum graviter peccare, & etiam temp. qui sub horum officiorum prætextu utilitates & commoda carpunt, injuncta & innata onera negligunt. Nec dubito, si quis privatus damnum in mari à piratis passus, summo jure urgeat, quin *Thalassiarcho*, vel in damni illius quod à piratis quis passus est æstimationem, vel ipsorum piratarum in judicium exhibitionem teneatur; cum commodum & onus simul conjungi debeat, & naturaliter qui commoda percipit, oneribus est obnoxius.

18. Solvi etiam debet *vectigal* ab eo, qui ratione mercium in id tenetur, adeò ut etiam contra conscientiam peccet, & furti poterit alligari, qui Principem suo jure & commodo fraudat. Apud homines non soluti vectigalis pœna est, rei vectigal debentis amissio, sive confiscatio (c): in qua tamen, declaratoria judicis opus est. Adeò autem res propter non solutum vectigal in commissum cadit, ut licet sit etiam res communis, & socius ignorante socio rem in urbem invexerit, aut evexerit, fraudemque in vectigalis solutione commiserit, tota tamen res in commissum cadit, & ut loqui solemus, confiscatur (d); & sic quod meum est, sine facto meo in alium sæpe transit, contra juris communis regulas. Quod in aurigis, naucleris, & famulis rem alienam gerentibus, locum habet: quod introductum est, tam in odium eorum

(a) Vid. Bodinum, lib. 6. de rep. cap. 2. (b) § 10. (c) l. 16. § 3. & 12. ff. de public. & vectig. (d) l. 52. § 18. ff. pro socio, & l. 8. § 1. ff. de public. & vectig.

rum qui contra temp. & ejus communes utilitates peccant, quam quod imputare sibi quisquam debet, quia non præviderit, aut negligenti homini aut fraudulento rei suæ administrationem commiserit: ita tamen, ut qui à delicto immunes sunt, ab iis qui rem eorum administrarunt, omne damnum & causam possint exigere. Si publicanus tamen plus exegerit quam debetur, cum pœna tripli restituendum est in jure (a). Si forensis aliquis sit qui non solvat, excusatur, sed cum hac moderatione, & excusatione, si juraverit se ignorasse vectigal in eo loco constitutum esse, vel solvi debere. Forenses eum dicimus, qui non est ex eo territorio, sive, ut Feudistæ loquuntur, ex eo districtu. Porro in vectigalibus, vel eorum quantitate, semper institutio vel consuetudo spectanda est (b).

19. A solutione vectigalium sunt immunes Scholastici, personæ Ecclesiasticæ (c), nautæ publicæ annonæ causâ fervientes, Nobiles & Generosi, quique ex Principum consilio sive camera, Parliamentorum Senatores, Consilarii, Assessores, Referendarii, seu Scribæ fiscales. Quod ad res attinet, bona quæ non distrahendi causâ adferuntur, sed ad usum proprium, vectigal non solvunt: sic quæ ad fiscum pertinent (d), & quæ in usum Legatorum publicorum & exercitus comparata sunt: ita tamen, ut qui eas adferet, profiteri res esse tales debeat; & nisi profiteatur, res ipsa in commissum cadet (e). Harum autem personarum, quas dixi immunes, res à vectigalium præstatione sunt liberæ, quamdiu eorum sunt. Nam si quovis titulo ab iis qui immunitatem habent alienentur, seu in alios transferantur, vectigalibus sunt obnoxie. Princeps vectigal rescripto remittere non potest, in ejus præjudicium qui vectigal certâ mercede conductum habet, nisi Princeps ei aliter paratus sit satisfacere. Qui falsum domini nomen ad fraudulenta vectigalia supposuerit, veluti si res dicatur ad eum pertinere, qui à solutione immunis est, cum tamen non fuerit, publicatione rei punitur; etiamsi is, qui à solutione immunis est, illam rem suam profiteri velit, si tamen revera alterius fuerit. Et hæc de vectigalibus quæ sunt realia, & ratione rei imponuntur.

20. His affines sunt Collectæ (f): licet vectigalibus non annumerentur, tamen inter Regalia & ea referuntur, & à solis Principibus imponi possunt, non semper, neque quavis de causa, sed propter necessitatem ejus regni, vel alicujus provinciæ, vel rei in aliqua provincia fortasse constitutæ (g), quemadmodum nuper vidimus pro ponte Pertheni restaurando. Imponi aliquando possunt ab inferioribus, sed non nisi ex certa scientia, cum rescripto, sive licentia Principis; & tum aut propter aliquam civitatis, territorii aut provinciæ necessitatem: alioqui rescriptum Principis eo nomine surreptitium præsumitur.

Sunt autem hæc Collectæ onera merè personalia, & omnibus personis sine exceptione imponuntur, non æqualiter per capita, sed servatâ æqualitate pro modo facultatum, & patrimonii personæ. In qua æstimatione tria occurrunt, quæ quæstionem movere possunt: Primum, An in his Collectis, quas taxationes vulgò dicimus, æstimandæ sint facultates extra territorium illius sitæ qui collectam indixit? Et sanè communis Feudistarum opinio est, etiam & eas facultates in collectis æstimari posse, & pro earum ratione collectæ modum imponi.

Secundum, Utrum quis privilegio suo, quod in territorio habet, possit renunciare domicilium mutando, aut forte bonis in eo territorio sitis cedendo, ut ab indicta collecta immunitatem habeat? Et in hac quæstione DD. omnium est opinio, post indictam collectam non posse, ante verò posse: quod in usu nostro observatum vidi, in cive quodam Edinburgensi (h), qui, cum se taxatum supra facultates & vires patrimonii, graviter quereretur & civitatis juri renunciare eamque ejurare se paratum diceret; non tamen admissus fuit, nisi sub ea conditione, ut collectæ jam indictæ satisfaceret, post ab indicendis collectis liberaretur, si modo civitatem ejurasset (i).

Q q 2

Ter-

(a) l. 9. § 5. ff. de public. & vectig. (b) l. 4. § 2. & l. 9. § 6. ff. de public. & vectig. (c) Auth. Habita. C. ne filius pro patre. (d) l. 9. § 8. ff. de public. & vectig. (e) Schon. lib. 1. Disput. 4. Thef. 70. (f) Vid. § 15. (g) l. unic. C. de superindict. & l. unic. C. de mulieribus, & in quo loco, & ibi Bartol. (h) Vid. lib. 3. D. 1. § 9. (i) Baldus in proœm. feud. & Schon. in disp. feud. disput. 4. thef. 117.

Tertium est, An *Emphyteuta collectam* solvere teneatur, an verò *dominus proprietatis*, præcipue cum fructus, aut pro fructibus pensionem aut mercedem accipiat ab *Emphyteuta*? quod etiam ad conductiones & locationes, quas nos *assedationes* vocamus, sive decimarum sive aliarum rerum trahitur: & sanè sub hujus quæstionis onere gravissimè DD. laborant. Ego sanè, si quid specialiter de ea re provolum fuerit, illud sequendum cenfeo; si nihil cautum sit, consuetudinem servandam: si neque consuetudo appareat, dominum pendere debere puto, cum pro omni actione & demanda, ut aiunt, quæ de terris exigi quovismodo possit, liberare *Emphyteutam* teneatur. Forenses tamen, qui extra territorium habitant, licet bona in territorio habeant, non solvunt collectas (a): cum *collectæ* non sint onera realia, neque ratione rei imponantur, sed tantummodo personis. Itaque qui extra territorium habitat, collectâ gravari non potest (b), nisi consuetudo obstiterit. Princeps pro filia elocanda collectam imponere potest. Immunitas autem à collectis impetrata ob benè merita, non facit fidem de bene meritis, si per solam concedentis narrationem constet, nisi aliud evidentè probetur (c). Immunitas concessa civitati, ad bona singulorum non extenditur.

Omnes autem immunitates & privilegia solent strictè accipi, ita ut nec rem, nec personam, ratione cujus conferuntur, egrediantur. Itaque qui immunitatem habet ratione alicujus ordinis, si ad alia munera à suo ordine aliena divertat, immunitatem amittit (d). A *collectis* sunt immunes pauperes, & qui 12. liberos uno tempore vivos habuerit, etiam si qui postea sunt mortui; sic Præsidentes, Jurisconsulti, & omnes qui vocantur membra Sessionis, & Medici. Et hæc de vectigalibus & collectis: jam cum textu procedamus ad reliqua Regalia.

21. *Monetæ feriendæ jus* ad Reges & Imperatores tantum pertinet (e); licet multis Principibus in Germania, & etiam civitatibus Imperialibus, Cæsarium indulgentiâ id permissum sciamus: quod & à prisca moribus abhorreret, & maximo cum reip. malo fieri videmus. In quo hoc unum tantummodo moneo, ut quotiescunque *novæ monetæ* cuditur (quod nunquam sine privatorum damnis, & rerum ad humanos usus necessariarum auctâ æstimatione fit) ut regula illa semper servetur, ut tantum valeat *monetæ* in forma excusa, quantum in massa & materia valet (f). Aliiter regulam hanc alii ponunt, nempe monetæ excusæ æstimationem talem debere esse, ut ubique idem sit ejus valor; quod fieri non potest, nisi respectu materiæ, nullâ ratione habitâ formæ: sed hoc malè observari ait Bartolus (g). Quærent hic aliqui, si hoc sequamur, unde expensæ in monetâ faciendâ fient! Respondent multi, aut non cudendam esse, & tunc aliarum gentium monetâ pro valore tantum utemur, (ut in Polonia hodie fieri solet, non sine magno illius regni commodo,) aut sumptum ex publico fieri debere, ne publica utilitas minuat (h): quod planissimè fiet, si pecuniæ æstimatio crescat; nam ad ejus incrementum omnium rerum quæ pecuniâ comparantur æstimatio crescit.

Alii mitius rem tractant, nempe ut *impensæ* ex ipsa monetâ sumantur: quod fiet, si aliquantò plus monetâ in forma quàm materia valeat: quæ forma, si rursus in massam redigatur, tanti valoris, quanti antea in massa fuerat, erit, deducto tantum modico pro impensis: & hoc apud omnes ferè gentes hodie observatur. Sanè Principes, belli aut necessitatis tempore, monetæ valorem extendere solent, nempe ut unde militibus, exercitui, & annonæ sufficiat, habeant: finito autem bello tenentur Principes ad interesse, nempe ut omnem illam pecuniam ad se recipiant, & anti-quæ bonitatis & valoris nummos pro ea restituant. Imò & Principes aliquando monetæ æstimationem contrahere sive minuere solent, ut receptâ ad se omni pecuniâ, eam denique majoris valoris excudi faciant, & in populo distribuunt: sed his artibus gravissimè in reip. peccatur. Itaque apud plerasque gentes cautum est, ne Princeps monetæ novæ æstimationem supra massam aut pretium quod in cursu est, sine

(a) l. 20 ff. de jurisdic. (b) d. l. 20. (c) l. unic. C. de his qui à Principe vacat. acceperunt. (d) Schon. lib. 1. disput. 4. thes. 97. (e) l. 2 & 3. C. de falsa moneta. (f) l. 1. ff. de contrah. empt. (g) Super legem 2. § 1. ff. Si certum petatur. (h) Bartolus in d. l. 1. ff. de contrah. empt.

sine populi contentu extendere possit. Paria enim in jure sunt, novam excudere, & excusæ valorem extendere. Nam, ut censent Doctores (a), omnes Principes sub periculo animæ secum meditari debent, ne vel privati compendii causâ monetam aut augeant aut minuant; neutrum enim fieri potest sine maximo reip. incommodo. Nam quod fisco accrescit, populo decrescit, & subtrahitur; & si non furtum, certè furtò proximum committitur, cum rerum privatarum pars iis mediis subtrahatur, & fisco vendicetur.

Si quis enim præterita in memoriam revocet, quæ à quinquaginta aut circa his annis evenerunt, mirabitur qui fieri possit, ut argenti uncia, quæ tempore *Pinquinæ cladis* in massa tantummodo marcæ valebat, jam verò ad quinque fere sit extensa, quorum quatuor progressu temporis in fiscum redierunt. Sed sensim & paulatim decremento latente & fallente decipimur. Nam si moneta in veteri statu mansisset, non tanta omnium rerum, quæ ad victum pertinent, caritas hodie esset diffusa. Sanè ex hac corruptione numismatum, nemo quantum in bonis habeat constituere potest: incerta sunt pacta conventa, quæ versantur in societatibus, in tutelis, in mandatis, emptione, locatione, & reliquis omnibus contractibus, quibus vitæ societas continetur, incerti redditus, incerta omnia.

22. Sed quoniam inter mercatores gravissimæ aliquando contentiones ex hac monetæ mutatione oriuntur, nonnulla subjiciam, ex quibus, cujus periculo monetæ æstimatione crescat, & quid in eo incremento unus alteri præstare debeat, facillimè intelligetur. Et primò, si inter subditos diversorum Principum res agatur, creditor suam pecuniam à debitore in illius Principis moneta cui debitor subest, si aliquod damnum aut præjudicium sit, non cogitur recipere (b): imò, quod magis mirum est, inter unius quidem Principis subditos, creditor à debitore pecuniam debitam, si æstimatione ejus jam creverit, non cogetur recipere, si non fuerit ejusdem bonitatis, quoad æstimationem massæ, in qua, cum crederetur, fuit. Itaque in omnibus hisce redemptionibus, quæ apud nos frequentissimæ sunt, graviter errari puto, quod creditor, auctâ æstimatione nummorum, pecuniam creditam recipere cogatur, cum jam non sit ejusdem valoris & pretii, cujus, dum crederetur, erat: sed semper in his observandum est quid inter contrahentes convenit. Nam si inter eos conveniat (ut apud nos fieri solet) solutionem fieri in usuali regni moneta (sic enim communiter loquimur) pro tempore cursum habente, conditio hæc servanda est; isque valor qui publicus est, in privata solutione sufficiet. Sed sunt qui in aureis nummiis (quæ *Scuta* vocamus) sive *Angelotis* & *Testonibus*, solutionem sibi fieri provident & stipulantur; & tum eadem genera, aut eorum valor in bonitate & pondere, sunt restituenda, ne creditor sui benevolentia, qui fortè gratis pecuniam crediderat, damnum aut dispendium patiatur (c). Si tamen non convenerit de generibus nummorum, sed tantummodo ut ejusdem bonitatis pecunia reddatur, & hæc quoque conditio servanda est, nempe, ut pecuniæ valor secundum massam æstimetur.

23. Si nihil expresse inter partes convenerit, & interim monetæ æstimatione crescat, videndum quis in mora fuerit. Nam si debitor in solutionis mora fuerit, & post moram contractam pecuniæ æstimatione crescat, periculo debitoris id fit, qui non suo tempore solverat: idem in creditore, si mora recipiendi fuerit, & ei debitum offeratur. Si nulla in alterutro mora fuerit, sed, ut in pignore aut deposito, creditor dominus remanserit, eadem pecunia est restituenda (d). Si creditor dominus haud remanserit, veluti in mutuo, tunc pecunia ejusdem valoris est solvenda: alioqui creditor suam pecuniam ex contractu, nisi in ea æstimatione, quæ tempore contractus fuerat, recipere non tenetur: credibile enim est utrumque contrahentium sic voluisse & consensisse, si talis pecunia in usu non sit, ut altera solvatur ejusdem bonitatis qua prior tempore contractus fuerat. In ultimis voluntatibus tempus solutionis inspicitur: nam hic legatarii commodum vertitur. Sic in decimis, tributis, vectigalibus, tempus solutionis semper inspicitur. Si solutio permittatur

R r

tur

(a) Innocent. & Joann. Andr. in cap. de jurejur. (b) l. 99. ff. de solut. & ibi Bartol. (c) Bartolus in l. 101. ff. de solut. & liberat. (d) l. 1. ff. de positi.

tur in denariis seu denariatis, debitoris est electio. Itaque creditores rectè fecerint, si in credenda pecunia adjiciant, suam pecuniam reddi in eodem pondere, eadem materia & cursu. Et hæc de solutionibus inter privatos : & quoniam de monetæ æstimatione diximus, quomodo æstimetur, aliquid adjiciendum est.

24. *Moneta* itaque vel ex *materia* vel ex *forma* æstimatur. *Forma* est publicus ille character, quo moneta auctoritate Principis sui publicè imprimitur. *Materia* autem nihil aliud est, nisi massæ bonitas, aut in auro aut argento : bonitas autem secum trahit qualitatem & pondus. Et, ut bonitas monetæ, & ejus corruptela in æris mistione, melius intelligatur, *Argentum purum* dicitur, quod est duodecim denariorum, id est, per duodecim gradus diversos distinguitur ; ita, ut nullum argentum purius esse potest eo, quod duodecim denariorum dicitur, nec etiam ullum argentum excusum huic bonitati argenti par est, sed necessariò aliquid æris est admiscendum, ut facilis excudi possit. Itaque cum libra argenti ex duodecim unciis constet, & ex his duodecim unciis dimidium uncie argenti puri subtrahatur, & ejus loco dimidia uncia æris substituatur, tum dicitur argentum sive nummos argenteos esse puritatis undecim denariorum cum dimidio : in qua bonitate & puritate, purissima hodie moneta quæ utimur excuditur, quales ferè sunt *Regales* argenti Hispanici. Si ex hac libra adimas integram unciam argenti, & æris aliam unciam substituas, tum moneta undecim denariorum puritatis erit, quali monetâ hodie in tota Anglia & majori parte Scotiæ utimur. Si duæ uncie argenti puri adimantur, duæque æris uncie earum loco ponantur, decem denariorum puritatis erit moneta, quales pro majori parte *Thaleri*, vulgò *DOLLERS* Germanici, sunt hodie. Si tres uncie ex libra auferantur, & totidem æris pro iis ponantur, novem denariorum puritatis erit moneta, & sic deinceps ; in quo genere sunt plerique *Thaleri* Germanici, & omnes ferè Danici.

25. Eadem ratio est in auro. Nam *aurum purum* & putum viginti quatuor characterum dicitur. Ex hujus puri & puti auri libra si unam characteram detrahas, alteram substituendo aut æris aut argenti, tunc moneta aurea efficietur bonitatis viginti trium characterum : & aurea moneta hujus bonitatis prima fere est in tota Europa, qualis *Nobilium*, quæ *Rosæ* dicuntur, & veterum *Angelotorum*, quæ puritatis sunt viginti trium characterum cum besse. Si characteram cum dimidia auferas, & tantundem argenti aut æris substituas, moneta viginti duarum characterum efficietur cum dimidia : in qua bonitate sunt aurei Gallici quæ *Scuta* dicuntur. Si duæ integre characteræ subtrahantur, & totidem æris aut argenti misceantur, tunc moneta puritatis viginti duarum characterum fiet ; cujus puritatis sunt *Pistoletæ* Hispanicæ. Inferioris puritatis sunt *Ducati* Italici, & alii plerique qui circumferuntur : ita ut quot characteræ aureæ adimantur, & æris aut argenti totidem earum loco ponantur, totidem bonitatis characterum moneta aurea æstimetur. Hæc ideo attigi, ut omnes sciant quibus artibus misero populo monetarii illudent.

26. Illud etiam prætereundum non putavi, duodecim uncias argenti, cum una uncia auri, ejusdem penè pretii & æstimationis esse ; sic ut una uncia argenti in uno nummo excusa duodecimam partem auri 22. characterum valeat, & è converso. Adèd autem hæc res monetaria Principi curæ tanquam patri patriæ esse debet, ut nulli alii potestatem monetæ feriendæ rescripto suo aut aliâ quacunque formâ concessionis possit committere : quod si fecerit, surreptitium præsumitur rescriptum, nec ab ullo judice admittendum : nisi potestas hæc alicui civitati aut Proceribus commissa fuerit : nam in iis non tam facile fraus præsumitur. Qui monetam falsam fabricaverit, etiamsi justii valoris & ponderis, flammis exurendus est (a). Impuberes, licet conscii, excusantur. Sic puniendus qui radit, vel minuit monetam publicam, vel tingit. Atque hæc de moneta : nunc ad multam sive pœnam procedamus.

27. *Mulctarum pœnarumque compendia* etiam inter *Regalia* numerantur, nisi si quæ speciali jure (ait textus (b)) concedantur. Nam, præter eas, quas quis ex speciali privilegio sive Principis beneficio habet, quales in Regalitatibus (ut solemus loqui) & Baroniis, & similibus, mulctæ continentur (c), etiam nonnullæ sunt speciales

(a) l. 1. & 2. C. de falsa moneta. (b) 2 F. 36. (c) Vid. lib. 2. D. 19. § 27.

ciales pœnæ, quæ non fisco, sed privatis personis conceduntur, ex speciali legis constitutione. Sic pœna tutoris se excusantis, cum excusari non debeat, pupillo accrescit (a). Indignus enim videtur aliquo beneficio testamenti, qui testamentariam tutelam recusavit: sed quod legatum ei fuit, non fisco, sed pupillo, cujus utilitates minuuntur, accrescit. Eodem modo, qui testamenti tabulas celavit: nam quod ei ex testamento relictum, sive legati, sive fideicommissi causâ fuerit, apud heredem, & non apud fiscum (licet sit pœna) remanebit (b). Sic Clerici, ante definitam sententiam frustratorie appellantis, pœna quinquaginta librarum, non fisco, sed pauperibus applicatur. Sunt & alii casus in jure expressi, quibus neque pœnarum neque mulctarum compendia ad Principem pertinent. Primus, in liberalitatis Imperialis sociò, cum Princeps communiter sive conjunctim aliquid duobus aut pluribus dederit. Nam deficientis pars, si heredes non habeat, sociò accrescit, ne beneficia Principum ex parte sint irrita (c). Sic si quis ex collegio licito sine liberis aut herede decedat, pars ejus non ad fiscum, sed ad collegium pertinebit, nisi quis fortè dicat hoc inter mulctas sive pœnas non referri judiciales (d). Sic in libertò; nam patrono in sua portione non præjudicatur (e). Et in Ecclesia, in bonis Clerici etiam patrimonialibus. Idem & in pœnis: uxore enim à marito interfectâ, si is puniatur, heredes uxoris in dote fisco præferentur. Nam, ut vir eo casu dotem non lucratur, neque, qui in ejus locum succedit, fiscus. Sic hereditas ejus, quem heredes redimere recusarunt, non heredibus, sed fisco accrescit (f).

28. Apud nos speciali privilegio indultum est civitati Edinensi, ut eorum qui cædis in burgo damnati sint, bona civitati accrescant: quod de bonis intra territorium civitatis sitis tantum intelligi debere puto. Sic pœnæ eorum qui annonam & victualia intercipiunt, ut rursus vendant cariore pretio, burgi magistratibus ubi deprehenduntur applicantur: sic & pœnæ lenonis, & quæ ab mercatoribus exiguntur, ad Gildum illius civitatis seu burgi speciali privilegio pertinent (Gild. 1. § c. 48.)

29. Apud Romanos minima mulcta erat una ovis; maxima, triginta, aut duæ vaccæ: & quoniam difficulter aliquando in urbem agebantur, una ovis decem assibus æstimabatur, bos centum. Puto hinc effluxisse veteres nostras omnes mulctas, quæ aut numero ovium aut boum, quæ tum solum in bonis erant, pro gravitate pœnæ æstimabantur.

30. Sequuntur nunc *Bona vacantia*, sub quibus omnia illa bona, quorum nullus est ex sanguine heres intra decimum gradum, comprehenduntur; quæ etiam bona caduca nominantur (g): decimum autem gradum intelligo numerandum jure Civili vel Feudali, ita ut duo apud eos gradus unum apud nos gradum efficiant, & sic extra decimum gradum, id est, extra nostrum quintum gradum. Horum Rex apud nos *ultimus* dicitur *heres*, & debita defuncti solvere pro patrimonii quantitate tenetur. Vacare autem ea bona sic dico, quæ sunt mobilia: nam in immobilibus locum non habet regula. Hæc enim bona suum habent heredem, si de sanguine constet (h), quocumque gradu alter ab altero distet; ut nuper in comitatu Marriæ vidimus, & in dominio de Seatoun, cum de redimenda parte de Langnudrie litent movisset.

31. *Indignis* autem bona adempta, tam jure veteri Digestorum quam Codicis, fiunt Principis (i). Pœna incestarum nuptiarum erat bonorum confiscatio, nisi descendentes in recta linea ad tertium gradum essent, vel ascendentes in recta linea ad secundum gradum, vel frater, soror, patruus, vel amita: nam hi jure Codicis fisco præferuntur (k), jure tamen Authenticorum soli liberi (l). Apud nos pœna incestarum nuptiarum est mors, & bonorum omnium confiscatio: & hæc ex speciali Ordinum constitutione (m).

32. *Bona damnatorum*, quæ hic inter Regalia numerantur, jure Codicis sic dividuntur

R. r 2

vide

(a) l. 5. § 2. ff. de his quæ ut indignis auf. (b) l. 25. C. de legatis. (c) l. unic. C. Si liberalit. Imper. socius. (d) l. 1. C. de heredi. decur. (e) § 3. Inst. de successione libert. (f) l. 10. § 1. ff. soluto matrim. (g) l. 1. C. de bonis vacantibus. (h) Si non, Rex aut dominus est ultimus heres, cap. 55. lib. 2. Reg. Majest. (i) Tit. ff. & C. de his quæ ut indignis. (k) l. 6. C. de incestis nuptiis. (l) Auth. Incestas, C. de incestis nuptiis. (m) Cap. 14. Parl. 1. Jac. VI.

videbantur, ut dimidia pars penes liberos, altera penes fiscum remaneret: si non sint liberi descendentes, omnia fiscus vendicabit (a). Si quis decurio damnetur, & mares habeat liberos, omnia ad eos pertinebunt; si non habeat, ad fiscum: nisi filias habuerit, quo casu dimidia pars ad eas, altera ad curiam pertinebit (b). Quod tamen jure Authenticorum correctum est, quo bona damnatorum ut ad tertium gradum tam ascendentibus quam descendentibus debeantur [sanctum est] exclusis aliis omnibus, nisi in crimine læsæ majestatis, ubi indiscriminatum bona omnia, etiamsi essent filii, fisco applicantur, ut suæ vindictæ habeat solatium, uxoribus dote solâ reservatâ (c). Illi tantum majestatis rei censentur, qui in Principem, ejus vitam & dignitatem offenderint, aut in temp. Principem hic appello, qui superiorem non agnoscit. In imperio tamen Germaniæ, reus majestatis est, qui in septemviros Electores, licet superiorem Imperatorem agnoscant, tale crimen, in horumque securitates hostili animo quid perpetrant. Hæreticorum etiam bona fisco applicantur, quia est ibi læsio, uti voluerant Pontificii, majestatis Divinæ, & idè æqualem saltem pœnam cum temporalibus merentur (d). Hodie apud nos omnium damnatorum bona fisco applicantur, nisi aliter de parte earum solâ amittenda sit quid constitutum. His accedunt bona eorum qui sibi manus intulerunt. Nam licet jure Civili, qui nullius criminis conscientiam, sed per furorem vel insaniam, aut tædio, vel fugiendi opprobrii causâ, mortem sibi consciverit, bona ad heredes transmittit (e); tamen, cum sæpe antea sententiis variatum vidissem, Senatus in causa Thomæ Dobbii, qui sibi manus intulerat, cum heredes probationem furiosum fuisse in se vellent recipere, bona ad fiscum pertinere censuit, & pro lege postea observandum; neque insaniam objectio recepta, cum nemo sanus id faceret.

33. *Angariarum & parangariarum* præstationes erant extraordinariæ operæ, & propter repentinum aliquod negotium Provincialibus indicebantur, ut iter Principis expeditius esset: itaque onerum vehendorum & bajulandorum necessitas & celeritas publica imponebatur, veluti jumentorum, trahearum, plaustrorum & similibus præstationes (f). Apud nos etiam quædam sunt *Angariæ*, quales sunt boum præstationes, ad deducenda tormenta ænea, si quod opus est: apud Anglos plures. Sic non solum jumenta, boves, plaustra, sed etiam naves angariariæ dicuntur, cum necessitate ad onera publica transfretanda astringuntur. Puto hanc vocem Latinam ex Græco factam esse, nempe, ἀπὸ τῆς ἀνάγκης, quæ necessitatem significat. In eadem significatione *Parangariæ* sumuntur, nisi quod gravior hæc videatur impositio, ut quasi superimpositio dici possit, quâ Provinciales supra quàm æquum erat, & consuetudo requirebat, premebantur (g). *Plaustrorum & navium præstationes* exegeticè adjici videntur: nam sub angariis & parangariis possunt comprehendii: tamen ab iis diversas aliquando fuisse ex jure Codicis satis constat (h). Ab his immunes sunt qui prius dicti sunt.

34. *Collatio* ad transitum exercitûs etiam inter *Regalia* numeratur. Nam cum Imperatores ad accipiendam Italiam ingrediebantur, (quod rarò sine exercitu fiebat) quosdam ad singulas civitates, per quas erant transituri, præmittebant, ut quæ ad fiscum pertinebant, & annonam militarem militibus exigerent (i), quod jure Feudali *Fodrum* dicitur. *Fodri* vox apud Germanos pro equorum *pabulo* usurpatur, & etiam apud nos. Plura de hac voce vide apud Hottomannum in Dictionario Feudali.

35. *Magistratuum creatio* lege Regiâ in Imperatorem translata est, & meritò inter ea numeratur; ita ut Rex aut omnes magistratus conferat, aut conferendi potestatem aliis mandet (k), veluti in Episcopatibus, Monasteriis, & si qui alii sint, qui jus Regalitates (ut loqui solemus) habent. Nam hi, ex auctoritate quam à Principe accipiunt, magistratus etiam suos creare possunt. Barones autem, ut & Burgi, &

(a) l. 10. C. de bonis proscriptorum seu damnat. (b) d. l. 10. (c) Nov. 134. in fine. (d) Extr. de hæreticis, cap. vergentis 10. (e) l. 3. § 1, 2, 3 & 4. ff. de bonis eorum qui ante sententiam, l. 1. & 2. C. de bonis eorum qui mortem sibi consciverunt, & l. 38. § 12. ff. de pœnis. (f) l. 10. & 11. ff. de vacat. & excusat. munerum. (g) l. 11. C. de sacrosanctis Eccles. & l. 2. § 3. C. de Episc. & Cleric. (h) l. 10. & d. l. 11. C. de sacrosanctis Eccles. (i) l. 27. § 3. ff. de usufr. (k) l. unic. ff. ad legem Julianam ambitus.

& ipsi magistratus suos creant: nam imperium merum, id est, gladii potestatem, & mistum habent sibi commissum.

36. *Argentaria* potestas publica est, & a solo Principe concedi potest; in qua publicam fidem necesse est aliquando sequi (a). Sunt qui *argentariam* intelligant officium illud *argentariam* seu nummulariam mensam tenendi, nos *BANQUE* dicimus (b). Ego tamen per *argentariam* argenti fodinas potius intelligo, & idem maxima pars Feudistarum sentit, quos legerim. Nam metallorum fodinas omnes ad Principem pertinere certum est (c). Sunt tamen qui putant metallorum aliorum ab auro & argento fodinas non ad Regem pertinere, sed ad dominos fundi, præstando canonem pro eis (d): & nisi vox hæc de argenti fodinis intelligatur, nulla earum inter hæc Regalia erit mentio, quæ tamen omiſſa præsumi non potest. Nam omnium gentium, omniumque ætatum consensu, fodinas omnes auri, argenti, æris, stanni, plumbi & similibus publici juris esse, & in patrimonio Principis numerari comprobatur: neque vocis a prima significatione declinatio quempiam movere debet, cum sciamus neque semper eandem significationem, neque etymologiam, aut formationem, Latinis vocibus post corruptionem Latinæ linguæ mansisse. Quod si *argentaria* argenti fodinam significet, idem & in reliquis metallicis fodinis intelligi debet: frequens enim est in jure, sub majoribus minora comprehendere.

37. *Palatia*, seu prætoria, inter Regalia numerantur; neque enim in iis quis sine Principis licentia habitare potest (e). Et sane apud nos speciali statuto inter Regalia numerantur, caveturque non tantum ut non alienari, sed ne etiam in emphyteosin dari possint (f). Hottomannus putat *Palatia* legendum, ubi vel curiæ vel nundinationes exercentur: quæ emendatio, si pro vera conjectura accipiatur, id inducit ut jus fori, sive nundinarum imponendarum sive exercendarum, in civitatibus ad solum Principem pertineat; quo jure & nos utimur.

38. De *Piscationibus*, & earum redditibus, quomodo inter Regalia connumerari possint, inter gravissimos auctores controversitur, cum jus piscandi tam in mari quam in fluminibus sit publicum, & a jure gentium introductum (g). Hottomannus partem prædii intelligi voluit, quam dominus quibundam in locis solet sibi reservare; idque ex auctoritate Speculi Saxonici. Cujacius corruptum locum esse putat, & *Picaria* pro *Piscaria* retinendum, cum multis in locis *Picus* fodinæ sint, eadem forte derivatione qua *argentariam* pro argenti fodina accipi diximus. Nos non tam hujus quæstionis solutionem, quam quid apud nos in usu servetur requirentes, per *piscationum redditus*, non qualescunque piscium commoditates, sed tantummodo *salmonum*, qui in fluminibus capiuntur, intelligendas putamus. Nam *salmonum piscatio* apud nos inter Regalia numeratur, neque cuiquam hodie concessa videtur, nisi specialis ejus in concessione mentio fiat: antiquitus tamen sub nomine *piscationis* comprehendebatur, etiam apud nos, quoties perpetua & ultra hominum memoriam possessio accesserat.

39. *Salinarum vectigal* etiam inter Regalia numeratur, & ad Regis patrimonium pertinet. Omnes tamen, quos legerim, salinas in publico loco constitutas putant esse juris publici, & inter Regalia numerari: in privatis locis tamen constitutæ, privatorum sunt; ita tamen ut decima pars ad Principem pertineat. Et sane apud nos ipsæ salinæ ad fiscum non pertinent, cum super privato solo sint constitutæ, licet aliqua portio sive vectigal ex iis debeat.

40. *Theauri* non datâ operâ inventi in loco publico aut religioso dimidium ad Regem, dimidium ad inventorem pertinet. Si datâ operâ inventus fuerit, totus Regi debetur (h). Jure nostro & omnium regnorum utroque casu ad Regem pertinebit (i); & furti reus fit qui celaverit, aut fraudaverit eo fiscum. *Thesaurus* autem dicitur in jure *vetus depositio pecuniæ, cujus non exstat memoria, ut jam domi-*

S f

num

(a) l. 10. ff. de iur. iudic. & l. 24. § 2. ff. de rebus auct. iudic. possid. (b) Baro in tit. quæ sunt Regalia. (c) l. 2. C. de metallariis. Vid. lib. 2. D. 8. § 21. (d) Cap. 12. Parl. 1. Jac. 1. Vid. etiam omnino cap. inter non impressa 12. Parl. 12. Jac. VI. cui titulus, *For the furthering of the King's Commodity by the Mines and Metals*. (e) l. unic. C. de palatiis & domibus dominicis, l. 14. C. de officio rectoris provincie, & l. 17. C. de operibus publ. (f) Cap. 203. & 204 Parl. 14. Jac. VI. (g) l. 1. § 2. ff. de acquir. rer. dom. (h) § 39. Inst. de rerum divisione. (i) Cap. 48. § 5. Quoniam attach.

num non habeat (a). De jure communi thesaurus inventus in fundo proprio ad fundi dominum pertinet: in alieno, pars una fundi domino, altera inventori datur. In locis publicis, religiosis aut fiscalibus, dimidia pars ad fiscum, altera ad inventorem pertinet (b). Quod si certum sit pecuniam aliquem deposuisse metus tantum causâ vel custodiæ, licet deponens moriatur, ad ejus tamen heredes pertinebit (c): quod & apud nos observatum vidi. Nam quidam Cor, frater Clementis Cor, civis spectati, in publica pestis calamitate, cum pecuniam abscondisset, eam executores ejus vendicarunt.

41. Hæc itaque sunt *Regalia*, quæ in libris feudorum numerantur; quæ cum ex longa temporis desuetudine intercidissent, Friderico Imperatori, cognomento Barbarossæ, sive Ænobarbo, in Italiam venienti, Episcopi, Barones, & reliqui Proceres & civitates Italiæ restituerunt. Miror quod *Mole* sive *Molendina* omissa fuerint; cum jus eorum etiam ab Episcopis & Proceribus eodem tempore Imperatori concessum testetur Guntherus, Poëta non ignobilis, & fortasse major quam ea ferebant tempora: ejus verba hæc sunt;

*Ac primum Ligures super hoc à Rege rogati,
Vestigal, portus, cudendæ jura monetæ,
Cumque molendinis, telonia, flumina, pontes;
Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Hæc Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.*

Radevicus certè (lib. 4. cap. 5. de rebus gestis Friderici) sic scribit, *Tam Episcopum quam privati, uno ore, uno assensu, in manum Principis Regalia reddidere, primique resignantium Mediolanenses exstiterè, requirentique de hoc ipso jure quid esset, adjudicaverunt Ducatus, Marchias, Comitatus, consulatus, monetas, telonia, fodrum, vestigalia, portus, pedagia, molendina, piscarias, omnemque utilitatem ex decursu fluminum provenientem: ex quo constat Ducatus, Marchias, Comitatus ad heredem olim non transisse, sed tantum vitales fuisse dignitates. Nostri inter Regalia Molendina numerari putant, quod non concedi præsumuntur, nisi exprimantur. Sed falsum est: nam si inter Regalia numerarentur, in Principis patrimonio essent, & nulli privato sine ejus rescripto molendinum permetteretur. Sanè apud nos Molendina sub nomine pertinentiarum, ut pleraque alia, non veniunt: sub appellatione tamen *Baronia* comprehenduntur; cum *Baronia* sit nomen universitatis, adeo ut si *Baronia* alienata sit, *Molendina* etiam secum trahat. Sed hæc his postea. Sunt & alia quæ inter Regalia numerantur, quæque solus Princeps facere seu concedere potest, qualia sunt *dare veniam ætati*, & etiam apud nos *turres pinnatæ*; quas privatus habere nequit, nisi vel sit *Baro*, vel licentiam super eo à Principe obtineat.*

42. Sed & ea, quæ *WRACK* & *WAITH* dicuntur, à nobis quoque inter *Regalia* numerantur. De harum vocum significatione, & unde ad nos defluerint, nonnulla dicenda sunt. Utraque vox Gallica sive Normannica (ut creditur) est, & apud eos *VARET* & *VAYNE* dicuntur. *VAKEITH* tamen, sive *WRACK*, vocem esse Danicam potius puto, proque eo sumi quod, vel ex naufragio, vel aliunde, cujus dominus nesciatur, è mari in terram ejicitur, quodque in mari fluctuans sine certo domino invenitur. Qui invenit, attingere non debet, donec ab ordinario ejus loci inspiciatur; isque curabit rem in annum custodiendam, si talis sit quæ sine incommodo custodiri possit: at si servando servari hæc res non possit, sed morâ temporis peritura, tunc publicè quàm maximo pretio distrahenda; servatis tamen signis sive designationibus, ut inde domini quærentes coarguere, & si quæ fraus fuerit, coargui possint. Si intra annum, qui res illas ad se pertinere contenderit, legitime & sufficienter probaturum se recipiat, signaque ostenderit, quod res hæc ad se vel in toto vel in parte pertinent; res ei suæ, si probaverit, permittendæ, alioqui Regio fisco applicandæ. In Gallia ad dominum feudi illius, in quod res illæ ejectæ fuerint, pertinent, sive ex speciali privilegio, sive consuetudine perpetuâ sic obtinente.

EXCI-

(a) l. 31. § 1. ff. de acquir. rer. domin. (b) d. § 39. Inst. de rer. divis. (c) d. l. 31. § 1. & l. 67. ff. de rei vind.

Excipiuntur tamen aurum & argentum excusum, five non excusum, equi, canes, aves aucupio destinatae, ebur, corallium, gemmae, five lapides pretiosi, murex, pelles Sabellinae in usum nondum dispositae, sericae telae omnes, quaeque in fascibus colligatae sunt, eae, inquam, res ad Principem pertinent. Apud nos Princeps Thalasfiarcho maximam partem horum bonorum quae WRACK dicuntur concessit, ea lege, ut tutam suis hominibus navigationem praestet: & ita consuetudo inolevit, nisi forte quibusdam speciali infesamento aliter indulset, quemadmodum Comiti Orcadum, quo in numero plerique Nobiles & Barones maritima possidentes sunt. Certum tamen est ea omnia bona Regalia esse, neque ad quempiam pertinere, nisi ad eos qui ex beneficio Principis obtinuerunt, non tamen esse ex annexo patrimonio. Sed ea sola bona apud Anglos dicuntur WRACK, cum ex navigantibus nemo non solum salvus est, sed neque canis, neque felis in littus a navi appulerit (a).

43. Quod ad ea bona quae VAYNE dicuntur, nos WALTH vocamus, hoc tantum admonendum est, ea bona dici quorum dominus non invenitur; non ut proprie pro derelictis habeantur, sed ea quae nemo pro suis agnoscit, si forte ita aberraverint, ut ad quem pertineant incertum sit, ut pecora aberrantia. Ea bona qui longius septem diebus detinet, puniri debet. Haec dominus feudi apud Gallos sibi vendicat: apud nos ad fiscum pertinent, quique ea invenerint, ad Vicecomitem deferre debent: is vero tribus diebus Dominicis in publico populi conventu, ad concionem denunciari ea bona errantia faciet; inventa esse, neque dominum sciri; si quis sua esse velit probare, ut coram Vicecomite compareat certo die, signa ostendat, & sua recipiat: post autem tertiam denunciationem, si nemo est qui quaestionem moveat, fisco applicantur. Apud Anglos haec distinctio adhibetur, ut si res inanimis sit, semper domino suo maneat, id est, ut ad eum pertineat, qui amisit: secus in rebus animatis; nam in equis & jumentis amissis, publicatio trium dierum solummodo in Ecclesiis requiritur. Aliqui, si proclamatio in vicineto five vicinia fiat, sufficere putant. Ratio differentiae est, quod res inanimis sine sumptu facile custodiri possint, non autem animatae.

Sed haec praemisimus, ut facilius intelligatur quae Regalia disponi possint, quae non; quae concessa praesumantur, quae non. Itaque divisionem Regalium facimus; ut alia *majora* dicantur, alia *minora*; vel, ut Zasius, alia *potiora* Regalia; alia *communia*: haec facilius, illa difficilius in feudum conceduntur.

44. *Regalia majora* seu *potiora* sunt, quae ad supremam & Regiam potestatem spectant, qualia sunt Praelaturae, Monasteria, & Ecclesiasticae dignitates, earumque concessionem; nam nisi a Principe concedi non possunt, neque solent. Exstat adhuc Caroli illius revera Magni edictum, Ne quis dignitates five Praelaturas nisi Princeps concedat. Praevaluit tamen Pontificis Romani tyrannis, post infinita cum Caesaribus praelia, eorum cladibus nobilitata, ut omnia beneficia Ecclesiastica, licet feuda complecterentur temporalia, debeant a Pontifice concedi: & hujus incendii, quo penes tota Europa deflagavit, pars etiam ad nos pervenit, dum Rex horum beneficiorum collationem sibi vendicaret (b), Pontifex vero, ut omnia, ad se traheret. Plura qui cupit, videat Hottomannum (c).

Alia *Regalia majora* enumerantur, qualia sunt, *comitia indicere, leges condere, eas interpretari, magistratus eligere, honores tribuere, nobilitare, restituere famae, spurios legitimize, bellum indicere, collectas & vectigalia imponere, academias, urbes, portus, loca publica privilegiis ornare, monetam cudere*: ex quibus facile patet, per feudi concessionem, nullum esse transmissibile, aut quod delegari aliis possit, nisi fortasse *magistratus creandi potestas*, quam Princeps saepe & *Baronibus & urbibus* concedit, ut suos magistratus habeant: quod eo facilius conceditur, quoniam nullo cum praedicio patrimonii Regii potest indulgeri.

45. *Minora* autem sunt *Regalia*, quae in superiore enumeratione non continentur, quae & aliis disponi possunt, sed cum hoc temperamento, ut ea dispositio non ver-

(a) Idemque apud nos itauntur, cap. 25. Alex. II. Sed vide recentius statutum, viz. 124 Jac. apud nos I. inque hoc Observ. Dom. Georgii Mackenzii. (b) Cap. 85. & 86. Parl. 11. Jac. III. cap. 4. Parl. 1. & cap. 53. Parl. 5. Jac. IV. & cap. 19. & 125. Parl. 7. Jac. V. (c) Verbo *Regem*, de verbis Feudal.

gat in magnum disponentis præjudicium (a), vel saltem clausula *motus proprii* vel *ex certa scientia* apponatur, ut omnis suspicio obreptionis tollatur; quæ vel ex his clausulis, vel ex secunda Principis iussione cessat: nam secunda iussio motum proprium inducit. Quod si quædam *Regalia* in specie sint concessa, cum clausula generali, *cum omnibus libertatibus, juribus, privilegiis, immunitatibus, quæ habeo in dictis terris*; hæc, inquam, clausula generalis *Regalia minora* comprehendit, sed non *majora*. Sunt tamen qui putant hanc generalem clausulam *nulla Regalia* comprehendere, nisi in duobus casibus, viz. ubi Princeps illustri personæ vel cognato suo dignitatem aliquam concesserit; nam tum præsumitur plenissime concessa: aut in eo loco, quem Rex in feudum concedit, nullæ aliæ sint commoditates quam *Regalia*: & utroque modo, hæc tantummodo de minoribus *Regalibus* sunt intelligendæ. Itaque Princeps *Regale* feudum concedere potest, cum *magistratus creatione*, etiam *eschetas*, sive obventiones curiarum, mulctarum & poenarum compendia, bona vacantia sive caduca, prout in *Regalibus* omnibus videmus, etiam piscariarum & salinarum redditus. *Majora* tamen *Regalia*, qualia sunt patrimonium annexum, vectigalia, jus cudendæ monetæ, non nisi debitis omnibus solennitatibus observatis, quæ in publicorum Comitiorum actis præscribuntur (b), [concedi possunt.]

46. *Fiscum* autem solus Princeps qui superiorem non agnoscit, habere potest: *fiscus* autem dicitur pecunia Principis. Nam legè *Regiâ*, constituto Principe, ad decorem majestatemque ejus conservandam, à S. P. Q. R. pecunia etiam publica decreta fuit; ideo *fiscus* dicta, quia *fiscis*, sive *fiscellis* portabatur: *fisci* enim erant viminea & flexibilia utensilia, quibus majores pecuniæ summæ inferebantur: & differt *fiscus* ab *ærario*, quia *ærarium* erat in ædè Saturni, in qua publica pecunia pop. R. quâ in bellis uti solebant, servabatur. At *fiscus* Principis erat privata ejus pecunia, ad privatos usus destinata: Utrumque tamen posteriores Principes confuderunt. Factum tamen est, ut neque solus Princeps *fiscum* haberet, sed etiam quæcunque civitates quæ nullius Imperiò subjacent, pleræque etiam quæ superiorem Cæsarem agnoscunt. In Germania jus tam monetæ cudendæ, quam *fisci* habendi, usurparunt; sive ex diuturnitate temporis *Regalia* hæc præscriperunt; sive illud vel patientiâ vel liberâ concessione Principis sibi vendicârunt. Illud tamen affirmare non dubito, quæcunque privatorum *fisco* acquiruntur, Principis *fisco* deberi, & de rationibus reddendis privatos eo nomine teneri: nisi si quod in hunc *fiscum* inferri debet, specialiter à Principe indultum sit; quemadmodum civitati Edini, Thalassiarcho & Comiti *Oreadum*, spectale privilegium *fiscum* suum habendi & retinendi indultum est; quod tamen ad exemplum non est trahendum.

47. Remm autem quæ sub *fiscum* cadunt proprietas, ipso jure; & sub ipso momento causæ, propter quam cadit, vel commissi delicti, ad *fiscum* pertinet (c). Aliquando enim audiivi à Dom. Davide Macgillo, Regio Advocato, in Senatu doctè disputatum, Regem brevi manu rem ad se devolutam apprehendere posse, sive jure hereditario ad eum perveniat, sive jure *fisci*: itaque nec investiturâ nec *fasinâ* opus est. Neque enim Princeps suo nomine præcepta pro se in heredem agnoscendo, aut investiendo, dirigere potest; cum nemo sibi jus dicere possit. Sed defectum illum juris natura coronæ supplet; nempe, ut ipso jure res ejus fiat, quatenus ad proprietatem: Sunt qui addant, etiam quatenus ad possessionem, & quod possessio illius, qui delictum commisit, aut causam dedit, in Regem continuatur; quemadmodum apud Gallos, mortuus *fasit* vivum, id est, possessio defuncti ipso jure continuatur in ipsum heredem: Alii sunt qui Principem possidere corporaliter non putant, donec possessionem apprehenderit. Apud nos, si vel ex delicto, vel ex obitu, aut alia quæcunque causa, res immobilis ad *fiscum* pertinere incipiat, diem delicti vel obitus, vel quo jus *fiscus* prætereundum potest, inspicimus: adeo ut si quid diminuatur fraude aut dolo, *fiscus* pro eo agere possit. In mobilibus tamen usus non est prohibendus; ut inde quis alii aut vestiri possit; donec denunciatio publicâ intercedat, aut damnatio fe-

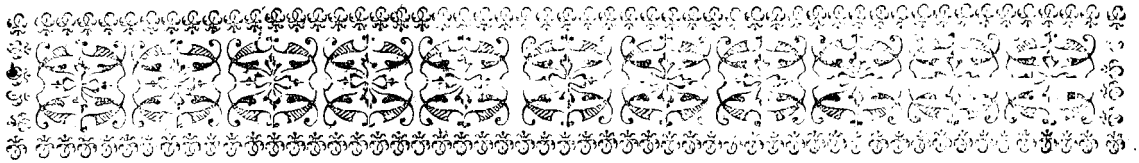
(a) Baldus in lib. de pace Constantiæ. (b) Ut § 5. & 6. jam dictum. (c) Vid. Bartol. ad l. i. ff. de officio proc. Cæs. n. 7. & infra lib. 3. D. 1. § 30.

sequatur. Præterea apud nos, si quando Princeps spurio, aut ut ultimus heres (a) alicui qui heredem non habet, succedit. His casibus, præcedentibus legitima inquisitione & publicâ denunciatione, opus est declaratoriâ (b); ut in crimine, condemnatoriâ, antequam Princeps se bonis caducis immisceat. Certum tamen est, & ante sententiam inventarium posse Principis officarios conficere, & res arresto subijcere. Sunt qui putant, cum fiscus loco heredis habeatur (c), & in poenis causam lucrativam habeat, creditoribus satisfacere teneri, licet non ultra vires hereditarias; nec tamen inventarium conficere tenetur, ut facultates ejus qui deliquit, cognoscantur. Sanè constitutione Antonini, licet fiscus creditor reliquis creditoribus præferatur, tamen si ex delicto fuerit creditor, postponitur (d): sed eo jure non utimur.

48. Attendendum tamen est, quod bona confiscata five caduca non fiant patrimonialia, nec in patrimonium ascribantur; itaque & ea alienare Reges possunt, quemadmodum & apud nos, & apud Gallos observari videmus, nisi fortè in patrimonio five dominio incorporentur expressè per speciale statutum, qualia sunt exempla apud nos plurima, aut præscriptione temporis longinquâ in patrimonio semper sint æffirmata, & à Rotulario inter ea recepta & exacta, ut in bonis de mensa Prælatorum antea diximus (e). Par enim ratio in utriusque regula observanda est: & ita patrimonialia aliorum Princeps præscribere potest, at ipsius patrimonium à nullo præscribitur: tritum enim est illud Catonis Censoris, *Nec mortales contra Deum immortalem, nec privatos contra remp. posse præscribere*; in qua multi putant scientiam & patientiam Principis requiri: nunquam tamen præscribunt illa quæ Principi in signum subjectionis & universalis dominii sunt reservata: qualia sunt census, tributa, suprema jurisdictiones; qualia sunt leges condere, & eas interpretari, creare magistratus, Regales concedere dignitates, ut Ducatum, Marchionatum, Comitatum, Baroniam, nobilitare, famæ restituere, spurios legitimare, veniam ætatis concedere, bellum indicere, Scholas aperire, Academias condere aut confirmare, privilegiis ornare, & si quæ sint similia. Ad Regis similitudinem apud Anglos, Villani contra dominos non præscribunt, hoc est, nullo temporis interstitio domini prohibentur, id quod Villani acquisiverant, vendicare, brevi etiam (ut aiunt) manu. Fiscum autem nemo habere potest, nisi qui superiorem non recognoscit, ut nuper diximus (f).

(a) Cap. 55. lib. Reg. Majest. (b) l. F. 21. (c) l. 2. C. ad leg. Jul. de vi publ. l. unic. C. de poenis fiscal. l. 11, 17 & 23. ff. de jure fisci. (d) d. l. un. C. de poenis fiscal. (e) D. 15. § 7. (f) § 46. præced.

FEUDORUM

LIBER SECUNDUS.

Diegesis prima,

Quibus modis Feudum acquiratur.

SUMMARIA.

1. Recapitulatio præcedentis libri primi, cum continuatione ad secundum.
2. Feudum antiquum acquiratur successione, vel investiture renovatione. Novum ut fit feudum, tria requiruntur; & singula hæc suas habent formas peculiare. Feudum concedere & accipere possunt omnes, qui jure permittuntur alienare, & alienationes in se recipere. Et, ut ex res omnes, si modo sint immobiles, quæ commercio subsunt, in feudum dari possunt: sic eisdem modis feudum acquiratur, quibus dominium jure gentium & Civili.
3. Per quas personas feuda nobis acquirantur: ubi de servis & Villanis apud Anglos, liberis in potestate parentum, & emancipatis; de aliis personis, liberis, & servis alienis.
4. Per quas personas jure Feudali, jure Anglorum, & nostro, acquiratur feudum.
5. De acquirendo feudo per donationem; unde beneficii nomen meruit.
6. De acquirendo feudo per emptionem; unde beneficii nomen amittit. Attendendum semper est, si is qui vendit, jus habeat: si non, sed superveniat, accrescit emptori apud nos; secus apud Anglos.
7. De acquirendo feudo per permutationem.
8. De acquirendo per præscriptionem; quæ est non solum modus acquirendi feudi, sed etiam constituendi. Ea apud nos locum non habet, nisi in causis paucissimis. Rationes adjert Auctor quare apud nos non obtineat.
9. Rationes cur in feudis præscriptiones debent admitti. Sententiam suam declarat Auctor pro præscriptione, viz. Laicum feudum 30 annis, Ecclesiasticum vero 40 præscribi: iis completis, possessio auctoris in successorem continuata pro una habetur.
10. 30 vel 40 annis non completis, quis tandem effectus possessionis? Bona fides præsumitur ex decursu temporis; nec ulla est distinctio inter feudum Laicum & Ecclesiasticum.
11. Apud Anglos nulla præscriptio terrarum; sed tantum annui redditus, aut earum utilitatum quæ è terris capiuntur: sed nulla admittitur præscriptio, nisi ab eo tempore cujus non exstat memoria; de qua in sequente Diegesi.
12. Successio non tam modus est acquirendi, quam retinendi feudi; de qua suo loco. In stipulationibus Angli à nobis differunt. De Mutis, Surdis, Furiis, Infantibus, & carcere oppressis, stipulantibus: Scriptura, sigillatio, & traditio necessaria sunt in omnibus obligationibus apud Anglos. Qui promittit se aliquem investiturum, ad suis sumptibus facere debet.
13. De Stipulationibus, an ex illis feuda acquirantur?
14. Feudum non potest acquiri ex ultima voluntate, nec investitura impropria: nec Rex secundo genitum, præterito primo, heredem instituire potest, nisi plane sit inhabilis ad imperandum: nec pro animæ suæ salute

- salute quis feudum Ecclesie testamento relinquere potest, ne vel cum domini sui consensu.
15. Vassallus non potest testamento eligere unum ex filiis ad servitia domini aptissimum; licet, si inter vivos, & ex utriusque consensu, cum agnatis agatur, possit.
16. An pater regni alicujus Rex possit testamento heredem seu successorem alium a vero in regno instituere: de quo deinceps in utramque partem arguitur.
17. Elizabethæ Reginae Angliæ specialiter à Parlamento indultum erat, ut successorem nominaret. Argumenta proponuntur pro affirmativa parte quæstionis præcedentis.
18. Argumenta quæ pro parte negante adferuntur, sumuntur à diversitate morum ab hodiernis, & successionis in regnis, & in privatorum hereditatibus, jure Civili, & postquam jus Feudale receptum est, & experientia magistrâ.
19. Regna neque inter vivos, neque ex testamento disponi: nam cives, licet sint subditi, non sunt servi; & inter se maxime differunt Rex & tyrannus, & jure Feudali dominus non minus prohibetur ab alienatione domini directi, quam vassallus ab utilis.
20. Jus Naturale & gentium continuo usu stabilitum Parliamentorum actis non potest inverti aut mutari in præjudicium ejus qui jus jam acquisitum habet; multoque minus juri Divino derogatur: quod variis exemplis illustratur.
21. An Rex aut Imperator jus suum alicui auferre possit per novam legem?
22. Respondetur argumentis aliorum; primo à Conquæstore desumpto: illum suas habuisse rationes, nec à jure nec à naturali ratione abhorrentes. Nec Henricus VIII. licentiâ sibi permisâ uti voluit. Idemque de Elizabetha dicendum.
23. Quantum iis liceat, qui commissionem cum liberâ potestate accipiunt: & quantum privilegia sint interpretanda.
24. Istam libertatem cum naturali æquitate pugnare, variis exemplis ostenditur.
25. Rationes variæ, cur neque feuda testamento relinqui, aut heredi vero præjudicari testamento possit. Vassallorum & libertorum conditio in multis comparatur.
26. An heres teneatur feudi æstimationem legatario præstare?
27. An feudum novum sive conquæstum testamento alienari possit?
28. Apud nos de re hereditaria nemo testamento disponere potest, aut ullo modo moriens quis feudum gravare potest, neque eum qui successurus est obligare in eas summas quibus feudum evinci possit.

SUPERIORE libro, quæ de feudi originè, & progressu juris Feudalis, donec in eam magnitudinem excreverit, ut relicto, longo post se intervallo, tam jure Civili, quam Pontificio, principatum juris sibi arrogaret, quæ ex veterum auctorum scriptis, & doctissimorum hominum commentariis colligi poterant, exposuimus; adjunctâ insuper feudi & definitione & divisione, ut ejus conditio & natura esset explicatior: tum ad ejus causas, efficientem, inquam, & materialem, aperiendas procedentes, quæ personæ feudum efficiant, quæ dent, quæ recipiant, quæ res in feudum possint concedi (quæ materia feudorum est) licet non pro dignitate, ut potuimus saltem, declaravimus. Superest ut de causa formali feudi jam differamus, & quomodo feudum formetur, & in esse (ut in scholis dici solet) perducatur, ut verè feudum & sit, & dici possit: nam forma dat esse rei, & sine qua res subsistere non potest.

2. Ex divisionibus feudorum ante propositis, una erat, quâ feudum dividebatur in novum & antiquum. Quod ad feudum antiquum attinet, acquiritur vel successione, vel investituræ renovatione, de quibus postea. Novum autem feudum quod à principio instituitur, ut sit feudum, in his tribus consistit; in acquisitione, constitutione & consummatione: in quibus feudi novi forma consistit; nempe, aut acquiritur, aut constituitur, aut consummatur. Singula autem hæc membra suas habent peculiarias formas à jure institutas; quæ prætereundæ non sunt. Quod ad novum feudum acquirendum attinet, ut antea monuimus de personis feudum constituentibus, eis omnibus licere feudum concedere & accipere, quibus alienare & alienationem recipere, ex jure permissum (a): & ut eæ res omnes, si modò sint immobiles, quæ

(a) Lib. I. D. 12. § 3.

Commercio hominum subjacent, in feudum dari possunt, sic etiam hic & hoc addendum, iisdem modis quibus jure gentium, aut Civili, dominia rerum acquiruntur, ex iisdem (si hoc agatur) feudum constitui posse. Itaque donatione, emptione, permutatione, & præscriptis verbis, præscriptione, imò stipulationibus, obligationibus, feudum acquiritur. Sed feudum hic pro contractu Feudali sumo. Nam *feudum* vocem esse homonymam antea monui (a), & aliquando ipsum *contractum*, aliquando *hereditarium jus*, & *prædium* significare. Itaque ut ex contractu acquiritur, ita ex investitura sine præscriptione feudum constituitur.

3. Sed priusquam modos novi feudi acquirendi à principio proponamus, expediendum prius erit, per quas personas feudum nobis acquiratur. Quod ad jus Feudale attinet, nihil ferè in hac quæstione expressum est, nisi nos feuda posse acquirere, vel per eos, qui sunt in nostra potestate, vel per procuratores, sive actoratos (b) : sed si diligenter verba textus expendantur, latius quàm ad servos vel procuratorem perspiciemus extendi. Nota est divisio personarum ex jure Civili, ut alii sint sui juris, alii alieni : rursus ex his qui juris alieni sunt, quidam sunt servi, quidam in potestate parentum. Servi omnia dominis suis acquirebant, neque tantum veri servi, quorum plenum dominium aliorum erat, sed etiam si tantum ususfructus alicujus erat, imò si bonâ fide serviebant : quodque magis mirum est, etiam servi alieni, nobis bonâ fide servientes, non suis dominis, sed nobis, quibus bonâ fide serviunt, acquirebant, quod eis & non veris dominis res acta videbatur : sed adhibitâ hac distinctione, ut servi suo domino servientes omnia ei acquirerent ; servi verò alieni, imò & liberi bonâ fide alii servientes, aut si ususfructus servi ad alium pertineret, quodcumque ex opera sua aut re ejus domini acquirebant, eis quibus bonâ fide serviebant, id omne cederet. Quod verò neque ex re ejus cui serviebant, neque sua opera acquiritum erat ; veluti si aliquid his fuerat legatum, aut si testamento heredes ab extraneo instituantur, nullo habito respectu ad eum cui serviebant, id liberi bonâ fide servientes sibi, servi autem alii bonâ fide servientes, & is cujus ususfructus ad alium pertinet, suis dominis lucrabantur.

Ad similitudinem servorum Villani, qui hodie in Anglia sunt frequentes, dominis suis, non sibi, acquirunt. Liberi verò, qui in parentum sunt potestate, sive suo nomine sive parentum contraxerant, sive è suis laboribus quid comparassent, id omne parentum lucro cedebat ; donec ex posteriore Justiniani constitutione ususfructus tantum bonorum à liberis acquisiteorum ad patrem pertinebat, salvâ eorum proprietate acquirentibus, nisi ex re patris acquisivissent, quo casu omnia ad patrem redibant. Emancipati si quid antè emancipationem acquisivissent, tertia pars à patre retinebatur, quasi pro pretio emancipationis : donec & hoc novâ Justiniani constitutione etiam emendatum fuit, ut pro hac tertia, pater ususfructum dimidii omnium bonorum haberet, salvâ eorum proprietate filio emancipato (c). Per alias personas, per liberos homines, qui neque nostro juri sunt subjecti, neque bonâ fide nobis serviunt, & per servos alienos, in quibus ususfructum non habemus, neque justam possessionem, nihil nobis acquiri potest : unde illud vulgatum in jure, per extraneam personam nihil nobis acquiritur, nisi per procuratorem, qui nobis tam scientibus, quàm ignorantibus, non solum dominium rerum, sed etiam possessionem acquirit (d) ; si modo dominus intra annum & diem ratam habuerit : quod facere censetur, quum investituram nomine suo factam cognovit, & non contradixit. His similia sunt quæ de stipulationibus traduntur in jure Civili, alterum alteri stipulari non posse ; inventas enim hujusmodi stipulationes & obligationes ad hoc, ut quisque acquirat sibi quod sua interest. Cæterum si alii detur, nihil interest stipulatoris. Si tamen sub poena quis alteri stipuletur, datur ad poenam actio, non ad promissionem implendam, cum nihil intersit stipulantis, quod promissum est impleatur necne. Evenit tamen sæpe, ut alteri stipulari possimus, cui & solvi nostra interest ; veluti, si tutor suo pupillo, debitor suo creditori, vel quis procuratori suo solvi stipuletur ; omnes hæc stipulationes ex jure Civili valent (e).

Et

(a) Lib. I. D. 9. § 4. (b) 2 F. 3. § 1. vers. Personam. (c) l. 6. C. de bonis quæ liberis. (d) For. tit. Inst. per quas person. cuique acquir. (e) § 19. Inst. de inutilibus stipul.

Et sanè cum juvenis cœpi forum frequentare, audiivi acerrimè controversum in Senatu, an instrumentum compensationis alicujus partis usufructûs, qui ad Domini-
ram Wauchop de Edmestoun antea pertinebat, & ab illa sub forma instrumenti
renunciatus fuit ob compensationem usufructûs alterius partis, in favorem Domini
de Edmestoun, an compensatio illa teneret; cum notam instrumenti rogâisset extra-
neus à dicta Domina? Ratio dubitandi erat, quod alteri nemo possit aut acquirere
aut stipulari: & Senatus eo tempore censuit instrumentum valere, licet qui notam
à notario rogâisset fuisset extraneus.

4. Quod ad jus Feudale attinet, per servos quidem, sive nostros, sive alienos, sed
bonâ fide nobis fervientes, quod vel ex re domini, vel suâ industriâ & operâ acqui-
runt, & jure Anglorum per liberos nostros, quamdiu in familiâ nostra sunt & a no-
bis aluntur, nobis acquiri certum est. Et ut usum nostrum conjungam, per nostros
fervientes, qui nobis loco servorum sunt, sive hi dicantur Factores, Camerarii, Bal-
livi aut Actornati, feudum rectè acquirimus: nec majus dubium est in procuratore,
quin ejus operâ in feudo acquirendo uti possimus. Sed verba textus latius exten-
duntur; nam Obertus ait (a), *utrum ipse, vel alius pro te investituram accipiat, ni-
hil interesse putamus.* Itaque ex jure Feudali, feudum nobis acquiri potest per libe-
ram personam, etiam extraneam, nostro nomine stipulantem vel contrahentem; &
in hoc usus noster forensis etiam consentit, ut per quamcunque personam feudum
acquiri possit nobis, modo res nostro nomine agatur; & ratum postea habeamus:
neque enim nostra ratihabitio ex jure sufficit; nisi res à principio nostro nomine a-
gatur. Melior tamen pars Feudistarum, non nisi per procuratorem; licet generale
mandatum habentem; quem nos Actornatum dicimus, feudum nobis acquiri pu-
tant (b). Apud nos & jure nostro non solum acquirimus per nos, sed per uxores
nostras, vel per servos, vel bonâ fide nobis fervientes; per procuratores etiam, si-
ve generale sive speciale mandatum habentes: pupilli etiam acquirunt per tutores
& curatores.

5. Sequitur ut de modis feudi novi acquirendi dicamus: Sane genuinus & na-
turalis feudi novi acquirendi modus, est liberalis *Donatio* à domino in favorem vas-
falli concessa; nam suâ naturâ feudum debet esse gratuitum, & ex liberalitate con-
cedentis, ob militares tantum operas, concedi. Quod enim interveniente pecuniâ
vel mercede conceditur, feudum degenerans sive *Feudastrum* dici potest (c); licet
nonnullis in locis juris & hæc nomine feudorum nuncupentur, habito respectu ad
id quod in communi erat usu (d). Sed, ut ad *Donationem* revertamur, qui primus
est acquirendi feudum modus, unde & beneficii nomen meruit: ea igitur est du-
plex, una *mera & directa donatio*, quæ nihil nisi liberalitatem sapit; alia *negotialis*,
quæ negotii quandam gestionem, & conditionem cum liberalitate conjunctam ha-
bet, quæ propria feudorum est, nam sub officii sive servitii conditione contrahun-
tur. Imò neque illud feudum, quod eleemosynæ nomine, sive in perpetuam ele-
emosynam datur, servitio suo mercenario vacat: Clerici enim, tanquam mercenarii,
hoc feudum recipiunt, sub conditione quadam præcum, aut pronunciandarum, aut
obmurmurandarum (e).

6. Quod ad *Emptionem* attinet, is hodie est modus acquirendi feudi vulgatissi-
mus: licet Gerardus sub prætextu pecuniæ feuda comparari debere neget, sed tan-
tum *honore & amore domini* (f). Hodie tamen hoc modo, degenerantibus à ve-
teri instituto moribus, feuda comparari solent, licet revera sic beneficii nomen a-
mittant: nemo enim sanus, qui pretio emit, beneficio se acquisivisse dicet; nisi for-
te ad similitudinem manumissionis cum Marcello dicamus (g), manumissorem, eti-
amsi pecuniam acceperit, beneficium tamen præstare servo, cum ei libertatem dat;
nec minus patronus efficitur, & jura patronatûs in libertum omnia habebit, quæ
haberet, si ex sola liberalitate manumisisset. Potest etiam dici integrum pretium
non solum, sed moderatum, nempe habito respectu ad onus, in quod vassallus

U u

dominò

(a) 2 F. 3. § vers. sed utrum. (b) Schöner. lib. 1. disput. Feudal. disp. 5. thes. 16 & 18. (c) 1 F. 27. § 1. (d) 1 F. 1. in fine 7 & 16. & 2 F. 12. (e) Vid. lib. 1. D. 11. § 26. (f) 1 F. 27. (g) l. 3. ff. de obsequiis parent. & patron. præstand.

domino tenetur, quod pro parte pretii imputatur, alioqui plus soluturus, si allodium esset. In his alienationibus semper inspiciendum, si is qui vendit ipse jus habeat; alioqui nihil emit. Nostro jure si titulus superveniat venditori, accrescit emptori & retrahitur; non autem jure Anglorum.

7. Tertius modus feudi acquirendi est *Permutatio*, quæ vulgariter *Cambium* & *Excambium* dicitur; de quo etiam apud Gerardum & Obertum (a). Eodem modo in acquisitionibus præscriptis verbis, cum feudum datur, ut aliquid fiat vel detur: nam in his omnibus feudalis contractibus, semper ut aliquid fiat convenit, & feudum merito dici potest contractus, *Do ut facias*; nihil enim datur, nisi ob causam, ut aliquid fiat; quo non facto sive præstito, dominus feudi revocationem ad se habet. Et hi modi feudum solent præcedere, neque feudum, sed actionem perfectam propter feudum, & ad feudum constituendum, perficiendum, & absolvendum inducunt.

8. Superest de *Præscriptione*, quæ non solum modus acquirendi, sed etiam feudi constituendi in jure ponitur: non enim tantum contrahitur, sed etiam perficitur & absolvitur feudum hac præscriptione (b), cum non solum titulus adsit (præscriptio enim titulum & etiam dominium inducit) sed etiam realis possessio (c). Præscriptio autem in usu nostro non est, nisi in causis paucissimis: plerique enim dolendum putant, quod sæpe eveniat, ut viris nobiles vitam functis heredes à latifundiis suis cadant, fraude, vel viduæ, vel famulorum, quibus monumentorum sive instrumentorum concedita fuerat cura; & quorum jura ab initio rectè fuerant constituta, interceptis tabulis ex post-facto in periculum adducantur, quod est iniquissimum (d). Et nostri, neque in foro conscientiæ, neque ex ratione juris Civilis & Feudalis, præscriptioni esse locum putant; cum in jure Canonico regula sit, beneficium nullo tempore posse præscribi. Præterea ex jure videtur, vassallum varias ob causas adversus dominum præscriptione nunquam posse defendi. Ita enim Obertus (e). Ratio est, quia non sibi, sed alteri; non pro suo, sed pro alieno possidet; quæ causa præscriptionem omnem impedit (f): & ob eam ipsam causam, Emphyteutæ (qui & ipsi speciem feudi faciunt) nullo tempore præscribunt proprietatem adversus dominum (g;) quod sciz. feudum tantum sit usufructus, ut neoterici omnes volunt. Habent nostri aliquid majus quod pro eis faciat; nam usufructuarius, cum nequè verè possideat proprietatem (neque enim proprietas & usufructus sunt eadem) saltem cum sciat se rem alienam possidere, nunquam acquirit proprietatem præscriptione. Præterea, si vassallus feudum suum tertio traderit, quia res est alienari prohibita, videtur non solum ex ipso textu juris, & ex constitutionibus specialibus Lotharii (h) & Friderici I. (i) præscribi non posse, sed etiam ex juris communis dispositione, quæ res contra legem alienatæ, aut acceptæ, nullo tempore præscribi possunt (k). Sic res Principis patrimoniales præscribi non posse nuper diximus (l). Et cum dominus & vassallus in feudis penè æquiparentur, nisi in fidelitatis præstatione & reverentia; in aliis verò non minus dominus vassallo teneatur, quam ille domino, dominus verò, ob non præstitum servitium, feudum sive feudi libertatem contra vassallum nunquam præscribit, nisi postulatum & requisitum fuerit (m); profecto eisdem rationibus præscriptio in feudis non videtur admittenda: neque nostri in jus hoc Feudale scriptum, aut jus commune peccare se putant, quia præscriptionem non admittunt.

9. His tamen omnibus non obstantibus & ipse textus (n) in vassallo præscriptionem admittit: non quod vassallus directum dominium unquam posset præscribere; nam licet corporaliter possideat, directum tamen dominium, cum sit jus domini superioris, à vassallo nunquam possidetur, neque in bona fide esse potest, si præscribere conetur; suum tamen feudum, quod ex domino recognoscit, pro quo servitia præstitit, præscribere posse putant omnes Feudistæ cum ipso textu, præcipue

(a) 1 F. 4. § 2. & 2 F. 25. (b) Vid. D. 2. in pr. (c) 2 F. 26. § 4. & 1 F. 28. (d) Quod correctum est Parlamento tento mense Januarii anno 1617. statut. 12. (e) 2 F. 8. (f) l. 2. C. de præscript. 36. vel 40. annorum. (g) l. 7. § 6. C. cod. (h) 2 F. 52. (i) 2. F. 55. (k) l. 9. ff. de usurp. & usucap. (l) l. 8. ff. de lege Julia repetundarum, vid. lib. 1. D. 16. § 43. (m) 2 F. 26. § licet. (n) 2 F. 33.

si eo animo possederit. Sed si non ut feudum, sed ut rem propriam, aut pignus, aut depositum, aut commodatum [*possideat,*] possessio illa ad effectum feudi præscribendi nunquam extendetur. Et quod vassallum præscribere leges vetant, de vassallo ipso intelligunt, & non de tertio qui in locum vassalli successit; nam & ususfructus legatus potest præscribi à legatario. Alii aliâ distinctione utuntur; nam ex jure Civili ager vectigalis, licet nullo tempore præscribatur, & usucapi possit, ejus tamen dominium longo tempore acquiri posse putat Ulpianus (*a*), ut aliud ab usucapione sit domini acquisitio: & hæc pro se adducunt, quod licet neque triginta annorum spatium, neque ulla diutina possessio vere obligationem in jure Civili inducat, neque quis in futurum ex tali præstatione solvere cogendus sit; tamen & præsumi facit obligationem, & obligationem (si quæ fuit) in futurum confirmat: sic in feudo, licet præscriptionem verum vassallum non facere, neque verum feudum, ut is contra dominum agat, ut etiam infeudet, præscribere; saltem ad hoc sufficere putant, ut vassallum in possessione retineat, & confirmet, & ut contra tertium agat. Sed, ut sententiam nostram hinc inferamus, cum de verbis disceptatio videatur, utrum dominium feudi inducatur longo tempore & præscribatur; cum textu & Doctoribus concludo, per præscriptionem non solum feudum acquiri, sed constitui, nempe si quis per triginta annos, domino sciente & patiente, feudum Laicum; per quadraginta verò, Ecclesiasticum, sed ut feudum, possederit, & toto isto tempore vel servitia fecerit, vel saltem obtulerit, etiam si revera non præstiterit, si tamen in mora non fuerit, quo minus ista præstaret: castigandam enim volunt leges dominorum fœcordiam, qui tanto tempore alium se invitis feudum possidere patiuntur, cum & res ante oculos versetur, & cum possint minimâ interpellatione impedire, filere tamen maluerint. Et hæc est communis opinio, quæ si apud nos in aliquibus casibus recepta esset, melius cum republica ageretur. Quod de triginta annis dixi, intellige completis, neque enim ultimus annus coeptus pro completo habebitur: & possessio debet esse continua, & non interrupta, ita tamen ut possessio auctoris in successorem continuata pro una habeatur.

10. Sed dicet aliquis, quis saltem erit effectus possessionis, si quis triginta annos, non quidem totos completos possederit? Sane magnus, nam licet nisi triginta annis completis præscriptio non acquiratur, eo casu vassallus à domino conventus, ut investituram domino monstrat, non tenetur (*b*); sed jurabit tantum feudum sibi jure esse constitutum & concessum: & licet regulariter adversus dominum vassallus non præscribat, si tamen prior vassallus feudum alienaverit sine consensu domini, & secundus vassallus, domino præsentem, & scientem, nec contradicentem, triginta annos possederit, dominum vendicantem poterit exceptione præscriptionis repellere (*c*). In hac triginta annorum præscriptione de bona fide probanda non multum laborandum plerique putant, cum ea ob temporis cursum & domini patientiam præsumatur, inchoata semel, semper currat (*d*). Jure Civili præscriptio triginta annorum, saltem quadraginta annorum, nisi contra temp. titulum inducit, & ad feudi præscriptionem sufficit (*e*): quæ ad triginta annos jure Feudali restringitur, nisi quod in feudo Ecclesiastico plerique dissentiunt, feudum Ecclesiasticum non nisi quadraginta annis præscribi posse asserentes, cum in eo Ecclesiæ præjudicium aliquod oriatur (*f*). Alii contra & verius, cum, ex textu feudorum, nulla sit distinctio inter feudum Laicum & Ecclesiasticum, & proinde nec nos distinguere debere contendunt, sed contentos esse communi triginta annorum præscriptione. Et hæc de præscriptione.

11. Apud Anglos præscriptio terrarum nullum jus inducit, præscriptio tamen annui redditus, aut earum utilitatum quæ è terris capiuntur, recepta est; sed nulla admittitur præscriptio, nisi ab illo tempore cujus memoria non exstat. Sed quoniam præscriptio tam modus acquirendi feudi est, quam constituendi, de ea sequenti Diegesi, cum de modis quibus feudum constituitur tractabimus, plura dicemus.

U u 2

12 De

(a) l. 1. § 1. & l. 2. ff. Si ager vectig. petatur. (b) Cap. 25. quon. attach. (c) Schon. lib. 1. disput. Feudal. disput. 6. thes. 9. (d) Schon. ibid. thes. 11 & 12. (e) l. 3 & 4. C. de præscrip. 30 vel 40 annorum. (f) Per Nov. 111.

12. De successione in suum titulum rejiciemus, neque enim tam mihi videtur modus feudi acquirendi, quam retinendi & conservandi. In stipulationibus, qui alium quid daturum vel facturum promittit, vel eum qui in ejus potestate constitutus est, jure Anglorum nihil facit; nostro, si appareat ex causa factum, & adversarium in errorem induxerit, ad interesse tenetur. At etiam ab illis inutiliter stipulamur, qui nostræ potestati sunt subjecti, ut & illis inutiliter promittimus (a). Mutus & furdus (quod ad furdastrum non extenditur) stipulari non possunt (b), ut nec furiosus (c), nec infans, nec qui durtie carceris oppressus (d) aliquid promiserit, si pactum rem ipsam, cujus causâ quis in carcerem coniectus est, attingat: nec quæ vi aut justo metu extortæ sunt stipulationes, quicquam operantur. Apud Anglos, in omnibus his obligationibus stipulationibusque, quæ scripto comprehenduntur, hæc tria semper necessaria sunt, scriptura, sigillatio & traditio: qui autem scripto promisit investiturum se, id suis sumptibus facere debet.

13. De stipulationibus igitur & obligationibus nemini dubium est, quin & ex stipulatione & obligatione, quemadmodum ex omnibus contractibus, feuda acquiri possint; neque id in controversia apud quenquam est, quin ex tali stipulatione sive obligatione actio quæretur. Exempla frequentiora sunt, & magis quotidiana, quam ut eis illustrari hæc res possit aut debeat.

14. An autem ex testamento, vel ex ultima voluntate, feudum acquiratur, quæri potest; & an ex legato, sive investitura impropria, per traditionem annuli vel baculi à testatore, heres legatarium in possessionem feudi legati inducere teneatur? Et sanè neque feuda antiqua testamento aut ultimâ voluntate disponi, neque vassallo testamenti factionem esse in feudo antiquo, consentiunt fere omnes (e): quod & in omnibus, qui hereditariam possessionem habent, observatur. Nam in regnis, quanquam feuda non sint, Rex sceptrum secundo genito relinquere non potest, neque eum heredem constituere præterito primogenito; nisi is planè ad imperandum sit inhabilis. Quod si testamento heres non possit institui, quanto gravius peccant contra omne jus scriptum, contra fas omne, qui in regno hereditario heredem & successorem nominare testamento cuiquam permittunt; quodque ipsi in rebus privatis facere non possunt, alii in re ad omnium salutem pertinente faciendum concedunt, ut jure vel hereditate alienâ uti vel abuti liceat. Testamento sanè feudum acquiri, usque adeo à jure communi abhorret, ut neque vassallus, pro animæ suæ salute, feudum aut feudi partem Ecclesiæ relinquere possit (f). Et licet donatio solus sit legitimus modus feudi acquirendi, tamen causâ mortis donare non potest feudum suum vassallus, cum hæc donatio legatum sapiat, & legato æquiparetur: imò, quod magis mirum est, neque cum domini consensu, etiamsi dominus liberam testamenti factionem concesserit (g): itaque neque legare feudum suum vassallus testamento potest. Ratio est, quod non potest vassallus in præjudicium tenoris investituræ, & eorum quæ in ea continentur, feudum quovis modo alienare testamento (h).

15. Gravis tamen quæstio inter Feudistas versatur, an vassallus possit testamento unum ex filiis ad servitium domini eligere, eique feudum assignare? Ratio dubitationis hæc est, quod feuda pro servitio disponantur, quid si unus ex filiis, ad domini servitia magis sit idoneus & aptus quam alii? videtur nullum præjudicium domino in suo servitio fieri (cujus semper prima ratio servanda est) si unus pro reliquis instituat, qui domino debitum servitium præstet: non enim hæc institutio, aut pro legato aut fideicommissio habetur; & in jure pater operas libertorum, in præjudicium filii, potest nepoti assignare (i). Sed profectò contrariam opinionem tenent omnes, quod legerim, Feudistæ, neque vassallum per se, neque dominum posse investituræ tenorem mutare, nisi fortè inter vivos investituræ tenor renovetur,

ex

(a) § 6. Instit. de inutil. stipul. (b) § 7. Instit. de inutil. stipul. (c) § 8. Instit. eod. (d) l. 22. ff. quod metûs causa, & cap. 29. quon. attach. (e) 1 F. 8. pr. (f) 2 F. 55. 2 F. 9. § 1. (g) l. 16. ff. de militari testam. (h) Cum dispositio testamentaria sit alienatio, nullius autem jus sine ipsius facto auferri potest, l. 11. ff. de R. J. vid. infra, § 25. (i) l. 3. § 1. ff. de assign. libert.

ex utriusque consensu, & etiam proximorum (a), quorum interest, aut qui succelli sperantur (b).

16. His breviter, & quasi per transfennam prætereundo; expositis, facilis erit illius dubii solutio, an pater, regni alicujus Rex, possit testamento heredem, seu successorem, alium à vero, in regno instituire: nam quod ad jus Feudale attinet, nihil absurdius dici, nihil quod cum ratione Feudali magis pugnet, poterit excogitari; cum ne testamento suis successoribus tutores Regem relinquere posse magna pars Feudistarum putet: nam notum est in feudis, tutores testamentarios à domino in feudo vassalli sui excludi, si militare sit feudum. Sed inquiet aliquis, regna non sunt feuda. Rectè sanè, quia Reges de nullo tenent, nec dominum agnoscunt; nisi quæ sunt regna quæ clientelarem fiduciam debeant, ut antea docui (c). At neque regna omnino à feudorum nomine excludi possunt, quorum omnium Deus Opt. Max. directus est dominus, de quo Reges regna sua tenent, & ad servitia eidem domino suo servanda & præstanda tenentur, ut in Diegesi septima primi libri adnotavi; & si respectus habeatur ad vassallos, domini feudorum directi sunt, & in usibus feudorum consuetudines regni numerantur (d). Utcunque est, eisdem successione legibus regna subjecta, quibus & feuda, tenent omnes qui de jure Feudali scripserunt (e). Utraque enim omnibus legibus successione, quæ per omnes gentes receptæ sunt, reguntur, nisi fortè aliquod sit privilegium speciale unius regni, ab ejus initiis continuò observatum; veluti lex quæ Salica dicitur apud Gallos, quæ à successione regni foeminas perpetuò excludit, & pro fundamentali lege in Gallia tenacissimè observatur. Et quoniam in hanc quæstionem incidimus, Utrum Rex testamento successorem nominare, & vero heredi præjudicare possit, cum ex hac quæstione multa mala in Britannia meridionalis successione metui nuper poterant, & adhuc possunt, accuratius eam discutiemus, & in hypothesin controversiam hanc totam subducemus.

17. Regina augustissima Elizabetha, quæ in Angliæ folio supra quadraginta tres annos felicissimè, & suis & exteris admiranda, sedit, speciali statuto trium Ordinum regni, qui Parliamentum efficiunt, hoc habuit sibi indultum, ut possit liberè & suo arbitrio successorem post se nominare, quemque illa, etiam in ipso agone mortis, nominaret, se recepturos, & pro Rege agituros, iidem Ordines solenniter promiserunt. Quæstio igitur hinc nascitur, num illa, in articulo mortis constituta, alium à verò herede successorem potuit relinquere. Ex hoc indulto sibi ex consensu Parliamenti privilegio, pro parte affirmante multa sunt quæ faciunt; nam ex jure Romano certum est, non solum omnium rerum moventium, sed & non moventium, & proinde feudorum, sive, ut ea erant tempora, fundorum seu prædiorum, legitimam dispositionem testamento fieri potuisse; quod etiam in regnis antiquitus locum habebat. Attalus enim, Pergami Rex, heredem regni sui populum Romanum testamento instituit, his verbis, *Pop. Romanus bonorum meorum heres esto* (f). Hæc verba adjeci, ut sciant juniores, bonorum appellatione apud veteres tam mobilia quàm immobilia comprehendì: Romani enim ex his testatoris verbis, non solum bona moventia, sed etiam ipsi regnum universum, & omnia quæ aut erant juris Divini aut humani, publici aut privati, invaserunt, & pro suis occupaverunt, nequicquam reclamantè verò herede & universo populo Pergameno. Eodem modo, cum Nicomedes Bithynia Rex Pop. Romanum heredem instituisset, Romani eo mortuo regnum in provinciam redegerunt. Nec diversa sunt quæ de Alexandro Ægypti Rege narrantur, qui moriens Alexandriam & Ægyptum Pop. Romano testamento reliquit; & Prasutagus Icenorum in Britannia regnum Cæsari & ejus filiabus legavit (g). Hæc, & his similia, de dispositionibus & translationibus regnorum, tam inter vivos quam mortuos, passim apud bonos auctores occurrunt exempla. Denique nec domesticis exemplis, eisque recentioribus, Angli destituuntur. Conquæstor enim Rufum secundo genitum, præterito Roberto primogenito,

(a) 2 F. 39. pr. (b) l. 29. c. de pactis. (c) lib. 1. D. 12. § 6. (d) 2 F. 28. (e) Schoner. disput. Feudal. lib. 1. disp. 6. thaf. 21. vid. supra lib. 1. D. 14. § 8. (f) Florus lib. 2. epit. Livii lib. 58. (g) Tacitus lib. 14. Annal.

mogenito, heredem regni instituit; & hujus ipsius augustissimæ Reginæ pater Henricus VIII. idem sibi à tribus regni Ordinibus privilegium indultum habuerat, ut quem vellet ex pluribus candidatis, & jus prætendentibus, posset eligere, & postremis tabulis obsignatum relinquere.

18. Sed longè graviora sunt quæ pro adversa parte adducuntur, nempe, alios fuisse illius prisca seculi mores, alios hujus, neque eandem rationem in regnis, quæ in privatorum successione esse (a): nam licet veteribus liberæ erant decumbentium voluntates, ut de rebus suis pro arbitrio possent disponere, & eversâ Romanâ rep. Cæsaribus jus omne tam in res, quàm in personas permissum, sive eæ res juris Divini essent, sive juris Humani; postquam jus Feudale à gentibus Europæis receptum est, desierunt omnia esse Principum, nisi quoad fiduciam, sive tuitionem, aut protectionem; & privatorum facultates, non in dominorum, sed eorum, qui eas acquisiverunt operâ vel pecuniâ suâ, erant potestate, tantummodo ut, pro corporibus & facultatibus suis, Principis & reip. servitia & onera sustinerent, eisque essent obnoxii. Et cum usu (qui stultorum etiam magister est) observâssent ægrorum animos sæpe, vel necessariorum absentiam, vel præsentium adulatione, aut metu ne deserantur in tanto periculo, in deteriorem partem flecti, locumque tum facillimum dilationibus, calumniis, obrektionibus & suspitionibus; primò caverunt, ne in ægrorum potestate esset de bonis non moventibus quoquo modo testari; mox ne omnino libera in testamento esset etiam bonorum moventium dispositio, si quis conjugem & liberos haberet, quin eis bessim bonorum mobilium, i. e. conjugi unum trientem, liberis alium cogeretur relinquere.

19. Sed quod ad regna attinet, neque inter vivos neque mortuos transferri, aut testamento legari voluerunt; meliori sanè rationi innixi, quàm veteres illi, aut Romani, aut qui Romanorum tempore regnabant. Argumenta, cur ita crediderint & statuerint, hæc erant: Ex regnorum dispositionibus, non solum rerum & prædiorum dominia transeunt, sed etiam incolarum & subditorum mutationes, qui licet in Regum ditione, impetio & potestate dicantur, in eorum tamen fide & clientela potius censent esse, quàm dominio: itaque liberorum hominum & nobilium dignitatem, & familiam retinent: neque servi dici possunt, cum liberè, & ex arbitrio suo, quidvis faciendi jus & potestatem retineant, nisi jure prohibeantur: neque enim sequitur, subditi sunt, ergo servi. Non ita apud Christianos, sed immanissimos Turcas vivitur, qui & nobilitatem, quam ubique jactamus, ludibrio habent, & se servos sui domini gloriantur. Aristoteles, Regem à tyranno distinguens (b), *Ille, ait, volentibus & consentientibus imperat, ut eos ab injuria aut accipiendâ aut inferenda tueatur; tyrannus verò ita dominatur inter suos, ut eos pro pecudibus habeat: ille, ad suorum; hic, ad suam tantum utilitatem omnia facit & exsequitur.* Itaque cum nulla regni, sive alienatio, sive dispositio, fieri possit, nisi & subditorum, etiam in alium, fortasse tyrannum, saltem in duriolem conditionem, translatio sit, nec liberorum hominum ullum ex jure sit commercium (c), generalis propositio pro vera retinenda est, *Regna neque inter vivos, neque testamento disponi posse,* cum liberi homines in commercio non sunt: & ex jure Feudali non minus dominus prohibetur ab alienatione sui domini directi, sine consensu sui vassalli, quàm vassallus ab alienatione feudi; & utroque casu, pari poenâ & hic & ille punitur; ille, amissione directi domini; hic, utilis (d).

20. At occurreret aliquis, acta Parliamentorum, quæ ex trium Ordinum regni consensu fiunt, pro legibus haberi, jusque facere in rebus omnibus ad regni utilitatem & conservationem pertinentibus; & ideo etiam in successione eorum scita pro Delphicis oraculis, & quasi decreta Medorum Regum & Persarum observanda. Respondeo, neque jus naturale, neque jus gentium, continuo usu stabilitum, his actis Parliamentorum inverti posse aut mutari, præcipuè in præjudicium ejus, qui & jam jus habet acquisitum, & eorum actis non est obnoxius: jus autem successio-

nis

(a) Lib. 1. D. 14. § 8. (b) Lib. 3. Polit. (c) l. 34. § 2. ff. de contrah. empt. & l. 83. § 5. de V. O. (d) 2 F. 47. & cap. 4. statut. Rob. III.

nis naturâ introductum esse, & jure gentium confirmatum & receptum, postea probabimus, cum de successione agatur. De jure Divino taceo, quo tamen expressæ leges de successione stabiliuntur; cui an mortalium ullus possit se opponere, vehementer dubito. Sæpe in Anglia legimus, quod in uno Parlamento, sive comitiis trium Statuum, sancitum est, posteriore antiquatum, præcipuè quoad jus successionis in regno. Exempla nota sunt, in Joanne Rege, qui à nobilitate ejuratus, tamen ejus filius Henricus III. successit. Sic in Henrico IV. & Edwardo IV. & Henrico VI. qui omnes sententiâ Parliamentorum damnati, & à regni successione pulsati, regnare tamen postea non destiterunt. Imò Henricus VIII. Princeps verè magnus, consensu trium Ordinum utramque fillam Mariam & Elizabetham illegitimam pronuntiavit, & à successione in regno exclusit, quâ non obstante sententiâ, utraque, prior scilicet Maria, post Elizabetha, magnis omnium Ordinum acclamationibus in patrum solium est recepta. Usque adeo jus gentium, & ingenta successionis à natura vis, statuta omnia prægravat, quæ plerumque vel odio, vel inimicitia, vel amore aut gratiâ tum prævalente, sententiâ suas metiuntur. Possunt quidem Principes de rebus privatorum disponere, sed non nisi numerato pretio, & ex justa causa uni rem adjudicare, alteri abjudicare: sed longe alia est regnorum & successionis in eis conditio, quæ non solum jure Naturali & gentium stabilitur, sed etiam jure Divino perpetuoque usi & consuetudine tot seculorum confirmatur.

21. Præterea quæstio illa, An Rex aut Imperator possit jus suum cuivis auferre, per novam legem à se eo nomine conditam, sine controversia est, tam ex Doctoribus juris Civilis, quam Canonici; & tenent omnes non posse, ne inter suos subditos (a): quanto minus novæ legis prætextu, & ad hoc specialiter latæ, alii non subdito præjudicare, ut aperte Bartolus; neque Imperatori, contra conscientiam quid imperanti, parendum.

22. Quod de Conquæstore legimus, illum in Angliæ regno Rufum filium Roberto primogenito prætulisse, rationes ille suas habebat, nec à jure nec à naturali æquitate abhorrentes: nam prælio decertare cum Roberto filio pater coactus, & ab eò equo dejectus, & graviter vulneratus, ob impietatem primogeniti secundo genitum substituit: nam jus primogenituræ ob impietatem in patrem amitti, historia sacra in Reubeno, Levi, & Simeone testatur: & Conquæstor Angliam tanquam conquestum suum censebat, de quo conquestu, legibus tam Anglorum, quam Gallorum, testamento poterat disponere; quod & adhuc in utroque regno observatur: & in sacra historia, Jacobus Patriarcha agrum, quem ab Amorrhæo arcu & gladio justo bello acquisiverat, Josepho extra sortem reliquit; unde plerique non obscure colligunt, licere in conquestu primogenito liberorum præjudicare, & conquestum cui velit pro arbitrio relinquere. Itaque nihil penè à jure communi alienum Conquæstorem fecisse, plerique possunt probabiliter affirmare, licet ejus factum à nemine probari legerim; plus enim facti quam juris habebat. Henricus autem VIII. cui primò privilegium illud à Parlamento indultum fuerat, ejus permissâ licentiâ nunquam uti voluit, nec unquam veris heredibus præjudicium moriens attulit. Scimus supposititias tabulas fuisse de ejus suprema voluntate confictas, & ei ascriptas: sed hæc merito ab omnibus explosæ sunt, & ex actis publicis, quibus operâ impostorum illatæ sunt, rursus oblitteratæ & deletæ; successoresque ei fuerunt, non quos falsarius ille impostor supposuerat, sed veri & naturales heredes ei in hunc usque diem, ut par est, successerunt: & licet idem privilegium à tribus regni Ordinibus repetitum in ejus filia Elizabetha fuit, eundem tamen eventum hujus privilegii in ejus persona vidimus, quæ ex nobilissimi patris pari privilegii libertate successerat: nunquam enim religiosissima Regina conscientiam suam gravare voluit, in rejiciendo vero regni herede, & regno alii adjudicando, cum hæc heredum extraneorum institutiones, etiam inter privatos, contra pietatem & conscientiæ leges fieri credantur; quanto magis in re, à qua tot populorum vita salusque pendeat.

23. Ex jure Civili, is, cui quid mandatum est, aut, ut in foro loqui solemus, qui

(a) Argumento l. 2. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt, & l. 4. C. de emancipat. liber.

qui *commissionem* accipit *liberam*, per hæc verba, *ejus arbitrio, voluntati, prudentiæ, religioni permittimus*, non existimabit omnia sibi licere: sed ea verba interpretationem hæc recipiunt, ut non omnino libera potestas quidvis ex nuda voluntate, & sine discrimine, faciendi ei sit permissa; sed ut ea possit tantum, quæ vir prudens & bonus faceret, & ut ex mandantis utilitate & commodo metiatur omnia (a); ut in legationibus hodie fieri videmus: nam Legati, licet liberam videantur habere à suis Principibus potestatem & *credentiam*, (ut loqui solemus,) tamen nihil, nisi ex utilitate domini à quo mittuntur, facere possunt; & in jure quod unius arbitrio permittum est, tanquam viri boni arbitrio permittum videtur; neque in generali concessione veniunt, quæ quis verisimiliter non fuisset concessurus, si specialiter expressa fuissent (b): neque unquam tale privilegium includit casum publicæ utilitati, aut necessitati, imò nec æquitati, contrarium. Præterea generalibus verbis conceptum privilegium, ad æquitatem & naturalem rationem debet referri (c). Neque enim in his privilegiis, quæ contra jus commune conceduntur, ea licentia permit-tenda est, ut quovis extendi possint, aut quovis pro arbitrio privilegiati progredi, sed strictissime sunt interpretanda, adeò ut verba etiam in impropria significatione sint sumenda, ut ad jus commune redigantur. Certum est etiam ex jure, privilegia hæc contra juris regulas, & contra ipsam naturalem æquitatem concessa, in præjudicium tertii non extendi: privilegium enim ad alienam injuriam extendi non potest. Nec illud omittendum est, quod ad præsentem hypothesin maximè facit, privilegium patri concessum, ut liberè & pro arbitrio possit de bonis suis testari, non eamvis extenditur, ut possit liberos, quibus successio debetur, exheredare aut præterire. Innocentius sanè speciale hoc ait esse in regno, quod per successionem defertur, ne Reges filios suos, vel fratres, aut alios consanguineos, ex stirpe paterna descendentes, successionem, ex sola voluntate, sive in testamento, possint private. Et profectò hæc privilegia, contra jus naturæ concessa, non tenent ex jure: nam leges naturæ omnibus privilegiis sunt præferendæ; neque Imperatori, contra conscientiam quid jubenti, parendum (d).

24. Hæc & his similia multa, non solum ex jure, sed etiam naturali æquitatè passim occurrunt, quæ libertatem illius privilegii restringant, & ad jus commune trahant. Quid enim, si regnum illud aut Galliarum Regi, aut Hispaniæ, testamento disponat? quid si plures successores reliquerit, & regnum, quod divisionem non patitur, in partes dividat & distrahat? aut indignum aliquem vero successori præferat, in eo regno, quod omnino suum dicere non potest, cum ejus tantum administrationem sibi à Deo commissam habeat? Et si verum est illud, quod recitat Polydorus, & plerique scriptores, Angliæ regnum, Dei regnum esse, profectò omnibus modis entendum, ne in ejus successione, quid Deo ejusque legibus contrarium committamus. Proinde privilegium illud, à tribus Ordinibus indultum, prius nobilissimo patri, postea ejus filiæ augustissimæ Reginæ, civiliter & ex æquò & bono intelligendum; & testamento heredem alium à vero instituere, justum heredem abdicare, tolerandum non videtur: quod doctè annotavit Albertus Crantzius. Ejus verba subjiciam (e), *Unguinus Gothorum Rex erat, quem Haldanus post se regni moderatorem in Dania designavit, Norvegiæ Hasmundam filium impubèrem relinquens, novum & antebac incompertum munus testamento datum. Equidem ædes, agros, prædia, vineas, & his similia, testamento dari putamus; regnum autem chartæ beneficio præstari prodigii loci habitum.* Et Osorius, qui res ab Emanuele Rege Lusitanicæ gestas descriperat, cautum legibus regni Lusitanici commemorat; *ne Reges, cum animi aut corporis morbo (qui plerumque animum afficit) laborant, non solum regnum, sed ne res quidem propriè Regias, veluti gemmas, suppellectilem Regiam, & si quæ alia in Regum antiquitè fuerant delicias, alienare eo tempore possint, cum id tempus, ut dixi, calumnii & falsis opinionibus sit opportunissimum.*

25. Sed ut ad feuda revertamur, certi juris est, neque feuda testamento relinqui, aut

(a) l. 60. § 4. ff. mandati, l. 7. ff. de contrah. empr. (b) l. 6. ff. de pign. & hypothec. (c) l. 10. C. de sacrosanct. Eccles. (d) Baldus in Auth. habita, C. ne filius pro patre. (e) Lib. 1. Daniæ, c. 4.

aut heredi vero, testamento præjudicari posse (a). Ratio est, quòd feudum non tam à vassallo testante, quam à domino legem capiat. Itaque sine utriusque consensu alienari non potest; imò quod magis mirum est, neque domino contentiente, vassallus in testamento feudum potest disponere in præjudicium agnatorum; qui tale testamentum, quo ipsi per extraneum institutum excluduntur, infringere possunt (b), nec testator successionis ordinem, quem lex feudi & investitura ex pacto & providentia domini concedentis introduxit, violare potest. Et licet testator neque descendentes neque agnatos habeat, & extraneum instituerit in feudo, rejecto testamento, feudum ad dominum redibit; & ex constitutione Lotharii (c), & Conradi (d), feuda vassallorum liberis posterisque relicta videntur: extranei enim heredis institutio, est quasi alienatio. Alia etiam ex jure adfertur ratio, quòd vassallorum & libertorum in multis conditio comparatur: libertus vivus, bene merentibus amicis donare potest; legare in testamento non potest, ne patroni partem, quam in bonis libertorum habet, minuat (e). Itaque, neque ad pias causas, neque pro anima (ut aiunt,) neque in dotem filiarum, feudum aut feudi partem vassallus alienare potest (f), neque uni ex filiis, quem ipse elegerit, relinquere; ne filius potius patrem auctorem beneficii agnoscat, quam dominum aut patronum. Neque potest vassallus feudum suum, usufructu alteri legato, testamento gravare. Sed de his plura postea in titulo de alienatione feudi, sive recognitione.

26. Sed quæret aliquis, si heres ipsum feudum legatum præstare legatario sive extraneo heredi non teneatur ex jure, an saltem rei æstimationem, ad exemplum rei alienæ legatæ; in quo cum res ipsa præstari non possit, cum sit aliena, æstimatio saltem ab herede debetur: quo jure & nos in testamentis utimur, si testator rem hereditariam, quæ ad heredem post ejus decessum pertinet, alii legaverit. Imò in hoc casu, ne æstimationem quidem deberi legatario, aut extraneo heredi, censent omnes. Ratio est, nam sic feudum redderetur inutile. Quid enim interest, res, an ipsa rei æstimatio debeatur? Et quod dixi (g) de usufructu, vassallum non posse feudum, per usufructus constitutionem, testamento gravare, idem in servitute & locatione; nam neque rem feudalem testamento legare potest in longum tempus, aut breve. Memini, cum juvenis cœpi forum frequentare, gravissimam quæstionem ortam ex testamento Forbesii de Pitligo, qui moriturus, cum duas tantum filias haberet, & sciret dominium suum talliatum, & ad lineam masculinam perventurum, nec aliunde esse unde filiabus pro dignitate provideri posset, duodecim millia marcarum eis legavit, dominiumque suum pro ea summa hypothecæ subjecit, ut inde utraque posset dotari. Sed Senatus hoc defuncti iudicium plane irritum & inutile declaravit, cum ea summa, ut ea ferebant tempora, gravis & onerosa hereditati videretur: & ut neque dominium testamento legari posse censuit, sic nec onerari magnis pecuniarum summis, quæ si permitterentur, partem aliquam domini exhaurirent.

27. In feudo novo aliter aliis videtur: nam sunt qui testamento feuda nova disponi posse putant. Et sane hoc in Gallia & in Anglia observatur, ut de feudo novo, quod nos conquestum dicimus, quilibet possit testari, cum æquitas postulet, ut quod quis acquisivit, ejus liberam disponendi & administrandi facultatem habeat, etiam in testamento, ut ante dixi (h): at in feudo paterno & antiquo, quod quis à prædecessoribus acceperat, æquum est ut is qui accepit, eadem lege posteris relinquat; cum tamen feudi novi dispositionem in testamento rationes nuper allatæ tam vetent, quam in feudo antiquo. Neque minus quæ adduximus contra legatum feudi novi militent, quam antiqui; itaque recurrendum necessariò est ad illud generale, Statuta Feudalia esse localia, nempe pro varietate locorum varia. Sed quod de Gallia & Anglia diximus, convenit & multis aliis regionibus, ut de feudo novo, i. e. conquestu, quis disponere queat, non minus ac de rebus mobilibus: nam iisdem pene legibus conquestus & res mobiles reguntur apud eos: & in burgis, etiam

Y y am

(a) 1 F. 8. pr. (b) 2 F. 39. pr. vid. supra, § 14. (c) 2 F. 34. (d) 2 F. 52. (e) l. 9. ff. Si quis in eandem patroni factum sit. (f) 2 F. 9. § 1. (g) § 25. (h) d. § 25.

am de feudo paterno apud Anglós testari licet, cogeturquè heres voluntatem defuncti in testamento sequi.

28. At apud nos, de re hereditaria nemo testamento disponere potest, neque de pacto de retrovendendo, quam nos *Reversionem* dicimus, ut neque servitium imponere, neque alio modo gravare feudum, moriens quis potest; imò neque eum, qui successurus est, obligare in eas summas, ex quarum non solutione feudum queat evinci, quod æque est ac feudum ipsum disponere. Nam si tales obligationes permitterentur, facilè fieret fraus legi, & quilibet vel morbo vel senio delirans, aut palpationibus præsentium inductus, familiam universam everteret. Et profectò nostri, ut cum Feudistis in hoc conveniunt, sic utrique utilius reip. consuli putant, si tales rerum immobilium alienationes testamento prohibeantur, quàm veteres illi Jurisprudentes, qui liberam omnium rerum dispositionem testamento permiserunt (a). Sunt qui in his omnibus feudi novi acquirendi modis, domini consensum intervenire volunt (b); quod ego non puto in feudo acquirendo, licet in constituendo feudo aliud observandum ex utilitate vassalli censeam; neque tamen ne hinc quidem ubique & semper necessarium. Annotandum, quod in omnibus actionibus Feudalibus, si contra dominum agatur ex pacto convento ut feudum perficiat, trinâ denunciatione dominus citandus est (c), interveniente septem dierum spatio (aut ex usu curiæ) inter singulas.

Diegesis secunda,

De feudi constitutione; deque investitura propria & impropria.

SUMMARIA.

1. Continuatio ab acquisitione feudi ad ejus constitutionem. Tribus modis feudum constituitur; præscriptione, investiturâ, & judicis declaratione. De præscriptione feudi, & quæ ad eam requirantur.
2. De Investitura, & unde ejus nomen?
3. Romani, in solemnibus actis, symbolo aliquo utebantur: quod & hodie in quibusdam casibus apud nos usitatum; ut in deforciamenis & investitura, & aliis.
4. Investituræ definitio, vel divisio potius. Ejus nomen homonymum. Quid investitura sit, multum controversatur.
5. Quid sit possessio in immobilibus? Investituram à possessione distingui, variis ex jure rationibus probatur. Pontificii possessionem majus quiddam esse quàm investituram putant.
6. Investitura quid distinctum est à possessione.
7. Aliquando investitura pro possessione sufficit.
8. Alia sententia affirmantium, investituram eandem esse cum possessione. Investitura alia est propria, alia impropria; quid utraque sit?
9. Differentia inter propriam & impropriam investituram. Quando vassallus feudum ingredi possit propriâ auctoritate? Sasina semper sequi solet impropriam investituram. Quis ordo in feudi constitutione observabatur.
10. Exempla propriæ & impropriæ investituræ apud nos. Traditionis impropriæ effectus.
11. Rationes cur investitura propria eadem sit cum sasina, desumuntur ex textu, auctoritate Doctorum, vel phrasiologia in textu usitata.
12. Solutio priorum objectionum. Vassallus investitus possidet civiliter.
13. Nulla investitura ab initio nisi propria, qualis apud nos est propriis manibus, & inde Breve testatum. Investitura quæ fit propriis

(a) Ut § 18. dictum. (b) Schoner. thes. 3. disput. 6. lib. 1. disput. Feudal. (c) 2 F. 22.

- propriis manibus, propter militaria servitia præsumitur concedi.
14. Propriis manibus conjunctæ personæ data, simulata præsumitur. Investitura propria etiam fit, cum dominus dicat se investituram facere ejus fundi, quem oculis & digito è longinquo demonstrat, vassallumque ut in possessionem eat, imperet.
15. Investituræ propriæ ab impropria sive abusiva discrimen ex maxima Feudistarum parte.
16. Unde Chartarum initium? investituræ improprie origo, ejusque præ investitura propria prærogativa, cum exemplis utriusque.
17. Quare impropria investitura frequenter in usu quam propria. Hinc actus olim unicus investituræ in tres dividitur.
18. Jacobus I. & sasinas & ordinem Cancellariæ ab Anglis ad nos traduxit. Quâ formâ majores nostri antea usi in burgis & extra? Unde ex charta & sasina, diversa oriuntur jura? Notario non creditur in modo tenendi, nisi etiam charta adsit. Quid in usu nostro sit investitura?
19. Quid sit investitura propria, & impropria?
20. In investitura jurium est etiam symboli usus.
21. De quibus rebus investitura fiat, & an de re aliena? & qualiter? Investiturâ factâ dominus possessionem tradere cogitur, ejusque successor, nisi sit electivus, aut persona Ecclesiastica.
22. Investiturâ factâ an dominus ante factam traditionem penitere possit? & an liberetur præstando interesse? Hæc quæstio de novo, non de antiquo feudo, intelligenda est. Effectus hujus investituræ.
23. Investitura hæc fieri non debet absque testibus, cum sit actus legitimus. Qui debeant esse testes?
24. Quid sit Curtis? Pares curtis, aut curiæ qui sint? & Pares cur dicantur? Sunt testes necessarii, sed si tales non sint, omnes extranei & liberi admittuntur. An scriptura in jure emphyteutico sit necessaria? Notatur hæc in re Dominus Scharpius, ejusque objectioni respondetur.
25. Propria an impropria sit investitura, ex diversitate casuum controversatur, si Pares sint testes: nonnunquam etiam sine testibus feudum probatur vel tollitur, prout Dominus, vel vassallus est in possessione, vel non; alterutrius juramento.
26. Quomodo apud nos probatio amissæ investituræ fiat?
27. In his investituris tenor semper est spectandus, & in pluribus primæ, à qua recessum non videtur absque speciali pacto.
28. Tertius modus feudi acquirendi est, ex sententiâ judicis.
29. Si duobus traditio facta sit, cui primò traditio facta est, præfertur, nisi ex futuro eventu suspendatur. De duobus generaliter vel specialiter investitis.
30. Priori titulo, sed posteriori possessione, contra dominum actio competit ad interesse & æstimationem. Si incertum quis sit in possessione, vel neutri possessio tradatur, prior titulus præfertur. Nec distinguendum inter Principem, Clericum, aut alium privatum.
31. Quâ methodo procedatur in acquisitione feudi jure Canonico.
32. Quæ sint solennitates investituræ quæ in jure præscribuntur?

1. **EXPOSITIS** modis, quibus feudum acquiritur, sequitur ut quomodo constituitur sive perficiatur feudum adjiciamus. Tribus autem modis feudum constitui tradunt Feudistæ, Præscriptione, Investiturâ, & judicis Declaratione. Quod autem ad Præscriptionem attinet, non solum ea ex jure inter modos feudi acquirendi, sed etiam constituendi, numeratur. Sed ut constituat feudum, hæc tria necessariò requiruntur; Primum, ut præscribens animum possidendi rem tanquam feudum habeat (a). Nam si alio animo possederit, veluti vel ex commodato, vel deposito, vel conducto, aut pignore, & non ut feudum, nunquam valebit hæc possessio ad effectum præscribendi. Secundum, quod requiritur, est triginta annorum completa & non interrupta possessio, ita ut auctoris possessio, in successore continuata, pro una habeatur. Nec in hoc casu titulo opus est, saltem præscribens non tenetur titulum producere; quia ex jure in hoc casu titulus semper præsumitur (b). Tertium,

Y y 2

(a) 2 F. 33. pr. ibi, Inde etiam dicitur. (b) 1 F. 28, & 2 F. 26. § 4. pr.

tium, ad minimum unius servitii exhibitio, nam si nullum servitium vassallus toto hoc tempore præstiterit, saltem exhibuerit, nec paratum se ostenderit domino ad servitia, non videtur eo animo, ut feudum, possedisse (a) : & è converso, si dominus vassallum de servitio exhibendo requisierit, & is recusaverit, dominusque triginta annos in possessione fuerit, dominus præscribit adversus vassallum. Hæc autem de præscriptione ideo hîc apposui, quoniam hoc medio non solum feudum ex jure Feudali acquiritur, ut dixi (b), sed & constituitur (c) : hocque feudum, quod ex præscriptione acquiritur, novum tantum feudum dicitur, novique feudi privilegiis gaudet, neque ut antiquum, neque paternum censetur, & in conquæstu numerandum, si apud nos præscriptioni locus esset.

2. Superest ut de *Investitura* dicamus, quæ solus ex jure penè modus est (præscriptione, de qua modo dixi, exceptâ) feudi constituendi : neque enim feudum ulla modo sine ea constituitur (d) ; nam ut vassallus jus in re sive fundo habeat, necesse est ut investitura præcedat. Hanc investituram major pars Feudistarum, metaphorâ à nudis personis sumptâ, dictam esse putat (e), cum qui antea nudi, & à feudo alieni, beneficio domini eo induuntur, & quasi vestimentum ab eo oblatum recipiunt. Hottomannus contrarium putat, nam si ab *investiend*o deduceretur, primum insigne feudi vestimentum, aut aliquod genus vestis, fuisse debere colligit ; cum tamen in traditionibus nullum tale signum ab ulla gente usurpari affirmet. Reges, ait ille, in suo regno, gladio ; Duces & Comites, vexillo ; Episcopi, baculo pastorali, & annulo ; inferioris ordinis Ecclesiastici, libro insigniri soliti. Itaque à Germanica voce *V E S T* deduci mavult, quod *confirmare* significat. Tamen & vestem, in traditionum usu, fuisse antiquitus colligi potest, tam in regnis, quàm in inferioribus dignitatibus, tam laicis quàm Ecclesiasticis. Purpuram Reges pro insigni imperii fumebant ; Pontifices, pallam aut amictum pastorem ; Duces, Comites, Marchiones, cum à Rege adhuc creantur, non solum vexillum accipiunt, sed etiam chlamydem, sive pallam purpuream ; Barones etiam, cum investituram reciperent, ut Barones vestiebantur, easque ipsas vestes sive Vicecomiti ipsi, qui investituræ minister est, sive ejus Clerico aut Apparitoribus, soliti sunt antiquitus concedere : hodie pro ipsis transigunt ; quod & meâ ætate observatum vidi. Sanè Bodinus, exemplari Vaticano quod Romæ servatur, meminit Pontificem Romanum professum se Regem Arragoniæ per cappam auream investiisse in feudo regnorum Sardinia & Corsica, quo manifestè constat, Reges in suis feudis antea per Papam traditione pallæ aureæ investiri solitos.

3. Solebant Romani, in omnibus suis actis legitimis, non solum certis & conceptis verborum formulis uti, ut testatur Varro ; sed etiam symbola habebant, quibus animi sui sensum quodammodo explicabant. In sponsalibus annulo utebantur (quod & apud nos hodie manet) ad significandam unitatem & perpetuam conjunctionem cordium sive animorum. In contrahendis nuptiis, aquam & ignem adhibebant, ut vitæ conjunctionem symbolo illò declararent. Uxori in domum deductæ claves tradebantur, ut significaretur omnium rerum, quæ sub clavium custodia essent, administrationem ejus fidei commissam ; ut clavium ademptio signum erat repudii. In emancipationibus liberorum, manumissionibus servorum, alapas impingebant : quod apud Germanos adhuc usurpari in servis manumittendis vidi. In interrumpendis præscriptionibus furculum arboris infrangebant. In contrahenda stipulatione (ait Isidorus) stipulam contrahentes manu tenebant & frangebant. In instituendo herede, anulum testator dabat. Et apud nos, nostrâque memoriâ, in removendis tenentibus, frangere cytisum in solo terræ solebant majores nostri : bacillum frangere in deforciantibus adhuc solent. Sic in investitura sive traditione possessionis, dominus corporeum aliquod symbolum vassallo dabat, dicens se investituram facere, sive illud vestis erat, sive baculus, clavis aut hasta, & sic investituram faciebat : quod, ut dixi, Romanorum moribus convenit ; nam claves aut anulum signatorium da-

bant,

(a) d. d. F. 26. § 4. pr. (b) § 9. D. 1. (c) Schon. thes. 105, 106, 107 & 108. disput. 5. & 5, 6, 7 & 8. disput. 6. (d) 1 F. 25. (e) 1 F. 26. pr. ibi, Testes.

bant, testandæ alienationis causâ, & in emptionibus rerum mancipi, ære libram percutiebant. Itaque minus mirum si à metaphora sive symbolo vestis, *investitura* sit deducta. Sanè hæc *investitura* à Latino sermone derivata est; Latinæ enim voces sunt *vestire*, *devestire*: inde *vestimentum*, & *investimentum* apud Livium, & *vestitura* & *investitura*, Gallicè *vestu* & *devestu*, pro *sacito* & *dissacito*, deductæ & usurpatæ in nostrum usum irrepererunt, in eadem significatione: & proinde metaphoranè tolerabilem esse ipse textus & usus probant.

4. *Investitura* autem sic ex textu definitur, seu potius describitur, *Investitura propria dicitur possessio, abusive autem modo, quando basta vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à domino feudi, se investituram facere dicente (a)*. Sed profectò hæc proposita definitio divisionis naturam sapit, ut *investitura* dividatur in propriam & impropriam, sive abusivam: neque enim veteres illi usuum feudorum scriptores accuratè satis scripta sua digesserunt; itaque aliunde, non ex hac definitione, (quæ potius divisio dicenda) *investituræ* definitio quærenda est. *Investitura* igitur specialiter & propriè sumpta ipsum investiendi, sive traditæ possessionis, actum significat. Scio aliquando instrumentum super ipso actu consecutum, eodem nomine exprimi (b). Hujus definitionis membra diligenter examinanda sunt, cum nusquam ex omnibus quæstionum nodis difficilior in feudis oriatur, quam ex hujus *investituræ* vera significatione, & ad usum nostrum conformatione. Alij enim *investituram*, ipsam sasinam, & ipsam possessionis traditionem esse volunt; alij *investituram* titulum tantum & jus esse, tantumque à traditione differre, quantum jus & factum, cum possessio sit meri facti. Baro, inter Neotericos magni nominis, *investituram*, Gallicè *sasinam*, possessionis apprehensionem actualem & realem interpretatur (c). Cujacius tamen à traditione possessionis distinguit, & quòd *investitura* sit tantum cessio feudi solennis, quæ sine traditione subsistit. Duarenus, ut mediam inter utrosque viam sequitur, sic *investituram* à possessione distinguit, & mediam inter contractum & possessionem constituit: nam (ut ait ille) *contractus prior est, deinde sequitur investitura, postea fidelitas, & tandem missio in possessionem*: adeò ut, ex ejus opinione, *investitura*, aut sit illud Breve testatum quod apud nos *Charta* dicitur (unde ex illa semper tenorem *investituræ* servandum, nunquam à verbis *investituræ* recedendum,) aut alioqui illud symbolum quo in traditionibus hæ septentrionales gentes uti solitæ. Itaque de hujus quæstionis (quoniam utraque pars maximos habet assertores) solutione inquirendum, & ut quid sit *investitura*, & an eadem sit cum possessione, facilius intelligatur, de possessione pauca subjiciam.

5. *Possessio* non est, ut quidam volunt, *pedum positio*, sed *sedis positio*, ut is propriè *possidere* dicatur, in rebus immobilibus, id in quo naturaliter & realiter *sedet*: sub qua voce [*sedere*] omnes naturales actiones, quæ in re immobili exerceri possunt, comprehendo. Itaque talis possessio duorum esse non potest in solidum: & neque possessio jus est, neque quicquam cum proprietate habet commune: itaque eorum opinionem, qui *investituram* à possessione distinguunt, multa sunt in jure quæ confirmant.

(1.) Nam ex jure, *investituram* ut possessionis vacuæ traditio subsequatur necessè est: dominus enim, ut ait textus (d), cogendus est, ut eum quem investivit in possessionem mittat; ergo alia possessio ab *investitura*.

(2.) Et ad eam quæstionem, quæ in libris feudorum proponitur, an, *investiturâ* factâ, dominus poenitere possit ante possessionem traditam, & præstando interesse liberari ab omni actione vassalli, quam pro adipiscenda possessione contra dominum habeat? responsum est, dominum possessionem ejus feudi, cujus *investituram* fecerit, tradere compellendum (e). Quòd si dominus cogatur vassallum, quem investiverat, in vacuam possessionem mittere; & si differat, utilitatem & interesse vassallo præstare: manifestum est, *investituram* à possessione differre, inidè aliquid minus esse in possessione, quam in *investitura*: nam qui possessionem tantum tradit, poenitere potest,

Z z

(a) 2 F. 2. pr. (b) 2 F. 2. pr. (c) Lib. 2. de beneficiis, cap. 13. (d) 2 F. 7. § 1. (e) 1 F. 4.

test, neque investire cogetur (a) : at qui investivit, neque poenitere potest, neque consilium mutare ; & si rem habeat, ne oblatione quidem æstimationis litis liberatur (b).

(3.) Imò dominus feudi, possessione uni concessâ, alterum etiam plenè in eodem investire, priore vivente, posse, satis constat.

(4.) Et, ut plus in venditione, legato, vel in donatione, quàm in traditione est, (nam qui vendit, aut donavit, traditionis necessitate adstringitur, & heres semper legatum tradere tenetur ;) sic, ex jure Feudali, plus est in investitura, quàm in possessionis traditione. Et in hoc Feudistæ à jure Canonico dissentiunt : nam licet, ex jure Canonico, investitura sit alia à possessione, tamen plus putant illi esse in possessione, quàm in investitura. Joannes enim Papa, ad quorundam Monachorum postulata rescribens, qui querebantur, quòd earum rerum investituram consequi non possent, quarum tamen possessionem haberent, sic ait, *Divinæ & seculares leges habent, ut cujus est possessio, ejus fiat institutio ; & si in dando, quòd majus est, facilis fuit charitas ; sic facilior in concedendo, quòd minus est, largitas : majus est enim possessionem dare, quàm investituram concedere.* Hic, licet aliam fuisse investituram à possessione Pontificii manifeste probare possint, majoremque esse possessionem quàm titulum putet beatissimus pater : tamen in hoc neque Divinas leges, neque humanas satis intellexisse videtur, quòd possessionem aliquid majus putat esse quàm jus & titulum.

(5.) Adhæc & rei incertæ fit investitura, ut de eo feudo, quòd primum domino aperiretur (c) : at possessio rei incertæ esse non potest.

(6.) Denique investituram aliam esse à possessione, ex hoc solo, si cætera desint, probari potest : quæstio enim in ipso textu (d) movetur, an domino adhuc in possessione constituto, facta investitura rite dicatur ? Si enim eadem esset investitura cum possessione, cui bono quæri potest, an quis investitus fuerit, cum non sit adhuc tradita ei possessio ?

(7.) Et, ut paucis absolvam, investitura in judicio coram Paribus curiæ fiebat : traditio autem possessionis super ipso fundo.

(8.) Præterea in illa quæstione, quæ Feudistas tantopere occupat, si duobus investitura sit facta, & posteriori prima sit facta traditio, utrum qui priorem titulum habet, an qui priorem possessionem acceperit, sit præferendus ? si investitura eadem sit cum possessione, quorsum hoc dubium, ut posterior investitus, & prior possidens, priori investito tantum præferatur ? Nam si investitura esset possessio, procul omni dubio, & titulo & possessione prior esset præferendus. Neque hinc possessio pro vacua possessione, ut in prioribus, sumi potest : nam si vassallus in possessionem inducatur à domino, etiamsi non vacuum, posteriori vacuum possessionem nanciscenti præferendus est ; quòd est contra jus Feudale. Sed de hac quæstione, uter utri sit præferendus, mox in hac ipsa Diegesi (e).

6. Hoc tantum nunc ex his colligimus, cum nonnullis Doctoribus, investituram non esse ipsam possessionem, quam nos *fasinam* vocamus ; sed vel ritum, quo vel Infubres, ad imitationem Romanorum, utebantur in feudo constituendo, ut aliquibus placet ; vel certè jus & titulum esse. Ad Romanorum enim exemplum, credantur Longobardi investituram in feudo etiam induxisse, ut non solum nota esset quædam solennis feudi ritè constituti, sed etiam ut pro titulo existeret : & semper constabat ex rei alicujus traditione, sive vestis, baculi, hastæ, sive annuli, quem dominus vassallo dabat, significans se eo symbolo investituram ei facere ; & cum vassallus hominum domino præstabat, sacramentumque fidelitatis, eo præstito dominus in possessionem vassallum non solum mittere solebat, sed etiam cogebatur. Si jus Canonicam spectemus, horum sententiæ magis favere videtur, ut investitura sit tantum symboli ipsius exhibitio. Nam Innocentius investituram per anulum aureum fieri fatetur ; aliam tamen esse ab institutione Canonica sive possessione, adeò ut institutus sæpe investito præferatur.

7. Hæc sunt quæ illi pro se adducunt, ut colligant investituram non esse possessionem,

(a) 1 F. 25. & 2 F. 33. (b) : F. 4. & 26. (c) 2 F. 26. § 2. (d) 2 F. 2. pr. (e) § 22.

feffionem, sed notam tantum & titulum possessionis, mox post homini præstationem & symboli traditionem sequituræ. Est tamen casus aliquis, in hac investitura, quando ea pro possessione sufficit, ut ipsi fateri coguntur, nempe cum ipsa realls possessio feudi penes accipientem est; veluti, si jam possideat vassallus ex locato, ex pignore, aut hypotheca, vel ut in feudo Guardix & Castaldix: nam his casibus, licet vera possessio antea apud dominum manebat, conductores, & qui pignus habebant, impropriam licet, aliqualem realem possessionem habere videntur; licet, inquam, non sibi, sed prius domino possidebant. Si tamen dominus eis investituram fecerit, investitura hæc possessionem inducit, & causam mutat, proque traditione sufficit (a): idem enim juris est, ac in emptione rerum antea traditarum, ubi novâ traditione non est opus (b).

8. His tamen omnibus non obstantibus, alii, non minori dignitate & numero, putant investituram propriè dictam cum possessione confundi, eandemque putant investituram propriam esse, quam nos fasinam, realem & actualem possessionem dicimus: & ut eorum opinio magis elucescat, quibusque rationibus nitantur, explicanda est illa investituræ divisio quæ in textu habetur, in propriam viz. & impropriam (c). Propria est, quando dominus, vel per se, vel per suum procuratorem (nos Ballivum dicimus) vassallum ipsum in possessionem inducit, & in loco fundi traditionem fundi ipsius facit. Impropria vero, quæ non fit in loco fundi, seu feudi, sed extra, nempe per imaginariam traditionem annuli, baculi, hastæ, aut denarii, aut rei similis, pro consuetudine loci; cum dominus baculum, vel anulum vassallo dat, tanquam symbolum rei absentis, domino dicente se, per eam traditionem, velle ei investituram facere.

9. Est ergo hæc differentia inter propriam investituram & impropriam, quod propria cum rei traditione sit conjuncta, cum vassallus in vacuum possessionem inducitur, sive per se, sive per alium: & tum propriè investiri dicitur, & investitura hæc propria cum possessione convenire videtur (d). Impropria est quasi cessio, quâ dominus significat, se velle præsentem possessionem dare; sed quoniam non est in ipso rei possidendæ loco, quod potest facit, nempe concedit aliquod corporeum symbolum in manum suo vassallo, potestatemque ei facere se dicit, ut in vacuum possessionem ingrediatur: quod & vassallus de jure etiam facere potest, si vacua sit; si tamen corporaliter ab alio possideatur, non potest. Quod si illud symbolum in re præfenti tradatur, in ipso fundo concessio, cujus dominus possessionem habet, eo ipso possessio transferetur (e), & ex impropria investitura fit propria, quam nos fasinam dicimus: licet alioqui impropriam investituram semper sequi soleat & debeat corporalis rei apprehensio; aut, si sit res incorporalis, denarii traditio, veluti in annuis redditibus. Nam nisi propriam investituram plus esse dicamus quam ritum, nihil differet ab impropria, quæ & ipsa ritus quidam est & solennitas; & sic utrumque membrum divisionis confundemus. Itaque si actus incipiat ab investitura propria, sufficit (ut hi volunt) illa (si dominus possessionem habeat) pro possessione. Quod si actus incipiat ab investitura impropria, adhuc missio in vacuum possessionem desideratur. Præterea ex jure Feudali certum est, in impropria investitura semper sacramentum fidelitatis præcedere debere traditionem possessionis (f), at contra in investitura propria: nam dominus omnia pro parte adimplere debet, antequam sacramentum a vassallo exigat. Hoc autem inter dominum & vassallum in feudi constitutione servabatur, ut primò de conditione feudi transigeretur; postea vassallus sacramentum præstabat, cum in possessionem inducebatur, more Romanæ militiæ: nam primò milites nomina profitebantur, tum in centurias & numeros referebantur; tertio sacramentum dicebant, & militari cingulo donabantur, quod cingulum apud Romanos symbolum erat militaris dignitatis & honoris.

10. Hujus etiam propriæ & impropriæ investituræ exempla apud nos habemus; propriæ, cum dominus, aut ab eo potestatem habens, possessionem tradit. Impropriæ

Z z 2

priæ

(a) l. 74. ff. de contrah. empr. & l. 1. § 21. ff. de acquir. vel amit. possess. (b) l. 3. § 19. ibid. & l. 62. pr. ff. de evictioibus. (c) 2 F. 2. pr. (d) 2 F. 7. § 1. & 26. § 5. ibi, Si facta. (e) 2 F. 2. Vid. § 15. (f) 2 F. 7. § 1.

pria exemplum vulgatissimum, in resignationibus, quæ fiunt in manus dominorum superiorum, in favorem vel ipsius vassalli, vel alterius: vassallus enim, in præsentia domini constitutus, feudum in ejus manus resignat, dominusque resignanti, vel cuivis alii, in cujus favorem resignatio facta est, idem feudum per baculi aut hastæ traditionem concedit, sed extra locum feudi. Itaque hæc traditio impropria est, nec transfert dominium in accipientem, nec dat jus in re, licet dominus ad traditionem compellatur, & vassallum in vacuum possessionem inducere; quo factò vassallus jus in re habere, & pro domino esse incipit: & ut verbo dicam, hæc impropria investitura quodammodo feudum constituit, sed non consummat, neque perficit. Quòd autem dominum ad inducendum vassallum in vacuum possessionem teneri diximus, ita intelligendum est, si dominus possessionem apud se habeat: nam si alius jam possideat & ipse dominus rei tradendæ facultatem non habeat, litis estimationem præstando liberatur.

II. Explicatâ jam differentiâ inter propriam & impropriam investituram, accedo ad posterioris sententiæ auctores, qui investituram eandem esse volunt cum nostra *fasina*, sive traditione possessionis (a): & sane textum sibi faventem habent, nam ait Obertus in definitione investituræ propriæ, *Investitura possessio est* (b), quo, quid dici potest clarius. Eguinarius Baro, vir magni nominis, *investituram* Latinis dici vult, quam Galli *fasinam*, & *possessionem* sive *apprehensionem actualem* & *realem* vocant, & postea, quid *investitus* sit Gallicè reddens, *VESTU ET SAISY DU FIEF* interpretatur. Silemannus, Feudista nobilis, investituram, quam Galli *fasinam* vocant, vult esse. In eadem opinione est Caccialupus & plerique celebres Feudistæ. Præterea cum in libris frequentes occurrant hæc phrasæ, *Feudum investiturâ acquiri*, *Per investituram feudum constitui*, quorsum hæc, nisi investitura esset possessio, cum per solam traditionem possessionis feudum acquiratur, & in esse (ut aiunt) producat? Itaque cum hi posteriores textum pro se habeant, & suis rationibus etiam nitantur, quas longum esset recensere, ne inferiores adversariis videantur, eorum objectiones alterâ distinctione eludunt.

12. Nam ubicunque investitura à possessione in jure distinguitur (c), ibi impropriam investituram intelligi volunt; quasi ea sola non sit possessio: aliquando, si propius urgeantur, etiam propriam investituram à possessione distinguunt, ut alia sit possessio, alia traditio possessionis; ut possessionis nomen ad civilem possessionem accommodetur, qualis est possessio quâ fructus & utilitates feudi investitus capere potest, & pro eis agere; & quoscunque possessores feudi corporales judicio convenire. Aliam esse traditionem possessionis, sive corporalem possessionem volunt, quando investito realiter ita res sive feudum traditur, ut suo corpore possideat, quomodo vel ipse dominus, vel ejus coloni prius possidebant. Alii, ut suam opinionem tueantur, possessionem civilem à vacua distinguunt, ut dominus investito vacuum possessionem tradere teneatur; licet per investituram possessor ante dici vassallus poterat (quoad jus fructuum percipiendorum,) sed civilis tantum. At quæ de pœnitentia domini traduntur (d), si sine investitura possessionem tradat (cum pœnitere non possit post investituram, si in possessionem inducat;) hæc de investitura impropria intelligunt, ut ea alia sit à possessione. Idem de prima possessionis traditione, ex duabus investituris: nam duas has investturas improprias interpretantur. Denique, quòd objiciebatur, unum in feudo investiri posse, altero illud possidente & fruente; hoc jas singulare putant, per consensum vassalli prioris patientis & volentis; qui licet animo & corpore possideat, tamen ex ejus consensu novus vassallus in possessionem civilem induci potest, eodem modo quo dominus rei commodatæ aut depositæ possessionem adhuc retinet. Ex usu nostro fortis exemplum adducam. Ususfructus apud unum esse potest, feudi proprietas apud alium novum vassallum, qui & ipse aliquo modo possessor videtur, cum usufructuarius ei & ejus nomine possideat. Has itaque inter se planè contrarias opiniones, quarum utraque acerrimos & doctissimos assertores habet, qui conciliare posse se putabit,

(a) Vid. § 8. (b) 2 F. 2. (c) Ut 2 F. 26. vers. Si facta. (d) § 5. n. 2.

putabit, multum sibi fortasse videbitur arrogare; sed ex nostris moribus, & majorum nostrorum observatione, quaestio fortasse illustrabitur.

13. A principio nulla erat investitura nisi propria, dominusque in locum feudi veniens, vassallum praesentem super ipso solo fundi, praesentibus Paribus curiae, investiebat, possessionemque, qualem dominus habebat, ipsi tradebat; adeo ut si dominus corpore non possidebat, sed fructus tantum colligere solitus erat, talem possessionem vassallo tum tradebat, vacuam postea ab ipsis colonis praestiturus. Talis apud nos est illa investitura, quam *propriis manibus* dicimus (*a*), cum dominus propriis manibus vassallum investit; nisi quod tum major solennitas adhibebatur, nempe praesentia Parium curiae, quae non levem auctoritatem investiturae praebat; dominusque postea Breve testatum, vassallo requirente, reddere tenebatur, quo se illam investituram praebuisse testificabatur (*b*). Itaque omnes nostrae fasinae, quae propriis manibus dominorum fiunt, propter militaria servitia praesumuntur concedi, & naturam feudi recti sive proprii sequi; Wardamque & Relevium, cum heredis maritacione domino debent, dominusque adhuc apud nos chartam in ea forma redditionis praestare cogitur.

14. Sed plerumque quoties hoc genus fasinae traditur apud nos, si conjunctae personae tradatur, vel praesumitur simulata & in fraudem alterius, vel dominus ex ea de evictione non tenetur: hoc fortasse, quia solennitas illa Parium abest, quae ad omnem suspicionem simulationis tollendam sufficere poterat; & nihil de evictione cautum. Itaque haec erat propria illa investitura, quam antiqui illi in feudis constituendis utebantur, super solo fundi, & in praesentia Parium; & hanc investituram esse possessionem nemo sanus negabit. Proxima huic erat investitura, si dominus, in tuo territorio, sive districtu (ut ita loquar,) rem feudalem oculis spectans & notans, vassallo in praesentia Parium (qui fere semper adhibebantur) dicat se ejus feudi, quod oculis spectat, & digito demonstrat, investituram ei facere, & ut in possessionem ejus mox eat, imperet, vassallusque, domini jussu, possessionem apprehendat: nam hanc etiam investituram propriam plerique Feudistae volunt (nonnullis tamen aliud sentientibus,) licet super ipso solo non fiat. At in hac facti specie, si quis eam diligentius perpendat, omnino non extra locum feudi fieri videbitur: nam cum feuda antiquitus concedentis patrimonii pars erant, ejusdem cum patrimonio reliquo districtus & jurisdictionis sint necesse est, & continenter cum eo patrimonio cohaerere cujus pars sunt: & proinde in eodem loco credebant esse priores. Itaque non omnino extra solum ipsum erat dominus, qui coram Paribus curiae, locum denotando, vassallum in eo se investire dicat, jubeatque in praesentem possessionem ire; & non immerito, quia super ipso solo, saltem sub eodem districtu, constitutus dominus, investituram propriam his duobus casibus videtur concedere.

15. Sic igitur ex jure Feudali maxima Feudistarum pars definit rem totam, ut si investitura haec fiat cum rei traditione, propria sit; si sine traditione, impropria sive abusiva dicatur. Propria est, in ipsam vacuam possessionem inductio; abusiva vero, cessio quaedam facta a domino, non super ipso fundo, sed alibi, & extra terminos ipsius feudi, & dato aliquo symbolo corporeo, dominoque dicente, se, per illud symbolum, investituram ei de tali feudo facere; quo tradito, vassallus feudum, si vacua sit ejus possessio, ingredi potest. Propria autem investitura aliquando neque symboli traditionem requirit; veluti si dominus praesentibus Paribus jusserit possessionem feudi vassallum ingredi: extra praesentiam Parium non rite fiebat haec jussio. Praesumitur autem traditio symboli, quoties in investitura exprimitur, illam signo corporeo affectam, quod nos *signari sigillo proprio*, sive *armorum*, dicimus. Alii impropriam a propria hoc discrimine etiam notant (*c*), ut, si actus a propria investitura incipiat, videatur rei possessio concessa; si ab impropria, tunc ut sequatur possessionis traditio expressa necessarium est. Concludamus ergo investituram propriam traditionem possessionis esse, in loco ubi feudum situm est; aut saltem domini oculis subjectum.

(a) De qua vid. D. 7. § 5. (b) 1 F. 2. § 1. & 1 F. 4. pr. (c) Vid. § 9.

16. *Chartam* autem nihil aliud esse constat, nisi *Breve* illud *testatum* (a), quod a veteribus usurpabatur, cum dominus requisitus, ut quod publicè fecerat, testari, seu testatum posteris relinquere vellet, illud in membrana seu charta conscribebat, cui etiam Pares curiæ subscribere soliti, cum fides hominum labascere cœperat (b) : nam antea neque Brevi hoc testato, neque scripturâ utebantur ; tanta in Paribus curtis fides & auctoritas erat. Investituræ improprie origo tamen posterior erat : nam cum domini vassallis gratificari cuperent, eorumque opem & operam extra suum districtum sensissent, & negotiis suis occupati præsentis in locum feudi venire non possent, idè investituram extra solum feudi per Breve testatum faciebant vassallis, Ballivisque sui districtus sive territorii mandabant, ut quamprimum vassallum, investitum à se, in ipsum solum seu possessionem soli inducant, cum ipsi huic negotio superesse non possent : & inde *Ballivi* dicti, à voce Gallica *ballier*. Itaque talis investitura meritò impropria dicebatur, cum super solo feudi non fieret : neque cum possessione eadem est, sed diversa ab ea. Et quoniam hæc Brevia testata frequentari cœperant, ut ad memoriam conservandam visa aptiora, factum est, ut plerique potius Breve testatum mallent, i. e. investituram impropriam, cum traditione possessionis subsequente, quàm investituram propriam. Hujus nostræ observationis exempla adhuc habemus apud nos ; neque enim omnia antiquitatis vestigia adhuc exoleverunt : nam in limitaneis regni partibus, & inter montanos, nostro ævo, propriam investituram retinebant, cum dominus in loco feudi constitutus, vel lapide, vel fasce graminis, vel baculo, possessionem tradebat sine scripto, præsentibus tantum ejusdem Baroniæ, sive domini, si non Paribus, saltem accolis. In locis mediterraneis, his quingentis annis elapsis, Breve testatum, quod nos *Chartam* dicimus, soliti sunt vassalli à dominis suis accipere, quo se investisse vassallum, eique jus & possessionem tribuisse, domini significabant ; quæ meritiò *Brevia testata* dici poterant : nam si quis antiquarum familiarum monumenta excusserit, brevissimas chartas has, compendiosamque earum formam reperiet.

17. Processu temporis factum est, cum plerique suæ securitati quàm diligentissimè consultam vellent, ut investitura impropria frequentior esset quàm propria : neque enim Parium contenti præsentia, quorum præsentia per ipsos probari poterat, aut fortè quia eorum præsentia non semper facilis erat ; scripta etiam requirebant sine solennitate Parium, ubi testes quicumque sufficiebant, licet Pares non essent. Itaque Breve testatum à domino exigebant, & præter illud, mandatum scriptum ad Ballivum pro fasina tradenda, nos *Præceptum fasinae* dicimus, & præterea ut ipsa traditio possessionis publico instrumento significaretur : & sic actum illum investituræ, antea unicum, in duas aut tres partes dividebant : in *Breve testatum*, quàm chartam dicimus ; in mandatum, sive *præceptum fasinae* ; & in *traditionem possessionis* : cum tamen hæc omnia tria unicam tantum investituram constituent. Apud nos inter veterum familiarum monumenta pauca præcepta, pauca fasinarum instrumenta reperiuntur ; contenti enim illi erant Brevi illo simplicique testato.

18. Creditur Jacobus I. laudatissimas Princeps, cum ab Anglis captus ibi aliquot annos transgisset, eorumque mores & instituta probè didicisset, magnò postea redemptus, ad suos rediens, secum & ordinem Cancellariæ, & fasinarum usum, quem in Anglia acceperat, ad nos primus traduxisse. Sed adhuc fasinarum non erant instrumenta ; majores enim nostri solebant has fasinas sigillo Vicecomitis sive officarii dantis extra burgum tantum munire, & eo sigillo, Brevi testato affixo, fasinam datam probare. Intra burgum sigillo Ballivi dantis contenti erant. Sed posteriores, ut magis sibi caverent, fasinas has in publicam instrumenti formam redigi voluerunt. Inde instrumentorum in fasinis testificandis usus receptus, multumque ex illa propriæ investituræ forma ademptum. Nam licet ab initio præsens inductio domini in possessionem sufficiebat, tamen posteriores investituram impropriam maluerunt ; quia Breve testatum, cum mandato ad Ballivum, & publico fasinae instrumento, ad perpetuam rei gestæ confirmationem potius conducere videbatur : dumque uni detra-

hunt,

(a) Vid. D. 17. § 25. (b) r F. 2. § 1. r F. 3. 4. pr. §. 1. 3. & 5. 2 F. 32.

hunc, ut alteri addant, ita in diversa distraxerunt, ut penè separata jam jura sint, nempe charta & fasina. Ex charta, sola personalis actio competit (a), si tradita fuerit; neque tamen semper, cum sit pactum tantum nudum, quod ad actionem producendam non sufficit: & ita Senatus aliquando censuit. Ex fasina nascitur realis actio, si mandato domini traditam constet: cum tamen utraque unam investituram, unicum (ut loqui solemus) *Infeofamentum*, constituant. Charta enim per se non videtur actus perfectus, cum ejus robur & effectus adhuc pendeat, donec fasina sequatur: neque fasina per se investitura dici potest, cum neque modum tenendi, neque pro quibus servitiis (quæ in omni investitura necessario exprimenda antè diximus) exprimat. Et licet hæc à Notario aliquando inferantur, non tamen Notario de his referenti credendum, nisi etiam charta adsit (b): iniquum enim esset, alii quàm domino qui disposuerat, de conditionibus investituræ credi. Itaque majorum nostrorum tempore, vassallus suo periculo chartam custodire tenebatur, & domino exhibitionem poscenti producere (c); ejusque amissionem feudi amissio sequebatur. Neque minus periculum erat in fasinae amissione. Proinde, secundum mores nostros, charta & fasina unicum tantum investituram, & unicum infeofamentum constituunt; ut interrogatio & responsio, unicum tantum stipulationem: & renunciatio ex renunciantis factò & superioris acceptatione constat, unumque actum facit. Et sic diversissimæ illæ & juris Feudalis & Feudistarum opiniones facillè conciliabuntur; & unde noster usus emanaverit apparebit, qui investituram impropriam maluit cum possessionis traditione, quàm propriam.

19. Sed, ut ad ea quæ in jure traduntur de investitura redeamus, si investitura hæc fiat cum rei traditione, propria est; si sine traditione, dicitur impropria sive abusiva (d). Propria in ipsam feudi vacui possessionem est inductio; abusiva verò est cessio quædam facta à domino, non super ipso fundo, sed alibi & extra fundum, dato aliquo symbolo corporeo, dominoque dicente, se per illud symbolum investituram ei de tali fundo facere: quo symbolo tradito vassallus feudum, si vacua sit ejus possessio, ingredi potest (e). Præsumitur autem traditio symboli, quoties in investitura exprimitur, illam signo corporeo affectam, ut plerique volunt. Propria autem aliquando nec symboli traditionem requirit, si dominus jusserit ut vassallus in rei possessionem ingrediatur, modò id coram Paribus fiat (f). Breviter, si actus incipiat à propria investitura, videtur rei traditæ possessio concessa; si actus incipiat ab impropria, tunc & possessionis etiam traditio necessaria est (g). Hæc de investitura propria & impropria, latius fortasse quàm par esset, exposuimus, partim ut Feuditas inter se conciliarem, partim ut jus Feudale ad nostrum usum forenses aptemus.

20. Sed quid de investitura jurium dicemus? nam hæc tradi corporali aliquo symbolo non possunt, veluti si quis Guardus, Castaldus, aut Ballivus, aut actor perpetuus constituatur: sed in his, cum titulo, patientia domini uti & frui finentis pro traditione est. Apud nos tamen & in his alicujus symboli traditio in usu est: nam si jurisdictionis feudum detur, accipiens in curtem inducitur, in sede judicis confidere jubetur, & liber ei actorum traditur; sacramentumque præstat, se fideliter eâ jurisdictione usurum. Sic in Guardo, Castaldo, aut Constabulario castri, fores prius clausæ aperiuntur, & Constabularius introducitur, clavesque ei traduntur. Sic in servitutibus constituendis: veluti si annuus reditus ædibus aut agro imponatur, denarii fit traditio; & sic de aliis.

21. Investitura autem hæc de re propria fieri debet, ut antea monui (h), vel saltem de feudo non ab alio possessò: de re autem aliena, vel feudo ab alio possessò, purè facta investitura non valet (i), adeò ut non convalescat ex post-facto (k): veluti si vassallus ille, de cujus feudo investitura facta est, decesserit, & feudum jam

A a a 2

domino

(a) Vid. D. 4. § 20. (b) Vel 40 elapsi sint anni, ut statuitur cap. 214. Park. 14. Jac. VI. (c) Cap. 25. Quon. attach. stat. 36. Rob. III. cap. 9. Parl. 1. Jac. I. & cap. 262. Parl. 15. Jac. VI. (d) 2 F. 2. (e) Et si non sit vacua, cogendus est dominus ad tradendum, 2 F. 7. § 1. & 1 F. 4. pr. 2 F. 26. § 5. vers. Si facta. (f) 2 F. 33. pr. (g) Schon. lib. 1. disp. 5. thes. 25. (h) Lib. 1. D. 15. § 30. Vid. etiam infra D. 5. § 11. (i) 1 F. 9. 2 F. 35. (k) l. 29. de R. J.

domino sit apertum, licet in eum jam casum pervenerit, à quo incipere potuit: quod & apud vicinos nostros receptum est; licet, apud nos, aliter Senatus censuit, in causa Joannis Furd Advocati contra Dominum de Fedderet. Si tamen quis ita investituram de re aliena concipiat, *si mea erit*, aut *cum mea erit*, valere investituram plerique putant, nec dominum pendente conditione posse poenitere (a). Idem a multis creditur in speciali investitura, ita ut, si investitura de feudo Titii constituatur, si ille moriatur sine heredibus, investitura valeat, quamvis sit de re aliena. Semper autem, post investituram factam, dominus possessionem tradere cogitur. Idem in domini successore: nam & is non minus quam decessor tenetur (b); nisi in his feudis, in quibus dominus est vel Princeps ex electione, vel Ecclesiastica persona, & hi ante possessionem traditam moriantur (c). Alii aliud observandum putant; ut in his & in aliis omnibus, ubi dominus ex electione succedit, successor non teneatur tradere possessionem, quam vassallus ante obitum prædecessoris sui nondum obtinuerat. Hinc puto emanasse, quod apud nos in usu est frequenti, si Prælatus vel Ecclesiastica persona chartam vel assedationem fecerit, & ante apprehensam possessionem mortuus fuerit, ut actus non valeat: nam hi qui ex electione succedunt, in numero tantum administratorum censentur. Sic, si ante traditionem feudum publicatum fuerit: nam fiscus tum tradere possessionem non tenetur.

22. Sed sanè celebris est illa controversia inter Feudistas, & in utramque partem exagitata, si poeniteat dominum post investituram, antequam possessionem transferat, utrum liberetur præstando quod interest, an non (d)? Sed concludunt Feudistæ, non liberari post investituram factam, sed compellendum tradere possessionem (e); licet communiter qui promittit solvere, interesse præstando liberetur (f). Bartolus in hac quæstione distinctione utitur, quæ communiter etiam recipitur, nec ab usu nostro est aliena; nempe, si venditor aut promissor habeat tradendi facultatem, ad tradendum simpliciter esse cogendum; si non habeat, præstando quod interest, simul cum actionibus, si quas habeat, liberari. Sed, quod de tradenda possessione diximus, dominum eam tradere cogendum, in novo feudo tantum locum habet, cum dominus adhuc possidet; non in paterno, sive antiquo, in quo, licet vassallus renovationem investituræ petierit à domino, & etiam impetraverit, si tamen tempore renovationis possessionem non habuit dominus, eam præstare non cogitur: debet enim vassallus possessionem semel quæsitam tenaciter retinere, alioqui renovatio veteris feudi, ad possessionem, si nullam habet, non ei proderit. Effectus autem hujus investituræ est, ut feudum constituat, licet ad possessionem minus conferat: neque enim aliter jus feudi constituitur, aut vassallus illud acquirit, etiam si jubente domino prædii possessionem teneat, nomine feudi: non enim nisi ex traditione symboli & investiturâ utile feudi dominium consequitur, nec nisi coram Paribus iustus ille domini interveniat, ut in possessionem vassallus eat.

23. Hæc autem investitura, de qua nunc loquimur, sine testium solennitate fieri aut probari non potest: neque etiam Breve testatum ad probationem sufficiet (g); actus enim est legitimus, qui ex certo ritu constat, sine cujus solennitatis observatione actus vitatur: nam solennitas illa est quasi forma (h). Neque tamen quicumque testes, in hac investituræ probatione, ex jure sufficiunt; sed Pares debent esse curtis, alioqui actus non valebit.

24. Et quoniam in *Pares* & *Curtem* incidimus, de harum vocum significatione aliquid fortè quis requiret. Et primò de *Curte*. Sane in jure hæc vox *palatium* sive *prætorium* Domini significat, & pro eo loco sumitur, ubi jus sive districtus exercetur, quia in suis palatiis sive prætoriis solebant domini, aut eorum Ballivi, suas curias exercere: fortasse à *cohorte* deducta; nam scribit Cicero Verrem, ex *cohorte* sua iudices dare solitum: quod idem est ac si dixisset, Verrem solitum ex familiaribus sive domesticis suis iudices dare. *Pares* enim curiæ, sive *curtis*, iidem sunt, qui convassalli,

(a) Nec incommodè huc transferri possunt quæ de pignore rei alienæ dicuntur, l. 16. § 1 & 7. & l. 15. ff. de pign. & hypoth. & l. 20. ff. de pignorat. action. (b) 2 F. 7. § 1. 2 F. 26. § 5. vers. Si facta. (c) 1 F. 3 & 25. 2 F. 26. § 2. & 2 F. 35. (d) Vid. § 5. n. 2. & § 12. (e) 2 F. 26. § 5. vers. Si facta. (f) l. 72. ff. de V. O. (g) 2 F. 32. (h) 1 F. 26. 2 F. 33 & 34.

& Pares illius domus : neque Pares à patribus nomen accipiunt, ut neque curtis à curia, quæ augusta & sacrosancta apud Romanos erat publici consilii sedes, & caput imperii (a). Itaque Pares curiæ esse debent, coram quibus fit investitura : ita enim res testatior fit, neque sine eis actus valebit (b). Neque Pares dicuntur, quòd domino sint pares, sed quòd pares sint inter se, & convassalli ejusdem curiæ. Eadem ratione Pares Regis Franciæ dicuntur, non quia pares sint Principi, sed quia pares inter se. Itaque hi Pares adhibendi sunt, non tantum ad probationem facti, sed etiam ad substantiam sive essentiam investituræ, adeò ut sine Parium præsentia non videatur investitura (c). Ratio est, ne quid falsitatis ab extraneis in perniciem domini (quæ suspicio in Paribus cessat) excogitetur (d); & ut sciant Pares suos convassallos, quorum mutuâ operâ, mutuo consilio uti possint. Si fortè hi Pares curiæ absint, ut investitura valeat, expectandum est donec redierint, & præsentès esse possint. Si non sint Pares curiæ, veluti si tam tenue sit feudum; ut nullos Pares habeat, omnes extranei admittuntur in testes (e); & debent omnes esse liberi, nam servis testimonii dictio nulla est. Sane ex jure, majoris roboris & efficaciam est investitura, quæ coram convassallis & Paribus curtis fit, etiam sine scriptura, quam quæ in eorum non fit præsentia, licet scriptura intercesserit : Scriptura enim, ut ait Caius, non ut quis melius obligetur introducta est, sed ut obligatio facilius probetur; nec minus valet quòd actum, licet scriptura non interveniat, quam si fiat de iis scriptura; nisi in casibus in jure exceptis (f). Bartolus etiam controversum inter Doctores ait; utrum scriptura in jure Emphyteutico sit necessaria (g). Hæc ideo, quia vir doctissimus, & in jure nostro exercitissimus, Dominus Joannes Scharpius, hoc argumento juris Feudalis auctoritatem elevare tendebat, quòd in re hereditaria probationem per testes admitteret, cum jus scripturam exigeret. Sed animadvertere debuit; hæc feuda militaria fuisse præmia militiæ, & ab hominibus militaribus fieri, apud quos; ut literæ ab initio incognitæ erant, sic sub suæ cohortis sive curtis testimonio omnia fiebant, & in jure Civili, licet in testamentis scriptura requirebatur, non tamen in militari testamento; militibus enim permissum, quoquo modo possent aut vellent, in expeditionibus, sive scripto, sive symbolo, sive in arena, sive in suo clypeo testari : maturescente verò feudorum tempore, etiam scriptura introducta est, & ab omnibus ferè gentibus usurpata; quo jure & nos hodie utimur.

25. Sed; ut ad institutum redeamus, licet investitura à præsentia Parium videatur habere auctoritatem, tamen si dominus Pares curiæ non habuerit; & coram honestis testibus jufferit vassallum ingredi fundum, quem fortè ante oculos ei ostenderit; aut si claves ædium; aut horreorum, aut si evidencias & instrumenta (ut loqui solemus) fundi ei tradiderit, multi veram putant esse investituram & propriam : alii tamen impropriam esse volunt. Quòd si impropriam dicamus, illud necessariò sequetur, etiam ex impropria investitura dominium transferri; quòd communiter non recipitur. Cui & illud simile est, si dominus rursus à vassallo feudum conduxerit pro mercede annua : nam per hunc & similes contractus dominus fateri videtur, utile dominium apud vassallum esse, non aliter conducturus, nisi vassallum jus locandi habere sciret. In hoc casu Feudistæ, si non propriam, saltem impropriam investituram constituunt. Et hæc omnia testibus, i. e. Paribus curiæ, possunt probari : nonnunquam tamen, quòd magis mirandum, & sine testibus feudum probatur, & etiam tollitur : nam si testes deficiant, & dominus in possessione sit, vassallusque petat, neque probationes deducere potest, juramento domini res deciditur (h). Si verò vassallus in possessione fuerit, ejus juramento in feudi acquisitione ex jure stabitur.

26. Ex usu tamen nostro, neque per testes, neque per sacramentum vassalli, licet sit in possessione, neque domini; si is, cum petat vassallus, possideat, investitura probatur, nisi scripta aliquo casu interierint : nam eo casu vassallus, aut, qui super eo scripto aut instrumento intentionem aut exceptionem fundat, scripti tenorem, & amissionis casum fortuitum probabit, & sic scriptum ex auctoritate Senatûs restitui curabit.

B b b

(a) Cicero pro Milone. (b) 2 F. 2. (c) 2 F. 32. (d) 2 F. 58. § 2. in fine. (e) 2 F. 33. (f) l. 4. in fine. ff. de fide instrumentorum, & l. 4. in fine, ff. de pignoribus & hypoth. & ibi Glossi. (g) Bartolus super l. 1. C. de jure Emphyteutico. (h) 2 F. 58. § ult. ibi, Cum datur domino.

curabit. Sed hoc specialem tractatum per se requirit, nam in hac materia propter circumstantias sæpe variatum vidi. Itaque apud nos nulla est investitura, nisi cujus testimonium in scriptis existat.

27. In his investituris semper tenor inspiciendus & considerandus : si plures sint, unaque ex aliis pendeat, aut ad illam referatur, antiquioris sive primæ investituræ semper ratio est habenda ; quod illa continet, observandum (a), nisi ex post-facto quid sit detractum aut immutatum contrario & speciali pacto (b). Neque tamen hoc speciale pactum jus primæ investituræ tollit aut perimit, aut ejus substantiæ aut tenori ullum præjudicium adfert, aut jus ab ea habentes lædit, nisi vassallus primam sive antiquam investituram refutaverit, spe novæ investituræ consequendæ, in qua nova investitura mutatio illa per pactum expressè contineatur : veluti, si stante primâ investiturâ, ut heredes tam masculi quàm foeminae succedant, paciscantur dominus & vassallus, ut heredes tantum masculi succedant, & investitura nova à domino sequatur : non tamen à prima investitura videtur recessum, nec heredi foeminae præjudicium ullum fit, quin possit ex ejus tenore succedere, nisi vassallus, dum in feudo esset, priorem investituram in manibus domini refutaverit, ut novam investituram accipiat, qua masculi soli admittuntur ad successionem : neque enim sufficit, novam investituram post primam accepisse, nam adhuc stabit prima, nisi vassallus eam refutaverit, spe hujus novæ investituræ. Unde, nisi fallor, apud nos emanavit illud, ut nisi pactum, per quod substantia vel investituræ vel reversionis dicitur mutata, sit in corpore investituræ aut reversionis specialiter comprehensum, nihil operetur, neque effectum habeat ; sed in hoc posteriore pacto, vel novâ investitura per refutationem prioris, vel novo pacto de retrovendendo, sublata primâ reversione, opus sit.

28. Et hæc de investitura propria & impropria, quid sint, & quomodo probari possint. Is etiam solus apud nos feudi constituendi modus est ; licet etiam sint, qui putant feudum constitui posse ex judicis sententia, cum de feudo controversia esset inter dominum & vassallum, judexque pronunciaverit rem esse feudalem. Et hunc tertium fuisse modum feudi acquirendi in principio hujus capituli diximus ; nempe, si controversiâ orrâ, & (ut nos dicere solemus) in foro contentioso, judex rem esse feudalem pronunciaverit, quæ fortè fuerat allodialis, & hoc propter auctoritatem rei judicatæ, quæ in jure pro veritate habetur (c) : ita tamen ut non longius hæc constitutio duret, quam res judicata suo in robore permanet.

29. Quæri autem solet, si duobus investitura facta sit, utrum qui priorem investituram acceperit, an qui priorem possessionem nactus fuerit, sit præferendus, ita ut investituram à possessione distinguamus. Sed profectò semper potiores sunt ejus partes, cui res primò est tradita, etiamsi investitura sit tantum impropria : nam in jure *emptionibus & stipulationibus dominia rerum non acquiruntur, sed traditionibus & usucapionibus* (d). Et ubi duo requiruntur ad actus consummationem, titulus & traditio, ille potior est, in quo hæc duo simul prius concurrunt (e). Itaque cui prior traditio facta est, is in feudo præferetur : quod in usu nostro receptum est, ut posterior titulus cum priore traditione, priori titulo, sed posteriori traditioni præferatur. Usque adèd hoc ex usu & ex jure nostro constat, ut si secundo investito traditio prior facta sit, cum clausula *salvo jure primi*, tamen secundo investitus præferetur primò ; nam is, cum nullum jus reale habeat, sed tantum domini obligationem de feudo tradendo, illa obligatio salva ei manet, nec ei in ea præjudicium ullum fit, & nihil ei abest : nisi forte hæc traditio prima ex futuro eventu adhuc pendeat ; veluti cum dispositiones, quas chartas dicimus, de domino superiore tenendæ fiunt, & non de ipso concedente. Nam eo casu, quia domini fit mutatio, domini adhuc consensus non impetratus, priorem investituram cum subsequente traditione suspendit, & facit conditionalem, ac si ea conditio expressa, *si dominus superior consenserit* : & ex defectu consensûs hujus superioris domini, in posteriore investitura,

(a) Vid. D. 12. § 2. & 9. (b) Arg. 1 F. 14. § 2. ibi, Nisi pactum fuerit investitura. 2 F. 2. § 2. & 2 F. 18. ibi, Propter tenorem investituræ. (c) l. 25. ff. de statu hom. & l. 207. de R. J. (d) l. 20. C. de pactis. (e) l. 15. C. de rei vindicat.

vestitura, & priore fasina, prior traditio nihil operatur; saltem ea prævalebit, quæ prior novi domini consensu confirmatur, prima enim perfecta & absoluta dici potest. Id enim in jure dicitur perfectum, cui nihil deest (*a*), nihil autem actum putat Divus Marcus, quamdiu aliquid superest agendum: ita cum superioris ratificantis consensus deficit, nihil actum ex traditione priore credimus. Sic si generaliter duobus fiat investitura, de feudo vassalli, in casum mortis, i. e. si duobus à domino investitura generalis fiat, ut feudum primi vassalli, qui moriturus est, accipiat, feudo postea aperto per decessum vassalli, prior possidens præferetur; alioqui, qui primus investituram accepit. Hæc ita locum habent, quando uterque est generaliter investitus: quòd si prior investitus generaliter fuerit, de feudo incerto postea aperiundo, & posterior de feudo certo, puta vel Titii vel Sempronii, eo aperto præferendus est posterior.

30. Sed, ut ad jus redeamus, ita præferendus is, cui facta traditio fuerit, licet titulo posterior, ut tamen hic prior titulo, & posterior possessione, actionem contra dominum habeat ad interesse, & omnem causam sive litis æstimationem (*b*). Si vero incertum sit, quis in possessione prior, vel si neutri adhuc sit tradita possessio, prior titulus est præferendus. Feudistæ tamen, & præcipuè Zasius, aliud in Principe volunt; cujus prima voluntas declarata, etiam si traditio non sequatur, sufficere creditur. Itaque in facto vidimus, ex nuda Regis investitura, sine possessionis traditione, jus plenum constitui posse, illamque investituram sufficisse in actione rescissoria inter Elizabetham Reidheuch & Sibyllam Drummond, 20. Februarii, anno 1568. In qua opinione est etiam Baldus (*c*). Et sane Princeps naturaliter & ex jure gentium ex contractu obligatur, fidesque in eo maximè spectanda est, etiam si traditio non subsequatur. Idem plerique putant in Clerico, nam in eo genere hominum, ob religionem, fides magis exigitur. In jure tamen nostro idem juris puto esse in Principe, quod in privato, nempe ex duabus investituris, eum, qui priorem traditionem nactus est, præferendum; nam Principis facilitas importunitati postulantium sæpe est obnoxia: neque distinctio hæc habetur in jure aut aliquo textu, itaque neque nos debemus distinguere, præcipuè cum in feudi constitutione duo requirantur, titulus & traditio, & in quo hæc duo primò inveniuntur, indistinctè sit præferendus, tam in eo feudo quod à Principe proficiscitur, quàm quod à privato: in qua opinione est etiam Schonerus (*d*).

31. Et breviter, in acquisitione feudi hæc series est servanda, ut præcedat contractus de feudo disponendo, mox sequatur investitura, tertio fidelitatis præstatio, quarto missio in vacuam possessionem (*e*). Sed in jure Canonico, quod nostro proprius est, sic se habent; titulus, investitura, & traditio possessionis in feudis; quemadmodum in beneficiis præsentatio, collatio, & institutio, ut præsentatio sit pro titulo, collatio pro investitura, ut ante (*f*) monui, cum sigillum domini dispositioni apponitur, quod pro traditione civili usurpatur; institutio verò pro traditione possessionis, cum, ut feudum sine fasina, sic nec beneficium sine Canonica institutione possit obtineri; & ut hæc institutio beneficii Ecclesiastici consummationem, sic traditio possessionis vacuæ feudi consummationem & perfectionem inducit.

32. Solemnitates autem, quæ investituræ à jure præscribuntur, sunt, ut fiat ad humillimam & devotam vassalli petitionem, & oblationem ejusdem ad servitium præstandum, & ut duo testes semper sint præsentés, iique masculi, non fœminæ, liberi, non servi; nam jure Feudali fœminis & servis non est testimonii dictio. Sunt qui putant investituram debere fieri, præsentē toto vassallorum collegio; sed lex non distinguit, & pluralis locutio duorum numero contenta est (*g*).

(*a*) l. 11. C. de his quibus ut indignis, &c. (*b*) l. 1. ff. de actionibus empt. & vend. (*c*) In procemio feudorum, n. 28 & 29. (*d*) lib. 1. disp. 5. ches. 30. (*e*) 2 F. 4. (*f*) D. 2. § 5. (*g*) 2 F. 3. in fine, & 32 & 99, 58. § 1.

Diegesis tertia,

De prima parte Investituræ improprie quam Chartam dicimus.

SUMMARIA.

1. Continuatio materiae à præcedenti Diegesi ad hanc, ubi de diversis partibus Investituræ improprie, quæ olim tribus constabat, hodie ad duas reducitur, Chartam sciz. & Sasinam.
2. Charta quid sit?
3. Unde nomen Chartæ?
4. Unde Membranæ, & Pergamenæ dictæ?
5. Membranis tenuioribus, aliis spissioribus omiſſis, in conficiendis chartis utendum.
6. Forma Chartæ quâ utimur, ab Anglis ad nos pervenit, Malcolmino nostro III. regnante. De vetustiorum chartarum simplicitate.
7. Duplex Chartæ forma apud Anglos. Prima per Indenturam.
8. Quid sit Indentura? & quatenus ea in usû olim & hodie apud nos? De secunda apud Anglos Chartæ forma.
9. Apud nos unica tantum forma Chartæ est, eaque quo antiquior, eo simplicior. Et est vel originaria, vel confirmationis, vel per resignationem.
10. Charta originaria, vel dispositionis, octo continere debet.
11. In eo qui concedit, Principe, vel privato, Clerico, vel Laico, major ætas requiritur. In Anglia, & Gallia, Princeps semper major reputatur, sed in quacunque ætate revocatio iis competit. Minor antiquum feudum renovare potest, sed eisdem tantum conditionibus. Post nomen Principis præfatio aliqua subjicitur.
12. In Chartis post nomen Principis sequitur narratio quædam meritorum accipientis, quæ sæpe falsæ atque ementitæ: an ea fidem faciant? Si Charta concedatur à persona Ecclesiastica, clausula salutationis nomen concedentis præcedere solet.
13. Episcopi, Archiepiscopi, & Abbates, merito in suis præfationibus taxantur. Ii nihil concedunt absque consensu sui Capituli sive Conventus. Præfationes hæc diriguntur omnibus visuris vel auditoris, & quare? In chartis quæ à pri-
- vatis conceduntur præfatio solet nomen concedentis præcedere, in Principalibus sequitur.
14. Concedentis nomen cum cognomine est exprimendum, cum designatione. Falsa non nocet. Aliquando plures sunt concedentes, alii aliud jus habentes.
15. Nomen concedentis sequitur narratio quædam, eaque diversa prout variat feudum.
16. An confessio numeratæ pecuniæ sufficienter probet pecuniam numeratam? Angli in hoc nobiscum conveniunt.
17. Clausula de servitiis.
18. De Clausulis [dedisse & concessisse, vendidisse & alienasse.] Verbum confirmasse apud Anglos magni æstimatur.
19. Accipientis nomen cum cognomine est exprimendum. Si eadem res pluribus sit disposita eorumque heredibus, singuli apud nos habent æquales partes, & in præmorientis partem heres succedit: quod secus est apud Anglos, ubi jus accrescendi in totum obtinet, qui Juncti Tenentes dicuntur; sed aliter in coheredibus: & hoc eorum jus singulare obtinet non solum in conquestibus, sed etiam in locationibus, & in omnibus obligationibus & comparationibus rerum mobilium.
20. Juncti tenentes ex jure Anglorum qui sint?
21. Feudum in cujus persona consistat, diverso modo apud Anglos & nos dignoscitur. Feudum viro & uxori, & tertio concessum, duas tantum, non tres partes efficiunt.
22. Res disposita, sive in feudum data, etiam per certa signa & suas circumstantias est designanda, sive sit urbanum, sive rusticum prædium, & si pars tantum sit, quota sit data.
23. De Clausula [totas & integras terras meas] & quid hæc voces [meus, tuus suos] importent? Totum & integrum exegerit tantum adhiberi.
24. Vox,

24. Vox illa [cum pertinentiis] an adjiciatur, an non, parum est discriminis. Quid Pertinentiarum nomine contineatur? Mole non sunt pertinentiæ, licet nomine Baronie comprehendantur.
25. Monet rursus auctor, quod in § 22. ut res ipsa suis limitibus distincta designetur.
26. Repeti censentur in sequentibus chartis omnes clausule in prima & originali contentæ. Semperque insuper in charta modus, quo in domini manus pervenerit, est exprimentus.
27. Chartæ etiam sunt quæ Warrantiæ dicuntur. Quod in hac dispositiva parte chartæ non continetur, licet alibi mentio ejus fiat, dispositum non censetur.
28. Clausula Tenoris, [i. e. tenendas & habendas] & quid ea contineatur. Si nulla heredum mentio in hac clausula, hereditarius titulus non præsumitur. At hæc regula generalis non est, sed exceptiones quasdam patitur. In domino concedente necesse non est ut ejus heredes nominentur, semper enim præsumuntur.
29. Heredum generaliter, quorumcunque, aut Talliæ, significatio; & ad quos extendatur. In Tallia voluntas disponentis in ordine servanda est. Et licet in § præcedenti dicatur in clausula tenoris limitationes heredum fieri debere, nunc tamen promiscuè, sive in clausula dispositionis, sive Tenoris, hac heredum mentione & limitatione utimur.
30. Clausule quædam in chartis quæ magis exegeticè quam necessariò apponuntur; de quibus postea, cum de jure quod vassallus ex feudo consequatur, tractabitur.
31. In Chartis etiam sunt SOCK; SACK, INFANG-THIEF, OUTFANG-THIEF, & cum mulierum merchetis: de quibus singulis. Sunt qui clausulam hanc Tenoris coarctant, alii extendunt, quæ magis exegetica, quam dispositiva sit.
32. Clausula de Reddendo adeò necessaria, ut sit de forma feudi. Redditionum apud nos multæ sunt species, de quibus singulis. In quibus Angli à nobis differebant in feudis francis, licet nunc eorum morem sequamur.
33. Redditio, quæ servitium præstat, semper præsumitur, & variè exprimitur. Clausula [pro omni alio onere] quid?
34. Redditio in feudis firmis, & emphyteusibus, est semper aliquis canon. Si in solutione defecerit vassallus, solet adjici clausula irritans. An dominus partem canonis recipiens agere possit, ut emphyteusis in commissum cadat?
35. Redditio in feudis quæ ad manum mortuam concessa sunt, est precum & suffragiorum præstatio, pro quibus dominus distringere potest. Et certo casu revocationi obnoxia sunt hæc mortificationes.
36. Ablativi absolutè positi in clausula hac redditionis, an conditionem, an dispositionem inducant? deciditur ex Bartolo.
37. De loco redditionis: aliud prioribus temporibus, aliud hodie observatur.

I. DIFFERENTIAM inter Investituram propriam & impropriam superiore Diegefi exposuimus, utque improprie usus apud nos esset frequentior, & quâ occasione id factum (a); præterea investituræ improprie partes tres fuisse, nempe Breve illud testatum, quod à domino vassallo datur (nos Breve hoc Chartam dicimus) Præceptum seu mandatum domini Ballivo suo de possessione tradenda. Tertia hujus improprie investituræ pars, est possessionis illius per Ballivum traditio, nos Sasinam dicimus. Et omnes hæ tres partes, unam tantum investituram, aut, ut ad nostrum usum forenses accommodemus, unum tantum (ut dixi (b)) efficiunt Infeofamentum. Scio Infeofamenti nomen strictius aliquando à nobis capi pro Breve illo testato; sive Charta, ut rara sunt feudalina nomina, quæ non sunt homonyma: sed communiter Infeofamentum sive investitura hæc pro toto actu conjunctim sumitur; & licet, ante quadraginta annos, tres hujus investituræ partes fuerant, Charta Præceptum, & Sasina, hodie tamen in duas contrahuntur, ut Charta etiam præceptum sasinæ contineat in fine (c): itaque de hac priore parte investituræ sive Charta dicendum.

2. Charta ergo est illud Breve testatum, tenorem investituræ, quæ à domino vassallo fit, continens per omnia; cujus tenor, ut sæpius monui, semper attendendus

C c c

(a) D. præced. § 17. (b) d. § 17. (c) Vid. infra D. 4. § 12.

us (a) : hocque ipsum Breve testatum domini, sigillo tanquam symbolo domini, antea (ut & hodie) muniebatur; non ut ipsum sigillum traderetur, cujus tamen appensio pro quadam traditione est, sed ejus imago tantum ceræ impressa a domino vassallo detur, sigillo adhuc apud dominum remanente. Nam hæc traditio sigilli eadem est cum traditione annuli, in quo domini signum insculptum erat, solito domino annulum in manu gestare, & apud se retinere : & hæc cum civili possessione quandam habet similitudinem; realis autem & propria possessio ea est, quam nos *sasinam* dicimus. In expositione *Chartæ* primò dicendum est, quæ sit ejus hodie forma, & unde nomen hoc proveniat, à quibus fiat, quæ & quot in Charta sint necessaria, & quæ sint ejus clausulæ frequentiores.

3. Quod ad nomen *Chartarum* attinet, Græca vox est *χαρτης*, & primæ inflexionis apud Græcos. Ex *Papyro* olim chartam factam & præparatam testatur Dioscorides (b); *Papyrus* enim planta erat sive arbuscula in palustribus Ægypti, ex qua papyrus conficiebatur, quaque veteres in scribendo uti solebant, ut idem ait Dioscorides; nam ex ejus frutice chartæ præparabantur, ac divisæ in pertenues & latissimas philyras, quæ eo meliores, quo frutici propinquoiores. *Philyræ* autem sunt tenuissimæ membranulæ inter corticem & arborem; & sic pro membranibus papyri vel aliarum arborum, in quibus antiquitus scribebant, Charta sumitur.

4. *Membranæ* autem idè dictæ, ab illa pellicula, quæ proxima cuti, membræ tegit: postea factum est, ut quæcunque tenues tunicæ, quæ vel arbores, aut vitulos, aut agnòs tegerent, membranæ dicerentur. Sed membranæ non eadem erant cum chartis ab initio, nam chartæ (ut dixi) ex cortice arborum erant; sic chartam ex papyro, in victoria Alexandri Magni inventam, scribit Varro.

Membranæ autem ex pellibus animalium tantum erant, & quia Pergami primùm erant repertæ, *Pergamena* dictæ: quod nomen adhuc apud nos retinent, quasi ab antiquitate nobis per manus traditum. Ptolemæus chartas primò invenit, Eumenes Rex Pergami primus membranibus & earum usus reperit, cum uterque maximas bibliothecas undique collegisset. Sed cum membranarum usus ad scribendum esset aptior, cœpit nomen *Chartæ* ad membranibus etiam extendi; quemadmodum *Papyri* nomen, à sectionibus arborum, ad linream materiam, ex qua hodie papyrus, derivatum est.

5. Apud nos hodie eam tantum *Chartam* dicimus, quæ in membranibus descripta est, solis enim membranibus in Chartis conficiendis utimur. *Virginis Chartæ* meminisse Martialis, in qua nihil unquam antea scriptum fuerat, quasi tum primò peperisse videatur ea charta, in qua antea nihil scriptum fuit. Rectius sanè fecerint; quicumque Chartarum conficiendarum curam suscipiunt, ut virginis charta & tenuissimâ utantur: frequentissimè enim fraudes nectuntur ex spissioribus membranibus majorum animalium; cum nihil facilius sit, quàm in his membranibus spissioribus quæcunque descripta sunt obliterare, retentis chirographis & sigillis, & novam formam cujuscunque rei quis velit inducere. Ad hoc credo respexisse Ulpianum (c), cum chartæ nomen referri putet tam ad novam quàm deletitiam. Hæc de nomine Chartæ: plura de *Papyro*, aut de *Charta* qui requirit, videat apud Alexandrum Aphrodisæum, Alciatum, & super omnes Plinium (d).

6. De forma Chartæ quâ hodie utimur, puto eam cum lingua & moribus Anglorum ad nos pervenisse, Malcolmo III. cognomento Canmor regnante (e). Non tamen incicias eo, & antè ejus tempora nonnullas fuisse Chartas, sed eas quidem raras, & quæ veterum simplicitatem omni ex parte profitebantur; nempe ut quæ tantum continerent, quid, cui, & quis concederet.

Simplex enim causâ concessionis exprimebatur, nempe *pro servitio*; cæteræ causæ ignorabantur; neque temporis (quod nos *Datam* vocamus) mentio facta: nulla subscriptio, vix aliquando sigillum: testes, vel ipse concedens solus, vel ejus conjux: robur dabat dens ceræ impressus: & tales esse quasdam apud magnates nostros scio.

Qui

(a) 2 F. 18. ibi, Propter tenorem investituræ. Vid. supra lib. I. D. 9. § 36. (b) Lib. I. cap. 16. (c) l. 4. ff. de honor. possess. secundum tab. (d) lib. 13. cap. 11, 12 & 13. (e) Qui regnare cœpit anno Christi 1057.

Qui exempla quærit, videat Chartam Athelstani Regis factam Paulino, de qua in primo Libro (a), & Chartam factam ab Alexandro Rege Huntero : utraque habetur apud Boetium & ejus interpretem.

7. Sed, ut ad Chartas nostras redeamus, duplex est Chartæ apud Anglos forma ; aliæ enim per Indenturam, inter duos, tres, aut plures in tertia persona concipiuntur, hoc modo, *Hæc Indenturâ facta inter Titium ab una, & Sempronium ab altera partibus, testatur, Titium dedisse, concessisse, & hæc præsentî Chartâ indentatâ confirmasse Sempronio terras de N. sub hac conditione seu provisione, &c. In cujus rei testimonium, Titius hujus indenturæ parti, apud se remanenti, suum sigillum appendit.*

8. *Indentura* autem vocatur, quod ex solida membrana, sive papyro in se per medium complicata, scissurâ factâ per medium, partes rursus explicatæ formam referant dentium in superiore quæque parte, quæ invicem debent sibi respondere, ut unius pars vacuum alterius partem suo quasi dente suppleat : nam nisi utraque pars collata conveniat, dentesque ad vacuitatem respondeant, Charta non solum suspecta, sed etiam pro falsa reputatur. Hoc genere Indenturæ majores nostri sæpissime usi sunt, sed parcius in Chartis : nunc Indenturæ nomen penè exolevit, nisi fortè apud mercatores, aut eos qui nauticam exercent, apud quos frequens adhuc est Indentura : apud alios omnia contractibus mutuis conficiuntur, & omnium contrahentium subscriptionibus confirmantur. Alia est forma apud Anglos, quæ sub prima persona concedentis concipitur, sub hac specie : *Sciant præsentis & futuri, vel, Sciant omnes Christiani, me Titium dedisse, concessisse, & hæc præsentî Chartâ confirmasse, Sempronio, terras de N. sub conditione subsequente, ut in priori forma, In cujus rei testimonium signum sive sigillum meum apposui.* Existat denique Londini liber excusus anno 1546. de formis Chartarum, quibus hodie Angli utuntur : sed quia in eorum jure nisi incidenter aliquando, & quatenus cum usu nostro conveniat, immorari non institui,

9. Ad nostros mores redeo, apud quos nulla aut rara feudi, aut Chartæ feudalis dispositio est, nisi una, & ea simplex, quodque antiquior, eò simplicior : conditiones enim, sive clausulas, quas vocamus irritantes (b), aut quæcunque aliæ inter partes convenerant, contractibus aut aliis pactis in continenti appositæ, longo post tempore inferebant. Chartæ ab iis concessæ erant liberæ, quia militares, & ob militarem operam dabantur : & post quadraginta hos annos, ut dixi (c), præteritos, etiam præceptum sive mandatum, pro fasina danda, in fine Chartæ continetur ; cum antea, præter ipsam Chartam, præceptum separatim, & per se, requireretur pro fasina apprehendenda. Chartæ autem in duplici sunt differentia, aliæ quæ *Dispositionis*, & aliæ quæ *Confirmationis* dicuntur : & illæ etiam subdividuntur in Chartas primarias (quas *originarias* vocamus) & eas quæ per resignationem alterius investiti fiunt. De illis igitur prius dicendum.

10. Charta ergo, apud nos potissimum, octo, originaria præcipuè, debet contineri ; Primò, nomen & cognomen dantis ; Secundò, nomen & cognomen accipientis ; Tertio, causam dispositionis ; Quarto, nomen rei concessæ, cum designatione fitus ; Quintò, de quo feudum teneatur ; Sextò, mercedem & servitium in quod accipiens tenetur ; Septimò, Datum, i. e. diem, mensem & annum, cum loco, & testibus ; Octavò, ut signetur manu concedentis, & ejus sigillo muniatur.

11. Quod ad *Dantem* attinet, aut ea conceditur à Principe, aut à privato ; privato, inquam, Clerico sive laico. In Principe concedente major ætas requiritur, in feudis ab initio constituendis, sive Chartis originariis : minores enim feuda concedere non possunt (d), nam revocationi obnoxia sunt, sufficitque si hæc revocatio in publicis regni comitiis fiat (e), etiam sine ulla juris declaratoria speciali ; quod in dispositionibus aliorum minorum non observatur : nam in his revocatio non sufficit, nisi & querela instituta, ejusque æquitas ante judicem probata accesserit. Neque verò refert, an in Charta à Principe concessa major ejus ætas exprimat, modò sit re-

C c c 2

vera

(a) D. 7. § 4. (b) Vid. supra lib. 1. D. 9. § 28. (c) § 1. Vid. infra D. 4. § 12. (d) l. 3. C. de integ. restit. (e) Cap. 2. Parl. 1. Jac. II. cap. 71. Parl. 9. Jac. III. &c.

vera major. In Anglia & Gallia Princeps semper major reputatur : sed in quacun-
que ætate revocatio ei competit, si quid ex patrimonio sit alienatum. At licet Prin-
ceps in minore ætate feudum constituere non possit, antiquum tamen renovare potest;
ita ut sub eisdem legibus & conditionibus, quibus prius, & non aliis, renovet (*a*).
At in eis renovationibus, quæ per resignationem alicujus vassalli fiunt, si quid Prin-
ceps, dum minor est, de novo adjecerit, nova pacta aut conditiones addiderit, quæ
in priori Charta non erant, revocationi ea Charta est eatenus obnoxia, si à Principe
procedat ; si à privato minore, restitutioni (*b*). Post nomen Principis, præfatio ali-
qua subjici solet ; nempe, *Omnibus suis hominibus, tam Clericis quàm laicis, ad quos
præsentes literas pervenire contigerit, cum salutis præfatione, Græco more, qui χαλπερ*
omnibus suis scriptis præponebant : ominosum enim erat sine salutis præfatione ali-
quid aggredi, ut apud Virgilium, Horatium, Ovidium, & alios omnes melioris no-
tæ scriptores constat : unde Ovidius,

——— *Dictâ acceptâque salute.*

12. Sequitur in Chartis, à Principe hodie confectis, narratio quædam meritorum
accipientis, aut causæ alterius, cur Princeps ad eam Chartam conficiendam induca-
tur ; licet sæpe narratio hæc ex fictis & ementitis ad arbitrium impetrantis causis
confarcinetur, præter antiquum Principum morem : pudebat enim antiquitatem ali-
quid in literis Principum inferere, quod cum veritate pugnaret ; nos hodie nihil pu-
dendum pudet. Qui publicis sigillis præfunt, debent id præcipue curare, ne men-
daciis literæ Principum sint obnoxia : mendax enim impetrator impetrato carere de-
bet ex jure ; & hæc ementitæ narrationes virorum magnorum monumentis, qui ob
partam bello gloriam, & alia justissima merita, prædia sua sunt consequuti, merito-
rumque veram narrationem habent, officiunt : & expressè in Regum revocationibus
continetur, *omnes Investituras ex falsæ causæ suggestionem aut veritatis suppressionem conces-
sas, sub Regum revocationem incidere* ; sed ita demum, ut, si vera causa fuisset expressa,
Princeps non fuisset verisimiliter concessurus : quod cum jure Civili vel maxime con-
venit (*c*). Hæc autem narrationes fidemne faciant, sæpius apud nos dubitari vidi :
hoc tamen jus sequimur, quod verba narrativa, licet sæpe falsissima, fidem tamen
contra eum faciant qui disponere potest ; & hoc secundum jus commune (*d*) : li-
cet alioqui verba narrativa communiter fidem non faciant. Si ab Ecclesiastica per-
sona feudum concedatur, solet quidem clausula salutationis præcedere hoc modo,
Omnibus Christi fidelibus, aut in Christo, &c. Et tum nomen concedentis postponi-
tur, antiquitus præponi solitum erat.

13. In Episcoporum aut Archiepiscoporum præfationibus, vox additur hæc [*mi-
seratione Divinâ*] rectè fortasse, quia *miseratio* est ægritudo, quâ ex rebus alienis ad-
versis movemur, neque quicquam magis adversum Christianæ reip. contingere po-
tuit, quàm talium Episcoporum promotio, quales patres nostri viderunt. Abbates
verò in concessione, se talis Monasterii, *permissione Divinâ*, præpositos significabant ;
& hi fortasse rectius, multa enim Deus permittit, quæ non probat. Sed in his con-
cessionibus, quæ fiunt ab Episcopis & Abbatibus, Capituli sive Conventus sui con-
sensus requiritur. Dirigitur autem præfatiuncula hæc ad *omnes visuros vel audituros,
præsentes & futuros*, quoniam per sensus visus & auditus potissimum, eorum quæ in
jure consistunt scientia acquiritur, & Chartarum veritas, & contrahentium mens
exploratur : cæterorum sensuum rarus est in Chartis usus, nisi forte quis dicat,
ceræ, cui sigillum imprimitur, falsitatem, utrum ea recens sit an vetusta, olfactu vel
tactu deprehendi posse. Verba autem hæc, *præsentibus & futuris, omnibus seu uni-
versis*, ad sempiternæ posteritatis memoriam inferuntur. In Chartis, quæ à privatis
conceduntur, præfatio solet nomen concedentis præcedere ; in Principalibus autem
præfatio sequitur :

14. Quod

(*a*) 2 F. 3. (*b*) l. 3. C. de in integ. restit. (*c*) Toto tit. C. de precibus Imper. offer. & toto tit. C. Si contra jus vel util. public. &c. (*d*) l. 39. ff. de pactis.

14. Quod ad nomen *Concedentis* attinet, non solum cum cognomine exprimendum est, sed etiam cum designatione habitationis, sive in burgo sit, sive rure, vel à feudo cujus est dominus, nonnunquam à parentela seu cognatione, aut ab officio, aut cura vel arte quam gerit aut profiretur. Hæc ideo, ne incerta sit ejus qui disponit persona: nam incertitudo omnis dispositionem vitiat, sive sit in persona dantis sive accipientis, sive in re quæ conceditur. Sed quæri potest, si falsa designatio sit adjecta; veluti, si quis civem se dicat Edinensem, cum sit Aberdonensis aut Glasceusensis? Sed hoc non puto officere, si de persona constet (a): tollendæ enim dubitationis causâ hæc designatio adjicitur. Quod si hæc falsa designatio ab ipso concedente sit facta, puto non minùs eum teneri, ac si verum nomen professus fuisset; ne ex dolo suo lucretur. Accidit autem plerumque ut plures sint concedentes, neque ab uno tantum concessio fiat: veluti, si filius, qui in tenemento est (ut loqui solemus) id est, qui proprietatem feudi habet, cum consensu patris, avi, aut matris, usufructuarius, concedat; in quo hoc animadvertendum est, quod licet eorum consensus eos evictioni obnoxios non faciat (neque enim æquum est, quemquam propter solum consensum de evictione teneri (b);) consensus tamen ille hoc operatur adversus consentientes, ne unquam possint se contra dictam dispositionem opponere. Aliquando autem dispositio hæc fit à pluribus, quasi æquale jus disponendi habentibus, veluti à patre & filio, aut eorum alterutro jus in feudo habente; in qua dispositione hoc in animo tenendum, quod licet sit quædam incertitudo, in cujus persona feudum consistat, nec ex jure nisi unus dominus ejusdem rei esse possit, nequeatque dominium nisi ab uno, & ex una causa transferri; tamen ut fraudes effugiantur, quæ plurimæ in alienationibus texuntur (c), & cum fortè dominium quoddam (nos *Bassum* dicimus) sit in alterius persona, plenum verò dominium, quod de superiore tenetur; in alterius, ne ulli subterfugio locus sit, ab utroque quasi principaliter disponente jus solemus derivare: nec incertitudo hæc, quæ ad duarum personarum certitudinem redigitur, obstat. Idem, si à pluribus, fortè inter se non conjunctis, dispositio procedat: nam in cujuscunque persona dominium consistebat, ab ea jus derivari censemus, aliis seu inutilibus seu superfluis personis rejectis.

15. Et si feudum sit Ecclesiasticum, narratio juris intexitur hæc aut talis, *Quia ex utriusque juris sanctione, nec non ex trium hujus regni Ordinum statutis, omnibus Ecclesiasticis sit concessum, terras suas in emphyteosim locare, ad politiam regni augendam, & ut per bonorum virorum industriam meliorentur, & ad uberiores fructus præstandos deducantur; necnon pro magnis pecuniarum summis, nobis gratanter persolutis; de quibus tenemus nos gratanter persolutos & integrè, & de quibus dictum N. quietum in posterum clamamus, & in utilitatem nostri Monasterii sive Ecclesiæ convertis.* In privatorum concessionibus, narratio facti subjicitur ut plurimum; veluti, si concedens dicat, *se pro certis pecuniarum summis, aut implemento contractus initi & confecti inter se & eum cui concedit, aut ex titulo donationis, aut servitii, aut remunerationis meritorum alicujus, aut si concessio fiat in feudifirma, pro annuo censu, ut in omnibus emphyteusibus fieri solet, aut ex resignatione alicujus, jus prius habentis, in favorem tertii; aut ex aliis occasionibus, quæ innumeræ sunt, dicat se talem investituram fecisse: in quibus narrationibus hoc monendum est, quod non semper necesse sit eas veras esse; imputatur enim narranti, si quid falsum intexerit: nec falsa narratio aut causa, vel in jure communi Anglorum, vel nostro, dispositionem vitiat, nisi in Principe, ut antea monui (d).*

16. De hac narratione dubitatum vidi, quando concedens, se illam investituram fecisse dicit, pro certis pecuniarum summis, quas fatetur se numeratas accepisse, & debitorem liberare; an ea confessio acceptæ pecuniæ sufficienter probet numeratam fuisse pecuniam? Movet quæstionem, quod narrationes sæpe falsæ pro veris adhibeantur, & infeofamentum spe futuræ numerationis sæpe fiat; ex altera parte, con-

D d d

fessio

(a) § 29. Inst. de legatis, & ibi Doctores. (b) Arg. l. 11. C. de evict. (c) Ut innuere videtur cap. 105. Parl. 7. Jac. V. ante quod statutum jus publicum & bassum erant equalia, quod nunc sublatum est stat. 13. sess. 4. Parl. univ. Gul. & Mariæ, quoad jus prælationis, atque sic maxima litium materia amputata. (d) § 12.

sessio cum annexa liberatione, sive apocha, liberationem inducat. Et puto probatione numeratæ pecuniæ ejus, debitorem non esse onerandum, cum in ipso scripto numerationem intervenisse sit utriusque confessum. Nam, ut antiquitus in Aquilianam stipulationem omnes obligationes deducebantur, ut acceptilatio omnes illas tolleret (a): sic in chartis nostris, & omnibus aliis etiam obligationibus, omnis debiti causa in pecuniam convertitur, licet alia causa obligationis à principio vera fuerit. Si tamen spe futuræ numerationis, quis se chartæ subscripserit, & qui postea numerare debet callidè se subduxerit, aut fraudem aliquam commentus fuerit, ne præsentem numerationem faceret; in hoc aut simili casu, ex circumstantiis res ponderanda erit, & si fraus apparuerit, ad numerationem cogendum puto eum qui fraude liberationem acquisiverat. Jure tamen Anglorum, cui & nostrum consentit ut plurimum, qui suâ manu subscripserit numerationem factam, nunquam contra illud auditur, nec exceptio pecuniæ non numeratæ ei competit.

17. Clausula [*pro servitiis*] in investitura apposita, ut ex parte dantis onerosa, sic etiam ad servitia futura accipientem obligat, licet de futuris mentio non sit, & nisi fecerit, Charta periclitatur.

18. Verba [*Dedisse & concessisse*] donationem tantum inducunt, & ab evictione liberant; [*Vendidisse & alienasse*] alienationem ex causa onerosa, & proinde evictionem secum trahunt. Verbum illud [*confirmasse*] Angli magni æstimant: putant enim non solum eâ voce, quod jam actum est ratum fieri; sed quæcunque acta fuerant antea super hac alienatione, licet etiam fortasse invalida, ea omnia convalescere & confirmari, adeo ut omnes defectus hac voce suppleantur.

19. Sequitur persona *Accipientis*, qui non solum nomine & cognomine, sed etiam loco habitationis, feudo, cognatione, vel familiâ designandus est; eademque quæ in dantis persona observanda. Dixi nuper, si duo aut plures sint qui accipiunt; veluti, si quis disposuerit tribus nominatim, & eorum heredibus, singuli apud nos æquas partes habebunt, & in præmorientis locum ejus heres semper succedit, in eam partem, quam defunctus habuit: in quo nostri ab Anglorum moribus maximè dissentiant; si enim dispositio apud eos hereditaria facta fuerit pluribus conjunctim, & eorum heredibus, & unus præmoriatur, in eam partem heres ejus non succedit, sed ea pars ei, qui supererit in vita, accrescit: si & is moriatur, & tertius supererit; hic tertius totum habebit dum vivit, etiam si reliqui liberos habeant, jure Anglorum. Idem, si plures sint tribus, quamdiu unus ex eo numero qui nominati sunt supererit, is totum consequetur, reliquorum præmortuorum partibus ei dum vivit accrescentibus. Eam enim fuisse voluntatem disponentis interpretantur Angli, ut quamdiu unus vivat, is heredibus præmortuorum præferatur: & in his omnia, quæ apud Jurisconsultos traduntur de jure accrescendi, locum habent: hique *Functi tenentes* apud Anglos dicuntur, quasi ex una dispositione unius rei, per disponentis voluntatem, sic colligati & annexi, ut hi duo aut plures, dum vivant, unam tantum partem faciant, & ita inter se conjuncti re & verbis, ut præmorientis pars, etiam si liberos habeat, alteri semper accrescat; aliter ac in coheredibus, nam descendentes, aut proximi sanguine, uni coheredum præmortuo succedunt. Neque solum hoc habet locum apud eos in conquæstibus, sed etiam in locationibus ad certum tempus, & in omnibus obligationibus, & etiam comparationibus rerum mobilium: nam si plures simul conduxerint ab uno, ut quisque decesserit relicto herede, qui supervivit, dum vivet, rem conductam possidebit. Eodem modo, si pluribus obligatio conjunctim facta fuerit, aut equus, aut pecus, aliudve venditum, reliquis præmorientibus, qui vivit obligationis executionem habebit, & rem venditam exiget, & pro ea aget, ut in pluribus executoribus defuncti apud nos observatur. Et hæc inter mores nostros & Anglorum differentia est.

20: *Functi tenentes* ex jure Anglorum dicuntur, qui unam rem possident, cujus jus ad eos ex una & eadem causa pertinet, ut si dominus feudi illud inter duos, tres aut plures distribuatur: quod non solum locum habet, si ex uno juris titulo procedant, sed

(a) § 2. Inst. quibus modis tollitur obligatio, l. 18. ff. de acceptil.

sed etiam si factio suo unius rei possessores fiant, veluti si aliquem simul dissasina-verint, & ejus possessionem invaserint. Itaque in his præmorientis pars vivo ac-crescet, non defuncti heredibus. Si duobus conjunctim feudum sit concessum, & unius heredibus, hic feudum simplex habebit, alter tantum usufructum; sed eo, qui feudum simplex habet, præmoriante, usufructuarius totum feudum dum viveret possidebit. Adeo autem hæc apud eos vera sunt, ut si duorum conjunctorum alter extraneo annuum redditum alienaverit, & præmoriatur, qui ei supererit in totum jus succedit, & alienatio facta extraneo de annuo redditu extinguitur, nec ad ejus præstationem is qui vivit, dum vivit, tenetur. Ratio est; quoniam hic alter junctus te-nens, ex jure suo, quod simul cum præmoriante acquisivit, partem accrescentem intrat, non ex successione ad alterum ex conjunctis tenentibus. Aliud in coheredi-bus, five heredibus portionariis, qui ex jure hereditario succedunt, & proinde fa-ctum eorum quibus succedunt, præstare debent. Juncti autem hi tenentes, jus in toto & in qualibet ejus parte habent: adeo ut alter alterum in sua parte investire non possit, ut illi putant. Sed juris Anglici omnes subtilitates in his persequi non est nostri instituti, cum eæ nostris moribus omnimodò non conveniant. Hoc tan-tum monendum, si omnes hi conjuncti tenentes mortui fuerint, heredes in æquales portiones succedent, & patres suos in sua persona repræsentabunt: & in his cum iis consentimus.

21. Si verò patri & filio dispositio facta fuerit, & heredibus eorum, feudum in ejus persona consistit cujus heredibus providetur. Si viro & uxori fiat investitura, & heredes specialiter non expressi fuerint, putant Angli, si generaliter heredum ex eo matrimonio procreatorum mentio fiat, utriusque heredes in æquales partes suc-cedere: nos ad solius viri, tanquam dignioris, heredes dicimus pertinere. Alio-qui, si dispositio facta fuerit viro & ejus uxori, & heredibus inter ipsos procrea-tis, quibus deficientibus, heredibus uxoris, feudum in persona uxoris consistit, & nudus tantum usufructus apud maritum. Et generaliter hoc tenendum est, si plu-res in dispositione nominentur, tum feudum in ejus persona consistere, cui heredum mentio adjecta est, & ad eum feudum pertinere; veluti, si Titio, Mevio, & Sem-pronio res disposita fuerit, & Mevii heredibus, Mevius tantum in feudo est, & reliqui tantum juncti tenentes in usufructu. Si feudum Mevio & ejus uxori, & etiam Sempronio concessum sit, non efficiunt tres partes, sed duas tantum, cum Mevius & ejus conjux unam tantum partem faciant in divisione. Nam quoties-cunque junguntur vir & uxor cum uno vel pluribus extraneis, unam tantum faci-unt partem, cum & una caro sint, & præsumatur dominum voluisse potius provi-dere eis, in conjuncta infeodatione ejus partis quæ ad unum pertinet, quam sepa-ratas partes constituere.

22. Superest res *disposita*, viz. terra, domus, fundus, prædium, baronia, officium, jurisdictio, annuus redditus, & alia quæ in feudum dari possunt & solent; quæ & ipsa omnia, per certa signa, & suas circumstantias designanda sunt, ut omnis dubii & erroris causa auferatur. Si prædium sit urbanum quod disponitur, in qua urbe, & in qua ejus parte, describendum; quod ei tenementum ex orientali parte, quod ex occidentali, quod ex boreali, quod ex meridionali partibus ei adjacet, ita ut facilius ex continuitate dignoscatur: in rusticisverò, Parochia, Baronia, Vicecomitatus, in quo situm est prædium. Nonnunquam sola pars fundi seu tenementi disponitur, sed si ut pars disponatur, semper quota pars adjiciendum: neque enim sufficit meam partem concedere, nisi adjiciatur quota sit ea pars; alioqui falli subitò quis potest, si concedens nullam partem habuerit.

23. Quod verò adjici solet [*totas & integras terras meas*] consideratione dignum est, utrum his vocibus, *totæ & integræ illæ terræ* concessæ videantur, an verò quate-nus concedentis sunt. Et fanè de hoc subjecto controversum vidi inter Dominum Schaw & Muir de Achingrain, utrum voces illæ [*meus, tuus, suus*] *demonstrativè* sint accipiendæ, an vero *taxativè* tantum i. e. (ut planiora omnia fiant) utrum omninò fundus, uti optimus maximus est, in dispositione contineatur, an verò qua-

tenus ejus tantum sit qui concedit (a) : aded ut si rem alienam, vel cujus pars; ususfructus, vel servitium, ad alium pertinet, disposuerit, de evictione non teneatur, cum terram suam quatenus suam alienaverit. Ut explanatius hoc fiat, pauca de his vocibus [*meus, tuus, suus,*] subjiciam. Hæc verba [*meus, tuus, suus,*] jus ad proferentem pertinere, inducunt : sed ea quæ debentur, nostra tamen nondum facta sunt, non continent; neque enim vendicari possunt. Itaque nisi actionem realem ad rei vendicationem quis habeat, suam rem propriè dicere non potest : *Quæ in nominibus sunt, nostra,* ait Ulpianus, *dici non possunt* (b); quam opinionem Cicerò in Topicis sequitur, *Neque enim, inquit ille, si uxori vir omne argentum quod suum est legaverit, idcirco quæ in nominibus fuerunt legata videntur.* In favorem legatarii, *meum* dicitur, cujus ususfructus alienus est. Denique & *meum* aliquando dicitur, quod cum altero commune est. Et aliquando in jure hæ voces inducunt demonstrationem, & sunt demonstrativæ, aliquando taxativæ, aliquando conditionem faciunt, veluti, *si meus est aut erit.* Exempla omnium horum apud Pomponium sunt (c), nam (inquit ille) *Elegans est illa declaratio, quæ habetur de harum vocum distinctione, ut quotiens certum corpus legatur, ad præsens tempus adjectum hoc verbum, [meum,] non faciat conditionem : si vero incertum corpus legatur (veluti ita, vina mea, vestem meam) videatur pro conditione hoc verbum esse [mea,] ut ea demum quæ illius sunt, videantur legata : quod non puto fortiter posse defendi, sed potius & hic vestem, vel vinum, quod suorum numero habuerit, hoc legatum esse. Sic enim responsum est, etiam quod coacuerit, vinum legato cedere, si id vini numero testator habuisset. Plane in mortis tempore collatum hunc sermonem [vestem quæ mea erit,] sine dubio pro conditione accipiendum puto : sed & [Stichum, qui meus erit] puto pro conditione accipiendum : nec interesse, utrum ita, [qui meus erit,] an ita, [si meus erit :] utrobique conditionem eam esse.*

Ex qua elegantissima distinctione Pomponii colligendum, ut quoties adjectum hoc [*meus*] certæ rei, vel certo fundo, cum verbo præsentis aut præteriti temporis adjunctum fuerit, demonstrativè tum sumatur, remque totam disponentis esse demonstrat : si verò apponatur rei incertæ, inducit taxationem, ut eatenus debeatur quatenus concedentis est; veluti, si quis omnes suos fundos disposuerit : nam eos tantum, qui sui sunt, videtur significare. Adjectum verò verbo futuri temporis, tantum inducit conditionem, veluti, si res disponentis fuerit. Itaque voces hæ, [*totas & integras terras meas*] non taxativè, quatenus ejus sunt, sed demonstrativè, ut demonstrarent rem totam disponentis esse, ponuntur in investituris, modò certæ res disponatur. *Totum & integrum* exegeticè adhiberi puto, ut rem omnem cum ejus omnibus partibus significant tradi : licet alioqui *totum* ad res heterogeneas, *integrum* ad res homogeneas pertineat. Utcunque est, *integer* sive *totus* fundus, cum omnibus suis partibus, omnique suo jure, videtur esse in dispositione; nam qui fundum vendit, aut ex causa onerosa tradit, ut jura volunt, uti fundus optimus maximus est, detracto omni onere, servitute seu præjudicio qualicunque, tradere debet; & si postea constiterit, fundam esse gravatum, vel annuo reditu, vel servitute, aut alio quocunque onere, disponens ad id quod interest tenetur. Et hæc de clausula [*totas & integras terras meas.*]

24. Vox illa [*cum pertinentiis* (d)] sive adjecta fuerit, sive rejecta, nihil in re ipsa est discriminis : semper enim, licet pertinentiæ non exprimantur, veniunt cum re ipsa, per communem illam juris utriusque regulam; *Accessorium semper sequitur suum principale.* Quid nomine *Pertinentiarum* contineatur, valde controversitur : nam sunt qui *Pertinentiarum* nomine, ea, quæ veluti pertinentia sunt possessa, includi volunt; & cum possessio sit facti, aliquid pertinens esse testibus probari putant. Alii ea, quæ non sunt contermina sive contigua, non putant *Pertinentiarum* nomine contineri, cum alienus fundus interjectus faciat discrimen inter principale & id quod pertinet. Vidi tamen inter Comitum Angustum & Humium de Polwart quæstionem

(a) l. 21 & 22. ff. de instructo vel instrum. legato, & l. 48. ff. de evictionibus. (b) l. 27. § 2. & l. 34. ff. de auro & arg. legato. (c) l. 85. ff. de leg. 3. (d) Vid. D. 8. § 39.

nam agitatum de terris de Kymmergeam : ubi, cum Humius affereret eas pertinentiam esse domini de Prestoun; Angulius, quod longo intervallo disjunctæ essent, aliorum dominorum fundis interjectis, contendebat non posse pertinens dici, quod non sub fasina eadem comprehenditur, fasinam autem ad ea quæ non sunt contigua sive contigua non posse extendi : prævaluit tamen Humius, & licet discontiguæ erant terræ, tamen, quia ut pertinentiæ plus seculo possessæ erant, sub una fasina, nempe sub possessione domini de Bonkill & Prestoun, sunt comprehensæ: Possunt sanè pertinentiæ esse, licet jaceant discontiguæ, si modò sub una fasina : diversitas fasinarum facit, ne quid inter pertinentias numeretur. Idem, si de diversis dominis teneantur : sed communiter discontiguitas sine annexatione tollit nomen pertinentiarum, aut si expressè nominetur in alia investitura; nam tunc videntur separata tenementa. Qui autem pertinentias allegat, debet esse in possessione; nam possessio penè semper probat esse pertinentias, si ut pertinentiæ possessæ sint supra hominum memoriam. Quòd si vel ex alio domino teneantur, vel sub sua & privata fasina per se solitæ sint comprehendi, aut si non sint ejusdem jurisdictionis, aut territorii, sæpe etiam si alii decimæ debeantur, cui principale non est adstrictum, pertinentiarum nomine non comprehenduntur : horrea verò, & stabula bouum & equorum, & aliorum pecorum, horti, & quæcunque non tam ad habitationem quam habitandi usum sunt extructa, inò & ædes omnes, nisi sint fortalitia, rectè pertinentiæ dicuntur. Sed nomine pertinentiarum molæ sive molendina non comprehenduntur : sub nomine tamen Baronie veniunt, quia Baronia est nomen universale cujusdam jurisdictionis; aut si molendina hæc extructa sint post investituram primam factam, cum continua sub eodem domino possessione : alioqui opus est speciali fasina, aut ut specialiter exprimantur.

25. Sed ut progrediamur, è re sanè utriusque, i. e. tam concedentis quam accipientis erit, si res ipsa suis limitibus & finibus distincta designetur : facilius enim quatenus quis vendit, quantum, quidve accipienti tradatur, scient omnes, si certi limites & certæ metæ, ad orientem, occidentem, austrum, & boream, i. e. ad quatuor mundi cardines designentur, suisque quasi cancellis includantur.

26. Et hæc de originali Charta sive investitura : quòd si Charta originalis non fuerit, sed ex causa pendeat præcedente, quæcunque in primo infeofamento continentur, in secundo videntur repetita; semperque in Charta modus, quo in domini manus pervenerit, est exprimendus. Nam si dominus originaliter disposuerit, sufficit si suas se disponere terras dicat : alioqui clausula illa [*totas & integras terras meas*] mutatur, & pro illa hæc substituitur [*totas & integras illas terras quæ aliquando fuerunt N. R.*] & sic semper in Charta sive investitura modus exprimendus est, quo feudum in manus domini pervenerit, sive per resignationem, sive per bastardiam, sive forisfacturam; veluti, si per resignationem, hæc verba solent apponi [*Quæ quidem terræ fuerunt antea dicti resignantis, in feudo & hereditate, & quas idem per fustum & baculum in manus nostras tanquam domini superioris resignavit in favorem N. R. pro nova investitura sive infeofamento dicto N. R. desuper consiciendo, & non alias, aliter, neque alio modo.*] si per bastardiam, aut forisfacturam, utraque est exprimenda, & quòd *presentatio Regis accesserat, ad quem jus presentandi ex forisfactura sive bastardia devolutum est.* Sic in beneficiis (quando conferuntur) modus vacationis, nisi exprimat, collationem vitiat.

27. Sunt aliæ, quæ Investituræ sive *Chartæ warrantie* dicuntur, in quibus hæc clausula adjicitur [*& hoc in speciale warrantum terrarum de H.*] ita si contingat recipientem in dictis terris de H. molestari, aut de iis deturbari, tunc & in eo casu, qui accipit, regressum ad dictas terras, datas nomine evictionis, habet, pacificè ab eo possidendas & gaudendas, ut loqui solemus. Et hæc de prima parte Chartæ, quæ *dispositiva* pars, sive *dispositio*, dicitur; nam quod in hac parte non continetur, licet alibi mentio ejus fiat, tamen dispositum non censetur. Itaque si mola in eis terris fuerit, neque in dispositione comprehensa, licet generalis clausula [*cum molis sive molendinis*] in clausula tenoris reperiat, non tamen à plerisque censetur vetus mola in dispositione contineri.

28. Sequitur clausula *Tenoris* : nam licet *Tenor* pro pactione, contra communem feudi naturam interposita, in jure Feudali sumatur, ex usu tamen omnium gentium, *Tenorem* vocamus modum quo vassallus in feudo investitus est, & de quo domino tenet (a). Hæc clausula continet primò repetitionem terrarum, quæ in dispositione comprehensæ sunt : secundò heredes limitat, nam antiquitus in verbis dispositionis Chartæ nulla mentio heredum erat, ut in antiquis monumentis, & præcipuè in eis dispositionibus quæ à Principe fiunt, videre licet. Itaque si quæ sunt limitationes heredum, hic inferi solent ; alioqui ad heredes quoscunque, si ita exprimitur, secundum jus commune, dispositio devolvitur. Quòd si nulla heredum mentio facta fuerit, hereditarius titulus non præsumitur, ut antea monui (b). Imò licet dicatur in tenore disposuisse dominium in perpetuum, non tamen jus hereditarium præsumitur : solus enim in hoc casu ususfructus inducitur. Neque tamen hæc regula generalis est : nam si alicui terræ dispositæ sint, & ejus soboli, filiis, sive liberis, sanguini, sive femini, sive stirpi, idem est, ac si heredum mentio facta fuisset : verba enim hæc æquivalenti mentioni heredum ; nisi quòd ad collaterales heredes nunquam extendantur ; neque enim hi vel filii, liberi, semen, vel stirps dici possunt. Ad *manum verò mortuam*, sive in liberum maritagium concessæ terræ, hereditatem etiam secum trahunt ; illic in favorem Ecclesiæ, (licet Ecclesia proprios heredes non habeat, quia nunquam moritur ;) hic, in favorem matrimonii, nam dum terræ in liberum maritagium conceduntur, & interpretatio voluntatis concedentium, & favor ipsius matrimonii, facit ut dispositio ad heredes, ex eo conjugio seu matrimonio natos, extendatur : sed ad eos solos ; nam si nulli sunt ex eo matrimonio descendentes, feudum ad dominum redit. In domino autem concedente, nihil interest an ejus heredes nominentur vel non, semper enim præsumuntur ; ut si dicatur, *tenendas & habendas de nobis*, sine heredum mentione, vel, *de nobis & heredibus nostris*.

29. Hoc autem statuendum est, quòd *heredum generaliter*, sive (ut nos loquimur) *heredum quorumcunque* mentio, ad heredes propinquiores, sive lineales, sive collaterales, semper extenditur. Si heredum *talliæ* aut aliorum heredum mentio fiat, voluntas disponentis in eorum ordine servanda est ; sunt enim plerique Magnates, qui terras suas & dominia uni ex familia cognomini, & aliis ejus familiæ heredibus relinquunt, quibus deficientibus alium atque alium etiam substituunt, fortasse ad quinque aut sex, ut in investitura Comitatus Mortonix vidi. Utcunque est, licet, in eo loco, successionem feudi quibuscunque velit heredibus disponere, sive in genere, sive maribus tantum, sive eis deficientibus uni foeminae tantum, sive alio quocunque modo talliatum fuerit feudum : Nunc promiscuè, sive in clausula dispositionis, sive tenoris, hac heredum mentione & limitatione utimur.

30. Quæ sequuntur in forma Chartæ, quæ hodie in usu est, magis exegeticè quàm ex necessitate ponuntur, dum ii, qui Chartis conficiendis præficiuntur, nunquam satis cautum putant accipienti, meliusque omnia inferi speciatim quàm si terræ generaliter concedantur ; licet non minus terræ cum omnibus suis antiquis finibus transeant, quàm si hæc clausula [*per omnes suas metas antiquas & divisas, prout jacent in longitudine & latitudine*] apponatur. Idem in ea clausula [*cum domibus, ædificiis, boscis, planis, moris, mareis, viis, semitis, aquis, rivulis, stagnis, pratis, pascuis & pasturis, molendinis & multuris, & eorum sequelis, aucupationibus, venationibus, piscationibus, petariis, turbariis, cuniculis, cuniculariis, columbis, columbariis, hortis, pomeriis, fabrilibus, brasinis & brueriis, genestis, silvis, nemoribus, & virgultis, lignis, lapidibus, lapide & calce, cum curiis & earum exitibus, herexeldis, bludivitis, & mulierum merchetis, ac cum pastura, libero introitu, & exitu, ac cum omnibus aliis libertatibus, commoditatibus, proficuis, asiamentis, ac justis suis pertinentiis quibuscunque, tam non nominatis quàm nominatis, tam sub terra quàm supra terram, ad prædictas terras, cum castro, molendino, & partibus, pendiculis, & pertinentiis, spectantibus, seu jure spectare valentibus, quomodolibet in futurum, liberè, plenariè, quietè, integre,*

(a) Vid. lib. I. D. 9. § 36. & textus ibi allegatos. (b) lib. I. D. 10. § 7.

tegrè, honorificè, bene & in pace, sine aliquo impedimento, revocatione, contradictione, aut obstaculo qualicumque.] Hæc sunt quæ in privatorum Chartis continentur, quæ quidem magis explanativè, aut ad majorem cautionem, quàm necesse est, exprimuntur; neque enim minus debentur non expressa (a): & si quis consulat antiquiora monumenta, hanc clausulam ita extensam in iis non reperiet: ab usu Anglorum, & forma apud eos apponi solita, nostræ formæ confectæ sunt. De singulis in clausula hac expressis latius dicemus, cum ad titulum, *Quid juris vassallus consequatur ex feudo*, veniemus.

31. In monumentis verò Principum aliæ voces adduntur; nempe, *SOK, SAK, INFANGTHIEF, OUTFANGTHIEF*, cum *mulierum merchetis*. Quod ad *sokkam* attinet, puto servitium omne rusticum comprehendere, quemadmodum de *sokka* sive *vomere* antea diximus (b), in interpretatione vocis *Socomanni*. *SAK* rectè servitium judiciale exponit doctissimus Dominus Skenæus; itaque in ejus vocis interpretatione longius non immoror. Quod ad *Merchetas mulierum* attinet, puto hoc falsò nostrorum hominum moribus tantum adscribi, quasi apud nos solùm domini pudicitiam virginum soliti essent delibare, quæ in eorum territorio locarentur: satis enim constat, & eundem morem in Gallia fuisse, & ab iis ad nos cum feudis transiisse; potius, inquam, credendum, quàm à nobis ad eos. Sunt qui totam hanc clausulam strictius coarctant, ita ut ea tantummodo quæ sunt necessaria inferantur, sive quibus ipsa dispositio dubia, vel saltem expositioni & interpretationi (quod cavendum est) obnoxia videri possit. Sunt etiam qui latius eam extendant, & plura adjiciant. Et hæc de clausula *Tenoris*: in qua hæc adferunt Feudistæ, nempe, clausulam hanc non esse dispositivam, sed tantum expositionem inducere earum rerum, quæ non exprimuntur in dispositione, & tantum clausulam esse executionis, quasi dominus diceret, *Hoc feudum quod dedi & concessi vassallo, ille & ab eo descendentes heredes tenebunt de me, & meis, cum omnibus juribus, utilitatibus, & libertatibus*. Itaque ex se, clausulam illam non inducere dispositionem, putant.

32. Superest clausula *Redditionis*, quæ non minus necessaria est, quàm ulla alia totius Chartæ: formam enim ea vel maximè respicit, neque enim consistere feudum potest, nisi redditio sit, i. e. nisi vassallus aliquo saltem munusculo, & grati animi symbolo, dominum recognoscat. *Redditionum* autem, sive præstationum, apud nos multæ sunt species, ut ex prioribus patet: nam cum feuda apud nos vel sint *Franca*, i. e. in blanco teneantur, vel pro servitio militari, vel pro annuo censu, vel ad manum mortuam; singulis suæ sunt redditiones. Quod ad primum attinet (c), duplicis id generis est; nam quædam sunt, quæ in blanco, quædam quæ in blanca firma tenentur. In blanco præstationes sunt, vel rosæ, vel nummi argentei, vel paris calcarium, vel chirothecarum, vel sagittæ, vel canis leporarii, vel speculi, vel similium; quæ non præstantur, nisi petantur, cum præstita parum utilitatis secum adferant. Alia in blanca firma tenentur, veluti, si pro libra piperis alicujus pretii, vel alterius rei, quæ commodum secum adfert: nam cum hæc præstita in utilitatem domini vergant, iis poterit vassallum dominus, quandocunque velit, gravare. Nec obstat clausula, quæ adjici solet [*si petatur tantum*:] hæc enim clausula differt solutionem, dum petatur, non tollit. Angli etiam in prioribus annuam præstationem intercedere debere volunt, etiam in rebus minimi momenti; veluti, si rosa, vel nummus reddendus sit, licet nullum, aut, quod non sentitur, commodum secum adferat: tefera tamen quædam est subjectionis vassalli domino, & ideò annuatim præstanda, ne memoria officiorum & obsequiorum, quæ in feudis debentur, obliteretur; quam semper recentem esse in utriusque memoria, æquitas postulat. Nos sanè ab uno & altero anno eorum morem sequuti sumus: nam hodie, qui rationibus Regiis præstant, diligentissimè hæc blanca exigunt. Hæc de prima specie redditionis (d).

33. Redditio, quæ servitium præstat, semper præsumitur, nisi alia exprimatur; & in propriis feudis consistit, ut antea dixi (e): & hæc redditio exprimitur per ver-

(a) § 29 & 30. Inst. de rerum divif. (b) Lib. 1. D. 11. § 8. (c) Vid. lib. 1. D. 10. § 5. (d) Vid. tamen cap. 14. Parl. 18. Jac. VI. (e) Lib. 1. D. 10. § 27.

ba *servitii debiti & consueti*, vel cujuscunque alterius *servitii militaris*, veluti pro præstatione armigeri, five arcitenentis, vel militis, vel dimidii militis, vel sectæ in curiis capitalibus: secta enim *servitium est*. Neque obstat clausula, *pro omni alio onere, quæstione seu demandâ, quæ de dictis terris exigi poterit quomodolibet vel requiri*: hæc enim clausula de iis tantum *servitiis intelligitur*, quæ à vassallo solent exigi dum in feudo est, non de iis utilitatibus quæ domino debentur vassallo mortuo: itaque neque custodiam, neque relevium, neque maritagium excludit. Inter Wedderburnium, & Humium de Nynwellis ejus vassallum, controversum vidi, cum in redditione *servitia debita & solita expressa essent*, & cum Wedderburnius urgeret, & ad onera realia, & vecturas, & plaustra, vellet vassallos astringere, quod eos solitos ea præstare se probaturum reciperet: Senatus interlocutus est, ut ea tantum ad *servitia personalia, & non realia, extenderentur*.

34. In feudifirmis, five emphyteusibus, semper aliquis canon certus constituitur; in quo annuatim, saltem ad tempora constituta, præstando vassallus tenetur (a): & si in solutione defecerit, solet adjici, *investituram nullam futuram, ex defectu non soluti canonis, sed ad dominum redituram*; quæ clausula, etiam licet non adjiciatur, si tamen vassallus in solutione cessaverit per triennium, nec dominus suæ solutioni obstitit, aut causam præbuerit (in quibus casibus emphyteuta *deponere*, quod nos *consignare* dicimus, tenetur,) emphyteuta ipso jure à feudo suo cadet, & feudum domino aperitur, etiamsi clausula irritans non sit apposita: quod etiam in postremis comitiis apud nos introductum est (b), & quod magis mirum est, tempus coarctatur ad biennium.

Sed dubitatio hæc potest esse, si pars canonis soluta tantum sit, an exceptio competat emphyteutæ, contra dominum, pro irritando feudo agentem. Et sanè hoc jure utimur, quod partis solutionem nemo recipere teneatur (c); recipiens tamen eam tenus sibi præjudicat, ne feudum pro eo anno in commissum cadat, cum annui canonis partem receperit.

35. In feudis autem quæ *ad manum mortuam concessa sunt*, precum & suffragiorum præstatio locum supplet omnium aliarum redditionum: neque enim Ecclesia, neque qui Ecclesiis præsunt, in alia *servitia tenentur*. De his, quando dominus voluerit, præcisè poterit ad præstanda officia cogere, & nisi præstiterint distringere: aliquando ad ordinarium recurrere debet, ut antea dixi (d), nec pro his non præstitis reddit feudum ad dominum, cum iis hodie imputari non possit, quod à publicis regni comitiis in religionis restitutione introductum est: nisi forte hoc expressè in mortificationibus five concessionibus provisum fuerit, ut quovismodo cessantibus officiis, feudum ad concedentem redeat; & eo casu provisioni locum esse omnes putant, & ita decisum vidi.

36. De *ablativis absolute positis*, in hac clausula, conditionem an dispositionem inducant, seriò agitata vidi inter Dominum de Newbottle, & Marcum Achefon; cum ille in contractibus conditionem, in ultimis tantum voluntatibus dispositionem inducere contenderet; hic verò in omnibus investituris affirmaret dispositionem inducere. Cum ex jure de hac quæstione acerrimè controverteretur, neque adhuc quæstio sit jure definita, sic ego ex Bartolo concludendum puto, quod *ablativi absoluti*, quoties præferuntur ab eo qui potest disponere, inducunt dispositionem, quoad se, vel eos, quos quis invito gravare potest (e), ut in ultima voluntate testator fideicommissarium invitum gravare potest; sed in contractibus, alter contrahentium alterum gravare invitum & contrarium non potest (f). Itaque in contractibus conditionem inducunt tantum, & non dispositionem.

37. Sed dubium moveri potest, de loco hujus redditionis five solutionis, ubi ea facienda sit (g), super fundone, an in loco quo convenerat, an verò quærendus sit *creditor per omnes regni fines & angulos*, ut nonnulli ex Anglis volunt (h). Et sanè

(a) § 3. Inst. de locat. & conduct. tot. tit. ff. Si ager vectig. petatur, & l. 1 & 3. C. de jure Emphyteutico. (b) Cap. 246. Parl. 15. Jac. VI. (c) l. 41. § 1. ff. de usur. & l. 99. ff. de solutionibus. (d) Lib. 1. D. 11. § 20. (e) l. 1. § 6. ff. de leg. 3. (f) l. 17. § 3. ff. commodati, l. 5. C. de oblig. & act. (g) Vid. D. 6. § 4. (h) Quod non est ferendum, l. 20. § 1 & 21. ff. de operibus libert.

sanè si reservatio sit alicujus annui redditus, vel si præstatio sit alicujus liquidæ summæ, sive in pecunia, sive in frumento consistat, ea summa semper super fundo ipso solvenda est. In omnibus autem personalibus obligationibus, quæ poenam etiam continent, nisi pecunia etiam ad diem solvatur, quærendus creditor est, si apprehendi personaliter potest; alioqui aut ad locum habitationis suæ, aut saltem in Ecclesia ejus Parochiæ in qua habitat. Et hoc prioribus temporibus in usu erat: hodie supplicatio ad Senatum fit, ibique mentione factâ, quod creditor se subtrahat, ut poenam possit lucrari, ex eorum responso, sive deliberatione, eandem summam coram iis obligare potest, & tanquam in æde sacra deponere, ut mos apud veteres fuit (a). In his personalibus obligationibus conventionalis poena antea peti non potuit, ultra id quod intererat, quia sapiebat usuras: Senatus tamen speciali actò, quia interesse est sæpe incertum, & lites in probando multiplicat, se velle etiam ad poenam conventionalem actionem dare, sancivit (b).

Diegelis quarta,

De Evictione, sive de Warrantizationis actione.

SUMMARIUM.

1. Warrantizationis omnis vis à causa pendet, sitne lucrosa, an onerosa. Dominus vassallo de evictione tenetur, patronus nullo modo, nec œconomus, tutores aut curatores, nisi in quantum receperunt.
2. Generalis regula de hac materia tenenda.
3. Nostri dupliciter hanc clausulam warrantizationis concipiunt, generaliter sciz. vel specialiter.
4. Actio de evictione personalis est. Heres quis? Jus universale quid? Nemini, uno prædio retento, alia licet repudiare: neque penitentiæ locus est, postquam semel hereditatem agnoverit, licet aliter constitutionibus Justiniani sit receptum: sed non ita apud nos, licet durum sit.
5. Generales successores apud nos qui sint? ubi differentia maxima inter eum qui alioqui successurus est, & extraneum.
6. Intrmissio cum bonis mobilibus hereditariis est titulus passivus: idemque in aliis actibus dicendum. Sed distinguendum num heres rem tractaverit ut suam, an ex alia causa. Hinc cautio & consilium heredi apparenti datur.
7. Heres tallie de evictione in subsidium tenetur. Charta sine sasina non dat warrantum.
8. Realis warrantizatio est, ex prædiorum permutatione, vel si aliud in speciale warrantum detur. Ex qua de evictione lo-
9. Si convenerit ut nihil evictionis nomine præstetur, an regressus, non obstante pacto, dabitur, dubitatur.
10. Si res ex novo statuto evincatur, an evictioni locus sit? An donatarius Regis, cum clausula warrantizationis tertio alienans, de evictione teneatur? Rex non tenetur de evictione.
11. Minor à Warda, Relevio, & Nonn-troitu warrantizare non tenetur, & exceptio hæc aliis prodest. Clausula generalis, ab omni alio onere, non comprehendit tributa, neque realia aut personalia onera. Ex imperfecta clausula evictio competit; secus, si suâ culpâ evincatur. Qui in warrantum vocatus est, suum auctorem quamprimum convenire debet. Qui plures warrantos habet, utro velit, uti licet. Spoliatio sive delictum quodcumque nullum warrantum habet.
12. Præceptum sasinae olim per se separatim, sed hodie Chartis includitur. Quid sit? & an fideri faciat amissâ Chartâ? De quo statutum Ordinum apud nos.
13. Extrema clausula in Chartis requirit non solum sigillum, sed chirographum disponentis; aut, si scribere nesciat, duos Notarios: & hæc requiruntur duobus apud nos statutis.
14. Data necessaria est. Omissio diei non

F f f

vi-

(a) l. 19. C. de usur. (b) 27. Novembris, A. D. 1592.

vitiat, secus quam anni aut mensis. *Falsa Data totum instrumentum vitiat. Testes etiam apponendi. De loco remissivæ.*

15. *Sigillum necessarîo apponendum: olim & alieno uti licebat.*
16. *Charta confirmationis duplex est. Effectus ejus qui confirmat alienationem de vassallo tenendum: quæ tamen non liberat vassallum à Warda, &c.*
17. *Alia est charta confirmationis tenoris de domino ipso, quæ re ipsâ est vassallorum mutatio: ejus effectus apud nos & Gallos diversus.*
18. *Forma confirmationis utriusque est eadem, eodemque modo munienda, eademque solemnitates adhibendæ, quæ in Chartis. Sed in Principalibus alienationibus magnam sigillum appenditur. Si fasina detur ante confirmationem, est etiam confirmanda.*
19. *In omni confirmatione hoc est observandum, ne medium aliquod impedimentum intercedat inter Chartam confirmatam & fasinam, nec morte concedentis interrumpatur: in chartis tamen emphyteosæon Ecclesiasticarum nihil interest quo tempore confirmatio interponatur, cum non sit*

ex necessitate juris, sed ex statuto à Rege, qui in locum Pontificis est successus.

20. *Charta absque fasina effectus.*
21. *Charta omnis in scripto esse debet. Ex usu fit in membrana. Licet jure Feudali feudum testibus Paribus dabatur, prevaluit tamen usus omnium gentium, ut scripto tantum probetur: & regulæ Justiniani locus est: nec arrharum datione aut juramento aded firmatur, quin penitentis locus sit antequam scripturâ obsolvetur. Abbreviaturæ tamen contractuum pro perfectis contractibus recipiuntur.*
22. *Qualia esse debeant investituræ verba, & si sint minus clara & dilucida, & ut omnis ambiguitas tollatur, regulæ quædam proponuntur. Qui investire alium promittit, id suis sumptibus faciet; & chartâ semel datâ, eam renovare non cogitur. Si quis duas aut plures investituras acceperit, utrâ velit uti potest.*
23. *Cavendum ne ulla sit in chartis suspitio, scilicet: rasura in aliqua parte substantiali, quæ ex sola inspectione apparet, aut ex diversitate scripturæ, interlineatione, cancellatione, aut si per notas Arabicas scribatur, quod integrè scribi debet, aut si testes non sint specialiter denominati.*

I. **WARRANTIZATIONIS** quam dicimus, sive de evictione actionis, vis omnis à dispositione pendet. Nam si feudum ex titulo puræ donationis procedat, vix locus est warrantizationi: iniquum enim videretur, qui ex sua liberalitate quid concesserint, ut in id teneantur, quod non habent: si non tamen aliquid, vel dolo, vel arte fecerint, quo minus feudum ad vassallum transeat, puto eos eatenus de evictione teneri; & hoc secundum jus commune (a), quo nos etiam in foro utimur. Feudistæ tamen omnes dominum feudi vassallo de evictione teneri volunt, etiam si non exprimitur, neque quicquam de ea convenerit; quod non omnino gratuita sint hæ concessiones, sed ob servitia ut plurimum præstanda, quæ ferè semper sunt onerosa: neque minus gravari putant vassallos, qui servitia & obsequia domino præstare obligantur, quam si in certam summam pecuniæ astricti essent; & sic si terræ dentur ob servitium, gratitudinem, benefactum, aut meritum, de evictione concedens tenetur (b). In emphyteusibus, sive feudifirmis, semper causa est onerosa, quia continent annui census præstationem. Itaque semper actio de evictione ex emphyteusi inducitur (c): nisi quod in feudis Ecclesiasticis nuper constitutum est, ne successores in beneficiis de evictione emphyteusæon, quæ à prædecessoribus factæ sunt, teneantur. Considerarunt enim nostri Ordines, si talis actio de evictione permitteretur, facile everfionem alicujus Ecclesiæ sequituram, si quod priores male, aut quod non possent fecerant, successores warrantizare tenerentur, cum sæpè quod de beneficio superest, ad id non sufficiat (d); cum antea Prælati ad evictionem tenerentur, sed vocari debuerant cum Capitulo. Patronus autem nullo modo tenetur warrantizate, cum ejus nudus tantum consensus interveniat, qui nullam evictionis nomine obligat (e); ut neque Oeconomus, cum ejus administratio ad

(a) l. 62. ff. de Ædificiis. l. 18. § ult. ff. de don. & l. 12. C. de evict. (b) 2 F. 8. pr. 2 F. 25. & 2 F. 80. (c) § 3. Inst. de loc. & conduct. (d) Cap. 29. Parl. 11. & cap. 110. ejusd. Jac. VI. (e) d. l. 18. § ult. ff. de donat. & arg. l. 11. C. de evict.

ad temporis angustiam limitata est. Durum sane esset, qui ad tempus tantum administrationem habeat, ut de evictione teneatur: proinde neque contra tutores, aut curatores, regulariter datur de evictione actio. Tamen si quid receperint, vel Oeconomus, vel tutor & curator, datur eatenus actio contra eos de evictione (a).

2. Sed in his omnibus evictionibus, sive warrantizationibus, generalis hæc regula tenenda est, quod si nullum commodum ex concessione ad dominum pervenerit, neque in presenti, ut pecunia numerata, aut alia res pro pecunia, neque in futuro, annua præstatio aliquam utilitatem secum adferat; vel, si dominus, ex resignatione alterius feudum concesserit, cum ibi tantum gratuitam operam, & nudum consensum videatur præbere: in his omnibus dominus nunquam de evictione tenebitur, etiamsi expressa illa clausula de evictione fuerit, & warrantizationem in se susceperit. Si vero aliqua causa onerosa intercesserit, vel pecunia, vel cambium, vel remuneratio meritorum, vel servitii præstatio, aut alia similis intervenerit, de evictione dominus tenebitur; etiamsi nihil convenerit. Itaque hujus clausulæ de evictione vis tota à clausula dispositionis, ut dixi (b), dependet.

3. Nostri dupliciter hanc clausulam concipiunt: alii enim generali clausulam contenti sunt, nempe, ut dominus dispositionem *contra omnes mortales, & ab omnibus periculis defendat, & warrantizet*. Alii hoc non sunt contenti, nisi & omnia illa pericula & incommoda, quæ evenire possint, sigillatim exprimant; veluti, *ab omnibus wardis, releviis, &c.* Denique, si diis placet, *ab omnibus periculis presentibus & futuris*; cum tamen ex jure, post traditionem, periculum omne futurum ad emptorem pertineat (c): neque unquam in foro auditum est, periculum aliquod aut incommodum, quod post dispositionem acciderit, in concedentis caput recidisse, nisi vel causa præcesserit, vel ejus aliquod factum intervenerit. Priorem clausulam vocant generalem, posteriorem specialem warrantizationem; nec quid inter eas interfit video, cum in generali omnia hæc specialia infint. Nostri tamen putant aliquid majus esse in specialitate; exempli causâ, si concedens de evictione conventus, se teneri non dicat, quod accipiens vitium sciverat, & nihilominus eam rem accepit, & proinde cum vitio videtur dispensasse: nam qui scivit, aut scire debuit (quæ in jure æquiparantur) rem alterius esse, in mala fide dicitur esse, quæ actionem non producit communiter (d). Accipiens verò regerere sive replicare possit, se specialiter in hoc casu de evictione providisse; cautum enim in investitura, ut qui concedit ab omnibus alienationibus warrantizet, & ita scientiam ei non officere in hoc casu. Sed meo judicio hæc distinctionis ratio vana est, nam scientiam sive malam fidem dominus vassallo nunquam poterit objicere, quoties ipse in pari casu versatur, i. e. in pari scientia vel mala fide. Res autem semper cum sua causa warrantizanda est, cum omni eo quod accipiens habiturus fuisset, si res apud eum non evicta remansisset, quique concessit, in omne damnum & incommodum restituendum tenetur. Itaque sive generalis clausula de evictione, sive specialis, sit interposita, si tamen aliqua sit interposita, puto actionem de evictione competere. Hoc etiam generaliter tenendum est, omnem alienationem, quæ ex titulo oneroso fit, warrantizationem inducere: titulus autem lucrativus, non inducit warrantizationem. Imò licet contineat clausulam, ut donans de evictione teneatur à futuris incommodis, warrantizatio non datur, nisi supervenerit warda sive custodia: nam custos hic nullas assedationes durante custodia tenetur agnoscere; toto enim eo tempore silent, ac si in rerum natura non essent: restituuntur tamen totidem anni locationum, finitâ custodia, colono, quot à custodia sunt intercepti. Quod si alienatio sit sub reversione (e), ut dicimus, & pendente eâ, sive mortuo vadio, qui hypothecatas terras aut fundum habet, per wardatarium, aut custodem, à fructibus, ratione wardæ, & aliis utilitatibus excludatur; habet is, pro omnibus annis, quibus à wardatario à levandis fructibus fundi hypothecati exclusus est, præsentem contra alienantem actionem; & sic de periculo futuro, qui vendit sub reversione, tenebitur.

(a) Arg. l. 50 & 66. § ult. ff. de evict. (b) § 1. (c) § 3. Instit. de empt. & vend. & l. 7 & 8. ff. de peric. & com. rei venditæ. (d) l. 12. § 1. ff. de furtis, & 2 F. 80. (e) Vid. D. 8. § 19.

4. Hæc autem actio de evictione tantummodo *personalis* est, & tantummodo contra concedentem datur & ejus heredes (a). Heredes autem voco, qui in jus universale, quod defunctus tempore mortis habuit, succedunt (b): & id universale dicitur, licet unam rem tantum tanquam heres agnoverit, & ea tantum in bonis defuncti fuerit, dum moreretur. Quod si plures res, i. e. prædia, vel fundos habuerit, non minus *universalis heres* dicitur, si hereditatem unius prædii agnoverit, quam si omnium (c); neque uno prædio retento, alia repudiare licet (d): neque penitentiae hic locus est, postquam in uno tantum semel agnoverit hereditatem (e); licet ex constitutionibus Justiniani receptum sit, ut ei, qui damnosam hereditatem ignorans adierit, si postea æs alienum præter opinionem emerferit, quod facultates omnes hereditatis absorbeat & exhauriat, detur in hoc casu locus penitentiae, ut restitutum omni quod ex hereditate bona fide heres consequutus est, in integrum restituatur, ne pro herede habeatur, sed quasi qui ab ea abstinuit (f): quod licet summam videatur secum habere æquitatem, apud nos tamen non est receptum.

5. Alii sunt etiam qui *generales successores* apud nos, sed in jure *bonorum possessores* dicuntur (g); veluti, si is, qui alioqui successurus erat, aliquid tamen ex bonis defuncti in ejus vita, præcipue si ut heres apparens, & eo nomine, acceperit: & in hoc casu, contra juris Civiliis regulam, jura sanguinis obsunt: nam si defunctus extraneo cuius, qui non erat successurus, vel maximam partem prædiorum hereditariorum, dum viveret, concessisset, ex quocunque titulo, imò donationis; tamen is extraneus nunquam ad warrantizationem facti defuncti cogetur: singularis enim successor habebitur, etiam si in maximam partem feudorum, quæ defunctus dum viveret habuit, successerit. At si filius aut heres apparens, qui alioqui in eo successurus erat, vel tantillum ex bonis hereditariis defuncti delibaverit, in warrantizationem omnium, quæ à defuncto facta sunt, tenebitur. Quod sanè cum ratione pugnare videtur: cur enim non licebit mihi filio meo vendere, quod extraneo, aut cur filius meus à comparatione rei meæ suæ pecuniâ prohibetur, quod cuique etiam alienigenæ licet? Sed nostri non putant aliter fieri posse, ut fraudibus occurratur; cum alioqui facile possit numeratio inter filium & patrem simulari: neque facile donatio inter extraneos præsumitur. Hæc enim causa est, cur faciliores simus in actione contra heredem, qui alioqui successurus est, præstanda, quam contra extraneum: nam in illo semper præsumitur fraus, in hoc raro.

6. De intromissione cum bonis mobilibus hereditariis major quæstio est: nam cum apud nos heredi optimum quodque debeatur in sua specie bonorum defuncti, veluti optimus equus, optima vestis, optimum poculum, optima lorica, sive armatura, & sic de similibus in suo quoque genere (h); si, inquam, ex his aliquid heres apparens acceperit, videtur hereditatem agnoscere sive adire. Itaque si apud eum aliquid eorum, quæ inter bona hereditaria mobilia numerantur, inventum fuerit, pro herede habebitur; nisi aliunde se probet illud assequutum. Idem etiam in affectionibus decimarum & prædiorum, si quis patri successerit, licet hereditariæ non sint, puto tamen eum teneri: imò si tantummodo in possessionem quam *nativam* vocamus successerit. Hæc omnia cum distinctione (i), si quis heres apparens, pro sua rem eam acceperit, ut sic de evictione teneatur; non si quid pietatis nomine, aut custodiæ, aut rei servandæ causâ fecerit, ut sit unde creditoribus solvi possit. Itaque solent apud nos, qui hereditatem paternam adituros se profiteri recusant, & alioqui jus in castro, vel in mansionem habent, solent, inquam, hi, literas à Dominis Consilii impetrare ad aliquem inferiorem magistratum, ut secum castrum aut ædes defuncti ingrediatur, ne sibi fraudi sit, quod castra vel ædes paternas adeant post mortem parentum, in quibus hæc bona hereditaria servantur; neque ullius boni hereditarii se possessionem agnituros protestantur, sed tantum ut inventarium

faciant,

(a) l. 59. ff. de evict. (b) l. 13. C. de hered. instit. (c) l. 10 & 80. ff. de acquir. vel omitt. heredit. (d) 2 F. 45. (e) § 2 & 5. Instit. de heredum qualitat. & differ. & l. 57. ff. de A. vel O. hereditate. (f) l. 22. C. de jure delib. (g) Tor. tit. Instit. de bonor. possession. (h) l'cr cap. 125. leg. Burgorum, & cap. 54. Parl. 7. Jac. III. (i) l. 20. ff. de acquir. vel omitt. heredit.

faciant, & ut ea bona omnia creditoribus sint salva. Neque tamen puto, ob rem parvam, & non magni pretii, heredem apparentem, i. e. eum qui immediate successurus est, licet apud eum reperiat res illa hereditaria, teneri. Præcipue animadvertendum in eo, qui ut heres ad warrantizandum vocatur, si qui successurus est, ut nuper dixi (a), intromiserit, vel res hereditarias receperit, ante contractum debitum, sive contractam à patre, cui successurus est, obligationem, de evictione actionem non competere. Nam si, ante eam contractam, pater, ex contractu matrimoniali forte cum nobili viro, filium suum in omnibus suis terris investierit; non ferendus est, si post illud factum velit se in warrantizationem obligare, aut contrahere in fraudem filii, ut actio contra filium de evictione instituat: nam sic licebit unicuique patri aut prædecessori fraudem filio aut alicui alii successuro facere, contrahendo spolia, ejectiones committendo, ut qui ante hæc facta investitus est de evictione in his teneatur. Cum investitura filii præcedat warrantizationis obligationem, & ea etiam plerumque ex causa onerosa procedat, filius in his casibus pro extraneo habebitur, nec de evictione tenetur.

7. Tenetur etiam heres talliæ de evictione, i. e. ad warrantizandum alienationes à prædecessore suo, si ratione talliæ successerat; sed non nisi in subsidium, nempe discussio herede legitimo, vel *lineali* qui à nobis dicitur: nam in uno & eodem libello citari possunt & solent heres generalis & talliæ ad warrantizationem; ille, ut generaliter warrantizet; hic vero, in subsidium, nempe si heres generalis ad warrantizationem non sufficiat, & quatenus non sufficit, ut heres talliæ illud ex sua tallia suppleat. Multo magis competit contra successorem ex tallia, si prius actum fuerit cum herede generali, nec per eum res salva fieri possit creditori. An autem Charta sine safina warrantum det, dubitatum vidi. Ego, si Charta sit ex se invalida, nec ad hanc actionem, de warranto sufficere puto. Hæc itaque de personali hac warrantizatione dicta sufficiant.

8. *Realis* autem *warrantizatio* rara est, nisi in his duobus casibus: vel quando permutatio prædiorum fuerit, quam nos cambium sive excambium vocamus: nihil enim æquius est, quam alterutrum prædium alteri de evictione esse obligatum; & evictâ re totâ, permutatio dissolvitur, vel saltem quod interest præstat. Alius casus est, quando illud prædium in speciale warrantum datur, quod quidem solum per investituram specialem fit: quo quidem casu, evicto uno, ad alterum semper regressus habetur, declaratoriâ juris prius habitâ (b). In qua reali actione de evictione hoc speciale observatum vidi in Senatu, ut, si cui semel prædium in warrantum fuerit concessum, & ab ejus nepote, pronepote, abnepote, lis de suo prædio, quod warrantizandum est, moveatur, is regressum habebit ad illud prædium, quod majoribus suis in warrantum fuerat concessum, licet aut ipse, aut ejus parens, aut avus, factus non fuerit.

9. Quæstio tamen hæc ex jure Civili oritur, Quod si convenierit, ut nihil evictionis nomine præstetur, & interim qui prædium ex causa onerosa accepit, pecuniarumque fortasse non mediocres numeravit, à tertio conventus cedere re cogatur, nihilne ex pecunia sua recuperabit? Ex una parte jus scriptum jubet, ut pacta conventa semper ferventur, licet sæpe juri communi derogent (c): ex alia parte æquitas fiat naturalis; iniquum enim est, ut quis ex aliena jactura locupletetur, & id apud se retineat ad quod nullum jus habet. Sed in hac facti specie æquitas naturalis prævalet, ut qui alienam pecuniam receperit, eam fundo evicto restituere cogatur (d), non obstante pacto convento. Idne apud nos receptum sit, an non, nescio: tentatum tamen vidi inter Ducem Levinium & Silvium de Largo, sed res transactione finita est.

10. Illud autem satis constat, quod non obstante quâcunque clausulâ evictionis, si res ex aliqua nova constitutione trium Ordinum, i. e. ex nova aliqua lege, evicta fuerit, disponentem tantum ad id quod acceperat teneri: neque enim ex facto

G g g

ejus,

(a) § 5. (b) 2 F. 21. (c) l. 1. pr. ff. de pactis; & l. 1. pr. ff. de constit. pecun. (d) l. 11. § 18. ff. de action. empt.

ejus, neque suorum prædecessorum, neque ex ulla causa, quæ tum provideri poterat, res evicta est; sed tantum ex Ordinum statuto, quod & suum cuique ex justa causa auferre potest. Sed quia hæc causa evictionis, sine disponentis facto, supervenit, æquum censuit Senatus, ut qui disposuit, in id tantum quod ex dispositione lucratus est teneatur, & utrique decedat quod ex regni statutis iis ablatum; nempe ut qui accepit, pro re evicta nihil nisi quod dedit repetat, & qui disposuit in id tantum quod accepit teneatur (a). Idem etiam, si fundum, aut feudum, quod ob maleficio ad Principem redierat, Princeps uni concesserit, isque tertio, cum clausula de evictione; rescissâ forisfacturâ, sive condemnatorio contra primum iudice, si is, ut debet, ad suum fundum restitatur, is qui à Principe habuit, & cum warrantizationis clausula tertio alienaverit, non tenetur de evictione, nisi in id quod receperat à tertio; neque tertius ulterius habebit in eum actionem, nisi quatenus ei dedit, quia ex trium Ordinum statuto, cui occurrere non poterat, evictio sequuta est: quod & in assedationibus etiam vidi in Senatu receptum. In iis autem dispositionibus quæ à Rege fiunt, clausula hæc ferè semper abest: neque enim Reges warrantizare tenentur, cum eorum concessionibus semper sint liberæ donationes (b); licet interea pro concessionibus cum eorum Thesaurario transigatur.

11. Illud etiam tenendum est, quod à warda vel relevio, vel tempore wardæ vel relevii, & non-introitus, minor non tenetur warrantizare: quoniam hæc causæ ex jure procedunt, quod nemo debet ignorare; nisi specialiter in obligatione provisum fuerit, ut ab his etiam warrantizare quis teneatur; adeo ut neque minor, dum in custodia est, vocatus in warrantum respondere teneatur usque in perfectam ætatem (c). Quod si plures sint heredes, & unus minor, qui exceptionem dilatoriam habeat, donec ad legitimam ætatem pervenerit, ratione wardæ, hæc exceptio & aliis proderit, qui conjunctam cum eo causam habent (d). Clausula autem generalis de warrantizatione ab omni warda, relevio, & generaliter ab omni alio onere, non comprehendit tributa, neque realia neque personalia onera. Quod si warrantizatio minus legitime concepta fuerit, & quis ad warrantizandum vocatus, absolutus, peterit tamen in id conveniri quod accepit; cum injustum lucrum ab eo sit extorquendum. Qui litem suâ culpâ amisit, warrantum non habebit (e). Antea, nisi warrantio emptor prius denunciaret, non dabatur actio (f): hodie, cum actio principalis propter warrantum aut warranti discussionem non differatur, ob innumeras dilationes quæ antea interveniebant, solet qui de feudo convenitur, warrantum quamprimum vocare, ut adsit ei & litem in se suscipiat; nec tamen, si id omiserit, à warrantio cadit, nisi manifestè probetur suâ culpâ litem amisisse, omisâ exceptione quam sciebat & potuit proponere. Sic primus vocatus in warrantum, suum auctorem de warrantio solet & debet reconvenire, & sic in tertio & quarto. Si quis plures warrantos habeat, sive unum personaliter obligatum, & fundum alium realiter, utro velit uti potest, & actionem suam persequi. Vulgò autem usurpatur, spoliationem sive delictam quodcumque warrantum non habere; & non sine ratione, ut homines à malefaciendo contineantur.

12. Quod ad Præceptum *saſine* attinet; ante quadraginta annos per se separatim esse solebat; eademque solennitates in ea servabantur quæ in ipsa Charta, viz. eadem subscriptiones, & idem sigillum, quæ in Charta apponebantur, in eo repeti solebant: hodie etiam ipsis Chartis includitur (g); frustra enim fit per plura, quod æquè commodè per pauciora fieri potest. Hoc autem præceptum nihil aliud est, nisi domini mandatum, ut vassallus in possessionem rei dispositæ inducatur: quod quidem mandatum jure Feudali in Curte, & in præsentia Parium, fieri solebat; apud nos, ubi dominus non est præsens, ut possessionem rei dispositæ manibus suis tradat, tunc ex mandato ejus, qui potestatem ab eo habet (nos *Ballivum* dicimus,) vassallum in possessionem inducit. Dubitarum tamen vidi, si præceptum hoc (interceptâ vel

(a) At hoc nostris moribus immutatum, nec omnino cum teneri qui disposuit, notat Dominus de Stair Inst. lib. 2. tit. 3. p. 225. (b) Vid. lib. 1. D. 9. § 34. (c) Cap. 32. lib. 3. Regiæ Majest. & cap. 39. Statut. Gul. 1. (d) l. 29. § 1. ff. de min. (e) l. 56. § 3. ff. de evict. (f) l. 53. § 1. ff. & l. 7 & 9. C. de evict. (g) De praxi includitur quod postea in jus translatum est, cap. 7. Parl. 2. Sess. 3. Carol. II.

vel deperditā fortasse Chartā) cum fasina subsequente, fidem de dispositione faciat. Et sane, si longum tempus intercesserit, & de continua præstatione servitii, vel canonis, supra hominum memoriā constet, pro dispositione puto sufficere: hodie ex Ordinum statuto provisum, ut post quadraginta annorum possessionem, neque mandatum hoc, neque procuratio ad resignationem, neque præcepta pro fasina danda, necessaria sint ut producantur, si modò is, in cuius favorem sint concepta, in possessione perpetua tot annis fuerat, & Chartæ super eisdem cum fasinis extent (a).

13. Extrema clausula in Charta est, quæ, in testimonium præmissorum in Charta, vel subscriptionem disponentium habet, vel eorum sigilla, cum annotatione diei, mensis, anni, & testium qui his solennitatibus intererant. Ante annos octoginta plena fides Chartis adhibebatur, licet sigillo disponentis tantum essent munitæ; sed quia, mortuo domino, sæpe, vel fraude viduæ, vel ejus in quem sigilli custodia incidere, multa incommoda occurrebant, & sæpe dispositiones, post domini mortem confictæ, ejus sigillo muniebantur; ex omnium Ordinum consensu statutum est, anno 1540. ne postea fides adhiberetur cuiquam monumento aut Chartæ sigillum concedentis tantum habenti, nisi & disponentis chirographis accesserit (b). Itaque ex eo tempore subscriptio disponentis necessariò requirebatur. Hæc autem subscriptio vel autographa esse debet, vel, si ipse nesciat scribere, aut saltem nescire profiteatur, per Notarium ex ejus mandato. Hodie verò, ut Notariorum sive Tabellionum fraudes magis emerferunt, duorum Notariorum testimonium requiritur, ut in omnibus aliis monumentis hereditariis, aut rebus majoris momenti (c): fit enim quod dici solet, ut ex malis moribus bonæ leges oriantur.

14. Diei, mensis, & anni annotatio necessaria est, nos *Datam* dicimus. Si tamen dies omissus fuerit, puto non vitari dispositionem: annus tamen & fortasse mensis necessariò inferendi, ne tollatur actio falsi; aliter enim redargui de falso commodè non poterit instrumentum. Si falsa Data apposita sit, totum instrumentum vitatur, nam quod in ea Data quæ exprimitur non est verum, etiamsi aliam Datam substituere velit is qui eo utitur, non est audiendus; & quòd in Data falsa non fuit factum, nunquam factum præsumitur. Ob eandem causam & testes apponuntur (d): facillime enim dispositiones, & investituræ confingi possunt, si testes desint; & iniqua conditio dominorum esset, si non existentibus in sua dispositione testibus, eam oppugnare vel de falso redarguere non possent. De loco, an ejus specialis mentio sit necessaria, dubitatum vidl. In antiquis monumentis, Data, ut ab hominibus prisce simplicitatis, solebat omitti. Sed de loco postea in Diegesi (e) de fasinis.

15. Sigillum autem proprium disponentis apponi solet & debet: in vetustis autem dispositionibus, constat etiam sigillo alieno commodato disponentes uti solitos (tanta erat iis temporibus inter contrahentes simplicitas;) sed non, nisi id expressè in Charta contineatur, disponentem, cum suum non haberet, alterius, (cujus nomen exprimi oportet) alterius, inquam, in ea dispositione, sigillo se usum profiteatur. Et hæc de forma Chartæ, ejusque clausulis, quæ apud nos hodie frequentiores sunt, dicta sufficiant.

16. Alia est forma *Chartæ confirmationis*: nam, antea (f) dixi quædam Chartas esse dispositionis, quædam confirmationis. Eæ rursus in duplici sunt differentiâ; omnes tamen à superiore sive domino proficiuntur: sed aliquando, vel confirmat alienationem factam à vassallo, de ipso vassallo tenendam; aliquando de se, veluti de domino superiore. In priori (g), confirmatio nihil plus operatur, nisi ut subvassallum indemnem fervet, si quando vassallus ipse in dominum peccaverit, vel ex ejus facto feudum domino aperitur: neque tamen à warda, aut relevio, aut quocunque alio debito servitio, quod subvassallus priori suo domino, i. e. vassallo primo debuerat, eum liberat. Sed si feudum domino ex facto vassalli aperitur, subvassallum

G g g 2

(a) Cap. 21. Parl. 14. Jac. VI. Et ulterius etiam statutum est, ut mandatum hoc post mortem mandantis casu qui queat, cap. 35. Parl. unic. Sess. 4. Gul. & Mariæ. Et hoc, ut videtur, ex jure Can. cap. Legatos 2. de officio Legati in 6to. (b) Cap. 117. Parl. 7. Jac. V. (c) Cap. 80. Parl. 6. Jac. VI. (d) De posteriore statuto cautum est, ut testes omnes instrumento subscribant, cap. 5. Parl. 3. Car. II. (e) D. 7. § 15. (f) § 9. (g) lib. 3. D. 6. § 10.

fallum in ejus locum ita substituit, ut dominus cogatur eum in vassalli locum suscipere, & is rursus in id domino tenebitur, in quod prior vassallus primo domino tenebatur. Itaque, licet hic subvassallus de domino suo immediato, i. e. de vassallo, tenuerit in albasirma tantum, sed vassallus ille de primo domino, per servitium custodiæ & relevii; aperto feudo, ex factò vassalli, priori domino, subvassallus, qui in locum vassalli subrogandus est, non tenebit investituram suam in libera albasirma, quemadmodum de vassallo antea tenuerat; sed cum in locum prioris vassalli substitutus sit, in eandem etiam conditionem substituetur, in qua erat vassallus domino suo immediato, & tenebit de domino suo mediato per servitium custodiæ & relevii, quemadmodum prior vassallus immediatus tenuerat, & non in albasirma, licet ipse de suo domino in albasirma tenebat: nam, ex his forisfacturis, iniquum est domini primi conditionem fieri deteriolem, ut subvassallum habeat substitutum in meliori conditione quam prior erat.

17. *Alia Charta est confirmationis*, quando disponens alienat prædium, non de se, sed de domino suo superiore, tenendum: siquidem alienatio talis nunquam valet, nisi domini confirmatio, saltem consensus, accesserit. In quo casu, mutatio vassallorum est, & pro uno alius substituitur; quique antea tenens fuit, jam omni servitio domini liberatur, alterque in ejus locum eisdem conditionibus substituitur. Sed notandum est, hunc consensum in pura & libera domini voluntate consistere: neque enim ullâ vi aut arte dominus cogi potest ut consentiat; consensus enim omnis liber esse debet. Nostri solent cum dominis transigere, si quando alienationes accipiunt. Apud Gallos dominus, quintâ parte pretii receptâ, cogitur unum in alterius locum recipere: nam hæc quinta pars, ex usu Gallorum, separatur ad eum effectum, nempe, pro eo quod domino debetur pro receptione unius vassalli pro alio.

18. Utriusque autem confirmationis eadem est forma, nempe, *Dominum superiorem Chartam quandam alienationis factam, per Titium, Sempronio, de terris Tusculanis, non rosam, aut vitiatam, non cancellatam, aut ullâ sui parte suspectam, sed sanam & integram, vidisse; & intellexisse, sub hac verborum forma; & tunc inseritur Chartæ confirmatæ integer tenor: in quo nihil est prætermittendum. Absoluto tenore Chartæ confirmatæ dominus in hæc verba loquitur, Quam quidem chartam, in omnibus suis punctis & articulis, ratificamus, approbamus, & in perpetuum confirmamus, salvis juribus & servitiis nobis de eisdem terris solvi solitis & consuetis: & eodem modo munienda est hæc confirmatio, eademque solennitates adhibendæ, quemadmodum in Charta diximus, nimirum ut dies, mensis, annus exprimantur, & subscriptio confirmantis, si privatus sit, cum sigillo, apponenda. In Principalibus verò alienationibus sufficit sigilli magni appensio. Sunt qui apponant in confirmatione dispensationem cum fasina jam data: nam neque ipsa Charta, quæ ab uno alteri datur de domino tenenda, neque quæ ex ea sequitur fasina, ullius sunt roboris, nisi confirmatio accedat; quoniam non ritè fecisse videtur, qui ex irrita Charta fasinam dat: & utraque necessariò confirmanda est, & in hoc capite dispensandum est cum fasina ab eo data, qui dare ex jure non poterat.*

19. In hac tamen confirmatione hoc præcipuè notandum est, ne medium aliquod impedimentum inter Chartam confirmatam & fasinam intercedat: nam si interea qui alienaverit, illud idem feudum de novo alteri disposuerit, de se tenendum, illud impedimentum, tanquam medius obex, prohibet confirmationem cum confirmato conjungi. Quòd si prior alienatio, de domino etiam tenenda concessa fuerit, utram ipse velit confirmare ipsius domini est arbitrium, priorque confirmatio potiore investituram facit. Idem, si aliud impedimentum intercesserit; veluti, appetiatio, forisfactura, recognitio, & si quæ sint his similia. Controversum tamen vidi inter Kircaldium de Grange, & Karum fratrem Phérnehestii, de alienatione facta per Galielmum Kircaldium dicto Karo de terris de Grangé, tenendis de Principe, nempe domino Rege; nec tamen confirmatio, nisi post mortem dicti alienantis, per aliquot annos, intercesserat. Dubitationem movebat, quòd confirmatio illa semper ad tempus principalis alienationis retraheretur, ut in foro loqui solent: sed contrarium obtinuit, nempe, cum alienatio illa de domino Rege tenenda, ante mortem alie-

alienantis confirmata non fuisset, irrita ex jure omnino pronunciata est. Itaque heredi, post mortem defuncti, jus adeundi hereditatem nullo modo tollebat, quod jus, ei semel acquisitum, ex nulla confirmatione sive post-facto, ei adini poterat, illudque jus medium esset impedimentum, quod extrema prohiberet coire, i. e. confirmatum cum confirmatione conjungi: verè enim dici potuit, alienantem obiisse vestitum & fassitum de dictis terris, cum alienatio prior facta, non confirmata, irrita esset, jusque adeundæ hereditatis in heredem esset devolutum, adeò ut, sive adierit, sive etiam non adierit, jus hoc etiam ad heredes suos transmiserit; neque subsequente confirmatione domini poterat auferri; aut illud, quod prius verum fuit, non esse verum, nempe, ut qui antea verè dici potuit obiisse ultimò vestitus & fassitus ut de feudo, jam dicatur non obiisse de feudo, sed alius tempore mortis ejus rite investitus & fassitus dicatur. Confirmatio enim semper in vita concedentis obtinenda est, alioqui coire cum Charta confirmata nunquam potest, ut debet (a); morsque ipsa concedentis medium etiam in jure impedimentum est, ne simul confirmatio & confirmatum conjungi possint: nam nisi concedens & confirmans simul consentire poterint, non est consensus, neque confirmatio, consensum enim interrumpit mors concedentis. In Chartis tamen emphyteuseõn Ecclesiasticarum, nihil interest quo tempore confirmatio interponatur: nam non interponitur ex necessitate juris, sed tantum ex speciali trium Ordinum statuto, quo cavetur, ut nulla emphyteusis Ecclesiastica valida sit, nisi quæ à Rege confirmata, Rege, inquam, non tanquam superiore, sed qui ex trium Ordinum consensu in locum Pontificis maximi successus est (b). Hæc de forma Chartæ in genere; nam aliquando, ut negotii necessitas requirit, Chartæ etiam speciales fiunt, ad specialem effectum: de quibus singulis differere immensi esset operis.

20. Chartæ autem omnis hic effectus est, ut tantummodo nudum pactum censeatur, nisi traditione vestiatur (c); alioqui ex Charta actio non oritur: adeò ut, si pater uni filiorum Chartam alienationis fecerit in præjudicium primogeniti, & ante fassinam datam præmoriatur (d), primogenitus non cogitur ex ea Charta fassinam tradere; neque is, in cujus favorem alienatio facta sit, ex ea Charta actionem habebit, cum nudum pactum ex jure actionem non producat. Vidi tamen ex sola Charta, eaque in cista defuncti reperta, heredem coactum fassinam tradere; quod multis mirum videbatur, cum nuda tantum Charta esset, eaque in custodia possidentis dum moretetur. Mota erat actio hæc inter Samuelem Cokburne fratrem Domini Ormistonii, & Jacobum Sandilandis de Calder, cum in scriniis Domini de Torphichen ea Charta ab eo confecta & subscripta fuisset reperta; sed hoc putabant licere in extraneo: neque tamen nodus objectus dissolutus erat, cum feudum sit contractus reciprocus, ut quemadmodum vassallus cogi non poterat ad recipiendum feudum, ex sola Chartæ confectio, sic nec dominus ad reddendum, aut perficiendum.

21. Hoc autem in genere de Chartis observandum est, nempe, ut omnis Charta in scripto sit; usus etiam, ut in membrana esset, obtinuit. Nam licet ex jure feudum testibus probetur, nempe Paribus curiæ, sive curtis dominicæ (e); usus tamen omnium gentium obtinuit, ut nunquam Charta, sive investitura, aliter quam scripto probetur. Neque tamen illa probatio, quæ per Pares curtis fiebat, contemnenda est, cum investitura, quæ in judicio fieri debet, præsentibus Paribus curiæ, nunquam certius probetur, quam ex membris curiæ, i. e. Paribus: & in jure scriptura, non ut quis melius obligetur, sed ut obligatio melius probetur, introducta est; nec minus valet quod actum est, licet scriptura non interveniat, ut vult Gajus (f). Bartolus sanè casum, l. 1. *Cod. de jure Emphyteutico*, controversum inter Doctores ait, an in emphyteusi probanda scriptura requiratur. Glossa in dicta l. 4. *de Pig.* multos casus enumerat, in quibus scriptura ex necessitate requiritur, inter quos & hic annumerandus est, & apud omnes gentes receptus, ut investituræ actus cum omnibus circumstantiis in scriptum redigatur. Et in hoc scripto etiam hæc regula ser-

. H h h

vanda

(a) Vid. lib. 3. D. 1. § 19. (b) Cap. 88. Parl. 10. Reg. Mariæ. (c) Vid. cap. 18. § 4 & 56. lib. 2. Reg. Majest. & D. 2. § 18. (d) Cap. 20. § 3. lib. 2. Reg. Majest. (e) 2 F. 32. pr. (f) l. 4. ff. de pig. & hypoth. & l. 4. in fine, ff. de fide instrument.

vanda est, quæ à Justiniano Imperatore proponitur in Codice (a); nempe, licet forma contractus abbreviata sit, aut ipsa Charta, quam investituram dicimus, à Tabellione in abbreviaturam redacta; non tamen ex ea oritur jus sive actio ad implementum, i. e. neque venditori, neque domino, ad cogendum vassallum, sive emptorem, rem aut fundum accipere; neque emptori, aut vassallo, adversus dominum ut rem tradat actio ulla datur, nisi instrumentum (quo nomine intelligo omne monumentum & documentum scriptum, per quod vel actoris intentio, vel rei exceptio probari potest, ut differat ab instrumento publico, quod non nisi Notarii aut Tabellionis publici manu conficitur) nisi instrumentum, inquam, illud in mundum redactum, & subscriptionibus partium confirmatum, & ab ipso Tabellione, seu scribente, completum & omnibus suis partibus sit absolutum, & coram partibus lectum: adeo ut neque illud liceat objicere, quod de pretio convenit: neque enim ex jure necessitas competit ad contractum venditionis perficiendum, sed semper utrique contrahentium locus est resiliendi, & sic pœnitentiæ; cum hac tamen moderatione, quod si quid arrhæ nomine emptor dederit, si resilierit à contractu, & pœnituerit, eam amittet (b). Venditor autem pœnitens, arrham emptori duplicabit: hoc tamen posterius in usu nostro non est. Si tamen alteruter contractum perfectum esse dicat, & manus junctas (ut fieri solere vidimus) de absolvendo asserat, idque licet scripturam non habeat, juramento partismittere velit, quæri potest utrum hæc juramenti delatio, scripturæ defectum possit supplere. Sed sanè, ne in hoc quidem casu, jurare alterum cogendum puto: nam privilegium hoc juris est, licet contractus etiam verbis intercesserit, si convenerat, ut in scripta redigatur; donec enim scriptis perficiatur quod verbis convenerat, semper ex jure locus est pœnitentiæ. Itaque jurare de libello, quando exceptioni locus est, nemo tenetur. Sæpissime tamen in Senatu vidi, abbreviaturas contractuum, si omnia substantialia continerent, & subscriptionibus partium essent roboratæ, pro perfectis contractibus receptas, actionesque ultro citroque ex eis concessas: neque enim abbreviaturæ censebantur, licet in ipso initio abbreviaturam esse partes profiterentur, sed pleni & integri contractus.

22. Verba autem in his contractibus debent esse clara & dilucida, ac potissimum in investituris; ne locus ulli ambiguitati relinquatur: nam si quid sit minus clarum, sumenda est interpretatio ex mente contrahentium. Si obscuritas verborum talis sit, ut mens contrahentium inde nequeat colligi, tunc ad legis mentem recurrendum est; ut primò interpretatio sumenda sit ex communi observatione, quæ in usu est illius regionis, in qua contractus sive investitura facta est, aut ejus in qua feudum situm est. Quod si alius sit mos ejus regionis ubi investitura fit (de investitura propria loquor) ab eo ubi res sita est, observatio ejus loci in quo res sita, est præferenda. Si de observatione particularis aut specialis loci non constet, tunc ad communem feudorum naturam recurrendum, quatenus in scripto continetur. Si neque aliquod sit de ea re jus scriptum, tunc verba interpretationem suscipiant pro vassallo contra dominum: nam licet feuda sint stricti juris ex sua natura, tamen in dubio recipiunt interpretationem ex æquo & bono, contra dominum, qui apertius & planius suæ investituræ leges dicere poterat (c). Sæpe recurritur apud nos ad vicinarum gentium usum, sive mores, nisi cum ratione aut juris nostri pugnet fundamentis. Neque enim eum errare puto, qui cum nullum apud nos jus municipale scriptum de quavis quæstione reperiatur, jus illud sequatur, quod in vicinorum bene constitutis rebus pub. frequentatur. Quod si nusquam jus scriptum de hac quæstione reperiatur, quæ supra dixi (d) de hac re observanda: dubiæ investituræ cum aliis clarioribus, de eodem feudo, conferendæ, posteriores cum prioribus, & obscuriores cum clarioribus. Qui investire alium tenetur, aut feudum promiserat præstare, id suis sumptibus præstabit & perficiet, nisi aliter inter partes convenerit. Et hoc controversum sæpe vidi, cum in contractibus quis alium investire promiserat; id enim suis sumptibus præstare tenebatur. Si tamen semel Char-

tam

(a) l. 17. C. de fide instrument. (b) d. l. 17. Vid. de arrhis cap. 10. lib. 3. Reg. Majest. & statutorum Gildæ cap. 22. § 4. (c) l. F. 14. § 2. ibi, Nisi pactum fuerit investitura; 2 F. 2. § 2 & 18. ibi, Propter tenorem investituræ. (d) Lib. I. D. 8. § 14 & 15.

tam dederit, renovare eam non est cogendus, nisi & hic aliud actum fit; & semper in his, quid actum, inspiciendum. Quod si quis duas aut plures investuras, aut diversa infeofamenta acceperit, per posterius priori non derogat, sed utro velit uti poterit, & hoc ex jure communi.

23. Denique, ut materiam hanc Chartarum absolvam, cavendum in eis præcipue, ne ulla in eis suspicio sit, ut antea in Charta confirmationis expressè provideatur. Præcipuæ suspiciones hæ sunt, quarum quædam violentæ sunt & valde premunt, aliæ minus. Quæ magis sunt violentæ sunt hæ, rasura in substantiali aliquo capite, videlicet vel in nomine vel cognomine dantis aut accipientis, vel in numero summæ, aut redditionis, aut in Data, aut si aliter partes in una parte nominentur, aliter in alia. Nam sæpe Senatus ex sola inspectione Chartam inutilem, etiam falsam declaravit. Leviores suspiciones sunt, sed quæ etiam maximè gravant, si diversitas scripturæ aut scribentium in Charta sit, si vitium aliquod sit literarum, si falsa Latinitas, (quæ tamen jure Canonico non vitiat rescriptum Principis, ut nec apud nos Chartas:) sic & interlineatio & cancellatio, nam hæ etiam vim chartæ tollunt: sic, si per notas Arabicas 1, 2, 3, 4, 5, & deinceps, quid scribatur, quod integrè debet scribi; aut si testes non fuerint specialiter denominati (a).

Diegesis quinta,

De Conditionibus in Investituris, vel circa Investituras, apponi solitis.

SUMMARIA.

1. Feuda omnia ab initio pura, absque ullis conditionibus, quæ veram feudi naturam pervertere possent. 2. Conditionibus apposis, feudum degenerat; quæ ab Anglis ad nos contagione pervaserunt, eò facilius quod juris Civilis est, pacta dare legem contractibus. Quæ pacta apud nos Provisiones vocantur. Et sunt pars Chartæ. 3. Conditiones duplices sunt, tacitæ, sive legales, quæ in jure semper præsumuntur, & naturaliter insunt contractibus, & ut Angli loquuntur, in juris intelligentia consistunt. De feudis non idoneis concessis remissivè. 4. Aut expressæ sunt, sive conventionales, quæ in investitura exprimentur, aut per pacta ex incontinenti adjiciuntur, quæ reales dicuntur, de quibus in sequenti Diegesi, ubi etiam de conditionibus in favorem dantis. De conditionibus irritantibus, quæ apud Anglos in locutionibus & aliis contractibus locum habent. Etiam apud nos, sed cum Senatus declaratoria.	Conditiones etiam sunt in favorem accipientis. 5. Conditio in favorem concedentis, ne vasallo alienare liceat, apud Anglos, aut nos, nisi in feudis militaribus, non valet. Hæc conditio in jure Civili nulla est. Et etiam apud Anglos: sed distinguunt inter feudum simplex & talliatum; & licet in feudo simplici rejiciatur hæc conditio, non tamen simpliciter. Et plura de his remissivè. 6. An hæc conditio, ne alienare liceat, cum conscientia pugnet? remissivè. De calliditate in foro versantium & apud Anglos & nos. 7. Conditio hæc, ne alienare liceat, apud nos alicui infeofamento, heredibus & assignatis concessio, inserta, non valet: in causa necessitatis, non obstante hac clausulâ, alienatio apud Anglos permittitur. 8. Conditiones etiam aliæ sunt, tam dantis, quam accipientis causâ: quarum quædam statuto apud nos damnantur. 9. Conditiones etiam quædam sunt fideicommissariæ,

H h h 2

(a) Et subscribentes, per cap. 5. Parl. 3. Caroli II.

missariæ, de quibus quid juris apud Anglos & nos?

10. *Conditiones etiam aliæ sunt* possibiles, aliæ impossibiles: hæc rursus vel de jure, vel de facto; de quibus singulis quid sint, & quid operentur apud nos aut Anglos, in actibus inter vivos, aut ultimis voluntatibus?
11. *Conditiones etiam sunt*, si, de feudo adhuc viventis vassalli, si domino aperitur, aut cum domino apertum fuerit, vel si sine liberis decesserit, quis paciscatur.
12. *Conditionibus affinia sunt pacta* quædam quæ contra jus interponuntur, &

quæ sunt de substantialibus feudi. Aliæ etiam sunt pacta quæ de naturalibus tantum sunt, quæ nullâ certâ regulâ comprehendendi possunt. Sed semper quod stipulando vel paciscendo conventum, est servandum; nisi naturâ, vel lege sit impossibile.

13. *Pacta alia reprobantur, alia admittuntur.* Post constitutum feudum, nullum pactum superaddi potest à domino aut vassallo, invito altero.
14. *Solemnia investituræ, aut fassnæ, quæ sint?* Possunt etiam duo vel plures in feudo investiri hereditariè, & hoc casu sunt apud Anglos juncti tenentes.

I. **P**URA erant ab initio feuda omnia, sive investituræ, qualia pro majori parte adhuc sunt, quoties veram feudi naturam exprimunt, neque conditionem, neque servitium ullum admittentia, præter illud quod est militare. Id facile cognitum erit intuenti veterarum familiarum apud nos monumenta; neque enim in illis conditio ulla invenitur, neque clausula quæ genuinam feudi naturam pervertat.

2. Per *Conditiones* autem appositæ degenerat feudum, & *feudum conditionatum* dicitur, i. e. à prima feudi natura propter aliquas qualitates extrinsecas appositæ declinans. Hoc genus feuda apud Anglos sunt frequentiora, & ad nos contagione pervaserunt, eò facilius, quòd ad jus Civile propius accedebant, ubi conventiones partium legem dant contractui. Itaque conditiones hæc, quas ut plurimum *Provisiones* vocamus, licet primogeniam feudi naturam mutant, servandæ tamen cum omnino sint, antequam materiam Chartæ absolvamus, de his etiam aliquid adjiciemus (sunt enim ut plurimum pars Investituræ, sive Chartæ;) & tum de fassina dicemus.

3. *Conditiones* autem duplices sunt: aut *tacitæ*, sive *legales* (a); aut *conventionales*, quas *expressas* dicimus. De his singulis separatim erit dicendum.

Tacitæ, sive *legales*, sunt eæ, quæ ex natura contractûs insunt; veluti, ne feudi conditio deterioretur, ut servitia præstentur, fides in omnibus servetur. Hæc enim sunt legales conditiones, i. e. à lege ipsa præsumptæ, licet non expressæ; & idèd *tacitæ* dicuntur, quia licet nulla de eis conditionibus mentio exprimatur in investitura, naturaliter tamen insunt, & in jure semper præsumuntur inesse dispositioni; & ut Angli loquuntur, in juris intelligentia consistunt: easque sic illi definiunt, ut si feudum alicui disponatur, ut sit cursor, orator, dapifer, machinarum director, aut ut nemorum sit custos, aut alicui officio præsit, si is neque per se, neque per suum deputatum (modo deputandi jus habeat) illud officium exercuerit, aut ad exercendum sit inidoneus, à feudo cadet, etiamsi talis conditio in infeofamento non sit contenta: nam hæc conditio naturaliter inest, ut qui ob officium feudum capit, illi fervire teneatur; si neque officio defungatur, neque defungi possit, beneficio quod tantum ratione officii recepit, cedere cogendus, & ita jura provident. De hoc genere feudorum, quæ non idoneis concessa, aut omnino ad exercendum officium inhabilibus, antea diximus (b).

4. *Conditiones* verò *expressæ*, sive *conventionales*, sunt eæ, quæ communiter *Provisiones* sive *Reservationes* dicuntur, neque unquam præsumuntur, nisi exprimantur: & hæc conditiones, aut in ipsa investitura, sive corpore infeofamenti (ut loquimur) exprimuntur, aut per pactum sive obligationem reciprocam in continenti appositam; qualia sunt mortuum vadium, sive pactum legis commissoriæ, & reversio: realesque hæc conditiones dicuntur, de quibus in sequenti capite, quoniam ea materia suo tractatu

(a) l. 1. § 3. ff. de condit. & demonst. & l. 4. & seqq. ff. de annuis legatis & fideicommiss. (b) Vid. lib. I. D. 14. § 9, 10, 15 & 19.

tractatu digna est; itaque ad alias divisiones conditionum in investituris accedemus. Aliæ etiam conditiones sunt in favorem dantis; veluti, reversio, mortuum vadium, de quibus capite sequenti; vel, si convenerit ut certus annuus redditus domino solvatur, in quo si peccatum fuerit per annum, diem, & mensẽ, dominus suâ auctoritate fundum ingredi potest: nam hæc conditio neglecta, vassallum possessione feudi privat, omnique jure quod in eo habet, & feudum domino aperit; quod & apud Anglos in locationibus & aliis contractibus locum habet. Si tamen tantum convenerit, ut domino ingredi liceat, feudumque apud se retinere, donec omnia quæ debentur solvantur, & hæc conditio in favorem domini est introducta, & in utroque casu dominus ingredi possessionem potest; sed in posteriore, vassallo recuperandi juris sui & possessionis fit potestas, cum domino de præteritis satisfecerit. Apud nos *Conditiones hæc irritantes* dicuntur, & locum habent: sed opus est actione & declaratoriâ Senatûs in tali regressu (a).

Aliæ autem conditiones in favorem accipientis; nempe, ut, si accipiens talem pecuniam ad certum diem solverit, res perpetuò apud eum remaneat. Si tamen convenerit, ut, qui feudum accepit, si ante diem certum summam conventam solverit, ut feudum sit perpetuum, isque rursus vadium sub ea conditione alteri dederit, & is tertius paratus sit ante diem pecuniam solvere, is etiam feudum sive vadium habebit perpetuò suum, & nulli obnoxium redemptioni. Licet conditiones hæc sint stricti juris, nec recipiant personarum extensionem; rationem tamen Angli adducunt, quòd pro securitate suæ pecuniæ, secundus emptor interesse habeat in secundo pacto.

5. Occurrit etiam specialis conditio in favorem concedentis, *Ne vassallo alienare liceat rem ei concessam*: de qua clausula aliqua sunt dicenda. Sanè feudum militare ex jure alienare non licet (b); præcipuè etiam, si prohibitio hominis accedat. Apud Anglos hæc conditio locum non habet, neque apud nos, nisi in feudis militaribus, i. e. ut loqui solemus, quæ wardam & relevium debent. Si igitur in his quæ alienare licet hæc conditio apponatur, videndum quid operetur. Sanè hæc conditio in jure nulla est (c), ne liceat cuivis sine consensu alterius prædium alienare. Et in hoc cum veteri jure Romanorum Angli conveniunt: nam apud eos hæc conditio habetur non solum pro irrita, sed etiam pro ea, quæ omnino feudi naturæ sit contraria: cum enim feudum alicui & ejus heredibus & assignatis conceditur, videtur expressè convenisse, ut alienare possit: neque enim aliter clausula de assignatis faciendis conveniet, cum hi sine alienatione fieri non possint. Itaque cum ex jure quis rei suæ dominus sit, eaque uti vel abuti possit, & assignatorum etiam specialis mentio fiat, (per *Assignatos* intelligo omnes singulares successores,) & in eos permiffa etiam rei suæ dispositio à concedente videtur. At in feudo militari, si expressum fuerit, [*Ne alienare liceat,*] cum duo vincula fortiora sint uno, sequitur ex jure & ex expressa conventionem partium, illam clausulam simplicem, de non alienando, tolli nullo modo posse. Angli tamen ita rem moderantur, ut in feudo simplici hæc conditio [*Ne liceat rem alienare*] non valeat; libera enim ei qui accipit à lege administratio rei suæ concessa videtur: at in feudo talliato, sive in genere, sive in specie, conditionem valere putant, ut omnis alienatio ei interdicitur; quod si fecerit, domino feudum repetenti ex ea alienatione locus est. Rationem illi adducunt, quòd in feudo simplici libera videtur dispositio concessa: at in feudo talliato provideri poterit, ne alienatio fiat, ut mens disponentis salva sit, nec in irritum cadat. Et licet in feudo simplici conditio hæc [*Ne omnino alienare possit*] rejiciatur; potest tamen convenire, ne Titio, ne Sempronio, vel alicui certæ personæ, alienatio fiat, aut heredibus: nam omnis alienatio hic non excluditur, sed tantum quæ in certas personas fieri potest. Eodem modo, ut in jure matrimonio interdici nemini potest, ne tamen Titio aut Sempronio quæ nubat interdici potest: & legatum hic non debetur, nisi conditioni pareatur (d); in altero debetur, nam pro non adjecta hæc conditio habetur (e)

I i i

Litol-

(a) 1 F. 21. (b) 2 F. 52 & 55. (c) l. 16. ff. de pactis. (d) l. 63. ff. de condit. & demonstr. (e) l. 12. ff. eod.

Litiltonius in suo tractatu de Tenoribus narrat de quodam Rikhillio, qui cum plures haberet filios, & cavere vellet ne in fraudem secundi primogenitus alienaret, aut secundus tertii, ita feudum concessit primogenito, & heredibus ex ejus corpore procreatis, quibus deficientibus, secundo genito & ejus heredibus, illisque rursus deficientibus, tertio : & ne quis filiorum alii in successione præjudicaret, cautionem hanc interposuit, ne primogenito, cui sub hac conditione feudum concessum est, quoquo modo alienare liceret, vel ejus heredibus ; quod si fecerint, eo casu feudum, sive jus feudi, ad secundo genitum perveniret : idem in secundo genito repetit, & in tertio. Sed has conditiones irritas esse ex jure multis ille rationibus ibi docet : quas, quoniam potius cum jure Anglorum, quam nostro conveniunt, præmitto ; satis enim est locum monstrasse (a).

6. An autem hæc conditio [*Ne alienare liceat*], in feudo talliato, cum conscientia pugnet, necne, accurata est disputatio in eo libro, qui *Dialogus inter doctorem & studentem* dicitur. Et licet ex jure Anglorum, provideri in feudo talliato possit, ne in fraudem heredum, qui in tallia succedere debent, alienatio fiat ; qui tamen in foro versantur callidis artibus mentem legis subvertunt, & ex illicito licitum per ambages faciunt ; dum quod vassallus alienare non potest, propter conditionem in feudo talliato expressam, id ei colludenti sive consentienti, simulatus contradictor (revera tamen feudi emptor) ex tacito consensu, judicio feudum evincit, illi recuperationem vocant. Ea quomodo fiat in eodem dialogo exprimitur, & ego hic expressissem, nisi novis circumventionibus fenestram patefaceret, ad quas per nos satis sumus ingeniosi, nec novis artibus opus sit. Frequentissimum enim est in usu, cum quis superioris domini consensum obtinere nisi magnis sumptibus non possit, supposititiam obligationem libris judicis ordinarii inferere, & sic ex decreto licitationem ejusdem fundi facere ; quâ factâ per literas ex Senatus deliberatione, cogere dominum superiorem eum in tenentem recipere loco prioris tenentis, quod superior dominus antea volens nunquam concessisset.

7. Sanè, quod ad nos attinet, conditionem hanc [*Ne alienare liceat*] cuius infeofamento insertam valere non puto, quoties fundus alicui, ejus heredibus & assignatis conceditur : nam assignatorum mentio hanc conditionem secum trahit, ut assignatos facere liceat ; cui cum contraria sit ea conditio, *Ne liceat alienare*, i. e. ne liceat assignatum facere, puto hanc posteriorem conditionem nullam, quasi priori contrariam, & beneficio juris quod vassallus habet derogatoriam. Nunquam tamen hanc quæstionem decisam vidi, itaque me hic continebo. Quod me maximè movet, ex lectione Zafii *De feudorum usu* desumptum est : meminisse me apud eum legisse, etiam in feudo militari, quod secum (ut nos loquimur) wardam & relevium trahit, si feudum cuius sit concessum, ejusque heredibus & assignatis, permitti alienationem in eo casu, quæ alioqui ex jure est prohibita, prægravante conditione & mentione expressâ assignatorum legales dispositiones feudi. In antiquis monumentis rara vel nulla erat assignatorum mentio, adeo ut hanc clausulam adjectam putem à recentioribus, ut cuius expressè liceat, quod alioqui de jure non liceret. In causa autem necessitatis apud Anglos etiam feudum talliatum, non obstante provisione [*Ne alienare liceat*] alienare quis potest, cum quis sibi magis prospicere debet quam heredi.

8. Sunt & aliæ conditiones, quæ utriusque causâ, i. e. tam dantis quam accipientis, fiunt ; licet aliquando in corpore investituræ non inferantur : nos obligationem *protectionis, hominii, & mantentiaæ*, vulgariter MANRENT & MANTENANCE, dicere solemus. Has conditiones, ex utraque parte, nempe ut vassallus hominum præstet domino, quæcunque servitia obeundo, cum eo simul & in ejus comitatu, eques sive pedes, sit præsto, utque dominus rursus vassallum tueatur & defendat, naturaliter omnibus feudis inesse antea diximus (b) : sed nescio quid nostros Ordines impulerit, ut ante annos quadraginta obligationes de servitiis præstandis domino, & dominorum rursus astrictiones de tuendis vassallis, planè damnaverint, terrasque eo nomine, i. e. hominii, concessas redhiberi voluerint (c). Eâ ratione

motos

(a) De quibus quid juris apud nos, vid. supra lib. 1. D. 2. § 28. (b) Ibid. § 27. (c) Cap. 43. Parl. 6. Reg. Mariæ.

motos verisimile est, quòd hæ obligationes subditos à Principis obsequio divertant, aliorumque servitiis obnoxios faciant, materiamque & faces etiam seditionibus & tumultibus præbeant. Certum, de separatis obligationibus, & non de iis Ordines sensitse, quæ naturaliter omni feudo insunt: nam si ea natura sive qualitas harum obligationum damnetur, nescio quomodo militaria feuda sustineri possint; quæ tamen & in usu patrum nostrorum frequentissima fuerunt, & hodie etiam quotidie observari videmus.

9. Sunt & quædam conditiones, quæ neque dantis neque accipientis causâ fiunt, & multò minùs utriusque; veluti, si ita convenerit, ut ego tibi feudum concedam, eâ lege ut tu alii concedas, quod feudum rectè fideicommissum dicitur; cum quis, cui velit, nequit disponere directè, alium infeodat, ejusque fidei committit, ut is tertium rursus in illud feudum substituatur, conditionem hanc omnes putant validam, eumque ejus fidei committit, cogendum, in tertium ex mente institutoris destinatum transferre, jure quàm optimo, i. e. eo jure quo melius fieri potest, aut solet. Quòd si is, ejus fidei committitur, alium ab illo quem primus destinavit infeudaverit, aut aliquid fecerit, cur fideicommissò non poterit satisfacere, &, ut in foro loqui solemus, inhabilem se effecerit ad implendam eam conditionem, sub qua infeodamentum receperat, etiamsi ad tempus solum inhabilis factus fuerit; veluti, si uxori, aut alicui alii, usumfructum fideicommissi dederit, apud Anglos à jure sui feudi cadit: quod & apud nos etiam locum habere puto, nisi is qui fideicommissum accepit, aut impedimentum omne, quod ex se natum est, tollere sit paratus, aut alias quod interest præstare. Et hæc de prima & secunda conditionum divisione.

10. Conditionum alia est divisio *ex jure*; aliæ enim conditiones *possibiles* sunt, aliæ *impossibiles*. *Impossibiles* autem rursus subdividuntur, in *impossibiles de jure*, & *impossibiles de facto*. *Impossibiles de jure* sunt quæ per jus fieri non possunt. Tritum est illud in scholis, *Hoc possumus quod de jure possumus*. Hæ autem de jure *impossibiles* conditiones dicuntur, quæ a lege, vel à jure prohibentur; quales sunt omnes turpes conditiones, ubi versatur turpitudine, aut quæ occasionem sceleris patrandi, veluti homicidii, furti, vel similibus, inducunt, aut quæ contra bonos mores sunt. Sic apud Anglos, etiam in investitura talliata, si quis in ea caverit, ne investitus aliquod commodum ex investitura capiat, aut vastum faciat: nam hæ conditiones nullæ sunt, cum id prohibent quod jus permittit. Aliæ dicuntur *impossibiles*, quæ omnino fieri *natura* prohibet: quales sunt illæ, *Si cælum digito attigeris, Si Londiniam Romam uno die proficiscaris*. Et harum conditionum, sive de jure, sive de facto *impossibilium*, eadem est ratio, nam actum cui apponuntur vitiant (a); licet in legatis, & fidei commissis, favore ultimarum voluntatum pro non adjectis habeantur. Quod ad jus nostrum attinet, conditiones hæ in investituris raræ sunt & insolentes, nec quid Senatus in his censeret certum est: credibile tamen est jus Anglorum sequiturum, præcipuè si traditio subsequuta est: nam hæ conditiones, cum non minùs turpes sint ex parte dantis quàm accipientis, potiores partes ejus existimo qui in possessione est: nam has turpes sive impossibiles conditiones, cum traditio accedit, in licitas mutari maxima pars Feudistarum putat. Sed de his conditionibus *impossibilibus*, & quotuplices sint, plenè Bartolus.

11. Sunt tamen quædam conditiones quæ dubitationem movere possunt, quales sunt hæ: *Si de feudo adhuc viventis vassalli, si domino aperiatur, aut cum domino apertum fuerit (b), vel si sine liberis decesserit, quis pacificatur*. Movet dubitationem, quod ante dixi (c), alienæ rei neque feudum neque investituram valere, & quod vitium captandæ mortis inducant, quod in jure prohibetur. Sed conditio in quam resolvitur, valere facit, ac si ita fuisset conceptum feudum, *Si quando meum erit, tibi dabitur*; quæ conditio licita est, ex jure, sive de generali feudo, quodcumque mihi primum aperiatur, sive de speciali, puta de feudo Titii aut Sempronii (d): nam cum primum conditio evenerit, dominus cogendus est ad traditionem, neque

I i i 2

pœni-

(a) l. 35 & 137. § 6. ff. de V. O. § 11. Inst. de inutil. stip. (b) 1 F. 3, 9 & 27. in fine. (c) D. 2. § 21. (d) Schon. Disput. Feudal. lib. 1. disp. 5. thal. 34, 35 & 37.

pœniterè potest, licet investitura interea de re aliena facta sit (a). Conditio autem, si sine liberis decesserit, impletur, si liberòs quidem tempore mortis habuit, & ii postea decesserint (b) : licet plerique sint in contraria opinione.

12. Conditionibus his affinia sunt pacta, quæ in investituris apponuntur : nam si ea vel lege vel naturâ impossibilia sint, feudum vitiant & tollunt, ut antea dixi (c). Inter pacta quæ contra jus interponuntur, & hæc numerantur. Si paciscantur partes, ne fides aut fidelitas præstetur : hoc enim pactum aperte contra jus Feudale concipitur ; nam feuda sine fidelitate aut fide disponi non possunt, cum fidelitas sit de substantia feudi, itaque ne ea præstetur pacisci nemo potest. Simile pactum est, Si convenerit, ne solennia feudi & investituræ fiant ; veluti, si quis paciscatur de feudo alii tradendo etiam sine investitura : nam investitura est etiam de substantia feudi, & hæc solennia sunt juris publici, quod privatorum pactioibus non mutatur (d). Idem, Si quis paciscatur, ut alia res quàm immobilis, aut immobili æquipollens, in feudum detur. Sunt tamen quædam pacta quæ non sunt de substantia feudi, sed sunt quasi de adminiculis, quæ contra naturalia contractus fiunt, non substantialia ; veluti, ut certum servitium præstetur, cum tamen ex natura feudi servitia sint incerta ; vel, ne sacramentum fidelitatis præstetur, quod in Ecclesia semper recipitur, quia & sine juramento ei creditur (e). Apud nos ferè perpetuum est, quòd vassallus, licet fidelis esse teneatur, tamen jurasse semper præsumitur. Sic pacto provideri potest, ut in feudo fœminæ succedant (licet regulariter feuda tantum ad masculinam lineam descendant.) quod fit, quando pacto ita providetur ut heredes quicumque, i. e. sive masculi, sive fœminæ, succedant : ut frater fratri in novo feudo succedat, quod tamen alioqui non licet ; nam in feudis novis, ut toties monui, frater fratri non succedit. Sic pacto provideri potest, ne frater fratri in feudo antiquo succedat : sic, ut in Regalibus feudis, qualia sunt Ducatus, Marchionatus, filii succedant, cum tamen alioqui feuda hæc Regalia dignitatum ad heredes non transeant : sic, ut maritus uxori in feudo succedat, aut uxor marito : sic, ut filii nascituri ex secunda conjuge succedant ; aut ne filii ex priore conjuge succedant ; aut ut hi soli succedant ; aut ut pater filio in feudo succedat, licet regulariter feudum non ascendat ; & alia infinita pacta, quæ nullâ certâ regulâ comprehendi possunt : nam quod vel stipulando vel paciscendo convenit, servandum est, nisi vel naturâ vel lege sit impossibile, quibus & ea pacta adnumeranda sunt, quæ contra substantialia feudi interponuntur, non quæ contra naturalia, sive accidentalialia. Quæ autem sunt substantialia, quæ naturalia, quæ accidentalialia in feudo, antea exposui (f).

13. Contra substantiam feudi & hæc pacta censentur : ne feudum ob commissam feloniam aut ingratitude amittatur ; præbent enim occasionem delinquendi : licet valeat pactum, ne privetur vassallus feudo, propter alienationem, deteriorationem, vel servitia non præstita. Sic & illud pactum reprobatur, si conveniat, ut vassallus propter delictum filii feudum amittat ; cum pœna delinquenti non innocenti sit imponenda : sic, in jure Feudali pactum legis commissoriæ reprobatur. At de alienatione feudi, pacta intervenire possunt ; veluti, si dominus permittat ut vassallus alienet, nam eo casu vassallus securus est, ne à feudo cadat, licet feudum alienet : sic, si dominus paciscatur, ne vassallo liceat alienare ; quod, licet ex communi feudorum jure non liceat, tamen & hoc etiam operabitur, ne vassallus subinfeudare in illo feudo alium possit. Sic & pacto provideri potest inter dominum & vassallum, ut vassallus de feudo testari possit, non tamen ut Ecclesiæ relinquat, quia ibi domini jus deterius redditur (g).

Post constitutum feudum, neque vassallus invito domino, nec dominus invito vassallo pactum novum apponere possunt ; licet ab initio possint per pacta legem contractui apponere (h).

14. Solennia

(a) Cum investitura talis non sit ultimæ voluntatis species, sed actus inter vivos, in quo spes debiti conditionalis transmittitur ad heredes, si priusquam conditio exiterit, mors intervenerit, § 4. Instit. de V. O. (b) l. 17. § 6 & 7. ff. ad SCtum Trebel. & ibi Bartol. (c) § 10. (d) l. 38. ff. de pactis. (e) 2 F. 76 & 101. (f) lib. 1. D. 9. § 20. (g) Schon. ubi supra, thes. 57. (h) Schon. thes. 82. ubi supra.

14. Solennia autem investituræ, five fasinæ, hæc sunt: ut vassallus cum omni humilitate petat, quod & in nostris fasinis hodie observari videmus, & ut in præsentia Parium fiat; imò antiquitus, ut eorum subscriptione & confirmatione roboretur. Postea tamen, si coram testibus fiebat, nihil requirebatur (a); quia Pares non semper erant, aut si essent, eorum præsentia non semper erat parata. Possunt autem & duo five plures aliquando in feudo investiri, & etiam hereditariè, quo casu in æquas partes cententur investiri. Angli (ut antea ostendi) *conjunctos tenentes* vocant; quo casu invicem sibi succedunt, i. e. pars præmorientis viventi accrescet; ea enim fuisse disponentis præsumitur voluntas: utroque mortuo heredes (si hereditarium sit feudum) in æquas partes succedunt. Id ex moribus Anglorum.

Diegesis sexta,

De Reversionibus, & mortuo Vadio.

SUMMARIA.

1. Continuatio de reversionibus, aliisque conditionibus, quæ possessorem obligant, licet in investituris non semper contineantur, sed ut plurimum, ut apud nos, in separata obligatione.
2. Licet nihil in jure de nominibus reversionis & regressus, evidens tamen eorum esse exemplum ex textu patet.
3. Pro redemptione, tam realis quàm personalis actio competit. Post oblationem, & consignationem, ratio fructuum habetur. Pactum de retrovendendo est stricti juris apud nos, nec ad heredes extenditur, nisi eorum sit mentio. Reversionum verba sive tenor semper est inspiciendus.
4. De loco consignationis, si nullus convenerit, an super ipso feudo, an ubi reversio concessa est fieri debeat? Si reversio sit generaliter concessa, specialibus omissis, tunc ad locum habitationis facienda est oblatio; & si aut nulla, aut incerta sit, in Ecclesia parochiali; nec, ut Angli volunt, quaerendus est creditor per omnes regni angulos. Quomodo apud nos fiat? & de periculo obsignantis.
5. Reversio easdem habet solennitates quas dispositio, & inter eas paritas observatur, ut si minor alienationem receperit, idem & reversionem concedere possit: ita inter patrem & filium. Solennitates quæ sint? Notarii officium quid hæc in re? De eo qui falsò asserit se scribere nescire, In rebus magni momenti duo Notarii requiruntur.
6. Non datur actio ex reversione subscripta, sigillum etiam continente, nisi etiam verò sit appensum; sed prius ut appendatur agendum, postea pro redemptione. Quid si non convenerit ut appendatur? Datam habere debet cum testibus, nisi sit ἀπόγραφον: quæ, ut omne aliud instrumentum, absque testibus in Senatu fidem invenit.
7. Si viro & uxori conjunctim reversio sit concessa. Si duobus conjunctim, aliter apud nos, aliter apud Anglos, reversio competit. Si a duobus alternativè, huic, vel illi. Si duobus separatim concessa sit reversio, vel assignata, qui prius jus suum intromaverit præferetur. Si feudum alienatum sit sub reversione, postea eidem personæ, absque reversione, de superiore tenendum, reversioni videtur renunciassè, qui alienationem recepit. De quo tamen dubitatur.
8. Reversiones aliæ sunt conventionales, aliæ legales. De his remissivè. De illis, quæ sunt exactè observandæ deinceps.
9. De præmonitionibus. In his numerus dierum est observandus, in quo sufficit alterutrum, sive præmonitionis, sive comparitionis, esse liberum. Si certus dies non sit adjectus, sed ut in communi forma, ad 40 diem faciendâ est redemptio. Si locus nullus sit constitutus, v. § 4. Si qui præmonendus est sit extra regnum, non est ei indulgendum spatium 60 dierum. Si certus dies non sit constitutus, nec ut in communi forma fiat convenerit, quodcumque tempus, vel biduum, vel triduum, sufficit.

K k k

10. De

(a) Hodie tamen ut subscribant necesse est, per cap. 5. Parl. 3. Cap. 11.

10. De reversionibus legalibus.
11. Qui reversionem concessit, si vivat & possideat, solus est praeponendus, neglecto jure basso in persona filii. Si extraneus jus bassum habeat, & possideat, est praeponendus. Si pater & filius simul reversionem concesserint, & uterque vivat, uterque est praeponendus. Si qui concessit sit mortuus, heres ejus, omissa domina conjunctae infeudationis aut Tertiae, pro redemptione est conveniendus, nisi in certo casu.
12. Praemonitio fieri potest heredi apparenti: imò heres apparens, licet redimere non possit, jus tamen redemptionis potest in alium transferre, quo facto heres adire videtur. Titulus passivus non est titulus activus.
13. Denunciatio semper fieri debet possessori hereditario; non colonis, precariis possessoribus, aut usufructuariis: sed ut tenor actorum in diversis editionibus variatur, sic & praxis variata est.
14. De forma denunciationis sive praemonitionis, obsignatione, declaratoria, & quis sit in ea iudex competens: & an pecuniam obsignans eam levare possit? & de violentis fructibus.
15. Duplex est renunciatio; una per declaratoriam juris, altera voluntaria, quae in quibusdam casibus non est tuta; licet non minoris sit roboris quam judiciaria, nisi quod secum non adferat litis expensas.
16. Queritur (1.) si reversionem concedens, ut evitet redemptionem, assignatum fecerit, tam ad summam, quam ad annos assignationis sequatur? In hoc casu dicendum est nihil assignato deberi.
17. Queritur (2.) si certa species monetae in redemptione convenerat, & nihil ejus generis superfit, quid juris?
18. Queritur (3.) de assignatis, si reversionor ex nova causa se emptori obligaverit, ne ei redimere liceat donec aliam summam solverit, & postea jus redemptionis in alium transtulerit, assignatus hic an terras redimet ex prima numeratione, neglecta posteriori? Affirmatur, nisi novatio fiat inter venditorem & emptorem.
19. De assignationibus in genere. Cessio non impedit cedentem ei renunciare, nisi insinuatio à cessionario facta fuerit ei qui de reversione tenetur. Si duo sint cessionarii, qui primus insinaverit praefertur. Si uni generaliter omnes reversiones cessae fuerint, alteri una, prior insinuans praevaleret.
20. Queritur (4.) si reversionor decesserit, & praedium custodiae causa ad dominum pervenerit, quâ creditor fructibus excluditur, an reversionor, data pecuniâ, redimere possit? Affirmatur, si de damno satisfactum.
21. Queritur (5.) si condiderit ne redemptio competeret, nisi omnes alias reversiones prius redimat, an hæc conditio sit observanda? Affirmatur: sed utcumque dura sit hæc conditio, suum habet Alexipharmacum.
22. Queritur (6.) si quis Baroniam suam, vel aliquam ejus partem, sub reversione alienaverit, & postea eandem in alicujus favorem resignaverit, cum omni jure & juris titulo, tam proprietatis quam possessionis; an sub hac forma jus reversionis translatum censeatur, an verò in persona resignantis adhuc maneat? Senatui placuit non transire.
23. Queritur (7.) alienatione & reversione concessâ, si alienans se emptori obligaverit, ut redemptione factâ is praedio utatur fruatur, si redemptio sequatur, & emptor omni juri renunciaverit, an sibi praedjudicat quoad assignationem? Negatur. Idem in aliquo alio jure anteriori dicendum. Reversiones hæc numerantur inter res immobiles, itemque pecunia ex redemptione redacta; sed non semper. Si redemptio sit à minore, curare debet reversionor cautionem interponi à curatore, pecuniam ad pupillum vel minorem perventuram; & tum rectè renunciabit minor: sed hoc in casu potior est redemptio judicialis. De reversione vi obligationis.
24. De legalibus reversionibus, quatenus à conventionalibus differant, aut cum iis convenient? De praemonitione aut obsignatione, earumque effectibus in utrisque, & declaratoriis earumque effectibus. De consignatione, ejusque periculo, & an consignans levare possit pecuniam consignatam? Declaratoriae vim voluntariae redemptionis habent, & in voluntariis locus est fraudi.
25. Regressus quid sit? ejusque ratio & effectus. An feudum ex regressu ad vassallum reversionem sit novum, an antiquum? cum distinctione respondetur. De reversione & regressu nihil in libris Regiae Majestatis, ut nec apud Anglos, habetur: unde colligit Auctor hos libros non nostrum

- nostrum sed Anglicum jus continere.
26. Gagium sive vadium quid? & quid vicium vadium?
27. Mortuum vadium quid? Aliter apud veteres Anglos, sciz. idem est quod apud nos WADSET vocatur: aliter apud recentiores, & idem est quod jure Romano pactum commissorium.
28. An hoc pactum legis commissoriæ ex jure & bonis moribus valeat? ubi tenenda est distinctio Bartoli. Quid jure Canonico?
29. An hoc pactum valeat jure Feudali? Negatur, ex sententia Senatûs nostri, & Commissariorum Edinburgensium: & li-

- cet creditor post multos annos cogatur pignus post numeratam pecuniam restituere, potest etiã illud multò citiùs vendere ex jure communi. Ubi de Anglorum Brevi. Hottomanni objectio refutatur.
30. Reversio & regressus, ut nobis propria sunt, ut § 25. in fine dictum: sic mortuum vadium est Anglorum. Quid illud apud eos sit?
31. Quæ apud Anglos morgagii sint propria?
32. An vadiante negligente solvere ad diem, tertius vel extraneus quis pro eo admittatur?

I. NUNC de Reversionibus dicendum est, quæ ex investituris sequuntur; quia sunt quasi pars infeofamenti, & rem ipsam ita afficiunt, ut si per mille manus res transfierit, (ut loqui solemus) semper hæ conditiones quemcunque possessorem obligent, licet in investitura non contineantur; nam pacta incontinenti apposita pars etiã contractûs censentur, tam in bonæ fidei, quàm stricti juris judiciis (a). Nec tamen negabo, quin & illæ reversiones, & pacta legis commissoriæ, quæque in foro de mortuo vadio dicuntur, aliquando etiã infeofamenti inseri sint solita; quemadmodum doctissimus Dominus Skenæus, in suo *De verborum significatione* tractatu, annotavit (b): & ut in urbanorum prædiorum resignationibus continuò hodie videmus observari, in quibus reversiones perpetuò inseruntur; sed quia ut plurimum in altera separata obligatione continentur, præcipuè apud nos, itaque non expressã in investitura dici solent (c).

2. Reversionis nomen in jure non habetur, ut nequè Regressûs, ejus tamen exemplum evidens habetur in Tit. *de pactis inter emptorem & venditorem compositis* in lege secunda, Codice, Si (inquit Imperator Alexander) *fundum parentes tui eã lege venderunt, ut sive ipsi, sive eorum heredes emptori pretium, quandocunque vel intra certum tempus obtulissent, restitueretur; teque parato ad satisfaciendum conditioni dictæ, heres emptoris non pareat, ut contractûs fides servetur, actio præscriptis verbis, vel ex vendita tibi dabitur, habitâ ratione eorum, quæ post oblatam ex pacto quantitatem ex eo fundo ad adversarium pervenerunt.* Nusquam (ut opinor) natura & effectus Reversionis, imò ne in omnibus publicorum nostrorum comitiorum statutis meliùs explicata est. Primùm enim Reversio vocatur, *lex, contractus* sive *conditio*, quã impletã, totus contractus resolvitur: Doctores *pactum de retrovendendo* vocant. Notanda verba, [*sive ipsi, sive eorum heredes*] quòd tam ipsis quam eorum heredibus competat hæc actio, sed non nisi exprimantur. Notandæ sunt voces [*quandocunque, vel intra certa tempora*:] ut sciant omnes reversionem ad certum tempus dari posse, ut non sit jus redimendi, nisi intra id tempus solvatur pecunia, licet etiã id incertum, ex significatione vocis [*quandocunque*].

3. Præterea ex textu patet realem præberi & personalem actionem; realem actionem, nempe *præscriptis verbis*, videlicet *do ut facias, vel facio ut facias*, nam præcisè emptor ad id faciendum cogitur, & totus actus (nisi fecerit) resolvitur: vel etiã *ex vendita*, ut etiã personalem significet actionem competere; sed tutius est semper in rem agere, quàm personam, si quã actione quis velit experiri. Denique, post oblationem summæ in reversione contentæ, & consignationem fructuum, quos adversarius post oblationem perceperat, rationem habendam, ut hi cum re ipsa restituantur ob moram, ut in nostris constitutionibus habetur; nam quoad fructus retrahitur redemptio ad diem consignationis sive redemptionis, declaratoriã semel

K k k 2

in

(a) l. 7. § 5 & 16. & l. 48. §. de pactis. (b) Ad verbum *Reversion*. (c) Vid. cap. 28. Parl. 3. Jac. III.

in judicio obtentâ (a) : oblationem enim non simplicem & verbalem jus requirit, sed cum his limitationibus, nempe denunciatione (nos *requisitionem* dicimus) & obfignatione sive depositione : & sic manifestum est formam nostrarum reversionum ex jure ipso Civili desumptam. Et ad heredes Imperator pactum transire voluit, cum pacta de retrovendendo, ratione feudi super quo fiunt, apud nos stricti omnino juris sint, nec ulterius extendantur quàm verba finunt : neque enim reversiones, vel stricti juris contractus, ad heredes aut assignatos transeunt, nisi eorum specialis fiat mentio. Cur autem venditiones feudorum & retrovenditiones, sive pacta de retrovendendo, sint stricti juris antea explicavi (b). In bonæ autem fidei judiciis heredes veniunt, etiamsi eorum mentio non fiat. In summa hoc semper in reversione servandum, ut ejus verba, sive tenor, inspiciatur, tanquam in investituris, & ut secundum ea denuntiatio & obfignatio fiant.

4. Quæri & hîc potest de loco, si nullus in reversione sit expressus, utrumne super feudo ipso, an verò in eo loco, ubi reversio concessa est, solutio sit facienda? licet hæc quæstio in nostris moribus non sit adeò necessaria, cum semper in his reversionibus soleat locus apponi, ubi pecunia obfignanda est, si emptor recusaverit oblatam. Tamen si fortè generalis cautio de reversione danda intercedat, & specialia omissa sint, & hîc observandum, quod antea (c) monui, in clausula redditionis in investitura, & in omnibus aliis personalibus actionibus, ubi solutioni non est certus locus destinatus, nempe si creditor sui potestatem non faciat, sed velit jus obligationis eludere, tunc ad locum habitationis oblatio facienda est : si nulla sit, aut ea omnino incerta, tunc in Ecclesia Parochiali quam vocamus, in qua creditor habitat, oblationem sufficere putamus (d), nec cogendum debitorem per omnes regionis angulos creditorem inquirere, ne fenestra ad omnem fraudem patefiat. In his personalibus obligationibus debitor inquirere debet (ut Angli volunt) per omnes regni angulos, ubi creditor remanet : si vagetur, nec certum domicilium habeat, in Ecclesia illius Parochiæ, ubi habitat, pecunia deponenda est inter manus viri qui solvendo est. Sed apud nos qui paratus est deponere, apud amanuenses Senatûs, post supplicationem Senatui oblatam, obfignabit, ut antea (e) dixi; alioqui obfignatio periculo obfignantis fieri solet : quod tamen non semper cum ratione convenit (f); nam cum jurâ obfignationem sive depositionem requirant, & certa est contumacia creditoris, cur post obfignationem, periculum belli, vel incendii, vel forte furti, ad obfignantem pertinere debeat, non video. Fieri tamen illud à nobis solet, ne forte fraus in obfignatione fiat; neque enim æquum credimus, ut debitor reversionis, rem restituere cogatur, nisi pecunia ei salva sit. Debitorem reversionis voco eum, qui pactus est de retrovendendo, cum ei pecunia sua offeretur. Solent etiam nostri, quoribus debitor reversionis potestatem sui non facit, neque certum habitationis locum habet, rescriptum sive literas à Senatu obtinere, ut denuntiatio fiat apud crucem foralem illius Vicecomitatûs, in quo habitare solitus est is qui reversionis est debitor; consignatio vero, in illa Parochiali Ecclesia ubi habitat, vel saltem ubi terræ sitæ sunt, ex arbitrio Senatûs (g).

5. Hæc autem reversio eandem ut habeat solennitates, quas dispositio, requiritur. Itaque, si tantum dispositio nondum perfecta in nudi contractus finibus adhuc permaneat, etiam reversio ex eodem contractu sufficit : si tamen contractus in investituram jam transferit, aut ex reversione agendum, si reversio data fuerit, aut si nondum data, ut ea concedatur cum debitis solennitatibus actio competit : adeò autem paritas, quæ in alienatione, requiritur, ut si minor alienationem receperit, etiam reversionem concedere possit; & tanquam sub conditione reversionis acquisivisse ex jure præsumitur; & si pater filio acquisierit ignoranti, reversionem pater ipse possit concedere. Nihil enim tam naturale quàm unumquodque eodem modo dissolvi quo colligatum est; quod præticatum vidi in actione mota per Georgium Home de Spot contra dominum Georgium Home (nunc merito suo Comitem Dum-

(a) I F. 21. ibi, *Causa cognita*. (b) Lib. 1. D. 9. § 33. (c) D. 3. § 37. (d) l. 19. C. de usuris. (e) D. 3. § 34. (f) Vid. § 24. (g) d. l. 19. C. de usuris.

Dumbarri factum) qui octennis reversionem dederat ejus alienationis quam octennis receperat. Solennitates autem hæc sunt; nempe, si subscribere qui dat sciat, ut ipse subscribat; si nesciat, ut Tabellarii publici manu, se calamum tenente & mandante, subscribat: neque in hoc casu sufficit ipsius Notarii subscriptio, ita afferentis rem gestam, & notam publicam in ejus manu captam, licet subscriptione & sigillo suo confirmatam; sed ipsius concedentis manum à Notario veluti duci oportet, & ut confessio Notarii subsequatur, dicentis id ex mandato illius subscribere nescientis factum, & quodammodo ut ipse subscribat se manu propriâ per Notarium ductâ subscripsisse, cum scribere nesciret. Annotandum tamen est, licet nota publica capta in manu Notarii non sufficiat, si tamen idem fuit Notarius in fasina, qui in reversione, ut in hac specie facti valeat, quasi Charta, fasina & reversio unus tantum actus essent (a). Quod si quis afferat se nescire scribere, cum tamen diversi ejus chirographi extant, puto mendacium ei non debere prodesse, si de facto constet. Fit etiam sæpe, ut alioqui scribendi sciens, pro tempore scribere nesciat, forte manu ex casu fortuito debilitatâ, aut morbo eum graviter tenente, aut podagrâ vel paralyfi superveniente: & omnia hæc consideranda sunt, fieri enim potest, ut in his fraus imperitis neccatur; ita tamen ne nimium Notario credatur, qui fortasse defectum chirographi supplere volens, manu suâ subscriptum, manum etiam principalis ductam affirmet, afferentis se scribere nescivisse. Hodie tamen propter frequentiam falsorum Notariorum, cautum est, ut in his reversionibus, & in omnibus rebus hereditarium jus continentibus (b), aut aliis rebus majoris momenti, duorum Connotariorum assertiones apponantur (c): neque enim in duobus tam facile fraus præsumitur, quàm in uno. Nam, ante annum Domini 1540, sufficebat sigillo reversionem munitam fuisse, quemadmodum & investituram; sed ob frequentiam fraudum, statutum tum ut sola sigilla non sufficerent, nisi & chirographus etiam apponatur (d).

6. Quod si in reversione contineatur, eam non solum sigillo sed etiam subscriptione munitam, nec dum sigillum est appensum, an ex hac reversione actio detur ad redimendum, quæri solet. Sed, dici potest dari quidem actionem, sed non eam propriè pro redimendis terris; nam prius pro apponendo sigillo agendum, & tunc eâ absolutâ, & sigillo appenso, ad redemptionem pergendum: expressè siquidem cautum est ex Ordinum statutis, ne ulla reversio fidem faciat, nisi quæ subscriptione & sigillo roborata est (e). Sed quid si nec convenit, ut sigillum apponatur? durum siquidem videtur in hoc casu, jure reversionis alienantem sub ea specie fraudari. Vidi tamen in actione doctissimi Thom. Smetonii contra eum per Comitissam Argadiæ mota, ut sigillum reversioni apponeret, sententiam absolutoriam concessam, quod sigillum apponere prædecessores ejus non promiserant. Sed sanè decisio hæc diligenter expendenda est, præcipuè ex circumstantiis, ne ad exemplum trahatur. Si verò nihil de reversionis sigillo aut subscriptione cautum sit specialiter, sed tantum reversionem fieri solenniter promissum, reversio sine dubio cum omnibus solennitatibus ex jure requisitis præstanda est. Reversiones prædiorum urbanorum plerumque in fine fasinæ, quasi in corpore, adnectuntur, & sub Amanuentis urbani (nos Clericum urbis, sive communem urbis scribam dicimus) chirographo, in actu ipso adhibito, sufficiunt. Data, i. e. dies, mensis, & annus, cum testibus, hic non minus requiruntur, quàm in investitura: nisi fortasse tota reversio *ἀντίγραφον* sit; in hoc enim casu non solum reversio, sed etiam testamentum & omne instrumentum, etiam sine testibus, fidem in Senatu invenit.

7. Si vero reversio alicui & ejus conjugi competat, mortuo viro conjux redimendi potestatem habet; ita tamen ut, postquam redemerit, ipsa tantum sit usufructuaria, post ejus mortem ad heredes alienantis commodum reversionis pertineat. Sed rarò contingit usufructuariam, ob commodum heredis, præsentem pecuniam, ut ejus commodum aliquod ad heredem perveniat, velle expendere. Si duobus

L I I

conjunctim

(a) Cap. 29. Parl. 6. Reginæ Mariæ. (b) Excepta fasina, per cap. 4. Parl. 9. Jac. VI. (c) Cap. 29. Parl. 6. Jac. VI. (d) Cap. 117. Parl. 7. Jac. V. (e) Cap. 29. Parl. 6. Reginæ Mariæ.

conjunctim reversio competat, uterque simul redimet : altero mortuo, jure Anglorum, supervivens solus : eo etiam mortuo, heredibus utriusque pro aequalibus partibus reversio competit. Apud nos altero mortuo ejus heredes in ejus locum succedunt, & alteri, nisi pro dimidia parte, non competit jus redimendi. Si duobus verò alternativè, i. e. huic vel illi, reversio sit concessa, qui primus præmonitionem, oblationem & consignationem, i. e. ordinem redemptionis, absolverit seu perfece- rit, ejus jus potius erit. Si duobus separatim jus redimendi concessum fuerit, aut assignatum, qui prius jus suum insinuaverit, præferetur : nam, præter jus, civilis quædam possessio per intimationem concurret. Itaque qui prius insinuaverit, sive (ut nos loquimur) *intimaverit*, possessoris loco est, & proinde potior. Si post reversionem datam ex ea dispositione, quæ de ipso qui disponit tenenda dabatur, & is qui alienavit primum sub reversione, postea easdem terras, de domino superiore tenendas, eidem de novo alienaverit pure, nullâ mentione factâ reversionis prioris, ei renunciâsse videtur ; ut inter Dominum Glencarnium & Jacobum Foulisium de Colintoun factum vidi. Aliqui putant quocunque modo prior alienatio facta fuerit, sive tenenda de se, sive de domino superiore, per posteriorem resignationem, sine conditione reversionis, & investituram subsequenter tolli : de quo tamen dubito, cum secunda resignatio sit nulla, cum per priorem & alienans & dominus superior suo functi sint munere, nec iteratio valeat. Et quoniam in reversiones, & redem- ptiones quæ ex iis fluunt, incidimus, eas hic obiter, & quasi conditionem investitu- ris insertam sive annexam, percurrere statui. Quia tamen materia hæc in usu frequen- tissima est, & in foro de ea disputatio quotidiana, & quàm plurimis consulendum putavi, pauca de præmonitione, obsignatione, sive depositione, tum de ipsa redem- ptione dicemus ; hæc enim omnia reversionem sequuntur, & ex ea pendent.

8. *Reversionum* duo sunt genera, aliæ enim sunt *conventionales*, aliæ *legales*. *Con- ventionales* sunt, quæ ex conventionem partium legem accipiunt ; & hæc conditiones in omnibus articulis, uti convenerunt, observandæ sunt, & uno capite aut arti- culo non observato, frustra ad redemptionem provocatur. Aliæ sunt *legales*, quæ non ex conventionem partium, sed ex ipso jure & lege competunt ; quales sunt in subhastationibus & appretiationibus terrarum. Sed de his postea (a) ; nunc de *conventionalibus*, & earum usu dicendum. In pactis de retrovendendo, certum est, eum qui vendidit, aut qui in ejus locum succedit, & cupit rem alienatam sibi re- stitui, à præmonitione sive denunciatione incipere debere.

9. In his verò *Præmonitionibus* (quas *Denunciations* Jurisconfulti vocant) si dies certus, sive is quadraginta dierum (ut plerumque fieri solet) aut plurium, aut forte pauciorum fuerit, ad eum numerum præmonitio facienda est, totque dies ser- vandi sunt à præmonitione ad comparitionem : in quo numero sufficit alterum di- em, viz. eum in quo præmonitio facta sit, sive comparitio fieri debeat, liberum esse, i. e. non numerari in numero dierum. Si certus dies non sit adjectus, si tamen re- versionem in communi forma concedendam convenerat, idem faciendum puto, nempe præmonitionem ad quadagesimum diem faciendam. Si locus nullus sit constitutus, fundus ipse, pro loco, meo judicio esse debet ; alioqui Ecclesia illius Parochiæ, in qua fundus aut prædium est, ut nuper dixi (b). Si, qui præmonen- dus, extra regnum sit, non ita, ut in citationibus judicialibus, sexaginta dies in- dulgentur : nam conventio prævalet, ipseque sibi imputare debet, qui cum sciret se sub præmonitione quadraginta dierum tantum obligatum, extra regnum fuerit pro- fectus, & in eas se difficultates conjecerit, quibus poterat & debuerat providere. Si certus dies non sit constitutus, neque ut in communi forma reversio fiat conve- nerit, puto quocunque tempus ad denunciationem sufficere, vel triduum, quadri- duum, vel octiduum, imò & in eundem diem sive instantem, ut in reversionibus legalibus observatur.

10. *Legales* autem *Reversiones* eæ sunt, quæ non ex conventionem partium, sed à lege descendunt ; veluti, in subhastationibus, seu licitationibus terrarum, sive præ- diorum

(a) Lib. 3. D. 2. (b) § 4. vid. l. 19. C. de futuris.

diorum pro debito. Nam lex appretiationis, redimendi jus ei à quo appretiatæ sunt terræ, in septennium concedit; post septennium, omnino à redemptione excludit (a). Et hæc de die, & loco, in quo præmonitio five denunciatio facienda est.

11. Si is qui reversionem concessit adhuc vivat & possideat, solus præmonendus est, five ei soli denunciandum, licet ille filios in eodem feudo de se tenendo substituerit. Aded autem hoc genus infeofamenti (quod apud nos *privatum* five *bassum* dicitur) in his redemptionibus præteritur (b), ut, si pater, qui alienationem recepit, filium ut de se teneat infeodaverit, post illud infeofamentum reversionem concedere possit, cum tamen nudus tantum superior multis videatur: & hoc sæpe in foro decisum; ratio, quia verisimile non est, eum qui feudum acquisiverat, filioque illud dederat, aliquid velle in ejus præjudicium facere, aut gratiam rei, quæ ad filium pertinet, alii velle facere, nisi in id in quod reverà obligatus est. Si tamen extraneo alienaverit, aliud puto; præcipue si is in possessione fuerit. Si reversio data est tam à filio quàm à patre, & uterque vivat, uterque monendus est. Si is, qui alienationem receperit sub reversione, diem obiit, heres ejus pro redemptione conveniendus, & is solus, nullo habito respectu ad dominam conjunctæ infeodationis, aut Tertiæ, & redemptione ab herede legitimo declarata, viduæ & conjunctas infeodationes, & suas Tertias amittent: nisi forte conjuncta illa infeodatio de domino superiore teneatur; nam eo casu viduæ non præjudicabitur, nisi & ipsi denunciatum sit.

12. Quod ad heredem attinet, nihil interet jamne hereditatem adierit, an non; nam ab herede apparente redimi posse sine controversia est, (id quâ ratione introductum incertus sum:) imò, quod majus est, heredem apparentem, licet ipse apud nos hodie redimere non possit, jus tamen redemptionis, five redimendi, in alium posse transferre Senatus censuit anno 1533. in causa inter Comitem de Murray & Dominum Ruthven, contra juris communis regulas, in quibus nemo plus juris in alium transferre potest, quàm ipse habet; cum certum sit heredem in re hereditaria jus non habere, priusquam hereditatem adeat, & si ante aditam obiêrit, omne jus ad gradu proximum transmittere. Sunt qui illud ita excusent, ut hereditatem heres adire videatur, eo ipso facto quod reversionem hereditariam vendiderit, perinde ac si primaria illa bona immobilia, ac hereditaria, aut eorum aliquod vendiderit; nam quovis actu exteriori aditionem non minùs fieri, quàm si per retornatum quis in heredem deservitus fuerit (c). Hoc sanè fateor, si contra heredem ageretur, non si ipse agat; neque actionem ei puto ex jure concedendam, licet se pro herede gesserit, & de bonis hereditariis disposuerit, & multò minùs ei, cui titulum aut assignationem fecerit.

13. Semper autem possessori hereditario denunciandum esse statutum Jacobi III. voluit, præcipue si is jus suum ei cui reversio competit insinuaverit. *Hereditarium* adjeci, propter colonos, precarios possessores & usufructuarios, quibus denunciare non est necessè. Sed multum differre videtur tenor illius acti in antiquis libris actorum, & in novis curâ & impensis Domini Skenæi excusis: nam in priore, quicumque erat hereditarius possessor, eum præmonendum Ordines voluerunt; in posteriore (d), jus tantum adversus emptorem seu hereditarium possessorem redemptionis esse volunt, de denunciatione aut præmonitione nihil. Itaque de hac quæstione quid respondeam non habeo ex usu nostro: nam vidi nuper actionem redemptionis à Senatu concessam, etiamsi nemini denunciatum fuerit, nisi ei qui reversionem dederat, aut ejus heredi, nullâ ratione habitâ ejus qui ex feudo possidebat, si ejus feudum privatum erat, quod *bassum* dici solet (e). Id quâ ratione Senatus fecerit, aliis judicandum relinquo. Antea, ut monui, denunciandum non erat ei, qui reversionem dederat, aut ejus heredi, (per *heredem* intelligo, ut in jure, bonorum possessorem, quem *intromissorem* dicimus,) sed sufficiebat sæpe denunciationem fieri soli hereditario possessori, neglecto eo qui reversionem concesserat, ejusque heredibus; ut inter Scrimgerium de Duddop & Dominum de Gray illustres viros actita-

(a) Per cap. 37. Parl. 5. Jac. III. (b) Vid. de hoc jure basso D. 3. § 14. (c) § ult. Inst. de hered. qualit. & differ. (d) Cap. 28. Parl. 5. Jac. III. (e) De quo vid. ut dictum, D. 3. § 14.

tum vidi, cum Scrimgerio soli denunciatio facta esset pro redimenda tertia parte domini de Duddop, & is excepisset, heredem se non esse illius qui reversionem concesserat, neque eos, qui veri heredes ei essent, citatos: tenuit tamen Dominus Graius quod intenderat. Et hæc de personis qui denunciare possunt, & quibus fieri debeat (a).

14. Forma autem denunciationis hæc est, cum qui redempturus est, vel præsens, vel per procuratorem, eum qui ex reversione tenetur, aut ejus heredem seu hereditarium possessorem, vel præsentem, vel ad locum habitationis suæ, coram Notario & testibus monet, ut tali die, tali loco præsens sit, ad recipiendum id, quod in reversione continetur (nam pecuniæ non semper solæ sunt in reversione, sed aliquando prædia aut prædiorum permutatio, aut aliquid faciendum) & ut videat & audiat dictam reversionem in omnibus suis punctis & articulis impleri, quo nomine nota à Tabellione fit. Adveniente die, si is qui reversionem dederat, aut causam ab eo habet, aut qui jam est hereditarius possessor, suam pecuniam recipere, terras & prædia secundum tenorem reversionis renunciare, & monumenta sive evidencias eo nomine consecras restituere, paratum se dicat; nisi qui denunciaverit his casibus pecuniam ei reddiderit, aut quod faciendum erat omnino impleverit, redemptio nunquam ex eo acto sequetur, nisi justam causam habuerit qui denunciaverit, cur pecuniam noluerit tradere, quia fortasse qui recipere debet, aut minor est, aut rebellis, vel aliud justum impedimentum occurrebat, cur sine periculo creditor non poterat solvere; in quo casu obsignabit, secundum tenorem reversionis. Si quicumque specialiter de obsignatione convenerit, i. e. si aliqua specialis persona designata fuerit, in cujus manibus obsignatio facienda est, in ejus manibus fieri debet. Si is vel recusaverit, vel infirmus fuerit, vel extra regnum, vel si non poterat apprehendi, in manibus viri & opibus & conveniendi facultate sufficientis consignabit, & declaratoriam in Senatu (nam is solus in causis redemptionis est iudex, licet antea Vicecomes & assisa (b)) persequetur (c). Si post specialem designationem unius personæ, apud quem consignatio fieri debet, non sequatur clausula [*aut alicujus alterius personæ*] in casu recusationis illius, apud quem consignatio fieri debet, potest venditor aliquando apud se retinere. Sed hoc licet aliquando factum audivi, tamen neque cum jure Civili convenit (quod semper consignationem requirit,) neque cum usu nostro quotidiano. Semper autem obsignatam pecuniam debet qui redemit relinquere; poterit enim is, à quo fit redemptio, pœnitere, & quam prius recusaverat pecuniam amplecti, sed id per supplicationem Senatui oblatam, partibusque citatis, nempe depositario, & eo qui deposuit. Puto tamen, licet pecuniam qui consignavit levaverit, si tamen, cum hæc res in Senatu agitur, præsentem exhibeat pecuniam, sufficere.

Tempore autem redemptionis faciendæ præcipua reversionis capita sunt adversario legenda: quod si qui recipere tenetur, vel pecuniam recusaverit, vel renunciaturum se negaverit, vel evidencias sive monumenta restituere noluerit; qui denunciatur in unoquoque horum casuum obsignabit, & declaratoriam iudicio prosequetur. Neque in hac obsignatione, disceptatione aut verbis opus est, (neque enim eo ad contendendum veniunt,) sed simplici affirmatione aut negatione contentus debet esse venditor; nempe si sit paratus (qui recipere debet) satisfacere obligationi, viz. si paratus sit ad illa tria quæ diximus, & eorum unumquodque purè & sine conditione faciendum; alioqui pecunia obsignanda est. Si qui redemit, vel pecuniam paratam non habuerit, vel assedationem, vel alia quæ ex tenore reversionis debet præstare, præsentia non exhibuerit; poterit creditor impune recusare, & ex utraque parte protestationes interponi solent, dum quælibet pars, quod fieri debet, non factum prætendat, utriusque rei integra ad Senatum disceptatio, relinquitur, ad utriusque instantiam. Nam qui redemit, statim redemptionem suam persequitur, in qua omnia quæ fieri debuerunt à se facta, & alterum sine justa causa adhuc feudum retinere, contendit: alter verò ex contraria parte instat, ut cogatur qui jus redimen-

di

(a) § 24. in fine. (b) Cap. 6. lib. 3. Reg. Majest. (c) 1 F. 21. (d) Ut § 24.

di præterit, jus suum persequi, ne fortè reus oneretur fructibus malâ fide possessis; si fortè postea contingat eum, qui redimit, jus suum persequentem in iudicio obtinere: nam eo casu qui moram redemptioni fecerit; in fructibus qui percipi potuerunt tenebitur (nos *violentas utilitates* dicimus vocabulo non inepto;) nam, si prædium postea possiderit, ex eo tempore, à quo jure ab eo redemptum fuisse Senatus declarabit, vi existimatur possedisse. Itaque in violentos fructus tenetur: vi enim æstimavit Divus Marcus fieri, quodcumque jure aut juris via (ut forum loquitur) non fit (a).

15. Constat ex his, duplicem esse *Renunciationem*, alteram per declaratoriam juris, alteram voluntariam. Hæc, si à minore redemptio facta sit, aut ab eo qui in lecto ægritudinis est, non est tuta: nam hic omnino non potest, cum sit jus hereditarium quod renunciatur; ille, non nisi constet è re ejus esse factum, quod constare non potest, nisi Senatus declaratoria accesserit. Sunt & alii casus, in quibus *voluntaria Renunciatio* non sufficit, si dubium aliquod suspectum sit, quod non nisi auctoritate Senatus potest discuti. Alia *Renunciatio* est *judiciaria*, quâ ex sententia judicis cogitur quis renunciare investituræ prius factæ; & quia iudicio perperam contenderit; in impensas & fructus utiles damnandus est: alioqui voluntaria renunciatio non minoris est roboris quàm judiciaria.

16. Sed pleræque hic quæstiones oriuntur, quarum aliquot elucidandæ sunt: Prima, si is à quo redemptio faciendâ est, cum sciret eam sequuturam, vivus & valens alium assignatum fecerit; tam ad summam in reversione contentam; quàm ad annos assignationis, quos redemptionem sequi convenit: nam plerique apud nos, non solum suam pecuniam sibi in redemptione reddendam promitti curant, sed etiam rei redemptæ fructum per aliquot annos. In hoc casu, dicendum assignationem irritam esse, nihilque assignato deberi; non tantum quia neque pecunia conventa adhuc debetur, neque assignatio, & incertum sit an unquam debebuntur, cum deberi nequeant ante eventum redemptionis, qui dubius est, neque in potestate reversionem concedentis consistet, sed ejus cui competit, velitne suo jure uti necne: itaque verè dici potest, ejus quod non est, nec certum utrum futurum sit, nullam esse obligationem. Alia ratio est, quia renunciatio ab herede, aut eo qui jus habet in fundo, faciendâ sit, qui nunquam cogitur renunciare, nisi pretium redemptionis, quod convenerat, receperit, & in hoc facto, quasi legitime non sit factum, heres contra factum defuncti auditur.

17. Secunda quæstio est, Si certa species monetæ solvenda in reversione exprimat, (nos *talliatam monetam* dicimus) neque ejus generis supersit moneta, quid statuendum? Id cum ambiguitatem haberet, ex actis Parliamenti dissolutum: nam ejusdem ponderis, valoris & bonitatis moneta dandâ est (b). Quod si monetæ æstimatio creverit, si redemptionem faciendam convenerit in ea moneta quæ currens dicitur, aut cursum in regno habitura sit, satisfactum creditori est, si in moneta currenti solvatur; damnique æquo animo ferre creditorem oportet, ut hodie usus invaluit: quod tamen expressè cum statuto (c) Jacobi II. pugnat, in quo optimus Princeps, aut in ea pecunia numerationem fieri vult, quæ in reversione, quæ data erat, continetur, aut in alia ejusdem valoris & bonitatis: quod sanè cum æquitate maxime convenire videtur. Si convenerit ut pecunia in auro vel argento numeretur, quantumcunque nummus aureus aut argenteus sufficiet; reliqua summa in auro vel argento numeranda, & ea quidem pura, nullatenus corrupta, nos *alliatam* dicimus.

18. Tertia est de *Assignatis*, Si forte qui reversionem acceperit, & postea, novâ causâ intercedente, se obligaverit ei à quo pecuniam acceperit, ne redimere ei liceat, donec aliam summam solverit, aut aliud quid adjecerit, isque postea jus reversionis in tertium transtulerit, assignatus hic ex ea tantum numeratione, quæ in prima reversione contenta est, terras redimet: neque posteriorem obligationem tenetur agnoscere, cum in corpore reversionis non sit contenta; neque obligationem posteriorem

M m m

rem

(a) i Inst. de vi bon. rapt. l. 13. ff. quod metus causâ, l. i. § 2. ff. quod legatorum, l. 7. ad leg. Jul. de vi privata, & l. 7. C. unde vi. (b) Cap. 37. Parl. 6. Reg. Mariæ. (c) Stat. 36. Parl. 8.

rem implere tenebitur, salvâ actione contra cedentem sive debitorem, ei cui obligatio facta est, nempe creditori. Aliud, si ipse venditor, præter priorem summam in reversione contentam, novam mutuatus fuerit, eâ lege & conditione, ut ea priori summæ adderetur, & una fiat, & donec utraque soluta fuerit venditori, ipsi redimere non liceret, idque tanti roboris esset, ac si in corpore reversionis contineretur: nam eo casu novatio prioris reversionis præsumitur, & priore sublata posteriorem remanere.

19. Et quoniam in assignatos reversionum incidimus, hæc etiam eis adjicienda putavi. Cessio, sive assignatio, nunquam impedit cedentem, quin pro arbitrio reversioni aut obligationi renunciare possit, aut aliàs eâ uti vel abuti, donec cessionarius jus suum insinuaverit ei qui de reversione tenetur: post insinuationem cessionario factam, ei nocere cedens non potest, neque jus in id quod cefferat prætere, etiam si cessionarius retrocefferit, nisi & retrocessio insinuata fuerit. Si duo sint cessionarii, qui primus cessionem insinuaverit, præferetur. Si uni generaliter omnes reversiones cessæ fuerint, alteri una, specialis generali non derogat, sed prior insinuatio prævalebit: neque enim ex usu nostro minus valet generalis cessio reversionum omnium, quàm si singulæ nominatim cedantur.

20. Quarta quæstio est, Si pendente alienatione alienans decefferit, & custodia prædii alienati ad dominum pervenerit, & qui alienationem accepit, aliquot annos, i. e. durante totâ custodiâ, fructibus à domino excluditur, cujus causa semper prior est; si finitâ custodiâ, alienans, datâ quam acceperat pecuniâ, velit fundum suum redimere, nec possessor sine maximo suo damno renunciare possit, quid juris? Nam cum venditor omnes leges & conditiones reversionis impleverit, videtur fundum ei restituendum. Sed profectò aliud Senatus aliquando censuit, redemptionem non competere, nisi & de damno, quod per custodiam evenerat, ei qui sustinuit satisfaciatur. Puto tamen hodie redemptionem non impediri, reservatâ actione pro damno, contra eum qui occasionem damni præbuit: & ita vidi observatum.

21. Quinta, Si in reversione convenerit, ne locus sit redemptioni, nisi quis omnes alias suas terras, sub reversione alienatas, prius redemerit, an hæc conditio observanda sit? Causa dubitationis est, quòd nulli nisi interesse habenti actio aut exceptio competat: quid enim interest ei qui redemptioni obnoxius est, utrum is, cui redimendi jus est, terras suas, quas alii alienaverat, redemerit necne? neque enim ea res facta aut infecta ejus commodo aut incommodo cedit. Sed profectò omnes conditiones in reversione contentas implendas esse, & præcipuè hanc Senatui placuit, quòd reversio sit strictissimi juris: & hoc saltem emptoris interesse videtur, quòd interea re alienatâ frui potest. Sed huic malo suum alexipharmacum cautiones Advocatorum providerunt: nam cum clausula hæc ad reversiones tantum præteritas extendatur, transigere solent venditores cum eis qui eas terras obnoxias habent, ut, veteri alienatione remissâ, novam alienationem eadem aut graviore etiâ conditione concedant: & sic, veteribus omnibus reversionibus extinctis, fidem suam se exsolvisse putant; & id in usu receptum vidi.

22. Sexta, Si Baro, vel totam Baroniam, vel aliquam ejus partem, de se tenendam, alienaverit sub reversione, & postea eandem Baroniam in alterius favorem resignaverit, cum omni jure & juris titulo, tam proprietatis quàm possessionis, competente, utrum sub hac forma jus reversionis translatum etiam sit, an verò in resignatione non transire, sed apud resignantem adhuc manere, quia specialis de ea mentio facta non fuit, licet resignatio facta sit cum omni jure quòd resignanti competebat; imò, quòd majus est, licet in resignatione reservatio usufructus resignanti excepta sit, reversio non comprehenditur, quanquam alioqui exceptio firmet regulam in non exceptis: plus tamen in reversionis renunciatione, quàm clausula generalis de omni jure competente, requiritur; aliud in renunciatione generali omnium reversionum.

23. Septima, Si post alienationem factam, & reversionem concessam, alienans se emptori obligaverit, ut is, post redemptionem factam, aliquot annos prædio redem-

pto utatur & fruatur, & redemptio fit sequuta, emptorque omni juri quod in re redempta habet renunciaverit: in posteriore tamen obligatione, sibi non præjudicat quoad affectationem, neque enim renunciatio illa ulterius extenditur, quam ad illud jus, quod ex priore alienatione obtinuit, & non ad affectationes. Idem, si ante alienationem aliud jus habuerit, nam renunciatio ad nullum jus extendetur, nisi quod ex ea alienatione emptori accreverit. Nec solum hæc reversiones inter res immobiles numerantur, (adeo ut neque in lecto ægritudinis, ex qua quis mortuus est, transferri possit,) sed etiam pecunia illa, per quam fit redemptio, aliquando eandem naturam accipit, i. e. ut loco rei succedat. Quod inter Dominum de Craufurd & Lyndesium fratrem

Lyndessii de Clovay factum vidi: nam cum is rebellis & ad cornu esset, nec spes relaxationis ulla, Craufurdus in omnem occasionem intentus, præmonitionem fieri curaverat, & ad diem præstitutum, cum pecuniam obfignasset, repente donatarius eschetæ, ut convenerat, comparens, pecuniam sibi reddi postulavit, quasi jam mobilem factam, & proinde eschetæ obnoxiam. Sed cum pecunia obfignata fuisset, & Craufurdus pro redemptione actionem intentasset, Senatui durum videbatur, emptorem ad renunciationem cogendum, pecuniâ non acceptâ; pecuniam in judicio repræsentari primò statuit, mox, eâ emptori concessâ, sententiâ de redemptione pro Craufurdio prolata donatarium elusit, quasi hæc pecunia sub eschetam non caderet, cum naturam rei immobilis sapiat, & in locum rei immobilis succedat. Neque tamen hoc undiquaque verum est; nam si hæc pecunia post redemptionem inter immobilia numeretur, redemptione in vita facta, pecunia ad heredem pertineret, & non ad executores, quod est falsum: licet aliquando, si is, à quo redemptio fit, sit rebellis, pecuniam apud se retinere possit, donec sciatur ad quem ea pertineat. Si redemptio à minore fiat, cautione per tutores & curatores interpositâ pecuniam ad pupillum perventuram, aut in ejus utilitatem, tum recte renunciabit minor. Puto tamen melius facturum eum qui redimit, si voluntariam renunciationem non acceperit, sed post consignationem eandem rursus coram Senatu in processu redemptionis repræsentet, & declaratoriam obtineat. Si ex obligationis viribus pendeat reversio, & obligatus recusaverit obligationem de reversione tradenda implere, eoque nomine rebellis declaratus fuerit, poterit Senatus ejus contumaciam supplere per declaratoriam sententiam, quod eadem obligatio in omnibus & per omnia vim reversionis habeat. Hæc de reversionibus conventionalibus.

24. *Legales vero Reversiones*, quæ ex lege introductæ sunt, ex terris appretiatis debentur: nam hæc ex conventionem partium non debentur; nam is à quo terræ appretiatae sunt, easdem intra septennium potest redimere, ulterius non auditur (a). Neque in præmonitione aut obfignatione aliquid differentiae, nisi quod conventio in priori jus facit, & ex conventionem dies sunt servandi qui convenerant, nempe quadraginta ut plurimum. In legali reversione tantum id temporis in præmonitione requiritur, intra quod recepturus commodè & sine molestia venire potest. Sic in loco, ut antea dixi (b). Sed non ordo idem in utroque est post consignationem. In conventionali, declaratoria judicio prosequenda est, per actionem ex præmonitione 21 dierum; hic, qui recusat, gravatur per literas Senatûs, quasi jam declaratoria intercessisset, ut renunciaret intra sex dies, alioqui ut compareat, rationem redditurus suæ recusationis: in illis, tantum summa quæ convenerat restituitur; hic, non solum pecunia principalis, sed etiam honorarium executoris (quod ad vicissimam partem summæ extenditur) cum omnibus impensis & sumptibus, qui in nova investitura obtinenda facti sunt. Post declaratoriam, is, in cujus manibus obfignatio facta fuit, ex præmonitione sex dierum, pecuniam ei, cui ex declaratoria debetur, repræsentare cogendus, si noluerit. Idem, si emptorem, qui reversioni obnoxius est, poenituerit non renunciasse: nam paratum se ad renunciationem offerendo, cogere potest ex sex dierum denunciatione eum, in cujus manibus consignatio facta

M m m 2

est,

(a) Per cap. 37. Parl. 5. Jac. III. Sed hodie legalis reversio ad decennium extenditur per cap. 62. Parl. 1. Carol. II. (b) § 4.

est, ad eam sibi repræsentandam. Post consignationem, si qui consignat, pecuniam suam receperit, à præmonitione videtur recessisse; itaque nihil ex ea præmonitione sequetur. Si tamen qui recipit, sit paratus pecuniam in iudicio repræsentare, obiectio receptæ pecuniæ non oberit; nam cum pecuniæ obsignatæ periculum temper ad obsignantem pertineat (a), nec æquitas sinat, eum, qui pecuniam obsignatam haberet, pecuniæ alienæ usum habere, & emptor nihil interea damni sentiat, neque ejus interlit, sufficere Senatus putavit, si pecunia in iudicio repræsentetur: quod cum primò in redemptione inter Orcadum Episcopum & Joannem Menzeis obtinuit, jam pro consuetudine receptum est. Hæ declaratoriæ vim voluntariæ redemptionis habent: sed in voluntariis redemptionibus plerùmque locus est fraudi; quid enim, si præjudicium alteri fiat, veluti, si heres ejus qui alienationem receperat (cum defunctus vivus tertio alienaverit) in fraudem hujus tertii velit redemptioni consentire? Itaque vix probo id, quod à Senatu factum est, cum denunciationem possessori hereditario non putabat necessariam in voluntaria renunciatione (b).

25. Reversioni, siye pacto de retrovendendo, affinis est *Regressus*; sed in hoc differunt, quòd Reversio sit pactum inter venditorem & emptorem, *Regressus* inter vassallum vendentem & dominum superiorem: nam cum terræ alienantur aut disponuntur (semper intelligendum fasina subsequuta) tenendæ de alienante, aut de domino alienantis immediatè superiore, in priori casu sola reversio sufficit, cum alienans dominus superior adhuc maneat. In posteriore alienans nihil apud se retinet; itaque, ut in priorem statum redeat, opus est duplici pacto, altero cum emptore de retrovendendo, quod nos *Reversionem* dicimus, altero cum ipso domino, quo dominus promittet alienanti, ut quam primùm fidem reversionis exsolverit, omniaque emptori, quæ fieri convenit, impleverit, tum dominus superior eum in priorem locum recipiet, præceptaque pro eo de novo investiendò diriget. Nam licet emptor, ex pacto de retrovendendo, juri omni, quòd in re alienata habeat, cedere seu renunciare teneatur, dominus tamen non cogitur alienantem rursus in vassallum recipere, nisi id ante provisum fuerit: dominus enim vassallos mutare ex alieno arbitrio sine conventionione non tenetur, sed priori vassallo stabit, nisi aliter provisum fuerit; quo casu, & renunciatione per emptorem factâ & Senatu ostensâ, dominus priorem vassallum recipere cogetur, & in pristinum feudum restituere, quo casu novam fasinam siye investituram vassallus accipiet, quasi priore penitus extinctâ. In priore casu, scilicet in renunciatione, reversionis implementum sequente, ex ea alienatione, quæ de alienante tenetur, sola renunciatio quasi in manus domini sui superioris sufficit ad restituendam in persona alienantis feudi proprietatem. An autem, redeunte per regressum vassallo ad pristinum feudum, illud feudum dici possit feudum novum, vel antiquum, dubitari potest: nam si leges feudi novi examinemus, feudum antiquum penitus extinctum est, & novum substituitur; eodem modo ac si dominus superior feudum, quod ob factum vassalli ad eum redierat, eidem de novo dederit, rursusque eum investierit; quo casu novum feudum dici nemo in jure Feudali versatus ambigit: at si feudum illud novum concedamus, conquestum necessarîo dicemus; nam feudum novum in jure Feudali idem est quod apud nos conquestus: si conquestus sit, ergo regulas conquestus sequetur, nempe ut inter fratres ascendat, quòd durum esset. Sed profectò, si redemptionem is faciat, cujus feudum antea fuit paternum, antiquum censebitur feudum, etiam post redemptionem: si tamen jus reversionis in assignatum transierit, isque redemerit, & ex regressu fuerit fasitus, feudum tum novum dicetur, & naturam conquestus habebit. Et hæc de reversione quæ mihi succurebant: mirum tamen est, quòd in toto nostro jure antiquo, viz. libris *Regiæ Majestatis, de Judicibus, Quoniam attachiamenta, Legibus cum Burgorum, tum Forestarum*, de reversione aut regressu nullà sit mentio, de re invadiata aut mortuo vadio plurima, quod longe à reversione differt, sit mox dicemus, nisi fortè quis putet reversionum usum, cum hi libri scriberentur, ad nos nondum pervenisse. Ego sanè illum librum Reg. Majest. à nostris homini-

bus

(a) Quod iniquum est, ut § 4. dictum. (b) § 11 & 13.

bus scriptum fuisse, vix possum induci ut credam: Anglorum enim leges & mores potius sapit ex omni parte quam nostros; nam apud Anglos nulla est reversionum mentio (a) nulla regressus; ejus enim loco utuntur pacto de mortuo vadio, quod illi *Morgagium* à Gallica voce vocant. Apud nos nulla vox est quæ morgagium exprimat, itaque de hoc morgagio aliquid dicemus.

26. *Gagium*, sive *Vadium* est quando fundus oppigneratur, pro certa pecuniæ summa, & ex jure Normannorum (unde & jus Anglorum, & proinde illud nostrum, quod Regiæ Majestatis dicitur) deductum. Terræ duobus modis oppignerantur seu invadiantur; aliquando ad tempus, nempe cum ad tempus, vel terra pro terra, vel pro pecunia datur, & finito tempore cuique suum restituitur, nempe pecunia illi qui pecuniam dedit, & terra illi qui eam invadiavit (ut dici solet.) Quòd si ad certum tempus terra sit oppignerata, seu pignori data, sed eâ lege, ut qui feudum in pignus accepit, toto hoc tempore fructus in sortem computet, veluti, si dimenso annorum spatio, quibus fidem crediti fructus exolvere possunt, exacto tempore pignus plenum & integrum restituendum sit domino, *vivum vadium*, sive *gagium* dicitur.

27. *Mortuum vadium* aliter apud Normannos & veteres Anglos, aliter apud recentiores sumitur: nam apud Normannos *mortuum gagium* illud est, quod Jurisconsulti *ἀλλοτρίων* vocant, nempe ut uni usus pecuniæ, alteri ipsius rei competat; quo casu fructus non imputantur, neque qui pignus accepit, eorum nomine tenetur, aut de iis rationem reddere: quod cum nostris alienationibus, quæ *oppignerationes* sive *WADSETTIS* dicuntur, sub pacto de retrovendendo, sive reversione, maximè convenit; nam is cui res oppigneratur, investitur, eodem ferè modo (licet sub pacto de retrovendendo) quo si purè factus esset; sicque apud veteres Anglos sumebatur, quod & nostræ Regiæ Majestatis auctor sequutus est. At Litaltonius, & recentiores Angli, *mortuum vadium* dicunt, quando fundus pignori datur pro certa pecuniæ summa, cum expressa conditione, ut nisi ea pecunia ad diem soluta fuerit, fundus apud emptorem remaneat: quòd si pecunia non repræsentetur ad diem, vadium mori & extinguì dicitur, i. e. ejus recuperandi omnem potestatem alienanti periisse. Hoc pactum lege veteri Romanorum, *pactum legis commissoriæ* dicitur, & post diem pretio non soluto, emptori utrum velit aut vadium retinere, aut pretium repetere, optio datur: post electionem voluntatem mutare non potest. Quòd si post diem pretium & usuras malit sequi, quam ipsum fundum, permittendum ei putat Imperator; & eo facto renunciare conditioni videtur, nec ad eam poterit redire.

28. An autem hoc pactum legis commissoriæ ex jure & bonis moribus valeat, gravis est controversia: nam à principio permittum fuisse constat; *omnia enim pacta conventa, quæ neque contra leges, neque Senatusconsulta, neque plebiscita, neque contra edicta Principum, neque contra bonos mores, neque quo fraus cuiquam horum fiat, facta erunt, servanda* in se recipit Prætor (b): postea, cum usurarum modus cresceret in infinitum, piissimus Imperator Constantinus suâ constitutione prohibuit (c): sed mox, ex constitutione Arcadii & Honorii, quæ in Codice Theodosiano existat, permittitur: adeo ut jura ipsa de hoc pacto variare videantur. In hac difficultate, tenendam puto distinctionem Bartoli, nempe in venditione pactum hoc appositum valere, cum nulla lex vetet emptionem & venditionem quibuslibet legibus posse convenire; & justus valor tum expenditur, conventionesque hæ semper locum habent & habuerunt: at in pignore distinguit; nam si in initio constitutionis pignoris, pactum legis commissoriæ apponatur, non valet; nam debitor in necessitate constitutus, nihil non promittere solet, permittitque creditori instrumentum pignoris, ut volet, facere: aliud, si ex postfacto, videtur enim debitor apud se expendisse verum pignoris valorem, & nisi luatur solutione, sibi de vero saltem valore restituendo providisse. In jure Canonico, licet usurarium videatur pactum, tamen si juratum sit, valet (d); ita

N n n

tamen,

(a) Nec apud nos ut videtur ante tempora Jac. III. per cap. 28. Parl. ejus 5. (b) l. 7. § 7. ff. de pactis. (c) l. ult. C. de pactis pignorum. (d) Cap. 2. de pactis in Sexto.

tamen, ut si quis, ex justa causa impeditus, ad diem statutum non redemerit, restituendus sit, ut adhuc redimat.

29. An in jure Feudali pactum hoc valeat necne, gravissima est contentio. Sunt qui damnari credant, alii licere; & textum utraque pars pro se adducit. Hottomannus sanè, inter primos nostræ ætatis Jurisconsultos, jus Feudorum à se dissentire hoc in negotio putat, & maximam esse antinomiam. Nam Gerardi verba sunt, *Si quis obligaverit rem aliquam pignori, eo pacto, ut si statuto tempore pignus solutum non sit, res esset creditoris, & eam pro feudo habeat, potest debitor quandocunque, pecuniam solvendo, pacto non obstante, pignus recuperare; feudum enim non sub prætextu pecuniæ, sed amore & honore domini acquirendum est (a)*. At qui opiniones Oberti & Gerardi collegit, & secundi libri posteriorem partem ex iis fecit, planè feudum lege commissoria datum, non valere affirmat, idque ex Gerardi (ut verum est) sententia; addit tamen, *at secundum Obertum valet (b)*. Hic Hottomannus, captatâ occasione, mirum in modum contra jus Feudale insultat, ambiguitatem, absurditatem, & ἀνωγειαν objiciens. At ego hinc neque ambiguitatem, neque ἀνωγειαν video: clara sunt utriusque textus verba, pactum legis commissoriae in feudis non recipi, licet Obertus, inter primos Feudistas, contra senserit: quid enim frequentius in jure Pandectarum, quam jure quod servandum est recitato, aliorum contrarias opiniones recensere? Constat ergo hæc conclusio certa, pactum legis commissoriae in feudis non recipi. Et opinioni ut assentiar, facit usus noster, qui à pacto legis commissoriae abhorret; nam virum in usu forensi maximum, Dominum Jacobum Macgillivray, sic interloquentem audivi, in actione inter Hamiltonium à Sanquhar & Chalmers, cum ex contractu ille ageret, ut reversio expiraret, quoniam convenit ut, nisi ad diem redemptio fieret, reversioni non foret ulterius locus. Et sanè hæc opinio cum æquitate convenire videtur: nam licet pactum hoc, ex veteri jure Romanorum, & ante tempora Constantini, sit permissum, piissimus tamen Imperator pactum illud damnavit ob captiones, & quod hujus pacti indies crescebat asperitas; quod & apud nos observandum puto. Apud Commissarios sane Edinburgenses, iudices incorruptissimos, semper observatum vidi, ut non obstante pignoris ad diem non lutione, etiam post multos annos creditor cogatur illud restituere, numeratâ prius eâ quæ convenerat, cum pignori daretur, pecuniâ. Quid ergo, dicet aliquis, an creditoris jus ita imminuetur, ut ad diem non solutâ pecuniâ, perpetuò pignus retinere cogatur, & post triginta forte & plures annos rem exhibere? Nihil iniquius: sed huic malo remedium monstravit Alexander Imperator; nempe, si ad diem pecunia soluta non sit, ut pignus vendere creditor possit (c), & hoc ex jure communi, nempe per publicam subhastationem sive licitationem: & hoc jure utimur. Angli autem Brevi utuntur, quo citatur debitor, ut ad diem certum pignus redimat, aut ut ex eo die jus pignoris ad creditorem pertinere decerni videat; postea, si non comparuerit debitor, quod in re sua faciendum creditor putabit, faciet de pignore. At absurditatem exaggerat Hottomannus: quid enim absurdius, cum liceat feudum dono dare, non etiam sub pacto legis commissoriae ad tempus alienare? Neque quicquam absurdi hic reperio: cur tamen una permittatur, alia prohibeatur, ratio facilis est; nam pura & simplex donatio, sive venditio, tot fraudibus non est obnoxia: in his pactis legis commissoriae, ut ait Imperator (d) asperitas crescebat fœnoris, rei omnibus bonis legibus semper comprimendæ. Et hæc de jure communi scripto.

30. Nunc, ut ad Anglorum mortuum vadium revertamur, quod eorum proprium est, ut nostris reversionis, adeò ut neque apud illos *Reversionis*, sic neque apud nos, aut in publicis statutis, aut in monumentis virorum illustrium, quod sciam, *mortui vadii* usquam mentio. Quid autem sit *mortuum vadium*, initio (e) monui; solebant enim gentes Boreales, non solum res mobiles, sed etiam fundos ipsos denique invadere, cum fundus ita detur, ut nisi ad certum diem pecunia soluta sit, res ad emptorem

(a) l. 1. § 27. (b) 2 F. 51. § 6. (c) l. 1. C. de pactis pignorum, & lege commiss. (d) l. 3. C. de pactis pig. & lege commiss. (e) Hujus sciz. materiz, § 27.

emptorem transeat. *Mortuum* itaque *vadium* est (ut hodie Angli eâ voce utuntur) quod eâ lege & conditione datur, ut ad diem non solutâ pecuniâ, res ad alienantem sive dominum non redeat. Et hæc conditio in favorem creditoris adjecta putatur; nam si ad diem pecunia soluta non sit, vadium domino perit, quod favorem (ut dixi nuper) creditoris respicit; & ideo *mortuum vadium* dicitur, quia, solutione ad diem non factâ, non amplius actio competit, ex eo hujus *mortui vadii* sive *morgagii* nomen defluxit.

31. In hoc morgagio hæc sunt apud Anglos hodie peculiariora, quod licet nomen heredis ejus, cui redemptio competit, non exprimatur, tamen potest is, mortuo hypothecante, pecuniam solvere, & feudum redimere: quod tamen nos in reversione non observamus, cum, nisi heredis mentio fiat, solus alienans jus redimendi habet; nam provisio hæc potissimum spectatur in morgagio, ut securitas interponatur pro pecunia. Sed & apud Anglos differentia est inter has duas condiciones; si vadians non solverit ad certum diem, ut feudum redemptioni non sit obnoxium, & si pecunia ad diem non fuerit soluta: nam in priore, hypothecante mortuo, heredem ante diem solventem vadium non rectè redimere aiunt: in posteriore è contra, licet ipse qui vadiaverit non solverit durante vitâ suâ, jus redimendi vadii ad heredes pertinere putant: sed illius prioris conditionis hanc volunt esse significationem, ut nisi ipse invadians in vita sua solverit, res redemptioni non sit obnoxia, ita ut tempus elapsum videatur, ex quo ipse invadians solvere non possit. Hanc autem conditionem, si ad diem soluta non fuerit pecunia, quasi invadiationi anhexam & inhærentem, Angli putant ad heredes pertinere: sed si dies elabatur, non minus perit vadium heredi, quam periisset debitori si vixisset. Si heres hic sit major, putant Angli tempus ei currere, nisi solverit, nec restituendum: aliter tamen apud nos, qui jus Civile potius sequimur. Si qui recepit vadium ante diem moriatur, ejus heredi bene fit solutio, etiamsi non fuerit nomen heredis expressum, & non executoribus. De loco controversant Angli, si nullus convenerit: & sunt qui in ipso fundo, alii in loco contractus, nonnulli per omnes regni fines investigandum creditorem putant: sed viderint illi. Quod ad mores nostros attinet, quo loco solutio vel redditio fieri debeat, antea diximus (a).

32. Sed quæri potest, vadiante negligente ad diem solvere, an tertius vel extraneus pro eo solvere possit? Et tenent Angli, quod non; neque enim qui vadium habet, ab alio quam à suo creditore tenetur accipere. Si verò is, qui feudum eâ lege acceperit, ut nisi ad diem pecunia solvatur, jus redimendi extinguatur, pecuniam suam debitè, & in debito tempore oblatam, recusaverit, à sua pecunia cadet, & offerens in perpetuum liberabitur, dominusque jure Anglorum fundum auctoritate propriâ intrare potest; nam fraudem recusantis pecuniam, jure & debitè oblatam, puniendam censent: licet redemptiones sint stricti juris, aliquando tamen, in odium recusantis id facere quod debet, favorabiles redduntur petitoris causæ.

Diegesis septima,

De Sasinis, sive secunda parte Investituræ improprie.

SUMMARIA.

1. Quis sit effectus traditionis in jure? <i>Sasina</i> unde? Est solennitas jure feudorum pernecessaria. Quatenus investitura sine solennitatibus <i>sasinae</i> apud ve-	teres erat in usu; & quæ fuerit consuetudo majorum nostrorum in alienationibus & traditionibus?
2. Quo tempore <i>sasinarum</i> solennitas ad nos	

N n n 2

(a) D. 6. § 4.

- nos pervenerit? Quâ solennitate antea usi fuerimus? Et occasio sasinæ introducendæ.
3. Sasinæ definitio ex Regiæ Majestatis libris: itemque Possessionis. Possessio triplex est.
 4. Quæ personæ in sasinis sint necessariae? An testes personam faciunt? Ballivus & Actornatus uterque speciale mandatum habere debent, ut in omnibus aliis causis majoris momenti, ut § 6.
 5. Sasina apud nos ex persona domini duplex est, quæ manibus propriis fit, & per Ballivum: neutra quarum tenorem probat, si desit Charta. Utraque etiam accipientem obligat ad servitium militare, si aliæ conditiones non appareant.
 6. Secunda persona in sasina est accipientis, aut ejus Actornati. Actornatum quid, & unde? Eorum maximus abusus. In persona Actornati quæ requirantur? etiam Ballivi? Status nomen unde? Vox hereditaria in sasinis necessaria est.
 7. Tertia persona in sasina capienda est Notarius. Unde dictus? Alii sunt Apostolica auctoritate, alii Imperiali. Eorum nomen est antiquum. Quare eorum usus sit inventus? Duo remedia Imperator introduxit adversus falsarios. Plura de his remissivè. Ex sceleribus Notariorum ad privatarum scripturarum fidem recurritur. Unde apud nos uni Notario in rebus gravioribus non creditur. Nec illis adhibetur fides, nisi in iis quæ sub sensu cadunt.
 8. In Notario sasinæ requiritur ut sit rogatus, & hoc exprimat: ut instrumentum sit publicum. Confessio domini, aut ejus Ballivi, se sasinam dedisse, non sufficit pro sasina, si nulla sit data.
 9. Ex vicinorum statutis, cum propriis hac in re destituamur, in persona Notarii requiritur, ut sit ætate major, expedite scribere & legere possit, ut integræ sit fama, nec ordinibus Ecclesiasticis initiatus, prudensque, & juret de officio suo fideliter exsequendo, pro nullo subscribat, nisi rogantes cognoscat, semper enim in Notario notitia contrahentium requiritur; & ut locus sit honestus, & à suspitione alienus.
 10. Pater cum filio, duo fratres, &c. publico edicto apud Gallos Connotarii esse non possunt. Notarii omnes Protocolla habere debent. De eorum usu, & post mortem Notarii consignatione. Hæc ex Gallicis constitutionibus. Quæ apud nos de Norriis statuta sint?
 11. Instrumentum à Dei nomine est incipiendum; annumque Domini nostri Iesu Christi, Regis nomen, annumque ejus regni, omnia in suo ordine habere debent. Annus apud nos anno 1600 innovatus est, ut deinceps non à mense Martio inciperet, sed à primo die Januarii.
 12. Indictionis usus in omnibus instrumentis ex opinione Doctorum necessarius. De Indictione inquiritur, quando, & quâ ratione, iste calculus per Indictiones ineatur. Jure Canonico Indictio adedò necessaria est, ut ejus omisso instrumentum reddat nullum.
 13. Mensis & dies etiam apponendi sunt sasinis. Regula generalis Senatui utilissima.
 14. Actus instrumenti qualis esse debeat? Notarii est curare ut quisque quod sui muneris est agat, & ipse solitam formam observet. Ut super ipso fundo sasina fiat; & non solum annus, dies & mensis, sed etiam hora diei apponatur, ne nocte fiat.
 15. Locus (ut dictum) necessario sasinæ inferendus, præcipue si de mola detur sasina: & si plures sint fundi non uniti, in omnibus danda est, nisi sint contermini. Quid fundus conterminus sive contiguus?
 16. An communia agros determinet & disjungat? Affirmatur.
 17. Unio quid sit? & cujus sit unire? Apud Anglos una sasina, pro omnibus fundis aut tenementis, quæ sunt ejusdem Comitatus aut burgi, sufficit.
 18. Unio quid sit jure Canonico? Ejus ratio. Est vassalli commodum. In quæ tria sunt consideranda.
 19. Unio quomodo dissolvatur, vel restitatur? Non fit per constitutionem usufructus. Unio semper fit in charta, non in sasina.
 20. Unio hæc, licet unica sasina suppleat vitium discontiguitatis, non tamen mutat jurisdictionem judicis ordinarii; nec exactioni tributorum ullum præjudicium adfert. Testium omisso, aut falsorum insertio, totum instrumentum vitiat. Sunt designandi. In rebus gravioribus quatuor requiruntur, licet jure Civili tres, jure Canonico duo sufficiant, ut & olim apud nos.
 21. Notarius nomen & signum suum apponere debet instrumento sasinæ, quod ejus solius

- solus manu scribi debeat, & exprimere debet se hæc omnia sciuisse, vidisse & audivisse, ut præmittitur, notamque cepisse, ut rogatus & requisitus erat à parte aut partibus. Est unà cum testibus specialiter rogandus; sed fides ei tantum adhibetur in rebus quæ sub sensum cadunt.*
22. *In fasinis apud nos sunt quædam specialia, ut in fasina danda ex præcepto Cancellariæ, quod dirigitur Vicecomiti aut Senescallo, quorum tantum est ipsius executio. Ejus ratio. Nec alius Notarius adhibendus, quam illius Vicecomitatus, aut Senescallatus Clericus. Ejus ratio. In aliis præceptis, quæ ex resignatione fiunt, talis cautio non est necessaria.*
23. *In burgis, nisi fasina detur à Ballivo burgi, & ejus Clerico, rejicitur. De statuto Mariæ redivivo, & consimili ab Henrico VIII. Angliæ.*
24. *Nodus de fasinis explicatur.*
25. *Alia fasinae divisio; una ex præcepto Cancellariæ, post inquisitionem; altera, quæ Clare constat vocatur. De priore dictum § 22. quæ majoris est efficacitæ & roboris, quam quæ de Clare vocatur.*
26. *In fasinis burgalibus singulare quid observandum Senatus censuit, ut ratio aliqua in fasina cur detur exprimat. De fasinae bove, pro quo dominus infringere potest.*
27. *Effectus fasinae est, ut dominium transferat, vel usufructum, prout dominus intendit. Ex duobus investitis, prior fasitus præfertur. Si fasitus per annum & diem integrum possederit, possessio ei nullo modo est auferenda, quamdiu titulus inconcussus manet. In actionibus de ejectione, dimidii anni, aut aliquot mensium possessio sufficit.*
28. *Quando, & in quibus, fasina requisita sit? & quando non? Apud Anglos non requiritur in permutatione, nec in divisionibus inter heredes aut portionarios, nec in resignationibus, aut quando burgalia feuda testamento disponuntur: secus tamen in liberè tenementis, sed non in reliquis locationibus. Apud nos non solum in liberè tenementis, sed etiam in locationibus pro certo annorum spatio, fasinarum usus frequens erat. Et in usufructus constitutione necessariam quidam volunt: at hodie, nisi in hereditariis titulis, non opus est fasina. In emphyteutis, si primò acquirens fasitus fuerat, sufficiebat ea fasina pro successore: sed non ita hodie, cum quilibet heres teneatur eam renovare. Apud Gallos, mortuus fasit vivum: apud nos, si nulla fasina, nulla terra.*

i. **CERTUM** est ex jure communi, licet res vendita, permutata, legata, aut quovis alio titulo jure gentium comparata fuerit, nullam domini esse translationem, nisi traditio subsequatur, per eum qui tradendi potestatem habet (a); ea enim sola est, quæ rerum dominium transfert, (si modò id apud disponentem fuerat:) tale enim dominium solummodo transfertur per traditionem, quale apud transferentem erat. Itaque dominus, post investituram factam, statim plenam possessionem tradere tenetur: hanc nos *Sasnam* vocamus Gallico vocabulo; quod argumentum plenissimum est, *Sasnas* à Gallis ad Anglos, ab Anglis ad nos defluxisse. Hanc ergo solennitatem, sive ad absolvendam, sive perficiendam investituram sive possessionem, quasi factum aliquod per se sufficiens, ita requirit jus feudorum, ut sine ea, investitura pro nudo tantum pacto habeatur, ut multi volunt; quæ tamen à natura nudi pacti vel maximè abhorret: nam nudum pactum actionem non producit, sed tantum exceptionem ex jure Civili (b): investitura tamen, quam *Chartam* dicimus, exceptionem nunquam (neque enim quis excipere de investitura potest, nisi fasitus sit) actionem verò, ad dominum cogendum fasinam tradere, aliquando producit. Itaque cur pacto nudo investitura assimiletur, non video. Sola sanè investitura veteribus sufficiebat, etiam sine fasina; saltem solennitates hæ, quas hodie in fasinis observare solemus, non adhibebantur: sufficiebat enim, ut antea monui (c), si dominus in curia vassallum in possessionem ire jussisset, aut manu suâ coram Paribus curtis induxisset, etiam sine scripto; & quoniam Pares non semper aderant, vicini ut testes adhibebantur, nonnunquam dominus digito demonstrando, vassallum in possessionem ire jubebat, aut claves ei tradebat: quod & in usu suo tempore fuisse

O o o

significare

(a) § 4. Instit. de acquir. R. D. & l. 20. C. de pactis. (b) l. 7. § 4. ff. de pactis. (c) D. 2. § 13.

significare videtur scriptor *Regiæ Majestatis*, licet in eo loco parum sibi constet. Operæ pretium est itaque expendere, quæ majorum nostrorum consuetudo erat, in alienationibus & traditionibus (a). Venditorem in ædificio primum inesse oportuit, mox egredi, & emptorem qui foras stabat, ingredi: hæc erat ædificii traditio, nempe janua aperta & clausa. Itaque apertio & clausio januæ, pro perfecta traditione, sive sasina fundi traditi, inter emptorem & venditorem usurpabatur; pro ut in monumentis Domini de Rires annotavi, sasina datam per apertionem & clausionem ostii, ædis, aut arcis. Uterque postea pro symbolo nummum Præposito aut Ballivo dabant. Si tamén excambium duorum ædificiorum fuerat, uterque duos nummos dabant (b).

2. Sasinarum, quibus hodiè utimur, solennitas ad nos non pervenit, nisi tempore Jacobi I. circa annum Domini 1430. Antea raræ erant; imò non multo ante nostros annos tempore, Ballivi tantum sigillum, in signum possessionis traditæ, domini investituræ apponebatur, præcipuè in burgis seu civitatibus. Occasio sasinae introducendæ nata est ex ambiguitate & fraudibus, quæ in traditione possessionum occurrerant; cum aliqui dominum, ubicunque esset, per baculi aut fustis traditionem, alii ex clavium traditione, possessionem dare putabant; alii in curia tantum, alii extra curiam coram Paribus. Itaque, ut nullus dubitationis locus relinqueretur, & malè feriatorum hominum calumniis obviam irent majores nostri, realem & actua-lem inductionem in ipsum fundum, ac super ipso fundo, voluerunt esse, ut vera possessio videatur.

3. Sasinae definitio à scriptore *Regiæ Majestatis* ponitur sub hac forma: *Sasina est possessio, unde rei proprietates ex justo titulo præcedente acquiritur.* Possessionem autem idem auctor definit esse *detentionem rei corporalis animo & corpore, juris adminiculo concurrente.* Corporalis dicit, quia incorporalia non possidentur, ut vult ille, & rectè, nam tantum quasi possidentur ex jure (c); licet & earum etiam sasina soleat fieri. Sed quòd ibi, quasi sui immemor, possessionem usu acquiri dicat, quid sibi velit omnino hæreo: nam qui utitur, possidet saltem corporaliter; at usu acquirere possessionem absurdum videtur, nisi de præscriptione, quæ propria Anglorum est, intelligat. Tale est & illud quod *possessionem, pedum positionem* putat dici, communi errore adductus; nam *possessio non pedum, sed sedis est positio* (d). Possessio autem à proprietate diversa est, & nihil commune habent: itaque, nescio si commodè poterit dici, ex ea rei proprietatem posse acquiri, nisi per præscriptionem. Utcunque est, in re unaquaque præcipuè hæc duo spectanda, *titulus* (unde & *proprietates*) & *possessio*, quæ semper est facti. Possessionem triplicem esse vult Bartolus: unam, quæ multum habet & juris & facti; alteram, quæ multum juris, parum facti habet; tertiam, quæ multum facti, parum juris habet. De prima, ponit exemplum in eis, quæ nobis acquiruntur per procuratorem; nam multum facti habet, cum corporalis apprehensio sit necessaria, & multum juris, quia acquiritur nobis ignorantibus. (e). De secunda, exemplum ponit in eis, quæ per filiosfamilias & servos in nostra potestate constitutos acquirimus; nam hic juris multum est, facti parum (f). De tertia, exempla sunt in eis quæ per nos acquirimus; nam corpore & animo apprehendimus, & jus ibi tantum assistit, sive potius non resistit. Ex hac divisione quod cuique commodum erit, carpat.

4. Jam ad sasinas revertemur, quæ verissimè sunt possessiones, & introductæ, ut controversias sive circumventiones omnes, quæ ex investitura fluunt, & ejus interpretatione, finirent (g): itaque ea ex tribus personis constat; *Domini*, aut ejus procuratoris, sive Ballivi; *Vassalli*, aut ejus actoris, sive procuratoris; & *publici Tabellionis*, quem nos *Notarium* dicimus, à *notis capiendis*. Testes in hoc acto adhiberi certum est (h), qui tamen personam non constituunt, sed tantum, ut instrumentum, sive factum, fidem inveniatur, apponuntur, & penè semper sunt designandi

(a) Vide etiam lib. 3. D. 7. § 26. (b) Cap. 56. legum burgorum. (c) l. ult. ff. de servit. (d) l. 1. pr. ff. de acquir. vel amitt. possess. (e) § 5. Instit. per quas personas cuique acquir. l. 1. § 20 ff. de acquir. vel amitt. possess. & l. 42. cod. l. 1. C. de acquir. vel retinen. possess. (f) h. 24. ff. de acquir. vel amitt. possess. & § 1. Instit. per quas person. cuique acquir. (g) Ut § 2. dictum. (h) 2 F. 32. pr.

di (a). Quod ad *Ballivum* attinet, & hæc vox, ut *fasina*, Gallica est, à *tradendo* derivata, ut ejus persona à domino electa videatur, cui tradendæ possessionis ministerium credatur. Neque sufficit generale mandatum, cum sit quasi alienatio rei hereditariæ; sed ut sit speciale, & ad hunc effectum, necesse est: neque enim domini procurator generalis, neque qui negotiorum domini administrationem habet, etiam cum libera potestate, ad hoc negotium sufficit. Præterea necesse est ut hoc mandatum scripto continetur; neque hoc solum fiat in rebus hereditariis, sed in omnibus causis majoris momenti (b); ut, in conjunctis infeodationibus, quas dicimus, sive usufructu legitime constituendo, & omnibus locationibus & assedationibus plurium annorum quam unius, scriptum requiritur, ut post dicemus (c).

5. Duplex est apud nos *fasina* ex persona domini: nam aut ipse manibus suis in ipso fundo præsens & statim concedit, & hæc *fasina propriis manibus* dicitur (d): alia est quæ (cum dominus ipse exequi non potest quod de jure tenetur, aliis rebus impeditus) per *Ballivum* datur (e): & hæc, nisi specialiter & in scriptis de domini mandato constet, nihil in jure operatur: neutra tamen tenorem probat, neque modum solutionis, etiam si mentio tenoris & solutionis fiat, si desit illa Charta quam investituram dicimus; nam Notario, qui *fasinæ* instrumentum conficit, non est in hac re temere credendum, ut postea dicam. Ea quæ propriis domini manibus fit, si Charta, quæ conditiones continet, non appareat, durissimam secum trahit conditionem & interpretationem; nam accipientem semper in servitium militare obligat, cum heredis & terrarum custodia, & ejus maritatione. Idem in *fasina* quæ per *Ballivum* datur, si de solo mandato constet, neque mandatum illud conditiones referat, quas in omni feudo antea diximus (f) necessarias; nempe, ut de quo tenendum sit feudum, & quid domino reddendum, exprimat: nam utrumque ita præsumptione suppletur, nempe cum nullus alius superior exprimitur, & tum concedens superior præsumitur: sic, si nullum servitium exprimitur, durissimum, nempe militare, semper præsumitur.

6. Secunda persona in *fasina* requisita, est accipientis, qui & ipse præsens, & super fundo esse debet, aut ejus saltem actoratus. De hoc *Actornato* aliquid dicendum, qui nullus alius in jure nostro est, quam actor negotii alieni, & in forensi usu procurator generalis: & *Actornatum* nihil, nisi mandatum generale; quæ tamen vox, ex usu, etiam procuratorem ipsum abusive significat, ut in multis aliis fieri videmus. Alii Anglicam vocem putant pro procuratore. Actornata hodie, etiam ignorante domino, ex Cancellaria diriguntur, parte quartâ folii sigilli Regii roborata. Unde tamen hic abusus in Cancellariam irrepsit, ut procurator quis, ignorante domino, constitui possit, quæret aliquis? Puto hunc abusum ex eo provenisse, quod in libris Cancellariæ ab initio procuratorum constitutiones continebantur, quando proceres ad publica regni negotia citabantur, & procuraciones non valerent, nisi quæ sub signo Cancellariæ concedebantur, dominis ipsis ab initio solitis exemplar (nos *Extractum* dicimus) inde petere, mox aliis nomine dominorum, qui eo facilius admittebantur, quod parum inde poterat esse præjudicii: nam hujus actorati ea vis est, ut quoties de commodo domini agatur, locum habeat in Parlamento & *fasinis*, ubi acquisitio fit domino: in aliis, ubi præjudicium poterat verti domino, non sufficiebat, ut neque ullum generale mandatum. Hinc est quod *fasina* à procuratore, nisi speciale mandatum habeat, dari non potest; à generali tamen procuratore accipi potest. Sed & in hoc fraudem fieri videmus; nam cum damnosa esset hereditas, neque heres aditurus speraretur, erant ex creditoribus, qui erant in heredem deserviri curantes, etiam in *fasinam* induci procurabant, postea quæ pro debito conveniebant: sed fraus agnita rejecta est, neque ea *fasina*, quoniam in præjudicium domini verterat, est admissa. Itaque hoc firmiter tenemus, nullum actoratum, nullum procuratorium, sive mandatum generale sufficere, quoties grave præjudicium immineat.

O O O 2

Hæc

(a) Cap. 80. Parl. 6. Jac. VI. & cap. 5. Parl. 3. Carol. II. ubi ut sint testes subscribentes requiritur.
(b) l. 40. pr. ff. de procurat. & defenl. (c) § 6. (d) Vid. D. 2. § 13. (e) § 7. (f) D. 5. § 3.

Hæc de actornato : itaque in secunda persona sasinæ, qui est accipiens, seu ejus actornatus, hæc tria requiruntur, ut mandatum illud exhibeat ; nam cum in ejus favorem sit factum, ejus fidei committitur, ut humiliter & supplex *cum humilitate* executionem ejus mandati petat : neque hæc verba omnino sunt otiosa, nam ex jure Feudali vassallus, *cum omni humilitate*, & (ut nos loquimur) *cum ea reverentia, quæ decet*, investituram petere debet ; & etiamsi apud Ballivum fiat, Ballivus domini mandatum reverenter exequi debet. Utriusque persona, i. e. tam dantis quam accipientis, concurrat in ipso actu sasinæ ; nempe dominus, sive ejus Ballivus, prælecto mandato, (neque enim aliter de mandato constare videtur) statum, possessionem hereditariam, actualem & realem tradit, per ipsius fundi traditionem, qui cum ipse tradi non possit, symbola traduntur, nempe lapis, & terræ ipsius pars. In annuis redditibus denarii traditio sufficit, ut in ædificiis, ostii apertio, & clausura ; ut antea dixi (a), in molendino traditio LIE CLAP. Status nomen, fortè à *stano* provenit, quòd omnia hæc à stantibus fiant, aut quòd, ut antea monui, *possessio* quasi *pedum positio* sit, quæ nihil aliud nisi *status* est, in hac nostra significatione. Status etiam apud Papinianum Jurisconsultum (b), rem *statam* & *stabilitam* significat, *Quamquam igitur* (ait ille) *testamento cautum esset, ut cum ad statum suum frater pervenisset*, i. e. ad firmam & solidam ætatem. Sic & *status ætatis* apud Imperatorem : sic & *stati dies*, *statuliberi* dicuntur, pro certo & constituto die, & constituta libertate ; & *statio* & *stationarii milites*. De sasinæ & possessione actuali, reali & corporali satis dictum est. Vocis hujus [*hereditaria*] necessaria est adjectio, nam nulla sasinæ personam egreditur, neque jus successionis facit, nisi quæ est hereditaria.

7. Tertia persona est ipsius *Notarii*, qui inde dictus est, quòd *notas* ex loquentium sermonibus & dictatis exciperet, quas postea in publicam formam redigebat, & extendebat. Notariorum alii Apostolicâ auctoritate fiunt, alii Imperiali. Priores sunt, qui, ab iis qui à Pontifice maximo auctoritatem habent, fiunt ; posteriores, viz. Imperiales, aliquando Regali auctoritate dicuntur, nempe quòd à Cæsaribus, vel Regibus in suo regno, creentur. Apud nos, tantum Regiâ auctoritate creati permittuntur (c). Sanè ab initio, servi tantum erant publici, qui acta in judicio, vel extra judicium, notis mirâ solertiâ accipiebant, & principio in judicio tantum obtinebant, & eos, qui compendiosâ scribendi formâ dictata excipiebant, significabant. Sic Modestinus (d) eos qui *notis acta Præsidum scribunt, reipub. causâ non abesse* ait ; & Suetonius, *Titum Imperatorem notis velocissimè excipere solitum*, scribit. *Notarii* ipsius nomen antiquum est : nam apud Plinium in Epistolis sic habetur, *Notarium voco, Et die admissio, quæ formaveram dicto* : Martialis etiam *Notarii & calculatoris* meminit. Horum usus inventus est, cum privatarum scripturarum fides vacillare cœpit, ex imitatione quorundam malè feriatarum hominum, qui aliorum chirographo exprimendo sæpissimè etiam in judicio fallebant, ut testatur ipse Justinianus (e) : nam erant qui totam ætatem consumerent, ut similitudines scriptionum imitarentur ; & nostro tempore auditum est de quodam, qui adeò artificiosè alterius totum instrumentum & conscriptionem assimulaverat, ut etiam ejus similitudine in errorem sit adductus is, cujus scriptura fingebatur, neque se subscripsisse auderet diffiteri. Itaque duò remedia Imperator proposuit edicto (f) : primum, ut nullæ privatæ scripturæ fides adhibeatur, si ab eo qui scribens dicitur negetur, nisi à tribus testibus, contrahentium personas cognoscentibus, etiam subscribatur, aut tres testes sint qui de facti veritate deponant. Aliud, ut quæ privatim & inter privatos parietes fieri, aut solita erant, aut sæpe fingebantur, in publico postea fierent, & per publicam personam expedirentur. Et sanè in initio hæc tantum in judicio fiebant : post quòdcunque Notarius adducebatur, permissum est instrumentum conficere ; ut apud nos *Registraciones* hodie, quæ tantum in judicio fieri debebant, ubicunque vel ipse Registrarius, vel ejus deputatus adest, licite fiunt.

Hæc utique de *Notariis*, quorum institutionem, aut usum, sive practicam, non est mihi

(a) § 1. (b) l. 77. § 14. ff. de legatis. (c) Cap. 31. Parl. 5. Jac. III. (d) l. 33. § 1. ff. ex quibus causis major. in integr. restit. (e) Nov. 73. in pr. (f) Nov. 73. cap. 2. & Auth. si quis vult. C. qui potiores in pign.

mihî animus persequi, cum sciam magnos de iis libros circumferri, qui plene hanc rem absolvant. Illud tantum moneo, ut eorum usus ex privatarum scripturarum abusu natus est; sic ex *Notariorum* sceleribus ad privatarum scripturarum fidem recurrendum. Nostri interea hoc publico edicto (a) nuper caverunt, ne uni Notario fides in gravioribus rebus esset, sed duo ad omnes actus, qui hereditatem respiciunt, aut causas quæ in pari gradu sunt, adhibeantur, nisi in *fasinis* (b), ubi unius Notarii testimonium sufficit, si alio adminiculo juvetur, veluti aut Charta, aut præcepto, fortasse & contractu. At ubi nullo alio adminiculo veritas apparet; i. e. si neque sit Charta, præceptum, aut contractus, *fasina* fidem non facit (c); nam unius Notarii testimonio plena fides hodie non adhibetur. In burgis tamen, quoties resignationes fiunt, uni Notario creditur, tam de veritate *fasinæ*, quam de reversione, sed publico urbis Tabellioni jurato & creato, ut aiunt. Ubi autem duo adhibentur Notarii, instrumentum, ex Normannorum constitutionibus, unius manu totum conscribi debet, & utriusque manu signari. Item, & hoc monendum puto, ut nulli Notario fides adhibeatur, de iis quæ sub sensu non cadunt (d): itaque apud nos Notarii assertio, de superiore, de solutione, qualitate & quantitate solutionis, etiamsi Notarius dicat, se dominum abdivisse exprimere & superiorem & solutionem, non creditur. Ad *fasinas* redeo, & *fasinæ* Notarium.

8. In Notario hæc tria consideranda sunt: Primum, ut in ipso *fasinæ* instrumento rogatus sit ipse Notarius, & hoc exprimatur; quod usque adeo necessarium, ut sine eo *fasina* non sit. Quod ad ipsam *fasinam* attinet, instrumentum illud est, & solennitas extrinseca, quæ non præsumitur nisi constet, & sine qua actus ipse non valet: nam has *fasinas* privatim fieri majoribus nostris non placuit, sed in publico, & præfente aliqua personâ publicâ. Itaque consultus aliquando, an domini afferentis se *fasinam* dedisse, aut etiam Ballivi confessio pro *fasina* sufficeret? respondi, Non puto sufficere: nam si denus, domini confessionem sufficere, nulla unquam erit *fasina*, nullus Notariorum usus, & innumeris fraudibus fenestra aperietur: neque de loco *fasinæ* constabit, cujus necessitas in omni *fasina* (ut diximus (e)) requiritur, & ut actus omnibus super solo præsentibus perficiatur; cum confessio domini ubilibet fieri possit: quod si non in *fasinis*, nullibi Notariorum usus erit, si res ex unius confessione transigi possit, cum ipsius facti veritas hic quærat potissimum, & sit necessaria, quæ non semper ex confessione liquet, nam confiteri possumus falsâ. Præterea neque temporis ipsius, quando *fasina* data est, mentio erit: cujus certè ratio in *fasinis* semper est habenda, tam ratione accipientis & dantis, quam aliorum interesse habentium: confessio enim poterit fieri sine temporis expressione. Memini apud Canonistas controversi gravissime, si in resignationibus beneficiorum publicum resignationis instrumentum fieri debeat, an verò ipsarum partium confessiones sufficiant? Et concludunt omnes, instrumentum publicum, a Notario de ipsa resignatione confectum, ex necessitate requiri: nam actus ipsius resignationis, per traditionem annuli, libri, aut pedi, sive baculi pastoralis, ita ex substantia est, ut sine eo nihil factum præsumatur. Sic in resignationibus feudorum, ut actus aliquis a resignante interveniat, qui pro rei traditione sit, necesse est; alioqui resignans devestiri aut nudari feudo suo non præsumitur. Constat ergo ex his quæ diximus, *fasinæ* confessionem, ubi veritas facti, sive ipse actus requiritur, non sufficere; sed instrumento publico manu Notarii, sive Notariorum, confecto opus esse, ut *fasina* valeat. Non tamen inficias ibo, confessionem ipsius concedentis aliquando multum contra confidentem operari, modò in iudicio fiat, aut forte in scriptis. Atque hæc de ipsa solennitate actus:

9. Secundum est de persona Notarii, in quo hæc annotanda sunt, ex vicinorum statutis & legibus, cum propriis penè destituamur: primò, ut Notarius excedat annum vicimum primum; neque enim firmum iudicium ante eum annum habere præsumitur: & ut expedite legere & scribere sciat; neque enim aliter dictata, aut quæ fiunt, excipere notis potest: utque sit integræ famæ; nam alioqui instru-

P p p

menta

(a) Cap. 80. Parl. 6. Jac. VI. (b) Cap. 4. Parl. 9. Jac. VI. (c) Nisi post laptum 40 annorum, per cap. 214. Parl. 14. Jac. VI. (d) Vid. § 21. (e) § 6.

menta ab eo confecta suspitioni erunt obnoxia : neque ordinibus Ecclesiasticis initiatus ; ne si falsum commiserit, eorum prætextu supplicio subtrahatur : denique prudentes, & rerum agendarum periti, eligendi sunt ad hoc officium, qui ante electionem de fideliter exequendo suo munere, nec cuiquam fraudem faciendo, fideliter jurabunt. Electus Notarius contractum à partibus recipere, aut eorum nomine subscribere non debet, nisi contrahentes, aut rogantes, ex facie & vultu cognoscat (a). Neque excusationem ignorantiae prætendens audiendus est ; nam in hoc genere peccatum meminisse aliquando à nonnullis, qui nimium rei gerendæ cupidum, unum se alium profitentem obligarunt in gravissimas condiciones, quibus verus debitor nunquam se potuit liberare. Itaque notitia contrahentium semper in Notario requiritur. Nonnunquam in loco magnum momentum est ; semper enim observandum, ut sit locus honestus, si fieri potest ; ut sit publicus, saltem ab omni suspitione alienus, præcipuè violentiæ, ne forte de iis instrumenta conficere vi cogantur, quæ sui juris existentes nunquam confecerunt.

10. Pater cum filio Connotarius in eodem factò esse non potest, idque publico edicto apud Gallos cautum : quòd etiam Arresto Senatùs Parisiensis extensum est ad duos fratres, ad avunculum & nepotem, & socerum & generum, ne simul Connotarii in eodem actu esse possint. Notarii omnes Protocolla, sive registra omnium eorum actuum, de quibus ab iis instrumenta rogata sunt, habebunt, in quibus ea omnia instrumenta fideliter & integrè inserantur, ut requisita exempla partibus querentibus exhibeant. Protocolla sive registra hæc diligenter sunt servanda ; neque cuiquam nisi contrahentibus, & eorum heredibus & successoribus, inspiciendi licentia danda : mortuo Notario, Protocolla apud Tabelliones, sive Amanuenses jurisdictionis illius, in qua fiebant, deponenda. Hæc ex Gallicis constitutionibus desumpta, quia nostro usui conveniunt, apposui, ut & nostri ex parte intelligant, quid in personis Notariorum requiratur ; licet apud nos, non tam exacte Notariorum personæ coarctentur. Sunt tamen hæc quæ de iis constituta sunt : nempe, ut à Rege præsententur, postea à Senatu examinati, si digni videantur, juramento exacto admittendi, & eorum signum, sigillum & subscriptio registranda, cautio de fideliter exercendo officio præstanda, Protocolla à Senatu signanda ; à quo officio, nisi in testamentis, ministri, qui curam prædicationis verbi Dei habent, excluduntur (b).

11. Tertium, quod in instrumento sasinæ observandum, est forma quæ Notarius in conficiendo instrumento uti debet. Itaque à *Dei nomine* incipiendum ab eo est ; auspiciatus enim id putabant majores, & quod maxime in fide & officio contineret, si Deum principio operis ascriberent (c) : quod à delicatulis istis nostri temporis Notariis sæpe præteriri dolendum est ; nam etiam ex constitutionibus Justinianæ certum est omnibus instrumentis Dei nomen præponi debere, ubi sacratissimus Imperator scribit inchoandum instrumentum auctore Deo (d) : quod & aliis locis in Authenticis manifestum est (e). Itaque cum eandem consuetudinem in instrumentis semper observandum jubeat, ego sanè veterum illum morem in omnibus instrumentis retinendum censeo, nempe ut à Dei nomine exordium sumatur. Quòd autem Imperator, Imperatoris nomen sequi vult, annum imperii, & Consulis etiam nomen qui in anno illo erat, & Indictionem, & mensem adjici, hæc suis hominibus, qui Imperatorem pro domino agnoscebant, scripsit, & eo tempore tum per Consules anni designabantur, ut moris erat apud Romanos. Nos, cum jam creati Consules deserint, nec si essent, aut eos, aut eorum Cæsares agnosceremus, certiorum rationem sequuti, veri Cæsaris & nostri Imperatoris Domini JESU annum in primo loco ponere solemus, à conceptione salutis semper incipiendo, ut annus natiuitatis Domini nostri semper primus sit, reliqui ab eo in suo ordine numerentur, (licet hæc computandi ratio hoc anno sexcentesimo supra millesimum innovata sit (f)),

ut

(a) l. 22. § 2. C. de jure deliber. (b) Cap. 31. Parl. 5. Jac. III. cap. 76 & 78. Parl. 6. Jac. V. cap. 24. Parl. 5. cap. 44. Parl. 6. & cap. 78 & 79. Parl. 9. Mariæ Reginæ, cap. 133. Parl. 8. & cap. 45. Parl. 11. Jac. VI. (c) Causa 27. quæst. 7. C. non observetis 16. (d) Nov. 47. pr. & cap. 1. § 1. (e) Ut Nov. 8. in pr. & Nov. 16, 77, 85, 109 & 135. (f) Apud nos per actum secreti Concilii, 17. Decembris, Anno Dom. 1599.

ut annus à primo Januarii incipiat :) secundo, cum Regis nostri nomine regni annum subjungimus, quemadmodum prius Cæsaris.

12. De *Indictione*; antea in usu erat, imò & Doctorum opinio est, *Indictionis* mentionem fieri debere in omnibus instrumentis; alioqui si vel prætermittatur, vel falsa inferatur, vitiari instrumentum. Sed quid loquor de Doctoribus, cum ipsius Justiniani, & ex jure Pontificio edicto caveatur, ut *Indictio* semper inferenda sit (a)? Et quoniam de *Indictione* mentionem fecimus, ejus origo & ratio inveniendi plenius explicandæ. *Indictio* cursum quindecim annorum continet, ulterius non extenditur, sed ad primum fit recursus. Putant multi *Indictiones* ita dici, & hoc tempus comprehendere, quòd singulis quindecim annis, i. e. tribus lustris, Romani solebant tributa orbis sibi subjecti exigere, viz. primo quinquennio sive lustro ferrum, ut inde arma fierent militibus Romanis; secundo quinquennio sive lustro argentum, ut inde stipendia solverentur; tertio quinquennio sive lustro aurum, quod in publico ærario deponeretur. Sed aliunde rationem hujus vocis inquirendum puto: neque enim harum collationum in his speciebus, singulis lustris, quisquam est, quod sciam, qui meminit. Scio sane *Indictionem* tributi sive exactionis esse speciem, quæ à Principibus populo indicitur: inde Tit. in decimo libro Codicis, *De indictionibus aut super indicto*: imò & ibidem constat tempus quoddam constitutum *indictionis* conferendæ, ne possessiones in incerto essent: at hoc loco pro eo calculo sumitur, ex quo annorum ratio supputatur. Sunt qui *Indictiones* has ab *indictione* ludorum pænegyricorum vocari putent, inter quos est Josephus Scaliger, quanquam immeritò ibi Onuphrii Panvini opinionem de origine *Indictionis* damnet. Sed de *Indictionis* origine, causa institutionis, aut Olympiadum in eas mutatione, longius inhærere non est nostri instituti; tantum quatenus ad usum instrumentorum, præcipue fassarum, usus noster requirit, insisteremus. Cœptæ autem *Indictiones* sunt Constantino Magno Imperatore, anno Domini 313. ante octavum diem Kalend. Octobris, quo die victus est Maxentius, infensissimus Christianis, à Constantino Cæsare, religioque Christiana in libertatem vindicata. Sanè ex eo tempore *Indictiones* cœpisse, auctores sunt Onuphrius, Mercator, Hottomannus, & plerique alii. Itaque, tanquam à primordiis Christianæ libertatis, decreto concilii Niceni statutum est, ut, sublatis Olympiadibus, annorum ratio ab eo tempore iniretur, ut decimoquinto quoque anno nova *Indictio* esset, & anni singuli *Indictionis* numerarentur. Sed sane Imperator Justinianus *Indictionis* rationem altius repetere videtur, imò & ante Romam conditam, & ante Domini nostri natalia; sed de hoc aliàs: natus enim creditur Dominus noster corrente tertiâ *Indictione*; itaque *Indictionis* perantiquum usum esse constat, nam in titulo *De Justiniano Codice confirmando* (b), *Indictionis* nomen ponitur, annorumque calculus per eam supputatur. *Indictionis* veræ inveniendæ ratio hæc erit: Numerum annorum Domini collige, & tres iis adde; collectum numerum per quindecim divide, & quod supererit *Indictio* erit; si nihil supererit, decimaquinta erit *Indictio*. Quod ex his adjectis vulgaribus versibus melius apparebit:

*Si per quindenos Domini divideris annos,
His tribus adjunctis, Indictio certa patebit;
Si nihil excedit, quindena Indictio carrit.*

Utrum autem *Indictionis* apponendæ ratio reddi possit, dubitatum sæpe audivi; & licet non omnium quæ à majoribus sunt instituta, facile sit rationem cuivis reddere; tamen quia sic in jure Civili, sic in Canonico præstitutum est, observandum nemo bonus dubitabit, præcipue cum usus noster cum his conveniat. Rationem reddit Justinianus in ea Authentica (c); ut præponatur nomen Imperatoris, nempe, *ut ex majoribus & perfectioribus indiciis, & eorum inter se collatione, temporum designetur cursus*; neque quicquam verius dici potuit, nam ex collatione anni Domini, regni, & *Indictionis*, veritas aut falsitas instrumenti sæpe elucescet. Quid enim, si annus

P p p 2

Domini

(a) Nov. 47. pr. & cap. 1. § 1. (b) § 5. (c) Nov. 47. pr.

Domini cum anno Regis regnantis non conveniat? Neque enim officium Notarii imperitis, aut iis qui temporum rationem & calculum inire non possunt, demandandum est. Imò, quod majus est, Imperator, etiamsi usus alicujus regionis aliter invaluerit, usum quidem illum retinendum vult, hæc tamen superadjicienda; in quo procul dubio posteritati consultum voluit. Sanè ex jure Canonico, Indictio adeo necessaria est, ut ejus omissio, tanquam falsitas, instrumentum omnino vitiet. Quo magis miror, in causa inter Robertum Brucium & Joannem Livinstonium agitata, super antiqui instrumenti falsitate, Senatam censuisse Indictionem decimam septimam instrumentum manifestæ falsitatis non coarguisse, cum Indictio ultra decimam quintam non excurrat; appareretque, illam Indictionem consultò à Notario adjectam, ut falli post ejus mortem instrumentum coargui facillimè posset; licet propter præsentem necessitatem pecuniæ, cui inhiabat, & quam alias non fuisset accepturus, instrumentum absolvisset: nam non solum falsa Indictio, præcipue cujus falsitas tam clara, tam manifesta erat, sed etiam omissio Indictionis totum instrumentum vitiat.

13. *Menses & Dies* apponendi sunt ex necessitate, ut sciatur quo die, quo mense quid sit actum; & eorum omissio, tam jure Cæsareo quam Pontificio, totum instrumentum vitiat & infirmat: licet aliquando erroris veniam à Senatu concessam vidi, in die vel in mense, si alteruter omissus per errorem fuerit, & de errore constiterit, non si uterque. Sed profectò in his, si negligentia in minoribus permessa fuerit, facilis transitus ad majora fiet, & fenestra ad omnem nequitiam patefiet. Itaque viderit Senatus, ne dum frena laxat, Notarii in præcipitium ferantur: semper enim id quod sequitur, parvum videtur, respectu ejus quod præcesserat. Hæc itaque de principio sasinæ, imò & cujusvis instrumenti.

14. Sequitur *Actus* ipse, in quo describendo, Notarius formam solitam observari curabit, ut quisque quod sui muneris est agat; nempe, quod vassallus humiliter requirat executionem mandati; quod Ballivus reverenter mandatum accipiat; quod Notario prælegendum tradat: tunc hujus mandati tenor inferatur. Nonnulli, ut officiosiores videantur, totius Chartæ tenorem inferunt: neque tamen Charta sic inserta fidem faciet. Alii totum præceptum omittunt, quorum instrumentis vix puto fidem adhibendam, ne negligentia hæc in legem abeat. Unum hoc præcipue observandum est, ex constitutionibus Galliæ, ut semper contrahentium, sive eorum qui mandatum exsequuntur, habitationes exprimantur: alioqui non solum officio Notarii privantur, sed etiam in pœnam arbitrariam, sive multam, incurrunt. Et sanè cum notitia contrahentium Notatio necessaria sit, ad eam facilius cognoscendam, per habitationes sunt designandi. Idem in testium designatione observabit (a). Prælecto præcepto, Ballivus ad officii executionem procedit, & vassallum investit per lapidis & terræ traditionem, nam ea traditio dominium transfert (b), ut antiquitus clavium traditio possessionem. Sed in re præsentis, & super ipso fundo, hæc traditio fieri debet: non quidem (ut aliqui artificiose commenti sunt) ut super ipso fundo traditam sasinam dicerent, & in ea terra tum se fuisse stantes, cum pulverem ex solo per aliquot miliaria advexissent, calceosque eo replessent, & super sive in calceis plenis stantes, se super fundo ipsius tenementi sasinam dedisse deposuerunt in judicio: certum enim est, sasinam extra fundum ipsum datam nihil operari. Et, ut omnia exactius fiant & curentur, non solum annus, dies, & mensis, sed etiam hora diei apponitur; ne fortè in nocte quid fiat, cujus est probabilis ignorantia: quo magis miror, quomodo eis, qui mensem aut diem prætereunt, ignosci possit.

15. De *Loco* quæstio est, an in omni instrumento & contractu necessarius sit? In sasinâ necessarium dixi (c). Sanè in jure, de loco contractus, quod exprimendus necessariò sit, non reperio. In Gallicis constitutionibus expressè tamen cavetur, ne locus facti omittatur. In sasinâ molæ sive molendini hoc observandum, ut (nisi mola ex pertinentiis sit, ut exprimi non sit necesse) in ipsa mola, sive officio, sasinâ ejus sit danda. Si plures sint fundi non uniti, in omnibus danda est sasinâ, ut pro omnibus

(a) Ut § 20. (b) § 40. Inst. de acquir. rer. dom. & l. 20. C. de pactis. (c) § 2, 5, 6 & 14.

Eus valeat. Nuper tamen Senattis censuit, in agris conterminis, sive contiguis, qui de eodem tenentur domino, fasnam datam in uno pro omnibus sufficere. Dicitur autem fundus conterminus, sive contiguus, ubi agri se mutuo contingunt, & nullius alterius domini proprium feudum sive fundus interjacet.

16. An autem *Communia* quam dicimus (quæ nihil aliud est, nisi pascua communia, sive prædium commune) agros determinet & disjungat? quæstio est. Nam quod plarium commune est, plarium esse proprietatem necesse est; & quod commune est, meum dici posse textus (a) probat. Puto tamen *Communiam* hanc agros ejusdem domini contiguos disjungere, si modò hæc communia ad alios pertineat. At ab initio alii erant mores; nempe, ubi unus ager, neque pars, neque pertinentia alterius erat, separatam fasnam requirebat, nisi fortè uniti essent. Et quoniam in unionem incidimus, quid ea sit discutiendum.

17. *Unio* est, cum duo fundi separati in unum uniuntur, ab eo qui habet potestatem; ita ut fasina, in fundo uno capta, pro omnibus sufficiat. Dixi, *ab eo qui potestatem habet*: nam nemo, nisi utriusque fundi, aut omnium, si plures sint, dominus, unire potest. Imò sunt qui putant, dominum utriusque fundi discontigui, ne ipsum quidem unire posse in concessione, quam subvassallo est facturus, nisi ipse unitos in unum dominium & Baroniam habeat (b); quum nemo plus juris in alium transferre possit, quam ipse habet: & ut vulgò dici solet, tot sunt stipulationes, quot res in stipulationem deductæ; sic quot sunt fundi discontigui, nec in Charta uniti, totidem fasinæ debent intervenire, uti plenum transferatur dominium.

Angli autem latius hoc extendunt; etiam sine expressâ unione, imò sine ulla, unicam fasnam sufficere putant pro omnibus feudis, quæ in eo Vicecomitatu sive districtu sunt. Sic in burgis, unius tenementi fasnam pro omnibus tenementis illius burgi sufficere volunt, si modò ita se velle dominus declaraverit. Si verò fundi in diversis Comitatibus siti sint, plures fasinæ requiruntur.

18. *Unio* itaque est duorum aut plurium tenementorum, seu feudorum, in unum dominium, sive Baroniam, annexio; sive incorporatio. Sic in jure Canonico unio beneficiorum dicitur, cum duo vel plura ita uniuntur in unum corpus, ut pro uno æstimentur: & hæc Unio ideò tantum fit, ut dominus vassallum pluribus molestiis liberet, ne in plura loca, ad plures fasinas capiendas, distrahatur, pluresque boves (nam singuli pro singulis fasinis domino debentur) præstare cogatur. In hac unione tria sunt consideranda: is qui facit unionem; fundi qui uniuntur; & is qui recipit. Qui facit unionem, major debet esse: nam unio in minore ætate facta, restitutioni in integrum est obnoxia; & in Charta à se facienda debet hæc unio contineri. Fundi qui uniuntur discontigui esse debent; frustra enim uniuntur, quos natura univit & conjunxit. Qui verò unionem accipit, non jam duorum fundorum videtur dominus, sed tantum unius; neque in duplici servitio tenetur, sed unico; nec boves tres aut quatuor, pro numero fundorum, domino investitus debet, sed tantum unum.

19. *Dissolutio* unionis fit, quando vassallus ex pluribus fundis unitis unum de domino suo tenendum alienat, & dominus consenserit: nam non tantum ille fundus qui alienatur, ab unione & reliquis unitis dissolvitur, sed fundi reliqui redeunt ad eum statum in quo fuerunt antè unionem; quod nostri familiari exemplo demonstrant. Si enim sagittæ vel ligna in unum fascem colliguntur, & vinculum quo colligantur dissolvatur, & unum eximat, non tantum illud unum ab unione disjungitur, sed alia omnia ligna, vinculo dissoluto, dissolvi necesse est. Nec restituitur unio, nisi dominus ab initio licentiam alienandi dederit salvâ unione, vel de novo eas terras univerit & annexaverit. Per usufructus constitutionem, licet de domino superiore tenendi, fasinâ etiam subsequatur, unio tamen non dissolvitur. Unio autem hæc in Charta semper esse debet; alioqui unio in fasina non valet: ut neque inquam quando Charta pura est, i. e. quando nullam conditionem, nullam provisionem habet, cum fasina detur super eadem Charta, non super adjectis conditionibus

Q q q

bus aut provisionibus; nam conditiones hæc sive provisiones habentur pro non adjectis: Charta enim est regula & norma sasinæ, ad quam sasinæ tenor semper est conformandus.

20. In hac tamen unione hoc observandum est: quòd licet unica sasina discontinguitatis vitium suppleverit, & pro omnibus terris sufficiat, non tamen mutat jurisdictionem judicis ordinarii: exempli gratiâ, si plures fundi uniantur, quorum unus in Lothiana, alius in Fifa, tertius in Levinia situs est, sasina quidem unica ad principem locum, saltem ad destinatum in Charta, pro omnibus sufficiet, tenentesque omnes ad domini sui iudicium ibi sistere se debent: si verò iudex ordinarius eos in jus citari curaverit, Fifensis coram suo Fifensi Vicecomite, Lothianus sub suo Lothiano, & Levinianus sub suo Leviniano iudice comparere tenentur, & iudicium suscipere: quòd etiam speciali Ordinum statuto cavetur (a). Sic etiam si tributum indicatur: nam Lothiani sub Vicecomiti, & reliqui suis solvere tenentur; & hi possunt pro eis distringere. Quòd ad testes attinet, eorum ommissio aut falsorum insertio totum instrumentum vitiat, & in iure Cæsareo & nostro per locum designandi sunt habitationis (b), ut antea monui (c), nec paucioribus quàm quatuor testibus, probis & fidelibus hominibus, in rebus gravioribus creditur (d), quique contrahentes de facienoscant (e); licet iure Civili tres, iure Canonico duo sufficiant: quòd & nos antea sequebamur.

21. Sic absolutâ formâ instrumenti, Notarius nomen suum & signum apponere debet ex iure: imò, quòd magis mirandum videri possit, & tamen cum æquitate convenit, non solum totum negotium ipsum audire, sed etiam totum instrumentum ipsius manu scribi debet; neque illud potest ex iure Notarius alii demandare. Signum autem illud literas duas nominis & cognominis Notarii continere debet. Subscriptio autem hæc, non solum omnia sic facta esse, debet exprimere, sed sic fieri ut præmittitur, se scivisse, vidisse, & audivisse, notamque cepisse, & inde præsens instrumentum suâ manu confecisse rogatum & requisitum à parte, sive partibus, in quorum favorem instrumentum confectum est. Quòd tamen non semper apud nos observatur, nam frequenter illud describendum aliis solent committere, ita tamen ut illud se fecisse probent, & his verbis uti tum solent: *Et hoc præsens instrumentum, manu alienâ confectum & conscriptum, me aliis rebus occupato, subscripsi in fidem præmissorum, rogatus & requisitus.* Estque hæc rogatio in iure adeò necessaria, ut ejus ommissio instrumentum vitiet, i. e. nisi exprimat Notarius se rogatum & requisitum fuisse, instrumentum suis viribus destituatur: non enim debent Notarii non volentibus se insinuare, aut instrumenta captare. Neque rogatio solum in Notario requiritur, sed etiam in testibus, ut in instrumento contineatur, & illos rogatos & requisitos fuisse. Tantam diligentiam majores nostri putarunt requisitam, ne instrumentorum fides vilesceret, & merito, ut ex eventu hodiè constat. Sed inter rogationem Notarii & testimonium hoc interest, quòd Notarii rogatio semper sit exprimenda, testimonium verò aliquando præsumatur. Generaliter hoc tenendum est de Notariis, ut fides illis tantum adhibeatur in eis quæ sub sensum cadunt: nam si notam dederint de ea re quæ sub sensum non cadèbat, non creditur (f); itaque hæc verba [*vidisse & audivisse*] solent apponi. Hæc generaliter de sasinis, personis ad sasnam requisitis, earum forma.

22. Sunt tamen quædam in sasinis apud nos specialia. Primum, in sasinis dandis ex præcepto Cancellariæ, i. e. quando quis defervitus in heredem, & retortatus, præceptum ex Cancellaria impetraverit ad Vicecomitem illius districtus sive regionis, vel ad Senescallum; ad executionem illius præcepti, ipsius Vicecomitis aut ejus deputati præsentia opus est; quòd in Senescallo observatur: nec illud præceptum per alium, nisi per Vicecomitem & Senescallum, demandari potest; nec alius esse in ejus præcepti executione Notarius, quàm illius Vicecomitatus Tabellio, sive scriba publicus, nos Clericum communem (quòd ad eum ab omnibus accessus commu-

nis

(a) Cap. 93. Parl. 6. Jac. IV. (b) Eorumque etiam subscriptio requiritur per cap. 5. Parl. 3. Car. II. (c) § 14. (d) Cum sciz. duo Notarii adhibentur, & obligans scribere nescit, per cap. 80. Parl. 6. Jac. VI. & ita decisum 15. Julii, 1680. (e) l. 22. § 2. C. de iure deliber. (f) Ut § 7. dictum.

nis pateat) dicimus (a). Ratio est, nam cum extentus retornatus Regi debeat, & Vicecomes teneatur pro eo respondere, non est illud officium alii committendum, quam illi qui pro fasina illa tenetur respondere; & Vicecomes & Senescalli in singulis Scaccariis eis summis quæ in præcepto continentur, onerantur; nec dimittuntur, nisi solverint. In aliis præceptis, quæ ex resignatione forte feudi in manus domini Regis fiunt, talis cautio non est necessaria, cum aperte ipsum præceptum dirigatur ad Vicecomes illius districtus, nec non relicto albo, pro alio Ballivo ex arbitrio vassalli eligendo: itaque in iis vassallus non solum Ballivum, sed etiam suum Notarium deligere potest, cujus ministerio utatur. Rectius tamen fecerint, si in omnibus præceptis Cancellariæ Vicecomitem executores adhibuerint, & Tabellionem illius districtus publicum Notarium, (nam lex indistinctè loquitur;) nisi forte Vicecomes, aut ejus Scriba seu Tabellio recuset: nam eo casu ad alios recurrere potest (b); & tamen præcepta quæ ex inquisitione procedunt, nemo exsequi potest, nisi Vicecomes, Senescallus, & eorum deputati; nec alius subscribere, nisi eorum Tabellio publicus.

23. In burgis, fasina, nisi à Ballivo burgi data, & à Tabellione burgi sive civitatis publico confecta, in judiciis rejicitur; licet hoc novâ constitutione sit cautum (c); cum apud nos aliter in aliis burgis, præter Edinbürgensè, constet observatum, sed malè.

Sed mirum cuius videri potest, cum tam expressè caveatur à Regina Maria (d), ut omnis fasina ex præcepto Cancellariæ non procedens, sed ab alio & Ballivo & Tabellione confecta, ut intra annum & diem illa fasina, sive illud fasinae instrumentum, publico illius districtus, in quo terra sita est, Scribæ seu Clerico communi exhibeatur, ut is illud registro inferat, saltem annum, diem & mensem, quo fasina data est, cum designatione illius tenementi, cujus fasina data est, & annotatione nominis Notarii & testium; quomodo, inquam, hoc statutum adeo in oblivionem venerit, ut nisi à Domino Jacobo Elphinstoun Secretario, & nunc Senatûs principe dignissimo, memoria ejus repetita fuisset, ferè publicâ invidiâ, vel negligentia penitus exolevisset (e); cum tamen & ab Henrico VIII. speciali statuto cautum sit, & summam in se æquitatem contineat, & fraudibus viam obstruat: in quo etiam statuto cavetur, ut ille idem Clericus ante Scaccarium semel in anno rursus exhibeat, ut in registro maneat, omnibusque quorum interest innotescat, & exemplar exhibeatur (f).

24. Explicandus autem de fasinis est nodus, qui in nono Parlamento Jacobi I. (g) habetur, ubi *licere*; ait Serenissimus Rex, *parti adversariae fasinam; quæ de feudo & hereditate est, & ex deservitione sive inquisitione descendit, intra quindecim dies infringere; in conquestu intra quadragesimum diem, modo ipsi in fasina fuerint.* Cujus statuti hic est sensus, & cum moribus Anglorum convenit, à quibus ad nos videtur descendisse, ut licet quis tanquam heres alteri in feudo antiquo deservitus fuerit, non tamen continuo in fasinam seu possessionem mittendum: nam si aliquis alius sit fasitus, licet etiam tacuerit in deservitione, tamen si fasinam suam Vicecomiti monstrare paratus sit intra quindecim dies, (si hereditatis sit quæstio,) aut intra quadraginta dies, si conquestus, non est ex fasina sua ejiciendus: quod nos *fasinam frangere*, Angli *dissasire* dicunt; nam *dissasina facere* nihil aliud est, quam fasinam rumpere, aut possessionem impedire.

25. Sed, ut ad fasinas nostras revertamur, alia est fasinarum divisio apud nos, ut una sit à Præcepto Cancellariæ; post inquisitionem de morte antecessorum; altera, quæ *Clarè constat* communiter dicitur. De priore antea dixi (h), nunquam concedi, nisi per inquisitionem heres deservitus & retornatus fuerit; quo retornatu Cancellariæ demonstrato, Cancellariæ custos præceptum ad Vicecomitem dirigit, sive

Q q q 2

Balli-

(a) Cap. 77. Parl. 6. Jac. V. (b) Cap. 34. Parl. 6. Reg. Mariæ. (c) Cap. 27. Parl. 1. Jac. VI. nisi in casu necessitatis, ut erat decisum 21. Julii, 1666. inter Thomsonum & Mackitricum. (d) Cap. 46. Parl. 6. (e) Vid. Cap. 64. Parl. 11. Jac. VI. (f) Huic non absimile videtur quod postea statutum est, Auctore nostro defuncto, ut fasinae omnes ritè insinuentur intra 60 dies, cap. 16. Parl. 22. Jac. VI. (g) Cap. 127. (h) § 22.

Rallivum in burgis, qui id jus habet, ut continuò sasinam secundum illius præcepti tenorem concedat : & hæc sasina majoris est roboris & efficaciam. Altera ex nulla inquisitione præcedente, nullâ cognitione causæ habitâ, sed ex ea scientia quam dominus superior in scrinio pectoris se habere putat, dirigitur, etiam sine evidentiâ sive monumentorum inspectione ; licet viri rerum suarum fatigantes, antecessorum monumenta exigant, ut conferendo sciant, si in omnibus præsentia cum præteritis convenient. Ita *Clarè constat* ea sasina dicitur, ab iis vocibus quæ in principio narrationis continentur : *Quia nobis clarè constat* (ait dominus) *quod N. pater, avus, patruus, aut si quis alius sit antecessor, R. S. obiit ultimò vestitus & sasitus, ut de feudo, ad fidem & pacem, &c.* Sed id genus sasinae non tanti est roboris, neque efficaciam, quantæ prior est : nam hæc posterior, licet adversus dantem & dominum ipsum valeat, tamen ad instruendam actionem rescissoriam non sufficit : imò plerumque neque ad agendum ; veluti, si fortè coloni se dupliciter molestatos querantur, aut duplicem exactionem ab iis fieri. In his enim casibus hoc genus sasinae non sufficit ad excludendam alterius sasinam, quæ ex inquisitione processit, nisi fortè is qui tali sasinâ utitur, etiam antecessoris sui sasinam ex inquisitione producere velit, aut in continua possessione fuerit. Utcunque est, sæpe Senatus declaravit per interlocutorias ; si quæstio de hereditate peragatur, tales sasinæ vix sufficere ; & cum robur omnè ab his sasinis tollere nequit, quam minimum saltem reliquit. Itaque rectius fecerint in jus antecessorum successuri, si per inquisitionem jus suum persequantur, quam si hereditatem ex præcepto, quod *Clarè constat* vocatur, adeant ; licet hoc genus sasinae in burgis potissimum usurpetur, & hoc genus investituræ cum jure Feudali potius conveniat, in quo vassallus à domino investituram petere, dominusque concedere tenetur.

26. In omnibus sasinis quæ in burgo dantur, hoc observandum Senatus censuit ; ut ratio aliqua in sasina, cur ea detur, exprimat : nam, si ex inquisitione procedat, inquisitionis in ea mentio fit ; si ex alienatione, vel resignatione, nec ea tacenda ; si quod immediatè successurus sit suo antecessori, & hæc ratio adjicienda : quod tamen in sasina extra burgo non est necessarium, cum multæ alienationes originaliter fieri possint, quæ de concedente teneantur ; quo casu nulla ratio, nulla causa in sasina necessaria est, sed simpliciter sasinam dari sufficit. Si dominus suo vassallo sasinam dederit, bovem in signum & symbolum sasinae capit, qui ejus proprius fit : si aut recusaverit vassallus, aut distulerit, aut fortè bos non sit in fundo, pro pretio dominus distringere potest, etiam sine citatione aut adjudicatione.

27. Effectus autem sasinae est, ut sasitum dominum utilem faciat, si modò qui dedit dominus erat, cum traditio tale dominium transferat, quale apud concedentem erat, si dominus dominium transferre intenderat : nam fieri potest, ut tantum usufructum, vel locationem ad multos annos, per hanc sasinam voluerit constituere. Quod si, duobus investitis, sasina posteriori investito prius tradita sit, prius investitus à jure domini cadit, ut dixi (a). Quod si sasitus per annum & diem integrum pacifice fundum in quo sasitus est possideat, possessio ei nullo modo est auferenda, quamdiu titulus, ex quo sasinam accipit, inconcussus manet ; quod in omni possessione est observandum, ut qui annum & diem proximè ante diem motæ querelæ possidet, is pro vero & indubitato possessore habeatur, donec jus domini in judicium deducatur & excutiatur. In actionibus tamen de ejectione, sæpe dimidii anni, sæpe mensium aliquot possessio sufficit.

28. Superest, ut materiam hanc sasinarum absolvamus, videre quando, & in quibus, sasina requisita est ; & quando non. Et, ut à moribus vicinorum incipiamus, apud Anglos, in duorum feudorum permutatione, quod *Excambium* vocant, licet utriusque dominium transferatur, sasinam illi non putant necessariam ; nam possessionem diuturnam excambii nomine sufficere putant. Sic in divisionibus inter heredes aut portionarios, & in resignatione, & quando burgalia feuda testamento disponuntur. In liberè tenementis tamen sasinam requirunt. *Liberè tenentes* eos dicimus, qui pro

(a) D. 2. § 5. in fine.

pro vita sua, veluti si ipsi sint usufructuarii, possident, & jus utendi & fruendi habent. In reliquis locationibus non requirunt Angli fasinam. Apud nos non solum in liberè tenemento, sed etiam in locationibus pro certo annorum spatio, fasinarum usus frequens erat; ut adhuc ut plurimum solent in septentrionali parte. Sunt qui putant in constitutione usufructus fasinam adeò necessariam, ut si qui constituit præmoriatur usufructuario, aut fundum vendiderit ante fasinam, constitutio usufructus non valeat: at hodie fasina in nullis nisi hereditariis titulis, ubi dominium transferatur, est necessaria, si aliqua possessio corporalis adsit. Sanè in emphyteutis, si is qui primò emphyteusin acquisiverit fasitus fuerit, ejus heredes fasinæ sive investituræ renovationem petere non tenentur ex jure Romanorum; quod & apud nos aliquando in usu erat. Hodie quilibet heres fasinam renovare tenetur. Apud Gallos in successione fasina non est necessaria; mortuus enim fasit vivum, qui successioni proximus est, & ad succedendum habilis. Apud nos hereditarius titulus, sive feudum hereditarium prædecessoris, sine fasina in successorem non transit.

Diegesis octava,

Quid juris Vassallus ex Investitura consequatur.

SUMMARIA.

1. Quamprimum vassallus fasitus est, consequitur omne jus quod domino competebat, tam activum quàm passivum, exceptâ perambulazione.
2. Vassallo adversus dominum competit jus ad possessionem recuperandam, & omnes fructus ex mora. Suâ auctoritate vacuum possessionem ingredi potest. Vacua possessio quid jure Feudati? Apud nos de fructibus vassallus disponit, & per alluvionem acquirit.
3. Domus & Aedificia, non tamen Turres & fortalitia, solo cedunt, nisi aut exprimantur, aut transeant cum jurisdictione aut universitate, aut sint cum licentia extructæ. Castro concesso, transit etiam jurisdictio. Apud Anglos turres omnes ad Regem pertinent. Cur non idem apud nos?
4. Baroniam, ut est nomen universitatis, omnia secum trahit, licet non exprimantur. De Viis basilicis & privatis, prætis, arvis & pascuis; & quæ sub iis continentantur?
5. De Molendinis, quæ sub dispositione non veniunt, nisi exprimantur. Quilibet molas in suo extruere licet. Utile est vassallo ut exprimantur. Molendinum quid? Extrui nequit in flumine publico, ne cum Principis licentia, si navigatio impediatur: nec in privato, in præjudicium alterius veteris molæ. Pro reparatione multa li-

cent, quæ denegantur extruenti. Quatenus molendinum præscribitur?

6. Molituræ quid? Quilibet suos tenentes vel vassallos astringere potest. KNAVESHIP quid? De siccis molituris.

7. Molituræ debentur vel per investituram ex vassallis, vel per actum aut sententiam in curia domini, quâ tenentes suos astringit. Usus aut diutina possessio per se non sufficit ad inducendam astringentem, nisi in molis Regis: sed non idem in molis Ecclesiasticis, ut quidam volunt. Quantitas tamen per tempus probari potest.

8. Vassalli qui obnoxii sunt molituris domini, molas in suo ædificare possunt.

9. Statutum Gulielmi Regis de molis & molituris.

10. Statuti hujus corruptio demonstratur. Quæ in usu sunt apud nos, Gallorum moribus conformia, & de furnis apud eos. Speciale statutum apud nos de granis emptis.

11. Quomodo liberatio ab his astrictis molituris concedatur?

12. De Sequelis molendinorum.

13. De Aucupationibus, Venationibus & Piscationibus.

14. De Piscationibus, & quid sub illis contineatur? Ejus est mare, cujus proximè continens regio adjacens est. Unde certum est nos Batavorum (quam maximo

- nostro malo permittimus) in mari nostro piscationem prohibere posse.
15. Bartolus duplex jus piscationis facit, sicut nos, sed alio modo: unam, salmonum; alteram, communium, seu alborum. Hæc sub generali dispositione venit, secus quam illa; cum sit quid Regale, nisi vel exprimat, vel cum Baronia transeat, quæ omnia comprehendit: licet sint qui in hoc dissentiant. Aliorum piscium piscatio, etiamsi piscationis clausula non exprimat, ex natura feudi transit.
16. Petaria & Turbaria quid sint?
17. De Carbonibus & Carbonariis, an ex dispositione feudi vassallo cedant, queritur. In dispositione contineri quid dicatur? an in clausula dispositionis, an tenoris? Alii venire credunt, licet non exprimentur, modo non excipiantur, quod omnia comprehendantur quæ à cælo ad inferos sunt. Alii non, quod carbones sint fodinæ, quæ inter Regalia habentur. Sed hæc quæstio duabus in Senatu decisionibus determinata est.
18. Judicium suum hæc in re interponit Auctor, & negat carbones in fructu esse.
19. An is cui feudum sub reversione est alienatum, possit illud carbonibus exhaurire?
20. Advertendum an, & quomodo, hæ carbonum fodinæ, ante, & in ipsa alienatione, à domino exercebantur. Ubi etiam de iis carbonibus quæ sub fundo maris effodiuntur, an ii inter Regalia numerentur?
21. De Lapidinis, an eæ cum fundo transeant non dubitatur, nec de cretæ fodinis, & marmorifodinis. Idem, de calcis, arenæ, picis & sulphuris fodinis. Salis tamen fodinæ non transeunt, cum inter Regalia numerentur, excepto eo, quod ex industria fit, quod ad eum pertinet cujus est fundus, & qui fieri curat. Auri, argenti, æris & plumbi fodinæ ad feudatarium non pertinent, sed ad Regem; secus quam ferri fodinæ.
22. De Cuniculis & Cuniculariis, presentibus sciz. quæ cum feudo transeunt; sed nova instituere vix creditur vassallum posse. Sunt enim animalia culturæ agrorum infestissima.
23. De Columbariis, quæ cuilibet indistinctè non competunt: apud nos illis tantum permittuntur qui sex acras terræ habent. Aliter in Gallia & Normannia, apud quos columbaria non transeunt in feudatarium, ut neque molendina, nisi exprimentur, &c.
24. De Hortis qui cum Pomeriis feudo cedunt. Pomeria quid sint?
25. Fabrilia, Brasinæ & Brueria exprimi solent, quia antiquitus illicitum erat hæc habere, nisi expressè à dominis concederentur. Quid sint? & Polentarius quis, & cervisæ excocor.
26. De Genitis, quid sint? Earum secundarum potestatem vassallus habet.
27. De Silvis, quæ feudo concessio cedunt, quævis id olim controvertebatur.
28. De Nemoribus, & quid discriminis sit inter silvam & nemus.
29. De Virgultis, & quid sint?
30. De Curis, earumque exitibus, quid sint? Jus curiæ, vassallus usurpare non potest, nisi à domino specialiter concedatur. Eo concessio quid intelligatur? Non gladii potestas, quam solus habet iudex Regius: gladii enim potestatem nemo, qui ab alio quam à Principe habet, delegare potest. Hæc jurisdictio delegata nunquam fit privativè, sed cumulativè; quæ remanet etiam in delegante, tam post quam ante investituram vassallo factam. Concessa curia, officiariorum creandorum potestas conceditur.
31. De BLUDWITS, quid sint? Vassallus qui curiarum jus habet, de iis tantum bludwittis sive vulneribus cognoscit, ex quibus neque membrum, neque membri usus est in periculo: alia majora ad superiorem jurisdictionem remittit. De illis cognitio tam ad dominum quam ad vassallum pertinet; & locus est præventioni. Si uterque simul, & ad unum diem, reum citaverit, dominus est præferendus. Licet vassallo non concedatur jus curiarum, competit ei tamen potestas distringendi colonos pro debitis feudi, qui districtus naturaliter in hæret dispositioni feudi.
32. De Herezeldis, quid sint? remissivè.
33. Communis pastura quid? Est vel publica, quæ est alicujus universitatis; vel privata, in qua, si quid inter partes communionem habentes constitutum sit, observandum: si nihil sit constitutum, exercetur proportionaliter, aut ex usu & consuetudine. Pascendi modus potest præscribi.
34. Quid per illam clausulam, cum communi pastura, intelligatur? in qua observandum, quod post concessionem hujus juris arctari aut imminui non possit, à domino aut ullo alio communionis particeps.

35. Jus hoc communis pasturæ omnes alias minores servitutes sub se comprehendit. An jus hoc compascui dividi possit? affirmatur; sciz. non ipsa servitus, sed terra quæ servit. Quomodo hoc fiat apud nos?
36. Liber introitus & exitus rei ipsam committatur.
37. De jure patronatus, ex feudo accedat? affirmatur, nisi excipatur. Quædam Regi adjudicata sunt.
38. Feudo disposito, segetes crescentes simul transeunt: sic in lacu, piscina, stagno, horto, pisces præsentis & fructus pendentes transeunt jure Civili, & apud Anglos: at secus apud nos.
39. Pertinentiæ duplices sunt; proxima, & remota. Quid utraque sint? Quæ res pertinentiarum nomine veniant?
40. Vassallus sasitus omnes utilitates suas facit, & pro iis distringere potest. Namare quid? Vassallus de feudo transigere & compromittere in arbitrum, sed non in arbitratorem potest. Locare potest, sed non alienare.
41. Feudum divisibile quomodo dividatur? Etiam sine consensu domini fieri potest, non obstante pacto inter se, aut prohibitione patris, etiam jurata.
42. Apud nos divisio quomodo fiat? Est etiam divisio præsumptiva, quæ retractari vix potest.
43. Vassallus servitutem feudo imponere nequit, sed acquirere potest. Nec usum fructum aut usum alii constituere potest jure Feudali: secus apud nos, nisi sit feudum militare cum consensu domini.
44. Vassallo sasito actiones ad obtinendam possessionem competunt, & ad removendos colonos: de quo in titulo sequenti.

1. POST QUAM vassallus sasitus fuerit, ex traditione possessionis utile dominium rei feudalis consequitur (a) (quid sit utile dominium, quid directum, antea (b) diximus,) & omnes utilitates & fructus feudi, sive naturales, sive industriales, sive in superficie, sive in visceribus terræ, commoditates, libertates, privilegia, & ea omnia quæ directus dominus antea habuit, ipse jure proprietatis possidet (c), omnesque actiones de feudo, & contra feudum, vassallo & in vassallum competunt, ita ut is solus de proprietate feudi & agere & conveniri possit, etiam domino ignorante vel præterito; & dominus, licet ignarus, judicium tamen à vassallo susceptum agnoscere tenetur, si feudum ex causa ei postea aperiatur (d). Itaque vassallus rei vendicationem habet, quæ nulli nisi domino competit ex jure (e), & interdicta tam retinendæ quam recuperandæ possessionis: aget etiam rescissorio judicio, quandoque aut ubicunque quæstio proprietatis agetur; & sic tam petitorio quam possessorio judicio poterit experiri, sine consensu domini superioris (f). Judicio finium regundorum (nos *Perambulationem* vocamus) agere non potest: nam domini interesse ibi versatur, ne fines sui superioritatis minuantur (g).

2. Primum itaque jus quod vassallo post investituram competit, si semel possessor fuerit, & possessionem amiserit, eaque ad dominum pervenerit, contra dominum potest agere, ut amissam possessionem sibi restituat (h); & ex mora omnes fructus potest petere (i). Potest etiam suâ auctoritate vacuam possessionem feudi apprehendere, & vi suâ ingredi, & uti frui (k). Vacua autem possessio est ex jure Feudali, quæ à nullo nisi investiente possidetur; apud nos, quæ à nemine possidetur. Fructus autem & utilitates ita in eum transeunt, ut sine consensu domini de eis disponere possit (l). Si quid per alluvionem aut alio modo accesserit fundo, eodem jure quo principale censetur (m); & fructus illius, vassallo, non domino, accrescent. Quæ tamen in specie in vassallum transeunt, enumerantur in clausula Chartæ post tenorem cum omnibus ædificiis, &c. cujus clausulæ interpretationem rejecimus in hanc Diegesim.

3. Domus sanè, & *Ædes* sive *Ædificia* naturaliter solo cedere ante diximus (n): non tamen *turres* & *fortalitia* solo cedunt, nisi aut expressè nominentur, aut is, qui dispositionem habet, cum jurisdictione & imperio mero dispositam habeat, i. e. cum

R r r 2

pote-

(a) 2 F. 8. ibi, Rei autem. (b) Lib. 1. D. 9. § 12. (c) l. 23. ff. de R. V. l. 21. C. Mandati, 2 F. 28. vcl. His. (d) 2 F. 43. (e) § 1. in fine, Inst. de actionibus, l. 23. ff. de R. V. (f) d. 2 F. 43. (g) 2 F. 8. § 1. in fine. (h) 2 F. 7. § 1. 2 F. 26. §. Si facta. (i) l. 21. § 3. ff. de act. empti. (k) l. 2. C. si servus export. veniat. (l) 2 F. 23. in fine. (m) 1 F. 4. § 6. (n) D. 3. § 30.

potestate gladii exercendi : itaque in omni dispositione non veniunt ; & ratio est, quia pars & instrumentum sunt jurisdictionis, & jurisdictio nunquam concessa videtur, nisi exprimatur, sed semper apud dominum directum permanet (a). Turres enim ab initio, non tam ad habitandum, quam ad castigandos noxios, aut patriæ defensionem, exstructæ sunt : itaque, nisi transferatur jurisdictio, turres transferri non videntur, cum ex ea pendeant. At cum terræ in Dominio, aut Comitatu, aut Baroniam sunt, tunc cum universitate transeunt, & turres, etiam si non exprimantur ; quia hæc feuda habent annexam jurisdictionem sive dignitatem. Si tamen turris ab emphyteuta sit exstructa, solo cedit, si modò licentiam ædificandi habuit : nam apud nos turres, sine licentia ædificandi à Principe concessa, non fiunt, præcipue si pinnas habeant. Quod si castrum expresse concessum sit, jurisdictionem secum trahit, & præcipue cum castrum conceditur cum omnibus juribus & pertinentiis, aut si concedens aliquid sibi reservavit : nam reservatio hæc aliqua retinet sive reservat, reliqua excludit, quæ non sunt reservata, & in dispositione includit, & exceptio semper firmat regulam in non exceptis. Itaque dispositio castrum, cum omnibus suis juribus & pertinentiis, non solum secum trahit jurisdictionem, sed etiam molas, licet non exprimantur, & etiam omnes redditus, flumina, rivus, fontes, silvas, & silvestria omnia. Jure Anglorum turres omnes, quia ad defensionem seu munitionem regni exstructæ tantum præsumuntur, ad Regem pertinent, ad quem & regni defensio. Quod si idem & jure nostro observari quis dicat, non (ut opinor) aberrabit : cur enim, qui turrim sive fortalitium suum Regi denegat, crimen læsæ majestatis incurrat, magis quam si equum, aut ædes, aut rem aliam, nulla alia ratio probabilis reddi potest, nisi quod negatio hæc, ex jure Feudali, Regem & dominum videtur privare jure sui domini, & species quædam Purpresturæ est : at alias res nostras Principi poscenti possumus negare sine perduellionis periculo.

4. *Baronia* autem nomen universitatis est, sive jurisdictionis ; itaque omnia, quæ ex universitate sunt, secum trahit : neque tamen minus ædes & domus transeunt, etiam si non exprimantur ; sed omnia, ut magis caveatur, solent exprimi. Idem de *boscis, planis, moris, marefisis*, quæ, licet de iis nulla mentio facta sit in dispositione, rem tamen dispositam sequuntur. De *Vias & Semitis* aliquid majus est ; viæ enim, si de basilicis intelligamus, regales sunt & juris publici, ut antè diximus (b). De privatis itaque viis hæc verba intelligenda sunt ; nemo enim privatus nisi privatas vias concedere potest. Viæ autem sunt quæ ad feudum ducunt, licet in alieno solo sint. Earum jus, ut ipse concedens habuit, sic & in vassallum transferre potest. Idem de *Semitis* intelligi puto. Neque hæc intelligenda sunt de iis *Vias & Semitis* quæ per agrum concedentis patent : nam qui mihi aliquam rem disponit, omnia illa etiam disposuisse videtur, sine quibus uti illa re non possum ; & si quis mihi fontem disposuerit, viam etiam ad fontem per terram suam disposuisse videtur, & eam, si alia uti non licet, præbere cogetur (c). *Prata* non minus in dispositione continentur, quam arva, sive (ut nostri loquuntur) terræ arabiles. *Prata* ea dicuntur, quæ per decem annos proximos secta non sunt : quod si arvum factum sit, aut arari consuevit, cessat prati nomen. *Pascua* ex consuetudine ponderantur, & ex eorum natura. Si autem jus pascendi in quocunque loco concedatur, & glebas & alia focalia, i. e. ad focum pertinentia, quis eruere potest : nam sub hac pascendi servitute, quæ magna est, reliquæ minores servitutes comprehenduntur : & ita decisum vidi. Sed hæc non minus veniunt in dispositione feudi tacita, quam expressa. *Pastus* sive *pastura*, & de eâ actio, ponitur à Speculatore, in Tit. *De injuria & damno dato*.

5. De *Molendinis & Multuris*, quoniam graves quæstiones oriuntur, pauca adjicere licet. Molendini nomen non reperitur in hac significatione apud Latinos, nisi pro re ad molam pertinente, ut Paulus Jurisconsultus *Agram molendinariam* dicit, pro ea quæ ad molam pertinet (d). Rectius *molam* sive *moletrinam* dicimus, pro eo loco,

(a) l. 2. § 14. de orig. juris. (b) Lib. 1. D. 16. § 10. (c) § 30. in fine. (d) l. 18. § 2. ff. de instruct. vel instrum. legato.

loco, ubi frumentum ad usum humanum teritur. Molæ superior pars, *tortillus*; inferior, *meta* dicitur. *Molæ*, sive *Molendina*, sub dispositionem non cadunt, nisi exprimantur, si modò aliquæ fuerint: nam si tempore primæ concessionis molæ nullæ erant, quilibet molæ condendæ in suo potestatem habet. Alia causa est cur molendina exprimi conveniat; nam si dispositio cum molendinis & multuris fiat, ab eo qui jus disponendi habet, liberat vassallum ab astrictis multuris, si forte ejus terræ antea erant multuris pendendis in molis domini concedentis obnoxia: nam ex hac clausula dominus videtur eum liberare, cum jus ei permittat suas molas habendi. Sanè cur molendina, cum solo inhæreant, sub dispositionem fundi non veniant, ratio probabilis vix reddi potest, nisi consuetudo, quæ semper invaluit. Itaque putat Baldus sub nomine *pertinentiarum* contineri, præcipue si castrum cum pertinentiis concedatur. Molendinum autem non dicitur, nisi lapides impositi fuerint; apud nos, non nisi viginti quatuor horas molat, & exerceatur. Molendinum in publico fluvio sine Principis licentia extrui non potest; imò neque cum Principis licentia, si modò usus navigationis, aut omnino impediatur, aut deterior reddatur: neque in flumine privato, in præjudicium alterius veteris molendini, non diruti, inferius existens. In præjudicium autem inferioris fieri dicitur, si quod de novo ædificatur, stagnare faciat aquam in inferiore. Pro reparando *aquæductu*, sive *clysa* sua, possunt imponere ligna & lapides in fundo vicinorum, invito etiam domino; sed non pro novi molendini constructione. De *Molendinis* & quæcunque ad ea pertinent exactè Bartolus. Molendinum autem tanto tempore præscribitur, cujus initii non est memoria; sed jus negativum non præscribitur, videlicet ne alii liceat ædificare, etiam si fundum habeat astrictum, sive obnoxium in multuras alterius molendini; ita tamen ne quid multurarum aliis debitarum intercipiat, ut mox dicitur (a).

6. *Molitura* (quas nos *multuras* dicimus) sunt mercedes quæ proprie pro operantur; & quilibet suos tenentes astringere potest, ut ad suum molendinum veniant, & segetes, quæ in eo territorio vel crescunt, vel importatæ aquam & ignem patiuntur, i. e. ustrino vel clibano præparantur, ibi molat: res quæ a modicis initiis orta; in magnum præjudicium excrevit; nam cum ab initio nudæ tantum essent operarum mercedes, exactorum avaritia introduxit, ut certæ mensuræ pro qualibet bolla, sive mensura ibi molenda, pendèrentur. Eæ cum non exiguum fructum facerent, majores dominis visi fructus sunt, quam qui molitoribus relinqui debeant: itaque domini, persolutâ mercede molitoribus, ipsi fructus eos sibi usurpant. Inde factum est, ut domini suos vassallos sibi astringant, nempe ad molendum in suo molendino, non sine summa æquitate ab initio; nemo enim inficias ibit, ex æquo ipso & bono, vassallos domini potius commodis inservire debere, quam extranei; & si fructus ex molitione segetum debeantur, eos potius domino suo appendere debere, quam extraneo. Sed res in durissimam servitutem tandem evasit, cum domini vassallis suis, primò astrictis ad molendum apud dominam, certam etiam quantitatem assignarent, quam vassalli pendere debent, alii majorem, alii minorem. Itaque astrictæ multuræ non jam sunt mercedes operarum, (nam molitores pro operis suam quantitatem, licet longè minorem, accipiunt,) quam nos *KNAVESHIP* dicimus, sed certæ pensiones, quæ de molendinis & segetibus ibi tritis debentur, & inter maximos fructus prædiorum rusticorum numerantur. At dominorum iniquitas non his contenta, etiam *siccas multuras* introduxit, quas etiam deberi volunt, sive apud domini molendinum grana molantur, sive non; cum ab initio (ut dixi) multuræ tantum deberentur, cum molitores faciles & non gravatas suas operas in molendis granis exhiberent.

7. Astrictio autem multurarum duobus præcipue fit modis: Primò, per investituram in vassallis; cum dominus vassallo concedit terras suas, sub ea conditione, ut ad molendinum suum veniat, vel ut in astrictis multuris teneatur. Secundò, in tenentibus, si dominus vel quicumque alius potestatem habens (ut in omnibus servitutibus constituendis) palam & in curia domini sui, sive curte, publicè actum fecerit,

S f f

sive

sive sententiam dixerit, quâ tenentes suos astringit, & obnoxios facit ad vehenda sua grana ad molendinum domini, eaque ibi molenda. Aliorum dominorum tenentes obstringere non potest, neque enim in eos habet jurisdictionem aut imperium. Et his modis terræ in multuras astringuntur: usus autem, sive continua possessio, ad inducendam sive probandam astrictiorem, sine horum alterutro non sufficit, non magis quàm si per centum annos unum iter incedam, iter efficitur meum: imò beneficii & grati tantum officii causâ reputandum, quod per tot annos ad molam unam acceperim; à quo officio liberum est, cum libuerit, me expedire, nisi aliqua servitutis constitutio appareat. In molis tamen Regiis perpetuus usus pro constitutione est, cum Rex multa jura possideat etiam sine farina, quia de omnibus terris ratione coronæ videtur factus: itaque diutina possessio in his pro constitutione servitutis est. Sunt qui idem in molis Ecclesiasticis putant, quod non probo.

Licet autem ipsa astrictio per longi temporis usum probari non possit, quantitas tamen astrictiōnis potest, ut in tanta quantitate pro molenda unaquaque mensura quis teneatur, quantam per viginti, triginta, aut quadraginta annos solitus est præstare.

8. Quæsitum autem vidi, utrum vassalli terrarum, quæ multuris domini sunt obnoxie; veluti, si in investituris vassalli se obstrinxerint expressè ad annuas pensiones pro astrictis multuris, utrum hi possint molas in suo ædificare? Rationem dubitandi facit, quòd ii, cum multuras de omnibus segetibus crescentibus aut illatis debeant, aliorum frumentum ad sua molendina pertrahere non possint. Sed prudentioribus aliter visum, quemque in suo molendinum extruendi jus habere, & extraneorum (quos Feudistæ forinfecos sive forenses vocant) grana ad suum molendinum pertrahendi; modò ipse suas segetes dominicæ molæ subjiciat, suasque pro iis multuras solvat, & sic servitutis pristina onera subeat. Neque enim debet dominus vassallo sua commoda invidere, modò in eis percipiendis vassallus id, in quod domino tenetur, cum fide solvat: itaque aliunde & extra territorium domini advectas segetes molere potest, proque molendo debitas multuras capere.

9. Quod ad nostrum jus scriptum attinet, relatum video ex statutis Gulielmi Regis (a), ut qui habent molendina in suis terris, simul habere teneantur magistrum & duos servientes, sive famulos, qui jurent fidelitatem domino loci & hominibus suis. Et liber homo dabit decimum sextum vas, vel viceesimum, vel tricesimum, secundum quantitatem in investitura contentam, sed communem quantitatem esse unam firiotam ex viginti. Si vel molendinum fractum sit, vel cursus aquæ impediatur gelu aut aliunde, molendinarius (quem Latini molitorem dicunt) sive magister, ibit cum hominibus sui domini per viciniam, & faciet conventionem, sive conveniet cum molendinariis, de reficienda mola, sive cursu aquæ restituendo. Idem in molis manualibus: Si quis emat bladum in aliqua Bothna (b), & transeat ad aliam Bothnam, & ibi moram faciat de taberna comedendo, vel bibendo, & ponat saccum suum super firmarium domini, vel infra domum, multuram solvere cogetur. Item si quis capiat ad firmam aliquam terram in aliqua Bothna, & post terminum recedere voluerit, habeat semen suum quietum à multura, & totum bladum ad decimum nonum, sive undevigesimum vas. Si aliquis assuetus sit transire in occulto ad aliud molendinum cum blado suo, absque molendinarii licentia, & per servientem domini sui sit captus, dominus habebit equum, & molendinarius saccum & bladum. Item si aliquis firmarius reddiderit terram domino, & fecerit finem cum molendinario de multura, ipse qui intrat duas habebit partes multuræ, & qui recedit habebit tertiam partem ejusdem multuræ.

10. Statutum hoc in multis locis corruptissimum est; sed quia prima videtur fundamenta multuræ astrictæ continere, aliqua de ea sunt apponenda. Quod ad mensuras attinet, quæ in prima parte statuti pro multuris constituuntur, tota ea res ex ipsius investituræ, aut saltem acti curiæ tenore pendet, alioqui usus & consuetudo pro lege est. Rectè etiam *juramentum* à magistro molendini Rex exigi voluit; neque enim fallacius ullum genus hominum est, & hoc in usu hodie observandum cense-

ferem

(a) Nostri I. cap. 9. (b) Sive Baroniam, ex opinione Dom. Skenzi, de V. S.

ferem. De *molendino fracto*, aut eo *cujus aquæ cursus gelu impeditur*, cur molendini magister in circuitu faciat conventionem nescio : locus sanè suspectus est, & ut apparet, adulteratus, cujus sensus vix elici possit. Idem in sequenti clausula, nisi quòd sensus hic esse videatur, ut *si quis emat grana in alieno territorio sive districtu*; nam *Bothena* legendum esse, (quod territorium sive districtum significare locus ipse evincit) nemo non videt. De *taberna*, sive *comedendo & bibendo*, omnia corrupta; puto legendum *ad tabernam*. Per *tabernam* Jurisconsulti intelligunt tabernam negotiatoriam sive cauponariam, & quod ponitur super furnum, aut clibanum solvet multuram, quod nos vulgariter dicimus *patis ignem & aquam*; atque *furnum* legendum puto sive *furnarium*. De hoc multura, & ex jure, & ex usu nostro quotidiano, solvenda est. In alia clausula, *Si aliquis assuetus transire*, &c. legendum procul dubio *asstrictus*, ut sit sensus; *Si aliquis, qui alicui molendino asstrictus est, occultè in fraudem suæ asstrictionis, ad aliud molendinum sine molendinarii consensu abièrit, & in transitione deprehensus fuerit à serovente sive serjando domini sui, equum & bladum cum sacco amittet*. Quod tamen hodie, in usu nostro, per omnia non observatur: solent tantùm qui molendinis inserviunt saccum cum granis equo dejicere, saccumque & quæ in eo sunt domini sui fisco adjudicare, relicto equo: quem morem in universa Gallia & Normannia observari certum est; nam qui molis præfunt, si tenentes aliò avexerint sua grana, poterunt intra territorium domini sui distringere, granaque sua domini fisco applicate, per declaratoriam in sua curte pronunciandam. Si intra territorium grana non deprehendantur, sed avecta esse constat, magister molendini eum qui offenderit in curia domini sui convenire potest, pro multura solita, & multa propter peccatum domino applicanda. Idem apud Gallos in furnis multorum locorum observatur; sunt enim & furni in multis locis, in quibus tenentes suos panes; & cætera quæ per ignem humano usui parantur, coquere tenentur, proque excoctione mercedem solvere. Sed ut ad nostros mores redeamus, aliud etiam in scripto jure nostro continetur (a), nempe, si quis emerit *bladum* (Gallica vox est pro *granis*) in portu domini Regis ad naves, vel à burgenfibus, ad granarium ipsorum, potest ire per quatuor partes ubi voluerit, vel ad molendinum illud (*aliquod* legendum puto) bladum absque contradictione liberè & quietè poterit asportare.

11. *Liberatio* autem ab his asstrictis multuris fit vel expressè, remittendo: vel tacitè, nempe cum dominus, cujus molendino terra prius astringebatur, eandem terram disposuerit cum molendinis & multuris. Nam tacitè qui privilegium molendini & multuræ disponit, renunciare videtur omni asstrictioni.

12. De *Sequelis molendinorum*, quid ea vox trahat, sunt qui dubitant: puto benevolentiam sectatorum significari, i. e. ut ii significantur, qui ea molendina sectantur, sive quærunt; quemadmodum & HAMESUCKIN dicimus de eo, qui quempiam occidendum in domo sua quærît. Et hæc de molendinis.

13. *Aucupationes, Venationes, & Piscationes*, cum fundo transire (b), nemo unquam dubitavit; ita ut qui feudum accepit, *aucupari, venari, piscari* in eo possit, & etiam alium externum prohibere, ne aucupandi, venandi, aut piscandi causâ ingrediatur (c). Quòd si quis ignaro domino ingressus fuerit, & ex aucupio aut venatione ferorum animalium quid acceperit, suum facit: non item si in alieno vivario piscatus fuerit; nam pisces in stagnis & vivario sunt tanquam animalia cavæ inclusa in dominorum potestate (d).

14. De *Piscationibus* aliquæ quæstiones quotidie moveri solent, quid sub illa contineatur, an aliquid majus jus, quàm competeret, si earum nulla esset mentio in investitura? & an sub nomine *libertatum, privilegiorum, & utilitatum* veniant? Sanè ut hujus quæstionis origo altiùs repetatur, certum est ex jure, quòd in mari, aut etiam in flumine publico, quatenus publicum est, cuivis piscari liceat; adeò ut si quis ab alio piscari prohibeatur, actionem injuriarum contra prohibentem habeat. Progressu tamen temporis factum est, ut neque mare, quoad piscationes, publicum

S f f 2

effet,

(a) Cap. 35. stat. 2. Rob. I. cap. 44. Parl. 4. Jac. IV. (b) § 12 & 13. Instit. de rerum divis. vid. etiam lib. 1. D. 15. § 17. (c) l. 23. § 7. ff. de injuriis. (d) l. 3. § 14. ff. de acquir. rerum possess.

esset, & ut privatorum in eo propriæ essent piscationes. Nam Leonis Imperatoris constitutione 57. cavetur, ut ejus esset piscatio in mari, cujus sive maritima ora sive fundus adjacens est; & Bartolus planè asserit ejus esse mare, cujus proximè continens regio adjacens est: & proinde mare Scoticum dicimus, quod littori Scotico propinquius, sic Gallicum quod Gallico, Hispanicum quod Hispanicò adjacet: itaque certum est nos alienigenarum sive exterarum piscationes prohibere posse, quod maximo nostro malo Batavis permittimus, cum in eorum mari Scotos libere piscari non permittant, ut nec Angli in Anglico, nec Galli in Gallico. Nam si insula in medio mari nata, ejus ditionis efficitur, cujus continens adjacens, profectò & piscationes in mari proximè adjacentis continentis esse debent. Neque hic consuetudo excusat; nam unius gentis consuetudo ad id tollendum, quòd omnium consensu introductum est, nempe ut continentis proximè adjacentis mare esset, non sufficit; licet alioqui inter privatos ejusdem jurisdictionis, piscationes aut permittantur, aut prohibeantur, ex usu & consuetudine, quæ semper in eis prævalet.

15. Bartolus duplex *Jus piscationis* facit: Unum, quod à Principe impetratur; quo quidem mihi innuere videtur, piscationem jus esse Regale, quod nisi à Principe conferri non possit, nec in privatorum dominio esse. Nam quæ antiquitus publica sive juris publici erant, hodie Principi, qui reip. personam repræsentat, ceu propria, adjudicantur. Alterum, quod privati sibi ex diuturni temporis consuetudine, cujus inchoatæ memoria non extat, præscripserint. Nos etiam duplicem *Piscationem* facimus, sed alio modo distinctam: unam *salmonum*, alteram *communium* sive *alborum*, (ut loqui solemus) *piscium*. Salmonum piscatio in feudi dispositione generali non venit, nisi exprimatur; neque sufficit generalis illa dispositio [*cum piscationibus*], nam salmones non comprehendit. Et hæc est communis opinio, salmonum piscationem inter Regalia numerari; quæ, nisi expressa sit, non censetur concessa, nisi forte terræ in Baroniam dentur: nam hanc vocem *Baroniae*, corpus universitatis & omnium quæ in eo territorio sunt, referre constat; adeò ut non solum salmonum piscationes, sed etiam molas, silvas, turre, & si quæ alia sint, quæ exprimi necesse est, comprehendat. Sunt etiam qui probabili ratione moti, nec sub Baroniam nomine comprehendi putant; quia quas Rex expressè non disponit, sibi retinere videntur: & proinde nisi expressa mentio piscationis salmonum fiat, non venit sub feudo. Novi sane plerosque viros nobiles ex hac generali clausula [*cum piscationibus*] etiam salmonum piscationem præscripsisse, & propriam fecisse; à quibus eas auferre durum esset, quòd à jure communi non abhorret. Aliorum autem piscium piscatio sub generali illa clausula continetur: imò licet piscationis clausula non exprimatur, natura feudi ea est, ut communem piscationem secum trahat, secundum Leonis Imperatoris constitutionem, ut antea diximus (a). Hoc autem in piscatione discriminis est, ut si quis animi causâ, & non lucri aut compendii, piscari velit, puto ei illud etiam in privatis piscationibus licere: secus ubi ordinaria instituta est piscatio.

16. *Petaria, turbaria*, voces sunt nostrates; rara enim sunt apud alias gentes, nulla inter Romanos fuerunt: ea, loca inter nos significant, ex quibus *glebas*, & *turbas* sive *turvas*, quæ *focalia* dicuntur, eruere solemus: & quoniam, ut voces, sic res ipsæ, aliis ignotæ, nobis verò notissimæ sunt, in earum explicatione non morabor.

17. De *carbonibus* & *carbonariis*, an ex dispositione feudi vassallo cedant, major est quæstio. Et sanè si expressè in dispositione contineantur, cessat dubitatio. In dispositione contineri aliquid tum dicitur, quando ante clausulam, [*tenendas*] apponitur; nam clausula hæc [*tenendas*] non est clausula dispositionis, ut dixi (b), sed tantum executionis, ut vult Zasius. Alii putant sufficere, si in clausula post [*tenendas*] exprimantur; nonnulli etiam si non exprimantur, modò non excipiantur, *carbones* venire credunt, quòd omnia quæ sub illo fundo continentur, comprehendant, & ut nostri loqui solent, omnia quæ inter cælum & inferos sunt. Movet quæstionem, quòd carbones sunt fodinæ, quæ inter Regalia numerantur, nec concessi videntur nisi exprimantur, & quòd sint pars fundi, non privilegium ex fundo.

Omnem

(a) § 14. (b) D. 3. § 28, 29, 30 & 31.

Omnes tamen dubitationem duæ à Senata pronuntiatae sententiæ five decisiones excluferunt. Una erat inter Campbellum Vicecomitem Airensen, & Chalmerum à Gathget, qui cum in terris, antea sibi à Vicecomite alienatis, *carbonifodinas* tandem exquirendo reperisset, & cum eorum fructus colligere vellet, Campbellus interpellavit, quòd in tenore *dispositionis* nihil esset de carbonibus expressum, viz. neque in clausula *dispositionis*, neque *executionis*. Itaque quod non expressè erat in dispositione, dominus sibi retinuisse videtur. In Senatu tamen Gathgettius obtinuit, quòd concessio solo omnes ejus partes concessæ viderentur. Itaque non minus *carbones*, qui ad locum eruuntur, venire, quàm ex jure Civili *lapicidinae*, *cretæfodinae*, aut *marmorifodinae* dicuntur; quas certum est sub dispositionem cadere, etiam si non exprimantur. Gravior erat altera decisio inter Roberum Setonium suæ familiæ principem & ejus matrem: nam cum ex jure nostro (a) tertia pars omnium fructuum ex prædiis præmortui mariti, ejus conjugi five relictæ debeatur pro toto tempore vitæ suæ, illa etiam petiit tertiam partem carbonum, ex eo quòd fructus carbonarii essent amplissimi. At filius eo se tutatus est, quòd *carbones* non magis essent in fructu, quàm *silvæ cæduæ*; utraque enim erant pars ipsius fundi, & tamen in fructu non numerantur. Vicit tamen in eo judicio mater, & ei tertia fructuum carbonum venditorum attributa, non quatenus ad ejus usum tantum necessarium erat, ut in silvis cæduis jura præcipiunt, & fieri quotidie solere videmus: neque enim unquam tertia terræ impedimento fuit domino, quo minus universam suam silvam venderet; quod nuper inter Ramsæum de Dalhousy & Mariam Bellendinam prædecessoris sui conjugem factum vidi.

18. Sanè, si judicium meum interponere in re tanta auderem, neque Dominae tertiæ, ut loqui solemus, neque ipsi usufructuariæ, quæ tamen Domina conjunctæ infæudationis dicitur, permittendum putarem, ut tertiam partem carbonum lucrentur, aut aliquid ex iis ultra usum necessarium habeant. Nam licet jus expressum de ea re non habeamus, idem jus in carbonifodinis servandum ratio suadet, quod in silvis cæduis nuper ex jure dixi (b) servandum. Neque ratio differentia facile reddi potest; utraque enim pars fundi sunt, neque sine deterioratione aut diminutione fundi separari possunt à fundo: itaque idem jus sequendum in utroque putarem, cum proprium jus in hac re deficiat. Nam si silvas & carbones fructus esse concedamus, qui custodias terrarum habent, quas nos wardas dicimus, impunè eos suos facere, & terras eorum fidei commissas exhaurire possent (c): certum enim est, eos durante custodia omnes fructus suos facere, quos dominus, cum in tenemento seu feudo est, sibi solet vendicare. Itaque immixtis multis effossionibus, durante custodia, multiplicataque venditione, carbonarii five carbonifodinae omnem usum in posterum exhaustis carbonibus tollent, & proinde inutile feudum expirante custodia heredi relinquent: cum tamen alioqui teneatur custos terrarum, feudum, quòd in custodia habuit, heredi post vicesimum primum annum in eadem bonitate & qualitate restituere, in qua accepit. Idem, in eo, qui ex annali rebellionis vassalli, feudi usufructum, tanquam domini eschetam nactus est (d): nam ne huic quidem permittendum fundum carbonibus exinanire, ut neque crescentes arbores, five silvas cædere; ut nuper accidit inter Nidream & Edmestonium.

19. Sed altius hæc quæstio agitari potest, nempe cum feudum alienatur sub pacto de retrovendendo (e), quam *Reversionem* vocamus, cui etiam post redemptionem assignatio novemdecim annorum adjicitur plerumque, an is poterit carbones, si quorum forte fodinas reperit, manente assignatione inanire; aut alienatione per redemptionem extinctâ, durante spatio undeviginti annorum, per continuam effossionem & venditionem exhaurire. Sanè non credam, non magis quàm si simplex locatio novemdecim annorum esset. Fundus enim locatur ut frui liceat, non ut minuat, aut colono fundum locatum deteriorare liceat: si fecerit, in eo quòd interest, tenebitur domino, cui perpetuò jus prohibendi competit. Idem de his æstimandum,

T t t

quæ

(a) Cap. 77. Parl. 6. Jac. IV. (b) § 17. in fine. (c) D. 20. § 19. (d) Per cap. 32. Parl. 4. Jac. V. (e) Ut D. 4. § 3.

qui sub pacto de retrovendendo fundum emunt, aut alio modo accipiunt : nam in his alienationibus, crederem eum qui alienationem acceperit, carbones effodere non posse, ut neque silvas cædere, arbores fructiferas aut crescentes tollere. Ratio est hæc, quod idem retrovendere & retrocedere teneatur quod acceperat, & non detur, neque aliqua ex sui parte diminutum : idem autem non potest reddere, cum aliqua ejus pars imminuta sit ; nam carbones partem esse fundi diximus (a), & solo, ut silvas, inhærere, tanquam ejus partes. Licet enim is qui alienationem acceperit, sit interea dominus, aut saltem quasi dominus, & re suâ uti vel abuti pro arbitrio possit, & consequenter ejus utilitates imminuere : scire tamen debet rem restitutioni obnoxiam, & aliquando rationem sibi reddendam, si rem aut corruperit, aut corruptam reddiderit : fundumque qualem & quantum acceperat, restituere teneatur, licet à communibus utilitatibus, durante alienatione, non prohibeatur.

20. Sed in his omnibus animadvertendum, an hæc carbonum fodinæ, ante alienationem, sive in ipsa alienatione, exercebantur à domino : nam eo casu, ei qui alienationem acceperit, permittendum puto, ut eodem modo ipse utatur, eosque fructus colligat, quos dominus solebat. Hoc enim videtur inter eos conventum, nec fortasse aliàs fundum emprurus tanti fuerat, quam respectu carbonum fodinæ quæ jam exercebatur : dominusque cavere debuit, cum sciret rem suam præsentem agi, quid de carbonibus & carbonariis fieri voluisset. Sed, si nihil de ea re provisum est, procul dubio qui alienationem acceperit, carbonibus eodem modo uti potest, quo dominus antea solebat ; sibi quæ dominus imputabit, quod in alienatione nihil caverit, cum fundi conditionem ignorare non potuerit : quod tamen in Dominarum tertius licere non puto, imò ne in conjunctis infeudationibus, aut affedationibus, quantumvis longi temporis. Ita tamen hæc omnia temperanda sunt, ut semper ad usum quotidianum, carbonibus vel antea inventis, vel de novo repertis, uti liceat, si modo aliud non convenerit. Sed non sine ratione dubitari potest de eis carbonibus, quæ subtus fundo maris effodiuntur ; eò enim hodie processit hominum industria, ut etiam subtus mari & intimis terræ visceribus carbones inveniantur, aperto orificio juxta litus, descensuque ibi facto, & subterraneis cuniculis sive meatibus mare versus, etiam subtus maris fundum descenderint, ibique abstrusos & latentes carbones in usum hominum producant : nam cum mare sit juris communis, quicquid supra ad cælum, quicquid inferius ad manes, videtur ejusdem juris esse debere, & proinde, cum nullius in bonis sit, inter Regalia annumerandum. Sed, ut aliquod industriæ sit pretium, & meritis laboribus suis honos, carbones hi lucro effodientium cedunt, nec de eis ulla contra eos movetur controversia ; ut nec de piscibus quos in mari quis capit, neque de salinis quæ ex marina aqua exercentur.

21. *Lapidinas* cum fundo transire sine controversia est, sic & *cretæfodinas* & *marmorifodinas* : nam apud nos marmoris omnis generis fodinæ sunt repertæ, sic & *calcis*, *arenæ*, *piceis* & *sulphuris*. De *Salis fodinis* dubitari potest : nam licet ratio eadem pro salis fodinis faciat, quæ pro aliis ; puto tamen salis fodinas inter Regalia numerari, & juris esse publici. Id tam usû quam Scriptorum auctoritate probatur : nam apud Livium (b), salis vectigal apud Romanos fuisse constat, *Altero enim (ait ille) anno post exactos Reges, salis vendendi arbitrium, quia impenso pretio vambat in publicum omni sumptu, ademptum privatis.* Sic, secundo bello Punico, Claudio Nerone, & Marco Livio Censoribus, *novum vectigal institutum est ex salaria annonæ. Etenim cum sextante sal Romæ & per totam Italiam venderetur, eosdem Censores pluris in foris & conciliabulis, & alio alibi pretio præbendum locasse, ac pretio salis tribus onerasse scribit, unde Salinatori cognomen Livio factum (c).* De Salinarum fodinis meminit Gaius (d) Jurisconsultus. Salinarum fodinæ hodie sunt, in Gallia, in Lotharingia, & Polonia, & plerisque aliis regionibus, ibique sunt publici juris. Sed sal, quod ex industria alicujus fit, ad eum cujus fundus est, & qui fieri curat, pertinet, ut dixi (e). Auri, argenti, æris, plumbi fodinæ ad feudatarium non pertinent,

(a) § 18. (b) lib. 2. cap. 9. (c) Idem lib. 29. cap. 37. (d) l. 13. pr. ff. de public. & vectigal. & commiss. (e) lib. 1. D. 16. § 36 & 39.

nent, sed ad Regem, & inter Regalia numerantur. Ferrifodinas privatorum esse cenſeo, quòd rari ex iis ſint fructus, neque ſine maximo impendio colligantur.

22. *Cum Cuniculis & Cuniculariis, &c.*] De præſentibus illud intelligi puto, nempe qui cunicularia ex eo tempore cujus non eſt memoria præſcripſerit, iſ ea retinere poteſt, nova inſtituere poſſe non creditur; neque enim ſine maximo incommodo vicinarum ſegetum ſunt. Itaque dominis cunicularia permittenda puto, quoties ea domini ſui arvis includuntur, & ejus ſegetes periculo propiores ſunt, quàm vicinorum. Cur ſic ſentiam, cum legem ſcriptam non habeam (a), nec in Senatu deciſum viderim; ratio hæc eſt: Memini me legiſſe, Joannem Regem Galliæ, circa annum 1355. ſtatuto caviſſe, *omnes extentiones veterum cuniculariorum, omniaque nova cunicularia conſtructa, quæque ſui domini eſſent, diruenda, cum cultura agrorum nulla ſint animalia infeſtiora quàm cuniculi, imò & plerumque mœnibus turbium ab eis periculum immineret, nè ſubterraneis meatibus corruant.* In Balearibus inſulis, ut teſtatur Plinius (b), tanta fuit cuniculorum ſœcunditas, tam infeſta campis & domibus, ut Prætorem à Senatu petere cogerentur cum exercitu, ut eorum injuriis occurrerent.

23. Quod ad *Columbas & Columbaria* attinet, non cuiſlibet indiſtinctè columbaria habere licet, quoniam graviffimæ ſunt columbæ ſegetibus alienis, ſed apud nos eis tantum permittuntur, qui ſex acras terræ habent (c). In Gallia Pappo affirmat, jus cuique eſſe in ſuo (etiã niſi aliud habeat niſi aream ipſius columbarii) columbarium habere, etiã invito domino feudi, nec cohiberi poſſe à vicino ſuo, etiã niſi maximum ei præjudicium immineat; & ſic judicatum à Pariſienſi Senatu affirmat. At Normannicarum conſtitutionum ſcriptor contrarium aſſerit in Normannia obſervari, conſtitutionemque Normannicam anno 1276 factam, in hæc verba recitat, *De columbariis factis extra feudum ſeu membrum feudi de lorica, concordatum eſt ad quæſtionem communis patriæ, (communem dicit pro communitate, ſive tertio ſtatu) quòd omnia columbaria facta & conſtructa extra loca prædicta, à viginti annis & circa, diruantur, & alia eo modo non ædiſcentur.* Aliquot deciſiones ſcriptor ille adducit, prout in Senatu Rothomagenſi judicatum eſt. Sanè apud eos *Columbaria* non tranſeunt in feudatarium, ut neque *Molendina*; niſi exprimantur; nec cuiquam licet alio loco, niſi ſuper feudo nobili, columbaria ædificare: imò, quòd majus eſt, multi rerum Normannicarum peritiores, ne in feudo quidem lorica, plura columbaria uno, licere cenſent conſtrui; & ſi feudum lorica inter filias & plures heredes dividatur, columbarium in partitione per ſortes veniet; nec aliis coheredibus, quibus ea fors non obvenerit, nova columbaria conſtruere licebit; & ut plurimum columbarium principali domui adhæret, & annexum eſt. Hæc de columbariis, quæ cur ad cunicularia trahi non poſſint non video, cum eadem in utriſque ratio militet. Noſtri mores potiùs cum Normannicis, quàm aliorum Gallorum, conveniunt; nam columbariorum jus ab eis in Angliam, ab Anglis ad nos perveniſſe, credibile eſt.

24. *Hortos, Pomeria*, feudo accedere, nunquam in controverſia poſitum. *Pomeria* hîc pro hortis frugiferarum arborum capiuntur: aliter apud Latinos, pro eo loco qui tam intra quàm extra muros eſt; *murum* enim antiqui *merum* dicebant, locusque iſ in condendis omnibus urbibus inaugurabatur, neque in eis magis habitare licuit, quàm in ipſis muris, qui ſacri erant. Noſtri, dum nomen hoc à *pomis* deductum putant, pro loco ſpacioſo frugiferarum arborum uſurpârunt; fortasſe quòd lapſu temporis, licet in iis habitare nefas eſſet, ornare tamen & arbores ferere permittebatur.

25. *Fabilia, Braſna, Brueria*, ſolent exprimi, quia antiquitùs non licebat, ubi-
cunque quis vellet, fabricam conſtruere, neque *Braſnam* aut *Brueriam* (utor forenſibus vocibus) exercere, niſi expreſſè à domino concederetur: nam cum ad hoc genus hominum turbæ ſæpiſſime neceſſitate adductæ conſuere ſoleant, cum eorum commodo, id ſibi domini arrogârunt, ut nemo hæc exercere poſſet, niſi cui à domino loci ſpecialiter eſſet permiſſum. Fabrorum maximus eſt in agricultura uſus, &

T t t 2

tam

(a) Vid. tamen cap. 74. Parl. 6. Jac. IV. quo etiã nova poſſe inſtituere videtur. (b) Lib. 8. cap. 55. (c) Vid. cap. 19. Parl. 22. Jac. VI.

tam in conficiendis quàm reficiendis armis rusticis, & ferramentis equorum solent adhiberi: itaque cum usus magnus esset, commodum aliquod necesse sequi oportuit: quod tamen nulli dominus permittere solet, nisi specialiter expresserit. Idem de *Brasfatoribus* five *Polentariis*, & *cerevisiarum excoctoribus*. *Brasfatores* non incommodè *Polentarios* dici puto; quæ vox & apud Plautum in *Curculione* reperitur. *Polenta* autem ita præparatur, ut testantur prisca auctores, cum hordeum, aquâ prius perfusum unâ nocte, postero die frigunt, sive torrent, postea molis frangunt, servaturque in multos dies. Hæc Plinius (a), qui & *cerevisiam* definiens, sive describens, ait *potum esse ex aqua & frugibus confectum*, & præcipuè ex hordeo madefacto & rursus clibanis ficcato, addito *lupi salictarii* flore (b); quo potus genere etiam hodie pleraque Galliæ & Germaniæ loca, Britanniaque universa, vini inopiam suppleunt. Sic *Zythus* in Ægypto, in Hispania, & Gallia; & apud Helvetios. Hæc ideo, non minus ad vocis explicationem, quàm ut nostri sciant usum cerevisiæ pervetustum fuisse. Alio loco Plinius (c) *vinum e frugibus* vocat, ut à vino & vite distinguat. Quod ad vocem *Brasfi* attinet; pro hordeo madefacto, & postea ficcato clibano, & molis deinde trito; & sic pro *polenta* apud nos sumitur, vulgò *MALT* dicimus. At *brasfatoris* nomen, non pro ipso confectore polentæ five brasfi, in scriptis nostris legibus sumitur, sed potius pro eo qui cerevisiam excoquit, & venum proponit, ut videre licet in *itinere Camerariæ*, & libro *De iudiciis*. Nos hic per *brasfnas* loca in quibus brasium conficitur cum clibano intelligimus: nam hac voce Plinius utitur, quam nos *KILL* vulgariter dicimus. Itaque *brasfnas* à *brueriis* vulgò distinguimus, quod illæ locum significent ubi hordeum conficitur; hæc, ubi cerevisia fit & excoquitur.

26. Per *genestas* vel *genistas* nihil aliud intelligo, quàm arbusculas humiliores, quas nos *WHINNES* & *BROOM* dicimus, quarum secundarum in usum brasinæ five bruerii potestatem feudatarius per investituram accipit.

27. Per *silvas*, *nemora* & *virgulta*, omne genus arborum comprehenditur, five eæ sint magnæ, five mediocres, five omnino humiles. Apud nos tamen quætionem fuisse, sæpe audivi à M. Davide Makgillæo, viro clarissimo & Advocato Regis, qui *silvas*, nisi speciatim nominentur, sub generali dispositione comprehendendi non putavit. Exemplum adduxit inter Somervellum de Camnethen & Dominum Jacobum Hamiltonum. Hic enim, cum multas actiones undique cõemptas corralisset adversus Somervellum, & omnes ejus terras & latifundia hastæ subjecta sibi appropriasset, silvasque dejecisset; tandem, cum Somervellus Hamiltonum in iram Regis incurrisse animadvertisset, captatâ occasione, eum convenit pro cæsa silva sua, & pretio maximo arborum ibi crescentium, quas Hamiltonius quasi sibi appretiatas & solo cedentes dono aut venum dedit, sententiamque pro se ad maximam summam nactus, omnes eas terras rursus ex manibus dicti Hamiltonii hastæ subjectas ad se retraxit, quasi appretiatas terris silvæ non cessissent, five in appretiationem continerentur. Hodie universaliter observatur apud nos, ut silvæ etiam feudo concessio cedant, etiam si non exprimantur.

28. Quid discriminis inter *nemus* & *silvam*, ad Grammaticos remitto; nam *nemus* pars quædam amœnior silvæ est, *silvæ* nomen generalius. Unde Virgilius,

*Interea videt Æneas in valle reducta
Seclusum nemus, & virgulta sonantia silvis.*

Ex quo loco & *nemus* & *virgulta* partes fuisse *silvæ* facillè cuivis est colligere, & utraque in *silva* fuisse. Apud Gallos & Anglos, qui nullum ignem nisi ex cæsis silvis habent, multæ leges de silvis sunt, ne privato cuivis eas cedere pro arbitrio liceat. Apud nos, quoniam carbones & glebæ ex terra sufficiunt ad omnem materiam igneam, & eorum quæ per ignem conficiuntur, silvarum honos vilior est, nec nisi voluptatis aut amœnitatis causâ servantur, nisi fortè ad feras bestias, capreas, five damas, & equorum greges pascendos separentur. Et hæc propriè sunt *nemora*,

ra,

(a) Lib. 18, cap. 7. (b) Vulgò *HOP*. (c) Lib. 14, cap. ult.

portionem quæ pasturæ destinata & relicta est, aut arare, aut colere, aut in alium usum transferre, quam ad eum cui destinatus fuit (a); ut nec qui pascendi jus habet, pascua multitudine pecorum gravare potest, sed tantum pro rata portione sui domini justum numerum imponere, ne aliorum, qui idem jus pascendi habent, deterior reddatur conditio.

35. Hoc autem *jus pascendi* (ut dixi (b)) omnes alias minores servitutes sub se comprehendit, veluti *glebas, focalia effodiendi, cespites eruendi, calcis coquendæ, & pecoris aquandi*, adeo ut qui jus pascendi in suo feudo habeat, reliquis minoribus servitutibus pro arbitrio uti possit, ex illa regula generali, *Cui plus licet multo magis & minus*. Controversum autem vidi, an hoc *jus pascendi* in compascuo sive communi agro dividi possit? Et sanè ex consensu omnium, viz. tam domini, quam eorum qui jus habent, indubium est dividi posse, non ipsam servitutem, quæ indivisibilis est, sed ipsam terram quæ servit. Dubitandi rationem movet, quòd in jure tam Anglorum quam Civili, nemo in communione manere teneatur; nam commune solet discordias & dissensiones parere. Sed longè elegantissima ratio redditur à Theodosio & Valentiniano Imperatoribus (c), *Naturale vitium est, negligi quod communiter possidetur, utque se nihil habere, qui non totum habuerit, arbitretur, denique suam quoque partem corrumpi patiatur, dum invidet aliene*. Itaque pactum ne res communis dividatur, in jure reprobatur, quasi contra rempublicam & commoda publica factum. Et, apud nos, in eis quæ in communi possidentur, (neque enim de iis intelligendum, qui tanquam cohæredes in unam rem succedunt, qui procul dubio inter se dividere etiam invito cogi possunt, altero, vel saltem uno ex cohæredibus ad judicium provocante,) & in eis quæ ad communem aliquem usum destinata sunt, & in eodem usu continuò permanferunt, ut ager communis & compascuus dividatur, non licet à communione recedere, nisi omnibus consentientibus, qui jus in ea *Communia* habent. Sanè in jure Civili prohibentis rei communis divisionem melior est conditio. Sed quod in ipsa communione fieri non potest, ut terra ipsa dividatur; tamen ut certis temporibus, aut certis locis pascendi jus dividatur, poterit quis jure agere; sic ut pro portione tantum hereditaria, aut communionis, quis utatur *Communiâ*, & ne excedat modum.

36. De libero introitu & exitu, certum est, rem ipsam semper comitari.

37. De jure Patronatûs dubitatum vidi, an feudo accedat, si non fuerit expressum? Sed & ipse textus (d) & doctorum omnium sententia monet, ut si Patronatûs sit feudo annexum, non minus non expressum transeat, quam expressum, nisi forte specialiter excipiatur in dispositione. Nunquam jus Patronatûs per se transit, nisi cum eis terris, aut earum saltem parte, quibus antea fuerat annexum. Hodie Patronatus omnes, qui antea ad Ecclesias pertinebant, speciali statuto Regi adjudicati sunt (e); & si Ecclesiæ redditus 300 marcas non excedant, semper Rex ad eas Ministros verbi Dei præsentare tenetur.

38. An autem feudo disposito *segetes crescentes* simul transeant, quæstio est? Sic in lacu, piscina, stagno, horto, an & pisces præsentés in eis, & fructus pendentes disponi videantur? Et hæc est Feudistarum omnium sententia, fructus crescentes cum fundo disponi (f) pisces cum lacu, stagno, & piscina venire (g). Sic *silva* in feudum concessa, & feræ, & jus venandi, simul concedi videntur. Idem de universis aliis rei inhærentibus, quæ perpetui usûs causâ in feudo comparata videntur (h); qualia sunt oves, vaccæ, boves, nam ad fundum sive feudum pertinent, & ad exercendum sive stercorandum agrum comparata sunt. Hæc ex jure Civili, & etiam Anglorum, feudo accedunt, quasi fundi instrumentum: apud nos non item, nisi specialiter sint expressa. Et quoniam res quæque cum suis *pertinentiis* venit, & nomine *Pertinentiarum* nihil est in jure Feudali, & in foro frequentius, quid eo nomine contineatur, pauca dicenda sunt.

U u u 2

39. *Perti-*

(a) Nupero tamen apud nos Ordinum statuto actio communi dividendo cuius ex contemnis proprietariis permittitur, cap. 38. Seil. 5. Parl. unic. Gul. & Mariæ. (b) § 4. (c) l. 2. C. quando & quibus quarta pars bon. (d) Cap. 7. Extr. de jure patronatûs. (e) Cap. 29 Parl. 11. Jac. VI. (f) l. 25. pr. & § 1. ff. de usuris. (g) l. 3. § 14. ff. de acquir. vel amitt. possess. (h) l. 13. § 31. l. 14, 15, 16, 17. ff. de act. empt. & vend.

39. *Pertinentiæ* duplices sunt, aut *proximæ* aut *remotæ*. *Proximæ* sunt, sine quibus res commodè consistere non potest; veluti, si castrum, oppidum, aut civitas in feudum dentur, arma, bellica tormenta, & etiam annona custodiendis iis, & ad eorum tuitionem destinata, veniunt; quia unum corpus sunt simul effecta, & sine iis castrum aut civitas commodè defendi non potest (*a*).

Remotæ sunt eæ, sine quibus res commodè subsistere potest, secum tamen suas commoditates adferunt, ut sunt horrea, clibanum, stabula bouum aut equorum, & quæcunque non tam ad habitationem ipsam, quam ad usum & commoditatem habitationis sunt extructa; etiam pascua & nemora. Sed *Pertinentiarum* nomine propriè veniunt, quæ ut *pertinentiæ* cum re ipsa longo tempore sunt possessæ. Fundus autem, qui non est conterminus sive contiguus, non potest dici *pertinentia*, nisi expressa unio fuerit. Quòd si vel de alio domino teneatur, vel non sit in territorio, sive eodem districtu, aut si specialis aliqua ejus *pertinentiæ* sit *fasina*, aut si specialiter in Charta comprehendatur, tunc sub nomine *Pertinentiæ* non comprehenditur, nisi possessio (quæ semper *judex* est quæ sint *pertinentiæ*) aliud obtinuerat, possessio, inquam, immemorialis, i. e. cujus non existat memoria, incipiendo ut antea dixi (*b*). Hæc sunt itaque quæ cum *fasina* & jure *fasinæ* in vassallum transeunt.

40. Vassallus *fasitus*, ut omnes utilitates suas facit, sic propter eas distringere & namare potest (*c*). *Namandi* verbum unde ad nos defluerit multi quæstionem movent: sed vox est Normannica; ab eis ad Anglos, & deinde ad nos devenit, ita ut *districtum* semper significet sive *executionem sententiæ* in rebus mobilibus debitoris. Vassallus autem potest de feudo transigere pendente lite (*d*), modò agnatis non præjudicet, (de hoc præjudicio agnatorum postea dicemus in titulo *De jure Primogenituræ*;) non tamen incio domino, nisi in familia retineatur. Sic & committere vassallus potest in arbitrum, non tamen in arbitratorem (*e*): sic in modicum tempus locare, nisi in fraudem domini, & ut præjudicium ei fiat (*f*), viz. si locatio hæc potentiori fiat, à quo tam facile servitia exigi non possunt. Ratio omnium horum plenius explicabitur in titulo *De Recognitione* (*g*). Apud nos, ut alienatio prohibetur (*h*), sic omnis actus, per quem alienatio induci potest, ut usufructus constitutio, & locatio pro novemdecim annis, ut ante dixi.

41. At si feudum sit divisibile inter plures heredes, hi sine domini consensu, modò fraus absit, dividere possunt: adeò ut ne pacta de non dividendo inter se feudo valeant; nisi forte pacificantur non dividere ad tempus, quo casu pacta sunt servanda (*i*). Quòd si socius contentiosus sit valde & rixosus, etiam ante tempus divisio peti potest (*k*). Adeò autem hæc divisio inter favorabiles causas numeratur, ut ne pater testamento filios à divisione prohibere possit, etiamsi eos jurare coegerit se non divisuros: quo casu non solum nepotes ex filiis, sed ipsi etiam filii ad divisionem provocare possunt. Ratio est duplex, & quòd communitio omnis naturaliter discordias parit, & quòd commune est ab omnibus solet negligi (*l*). Et licet sint qui omnium portionariorum consensum requirunt, quòd prohibentis in jure semper melior est conditio: tamen ad unius requisitionem, aut instantiam, feudi alicujus divisio fieri debet & potest, etiam reliquis contradicentibus. Quomodo autem divisio hæc facienda sit, variæ sunt opiniones. Ex jure Civili, omnes divisiones fiunt arbitrio judicis, qui partes dividendas faciet, partesque inter cohæredes fortis beneficio distribuuntur (*m*). Jure Canonico, natu cohæredum maximus partes faciet, omni tamen dolo remoto, & junior eliget (*n*).

42. Moribus nostris in prædiis rusticis jus sequimur Civile, ut partes ex arbitrio judicis & quindecimvirali judicio fiant, & tum soti permittitur, quæ cuique pars accedat; veluti, in divisione quæ inter Joannem Murray &

Cuninghame

(a) Vid. D. 3. § 24. & D. 22. § 25. in fine. (b) D. 3. § 23. (c) l. 23. pr. ff. De rei vindic. (d) 2 F. 26. § 5. vers. Si vassallus de beneficio. & 2 F. 43. (e) 2 F. 15. 34. pr. (f) 2 F. 9. § 1. (g) lib. 3. D. 3. § 8. ad § 21. (h) 2 F. 52. & 55. (i) l. 14. § 2. ff. com. divid. (k) l. 14. & 15. ff. pro socio. (l) l. 2. C. quando & quibus quarta pars bonorum debetur. (m) l. 21. ff. com. divid. & d. l. 2. (n) Cap. 1. Extra. de parochiis.

hame portionarios de Polmais intervenerat. Sic cum defuncti vidua, ad usumfructum suæ Tertie, sive trientis, admittitur, triens à bestie sic dividitur: divisio quindecimvirali iudicio per partes fit, & tum forti permittitur, ubi trientis ususfructus initium capiet, & quas terras occupabit. In prædiis autem Burgalibus, junior, vel cohæredum minima (quoniam inter cohæredes fœminas, aut ex iis descendentes tantum divisionem habemus) partes faciet, sed sine dolo malo, & major sive maxima natu eliget.

Præsumitur autem divisio ex diutina possessione, etiam licet partes sint inæquales. Nec divisio hæc rescinditur, nisi dolus intercessit, vel læsio ultra dimidium: nam hoc casu talis præsumptiva divisio retractari potest, imò vera divisio etiam juramento firmata.

43. Præterea vassallus invito domino ex jure servitutem imponere (a) (quia omnis deterioratio ei prohibetur (b)) non potest, acquirere tamen potest; imò ex jure Feudali nec usumfructum aut usum alii constituere, sine domini consensu (c); imò ne uxori alimenta relinquere post ejus mortem. Apud nos non usque adeo ususfructus interdicitur, neque si uxori detur, neque si alii, nisi feudum sit militare: nam dominus apertè ejus feudi ususfructum non tenetur agnoscere, nisi forte, cum constitueretur, consenserit.

44. Ex hac investitura duplex actio vassallo etiam in dominum datur. Una, ut plenam possessionem vassallo feudi tradat, i. e. (d), ut fundum illi quatenus optimus maximus est præstet. Itaque, si vel locationibus, sive assedationibus, vel oneribus realibus annuorum reddituum, feudum gravetur, dominus aut levare, aut interesse præstare tenetur. Altera, ut mutuam benevolentiam vassallus domino præstet, etiam sine ulla solennitate, aut jurandi formula. Sed omnium jus maximum est, quod in vassallos transit per investituram, cum is veteres colonos migrare, novos pro arbitrio suo, & quibus velit legibus, substituere possit, virtute suæ investituræ (e). Et quoniam in jus migrandi incidimus, neque ulla in foro nostro est disputatio frequentior, ratio postulat ut de hac actione, quæ contra colonos datur, & de migrando inscribitur, aliquid jam dicamus.

Diegesis nona,

De migrando, sive actione ad removendum colonos.

SUMMARIA.

1. <i>Jure Civili nullis migrandi terminus constitutus erat, sed ex pacto tantum agebatur: sed apud nos præmonitio facienda est ante ferias Pentecostes.</i> 2. <i>Coloni duplices sunt, urbani vel rustici. Alterutri parti de migrando denunciare licet. Id faciendum ante Pentecosten 40 dies, qui & integri esse debent. Hujus juris & actionis ratio. Fructus violenti qui sint? & quomodo dominis causâ cadentibus succurratur.</i> 3. <i>Migratio duplex est, voluntaria, & coacta. Voluntariæ duæ species, & quid</i>	<i>sint? Humanitas in plerisque locis tenentibus indulta. Coacta migratio quid?</i> 4. <i>Forma denunciationis ad migrandum apud majores nostros usitata.</i> 5. <i>Forma denunciationis hodie usitata. Ea ad præsentiam coloni, vel ad ejus habitationem fieri debet.</i> 6. <i>Ubi quis habitare dicatur? Denunciatio etiam facienda est super solo terrarum, & die Dominico, ad ostium Ecclesiæ Parochialis, ibique exemplaria relinquenda.</i> 7. <i>Si colonus denunciationi paruerit, dominus suum habet, sin contumax sit, ex</i>

X x x

citatione

(a) 2 F. 8. § Rei autem. (b) D. 5. § 3. (c) 2 F. 52 & 55. (d) l. 23. ff. de rei vindic. (e) l. 21 C. mandati.

- citatione 6. dierum, per judicem ordinarium migrare cogendus est.
8. Colonus contumax ante omnia cavere debet de fructibus violentis.
 9. Forma denunciationis in prædiis urbanis. In piscationibus salmonum, denunciatio facienda est ad diem 15. Augusti.
 10. De tacita relocatione, quid ea sit, & quamdiu duret.
 11. In quo usus noster cum jure Civili conveniat, aut dissentiat? In decimis, tacite relocationi locus est donec inhibitio fiat. Casus sunt in quibus denunciatio necessaria non est. Omnes fructus coloni aut etiam emphyteutæ sunt tacite domino obligati pro mercede annua; & fisco præferitur dominus. Pro colono silentium domini est interpretandum.
 12. De precario possidente.
 13. In usufructuario, mors terminum facit, si ipse possidebat. Sed si aliis prædium utendum concedatur, intacti remanebunt ad ferias sequentis Pentecostes, in quas colonis ut migrent, domino denunciare permittitur. Duo anni termini apud nos, sunt Pentecostes, & sancti Martini in hyeme, quibus annuæ pensiones pendi solent.
 14. Merces à colonis, pro diversitate præstationis, diversis terminis exigitur.
 15. Judicio potius agendum, quam fundum propria auctoritate ingrediendum.
 16. Subtenentibus etiam migrandum est, licet ipsis denunciatum non sit.
 17. A turribus & fortalitiis migrare debet colonus absque denunciatione, ex citatione sex dierum.
 18. Quid sit Fortalitiium apud nos?
 19. Actionis, ex denunciatione ad migrandum, præscriptio; & præterea quid speciale in hac denunciatione.
 20. Actio hæc competit dominis pro recuperatione possessionis suorum feudorum, vel, etsi nunquam possessionem habuerint, ad jus suum assequendum.
 21. Actio hæc competit etiam usufructuario, sive totius fundi, sive partis tantum.
 22. In tribus casibus, actio hæc competit assedationem habentibus.
 23. Quid sit Assedatio, & unde? Assedatarius in assignatos jus suum transferre non potest, nisi certis in casibus.
 24. Quid sit Rentale? In Ecclesiasticis feudis præsumitur esse vitale; in aliis variè æstimatur.
 25. Colonis non competit hæc actio nisi tribus in casibus, ut dictum § 22 & 23.
 26. Domino rebelli non competit hæc actio, nisi relaxetur. Actio hæc ad migrandum est hereditaria, nec ad mobilia refertur, nisi per annum & diem sit rebellis, & declaratoria sequatur: tunc Regi, ut superiori, hæc actio cum fructibus competit.
 27. Competit hæc actio aliquando & non dominis, sed custodiam tantum habentibus, cum iis omne jus competat quod antea vassallo competebat, & quid majus, scilicet. removendo colonos, quos vassallus ipse remove non potuit, quorum assedationes dormire dicuntur, sed postea reviviscunt; nisi ipse minor jus custodiæ, redemerit: quæ omnia competunt absque declaratoria: secus tamen, si feudum domino aperiatur, ratione non introitus, cum hoc casu declaratoriæ opus sit. Idem dicendum de eo qui usumfructum vassalli consequutus est, vel ex annali rebellionem, aut alia causa, vel donatione superioris.
 28. Competit etiam heredi apparenti, in quo tamen est differentia inter mores majorum & hodiernos. Si denunciatus ex alia causa inter denunciationem & ferias, proprietatem assequatur, nihil operatur ea denunciatio. Aliquando & non domino competit hæc actio, in aliis casibus.
 29. Heredi etiam, ex denunciatione defuncti competit hæc actio, si hereditatem adierit: non tamen consequitur fructus à die denunciationis; qui ad executores defuncti pertinent, sed qui à morte defuncti tantum percipiendi erant.
 30. Executoribus defuncti competit hæc actio pro fructibus, herede concurrente vel non, sed non ad removendos colonos.
 31. Assignato non competit hæc actio, nisi ratione fructuum qui percipi potuerint.
 32. Singulari etiam successori competit hæc actio, modo ipsi cedatur à denunciante.
 33. Summa exceptionum quæ colonis competere solent.
 34. Viz. (1.) assedatio certorum annorum qui nondum præterierunt. (2.) Si dominus servitia post denunciationem exegerit, & sint pars mercedis, & hæc exactio fiat à domino ipso, non à Ballivo, nisi speciale mandatum habeat. (3.) Si quid nativo tenenti promiserit, donec satisfecerit, excluditur hæc actio: aut si satisfactio conferatur in arbitrium tertii, pacto standum

dum est. Et, si pactum sit plurimum annorum, probandum est scripturâ; sin unus tantum, testes sufficiunt.

35. Colonis etiam competit exceptio pro indiviso, quæ eliditur replicatione divisionis factæ, aut separatæ possessionis: quarum replicationum hæc testibus, illa scripturâ probatur: vel si utriusque partis domini simul denunciaverint.

36. Colonis etiam competit exceptio locationis ab altero, cui non est denunciatum, & is alter fuisset in possessione: & quia in hac re sæpe variatum in Senatu est, tutius est non solum colono denunciare, ut migret; sed etiam ei, à quo causam possessionis suæ habeat; ne coloni dolo inducti, possessionem quam à veris dominis suis acceperunt; adversariis eorum vacuam cedant. Conductor dominium acquirens, possessionem suam huic supervenienti titulo ascribere potest. Si diversæ sint locationes, colonus poterit quâ velit uti, & unâ electâ ab altera recessisse videtur.

37. Qui rem suam conducit, à proprietate non cadit. Conjunctâ investiturâ maritus uti non potest in præjudicium uxoris;

nec colonus hic ultra mariti mortem possidendi jus habebit. Si alicui & ejus conjugi assedatio sit facta, & heredi nominatim, & ejus heredibus; vir aut conjux jus illius assedationis in alium transferendæ non habent, sed eorum heres nominatus: secus si tantum heredibus indefinitis facta sit, quo casu conjugibus tantum competit. In his colonis observanda est distinctio, inter corporaliter possidentes, & alios. Si, exacto migrandi tempore, dominus adhuc precariam possessionem colono indulserit, non sibi præjudicet.

38. Herezeldi exceptio quid? Herezeldum colonus non debet, qui aliquot annos suæ assedationis decursuros habet. Hæc actio est mixta, ex proprietate & possessione; & proprietarius possessor præfertur proprietario non possidenti: imò coloratus titulus cum possessione prævalet adversus denunciationem. Denunciatio certis modis extinguitur. Post sententiam de migrando nulla justa possessio est. Qui dolo desit possidere pro possessore habetur.

I. INVESTITUS vassallus, ut sui tituli vires undique exploret, & si qui sint in suo feudo qui jus proprietatis sive possessionis prætendant, solet omnibus colonis denunciare, ut ex ejus feudo demigrent, nisi eum pro domino agnoscant, conditionesque quas ille pro continuanda possessione tulerit volentes accipiant (a). Quod ad migrationem, quam nos remotionem dicimus, attinet, jure Romanorum nullus quod sciam terminus constitutus erat, ad quem migrare inquilini tenebantur; sed ex pacto convento agebatur, & ex ejus vi tantum migrare cogebantur: nam conductio tantum erat ad certum tempus, viz. aliquot dies, menses, aut annum. Nostris moribus institutum (b), ut ante ferias Pentecostes præmonitio fiat, si qui sint domini qui colonorum suorum conditionem constituunt mutare.

2. Horum autem colonorum duo sunt genera; alii enim sunt coloni urbanorum prædiorum, alii rusticorum: illi *Inquilini*, hi propriè *Coloni* dicuntur. Et quoties alterutri parti, sive colono, sive domino, placuerit, ut coloni sedes mûretur, debet is, qui ita in animum induxerit, alteri denunciare; nempe, si inquilinus aut colonus aliò sedem transferre intendat, is domino denunciabit, se prædium quod à domino habet, sive illud sit rusticum, sive urbanum, illi renunciare; quod quadraginta dies integros ante ferias Pentecostes faciet, ut dominus interea de novo colono sibi provideat. Quadraginta hi dies integri esse debent, in quibus nec dies denunciationis, nec is in quem denunciatus est, numerabuntur; cum aliter fiat in citationibus, in quibus, si certus dierum numerus sit præstitutus, alterum diem integrum esse sufficit. Contra, si dominus tenentes aut colonos suos mutare instituerit, aut suis operis prædia sibi colere, prioribus colonis aut inquilinis denunciabit, eodem quadraginta dierum spatio, ut demigrent, ut interea sibi de aliis sedibus possint providere. Et cum nulla apud nos sit res frequentior, neque quæ in foro acrius peragatur, quàm hæc colonorum sive inquilinorum migratio, cum ex utraque parte species quædam æquitatis observetur; ex parte domini, ut possit, jure domini, suo fun-

(a) l. 21. C. mandati. (b) Cap. 39. Parl. 6. Reg. Matie.

do pro animi sui arbitrio & libertate uti; ex parte colonorum; ne nativis sedibus, quas ipsi & parentes eorum diutissime possederant, in quo nati consueverunt, pellantur: totam hanc migrationis materiam diligenter exanimare statui, ut juniores sciant quæ sint adversus hanc actionem exceptiones, maximè quando defensio competat, & quando non; cum dominorum denunciantium minus sit periculum, quam colonorum: nam hi, nisi justam defendendi causam habeant, in fructus, qui percipi possunt, (nos *violentos*, quasi ex violentia debitos, dicimus,) & non in communes sive solitos tantum tenentur (*a*). At dominorum, si causa cadunt, tantum non est periculum: nam priore conditione locationis contenti, si quid ex ea damni sentiant ex culpa sui auctoris, in eum, de evictione actionem, pro damno illo resarciendo, intentabunt.

3. Migratio duplex est; vel enim est *voluntaria*, vel *coacta*. *Voluntaria*, cum vel utriusque voluntate res transigitur, vel saltem unius; veluti, si colonus aut inquilinus alibi conditionem meliorem habiturum se sperans, aut priore non contentus domino, possessionem prædii renunciat: quod & scripto testandum est. Est & alia migratio voluntaria, cum colonus, ut denunciationi domini pareat, statim præteritis feriis Pentecostes, pecudes suas & utensilia avehit secum in aliam sedem, & a gramine & ædibus prioribus abstinet, fataque quam primum à solo fuerint separata, in sua loca sive horrea destinata transfert, extra sedes priores; & hæc migratio scripto non eget, si denunciationem præcessisse constet: simplex enim obsequium voluntati domini, si modo de ejus denunciatione constet, sufficit. Scio tamen, hoc tenentibus indulgeri plerisque locis, postquam fata sive segetes à solo separaverint, ut eas in loca priora, ubi solitæ erant antea servari, congerant; itaque & stabula servandis bobus eatenus præstantur, donec novus tenens supervenerit: sed hoc potius ex gratia concedi puto, quam ex juris rigore. Alia est *coacta* migratio, cum dominus colonum, sive inquilinum, amovere à prioribus sedibus volens, ei denunciationem facit, ut dixi (*b*), sub præmonitione quadraginta dierum: tunc enim colonus, velit, nolit, migrandum est, nisi aliquod jus habuerit, unde possessionem suam possit tueri.

4. Forma denunciationis, alia apud majores nostros fuit, alia apud nos hodie observatur. Ante annum sexagesimum, forma hæc erat: dominus ante fores coloni, cui verbo denunciaret, ut ad proximam Pentecosten migret, lancem ligneam, sive discum escarium, in duas partes frangebatur, eo symbolo diremptum jus fœderis & locationis significans.

Secundo post Pentecosten die, nisi colonus volens migraverit, vi eum ex ædibus pellebat, pecora sive boves ex bovilibus ejiciens, suas pecudes ad pascendum indulgens. At cum sæpe fieret, ut colonus suis amicis fretus migrare nollet, & vi domini vim opponeret, factum est sæpe, ut qui viribus plus posset, is in possessione esset potior, tantumque de vi & violentis fructibus, domino, si pellere colonum non potuisset, superesset actio. Inde, cum gravissimæ sæpe contentiones procederent, sæpe etiam ad manus perveniretur, ex publico Ordinum statuto cautum est, anno Domini 1555 (*c*), ut solennis quædam forma esset omnium migrationum, in qua forma si peccaretur, colonus eo anno migrare non cogereetur.

5. Forma autem hæc est, ex parte domini colonum sive inquilinum removeere volentis; primo ut scriptum conficiat, (nos *præceptum denunciationis* dicimus,) eoque mandet officario suo, (quilibet enim ad id munus sufficit,) quatenus colono denunciaret, quadraginta dierum interveniente spatio, ante ferias Pentecostes sequentis migrandum esse ei, ex eo prædio, quod de eo domino habet colendum, utque ad dictum diem, se, familiam, subtenentes & bona sua omnia removeat, & aliò transferat, nisi periculum malit violenti possessoris incurrere, & in fructus, tam perceptos, quam qui percipi potuerint, teneri. Denunciare autem colono, vel ad os, sive præsentiam tenentis, vel ad ejus habitationem debet.

6. Habitare autem ibi quis dicitur, ubi uxorem, liberos, & familiam habet; antiquitus,

(*a*) l. 20. ff. de rei vind. l. 35 & 75. ff. de V. S. Fructus etiam violenti debentur ex dicto statuto Reg. Mariz. (*b*) § 2. (*c*) d. cap. 39.

tiquitas, ubi focum & larem (a) : & adhuc sane, apud nos, ibi quis habitare dicitur, ubi focum habet. Nec sola hæc præmonitio personalis sufficit; ne fraudi ul-
 lus sit locus, denunciandum est ei, in fundo prædii, quod nos *super solo terrarum* di-
 cimus, & die Dominico ad ostium publicæ Ecclesiæ illius parochiæ, in qua prædi-
 um situm est, tempore publicarum precum, aut concionis, ante meridiem, exem-
 plarque hujus denunciationis colono ipsi dandum est, vel ædibus affigendum, & in
 patentiore ostio Ecclesiæ parochialis, ut omnis causa ignorantia præcindatur. Om-
 nia hæc quadraginta dies Pentecosten debent præcedere (b).

7. Hac denunciatione factâ, si colonus paruerit, dominus pro arbitrio suo præ-
 dio utetur : sed cavendum, ne res suas, aut novum tenentem inducat, donec con-
 flet veterem colonum migrasse, aut declaratoriam ex denunciatione obtinuerit, &
 officio judicis tenentem removerit (c). Si colonus contumax fuerit, nec denuncia-
 tioni domini parere voluerit, dominus quàm mox, ex citatione sex tantum dierum,
 coram judice ordinario actionem intentabit; ubi, nisi colonus de jure possessionis
 suæ docuerit, migrare cogendus est, domino & jus suum & denunciationem in judi-
 cio producente. Hæc omnia, ut à vi abstineatur; & certè ex ea constitutione omnia
 tranquilliora facta sunt, quæ plurimum turbæ antea habuerunt, totaque res ad judi-
 ces translata est, qui audito jure partium, tam actoris, quam rei, quod æquitas sua-
 det, solent æstimare & decernere (d).

8. Antè tamen, si contumax in litigando colonus videatur, cavebit in judicio de
 fructibus, qui percipi possint, si judicio succubuerit, ut dominus actione sua & fru-
 ctibus per pertinaciam coloni non fraudetur. Itaque, si refractarius sit hic colonus,
 & litem continuare voluerit, sciat sibi pœnam præstitutam, ut perpetuò in fructus,
 qui percipi possent, teneatur, donec voluntati domini sui, i. e. æquitati, paruerit.

9. In burgis, five prædiis urbanis, eadem solennitas non requiritur : sufficit, si
 officarius urbis publicus, mandato Ballivi instructus, etiam sine scripto, quadragin-
 ta dies ante serias Pentecostes, ad ædem conductam, denunciaverit migrandum es-
 se ei. Neque hinc denunciatio, vel ad personam, vel in Ecclesia requiritur : sufficit,
 si ad locum conductæ habitationis denunciatum sit, aut si nemo adit, ut signum a-
 liquod denunciationis affigat; iniquum enim esset, urbani prædii domino, inquilini-
 um suum per totam regionem inquirere, (si forte, ut judicium subterfugiat, latitet,) &
 ad sumptus non necessarios cogi. Itaque receptum est, ut ad ædes conductas
 denunciatio sufficiat, neque quicquam ulterius requiratur. In piscationibus salmo-
 num, solet denunciatio ad decimum quintum diem Augusti fieri, quòd eo tempore
 piscatio salmonum jam deficere videatur.

10. Si nulla ab alterutra parte fiat denunciatio, in priore voluntate, tam domi-
 nus quàm colonus, persistere videntur, & priore conditione locationis contenti, ni-
 hilque innovandum, licet expleti fuerint prioris conditionis anni : & hæc est quæ
tacita relocatio dicitur, quæ nunquam expirat, sed semper perpetuari creditur, donec
 per denunciationem fiat interruptio, five contraria mentis alterutrius partis declara-
 tio, à conditione recedere volentis. Tacita autem relocatio censetur, si dominus
 eandem mercedem receperit pro terminis citationem sequentibus, id est, terminum
 Pentecostes, in quem denunciatio fit.

11. In hac *tacita relocatione* usus noster cum jure Civili convenit, nisi quòd Ulpi-
 anus (e) putet jure Civili interruptiones voluntatis esse, si dominus vel furere cœ-
 perit, vel decesserit; nam ibi mutari voluntatem putat. In usu nostro, neque mor-
 te, neque furore, mutari domini voluntatem credimus, sed eandem semper rema-
 nere, donec vel ipse, vel in ejus rem successor denunciaverit colono migrandum.
 Sic in decimis, licet tempus locationi præstitutum præterierit, non tamen locatio
 expirat, donec inhibitio fiat, sed semper tacitæ relocationi locus est. Incidere et-
 iam solent casus, ubi denunciatio necessaria non est in his migrationibus; veluti, si
 pactum intercesserit, vel stipulatio de migrando ad certum tempus, vel si certus di-

Y y

es

(a) l. 1. § 2. ff. de agnosc. & alend. lib. & l. 203. de V. S. (b) Per d. cap. 39. (c) l. F. 21. ibi, Causa cognita. (d) Secundum dict. stat. 39. (e) l. 14. ff. locati conducti.

es præstitutus fit in locatione, quo colonus vacuum possessionem domino suo debet restituere : nam eo casu dominus, non denunciatione, sed iudicio legitimo, cogere debet colonum, ut migret ex conventione. Omnes autem fructus, non solum coloni, sed etiam emphyteutici, feudi domino censentur obligati pro annua mercede seu canone ; & in his dominus etiam fisco præfertur. Si dominus silentio rem præterierit, & colonus adhuc in possessione continuaverit, nec domino se migraturum denunciaverit ; pro colono silentium hoc erit, & in fructus solitos tantum tenebitur, nec migrare cogetur, donec ei postea fuerit denunciatum. Vidi, in actione mota inter

contra Gulielmum Craig, ubi assignatio tantum unius erat anni, & dictio hæc [tantum] ulteriorum annorum videretur exclusiva : tamen, cum dictus Gulielmus, expleto conductionis anno, fundum propria auctoritate occupasset, unde vi actione conventum, & transactione se redimere coactum :

12. Qui precario possidet (a), i. e. qui ex licentia domini sui prædium aut ædes impetraverit, non expectato Pentecostes tempore, aut denunciationis, quodcumque volet dominus, migrare cogetur ; ita tamen ut aliquis æquitati locus sit : nam non ita arctandus est, ut mox & ex imperio domini migrare cogatur, sed dandum est ei tempus ex jure Anglorum, ut res suas commodè auferre possit, & interea potestas ei fiat liberè commeandi, i. e. ut liber exitus & introitus ei permittatur. Sunt qui putant, si fata fecerit, expectandum donec ea collegerit, & auferat. Ego id non puto permittendum, nisi justam & probabilem habuerit causam ferendi, alioqui quomodo bonam fidem prætexet, qui sementem fecerit cum sciret, in alieno se latere, nec ab eo se potestatem habere.

13. De usufructuario quæstio occurrere solet, An ejus morte proprietarius sive dominus denunciationem facere debeat ? an verò (ut vulgò dici solet) mors terminum faciat ? In qua quæstione hæc distinctio est observanda, ut si usufructuarius per se possideat, i. e. suis operis & instrumentis prædium colat, aret, & ferat, diem mortis ejus terminum facere receptum est ; poteritque dominus suâ auctoritate prædium ingredi, & colere, si quid ex cultura sit residuum (b) ; ita tamen ut sementem jam factam executoribus defuncti colligere & distrahere pro arbitrio permittat : ulterius ferere, licet arata sit terra, poterit impunè prohibere. Quòd si usufructuarius, aut quicumque alter ille sit, qui jus vitale possessionis in prædio habuerit, aliis id utendum & fruendum permiserit, fructuum quâdam pensione aut mercede annuâ contentus, isque moriatur, coloni in sequentis Pentecostes ferias intacti remanebunt : quod ad utilitatem colonorum introductum est, ne novas sedes ante tempus solitum quærere cogantur (c) ; & tum, si displiceat domino conditio priorum colonorum, denunciare eis curabit tum migrandum, fructuum interea eâ parte contentus, quæ ex termino illius anni, qui post mortem usufructuarii supererit, pendii solita erat : solemus enim, ubi annuæ pensiones præstari solent, eas ad duos anni terminos exigere, alteram partem ad *ferias Pentecostes*, alteram partem ad *Martini in hyeme*, ad eò ut si usufructuarius hic, qui colonis prædium colendum pro mercede præbuit, ante ferias Pentecostes diem claudat, nulla pars fructuum illius anni ejus executoribus debeat. Si verò in ipso die Pentecostes post meridiem, vel ante ferias Martini decesserit, dimidiam partem fructuum illius anni executores defuncti habebunt. Si in feriis ipsius Martini post meridiem, aut eas supervixerit, fructus totius anni executores ejus consequentur :

14. Si merces in pecunia numerata fuerit, statim præterito tempore exigere potest, si in fructibus soli, veluti frumento, hordeo, farina, non nisi expletis *feriis Purificationis* ; nam licet hi fructus soli non possunt exigere, nisi inter ferias, Purificationis aut Nativitatis ; quia eo tempore potissimum segetes in horrea congregantur : debent tamen incipiunt excursu statim alterutrius, vel utriusque termini die Pentecostes & Sancti Martini. Secus est in mercede decimarum ex locatione, nam & statim postquam collectæ fuerint fruges, debentur, & exigere possunt.

15. Hæc de usufructuario decedente ; nam licet dominum propria auctoritate fundum

(a) Tot. tit. E. de precario. (b) Vid. § 15. (c) Cap. 26. Parl. 3. Jac. IV.

fundum ingredi & eum sibi arrogare diximus (a), tutius tamen fecerit, si iudicio agat (b), nempe si, ex sex dierum citatione, possessores citet coram iudice ordinario ut demigrent, remque potius omnem iudicio permittat, quam rigorem juris, qui minimo momento inverti solet, sequatur.

16. Hoc generaliter observandum est, licet specialis soleat in his denunciationibus mentio fieri, ut colonus tam se quam suos subtenentes secum removeat de fundo, non minus tamen teneri colonum, licet soli ei denunciatum sit, omnes subtenentes, sive inferioris ordinis colonos, secum remove, si contra eum iudicatum sit ut migret; quam si specialis mentio eorum in denunciatione facta fuisset: vacuam enim possessionem domino suo debet relinquere; neque jure conqueri possunt hi subtenentes, cum causam possessionis à colono tantum habeant; itaque cum eo migrandum sibi esse cogitare debuerunt (c).

17. In *turribus* & *fortalitiis* denunciatione non est opus; nam cum in his nulla sit cultura, nec quis ibi tanquam inquilinus habitet, & maximum præjudicium dominorum possit nasci, cum hæc ad jurisdictionem potius spectent, quam ad fructus, restituenda ea semper sunt domino petenti; quod nisi factum fuerit, domino actio competit pro restitutione sui fortalitii ex sex dierum præmonitione, cum nullo modo ad colonum pertinere possit, quod neque à colono occupari pro dignitate potest, neque ad fructus colligendos satis commodum.

18. Quid autem sit *Fortalitiium* dubitatum sæpe vidi. *Pinnatæ turres* extra omnem controversiam inter fortalitia numerantur, & sic quæcunque ædes ad vim sustinendam, aut custodiam rerum publicarum extractæ, & institutæ, sive fossæ, & muro, sive propugnaculis munitæ. Benignior etiam sententia obtinuit, ut eæ ædes quæ contignationem haberent, inter fortalitia numerentur, ut aliquando factum vidimus in ædificio de Halzardis, instante domina Joanna Murray contra Jacobum Comitem Mortonæ, qui illud tum possidebat. Aliæ ædes ad rem rusticam paratæ putantur, in quibus denunciatione opus erit.

19. Hæc autem denuntiatio, nisi super ea actio intra triennium intentetur, expirat, ex speciali Ordinum statuto (d), nisi in minore, & alio ex justa causa impedito ad agendum. Est & hoc speciale in denunciationibus, quoties tenentes eis paruerint, relictâ vacuâ prædii possessione, ne dominus denunciationem postea producere cogatur; & si post aliquot annos tenentes contravenire voluerint, asserendo nunquam sibi denunciatum, non poterunt: nam solent domini, quoties vacuum possessionem, aut sibi retinuerint, aut alii tradiderint, denunciationes abjicere & negligere. Potest tamen aliquis denunciationem, vel abjectam vel deperditam, restituere de novo, si modò eidem testes adhibeantur, & dies, mensis, & annus, & manu suâ subscriptio in denunciatione accedat, tamen ut de facti veritate testes deponant.

Hæc de forma denunciationis, & effectis, & quando denunciatione sit opus, & quando non. Superest ut quibus hæc actio ad migrandum competat, & contra quos, videamus.

20. Competit autem hæc actio *Dominis* præcipue, pro recuperatione possessionis suorum feudorum, & tum maxime quoties domini in possessione fuerunt fructuum à colonis exigendorum. Ibi enim difficiliores sunt coloni partes, si denunciationi domini non obtemperaverit. Neque enim tam facile contra jus domini sui, quem solutione fructuum agnoverat, objicere audietur; neque jus ejus, à quo possessionis causam acceperat, invertere potest. Neque minus domino competit, etiamsi nunquam in possessione fuerit, ut suum jus persequatur, fructuumque percipiendorum potestas ei fiat, aut denique fundum ipsum suis operis suisque instrumentis colat.

21. Competit etiam *Usufructuario*, sive usumfructum totius fundi habeat, sive in tertia parte, quales sunt relictæ, sive vassallorum viduæ, quibus jus ipsum tertiam partem feudi vassalli utendam & fruendam, dum vivunt, permittit.

Y y y 2

Com-

(a) § 13. (b) Secundum dictum statutum 39. Parl. 6. Reginæ Mariæ. (c) l. 25. C. de loc. & conduct. (d) Cap. 82. Parl. 6. Jac. VI.

22. Competit etiam omnibus qui *assedationem habent*, si modò aut sit vitalis *assedatio*, aut conditionem expressam contineat, ut colono tenentes removere liceat, aut saltem *assedatarius* sive colonus in possessione fructuum percipiendorum fuerit: nam nisi in his tribus casibus colonus neque actionem de migrando habet, nec pro debito fundi distringere potest, quod aliquando locatori competere diximus.

23. *Assedatio* vox Normannica est, alii Lombardicam putant, quasi ad certum tempus *sedatio*, sive *sedis positio*, quam nihil aliud nisi possessionem diximus. Itaque is, cui conductio fundi pro certa mercede in aliquot annos permittitur, *assedatarius* dicitur, & ipsa locatio *assedatio*: quæ, si ad vitam fuerit, vitalis est; si ad aliquot annorum curriculum, tot annorum *assedatio* dicitur. In his, ut nuper monui (a), nisi specialis licentia à domino permittatur, *assedatarius* cogere tenentes ad migrandum non potest; vel si in possessione fructuum colligendorum hic *assedatarius* fuerit. Quòd si pro vita coloni *assedatio* hæc fiat, & in hoc casu actionem migrandi contra tenentes habet; quasi hoc tacite in sit vitali *assedationi*, ut colonos possit removere. Et in his *assedationibus* observandum, quòd eas transferre in alios, i. e. assignatos facere, non possunt *assedatarii*, nisi aut vitalis sit *assedatio*, aut id specialiter sit permissum in sua *assedatione*.

24. Huic *Assedationi* simile quoad effectum *Rentale*, quod semper in Ecclesiasticis feudis præsumitur esse vitale; in aliis unius anni tantum est *assedatio*, nisi specialis annorum sit mentio. Sed cum *Rentale* aliquid majus in se habere videretur, quam *assedatio*, hoc temperamentum Senatus olim interposuit, ut *Rentale*, tempore indefinitum, 5. annorum spatium æstimaretur; cum plerique antea in fundis Baroniarum ad unius tantum anni spatium *assedationem* traherent, alii ad vitam ipsius coloni.

25. Sed ut ad colonos, qui *assedationem* habent, revertar, non competit eis actio ut tenentes migrare cogant, nisi his tribus casibus; veluti, si aut specialiter eis hoc sit permissum, aut in possessione fructuum colligendorum fuerint, aut si vitalis fuerit *assedatio*: imò nisi aliquod horum trium intervenerit, vix pro fructibus colligendis poterit colonus distringere, sed & nomine & auctoritate domini locantis pro fructibus percipiendis cogitur uti.

26. Sed quid si dominus rebellis fuerit, an ei actio competat removendi tenentes, dubitatum sæpe vidi? Ratio dubitandi est, quòd rebellis civilibus omnibus officiis & privilegiis privari debeat; itaque nec eo privilegio uti debet, ut tenentes pro arbitrio removeat, aut à suis sedibus migrare cogat. Sed licet quamdiu in rebellionem est, i. e. donec rebellionis relaxationem obtinuerit, ab agendo sit exclusus; obtinuit tamen quòd relaxatus agere potest, & priorem denunciationem legitimo iudicio persequi, ut tenentes migrare cogantur; cum hæ migrationes sint accessoria rerum hereditariarum, & eodem jure censeantur, & non inter mobilia, quæ per rebellionem amittuntur, nisi in rebellionem per annum & diem steterit, quo casu & fructus & actio hæc Regi & ejus donatariis (modò declaratio de rebellionem accedat) competit: Regi, inquam, si dominus feudi sit, & non ratione coronæ; nam accessio hæc ususfructus per annum & diem amissi, domino feudi sit semper (b), & non inter multas & pœnas censetur, quæ inter Regalia numerantur, ut postea dicemus (c).

27. Aliquando & non dominis competit hæc actio, sed *custodiam tantum habentibus*, nos *Guardiam* dicimus. Id fit cum dominus superior, mortuo vassallo, custodiam tum corporis pupilli, sive minoris, & cum minore feudi pupillaris jure Feudali consequutus est. Nam quòd vassallus, si viveret, potest, idem dominus superior, cum feudum in manibus ejus est, ratione custodiæ, potest. Itaque, ut pro fructibus distringere ratione suæ superioritatis, sive domini directi, potest, sic invitos tenentes sive possessores quoscunque migrare cogat, præmonitione à se debito tempore præcedente. Et hoc majus; nam cum vassallus, si viveret, eos qui ab eo *assedationem* habent, durante tempore *assedationis*, à fundo removere non possit (d), dominus

(a) § præced. (b) Per cap. 32. Parl. 4. Jac. V. (c) D. 11. § 17. Vid. & lib. I. D. 16. § 27. (d) Cap. 17. Parl. 6. Jac. II.

minus tamen superior, ratione suæ custodiæ, eos facile removebit, non obstantibus omnibus assedationibus, quas à defuncto vassallo consequuti sunt (a). Ratio est, quèd dominus feudum suum concesserit sub conditione wardæ sive custodiæ, sed non talis quæ à vassallo dum moritur relinquitur, sed quale feudum erat, cum à principio fuit dispositum, i. e. purum, & ab his assedationibus immune. Imò nec onera (qualia sunt annuorum reddituum,) aut servitutem realem, durante tempore Guardæ, agnoscere tenetur, ut postea in titulo *De custodia* dicemus. Nec tamen inanes omnino assedationes hæ erunt: nam licet quodammodo dormire, durante warda, videantur, cæ tamen finita reviviscunt, & initium resumunt ab eo tempore, quales erant, cum fundus in wardam cecidit: exempli causâ, si vassallo mortuo colonus 10. annorum assedationem habuerit, cujus assedationis cum vix duo aut tres anni præterissent, fundus in custodiam domini per mortem vassalli incidit; interrumpuntur hoc casu reliqui anni assedationis, nam (ut dixi) dominus, nisi ei coloni satisfaciant, pro arbitrio suo, durante wardâ, terris illis & earum commoditatibus fruetur: finita autem wardâ restituitur assedatio in eodem statu, quo erat tempore wardæ incipientis; adeo ut si tempore incidentis wardæ sexdecim aut septemdecim anni supererant assedationis, totidem anni nunc reficiuntur, incipiendo à finita warda; nec in hac assedatione numerabuntur anni, qui tempore wardæ transierunt. Sed si ipse pupillus, aut minor, jus hujus custodiæ, aut à domino redemerit, aut donatione consequutus fuerit, puto eum cogendum stare paternæ assedationi, nec posse eo tempore, quo ipse jus in custodia habet, colonum assedatarium remove. Competit itaque hæc actio domino superiori ratione custodiæ, nec juris sui declaratoriâ sententiâ opus est, nec pupillum aut minorem, agnoscere aut citare tenetur: semper tamen tenentes, ratione Guardæ, præmonebit. Aliud tamen, si feudum sit in manibus domini ratione non introitus; nam antequam colonus removeri possit, declaratoriâ sententiâ, feudum in non introitu esse, opus erit (b). Nunquam enim feudum in nonintroitu censetur esse, propter varias exceptiones, quæ subvassallo aut colono competunt, donec ita esse officio judicis fuerit declaratum. Idem in eo qui usumfructum vassalli consequutus est (c), vel ex annali vassalli rebellionem, vel ex alia causâ, in manus domini redeuntem, aut si quis sit domini assignatus, aut cessionarius: nam in his omnibus, declaratoriâ præcedat necesse est, antequam actione de migrando possit agere (d).

28. Competit hæc actio aliquando *non domino*, neque jus aliquod præsens in re habenti, dummodo dominus speratur: exempli causa, si vassallus nuper mortuus fuerit, & ejus heres nondum hereditatem adierit, aut in feudo investitus fuerit; si tamen interea, dum additionem ad hereditatem parat, denunciaverit colonis ut migrent, & ante ferias Pentecostes qui denunciaverit investitus fuerit, in hoc casu investitura retrahitur, & denunciatio valebit. In quo mores hodierni parum cum veteri usu conveniunt; nam majores nostri hæc duo specialiter in denunciatione requirebant, ut utroque tempore, viz. & denunciationis, & illarum feriarum in quas denunciatio indicitur, denunciatus sit verus dominus: at nunc si speretur in ipse propinqua, & investitus ante ferias Pentecostes fuerit, sufficere voluerunt. Hodie Senatus plerumque investituram retrahit, etiam ob alias causas, ad tempus præmonitionis: sed hæc ex circumstantiis pendent; alioqui ex jure non retrahitur investitura, nam tum nihil ex priore denunciatione consequentur, sed annus sequens expectandus est. Si neque heres tum apparens (ut loqui solemus) is qui denunciatur tempore denunciationis fuerit, licet ex alia causa de novo emergente feudi proprietatem, inter denunciationem & ferias in quas denunciatio facta est, assequatur, etiam si causa præcesserit; veluti, si de feudi proprietate contraxerit, & tum denunciaverit, postea verò ante Pentecosten investitus fuerit, nihil ea denunciatio operabitur: nam colonos in mala fide oportet constitui, nisi paruerint: in mala fide esse non possunt, nisi jus denunciandi competere sciant tempore ipsius denunciationis, &

Z z z

alioqui

(a) Cap. 26. Parl. 3. Jac. IV. (b) 1 F. 21 ibi, Causa cognita. (c) Qui domino superiori cadit, per cap. 32. Parl. 4. Jac. V. (d) d. 1 B. 21. ibi, Causa cognita.

alioqui denunciante[m] agnoscere non tenentur, neque ejus mandato parere. Non ita est in herede apparente, qui fortè temporis angustis interclusus, omnia quæ ad aditionem pertinent, expedire non potest; & hereditas semper retrotrahitur ad tempus mortis defuncti, & cum ea continuatur. Aliquando & non domino competit, viz. ei qui neque dominium, neque ullum juris titulum habet; veluti, si quis colonus fundum locaverit, eumque in possessionem induxerit, colonus is, ex solius locatoris denunciatione, migrare cogendus est, sive is, qui eum in possessionem induxerat, jus habeat locandi, sive non: neque enim ferendus est colonus, qui cum eo, à quo causam possessionis habet; de jure ejusdem possessionis velit contendere; sed ut ab eo possessionem acceperat, & ei restituere cogendus est (a).

29. Præterea non solum domino denunciante competit hæc actio, sed & *heredibus*, modo feudi hereditatem adierint: nam ex denunciatione prædecessoris sui, rectè agget heres, ut vacuam possessionem sibi colonus relinquat. Sed animadvertendum est in hac facti specie, licet jus removendi heredi competat, non tamen fructuum à die denunciationis perceptorum: nam hi, pro rata temporis, inter heredem & executores defuncti dividuntur, ut heres eos fructus habeat, qui à morte defuncti percipiendi erant; qui verò fructus mortem defuncti præcesserant, ad executores tantum pertineant.

30. An verò & hi executores ex ea denunciatione agere possint, quæri solet? Puto posse, cum fructuum præteritorum utilitas ad eos pertineat, maxime herede concurrente; & etiam sine ejus concursu declaratoriam petere possunt, ut ratio fructuum habeatur. Et hoc in favorem liberorum, & creditorum defuncti; non tamen ut colonos ad migrandum possint cogere, cum ipsi possidendi jus non habeant, quod heredis solius est jus, ad quem feudum (ut dixi) pertinet.

31. Alia quæstio est, num *assignato* sive *cessionario* hoc jus competat? i. e. si is qui denunciavit, denunciationis cessionem in alium fecerit, ut is colonos vi hujus cessionis persequatur. Et profectò variatum in Senatu de hac re vidi: nam prius nuda cessio in personam cujuscunque collata, sine titulo possidendi, nihil operabatur, saltem non id, ut coloni cogentur migrare, & erat quasi accidens sine subjecto; quorsum enim cogetur migrare vassallus, ad ejus instantiam, qui jus colendi, sive possessionem intrandi, non habet? Ad hoc tamen hic assignatus rectè agget, ut fructus, qui percipi potuerunt, ratione cessionis sibi adjudicentur, & in eo solo casu rectè agget. Vidi tamen nuper, in causa domini Joannis Ker contra molitores molarum Jedburgensium, hanc cessionem sine titulo possessionis sustineri: quod plerisque mirum videbatur.

32. Superest disquirere an singulari successori, ex denunciatione auctoris sui præcedente, competat? Et sanè vulgaris hæc est opinio, quoties denunciatus à jure domini sui cadit, ante Pentecosten proximam denunciationis jus omne evanescere: quod non est semper verum. Quid enim si, postquam de alienando feudo contraxerit, & successorem investiri curaverit, etiam in ejus favorem denunciationi cedat expressè, & emtorem ad eam assignatam faciat? Hoc enim casu puto singularem successorem ex ea denunciatione, quam ipse neque fecerat, neque facere poterat, rectè agere, si mutuus utriusque tam cedentis quam cessionarii consensus concurrat. Hæc de iis, quibus actiones hæc competunt; sed fortassè inhumanus videbor, nisi colonis profuero, eaque expediam, quæ eos à dominorum injuria possunt tueri, & natives eorum sedes defendere.

33. Solent itaque colonorum advocati, denunciationis formam primùm intueri, si in aliqua ejus parte peccetur, si solennitates, ex actio (b) Parlamenti præscriptæ, in ullo apice prætermittæ fuerint, vel non observatæ. Secundò, si quid contra jus actoris objici possit, i. e. contra ejus titulum, sive jus quo se vestit, aut si ipse actor stare in judicio non possit, fortè quia excommunicatus aut rebellis.

34. Frequentissima est illa exceptio, quâ tenentes se muniunt, nempe *affectatio* certorum annorum, qui nondum in eis feriis præterierunt in quas denunciatum est

(a) l. 25. C. de locato conducto, & l. 34. eod. (b) 39. Parl. 6. Reginz Mariæ.

est (a). Sed quoniam hæc exceptio in foro frequentissima est, & pluribus ambagibus implicata, sequentem Diegesin ei per se indulgebimus. Interea ad alias exceptiones, quibus se coloni adversus dominos tueri solent, accedemus. Et primum, si dominus à colono suo servitia exegerit aliorum terminorum qui denunciationem sequuntur, & si servitia illa in assedatione contineantur, partque mercedis in ea contentæ fiat, colonus excusabitur: alioqui servitiorum præstatio colonum à migrando non liberabit. Sed quid si colonus illius anni servitia præstiterit, quo ei inditum est ut migret; an recepta hæc servitia pro tacita ulterioris anni relocatione erunt? Quidam sanè putant idem in servitiis quod in mercede, cum mercedis sint pars, & quoniam fructus integros illius anni secum colonus aufert, integram etiam mercedem illius anni & servitia debere. Alii diversam putant rationem servitiorum à mercede, & si dominus quid imperaverit colono faciendum post denunciationem, tacite à denunciatione recessisse videri. Prior sententia mihi magis placet. In his servitiis exigendis solius domini imperium ut interveniat requiritur; non Ballivi aut Camerarii, qui domini possessionem invertere non possunt, nisi ex ejus expresso & speciali mandato. At si colonus servitia præstiterit domino requirenti, cum ex lege conductionis ad servitia non astringeretur, ex sola liberalitate præstitisse præsumitur; sibi que imputabit, quod officiosior esset, cum ad ea præstanda alioqui non posset cogi. Idem, si pro nativo jure possessionis, (nos *KINDNES*s dicimus,) & nativos tenentes (*KINDLY TENENTS*) se satisfacturum tenenti promiserit; donec enim satisfecerit, ab hac actione excludetur. Quid autem si satisfactio hæc in arbitrium tertii conferatur? Et hoc casu pacto standum est, terrisque hic per literas Senatûs arbitrari cogendus: Quod si, aut decesserit; aut justas exculationes habuerit cur nolit, ad arbitrium boni viri recurrendum est, i. e. Senatûs supremi arbitrium: nam defectus viri boni per Senatum solum suppletur. In omnibus autem his pactis, hoc generaliter observandum est, ut si exceptio super plurium annorum conductione, aut pacto, sive tacito sive expresso, proponatur, probatio per scripta est necessaria. Unius anni assedatio, sive pactum de assedatione unius anni conficienda, vel pactum de non removendo intra anni spacium, testibus probari potest.

35. Aliæ autem sunt exceptiones, quæ colonis competunt; veluti, si partem unam, à qua migrare monetur, pro indiviso cum alia parte occupent: quæ exceptio suam etiam rationem habet; nam iniquum esset, cum colonus duorum dominorum portiones, inter se adhuc confusas & indistinctas, aut unius domini diversas portiones occupet, quæ inter se etiam indistinctæ & incognitæ sunt, ab una parte se cogi migrare, & non ab altera: nam quid deferat, quid retineat, incertus omnino erit, quæ incertitudo migrationem omnem impedit; nam ut ab una, si denunciatum sit ut se removeat, sic si ab altera se etiam removeat, in solidam mercedem tenebitur. Itaque cum periculum in hoc casu sit colono, hæc exceptio pro indiviso recepta est; quæ tamen, cum negativa sit, per replicam divisionis solet elidi; nempe, si actor probaturum se recipiat, illam partem (à qua migrandum colono indixerat) ab altera separatam, & seorsim coli solitam, finesque illius à finibus alterius partis contiguæ separatim & seorsum cognitos, occupationemque secundum eos fines hæcenus fuisse in usu, & adhuc fines recognosci tanquam separatos & distinctos. Itaque exceptio hæc pro indiviso tali replicâ facillè eliditur, viz. si vel divisio finium probetur, quod est juris, & ideo scripta ad probationem requiruntur; vel saltem separata unius partis ab alia possessio, quod est facti; & in hac specie testium probatio sufficit; vel si utriusque partis domini unus aut plures simul denunciaverint.

36. Est & alia exceptio in hac actione frequens in foro; nempe, si colonus, cui denunciatur, alterius, sive domini, sive coloni prioris, se dicat colonum, causamque possessionis ab eo habere, qui in hac denunciatione, neque monitus ab initio, neque citatus est: nam principali colono non monito ut migret, subcolonus migrare non cogitur. Hujus exceptionis hæc est ratio, quod iniquum videri possit, eum, qui nullam neque juris, neque possessionis causam ab actore habet, ad ejus instantiam

(a) Cap. 17. Parl. 6. Jac. II.

regi migrare, cum is à quo causam possessionis habet, & cujus colonus est, neque ad migrandum monitus fuerit ab initio, neque ad hoc iudicium citatus, cum de iure auctoris sui nemo disputare cogatur. Itaque, ut huic exceptioni occurrant, solent plerique non solum ipsos colonos, sed eos etiam à quibus causam habent possessionis, quibusque mercedem solvere ab initio soliti sunt, & ad migrandum monere, & simul cum eis in iudicium vocare. Neque tamen semper huic exceptioni locus est: nam, nisi excipiens probaturum se recipiat, eum à quo causam possessionis suæ præ-tendat, sive is sit principalis & immediatus colonus, sive dominus, in possessione fuisse, ita ut actor justam ejus prætereundi causam non habeat, quod ejus jus non ignoraret, exceptio hæc locum non habet: neque enim necessaria est ejus denunciatio, nisi quis eum scivit, aut probabiliter scire debuit, possessorem esse. Et profecto super hac exceptione in Senatu sæpe controversum vidi, cum aliquando, nisi & his denunciatum ab initio fuisset, colonum secundarium absolutum à migratione viderim; aliquando denunciationem hanc non esse necessariam Senatuum interlocutum fuisse. Ego in re controversa priorem distinctionem sequor, nempe, ut secundarius colonus migrare non sit cogendus, nisi is à quo causam possessionis suæ habet, sive is sit primarius colonus, sive alius hereditarium titulum præ-tendens, monitus & citatus simul fuerit: nam plerumque sententias jam in Senatu latas suspendi eâ ratione vidi, quod primarii coloni, aut qui jus hereditarium se habere dicerent, quererentur injuriam sibi fieri, quod coloni sui ad alicujus instantiam migrare cogerentur, cum ipsi ad illud iudicium nunquam fuissent citati. Et plerumque evenire solet, ut colonorum quædam frus sive collusio interveniat, cum pretio inducti possessionem, quam à dominis suis acceperant, vacuum adversario per silentium suum tradant. Itaque nova in his suspensionibus lis oritur, jussu denunciandi, qui denunciaverit, habeat in re controversa, an verò causa possessionis ad alium pertineat; & sic novum iudicium nascitur. Semper itaque in hoc iudicio observandum, ne colonus præ-tio inductus cum adversario colludat, & silentio cum eo transigat, & sic causam possessionis domini sui veri intervertat, quod omnino non est ferendum: imò, si ipse causam possessionis suæ ex conducto habeat, & postea ex justa causa dominium acquisiverit, jus non finit eum possessionem huic novo titulo supervenienti ascribere, sed antequam de dominio possit accipere, de possessione decedere quam ab alio domino nactus; & eam illi restituere cogetur, priusquam de dominio agat (a): quod & apud nos in usu recipitur. Si diversæ sint locationes, poterit colonus qui velit pro arbitrio uti: at si posteriorem sumat, eaque vel in mercede vel in quantitate sit diversa, vel ab alio sit data, & colonus eâ usus fuerit in iudicio, à priore recessisse videtur.

37. An autem, qui rem suam conduxit, à proprietate cadere videatur? aliquoties dubitatum vidi. Nam cum quis simul & colonus & dominus esse non possit, alterutrum titulum per alium tolli necesse est. Et sanè in his casibus jus proprietatis à conductione non tollitur, sed conductio, ut jus inferius, à proprietate absorbetur: conductio enim rei suæ nulla est, nec ex ea proprietatis jus tollitur (b). Hoc solum jus vult, si cum possessionem quis ex causa conductionis nactus est, & postea jus domini supervenerit ex alia causa & alio auctore, si illud jus superinducere, & causam suæ possessionis mutare in præjudicium domini sui velit, hoc non esse ei permittendum, donec possessionem ei à quo habuit prius tradiderit (c). Et breviter, hoc in his migrationibus semper tenendum, ubi jus solidum & stabile adhuc possidendi vassallus habet, aut saltem is à quo causam possessionis obtinuit, & qui eum colonum constituit, migrare non cogendus sit ad alterius instantiam. Si conjuncta sit investitura alicui & ejus conjugii facta, & si, post conjunctam hanc investituram, maritus aliquam partem illius conjunctæ infeudationis assedaverit, eo mortuo, licet colonus in possessione fuerit aliquot annis, tamen à vidua migrare potest cogi, licet titulum cum possessione habeat; nam ea prohibere mulier marito subdita non poterat: itaque ultra viri mortem colonus hoc jus possidendi non habet, quod tam in

Anglia

(a) l. 25. C. de loc. conducto. (b) l. 20. C. de locato conducto. (c) d. l. 25. C. cod.

Anglia quàm apud nos habet locum. Si alicui & ejus conjugi assedatio sit facta, & heredi expressio nominatim, & ejus heredibus, vir aut conjux jus assedationis illius in alium transferendæ non habent, licet illius assedationis primi erant recuperatores, & fortasse suis sumptibus; quod Senatus in causa Magistri Jacobi Gray censuit, ut nuper dixi: sed ejus alienandi jus ad heredem nominatum pertinet, salvo jure usufructus conjugibus. Aliud, si tantum heredibus indefinitis facta sit: nam plenum jus utendæ & abutendæ illius assedationis ad conjuges recuperatores pertinet. Hoc etiam in his colonis observandum, quoties eis ut migrent denunciatum est, ut, nisi ipsi sibi possideant, i. e. corporaliter & suis laboribus fundum arant, ferant, post denunciationem nullam partem fructuum secum auferant; neque in mercede tenebuntur: nam ut fructus auferant, & suos faciant, illis tantum permissum, qui sementem fecerant. Idque ob publicam colonorum utilitatem introductum, qui bonâ fide arant & ferunt, incerti de denunciatione futura, quæ si præter spem evenerit, saltem quod ex semente sua provenierit, tollere permittuntur, integrâ mercede illius anni persolvendâ domino: aliis id beneficium non permittitur. Si, exacto migrandi tempore, dominus adhuc precariam possessionem colono indulserit, non sibi præjudicat, qui quando volet eum ejicere possit, nisi fortè mercedis termini unius, præter priores, solutio interveniat.

38. Dominus, qui à coloni relicta aut liberis *herezeldum*, i. e. *domini debitum*, acceperit, post mortem ejus (nam jure nostro (a) dominus hoc jus in coloni sui bonis habet, ut optimum vivens animal, viz. optimum equum, aut si nullus sit, optimum bovem aratorem possit vendicare) eos annum unum in possessione continuare tenetur, nec ante expletum annum ad migrandum cogere. Herezeldum autem colonus, qui aliquot annos suæ assedationis decursuros habet, non debet. Hæc autem actio ad migrandum mixta est ex proprietate & possessione, aded ut proprietarius possessor præferendus sit alii, non possessori, sed proprietatem antiquiorem & jus melius prætendenti, dummodo in possessione vi sui tituli non fuerit; nam *coloratus*, ut aiunt, *titulus* cum possessione prævalet adversus denunciationem, donec declaratoria contra titulum in judicio obtineatur. Si terræ post denunciationem à proprietario appretiatæ fuerint, aut ipse jus proprietatis renunciaverit, denuntiatio extinguatur. Post sententiam de migrando, nulla justa possessio censetur: nam ab eo tempore violentus dicitur possessor, & in fructus qui percipi potuerint tenetur. Qui autem dolo desiit possidere, semper pro possessore habetur, tam in jure, quàm usu forensi.

Diegesis decima,

De Locationibus sive Assedationibus.

SUMMARIA.

1. Qui assedationes facere possint? & quousque administratores rei alienæ? Regula generalis. De Prælatibus, Rectoribus & Vicariis, eorumque assedationibus sine consensu Capituli aut patronorum; & an eorum assedationes ultra tempus statutum valeant quoad indultum? 2. Assedatio sine mercede nulla est. Terræ Regiæ, sive casualitates ejus, ultra triennium locari non possunt.	3. Assedatio, absque mentione assignatorum, ad tales non extenditur, ac ex eo quod assignatum fecerit, præcedente declaratoriâ, ad migrandum cogi potest colonus. Idem, si silvas vastaverit. 4. Qui gressumas capit pro assedatione faciendâ, colonum removere non potest. Gressuma quid, & unde probetur? 5. Assedatio aliquando induit naturam alienationis, ut si ad certos annos fiat, quibus

A a a a

(a) Cap. 23. Quoniam attach.

- bis finitis duratura, dum solvatur pecunia quam dominus mutuò acceperat à colono; & aliis etiam modis.*
6. *Si duobus successivè affedatio facta fuerit, si vidue locatio facta fuerit, & illa virum superinduxerit, quid juris?*
7. *Tacita conditio est omnium affedationum, ut merces solvatur intra biennium, alias extinguatur. Si colonus dominium sub reversione acquisiverit, postea redemptioni consentiens, à priore affedatione cadit: secus si fuerit rescissa alienatio. Nec idem in usufructuario capiente affedationem. In affedationibus tempus introitus attendendum. De generali apocha. Affedatio non extenditur ad heredes, aut assignatos, nisi nominentur. Si affedatio sit absque exitu, jure Anglorum pro vita; sed apud nos, pro uno tantum anno, censetur.*
8. *In exceptione affedationis colonus exprimere debet se eam habere ab eo qui jus & potestatem faciendi habebat, licet ex post facto extinguatur.*
9. *Exceptio pacti conventi tuetur colonum adversus dominum paciscentem, sed non adversus singularem successorem, nisi possessione vestiatur conductor.*
10. *Pactum de affedatione facienda idem est ac ipsa affedatio: sed an pactum de colo-*
- no hereditariè investiendo idem sit ac ipsa sasina, dubitatur.*
11. *In his affedationibus tempus introitus est spectandum, ut § 7. dictum. Tuetur etiam colonum, si dominus ei debitor sit, & paciscatur eum, ante solutionem debiti, non remove. Idem, si sequentium annorum mercedes præceperit. Solutio facta domini Camerario, speciale ad id mandatum non habenti, non impedit hanc actionem: secus tamen, si vel à colono fidejussorem exegerit, vel colonum fidejussorem dederit, cum sit quasi tacitum pactum.*
12. *Observandum, ut virtute illius affedationis colonus sit in possessione; sed si alià affedatione se tueatur, & actor de nullitate replicet, si in possessione aliquot annos fuerit, se eadem tuebitur colonus, donec in rescissorio judicio de nullitate declaratoriam actor obtinuerit: quod multò magis locum habet in possidente ex hereditario titulo. In his actionibus sufficit si aliquod modicum tempus sit decurrendum.*
13. *Colonus domino exhibere tenetur suam affedationem, imò & exemplar ejus ei præstare. Idem de Data.*
14. *Husbandia terra quid? Ut quis verus colonus sit quid requiratur?*

NUNC ad materiam *Affedationum*, exceptionesque super eis fundatas, quæ in hunc locum dilatæ sunt (a), accedamus: neque enim exceptio vel usitatio vel fortior à colonis solet usurpari, si quando citati ad migrandum à domino fuerint. Et primò videndum, qui possint affedationem facere, vel terras locare: in quo generaliter hoc tenendum, omnes posse affedationes dare, quibus libera rei suæ administratio est; ut eadem hic observentur, quæ antea, *De iis qui in feudum dare possunt*, diximus (b). Et præter eos, affedationes facere possunt, qui administrationem rei alienæ habent, sive ut coloni, sive ut tutores, curatores, œconomi, factores, procuratores, si modò speciale ad hoc mandatum habuerint, vel si sint procuratores (ut Jurisconfulti vocant) cum libera potestate. Sed hoc præcipuè animadvertendum, quòd qui alienæ rei sunt administratores, ultra tempus suæ administrationis nullam idoneam locationem facere possunt. Sunt qui tutores & curatores rectè affedationes posse facere putant, vel pro veteri mercede continuata, vel si minor inde non lædatur; ut verisimile est eum non lædi, cum nihil ex folita mercede diminuitur. Sed profectò etiam si nihil ex veteri mercede remittatur, minorem lædi puto, quòd rei suæ liberâ administratione prohibeatur. Itaque generalem regulam tenendam cenfeo, Ut qui rei alienæ administrationem habent nudam, administratione durante, affedationes facere non possint. Colonus tamen, nisi ad vitam affedationes habeat, actionem de migrando non habet, nisi specialiter ei potestas in affedatione facta sit tenentes removendi, & alios loco eorum substituendi, ut dixi (c). Prælati, sine consensu Capituli, tam terras suas, quam decimas, in quinquennium locare possunt: etiam, si interea Prælatus moriatur, successor non solum eas infringere non potest, sed etiam de evictione tenetur. Rectores & Vicarii Ecclesiarum,

(a) Vid. D. 9. § 34. (b) Lib. I. D. 12. (c) D. 9. § 22.

fiarum, etiam sine consensu patronorum, pro triennio suas terras & decimas possunt locare (a) : si ulterius locent, eatenus affedatio non valebit. Notandum & hoc, quòd si Prælati sine consensu Capituli, vel Rector aut Vicarius sine consensu patroni, ulterius terras suas aut decimas locaverint, quam pro spatio supra dicto, viz. quinque aut trium annorum, veluti, si pro novemdecim annis locaverint, neque pro quinque aut tribus annis valere, si hoc expresse cautum sit ex fundatione, ut cum consensu Capituli aut patroni affedationes fiant : quia non minus consideratur in jure quomodo quid fiat, quam quod fiat ; nam quod voluit non fecit Prælati, neque quod potuit ut potuit : itaque locationes tales Senatus solet rejicere. Aliquando tamen receptas memini pro tot annis, quot Prælati poterant locare, licet debita solennitates, & in locationibus expressæ, non sunt adhibitæ.

2. Quòd si *Affedatio* facta fuerit sine mercede, nec certam contineat, non valet ex jure (b), (& ita decisum vidi, in causa mota per Comitissam de Angus contra Dominum de Ardrie) nisi aliquid pro mercede aut loco mercedis sit appositum, veluti servitii aut debiti compensatio : adeò ut si à Prælato, etiam cum consensu majoris partis Capituli, fundus pro mercede sit affedatus, & eadem merces assignata eidem colono sit, affedatio non valeat. Hoc etiam addendum, quòd terræ Regiæ, sive obventiones & utilitates ejus, (nos *Casualitates* dicimus) ultra triennium locare non possunt, & in eis subscriptio Principis, ac etiam ejus computorum Rotulatoris, & sigillum privatum requiritur, ut valeant.

3. Si in affedationibus nulla mentio sit assignatorum, assignatus sive cessionarius jus in affedatione non habebit, neque eâ aut ejus beneficio in jure uti potest, cum affedationes sint strictissimi juris : imò eo ipso quòd assignatum fecerit, putant nonnulli colonum à jure suæ affedationis cadere, & posse dominum, declaratoriâ præcedente, cogere colonum ut migret : idem, si colonus silvas domini vastaverit.

4. Qui autem *Gressumas* (ut vocare solemus) pro affedatione facienda capit, non solum tenentem remove non potest, sed etiam ut quod promiserat adimpleat cogi potest, & etiam ad id quod interest tenetur. *Gressumas* dicimus summas pecuniæ, quæ in principio affedationis aut solvuntur aut promittuntur, supra annuam mercedem : sed has gressumas, aut solutas aut promissas, vel scripto vel juramento partis debet probari.

5. Non autem est affedatio, si ad certos annos locatio fiat, quibus finitis, duratura semper, donec pecunia, quam fortasse dominus à colono mutuam acceperat, rependatur ; sed species quædam alienationis est, & licet valeat pro eis annis, qui nominatim expressi sunt, ulterius non valebit, nisi sasina interveniat. Est enim hæc forma species quædam alienationis, & jus hereditarium continet. Affedatio pro novemdecim annis, ut & affedatio ad vitam, species est etiam alienationis, adeò ut qui alienare in jure prohibentur, neque ad novemdecim annos, neque pro vita affedare queant, quum factum illud periculo reductionis subfit.

6. Si duobus successivè affedatio facta fuerit, aut pluribus in ordine subsequentiibus, primus in ordine renuncians, secundo & reliquis præjudicat. Quòd si duobus fiat, ut posterioris introitus ad tempus mortis prioris referatur, primo renunciante, non præjudicabitur secundo, quin, eo moriente, jus ingrediendi fundum locatum ei competat. Sed si duobus successivè affedatio facta fuerit, poterit secundus exemplar affedationis à priore petere, & etiam ut det cogere. Si putet eum alienaturum, aut sibi præjudicaturum, poterit literas prohibitionis à Senatu petere, ne in præjudicium secundi alienet aut renunciat. Si viduæ locatio sive affedatio facta fuerit, & illa maritum superinduxerit, poterit removeri ; etiam si fundus ei pro tota vita affedatus fuerit : nam cum ei ut viduæ facta sit affedatio, quæ strictissimi juris apud nos est, adeò ut nec assignatum admittat, non potest vidua, sine voluntate sui domini, novum colonum, nempe maritum suum, ei nolenti obtrudere. Quod & observandum est, sive clausula hæc [*quandiu vidua permanebit*] in affedatione fuerit expressa, sive non ; ne dominus eum, quem nunquam voluit, colonum habeat.

A a a a 2

7. In

(a) Cap. 100. Parl. 14. Jac. VI. (b) l. 46. ff. locati.

7. In omnibus affedationibus hoc tacite inesse videtur, ut si merces per duos continuos annos non solvatur, affedatio extinguatur : adeo ut si pro mercede servitii affedatio facta sit, neque is requisitus servierit, extinguatur ipso jure ; licet juris declaratoriâ sit opus (a) : ut omnis affedatio, continens solutionem mercedis ad certum diem præfixum, si ad diem præfixum solutio non fiat. Si colonus pro certis annis in se, dum possidet, recipit alienationem, i. e. dominus factus fuerit fundi, sub conditione etiam reversionis, & si consenserit in redemptionem, à priore affedatione excludetur : nam ei tacite renunciâsse videtur, eo ipso quod in se dominium receperit. Aliud tamen, si alienatio rescissâ fuerit : nam eo facto colonus regressum ad suam affedationem habebit ; fingitur enim quod rescissum est, neque unquam fuisse. At usufructuarius, si pro certis annis affedationem capiat, neque ab usufructu censetur recessisse, & finito usufructu, sive annis affedationis finitis, ad alterutrum poterit recurrere, cum simul stare possint : idem autem & colonus & dominus esse non potest. Attendendum etiam de tempore introitus affedationum, quod si nullum sit, plerique putant contra dominum colonum agere debere, ut introducat eum in possessionem ; nec ante sententiam dominum ad interesse teneri. Alii, cum nullum tempus præstituitur, præsentem die dominum introducere colonum debere in possessionem putant : alii affedationem cadere volunt, quasi in defectu articuli substantialis. Sed ego in priore sum opinione. Quod si introitus in indebitum tempus conferatur, veluti, si tempore in affedatione præstituto ad intrandum colonum, dominus jure suo privatus est, ut in Ecclesiasticis personis, si ante tempus introitus decesserint, tota affedatio dissolvitur : nam id tempus, quo colonus debet in possessionem induci, quam maximè spectatur, si locator eo tempore jus & potestatem introducendi colonum in fundum habeat ; quod si non habuerit, tota affedatio cadit : paria enim jura nostri putant, indebitè fieri, & in indebitum tempus conferri. Sed in his locationibus generalis *Apocha* (quam *Acquietationem* vocamus) de omnibus debitis, ad mercedes conductionum non extenditur ; neque locatio ad heredes vel assignatos extenditur, nisi nominentur expressè. Si quis fundum suum locaverit, nec mentionem termini, i. e. pro quot annis, fecerit, pro vita sua censetur locasse jure Anglorum : nostro autem, non nisi pro unius anni spatio.

8. In hac de affedatione exceptione, semper exprimendum à colono, se affedationem nondum decursam habere, ab eo, qui, tempore hujus affedationis factæ, jus & potestatem habuit eam faciendi (b). Nam licet ex postfacto jus illud extinctum videatur, veluti, si alienaverit, aut in forisfacturam inciderit, colono tamen non præjudicatur, secundum illam communem juris regulam : *Non est novum, ut quæ utiliter ab initio sunt constituta in suo robore durent, licet ille casus supervenerit, à quo incipere non poterant.* Itaque si nondum sit harum affedationum sive rentalium decursum spatium, quod ab initio convenerat, rectè se eis à migrando colonus tuebitur.

9. Idem, si pactum quodcumque de non removendo inter dominum & colonum intercesserit : inter dominum, inquam, non etiam ejus auctorem ; nam licet auctor alienationis (quanquam tempore pacti etiam dominus) cum colono pactus fuerit, quod eum nunquam migrare coget, pactum hoc, mutato domino, non valet, neque contra particularem successorem poterit objici. Secus in temporalibus affedationibus, quoniam reales esse, & rem ipsam afficere videntur, præcipuè si, ut dixi, possessione conductor simul vestiatur.

10. Pactum de affedatione vel rentali faciundo, ut antea dixi, nihil aliud est nisi affedatio. Hoc etiam observandum, quod pacta affedationis, à domino denunciante conficiendæ, non minus colonum tuebuntur, quam si ipsæ affedationes jam factæ essent : nam qui promittit facturum, in ea conditione est, ac si jam fecisset, quoties per eum mora fit, quo minus affedatio sit confecta. An idem in eo cui jus hereditarium promissum est, si ei à domino denunciatum fuerit, ut migret, dubito ; (hæc tamen omnia pacta in scripto esse debent, si unum annum exceperint :) licet hodie idem ferè observetur, quod à recentioribus introductum est ; nam memini, cum

(a) I F. 21. ibi, Causa cognita. (b) Cap. 17. Parl. 6. Jac. II.

cum pactum de colono hereditariè investiendo, eum à migratione interea non liberaret, salvâ contra pacifcentem actione pro pacto observando. Ratio diversitatis est hæc, quòd in his hereditariis titulis multa solent intervenire, quæ pacti impletionem impediunt, nec jus hereditarium nisi per fasnam & investituram transit: quod tamen in nuda affedatione aliter observatur; nam pactum de affedatione faciendâ, & ipsa affedatio parificantur; præcipuè si possessio sequatur. Et sic in facti quæstione variatum sententiis in Senatu sæpe vidi, dum hi novam, illi veterem formam tuerentur. Nuper tamen, in causâ per Grierfon de Lag, contra Grierfon, Senatus sustinuit obligationem de investiendo pro fasnam factâ, respectu continuæ possessionis: & hoc in actione de migrando.

11. In his affedationibus spectandum est semper tempus introitus: nam si in eo tempore, in quod introitus affedationis destinatur, affedator sit inhabilis ad affedationem faciendam, licet tempore datæ affedationis, i. e. eo tempore quo affedatio facta est, fuerit habilis, i. e. potestatem ex jure habuerit affedationes conficere, affedatio non valebit; nam respectus habetur potius ad tempus introitus quàm confectio- nis: paria enim in jure sunt, indebito tempore fieri, & in indebitum tempus conferri. Inter alia pacta quæ colonum tuentur, & hæc sunt: Si dominus ei debitor fuerit, pactusque sit, donec satisfecerit, tenentem se non remoturum; nam pactum hoc, donec solutio facta sit, adversus dominum & ejus heredem colono proderit, & vice affedationis est; non tamen contra singulares successores. Idem, si mercedis sequentium annorum dominus præceperit (nos *ante manum capere* dicimus,) i. e. antequam debeantur, aut pro eis distringi possit: tacitè enim pacisci videtur, ne iis annis, pro quibus mercedem acceperat, remove dominus colonum possit. Et in hac præceptione mercedis uniuscujusque locationis, annotandum est, quòd cum colonus totius illius anni, quo ei denunciatum est, fructus suos faciat, secumque auferat, pro eis totius anni solidam mercedem eum debere, i. e. termini, etiam ferias Sancti Martini subsequentes: quæ tamen solutio hanc actionem non impedit; ut nec, si subsequens annorum merces domini Camerario vel Ballivo solvatur: nam sine speciali mandato domini, ejus denunciationi præjudicium afferre Camerarius vel Ballivus non potest. Sic, si fidejussorem à colono pro aliquot annorum mercede exegit, aut colonum fidejussorem dederit, pactus ut debitam mercedem tot annorum apud se retineat, donec ei plenè satisfiat, tacitè de eorum annorum affedatione pactus videtur.

12. Hoc etiam in hujus generis exceptionibus observari solet, ut virtute hujus affedationis, vel rentalis, colonus in possessione sit: quanquam actor, ei ut migret denunciando, possessorem fateri videtur. Tamen, si actor possessorem quidem fateatur, virtute tamen illius affedationis neget, sed scripto probaturum se recipiat, aliâ affedatione colonum usum apud se, majoremque mercedem solvisse, quàm in allegata affedatione continetur; procul dubio illius affedationis sive rentalis vim elidit, colonumque migrare coget, nisi is illâ alterâ affedatione se munierit. Itaque diligens in his cautio est adhibenda. Quòd si actor de nullitate rentalis sive affedationis replicet, licet nullitas ipsa sit inexcusabilis, & ex prima faciè constet; si tamen colonus in possessione virtute illius affedationis aliquot annis ante denunciationem fuerit, eâ adhuc colonus se tuebitur, donec in rescissorio contra eum judicio de nullitate declaratoriam actor obtinuerit: quod multò magis in eo, qui hereditarium jus præten- dit, si ut migret agatur, locum habet: præcipuè si virtute juris hereditarii sit in possessione; nam & hic possessionem suam retinebit, donec de nullitate tituli sui, rescissorio judicio, confiterit. In his rentalibus seu affedationibus, sufficit si tempore, in quod denunciatio est facta, colonus tempus aliquod ex sua affedatione reliquum decurrendum habet, licet tempore vel actionis vel sententiæ omnino tempus decursum fuerit.

13. In omnibus his locationibus, colonus potest à domino suo conveniri, ut ei exhibeat affedationem suam; ut dominus sciat pro quot annis, quâ mercede & servitio, & si quæ alia sint in clausula illa redditionis, quæ ad eum spectant; ut sciat

quibus rebus gravare possit colonum : imò & colonus suæ assedationis ei exemplar præstare tenetur. Idem de Data.

14. Sed quoniam apud nos plurimus est usus terrarum husbandiarum, quæ in assedationibus continentur, non inutile videtur subicere, ex antiquissimis statutis, quid sub nomine *terræ husbandiæ* continetur. *Husbandia terra* dicitur ea, quæ quatuor jugerum est, i. e. quatenus quatuor boves possunt arare : tantum enim terræ putarunt majores nostri sufficere ad alendam familiam frugi & modestam, ut & Romani olim lege Agraria caverunt, ne quis civis supra duo jugera araret. Sed quantum hodie à frugalitate majorum distamus ! Præterea, ut quis vere colonus dici possit, in eo fundo debet habitare ; &, si à domino permittatur, ibi etiam & mori.

Diegesis undecima,

De mutua inter dominum & vassallum obligatione.

SUMMARIA.

1. Perfecto & constituto per *sacram* feudo, mutua hinc inde inter dominum & vassallum oriuntur officia ; eaque optimâ fide ; vel secundum tenorem investituræ, vel consuetudinem loci, vel communem feudi naturam, servandâ. Ac vassalli obligatio est jurata, domini non : quibus non absimile est obligatio apud nos quæ **MANRENT** & **MAINTENANCE** dicitur. Hæc in genere, sequuntur particularia.
2. Vassallus domino tenetur fidelitatem præstare ; eamque juratam per se aut procuratorem. Civis præsentis & per se domino jurabunt.
3. Forma sacramenti duplex.
4. Brevis forma sacramenti.
5. Brevior forma apud plerasque gentes usitata.
6. Vassallo quedam incumbunt ut faciat ; alia ei prohibita sunt ne faciat.
7. An vassallus, si probare non poterit, periculum domino detegere teneatur ?
8. Vassallus tenetur detegere quicquid fortunæ domini sui imminet, & prohibetur actu aut consilio interesse, unde quodlibet damnum in caput, famam, fortunas aut instrumenta status domino evenire possit.
9. Auxilium in bellis vassallus domino præstare tenetur, etiam non requisitus. Idem, si statis diebus, aut certo anni tempore, servitia præstare debet : in aliis non nisi requisitus.
10. Vassallus cum equis & armis ad volare debet domino justè bellanti ; se defendenti, sive justè sive injustè. Hic **Hottomannus** se opponit **Oberto** & **Gerardo** ex jure Civili ; cujus quidem opinioni assentitur **Autor** : at **Hottomannus** reprehendit, & **Obertum** & **Gerardum** explicat & vindicat.
11. Si dominus se defendat, sive jure sive injuriâ, vassallus ei adesse debet, nisi contra magistratum sententiam executioni mandantem. Sed non subveniendum domino injustum bellum inferenti, si sit manifestè injustum.
12. Quid sit justum bellum ?
13. Vassallus juvare tenetur dominum contra omnes alios, etiam fratrem suum, filium & patrem : nam arctius est vassalli vinculum quam ullum naturale ; quod exemplo Romanorum probatur. Quod de patre in textu additur, de defensione domini intelligendum ; si nempe pater cum persequatur. Si vassallus præferat feudum patri, licitè fit ; at si patrem feudum præferat, refutandum est feudum.
14. Nemo contra se tenetur auxilium præstare.
15. De modo opis & auxilii quod vassallus domino præstare debet ; & quatenus se periculo exponere debeat ?
16. Vassallus per substitutum servire potest, modo sit æquè idoneus & gratus domino : sed non semper. Universitas & Ecclesia, nisi per substitutum, servire non possunt. Non est juvandus dominus adversus dominum antiquiorem. Unde Rex omnibus præfertur ; licet sint qui exceptiones admittant. Si de antiquiore domino dubitetur,

- tetur, quid juris? Post Regem, Capitanei regni, seu domini Parliamenti, si de eis feudum teneatur mediata, locum habent. In omnibus obsequiis militaribus, antiquioris domini persona, si non excipiat expresse, ita praesumitur. Et si inter dominos sint inimicitiae & dimicationes, superior contra inferiorem adjuvandus est.
17. Quid juris, si vassallus plures dominos habuerit inter se contententes. Si Rex, & Baro de quo vassallus tenet? Si dominus fuerit rebellis aut excommunicatus, vassallus a servitio militari liber est. Si vassallus proscriptus aut rebellis; & in eo statu per annum & diem remanserit, ususfructus ad dominum, non ad Regem, devolvitur.
18. Vassallus curiis domini adesse, ejusque honori & securitati studere debet. Imperatores Germanici triplici coronâ olim inaugurabantur, quos Capitanei regni sequebantur, eorumque vassalli sub pœna dimidii fructus illius anni. Si plures sint vassalli heredes, & feudum sit dividuum, vel individuum, aut si plures sint domini heredes, & servitia sunt divisibilia vel indivisibilia, quid? Apud nos dominium est individuum.
19. Ubi vassallus dominum juvare, aut quò comitari debeat? inspicienda sunt pacta feudalia: si nihil inde appareat, aliquando etiam extra territorium fit, ex necessitate domini in suis repetendis præcipue, non ut aliena aut nova aggrediatur.
20. Cujus sumptibus vassallus serviat? & quanto tempore? Antequam militaria stipendia in usu erant, Reges vassallis suis in bellis utebantur. De Ban & Arrierban apud Gallos: ejus incommoditas mutata in melius, & tributa ejus loco populo indicta.
21. Vassallus, quod in bello amisit, à domino repetere non potest. Eum autem extra territorium vagantem comitari non tenetur.
22. Vassallus dominum in primogenita filia elocanda opibus juvare tenetur, & ut primogenitus equestri cingulo decoretur. Qui mos & hodie apud Montanos nostros servatur. Quidam hoc locum habere volunt in filia naturali.
23. Vassallus etiam dominum in relevio solvendo juvabit.
24. Quis modus statutus in his subsidiis exigendis? Librata terræ quid? Dominum alere vassallus non tenetur, nisi tribus in casibus: sed id exolevit. Agri fines etiam domino monstrabit, & transitum hostibus domini sui per suum feudum denegabit.
25. Feudum meliorabit, & quomodo?
26. Dominus vassallos suos non vexabit. Quæ fuit occasio diuturni & cruentissimi belli inter non solum Gallum & Anglum, sed Hispaniarum Regem & Belgas.
27. Vassallus universitatis, non singulorum sed universitatis est vassallus; nec singulis ex universitate, sed administratori soli obligatur.
28. Pleraque alia officia, quæ à vassallo domino debentur, Hottomannus quatuor capitibus comprehendit.
29. Quæ vassallo prohibeantur? Servitutem feudo nequit imponere.
30. Vassallus dominum in jus vocare non potest, nec testimonium contra eum dicere, aut famosâ ullâ actione eum persequi, &c. neque feudum invito domino alienare.
31. An obligatio perpetui servitii, à se & posteris suis exigendi, stare debeat de jure?
32. In quibus casibus vassallus ab officio suo excusetur?
33. In quibus dominus vassallo obligetur? & vassallus domino? Si plures sint domini inter se contententes quid juris? Confinitia feudi dominus vassallo ostendet, & actionem injuriarum suo nomine habebit.
34. Superioritatem adire debet, ut vassallus de eo teneat; alioqui in fructus ex ejus facto amissos vassallo tenebitur. Si superior monitus moriatur antequam vassallus investiat, ejus heres ex eodem præcepto cogi potest. Si extra regnum fuerit, & ex summonitione 60 dierum citatus, Senatus interponit, cum effectu.
35. Dominus directum dominium alienare invito vassallo non potest, nisi totam baroniam vel jurisdictionem simul vendat: secus apud nos, dummodo vassalli conditio non sit deterior.
36. Dominus potest vassallos gravare ut se juvent in exercitu Regis, cessantibus stipendiis. Ban & Arrierban, apud Gallos quid? Dominus, si vassallus debita servitia non exhibeat, resumit feudum suum. Id qua solennitate apud Gallos fiat?
37. Multas levare potest dominus. In Gallia, uti inconsulto domino vassallus feudum vendere potest, sic ei 13 pars pretii debetur, ut novum vassallum recipiat.

1. **P**ERFECTO & constituto per fasinam feudo, tum demum inter dominum & vassallum obligationes oriuntur, & mutua officiorum omnium (quæcunque ad utilitatem, five commodum alterius spectant) communitio: adeò ut, quemadmodum vassallus domino obsequi, & ejus dignitati & commodis studere & inservire, nemine ei præposito, debet (a); sic & dominus vassallum tueri, ejus res, bona, famam, nullo alterius respectu habito, promovere teneatur (b). Et regula hæc universalis tenenda est, ut facienda ab utraque parte fiant fide bonâ, & omit-tenda eâdem fide omittantur (c): & hoc, vel secundum tenorem & conventionem investituræ (d), aut saltem secundum consuetudinem loci, si nihil sit exprefsum in investitura. Quòd si neque consuetudo appareat, tum ad communem feudorum naturam recurrendum; nam obligatio feudalis est reciproca, præcipuè in fidelitate; sed vassalli obligatio est jurata, & sacramento confirmatur (e): at dominus, licet vassallo de fidelitate teneatur, non tamen jurare cogendus est: & breviter nusquam, in quod alter alteri teneatur, melius & planius exprimi potest, quàm per mutuas illas obligationes hominii & tuitionis, (quæ apud nos MANRENT & MANTENANCE dicuntur (f) in quibus ea, quibus alter alteri obligatur, fidelissimè continentur, nisi quòd feudorum natura majorem includere benevolentiam inter partes videatur (g). Sed quoniam generalis hæc propositio omnibus non sufficiet, & in quod alter alteri teneatur specialiter exprimi cupiunt, suntque nonnulli qui quatenus hæ obligationes cum ipso feudorum jure conveniant, cupiunt intelligere, & in quibus differant; itaque quid primævum jus feudorum in his præcipiat, quidque petat, paucis est explicandum: & primùm de obligationibus, in quibus vassallus domino tenetur. (h).

2. Tenetur itaque ex jure vassallus, quàm primùm investituram acceperit, fidelitatem domino suo non solum præstare, sed & jurare eam ipsam fidelitatem inter manus domini solenniter: & ab hoc sacramento obligationes inter dominum & vassallum incipiunt (i). Juramentum autem hoc vassallus aut per se, aut per procuratorem præstabit (k); cives civitatis domino subditi præsentés & per se jurabunt.

3. Hujus Sacramenti forma duplex est in jure, una protractior, altera succinctior (l). Priore formâ vassallus jurabit, quòd sciens & prudens, neque consilio, neque auxilio, aderit in eo conventu, ubi domino, vitæ aut membrorum damnum aut periculum imminere potest; aut ubi dominus, in aliquam injuriam, quæ in ejus caput, fortunas aut famam redundabit, incidere, aut honorem quem habet habiturusve sit perdere poterit: quinimò si aut audiverit, sciverit, aut cognoverit talia alios quoscunque moliri, aut pro viribus impediet, aut domino revelabit, ut ipse sibi prævideat; domino justis ex causis bellum inferenti, aut ex quacunque causa se defendenti, aut defendere volenti suppetias feret, auxilio & consilio domino aderit (m): res amissas à domino pro viribus & omni ingenio recuperare tenetur; secreta domini non revelabit, & nihil eorum, quæ ad domini sui injuriam five contumeliam tendent, faciet. Hujus prioris sacramenti partes postea explicabuntur.

4. Alia forma sacramenti brevior est & succinctior, in qua vassallus hæc sex jurare tenetur, *incolumè, tutum, honestum, utile, facile, & possibile* (n). De quibus singulis dicendum est. [*Incolumè,*] nempe jurabit vassallus, dominum, non solum à suo facto, sed etiam adversus omnes quos prohibere poterit, incolumem futurum. [*Tutum,*] ut juret domini secreta, & munitiones ejus, quarum præsidio præfectus erit, nemini proditurum. [*Honestum,*] ut quæ domino honesta sunt consulat, neque honestum, ut sit inhonestum, faciat. [*Utile, facile & possibile,*] hæc tria domino jurabit vassallus, quæ ita capiuntur, ut quæ sunt utilia, in inutilia non convertat, neque,

(a) 2 F. 23. vers. Quomodo. (b) 2 F. 6 & 26. § domino committente, lib. 2. cap. 67. Reg. Majest. (c) 2 F. 52. § fin. (d) 2 F. 18. ibi, Propter tenorem investituræ. (e) 2 F. 4. (f) Quæ apud nos jamdudum prohibentur, cap. 43. Parl. 6. Reg. Mariæ. (g) 2 F. 6. in fine, & 58. ubi dicitur, Dominum vassallo conjugem esse, & 2 F. 33. § 1. & tot. tit. ff. quod quisque juris in alium statuerit. (h) Quæ habentur, 2 F. 6 & 7. (i) 2 F. 3. in fine, & 4, 5, 6 & 7. (k) 2 F. 3. § 1. ibi, Sed utrum, & 58. § 2. (l) 2 F. 6 & 7. (m) 2 F. 6. in fine. (n) 2 F. 6 & 7.

que quæ possibilia sunt, in impossibilia. Jure nostro scripto, forma sacramenti, quo vassallus domino tenetur, quatuor continet. Primò, quod fidelis domino suo & heredibus ejus erit in perpetuum. Secundò, quod fidele ei consilium pro ingenii sui modulo à Deo sibi dato dabit. Tertiò, secreta sive consilia domini sui retinebit, & non vulgabit. Quartò, ut firmas, redditus & utilitates ex feudo debitas bonâ fide, non minuendo quicquam eorum, illi solvat: sacramentumquè hoc, politis vassalli manibus inter domini manus, jurabitur.

5. Hodie apud plerasque gentes brevior hæc est sacramenti formula, nempe ut vassallus domino tantum juret, *se ei fidelem futurum*: quæ licet sit brevissima, nempe quæ unâ voce *Fidelitatis* absolvarit, tamen reliquas omnes comprehendere sub se videtur. Nam qui in aliquo capite priorum peccat, contra fidem facere videtur; quæ ut ubique debet esse, certè potissimum in feudis, & illa strictissima inter dominum & vassallum, seu amicitia, seu observantia conservanda. Apud nos (ut militaris illa feudorum natura penè exolevit, hodie & feudorum concessio in quæstu & promercalis tantum est,) etiam & hujus sacramenti memoria exolevit: nihilo tamen minus vassalli apud nos in fidelitatem, etiamsi non juraverint, tenentur.

6. Sed ut ad *Sacramenti* latiore explicationem veniamus, duo sunt quæ in hoc sacramento requiruntur. Quædam sunt quæ vassallo incumbunt, ut faciat; alia sunt prohibitoria, à quibus faciendis prohibetur (*a*). De prioribus primò dicemus. Primum itaque in vassallo quod requiritur est, si quid quocunque modo scierit aut intellexerit, in præjudicium vitæ domini sui, aut amissionis membri, famæ, aut dignitatis, fieri aut machinari, obstabit illi facto, & id omnibus viribus impediet; aut, si impedire nequiverit, domino revelabit & aperiet (*b*). In quo capite multa explicanda restant; nam particula illa disjunctiva, alterius tantum præstationem requirit, nempe ut impediatur, aut, si impedire non potuerit, ut domino detegat. Quòd si certò sciat rem & machinationem illam, per se vel alium ita impeditam; ut omnino non sit timenda, dominum de ea certiorare non tenetur: alioqui si sciverit, & insidias non aperuerit domino, & postea machinatio illa contra dominum eventum habuit, profectò à crimine non est alienus.

7. In secundo membro distinctionis, quòd domino periculum aperire vassallus tenetur, controversi solet, si vassallus quidem sciverit, sed testes non habuerit, aut aliunde legitime probare non poterit, an illud detegere debeat? præsertim, cum etiam in causa læsæ majestatis, qui conspiracy non poterit probare legitime, neque detegere teneatur; cum tot incommoda inde nascantur, nempe & pœnæ falsæ accusationis, & partium indignatio. Feudistæ tamen in contraria sunt opinione, ut quoquo modo, etiamsi legitimis indiciis probare non poterit, domino detegere teneatur, ut dominus saltem sibi caveat, vel alius inquirendi de ea conspiracy occasione ei præbeatur (*c*). Neque tamen omnia consilia, quæ contra dominum fiunt, detegere cogitur; sed quæ contra vitam vel membrum ejus fiunt (quoniam est & semper fuit vitæ & membri par ratio) vel famam & dignitatem: nam si vassallus alicujus consilii participes fuit, ex quo in dominum infamia vergat, vel etiam ejus famam leviter tangat, contra juramenti formam peccat (*d*).

8. Tertium est de *fortunis*: nam cum mutua inter dominum & vassallum obligatio intercedat, de utriusque fortunis & servandis & promovendis, profectò vassallus ingratus æstimabitur, si ei consilio interfit, unde fortunarum domino periculum imminere poterit, & non impedierit, saltè domino non detexerit. Huic, ex altera parte, respondet prohibitoria pars, quæ vassallus prohibetur, *sciens & prudens*, vel *consilio* assistere, in eo actu, ubi damnum sive læsio domino accidere possit; vel in ejus salute, vel vita, vel fama (quam nos *honorè* dicimus) vel in fortunis. *Sciens & prudens* adjicitur, cum excuset ignorantia frequenter; quæ enim potest esse ejus pœnia, qui ignorans quid quis factururus, eum comitatus fuerit in eum locum, ubi inimicus dominum incautum offenderit aut interfecerit? Sed in hoc casu, quia factum aliquod vassalli intervenit, de ignorantia docere & probare debet, aut de facto ignarus

C c c c

(a) Ut § 29. (b) 2 l. 24. § 2. & 2 F. 28. § Ad hoc, & 39. in fine. (c) d. 2 F. 24. § 2: (d) 2 F. 6.

ignarus non præsumetur, quasi ipse in aliqua ejus parte, sive machinationis sive actus ipsius fuerit: & proinde, licet in jure Civili nemo teneatur de consilio nisi fraudulento; in jure tamen Feudali & de consilio vassallus tenetur, in quod non contulerit, si illud non detexerit domino suo. Nam adesse vassallus domino tuo debet, cum *consilio & auxilio*: cum consilio, ut fidele & optimum det domino, & secreta ejus non revelet; auxilio, in servitiis & obsequii præstatione. Quod ad hæc tria attinet, *caput, famam, & fortunas*; hæc, inquam, tria paria semper apud omnes gentes habebantur: nam omnium bonorum metus non minor in jure æstimatur, quam vitæ, cum ex bonis nostris vivere soleamus; & infamiæ metus, viris bonis major quam mortis esse solet, cum ne vivere quidem censeamur, si famâ aut bonis destituamur. Et in his tribus omnibus, pari ratione, metus restitutionem in integrum producit; cui additur metus instrumentorum statûs, & eorum interversionis. Itaque in his quatuor, viz. capite, fama, fortunis & instrumentis feudi avertendis, si vassallus quid peccaverit, contra fidem facit. Quod ad verba [*aliquo modo*] attinet, ea, ut vassalli fides sit obstrictior, adjecta sunt: neque enim sufficit vassallo, ut vita domini aut ejus fortunæ salvæ sint tantum curare; sed etiam ne minimâ parte lædantur & offendantur.

9. Quod ad *auxilium vassalli* domino præstandum attinet, *bonâ, vitam & dignitatem* domini vassallus tueri debet, & honestas operas ei præstare; domino justis ex causis bellum inferenti, aut ex quacunque causa defendenti, aut defendere volenti, suppetias feret, & consilio & auxilio ei aderit: illud intelligendum, etiam si non fuerit requisitus. Nam inter hoc genus servitii & alia servitia hoc interest, quod in bellis operam debet etiam non requisitus, cum sciat se ob militare servitium feudum suum habere: nec domini bella aut inimicitia in obscuro possunt esse: neque vassallus officio suo debito satisfacit, si non ubicunque dominum bellum habere contigerit, advolaverit (*a*). Idem, si statis diebus, aut certo anni tempore, servitia debeat; nam quæ statim tempore fiunt, ignorari non debent. Alia servitia, nisi requisitus, præstare non cogitur: nam priusquam à domino evocetur, obtrudere se non tenetur, etiam si longissimum temporis spatium intercesserit. In jure Civili libertus (cujus officia, nisi quod non sint militaria, simillima sunt servitiis, quæ à vassallo debentur) patrono neque operam, neque officium præstare tenetur, nisi cum is poposcerit: *Absurdum enim*, ait Caius (*b*), *alio deberi servitium tempore, quam quo is vellet, cui præstandum est*.

10. Sed ut ad bella redeamus, vassallus domino, justum bellum inferenti, auxilio cum equis & armis adesse debet: defendenti autem se, quocunque modo, sive jure sive injuriâ aderit (*c*); in cujus loci explanatione quædam difficultates oriuntur. Hottomannus, vir sanè magni judicii, miris modis Oberto & Gerardo insultat, quod vassallis licere volunt, quod nemini liceat: nam jure Civili, parenti, qui filium, & filio, qui parentem impium bellum gerentem interfecerit, præmium publicè decernitur: *Minimè* (inquit Marcellus (*d*)) *majores lugendum eum putaverunt, qui ad patriam delendam, & parentes & liberos interficiendos veniret*: quin si pater filium, & filius patrem occidisset, sine scelere, etiam præmio afficiendum omnes putarunt. Sanè in hoc casu & ego cum jure Civili & Hottomanno assentior, eum, qui ad patriam delendam, aut parentes & liberos occidendos veniret, ne à vassallo quidem suo juvandum: neque id unquam in animum Gerardus aut Obertus induxerunt: sed odio, quod in jus feudorum apertè Hottomannus profitetur, paulo eum altius, quam par erat, evehctum constat. Neque enim omnes injustitiæ pares sunt, & qui patriam oppugnaverit, vel parentes aut liberos occisurus venerit, graviore poenâ puniendus, quam qui de finibus agrorum, aut jure pascendi (qualia apud nos pleraque, unde graves discordiæ & inimicitia oriuntur) cum vicinis contendit: itaque minore cum scelere, & leviori sceleris poenâ, hinc quam illic peccatur. At Obertus & Gerardus aliter suam sententiam explicarunt: nam differentiam singu-

lari

(a) 2 F. 26. § Licet. (b) l. 22. pr. li. de operis libertorum. (c) 2 F. 28. (d) l. 35. ff. d. religiof. & sumpt. funerum.

lari iudicio ponunt, dominus iustè, an iniustè bellum inferat alicui, an verò se defendat? rursus in bellum inferente, si sciatur, iustumne sit illud bellum, an dubitetur? In defendendo autem domino vassallus fidelem operam præbebit; in offendendo alio, non nisi velit; & si noluerit, feudum non amittet.

Itaque ut totus locus explanatior sit, & Obertus & Gerardus ab omni calumnia vindicentur, primò tenenda est hæc generalis propositio, vassallum in bello dominum iuvare debere, tam in defendendo, quam offendendo, quoties bellum est iustum (a). Idem de inimicitias, sive publicis sive privatis: nam feudum propriè ob has privatas inimicitias sustinendas ab initio constitutum fuit. Quòd si vassallus, dominum iniusto bello vexare vicinum, sciverit, opem terre non tenetur; & ita sentiunt Gerardus & Obertus. Si dubitet vassallus, iustum sit bellum necne, adhuc iuvare dominum tenetur; non est enim ejus de bello, sed domini sui, iudicium: neque enim hic crassa vassalli ignorantia est excusanda, si illud nesciat quod omnes sciunt. Neque diligentiam curiosam in vassallo omnino probo: nam, ut ait Augustinus, *Non est potestas nisi à Deo, vel jubente, vel sinente: ergo vir justus (ait ille) etiã si sub Rege sacrilego militet, rectè illo jubente bellare potest; si quod jubetur, contra Dei præceptum non esse certum est; vel, si sit certum, tamen vassallo non sit certum.* Itaque, ex Augustini sententia, puto vassallum domino militantem, si certum ei non sit; vel, ut ipse textus loquitur, *si dubitaverit*, militiam suam contra Dei præceptum esse, non in eo peccare, si dominum juverit. Et in jure Civili, servo necessitas imponitur imperata domini exsequendi: sed cum hac moderatione, ut si dominus facinus ei imperaverit, excusetur (b); in aliis verò, quæ atrocitatem criminis non habent, veluti, si leviter peccetur, excusatio non admittatur (c). Idem ego ad vassallos trahi posse puto, si omnino bellum iniustum esse nescierint, sed dubitaverint, puto domino etiam bellum inferenti, & consilio & auxilio adesse debere.

11. Quòd si dominus injuriam propulsaverit, i. e. si se defenderit, sive id iustè sive injuriã faciat, puto vassallum debere eum ex officio iuvare (d). Ratio duplex est: Quia defensio est juris naturalis, itaque favorabilior; & quòd ex regulis universi juris constet, sive illud sit naturale, sive gentium, sive civile, vim vi repellere licere: nam si dominus injuriam alicui fecerit, jure & non bello remedium petendum; & nisi imperio magistratus dominus invadatur, iuste invadi non potest: contra magistratum autem armatum fortasse, sententiã executioni mandantem, adesse auxilio non tenetur vassallus domino. Quòd si is qui injuriã affectus est, bello iusto fortasse persequi suas injurias statuerit, vassallus domino se defendenti, quatenus in defensione res consistit, adesse non solum potest, sed debet (e). Stipendiariis militibus, quamdiu stipendia merentur, non permittitur de factis ejus, à quo stipendia accipiunt, nimium diligenter inquirere; neque curiosos esse decet, etiã si in iniusto bello militaverint. Cur non idem de vassallis sentiemus, quorum feuda pro stipendiis sunt? Et, si à domini causa tantopere abhorreant, leviter se, nempe refutato feudo, possunt liberare (f). An verò quis foldarium militem, qui stipendia accipiat, de bello domini sui, quòd iniustum esset, querentem feret? Neque tamen domino, iniustum bellum inferenti, subveniendum puto, si iniustum esse omnes intelligant; alioqui quamdiu stipendium miles retinet, tamdiu militare cogendum; modò in crassa ignorantia non sit, illud nimirum ignorando, quod omnes intelligunt, & intelligere debent. Et hæc multorum est opinio, quam hoc loco Gerardus & Obertus per hæc verba (g) confirmant, [*Alii verò sine distinctione semper debere vassallum iuvare dominum putant.*]

12. Quid autem sit iustum bellum, licet propriè non sit feudalis quæstio, tamen Feudistæ, ne quid intactum relinquunt, in hanc etiam inquirendam descenderunt, iustum esse bellum definientes, quod a Principe, pro defensione religionis, patriæ, propriæ personæ, aut pro repetitione rerum suarum, aut damni illati reparatione, suscipitur, præeunte semper denunciatione; sine qua, iustum esse bellum, quæcun-

C c c c 2

que

(a) 2 F. 28. pr. (b) l. 8. C. ad leg. Jul. de vi. (c) l. 2. C. de sepulchro violato. (d) 2 F. 26. § 5. ibi, licet. (e) d. loco. (f) 2 F. 35. (g) Textus, 2 F. 28. pr.

que causa præcedat, esse non potest, ut ait Livius. Dixi à *Principe* : nam à privata auctoritate non suscipitur bellum, nec nisi cum superioris auctoritate, si superiorem habeat, & ejus copia haberi possit; aut res dilationem absque præsentis periculo pati non possit. Defensionem autem etiam sine magistratus auctoritate, cum sit juris naturalis vim vi repellere; quilibet suscipere potest, siue denunciaverit, siue non. Itaque ex prædictis constat, vassallum domino contra patriam opem ferre non debere.

13. Contra alios omnes vassallus dominum juvare tenetur (*a*), etiam contra fratrem suum, contra filium & contra patrem (*b*) : nam has omnes denominationes vassalli nomen prægravat, arctiusque est hoc amicitiae & fœderis vinculum, quam ullum naturale; cum jura sanguinis sæpe aut inimicitias non obstant, aut etiam atrocius exerceri faciant, ut nulla gravior inimicitia inter homines intervenire possit, quam inter fratres contracta; neque majus odium quam aliquando inter filium & patrem. Certè mos Romanorum erat, clientem in fidem receptum chariorem etiam propinquis, cognatis, affinibus aut alia quacunque necessitudine conjunctis habere; nam si patronus clienti, aut cliens patrono fraudem fecerit, ejus caput *sacrum Diti* erat, i. e. cuivis eum licebat tanquam fidei proditorem occidere. Quod autem de filio diximus, vassallus ejus etiam causam domino postponet: non ut filium bello persequatur, sed ut e familia ejiciat, aut ad dominum deducat, ut ei satisfaciat, si quam offensam in dominum commiserit, dominumque ei placare debet (*c*). Contra parentem durum est, & putant non debere vassallum contra patrem dominum juvare, cum Diis, parentibus, & præceptoribus, nunquam possit par referri gratia. Et hæc est communis opinio, licet textus manifestè etiam *contra patrem* habeat (*d*) : sed de domino defendendo hoc intelligendum est, si pater eum persequatur; domini enim causa semper prior esse debet. Sanè si vassallus retinere mallet feudum, quam pius esse in parentem, licet, quamdiu feudum retinet, domino sua jura servare debet: non enim ipse vassallus videtur his obsequiis esse obnoxius, sed ipsum feudum, quod ob officia similia & præstationes tenetur. Itaque si vassallus impius in parentem esse nolit, abdicare se feudo, & in domini manus refutare debet (*e*); alioqui leges naturaliter omni feudo inhærentes observare.

14. An autem contra seipsum dominum juvare teneatur? Feudistæ quærent. Dubitatio ex his verbis [*contra omnes (f)*] nascitur: nam, qui omne dicit, nihil excipit. Sed facilis est solutio (*g*): nam in omnibus pactis & conventionibus loquentis persona in jure excipitur; exempli causâ, si tibi promisero castrum vel turrinam contra omnes tueri, & tibi quando voles aperire; & tu, postquam mortem meam machinatus es, mihi imperas, ut tibi castrum aperiâ, non teneri me omnium Feudistarum sententia est, ubi meum periculum versatur.

15. De modo autem opis & auxilii, quod vassallus domino præstare debet, ex jure (*h*) hæc sunt quæ legimus. Cum equis & armis instructus esse debet, mandata domini exsequi paratus, in prælio ei adesse, ei succurrere, etiam si vitæ suæ periculum adeat; nam vitam suam discrimini, pro domini vita & periculo, offerre debet. Si tamen in oculis certa mors sit, cujus fugiendæ alioqui rationem non videat, eo casu vitam suam vitæ domini præferet: quid enim si vassallus, postquam lethaliter, saltem graviter vulneratus, tum demum, nec ante discesserit? aut si dominum lethaliter vulneratum in acie, cum idem sibi immineret, sicque non nisi ultimâ necessitate adductus reliquerit? In his vassallus excusatur, rebus tamen omnibus, arbitrio ipsius judicis, expendendis (*i*).

16. Sed quæri potest, si per alium substitutum, seu vicarium, dominum in bello juvare potest? Et melior pars tenet, dummodo hic substitutus, æquè idoneus & domino gratus sit (*k*); fieri enim potest, ut hic substitutus tam sit idoneus & habilis pugnae: attamen cum dominus ei consilia sua credere necesse habeat, & domino gratus esse debet. Sed non semper licet per substitutum servire, sed tum tantum

(a) 2 F. 7 (b) 2 F. 28. § fin. & 58. in fine, pr. ubi dominus vassalli conjunx dicitur. (c) 2 l. 55. § 2. (d) 2 F. 28. § Contra omnes. (e) 2 F. 38. (f) 2 F. 28. in fine. (g) 1. 3. ff. de justitia & jure, l. 6. C. de servit. & aqua, l. 2. & 3. C. ad leg. Cornel. de sicariis, & 2 F. 6. in fine. (h) 2 F. 7. 2 F. 26. § Licet, 2 F. 28. § Ad hoc, & 2 F. 54. (i) 2 F. 28. § Ad hoc. (k) 2 F. 55. § 1.

tum cum vassallus ipse non potest (a); veluti, si sit femina in feudo femineo, aut si vassallus sit pupillus, aut mancus & inhabilis, aut si forte majoris dignitatis sit quam ipse dominus. Idem, si investituræ tenor ipsius vassalli præsentiam desideret, aut publica utilitas suadeat; aut si forte sit rerum bellicarum peritus, vel auctoritate & gratiâ inter milites polleat, aut si feudum de Rege teneatur: tunc enim per substitutum vassallus servire non potest. Universitas & Ecclesia, nisi per substitutum, servire non tenentur, neque possunt. *Contra* autem, ait textus (b), *dominum antiquiorem non tenetur*; hic enim cæteris est præferendus: imò omnes domini antiquiores domino feudi immediato sunt præferendi à vassallo. Ratio est, quoniam eorum beneficium ab initio fuit, & adhuc manet, neque jus sui beneficii, à quocumque vassallo, denegandum est superiori domino, etiamsi ad mille manus penetraverit; semper enim cum onere primi domini transit. Itaque, ut quisque dominorum prior est, ita à vassallo est observandus: proinde Rex omnibus præfertur, cum omnia feuda de eo teneantur; præcipuè in vassallis ligiis, qui suum dominum ligium, adversus omnes sine exceptione, tueri & defendere debent indistinctè, etiam contra parentes, liberos, multò magis adversus propinquos & affines. Sunt qui exceptiones adjiciunt; nempe, quòd vassallus dominum non teneatur defendere adversus seipsum (c), aut patriam suam. Sed exceptio hæc, quatenus patriam respicit, est ponderanda: nam vassallus ligius omnia bona sua & personam domini jurisdictioni subicit, & proinde in quæstione patriæ non est vassalli cognitio. Itaque donec cognoscatur ab eis ad quos cognitio pertinet, puto serviendum domino: adeò autem, posthabitis parentibus & liberis, domino ligio servire tenetur vassallus, ut licet in periculo ante sint constituti domini inferiores, omnes relinquere teneatur vassallus, & ad dominum ligium recurrere. Quanquam etiam in hoc casu sunt qui moderationem hanc exigunt, si liberi vel parentes remp. Christianam oppugnant, tum demum dominis adversus eos auxilium ferendum: nos tamen, cum meliore parte Feudistarum, priorem sententiam tenemus. Si de antiquiore domino dubitetur, (quod rarò fit, cum nemo conditionem feudi sui ignorare præsumatur,) quidam neutri vassallum opitulari debere putant, alii primo interpellanti, alii uni per se, alteri per substitutum, nonnulli vassallo electionem cui servire velit permittunt: quorum opiniones Schonerus habet. Post Regem Capitanei regni locum habent (quos nos *Proceres* seu *Dominos Parliamenti* dicimus) si de eis mediatè feudum teneatur; nempe, ut illius, nisi publica sit causa, subsidio vassallus veniat, relicto domino suo immediato: nec vassallo valvasor fidem servare, domino neglecto primo, debet; & ut quisque gradu prior in beneficio est, ei primus honos & prima officia debentur, etiam offenso inferiori domino. Itaque semper in obsequiis militaribus, antiquioris domini persona excipienda est; & si expressè non excipiatur, tamen expressâ præsumitur & intelligitur (d). Neque solum persona excepta prioris & antiquioris domini videtur, ita ut domino immediato open ferre contra eum non debeat; sed etiam dominum immediatum vassallus relinquere tenetur, ut superiori domino auxilio sit: & si inter dominos inimicitia sint & dimicationes, superiorem dominum contra inferiorem, licet suum immediatum dominum à quo feudum habet, juvare tenetur. Ratio est, quoniam feudum affectum creditur, & antiquior dominus semper in beneficio prior, ut dixi.

17. Si verò vassallus plures dominos habuerit inter se armis contententes, qui æquorem causam armorum habet, eum juvabit; si de æquitate non constiterit, antiquiorem. Si Rex & Baro, de quo vassallus tenet, sua quisque bella habeant, non solum vassallus, relicto suo domino, verum etiam ipse dominus, sive Baro, neglectis suis injuriis, ad Regem recurret: respublica enim & ejus utilitas omnibus rebus est præferenda. Quòd si dominus fuerit proscriptus, rebellis, aut excommunicatus, vassallus ab omni servitio militari liber est, quamdiu his vinculis dominus subjacet: si ipse tamen vassallus proscriptus aut rebellis fuerit factus, non minùs dominus servitia ab eo exiget, ut saltem per vicarium serviat. Quòd si in statu rebellionis per annum & diem remanserit, cum à vassallo exigere servitia non possit, u-

D d d d

fusfructus

(a) 2 F. 26. § 5. (b) 2 F. 28. ibi, *Contra omnes*. (c) Vid. § 14. (d) 2 F. 28. in fine.

fusufructus feudi non ad Regem, (licet alioqui inter Regalia numerentur omnes multarum poenæ,) sed ad dominum, ob contumaciam vassalli, devolvitur (a) : unde dominus, durante vitâ vassalli, servitia exigere possit, fructusque, ex quorum proventu alium fervientem substituere potest, colligere. Et summa hæc cum ratione apud nos sunt introducta.

18. Debet etiam vassallus præsentiam suam in curiis domini sui, neque ab eis abesse, alioqui multandus. In omnibus honorem sui domini intactum & illibatum conservare debet, reservato Regio servitio. Comitari etiam dominum debet, non solum intra districtum, sed etiam extra eum, quoties domini vel periculum in vita, in honore, aut fortunis urgeat. Si Imperator Romam proficiscatur ad imperii coronam accipiendam, (solent enim ibi Imperatores coronâ aureâ inaugurari; Aquifgrani, ferreâ; Mediolani, argenteâ, Capitaneique regni eum sequuntur,) vassalli dominos sequuntur : alioqui dimidium fructus illius anni præstabant domino (b). Hæc servitia, si certa non sint, ex continua præstatione præsumuntur, & moderata debent præstari. Si plures sint vassalli heredes, & feudum sit dividuum, singuli tenentur pro sua virili parte (c) : si individuum, singuli in solidum tenentur, cum sit factum indivisibile; ita tamen, ut si uni vassallo successerint, per unum substitutum fervire possint. Et semper, si de servitii vel qualitate vel quantitate quæstio fuerit, ea per inquisitionem terminabitur, per Pares in curia domini. Si plures sint domini heredes, & feudum sit divisibile, pro portionibus hereditariis serviunt. Si servitia divisionem non admittant, variæ sunt Feuditarum opiniones, alii primo interpellanti, alii cuilibet, multi uni ex multis eligendo; si eligere distulerint, nulli servitia præstanda censent. Nos hac molestiâ liberamur; nam apud nos feudum non est divisum quoad dominium directum, sed tantum ad unum pertinet.

19. Ubi autem vassallus dominum juvare, quòve eum comitari debeat? quæstio est. In cujus solutione primò pacta feudalia, & conditiones feudi inspiciendæ; si quid in eis de hoc genere servitii contineatur expressè : si nihil inde appareat, hac distinctione utemur, ut vassallus ad curiam domini venire, & eum comitari debeat. Quòd si dominus in loco non valde remoto a suo territorio bellum gerat, (quis enim locus remotus, quis vicinus, arbitrio judicis permittitur,) aut si dominus sua prædia longè distita defendit, aut antiqua per vim ei ablata repetit, multi putant & in his casibus etiam extra territorium domino bellum gerenti opiculari debere vassallum; non, si aliena, aut nova opera aut oppugnationes aggrediatur, in quo casu vassallus dominum juvare non tenetur, nisi vel loci vel majorum consuetudò vassallum obliget.

20. Quæstio tamen manet, cujus sumptibus dominum debeat juvare? Et sanè, nisi id in investitura contineatur, si feudum sit tenue, & quod sumptibus non sufficiat, vassallus domini sumptibus serviet (d); in publicis autem regni negotiis, veluti, si Imperator ad coronam petendam Romam proficiscatur, aut publicum bellum gerat, suis sumptibus : unde & mos noster, ut vassallus suis sumptibus & sine stipendio serviat. Quanto tempore debeat suis sumptibus inservire, non minor est quæstio. Sed hoc & ex usu quotidiano & etiam jure constat, vassallum domino bellum gerenti debere suis sumptibus inservire per quadraginta dies; unde & nostræ proclamationes emanarunt, ut quilibet ad tutelam & defensionem regni cum viatico quadraginta dierum ad locum præscriptum adsit. Inter vetustissimos juris Feudalis aphorismos reperio, vassallum debere domino fervire suis impensis per sex septimanas : nam tum stipendia militaria in usu non erant, sed Reges per vassallos suos ligios tantum bella gerebant, vassallique dominis pro feudis suis serviebant, quemadmodum adhuc in Gallia, qui sunt ex *Ban* & *Arrierban* fervire tenentur. Sed cum genus hoc servitii pluribus incommodis apud Gallos esset obnoxium, neque semper in tempore opportuno occurrerent, primum tributa indicta sunt populo, ut in perpetuis belli periculis legiones præsto essent in locis opportunis : rariora hæc apud Anglos

(a) Per cap. 32. Parl. 4. Jac. V. Vid. D. 9. § 26. (b) 2 F. 40. ibi, Similiter, & 54. ibi, Ut autem. (c) 2 F. 77. & l. 85. § 1. ff. de V. O. (d) 2 F. 107. & l. 18. ff. de operis libertorum.

glos tributa; apud nos nulla: itaque vassallorum opera in bello per 40 dies uti solemus, sine stipendiario milite (a).

21. Si vassallus, propriis sumptibus serviens, equos & arma amiserit, an à domino repetet? quæri potest. Sed negant omnes, cum suo periculo ferviat: quòd si dominus extra territorium sine justa & honesta causa vagari cœperit, nullo modo vassallus eum sequi tenetur (b). Et hæc est Feudistarum communis opinio, quo jure nos utimur.

22. Dominum in filia primogenita elocanda opibus juvare tenetur, & etiam ut ejus primogenitus equestri dignitate decoretur, & pro his duobus dominus pecuniarum opem exigere potest, & pro ea vassallum distringere. Unde, si nusquam aliàs, prima hæc feudorum initia, & mores à Septentrionalibus gentibus defluxisse, cuivis constare potest: nam & hic mos apud omnes fere Boreales regiones adhuc observatur, ut dominus pro omnibus filiabus elocandis vassallos gravare possit. Sanè justa hæc causa; inde inolevit, ut Reges pro filiabus elocandis possint populum tributo gravare. Apud nos, in legibus nostris antiquioribus scriptis, hoc jus domini in vassallum expressè continetur; sed in primogenita limitatur, ut hoc pecuniarum subsidium, non ante decimum quintum annum exigatur: imò hoc cavetur, ut si dominus à vassallis suis opem pecuniariam exegerit, & filia innupta decesserit, eum ejusque heredem, tanquam de ære alieno teneri, vassallisque actionem pro ea repetenda competere; aut si, eo decedente, filia innupta permanserit, filia adversus patris heredes & executores actionem pro eis summis recuperandis habeat, quod in aliis liberis locum non habet (c). Mos autem hic, ut dominus subsidium à suis pro filia elocanda exigere possit, adhuc apud Montanos nostros manet; imò, ut vult Speculator, vassallus etiam in domini filia elocanda, etiamsi spuria sit, contribuere tenetur, cum ei alimenta ex jure debeantur, & dos pro alimentis sit: sed id puto intelligendum, si legitimam non habuerit.

23. In relevio pro sua terra solvendo (d), post expletam custodiam, vassallus dominum juvare tenetur (e). Ratio est, quia dominus, cum in custodia esset, nihil nisi mera alimenta habuit; & post expletam custodiam, cum in initio ingressus fui ad suum feudum domino solvendum est relevium, nec habeat unde solvat, à vassallo in hoc casu juvandus est, cum se ipse sine sua culpa juvare non possit. In aliis dominum pecuniâ juvare non tenetur vassallus, licet sint, qui dominum captum in bello, quod sine sua culpa contraxerat, à vassallo, ut redimatur ab hostibus, juvari putant debere.

24. Nostri autem juris antiqui scriptores altiùs in hæc subsidia penetrârunt, ut modum etiam subsidii circumscriberent (f), ne domino ultra æquitatem in vassallos debacchari liceat, nempe, ut in singulis libratis terrarum (*libratas* voco, quarum redditus viginti solidis æstimatur ab iis qui inquisitionibus adfunt) quinque solidi debeantur, i. e. quarta pars fructuum; sed usus ulterius permisit: at hodie penè arbitrarium est, nec fortasse eò minùs, cum quilibet tenentium sive vassallorum, ut grati animi in dominum significationem exhibeant, inter se certent aliquando, qui potiores & priores in his officiis aut ope contribuenda sint. In alia subsidia pecuniaria vassallus domino non tenetur, neque dominum inopem alere, nisi in his tribus casibus: primò, si ex facto vassalli in inopiam inciderit; secundò, si vassallo liberalior & benignior, quàm par erat, fuerit; tertio, si feudum sit adeò opulentum, ut utriusque sufficiat: licet etiam in his plerique differant, & aliquando pro domino ex carcere redimendo (g), si fortè ob debitum ibi detineatur, vassallus fidejussorem se supponere tenebatur, ita tamen ut debitum unius anni fructus & utilitatem non excedat: quia tamen innumeræ fraudes à dominis in vassallos prætendi poterant, communi omnium gentium consensu exolevit: dominum autem, si causa feudi in bello captus fuerit, juvare pecuniâ tenetur; non, si dominus stipendia meruerit. Agri fines vassallus domino monstrabit, si sciat: quòd si probabiliter ignoret, fortè quòd

D d d d 2

non

(a) Vid. infra notata ad § 36. (b) 2 F. 107. (c) Lib. 2. cap. 73. § 2 & 5. & 2 Stat. Rob. I. cap. 18. (d) De quo infra D. 20. § 30. (e) d. lib. 2. cap. 73. pr. Reg. Majest. & cap. 19. § 2. Stat. Rob. III. (f) Lib. 2. cap. 71. Reg. Majest. (g) 2 F. 24. § 2. ibi, Item si delator.

non ita pridem jus feudi acceperit, dominus ei monstrare tenetur; alioqui vassalli ignorantia suo sacramento pernitteretur: idem in investituræ instrumento. Hostes domini sui per suos fines transitu, per se & suos, quantum potest, arcebit vassallus; hospitio aut comitatu non juvabit.

25. Feudum ipsum, sive fundum in feudum datum, ita colere tenetur, ut ejus qualitas & conditio deterior non reddatur: neque enim abuti, aut illud deteriorare, vel alienare potest; feudi enim usus ei tantum permittitur, & omnis administratio, quæ feudum vel in eodem statu servet, vel in meliorem redigat (a). Itaque & ab Jacobo IV. (b) & Jacobo V. ejus filio, prudentibus Principibus, in omnibus feudorum concessionibus, expressè cautum videmus, ut feudum datum exornent ædibus ad hospites recipiendos idoneis, arboribus ferendis incumbant & agrorum culturæ, silvis parcant, nisi quatenus ad usum necessarium par erit; aut arbores fructiferas plantent (c): unde illa continuò per tot annos agitata actio de feudo de Kincavel, inter Robertum Crichtoun de Innernetie, & Bonerum de Rossy, nullam aliam originem habuit, nisi quòd alter silvarum deteriorationem & proinde feudi amissionem præterisset; alter in integro statu, & tum & antea fuisse assueverasset. Utcunque est, constat ex ejus actionis eventu, legitimam causam feudi emphyteutici amittendi fuisse fundi & silvarum quæ in fundo erant deteriorationem. Itaque vassallus ab eis arboribus, quæ aut ornamento aut munimento, hortis, domibus, aut agris sunt, abstinere debet, & præcipuè ne fructiferas arbores cædat, nisi senescentes; & tum tot aut plures in earum locum substituet.

26. Subditos suos vassallus comiter tractabit, neque in eos durus erit, imperando onera gravia & insolita (d). Extat enim apud Gallos edictum Ludovici XII. ne quis dominus suos vassallos aut subditos vexet, aut plus vero debito ab eis exigat, sub gravi pœna; quòd si dominio suo abutetur, facit se indignum ut domineatur: itaque justè ejus subditi apud dominum superiorem querentur, si indignis modis à suo domino, vassallo ejus, apud quem querimoniam instituunt, haberi & tractari se dicant. Et hæc erant seminaria illius diuturni & cruentissimi belli inter Francum & Anglum: nam cum Anglus in Gallia, Normaniam, Aquitaniam, Andes, Pictones, & plerasque alias provincias de Gallo in feudo teneret, Francus in quamcunque rei gerendæ occasionem intentus, ubi opportunitas administrabatur, & successus alicujus majoris spes esset, telum illud in Anglum nunquam vibrare destitit, nempe suppositis quibusdam Angli vassallis, qui de injuria sibi à domino suo Anglo illata, ad dominum superiorem, nempe Francum, quererentur. Hinc à Franco dies Anglo tanquam feudatario & vassallo suo dicebatur, ut ad eum compareret, ad subditorum suorum querimonias responsurus: & si is ad diem præstitutum non advenisset, seu venire contempsisset, sententia pro Franco ferebatur, Anglum ab omni jure quod in eis terris habebat cecidisse, terrasque illas in dominium regni Francorum recidisse: quam sententiam dum Francus executioni mandat, & armis sibi possessionem arrogat; Anglus contrà vi & armis possessiones retinere tenderet, infinitæ clades utramque gentem pervaserunt. Eadem causa fuit perpetui hujus belli, quod nostrâ ætate inter Hispaniarum Regem & Belgas continuatum est.

27. De vassallo autem universitatis dubitari potest, quòd hic non sit vassallus singulorum, sed universitatis, nec singulis ex universitate, sed soli administratori obligetur (e); itaque singulos offendere sine periculo feudi potest, dummodo universitatem aut ejus administratorem non offendat: nam in universitate (quæ res incorporalis est, licet corpus repræsentet) vassallus, ut ab administratore investituram petit, sic ei reverentiam & obsequia cum officiis præstare debet. Sed de hac quæstione plura in Diegesi sequente.

28. Sunt & pleraque alia officia, quæ à vassallo domino debentur, quæ tamen omnia Hottomannus quatuor capitibus comprehendit: Primum, ut vassallus juret se domini sui caput & fortunas, contra omnes, etiam fratrem & filium, & denique contra

(a) 2 F. 8. § 1. arg. Auth. Qui rem, C. de sacrosanct. Eccles. & l. 2. ff. Si usufr. peta. (b) Imò à Jac. II. (c) Cap. 80. Parl. 14. Jac. II. cap. 74. Parl. 6. Jac. IV. cap. 10. Parl. 4. Jac. V. (d) Lib. 3. D. 5. § 18. (e) l. 10. § 4. ff. de in jus vocando, juncta l. 7 § 1. quod cujusque universit. nom.

contra patrem defensurum, excepto superiore patrono (*a*); secundum, ut alterutro, sive patrono sive vassallo, decedente, juramentum renovetur (*b*); tertium, ut quoties patronus poscat, præsto fit vassallus cum armis & equis, sed non nisi requiratur (*c*); quartum, quòd in patronum testimonium dicere non possit (*d*). Sed hæc quatuor omnibus non satisfaciunt: nam non tantum caput & fortunas domini, sed etiam dignitatem vassallus tueri tenetur; nec tantum ei adesse cum requisitus fuerit, sed etiam si evidens periculum immineat, etiam non requisitus (*e*).

29. Ad nostra ut redeamus, hæc sunt quæ vassallus domino tenetur facere, quæ proposuimus (*f*). Prohibitoria verò, i. e. à quibus faciendis vassallus prohibetur, multa etiam sunt: nam vassallus ex jure Feudali servitutem feudo imponere non potest, in præjudicium domini sui, nisi fortè durante vitâ suâ (*g*). Hæc enim servitus cum morte vassalli extinguitur, non obstante quacunque præscriptione, nisi fortè dominus, cum sciret servitutem impositam, non prohibuisset. Nostro autem usu, quamdiu vassallus, aut ejus heredes, aut ei aliquis particularis successor, feudo fruitur, servitutem valere putamus: si tamen, ob culpam vassalli, feudum ad dominum revertatur, sive (ut forum loquitur) in forisfacturam cadat; omnes alienationes, servitutum impositiones, aliaque onera realia, sive gravamina, quibus sine domini prioris consensu gravatum feudum est, dominus ea omnia merito ignorabit: nec ad ea, si feudum reversum fuerit, tenebitur; tale enim reverti debet, quale ab eo recesserat: idem si feudum in custodia fuerit (*h*).

30. Vassallus autem dominum in jus non vocabit, nisi veniâ impetratâ (*i*); neque dominum fidejussione gravare, de indemnitate personæ, potest: testimonium contra eum non dicet (*k*); neque contra dominum ullam famosam actionem intendent (*l*), i. e. talem actionem quæ infamiam irrogat, si condemnatio sequatur; nos *famam ejus tangere* dicimus: imò, quod huic proximum est, neque contra dominum actionem *unde vi* (nos *ejectionem* dicimus) neque actionem *vi bonorum raptorum*, quam *spoliationem* vocant, contra eum persequi poterit: (utraque enim actio famæ dominicæ præjudicium adfert:) sed tantum actionem simplicem in factum jus Feudale ei permittit (*m*), & litis victor, non quanti rem juramento æstimaverit, sententiam contra dominum feret, sed tantum quantum probare possit. Sed in hoc uno jus commune cum jure nostro non convenit, & ratio pro nobis stat, cum in interdicto *unde vi*, bonorum æstimatio omnino improbabilis est, nisi probatio ex sacramento læsi sive spoliati, aut ejus qui injuriam passus est, sumatur: in his si vassallus quicumque peccaverit, non solum fidem fregisse dicetur, sed etiam à feudo cadit, nisi fortè, vel in se tuendo vel defendendo, aut mandato Regis sive justitiæ imperantis, fecerit. Hæc sunt quæ vassallus in præjudicium domini facere prohibetur, ut neque feudum alienare invito domino potest. Sed de his postea, in eo titulo qui *De amissione feudi* inscribitur, dicemus: nam multa ab eo titulo, quæ ad præsentis quæstionis explicationem pertinent, peti possunt, & rursus ex hoc, quæ ad illius elucidationem spectant, sunt repetenda.

31. Disputat Hottomannus, an hujus perpetui servitii, à se & posteris suis exigendi, obligatio ex jure Civili stare poterit, necne? Rationem dubitandi adducit, quòd ea pacta, per quæ jus libertatis imminuitur, non valeant; veluti, si quis paciscatur, ut in illa civitate domicilium perpetuum habeas, aut ne à monumento recedas: nam non multum à servientium specie differunt, quibus recedendi potestas non conceditur. Præterea, cum nemo pro parte liber, pro parte servus esse possit, videtur hoc servitii genus, non solum cum jure, sed etiam cum ratione pugnare; sed quia vassallus perpetuas operas non debet, sed tantum vel statas, vel cum rogatus & requisitus fuerit, operas præstat, similis in hoc casu servo non est æstimandus; ad has enim operas quilibet liber homo se sponte suâ potest obligare: & quoniam non magis vassallus domino, quam dominus vassallo, in mutua officia, dummodo

E e e e

requi-

(a) 2 F. 28. § fin. (b) 2 F. 24. pr. & 40. pr. (c) 1 F. 5. pr. & 2 F. 37. § 1. (d) 2 F. 33. § 1. ibi, Similiter. (e) 2 F. 26. § 5. ibi, Licet. (f) § 6. (g) 2 F. 8. ibi, Rei autem. (h) 2 F. 8. in fine pr. (i) l. 13. ff. de in jus vocan. (k) 2 F. 33. § 1. ibi, Similiter. (l) 2 F. 23. ibi, Quomodo, 2 F. 22. ibi, Salva reverentia. (m) l. 11. § 1. ff. de dolo malo.

requiratur, tenetur, nulla hæc est servitutis species, sed potius mutuae gratiæ & benevolentiae vinculum.

32. Sunt tamen quidam casus, in quibus vassallus ab officio excusatur; veluti, si feudum suum ante necessitatem servitii aut officii refutaverit (*a*); (de hac refutatione postea suo loco (*b*):) aut si sine sua culpa feudum non possederit, neque enim sumptus nisi ex ipso feudo possunt præstari, quo si careat, nisi occasionem præbuit, æquitas sumptus ab eo non exiget. Idem; si sumptus belli pro parte sua jam præstiterit. Sic excusatur vassallus, si servitia ob præsentissimum vitæ suæ, aut eorum quæ in pari gradu cum vita sunt, periculum, non præstiterit; aut, si præstita fuissent, non tamen profuissent.

33. Jam ad eas obligationes, in quas dominus vassallo tenetur, accedamus: nam in omnibus dominus vassallo suo operam mutuam reddere tenetur, & ut vassallus ob culpam perdit feudum, sic dominus dominium directum, quod ad ejus superiorum devolvitur (*c*). Certum enim est dominos etiam vassallis suis obligari, quoque antiquior est dominus; eò magis obligatur & tenetur: nam & Rex in multis subditis suis obligatur, quod populum sibi à Deo commissum, secundum Divini verbi mandata, legesque regni Dei verbo non adversantes, regat, & gubernet; à subditis vim, injuriam & omne genus oppressionis, propulset; judicia sine corruptione exerceri curabit; quod unumquemque in suo ordine & dignitate se habiturum jurabit. Sciendum enim est, mutua hæc esse officia inter dominum & vassallum, & quod in omnibus dominus vassallo teneatur, in quibus vassallus domino, nisi quod dominus, ut dixi (*d*), jurare non teneatur; neque enim honorem, ut vocant, aut reverentiam, quam vassallus domino, exhibere tenetur. Nam vassallus hoc reverentiæ domino debet, ut ejus non jurati fidem sequatur: sic dominus vassallo sui domini titulum ostendere non tenetur, nisi evidens vassalli periculum, in quod se non volens conjecerat, ex subtractione sequatur. Neque dominus minus obligatur, aut minus punietur; si peccaverit, quam vassallus: in reliquis enim paritas officiorum est, & vassallo dominus tenetur ratione domini, aut superioritatis, eodem modo quo vassallus tenetur domino ratione homini, nisi, ut jus nostrum scriptum vult, quod ad honores & reverentiam attinet. Nam semper honorare & revereri dominum vassallus tenetur, sed dominus non contra vassallum: itaque dominus defendet in omnibus, & tuebitur vassallum, contra omnes, nisi contra dominos suos superiores: hi enim, ut dixi (*e*), semper sunt præferendi: sic patria, & parens; non autem filius, aut frater. Quod si plures vassallos habeat inter se contententes, aut rem coram se judicio tractari faciet, aut, quiete utrique parti imperatâ, prudentiores consulat, utrius causa justior erit, eumque adversus adversarium tuebitur. Si de æquitate causæ dubium sit, antiquiorem vassallum tuebitur: nam is prior est, cum quo fidei vinculum primum contractum est. Sic confinia feudi dominus vassallo ostendet: actionem injuriarum contra eum, qui vassallo injuriam intulit, etiam suo nomine habet.

34. Dominus etiam superioritatem semper debet adire, ut vassallus de eo teneat; alioqui in fructus vassallo tenebitur, quibus vassallus ex ejus facto fraudatus est, nisi dominus, postquam monitus est, (nam monitio semper apud nos debet præcedere (*f*),) diligentiam suam præstiterit, aut fortè justa ex causa impeditus fuerit; (veluti, per pestem in ea urbe in qua deserviri debet,) aut ipse in warda fuerit, & ante legitimam ætatem 21 annorum intrare non possit. Matris conjuncta infeudatio antea impedimentum erat, ne filius possit adire superioritatem: hodie non est; nam conjuncta investitura hodie in nudum usumfructum resolvitur. Si superior, monitus ut vassallum investiat, antequam fecerit moriatur, ejus heres ex eodem præcepto cogi potest, ut vassallum intret; quia præceptum generaliter dirigitur.

Si dominus superior, veluti regalitatis, sit extra regnum, & monitus fuerit per 60 dierum summonitionem; visâ hac summonitione, Senatus mandare poterit judici ordi-

(*a*) 2 F. 38. (*b*) Lib. 3. D. 1. § 6. (*c*) 1 F. 6. 2 F. 26. § Domino. (*d*) § 1. (*e*) § 16. (*f*) Cap. 58. Parl. 7. Jac. III.

ordinario, ut vassallum deserviri curet, & vassallus adibit, sive (ut nos loquimur) intrabit, per Cancellariam.

35. Neque dominus directum dominium à se alienare aut transferre in alium invito vassallo potest; quia interest vassalli, non mutari ex quacunque causa dominos, nisi ejus consensus accedat (a). Hæc ratio est, cur nec Princeps, invitis civibus, civitatem alienare possit. Quod de domino alienante superioritatem diximus, hoc temperandum est, ut id non posse credatur, nisi totum feudum vendat cum curia aut jurisdictione (b), aut (ut nos solemus loqui) nisi totam baroniam vendat. Ratio hæc datur, non tantum quod vassallus feudum alienare non possit; neque enim paribus vinculis semper astringuntur vassallus & dominus; sed multo magis quod plures superiores habere, difficilius jus feudi vassallo faciat, pluribusque incommodis custodiarum & non introitus obnoxium. Itaque per se, in jure non potest dominus alienare superioritatem suam: cum universitate potest; multa enim sunt, quæ per se non ritè transeunt, quæ tamen cum universitate commodè transire possunt, qualia sunt superioritates sive dominia directa, jurisdictiones, advocaciones beneficiorum, seu jura patronatus, quæ per se hereditarie vix conceduntur, nisi alicui alii rei sint annexa, & si quæ alia sint privilegia realia. Nostro jure, alienationem superioritatis permittimus dominis, dummodo vassalli conditio in ea non sit deterior, i. e. dummodo alium superiorem non interposuerit inter se & vassallum; & hoc casu alienatio prohibetur, ne multiplicatis dominis, in quorum omnium servitia vassallus tenetur, duriores fiant vassalli partes.

36. Potest etiam dominus vassallos seu subditos gravare, ut se juvent in exercitu Regis, pro rep. non si quando stipendia capit, sed quando stipendia cessant (c). Galli *Ban* & *Arrierban* vocant. *Ban* enim indictus est exercitus conveniendi, i. e. servitium ordinarium exercitus exigendi: *Arrierban* est extraordinarium, si quando reipubl. necessitas exigit: hodie tamen confunduntur. Si vassallus non respondeat ad debita subsidia sive servitia, dominus feudum *inter suas manus* (ut loquuntur) capere potest: quod hoc modo apud Gallos fit; nempe, Ballivus vassalli pignora capit, ea tribus Sabbatis in Ecclesiis, tempore concionum sive precum ostendit, dicens se per ea pignora mittere feudum in manus domini, in defectu servitiorum, sive hominis sui cum servitio debito. Si nemo, ut pignora redimat, intra quadraginta dies adsit, sententia fit adjudicationis feudi domino: si vassallus intra annum & diem adhuc domino non satisfecerit, (satisfacere tantum tenetur, quatenus domini interest servitium fuisse præstitum,) feudum domini proprietati consolidatur.

37. Multas judiciorum levare potest: ea, ut apud Hottomannum, octodecim solidorum est. In Gallia, (ubi vassallus feudum etiam non consulto domino vendere potest) decima tertia pars pretii domino, ut unum pro alio vassallo recipiat, debetur (d). Hæc ad dominum & ejus officia.

Diegesis duodecima,

De feudi Renovatione.

SUMMARIA.

1. *Transitio ab acquisitione per investituram, ad eam quæ hic fit per renovationem in persona heredis vassalli, qui inde acquire-* | *re dicitur. Renovatio quid sit? ac quæ sit differentia hujus acquisitionis à priori?*
 2. *Alia differentia à priori; Et quomodo do-*
 E e e e 2 minus

(a) 2 F. 55. § 1. in fine, & cap. 4. Statut. Rob. III. (b) 2 F. 34. § 1. (c) Stat. Gul. cap. 23. cap. 26. Stat. 1. Rob. I. cap. 4. Parl. 1. cap. 129. Parl. 9. Jac. I. cap. 56. Parl. 13. Jac. II. cum multis aliis ejusmodi, loco quorum succedere statuta de militia regni evocanda, viz. cap. 27. Sess. 3. Parl. 1. cap. 2. Sess. 1. & cap. 1. Sess. 3. Parl. 2. Car. II. (d) Vid. D. 4. § 17.

- minus acquirat possessionem, si fortè eam non habeat?
3. Quando renovatio feudi fieri debeat, jure Feudali, Gallorum, aut nostris moribus? Et quâ methodo Auctor procedat?
 4. De tempore petendi renovationem investituræ, pœna non petita, Et petita Et non concessa. Annus Et dies conceditur omnibus, licet quidam militibus mensem superaddant. Quomodo renovatio hæc petatur?
 5. Currit hic annus à tempore quo scitur vassallum vel dominum esse mortuum, Et feudum esse delatum: quæ à conquerente probatur, cum ignorantia præsumatur, nisi crassa sit; quo casu onus probationis in alium transfunditur. Qualitas ignorantie attendenda est. An dubitantes pro ignorantibus habeantur? Dies cur addatur anno? Si dominus intra annum moriatur, currit annus vassallo; sed si vassallus moriatur, ejus heres habet integrum annum.
 6. Vassallus locum Et tempus idoneum Et opportunum eligere debet petendæ renovationis: sin dolosè se subtrahat dominus, quolibet tempore Et loco petere potest.
 7. Forma petitionis, ejusque effectus. Annus Et dies à domino prolongari possunt.
 8. Prioris investituræ tenor semper spectandus.
 9. Si quid difficultatis aut ambiguitatis inter primam Et subsequentes investituras oriatur, recurrendum est ad primam.
 10. Feudistarum plerique existimant tenorem investituræ antiquæ, ne cum consensu dominorum, posse mutari, in præjudicium agnatorum, aut aliorum interesse habentium.
 11. An spes succedendi jus aliquod tribuat? vel an sit tantum juris umbra?
 12. Mutatio tenoris non præsumitur, nisi vel expressè agatur, vel fiat consensu agnatorum etiam tacito.
 13. Clausula [Salvo jure cujuslibet,] licet non exprimat, inesse tamen semper præsumitur omni renovationi. Clausula illa [Salvo jure nostro Feudali] multum operatur.
 14. Excusantur à pœna non petita investituræ: (1.) Vassalli heres, qui non est in possessione. (2.) Si justam causam habuerit, arbitrio judicis terminandam: imò, etsi vassalli heres possideat; sed vel pacto, vel alio modo conventum sit, inter domi-
- num Et vassallum, ne renovatio interea petatur. (3.) Impubes, contra quem non currit hæc præscriptio annalis; secus quàm contra puberem: sed si lædatur, restituitur in integrum. Minor ætas apud nos 21 annis expletis, qui de momento in momentum numerandis definitur.
15. Contra majorem currit hæc præscriptio; sed restituitur Ex quibus causis majores Si duo sint fratres heredes, unus major, alter minor, Et uterque neglexerit petere; major, ob causæ conjunctionem cum minore, restituitur. Justa est etiam excusatio non petendæ renovationis feudi, si lis sit inter duos dominos mota de successione; si inimicitie capitales interveniant; Et lis moveatur adversus vassallum de feudo, aut cum extraneo, per cujus fines Et loca iter facere cogitur, aut procuratorem mittere; aut si dominus vassallum personaliter vocet, quod de jure potest; unde belli occasio inter Anglum Et Gallum: vel si dominus sit proscriptus, rebellis, aut excommunicatus, &c. At non excusatur vassallus, si has notas incurrat. Denique omnis metus justus excusat: de quibus vassallo licet protestari. Excusat etiam absentia domini, sive ea justa sit, sive injusta, nisi dominus commissarium reliquerit: sed nulla absentia excusat vassallum, nisi justa.
 16. De domino, Et qui renovationem feudi concedere possit, sive sit major, sive minor. Si impubes sit, à tutore; si pubes, ab ipso petenda est, consensu curatoris. Si impubes tutorem non habeat, vassallo tempus non currit: sed tutius est ab ipso petere, si infantiam superaverit, licet non habeat tutorem. At tutore ventri dato peti potest; ab infante, sive mari, sive femina; ab conjunctim investita, Et à libere tenementario.
 17. Si plures vassalli heredes fuerint, consultius est ut procuratorem mittant.
 18. Si plures domini sint heredes, unum ex se eligere possunt: sed an heredes domini, an vassalli electionem habeant, quaestio est.
 19. Singularis successor etiam renovationem feudi concedit, nisi feloniam vassallus commiserit, eaque notoria sit; alias cogendus est renovationem concedere. Hæc exceptio ad possessionem non extenditur: nec dominus erit in mora, nisi declaratoria præcedat. Vassallus requisitus instrumentum primæ investituræ exhibere tenetur.

20. *Hominium & fidelitatem inter se differre quidam volunt, (de qua oritur controversia inter Imperatorem & Pontificem,) licet idem sint; sed varii apud diversas gentes ritus. Hominium semel tantum in vita praestatur, sed fidelitas semper, & tota vita praestanda est. Si plures sint unius vassalli heredes qui petunt, eligere debent unum, qui pro ceteris & petat & juret. Universitas per syndicum & petunt & jurant.*
21. *Licet domino superiori immediato praestetur juramentum, semper tamen excipitur persona mediati, & patria. Si duo sint domini de directo dominio contententes, fidelitas praestanda est possidenti; aut si alii, sub protestatione. Si cum domino lis sit, differenda est fidelitas. Ea soli domino praestanda, & nulli alteri, ne quidem ejus filio: qui secus, nisi vi coactus, fecerit, a feudo cadit.*
22. *De omni feudo fidelitas praestanda est, licet in emphyteutico plures dissentiant.*
23. *Renovationis feudalis effectus est, ut utrinque dominus & vassallus sint de suo jure certi.*
24. *Renovatio haec apud nos, non necessitatis, sed voluntatis tantum est. Et primum per praecipuum quod de Clare constat vocatur, fit; & quomodo?*
25. *De servitio per Breve ex Regis Cancellaria, quomodo fiat? & ejus effectus.*
26. *Ante Cancellariae apud nos institutionem, nulla alia erat feudi renovatio, quam quae ex jure Feudali perscribitur, ex qua quaedam occurrere poterant difficultates.*

I. **F** EX ea divisione, quam in initio hujus libri proposuimus, *De modis quibus feudum acquiratur*, expedivimus primum, de novi feudi acquisitione per investituram: secundus itaque modus feudi acquirendi per renovationem est, quando feudum in heredis vassalli persona renovatur. Nam heres non malè eo casu acquirere dicitur, cum, qui antea suum non erat, sed domini beneficium, per renovationem illius benevolentiae, quam dominus defuncto dum vixit debuit, vassalli heres, in eodem dignitatis gradu & benevolentiae officii, continuatur, & quasi pro defuncto recipitur, cui vitam, fortunas, famam & dignitatem dominus committat. Nam *renovatio* nihil aliud est, nisi veteris juris in aliam personam, sive mutatio sive translatio, sive, ut quidam volunt, confirmatio (a). Et in hoc differt à prima feudi per investituram acquisitione, quòd hic novum feudum non acquiritur, sed vetus renovatur; at in acquisitione feudi per investituram, nihil nisi novi feudi, sive feudi quod antea non erat, acquisitio à principio, & quasi nova ex patrimonio domini constitutio, sive feudi dispositio versatur; nullà inquisitione habit, quid juris hic novus vassallus, aut ejus majores in eo feudo habuerint.

2. Alia etiam est inter hanc renovationem feudi & constitutionem primitiva differentia, quòd in primigenia feudi constitutione, dominus vassallo possessionem vacuam tradere teneatur (b), ut antea diximus (c). At ex hac renovatione feudi, nulla vassallo acquiritur possessio, si eam ante non habuit; neque novum jus, ab eo quod prius habuit ejus praedecessor, sive universalis sive singularis, ei tribuitur: sed renovatio haec, feudi possessionem, si quam tempore renovationis habuit, confirmat, jurisque veteris est quasi confirmatio sive continuatio, & sub eadem forma fieri debet, quàm prima & principalis investitura est facta (d). Quid ergo, dicet aliquis, quomodo ex hac renovatione possessionem vassallus acquirat, si eam non habuit? Respondeo, eisdem modis agere contra dominum, si apud eum possessio sit, ut eam tradat, ex quibus de novo institutus agere potest; sic & contra alios, si apud eos sit possessio, ut eam sibi secundum jus feudi sui restituant.

3. *Renovatio* autem feudi non solum fieri debet, quoties persona vassalli mutatur, i. e. quoties uno vassallo defuncto, alter in ejus locum jure successionis vocatur, sed etiam quoties domini persona mutatur, & novus dominus, sive per successionem, sive per alienationem, in directum dominium, sive jure singulari sive generali, succedit (e). Nam utroque casu vassallus & ejus heres dominum sive novum sive veterem

(a) 2 F. 3. pr. 24. pr. & 40. (b) 2 F. 7. § 1. & 26. § 5. ibi, Si facta. (c) D. 2. § 9. (d) Utdictum D. 2. § 27. (e) 2 F. 40.

terem recognoscere debet, & servitia sua profiteri, ne in alterutrius persona, ingrati animi, aut negligentis nota possit deprehendi (a). Moribus Gallicis & nostris, renovatio feudi non est necessaria, nisi ex mutatione personæ vassalli; & licet hæc feudi renovatio apud nos non sit frequens, nostris tamen moribus dominus vassallo renovationem feudi petenti non tenetur indistinctè concedere, nee eisdem necessitatibus vassallus ad eam petendam cogitur, ut in jure Feudali: in quo, si vassallus à petitione renovationis per annum cessaverit, à jure sui feudi cadit; & dominus, si recusaverit, nisi justam recusandi causam habuerit, & ipse suo dominio directo privatur (b). Tamen cum multa, ex jure Feudali, nostris moribus etiam in hac disputatione convenient, multa ad usum nostrum accommodari possint, breviter quæ ex jure Feudali de investituræ renovatione præscripta sunt, prius explicabo, mox quatenus & quibus rationibus jus nostrum ab eo dissentiat paucissimis enarrabo, cum jus hoc Feudale, ut ab initio monui, sit locale, ejusque partes, ut quæque sibi commodior videbatur, gentes Europææ ad se traduxerint, & observationibus diversis quasi emollierint.

4. Quoties itaque vel domini superioris, vel vassalli persona mutatur, aliusque (c) in prioris jus succedit, toties renovatio hæc petenda est. Pœna cessationis à petitione, vel recusatationis cum petitur, feudi sive utilis domini est amissio, post annum & diem; ita ut, vassallo non petente, dominus de feudo possit disponere, aliumque de novo investire. Si dominus recusaverit justam vassalli petitionem, post annum & diem, vassallus, eo præterito, de domino ejus superiore tenebit, & sic directum ejus dominium vassalli commodo applicatur (d). Quod de anno & die diximus, in vassallo locum habet, sive vassallus sit miles, sive paganus, licet quidam in milite propter occupationes militares (quæ etiam in jure excusationem merentur) mensem superaddant (e). Idem & in Barone & Nobili, ne tam arctè cum eis agatur. Nec hic citatione opus est, sed vassallus non admonitus, ultrò & volens dominum suum adibit, renovationemque ab eo, cum omni humilitate, requiret, servitia sua paratum exsequi profitendo, & fidelitatem ei offerendo (f), licet plerique fidelitatis sacramentum offerri, nisi requisitum fuerit, necessarium non putent.

5. Curret autem hoc anni & diei tempus, à die scientiæ prædecessorem mortuum. Scientiam autem dico, ex qua planè & certò quis cognoverit, jus feudi ad se devolutum: nam ex eo tempore incipit esse in mora, & probatio hujus scientiæ domino incumbit; cum ignorantia facti alieni in vassallo semper præsumatur, nisi ea crassa sit & supina ignorantia; veluti, si quis id nescire prætendat, quòd omnes sciunt; aut si in eadem patria, aut patriæ regione sive vicinia vassallus fuerit: nam eo casu vassallus pro sciente habetur; cum scire, & scire debere, in jure paria sint. Et fanè si hæc ignorantia sit crassa, probationis onus in vassallum transfunditur, nempe se probabiliter ignorasse; aut probabiles ignorantie suæ causas habuisse. Ignorantia autem hæc non tam ex personâ defuncti competit, i. e. si vassallus, quando, quo loco, quo casu interierit, ignoret, quam ex qualitate rei ipsius, veluti si ignoraverit probabiliter rem esse feudalem, cum allodiale putaret, aut ad se pertinere, aut devolutam esse nesciat. An dubitantes pro ignorantibus habeantur, plerique controvertunt: sed & hujus nodi solutio, ex præcedentibus patet: nam licet generaliter dubitans pro ignorante habeatur, tamen inquirere debuit de rei veritate; nec volens in errorem aut dubium se conjicere. Annus autem hic in ignorantibus sive justè dubitantibus non currit, nisi à die scientiæ (g); in scientibus continuus est, & de momento in momentum numeratur, adeò ut etiam dies festi numerentur, & ii, quibus petere investituram de jure non potuit. Dies additur, ut omnes molestæ quæstiones de anni tempore tollantur. Quòd si dominus, à quo vassallus instituit petere renovationem, intra annum, & priusquam totum tempus excurrat, decesserit, non minùs tamen vassallo annus & dies præscriptus currit, nisi domini successor incertus sit, aut alia justa causa intercesserit, ex qua vassallus petere non potuit:

at

(a) 2 F. 24. pr. 1 F. 22. 2 F. 53. in fine, & 97. (b) 2 F. 6. in fine, juncta 2 F. 26. § 5. ibi, Domino committente. (c) 2 F. 40. (d) 2 F. 24. pr. & 31. (e) 1 F. 22. (f) 2 F. 23. vers. Quomodo enim. (g) 1 F. 22. 2 F. 97.

at si vassallus intra hunc annum & diem decefferit, non petitâ renovatione feudi, ejus successorî integer annus & dies conceduntur, ut de novo petere possit. Et hæc de tempore, intra quod peti debet renovatio hæc feudi.

6. Superfunt adhuc alia de tempore, nempe quòd idoneo tempore & loco hæc petitio fieri debet à domino. Neque enim tempore noctis hæc petitio facienda, nec etiam tempore prandii, aut cum dominus voluptatis causâ se exercet: neque enim molestus domino debet esse vassallus, aut occasionem ei præbere cur eum aversetur; sed tempus & locum idoneum observare, quibus dominus non gravatè possit ejus voluntati obsequi. Planè si dominus tergiversando, aut se subtrahendo, in eas difficultates vassallum conjecerit, ut alio loco, alio tempore eum comprehendere non possit, quovis loco, & quovis tempore poterit renovationem petere, etiam extra territorium, si dominus se ex territorio fraude aut dolo subtraxerit (a).

7. Forma autem petitionis hæc debet esse, ut cum omni reverentia & honoris præfatione fiat (b), & etiam fidelitatis, ut dixi (c), oblatione; & si dominus sine justa causa differat, non solum injuriarum, sed etiam feudi (ut antea dixi (d)) privatione, vassallo tenetur, aut in omnes fructus, à die moræ, nisi vassallus eos prælegerit: sed in hoc, forma loci semper observanda est. Prætereundum tamen non est, quòd annus & dies ex causa possunt à domino differri (quod *prolongari* nos dicimus;) quo casu, dominus legitime à vassallo requisitus, si justam differendi causam habeat, locum tutum, & tempus certum, vassalloque commodum assignabit; in quo vassallus vel se vel suum procuratorem sistet, ut ibi renovationem sui feudi accipiat, idque coram testibus, sive extraneis, sive paribus, vel uno etiam extraneo, parâ loco, adhibito (e).

8. Sciendum tamen est, dominum in alia forma renovationem feudi concedere non cogendum, quàm sub eadem forma, quâ prius fuerat, nempe sub eodem tenore, sub eisdem pactis, conditionibus & provisionibus: nam prioris investituræ tenor est in renovatione regula, ad quam & dominus & vassallus se debent dirigere, & quasi radix & fundamentum hujus renovationis. Itaque apud nos hodie in renovatione hujus feudi semper hæc clausula adjicitur à domino, [*secundum tenorem antiqui infeofamenti, sive investituræ, quam de nobis vassallus habet,*] idque unice & summâ diligentâ à dominis curandum, ne ullam renovationem concedant, nisi prioribus monumentis inspectis & consideratis.

9. In hac renovatione investituræ, hoc præcipuè mente tenendum, ut si quid difficultatis oriatur, semper ad primam sit recurrendum (f), ex prima argumenta & decisiones sumendæ, licet in secunda nihil tale reperiatur: nam omnes conditiones & qualitates primæ investituræ censentur in ea repetitæ, & posterior secundum naturam prioris data censetur, & secundum eam intelligenda, licet posterior priorum declarare videatur. Adeo autem hæc de primæ investituræ tenore & virtute sunt vera, ut si secunda primæ fuerit in aliquo capite seu articulo contraria, per errorem & subreptionem impetrata præsumatur; & prioris investituræ conditio censetur non mutata, nisi hoc expressè agatur inter dominum & vassallum, ut à prima investitura ejusque tenore recedatur. Itaque si secunda investitura primæ non conveniat, ad primam dominus semper potest provocare: si ea non reperiatur, dolo sublata censetur.

10. Sunt ex Feudistis plerique, qui neque prioris investituræ tenorem mutari per renovationem posse existimant, etiamsi hoc expressè inter dominum & vassallum agatur, nisi cum consensu omnium, qui speciale interesse habent, i. e. nisi agnatis, qui vel jus vel spem succedendi ex tenore primæ investituræ habent, consentientibus (g): itaque si prima investitura ita concepta sit, ut vassalli heredes masculi succedant; per renovationem feudi, licet expressè contineat, *heredibus quibuscunque*, agnatis tamen præjudicari non censent. Idem, si prima concepta sit, ut masculos & fœminas comprehendat, & utrique ex ea succedere possint; & innumeræ inve-

F f f f 2

stituræ

(a) 2 F. 97. (b) 2 F. 23. verſ. Quomodo. (c) § 4. (d) § 3 & 4. (e) 2 F. 2. (f) Vid. D. 2. § 27. (g) 2 F. 39. pr.

stituræ sequantur, quæ masculis tantum fiant; foeminis successuris eatenus non præjudicatur. Illud ego probarem, in simplici renovatione, (quam nos *de Clave constat* vocamus) cum nihil ibi agatur, nisi ut unus in defuncti locum substituat, eidem legibus, & eadem conditione, qua prior. Sed si à vassallo resignatio in manibus domini fiat, pro nova investitura masculis tantum, cum ex tenore prioris investituræ, non minus foeminæ quam masculi succederent; in eo casu, expressè recessum à priorè investitura videtur; cum vassallus, omne jus quod in feudo habet, expressè renunciât, pro nova investitura sibi & suis heredibus masculis conficienda. Idem, si cum prior investitura ad masculos heredes pertinebat, posterior, quæ ex resignatione procedit, fiat in favorem heredum quorumcunque.

11. De hac spe plerique quæstionem faciunt, jûne aliquod secum adducat, i. e. an pro jure habeatur, ita ut ei præjudicari non possit; an verò in his successionebus aut renovationibus non sit attendenda, & quasi juris alicujus umbra tantum sit, quæ facîle, dum sol se subducit, ex oculis evanescat? Sunt qui ne eis præjudicari posse putant, qui in spe proximæ successione sunt; itaque in renovatione hac mutari non posse, in præjudicium eorum, qui proximi, licet in spe tantum, successuri sunt, modò ex tenore primæ investituræ ad successione vocentur. Alii contra, spem hanc nihil operari, securèque posse præteriri eos, qui spem tantum habent succedendi. Sanè quod ad hanc controversiam attinet, scio & in jure & in usu Gallico in multis spem aliquid operari, adè ut spes legati, etiam non recepti, transmittatur, & in praxi apud Gallos legitimatio non admittitur, in eorum præjudicium, qui in spe succedendi antea erant: & in gravissima illa actione, quæ inter Patricium Hepburne de Wauchtoun, & ejus sororem, de terris de Brothertoun, mutationem investituræ, & ejus renovationem in præjudicium fororis, quæ in spe successura erat, à Senatu ponderatam vidi: Bartolo tamen assentior, spem succedendi patri non esse in consideratione; nam spes jus non est, sed respectus quidam ad jus.

12. Sed ut ad mutationem tenoris investituræ redeam; hæc mutatio in renovatione non præsumitur, nisi hoc expressè agatur, aut nisi omnium agnatorum, qui ex tenore primæ investituræ succedere possunt, & quibus jus ex prima investitura quæsitum est, consensu etiam tacito.

13. Quæri solet, de ea clausula, [*Salvo jure cujuslibet,*] quæ in omni investituræ renovatione apponi solet: Respondeo, clausulam illam, etiam si non exprimat, semper tamen inesse; neque enim ea mens renovantis investituram est, ut alicujus juri præjudicet, nec si velit potest. Nam jura aliorum illibata, ex renovatione, servari certum est. Illa tamen clausula, [*Salvo jure nostro feudali,*] multum operari constat; nam si quod jus dominus in feudo habeat, sive ratione custodiæ, sive non introitus, illud intactum ei remanet: imò licet dominus hypothecanti vassallo consenserit, *salvo jure suo feudali*, licet vassallus hypothecam redemerit, dominus tamen eum rursum sibi in vassallum recipere non tenetur.

14. Sequitur, ut de eis jam agamus, qui à pœna non petite investituræ excusantur, i. e. si ultra annum & diem renovationem hanc investituræ petere desierint, à feudo tamen non cadent. Et primò, excusatur vassalli heres, si in possessione feudi non fuerit. Ratio est, nam si dominus sciens & prudens alium possidere patiat, frustra de vassallo queritur, quòd renovationem investituræ distulerit, cujus usus minor fortasè erit, etiam si renovetur: nam renovato feudo ad servitia omnia vassallus tenetur; quæ facîle non potest sustinere, si possessione feudi careat, & à quocunque feudi possessore dominus servitia exigere possit, in quæ feudum tenetur. Secundò, vassallus excusatur, si ex justa causa & non dolosè investituræ petitionem omiserit, veluti si carceris custodia prohibuit, vel pestis, vel valetudo, vel quæcunque alia justa causa, arbitrio judicis terminanda, in quam vassallus se, neque suâ culpâ, neque negligentia conjecerit (a). Nam in toto jure Feudali supina hæc negligentia, crassa culpa, (crassa autem culpa est, non illud intelligere, quod omnes intelligunt,) & dolus, dilationes vassalli non purgant, neque oscitantiam excusant.

Nam

(a) 1 F. 22. 2 F. 52. § ult. & 92.

Nam rem & suam & domini curare debet; ejus servitia promovere, dignitatem observare tenetur: de hac crassa culpa, & dolo, plenius, cum *De modis amittendi feudum* postea agemus.

Quod de vassallo non possidente diximus, idem sentiendum si possideat, sed vel pacto inter dominum & vassallum, vel statuto vel consuetudine sit introductum, ne interea renovatio petatur. Tertiò excusatur impubes: nam contra impuberem ex jure Feudali nulla currit præscriptio. At dicit aliquis, impubes pubertati proximus, doli capax in jure reputatur (a), itaque dolus eum excusare non debet. Fateor doli capacem esse impuberem in committendo, veluti, si furtum, si delictum faciat, denique de vi bonorum ablatorum posse conveniri: sed in omittendo non idem; præsumitur enim omissio ejus facti, quod facere debet impubes, non ex dolo, sed ætatis vitio procedere. Itaque etiam si impubes sit doli capax, in commissum non cadit, licet investituram petere distulerit. Quorsum igitur, occurret aliquis, tutor ei datur, nisi ut defectum ætatis suppleat: nam si à tutore cessatum est, impubes suas adversus eum habet actiones, de damno restituendo? Verum hoc, sed præstat rem pupilli potius salvam fore, quam contra alium, eâ evictâ, de evictione agere (b); itaque contra hunc impuberem, sive pupillum, annalis hæc præscriptio non currit, etiam si tutorem habeat, licet vel ipse per se, vel per tutorem, vel tutor cum ipso impubere, etiam sine ipso, feudum recognoscere possint, sive feudi sui auctorem agnoscere, eique beneficium suum acceptum ferre, & eo nomine obsequia & servitia deferre. At aliud est in pubere; nam adversus puberem, i. e. 25 annis minorem, modo pubertatem excesserit, non minus quam adversus majorem currit: currit, inquam, non ipso jure; nam quia læsus & minor est, datur intra quadriennium utile restitutio in integrum. Hanc minorem ætatem nos, nostris moribus, viginti uno anno expletis definimus, numerando de momento in momentum, adeò ut hoc spatio completo restitutio cesset, nisi ex eis quæ ante eam ætatem gesta ab impubere sunt.

15. De majore, quin contra eum currat hæc præscriptio, nulla dubitatio est: sed & is restituetur, ex eis causis, ex quibus majores in jure læsi aut capti restitui solent (c), inter quas ætas non numeratur. At controversi potest, si duo sint fratres heredes, unus minor, alter major, & uterque, præterito spatio, investituræ petitionem neglexerit? In hoc casu minor ætas alterius alteri proderit; nam, ob causæ conjunctionem, major cum minore restituetur (d), nec necesse habebit docere se, vel suâ facilitate, vel adversarii calliditate læsum. Justa etiam excusatio in majoribus est, lis de hereditate vel successione inter plures aut duos dominos mota; nam eâ pendente petitio differenda est: tutius tamen est, ut ab eo, qui postremus in possessione fuerit, renovatio petatur, & fidelitas præstetur; sub protestatione tamen, ne id fraudi sibi fiat, si ab eo dominium evincatur. Sic si capitales inimicitia, absque vassalli culpa, cum domino intercesserint, adeò ut neque vassallus, eo casu, literis salvi conductus domini sui fidere teneatur, neque procuratorem mittere. Excusatur etiam vassallus, si intra hunc annum & diem petitioni destinatum, lis vel controversia contra eum mota sit de feudo & ejus jure. Sic si lis cum extraneo intercedat, per cujus fines & loca iter cogitur facere, nec viribus par huic extraneo esse possit, ut viam sibi aperiat. Nam his casibus tempus hujus præscriptionis non excurrit. Sed, in hoc casu, impeditus an procuratorem mittere teneatur, dubitari potest. Et profectò affirmativam partem plures tenent, nisi fortè idem impedimentum etiam procuratorem teneat, quod ipsum vassallum, aut si idoneum procuratorem habere non possit, aut dominus vassallum vocet, ut in propria persona investituram petat; quod & facere potest ex jure, unde & occasiones belli inter Anglum & Gallum sæpe nata, quòd Anglus per procuratorem investituram peteret: Gallus non nisi præsentem & fidelitatem juranti præstare vellet. Denique multæ aliæ excusationes sunt, quæ vassallum à petitionis pœna eximunt; veluti, si dominus sit proscriptus, aut rebellis, aut excommunicatus, vel hæreticus, vel denique sit infamis: neque enim

G g g g

ex

(a) l. 23. ff. de furtis, & l. 111. de R. J. (b) l. 5. ff. de suspect. tutor. & l. 5. C. in quibus causis in integrum restitutio necessaria non est. (c) Tot. tit. ff. ex quibus causis maj. (d) l. 29. § 1 & 47. § 1. ff. de minoribus.

ex suo merito calamitosus miseratione dignus est. Sed hæc non excusant vassallum, si eas notas incurrat; nam sua infamia domini conditionem deteriorem tacere non potest. Denique omnis metus justus, qui in constantem virum cadere potest, sive fit hostium aut latronum incursus, sive tempestates in mari, aut terrâ fluminum inundationes, bellum, pestis & similia; hæc omnia legitimè vassallo præstant impedimentum, neque solum, si hæc impedimenta à principio intervenerint, excusatur vassallus, sed etiam si in ipso anni cursu: est enim illud tempus, quo ad impedimentum, utile, & totum vassallo cedit; sed cessante impedimento continuum. Sed an vassallus de impedimento, quod intervenit, protestari debeat, plerique controversant: nam sunt qui, nisi ea interposita in scriptis fuerit, vassallum non excusari putant: alii vassallo non necessariam ferunt: utriusque tamen in hoc conveniunt, utilius esse vassallo si protestetur, sive ex facto domini, sive casu fortuito, impedimentum obveniat. Excusat etiam absentia domini (a), sive ea justa sit, sive injusta, ne vassallus ob non petitionem à jure suo cadat. Si tamen dominus commissarium reliquerit, cum potestate renovationes feudorum concedendi, ab eo vassallus petere debet: vassallum autem absentia nulla nisi justa causa excusat. Hæc de vassallo non petente, jam de domino & ejus persona differendum.

16. Dominus autem immediatè superior, i. e. de quo vassallus immediatè feudum tenet, in hac renovatione adeundus: nam is solus renovare feudum potest, qui & illud concessit; ut ejus est leges interpretari, cuius & condere. Itaque à domino immediato renovatio hæc petenda est, nec interest, major sit an minor (b): nam non minus hic, quam ille, renovationem feudi concedere potest, si modò ex renovatione non lædatur: imò in rem domini hæc renovatio præsumitur, quòd certum habeat vassallum, à quo debita officia & servitia possit exigere. Sed in minore hoc observatur, ut si impubes sit, ab ejus tutore præstari debeat: si pubes, à se ipso cum consensu curatoris præstanda est. Si impubes tutorem non habeat, vassallo tempus non currit, donec tutorem acceperit: si tamen infantiam dominus egressus sit, tutius fecerit vassallus, si ab ipso petat; nam à tempore absolutæ infantie, non minus quam tutoris accepti, tempus hoc currere in jure certum est. Quid autem, si dominus, uxore relicta gravida, decesserit? Sane si tutor ventri datus sit; aut postquam editus est infans, tutor ei fuerit legitimus, ab eo tempore annalis hæc præscriptio currit: nec interest dominus hic masculus sit an foemina; nam & à foemina in dominio recto consistente feudi renovatio peti potest. Idem, si foemina sit in conjuncta cum marito investitura, & maritus mortuus sit: nam renovandæ investituræ in persona prioris vassalli potestas ei competit. Idem in domino liberi tenementi (c): nam licet is proprie in feudo non sit, nec dominus superior rectè dici possit; tamen, quia in resignatione feudi hæc lex à partibus dicta est, ut prius jus ei illibatum & intactum relinqueretur & servetur, hic etiam renovandæ investituræ in vassalli persona potestatem habet. Sed cum duobus eam potestatem competere durum sit, cum duo domini simul unius & ejusdem rei esse non possint, quæri potest an hic qui directi domini proprietarius, reservato patri vel prædecessori suo libero tenemento, an & hic renovationem investituræ possit concedere? Senatim interloquentem audivi, & hunc, licet reservata sint jura liberi tenementi auctori suo, tamen renovationem investituræ posse concedere, idque in favorem vassallorum, ne alterius pervicacia ei noceat. Ad quem igitur accedet vassallus, ut hanc renovationem petat? Ad quem velit: neque enim interest, à quo recipiat, si modò receperit; & ab alterutro concessa, ejusdem est roboris & efficacie. Sed quis interpellandus est, an liberi tenementi, an feudi dominus, an verò uterque, ut feudi renovationem vassallus consequatur? Sed feudi dominum interpellandum puto: tutius tamen fecerit, si ab utroque vassallus renovationem hanc petierit.

17. Sed facilis fortasse controversia est, si una sit vel vassalli, vel domini, persona. Sed dubitari potest, si vassallus plures heredes reliquerit, an omnes petere hanc

(a) 1 F. 22. (b) 2 F. 3. pr. (c) Vid. D. 17. § 42.

hanc renovationem debeant, an cessantis culpa aliis nocëat? & si dominus plures heredes reliquerit, à quo investituræ renovatio petenda est, an ab uno, an à pluribus? licet ad usum nostrum parum hæc res conducere videatur, apud quos feudum dominans aut serviens non dividitur, sed unus tam in directo dominio, quam in utili succedit; nisi pluribus heredibus fœminis vassalli relictis, quo casu feudum serviens dividi potest, non dominans. Sed de hoc postea (a). Quod ad primam quæstionem attinet, si vassallus plures heredes reliquerit, sive feudum pro diviso sive indiviso possideant, omnes renovationem à domino tenentur petere (b). Sed utrum simul, an quisque per se? poterit enim dominus eis objicere, nisi simul veniant & consentiant, se feudum suum in partes nolle dividere. Sed sufficit, licet simul non veniant; nam feudum in partes ex jure dividitur: itaque dominus cuicumque heredi petenti, & se ad fidelitatem offerenti, renovationem hanc concedere tenetur (c), licet alii absint, quos incertum est an renovationem hanc petaturi sint; quibus se satisfacturum dominus spondere potest, cum quod de jure ei facere debent fecerint: itaque in eis alterius cessatio alteri non obest, neque moræ excusationem domino præbet.

At, cum hæc plurium petitio multas secum aliquando difficultates habeat, è re vassallorum erit, si unum ex se elegerint, qui potestatem ab aliis ad hoc etiam habeat, ut tanquam curator omnium nomine renovationem investituræ petat, & fidelitatem promittat.

18. Sed si plures heredes sint domini, (ut ad secundam quæstionem respondeam,) ab omnibus simul peti hæc renovatio & potest & debet, ut uno actu totum negotium expediri possit (d), quod tum maxime fiet, cum omnes simul convenerint: alioqui, si simul occasio conveniendi nulla sit, aut domini se subtraxerint, aut callidè diffugerint, ut vassalli petitionem eludant, separatim requiri possunt; & si vassallus omnino non fuerit negligens, tempus interea non curret. Possunt tamen heredes domini unum ex se eligere pro omnibus, à quo hæc renovatio peti possit, & fidelitas recipi. Sed à quo electio hæc facienda sit, an ab heredibus vassalli, an domini, diversæ sunt Jurisconsultorum opiniones. Sanior tamen opinio est, si domini heredes, à vassallo requisiti, ut eligant unum, & constituent pro se omnibus, qui renovationem hanc concedere possit, & moram nectant, electio vassalli heredibus permittitur; alias non. In vassalli heredibus idem observandum.

19. Hæc de domini heredibus; sed quid de singulari successore dicendum, cum eis nullo feudali vinculo videatur astrictus, ut investituram concedat? Sed profecto cum idem sit vinculum inter prædium serviens & dominans, quod inter dominum directum & utilem, non minus & hic requisitus renovationem concedere debet, quam heres, quia in jus domini directi succedit, nec alius ab eo investituram præstare potest. Sed neque dominus, neque ejus successor, sive universalis, sive specialis, vassallo renovationem petenti tenetur parere ex jure, si vassalli feloniam intervenerit; veluti, si vassallus quippiam commiserit in dominum, quod eum ex jure à feudo potest excludere. Quæ autem feloniam vassallum feudo privent, postea dicemus, cum *De modis amissionis feudi* postea agetur. Itaque ex jure Feudali, exceptio feloniam, per eum commissam, vassallum excludit à petitione hujus renovationis, modò feloniam hæc sit notoria, vel si in continenti (ut aiunt) probari possit, & dominus se paratum ad probationem offerat. Quòd si hæc feloniam altiore cognitionem requirat, nec in continenti probari possit, nec dominus se ad probationem offerat, tunc, non obstante hac feloniam objectione, dominus ad renovandum investituræ tenorem cogendus, quia petitio investituræ, sive ea nova sit, sive antiqua, est summaria, nec requirens libellum, nec processum ordinarium; reservatâ tamen sibi facultate, ut possit vassallum postea propter illam feloniam & convenire, & privatione sui feudi mulctare, ob injuriam domino illatam. Sed hæc feloniam exceptio, utcumque notoria, non tamen ad possessionem extenditur, si quam vassallus ex morte defuncti habuit, veluti, ex quacunque causa alienationis, vel titulo donationis,

G g g g 2

vassallus

(a) D. 14. (b) 2 F. 26. § Omnes filii, 2 F. 55. § Præterea Ducatus. (c) 2 F. 77. (d) 2 F. 77 & 102.

vassallus possideat : nam possessio hæc non ei auferenda est ; sinit enim, donec de crimine cognoscatur, ne novum aliquod beneficium, ex domini voluntate, adipiscatur. Jure nostro, sententiâ declaratoriâ semper opus est, nec dominus moram vassallo facere potest, nisi ea præcesserit (a) : sed, ut dixi (b), si nolit dominus in tempore præsentis facere, & legitime requisitus fuerit, vassallo locum certum & tutum, tempusque commodum assignabit, quando ei investituram faciet. Requisitio hæc non nisi scripto probari potest, nisi coram Paribus fiat ; & vassallus, a domino requisitus, investituræ primæ instrumentum exhibere tenetur, ut dominus ex ejus collatione, quid de novo conferat, possit intelligere (c). Poterit tamen, si aliquas posteriores investituras habeat, quæ omnia capita substantialia prioris contineant, eas exhibendo ab ulteriori exhibitione liberari, ut quidam putant : quod tamen parcè admittendum puto ; quid enim, si pacta & conventiones in prima contineantur, quæ domini favorem respiciunt, & posteriorum solarum exhibitione possunt iupprimi ?

20. In hac renovatione feudi petenda, fidelitatis præstatio requiritur, quæ nihil aliud est, nisi quod vulgò dicitur *Hominium*, sive *Homagium*. In quod quoniam incidimus, aliqua dicenda sunt ; nam plerique *Hominium* a *Fidelitate* distinguunt, quod *hominium* majore cum reverentia & veneratione fiat, quam *fidelitas* ; quod qui *hominium* præstat, flexis genibus id facere debeat, manique quasi supplices inter domini manus inferere : denique & in re aliquid differentię putant ; quod qui *homagium* debet, corpus & bona pro domino hypothecare potest, & debet ; non autem qui *fidelitatem* solam. Non sum ignarus nobilis illius controversiæ inter Fridericum Imperatorem, &

Pontificem Romanum, in qua *fidelitatem* præstare superbissimus Pontifex suos Ecclesiasticos domino suo Cæsari permittit, non etiam *hominium*, prout ex eo tempore, Ecclesiasticæ personæ, pro suis feudis, tantum *fidelitatem* in tota Europa jurant, non etiam *hominium*. Sed his omnibus non obstantibus, ex peritissimorum Feudistarum sententiâ, *Hominium* nihil aliud est, nisi ipsius *fidelitatis* præstatio, sive juramentum de *fidelitate*, in quo varii apud plerasque gentes & in diversis personis ritus erant. Alii enim non nisi genibus flexis, & manibus inter domini manus insertis jurabant ; alii non cum tanta veneratione, *Hominium* tamen, i. e. se hominem (d) domino suo devenire jurabant. Pontifices à juramento excusabantur, quod illi non nisi domino suo Papæ jurarent ; &, ut alii dicunt, *hominium* præstare non tenerentur : at ad *fidelitatem* non minus tenebantur, quam qui jurant ; ut & apud nos juramentum hodie remittitur : non minus tamen ad *fidelitatem* vassallus tenetur, quam si juraverit, &, ut breviter & uno verbo comprehendam, *hominium* semel tantum in vita præstatur : neque enim repetere juramentum quis cogitur, etiamsi dominus moriatur, si semel vassallus *fidelitatem* domino & ejus successoribus juraverit, si laicus dominus fuerit. In Ecclesiastica persona plerique putant vassallum ad repetitionem sacramenti posse cogi : *fidelitas* tamen tota vitâ præstanda est, ita ut *hominium* nihil aliud sit, quicquid alii tentiant, quam ipsius *fidelitatis* sacramentum, licet varii ejus, ut dixi, ritus in multis regionibus observarentur. Et hæc de *Hominio*. Jurabit itaque vassallus, in renovatione investituræ, domino suo *fidelitatem* (e), i. e. *hominium* sive *homagium* faciet. Si plures sint vassalli heredes, qui investituram petant, omnes jurare tenentur, aut unum pro cæteris eligere, qui & renovationem petat & juret. Universitas, communitas, vel societas aliqua, ut renovationem investituræ per Syndicum petunt, sic per eundem jurant. Idem in omnibus licitis collegiis, sive communitatibus, ut vulgò loquuntur.

21. Licet domino superiori immediato præstetur juramentum, tamen semper antiquioris domini & mediati persona, & patria, quæ communis omnium est domina, excipiuntur : & licet non exprimantur, aut specialis de eis mentio fiat, non minus tamen subintelliguntur ; adeo ut vassallus domino suo, contra mediatum superiorem, aut patriam, consilio aut auxilio adesse non teneatur : & præcipue domini ligii persona semper excipienda, cujus prima ratio semper habenda ; non tantum quia pater patriæ

(a) 1 F. 21. ibi, Cognita culpa. (b) § 7. (c) Cap. 25. Quon. attach. Stat. 36. Rob. III. (d) 2 F. 99. (e) 2 F. 3. in fine.

patriæ est, sed etiam ex ratione feudali, quòd omnia feuda & beneficia ab eo proficiantur, & de eo teneantur (a). Si duo domini de directo feudi dominio inter se contendant, possidenti præstanda fidelitas, aut saltem sustinenda, sub protestatione donec de causa cognoscatur. Sic, si lis cum domino intercedat; nam dum durat, deferri potest petitio hæc. Alteri autem fidelitatem nemo præstare tenetur, nisi suo domino, imò ne filio quidem domini, eo vivente: quod si faciat, à feudo suo cadet, nisi vi aut metu ab eo coactus fuerit, cui resistere non poterat.

22. De omni autem feudo fidelitas præstanda est, sive sit magnum, sive parvum, sive militare, sive francum (b), sive emphyteuticum, aut ad libellum datum; licet in emphyteutico plerique dissentiant.

23. Effectus hujus renovationis feudalis est, ut utrinque dominus de suo jure, & vassallus de suis servitiis certioreretur; & cum ante apertum domino feudum fuerat per decessum vassalli, jam apertura illa videtur quodammodo claudi, & feudum reviviscere in persona vassalli, & non-introitus in futurum sistitur: nam quoad id tempus, quo vassallus à petitione cessaverit, ejus omnes fructus domino debentur, ut semper, quoties per vassalli mortem feudum domino aperitur.

24. Hæc omnia, quæ partim ex ipso textu, partim ex juris Feudalis interpretibus, decerpta sunt, apprimè nostris moribus & usui nostro forensi conveniunt; nisi quòd renovatio hæc apud nos non sit necessitatis, sed voluntatis tantum. Neque enim apud nos dominus cogitur, ad petitionem vassalli, feudi renovationem concedere: neque vassallus ex necessitate cogitur petere, cum utrumque sit voluntarium, nec in domini recusatione, aut vassalli cessatione, pœna amissionis feudi sequatur; nam mitiores pœnæ nobis semper placuerunt. Hæc igitur feudi renovatio apud nos sic fit (c): vassallus dominum reverenter adit, petit præceptum (quod de *Clare constat* apud nos dicitur, à verbis initialibus) ab eo subscribi & signari, quo domini Ballivo (sæpe hic arbitrio poscentis inseritur, cum parum domini videatur interesse quis sit Ballivus) præcipitur, ut sasinam petenti de suo feudo det secundum tenorem antiquæ investituræ, quam nos *Infeofamentum* dicimus. Hoc facto, dominus, exacto quod sibi ex non-introitu debetur, aut etiam condonato, præcepto sive mandato se subscribit, asserens *sibi clarè & per monumenta manifestè constare, quòd K. sive pater, sive patruus, avus, aut abavus, N. latoris presentium, obiit ultimò vestitus & sactus de tali fundo, ut de feudo, ad fidem & pacem S. D. N. Regis; & quòd N. est legitimus & propinquior heres dicti K. patris, sive avi, aut patrui, aut alterius consanguinei, in dicto fundo, aut prædio; & quòd sit legitimæ ætatis, & quòd de se tanquam domino immediate teneatur: itaque mandat Ballivo, ut, quamprimum ei de dicto feudo statum & sasinam concedat.* Et hæc veteris sive primogeniæ investituræ forma erat, hæc inquam, si placidè inter se pro nova hac investitura prius transegerint. Quòd si non convenerint, tunc dominus concedere hoc præceptum non tenetur: ut neque, si duriores conditiones à domino adferentur, cogitur vassallus eo modo investituram suam renovare: sed ex usu nostro aliud utrique remedium competit; nam dominus, si vassallus cessaverit, fructus feudi interea lucratur, & eorum privatione vassallus punitur, ut postea in Diegesi *De non-introitu* dicetur.

25. Quòd si dominus renovationem negaverit, vassallus Regis *Cancellariam* petit, Breveque ad judicem ordinarium impetrabit, ut cognitio fiat, quis de feudo illo postremo investitus obièrit, & quis sit proximus de illo feudo heres. Hoc Breve, ut nos loquimur, deservito, i. e. declaratoriâ super hoc Breve emanante, rursus vassallus adit *Cancellariam*, & mandatum Regium ad dominum superiorem impetrat, quo ei præcipit omnium dominus superior Rex, ut quamprimum sasinam sui feudi vassallo det. Si trinâ vice monitus dominus recusaverit, Rex superiori ejus domino mandat, ut is defectum sui vassalli, i. e. domini immediate superioris, vassallo impetranti suppleat, sasinamque ei tribuat ejusdem feudi, de se in futurum tenendi, quæ saina, quoad vixerit ille qui quod debuit facere recusavit, valebit. Sed de hac forma postea (d).

H h h h

26. Hæc

(a) 2 F. 7 & 28. in fine, cap. 62. lib. 2. Reg. Majest. (b) 2 F. 3. in fine. (c) Vid. D. 17. § 22. (d) Ditto loco.

26. Hæc à nostris hominibus potiora visa sunt, quàm illa, quæ & strictè in jure Feudali continentur, ut necessariò dominus cogatur investituram vassallo petenti concedere, nisi mallet directum dominium amittere, & vassallus eadem necessitate & sub eadem pœna cogatur intra annum & diem investituram petere: nam in his multæ fraudes possunt occurrere, quæ per illam declarationem & deservitionem Brevis facile evitantur, siquidem dominus, si dubium sit quis debeat succedere, alicui poterit pro suo arbitrio gratificari, in præjudicium veri heredis, & qui ex jure immediatè debet succedere; unde plurimum molestiæ vero heredi orietur in eo retractando, quod dominus, nullâ declaratione præcedente, sed ex sui capitis sensu, & fortè per verbo, fecerat. Ante tamen *Cancellariæ* apud nos institutionem (a), quæ ab Jacobo I. optimæ memoriæ Principe, ab institutis Anglorum ad nos traducta est, nulla alia erat renovatio hujus feudi, quam quæ ex jure Feudali præscribitur, nempe ut vassallus dominum supplex adiret, ab eoque renovationem investituræ impetraret: an sub eadem tamen pœna amissionis feudi, incertus sum; quatenus autem conjecturâ assequi possim, eadem cessantis, aut non petentis, quæ hodie, tum pœna fuerat, nempe ut dominus ob cessationem à Senatu in judicio declaratam, dum viveret, directo dominio privaretur, quod mortuo eo ad heredes tamen ejus rediret; vassallus verò non petens, fructus illius temporis amitteret, qui domino cederent.

Diegesis decima tertia,

De Successionibus.

SUMMARIA.

1. Successio est modus antiqui feudi, non novi, acquirendi, non amittendi, ut quidam volunt.
2. Mortuo vassallo, varia oriuntur jura, viz. alia heredi, alia domino, quedam relicta, & denique alia viro.
3. De successione ab intestato, quæ ex jure naturali fit.
4. De successione ex legibus XII. Tabularum. Successionis jus illibatum servari debet non solum in summis magistratibus, sed apud ordines inferiores, cum nihil magis imperiis aut regnis damnosum, quàm hoc modo justitiam violare. Hinc pro legibus successionum tanquam pro aris & focis contendendum.
5. Heredis definitio. Heres apud nos quis? & quis pro herede habeatur?
6. Heredes etiam sunt particulares, vel generales.
7. Quilibet heredem habere potest: & quis tantum in mobilibus? Baronis nomine quid intelligatur hæc?
8. Successio est quadruplex. Præter eam quæ conjugēs sibi invicem succedunt, est & alia universalium successorum apud nos, jure Romano honorum possessores dicti.
9. Methodus ab auctore in hac materia successionis proposita.
10. Prima regula successionis directæ est, ut, mortuo patre, ejus filii & filiæ in capita succedant.
11. Successio ex jure Divino: ubi est editum successorium perpetui usus.
12. Quæ fuit successio ex legibus XII. Tabularum, & in quo differat à jure Divino?
13. Diversa filiorum genera diversa in successione produciunt jura. Inter suos & emancipatos nulla differentia ex jure Divino, sed in jure Romano maxima, ex legibus XII. Tabularum, mediâ jurisprudentiâ, & constitutionibus Imperialibus, est differentia. Patria potestas exolevit; sic & exhereditatio.
14. Cum sui invitati heredes essent, abstinenti potestas eis à Prætoribus indulta est. Idem ab Imperatoribus concessum, sed factò inventario. Secus apud nos, ubi Auctor consilium suggerit, quatenus jus Civile juri Divino congruit.

15. De

(a) Vid. D. 2. § 18.

15. De posthumis, & qui sint?
16. Legitimati ex sequenti matrimonio legitimis & naturalibus simul, jure Divino, Civili & Pontificio, parificantur. Legitimationem per oblationem curiæ non agnoscimus.
17. De adoptivis, qui jure Divino, XII. Tab. & jure Civili eodem modo in bona patris adoptivi, atque naturalis, succedunt. Adoptio est juris Divini. LL. XII. Tab. & mediâ jurisprudentiâ succedebant ut legitimi & naturales simul: sed constitutionibus Imperialibus nonnihil est immutatum. Sed adoptionis hujus nulla ratio jure Feudali, aut apud nos; sed tantum legitimorum & naturalium.
18. De monstroso partu.
19. In primo gradu successionis filiorum, nulla differentia inter filios diversorum matrimoniorum.
20. Secunda regula successionis descendentium est, filiis deficientibus nepotum successio; iis deficientibus, pronepotum.
21. Fus repræsentationis quid? In stirpes succedere quid?
22. In capita succedere quid?
23. Tertia regula successionis est quæ fit matri. Jure Canonico rara heredum aut successorum mentio, nullæ ab intestato successionis regulæ.
24. Fus Feudale, proprium hujus regni jus: ideoque successio feudi est secundum jus Civile, nisi quatenus in jure Feudali aliter dispositum legimus.
25. Quid sit successio in feudis? & cur dicatur actus legitimus? Quidam nomen heredis non merentur.
26. Prima regula successionis ex jure Feudali est, mortuo vassallo, filiis in capita, i. e. quot filii, tot partes.
27. An legitimati per subsequens matrimonium admittantur jure Feudali? Apud Anglos non admittuntur, licet communi interpretum juris Feudalis sententiâ sint admittendi; nec cujusvis Principis statuto contrarium fieri possit. Legitimati per oblationem curiæ, aut per Principem spuriorum nomine habentur. Apud nos, legitimati per subsequens matrimonium in eodem sunt gradu cum legitimis; exemplo Familiæ de Sempil. Filii succedentes in feudo agnoscunt hereditatem paternam, sed agnati, non nisi feudum sit novum, vel omninò masculinum. Sunt tamen quædam exceptiones ab hac regula.
28. Filii ad Morganaticam nati non succedunt. Qui tales sint? Ea prima est in successione exceptio.
29. Secunda est in feudis dignitatum, in quibus nulla successio, nec jure Feudali, nec apud Anglos. Secus in Comite, cujus primogenitus est, ut apud nos, Comes.
30. Tertia exceptio est in adoptivis, qui jure Feudali non succedunt, & apud nos pro extraneis habentur.
31. Secunda regula successionis ex jure Feudali, est quòd matri succedant filii in capita, eodem modo, ac patri, ex quocunque sint matrimonio. De jure primogenituræ, quæ non solum apud nos, sed apud plerasque gentes nobilissimas obtinet. Unde hoc jus originem duxerit.
32. An jus primogenituræ in republicâ expediat, tam in dignitatibus, quàm in feudis privatorum? Hæc primogenitura in maribus tantum obtinet, non in fœminis, nisi aliter caveatur.
33. Divisio feudorum in Wallia erat eorum reipublicæ exitialis.
34. Ubi primogenitura obtineat? Quid si gemelli nascantur?
35. Si primogenitus sit inhabilis, an jus primogenituræ amittat?
36. In administratione Regalis feudi, diversæ sunt opiniones. De primogenitura ulterius remissivè.
37. Tertia regula successionis feudalis est, deficientibus filiis, nepotes, pronepotes, &c. in stirpes succedunt, servato jure repræsentationis.
38. Consuetudo successionis apud nos, primogenituræ, atque repræsentationis jurâ favet, unde cruentissima bella.
39. Forisfamiliatio in hereditatibus apud nos est ignota, nec patria potestas locum habet. Sed jus primogenituræ inviolabiliter observatur. Fus nostrum quod sub nomine Regiæ Majestatis transit, repræhenditur.
40. Apellatione liberorum, natus, natorum, & filiorum quid intelligatur?
41. De successione ascendentium ex jure Civili, sciz. LL. XII. Tab. & mediâ jurisprudentiâ, quæ Tristis vocatur. Sed parentes hic eodem modo, ac filii, sunt distinguendi.
42. Prima regula successionis ascendentium, est patris naturalis tantum.
43. Secunda regula ascendentium est quòd pater naturalis & legitimus concurrat cum

fratribus & sororibus germanis in hereditate liberorum suorum in capita, si nullos descendentes reliquerint. Nec pater matri, nec mater patri præfertur, nisi in iis bonis, quæ ab iis respectivè processerunt.

44. Tertia regula successionis ascendentium est, quod legitimi parentes eodem modo succedant ac legitimi.

45. Quarta regula successionis ascendentium est in adoptivo; si descendente adoptaverit, succedit, secus si extraneum.

46. Jure Feudali, est regula generalis, quod ascendentes nunquam descendentibus, etiam sine liberis decedentibus, succedant.

Apud Anglos est quid singulare etiam jure Feudali ut pater succedat filio mediata, sed non immediate. Duo tamen casus excipiuntur in jure Feudali, in quibus pater filio succedere potest, exclusis collateralibus. Jure nostro frater excludit patrem, cum apud nos, nisi in feminis, non est nisi unus successor.

47. An apud nos locum habeat hoc jus, ut perpetuo prohibeantur ascendentes descendibus succedere? Duo exempla afferuntur quibus hoc jus asseritur, quibus coincidit auctoris opinio, quod jure nostro pater filio succedere non possit, nisi cum nullis descendentes ex patre supersint.

I. TERTIUS modus feudi acquirendi est successio, quam licet inter modos amittendi feudi plerique nominent (a), tamen à nobis acquirendi modus potius videtur; cum aperto per decessum prioris vassalli feudo, ejus heres immediate illud à domino de novo acquirat. Illud tamen hic repetendum, quod in renovatione diximus (b), successionem esse modum feudi antiqui, seu paterni acquirendi, non novi.

2. Mortuo itaque vassallo, ex feudo jacente diversiformi jura pullulant: aliqua enim ad heredem pertinent, veluti feudi successio, & alimenta ex eo; alia ad dominum, nempe non introitus, custodia tam ipsius feudi, quam corporis ipsius heredis, relevium, maritatio heredis; quædam ad relictam sive viduam, nempe tertia, & conjuncta, si quæ est, investitura, sive usufructus; quædam viro, si ejus conjunx, cum heres esset, decederet, nempe curialitas. De his singulis dicendum.

3. Quod ad successionem attinet, de ea hic loquimur, quæ ab intestato est: hæc & jure Divino, & naturali & gentium, & Civili cujusque regionis jure, denique & nostro jure Feudali, non solum stabilita & confirmata, sed nobiscum quasi à natura ingenua est. Nam, præterquam quod ex sacra pagina constat, *filius est, ergo heres* (c): & præter tot formas successionum à Mose & iudicibus Pop. Israelitici institutas (d), ne inter quidem animalia muta cura proles cessat; videmus enim sæpe fera animalia, etiam volucres, ut prolem sive pullos discrimine eximant, se in manifestam non solum periculum, sed etiam mortem conjecisse, dum sobolem superesse sibi, quam se illi mallent. Hominum non tantum ea cura est, ut liberi educantur, sed etiam, ut post sua fata, eis quam maxime consulatur. Hinc illæ in vita curæ, anxietates, labores, fatigationes, discrimina etiam vitæ, non ut sibi solis, sed posteris etiam provideant: arbores etiam ferunt, quarum fructibus nunquam vescuntur; ædificant etiam, quibus brevis habitandi usus relictus est; opes cogunt, quibus nunquam usuri sunt; supellectilem parant, cujus viliori parte ipsi, dum vivunt, fruuntur, melior pars ad heredes perventura: neque enim, ut nobis tantum consulamus, tam miserè cogendis opibus immorimur & tabescimus, sed ut posteris benè sit, quibus prospectum anxie cupimus. Hæc itaque successio ex æquitate naturali, & charitate sanguinis descendit (e) & per omne jus, quod inter homines colitur, tam altas radices agit, ut difficulter quassari, difficilius evelli possit: citius enim naturam ipsam ex animis hominum expellemus, quam jus & curam successionis; nam jus hoc successionis, tanquam omnis juris fundamentum & causa, supra alia omnia colendum & observandum est, quippe cujus gratiâ omnia alia jura penè instituta sunt; neque ulla gens in toto terrarum orbe est, quæ successionis præcipuam non habeat curam, apud quam leges de successione & multæ & sacrosanctæ non sint.

4. Pri-

(a) Lib. 3. D. 1. § 3. (b) D. 12. § 1. (c) Galat. iv. 7. (d) Per exempla Abrahami Genes. xxiv. 35 & 36. & xxvii. Numeror. de filiis Zelophehad. (e) l. 15. ff. de inoff. testam. l. 7. pr. ff. de bonis damnatorum.

4. Primum enim leges XII. Tabularum, quæ juris antiquissimi nomen hodie meruerunt (cum neque Solonis, neque Draconis aut Lycurgi leges existent,) de successione tam testamentaria quam ex intestato disertè caverunt, nempe in testamento, ut hereditates, testamento jure factæ, ratæ essent, ut, *uti quisque legasset rei suæ, jus esset (a)*; ab intestato verò; ut hereditates primò suorum heredum, velint nolint, essent (*b*). Si sui non sint; agnatus proximus familiam habeto (*c*), ne tota cognatio simul in bona irrumpat. Ex quibus, quæ Romanorum in successione fuit politia; quæ Græcorum, ex quibus Romana jura defluerunt, satis apparet. Nam ne hodie, cum multitudine & legum & librorum obruamur, vix quicquam ad has addi potest, nisi quòd jure Prætorio (quod corrigendi juris antiqui causâ introductum est) hereditatem subire nemo invitus teneatur (*d*); neque testamento liberos, seu in potestate, five emancipatos, cuius negligere aut præterire permittitur (*e*). Utcunque est, satis constat, nullam aliam conservandæ reip. rationem esse, nisi jus successionis illibatum servetur, non minus in summis magistratibus & imperiis, quam apud ordines inferiores. Neque est quod quis mihi objiciat, imperium ipsum, & nonnulla regna, qualia sunt Polonorum & Danorum hodie, electione continuari, & non successione. Quis tamen hujus electionis fructus fuerit, omnium gentium historiæ testantur; quot nefandæ cædes, quot cruenta bella, quam impiæ conjurationes inter electos Imperatores, dum quisque ad se trahere imperium niteretur, quot prodiones, laniens inde extiterint, qualiter publicum patrimonium exhaustum, opes diminutæ. Et quod adhuc restaret, periisset, nisi in electione Imperatorum ratio sæpius successionis habita fuisset, ut hodie in familia Austriacâ videmus; in qua dignitas Imperialis, licet ex electione fieri caveatur, decem aut undecim Cæsarum perpetuâ ferie successionis continuata est. Una sit testis vicina Anglia, quanta sit hujus successionis vis, quæ, cum injustè Regium sanguinem Eboracensem regno spoliasset, substituto Henrico IV. Duce Lancastriæ, in infinita bella & calamitates incidit; undecim præliis vix finita est controversia, præter cruentissimam illam dimicationem, quæ inter Henricum IV. & Percium Northumbrum contracta est, donec Eboracensi familiæ regnum restitutum, postquam supra 120. Anglorum millia in præliis trucidata, 38. Principes Regii sanguinis aut præliis aut suppliciis exhausti: cum interim his seditionibus impediti in publicum nihil confulerent, totâ Galliâ, quam non solum jure successionis, sed armis felicissimis obtinuerant, amisâ. Nec in Edwardo IV. finis fuit, sed etiam seditio inter Henricum VII. & Richardum III. recrudit, donec extinctâ penè utrâque regiâ familiâ Henricus VII. unicus tum familiæ Lancastriæ heres, Eboracensis familiæ & etiam totius regni heredem in conjugem accepisset, regnumque in qua debuit familia stabilitum. Hoc ergo præmoneo vicinos nostros, & longâ jam pace conjunctos, penè concives, juxta Virgilianum illud;

Discite justitiam moniti, & non temerè Divos.

Cum pulsâ optimi Regis Edwardi, qui in Divorum numerum relatus est, progenie, cui jure regnum debebatur, Gulielmum Ducem Normanniæ, Conquæstorem dictum; in regnum admisissent, quot cladibus & miseriis ab eo & ejus filio Rufo afflicti sunt? quot Angli patrimoniis spoliati, ut Normanni ditarentur? leges Normanniæ, abolitis veteribus Saxonum institutis, vi inductæ: neque erat tum ex Anglis, qui aut suum ferè patrimonium sibi afferere, aut liberi ferè hominis vocem efferre auderet. Itaque cavendum illis supra omnia, ne in idem incommodum recidant, sed sacrosanctas illas, & quasi omnium gentium communi consensu confirmatas de successione leges in futurum, suo malo sapientes, ament, venerentur, & custodiant; proque eis, tanquam pro aris & fôcis contendant. Jam ad ipsam successionem veniamus; in qua videndum primò, quid heres? quis heredem habere possit? quid

- I i i i

fit

(a) Pr. Instit. de lege Falcidia. (b) § 1. Instit. de heredit. quæ ab intest. defer. (c) Pr. Instit. de legit. adnat. success. de qua D. 15. § 1. (d) § 2 & 5. de hered. qualit. & differ. l. 57. ff. de acquir. vel omit. heredit. (e) Pr. Instit. de exhibed. liberorum

fit successio? quot ejus genera, quibusque legibus successionis, omnes utantur?

5. *Heres* autem is in jure dicitur, qui in universum jus defuncti succedit (*a*), i. e. in omne id, quod defunctus tempore mortis habebat: sed hoc nomen homonymum est, & diversimode, tam in jure, quam in usu forensi, usurpatur. Apud nos, heres is solus est, qui in feudum rerum immobilium aut rei alicujus immobilis succedit. Rerum etiam moventium est quidam heres, veluti, qui ex mobilibus optimum quodque capit, & qui apud nos *Executoris* nomine contentus est: neque heredis eum nomine, nisi (ut Dialectici loquuntur) secundum quid, dignamur, ita tamen ut pro herede habeatur, quoties eo nomine convenitur: nam si agat aut conveniat, titulo perfecto opus erit, ut mox dicemus. Sic in assedationibus & condictionibus est quædam hereditas, quæ etiam sine deservitione transit; sed pro deservitione est, si immediatè successurus titulo assedationis, prædecessori suo factæ, se vestiat.

6. Sunt & particulares heredes, qui non in totum jus, sed in partem succedunt; veluti si hereditas ad masculos & non ad foeminas pervenerit. Nam si masculi heredes singulares sive particulares tantum sunt, si modo propinquior heres sit, nempe foemina, aut si quis heres ex secundo, aut tertio matrimonio sit, quem nos *heredem ex provisione* dicimus, qui non in universum jus succedit, sed in id tantum, in quod convenerat, ut is succederet; cum heres generalis non ex conventionem sed ex legitima juris dispositione succedat.

7. Quilibet autem heredem habere potest. Nam licet vulgatum illud circumferatur, neminem heredem habere, præter Baronem, Prælatum, aut Civem sive Burgensem (*b*); hoc tantum intelligendum de herede bonorum mobilium: licet enim res omnes moventes ad Executorem pertinere diximus, tamen si quis Prælatus, Baro, (*Baronis* nomine intelligitur quicumque in rei immobilis sive annui redditus feudo succedit) aut si civis alicujus regii burgi decedat, non omnia moventia bona ad Executorem deveniunt, sed aliqua ad eum qui immediatè successurus est, pertinebunt, ut antea dixi, ita ut in unaquaque specie bonorum, quod optimum est ei debeatur. De hoc herede postea in Diegesi, quæ, *Communia successio* inscribitur.

8. Successio autem quadruplex est: aut enim est *linealis*, quâ qui in directa sunt linea, descendentes sive ascendentes, sibi invicem succedunt: aut *collateralis*, quâ qui sunt à latere directæ lineæ ad successionem vocantur: tertia est *talliata*, quam nos aliquando *conventionalem* (*c*), aliquando *provisionalem* dicimus: quarta, qua, reliquis deficientibus, *dominus vassalli*, tanquam ultimus heres, in feudum succedit (*d*), sive potius, ad quem jus feudi redit: nam, quod ad illam successionem attinet, quâ conjuges sibi invicem succedunt, jure Feudali non agnoscimus (*e*). Est & aliud genus heredum, qui in jure Romanorum sive media jurisprudentia *bonorum possessores* dicuntur, apud nos *universales successores*, qui heredum loco sunt quoad creditores, de quibus suis mox erit dicendi locus (*f*).

9. Sed ut ad successiones redeamus, quas nos *hereditates* dicimus, in juniorum gratiam, & ut eorum studia promoveamus, qui, differentias cujusque juris ab alio cupiunt dignoscere, hunc ordinem sequemur, ut primò, qui jure Divino, aut lege Mosaicâ (quæ omnibus aliis legibus prior tempore est) ad successionem vocentur, proponamus; tum, quid leges XII. Tabularum in successione præscribant, quæ juris antiquissimi nomen apud Romanos merentur; tertio, quid media jurisprudentia observaverit; quarto quid Imperiales constitutiones voluerint: denique quid jus Feudale in hac quæstione præcipiat, & quid ex nostro jure & nostris moribus & Anglorum, qui penè in omnibus nobiscum conveniunt, in usu sit: ita ut primum, de directa lineali successione; deinde, de collateralis tam hereditatis quam conquestus; tum de talliata sive feudo masculino; postremò de ea hereditate, quam dominus & ultimus heres accipit, aliqua proponamus.

10. Pri-

(a) l. 59. ff. de R. J. l. 34. ff. de judiciis, l. 37. ff. de acquir. heredit. (b) Per cap. 125. legum burgorum, & cap. 54. Parl. 7. Jac. III. (c) Vid. D. 16. § 19. (d) Cap. 55. lib. 2. Reg. Majest. (e) 2 F. 8. § ult. (f) D. 17. § 4.

10. Prima itaque hæc fit regula generalis in recta linea, mortuo patri ejus filii in viriles partes succedunt & in capita. Quod de filiis dixi, de filiabus etiam intelligendum, sed diversimodè, ut mox apparebit. Hæc regula, ut naturalem præ se fert æquitatem, sic nullum jus est, sive sit Divinum sive humanum, cum quo regula hæc non convenit. Naturalis enim æquitas liberos ad successiones parentum vocat, licet aliquas restrictiones sive limitationes in jure Feudali & nostris moribus patiatur, de quibus postea (a).

11. Et primò, quod ad jus Divinum attinet, manifestè hæc regula apud Mosen proponitur his verbis: *Quumque filia Zelophehad conquesta apud Mosen, Sacerdotes & Principes tribuum essent, quod cum pater earum nihil admisisset, cur sua portione inter familias Manassis privaretur, & is sine mascula prole decessisset, ut in ejus possessionem sive portionem filiae admitterentur; ardua quæstio visa Mosi, itaque de ea cum Dominum consulisset, ita respondit Dominus: Rem æquam petunt filiae Zelophehad, itaque possessionem, quæ patri vivo contigisset, eo sine mascula prole mortuo, ad filias ejus transfer: sitque lex inter Israëlitas hæc perpetua, Si quis sine mascula prole decedat, ejus hereditas ad filias descendat: si neque filias habeat, ad fratrem successio pertinebit: si neque fratres habeat, ad defuncti patruos hereditas redibit; quibus deficientibus, ad proximos ex linea sive familia paterna devolvetur: eritque hæc lex perpetua, quoties de successione alicujus disceptatio oriatur.* Hæc ad verbum, in quo hoc notandum, ordinem successionis à Deo institutum, æquumque pronunciari, ut masculi in primo gradu foeminis præferantur, sic ut deficiente lineâ rectâ masculinâ, & non aliâs, foeminæ succederent, primoque gradui collateralium præponantur; collaterales verò, ut quisque gradu propior, sic ad successionem vocetur. Itaque ex jure Divino, in omnibus successionebus descendentes collateralibus præferuntur; ita tamen, ut quisque propior gradu defuncto posteriores antecedit: sic filius nepotem, nepos pronepotem præcedit in successione. Sic de reliquis descendentes in infinitum, neque enim collateralis ullus locus à jure Divino est, quamdiu aliquis descendentium ex recta linea superest.

12. Leges autem XII. Tabularum in hæc verba de successione statuunt: *Intestatorum hereditates primò suorum heredum velint nolint sunt (b): his deficientibus, agnatus proximus familiam habeto (c).* Et sic leges XII. Tabularum cum lege Divina, in descendente successione, conveniunt, nisi quòd jus Divinum filias non admittat, nisi defint masculi; at leges XII. Tabularum parem utroque habent rationem, & filios cum filiabus indiscriminatim admittunt.

13. Sed non est eadem ratio omnium filiorum: alii enim sui sunt, i. e. in potestate & familia defuncti, cum moreretur; alii emancipati, & manu sive potestate patris liberati: rursus alii filii sunt naturales & legitimi; alii naturales & legitimi; alii naturales tantum; alii legitimi tantum; alii vivo patre nati; alii posthumi: & ex diversitate horum filiorum, diversa jura in successione oriuntur. Quod ad suos & emancipatos attinebat, nullum ex jure Divino inter eos in successione est discrimen, parique modo ad successionem in capita admittebantur, servatâ primogeniti prærogativâ, de qua postea dicemus (d). An autem emancipati, sive qui potestate parentum liberati erant, ex jure veteri Romanorum æqualiter cum suis succederent, magna erat inter leges XII. Tabularum, mediam jurisprudentiam, & Imperiales constitutiones differentia. Nam emancipati, & sui juris effecti, suæ etiam fortunæ permittebantur à parentibus, nec in quicquam succedebant; tantum enim patriâ potestate liberabantur, & tunc, ex beneficio parentum, quatenus eis visum erat, consequebantur. Hoc ex jure XII. Tabularum, quod antiquum dicebatur (e). At in media jurisprudentia, cum durum videretur, emancipatos sine ullo vel suo vel naturæ crimine à successione paterna excludi, visum est Prætoribus, ut hi cum eis qui in potestate erant conjungerentur: non ut heredes essent, (illud enim nequiverunt Prætores facere, cum hereditas tantum lege deferatur,) sed ut bonorum posses-

(a) § 13. (b) § 1. Inst. de heredit. quæ ab intest. defer. (c) Pr. Inst. de legitim. agnat. success. (d) § 31. (e) § 9. Inst. de heredit. quæ ab intest. defer.

fores; & Prætores, quod ex jure deerat, supplebant (a) : nam emancipatis, si non hereditatem, bonorum tamen possessionem tribuebant; nec minor ratio erat in nepotibus emancipatorum, quam ipsis emancipatis. Ex constitutionibus Imperialibus, quæ in locum legum XII. Tabularum successerunt, rejectâ Prætoriâ bonorum possessione, sublataque differentiâ inter suos & emancipatos, omnes liberi, sive in potestate, sive extra potestatem, pariter ad successionem admittebantur (b). Et sanè hodie jus patriæ potestatis in toto penè orbe Christiano antiquatum est : nam si verecundiâ aut pietate liberi in officio non contineantur, minusve fuerint obsequentes, licet vitæ & necis potestas exoleverit, bonorum tamen disponendorum remanet potestas; possuntque parentes, ex liberorum merito, eâ in quæ liberi, si in officio mansissent, successuri erant, in alios transferre, aliis, aut suis, aut extraneis disponere, neque filiis in alimenta, neque filiabus in dõtem aliquid præstare, liberâ interim filiis aut filiabus rerum suarum administratione permisâ. Neque hodie exheredationem novimus (c), nisi quam pater vivens, dum sua bona aliis promerentibus disponit & alienat, facit; nam optimè meritorum filii in se, conscius cum sit, & judex esse potest.

14. Quod autem leges XII. Tabularum suos voluerunt esse heredes, sive velint, sive nolint, id periniquum visum est mediæ jurisprudentiæ : itaque Prætores eis abstinendi potestatem præbuerunt, si damnosa videbatur hereditas (d); quod Imperatoribus adeo æquum visum est, ut, postquam semel hereditatem agnoverint, & magnum æs alienum emerferit, quod non sperabatur; restitutis omnibus in integrum, abstinendi adhuc potestatem præbuerint : nam iniquum putabant, hanc ignorantiam, in quam se heres non conjecisset, ei damnosam fore : inventarium tamen cogebatur facere, quo facto, & judici exhibito, abstinendi potestas dabatur (e). Nostri, si quis semel adierit hereditatem, resiliendi potestatem tollunt; & postquam adierit, sustinere omnia onera hereditaria etiam invitus cogitur (f), ut Senatus sæpe censuit : non tamen restitutionem unquam petitam & denegatam vidi. Et sanè si quis, cum semel adierit, liberari oneribus cupiat, quæ præter opinionem emerferunt, actione restitutoriâ in tali negotio opus est; & meo judicio rectè fecerint, qui tali heredi succurrendum putant. In reliquis, quoad legitimos & naturales, jus Civile Romanorum, tam antiquum, quam media jurisprudentia, & Imperiales constitutiones, cum jure Divino conveniunt, quatenus ad successionem attinet; servatâ primogeniti semper prærogativâ. De aliis autem generibus filiorum hoc servatur; nam ex jure Divino filii naturales & legitimi soli succedunt. Naturales & legitimos voco eos, qui ex justis nuptiis sive justo matrimonio stante nati sunt : neque inspicitur tempus conceptionis in his legitimis, sed tantummodo nativitatis; hinc illud Pauli, *Si filius, ergo heres (g)*.

15. Posthumi autem sunt, qui post humatum patrem nati sunt; & eadem est de eis ratio (h), quæ de jam natis, licet apud veteres aliqua esset de hac re dubitatio, quasi cognatione patrem (qui prius quam nascerentur decesserat) non attingerent, neque in ejus unquam fuisse potestate dici poterant, & proinde nec sui. Rectè tamen Paulus (i), *Qui in utero est, perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quæritur : quanquam alii, antequam nascatur, nequamquam proficit*. Nam cur ex patris insperato obitu posthumi calamitas augetur? aut in quo peccasse censeri poterat, qui nondum natus patrem amisit?

16. Liberi autem naturales & legitimi, propter juris auctoritatem, eodem modo succedunt quo naturales & legitimi, *Legitimos* vocamus, qui in concubinato nati, justis nuptiis inter utrumque parentem postea sequentibus; & jure hi legitimi censentur (k) : quod ex jure Divino originem traxisse videtur, cum expressè Dominus jussit, *Si quis vitium virgini Israëlitiæ intulerit, ut eam in uxorem ducat (l)* : quod

(a) Dist. § 9. Inst. (b) Nov. 118. cap. 1. (c) 1 F. 8. pr. cap. 19. lib. 2. Reg. Majest. D. 18. § 32. (d) § 2 & 5. Inst. de hered. qualit. & differ. l. 57. ff. de acquir. vel omitt. hered. Vid. D. 17. § 18. (e) l. 22. C. de jure deliberandi. (f) Nuperrimo tamen statuto, sciz. 25. Sess. 5. Parl. unic. Gul. & Mariæ, heredibus conceditur beneficium inventarii. (g) Galat. iv. 7. (h) De quibus & eorum circa nativitatem cura, ne falsus supponatur partus, vid. cap. 27. Stat. 2. Rob. I. (i) l. 7. ff. de statu hominum. (k) § 2. Inst. de heredit. quæ ab intest. defer. (l) Deuter. xxii, 28 & 29.

quod frustra præcepisset, si ex illo congressu liberi nati non succederent, aut essent illegitimi. Pontificii certè, qui se juris Divini interpretes esse volunt, legitimatos cum legitimis conjungunt, & eodem modo ad successionem vocant: tanta enim vis est matrimonii subsequenter, ut de priori delicto inquiri non sinat, & illud omnino tollat, & purget (a). Quod ad jus Civile attinet, legitimated præsumuntur legitimi, licet inter eos quædam sit differentia; quæ quoniam ad usum nostrum non pertinet, summam tantum & breviter percurranda est. Nam, quod ad legitimatorem per oblationem curiæ spectat, eam non agnoscimus, sola ea recipitur apud nos, quæ ex subsequente matrimonio nascitur (b). Neque enim, si quis ex concubinato ejus, quam in uxorem habere tum poterat, natus sit, si cum matre ejus sequatur postea matrimonium, minus legitimus censebitur, quam is qui post contractum matrimonium natus est, ob præsumptionem juris. Nam jus præsumit, hunc ex sequenti matrimonio legitimatum esse legitimum, & contra hanc præsumptionem probatio non admittitur, ut postea, in Diegesi, *Quæ impediunt successionem*, fufius dicemus.

17. Filii autem legitimi tantum, quales sunt omnes adoptivi, & non naturales, jure Divino, XII. Tabularum & jure Civili, eodem modo succedunt in bona patris adoptivi, atque naturales. Hæc autem adoptio videtur ex jure Divino originem primum traxisse. Nam Jacobus filios Josephi adoptavit, & filia Pharaonis Mosen: etenim cum patria potestas ex legibus XII. Tabularum stabilita sit, & adoptivi in numero suorum reputentur, sui que dicantur, ut sui etiam succedebant æqualiter cum naturalibus (c). Nam sacrosancta illa antiquitas continuandæ familiæ curam susceperat: si quis filios male affectos aut animo aut corpore genuisset, in quibus timebat familiæ & nominis abolendam memoriam, & dignitatis ruinam, alium majoris animi & melioris indolis ex aliena profapia adoptabat, qui domus ruinam aliquando posset, sustinere. Sic Africani majoris filius, cum infirmâ esset valetudine, Pauli Æmilii filium in adoptionem asceverat: sic Julius Cæsar, Octavium; Octavius, Tiberium; Tiberius, Germanicum patrem Caligulæ; Claudius, Neronem: & plerique alii ita in alienam profapiam transibant, ut nomen suæ familiæ deponerent; e jusque, in quam adoptabantur, nomen assumebant, nisi quod aliquam generis verè notam secum etiam ducerent. Sic Pauli filius, à Pub. Scipione adoptatus, Æmiliani; Octavius Julii Cæsaris nomini etiam Octavianus adjunxit: & sic in reliquis. Itaque merito horum cura quam maxima debuit esse patribus qui adoptabant, ne adoptio illis fraudi esset. Ex legibus sanè XII. Tabularum & media jurisprudentia, adoptivi æquè atque eodem modo cum naturalibus succedunt: in constitutionibus autem Imperialibus, sive jure novo, aliquid immutatum cernere licet. Adoptivi, qui tantum legitimi dicuntur, ex constitutionibus Imperialibus, avo materno vel proavo in adoptionem dati, non aliter succedunt iis à quibus adoptantur, tam ab intestato quam testamento, quam naturales & legitimi: nam hic duo vincula concurrunt; unum naturale, quod avo aut proavo suo in adoptionem dati sunt; alterum civile, nempe adoptio, itaque ad successionem avi aut proavi admittuntur. Quod si in adoptionem dati fuerint extraneo, tunc ex jure Civili succedunt ab intestato patri adoptanti æqualiter cum naturalibus & legitimis (d). Quod si pater adoptivus nullos filios naturales habeat, succedunt patri adoptivo in omnibus bonis. Hoc tamen discriminis est inter legitimum naturalem & adoptivum, quod legitimus naturalis querelam inofficiosi testamenti habeat; adoptivus autem non admittitur ad querelam (e). Nam patri adoptivo libera permittitur testandi, ut volet, facultas; tantum ab intestato (ut dixi) adoptivi cum legitimis & naturalibus concurrunt. Sed tam anxiam in filiis his legitimis tantum & adoptivis disputationem, ad eam rem quam paramus, non est opus. Nam in jure Feudali, unde & nostrum descendit, & cum quo consentit, nulla adoptionis (f), sed tantum legitimorum liberorum & naturalium ratio in successione habetur.

K k k k

18. Quæri

(a) C. Tanta 6. Extr. Qui filii sunt legitimi. (b) Sed olim apud nos secus erat, si liberi in test. majest. jus nostrum continere censendus sit. (c) § 2. Inst. de heredit. quæ ab intest. defer. (d) § 2. Inst. de adopt. l. 10. C. § 1, 2 & 3. de adopt. § 4 & 5. Inst. de exhered. lib. (e) d. l. 10. C. de adopt. (f) 2. R. 26. § 4. vers. Adoptivus.

18. Quæri autem potest de monstroso partu, isne in hereditatem succedet, an non? Movet difficultatem, cum nulla ei possit culpa imputari, cur privatione paternæ hereditatis sit puniendus: naturæ enim vitium nemini debet imputari, cum naturam in potestate non habeamus. Sed propius vero est, eos non succedere; servandaque est illa Pauli jurisconsulti distinctio (a), *Non sunt (inquit ille) liberi, qui contra formam humani generis, converso more procreantur: veluti, si mulier monstrosum quid aut prodigiosum sit enixa. Partus autem qui membrorum humanorum officia tantum ampliavit, aliquatenus videtur effectus: & ideo inter liberos connumerabitur.* Puto & priori alimenta deberi, licet in successione non admittatur. Quod ad naturales tantum attinet, de his suus erit locus, cum ad spurios sive bastardos veniemus (b).

19. Notandum autem est, in hoc primo gradu successione filiorum, nihil interesse, utrum filii hi ex uno matrimonio, an verò ex diversis nati fuerint (c); pariter enim & in capita jure Civili ad successionem admittuntur, nisi fortè aliter in dotalibus instrumentis fuerit provisum de successione in stirpes. Et quoniam filios, ex regula ipsa, in capita patri, ex jure Civili, succedere diximus (d), superest ut de hac duplici successione diceremus, nisi quod commodius in explicationem sequentis regulæ possit differri.

20. Secunda regula successione descendente itaque hæc est: Deficientibus filiis, nepotes ex eis succedunt; & eis deficientibus, pronepotes; & ita deinceps in abnepotibus & trinepotibus in ordine descendente in infinitum: sed non in capita, sed in stirpes, servato semper jure repræsentationis (e). Pro cujus regulæ faciliori intellectu considerandum est, quid sit repræsentatio, sive repræsentationis jus, quid sit succedere in capita, quid in stirpes; nam hic in stirpes successio successioni in capita opponitur.

21. *Jus repræsentationis* est, quoties posterior non ex sua, sed ex prioris persona, quam repræsentat, jus successionis petit: veluti, præmortuo filio, cum nepos aut neptis ad successionem vocantur; non enim ratione sui, sed patris eorum, i. e. filii defuncti, successio ad eos pertinet, neque hi ex sua persona hereditatem aut ejus partem possunt petere, sed tantum ex persona patris, (nam ex sua non admitterentur, cum filii ex eodem parente supersint, qui horum sunt patrum, & sic agnati propiores defuncti;) & hoc est ejus personam repræsentare: sic nepos repræsentat filium, pronepos utrumque, si uterque præmortuus fuerit, ita tamen ut si plures sint nepotes ex uno filio, aut si plures pronepotes ex nepote, unum tantum filium & nepotem repræsentant. Inde provenit successio *in stirpes*, quæ nihil aliud est, quam cum plures nepotes aut neptes, unius filii personam in successione repræsentantes, avo suo, i. e. patri filii succedunt: nam tum non per capita dividitur hereditas, sed per stirpes.

22. *In capita* autem succedere, est in viriles sive æquas partes succedere, ut non minus unus quam alius accipiat, ut femotâ omni prærogativâ ætatis, aut sexûs, in tot partes hereditas dividatur, quot sunt capita eorum qui ad successionem vocantur. Per stirpes itaque succeditur, quoties non fiunt tot partes hereditatis, quot successorum capita, sed quot successorum stirpes, nempe si tres aut quatuor nepotes succedant in eam partem in quam filius, si vixisset, fuisset successurus. Exempli causâ, si quis ex justo matrimonio quatuor filios suscepisset, ipsi quidem filii in capita succedunt, i. e. in quatuor partes æquales sive quadrantes dividitur hereditas, & quilibet suum quadrantem, i. e. quartam partem habebit, quod est in capita succedere: si verò ex his quatuor liberis, uno aut altero præmortuo, ex eisdem defunctis nepotes supersint, fortè, ex primo filio, duo nepotes; ex secundo, quatuor: duo postremi filii, adhuc patri supersint, duos quadrantes, i. e. semissem hereditatis habebunt; reliquus semis, inter nepotes, ex duobus fratribus præmortuis, dividitur; non in capita, ut unusquisque æquam partem habeat; sed per stirpes, ut primogeniti filii stirps, i. e. nepotes duo, unum habeant quadrantem, quantum ipsorum pa-

ter,

(a) l. 14. ff. de statu hominum. (b) D. 18. (c) D. 15. § 5. (d) § 10. (e) l. F. 8. pr. Vid. D. 17. § 21.

ter, si vixisset, habuisset: alii quatuor nepotes ex altero fratre, suum tantum quadrantem, i. e. quartam partem hereditatis habebunt, licet sint quatuor; unum enim tantum patrem repræsentant, nec plus ex ejus hereditate consequentur, quam patens eorum habuisset, si adhuc viveret. Et hoc est in stirpes succedere; nempe ut ex trunco diversæ stirpes pullulant, & unaquæque suos ramos agit, licet una non tot ramos fecerit quot alia, non tamen minus stirps dicitur. Idem in repræsentatione pronepotum; nam tres pronepotes, ex nepote, unum nepotem repræsentant, & in eam partem succedunt, in quam nepos, si vixisset, fuisset successurus. Et sic confirmatur regula tertia linealis seu directæ successionis, ut liberi secundi, aut tertii gradus, i. e. nepotes, pronepotes, avo, proavo, abavo succedant in stirpes, & non in capita, servato semper jure repræsentationis.

23. Tertia regula successionis, tam ex jure Divino quam Civili hæc est: Matrī (a) eodem modo filii succedunt ab intestato, quemadmodum patri, in capita. Nepotes verò, pronepotes, abnepotes & trinepotes in infinitum descendentes, in stirpes, non in capita succedunt: nam nulla est differentia, in successione matris & patris; filii enim æqualiter succedunt matri, æque ac patri. Nec interest utrum sint ex eodem matrimonio procreati, an ex diverso: nam licet ex quatuor diversis matrimoniis filii nascantur, eadem tamen ratio erit primi atque ultimi, nisi quod in dotibus & lucellis nuptialibus filii non æqualiter succedunt, sed quisque in sui matrimonii dotibus & lucris succedit. Idem ordo in nepotibus, pronepotibus, & abnepotibus servandus, qui in successione patris. In omnibus his regulis hoc notandum, quod eodem modo filia succedunt, atque filii (b). Hæc de successione directæ descendentiæ, quatenus ex jure Divino, & Civili Romanorum constat. Quod ad jus Pontificium sive Canonicum attinet, rata heredum aut successorum mentio, nullæ ab intestato successionis regulæ (c).

24. Sequitur jus Feudale, quod jus proprium hujus regni ab initio diximus (d), quod non est ita absolute intelligendum, ut nulla sit inter mores nostros & jus Feudale diffensio. Nam Mediolanenses, Cremonenses, Veronenses, Papienses, jure Feudali, ut proprio, utuntur, & uti dicuntur, qui tamen in gravissimis quæstionibus & argumentis sæpe inter se dissident: itaque quoties mores nostri à jure Feudali differunt, obiter tantum notandum putavi. Itaque in hac Feudali successione, primò memoriâ tenendum est, successionem feudi secundum juris Civilis dispositionem fieri, nisi quatenus in jure Feudali aliter dispositum legimus.

25. Successio autem feudi definitur actus legitimus, per quem, vassallo defuncto, qui proximus est ei agnatus, feudi jus nanciscitur, aut in quem jus illud continuatur. Dixi *actum legitimum*, cum is proprie heres non dicatur, nisi qui à lege ad successionem vocatur: sunt enim, ut nuper monui (e), plerique, qui non ex lege, sed ex conventionem partium succedunt; sed hi nomen heredis non merentur, neque ad hereditatis petitionem admittuntur, quoties alius, cui hereditas ex lege debetur, superest.

26. Prima itaque successionis ex jure Feudali regula est: Jure Feudali, mortuo vassallo, filii (f), quorum prima ratio semper est in successione, omnibus aliis exclusis, succedunt in capita (g), filii inquam, tam in patria potestate, quam emancipati. Quod de filiis dixi, de filiis naturalibus & legitimis intelligendum est; & hoc æqualiter & in æquas partes, ita ut quot fuerint filii, in tot partes feudum dividatur, & cuilibet in successione sua pars attribuat.

27. An autem legitimatus per subsequens matrimonium, ex jure Feudali admittatur, gravis est disputatio inter Feudistas. Nam generalis regula est, legitimatum in feudo non succedere, neque solum, neque cum aliis; ubi glossa exceptionem facit, si dictum fuerit in legitimatione, ut in feudo succederet: sed exceptio hæc in jure Feudali non habetur. An autem textus (b) ille loquatur de legitimatis per subsequens matrimonium, penè incertus sum, licet glossa de eo legitimato tantummodo

K k k k 2

do

(a) § 31. (b) § 10. (c) Vid. tamen Extr. de Successionibus ab intestato. (d) Lib. 1. D. 4. pr. (e) § 6. (f) 1 F. 14. § 1. (g) 1 F. 1. § 1. ibi, Ad omnes æqualiter. (h) 2 F. 26. § naturales filii.

eo intelligere videatur, qui beneficio Principis, aut per oblationem curiæ legitimatus est. Nam, ex textu, *fili naturales legitimi*, nec soli, nec cum aliis, succedunt; sed locutus est proximo cognato. Et sanè mirum est hos à successione excludi, & cum, ex jure Ecclesiastico, eodem cum legitimis jure censeantur, non eodem jure in successione admitti. Sed eo tempore quo jus Feudale scribebatur, nondum ordo Ecclesiæ eas vires habuit, quas hodie habet; quod ex Anglorum constitutionibus vel maxime patet: neque enim, apud eos, legitimi ad successione admittuntur, etiam maxime annitentibus Pontificiis, qui tertium ordinem in comitiis publicis constituunt. Utcunque est; ex sententia juris Feudalis interpretum, hi legitimi hodie succedunt, adeo ut nec Princeps hodie statuto cavere possit, ne legitimi ex subsequente matrimonio succedant (a). Quod ad legitimos per Principem, aut curiæ oblationem, multo minus hi admittuntur ad successione, sed numero spuriorum habentur, de quibus mox dicemus. Nostris autem moribus, legitimi ex subsequente matrimonio in eodem sunt gradu cum legitimis, licet in hoc dissentiamus à vicinis nostris, qui legitimum ex subsequente matrimonio non admittunt, sed *mulierem* per contemptum appellant: memini enim ante annos 34. Robertum Magistrum de Sempil, patrem Roberti nunc principis illius familiæ, cum ex concubinato Joannæ Hamiltoniæ hunc ipsum filium suscepisset, & ei impensè faveret, in articulo mortis, cum sibi decedendum videret, ad ædem sacram se in lectica deferri curasse; ibique nuptiis solenniter peractis, cum domum rediisset, octavo post die fati concessisse: ex quo subsequente matrimonio, licet in lecto ægritudinis, in quo decessit, solenniter peracto, filius antea susceptus non minus in hereditate successit, quam si ex legitimo matrimonio natus fuisset. In hac prima regula successione feudalis hoc est observandum, quod filii succedentes in feudo, agnoscere etiam videntur hereditatem paternam. Aliud tamen in agnatis, qui licet succedant in feudo, non tamen ex jure Feudali censei possunt heredes defuncti, nisi forte feudum sit novum, aut omnino masculinum. Ratio differentiæ est, quia agnatus non videtur succedere defuncto, sed primo vassallo investito, & ex lege investituræ; itaque hereditatem agnoscere non tenetur, licet in feudo succedat (b). Patitur tamen hæc regula, de successione filiorum, aliquas exceptiones.

28. Prima, quod filii *ad Morganaticam nati* non succedant in feudo cum aliis fratribus, & hoc ex conventionem Morganaticam, quæ convenit ne succederent. Filii autem, ex matrimonio ad Morganaticam contracto, ii sunt, qui ex secunda conjuge suscepti sunt, & ut illius temporis erant mores, secunda vix putabatur justa uxor; cum qua secunda conjuge convenit, ut filii ex eo matrimonio suscepti non succederent, nec plus haberent, de bonis paternis, quam pater diceret tempore sponsaliorum. Hoc Mediolanenses vocant *ad Morganaticam uxorem accipere*; itaque hi ex conventionem non succedunt (c).

29. Secunda exceptio est, in feudis dignitatum, quales sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, in quibus ex jure Feudali nulla est successio (d); non enim filii fiunt Duces, Marchiones, & Comites, imò ne primogenitus quidem nascitur Dux, aut Marchio, sed per novam investituram ab Imperatore denuo eadem feuda à liberis & proximis agnatis recipiuntur. Quod & hodie in Anglia observatur: nam Duce vel Marchione decedente, filius cessat dici Marchio, vel Dux, nisi idem de novo à Principe impetraverit. Comitatus tamen nomen, & apud illos & nos, cum primogenito Comitatus manet.

30. Tertia exceptio ab hac regula est, de adoptivis; qui licet nomine filiorum, ut antea dixi (e), censeantur, jure tamen Feudali non succedunt, neque eis in successione locus est (f), etiam in præjudicium collateralium in ulteriori gradu. Hos adoptivos ante diximus (g) legitimos tantum dici, (cum adoptio ex lege descendat) & non naturales, qui ad successione non admittuntur: & licet adoptio apud nos sit rara, nunquam tamen, ex jure, adoptivo successio permittitur. Id ut nonnulli

(a) Ob rationem in §. 16. adductam. (b) 2 F. 45. (c) 2 F. 29. & 26. § 5. vers. Filii. (d) 1 F. 13. in fine. & 14. in pr. & § 1. (e) § 17. (f) 2 F. 26. § 4. vers. Adoptivus. (g) § 17.

nulli præveniant, si charum habeant hunc adoptivum, solent eum; dum vivunt, investendum curare, cum alioqui pro extraneo habeatur.

31. Secunda itaque regula sit hæc: Matri defunctæ, ex jure Feudali, succedunt filii, eodem modo atque patri, & in capita (a): nec interest filii hi ex eodem matrimonio nati sint, an ex diversis; nam ultimi matrimonii filius in eandem partem succedit matri, in quam ex primo matrimonio progenitus; neque ullum discrimen est inter eos, qui ex diversis conjugis nati sunt, cum inter eos ex æquis partibus hereditas dividatur; & in hac regula mares semper excludunt fœminas; adeo ut, quamdiu masculus ex ullo matrimonio est, omnes filias etiam ex primo matrimonio excludat à successione feudi materni. Si desint filii, ut dixi, in æquas partes succedunt filia. Jure nostro primogenitus, ex quocunque sit matrimonio, non solum reliquos fratres, in feudo materno, sed etiam sorores excludit, solusque in feudo maternum succedit. Hæc quoad jus Feudale; & licet in usibus feudorum, liberi, si plures sint, in æquas partes feudi succedebant, tamen in non exigua parte Normanniæ & tota Britannia, si plures sint filii, primogenitus succedet solus, nec ulla pars feudi ad reliquos fratres pertinebit. Sic, si sint ex primogenito plures nepotes, ad maximum natu filium primogeniti feudum devolvitur, exclusis aliis, sive filiis, sive nepotibus, ita ut semper primogenitus ex nepotibus aut pronepotibus patrem repræsentet. Hæc autem est primogenituræ prærogativa, quæ non solum apud nos, sed plerasque alias gentes nobilissimas observatur. Unde autem prærogativa primogeniti, ut is cæteris fratribus in feudi successione præferatur, originem sumpserit, non omnibus clarum est: nam magnam fuisse primogenituræ prærogativam, etiam apud Patriarchas, ex jure Divino constat. Abraham enim, cum plures liberos ex Keturâ suscepisset, primogenito tamen primæ conjugis quocunque erat hereditatis dedit (b); alios in alias regiones, cum suis donis, amandavit. Eandem fuisse rationem primogenituræ in ejus nepotibus constat ex illa venditione inter Esau & Jacobum facta, & censurâ Domini subsequente, quæ etiam locum habuit in bonis terrestribus (c). Moses etiam à Domino jubetur, in distribuenda hereditate, uti duplam portionem ex bonis paternis habeat primogenitus, etiam ex ea natus, quæ non usque adeo dilecta sive chara marito suo fuerat, atque aliæ conjuges: nam apertè Dominus ait, *non posse patrem, primogenitum ex priore conjugē, licet odiosa, præterire, ut ejus portionem dilectæ filius habeat* (d). Sic primogenitus Domino sacratu est, lege eadem Moisaicâ (e). Hinc primogenituræ jus ad alias gentes emanasse puto. Bartolus tamen jus hoc primogenituræ ex jure gentium originem sumpserit credit, sicut & omnes institutiones heredum, & testamenti factiones ex jure gentium provenerunt: & sanè Tacitus, cum de moribus Germanorum scribit, eos refert ad primogenitos omnia prædia deferre, reliquis liberis, more Abrahami, pecuniam tantum solitos legare. Itaque plerique Feudistæ jus primogenituræ ab humana consuetudine statutum & stabilitum affirmant; licet Zasius illud de lege Divina negare videatur. Canonistæ autem (ut antea dixi) ex versiculo eo Psalmi cxv. *Cæli colorum Domino, terram autem dedit filiis hominum*, colligunt, quod à Domino hominibus sit concessum, ut leges de feudorum successione statuunt (f), pro diversitate regionum diversas forte; ut diversa, sive localia esse feudorum jura antea monui, servanda etiam in foro poli; & proinde caveri posse, si usus reip. exigat, ut primogenitus in totum feudum succedat, (licet jus Civile Romanorum quam maximè repugnet, ut testatur Justinianus,) nec primogenitum peccare putant, qui beneficio legis usus, totam hereditatem occupet & retineat. Ego sanè eum, qui secundum leges patriæ quid acquirit, peccare in foro conscientie non putarim, si vel lege jubente, vel ex usu perpetuo (qui instar legis, imò aliquando lege potior & prior habetur) id faciat: neque enim cuiquam successio merito exprobari potest, etiam in foro conscientie, qui leges suæ conscientie, sive testes, sive judices habeat.

(a) Ut § 23. dictum. (b) Genes. xxiv. 35 & 36. & xxv. 5 & 6. (c) dict. Gen. xxv. 29. ad fin. & xxviii. ad vers. 6. (d) Deuteron. xxi. 15, 16, 17. (e) Exod. xiii. 1, 2. (f) Vid. D. 16. § 10 & 14.

32. Quæri tamen potest, an reip. expediat, ut primogenitus in universam hereditatem sive feudum universum succedat, exclusis non solum sororibus, sed etiam fratribus? Et sanè inter omnes convenit, quòd in imperiis, regnis, ducatibus, marchionatibus, comitatibus, baroniisque, & aliis omnibus feudis, quæ annexam dignitatem habent, hæc feuda non debeant dividi in plures partes sive heredès (a); ne dignitates paulatim collabantur, & sic contemnantur, cum alioqui multitudo impetrantium reip. non expediat.

Ἄντι ἀγαθὸν πολυκαιρῶν, εἰς κλίμαθ' ἕσθ',
Εἰς βασιλεύς,

ait Homerus. In feudis privatorum major dubitandi ratio est; nam si primogenitus in omne jus defuncti succedat, fratres alimentis, sorores dotibus pro dignitate frustrabuntur. His tamen non obstantibus, prævaluit consuetudo perpetua cuiusque regionis, quæ ut sibi commodum videbatur, hæc, aut illa, ex jure Feudali, in suum usum transfudit; nonnulla etiam mutavit. Quod ad nos attinet, puto expedire, ne feuda dividantur, ne nomina magnarum familiarum (quibus solis veluti regni columnis, & quasi fulcris, cum stipendia defunt, onera belli sustinentur) corruant. Sed hæc primogenitura in maribus tantum locum habet; fœminæ enim heredes æqualiter succedunt, nisi aliter in lege feudi fuerit cautum, de quo postea (b), cum de feudo fœmineo dicemus, locus erit.

33. Hæc itaque de primogenitura tactim & quasi per transennam: sufficisset enim ad nostrum institutum dixisse, primogenitum filiorum in Britannia universa (c), in feudis tam novis quàm antiquis, i. e. (ut nos loqui solemus) tam hereditate quàm conquæstu succedere. In Cambria sive Wallia, feuda antiquitus dividebantur in capita; sed illud toti suæ reip. damnosum tandem agnoverunt, causamque eam assignant, cur tam facilè in ditionem Anglorum venerint; cum Magnatum familiæ, quibus eorum respublica sustentabatur, dividerentur (d): nam vassalli pro militibus sunt, quorum ordines, si in partes minutas discerpantur, corrumpuntur facillimè; si integri permaneant, faciliùs vim hostilem poterunt sustinere.

34. Ex hac tamen primogenitura, diversæ quæstiones possunt intervenire; veluti, si gemini nascantur, nec constat uter prior, neque ex testimoniis, neque judiciis, nec alio quovis modo: alii enim utrique simul permittendam successionem volunt; alii in hoc casu gratificationi esse locum, veluti cui dominus velit gratificari.

35. Alia: si primogenitus sit inhabilis ad succedendum ad servitia, an jus primogenituræ amittat, & locum secundò genito faciat; quod plerique negant, nisi primogenitus prior renunciaverit, vel jus suum cesserit; vel alioqui consuetudo loci, vel feudi natura id disponat. Quid ergo fiet, dicet aliquis? Inhabili primogenito dabitur curator, præcipuè si ex casu, & non natura factus sit primogenitus inhabilis (iniquum enim est casum vel fortunam alicui obesse,) cum primogenitura sit jus personale, nec in alium transmittatur.

36. In administratione autem Regalis feudi, sunt qui putant primogenito curatorem dandum, ei nempe, qui non naturâ, sed ex casu factus est inhabilis. Alii patrem, cum domini consensu, providere posse putant, ut ex ejus liberis, qui magis idoneus est, eligatur. At si impubes heres fuerit, & ob ætatem administrationi non idoneus, tutor ei dandus est, non ex patris elogio, sed ex proximis heredibus ab intestato masculis; quia hi soli spem successionis in feudo habent: itaque & tutelæ onus ad eos pertinet, nec patri ne ad tempus de feudo disponere permittitur, nec agnatis jus suum auferre. Plura de primogenitura qui velit, legat Tiraquelsum de primogenituræ jure, legat item Martinium Laudensem, Joannem le Cerier, qui omnes suos tractatus de primogenitura & ejus jure ediderunt. Fateor e quidem multa secum primogenituram incommoda adferre; sed plura tamen commoda, quæ illa, si rectè omnia æstimentur, longè prægravant. Et hæc de primogenitura.

37. Tertia

(a) 2 F. 55. § 1. ibi, Præterea. (b) D. 14. § 7. (c) Vid. lib. 1. D. 4. § 7. (d) Caradocus in hist. Walliæ.

37. Tertia regula est : Deficiente primo filiorum gradu nepotes, aut iis deficientibus pronepotes, non in capita, sed in stirpes succedunt. Hæc regula juris Feudalis est, nempe ut si primus gradus descendantium deficiat, tum nepotes, pronepotes, vel etiam abnepotes, avo, proavo, atavo succedant in stirpes, & non in capita (a) : neque enim quot erunt personæ aut capita succedent, sed pro numero stirpium. Itaque computandum à stirpite est, quot ille stipes ramos sive stirpes produxerit, & in tot partes hereditas dividetur, sive in æquali gradu fuerint, sive inæquali ; nam tres ex uno filio pronepotes, cum uno nepote ex alio succedent, semper servato jure repræsentationis, ut hi tres locum patris præmortui obtineant, & sic quot fuerint defuncti filii, totidem hereditatis partes fiant.

38. Quod ad mores nostros attinet, filii non succedunt in capita, ut nulla est masculorum apud nos in capita successio ; nam primogenitus filius, reliquis fratribus exclusis, succedit in assen. Quod si primogenitus præmoriatur, relictis ex se pluribus nepotibus, solus primogenitus nepotum eum repræsentat, neque successioni in stirpes ne tum quidem locus est. Adeo autem nepos ex filio primogenito succedit, ut si neptem tantum habuerit, & feudum sit foemininum, i. e. in quo foeminæ ad successionem admittuntur, hæc una neptis, jure nostro, patruos excludet. Quod si primogenitus nullos ex se reliquerit liberos, locum secundo genito in successione facit, & ita deinceps de tertio genito. Scio antiquitus gravissimas quæstiones ortas, non sine cruentissimis præliis, utrum, primogenito præmortuo, relicto ex se nepote, sine in successione avi præferendus sit patruo suo secundo genito, an verò secundo genitus nepoti ? Et habet quæque partes suos assertores, viros gravissimos & doctissimos, exempla que extant plurima, tam apud veteres quam recentiores, de ea controversia. Nam & eo jure Henricus IV. regnum Angliæ, ejecto Richardo II. sibi arrogavit ; & contentio illa atrocissima inter Ducem Britanniæ & Joannem Comitem Montisfortensem, quæ ex eadem causa oriunda, non nisi multorum cladibus expiata est. Qui plura de hac quæstione velit, legat Bodinum de rep. (b).

39. Jus nostrum scriptum, quod sub nomine *Regiæ Majestatis* comprehenditur, ita ambigè de hac quæstione loquitur, ut nihil ex eo elici possit, quod judicium alicujus confirmet : ait enim, *Si primogenitus, vivente patre, forisfamiliatus fuerit, & in aliqua parte hereditatis infeudatus, & patri præmoriatur, nepos eo casu nihil ex hereditate avi potest petere ; reliqui filii post primogenitum succedant* (c). Sed apud nos forisfamiliationis nomen in hereditatibus ignotum est, nec patria potestas locum habet : quid ergo dicemus ? profecto, jure nostro, perpetuo hoc observandum est, ut non solum nepos ex primogenito, sed etiam neptis, si feudum sit foemininum, excludat patruos omnes, & hoc virtute repræsentationis & primogenituræ, quæ apud nos inviolabiliter observatur. Sed multa alia sunt in eo libro reprehendenda ; siquidem auctor illius vult, *Si plures sint filii, primogenitum succedere, in feudo militari ; in foccagio verò omnes filios æqualiter, principali tamen messuagio relicto primogenito, pro dignitate primogenituræ, pro quo tamen satisfaciet reliquis* (d) : quod est falsissimum, ut pleraque alia illius libri, in materia successionis, sunt.

40. Et hæc de directa linea descendantium, quâ omnes liberi ad successionem vocantur : nam *liberorum* appellatione nepotes & pronepotes comprehendendi, cæteroque qui ex his descendant, notat Callistratus (e) ex legibus XII. Tabularum, & alii Jurisconsulti ; sic *nurus appellatio ad pronurum & ultra porrigenda est* (f) ; & *natorum & filiorum appellatio ad nepotes* (g) : sic neptis & proneptis maritos *generos* vocamus (h). Sic è diverso patris nomine & *avus*, & *proavus*, & cæteri superiores (i). Hæc addidi, ad retundendas quorundam Anglorum calumnias, qui *liberorum* nomine filios in primo gradu tantummodo comprehendendi volunt, ut eo prætextu ferrenissimi Regis nostri jus successionis in regnum Angliæ inverterent, de quo postea plenius.

41. Absolutâ itaque alterâ parte lineæ directæ, nempe de descendantium succes-

L I I I 2

sione

(a) l. F. 8. pr. (b) Lib. 6. cap. 5. (c) Lib. 2. cap. 33. Reg. Majest. (d) Lib. 2. cap. 27. Reg. Majest. (e) l. 220. ff. de V. S. (f) l. 50. ff. ibid. (g) l. 104. ff. ibid. (h) l. 136. ff. ibid. (i) l. 51. ff. ibid.

sione, quatenus ex jure Civili Romanorum constat; superest altera pars rectæ lineæ, nempe de successione ascendentium. Neque enim solum descendentes in directa lineâ, ex jure Civili, succedunt ascendentibus; sed etiam ascendentes descendantibus: in quo non solum jus vetus à media jurisprudentia, sed & media jurisprudentia à jure Feudali, & jus etiam Feudale à se ipso, pro diversitate locorum & regionum, in quibus usurpatur, differt. Et quoniam hæc successio aliquas apud nostrates difficultates peperit, & adhuc parere potest, non est res hæc perfunctoriè transigenda. Ex antiquo jure XII. Tabularum nulla erat parentum successio in bonis liberorum descendantium: in media jurisprudentia (a), si filius, testamentum faciens, patrem præterisset, dabatur inofficiosi querela patri, eodem modo ac si pater filium testamento præterisset (b). Non obscure significabant Prætores Romani per hoc, non minus jus patribus in filiorum hereditatibus esse, quàm liberis in parentum successione: itaque succedebant parentes suis liberis, si nulli ex defuncto descendentes essent, quorum semper in successione potior erat conditio; nam, ut rectè notat glossa, ita demum patrem ad querelam admitti, si succedere potuerit, in qua querela prior erat causa descendantium quàm patris. Sic patri contra tabulas testamenti filii, dabatur bonorum possessio à Prætore. Cum enim Prætor videret, ex veteri jure, filiis, aut descendantibus, iisque tantum qui essent in potestate, locum esse in hereditate defuncti; patrem omnino præteritum, etiam si nulli descendentes essent, jus antiquum correxit, & patri, contra tabulas, bonorum possessionem filii præbebat (c). Itaque hæc successio, quâ pater filio succedebat, *tristis successio sive turbata* dicebatur, secundum illud tritum in scholis:

Ordine turbato succedis, Bulgare, nato.

Sed, ut res tota clarior fiat, uti liberos antea (d) divisimus, in naturales tantum, in naturales & legitimos, in naturales & legitimatos, & legitimos tantum, sic parentes eodem modo distinguemus.

42. Alius enim est pater naturalis tantum, alius naturalis & legitimus: naturalis pater tantum filio spurio non succedit, nisi pro ea parte, qua spurio patri succederet, si pater naturalis præmortuus fuisset, (nam est quædam inter eos relatio (e),) i. e. in duabus uncias, sive in sexta parte hereditatis, unâ cum matre sua, ut antea dixi.

43. Naturalis & legitimus, in hereditate liberorum suorum, omnibus cognatis præfertur, si filius nullos posteros ex se reliquerit, exceptis defuncti fratribus & sororibus germanis; nam hæc nomine fratrum aliquando comprehenduntur. Germanos autem fratres & sorores voco, qui ex eodem patre & matre sunt, & hos germanos fratres patres admittunt secum ad successionem, sive filii, de cujus hereditate quæritur, sint in patris potestate, sive non. Itaque in hac successione pater cum fratribus & sororibus germanis defuncti concurrat (f). Sed utrum succedat in capita, an in stirpes, quæstio est. Puto in capita, quamdiu frater aut soror est, ut in totidem partes dividatur hereditas, quot personas pater cum omnibus suis liberis vivis faciat. Nec pater hodie matri præfertur, ut olim; & regula hæc intelligenda est de bonis filii adventitii: nam si quæ bona habeat, quæ à patre profecta sunt, vel per lineam paternam descenderunt, pater in his excludit matrem; sic in eis bonis, quæ à matre sunt profecta, aut materna lineâ, mater patri & paternæ lineæ præferretur. *Quæ enim invidia est, ait Imperator (g), quod à patre profectum est, ad eum reverti?*

44. In parentibus legitimatis, eadem ratio successionis observatur, quæ in legitimis: nam jure Civili legitimatus pro legitimo habetur; hoc solum interest, quod mortuo legitimo filio per oblationem curiæ, quarta pars successionis servabatur curiæ.

45. Pater

(a) Vid. D. 14. § 9. (b) l. 14 & 15. ff. de inoff. testam. (c) § 1. Inst. de bonor. posses. (d) § 13. (e) Nov. 89. cap. 13. (f) Nov. 118. cap. 2. (g) § 1. Inst. Per quas personas cuique acquiritur.

45. Pater legitimus tantum & non naturalis, qualis est adoptivus; si extraneum sibi adoptaverit, non succedet: nam habetur loco extranei. Si tamen aliquem ex descendantibus adoptaverit, veluti ex filia nepotem, ei mortuo sine liberis succedet pater adoptivus. Hæc de successione ascendentium ex recta linea in jure Civili; nunc videndum, an in jure Feudali, aliqua etiam sit parentum successio in recta linea.

46. Generalis itaque hæc propositio, pro axiomate certissimo, ex jure Feudali tenenda est, *Parentes nunquam filius, etiam sine liberis decedentibus, succedere possunt.* Nam ascendentium ordo in feudis, sive sit laicus sive Ecclesiasticus, quoad successionem non admittitur; nunquam enim superiores in recta linea, licet etiam ex jure sint proximi agnati, descendantibus succedunt, sed soli descendentes superioribus (a). Apud Anglos (b), licet pater nunquam filio succedat, nec ascendentium in recta linea ratio habeatur, filio tamen præmortuo sine liberis patruus succedit, ut etiam in jure Feudali: quod quamvis mirum cuivis videri possit, cum pater patruo uno gradu sit filio propior, tamen illi prohibent patrem à filii successione, patrumque defuncti, i. e. patris fratrem ei præferunt. Quod si is patruus sine liberis decesserit, ei in omnibus succedet ejus frater, qui defuncti erat pater: & sic pater ad hereditatem & successionem filii pervenire poterit, sed non ut pater, sed ut frater patruus, cujus primus erat locus in successione; & quod dicere solemus, mediata quidem fieri potuit, ut filio pater succedat, nempe alio agnato propinquo prius succedente; at ut immediatè, tanquam heres immediatus, filio succedat, jura Feudalia non permittunt. Duo tamen casus in jure Feudali excipiuntur, in quibus pater filio succedere potest: unus, si ob bene merita patris filius fuerit investitus (c); secundus, si pater prius in feudo existens (d), illud idem in favorem filii sui renunciaverit; nam præmoriens filio, succedit pater in illud feudum, quod in favorem filii demiserat; neque hoc abhorret à ratione, & his duobus casibus, pater in feudo filii succedit, exclusis collateralibus. Sed jure nostro (e) frater patrem excludit, nec cum patre concurrat, ut aliquando interpretes juris Feudalis volunt; nam apud nos, præterquam in fœminis, nullus est nisi unus successor (f). Quod de fratre dixi, non idem de patruo, licet & is jure Anglico patrem excludat.

47. An autem hoc jus & apud nos etiam locum habeat, ut ascendentes in recta linea perpetuò prohibeantur à successione descendantium, ambigi potest. Ex jure nostro scripto, si nulli sint descendentes, tunc pater filio succedit; ita tamen, ut fratribus defuncti omnino postponatur, & cum eis non concurrat, vocaturque *triste lucrum*. Sed auctor ejus libri parum sibi constare videtur. Sanè à viris doctis accepti, non succedere apud nos ascendentes in recta linea descendantibus. Primus, qui contrarium apud nos tentaverat, fuit Archibaldus Comes Angusiæ: nam cum ille filium biennem in feudo totius Comitatus investiri curasset, filiusque ei præmoreretur, facti pœnitens, voluit ad feudum redire: itaque cum Breve de morte antecessoris ex Cancellaria procurasset, & executioni ad certum diem mandari fecisset, die adveniente, omnibus modis annexus est, deservitionem per inquisitionem fieri, quâ ipse heres proximus filio suo in Comitatu declararetur. Cujus judicii quis fuerit eventus, incertum planè me faciunt virorum doctorum diversæ sententiæ: alii enim deservitum dixerunt; alii planè non fuisse deservitum, sed diem deservitionis dilatatum, & interea dictum Comitem, re non sequatâ, mortem obiisse; alii rem compositam inter ejusdem familiæ primores ferunt. Puto ego non fuisse deservitum patrem filio; cum Archibaldus Comes Angusiæ (qui anno Domini 1588 mortuus est Smetoni) in heredem huic ipsi infanti deservitus sit, quasi ille de Comitatu ultimò vestitus & factus obiisset; quod factum nunquam fuisset, si prius ejus pater in eodem feudo filio suo successisset: cum tamen ratio aliqua ex jure Feudali dari poterit (g), quare Archibaldus senior filio suo succedere debeat, quia in ejus favorem feudum Comitatus totius inter manus Regiæ dotariæ renunciaverat. Quicumque eventus il-

M m m m

Iius

(*) 2 F. 50. pr. & 2 F. 84. (b) Vid. D. 15. § 13. & lib. 1. D. 7. § 14. (c) Arg. l. 6. ff. de collat. bon. & l. ult. in fine, C. de usufr. (d) 2 F. 14. (e) Id est, antiquâ consuetudine. (f) Cap. 30. lib. 2. Reg. Majest. (g) Ut § præcedenti, litera (e).

lius iudicii fuit, ab eo exemplum multi traxerunt, ut parentes in heredes filiorum decedentium deservirentur; inter quos, illustris Dominus Colvillus de Easter Weynes; cum filio feudum totius domini sui procurasset, eo præmortuo, nuper se in heredem ei deserviri curaverat. Sed sunt qui illud putant factum, quod expressè in investitura filii cautum erat, si is sine liberis decedisset, ut feudum ad patrem rediret: lex ergo investituræ fecerat licere, quod jure non licebat. Neque enim, si meam opinionem asserere liceat, puto fieri posse, in tam expressa juris prohibitione, ne ascendentes descendentes ex eadem linea succedant: & licet sæpius factitatum viderim, nunquam tamen à Senatu approbatum memini; cum alioqui legem aut consuetudinem inducere, contra expressas juris regulas, inferioribus iudicibus non liceat, neque eorum sententiæ vim consuetudinis habere queant. Sed, ex nostro jure, pater nunquam succedit, nisi cum nulli descendentes ex patre supersunt; nam fratres defuncti & ex eis omnes descendentes ei præferuntur in successione, licet ex jure Civili pater cum fratribus defuncti, i. e. suis filiis, debeat concurrere; cum in eodem, saltem propiori gradu, sit defuncto. Et sæpe cum viris doctis, qui in contraria erant opinione, sermones conferens, illud tantum pro ratione adductum vidi, nempe, fieri non posse, ut patruus, in fratris filii successione, ipsi patri præferatur; cum sæpe occasio, cur filius hereditatem acquisierit, à patre descendat; itaque omnino suo munere privari durum esset. Deinde, quod uno gradu propior pater est quam patruus; & nullam inquisitionem reperiri posse, quæ salvo sacramento & conscientia asserere audeat, patrem propinquiorem heredem esse fratris sui filio, quamdiu propior, i. e. pater, supervixerit. Hæc itaque mea est sententia, patrem ex jure Feudali non posse succedere filio, cum expressè ascendentes à successione prohibeantur (a): quæ ideo magis mihi arridet, quod idem jus à vicinis Anglis observari video, à quibus jus nostrum non minima ex parte defluxerit; emendaturus meam opinionem, si quis mihi aliter cum ratione persuaserit. Et hæc de linea directa, tam descendentium, quæ omnibus præfertur, omnesque alias excludit, quam ascendentium, quæ si qua apud nos est, à fratribus & sororibus defuncti, de cujus feudo agitur, excluditur: nam fratres, sorores, & eorum omnes liberi, in feudo fratris sui parentibus præferuntur; sed nunquam, nisi ex hoc fratre descendentes defuerint, quorum semper prior ratio est.

Diegesis decima quarta,

De Successione foeminea, tam directa quam collateralis.

SUMMARIA.

1. In feudis regulariter nulla foeminarum successio: sed quatenus ea moribus nostris permittatur, sequentes sunt regulae. 2. Prima regula est, quod foeminae in feudo non succedant, quaecunque sit; ideoque heredum generalium nomine mares tantum intelliguntur, sive feudum sit francum sive emphyteuticum. Quod de filiabus dictum, idem de omnibus ex filia descendentes. 3. A regula precedenti excipitur, nisi tenor investituræ nominatim contineat, tam	foeminas quam mares, aut heredes quoscunque: foeminae tamen tantum, si mares deficient, admittuntur. Earum successio fit in capita, nisi aliter provisum sit, ut primogenita sola succedat, quod publice interfit feuda non dividi. Licet jure Feudali generali heredum nomine mares intelligantur, & dictio quibuscunque secundum juris Feudalis dispositionem capiatur; moribus tamen nostris contra fit, & foeminae nomine heredum intelliguntur. Dictio quibuscunque adeo foeminas

(a) 2 F. 50. & 2 F. 84.

- minas comprehendit, ut si omittatur pro expresso habeatur, cui convenit Baldus. Semper tenor investiturae observandus; & feminae nunquam admittuntur, sive tenore investiturae, statuto, vel consuetudine, nisi deficientibus masculis.
4. Secunda exceptio ab hac regula est in bonis non feudalibus, in quibus feminae cum maribus succedunt.
 5. Tertia exceptio est, ubi feminae maribus preferuntur.
 6. Quarta exceptio est, si feudum sit femininum. Quid sit feudum femininum? remissive: vel si feudum concedatur ob ea servitia, quae vel non minus honeste exerceri possunt a femina quam viro; vel quae honeste exerceri non possunt nisi a femina; vel feudum sit ita concessum ut alienare liceat, vel heredibus, vel assignatis.
 7. Secunda regula successione femineae est, si nulli sint filii, & feudi natura feminas admittat, eae in capita succedunt, sive ex diversis matribus, sive una sint, & unica filia, ut unicuique mas, in assen succedit. Si plures, superioritas ad primogenitam pertinet cum omni ejus praerogativa, dominium utile cum omnibus ejus emolumentis inter reliquas dividitur, tenendum non de primogenita, sed de domino omnium superiore. Principale messuagium primogenita cedit, pro quo caeteris satisfaciet, nisi sit burgense, quod dividitur.
 8. Tertia regula successione femineae est, si filiae praemortuae sint relictis nepotibus aut neptibus, hi succedunt in stirpes jure Feudali; sed apud nos primogenitus excludit reliquos. Controversa inter Brussium & Balliolium.
 9. Mater eodem modo liberis succedit quo pater jure Civili, ex media jurisprudentia; at aliter ex constitutione Justiniana. Sed jure nostro mater nunquam succedit, neque per se, neque cum aliis.
 10. Linealis successio saepe variatur provisione; & ex diversis resignationibus, in favorem diversorum matrimoniorum, provisiones variant: ubi ex utraque parte multum laboratum est, in certo casu, quae non ex decisione Senatus, sed transactione terminabatur.
 11. Sequitur causa trium sororum Aikmanarum, Senatus decisione finita.
 12. Diversum tamen obtinuit in alia causa, in qua vis obligationis, non conjunctae in feudationis, prevaluit.
 13. Quaestiones aliquot de hac feminea successione, ubi prima & secunda.
 14. Quaestio tertia.
 15. Quaestio quarta.
 16. Quaestio quinta.
 17. Quaestio sexta. Quae dicatur femine in capillitio?

1. **D**E foeminarum successione in feudis etiam aliqua videntur subjicienda, licet regulariter nulla sit successio foeminarum in jure Feudali (a), ob rationes, quae tam in textu, quam a Doctoribus allegantur. Itaque ut intelligatur, quatenus, ex moribus nostris, successio haec permittatur, regulas aliquot generales de hac successione foeminea, tam directa, quam lineali, adjiciemus.

2. Prima itaque regula feudi in hac successione est prohibitoria. Foeminae in feudo non succedunt, sive sit magnum, sive parvum, rectum an degenerans; neque enim ad munera militaria, pro quibus solis feuda dabantur, earum opera dominus uti potest: nec arma tractare norunt, quod proprium est vassallorum: neque in consilio domini admitti mulier potest, cum quae audit reticere nesciat, ut volunt plerique. Itaque foemina ab omni feudo tanquam inutilis sive inhabilis excluditur (b). Nam & Romanorum legibus, ab omnibus officiis & muneribus civilibus prohibentur foeminae (c); adeoque in eis rerum gerendarum prudentia desiderabatur, ut semper sub tutela aliena essent, veluti vel viri, vel patris. Generaliter itaque filius, exclusa sorore, in feudum succedit, non obstante Justiniana constitutione (d), qua cavetur, ut idem jus in filiarum successione, quae & marium sive masculorum esset; licet, ex media jurisprudentia, masculorum in multis melior conditio esset, quam foeminarum (e). Uxorius tamen Imperator vitium illud antiquitatis corrigens, eos naturae accusatores vocat, qui aliam conditionem succedendi in maribus, aliam in foeminis facerent, quasi natura peccasset, quod non omnes masculos gene-

M m m m 2

faverit,

(a) 1 F. 8. § ult. in medio. 2 F. 11. ibi, Ad filias, & ibi, Proles. 2 F. 36. (b) Per dictos textus, vid. l. 1. D. 14. § 2. (c) l. 2. ff. de R. J. (d) Nov. 118. (e) l. 9. ff. de statu hominum.

raverit, ut, unde postea generarentur, non esset (a). Sed alia ætas alios mores postulabat; nam in eruptione gentium Borealium, nulla fœminarum habebatur ratio, neque aliqua earum erant ministeria, cum feuda ob servitia militaria tantum acquirerentur, & hodie videmus, apud omnes gentes, majorem eas rationem habere masculorum quàm fœminarum, quas solâ dote contentas esse oportere putant (si quæ tum erant dotes, quæ versimiliter apud Boreales antiquitus nullæ erant,) relictis virorum fortium præmiis eis, qui demereri poterant. Sanè cum feudi successio non tam in voluntate vassalli, quàm domini concedentis esset, gravissimum ille præjudicium in servitiis suis patiebatur, si mulier, ad omnia servitia militaria inepta, domino seu nolente sive volente in feudo suo succederet. Itaque ex jure Feudali, *heredum generalium* nomine mares tantum comprehenduntur (b), adeo ut si Titius Mevio & ejus heredibus feudum concesserit, heredes masculi tantum succederent, & non fœminæ, etiam si arma tractare didicerint, ut antiquitus Amazones solebant, ut de Joanna Puella Aurelianensi, & quadam hodie Hibernica narratur: ratio est, quia, ad ea quæ rarò fiunt, voluntates contrahentium non rectè accommodantur; imò neque in feudo franco, nec emphyteutico, licet servitia non debeant, fœminæ succedunt. Nam licet feudum francum in hoc degeneret, quòd servitia nulla debeat, & emphyteuticum, quòd non sit gratuitum; in reliquis, in quibus non degenerant, communem feudi naturam sequuntur: sed in feudo emphyteutico, multi contrarium sentiunt. Nos posteriorem sententiam sequimur; alioqui, ex jure, ne tum quidem fœminæ succedent, licet dicatur Titio, & ejus liberis, generi, posteris seu posteritati, feudum concessum. Quòd de filiabus diximus, idem de omnibus ex filia descendentes, sive mares sint, sive fœminæ: nam ne mares quidem per fœminam lineam descendentes, ad successionem admittuntur (c).

3. Hæc nisi aliter in investitura provisum fuerit (d), i. e. nisi tenor investituræ, sive solennis illa feudi concessio contineat nominatim, ut heredes tam mares quam fœminæ, aut *heredes quicumque* succederent; neque tamen, ne hoc quidem casu, fœminæ succedunt, nisi nullus super sit masculus (e). Quamdiu enim unus masculus filius extat, fœminas excludit; & hoc propter armorum paratiorem expeditionem. *Provisum in investitura* dicimus, si ita concipiatur, *heredibus suis quibuscunque*: nam vocem hanc [*heredes quicumque*] fœminas etiam comprehendere necesse est. Itaque talis clausula, quoties in investitura expressa est, facit ut feudi successio, non minus ad fœminas quàm ad mares (fœminas, inquam, quæ gradu sint propiores) pertineat; filiaque omnes ex æqualibus portionibus in successionem paternam admittantur (f), i. e. in capita patri succedant; nisi forte & hinc aliter in investitura provisum fuerit. Nam in plerisque Ecclesiasticis emphyteusibus, & etiam Regiis, Vallis Ierniæ, & plerisque aliis Senescallatibus totius Scotiæ, expressè cavetur, ut, deficientibus maribus, primogenita filiarum tantum ad successionem admittatur. Neque enim putarunt majores nostri, ex re vel Regis vel Ecclesiæ esse, ut feuda inter filias dividantur: idque etiam pro primogenituræ jure facit vel quam maxime; cur enim magis in filiabus primogenitura locum habeat, quàm in maribus? Sed ratio illa generalis obstat, quâ mores nostri à jure Feudali dissentiant, non expedire feuda dividi. Hinc facillè etiam alia differentia inter jus Feudale & mores nostros conciliatur. Nam, ut monui (g), generali *heredum* nomine, jus Feudale tantum mares significari vult, & dictionem hanc [*quibuscunque*] intelligunt secundum juris Feudalis dispositionem. At nostri mores, per generalem heredum mentionem, etiam fœminas ad successionem, non extantibus maribus, admitti putant. Hoc eo evenit, ex adjectione vocis [*quibuscunque*], quæ determinatio etiam indubiè fœminas comprehendit. Itaque est pronomen quod differentiam inducit, quod in omnibus investituris adeo frequens est, ut etiam, cum omissum est, pro expresso habeatur (h). Et hæc causa dissidii est, inter mores nostros, & veteres feudorum usus, cum revera tamen consentiant: nunquam enim admittitur apud nos, ad successionem fœmi-

na,

(a) l. 4. C. de liberis præteritis vel exhereditatis. (b) 2 F. 11. junct. 1 F. 13. in fine. (c) 1 F. 1. § 3. (d) 2 F. 104. (e) 1 F. 8. § 1. in fine, 2 F. 30. (f) Cap. 28. lib. 2. Reg. Majest. (g) § 2. (h) Vid. D. 16. § 16.

na, quamdiu non solum masculus, sed unus ex masculina linea superest: imò postremi masculi filia etiam sorori in priori gradu, in successione avi aut proavi, præfertur. Non negabo tamen, esse ex Feudistis, qui per hanc adjectionem [*heredibus ejus quibuscumque*] etiamtæm inas vocari ad successione involunt, ut & moribus nostris convenit, & præcipue Baldus, licet sibi contradicens. Hæc autem exceptio generalis est, neque hic tantum, sed & in omnibus aliis regulis locum habet: immorandum itaque in ea non putavi; illud tantum transeundo admonens, in omnibus feudis, tenori investituræ primum locum dari, non tantum in successione, sed etiam in aliis quæ sub legibus investituræ cadunt (*a*); & hoc pro repetito in omnibus regulis sequentibus haberi cupio. Quòd si quando fœminæ, ex tenore investituræ, ad successione admittantur, id tantum sub ea conditione fit, si desint masculi in eodem gradu (*b*): masculi enim, sive unus sive plures sint, ejusdem gradus fœminas excludunt, etiam si feudi tenor ita concipiatur, ut Titio & ejus heredibus masculis & fœminis concedatur: nam ne hoc quidem casu fœminæ succedunt, quamdiu masculus superest, qui potest succedere. Idem in statuto: nam si statutum fœminas simpliciter ad successione admittendas dicat, intelligitur deficientibus tantummodo masculis. Idem etiam dicemus de consuetudine: nam ubi consuetudo permittit, fœminæ succedunt, quod de generali totius provinciæ consuetudine intelligendum, non unius familiæ; licet sint, qui idem putant in unius familiæ consuetudine, quæ sciente domino in usum abiit.

4. Secunda exceptio est: In bonis non feudalibus, i. e. allodialibus aut mobilibus, fœminæ cum maribus succedunt. Quæ bona essent *feudalia*, quæ *allodialia*, quidque *feudum*, & quid *allodium*, in lib. 1. Diegesi 9. diximus; & *quomodo omnia bona moventia allodialium nomine censeantur*. Hinc inolevit, apud nos, consuetudo, ut filia cum filiis pariter ad donorum mobilium partitionem sive divisionem admittantur.

5. Tertia exceptio à prima regula est, ubi fœminæ maribus præferuntur, cum neptis ex filio, jure repræsentationis, nepoti ex filia præferatur: ut enim illa patrem, sic hic matrem tantum repræsentat; neque jure maris, sive masculi utetur, quia linea, ut dicimus, masculina interrupta est per ejus matrem, filiaque, quæ ex postremo mare prognata est, nepotibus masculis ex fororibus præferetur: quamdiu enim superest descendens ex fratre, is omnibus descendentes ex sorore præfertur. Idem in descendentes ex sorore; nam hi præferentur in successione patruo. Si nulli sint, recurritur ad descendentes ex patruo, qui eodem modo præferentur descendentes ex anita.

6. Quarta exceptio est, si feudum sit fœmininum. Quid autem sit *feudum fœmininum*, diximus in Diegesi 10. lib. 1. *De feudorum divisionibus*, nempe quoties feudum ad aliquem per matrem devolvitur. Hanc specialem exceptionem addunt Feudistæ; mihi tamen videtur sub prima comprehendi posse: neque enim mater, aut ulla alia ex linea fœminina fuisset admittenda, nisi id vel à principio cautum fuisset; vel in renovatione feudi ita provisum. His itaque quatuor casibus, ad lineam fœmininam feudum descendit. Sunt qui alios casus adjiciunt, veluti, si feudum concedatur ob ea servitia, quæ non minus honestè fœmina (*c*), quàm vir præstare potest; qualia sunt, dominum ad domum, aut ædem sacram, comitari. Quid autem si feudum generaliter sit concessum, ob ea servitia, quæ honestè non possunt exerceri nisi à fœmina, veluti *obstetricis*, sive *lotricis* servitium? In eis casibus fœminæ succedunt, ex vi taciti pacti; quia illud pactum videtur interpositum, ut fœminæ solæ succederent. Sunt etiam, qui putant fœminas succedere in eo feudo, quod ita concessum est, ut liberè possit vassallus alienare, veluti si concessum fuerit vassallo & heredibus ejus, & aliis causam ab eo habentibus.

7. Secunda regula successione fœminæ est: Si nulli sint filii masculi, & feudi natura fœmineam successione patiatur, tunc fœminæ succedunt in feudo in capi-

N n n n

tà

(*a*) 2 F. 2. § 2. & 2 F. 18. ibi, Propter tenorem investituræ. (*b*) 1 F. 8. § ult. vers. Filia. 2 F. 17, 18, 104. § 1. (*c*) 2 F. 11 & 104. pr.

ta (a), nec interest ex diversis matribus sint procreatæ; an vero ex una. Quod si unica tantum fuerit filia, eodem modo succedit atque unicus filius, nempe in assem: si plures sint, in tot partes dividetur hereditas, quot sunt filia (b), nisi quod superioritas, quam nos directum dominium dicimus, jure nostro, ad solam primogenitam pertinet; expedit enim ne vassalli per plures dominos superiores distrahantur, & sic eorum conditio deterior fiat: itaque illa sola, relevium, maritagium, & si quæ aliæ sint domini superioris prærogativæ, habebit (c), & ei soli bos ex fina vassallorum patris sui debebitur. Ad dominium verò utile, quod erat defuncti, (nos *proprietatem* dicimus) omnes filia æqualiter admittuntur, nec de primogenita tenebunt suas partes, sed de domino omnium superiore, de quo vassallus tenebat. Itaque si sit emphyteuticum feudum, pro quo merces debebatur annua, in partem mercedis succedent omnes filia æqualiter; non enim hic est nuda superioritas, sive dominium directum, sed etiam dominium utile, cum utilitatum pars, aut integra æstimatio ad dominum pertineat. Aliud etiam excipitur, nempe principale messuagium, quod semper ad primogenitam pertinebit, pro quo tamen cæteris fororibus satisfaciatur, nisi fuerit Burgense feudum, in quo æqualiter omnes succedunt (d).

8. Si filia præmortuæ sint, relictiis nepotibus aut neptibus, nepotes aut neptes succedent in stirpes jure Feudali. Apud nos tamen primogenitus nepos omnes nepotes & neptes ex eadem filia excludet. Si duæ tantum fuerint filia, & secundò genita marem habuerit, primogenita verò fœminam, putat Gerardus marem solum in hereditate avi succedere: Obertus verò, utrumque simul jure repræsentationis. Et ex hac decisione orta est quæstio inter Brusium & Balliolum; cum Balliolus, quòd ex primogenita filia originem deduceret, sibi regnum assereret; Brusius contra, quòd esset primus mas ex secundò genita, itaque ei deberi regnum, quod dividi non poterat (e), assererat. Sed de hac inter Brusium & Balliolum controversia, satis fusè in lib. I. Diegesi 6. (f). Nostro jure, hodie in feudis indivisibilibus successio primogenitæ prævalebit. Et hæc de directa linea descendantium ex fœminea successione.

9. Jure civili, quod ad ascendentium successionem attinet, mater eodem modo liberis succedit, si non sit pater, quo patrem antea successisse diximus (g), & hoc ex Senatusconsulto Tertulliano, quod tempore Divi Hadriani factum est, nempe ut mater in bona defuncti filii succederet, non item avia (h), & hæc, si liberi nulli defuncti fuerint, sive sui sint, sive suorum loco reputentur, sive primi gradus sint, sive ulterioris. Sed & filia suæ mortuæ, filius, vel filia, præponebatur matri defunctæ, i. e. avia suæ; pater verò utriusque, non etiam avus & proavus, matri anteponebatur, scilicet cum inter eos solos de hereditate ageretur: frater autem consanguineus, tam filii quàm filia excludebat matrem; soror autem consanguinea, pariter cum matre admittebatur; sed si fuerint frater & soror consanguinei, & mater liberis onerata, frater quidem matrem excludebat, communis autem erat hereditas ex æquis partibus fratribus & fororibus (i). Hæc ex media jurisprudentia. Sed ex constitutione Justiniana (k), mater omnibus personis legitimis anteponebatur, exceptis fratre & sorore, sive consanguinei essent, sive sola cognationis jura haberent, ita quidem ut si solæ sorores agnatæ vel cognatæ, & mater defuncti vel defunctæ supersint, dimidium quidem mater, alterum dimidium omnes forores haberent (l). Quod si matre superstiti, & fratre vel fratribus, solis, vel etiam cum fororibus, intestatus quis moriatur, in capita distribuebatur ejus hereditas: & hæc locum habebant, etiamsi vulgò quæsitus fuisset filius, vel filia (m). Et hæc de jure Civili; jure autem nostro, mater nunquam succedit, neque per se, neque cum aliis. Hæc sunt quæ ad linealem successionem fœminarum pertinent.

10. Sed accidit sæpe, ut ex provisione, jus in hac lineali successione varietur; exempli

(a) Vid. D. 13. § 32. (b) Cap. 28. lib. 2. Reg. Majest. (c) Vid. D. 20. § 38. (d) Cap. 28. lib. 2. Reg. Majest. vid. etiam D. 13. § 39. (e) 2 F. 55. § 1. ibi, Præterea. (f) § 3. (g) D. 13. § 41. (h) § postea, 2 Instit. de Scto Tertulliano, & deinceps. (i) § 3. Instit. dist. tit. (k) l. 7. C. ad Sctum Tertullianum. (l) Nov. 118. c. 2. (m) l. 2 & 4. ff. unde cognati.

exempli causâ, si pater in favorem matrimonii cum prima conjuge, se cum illa investiri curaverit in feudo, & liberos ex eo matrimonio procreandos, relictaque unicâ ex ea conjuge filiâ uxor decesserit, pater ex secundo & tertio matrimonio filium susceperit; filius patri in eo tenemento non succedet, quia pars illa ex hereditate videtur abscissa, & liberis ex primo matrimonio susceptis tantum destinata. Itaque in eo casu, filia ex eo matrimonio omnibus aliis filiis, ex secundo vel tertio matrimonio genitis, præferetur in successione illius tenementi; cum tamen filius, ex secundo matrimonio genitus, sit heres universalis patri. Sed major dubitatio moveri potest, si pater idem tenementum postea resignaverit in favorem alterius matrimonii, ex quo filius vel filia susceptus est: nam cum pater, non obstante priore conjunctâ investiturâ seu infeodatione, alienare possit; cur non & filium præeligere sive *providere* (utor hoc verbo forensi, licet parum in hac significatione Latino) ad idem tenementum poterit, favore matrimonii secundi, quod non minus favorable est quam quævis alienatio, aut quam prius matrimonium, & utrumque causam onerosam continet; & in his secundis nuptiis magnas dotes viderim constitutas? Sanè in hac quæstione sæpe laboratum novi: nam sunt qui putant, cum pater, non obstante priore conjunctâ infeodatione, feudum adhuc retineat, posse etiam extraneo disponere: cur minus & filium vel filiam ex altero matrimonio ad idem poterit præeligere sive *providere*? cum jura sanguinis prodesse sæpe, obesse nunquam soleant: & iniquum esset, si quod pater extraneo concedere potest, filio quidem suo, præsertim ex causa onerosa, non possit disponere; præcipue causa matrimonii, in quo non minus provisio prolis & sobolis spectatur, quam ipsius conjugis. Alii putant feudum fuisse affectum ratione prioris matrimonii, & investituræ ex eo sequentis, ita ut conditio ei annexa, in favorem alterius matrimonii, aut aliorum liberorum, mutari non possit; neque eandem conditionem filii, quæ extranei, esse; nam filius etiam de evictione tenetur, factumque patris in priore matrimonio aut repræsentare aut luere: & nisi provisiones prioris matrimonii intactæ & illibatæ serventur, fraus fieret parentibus primæ conjugis, qui dotem fortasse magnam etiam numerarunt, ut provisio in favorem sobolis illius matrimonii fieret: alioqui nemo filias suas elocabit, si quæ in favorem illius matrimonii sint contracta ex post facto unius contrahentium fiant irrita: itaque placè tenebant, patrem, licet alienare potuerit, tamen neque propter favorem filiorum ex alio matrimonio priori præjudicare posse, neque jus quæsitum liberis prioris matrimonii tollere censebant. Sanè quid Senatus in hac re statuerit, incertus adhuc sum: vidi enim acriter certatum, inter virum nobilem Patricium Hepburnum de Wauchton, & ejus sororem Dominam de Pitfirren, de hac ipsa quæstione. Nam cum pater ejus in conjugem accepisset Isabelam filiam Domini de Lundie, in eoque contractu providisset, ut liberi ex eo matrimonio succederent in terris de Brothertoun, solaque esset filia superstes; ex consensu omnium parentum contractus novatus fuit, & quod in favorem illius filię introductum fuerat, ut ad familiam reverteretur, cautum sive provisum, ut ejus frater ex priore matrimonio, & heres dictæ familiæ, conjugem, illi filię consanguineam, ex eadem familia Lunde duceret. Et licet Isabella ex bonis patris sui postea elocata fuerit, tamen ratione contractus matrimonialis, prius initi inter parentes suos & avum matrem, cum adversus fratrem actionem pro hereditate terrarum de Brothertoun intentisset; isque exciperet, eodem modo contractum dissolutum, & ab eisdem personis à quibus fuerat contractum, & etiam ex causa onerosa, tantumque priorem actum in nudis finibus contractus sine safina subsequente constituisse: replicavit illa, eos in sui præjudicium nihil potuisse facere, cum jus sibi, ex sua nativitate, illarum terrarum fuisset acquisitum; itaque, se invitâ, conditionem suam detiores fieri non potuisse. Cum multis argumentis in utramque partem contenderetur, tandem transactione res finita est, mulctato dicto Patricio decem marcarum millibus.

II. At sane idem Senatus, in causa trium Aikmannarum sororum, quartum unam ex primo matrimonio suscepta, in cujus matrimonii favorem conjuncta infeudatio primò erat confecta, & liberorum ex eo matrimonio suscipiendorum; cum secunda ex secundo matrimonio genita, in cujus dotali contractu contentum erat, ut liberi

ex eo matrimonio succederent, & eo nomine investitura conjuncta utrique conjugii facta: postea, secundâ conjugis mortuâ, pater tertio nupsit, eandemque cautionem sive provisionem iteravit cum tertia, ut ejus liberi succederent; licet in tertiis nuptiis pater eidem tenemento de novo renunciasset, in favorem illius tertii matrimonii, & liberorum ex eo suscipiendorum; ideoque quæ ex tertio matrimonio relicta filia erat, heredem in solidum se prætendebat, & etiam deservita fuerat. Senatus tamen omnes in æquas partes, ut heredes essent, admisit; ita ut in trientem hereditatis unaquæque succederet, rescissâ priore deservitione. Ratio redditur in ea sententia, quòd non obstantè conjunctâ infeodatione primæ conjugii datâ, & liberis ex eo matrimonio suscipiendis, poterat, qui dederat feudum, alienare extraneo; itaque non minùs ex novo matrimonio filiabus providere. In qua sententia, si hæc ratio certa fuisset, duæ postremæ sorores in totam hereditatem successissent, rejectâ eâ quæ ex primo matrimonio suscepta est; nam posterior resignatio vim habebat alienationis: omnes tamen tres in æquas partes succedere censuit Senatus. Ego sanè putarem, quamdiu quis est in tenemento, ejus liberam disponendi & providendi potestatem esse cui velit, alioqui non esse verè dominum.

12. In causa tamen Isabellæ Barroun aliter factum vidi: nam cum ea ex primo matrimonio sola relicta esset, & ex secundo matrimonio filius genitus in universam hereditatem successisset, recuperavit contra dictum heredem tenementum, in quo parentes sui in primo matrimonio conjunctim investiti erant, & liberi ex eo matrimonio procreandi. Id tamen non tam vi ipsius conjunctæ infeodationis factum, quàm provisionis in contractu; ex quo prædicta investitura processerat, quo pater Jacobus Barroun obligaverat se matri dictæ Isabellæ, ut ejus liberi, ex eo matrimonio suscepti, in omnia feuda succederent, quæ, constante dicto matrimonio, acquirerentur; & sic vi obligationis tenementum illud acquisivit.

13. Multæ tamen nobiles quæstiones nasci possunt ex hac foeminea successione. Et primò, si foeminâ per masculum semel exclusâ, isque masculus postea decedit sine liberis, an adhuc etiam foemina excludatur?

Alia, an quæ paternæ hereditati per juramentum renunciavit, à bonis feudali- bus excludatur? Utrumque plerique negant: nam si statuto caveatur, existantibus masculis, foeminas excludi, id tantum intelligendum est, quamdiu, aut donec, aut quoad existent masculi (a).

14. Quid verò, si in investitura comprehensum fuerit, ut Titia vel Mævia per sua nomina expressè succederent, an etiam aliæ earum sorores succedent, quæ non sunt nominatæ? In hac quæstione Feudistæ sentiunt, Titiam primùm, & tum Mæviam, eâ deficiente, ordine successorio succedere; sed pactum personale earum personas non egredi; cum, eis deficientibus, masculi soli ad successionem admittantur.

15. Quid verò, si provisum sit, ut, deficientibus masculis, foemine succedant? Sunt qui putant, ut quæque proxima est ordine, succedere: nobis tamen hoc non placet, sed omnes in eodem gradu in capita succedent (b).

16. Quid autem, si ita provisum fuerit, ut, deficientibus masculis, una foemina succedat, & plures sint ejusdem gradûs, quæ præferetur? Multi sunt qui primogenitam præferendam putant, quod & nos sequimur; licet sint, qui id vel arbitrio domini vel patris permittant: quidam forte dirimendum putant: alii, omnes debere succedere consentiunt; quod tamen est contra investituræ tenorem.

17. Hoc autem specialiter in pluribus heredibus foemineis feudi militaris observatur, ut si quæ corpus suum polluerit (nos *forisfacere corpus* dicimus) eam partem sui feudi, in quam succedere debet, amittet; eaque pars ejus fororibus, quæ illibatam pudicitiam servarunt, accrescet. Si omnes corpus polluerint, omnium partes domino accrescent (c): sed hoc de iis foeminis intelligi puto, si quæ *in capillatio* sunt, i. e. nondum elocata, & non de viduis.

Diegesis

(a) 2 F. 17. in med. (b) l. 38. ff. de pactis. (c) Cap. 49 & 55. § 9. lib. 2. Reg. Majest. Vig. D. 20. § 39. in fine. & D. 21. § 9.

Diegesis decima quinta,

De Successione collateralis, & Conquestu.

SUMMARIA.

1. Directa lineâ descendens deficiente, locus est collateralibus; sicut legibus XII. Tabularum proximus agnatus familiam habere debet. Proximus quare exprimitur?
2. Quid Familiae nomine intelligebatur jure veteri? Eadem methodo procedit Auctor in hac linea, quâ in priori.
3. Regula prima successionis collateralis legibus XII. Tabularum est, ut deficientibus liberis, proximus agnatus admittatur. Proximus quis sit? Agnatus quis? Soror agnata est, licet ex eâ descendentes sint cognati.
4. Quid mediâ jurisprudentiâ, quid Imperialibus constitutionibus hæc in materia statutum?
5. Licet lex XII. Tabularum singulari numero utatur, pluralitatem tamen intelligit. Sorores cum fratribus ad successionem admittuntur. Fratres sunt diversorum generum, & in successione collateralis diversitas sanguinis attenditur.
6. In successione consanguineorum & uterinorum, eorumque filius, status hereditatis non minus considerandus est, ac personæ succedentium. Naturalium & legitimorum eadem est ratio, quæ legitimorum. Fratres adoptivi, qui sunt legitimi tantum, & non naturales, si adoptati fuerunt ab avo, succedunt sibi mutuo; si ab extraneo adoptentur, ipsi sibi non succedunt.
7. Secunda regula successionis collateralis est, Deficientibus fratribus, successio in eorum filios devolvitur. In hac regula, ex jure antiquo, sororum filii non admittebantur: postea tamen, ex mediâ jurisprudentia & Imperialibus constitutionibus, tanquam cognati succedebant. Descendentes hi numerantur ad septimum gradum, licet alii ad decimum extendant; in qua materia Interpretes distinguunt. In regnorum successione, & jurisdictionum feudis, agnati in infinitum succedunt. Si defunctus nullos agnatos aut cognatos habeat, ex jure Civili succeditur, vel sunt bona vacantia, & fisco cedunt.
8. Affinitatis ratione nulla successio ex jure Civili.
9. Cum jus Feudale in usu esse cæperit, multa ex prioribus displicebant, & quæque provincia varia ac diversa statuta habuit de successione. Qui apud Britannos mores hæc in materia fuerint?
10. Antiquum feudum sive hereditas quid? Novum feudum sive conquestus quid? Nulla collateralis successio in feudis novis jure Feudali; & deficientibus liberis, ad dominum redit. Nec collaterales in antiquo feudo succedunt, nisi qui à primo acquirente descenderunt; nec tales hereditatem paternam agnoscere videntur.
11. Exceptiones quædam sunt à regula generali præcedenti, sciz. si aliter statuto aut tenore investituræ conventum sit, aut si duo fratres communibus armis aut equis feudum acquisiverint.
12. Alii etiam sunt exceptiones: In feudis indivisibilibus frater fratri succedit. Sic in feudo fratri, & ejus heredibus in sacris existenti, concessio, frater etiam fratri succedit, non ut frater, sed ut filius primi vassalli, ut etiam in antiquo feudo. Jure Feudali nulla est differentia inter fratres; & filius defuncti fratris præfertur patruo.
13. Successio collateralis nostris moribus est, quâ frater fratri in assem succedit, & mortuo primogenito, secundo genitus succedit; & sic deinceps, servato natalium ordine, in quo germanus excludit consanguineum, & consanguineus uterinum; & ex jure paterna paternis, & materna maternis cedunt.
14. Anglorum jus speciale in successione collateralis, ubi præcipue attenditur, an successor sit ex toto sanguine, an ex altera parte tantum: sed diversum in conquestu.
15. Apud nos frater consanguineus patruo præfertur, ut ex jure Civili, deficiente ju-

re Feudali. Apud Normannos, in linea collateralis, propinquior præfertur, sive ex parte matris, sive patris: & indiscriminatum, sive in hereditate, sive conquestu, proximus ex linea paterna succedit, nisi proximus nominatim excludatur tenore investituræ, ut apud nos fieri solet.

16. Hereditas semper descendit, conquestus ascendit. Conquestus unde? & quale circa conquestum jus? Quod de duobus aut pluribus fratribus dictum, idem de duobus aut pluribus patris & eorum

liberis dicendum: sed hoc jus conquestus non obtinet in mobilibus hereditariis.

17. Inter ascendentes & descendentes non est conquestus, sed præceptio hereditatis: at in linea collateralis est conquestus, nisi aliud dicatur.

18. Speciale ex jure Anglorum in conquestu.

19. De successione in conquestu inter plures sorores vel fratres, & inter fratres consanguineos; ubi casus specialis de conquestu inter eosdem.

I. SECUNDUM genus successionis est ex collateralibus: nam, deficiente lineâ directa descendentium, ita ut nemo ex ea superfit, aut superesse speretur, proximus agnatus, ut ex legibus XII. Tabularum antea monui (a), familiam sive hereditatem habere debet (b), proximum, inquit, ne omnes agnati simul parent sibi locum in successione, & ita bona aliena invadant, aut diripiant. Nam posteriori in ordine agnationis nunquam locus est, quamdiu aut est, aut esse speratur agnatus propinquior; neque ulli agnatorum, quamdiu superest unus ex liberis defuncti, aut esse speratur, quod fit, cum conjux defuncti iterum fert; donec enim enixa fuerit, differtur interim cognitio de successione agnatorum.

2. Per Familiam autem hereditas intelligitur: sic pupillum patrem familias dicimus, nempe cum ad eum hereditas pervenit (c). In hac collateralis successione eodem modo insistemus, quo in explicatione prioris lineæ usi sumus, ut primo, quid veteres senserint, quid media jurisprudentia, quid Imperiales constitutiones, dicamus; tandem quid jure Feudali & nostris moribus conveniat, breviter percurreremus.

3. Leges XII. Tabularum, ad successionem, si non sint liberi, agnatos vocant, non omnes, sed proximum, ut antea dixi (d). Quis sit proximus, licet cuivis alicujus judicii ignotum esse non possit, tamen si quis incertus sit, legat Justinianum, in titulo illo Institutionum *De legitima agnatorum tutela & successione*; & ut ea, quæ ibi dicuntur, contraham, proximus est qui gradu propiore defunctum attingit. Agnati verò sunt, qui per virilis sexus cognationem descendunt, (nomen familiæ retinere dicimus,) veluti fratres, fratrum filii, qui & patruels dicuntur, & si qui ex eis masculi descendant. Soror ipsa inter agnatos numerabatur (e), cum illa nomen familiæ paternæ retineat; at qui ex ea descendebant, cognati tantum vocabantur; quia licet sanguinis & cognationis jura intereederent, ex sorore tamen descendentes in aliam familiam transibant, nomenque sui patris induebant: itaque soror ipsa, ut agnata, succedere poterat fratri & fratrum filiis, si non essent propiores agnati, qui etiam in longissimo gradu sororum filiis præferbantur, cum antea fratrum filii etiam in longissimo gradu sorori succederent, ex titulo *Unde agnati*. Et profectò pronius erat jus XII. Tabularum in deferendis hereditatibus masculis quam foeminis (f).

4. At media jurisprudentia, quæ legibus XII. Tabularum erat posterior, licet sororum liberos ad successionem agnatorum vocare non poterat, (neque enim agnatos qui non erant facere potuit;) at ex titulo *Unde cognati* bonorum possessionem tribuebat, ut quicumque ex eo patre descenderent, sive per masculinam sive foemininam lineam, ut unico cognationis vinculo, pariter ad successionem vocarentur. At Imperiales constitutiones, ut mediâ jurisprudentiâ posteriores, omnes ex paterna lineâ descendentes pariter ad successionem vocabant indistincte (g); ut quo gradu quis propior defuncto erat, & in ejus successione præferretur. Rationem reddit Justinianus: *Neque enim masculus per se, neque foemina sola ad procreationem sufficit; sed quemadmodum Deus utrumque ad procreationis ministerium conjunxit, ita nos eandem*

(a) D. 13. § 4. (b) Pr. Inst. de legitima agnat. successione. (c) l. 195. § 1 & 2. ff. de V. S. (d) § 1. (e) § 3. Inst. de legit. agnat. success. (f) Ibid. Vid. D. 16. § 7. (g) l. 14 & 15. C. de legitimis hereditibus. Vid. D. 16. § 7 & 11.

eandem utrique aequalitatem conservabimus, ait Imperator. Adæquavit itaque in omni successione maribus foeminas Justinianus, consilio puto Theodoræ conjugis suæ mulieris imperiosissimæ, cujus nutu totus regebatur.

5. Sed ut ad leges XII. Tabularum redeamus; licet lex XII. Tabularum in singulari numero loquebatur de proximo agnato, pluralitatem tamen intelligit, i. e. ut si plures in eodem gradu sint, veluti tres aut quatuor fratres, aut quatuor aut sex fratrum filii, pariter ad successionem vocentur. Fratrum nomine sorores veniunt; itaque fratri mortuo superstites fratres & sorores in capita succedunt. Non tamen omnium fratrum eadem est ratio; alii enim (ut prius dixi) *germani fratres* sunt, qui ex utroque parente sunt conjuncti; alii *consanguinei*, qui per patrem sunt agnati tantum, alii *uterini*, qui per matrem tantum conjuncti sunt; alii *naturales* dicuntur & *legitimati*; alii *adoptivi* tantum. De his singulis dicendum, & licet in jure Civili, tam antiquo, quam mediâ jurisprudentiâ, eadem erat omnium filiorum ex eodem parente descendendum ratio (*a*), etiamsi ex diversis nuptiis fuissent suscepti; tamen in successione collateralis aliud jus observabatur: frater enim germanus fratri germano succedebat, nec in partem fratrem consanguineum tantum, multo minus uterinum admittebat; sic germana soror fratri consanguineo tantum, in successione fratris germani præferebatur. Consanguinei autem fratres in successione fratris sui consanguinei, si nullus germanus frater, nec ex eo descendens extet, per capita admittuntur (*b*). Uterini autem fratres nullo modo consanguineis succedunt, sibi tamen invicem, viz. uterinus uterino succedere in bonis maternis potest, æqualiter & eodem modo, quo consanguinei sibi succedunt.

6. Quod si defunctus tam habeat consanguineos quam uterinos fratres, & fortasse quorundam præmortuorum filios, qui patres suos repræsentant, tunc non minus status hereditatis considerandus, quam personæ succedentium: nam in bonis paternis, i. e. in iis bonis quæ ad eum ex linea paterna descenderunt, fratres consanguinei, & iis præmortuis eorum filii præferuntur. In bonis tamen materni generis, aut quæ per maternam lineam descenderunt, uterini & eorum filii præmortuis consanguineis præferuntur, ita ut paterna paternis, materna maternis tribuantur: fratrum autem naturalium & legitimatorum eadem est ratio in successione, idemque per omnia effectus, qui & legitimorum; nam in toto jure Civili pro legitimis habentur. Fratres adoptivi, qui sunt legitimi tantum & non naturales, si ab avo fuerint adoptati, succedent sibi mutuo cum duo ibi vincula concurrant, unum naturale, alterum civile: si verò ab extraneo adoptentur, quanquam adoptivi parentis successionem habent (ut supra dixi (*c*)), ipsi tamen sibi non succedunt.

7. Secunda regula successionis collateralis hæc est: Deficientibus fratribus in primo collateralium gradu, successio ad fratrum filios devolvitur, ut ii defuncto succedant, ita ut quisquis gradu propior defuncto fuit, ad successionem admittatur successorio ordine, ita tamen ut omnes à primo acquirente descendant: & hi, si in pari gradu sint, in capita; si in impari, in stirpes succedunt (*d*). In hac regula, ex jure antiquo, sororum filii non admittebantur ad successionem; postea tamen, ex mediâ jurisprudentiâ & Imperialibus constitutionibus, tanquam cognati succedebant, parque ratio facta est & agnatorum & cognatorum (*e*); ita ut qui proximus fuerit decedenti, is in ejus successione præponeretur: quod tamen non semper erat verum; fit enim sæpe, ut cognatus remotioris gradus excludat gradu propiorem, ut declarat Justinianus: id autem fit, quoties filius aut nepos patris aut avi personam repræsentat, qui, si viveret, in successione præferretur. Itaque in hac secunda regula descendentes, cujuscunque gradus sunt, semper ad fratrem aut sororem, à quo descenderunt, revocandi sunt, ut hi descendentes in successione fratris præferantur, quorum stirpes, i. e. frater aut soror defuncti, si viveret, prælatus fuisset, servato semper jure repræsentationis. Sic trinepos ex fratre germano, filio fratris consanguinei in successione fratris communis præponetur: ratio est, quia si germanus ille à

O o o o 2

quo

(a) Vid. D. 13. § 19. (b) l. 3. C. de legitimis heredibus, Nov. 118. cap. 3. & 127. c. 1. (c) D. 13. § 17. (d) Nov. 118. c. 3. (e) Nov. 118. c. 4.

quo trinepos descenderat, viveret, consanguineum & omnes ex eo descendentes excluderet (a). Descendentes autem hi, usque ad septimum gradum numerantur (b), quoniam, inquit Modestinus, ultra eum fere gradum *natura cognationem consistere non patitur* (c). Alii tamen ad decimum gradum extendunt (d). Interpretes feudorum hac distinctione utuntur, ut si semel feudum ad descendentes pervenerit, successio in infinitum ad collaterales pertineat: si nunquam ad descendentes pervenit, sed tantum erat feudum novum, quod ex conditione ad collaterales pertinere debet, collaterales tantum usque ad septimum gradum inclusive admittuntur, & non ultra. In regnorum successione, & jurisdictionum feudis, agnatos in infinitum succedere certissimi juris est; & si tota prosapia Regis interierit, & superit aliquis agnatus, etiam ultra millesimum gradum succedet. Quod si defunctus, neque liberos, neque parentes, neque cognatos, aut agnatos habuerit; tunc successio, ex jure Civili, ad conjuges defertur, scilicet ut vir uxori succederet, uxor viro, ex capite, *Unde vir & uxor* (e). Si neque vir aut uxor sit, tunc bona censentur vacantia, & fisco cedunt (f).

8. Affinitatis autem in successione nulla habetur ratio; neque enim affinis affini succedit, sed ea persona, per quam affinitas contrahitur, quæ est cognata, succedit, & per eam fortè affinis etiam. Affines autem non dicuntur vir & uxor, licet causam affinitati præstent; nam Modestinus affines definit, *vir & uxoris cognatos* (g), non ipsum virum aut uxorem. Hæc sunt quæ ex jure Civili, tam XII. Tabularum & mediâ jurisprudentiâ, quàm Imperialibus constitutionibus, de successione collateralis dicuntur.

9. Sed postquam feuda in usu esse cœperunt, jusque Feudale in præcipuis Europæ regionibus coll, multa ex prioribus displicebant, seu quia non intellecta, seu quia multa duriora videbantur, quam æquitas pateretur. Sed pro varietatè regionum, quæque fere provincia variâ statuta de successione habet, de quibus singulis operosum esset dicere: sufficet si quid jus Feudale in his successione voluerit, quosque mores Britanni in hac successione sequantur, breviter explicemus. Et ut melius hæc collateralis successio animis concipiatur, revocanda est in memoriâ illa feudi divisio, quàm in Diegesi 10. lib. 1. proposuimus, in *Antiquum, sive paternum, & novum* (h).

10. *Antiquum* sive *paternum* vocamus id feudum, in quo pater, avus aut aliquis antecessorum, investitus fuit. Nos id genus feudi *hereditatem* vocamus. *Novum* autem feudum dicitur, quod in eo qui mortuus erat cœperat: nos *conquestum* dicimus, Angli & Normanni *Pourches*. Id fit, quando quis non tanquam heres in feudo illo succedit; sed vel beneficio donationis; vel liberalitate patris aut cognatorum; vel ex suis, opera, pecunia, vel labore sibi illud acquisivit, aliquo juris titulo præcedente: veluti vel emptione, permutatione, investiturâ, aut aliquo alio titulo. Et de hac collateralis successione in feudo novo dissentientes doctorum opiniones sunt; nam melior pars in feudis novis nullam esse collateralium successione volunt, hoc est, si is qui acquisivit suâ operâ feudum à domino moriatur sine liberis, frater ejus, etiam germanus, ei non succedet in illo feudo (i), etiam si feudum eis communiter ab initio à domino datum fuerat. Ratio hæc erat, cum ab initio tantum ob militares operas darentur feuda, dominusque vassallo, qui eas navaverat, & ejus soboli tantum consultum cuperet, alios tanquam extraneos, etiam vassalli sui fratres, ab ejus successione abigebat. Hinc factum putant, ut in conquestu, sive in novo feudo, liberi quidam parenti succederent, frater tamen fratri non succederet: itaque in toto jure Feudali, nulla est fratrum successio in feudo novo; exempli causa, Titius feudum vel ex donatione vel dispositione acquisierat, si liberos habeat, illi in feudo succedent: si non habeat liberos, sed tantum fratres aut sorores, hi omnes à successione excluduntur. Quid ergo fiet de feudo, dicet aliquis?

(a) Nov. 118. c. 3. (b) I F. 1. § 4. & I F. 8. § 1. (c) l. 4. pr. de gradibus & affinibus. (d) Vid. lib. 1. D. 16. § 30. & D. 17. § 11. (e) l. unic. ff. unde vir & uxor, & l. 1. C. d. tit. (f) l. 114. § 2. de leg. 1. l. 11 & 17. ff. de jure fisci, & l. 4. C. de bonis vacantibus. (g) l. 4. § 3. ff. de gradibus & affinibus. (h) § 13. (i) I F. 1. § 2. ibi, Sin autem, & I F. 20. 2 F. 12.

quis? Feudum, deficiente herede, ad dominum concedentem revertitur, eique aperitur; cum ea causa, propter quam concesserat, cesset, nempe vassalli & posterorum ejus utilitas & promotio (a). Hoc tamen ad intellectum juris Feudalis conducit in hac successione collateralis, quod in feudo etiam antiquo collaterales non succedant, nisi qui ex eo descenderunt qui primus feudum acquisiverat, & ita in feudum succedant, ut propter hanc successione hereditatem paternam non videantur agnoscere, neque oneribus hereditariis subjacere (b); quia non videntur hi jure defuncti succedere, sed tantum ex vi & tenore investituræ, & quasi investiti quodammodo cum defuncto, tanquam hæc investitura sola causa & fons sit, quare collaterales succedant (c), & ut nos loqui solemus, videtur eis à principio feudum fuisse talliatum: itaque cum quasi jure investituræ talliatæ succedant, heredes generales non videntur.

11. Sunt tamen quædam exceptiones ab hac generali regula, Fratrem fratri in novo feudo non succedere. Una generalis, nisi aliter vel statuto, vel in tenore investituræ sit expressum, i. e. nisi talis conditio in investitura inserta sit, ut fratri sine liberis decedenti frater succederet (d), vel si fratres, in Regis exercitu militantes, equis & armis communibus id simul acquisiverint (e): nam alterum alteri mortuo in eo feudo, quod propter conjunctum servitium acquirebant, succedere æquitas requirit.

12. Sunt & aliæ duæ exceptiones in eodem capite (f); nempe si simul habitaverint, aut communi pecuniâ à domino sciente acquisiverint, in quibus tamen diversitas Feudistarum opiniones invenio. Sic in feudis indivisibilibus frater fratri succedet, si duobus fratribus fuerint concessa. Sunt qui idem putant, si dominus, alicui in sacris existenti, feudum & ejus heredibus concesserit sciens: nam cum sciret eum legitimos ex corpore suo heredes habere non posse, quia in sacris erat, & heredibus sit concessum, ex ejus præsumpta voluntate, de collateralibus heredibus intelligitur. Præterea si hic ipse Titius, qui feudum acquisiverat, decesserit, pluribus relictis liberis, primusque, postquam in feudum successerit, moriatur, frater ei succedit, in eo casu, non tanquam frater, sed quasi filius primi vassalli, cui & ejus liberis facta fuit investitura: nam mens ea præsumitur fuisse domini, ut vassallo & omnibus liberis ex eo descendentibus provisum vellet, & non aliis à latere primi vassalli. Itaque certum est, ex jure Feudali, in paterno sive antiquo feudo, si quis plures liberos reliquerit, unum alteri succedere posse; non autem in feudo novo fratri acquirendi frater succedit, quia concedens nullam ejus rationem habuisse, dum concederet, præsumitur, nisi aliter ab initio cautum sit, ut dixi (g). Et hæc de jure Feudali, ubi differentiam inter germanos & consanguineos non invenio: nam eodem modo succedunt utrinque conjuncti, quo consanguinei tantum, & succedunt in capita: fratrum tamen filii succedunt in stirpes, sive invicem sive cum patris suis. Sic jure Feudali & nostro filius defuncti fratris, licet sit in eodem gradu cum patre, in successione tamen ei præfertur.

13. Quod ad nostram praxin attinet, frater fratri succedet in affem hereditatis semper, sed ordine naturali, adeò ut, primogenito mortuo, secundo genitus succedat solus: sic secundo genito tertius, & illi quartus, servato semper natalium ordine; & sic frater in successione feudi paterni, sive hereditatis, præferetur patrio: de feudo novo sive de conquestu postea dicemus (h). Si plures sint fratres, quidam consanguinei, quidam uterini, germanus frater præferetur consanguineo & uterino in successione fratris germani, eique in solidum succedet. Si nulli sint germani, consanguinei fratres ex jure succedunt sibi invicem, servato ordine natalium, ut quo quis propior, eo magis præferatur. Uterinorum nulla habetur in patrimonio paterno ratio: rursus, si hereditas à matre proveniat, uterinus uterino, exclusis fratribus, consanguineis, succedet. Sed nec frater consanguineus ex parte patris solius, succedet fratri suo defuncto, in ea hereditate, quæ per matrem aut matris lineam ob-

P p p p

venerat;

(a) 1 F. 20. (b) 2 F. 45. vid. D. 17. § 16. in fine. (c) 1 F. 14. § 1. & 2 F. 18. in fine, & 31.
 (d) 1 F. 1. § 2. 1 F. 14. § 2. & 1 F. 20. (e) 2 F. 12. (f) 1 F. 20. (g) § 10. (h) § 15.

venerat, quamdiu unus ex materna linea superest; ut neque ullus ex materna linea succedet uni ex descendantibus per lineam paternam: nam ex jure, materna maternis, & paterna paternis obvenire debent. Consanguinei fratres & sorores ad invicem succedent, si nulli sint germani, qui eis præferantur.

14. Et mirum est, quod ab Anglis observatur: Si quis, cum duas conjuges haberet, ex una filium, ex altera plures filios, & post mortem patris hic filius hereditatem paternam agnoverit, deservitque in heredem patri fuerat, postea & ipse moriatur, non tamen ei succedet frater consanguineus in hereditate; neque enim est ex toto sanguine (ut illi loquuntur) sed tantum ex altera parte, nempe patris mortui, conjunctus; sed hereditas ad patrum pertinebit, quia ille primus ex toto sanguine est, (pater enim (ut antea diximus (a)) semper in successione apud illos præteritur) aut ad alium ei proximum qui ex toto sanguine est. Quod si is patruus, qui fratris filio successerat, & ipse sine liberis moriatur, pater filii defuncti, qui antea ut ascendens exclusus erat, patruo, i. e. suo fratri ex pleno sanguine germano primus succedet, & illi mortuo, filius ex secunda conjugis patris, qui antea erat à successione fratris sui consanguinei exclusus, quia non erat ex toto sanguine, patruo in eandem hereditatem succedet; nam patruus cognatus est post patrem primus (ut aiunt) ex toto sanguine: fratres enim ex utroque parente conjuncti, præferuntur consanguineis tantum, vel uterinis: & sic de fororibus. Itaque diligenter in successione apud Anglos ponderandum est, cum quis moritur, si sine liberis decefferit, an non; si sine liberis, quis ei primus in pleno sanguine à latere conjunctus occurrat: Quamdiu enim superest quis ex pleno sanguine, etiam remotior, succedet, fratremque tantum consanguineum excludet; nulla enim admittitur collateralis successio in hereditate, quam quæ ex toto sanguine. Aliud tamen in conquæstu, seu feudo novo: nam si quis feudum novum acquisiverit, & sine liberis moriatur, in eo casu frater etiam consanguineus succedet, ex jure Anglorum. Et hæc est una, apud Anglos, ex differentiis inter hereditatem & conquæstum. Apud eos si pater ex duabus uxoribus diversos liberos habuerit, his, qui ex primo matrimonio sunt, sine liberis decedentibus, patruus, ut dixi, præferetur aliis omnibus, sive consanguinei sive uterini tantum sint; nempe si feudum semel acquisiverint aut hereditatem agnoverint. Si tamen post patris mortem, filius ex primo matrimonio, nondum aditâ hereditate etiam moriatur, consanguinei fratres patruo præferentur in hereditate communis patris, imò & forori germanæ ejus, quia ipsi, si respectus ad patrem communem habeatur, sunt ei proximi ex toto sanguine, licet germana soror fratri suo germano sit proxima, cum non de ejus hereditate agatur, sed patris. In transversali enim linea hoc proprium est, ut hi tantum sint heredes, qui de toto sanguine participant.

15. Nos non tam curiosè hæc observamus, sed quia jus Feudale, quod sciam, super hæc quæstione nullum sit, jus Civile sequimur, ut frater etiam consanguineus patruo, & aliis etiam collateralibus præferatur; neque enim negari potest, quin sit proximus agnatus: itaque tam ex legibus XII. Tabularum, & media jurisprudentia, quam Imperialibus constitutionibus, omnibus remotioribus ex latere præferendus (b). In linea collateralis, apud Normannos, qui est propinquior, sive ex parte matris sive patris, succedet, nullâ habitâ ratione conquæstus aut hereditatis; quod in senatu Parisiensi observatum est, nullo discrimine lateris habito: secus in hereditate. Apud nos, indiscriminatim, sive in hereditate, sive conquæstu, proximus ex linea paterna succedet, nullâ habitâ ratione ad maternam. In hoc tamen a jure Feudali dissentimus, quod jure Feudali remotior, etiam in investitura nominatus, non excludit proximior: ordo enim scripturæ non attenditur, quando res certa est, aut ex consuetudine, aut ex dispositione contrahentium. Aliud tamen apud nos, ubi successio in aliquem nominatim & expressè confertur.

16. Si plures sint apud nos fratres, veluti quatuor, & tertius feudum acquisierit, & decefferit, qui proximus eum natalibus antecedit, i. e. secundus ei in conquæstu succe-

(a) D. 13. § 46. (b) Auth. post fratres C. de legitimis heredibus.

succedet. Et hæc est alia differentia inter hereditatem & conquæstum; nam hereditas semper descendit, conquæstus semel dicitur ascendere, & postea semper descendit: siquidem postquam semel ascenderit, nomen *conquæstus* amittit, & *hereditatis* nomen tum induit, quoties qui semel ex conquæstu successerit moritur. Hoc jus de conquæstu apud nos non est natum, licet etiam in jure nostro scripto multa de conquæstu reperiantur (a); sed apud Normannos primò usurpatum, ab iis ad Anglos, ab Anglis ad nos, ut pleraque alia, promanavit. Itaque si quatuor sint fratres ex eodem patre, Titius primogenitus, Seius secundus, Mevius tertius, quartus Sempronius, Semproniusque hereditatem aliquam sive feudum acquisierit, & sine liberis moriatur, Mevius ei succedet, quippe gradu proximus. Si verò ipse Mevius hujus feudi acquisitor fuerit, & moriatur sine liberis, ille conquæstus non ad Sempronium quartum, (licet descendentem,) sed ad Seium secundò genitum pertinebit, quia conquæstus semel ascendit. Quòd si is Seius rursus sine liberis moriatur, non ei succedet Titius primogenitus, quanquam immediatus frater in ascensu, sed Sempronius quartus frater, qui natalibus eum sequitur: nam cum feudum illud non fuerat conquæstus in persona Seii, sed hereditas; neque enim Seius acquisierat sua operâ vel pecuniâ feudum, sed tantum fratri Mevio in eo successerat; itaque descendet per ejus mortem feudum, tanquam ejus hereditas, ad proximum descendentem, sciz. Sempronium. Itaque frater gradu senior, non solum suis fratribus, sed etiam patri, quo fortè conquæstus ille profectus est, in eo præferetur. Quod de duobus aut pluribus fratribus dixi, idem in duobus aut pluribus patribus, & eorum liberis & collateralibus ulterioris gradus observandum erit: adeò ut si filius ex secundo fratre natus, aliquid per se acquirat, & sine herede descendente aut fratre moriatur, non succedet ei in conquæstu suo pater immediate patrem ejus sequens, sed qui immediate eum præcesserit; & ejus liberi, si ille in fata concesserit: sed hoc semper servatâ ratione maris & foeminæ, ut nec foeminæ, nec earum liberi succedant, si frater, aut ex eo liberi supersint. In successione bonorum mobilium, quæ hereditaria sunt, servatur ordo juris Civilis, nempe ut immediate sequens in eis præferatur: isque etiam in fratris præmorientis liberorum tutela succedet.

17. In hoc conquæstu notandum est, conquæstum non dici quod quis ex avo vel patre capit, si eo tempore quo capit erat proxime successurus; non enim tum dicitur conquæstus, sed tanquam præceptio hereditatis, & qui accipit, pro herede, saltem universali successore habebitur; & hoc inter ascendentes & descendentes. Sed in collateralis successione alia ratio est; nam si frater fratri quid dederit, licet is ei immediate successurus videatur, tamen non censetur præceptio hereditatis, sed merus conquæstus, & quasi alienatio in extraneum facta, nisi id expresse dicatur, alienationem factam in fratrem tanquam successurum; nos *heredem apparentem* dicimus.

18. In hoc jure successionis in conquæstu, Angli à nobis in hoc differunt: nam si ex quatuor fratribus, quartus aut tertius moriatur sine liberis, feudum ab alterutro acquisitum non pertinebit ad immediate præcedentem, ad tertio genitum vel secundum; sed ascendet ad primogenitum, præteritis reliquis, qui inter primogenitum & quartum interponuntur. Rationem illi adducunt, ob prærogativam primogenituræ & ætatis, & sanguinis dignitatem: princeps enim est primogenitus familiæ, cui obventiones debentur. Præterea notandum est, si ex his quatuor fratribus secundus aut tertius moriatur, tutelam legitimam liberorum mortui ad quartum descendere, secundum juris communis regulas, quæ volunt (*ubi tutela ibi & hereditas*) neque solum tutelam, sed bona etiam moventia, quæ hereditaria dicuntur, i. e. optimum in unaquaque specie mobilium descendere ad proximum natu ex descendentibus fratribus. Feudum tamen acquisitum ascendere semel debet: quod ubi factum sit, non jam acquisiti feudi sive conquæstus nomine gaudet, sed hereditatis sive feudi paterni.

19. Si plures sint sorores, & una vel feudum vel annuum redditum acquisiverit, & sine liberis mortua fuerit, omnes sorores ad ejus successionem per capita; nepotes

(a) Cap. 32. § 4. lib. 3. Reg. Majest. cap. 88 & 97. Quoniam attach. cap. 3. Rob. III.

tes verò & neptes per stirpes admittentur. Si non sint sorores, sed tantum fratres plures, is in successione fororis apud nos præferetur, qui proximus ætate eam antecedit. Si plures sint fratres ex una uxore, veluti Titius, Sempronius, Seius, & unus ex secundo matrimonio Mevius, & is feudum acquirerit, & sine liberis decesserit, quis ei in feudo succederet, cum quæstio semel mota esset, inter Gulielmum Oliphantium & Alexandrum Regium, Advocatos juris patrii peritissimos, & me; putabant illi Seium, tertio genitum ex priore conjugè, Mevio successurum, quod illè immediatè Mevium præcederet, & conquæstus esset. Ego contra, quod aliam rationem inter germanos fratres (inter quos qui immediatè præcedit temper in conquæstu succedit) & consanguineos putarem: nam in hac facti specie, Mevius, qui ex secundo matrimonio solus natus erat, Seio non erat junctus, ut germanus irater; sed in illa junctura primus erat Titius, ex primo matrimonio primogenitus, & sic, deficiente lineâ fratrum germanorum, ille præferendus videbatur, per quem ad alios pervenitur; neque enim à Mevio pervenietur ad Seium, nisi per Titium: itaque Titium præferendum in successione conquæstus Seii censebam. Habebam etiam pro me jus Anglorum, quod sequendum putabam, quoties proprio destituimur: (at illi negabant;) nam in hac facti specie, jure proprio destituti, regulam illam communem de conquæstu sequendam puto.

Diegesis decima sexta,

De Successione talliata.

SUMMARIA.

1. Successio talliata præfertur lineali & collateraliali, cum procedat ex tenore primæ investituræ. Quis sit origo & fons feudi talliati; quæ præcipue in Britannia obtinet? Methodus ab Auctore proposita in hac Diegesi.
2. Unde nomen talliæ?
3. Feudi talliati definitio.
4. Origo talliæ à Parlamento Westmonasteriensi esse videtur, non à jure Civili aut Feudali.
5. Ex legibus XII. Tabularum talliarum usum fuisse apud Romanos facile est colligere.
6. Idem de media jurisprudentia est dicendum.
7. Idque etiam per ipsum Justinianum probatur.
8. Jus Feudale non solum talliis non adversatur, sed iis maxime fovet. Prælati etiam in feudis Ecclesiasticis successionem masculinorum præferunt. Principis etiam feuda hoc confirmat, ne dividantur in incommodum domini.
9. An ex jure Divino talliæ licitæ sint? Quidam negant.
10. Alii affirmant, talliasque non solum jure Divino permitti, sed probari.
11. Legibus etiam XII. Tabularum idem probari potest, per agnatos ad successionem vocatos, & non cognatos. Lex Volconia etiam, quæ ad Justiniani tempora permansit, idem testatur. Theodora, Justiniani uxor, mulier ambitiosissima.
12. Talliarum apud nos ratio, & quod odiosa admodum sunt, & revocationi obnoxia, etiam à Principe majore concessæ.
13. Ratio vera cur Princeps tallias revocet, quod in præjudicium & enormem læsionem concedentis sint factæ.
14. Concluduntur argumenta quæ pro & contra tallias adducuntur; nec suam opinionem adjert Auctor, sed rem cujusvis conscientie relinquit.
15. Feudum talliatum apud nos quid sit? Vicinis nostris Anglis aliud est feudum talliatum in genere, aliud in specie.
16. Feudum in liberum maritadium concessum, talliatum apud Anglos dicitur, & heredes talis feudi nihil domino præstant, usque in quintum descendantium gradum; sed in quinto tenebant per idem servitium quale ejus dominus suo domino præstat. Gradus apud nos & Anglos eodem modo numerantur.

7. Alia

17. *Alia species feudi talliati apud Anglos est, si detur Titio & Mevia, & heredibus eorum quibuscunque.*
18. *Tertia species talliæ est, si concedatur Titio, & heredibus ex corpore suo procreatis: & apud Anglos omne feudum talliatum dicitur, ubi hereditas providetur. Feudum simplex est, si detur alicui & ejus heredibus simpliciter; sed verba investituræ nec sunt extendenda, nec negligenda.*
19. *Feuda talliata apud nos quæ sint? In iis masculi communiter succedunt, & feminae & qui ab iis descendunt excluduntur; & feudum talliatum apud nos idem est ac feudum simplex in jure, quod ad feminas nunquam descendit. Tallia etiam potest fieri in bastardos, imò etiam in familias, ut in familiarum primogenitos: & heredes hi talliæ alio nomine heredes provisionales dicuntur.*
20. *Tallia fieri non potest absque consensu superioris; nam præterquam quòd utilitates domini superioris minuantur ex feudo talliato, alia etiam est ratio feudalis, ne vassallus successionem ad alios transferat, quàm quos dominus voluit, nisi in subinfeudatione de se tenenda. Tallia à mi-*
- nore facta, ab eo jam majore facto, ratificari potest.*
21. *Tallia etiam mutuo consensu dissolvitur, cum resignatio fit in manus domini feudi talliati, pro nova investitura sibi & heredibus suis concedenda, absque mentione talliæ, & inde sequitur sasina. In his resignationibus cautè omnia sunt faciendæ, ne aut imperitiæ, errori aut falsitati, fenestra aperiatur. Idem dicendum, si alienatio à vassallo fiat, vel filio, vel extraneo, & confirmatio superioris sequatur.*
22. *Si feudum resignatum sit in favorem heredum talliæ, & nulla in superioribus investituris sit tallia, tallia non est; sed heredibus quibuscunque debetur. Qui feudum sibi & heredibus suis in genere habet, si illud disposuerit extraneo & heredibus ejus masculis, talliatum feudum non est: sed si filio & ejus heredibus masculis, & iis deficientibus alii filio, &c. quibus omnibus deficientibus, dicto resignanti & ejus heredibus masculis quibuscunque; talliatum feudum censetur. Heres talliæ deservitus in heredem in genere, non rescindit talliam, & proximus ab eo heres deserviri potest in heredem talliæ.*

1. **D**E divisione feudi in naturale & talliatum diximus in D. 10. (a), lib. 1. Per hanc autem successionem talliatam, utrique successioni, tam lineali quàm collateralis, præjudicatur: ea enim utrique præfertur, quasi ex tenore primæ investituræ procedens, cujus, ut dixi (b), verba semper spectantur, ut sciatur quis in unoquoque feudo succedere debeat. Et sane in hac successione declaranda, alium ordinem sequi necesse est, quàm in duabus prioribus Diegesibus sequuti sumus; neque enim huc à legibus XII. Tabularum incipiendum est, neque à media jurisprudentia, neque à nova, quæ ex Imperialibus constitutionibus conflata est; cum in his omnibus notè minus nomen talliæ, quàm ipsius feudi incognitum sit: imò in ipso jure Feudali, si verba spectemus, nisi quòd feudum dicatur masculinum & femininum, quid feudum talliatum, quid ipsa tallia, non reperitur. Itaque hujus talliati feudi prima origo repetenda ex mente & sensu juris Feudalis, quo cavetur, ut in omni successione tenor investituræ spectetur; præcipuè verò ex moribus Britannia, in qua pene sola feuda talliata habentur sub eo nomine maxime, cum ab Anglorum institutis, ut pleraque alia, talliata feuda ad nos pervenerint, ut & eorum feuda & leges feudorum à Normannis. Neque tamèn negandum, tenorem feudi, sive ejus verba, ab aliis gentibus etiam observari; an autem sub nomine talliæ incertus sum. Primò itaque videndum, unde nomen talliæ sive feudi talliati sit deductum, quæque ejus sit definitio, quæque & apud quos horum feudorum talliatorum origo, quæ causa originis fuerit, quo tempore primum cœperint, & siquid his simile in jure Civili aut Feudali occurrat, & an talliæ hæc ex jure Divino & in foro conscientia subsistere possint: tandem de variis generibus feudorum talliatorum dicemus.

2. Quod ad nomen ipsum attinet, certum est esse vocem Gallicam, ut pleraque alia feudorum nomina quibus hodie utimur, & apud Normannos primò usurpatum,

Q q q q

ab

(a) § 6 & 24. (b) Vid. lib. 1. D. 9. § 36. & textus ibi allegatos.

ab eis ad Anglos, ab Anglis ad nos defluxisse. *Tallier* enim Gallicè *abscindere* significat, ut in lib. 1. D. 10. (a) monuimus; & talliata feuda [*dicuntur*], quæ, præcisâ & neglectâ rectâ & lineali successione, ad certos heredes, etiam ex transverso, qui ex provisione hominum instituuntur, perveniunt. Neque eorum omnino opinionem probo, qui ab adjectivo *talis* deductum putant, quasi id sit talliatum, quod ad *tales* heredes, & non veros, ex tenore dispositionis, pertineat: nempe, cum feudum non acquiritur Titio & ejus heredibus in genere, sed *talibus* tantum heredibus in specie, qui, nisi in specie continerentur, non essent successuri. Et licet hæc opinio cum vocis ipsius definitione imprimis conveniat, & significanter rem ipsam exprimat, & nihil incommodi secum trahat; tamen & vocis ipsius orthographia, & earum gentium mores, à quibus ad nos hæc feuda defluerunt, faciunt, ut à voce Gallica *tallier* deductum putem.

3. Hinc facilis est feudi talliati definitio, nempe id esse, quod, præcisâ directæ & linealis successione regulâ, ad alios heredes ex provisione & tenore infeofamenti devolvitur. In qua definitione hæc observanda sunt, nempe, feudum talliatum non minus esse feudum, quam illud quod simplex dicitur; imo esse verè simplex feudum, si ex jure Feudali rem æstimemus, quod masculos tantum ad successionem admittit, & non fœminas. Sed cum, moribus nostris, antea monuerim (b) illud apud nos dici feudum simplex, quod ad heredes quoscunque post mortem defuncti pertinet, talliatum feudum necesse erit illud esse, quod, exclusis fœminis, licet veri heredes sint, hereditatem ad masculos vi provisionis trahat.

4. Originem autem feudi talliati Angli à Normannis acceperunt, aut ipsi sibi derunt, in comitiis regni apud Westmonasterium secundo habitis, tempore Edwardi, ejus nominis post conquestum Primi, circa annum Domini 1280. nam cum æquum videretur omnibus regni Ordinibus, uti quis pro arbitrio suo posset de feudis suis cum consensu domini superioris disponere, heredes quos velit in eis instituere, extraneis alienare, quocunque jure feuda ad eos perveniant, sive ea ex jure successionis, sive ex propria industria aut aliena liberalitate devenerunt, (& ut nostri in revocatione præsentis Regis retulerunt, *liceat quibus velimus & quomodo velimus feuda hereditaria acquirere*;) eorundem comitorum Westmonasteriensium & omnium in comitiis Ordinum consensu stabilitum & statutum est, quod quilibet in feudo existens, sive id feudum esset antiquum, sive paternum, aut novum, cum suum verè dicere possit, in eò quem velit (modo sano corpore & sana mente sit) licere ei instituere aut substituere, succedendi leges quas velit cum consensu domini præscribere, successionis tempus & personas limitare. Nec ante ea tempora talliam aliquam fuisse, ex alicujus familiæ monumentis, demonstrari potest. Et hæc prima talliarum origo fuit, & originis occasio, quæ profectò à jure Feudali non dissentit, ut mox dicemus. De talliis in jure Civili nulla mentio; imò, quod magis mirandum, ne in jure Feudali, cum tamen omnes talliæ feudorum sint qualitates annexæ.

5. In legibus XII. Tabularum, licet expressa talliæ mentio non contineatur; neque enim earum succincta brevitatis omnia explicare & oculis subjicere poterat; tamen, si non talliam ipsam, certissima tamen pro tallia argumenta deducere possit nos affirmo: nam agnatorum, qui in familia manebant & (uti illi volunt) nomen familiæ & patrum soli repræsentabant, ratio prior erat in successione, quam cognatorum: neque de cognatorum successione quicquam cavebatur; agnatis enim solis providebant. Præterea constat ex legibus XII. Tabularum, primam illam legem esse in successione, *uti quisque legasset, rei suæ ita jus esto* (c). Quod si in testamento, cum forte decumbentium judicia corrumpuntur, aut assentatione, aut nimis circumstantium officiis, aut forte falsis criminationibus, si, inquam, eo tempore de rebus suis tam moventibus, quam non moventibus, liberè disponere, extraneos, præteritis suis, instituere; denique si liberè omnem successionem, non solum suorum, sed etiam agnatorum & cognatorum tollere licuit; cur non in vita, cum sanioris essent judicii, cum tot fictis criminibus non essent obvii, cur, inquam, in

vita,

(a) § 24 & 25. (b) Lib. 1. D. 10. § 24. & lib. 2. D. 14. § 3. (c) Pr. Inst. de lege Falcidia.

vita, non poterant, etiam ordinem in successione instituere, quis in successione prior, quis secundus, quis tertius esset?

6. Idem in media jurisprudentia: nam in ea erat locus, & institutioni, & substitutioni; & Justinianus de numero substitutionum queritur suo tempore, eumque ad pauciores gradus redegit (a). Neque in his institutionibus proximitati sanguinis locus semper erat: nam alioqui neque institutio, neque substitutio requirebatur, cum ut quisque propior ex sanguine, ita prior admittebatur; sed libera erat & instituendi & substituendi à jure permessa potestas: cui ergo majus licebat, dum qui sanus animo & corpore est, neque cuius infirmitati mentis obnoxius, ordinem successione facere, hunc instituere, illum ei substituere, & huic substituto alium etiam substituere possit; cur non & talliare, sive substituere, uti in foro loquimur?

7. Præterea & Justinianus majorem apud antiquos jurisprudentes rationem fuisse masculorum quam foeminarum aperte testatur (b); quodque masculorum in successione conditio erat potior quam foeminarum, quod fratrum filii in infinitum sorori succederent, at sororum filii soli fratribus & eorum soboli. Quod vitium Justinianus uxorius, Theodoræ consilio & imperio, ut pleraque alia antiquitatis corrigere volens, in quibus non erat par ratio foeminarum & masculorum in successione, per omnia mares & foeminas in successione æquavit (c). Neque tamen credendum, id vitium antiquitatis correxisse Imperatorem, quo mares, seclusis foeminis, in hereditate præterebantur. Nulla enim talis apud antiquitatem lex erat; veteres omnes id jus ignorabant, & fratres & sorores ad patris communis successionem pariter vocabant, & bonorum possessionem foeminis etiam Prætores permittebant: sed quod non eadem esset ratio in substitutionibus foeminarum quæ marium, indignabatur Imperator: nam veteres faciliores ad successiones marium fuisse queritur, quam foeminarum, cum natura omnes æquasset (d).

8. Quod ad jus Feudale attinet, illud non solum talliis non adversari, sed maxime eis favere constat, non solum quod nullas foeminas ad successionem admittat, (quod nihil aliud est, quam rationem primam masculorum, sive talliæ esse voluisse;) sed multo magis, quod tenorem concessionis semper servandum, hereditatemque secundum eum deferendam expressè jubeat (e); & nihil utroque hoc talliis magis convenire potest: quid enim aliud est tallia, si loquamur cum vulgo, quam maris successio exclusâ foeminâ? aut feudum talliatum, quam masculinum? aut tenor concessionis, quam lex ipsius concessionis, ut illa lex in tenore concepta legi communi successionis semper præjudicet, ut in potestate potius domini esset, quam vassalli, quibus heredibus feudum provideri velit? multo magis quotiescunque utriusque consensus accedit (f), ut in resignationibus fieri solet? In feudo vero novo, nemini dubium est, quin dominus, qui sibi bene esse quam alteri mavult, quo ad servitia, non in meliori longè conditione sit ex servitio masculi, quam foeminæ, & ejus potissimum in feudis rationem habendam in dispositione & lex & ratio suadet. Adde, quod etiam in multis feudis Ecclesiasticis, Prælati, qui forum poli vel conscientiæ sequi videri volunt, successionem masculorum foemineæ prætulerunt, & cum dispositioni juris communis jus successionis relinquere possent, providisse tamen ut feudi successio ad masculos tantum pertineret; quod nunquam fecissent, si illo gravari conscientiam putassent: & in omnibus Principalibus feudis vallis Emiæ (feuda Principalia voco, quæ de Principe aut Senescallo tenentur) non solum mares foeminis præferuntur, sed etiam inter filias & sorores primogenita (g); ut ea nubendo feudum integrum conservaret, ne in partes divideretur, quia divisionem feudi majores nostri putarunt verti posse in incommodum domini: neque id unquam cavissent, si contra leges & jura regni, talia feuda essent prohibita.

9. Sequitur nunc, ut de jure Divino aliquid dicamus; utrum ex eo talliæ possint in foro conscientiæ subsistere, an verò tanquam veræ & naturalis successionis præjudicia excludi debeant. Et sanè primâ facie intuentibus, deficientibus filiis,

Q q q q 2

videtur

(a) Nempte 4. Nov. 159. (b) Vid. D. 15. § 3. (c) Nov. 118. (d) Ut D. 15. § 4 dictum, (e) Vid. lib. 1. D. 9. § 36. & textus ibi allegatos. (f) Vid. D. 18. § 12. (g) Vid. D. 14. § 3.

videtur dominus præcipere, ut filiabus hereditas permittatur. Sic enim in supplicatione filiarum Zelophehad continetur, cum ex communi patre filii defecissent, ut filia ad successionem admitterentur: hanc earum petitionem, cum ardua videretur, Moses ad Dominum detulit, qui petitionem æquam & rationi consentaneam pronuntiavit, legemque eam successionis in perpetuum statuit, ut ubi filii deficerent, filiarum esset hereditas. Quod si talliarum licentia permitteretur, læmina excluderentur, marelque ulterioris gradus præferrentur. Contra enim naturam videtur, ut foeminarum conditio deterior quam marium esset; cum, ut ait Justinianus, neque masculus per se, neque foemina sola ad procreationem liberorum sufficiat; sed quemadmodum utrumque Deus ad generationis ministerium conjunxit, ita & eandem utrique utilitatem conservavit (a): itaque plerique non solum tallias nostras contra naturam, sed etiam legem ipsam Divinam institutas esse non dubitant affirmare; præcipue cum nulla lex, nulla mentio talliarum in aliquo jure reperiatur.

10. Sunt tamen plerique non minoris auctoritatis, qui contrarium tenent, talliasque non solum permitti ex jure Divino, sed etiam probari asseverant, eaque non solum ex lege naturæ, veterumque omnium institutis, sed etiam ex ipso jure XII. Tabularum & media jurisprudentia descendere probare nitantur. Nam licet præceptum Divinum, quod Moses a Domino retulit, hereditatem Zelophehad ejus filiabus distribui mandaverat; rationem tamen subjungit, quia nulli erant masculi, quasi diceret, quamdiu superessent masculi, ad hereditatem admittendos: at neque omnino etiam deficientibus masculis, sed ea lege & conditione, ut non nisi familiæ ipsi, i. e. alicui ex familia agnato nupsisset; quod & apud Græcos itidem iulius scribit Demosthenes, in oratione contra Boerum, ut *nulli mulieri liceret hereditatem ad extraneos deferre, sed agnato & gentili ex sua familia nubere per leges cogebatur*. Præterea leges successionis, quæ ex sacra Scriptura traduntur, non sunt ad necessitatem trahendæ; nulla enim est respublica, nullum imperium, quod non speciales suas leges de successione habeat, ab iis, quæ in Divina pagina traduntur, aliquatenus differentes (b). Nam si ad amissim regulæ Divinæ in successione omnia dirigantur, neque primogenito locus erit, ut omnino exclusis iratrilus succedat.

11. Quod ad jus antiquum attinet, tallias a jure XII. Tabularum etiam probari, iidem contendunt, cum ad successionem agnatos vocent, & non cognatos; agnati enim familiæ nomen retinebant. Et si Floro credendum est, in sua epitome, quam libris Livianis præfixerat, lex Voconia apud Romanos lata est, rogante Voconio Saxa Tribuno plebis, sed instigante Catone Censorio, qui, non solum foemina ab omni successione, extantibus cujuscunque gradus masculis, arcebantur; sed etiam, ne ex alieno testamento plus quam quadrantem hereditatis accipere possint: mansitque lex Voconia diutissime, imò usque ad ipsius Justiniani tempora, qui, quamquam Princeps omni laude alioqui dignissimus, uxoris tamen Theodoræ suasu, per omnia mates & foeminas adæquavit (c), ut quod in uno genere, liceret & in altero. Nam Theodora, mulier ambitiosissima, sola poterat omnia apud maritum, eumque, quòquò vellet, impellebat, imò virilis animi foemina tantum non imperabat; cui, ut viam perstrueret, impotentem sexum, non solum successionis, sed etiam dignitatum & jurisdictionis capacem voluit declarari; & nisi rei insolentia, & ex admisso scelere dedecus prohibuisset, marito in monasterium incluso, ipsa imperii gubernacula suscepisset, ut nonnulli scriptum reliquerunt. Alii tamen omnes gentes in successione æquiores & sunt & fuerunt maribus.

12. Apud nos *tallia* nomen, quam apud ullos alios, frequentius est. Ratio est, quod antiquarum familiarum splendor & continuatio cum dignitate in maribus potius consistat quam in foeminis. Quod, licet maxima nobilitatis pars & tentiat & cupiat, nostro tamen jure talliæ odiosæ reputantur, & strictissimam interpretationem recipiunt, semperque in dubiis pro generali successione interpretatio voluntatis sive tenoris fit, & etiam sub revocationem cadunt, non solum minorum qui alienaverunt, sed etiam minorum superiorum, qui tales tallias concesserunt; nam sine superioris contentu,

(a) l. 4. C. de liber. præter. vel exhered. & Nov. 18. cap. 4. (b) D. 13. § 31. (c) Vid. D. 15. § 4.

consensu vix talliæ locus esse potest. Itaque, sive vassallus, sive dominus superior infra ætatem sit, tallia sive infeofamentum talliatum non rectè conficitur; nam utriusque, quasi eo factò læso, post expletum vicessimum primum annum, & intra quadriennium utile, restitutio competit: imò, quod gravius est, in revocationibus Principum post vicessimum primum annum, (nam quæ post fiunt, sub revocationem sive restitutionem non cadunt) expressè in uno capite continetur (a), regem jam perfectæ ætatis etiam revocare omnes dispositiones talliatas, non solum quia inde graviter sit læsus, sed quasi in præjudicium conscientiæ factas (cujus prima ratio semper debet esse) & quod majus est, contra ipsas leges. Sed facilem hujus nodi putant aliqui solutionem esse; nam quod ad conscientiam attinet, cujus, ut dixi, semper prima ratio debet esse, si feuda talliata eam gravarent, non minus peccarent Reges, qui majores facti talliata feuda concedunt, quàm qui minores; imò & gravius multo; nam ætas minor fortè aliquam admitteret excusationem, juris nempe ignorantiam, aut tutorum vel curatorum incuriam, aut quòd surreptione id factum sit; majores autem, quibus suarum rerum administratio est permissa, nullum velum, nullam umbram prætereundum possunt, cur hæc talliata feuda admiserint; itaque tam quæ a majoribus Principibus, quàm quæ a minoribus talliata feuda concessa sunt, revocari sic possunt, quasi Principum conscientias gravantia. Neque contra leges facta dici possunt, ex eadem ratione; nam si contra leges essent, licet à Principibus justæ ætatis facta, tamen ipso jure & exceptionis tantum ope tollerentur, & pro nullis essent; cum jus ipsum non patiat, quod contra leges fit, id pro valido haberi. Itaque in eis revocationibus, ea verba, quibus Princeps *conscientiæ scrupum*, aut, quia *contra leges* ea facta dicat, præterdit, puto malè inserta, & pro non insertis habenda.

13. Ergo, inferet aliquis, hæc feuda talliata sub revocationem non cadent, cum alia ratio cur id fiat reddi non possit. Imò longè major & melior ratio facit ut hæc feuda revocentur, quasi in præjudicium & enormem læsionem concedentis confecta; quæ prima fere & sola ratio in revocationibus minorum est, & in ipsis revocationibus præterditur. Quis enim nescit gravius præjudicium Principum commodis fieri, quando custodia masculi ad eum devolvitur, quàm si custodia sive warda foeminae fuisset? Nam foemina heres si in wardam cadat, secum etiam totam hereditatem plerumque trahit; cum maritaggi heredis masculi plerumque non magna fiat æstimatio: itaque maximum in his gravamen & incommodum Principis versatur, & eadem ratione sub revocationem cadunt, quæ uniones Baroniarum, in quibus tamen levius est præjudicium. Sic alienationes, suppressa veritate, quæ a sectis curiarum liberant, & infinita alia. Illud etiam perceperunt, qui nostri serenissimi Principis revocationem scripto expresserunt, cum revocationem in conquestu locum non habere decreverunt, (etenim qui feudum acquirit, cuicumque velit id potest providere.) At rationem non exactè ponderarunt; nam si in novo feudo talliæ sint permiffæ, cur non in antiquo? & si primus conquestor, sive acquisitor, cui velit possit providere, cur non & successor in antiquo, cum non minus hic quàm ille liberam rei suæ administrationem habeat, & ea uti vel abuti possit? Quòd si aliis in vita disponere non minus hic quàm ille potest, cur non in vita, quid fieri velit post mortem, declarare? Itaque feuda talliata contra legem, sive regni, sive conscientiæ qui putat, à vero, meo judicio, longè abest: sed in his non statui immorari; nam tallias neque contra leges regni, neque conscientiæ esse, censuit Senatus in causa Lauchlani Macklauchlan contra Dominum de Lawmound (b).

14. Hæc sunt quæ contra tallias, & pro talliis solent adduci ab utriusque partis patronis. Quod ad me attinet, nunquam committam, ut, in re tanta, meam sententiam ulterius interponam, quàm ut illud tester, eum qui jus commune patriæ sequitur, legesque ipsas testes conscientiæ suæ habeat, meo judicio non errare. Talliarum autem jus, publico totius regni consensu, receptum, non solum in maribus, sed etiam in foeminis, &, ut Canonistæ (c) volunt; *Cæli cælorum domino, terram autem,*

R r r r

3

(a) Viz. 21. Act, Parl. 11. Jac. VI. (b) 1. Martii. 1548. (c) Ut D. 13. § 31. dist. 10.

Et jura omnia quæ de terris & feudis habentur, dedit filiis hominum, ut liberè, si in potestate constituti sint, pro cujuscunque regni commodo, de suis rebus possint disponere (a).

15. Restat, ut quæ sint genera talliæ discutiamus: nam cum feudum talliæ id apud nos dicatur, quo non solum feudi successio à principali linea, sive ea sit directæ, sive collateralis, interrumpitur; sed etiam, quando principalis lineæ personæ cohibentur & coarctantur intra certos cancellos, aut certa tempora, denique quando ita heredibus, ex feudo simplici alioqui successuris, præjudicatur, ut ab eorum linea, jure interverso, feudum ad alios devolvatur, quàm ad eos, qui ex jure naturæ succedere debuissent, aut domino aperitur; hinc fit, ut diversa talliarum genera nascantur. Nam vicini nostri, talliatum feudum aliud generale vocant, quando feudum alicui conceditur & heredibus ex corpore suo procreatis; nulli enim alii heredes admittentur in illud feudum, nisi qui ex ejus corpore procreati. Speciale vocant, si viro & fœminæ & heredibus ex eorum corpore procreatis detur: nam licet ille, ex alia conjuge, priore mortuâ; vel illa, mortuo marito, ex alio viro, liberos susceperit, non tamen hi succedent.

16. Siquidem & illud feudum talliatum est, quod in liberum maritadium conceditur: exempli causâ, si Sempronius feudum concesserit Titio & Meviæ, sive exprimatur clausula illa, & heredibus inter ipsos procreatis, sive ex eo matrimonio procreatis (nam idem est;) imò, si tantum Titio & Meviæ in liberum maritadium feudum fuerit concessum (harum enim trium clausularum idem in hoc genere feudi, quod in liberum maritadium dicitur, est effectus,) feudum talliatum dicitur. Nam nulli heredes succedent, nisi qui ex eo matrimonio nati sunt, reliquis omnibus exclusis: adeo ut, si Titius ex alia conjuge liberos susceperit, hi tamen non succedant, cum specialis illa tallia, in favorem heredum ex eo matrimonio suscipiendorum, tantum sit concepta, multò minus heredes Meviæ: ea enim videtur mens concedentis fuisse, ut nolit alios quàm ex eo matrimonio natos succedere. Quid enim, si dominus consanguineam suam, aut aliqua necessitudine sibi conjunctam, in matrimonium tradiderit, feudumque ei nomine & respectu illius matrimonii tantum concesserit? Iniquum sanè videretur, & à mente domini concedentis alienum, si, consanguineâ suâ sine liberis defunctâ, commodum illius feudi ad extraneos pertineret. Id autem præcavèri potest, si clausula hæc, quæ frequentissima est, adjiciatur [*Quibus deficientibus, legitimis & propinquioribus heredibus dicti Titii aut Meviæ*] nam alioqui feudum liberos illius matrimonii, respectu cujus concessum est, non egreditur. Nostri, non dubito, licet clausula hæc [*quibus deficientibus, &c.*] non esset adjecta, eam pro expressâ habuissent, erroremque scriptori, vel librario, vel notario imputarent (b), & feudi successionem liberis, à Titio etiam ex alio matrimonio susceptis, concederent, ut in sequenti talliæ specie apparebit; in quo quidem meo judicio gravissimè peccarent. Hoc etiam non est prætereundum, in hoc feudo in francum maritadium dato, (quod apud vicinos nostros frequentius est quam apud nos) quod talis feudi heredes nihil domino præstent usque in quartum descendendum gradum; in quinto gradu, tenebunt per tale servitium, quale dominus ejus suo domino præstare tenetur (c). Gradus autem apud Anglos, ut antèa monui, eodem modo numerantur atque apud nos, ut frater & soror unum tantum gradum efficiant.

17. Aliud feudum talliatum dicitur, si feudum Titio & Meviæ sit concessum, & heredibus eorum quibuscunque: nam hoc feudum Angli affirmant talliatum, & jure quidem, quia à natura feudi simplicis divertit; cum in feudo simplici ad Titii heredes pertineret successio, etiam si heredum tantum in genere mentio fieret. At in hac specie, Titius & Mevia si nullos ex eo matrimonio liberos suscepissent, & mortui essent, feudum pro æquis partibus ad heredes utriusque deveniret; ita enim in ipsa dispositione cavebatur, *Titio & Meviæ, & heredibus eorum*. Itaque divisionem ex verbis dispositionis feudum recipiet: nam in feudis eorum verbis inhærendum est,

(a) De quibus vide nuperrimum apud nos statutum 22. Scff. 1. Parl. 1. Jac. VII. (b) Ut D. 14. § 3. (c) Vid. cap. 57. lib. 2. Reg. Majest.

est, cum sint stricti juris; & numquam ad mentem legis recurrendum, cum verba menti prævaleant, nisi quando in verbis ambiguitas continetur. Hæc Anglorum expressa est decisio, quam ego libens sequor; cum tamen sciam aliter in Senatu sæpe judicatum, & clausulam illam [*heredibus eorum*] ad heredes viri, (qua vi, quâ interpretatione inclementi) tractam.

18. Sic tallia est, si quid detur Titio & heredibus ex corpore suo procreatis: nam fratri, aut aliis ex collateralibus, in hac successione locus non erit. Sanè Angli omne feudum putant talliatum, ubi hereditas providetur (utor verbo forensi) per eam clausulam [*quibus deficientibus heredibus:*] feudum enim simplex definiunt, quod uni simpliciter & ejus heredibus concessum est; nam heredes semper proxime successurum respiciunt (*a*). Equidem hoc genus feuda ut talliata non negaverim: nam quodammodo intercisum est jus heredum dicti Titii, nisi in uno eo casu matrimonii, & prolis in eo susceptæ. Sed de hoc feudorum genere tractare hic non est animus; tantum illud admoneo (quod licet sæpius antea monuerim, nunquam tamen satis monitum puto,) verba ipsius investituræ non esse extendenda, cum sint strictissimi juris, eaque verba legem successionis in omni feudo facere; adeo ut si feudum sit alicui concessum & heredibus ejus ex sexu foemino, masculi nunquam succedant.

19. Feuda autem apud nos talliata sunt, cum certæ personæ investitura fit, & heredes ex ejus corpore masculi tantum designantur; quibus deficientibus, alius & ejus heredes masculi ex ejus corpore suscepti substituantur; & illis deficientibus, tertius & ejus heredes masculi adjiciuntur; quibus omnibus deficientibus, heredibus dicti Titii, sive primæ personæ masculis quibuscunque, idem nomen familiæ & ejus insignia ferentibus. Hæc communis est feudorum talliatorum natura, ut in eis masculi tantum succedant; & in jure Feudali masculina feuda dicuntur. In quibus hæc duo sunt consideranda: Primum, in his feudis foeminas omnes & ex eis descendentes excludi: neque sufficit, si quis ex filia nepotem habeat, ut is, quasi jure repræsentationis in avi locum, tanquam ejus proximus heres masculus, succedat; neque enim heres masculus proximus rectè dicitur, qui non ex integra linea masculina, nusquam per foeminam intercisus, descendit: itaque ex filia nepos, licet mas, masculus tamen heres non est; neque ad feudi masculini successionem admittitur. Denique, ut breviter rem totam absolvamus, feudum, quod nos talliatum dicimus, illud pene est quod feudum simplex in jure est, quod ad foeminas nunquam descendit, neque debetur; quanquam apud nos tallia hæc aliquando specialis est, ut non solum proxime successurus talliæ heres putetur, sed etiam quis alius, cujus personam dominus prælegerit, etiam si remotior sit: nam & in bastardos talliam sive provisionem fieri posse Senatus censuit, in ea causa quæ inter Dominum Andream Hayum Arroliæ Comitè (*b*), & Hayum de Cokstoun controvertebatur; qui, licet spurius, in investitura tamen heres destinatus, cum hanc substitutionem Arrolius oppugnasset, quod spurii ne successionis quidem talliæ essent capaces; aliter tamen Senatui visum est, licereque cuiquam æquum censuerunt, ut feudum suum quibus velint personis talliarent, sive heredes substituerent. Sic Jacobus Moravius Comes, Jacobo Melrosensi & Calcoënsi Antistiti, ex vi provisionis sive talliæ, successit: sic Franciscus Bothuelius, Jacobo Comiti Moraviæ. Ex eo tempore nullum impedimentum in personis talliæ factum, quin quis uti feudum suum talliasset, ita jus esset. Nec etiam in solis personis nominatis talliæ consistunt, sed sæpe etiam in familiis; nam in familiarum primogenitos sæpe vidi talliam conferri, sic ut, deficiente cedentis familiâ, primus ex altera familia succederet: hi autem ex tallia heredes, alio etiam nomine *heredes provisionales* dicuntur (*c*). Si quis enim rectè expendat, *heres talliæ & provisionalis* (quem vocamus) in idem concurrunt; nihil enim aliud est tallia quàm provisio, quâ directa linea descendentium, aut collateralium, intersecatur, locusque aperitur alii successori. Apud nos, heredes propriè talliati ii communiter habentur, qui ad successionem ex linea masculina proximi vocantur, & ex Senatûs sententia heredes talliati in genere masculos proximos denotant; provisionales,

R r r r 2

(a) Vid. § 21. (b) D. 18. § 11. (c) D. 13. § 8.

nales, si quis ex alterius substitutione (nos *provisionem* dicimus) succedat, quam is masculus qui proximus esset: itaque provisio nihil aliud in effectu est, quam tallia.

20. Nunc quid in tallia requiratur, quoque modo dissolvatur, videndum. Talliari feuda ex jure nostro non possunt, nisi ex consensu domini sui superioris (a); & id in eis feudis quæ de Rege tenentur expressè censuit Senatus, & in aliis dominis superioribus eadem ratio est. Nam, ut antea utilitates Regis quam maximè minui ex feudo talliato diximus (b), cum majores multo commoditates proveniant ex herede fœmina, quam masculo (c); sic & in aliis feudis, quæ non de Rege, sed de aliis superioribus tenentur, idem dici potest: nec Rex in hoc casu, nisi privilegio juris communis fruitur; in quo expressè cavetur, vassallum domini sui superioris conditionem facere deteriore sine domini consensu non posse, & hoc ratio ipsa postulare videtur. Alia ratio juris Feudalis est, quòd cum dominus successionem legitimam totius sobolis in genere vassalli elegerit, vassallus ad alios heredes, quam quibus dominus provideri voluit, jus feudi transferre non possit: nam & hæc sola est ratio in recognitionibus, quòd cum dominus vassallum, ejusque descendentes, eorum fidem sequutus, elegerit; vassallus, ingrati animi judicio, successionem contra domini voluntatem intervertere, & in alios heredes transferre destinarit. Ego tamen, si vassallus subinfeudaverit quempiam in feudo de se tenendo, in eis casibus, quibus subinfeudatio permittitur, in eisdem etiam feudum talliare posse puto, motus eis rationibus quæ in revocatione Jacobi VI. continentur. Ratificatio autem talliæ, à domino minore concessæ, semper fieri ab eo jam majore facta potest, antequam, pro rescindenda tallia, rescissoria ab heredibus linealibus intentetur; etiam licet legitimè illa tallia fuerit à domino revocata, dummodo in nudis finibus simplicis revocationis confiterit, nec dum actio intentata fuerit. Nam licet, quod nullum est, ratificari non possit; tamen confirmatio ab eo procedens, qui jus concedendū ab initio habuit, pro nova concessione, sive tallia, sæpe habetur.

21. Rumpitur autem sive dissolvitur tallia, ex mutuo consensu domini superioris & vassalli, eodem quo constituebatur modo; cum nihil sit tam naturale, quam unumquodque eodem modo dissolvi, quo colligatum sive contractum fuit (d). Mutuus autem consensus tum dicitur, cum vassallus resignationem facit in manus domini sui illius feudi talliati (etiam sine mentione talliæ) pro nova investitura sibi & heredibus suis concedenda, licet non exprimat *quibuscunque*; cum tamen heredis nomen, per se relictum, proximos ex linea tam masculina quam fœminina comprehendat (e), eamque novam investituram in effectum deducit, per sasinam consequentem. Hæc itaque apposui, quia sæpe fraus fieri potest in his novis investituris, dum vel Notarius, qui instrumentum resignationis facit, non satis fuerit rei gerendæ peritus, aut erraverit (ut facilis est in similibus error) putans in favorem generalium heredum resignationem factam, cum tantum in favorem heredum talliatorum facta esset; sasinæque per actornatum, ignorante plerumque vassallo, capi poterit. Itaque in his resignationibus cautè omnia sunt faciendæ, ne aut imperitiæ, aut errori, aut etiam falsitati fenestra aperiatur. Nec interest in hoc genere resignationum, utrum investitura hæc nova resignanti in genere & ejus heredibus fiat, an alii extraneo, cui prior vassallus feudum vendendum contraxerit; nam in utroque casu, si nova investitura fiat alicui & heredibus ejus in genere, sasinæque & possessio sequantur, non dubium quin feudi tallia rumpatur, & successio ad proximos heredes redeat, sive hi sint masculi sive fœminæ; facile enim res quæque ad suam pristinam naturam, à qua discesserat, revertitur. Quod autem diximus, tallias dissolvi per resignationem vassalli in manibus domini, pro nova investitura ei & heredibus quibuscunque danda; idem erit, si alienatio à vassallo, vel filio vel extraneo fiat, & ejus heredibus quibuscunque, & sequatur confirmatio superioris.

22. Hoc autem generaliter tenendum est, si feudum per vassallum resignetur in favorem heredum talliæ, sine ulteriore additione, & nulla sit in superioribus investituris tallia, talliam non censerit, sed heredibus quibuscunque deberi. Talliatum feudum

(a) Ut § 12. dictum. (b) § 13. (c) Vid. D. 21. § 22. (d) l. 36. ff. de R. J. (e) § 18.

feudam respicit personam accipientis : nam si quis, cum antea feudum sibi & heredibus suis in genere haberet, illud postea alteri extraneo disposuerit, & heredibus ejus masculis, talliatum vix videri possit, cum extraneo liceat, quibus velit heredibus, acquirere. Sed si filio fortasse secundò genito (primogenito mortuo, relicta sola filia) feudum per resignationem impetraverit, & ejus filiis masculis; quibus deficientibus, alteri filio & heredibus masculis, & fortasse tertio & ejus heredibus; quibus omnibus deficientibus, dicto resignanti & ejus heredibus masculis quibuscunque : licet videatur ea dispositio, quæ secundò genito facta est (quia non erat successurus,) in extraneum collata, itaque & licita; tamen, quia postrema clausula in heredes primi concedentis resolvitur, feudum talliatum merito censetur. Annotandum igitur in feudo talliato, mortuo vassallo, qui non solum heres ex linea descendens erit, sed & idem masculus fuerit, si deserviri se faciat in heredem in genere patri suo, talliam non rescindere; cum heres idem sit & talliæ & lineæ : nec obitare, quin proximus ab eo heres masculus, in heredem talliæ deserviri poterit; licet ejus antecessor, cum esset filius, & proinde omnimodo heres, se tantum pro herede generali agnoverit.

Diegesis decima septima,

Communia de Successionibus.

SUMMARIA.

1. Ut successio apud nos est duplex, sic & successor, unus immobilium, alter mobilium, qui Executor vocatur.
2. Executor quis? Est ex testamento, vel ab intestato, qui Executor dativus vocatur. Uterque inventarium facere debent; & confirmandi sunt antequam debitores defuncti conveniant. Licentia quandoque iis ante confirmationem conceditur. Si fraus in inventarii confectione fiat, aut quid vilius aestimatum, quid?
3. Intromissor universalis quis? Agere non potest, sed conveniri potest. Tenetur rationem reddere suæ immisionis executori confirmato. In solidum tenetur creditoribus hereditariis; sed executor tantum pro viribus hereditatis, donec liberetur ab hoc onere sententiâ judicis. Aliquando plures sunt intromissores.
4. In immobilibus successor etiam est duplex, ut in mobilibus; vel heres, vel universalis successor. In hunc omnes actiones competunt: ipse autem agere non potest, donec deservitus fuerit; & tunc ei, & in eum omnes actiones transferuntur.
5. Secunda differentia est, si heres damnatur, actionem habet adversus executorem, quam successor universalis non habet donec deservitus fuerit; at executor heredes indemnem ab evictione rei immobilis servare non tenetur. Nec assedationum evictiones, aut aliæ quæ hereditatem sapiunt, in executorem dantur. Executor in mobilibus defunctum representat, sed heres in rebus hereditariis.
6. Tertia differentia est, quod heres non nisi elapso anno conveniri possit, sed executor quocunque tempore rectè convenitur.
7. Ex rebus mobilibus hereditariis optima quodque heredi debetur. Quæ paraphernalia dicuntur, nec in inventarium veniunt, nec, si plura uxor habeat, ex iis aliquid exigetur, vel jure Anglorum, vel apud nos: sed vel filiabus, vel eis qui proximi sunt, debentur. Non quæ sub pignore capud defunctum sunt, sed summæ pro quibus jacent, sunt in inventario exprimendæ. Si res optima à defuncto pignori data fuerit, si heres illam elegerit, executor eam luere debet suis sumptibus. Primogenitus mas, ex quocunque sit matrimonio, electionem habet. Si plures sint filia, omnes ex æquis partibus succedunt, nec primogenituræ est locus. Si cuiquam femina heres sit, & moriatur, ad ejus primogenitam transit hereditas mobilium; nec in eo genere hereditatis testator successor præjudicare potest.

8. Defunctus in lecto ægritudinis præjudicare nequit heredi apparenti in successione bonorum mobilium hereditariorum, nisi maxima inopia aut necessitas urgeat.
9. Primum commune omnium feudorum est, ut semper inquiratur quis obierit ultimò vestitus & sãctus? & quæ sit investituræ conditio? & an illa salvois ejus verbis possit ad petentem accommodari? an sit paternum, an maternum?
10. Secundum commune est, ut in omni successione feudali consuetudo loci semper servetur, & loci in quâ feudum situm est.
11. Tertium commune omnium successionum, sive linealis, collateralis, vel talliatiæ, est, quòd deficiente linca rectâ, collateralis vel talliati, feudum ad dominum redeat, à quo profectum est. Apud nos plerique fisco locum esse putant. In feudo alicui & heredibus concessio, collaterales veniunt ad septimum gradum; & si nemo sit intra septimum, redit ad dominum, quasi ultimum heredem: alii in infinitum ad successionem admittunt.
12. Dominus feudi est ultimus heres. Fiscus bastardo non est ultimus heres, nec Rex ex crimine damnato. Qualiter in his casibus succedat Rex, aut fiscus. In feudis, aut mobilibus, si lis sit inter heredes de feudo, dominus retinet feudum donec decidatur; & cum feudum victori restituit, fructus retinet.
13. Quartum omnium feudorum commune est, ut institutio in iis locum non habeat, sed ex successione heredes veniant, non obstante praxi Gallorum aut nostrâ. Præceptio hereditatis quid? Non est votum captandæ mortis, nec aufert facultatem testandi.
14. Quis dicatur extraneus? De ea qui investitus per resignationem patris, & possidet, & inde fit obnoxius creditoribus.
15. Quintum commune omnium successionum est, ut quilibet successor obnoxius sit creditoribus defuncti. Cum omni causa quid? Executor invitus non tenetur recipere actiones; & reddendo rationes suæ administrationis liberatur. Quomodo id fiat?
16. Intromissor ultra vires in solidum creditoribus tenetur. Executore ac intromissore discusso, qui heredes sint conveniendi? & quo ordine? Omnes uno libello debent contineri. In successione collateralis feudi antiqui, agnati ad debita hereditaria non tenentur, ex jure Feudali, licet in feudo succedant: sed hoc non obtinet apud nos.
17. Sextum commune est, tam heredum quàm executorum, ut si plures sint, ut in feminis heredibus, una sine aliis non rectè conveniatur: sed aliud in executoribus. Quæ huius diversitatis causa?
18. Septimum commune est, quòd qui semel heres aut executor factus est, nec renunciare possit, nec jus suum in alium transferre. Abstinenti tamen beneficium Justinianus introduxit, quoad heredem; quod & apud nos plurimum optandum est. Licet neuter jus suum (ut dictum) in alium transferre possit, uterque tamen assignatos in re particulari facere potest.
19. Heres talliæ & generalis inter se differunt, in hoc, quòd nunquam detur actio in heredem talliæ, donec facultates heredis generalis excutiantur, licet pars feudi talliati sit in debito.
20. Octavum commune omnium feudorum est, ut heres pro dignitate alatur.
21. Nonum commune omnium etiam est representatio. An ea obtineat in linea collateralis, ut in directâ, quæ nunquam ambigebatur?
22. Decimum commune omnium feudorum est; quòd heres ad successionem admittatur per Brevia, & eorum desertionem. Ubi de præcepto quod de Clare constat vocatur, & remedio per Cancellariæ Brevia invento. Si dominus ipse ideo non intraverit vassallum, quod non sit de directo dominio investitus, potest ex summatione 40 dierum à vassallo moneri, ut intret; si sit extra regnum, ex summatione 60 dierum citari.
23. De Brevibus remissivè.
24. Querimoniæ viduarum, pupillorum & extraneorum, Brevibus originem dederunt.
25. Brevis definitio. Unde voces Clamores, Clamei, Clamantes & Clamati ad nos pervenerint? Breve de dissasina in jure nihil aliud est quàm interdictum recuperandæ possessionis, apud nos spoliationis & ejectionis actio. Alia multa Brevia sunt, quæ à Normannis ad Anglos, ab iis ad nos pervenerunt; sed Senatûs institutione omnes præter sex exoleverunt.
26. Forma processûs in Brevis, de morte antecessoris, quâ mandat Rex (cujus persona per Cancellariam suppletur) judici ordinario, ubi feudum situm est, aut alii delegato,

- delegato, ut solemniter inquisitionem fieri faciat, &c. Ordinarii iudices qui sint & inferiores magistratus de hoc Breui non cognoscunt; & is solus de eo cognoscit ad quem dirigitur.
27. Inquisitio quid? & quot personæ in inquisitione sint necessaræ?
28. Qui sint probi & fideles patriæ? & patriæ non est regnum, sed vicinia.
29. Magno sacramento interveniente, quid intelligatur? Jurati, si iniquè sententiam dixerint, & eorum sententia rescindatur, poenam perjurii incurrunt. Capita de quibus hi inquisitores cognoscunt, & quorum responsa ad Cancellariam remittunt. Aliàs retornatus non admittitur, nec dirigitur præceptum pro sasina capienda.
30. Quis obiit ultimo vestitus & sactus, & quomodo Angli distinguant? Heres documento aliquo docere debet defunctum vestitum fuisse; & res vel feudum est specialiter designandum.
31. Quis sit ei legitimus & propinquior heres?
32. De quo teneatur, aut quis habeat dominium directum?
33. Per quod servitium? Servitium militare semper præsumitur, nisi aliud qui petit potest demonstrare. Licet infeofamento contineatur canoni certis annuis, cum clausula, pro omni alio servitio, & quæstione seculari seu demanda, aut illa, pro omni alio onere, nisi expressè dicatur, pro annuo censu, aut canone in feudis firma, custodia & relevium non excluduntur.
34. Quid nunc valeat per annum, quid tempore pacis? Cujus capitis origo fuit, ut dominus certus esset, quid sit ei præstandum à vassallo relevii causâ, & etiam ob publica regni onera & exactiones.
35. Antiquus extentus quid? item novus extentus. Si valor pecunie crescat, locus erit tertio.
36. Per illa verba, nunc, & tempore pacis, antiquus & novus extentus significatur.
37. An sit legitime ætatis? queritur tantum in feudo militari; in aliis feudis ætas non attenditur. Perfecta ætas quid apud nos? & Anglos?
38. In cujus manibus nunc existat? non ratione domini intelligendum, sed ratione ususfructus, cum consensu domini, alii constituti, veluti uxori defuncti, vel ejus parentibus, vel ratione curialitatis: sed si ususfructus sit bassus, nec dominus nec inquisitores tenentur agnoscere.
39. A quo tempore fuerunt? sciz. à tempore mortis vassalli vel usufructuarii.
40. Qualiter, per quod servitium, per quem, & ex qua causa? Et inquisitio hæc retornari debet ad Cancellariam, sub signis, tam judicis ordinarii, quam inquisitorum.
41. Rex, cujus vices Cancellaria supplet, præceptum dirigit ad iudicem ordinarium loci, ut sasinam quam celerrimè heredi jam deservito & retornato det, capiendo securitatem, & respondendo pro eo.
42. Si feudi dominantis pater sit usufructuarius, filius proprietarius, à quo investitura petenda sit?
43. An dominus sine censibus præteriti solutione teneatur vassallum investire? In omnibus infeofamentis dandis, quæ de Rege tenentur, intervenire debent Vicecomes, ejus Clericus, & Mari: in iis quæ bassa dicuntur, non item.
44. An in his feudis Carboniano edito locus sit? affirmatur. Carboniana possessio quid? Ea autem non obtinet apud nos, sed statim quæstio ad iudices Christianitatis statim discutienda remittitur, pendente interim quæstione de successorio edito.

I. **D**UPLEX cum apud nos sit successio, altera quæ rerum mobilium, altera quæ immobilium sit, duplices inde heredes nasci necesse est: neque enim qui in bona immobilia succedit semper heres est, cum ex empto vel alio titulo particulari succedere possit; neque qui in mobilibus locum occupat, heredis omnino nomine caret: executor enim heres in mobilibus dicitur, quanquam heredis nomen alteri potius tribuatur.

2. Quod ad heredem mobilium attinet, is ex testamento, vel ex intestato succedit. Ex testamento, cum ei & ejus fidei administratio omnium rerum mobilium a testatore permittitur (a): ab intestato tunc, cum vel nullum testamentum factum, aut illud ruptum aut irritum fuerit, recusante herede mobilium (quem *Executorem* nominamus)

(a) Cap. 38. § 2. lib. 2. Reg. Majest.

navimus) onus sibi commissum; neque enim necessitas cuiquam incumbit, ut invitus illud in se recipiat: imò nec is, qui in hereditatem immobilium succedit, officium executoris in se invitus recipere cogendus est, licet ejus maxime intersit (a), ut mox apparebit. Itaque, si vel nullum sit testamentum, aut irritum aut ruptum reculatione executoris fuerit, ad Ecclesiasticam jurisdictionem recurritur, ut qui ei præfunt executores dativos dent (b); quorum officium, postquam fuerint confirmati, à curatore bonis dando in jure Civili non multum differt. Nam & hi curatores à creditoribus defuncti rectè conveniuntur, & à debitoribus rectè exigunt, bonorumque omnium mobilium administrationem habent (c). Hoc tamen monendum est, neque executores ex testamento, neque ab intestato, rectè quicquam judicio persequi, aut in eo hoc nomen consistere posse, donec inventarium à se confectum, & interveniente sacramento, Commissariis oblatum fuerit, confirmationemque sui officii sive administrationis ab illis acceperit (d): nisi forte, cum dubia est inventarii confectio, & debitorum vel inopia, vel difficultas, vel debiti incertitudo aliquando occurrat; nam in his casibus solent executores, vel nominati, vel dativi, veniam à Commissariis Ecclesiasticæ jurisdictionis, vel, ut sæpe fit, ab ipso Senatu licentiam, ad tempus, quo commode possint judicio experiri, verumne sit debitum necne, impetrare; præstita prius cautione, se illo tempore judicio legitimo litem contra debitorem dubium moturos & tentaturos, verum sitne debitum necne. Nec ultra tempus veniæ indultæ (quod sæpe ad sententiam extenditur exclusivè) licet actionem continuare aut prosequi, nisi ex nova causa licentia hæc seu venia continuetur. Quòd si fraus in inventarii confectioe facta fuerit, aut aliquid fuerit in inventario omissum, aut vilius quàm par est æstimatum, ad id petendum executori actio non datur: quia juramenti religio obstat, nisi ipse qui juravit probabilem ignorantiam causam habuerit, priorque quàm ullus alius ad Commissarios detulerit; aliqui alius dativus ei præferetur.

3. Ante hanc confirmationem, si se bonorum administrationi immiscuerit, universalis tum habetur intromissor, in eumque non minus quam in verum executorem omnes actiones competunt: ipse tamen agere non poterit, donec in executorem fuerit confirmatus. Quòd si alius fuerit executor confirmatus, is contra eum qui se immiscuit, pro eis bonis omnibus quibus se immiscuit repetendis, actionem habebit; is verò, qui se immiscuit, soli executori de rationibus suæ immisionis reddendis tum tenetur, ab aliis creditoribus liberatur: itaque *Executor* nomen juris est, *Intromissor* nomen facti; hic in solidum pro debitis hereditatis tenetur, ille tantum pro viribus hereditatis (e); neque enim executoris officium cuiquam damnosum (ut postea (f) dicemus) esse debet (g). At qui se alienis bonis immiscuit, cum culpâ carere non potest, (nam in jure *culpa est rei ad se non pertinenti se immiscere* (h)), cum convenitur à creditoribus, nunquam vires suæ intromissionis exhaustas causabitur, neque pro rata tantum intromissionis convenietur jure nostro, sed in solidum tenetur (i). Itaque cautè providendum, cum quis se alienis rebus immiscere velit. Sed vires hereditariæ nunquam creduntur exhaustæ (k), donec executor judicio legitimo confirmatus, debitisque emergentibus gravatus, rationes apud judicem Ecclesiasticum reddiderit, secundum vires inventarii, omnibus citatis quorum interest, & eis præsentibus, aut saltè contumacibus, à judice fuerit eo onere liberatus (l): neque enim postea creditoribus satisfacere tenetur, nisi ejus manifesta fraus in rationibus reddendis appareat, ut mox dicemus. Si plures sint intromissores quos vocamus, hæc exceptio ei, qui ut intromissor convenitur, hodie proderit, si eos nominet (m), & intromisisse se bonis jacentibus probet: adeò periculosum est se immiscere bonis jacentibus, nisi auctoritas aut licentia judicis præcedat.

4. Ad

(a) Cum subsidiariè teneatur, cap. 18. § 3 & 4 Stat. 2. Rob. I. Cap. 35. lib. 2. Reg. Majest. cap. 76. Parl. 6. Jac. IV. (b) Cap. 2. lib. 1. & cap. 38. § 5 & 6. lib. 2. Reg. Majest. cap. 22. Stat. Gul. I. (c) l. 2. § 1. 2 & 5. & l. 3. ff. de curatore bonis dando. (d) l. 22. C. de jure delib. § 5. Inst. de hered. qualit. & differ. (e) l. 22. § 4. C. de jure delib. (f) § 17. (g) l. 7. quemadmodum testam. aperiuntur. (h) l. 36. ff. de R. J. (i) d. l. 22. § 14. C. de jure delib. (k) l. 36. ff. de bonis libert. & d. l. 22. § 12. de jure delib. (l) Vid. § 15. (m) Vid. lib. 3. D. 2. § 7. in fine.

4. Ad eundem modum successores in rebus immobilibus dividuntur: alii enim sunt qui *heredes* dicuntur, qui in universum jus defuncti, quod tempore decessus sui habuit, succedunt (*a*); nam *hereditas* est nomen juris: alii qui *universales successores* sunt, quod est nomen facti; neque enim heredes ab hominibus jure nostro fiunt, cum illud solius esse Dei dicamus (*b*): ut neque jure Civili Prætor heredem facere poterat, cum a lege hereditates deferantur (*c*): at homines (quod antea Prætores tacere soliti) bonorum universales successores faciunt, veluti, cum quis eum, qui immediate est successurus, in feudis suis, aut eorum uno, investit; nam is, ut in jure Civili bonorum possessor, est pro universali herede sive successore habendus. Discrimen idem est inter hunc heredem & universalem successorem, quod antea inter executorem & eum qui se immiscuit bonis hereditariis, quod licet in hunc omnes actiones competant, quæ in defunctum poterant competere (*d*), non tamen agere potest, donec legitime & solenniter hereditatem adierit, i. e. in heredem deservitus fuerit (*e*): eodem modo atque qui bonis se immiscet, omnes actiones in se recipere tenetur; ipse agere, donec nomen juris accesserit, non potest: at heredi & in heredem omnes actiones sine ullo discrimine competunt, nec minus ille agere contra omnes creditores, quam conveniri ab illis poterit.

5. Alia differentia inter eos est, quæ tamen aliqua in parte in priorem incidit; nempe, si heres à creditoribus hereditariis conveniatur, & damnatus sit, actionem habet contra executorem pro rationibus suæ executionis sive administrationis reddendis, & debitis quæ solvit, si facultates rerum mobilium suppetant, repetendis (*f*). Successor, licet universalis, gravatus debitis, repetitionem non habet, donec se in heredem deserviri curaverit; at executor heredem immobilium indemnem ab evictione rei immobilis servare non tenetur: imò ne affedationum evictiones, ut neque ullæ actiones, sive acquirendæ, sive retinendæ aut recuperandæ hereditatis sint, aut hereditatem sapiunt, in executorem dantur. Jure nostro itaque executor, aut qui se bonis immiscet, in mobilibus tantum repræsentat defunctum: in rebus immobilibus, aut eis quæ immobilium loco sunt, heres; nam hunc solum postea eo nomine designabimus.

6. Tertia differentia est, quod heres non nisi elapso anno conveniri potest, idque expressè constitutione trium Ordinum hujus regni (*g*): executor verò, vel qui se immiscet bonis mobilibus, aut qui pro universali successore est, quocumque tempore rectè convenitur. Datur tamen aliquando, si petatur, & justa causa videatur, tempus deliberandi, idque ex summa æquitate.

7. In hereditate bonorum mobilium, non omnia mobilia executori, licet heres immobilium videatur, deberi certum est: nam unius cujusque rei mobilis optimum in specie debetur ei qui in feudo succedit, aut qui in heredem generalem retornatur. Quid autem sit in unaquaque specie optimum, extat titulus, sive potius catalogus rerum, quæ sub hereditate bonorum mobilium cadunt; & lectorem ad illum remitto (*h*). Illud tamen monendum est, neque ornamenta mulieris aut viduæ, quibus se ornaverit vivo marito, deberi: neque, si plura habeat, ex iis aliquod ab ea exigetur, vel jure nostro, vel Anglorum. Itaque si quos torques, gemmas, annulos, armillas, & id genus similia, tempore primi mariti habuerit, quibus corpus suum ornare solita erat, neque in inventarium veniunt, neque, si plures habuerit, earum aliqua, sed vel filiabus, vel eis qui proximi sunt, debentur (*i*). Præterea, si quid apud defunctum sub pignore vel hypotheca fuit, quod nos *involutatum* dicimus, illud inter hæc bona hereditaria non numerabitur: nam ut ex bonis his hereditariis quid sit, duo concurrere debent, titulus nempe & possessio, i. e. ut is qui decessit in titulo fuerit, & in possessione tempore mortis suæ: neque enim proprie possidere dicitur, qui non ut suum sive suo nomine possidet. Pignus enim alieno nomine possidetur,

T t t t

fidentur,

(a) l. 59. ff. de R. J. (b) Cap. 20 § 4. lib. 2. Reg. Majest. (c) Pr Inst. de bonorum possessionibus. Vide D. 18. § 12. & 13. (d) l. 28. ff. de rebus auct. jud. possid. (e) l. 23. pr. ff. de acquir. vel amit. possid. (f) Cap. 76. Parl. 6. Jac. IV. (g) d. cap. 76. Parl. 6. Jac. V. & cap. 106. Parl. 7. Jac. V. (h) Cap. 125. legum Burgorum, & cap. 54. Parl. 7. Jac. III. (i) Arg. l. 8. C. de pactis conventis.

fidetur, sed summæ, pro quibus pignora subjacent, eæ sunt in inventario exprimendæ (a); alioqui in eis locus erit dativo executori. At si res optima, quæ ad heredem pertinere debeat, à defuncto, dum vixit, pignori data fuerit, pignus illud luere suis sumptibus heres mobilium sive executor debet, ut heredi immobilium præferatur, si modo illud quod oppigneratum est prælegerit. Si ex pluribus uxoribus plures susceperit liberos, primogenitus tamen, sive is ex prima, sive secunda aut tertia conjugate prognatus fuerit, bonorum hereditariorum mobilium electionem habebit: nam semper est electioni locus, ut id non debeatur quod in unoquoque genere optimum est, sed quod ut optimum heres elegerit. Si plures sint filiæ, omnes ex æquis partibus succedent; neque primogenituræ in hoc casu inter fœminas locus erit, etiamsi ex diversis conjugibus fuerint susceptæ. Si cuiquam fœmina heres existiterit, & moriatur, ad ejus primogenitum, si ex justis nuptiis fuerit, aut heredem, bonorum mobilium hereditas pertinebit, ut etiam in primogenito masculi; neque in eo genere hereditatis, successori præjudicare potest, neque ea vel extraneo, vel remotiori, neque marito suo prælegare, & heredem fraudare potest: cum tamen magna dubitationis ratio sit, cum uxor nulla bona habere in jure præsumatur, quæ non sint mariti, aut à marito acquisita; nam fœmina, constante matrimonio, honeste non præsumitur acquirere, nisi ex bonis mariti; & licet hereditariarum rerum mobilium legatum nullum sit, tamen pretium rei legatæ ex bonis testatoris deberur, ita ut res ipsa ad justum heredem devolvatur.

8. Quod autem diximus, in lecto ægritudinis defunctum non posse heredi apparenti in successione bonorum mobilium hereditariorum præjudicare, intelligendum est, nisi inopia aut necessitas urgeat; cum in casu necessitatis etiam bona feudalìa liceat alienare (b). Idem puto in causa ingratitude, si declaratoria, vel per actionem vel per exceptionem, sequatur (c). Multæ aliæ quæstiones de executore, & eo qui se bonis immiscuit, quotidie occurrunt; quas tamen libens prætereo, suisque iudicibus relinquo; cum nostri tantum sit instituti feudorum qualitates & usus describere. Hæc de primo genere successionis mobilium & immobilium, in quibus hi successores secum, & in quibus immobilium successores cum utrisque convenient; & in quibus dissentiant. Reliqua, quæ sequuntur, tantum in immobilium successoribus locum habent: breviter itaque percurramus in quibus inter se consonent, & dissideant.

9. Primum itaque hoc omnium feudorum est commune, ut semper inquiretur, quis obiit ultimò vestitus & fasitus? & quæ sit investituræ conditio? an illa, salvis ejus verbis, possit ad petentem accommodari? Exempli causâ, si feudum sit maternum, & ex materno genere procedat, & moriatur is qui proximus ex linea materna, quæratunque, quis ei sit proximus heres? Procul dubio in genere tantum ex paterna linea heres ei succedet; quia maternum genus in feudis non attenditur. Sed cum inquiretur, quis sit ei proximus heres in tali feudo? tum qualitas feudi est inspicienda, utrum sit paternum an maternum: nam si maternum, ad proximum ex linea matris feudum pertinebit; quod & apud Anglos observatur. Vidi tamen contrarium in Senatu observari, in causa Joannis Gilbert, quam sub nomine agebat; ubi Senatus, neglecto unde venerat feudum, solum id attendit, quis defuncto proximus heres ex linea paterna erat; licet postea, cum ea res ad majores causas possit derivari, sententiam plerique mutarunt. Apud Anglos, si nemo ex patris sanguine superfit, conquæstus ad proximum ex materna linea devolvitur; nempe, si quis sibi acquisiverit & heredibus suis: sed in successione nunquam attenditur linea materna, deficientibus heredibus ex parte patris; sed ad dominum redit. Sic in descensu hereditatis ex fœminea linea, deficientibus heredibus ex linea matris, à qua descendit hereditas, nunquam ad paternam lineam pertinebit, sed ad dominum (d).

10. Secundum hoc annotandum est in omni successione feudali, consuetudinem loci

(a) l. 213. § 1. ff. de V. S. (b) Cap. 18. lib. 2. Reg. Majest. cap. 13. Stat. Gul. I. (c) l. F. 21. ibi, Cognita culpa. (d) 2 F. 50. circa finem.

loci semper esse servandam : sed & hoc addendum, illius loci consuetudinem servandam, in qua feudum situm est, non ubi quis defunctus est. Exempli causâ, de conquestu licet in Gallia testari, & cui quis velit testamento feudum novum relinquere; apud nos non licet : itaque si Scotus, qui feudum novum in Scotia adquisierit, in Gallia mortuus fuerit, fortasse ibi civis factus, & testamento velit novum hoc feudum, quod in Scotia habet, alicui relinquere more Gallico; non potest, quia feudum hoc in Scotia situm est, ubi de eo testari non licet.

11. Hoc etiam successionum, five linealis, collateralis, five talliatæ, commune est, quòd, deficiente rectâ lineâ, vel collateralis, vel tallia, feudum ad dominum redit à quo profectum est : nam si cui & descendantibus ex se feudum sit concessum, & descendentes defecerint, ad dominum feudum redit, etiamsi non exprimatur; isque adeò ultimus heres dicitur, (a). Apud nos, fisco locum esse plerique putant, quasi in bonis vacantibus, & quorum dominus ignoratur; sed nescio quomodo bene. Si cui & ejus heredibus in genere feudum sit dispositum, collaterales succedunt, usque ad septimum gradum, ut multi putant : si nemo sit intra septimum gradum, feudum ad dominum redit, quasi ultimum heredem : alii in infinitum successionem admittunt (b), si modo de eo constet, & legitime probari possit; quod nuper in duabus actionibus vidi decisum; una, quæ ad Dominum Marrium pertinebat, cujus pater ultra decem gradus ab Elizabetha Douglas Comite hereditaria Comitatus Marriæ aberat, & tamen ei in heredem dicti Comitatus deservitus ex legitima inquisitione fuit. Sed ille totam propaginem ab ipsa stirpe adeò legitime & solenniter demonstravit, ut nemini de successione quæstionem reliquerit. Altera erat Domini Setoun, qui cum pro redemptione partis domini de Langnidrie, contra Forresterum de Corstorphen, & Forresterum nothum Jacobi Forresteri de Corstorphen, ac ejusdem hereditatis possessorem, actionem intentasset; ut actio in ejus persona confisteret, se in heredem Setoun, uni ex majoribus, sed ultra septimum gradum, deserviri curavit, non tantum ex rectâ lineâ, sed etiam collateralis, quia recta semel aut bis erat interrupta. Scimus omnes Christianissimum Galliarum Regem Henricum IV. ne in decimo quidem gradu consanguinitatis prædecessorem suum Henricum III. attigisse. Itaque non tantum ad septimum gradum numerari successionem collateralem credendum est, sed etiam ulterius; modo id legitimis monumentis constet, aut evidenter probari possit; &, ut textus loquitur, *non sit dubium cum heredem esse* : neque famæ credendum puto, licet in his quæ ultra hominum memoriam sunt, aliquando famæ sit credendum. In jure Feudali regula hæc servatur : Si semel feudum descenderit, in infinitum ad collaterales pertinebit (c); si verò fuerit feudum novum, usque ad septimum gradum tantum inclusivè, ut antea dixi (d). Apud nos utrumque in infinitum extendi puto.

12. Itaque, ut ad ultimum nostrum heredem redeamus, is dominus feudi est (e) : nam ad eum, ratione feudi, si nullus certus heres appareat ex eorum numero qui in dispositione continentur, feudum redit; etiamsi non sit expressum ut in eo casu rediret : lex enim illa naturalis feudi est, five naturalis omnibus inhærens feudis qualitas, cujus expressione (ut antea in Diegesi 3. § 28. in fine monui) non est opus. Nec tamen idem est ac si fiscus bastardo, qui ex jure heredem habere non potest, nec si ex crimine forisfacto, five majestatis damnato, succedat : neque enim tum Rex ut ultimus heres succedit; nam bastardo ex jure nullus heres esse potest, sed potius factum in hac specie spectamus, si nullus heres ex cognatione inveniri & demonstrari possit. In perduellionis damnato Rex suæ injuriæ ultionem habet : at in ultimo herede aliud; nam eo casu dominus feudi jure succedit, licet alioqui etiam ex jure Feudali valvassinus, in primum dominum peccans, feudo sit privandus (f), cujus saltem præsentatio ad dominum superiorem, in quem peccatum est, pertinebit. In forisfactura, Rex ad debita damnati exsolvenda non tenetur (g) : si ut ultimus he-

T t t t 2

res

(a) 1 F. 1. § 2. ibi, Sin autem, 1. F. 8. § 4. ibi, In alio, 1 F. 14. § Si duo, 1. F. 20. § 11 & 18. Vid. etiam cap. 55. lb. 2. Reg. Majest. (b) 2 F. 50. (c) 2 F. 31 & 50. (d) D. 15. § 7 (e) Vid. § 11. litera (d), & textus ibi allegatos. (f) 2 F. 55. § 2. (g) At contrarium apud nos nunc statuitur, primo conventio. ac Ordinum regni anno 1689, cap. 33. ac postea cap. 33. Sect. 2. Parl. unic. Gul. & Mar. anno 1690.

succedat, tenetur non minus quam alius heres: idem etiam juris puto, si Rex bastardo sive spurio successerit, ut in hoc casu, Rex etiam creditoribus bastardi tenetur. Illud tamen advertendum, quod apud nos hodie Rex in omnibus feudis bastardo succedit, non tantum in eis quæ de se tenentur; & hic, quasi dominus feudi, succedit ex defectu heredum: in eis autem feudis quæ de alio domino tenentur, præsentatio ad Regem devolvitur, ut Rex possit quem velit vassallum domino præsentare, dominusque cogetur eum ipsum qui à Rege præsentatur in vassallum recipere, eisdem legibus & conditionibus quibus bastardus fuit antea investitus. In mobilibus, ut ab initio dixi, jure coronæ succedit. De hoc ultimo herede habemus exemplum manifestum in Winceflao Rege Bohemiæ, apud Albertum Crantzium: nam cum regnum Bohemiæ feudum tantum esset imperii, (ut Neapolitanum & Siculum regnum feuda sunt Romani Pontificis,) & Winceflaus Rex moriens filium cognominem heredem regni instituisse, isque eodem anno à suis cæsus esset, nec ex se liberos reliquisset, jure feudi regnum ad imperium rediit, & non ad ejus proximos, licet heredum in concessione fuisset mentio. Hoc etiam monendum est, si quis se heredem esse contendat, retineri tamen feudum à domino debere, donec lis decidatur; sed si pro non dubio herede judicatus fuerit, restituet ei feudum: dominus interea fructus suos facit, quia ratione feudi sive eschetæ dominicæ ad eum pertinent. Idem in feudo militari, si quæstio fit, an vassallus plenam ætatem viginti unius annorum expleverit, necne?

13. Hoc præterea omnium feudorum commune est, ut institutio in eis locum non habeat; neque enim heredes ex institutione veniunt, sed ex successione (a). Quod in feudo antiquo ex jure Feudali verum est, Regem testamento secundo genitum instituere non posse, nisi primogenitus omnino sit inhabilis; imò nec vassallus, etiam cum domini consensu, in feudo potest agnato immediate successuro præjudicare (b). Dubitationem tamen facit, quod & apud nos & in Gallia fieri videmus in contractibus matrimonialibus, cum quis filium suum, ut apparentem heredem, cum ea quæ ex ampla fortasse familia fuerit conjunxerit, & conditio contractus fuerit, eum instituendum in tota hereditate; & tamen hic est institutio, & non successio. Respondeo, non instituitur hic heres, licet promittatur ei servanda hereditas, sive successio, aut si quid in præsentia convenerit, ut ei detur: in quibus casibus pater constituitur, quasi debitor filii, cogique potest ad implementum eorum quæ promiserat. Sed si filius tantum est creditor patris, nec est heres institutus, dubitari potest an onere paternorum debitorum gravabitur, mortuo patre, ac si heres esset? Certum enim est, hunc filium debitorum oneri subjacere ex jure, maxime si [ut heres apparens] exprimatur; imò etiam si absolute, nullâ mentione habitæ heredis apparentis, commodum senserit, si modò revera sit heres apparens. Quod si ut heres apparens contrahat, licet sit is qui in hereditate succedere debet; si tamen ex eo contractu commodum non senserit, & si postea abstinuerit, non cogetur creditoribus satisfacere. Horum omnium ratio ex moribus Gallorum desumitur: nam Galli hanc non vocant *institutionem heredis*, sed *quasi præceptionem hereditatis*, ut cum illud quod filius, mortuo patre, assequeretur jure sanguinis, id ei vivo præstatur, duoque quasi vincula concurrant, alterum agnationis, alterum conventionis seu promissi exsolvendi. At sive investitus sit, sive præcepta hereditas, negari fere non potest, quin votum captandæ mortis inducat, quod in jure toties prohibetur. Sed in hoc non omnino cum jure communi consentimus: nam licet pacta de instituendo aliquo in quota parte bonorum etiam apud nos reprobentur, quod liberam testandi facultatem adimant, votumque captandæ mortis alienæ inducant; tamen hæc promissio hereditatis ei cui debetur, & qui in ejus spem altus & educatus est, non videtur inducere votum captandæ mortis alienæ, neque testamenti factionem tollere, in his de quibus quis libere apud nos testari potest, nempe de bonis mobilibus. Hæc autem generalis successio in extraneo nunquam habet locum.

14. Extraneus autem is dicitur, qui immediate non est successurus, ratione habitæ

(a) 1 F. 8. in fine pr. (b) 2 F. 39. pr.

tâ ad id tempus quo investituram accepit. Apud nos, si quis successioni proximus infensamentum acceperit, per resignationem ejus cui succedere debet, & terras post mortem defuncti, cujus usufructus reservatus erat, possederit, habetur pro herede & hereditariis actionibus obnoxius. Dixi, *si possederit*, cum resignatio, & quæ sequitur ex ea farina, eo insciente & ignorante, fieri possit, quo casu iniquum esset quempiam oneribus hereditariis implicari.

15. Commune omnium successionum hoc etiam est, quòd quilibet successor, sive in mobilibus, qualis est executor, aut qui se immiscet; sive heres in mobilibus hereditariis; sive heres feudi, sive successor in feudo, vivente patre, cui immediate tamen successurus est; aut si fuerit ultimus heres: ut omnes hi debitis defuncti exsolvendis teneantur; adèd ut si quis defunctus ad factum obligatus fuerit ad diem, nec in tempore fecerit (*a*), veluti si se infeodaturum ad diem spondisset, & in mora fuisset, à die moræ non tantum creditori & ejus heredi in quod obligatus fuerat teneretur, sed etiam cum omni causa. *Causam* autem dicimus, omne id quod creditor habiturus fuisset, si ad diem infeudatio facta fuisset; & sic creditor habebit omnes annuos proventus illius feudi, quod erat disponendum (*b*); qui, ut ad creditoris executores non pertinebunt, sed ad heredes, sic à debitoris heredibus sunt præstandi, nisi in pecunia debitum consistat; nam tum executor aut qui bonis se immiscuit tenebitur, sed in hoc arbitrium est creditoris utrum velit convenire: ita tamen ut si executor nondum inventarium fecerit, & se abstinerit, nec à judice fuerit confirmatus, resque omnis sit integra, actiones invitus in se recipere non cogatur, post confirmationem cogitur: ita tamen ut ad rationes suæ administrationis faciendas admittatur, si petierit; quod hoc modo fit (*c*): Citatis omnibus creditoribus defuncti in specie, si qui sint, quorum specialiter interesse cognitum sit, omnibusque aliis in genere, ad Ecclesiam ejusdem parochiæ, & crucem publicam primarii burgi illius vicecomitatûs; dies executori confirmato constituetur, ad rationes audiendas, & eo adveniente, si ex fide Commissarii rationes redditas perspexerint, executorem ab omnibus aliis oneribus defuncti liberum pronunciant, nec exinde pro debitis hereditariis tenebitur ulterius, quàm pro reliquiis rationum, quæ apud eum sunt. Quòd si inventarium fuerit exhaustum, exceptio redditarum rationum eum liberat, neque ultra vires inventarii tenetur; executoris enim officium nemini debet esse damnosum (*d*), nisi quid fortè malignè subtraxisse inventario constet; nam ea replicatio exceptionem rationum redditarum elevat: alioqui si creditoribus executor satisfecerit pro viribus inventarii, frustra ab aliis postea convenitur, creditorumque præventioni in his locus est; & qui prior actionem intendit, & quod suum est recuperaverit, potior est jure, neque aliis dabitur repetitio.

16. At longè aliud in eo qui se immiscuit volens & prudens bonis alienis sine titulo, *cum culpa in jure sit immiscere se rei ad se non pertinenti* (*e*); is, inquam, non pro viribus hereditatis mobilium, sed in solidum convenitur: imputare enim sibi debet, quòd cum potuit abstinere, non tamen fecit; caute enim (nisi mandatum speciale habeat) ad administrationem rei alienæ debet quis accedere: & hoc donec vel ipse qui se immiscuit, vel alius executor fuerit confirmatus. Si alius fuerit confirmatus, illi soli post confirmationem tenetur ad suæ administrationis rationes reddendas, & ab aliis creditoribus frustra postea convenietur; nam transferendæ erunt actiones in executorem, qui & ex jure & ex facto illud onus in se receperit: de iis verò quæ jam solverit, hic qui se immiscuit repetitionem nunquam habebit, cum judicio legitimo debita hæc sint evicta; tamen quatenus executorem liberaverit, quodque in ejus rem versum fuerit, in rationibus reddendis rectè imputabit, executorque ei præstare cogetur: postea omnes actiones pro debitis defuncti in executorem, & contra eum transeunt, & pro recuperandis defuncti debitis summâ uti diligentiam debet; adèd ut nisi intra annum judicio expertus fuerit, frustra ejus debiti, dum à creditoribus convenitur, rationem haberi postulabit. Si intra annum negligentiam

U u u u

rem

(a) l. 77. ff. de V. O. (b) l. 20. ff. de R. V. & l. 38. § 7. ff. de usuris. (c) Vid. § 2. (d) l. 7. ff. quemad. testam. aperiantur. (e) l. 36. ff. de R. J.

rem prætermiserit, heredi locus antiquitus fuit ea iudicio perfequendi, ut cujus maxime intererat ea bona recuperari, fidemque defuncti exsolvi, seque in posterum ab horum onere liberari (a). Hæc de executore sive intromisso. Quibus discussis, aut etiam post annum à morte defuncti, heres, si quis est generalis, conveniendus est (b), i. e. qui se heredem iudicio professus est, sive qui gessit se pro herede, nempe si vel deservitus fuerit publice, vel optimum quodque bonorum mobilium acceperit, vel si sit universalis successor (c) : nam hi primò, sed suo ordine discutiendi, quibus excussis, ad heredem talliæ pervenietur, ut is, deficientibus reliquis, sive discussis, pro debitis hereditariis possit conveniri. Possunt etiam heredes generales & talliæ uno libello contineri, ut prius heres in genere, in quantum debito exolvendo sufficit, teneatur, & heres talliæ in id quod superest. In successione collateralis tamen feudi antiqui, agnati ad debita hereditaria ex jure Feudali non tenentur, licet in feudo succedant (d) ; non enim jure hereditario succedunt, ut sibi videri volunt, sed ex provisione primæ investituræ, & sic non ex beneficio defuncti, sed domini primi (e). Sed nos non hoc sequimur.

17. Commune & hoc est; tam heredum quàm executorum, ut si plures sint, (quemadmodum fieri potest cum hereditas in foeminas devolvitur,) unus sine aliis conveniri rectè non possit ; omnes enim simul perfequendi à creditoribus. Sed in executoribus id observatur, ut sæpe contra unum actio detur, si nullus alius in eo territorio fuerit : nam licet plures executores sint extra illud territorium, unusque intra territorium, is solus qui in territorio est; ante judicem illius territorii, conveniri potest à creditoribus, damnatusque pro rata actiones contra collegas habebit. In heredibus, cur omnes conveniendi sunt, ratio est, quòd unus fortè exceptiones, aut etiam apochas, evidencias, seu monumenta habere potest, quæ alius non habet : puto tamen pro sua parte hereditatis separatiim posse etiam conveniri.

18. Commune omnium hereditatum, tam rerum mobilium quàm feudorum, hoc est, quòd qui semel executor factus est, aut hereditatem adierit, renunciare non potest, neque jus suum in alium transferre (f) : *Semel enim heres, semper heres.* Antiquitus tamen re integrâ licebat executori officio renunciare, hodie non ; debuit enim expendere apud se hereditatem mobilium damnosane esset, an debitis exsolvendis sufficiens. Sed in executore nihil ferè est periculi ; nam si diligentiam adhibuerit, ultra vires hereditarias non tenetur. At in herede deservito nullus est subterfugii locus ; omnia enim debuit, ante agnitam hereditatem, apud se præmaturè ponderasse, nec temerè hereditati se immiscuisse, cum jus deliberandi haberet toto anni tempore, à die defuncti (g). Justinianus tamen, duritiem juris antiqui corrigens, (h), ut abstinerent, etiam post aditam hereditatem, permittit, si magnum æs alienum emerferit ex insperato, ut antea dixi. Quòd si apud nos etiam permitteretur, ex justa causa, putarem cum ratione consentire ; licet oblationem hanc, ut quis abstineat, resque omnes hereditarias, quæ ad eum pervenerant, restituat, viderim sæpe in iudicio factam per exceptionem, & rejectam : tamen si eo nomine actio restitutoria, causæque æquitas præter spem emergat, Senatam restitutionem non negaturum putarem. Sed duriolem Senatam in hac quæstione facit, cum alias renunciations sæpe per exceptionem admittat ; quia fraudi videbatur via patefacta, si quis postquam adierit hereditatem, bonisque se immiscuerit, subtrahere quædam velit, nemine conscio, (cum intra privatos parietes res agatur,) & ita creditoribus præjudicare ; cum tamen revera, si quis penitus prospiciat, minus fraudis, si restitutio petatur contra aditam feudi hereditatem, esse possit, quàm in mobilibus bonis, neque tam facile est in illis quàm in his fallere. Dixi neutrum posse jus suum in alium transferre ; nam neque executor alium pro se executorem substituere, neque assignatum (quod par est) in omnibus bonis mobilibus facere potest : ut neque heres nomen heredis in alium transferre, sive assignatum in ea facere potest. Uterque tamen

(a) Cap. 35. lib. 2. Reg. Majest. cap. 76. Parl. 6. Jac. IV. (b) Cap. 18. § 3 & 4. 2 Stat. Rob. I. (c) Est etiam titulus passivus Stat. 24. Sess. 5. Parl. unic. Gul. & Mar. (d) 2 F. 45. Vid. D. 15. § 9. (e) Vid. § 19. in fine. (f) D. 13. § 14. (g) Cap. 76. Parl. 6. Jac. IV. & cap. 106. Parl. 7. Jac. V. (h) § 2. Inst. de heredum qualitat. & diff. & l. 57. ff. de A. vel O. hereditate.

tamen assignatos (per *assignatos* semper intelligo quemcumque singularem successorem) in re particulari quavis hereditaria, aut in pluribus specialibus, five eæ sint mobiles five immobiles, facere potest; nempe executor rem quamcumque mobilem defuncti in quemcumque, five per venditionem, donationem aut permutationem transferre potest, & heres aliquam partem, quam volet, paterni feudi & pro arbitrio alienare & disponere.

19. Et licet hæc executorum & heredum sint communia, sunt tamen nonnulla in quibus heredes inter se differunt. Primum est, quod nunquam in heredem talliæ datur actio, donec facultates heredis generalis excutiantur (*a*); imo neque si pars feudi talliati sit in debito, quod nemo nisi heres talliatus poterit præstare: nam heres talliatus tanquam extraneus est, quamdiu alius superest, qui defunctum repræsentet, quique actiones defuncto competentes habeat. Hoc enim est hujus feudi talliati proprium, quod heres ex eo, licet totius vel majoris partis hereditatis commoditas apud eum remaneat, tamen ut tantum pro extraneo habeatur, & pro singulari successore, quamdiu superest, aut superesse speratur heres ex linea five recta five collateralis propinquior sanguine: nam si qui sunt hereditarii creditores, si qui sunt qui defunctum obligatum habuerant, ut eos in certo fundo investiret, isque ipse fundus apud heredem talliæ sit, & in illo ratione talliæ defuncto successerit, non tamen neque pro debitis hereditariis, neque etiam pro investitura illius ipsius feudi, quod apud eum est, & in quod successerat, tenebitur, donec heredis generalis facultates prius excutiantur, & si quid commodi ex hereditate ad eum pervenerit, id in creditoris commodum distrahiatur, priusquam heres talliæ possit conveniri. Unde in terris de _____, quæ quidem pars domini de Rossyth erant, in quas Henricus Stewart defuncti frater ratione talliæ successerat: cum

judicio prosequutus fuisset dictum Henricum tanquam heredem talliæ, pro investitura dictarum terrarum de _____, idque ex obligatione defuncti fratris sui Roberti; & Henricus excepisset, frustra se conveniri cum nondum essent excusæ facultates heredis legitimi, quod prius esset faciendum, quam ad se recursus foret, quia tantum pro extraneo esset; & legitimus heres respondisset, actionem hanc in se competere non posse, cum ille fundus, cujus investitura petebatur, non apud se, sed dictum Henricum, i. e. heredem talliæ esset, eumque solum præstare posse & debere quod petebatur: Senatus tamen censuit legitimum heredem creditori satisfacere debere, solvendo quod creditoris intererat; licet fundus, de quo convenerat, apud dictum Henricum permaneret: aut abdicare patris hereditatem legitimam filiam heredem cogendam, ut ita omne jus, quod defunctus habuit, in heredem talliæ transfiret; isque solus tanquam universalis successor fratrem suum defunctum repræsentaret. Et hoc est quod in jure Feudali dicitur, filium, si patri in feudo succedat, heredem patris esse; non tamen, si agnatus succedat (*b*); nam is poterit feudum sine hereditate agnoscere: quæ si intelligantur de agnato, quamdiu superest ex directa linea, qui possit & velit hereditatem agnoscere, in hoc etiam jus nostrum cum jure Feudali convenit: alioqui aliquid diversum in usu nostro à jure Feudali reperiretur.

20. Hoc etiam commune est horum feudorum, ut semper aliqua alimentorum heredis, qui in feudo successurus est, ratio habeatur: nam si feudum sit militare, & custodia ejusdem cum corpore heredis domino debeatur, licet, durante custodia, dominus fructus suos faciat, heredem tamen alere & ex dignitate familiæ educare debet (*c*). Si feudum oneratum fuerit conjunctâ investiturâ conjugum, & mortuo vassallo usufructum totius feudi uxor sibi vendicat, rationem heredis habere eam æquitas postulat, ne is ad egestatem deductus, hereditatem feudi adhuc sibi inutilem disponat. Alia ratio est, quoniam is ad regni onera & militiam publicam sustinendam solus tenetur; itaque unde id possit, necesse est ut habeat. Hoc vidi in causa Domini de Swintoun factum, qui cum nihil ex amplissima hereditate paterna in præsens haberet, ejusque mater totius domini usufructuaria esset, & im-

U u u u 2

potentia

(a) Vid. § 16. (b) 2 F. 45. (c) Cap. 42. § 5. lib. 2. Reg. Majest.

potentis mariti secundi imperio ita obstricta, ut ne si vellet filio quidem gratificari posset, Senatus coegit eam aliquam argenti summam annuatim pro alimentis filio pendere: quod sanè maximè cum æquitate convenit. Nam Justinianus Imperator sua constitutione cavet, ut, si quæ mulier usufructum totius hereditatis habeat, & heres masculus, qui ad munera pacis & belli sustinenda tenetur, aliunde non habeat, unde possit ali, quartam ex sua hereditate consequatur, eaque ex usufructu totius deducatur. Rationem reddit Imperator in ea Novella Constitutione *de triente & semisse (a)*; ubi multos accusat, quòd non paternè, neque ut viros oportebat, sed nimis molliter & dissolutè uxoris omnium bonorum usufructum, filiis nudam proprietatem reliquerunt: itaque providendum filiis putat, tam in mobilibus, quàm immobilibus, ne egeant; quod ad heredem feudi traductum est, ut semper aliqua ejus cura habeatur, ne egeat. Ita tamen detrahendum, vel ex custodia, vel usufructu uxoris, si heres non habeat aliunde quo alatur; nam si bona mobilia ei suppetant, vel aliud sit feudum, quod in custodiam domini non cadat, ex cujus fructibus ali possit, neque jura domini, neque uxoris fructuariæ minuenda. Sed hæc res tota, quam nos *modificationem* dicimus, arbitrio Senatùs transigenda est, qui, habitâ ratione ætatis heredis, dignitatis & disciplinæ, imò & familiæ, & uxoris, si modo uxorem habeat, omnia hæc, æstimatione factâ, temperabit, ne nimis juri scripto derogare videatur.

21. Commune autem omnium successionum est repræsentatio. Dubitatum tamen vidi in gravissimis causis à plerisque, an ea in successione collateralis sive transversa locum habeat: nam de recta linea, quod semper in ea repræsentationi locus esset, nunquam ambigebatur, ut antea monui (*b*). De collateralis successione major est quæstio, utque ea res planior fiat, exemplum sit: Titius pater quatuor liberos sustulit; primogenito mortuo, fortè & secundo, & etiam tertio, relictis tamen ex se liberis, quarto filio superstite, ipse pater moritur; quæritur quis ei succedere debeat. Hanc quæstionem tractat vir doctissimus Tiraquellus, in suo de primogenitura libro (*c*), ubi diversas multorum hominum & doctorum sententias inter se pugnantes refert; non enim desunt, nec deerant, qui ad quartum filium successionem pertinere affirmarent, quod tribus prioribus liberis mortuis, is solus superesset, & naturâ graduque prior patri esset, quàm nepotes ex aliis liberis. Alii contra asserunt, nepotes repræsentare patrem in successione, iisque eam successionem deberi, quæ patris eorum fuerat, saltem quæ patrum suorum, si vixissent, fuisset; sed quartus, cum propior se gradu uno diceret patri, repræsentationi locum non esse ferebat. Sed in hac directa linea locum esse repræsentationi certum est, tam ex jure Civili, quam jure Anglorum. In collateralis successione major dubitatio; nam nuper in ea exitiali conjuratione Galliæ, quæ *Liga* dicta est, & initio anni 1585. cum totius Galliæ clade exorta est, cum nefarii homines successionem familiæ Borbonicæ negare non poterant, eo tamen se tuebantur, quod Cardinalis Borbonius præferri deberet Henrico, tunc Navarræ, nunc Galliæ totius regi Christianissimo, quod patruus filio fratris, ut eo propior, in successione collateralis esset præferendus, cum repræsentatio in collateralis successione locum non habeat. Sed jure Francorum repræsentatio non minus locum in collateralis successione quàm directa habet, & ita variis ante decisionibus à Senatu Parisiensi observatum est, quod & apud Anglos adhuc observatur. Repræsentatio itaque semper locum habet tam in collateralis, quàm directâ successione, quando quis non ex sua, sed ex patris vel avi persona ad successionem vocatur (*d*), tam apud nos, quàm alias gentes, & ex jure Civili.

22. Commune præterea omnium feudorum est, ut ad successionem sive aditionem hereditarii feudi admittatur heres per Brevia & eorum deservitionem: nam licet dominus feudi voluntariè & per præceptum suum (*e*) (quod de *Clare constat* vocant) vassallum semper investire, & in possessionem inducere ex jure tenèatur, adeo

(a) Nov. 18. cap. 3. (b) D. 13. § 20. (c) Quæst. 40. (d) 2 F. 11. in medio. (e) Vid. D. 12. § 24.

adeo ut si dissentiat (nisi justam recusationis causam habuerit) dominio directo dum vivit mulctetur (a): quoniam tamen nobis semper mitiores poenae placuerunt, & domini non sine negotio ad faciendam investituram cogi inviti solent, inventum hoc utriusque apud nos remedium, ut vassalli heres primo Brevia ex Cancellaria impetret, eaque postquam Vicecomiti dederit exequenda, diesque deservitioni fuerit datus, ad diem destinatum vassallus comparens, Breveque cum executionibus producens, iudicium sibi fieri postulat, & ita secundum mandatum Brevis inquisitio procedit: in qua, si sententia in favorem heredis cesserit, quod factum est ad Cancellariam retornatur, & qui Cancellariae praeficitur, ex Senatus deliberatione, mandatum dirigit ad dominum superiorem, ut quam expeditissime poterit petentem investiat. Si tergiversatus fuerit, aut ter monitus moram neget, non, ut ex jure Feudali, feudo in perpetuum mulctatur, sed ad vitam tantum; & investiendi vassalli jus & potestas ad superiorem dominum devenit (b). Quod si is etiam recusaverit eum investire, tunc Rex suum praecipuum dat Vicecomiti, aut alicui alii, qui ejus officio fungitur, ut petentem investiat, & per sasinam in possessionem inducat. Hoc mandatum vulgo [*Meminimus furcae*] vocatur, ab eis (ut puto) verbis, quae in initio praecipui continentur, *Quia meminimus furcae*. Teneatur etiam dominus, qui recusat vassallum intrare, a tempore recusationis in omnes fructus vassallo. Si dominus ipse non intraverit vassallum, ex eo quod ipse de domino directo nondum sit investitus, potest ex summonitione 40. dierum a vassallo moneri ut intret, ne vassallus in non introitu sit; & si recusaverit, eo tempore elapso, vassallus de superiore tenebit, & ille amittet superioritatem (c). Si superior monitus a vassallo, ut directum dominum intret, sive illud ineat; & antequam intret moriatur, vassallus, quoad fructus feudi, eadem in causa erit ac si superioritatem dominus agnovisset. Si superior Regalitate extra regni fines sit, poterit citari ex praemonitione 60. dierum, ut Brevia ex sua Regalitate dirigat pro intrando vassallo; alioqui Senatus potest post diei lapsum dirigere, ut hic, qui ex Regalitate petens est, per capellae regiae Brevia intret.

23. Et quoniam in *Brevium* mentionem incidimus, unde nomen deductum, apud quos primum locum habuit, & quomodo ad nos tandem pervenit, dicendum. In quo tamen (cum sciam exactissime rem tractatam a domino Skenæo in suo *de verborum significatione* tractatu) ita me continebo, ut eorum quae ibi leguntur, nihil fere adducam: tantum quae ille fortasse ut vulgaria neglexerit, cum tamen in aliquo apud nos usu sint, subtexam.

24. *Brevium* itaque origo haec erat; cum querimoniae plebis & praecipue eorum, qui oppressi injuria aliena essent, ad Regem seu Principem deferebantur; nec ille cogitationi causae superesse poterat, causam breviter, aliqua annotatione seu deliberatione testatam, ad iudicem remittebat: praecipue tamen, ab initio, causae viduarum, pupillorum & extraneorum originem dederunt *Brevibus*. Hinc nomen *Brevium*, ut Budæus in *Pandectas* notat, quae nihil aliud erant nisi commentarioli summam rerum continentes; & *Breviatores* in *Authenticis Brevium scriptores* dicebantur, & apud Lampridium in *Alexandro*, & Vopiscum in *Aurelio*, tam in masculino quam in neutro genere pro *brevi enarratione*, & apud Suetonium in *Caligula Breviarie rationes* dicuntur.

25. Utcunque est, *Breve* nihil aliud erat quam rescriptum quoddam Principis, quo ordinario iudici mandabat, ut de querela ad eum delata jus diceret breviter, ita ut amplius super ea querela Rex non molestetur. Itaque petitiones aut libelli, apud primos Feudistas, *clamores* sive *clamei* dicebantur, ipsi petentes *clamantes*, rei *clamati*; quae voces etiam ad nos cum *Brevibus* pervenerunt, *Breviumque* aliquando nomina cum actionibus confunduntur. Usus in Gallia antiquissimum puto, certe in Normannia adhuc in usu sunt, neque solum pupillorum aut viduarum causae, sed etiam multae aliae res apud illos adhuc per *Brevia* expediuntur. Sic *Breve de dissasi-*

onis nihil aliud est, nisi *interdictum recuperandae possessionis* in jure; in usu nostro, *spoliationis* & *ejectionis actio*: competit enim tam pro rei mobilis quam immobilis possessione.

X x x x

(a) 2 F. 6. in fine, junct. 2 F. 26. § 5. ibi, Domino committitur. (b) Cap. 58. Parl. 7. Jac. 3. (c) Ibid.

possessione recuperanda. Sic & apud eos adhuc sunt in usu *Brevia de morte antecessoris*, sive de *proximo herede*, *Breve matrimonii*, quod de *tertia* vocant, de quo in tractatu de *tertia* dicemus; *Breve de dote*, de *advocatione Ecclesiae*, & pleraque alia. Gulielmus Conquæstor cum armis etiam leges Normannicas Angliæ intulit; inde factum ut omnes ferè causæ in Anglia adhuc per *Brevia* expediantur. Horum Brevium adhuc frequentissimus est ulus, adeò ut omnes prope res in iudicium per *Brevia* deducantur: eorumque formæ supra 140. habentur, in tractatu, de *natura Brevium*, excuso Londini. Ab Anglis ad nos pervenisse verisimilius est, quàm ex jure Feudali: nam licet jus Feudale mentionem *Brevis testati* faciat (a), jusque nostrum ex eo jure defluxisse manifestè antea declaravimus, tamen cum ibi Breve potius probationis investituræ vim habere videatur, quàm clamei, & pro probatione adducatur, certum est in ea significatione ad nos non devenisse; nunquam enim Brevi pro testatione aut testimonio utimur: itaque probabilius est, & Breve & ejus significationem & usum à Normannis ad Anglos, ab Anglis ad nos pervenisse. Et per *Brevia* multa apud nos prioribus seculis expediebantur, & multiplices Brevium formæ adhuc in archivis remanent. Postquam autem Senatûs institutio à Jacobo V. facta, omium fere Brevium formæ exoleverunt, præter sex, ut rectè annotavit D. Skenæus: sed quoniam in his Brevibus nobilissimum est illud, quod de *morte antecessoris*, & Normannicè & Anglicè dicitur; cujus propria est successionis declaratio; ut etiam dominus invitus cogi ad admittendum vassalli heredem possit, de eo jam dicemus: sed expedit ipsa verba Brevis priùs subjicere, quibus nihil elegantius nihil concinnius concipi potest. Pauca itaque de hujus Brevis forma dicemus.

26. Mandat itaque dominus Rex (cujus persona per Cancellarium suppletur) judici ordinario, ut fieri solet, illius territorii ubi feudum situm est, aut, si ille suspectus sit, delegato per commissionem Senatûs; *Uti magno sacramento interveniente, per probos & fideles homines patriæ, diligentem inquisitionem fieri faciat & curet, &c.* Præmittitur sanè nomen Principis, cum omne jus omnisque jurisdictio ab eo tanquam à fonte procedat (b). In *Regalitatibus* quæ suam Cancellariam habent, nomen domini *Regalitates* præmittitur. Sed cum omnia verba horum Brevium suam energiam & vim habeant, in singulis ejus verbis exponendis immorabimur. Dirigendum enim semper est hoc Breve ad judicem illius territorii ordinarium, ubi feudum situm est, aut saltem dignius feudum cui annexum est: nisi fortè is ex causa suspectus sit; veluti, si inimicitia inter eum & heredem manifestè sint; aut inter heredem & alios, ex quorum coitione tumultus metuatur: aut si patrimonium heredis in diversis territoriis sit situm (nam hæ causæ solent esse iudicum delegandorum) & grave sit ei futurum, si in singulis territoriis sua *Brevia* persequatur. In his causis iudices delegatos aliquando solet Senatus constituere; delegatos, inquam, pro omnibus illis territoriis in quibus petentis feuda sita sunt, ut ii de successione antecessoris cognoscant; sed ita tantum, ut tantisper eorum jurisdictio maneat, donec præcepta ex Cancellaria impetrentur, pro satisfacta danda; neque enim ii satisfactam dare possunt, sed illud ad ordinarium tantum pertinet, qui etiam pro ea respondere tenetur. Ordinarii autem sunt *Viccomites* in suo *Viccomitatu*, *Senescalli* in suo *Senescallatu*, & *Regalitates domini* in suis *Regalitatibus*. Inferiores his magistratus de Brevibus non cognoscunt, saltem de Brevi de morte antecessoris. Burgorum quidam sunt, qui *jus Viccomitatûs* intra suos fines habent, ut Edinum & Pertham. Animadvertendum semper est, ut ad quem mandatum seu præceptum regium dirigitur, is sit qui de Brevi cognoscat, qui satisfactam det; alioquin, ope exceptionis, nulla est deservitio & quæ ex ea sequuntur.

27. Mandat itaque Rex *inquisitionem per probos & fideles patriæ fieri*. Quid sit inquisitio videndum. *Inquisitionis* nomen ab antiquo verbo *anquirere* sive *inquirere* ductum; primò apud veteres pro *accusatione anquirere* usurpatum, ut apud Livium *capite anquisitum, pecuniâ anquirere* legimus; sæpiùs tamen & apud eundem in eo sensu inveniemus, ut informationem, aut nostram inquisitionem prope exprimat:

sic

(a) Vid. D. 2. § 16. (b) Lib. 1. D. 16. § 7.

fic *Duumviros* creatos scribit, qui de perduellione anquirent. Sanè hujus inquisitionis, ut magna apud veteres vis fuerat, & usus frequens, sic & apud nos hodie; veteres enim inquirebant in patrimonium, in vitam & mores hominum: & inquisitores apud eos (ut & hodie apud nos) vice judicum erant. Sic tutor aut curator ex inquisitione dabatur & confirmabatur, moribus, fide, facultatibusque ejus ex viciniæ declaratione & testimonio probatis, & hoc erat *causâ cognitâ dari*.

Hæc autem inquisitio per 15. viros fieri solet, sæpe per 17. pro rei gravitate, aliquando per 13. sed semper in impari numero.

28. Quod per *probos & fideles homines patriæ fieri inquisitionem mandat*; probos intelligit, qui neque sunt suspecti, neque infames: Vox *fideles* non de quolibet homine cujus fides illæsa est, intelligitur, ut plerique malè putant, sed per vassallos, qui feuda habent in eodem territorio seu jurisdictione: nam in jure Feudali omnis vassallus, & Par curiæ fidelis dicitur & æstimatur, perque eos solos quæstio feudi, si quæ sit, terminanda ex jure est (a). Neque meo judicio rectè faciunt, qui indiscriminatim quoslibet, quorum census 40. libras excedit, ad inquisitionem admittunt, soli enim Pares admittendi erant: veluti, si inquisitio de feudi rustici successione fiat, qui feuda rustica; si urbani, cives qui feuda urbana habent: alii, nisi ob inopiam inquisitorum sunt rejiciendi, & sic antiquitus observatum fuit. Corruptio veteris juris initium in curiis Baronum habuit, ubi cum Pares curiæ non semper adessent, & sæpe de levibus rebus esset controversia, quoscumque admittebant; itaque pro Paribus, ejusdem domini colonos recipere soliti: sæpe etiam res moram aut dilationem non patiebatur; veluti si cædes, furta, latrocinia intervenissent, metusque esset ne ex mora ad Regios judices res devolveretur; rem quorumcunque hominum inquisitioni maluerunt permittere, quam Pares expectare: inde coeptus error ad majores res exemplo emanavit. Neque *patria* totum regnum significat, sed tantum viciniam, seu idem territorium; nec nisi in eorum defectu ad ulteriores recurrendum; itaque eligendi sunt *inquisitores ex vicinia*: si adhuc desint in vicinia, ad quatuor propiora territoria confugere solemus, quæ *FOUR HALFE QUARTERS ADJACENT* vulgò dicuntur. In Magnatum successione hoc sæpe non attenditur; nam aliquando viri nobiles & Barones etiam remotiores admittuntur, cum Magnates magis sui Brevis dignitati faveant.

29. Additur in Brevis, *Magno sacramento interveniente*; quia nulli judici, testi, neque inquisitori, (qui medius inter judicem & testem, & quasi neuter, utriusque tamen plerumque vice fungitur,) quantivis sit pretii & dignitatis, creditur, nisi solenni juramento prius præstito. Jurati autem, si iniquam sententiam dixerint, & eorum sententia rescindatur, pœnam perjurii incurrunt, scilicet amissionis omnium bonorum, præter infamiæ perpetuam notam: quòd si levior sit error, mitius cum eis agitur. Capita autem, de quibus hi inquisitores cognoscunt, quorum responsa singula ad Cancellariam remittunt, (nos *retornare* dicimus, ut Latini etiam *detornare*;) hæc sunt: *Quis obiit ultimò vestitus & sasitus, ut de feudo; quis sit ejus legitimus & propinquior heres; de quo illud feudum teneatur in capite; per quod servitium teneatur; quid nunc illud feudum valeat per annum, & quid valuerit tempore pacis: si is, qui hereditatem petit, sit legitimæ ætatis; in cujus manibus feudum nunc existat; & à quo tempore, qualiter, per quod servitium, per quem, & ex qua causa.* Super quibus omnibus nisi singulari responsò ad unumquodque caput satisfaciant, *retornatus* sive remissio à Cancellaria non admittitur, neque ex ea præcepta diriguntur pro sasina capienda.

30. Inquiritur itaque primò, *Quis obiit ultimò vestitus & sasitus, ut de feudo* alicujus, sive fundi, sive domini, sive annui redditus: in quo Angli ponunt hanc differentiam, quòd is *de feudo* dicitur ultimò vestitus obiisse, qui de corporali aliquo fundo obiit ultimò vestitus; at qui tantum, cum obiret, habebat *jus aliquod vel officium, vel administrationem hereditariam, vel etiam annuum redditum, aut beneficii advocacionem*, hos tantum obiisse postremò vestitos dici putant, ut *de feudo, & non de feudo*: in hoc capite inquirendo, semper heres, qui deserviri postulat, docere debet per do-

X x x x 2

cumentum

(a) 1 F. 10. pr. 1 F. 18. pr. & 2 F. 55. § ult. in fine.

cumentum, quod is cujus hereditatem petit, obiit ultimò vestitus. Semel investitus, quamdiu vixit investitus creditur, nisi sit aliquis qui ex adverso doceat, eum legitime ante mortem deestitutum seu denudatum fuisse, sive dominium amisisse, aut dimisisse. Res de qua controversia oritur, i. e. feudum in hac petitione per omnes circumstantias suas designandum est, per territorium, parochiam, & similia: si plura sint feuda, omnia distinctè & singulatim designanda.

31. Secundò inquiritur, *Quis sit ei, qui ultimò vestitus obiit, heres in tali feudo*, aut uti Breve loquitur, i. e. ad quem eæ terræ, per decessum prioris fidelis, pertinere debeant; in quo inquirendo, perpendendum, quale sit feudum, sive masculinum sive foemininum, sive antiquum sive novum, quod nos *conquæstum* dicimus: multi enim sunt heredes universales, qui non in omni feudo succedunt, imò in conquæstu alius succedet ab herede universi juris. Itaque semper considerandus est primæ dispositionis tenor, & an eo salvo, is qui petit recipiendus sit.

32. Tertium est, *De quo teneatur feudum*, de quo quæstio est, aut *feuda, in capite*: & profectò ad hoc caput semper est respondendum, i. e. semper directus dominus feudi declarandus (a); neque enim feudum, cum sit utile dominium, sine directo esse potest, & de directo tenet.

33. Quartum, *Per quod servitium teneatur*: per hoc servitium qualitatem feudi intelligimus; nam cum omnia feuda servitium debeant, quædam tamen gravius, (ut in militaribus feudis, & quæ custodiam & relevium habent annexum,) quædam levius, ut multi putant, veluti in feudo franco & burgagio videmus quædam servitium certum, quædam certam annuam præstationem, aut canonem, aut qualitatem continere. Itaque servitii genus semper exprimendum; & annotandum est, semper præsumi servitium militare cum custodia & relevio, nisi aliud qui petit paratus sit demonstrare: imò licet in infeofamento contineatur aliquis *certus canon annuus*, etiam cum clausula *pro omni alio servitio & quæstione seculari seu demanda*, custodia & relevium non excluduntur; nam *canon*, neque in Ecclesiasticis, neque in Laicis feudis, mutat servitium feudi militare, nisi expresse dicat *pro annuo censu aut canone in feudifirma*; cum illa clausula, *pro omni alio onere, &c.* illud solum videatur amplecti quod à vassallo vivo dominus poterit exigere. De *alio servitio*, nisi paratus sit heres aliud docere, semper servitium militare cum custodia præsumitur ex dignitate feudi, cum illud dignissimum apud Anglos feudum censeatur, quod custodiam secum trahit.

34. Quintum, *Quid nunc feudum valeat per annum, & quid valuerit tempore pacis* (b); cujus capituli hæc est origo: cum ex moribus regionum aliquarum emanaret, uti ejus anni, quo vassalli heres in fidem & clientelam se domini sui commendaret, redditus integros penderet ob renovationem investituræ; & cum controverteretur sæpe quis esset horum reddituum valor, ab inquisitoribus æstimabatur, ut dominus certus esset quid sit ei præstandum. De hoc in Diegesi *De warda & relevio* plura dicemus: hoc tantum monendum, quod non solum hujus relevii causâ æstimatio valoris cuiusque fundi fit, sed etiam ob publica regni onera sive exactiones, quoties publica occasio necessitatem imponendi gravamina quæcunque exprimit.

35. Ea æstimatio à majoribus nostris *antiquus extentus* dictus est; qui tamen verum valorem feudi eo tempore quo æstimabatur æquabat, eumque omnes inquisitores in suis inquisitionibus publicabant, ne aut fraus domino aut clienti fieret, sed vilescente pecuniâ, saltem ejus pretio crescente (quo nullum gravius in repub. malum esse potest) domini querebantur, jus suum imminutum, neque veterem censum sive extentum ad justum valorem suarum terrarum repræsentandum sufficere, sibi que grave præjudicium inferri; factus est, ea de causa, novus census, sive novus extentus, quo prior æstimatio duplicabatur, & etiam ad triplum, quadruplum apud plerosque, & ulterius apud quosdam. Et hic *novus extentus* dictus (c), qui ex diversitate regionum varius etiam est: nam cum Borealibus mitius agitur, ex eo fortè quod licet latifundia haberent ampla, non tamen ad cultum antea redigebantur; itaque

(a) 2 F. § 8. § ult. ibi, Si qua investitura. (b) Vid. D. 19. § 20. (c) Vid. D. 20. § 33.

itaque minoris æstimata, ut quod ex renovatione & melioratione agrorum postea proveniret, eis condonaretur, & ad agriculturam provocatio benigna esset. Apud limitaneos, *novi extentus* ratio vix habetur, nec in eis nisi antiquus requiritur; quia eorum arva ab hostibus plerumque infestantur, neque solidos fructus capere ideo præsumuntur, interdum omnino excluduntur. Quam vereor, si pecuniæ valor crescat, ne *tertio* aliquando *extentui* locus sit?

36. Ex his, quid per illa verba Brevis, [*nunc & tempore pacis,*] intelligatur, facile cuivis apparet. *Nunc* enim novum extentum significat, qui adhuc in usu est. *Tempus pacis* quid significet, sæpe inter doctissimos controversum vidi, nec adhuc, quod sciam, à quoquam satis explicatum novi: tamen meum iudicium adferam. *Tempus pacis*, tempus majorum nostrorum, innuit, qui nunc in pace sunt. Solebant enim majores nostri, cum de vita functis sermo esset, eos in pace & quiete esse dicere, aliquando pacem & quietem eis precari. Apud Judæos notum est illud, cum de mortuo loquuntur, *super eum pax*, i. e. in pace est; nec à vulgari nostro sermone mos ille loquendi abhorret: itaque tempus pacis nihil aliud est, quam tempus majorum nostrorum, qui in pace sunt; ut *nunc*, & *tempus pacis*, nihil aliud significant, nisi novum & antiquum extentum: non ut tempus pacis bello opponatur, ut indocti putarunt. Si quis probabilius aliquid adduxerit, me refractarium non inveniet. Ad utrumque hunc extentum respondendum ab inquisitoribus est, alioqui præcepto Regio five Brevis non satisfaciunt. In emphyteosi, non est diversus novus extentus ab antiquo: unus & verus canon est, qui convenerat; & is extentus neque incrementum neque diminutionem admittet, itaque pro eodem retornatur.

37. Sextum; *Si is qui hereditatem petit sit legitime ætatis*: in quo hoc notandum, quod hæc ratio ætatis nusquam habetur, nisi in feudo recto five militari, quod secum wardam five custodiam trahit: nam, nisi sit feudum rectum five militare, nihil interest, cujus sit ætatis, qui deservitionem petit. Pariter enim admittetur, five sit infans, five senex, five juvenis, five vir; itaque in feudo recto five militari differentia hæc ætatis spectanda est: nam in mari ætas 21. annorum complenda est, antequam ad hereditatem feudi militaris petendam admittatur (a); in foemina 14. pleni sufficiunt: numeranturque hi anni de momento in momentum. Apud Anglos foemina dicitur perfectæ ætatis in foccagio, i. e. in omni alio feudo quam militari, cum scit domum suam disponere & ordinare, quæ ad COYN & KEY pertinent. Aliqui interpretantur COYN & KEY operculum & clavem, ego nummos discernere & clavibus servanda tradere interpretor. Sed de harum ætatum differentia plura in titulo *De relevio & custodia* dicemus.

38. Septimum de quo inquiritur est, *in cujus manibus feudum quod petitur nunc existat*, quod ad dominum directum non semper est referendum: nam licet feudum de eo semper teneatur, in alterius tamen esse potest manibus quam domini: contingit enim sæpe, ut in hoc feudo usufructus sit cum consensu domini alii constitutus, veluti uxori defuncti, vel fortasse ejus parentibus, vel eorum alteri reservatus; vel ratione curialitatis (de qua postea (b)) pertineat ex lege usufructus ad virum. In his casibus non dicitur feudum in manibus domini esse, sed illius qui ab eo aut à lege usufructum constitutum habet, cum dominus vassallum habeat saltem pro vita, à quo servitia & operas exigere potest. Quod si is à defuncto usufructus constitutus sine consensu domini fuerit, quem nos *bassum usufructum* dicimus (c), neque dominus neque inquisitores eum agnoscunt, sed feudum in manibus domini esse retornabunt.

39. Octavum, *à quo tempore fuerint*: ad quod ab inquisitoribus respondendum est, nempe à die mortis vassalli (nisi forte usufructuarius sit) usque ad præsentem diem, in qua inquisitio fit: nam licet continuo à die mortis vassalli usque ad renovationem salinæ, feudum in manibus domini sit, tamen inquisitores non ulterius, quam ad diem suæ inquisitionis, five retornatus, progredi solent: ab eo enim tempore functi sunt officio, nec quod amplius inquirant habent; nam heres semel declaratus dif-

Y y y y

ferre

(a) Cap. 41. lib. 2. Reg. Majest. (b) D. 22. § 40. (c) De quo jurg basso vid. D. 3. § 14.

ferre investituram non præsumitur. Si usufructuarius, in cujus manibus feudum erat, præmoriatur, non à die mortis vassalli, sed à die mortis usufructuarii in manibus domini fuisse feudum retornabunt, per spatium tot annorum & termini, si modò supra annos etiam sit terminus.

40. Nonum illa verba respicit, [*qualiter, per quod servitium, per quem, & ex qua causa.*] Sunt qui hæc verba exegeticè tantum poni putant, ut facilius sit prioris clausulæ sensus; & sanè eam tantum explicant: nam *qualiter & per quod servitium* concurrunt, ad quod ab inquisitoribus est respondendum: *per quem* innuit tantum, ut qui antea immediatus fuit vassallus, cujus morte feudi successio petitur, denotetur. *Ex qua causa*: ad non-introitum respicere videntur hæc verba, ut sit sensus, cur tam diu in manibus vel domini vel usufructuarii fuerint: ad quod respondent inquisitores, ex defectu heredis jus suum huc usque minimè persequentis. Alii hæc verba, *qualiter & ex qua causa*, ad naturam seu qualitatem feudi referunt, si fortè pactiones quædam sint, quas nos *irritantes* dicimus, vel quæ naturam feudi à propria detorquent. Sed ad hæc non solent inquisitores respondere.

41. Notandum autem est, quòd inquisitio hæc retornari non debet ad Cancellariam, nisi sub signis, tam judicis ordinarii, quàm inquisitorum: nam id etiam continet Breve in fine, *Quod inveneritis sub sigillo vestro, &c.* alioqui fidem non habebit. Omnibus solennibus peractis, Rex (cujus vices Cancellaria supplet) præceptum dirigit ad judicem ordinarium loci, sive Vicecomitem, sive Senescallum, ut quam celerrimè sasinam deservito jam & retornato det heredi, si terræ de eo teneantur; in quo mandato hæc duo continentur: Capiendo securitatem de tot libris, quæ ad annum censum ipsius feudi extendunt, omnes eos terminos, (singuli enim anni duos habent terminos, Pentecostes scilicet & Sancti Martini) in quibus ab herede cessatum fuerit, numerando à primo tempore mortis defuncti inclusivè ad diem sasinæ, nullo habito respectu ad diem quo inquisitio fuit facta; nam vassallo imputatur, quòd declaratus talis, qui investituram accipere possit & debeat, tamdiu distulerit. Et pro hoc censu, Vicecomes in Scaccario singulis annis respondet, i. e. eo oneratur annuatim, & illum inferre cogitur Quæstori Regio; nec nisi numerato illo censu sasinam Vicecomes dabit. Postea, indulgentiâ Vicecomitem, differebatur solutio in tempus Scaccarii, ubi grave præjudicium non erat, cum semper fundus distringi possit ob illum annum censum. Reliqua ex Domini Joannis Skenæi libro, qui vult, inquirat.

42. Duæ tamen quæstiones nascuntur cum terræ de alio quàm de Rege tenentur: Si pater sit dominus usufructuarius feudi, (nos *dominum liberi tenementi* dicimus) filius verò dominus feudi, qui apud nos *propriarius* est, ab utro vassallus investituram petet? nam liberum tenementum secum trahit potestatem renovandæ in vassallis investituræ, & ex resignatione vassallorum mutationem suscipere: & licet vassallorum receptiones de jure videantur ad liberum tenementum pertinere, quod non negandum est, ipso durante libero tenemento, quod heredi conceditur; Senatus tamen in gratiam vassallorum censuit, ab utrovis investituram peti posse, cum damnum neuter sentiat, & vassallum in rebus dominorum non deceat nimis esse curiosum: & sic decisum in causa
Cranstoun, fratris Domini de Cranstoun,
&

43. Altera quæstio in eis feudis, quæ de alio domino quàm de Rege tenentur, Utrum dominus feudi vassallo renovare investituram teneatur, antequam ei census omnium annorum, quibus feudum vacabat, plenè exsolverit? cum præceptum Regis hanc habeat adjunctam conditionem (*faciendo vobis quod de jure facere debet*) quæ licet planè astringat vassallum ut domino satisfaciatur, antequam beneficium ab eo recipere debeat, tamen Senatus censuit, cum in dominorum sit potestate, feudum pro censu cum velint distringere, ne hoc quidem in mora esse debere, cur investituram differant. Hæc autem omnia infeofamenta, quæ ex retornatu pendent, non nisi per ordinarios judices exequenda sunt, nec sasinam nisi per Vicecomitem, ejus

(a) Vid. D. 12. § 16. in medio.

ejus deputatum, Clericum curiæ quem vocant, & Maros danda est, si modo feudum de rege teneatur. Alia feuda, quæ ex resignatione procedunt, aut quæ bassa dicimus (a), pro arbitrio concedentis à quolibet, Notario accedente, concedi possunt.

44. Quæri denique potest, an in his feudis *Carboniano edicto*, sive Carbonianæ bonorum possessioni sit locus? Carboniana possessio est, si vel posthumus in ventre, vel pupillus quæstionem status patiat, i. e. si controversia ei moveatur filius sit necne: ut dilato in tempus pubertatis iudicio, interim is cui quæstio movetur, in possessionem mittatur, & postea cum pubes factus sit de causa cognoscatur. Hoc introduxit Carbo Prætor Romanus ex summa æquitate motus, quòd infra pubertatem, multa in fraudem ejus poterant fieri, multa negligi. Sane ex jure Feudali huic Carbonianæ successioni locus est, non tamen apud nos; quàm statim enim quæstio movetur, ad iudices Christianitatis discutienda remittitur, pendente interea quæstione de successorio edicto (b).

Diegesis decima octava,

De his quæ impediunt Successionem.

SUMMARIA.

1. Continuatio à successione, mediisque quibus ad eam pervenitur, ad ea quæ successionem vel omnino tollunt, vel ad tempus impediunt. 2. Bastardia, religio, forisfactura, extra territorium genitura, morbus, & imperfectio ad servendum, successionem omnino tollunt. 3. Bastardus est successionis incapax. 4. Genera bastardorum ex jure Civili, sunt quatuor; nefarii, incestuosi, adulterini, (quibus ne alimenta quidem debentur ex jure Civili, secus ex jure Canonico) & spurii. 5. Qui bastardi simpliciter, id est spurii, vocantur, quodammodo ad successionem admittebantur, & purgato natalium vitio legitimis æquiparantur. Spurii patribus non succedunt; sed Imperialibus constitutionibus mitius cum iis agitur, & alendi sunt. Matribus spurii succedunt, nisi sint illustres. 6. Parentes spurii ex jure Civili succedunt, & iisdem partibus quibus hi illis: idemque in matribus dicendum. Ex damnato coitu suscepti parentibus non succedunt, nec hi illis. Quid jure Canonico in hac materia statutum sit? 7. Ex jure Feudali bastardi etiam legitimati non succedunt. Sed hoc intelligendum tantum de legitimatis per rescriptum Principis.	8. Apud Anglos legitimi ex sequenti matrimonio non succedunt. Simile in denizatione, ut apud Persas. 9. Quid usu nostro, cum bastardiæ exceptio opponitur? 10. Quod tempus actioni bastardiæ terminandæ detur? 11. Bastardus in talliatis terris expressè succedit ex provisione investituræ. 12. Quorsum literæ legitimationis, cum Princeps heredem facere non possit? Diversus est effectus legitimationis in feudo novo, & in feudo antiquo. Apud nos & in Gallia Rex tantum legitimat, cum consensu ejus cui succeditur, modò aliis non sit jus acquisitum. In successione paterna legitimi excludunt collaterales, si legitimatio fuerat eorum consensu; quod tamen apud nos non obtinet. 13. Papa non potest legitimare, cum successio sit juris naturalis, quæ nec tolli, aut mutari possit. Legitimatio non habet locum in hereditate materna, vel aviæ. In literis legitimationum, clausula, quæ successio conceditur, est superflua; at non illa, quæ testamenti factio datur. Qui ex damnato coitu nascuntur, legitimari non possunt. 14. Bastardus feudum acquirere potest. Quid jure Normannorum circa feuda, &

Y y y 2

res

(a) Vid. D. 3. § 14. (b) Ut D. sequenti § 9 & 10.

- res mobiles? In lecto ægritudinis bastardus disponere nequit.
15. Bastardo liberi ex justis nuptiis procreati succedunt, sed Rex filius legitimus eorum succedit. Bastardi liberi sibi invicem succedunt. Eo moriente sine liberis, ejus mobilia fiunt caduca, si non fecerit testamentum, at feuda domino cedunt. Bastardus, si non fecerit testamentum, & uxorem habeat, ea dimidium ab intestato habebit, alterum dimidium fiscus.
16. Bastardus an testamenti factionem habeat? Si intestatus decedat sine liberis, solus Rex in mobilia succedit. Cum fiscus bastardo succedit, consequitur optimum ex bonis mobilibus; at Rex cavebit de debitis hereditariis solvendis. In feudo materno non succedit bastardus, nisi concedatur à domino sciente matrem tales tantum filios habere. Bastardi, sine legitimatione sive dispensatione, dignitatum aut honorum sunt incapaces.
17. Qui filii sint legitimi, qui bastardi?
18. Matrimonium aliquando de jure, aliquando de facto contrahitur. Matrimonium ob adulterium apud Anglos non dirimitur; sed separatio tantum fit à thoro & mensa. Impedimenta nota alterutri conjugum, legitimos faciunt liberos, licet non matrimonium.
19. Ex matrimonio de facto non celebrato, sunt liberi legitimi, jure Canonico. Ex diuturna cohabitatione præsumitur legitimus filius, sed non matrimonium. Quid tempus diuturnum? quid in hac materia jure nostro habeatur? Si de impedimento lis sit contestata, mala fides non inducitur ante sententiam. Liberi ante concepti legitimi sunt; non qui post.
20. An in questione filiationis dicto parentis credatur? Apud Anglos spurii loco legitimorum aliquando habentur.
21. Excluso patre, tanquam illegitimo, excluduntur etiam omnes ab eo descendentes. Consilium datur. Bastardi, si à parentibus agnoscantur pro liberis, nobilitatem etiam consequuntur, & insignibus patris, sed cum nota, utuntur.
22. Secunda objectio, quæ fit deservitioni Brevis est Clericatus: cum Deo militantes, quorum arma sunt preces & lachrymæ, ad militare servitium in feudo non admittantur.
23. Tertia objectio est forisfactura, quæ ob vitium sanguinis contractum tota forisfacti posteritas excluditur: at primogenito delinquente, & sine liberis decedente, admittuntur fratres ad successionem patris communis, si hic primogenitus non fuerit in feudo deservitus.
24. Quarta objectio est alibi genitura. In privatorum successione neque extraneo succeditur, nec ad successionem is admittitur: quod & in Gallia & Italia mordicus recipitur: alii contra.
25. Inter Principes, alibi genitura non obstat successioni.
26. Reprobatur statutum illud Edwardi III. Angliæ, de extra regnum natis.
27. An alibi genitura apud nos objiciatur, incertum; apud Gallos, non. Sed Anglis merito par pari refertur, publico trium statuum regni statuto, licet mitius cum iis actum.
28. Quintum quod objicitur impedimentum est elephantiasis, quæ laborantes ut in lecto ægritudinis habentur.
29. Sextum impedimentum quod objicitur deservitioni est imperfectio, vel corporis vel animi; in qua tempus successionis spectandum est. Fatui, & insani, sive furiosi ad successionem, quoad usumfructum, sed non quoad dispositionem, admittuntur. Fatui persona & bonorum administratio domino permittebatur antea, & furiosi proximo agnato: quod postea correctum; sed male.
30. An mutus, surdus aut cæcus aut aliunde ad servitia inhabilis succedat? controvertitur; & tres diversæ sunt Feudistarum de hac re opiniones. Inhabilitas hæc, in quibusdam feudis, non est impedimentum. De imperfectioe hac in feudis regalibus. Ubi successor successione ob imperfectioem privatur, ei alimenta debentur. De imperfectis gustu & odoratu: quid nostris moribus hac in re?
31. De rebeli & excommunicato.
32. An exhereditatio apud nos sit in usu, quæ olim apud veteres erat? & ratio quare ob delictum patris filii non succedunt, nec ob proprium delictum filii, si vivente patre deliquerint, nec reconciliatio intervernerit: sed nisi declaratoria intercesserit, id non obtinet apud nos. Successor qui semel successionem sibi oblatam repudiaverit, ad illam postea non admittitur: sed aliter sub certis conditionibus apud nos.

I. **EXPEDITIS** eis quæ ad successionem pertinebant, Breviumque explicatio-
ne; quibus velut mediis ad eam pervenitur; superest ut de eis dicamus quæ
succeedendi jus impediunt, quæque adversus Brevia, dum ad inquisitionem deducun-
tur, solent & possunt objici. Quædam itaque sunt quæ omnino jus succeedendi tol-
lunt, quædam quæ ad tempus impediunt.

2. Quæ omnino tollunt sex sunt, *Bastardia*, (utor eo nomine, non tam quòd in
foro sit frequentius, sed etiam quòd spurii nomen, aliter in jure Civili, aliter in ju-
re Canonico accipitur;) *Religio*, *Forisfactura*, *extra territorium Genitura*, morbus
qui *Elephantiasis* dicitur, & *Imperfectio ad sciendum*. De Bastardis primùm incipi-
endum est.

3. Ex jure Divino (ut ab eo incipiamus, bastardus successionis paternæ non erat
capax (a), & ea est causa, cur Jephthes à fratribus etiam consanguineis ab heredi-
tate fuerit exclusus (b)).

4. Ex jure Civili quatuor sunt genera spuriorum, quos *bastardos* dicimus; sunt
enim vel nefarii, vel incestuosi, vel adulterini, vel simpliciter spurii. *Nefarii* sunt,
qui ex nefario congressu nascuntur; veluti inter ascendentes, & descendentes per-
petuò (c), quales magos nasci oportere ait Catullus: nam magus ex patre & matre
nascatur oportet; sic docuit Persarum impia religio. *Incestuosi*, qui ex cognatis
propioribus (d), & inter quos matrimonium ex jure Divino prohibetur, & horum
duorum par in jure ratio est: nam parentibus ex linea non succedunt, nec parentes
eis; imò ne in jure Civili digni sunt qui alantur (e), nec hi liberi alimenta paren-
tibus debent (f). Sed jus Pontificium rem exactius expendens, quòd major fuerat
parentum culpa, quàm liberorum, mitigavit rigorem juris summi: iniuquam enim
censebat, infantem à Deo creatum fame interire (g). Eadem ratio est in *adulteri-
nis spuriiis*, i. e. ex aliena conjuge susceptis: nam & hi pari pœnâ cum prioribus
puniuntur; at cum his alimenta æquitas ex alieno permittat, si quid dum vivunt ac-
quirant, putò non esse eis subtrahendum, & si legitimam prolem ex matrimonio sus-
ceperunt, non excludendam à patris successione; & eo jure utimur.

5. Superest quartus gradus, *bastardorum simpliciter*, quorum levior est pœna:
nam hi & ex jure Civili ad successionem quodammodo admittebantur (h), & ali-
quando purgato natalium vitio inter legitimatos numerabantur, eodemque modo
sucedebant (i). Itaque ut aliquibus cancellis materiam bastardorum includamus,
primùm certum est, ex jure Civili spurios patri non succedere; neque enim, ut ait
textus, patrem demonstrare possunt, quasi *ἀπατροφes* & sine patre dicti (k). Hinc illud
scitum Diogenis, cum spurius in populum lapidem jacere vellet, *cave* (intulit Dio-
genes) *ne forte patrem ferias*. At Imperiales constitutiones rigorem juris temperarunt,
& mitius cum hoc spuriorum genere agendum decreverunt, adeò ut si pater sine le-
gitimis liberis moriatur, permetteretur successio spuriorum in duabus unciiis, (l) i.
e. in sexta parte totius hereditatis; ita tamen ut non solus eatenus succederet, sed
unà cum matre, si ea viveret. In reliquis bonis succedunt reliqui cognati. Quòd si
legitimi supersint, succedunt in assẽm, exclusis omnibus spuriiis; qui tamen alendi sunt
ex bonis paternis (m), & hoc ex arbitrio boni viri: quod tamen apud nos locum
non habet, nemo enim cogitur fratrem suum spurium alere; nam quod ex sola
fit pietate, id ad necessitatem non est trahendum. Sed an matri succedere possint
spurii, quæstio videri potest: cum non eadem ratio in matre militet quæ in patre,
mater enim semper certa est: & sanè ex jure Civili spurius tam matri, quàm aviæ,
quia & ea certa est, succedit (n). Mirum est quòd Justinianus alibi tradit (o), in
illustri fœmina spurios cum legitimis non succedere, secus in inferioris dignitatis fœ-
mina:

Z Z Z Z

(a) D. 17. § 12 (b) Vid. judicium xi. (c) l. ult. ff. De ritu nuptiarum, & § 1. Instit. de nuptis. (d)
§ 2. Instit. de nuptiis. (e) Nov. 74. cap. ult. Nov. 89. cap. 15. & auth. ex complexu, C. de incestis & in-
utilibus nupt. (f) Hoc aliter videtur ex Auth. incestas, C. de incestis & inutil. nupt. (g) Cap. cum ha-
beret 5. extr. de eo qui ducit in matrimonium quam pollicit per adulterium. (h) l. ult. C. de naturalibus
liberis, Nov. 89. cap. 12. § 4. (i) l. 10 & 11. C. de liberis naturalibus. (k) § 12. Instit. de nuptiis, & l.
23. ff. de statu hominum. (l) Nov. 89. cap. 12. § 4. Auth. licet C. de naturalibus liberis. (m) Nov. 13.
c. 5. (n) l. 2, 4 & 8. ff. unde cognati. (o) l. 5. C. ad Scrum Orphicianum.

mina: nam spurios ex congressu licito, & non damnato jure Civili, susceptos, pariter cum legitimis matri succedere vult; nec ullam aliam rationem differentiae reddit, nisi quod major pudicitiae respectus (quem spuriorum nomen obfuscatur) in matris illustribus sit, quam in aliis concubinis: aperte enim alibi, & sine discrimine, spurios in Institutionibus à legitimis excludi vult. Hæc sunt quæ de spuriorum successione in paterna bona in jure Civili continentur; nec memini plura in eo haberi.

6. Sed an parentes spurii succedant ex jure Civili ambigi potest? Et, cum eadem sit ratio successione liberorum ad patres, quæ parentum ad liberos, respondendum & jure Civili, patres filiis spurii eodem modo & in eisdem partibus succedere, quibus spurii patribus; nempe in duas uncias sive sextam partem hereditatis (a). Quod ad matrem attinet, eodem modo spurii succedit, quo spurii illi, nempe in solidum, nisi sint legitimi. Hæc omnia, nisi spurii liberos ex se reliquerint, nam illi parentes excludunt. Ex damnato congressu suscepti, ut nec ipsi succedunt parentibus, sic nec parentes eis (b). Jure Pontificio, quanquam de successione aut hereditatibus non agant; tamen diversimodè dividunt bastardos, ut alii sint ex concubina suscepti, quæ & ipsa postea uxor esse, & filii legitimari possunt; alii spurii vocantur simpliciter, i. e. qui ex adulterino congressu, & damnato nascuntur, qui, ex nullo matrimonio sequente legitimari possunt. Hoc jus Pontificium per omnia legitimatos cum legitimis æquavit, adeo ut legitimatus non solum patris suo in successione patris, sed etiam reliquis suis fratribus, post perfectum cum concubina matrimonium, in successione præferatur (c).

7. Ex jure vero feudorum, bastardus etiam legitimatus ab omni successione excluditur (d); quod sane ob puritatem militarium beneficiorum factum est; ne ingenuitas, & naturalis illa nobilitas & indoles tali successione inquinetur. Hoc tamen Doctores nostri non intelligunt de legitimatis per subsequens matrimonium (e); sed tantum de iis qui legitimantur ex rescripto Principis. Hæc Hostiensis, Panormitanus, & omnium Doctorum est sententia.

8. Superest ut ad jus Britanniae redeamus; & sane apud Anglos bastardi ad successionem nunquam admittuntur; quod magis mirum est; neque si ex sequenti matrimonio fuerint legitimati. In quo plane à jure non solum Pontificio, sed etiam Civili dissentiunt, in quibus non solum successio legitimatis ex posteriore matrimonio permittitur; sed etiam ætatis prærogativa servatur, adeo ut natu major, licet in concubinato natus, præferatur inferiori ex eisdem parentibus jam legitimo matrimonio junctis. Rationem reddit Imperator Justinianus, aptam quidem sane; nam cum ex affectione liberorum priorum matrimonium illud sequutum appareat, is qui primus natus est, huic affectioni causam & originem dedit. Itaque non solum ipse legitimatus ex eo dicitur, sed causam legitimationis aliis præbuit, & proinde aliis licet matrimonio jam facto susceptis præferendum (f). At in Anglia in publicis regni comitiis, quæ Westmonasterii anno facta sunt, cum & Ecclesiasticus ordo, qui jus Pontificium omnino & apud omnes recipiendum voluit, & ipsi plebei ferè omnes institissent, ut legitimatorum ratio haberetur; plane se Nobiles opposuerunt, intactamque suam ingenuitatem servare velle profitebantur, ut nulli nisi ex legitimo matrimonio nato locus in successione daretur. Ideo eum, qui ex tali matrimonio primus susceptus est, præferunt in successione patris: quod apud nos etiam observatum fuisse testatur cap. 124. *De iudiciis* (g), ubi expressè habetur, natum ante susceptum matrimonium ad successionem non admitti: sed eis præferatur vel primus ex matrimonio, vel qui proximè successurus est. Sic in denizatione filiorum, si extraneus denizatus fuerit multos habens liberos, alios ante denizationem, alios post, in successione rerum in Anglia, is qui post denizationem natus est præferatur, ut antea monui (h). Simile est huic, quod apud Persas in usu fuisse dicitur: nam si Rex in regnum vocatus, ante regiam dignitatem filium suscepisset, & post diadema receptum alium, hic posterior licet natu minor in successione regni præfe-

(a) Nov. 89. cap. 13. (b) Nov. 89. cap. fin. (c) Cap. Tanta, 6. extra, qui filii sunt legitimi (d) 2 F. 26. § Naturales filii (e) Vid. D. 13. § 16. (f) l. 10 & 11. C. de naturalibus liberis. (g) Idem habetur lib. 2. Reg. Majest. c. 71. (h) lib. 1. D. 7. § 14.

præferbatur, quasi primus Regis filius, nullâ illius habitâ ratione, qui ex eodem matrimonio antè fuerat prognatus, ut in ea contentione, quæ fuit inter Artaxerxem & Xerxem, observatum fuit.

9. Apud nos *Bastardiæ exceptio* Brevis persecutionem impedit : nam cum Brevia apud judicem laicum agitentur, quæstio autem legitimationis sit juris Ecclesiastici, in Brevis actione, si quis ad obijciendum appareat, (nam nulli ex numero cognatorum, sive, ut nos loquimur, nulli ex sanguine, aditus ad obijciendum contra Breve præcludi debet,) isque bastardiam objecerit, apud judicem laicum necessariò fit juris statio ; si modò idoneè caverit excipiens de sumptibus & interesse partis quæ dilationem patitur, resque ad Ecclesiasticum judicem, sive judicem Christianitatis, (ut nostræ leges loquuntur,) integra remittitur; ubi utrâque parte auditâ post cognitionem causæ decernitur, sitne, qui Breve impetraverat, legitimus, an non (a) : postquam ea res judicio Ecclesiastico terminata fuerit, ad judicem laicum recurritur : si in favorem petentis fuerit judicatum, qui extemplo fidejussorem ejus, qui primum judicium moratus est, pro damno omni quod ex dilatione petens sustinuit, & fructibus, si eis ex mora hac caruerit, & omni interesse, conveniet, ut æstimatione sive liquidatione factâ, id omne petenti restituere cogatur. Nonnunquam Breve novum impetratur : puto tamen, & ita jus Canonicum instituit, & ex priore procedi posse, in quo deducendo, exceptio bastardiæ, etiam si ab alio proponatur, non admittitur, cum stet judicis Ecclesiastici sententia, pro eo, qui Breve persequitur, & inquisitio facilius procedit in reliquis respondendis, quæ ad singulas Brevis partes requiruntur.

10. Finienda autem est hæc quæstio bastardiæ intra annum & diem, alioqui jure Gallorum judex laicus procedit ; sed ibi non definit tempus intra quod sententia ferri debeat. Sed jure Pontificiò videtur tempus duorum mensium præscribi, quod ita intellige, nisi fraus committatur. Apud nos sexto mense finienda est, nisi justa causa obstat. Constat itaque ex his, bastardum neque apud nos, neque jure Feudali succedere : expedit enim matrimonia servare illibata, & iis favere qui ex eo sunt suscepti, cum in benè constituta republica, nihil sit quod cives faciat, aut meliores, aut fortiores, ut Aristoteles asserit. Jure Canonico, filii Presbyterorum, ne matrum quidem succedunt ; quo jure & nos utimur, & extendimus ad omnes bastardos. Obstat enim clausula illa Brevis, *quis est legitimus & propinquior heres* ; nullus enim inquisitor juratus deponet bastardum legitimum esse heredem (b), i. e. à lege datum, qui ex lege succedere debeat : nulla enim lex est, quæ ad successionem bastardum admittat, cum cognati ex ultimo gradu, modò legitimi, eis præferantur. Quod in reliquis bastardis observandum est ; nam quod de duabus unciis antea dixi, ex Justiniani constitutione, illud in solatium ei potius attribuitur, quam ut inde hereditatis nomen indulgeatur vel ex minima parte (c).

11. Illud tamen observandum est, quod licet bastardus de jure non succedat, neque in directa linea, nec collateralis, nec tallia generali ; posse tamen in speciali tallia succedere : veluti, si expressè quis, deficientibus liberis ex corpore suo legitimis, suum spurium sive alienum substituerit. Sic Jacobus V. cum quatuor spurios sive nothos habuisset, & maximo natu, nempe Melrosensi Cœnobiarchæ, aliqua prædia feudalia concessisset, in eisdem ejus fratres tantum naturales substituit ; qui & eadem ratione deserviti fuerunt, nempe Moravius in Baroniam de Tiningham, & Moravio rursus, in feudis monasterii de Kelfo, successit Bothuelius, ejus ex fratre naturali nepos tantum. Et ita in Senatu decisum vidi, in actione inter Hay de Cokstoun ab una, & Arrolium ab altera parte, ut antea monui (d) : nam cum Cokstonius, licet bastardus, ratione talliæ successisset & retornatus fuisset, eam inquisitionis sententiam retractare aggressus Arrolius, qui illius feudi præsentationem à Rege acceperat, non prævaluit. Potest ergo bastardus ex tallia speciali, i. e. in qua nomen ejus est expressum, succedere, & hoc ex tenore provisionis, quem tenorem semper inspiciendum, semper observandum, toties supra præmonuimus.

12. Sed quæret aliquis, Quorsum ergo legitimations hæc, quæ à Principibus magna

Z. Z. Z. Z. 2

gnâ

(a) Cap. 50. lib. 2. Reg. Majest. (b) Vid. § 13. (c) Nov. 89. cap. 12. § 2. (d) D. 18. § 19.

gnâ pecuniâ comparantur, in quibus Princeps *habiles & aptos bastardos ad omne successionis genus facit, & ut tam parentibus quam cognatis succedere possint eis permittit*, verbane illa sine effectu erunt, & dicis causâ adjecta? Pro solutione hujus nodi, sciendum est Principem heredem aut successorem facere non posse (*a*), cum nomen sit juris, & à lege tantum tribuatur. Neque enim facere Princeps potest, ut is parentes, cognatos aut agnatos habeat, qui per legem habere non potest: nam patrem demonstrare posse spurii non præsumuntur; itaque neque cognatos aut agnatos ex parte patris: iniquum enim esset aliquem heredem invito à Principe dari, qui alioqui non erat successurus. Sunt qui putant cum consensu domini quempiam posse legitimari ad successionem feudi, quod verum est & apud nos in feudo novo; nam ei expressè concedere potest, quod nos *talliare* dicimus (*b*). In feudo antiquo, eodem modo ex mutua domini & vassalli conventionem & consensu, licet plerique in hoc feudo dissentiant. At apud nos & in Gallia, Rex (nam ejus solius est legitimare) non potest efficere ut bastardus succedat, sine ejus expressio consensu cui succeditur, veluti patris, si patri succedere debet: nec tamen collateralibus succedit, nisi hoc expressum in charta legitimacionis fuerit, & omnes contententur quibus succedi debeat: neque enim æquum est, non consentienti heredem alium dare, quam eum quem lex ei definivit. Itaque, ut collateralibus succedat, collateralium consensus requiritur; neque tamen hoc sufficit, si jus alii fuerit jam acquisitum, i. e. si alii fuerint legitimi liberi ex matrimonio geniti; tum enim legitimatio sine effectu apud Gallos est: non enim verisimile est genitorem voluisse eis præjudicare. Imò si postea contigerit, patrem ex legitimo matrimonio filios suscipere, vel postea matrimonium contrahere, ex quo sit spes certa liberorum, & filii postea nascantur, ne in hoc quidem casu, pater filiis legitimis præjudicat, qui jus jam acquisiverint, & legitimatio ex actu hoc subsequenti liberorum nascentium rescinditur, quasi ad eum statum deveniens à quo incipere non potuit. Sed in paterna successione, hi legitimi bastardi excludunt collaterales, si collateralis successio fit, & eorum consensus accesserit, & proinde omnes ulterioris gradus: quod tamen apud nos non habet locum.

13. An Papa possit legitimare, cujus suprema potestas est, plerique dubitant. Et sunt qui putant posse eum legitimare. Sed aliud tenent Doctores, nempe, cum successio sit juris naturalis, Pontificem in eo non posse dispensare, cum ad ejus officium non pertineat. Nota est historia Martini Regis Arragoniæ, qui cum nullos justos haberet liberos, præter unum bastardum eodem nomine, cupidusque esset, ut is ei in regnum succederet, à Pontifice impetravit, ut ad omnia legitimaretur, etiam ad successionem regni: tamen, non obstante hac legitimacione, successit Ferdinandus II. qui longe ulteriori gradu distabat. Aliud tamen observavit prius Pontifex in Henrico Castellæ Rege spurio, quem legitimavit, ut Petrum natum ex legitimo thoro excluderet, etiam postquam Petrus in regnum receptus, & multis annis pro Rege agnitus fuisset. Sed an hæc legitimatio locum habeat in hereditate materna aut aviæ, ut bastardus eis succedat, cum utraque ea, ut dixi, sit certa? Et ne hoc quidem puto: nam ne his à Principe dari heredes possunt (*c*), cum Princeps tantum jura Civilia tribuere potest, non naturalia: fieri enim non potest à natura, ut is agnatos sive cognatos à parte patris habeat, quod est juris naturalis, qui patrem demonstrare non potest. Itaque clausulam illam, quæ in omnibus legitimacionibus tam amplè extenditur, omnino expungendam puto, ne in errorem homines simplices abducatur; nunquam enim inquisitores jurati spurium in heredem vel patri vel matri deservient, cum non sit legitimus (*d*): retinendam tamen clausulam illam, quæ *bastardis, tam in vita, quam in lecto ægritudinis, de suis bonis disponere Rex permittit*. Itaque pro regula generali hoc apud nos tenendum, bastardum nullâ legitimacionis vi aut virtute in feudo succedere, nisi in tenore investituræ specialiter & nominatim cum consensu domini sit provisum, ut ille succedat. Notandum eos qui ex damnato coitu nascuntur legitimari non posse.

14. Licet

(a) D. 17. § 4. (b) D. 16. § 8. (c) D. 17. § 4. (d) Vid. § 10.

14. Licet autem succedere in feudum bastardus non possit, feudum tamen ex titulo venditionis, permutationis, etiam donationis, aut officiorum aut meritorum causâ acquirere potest; imò etiam apud nos a patre concessum feudum valet. Jure tamen Normannorum & totius Galliæ, pater filio spurio partem hereditatis sive feudi si concesserit, aut titulo quocunque alienaverit, aut pignori aut hypothecæ subjecerit, sive per se, sive per interpositionem mediatae alicujus personæ (a); revocandæ illius donationis aut alienationis jus est defuncti legitimis heredibus, infra annum à die mortis patris qui dispositionem fecerat: licet alioqui ab alio quam a patre possit recipere quamcunque donationem, multò magis alienationem; ita tamen ne circumventioni fit locus. Nam si cui non licet directe donare spurio suo, si circumveniendo mentem legis alteri det, ejusque fidei committat, ut rursus spurio suo concedat, id nullum est ex jure. Ex bonis tamen mobilibus, vel testamento, vel inter vivos, aliquid ei donare potest, nisi sit ex damnato coitu procreatus: nam eis, ne alimentorum causâ, quicquam (ut dixi (b)) relinquere potest. Si tamen feudum aliquod spurius acquisiverit, illo ipse, dum in vita est, potest pro arbitrio uti vel abuti, donare, vendere, hypothecæ subjungere, perinde ac si ex legitimo matrimonio foret, nisi suis spuriiis sive illegitimis, quibus non facile ultra tertiam partem concedere permittitur. In lecto ægritudinis, ex qua spurius moritur, disponere de re hereditaria non permittitur.

15. Licet ex jure Feudali & nostro bastardus nemini succedat (c), tamen ei succedunt omnes, quos ex justis nuptiis susceperit, & eorum etiam liberi legitimi (d): nam hi, sine legitimatione Principis, etiam succedunt ex naturali ratione, cum bastardis liceat dominia rerum acquirere, neque eis ea, dum vivunt, auferri possunt, & justi domini & sint & habeantur, proinde filii eorum legitimi jure eis succedunt: verum enim est, illos decessisse vestitos, ut de feudo, ut in retornatibus habetur, & hos legitimos eorum esse heredes. Quòd si filii legitimi rursus sine liberis ex se procreatis moriantur, cum ex parte patris cognatos habere non possint, nec matris linea in successione attendatur; itaque Rex in hoc casu filiis spurii legitimi succedit. Ut hi legitimi liberi bastardo patri successerunt, sic & inter se & sibi invicem succedere possunt: nam certam habent cognationem inter se, certumque patrem, quem nuptiæ demonstrent, & in omnibus pro jure sanguinis junctis habentur. Illud tamen interest, quòd bastardo moriente sine liberis, sive is sit Ecclesiasticus, sive laicus, omnia ejus mobilia fisco, jure coronæ, fiunt caduca, si testamentum non fecerit: nam bastardia inter Regalia numerantur (e); at feuda ad dominum suum de quo tenebantur redeunt. Ratio est, quòd ea dominorum ab initio voluntas fuisse præsumitur, ut soli vassallo providerent, & ejus filiis legitimis; qui si defecerint, ad dominum debeat feudum reverti. Quòd si bastardus testamentum fecerit, eodem jure utetur atque legitimi, testamentique eandem habet factionem. Si non fecerit, & uxorem habuerit, ea dimidium ab intestato habebit, reliquum dimidium fiscus.

16. Sed sunt qui putant bastardum non habere testamenti factionem, nec posse de rebus suis mobilibus disponere, nisi à Principe legitimatus fuerit: quibus tamen plerique non assentiunt, cum bastardo factionem testamenti omnimodò competere putent. Alii verò affirmant, si quis legitimatus à Principe fuerit, neque testamentum fecerit, nihil ad Principem redire, cum contra suum factum venire non possit. Quorum tamen neutrum probo: multò minùs quod in nostris rhapsodiis habetur, nempe, bastardo intestato moriente, catalla (quo nomine more Normannorum omnia bona mobilia significantur) ad dominum suum pertinere; & si diversos habeat dominos, quemlibet eorum ea bastardi catalla recuperaturum, quæ in eorum dominio reperientur. Nam apud nos, si bastardus intestatus obierit, nec liberos ex legitimo matrimonio susceptos habuerit, in mobilia solus Rex bastardo succedit, salvo eo jure quod ad uxorem pertinet, nempe dimidiâ parte. In rerum mobilium hereditatem

A a a a

cùm

(a) Lib. 1. D. 14. § 16. (b) § 4. (c) 2 F. 26. § Naturales filii. (d) Cap. 52. lib. 2. Reg. Majest. (e) Lib. 1. D. 16. § 5.

cum fiscus succedit, optimum ex quaque specie consequetur, tanquam ultimus heres: sed tum cavebit Rex de debitis hereditariis solvendis, si aliunde de mobilibus non superfit. Funeris impensæ semper præstandæ. Hoc etiam in his bastardis notandum est, quod licet in feudum paternum non succedant, cum patrem demonstrare non possint, & certa sit mater; tamen neque in materno feudo succedere, nisi dominus sciens & prudens vassallæ & ejus filius jam natis feudum concessisset, cum sciret illam nullos alios filios habere, nisi bastardos, & hoc ob præsumptam domini voluntatem: nec hoc tamen nostris moribus recipitur. Bastardorum & hoc proprium est, quod sine legitimatione sive dispensatione dignitates sive officia nulla, aut functionem judicialem, exercere possunt.

17. Postulat locus, ut dicamus qui sint bastardi, qui legitimi. Et quanquam hæc quæstio hujus instituti non sit propria, sed judicis Ecclesiastici; ut tamen junioribus aliquatenus consulam, quam brevissimè rem totam perstringam. Bastardus & legitimus, cum inter se opponantur, ex definitione unius alterius notitia elucescet: filium enim definit Jurisconsultus, quem nuptiæ demonstrant; aut clarus, qui ex legitimo matrimonio inter virum & uxorem natus est (a): bastardus verò, qui extra matrimonium. Sed advertendum est, totam hanc quæstionem hodie ex jure Pontificio pendere, cum sit quæstio, quæ propriè ad conscientiam pertineat. Ex quo jure, multi etiam in matrimonio nati non sunt legitimi: multi, nondum solemnizato matrimonio, legitimi.

18. Ut id planius fiat, sciendum matrimonium aliquando de jure, aliquando de facto contrahi. Prius vocatur justum matrimonium & legitimum, i. e. cui neque lex neque jus obstat, quò minus copulari contrahentes possint. Quod autem matrimonium dicitur de facto contrahi, illud est quod habet impedimentum à jure vel à lege, quò minus illud à principio consistere possit, veluti si alteruter antea conjugatus fuerit: nam stante priore matrimonio, & vivo conjugate, neque vir neque uxor contrahere novum matrimonium potest; dissolvendaque est semper illa conjunctio, cum vir, vivente primâ conjugate, alterius conjugis vir esse non possit, nec uxor alterius mariti uxor, vivente primo marito. Idem, si aliqua alia sit causa, quæ si in initio innotuisset, matrimonium præpedisset; veluti, si in gradibus in capite 18. Levitici prohibitis, alteruter reperiat: nam alterutro in eis gradibus existente, licet alter fuerit remotior, matrimonium ab initio prohibetur, & solemnizatum dirimitur: neque enim pronepos proavi sui sororem ducere in uxorem potest, & sic in similibus; quia, ut in jure Divino, & omni alio, quò etiam gentes reguntur, matrimonium & omnis conjunctio inter ascendentes & descendentes perpetuo prohibetur; sic & inter eos, qui loco ascendentium sive parentum aut filiorum sunt, veluti patris mei soror loco patris, & matris meæ soror, quæ & anita, loco matris: & sic qui in primo gradu lineæ collateralis sunt, licet non parentes, neque filii, tamen pro parentibus & filiis habentur; ergo cum hæc impedimenta sint matrimonii ab initio contrahendi, contractum etiam dirimunt; neque idem est, ac si quis ob adulterium separatus fuerit; quia in eo casu matrimonium ab initio constitit ut legitimum; licet ex facto unius partis postea dissolutum: quanquam, apud Anglos, matrimonium ob adulterium non dirimatur, sed tantum separatio à thoro & tabula permittitur. Sed ubi ab initio matrimonium non stabat, nec stare poterat propter impedimenta quæ propofuit; aut ea impedimenta nota erant utrique parti aut alterutri: si utrique, filii sunt illegitimi; quòd si alteri tantum, alterius bona fides, licet non sufficiat ad confirmandum & stabiliendum matrimonium, sufficit tamen ad legitimationem proli (b): nam jura Pontificia favent magis legitimationi liberorum ex hoc matrimonio, quam ipsis conjugibus, adeò ut multa habeantur in jure Pontificio quæ matrimonium dirimant, non tamen ut liberi sint illegitimi faciant. Quòd si, constantè adhuc tali matrimonio, quòd de facto celebratum est, notitia impedimenti ad utrumque conjugem pervenerit, statim se à mutua cohabitatione separare debent; & si qui postea inter eos producantur liberi, illegitimi sive bastardi nascuntur, manentibus in suo legitimum statu eis qui ante notitiam concepti sunt.

19. Alii

(a) l. 6. ff. de his qui sunt sui vel alieni juris. (b) Ut § 19.

19. Alii autem sunt apud nos legitimi, licet matrimonium de facto nunquam celebratum fuerit: quid enim, si jam sponsalibus factis, bannisque in Ecclesia proclamatis (ut moris est) & ante tamen matrimonio celebrando diem constitutum alteruter moriatur? imò quid si vir fraude illius, qui alioqui successurus, & sibi per matrimonium illud successionis præjudicium fieri vidit, interierit? In hoc casu puto liberos vel conceptos, vel jam natos legitimos, saltem pro legitimis habendos: nam ex jure Canonico, filius ex sponsa de futuro, si de sponsalibus constet, legitimus censetur. Sane Senatas relictæ non solum tertiam, sed etiam donationem propter nuptias, i. e. instrumenta dotalia conjunctæ infeudationis indulserat; licet matrimonium de facto nunquam celebratum in Ecclesia fuerat, tamen banna proclamata. Et Commissarii, viri acuti, successionem bonorum mobilium concesserunt liberis Edwardi Younger, licet matrimonium nunquam fuit contractum, neque banna proclamata; ea ratione, quod cum Edwardus sub fide futuri matrimonii eos liberos suscepisset, materque apud Commissarios causam obtinisset, ut Edwardus matrimonium promissum implere coereretur, eo recusante perinde habuerunt, ac si eam in uxorem duxisset, liberisque bonorum mobilium executio sive hereditas adjudicata est. Constat ergo, ubi nunquam matrimonium de facto intervenit, posse aliquando legitimos, saltem legitimatos, esse. Sic jus Pontificium ex diuturna cohabitatione præsumit legitimum filium esse, favore liberorum; at matrimonium fuisse non præsumit: & apud nos legitimationis tantus est favor, ut si quis dum vixit pro legitimo semper habitus & tentus est (ut loqui solemus) à domino præceptum *Clare constat* tanquam heres impetraverit & factus fuerit; aut in judicio ut legitimus pronunciatus fuerit, post mortem de ejus statu inquirere, aut eum ut non legitimum accusare non permittatur. Nam ex jure Pontificio, ex diuturnitate temporis, & longa cohabitatione præsumitur matrimonium; cum post longum tempus matrimonium probare sit difficile. Quod autem sit diuturnum tempus valde controversitur. Quidam putant quinquennium sufficere, & hoc ex jure Civili, ne de statu defunctorum post quinquennium queratur; alii majus tempus volunt. Ex jure nostro, qui dum vixit tentus & reputatus pro legitimo est, aut per sententiam, aut retornatum agnitus est, si moriatur, heres ejus non cogetur de bastardia ejus questionem suscipere, neque legitimationem probare. Differentia tamen aliqua est, inter facta antiqua & nova: nam si is, de cujus statu agitur, senex sit, brevius tempus cohabitationis parentum ejus sufficit, duorum aut trium annorum; si recentius sit factum, puto longiorem cohabitationem probandam. Hæc de filiis sive legitimis, sive pro legitimis habitis, etiamsi matrimonium non intervenerit de facto, aut si de matrimonio non constet. Et si matrimonium vere fuerit perfectum de facto, sed aliquod erat impedimentum, quod si notum fuisset ante solemnizationem in facie Ecclesiæ, (verba hæc sunt forensia) contrahi matrimonium prohibuisset: si impedimentum utrique parentum notum fuerat, veluti si uterque sciverat (ut dixi (a)) matrimonium cum alio adhuc manere, illegitimi nascuntur ex eo congressu: sed si unus tantum conjugum sciverat, alter non, alterius bona fides ad legitimationem sufficit (b). Si de impedimento judicium sit susceptum, lisque contestata, nondum mala fides utriusque inducitur; cum constante matrimonio, & non per sententiam dissoluto, neuter conjugum debitum conjugale alteri denegare debeat: sed per solam dissolutionis sententiam, mala utriusque fides arguitur: ita tamen ut filii ante sententiam concepti aut suscepti legitimi nascantur, non post: nam tempus conceptionis, i. e. quo in utero sunt, inspicitur, quoties de filii legitimatione aut commodo agitur; secus si de odio. Itaque bona fides (quæ semper ex justo errore præsumitur) sufficit; at quis legitimus sit, non tantum si tempore contractus intercessit, sed etiam ut sit tempore conceptionis; id enim tempus maxime spectatur.

20. Sed queri potest in questione filiationis (ut Doctores loquuntur) si liberi legitimi sint necne, utrum dicto parentis alterutrius, an fortasse utriusque stetur? nam non ferendum, ait Julianus (c), qui, cum assidue cum uxore moratus sit, partum noster

A a a a a 2

agnoscere,

(a) § 18. (b) Ut § 18. dictum. (c) l. 6. ff. de his qui sunt sui vel alieni juris.

agnoscere, & Ulpianus *matris juramentum neque partui obesse, neque prodesse* ait (a). Sed jus Pontificium aliud videtur statuere, quod dicto parentum credatur, nisi manifeste aliud probetur: quod dictum intelligo, si ab utroque parente dicatur (b). Doctores referunt, de quadam Regina (à nomine abstinent) quæ in articulo mortis constituta, filium ad se vocans, planè asseruit eum non ex Rege marito susceptum; qui tamen ut heres postea regni receptus est. Novi sanè mulierem nobilem, cum actiones contra filium graves haberet in Senatu, ut eum quoquo modo ulcisceretur, cum suo dedecore affirmasse, eum non fuisse mariti filium, sed adulteri; & de pluribus, odio adversus filium primogenitum incensis, fortassè eadem aut plura memorantur. Quod dixi, *dicto parentum fieri, nisi contrarium probetur*, intelligendum est, nisi sit in possessione filiationis, i. e. nisi longo tempore à parentibus eo nomine & tanquam filius altus & educatus sit, filique nomine appellatus: nam filiatio ex parte patris non potest probari, sed semper præsumitur ex cohabitatione, si eo tempore cohabitaverint, quo filius conceptus est; imò, quod majus est, præsumitur filius, etiamsi eodem tempore matrem cum adultero rem habuisse constiterit. Nam cum hic qui natus est, utriusque filius esse non possit, in favorem tamen filiationis præsumitur mariti (c). At si tempore conceptionis non cohabitaverint, probarique possit maritum abstinuisse, durum est ut filius dicatur (d). Et in his omnibus, quando quis altus & educatus ut filius, &, ut nos in foro loqui solemus, quando tentus & reputatus sit; fama sanè vicinix multum in eam rem prodest; & si quærat, num cohabitaverint aut non? Sanè apud vicinos nostros, spurii aliquando loco legitimorum habentur: nam licet uxor ex adulterio conceperit, si vir prægnantem in domum suam deduxerit & prolem nutriverit, legitimum sibi filium & heredem facit; imò ubi eum expressè à domo non amoverit: nam ubicunque præsumi potest, quod ex viro genitus sit, vel gigni potuit, etiamsi partus sit suppositivus, heres fiet. Quod sanè mirum est, cum tam duri sint in eis, qui ante matrimonium nati sunt, & matrimonio subsequente legitimati; nam hos ab hereditate rejiciunt (e).

21. Clandestina autem matrimonia (f), & quæ in Ecclesiis aut facie Ecclesiæ non celebrantur, non faciunt partum præsumi legitimum, multo minus ut sint qui contraxerant conjuges; cum magis faveant jura innocenti partui, quam nocentibus, i. e. contumacibus & refractariis conjugibus. Illud in hoc subjecto generale, ubi quis tanquam illegitimus, à successione patris aut cognati excluditur, & omnes ex eo descendentes ab eadem excludi, etiamsi sint legitimi. Quod si dubitationem de natalibus orituram quis suspicetur, agere potest coram judice Ecclesiastico, ut de legitimatione sua cognoscatur, si probationes interituras suspicetur. Hæc sunt quæ de bastardis tam jure Civili, quam Canonico, quo hodie utimur, præscribuntur. Observandum hodie & hoc est, quod bastardi, si à parentibus suis agnoscantur pro liberis, nobilitatem ex parte patris recipiunt, & insignibus paternis, cum transverso baculo à capite ad finem, utuntur; si non agnoscantur à parentibus vulgò concepti dicuntur, & neque nomen (nisi abusive) neque dignitas, aut insignia parentum eis tribuuntur.

22. Secundum quod contra Breve, ut successionis jus impediatur, objici solebat, Clericatus est (g); nam Clerici Deo militant, eorumque arma lachrymæ & preces esse debent: itaque nil mirum si in feudo, quod militare in bello servitium requirit, non admittantur: & (ut Apostolus) *nemo secularibus negotiis impeditus, ut Deo serviat est aptus* (h). Putarunt tamen alii Clericum secularem posse ad successionem admitti, & per substitutum servire, dummodo non receperit eos ordines, qui eum

(a) l. 3. § 3. ff. de jurejurando, sive voluntario sive necessario. (b) Et ita est intelligendum decretum Gregorii, lib. 4. tit. 17. c. 3. juncto lib. 2. tit. 19. c. 10. ibid. (c) l. 11. § 9. ff. ad leg. Juliam de adult. jure tamen Canonico aliter obtinere videtur per decretum Gregorii, lib. 4. tit. 17. c. 4. (d) l. 1. § 14. ff. de agnosc. & alend. liberis, l. 6. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt. (e) Ut § 8. dictum. (f) Hujusmodi matrimoniorum poenæ apud nos sunt pecuniariæ, cap. 34. Sess. 1. Parl. 1. Car. II. cap. 12. Sess. 5. Parl. unic. Gul. & Mariæ, & cap. 6. Sess. 7. ibid. rescisso cap. 9. Sess. 3. Parl. 2. Car. II. quoad jus mariti & relicta, vid. § 18 & 20. (g) Vid. lib. I. D. 14. § 11. (h) 2 Tim. ii. 4. 2 F. 21. 2 F. 26. § 4. ibi, Qui Clericus, 2 F. 30. in fine, & 36.

eum à conjugio prohibent, sed tantum minores. Alii usumfructum successionis ei permitti volunt. Sed generalis est regula, Clericos non admitti ad successionem, imò neque si Clerici esse desierint, i. e. si ob crimen aliquod è Clericatu disjecti sint & degradati (ut loquimur,) & sic à beneficio cadant, neque in Clericatu majorem moram trahant. Cum moribus nostris hodie Clericatus successioni non obstat, nisi in Monachismo, aut Monachis qui seculo renunciarunt: sunt qui non recipiunt etiam in Monachis, si in primo anno (quem *probationis* vocant) voti pœnituerit, & ad seculum redierint. Nos nullis aliis hodie Clericis utimur, quàm ministris verbi Dei; quos ego, si hereditas obtigerit, revocandos à publico verbi ministerio ad administrationem suarum terrarum non putarem: nam qui hodie dominium de Fowlis occupat, antea ministerium verbi sequebatur; ut illud dominium hereditariè ei obvenit, à ministerio cessavit (*a*). Milites Hierosolymitani, Rhodii, & Cruciferi, qui reverà nullos ordines receperunt, nec inter Clericos possunt numerari, à successionem non repelluntur, nisi eorum ordo specialiter aliquid de eo providerit, cujus ordinis tenor semper est servandus.

23. Tertium est *Forisfactura* five *Proscriptio* (*b*), in qua damnatus, non solum fama, opibus & dignitate privatur, sed & ipse & ex eo descendentes à successionem, si aliqua forte competat, excluduntur (*c*). Nam, ut diximus (*d*), illegitimus non tantum se excludit, sed & omnes ex eo descendentes: sic forisfactus non solum ipse excluditur, sed vitium in sanguine contractum cum ejus omni posteritate continuatur; adeò ut nepos, si filius prius forisfactus fuerit, avo succedere non possit, in eis quæ avi fuerunt solius tempore mortis. Sed in hoc quæstio est magna; alii enim putant successionem permitti, dummodo non succedat filio in ulla re quæ fuit filii: alii contrà omnem successionem ex corrupto sanguine damnant. Memini in terris de Lessindrum (*e*), cum filius, qui nihil dum ex feudo paterno acceperat, in prælio de Corrichie interfectus fuisset, & contentio inter Advocatum Regium & ejus filias incidisset de hereditate avi, eam Advocatus fisco cum affereret, quòd junior Dominus potuisset succedere, licet non successisset, & filia forisfacturam patris sibi non debere obesse dicerent, quo minus in hereditatem avo succederent. Prævaluit tamen in ea causa Advocatus, hereditasque donatario Regio assignata. At si filius primogenitus delictum, unde forisfactura sequatur, commiserit, & sine liberis decesserit, non obitare puto reliquis fratribus, quin in eis, quæ ad patrem communem pertinebant, succedere possint; dummodo filius primogenitus in feudo nunquam fuit deservitus. Aliud si hic primogenitus in feudo fuerit deservitus, vel liberos ex se reliquerit. Sed de hac quæstione uberius in titulo *Quibus modis feudum amittatur*, dicemus.

24. De extraneis five extra ditionem Principis ligii natis, dixi in tit. *De iis qui feudum accipere possunt* (*f*). Sed quoniam & hi à successionem in plerisque locis excluduntur, neque his succeditur, cum particula illa Brevis [*quòd ad fidem & pacem Regis decesserat*] de extraneo meritò dici non possit; aliqua sunt paulo altius de alienigenis, qui à Gallis *Aubeignes*, i. e. alibi geniti five nati dicuntur, repetenda. Ego sanè puto id esse verissimum, in privatorum successionibus non esse extraneis locum in alieno regno succedendi. Ratio ex regulis juris Feudalis petenda est, ubi unus & idem homo ligius duorum dominorum esse non possit (*g*), cum utriusque suam majestatem servare nequeat; neque enim fieri potest, bello vel inimicitias intervenientibus, ut utriusque auxilium ferat, utrumque armis & consilio juvet, arcana utriusque celet, quod in jure Feudali maximè requiritur. Nam si quid ab uno in alterum machinari sciverit, si celaverit, apud alterum dominum majestatis crimen incurret: si alteri aperuerit, in eandem offensam incidet cum eo cujus consilia aperuit; neque in utriusque finibus domicilium quis habere potest, ne in alterius Principis offensam incidat, quam vitare non potest. Nam quod ad extraneos in regno decedentes attinet, his ex jure Gallico non succeditur, sed bona fiunt caduca.

B b b b b

Apud

(a) Vid. Stat. 34. Gul. R. Scor. (b) Vid. lib. 1. D. 14. § 9. (c) l. 5 & ult. C. ad l. Jul. majestatis. (d) § 21. (e) Vid. lib. 3. D. 6. § 15. (f) § 4. (g) 2 F. 99.

Apud nos idem ex jure crederem, cum in nostris Breyibus, hæc clausula semper observetur, [*si ad pacem & fidem nostram decesserit:*] neque enim ad fidem decedere videtur, qui nunquam fuit illius Principis fidelis aut vassallus; nam *ad pacem decedit*, qui in regno natus est, sed *ad fidem* solus fidelis, i. e. vassallus. Itaque videtur, quod neque extraneo succeditur, neque extraneus ad successionem jure Feudali admittitur; quod ex veteri jure Romanorum videtur deductum. Nam jure Romano peregrinorum bona fisco acquirebantur; & testamenta condere, apud Romanos, civibus tantum licebat (*a*); si quid peregrino legatum esset earum rerum quæ extra patriam erant, caducum fiebat: quod & apud Gallos hodie mordicus retinetur, & in Italia, multo acerbius quam in Gallia, cum peregrinis agitur: nam Mediolanenses, qui principalem sibi juris Feudalis cognitionem arrogant, exteros tamen ad successiones privatorum non admittunt, nec suos in alienas civitates migrare patiuntur, aut jus apud extraneum Principem civitatis acquirere, aut cum ullis Principibus aut civitatibus societatem contrahere, nisi prius à Principe venia impetrata, & honorario ei persoluto. Itaque, ut in initio monui, vassallus ligius, aut patriam repudiare, aut domicilii commutatione suo Principi præjudicare non potest; ut neque patroni libertus, nec cliens sui patroni, aut patronus clientis personam sine ejus consensu ejurare potest. Sunt tamen, qui principem locum in interpretatione juris Feudalis sibi tribuunt, qui in successione regulam illam generalem non esse servandam putant; sed per successionem, unum dominorum duorum posse esse ligium vassallum credunt (*b*).

25. Utcunq̄ue est, licet in privatorum successione hęc vera videantur, ob rationem quam dixi, cum fieri non possit, *dum unum foveat, quin alterum offendat*, ut Dominus noster Jesus ait; in ipso tamen Principatu & inter Principes longè aliud est: nam Princeps in hereditatem alterius vassalli succedit, imò ut heres vassallum ligium alterius Principis superiorem non recognoscentis repræsentare potest. Sic Anglorum Rêges in ducatu Normanniæ, Andium, Pictonum, & Aquitaniæ succedentes, hominum earum terrarum nomine Gallorum Regibus suis dominis præstituerunt; & Mediolanensium principatum primò Gallorum Rex Ludovicus XII. hodie Hispanus possidet, licet uterque extraneus. Sic & Neapolitanum & Siculum regnum, quæ tamen legibus feudorum gubernantur, Hispanicorum Regum successionem admittunt, neque in his regula illa locum habet, quod unus vassallus ligius duorum dominorum esse non possit.

26. Unde evidenter calumnia apparet nonnullorum, qui successionem regni Anglorum ad serenissimum Sotorum Regem pertinere negabant, ex eo, quod extraditionem five territorium regni Anglici fit natus. Quid enim iniquius esset, quam locum nativitatis alicui obesse? aut ubi fando auditum, aut historiâ proditum, ut Princeps ideo à successionem sit arcendus, quod extra fines regni, in quod succedere debet, natus sit, aut talis objectio eum à suo jure excludit? Nusquam enim gentium statutum invenio, eum, qui extra territorium Principis nascitur, in Principatu non succedere; neque gens ulla tam barbara est, quæ has leges in successione ipsius Principatus admittat. Imò & ipsi Anglorum Reges, plerique extra Angliam nati sunt, Conquæstor, ejus filius Rufus, Stephanus, Henricus II. & Ricardus II. Adde illud quod à multis seculis ipsi Angli Reges Galliæ dici & haberi voluerint, cum nemo tamen eorum in Gallia post Henricum II. natus sit. Nam quod ad statuta illa Edwardi III. anno regni 17 & 25. quibus extraneus à successionem morientis in regno prohibetur, id tantum intelligendum est in privatorum successione, non ipsorum Principum; nam disertè in ipso statuto cavetur, si quis alienigena petat per successionem feudum, quod de Regibus Angliæ per fidem ligiam tenetur, ut à petitione excludatur: quod ad ipsam coronam nullatenus extendi potest; neque enim Rex fidem ligiam ulli debet, aut debere potest. Quin in ipso statuto Regum liberi excipiuntur, qui ubicunque nati tamen ad successionem suorum antecessorum etiam in feudis privatis admittuntur. Multa alia dici possunt contra illud statutum, cur ad nos non extendatur, quæ nos fufius alibi exposuimus (*c*).

27. Ita-

(a) l. 1. C. de heredibus instit. & l. 1. § 2. ff. de leg. 3. (b) 2 F. 100. (c) Lib. I. D. 14. § 8.

27. Itaque, ut ad propositum redeamus, regula illa generalis stat in feudis, ne alibi genitus, five extra jurisdictionem supremi Principis, in feudo succedat; quæ, utrum apud nos observetur, planè incertus sum: nam quoad Gallos, jure eodem nobiscum utuntur; neque enim Scotus in Gallia, neque Gallus in Scotia à successione unquam prohibetur (a). Quod & in aliis observari puto: nunquam enim vidi extraneum à successione sui consanguinei in hac regione exclusum (b), nisi is Anglus fuerit. Nam cum nostri viderent, statuto Regis Angliæ Scotos à successione feudi in Anglia prohiberi; ut par pari redderent, & eos à successione hereditatis in Scotia prohiberent publico statuto trium regni Statutum: *Naturalem enim habet æquitatem*, ait Ulpianus (c), *ut quod quisque juris in alium statuerit, eodem ipse utatur*. Vidi tamen hereditatem mobilium, quæ ad bibliopolam Anglum pertinebant, eo mortuo, integram factam & tectam ejus executoribus Anglis conservatam & redditam. In successione nihil interest, utrum citra mare vel ultra mare nati sint, si parentes ad fidem Regis mortui dicantur, & mater cum venia mariti transfretaverit. Hæc sunt quæ de alienigenis, five iis qui in ditione extranei Principis nati sunt, dicere constitui: quid verò in usu & ex jure servandum sit, antea exposui.

28. Quintum impedimentum est *Elephantiasis*: nam cum jure & Divino (d) & humano à societate hominum [*eo morbo laborans*] prohibeatur (e), societatis humanæ jura ei non competunt. Sed hæc est differentia, quòd post contractum morbum ad successionem non admittantur: hereditatem semel acquisitam retinent, sed quoad usumfructum tantum: nam cum sint (ut loqui solemus) in lecto ægritudinis, & omnes hæc dispositiones & donationes quæ ab illis fiunt, causâ mortis videantur fieri, quæ in feudis prohibentur; itaque feudi fructus capere, sed non de eo disponere, possunt.

29. Sextum impedimentum est *Imperfectio*. Ea duplex est, alia corporis, alia mentis: & quicumque, ob naturalem mentis qualitatem, imperfecti nascuntur, in his hæc generalis regula servanda est, quòd in hac naturali imperfectio tempus successionis semper inspiciendum. Fatui & insani, five furiosi, à successione jure nostro non prohibentur, sed quoad usumfructum tantum: nam quoad dispositionem, cum ratione carere videantur, consentire non præsumuntur, imò ne rectè sentire; itaque ab omni dispositione arcentur. Sanè ex jure Feudali, cum mutus, surdus, cæcus, fœminæ, aliique ad servitia militaria inhabiles, à successione prohibeantur; multò magis fatui & furiosi, qui omni judicio carere præsumuntur. Sed deflorescente illâ gloriâ militari, & feudali disciplinâ senescente, fatui & insani etiam ad successionem admittuntur; ab administratione tamen prohibentur: & si fatuus sit, ejus personæ & bonorum administratio, domino; si furiosus, proximo agnato permittitur: donec in comitiis publicis Lythcoæ habitis, anno 1585. utriusque par ratio facta sit, & personæ fatui & furiosi, & bonorum administratio proximo agnato adjudicata (f). Quod tamen sine ratione factum puto, cum tutela feudi semper in vassallo inhabili ad dominum redire soleat.

30. At si imperfectio hæc ex vitio corporis nascatur (g), veluti, si is qui succedere debet, mutus, cæcus, surdus, vel aliunde ad servitia inhabilis sit, an is ad successionem admitti debeat? in jure Feudali quæstio est. Nam Gerardus (si is auctor libri primi est) planè putat mutum non posse in feudum succedere, neque idem retinere (h). Idem in furdo, cæco, claudo, aut aliter impotenti, aut vitio corporis imperfecto traditur. Sed postea contraria opinio Gerardi & Oberti ponitur, asserentium succedere posse (i); contrariaque opinio negantium horum successionem, aliis attribuitur: quod evidens est argumentum libri primi auctorem Gerardum non esse, cum manifesta contradictio appareat inter eas duas sententias, quæ unius docti viri esse non possunt. Utcunque est, videntur Feudistæ dubitare an talis ad successionem admittatur. Ratio dubitandi in ipso textu est, quia ipsi servire non valent, ut neque Clericus, neque fœminæ, neque similes: nam cum feuda militaris muneris obendi causâ sint instituta, nulla ratio est ea mutis, cæcis aut surdis attribui, cum ii

B b b b b 2

inter

(a) Cap. 65 & 66. Parl. 8. Reg. Marix. (b) Vid. lib. 1. D. 14. § 7. (c) In pr. l. 1. ff. illius tituli. (d) Levit. cap. 13. &c. (e) Cap. 106. Parl. 7. Jac. I. (f) Vid. D. 20. § 9. & cap. 18. Parl. 10. Jac. VI. (g) Vid. lib. 3. D. 1. § 4. (h) 1 F. 6. § 2. (i) 2 F. 36.

inter imbecilles numerentur. At si vassallus, qui totam ferè ætatem in militia consumpsit, & egregiam & fidelem operam domino navavit, pede claudus, oculorum vel aurium sensibus destitutus fuerit, hunc feudo privari esset iniquissimum; licet ex summo jure, ubi conditio locum facit beneficio, deficiente conditione beneficium quoque deficiat: tamen in hoc ipso vassallo, qui ob labores duriores militiæ vitium illud contraxerit, esset durissimum. Itaque quæstio tantum versatur in successore, si cæcus, surdus vel mutus fuerit, qui successurus est; nam (ut monui) cum inepti ad servitia sint, feudum retinere non debent. Contrarium tamen sentiunt Obertus & Gerardus, nempe ad successionem eos admittendos (a). At si quis ipse textus verba penitus inspexerit, communem tum fuisse opinionem negativam apparet; & huic communi opinioni ratio adjungitur, *Quia ipse servire non valet*; & sequitur in textu, *Sic dicimus in Clerico, in femina, & similibus*: quibus communem opinionem non obscure ostendit. Si quis verò exactius usus feudorum excusserit, tres (nisi fallor) inveniet Feudistarum de ea re diversas opiniones. Una est, quæ totum feudum paternum, præcipuè si sit magnum, (quod *nobile* interpretor,) eis admittit; altera, quæ solam partem permittebat, ut esset unde possint alii, reliquam partem novo militi, qui proximus est in successione, assignabat, ut esset qui servitia militaria exsequatur, & ex feudo alii etiam possit, cui successio quodammodo debetur. Media autem inter has duas videtur æquissima, nempe ut ejus liberis, qui fortasse de domino optimè meritis est, prospiciatur & caveatur; interea, ne locus vacuus relinquatur, i. e. ut novus miles sit qui servitia exsequatur. Sunt qui volunt, si ex accidente sint imperfecti, feudi antiqui esse capaces, novi verò non. Alii verò neque novi neque antiqui esse capaces. Hæc tamen inhabilitas in successione eorum feudorum quæ nullum servitium debent non obtinet, veluti in feudo franco sive emphyteutico; quia, cessante causâ propter quam vassalli privari feudo, privatio etiam cesset necesse est. In feudis Regalibus imperfectus imperfectione naturæ non succedit; ex accidenti inhabilis factus, si non imperfectus, succedet, & ei curator adjungetur. Hoc tamen non est omittendum, quoties talis imperfectus feudum amittet, & unde se alat non habet, pro qualitate personæ & quantitate feudi alimenta ei deberi. De imperfectis gustu & odoratu quæri potest, an & hi feudum amittent? Sed videtur hos feudum retinere, & in feudum succedere posse, nisi ob horum sensuum qualitatem feudum eis fuerit concessum. Moribus nostris neque muto, neque cæco aut surdo adimitur jus succedendi, cum nullus sit articulus Brevis, qui de eis non affirmetur, & eis non conveniat: neque, his vivis, alius in heredem deserviri potest; nec inquisitores, si propior quis sit vivus, licet surdus, cæcus, claudus, alium remotiorem pro herede agnoscent.

31. Rebells etiam, quamdiu rebells est, non admittitur (b). Sed temporalis est illa prohibitio; nam, purgatâ rebellionem, ad successionem admittetur. Quod & in excommunicato servatur: sed interea nullum ejus successioni fiet præjudicium. Neque etiam rebelli succeditur, nisi Rex ex speciali gratia cum personis inquisitionis dispenset, ut possint petentem suo decessori, licet rebelli, succedere declarare.

32. An exhereditatio in nostro usu locum habeat (c)? sæpe quæsitum audivi: nam & fuisse in usu apud veteres, & justas exheredationis fuisse causas, certum est. Itaque ad hereditatem paternam non admittebatur, qui patrem offenderat, patre justam offensionis causam in testamento exponente. Ratio est hæc: Qui naturæ beneficium exspectat, debet secundum leges naturæ operari; si contra naturam peccet, frustra ejus beneficium implorat: peccat autem contra naturam, qui in parentes, à quibus tot beneficia accepit, est ingratus. Quæ autem & quot sint causæ ingratitude, in eo titulo qui est *De modis quibus feudum amittatur* explicabitur: nam quibus casibus in dominum vassallus ingratus est, libertus in patronum; ex iisdem & filii ingrati in parentes dici possunt, & proinde exheredari. De hac exheredatione exemplum non vidi (d): accepi tamen à viro magno, exheredatum Magistrum Crau-

(a) Dict. text. 2 F. 36. (b) Vid. lib. I. D. 14. § 2. (c) Vid. D. 13. § 13. in fine. (d) Vid. cap. 29. lib. 2. Reg. Majest.

Craufurdia, hujus Comitatus Craufurdia avum, à patre suo fuisse, quòd patrem in arce Finnoventi obsedisset & cepisset, & Lindesium Edzellium in Comitatu investitum fuisse. Puto tamen illud ex dispositione libera Comitatus Edzellio processisse: quòd apud nos accidere plerumque solet, cum heredis successuri persona & mores displicent. Itaque cum in hac exheredatione jure proprio destituamur, ad jus Feudale recurrendum est, quo quidem exheredatus, ob delictum in patrem, modò in dominum non deliquerit, aut tale quid fecerit, quòd eum à successione poterit prohibere, in feudo succedere, non solum patri, sed etiam fratri & aliis collateralibus quibuscunque potest (a). Ratio est, quoniam privatio feudi dominum respicit, nec nisi ob delictum in dominum commissum amittitur, aut ob aliam causam in jure expressam, inter quas hæc non numeratur; itaque à communi regula successione non est recedendum. Ob delictum etiam patris grave in dominum non succedunt filii, si illud delictum sit notorium, aut dominus in continenti probare illud legitime possit, sed feudum ad dominum redit: imò neque ob proprium delictum filii succedent, si, vivente patre, in dominum deliquerint, nec cum eo reconciliati fuerint. Sed ex usu nostro, in his etiam succedere debent, nisi declaratoria intercesserit (b); nam alioqui fieri potest, ut dominus injuriam remittat. Successor, qui semel successione sibi oblatam repudiaverit, ad illam postea non admittetur, ut neque tertius, post delatam successione manumissus, succedit. Ex jure tamen nostro, nisi ex repudiatione, vel adjudicatio totius hereditatis sit creditoribus, vel uni eorum facta, vel hereditas jacens subhastationi subjecta fuit, aut simile aliquod interesse alicujus demonstratur, puto posse ad hereditatis agnitionem, licet semel repudiata, redire.

Diegesis decima nona,

De Non-introitu.

SUMMARIA.

1. Ut ex morte vassalli continuatur ejus jus per successione ad heredem, sic diversa inde oriuntur jura domino superiori, & primò Non-introitus.
2. An ex jure Feudali procedat non-introitus? affirmatur; & non proprium est hujus regni jus. Licet poena omissionis vel contemptus domini, ob non petitam investiture renovationem, sit à jure Feudali diversa; non ideo est diversum jus.
3. Quòd tempus dicatur tempus non-introitus?
4. Duplex est non-introitus; vel simpliciter ita dictus, vel qui Custodia sive Guardia vocatur, de qua in sequenti Diegesi.
5. Ratio quare non-introitus sit introductus. Aliquando introitus ad non-introitum reducitur. Quoties feudum in manibus domini sit, non-introitus dicitur.
6. Competit hæc actio domino immediato.
7. Competit etiam donatario. In pluribus donatariis, quis potior? Si contentio sit inter citantem & insinuantem, hic præferetur. Sed si ipse heres vassalli jus suum impetraverit, præferetur omnibus donatariis, licet litem intentaverint, vel jus suum insinnaverint.
8. Insinuatio vel intimatio quid sit? & cui fiat? & quid sub donatione hæc comprehendatur?
9. Casus singularis, in quo jus superveniens accrescit singulari assignato, ne cui dolus suus profit. Si vassallus per compositionem à domino suo superiore comparaverit jus totius sui non-introitus, illud communicare tenetur suis vassalibus.
10. Forma procedendi in non-introitu est per declaratoriam, sine qua nunquam censetur feudum in non-introitu, nec aut domino ipso, aut ejus donatario, ulla datur actio

C c c c c

(a) 1 F. 8. pr. 2 F. 24. § 2. ibi, Prædictis modis. (b) 1 F. 21. ibi, Cognita culpa.

- actio adversus colonos, priusquam illam obtinuerint.
11. *Judex in hac causa est ipse dominus, & jure Feudali, & apud nos: sed solet à Senatu ad Senatuum advocatio fieri, ante quam si sententia fuerit lata, non retractatur.*
 12. *In hac actione solus immediatus vassallus est citandus, licet vavassores comparere, & exceptiones proponere possint, ad purgandum non-introitum.*
 13. *Forma libelli, in hac de non-introitu actione, constat duabus conclusionibus; quarum prima sententiã finiendã est, priusquam ad secundam procedatur.*
 14. *Exceptiones quæ reo competunt, sunt quibus plenitudo feudi asseritur, vel per sasnas prædecessorum, vel conjunctæ infeudationis, aut ususfructus alterius, modo à domino procedant, aut ab eo ratificentur.*
 15. *Exceptio Curialitatis etiam excludit non-introitum, quæ apud nos & Anglos Curtesia vocatur; & requiritur ut sasnata sit uxor aut vassallus, ut Curialitati aut Tertie locus sit.*
 16. *Tertia exceptio contra non-introitum est trium sasnarum ex retornatibus; & his non obstantibus, declaratoriã agi potest pro non-introitu medii temporis.*
 17. *Quarta exceptio est ex plenitudine feudi per triginta & sex annos: at hic annorum numerus diversis in Senatu diversarum ætatum sententiis plurimum variatur. Plenitudo principalis feudi ad pertinentias extenditur, uno casu excepto.*
 18. *Quinta exceptio est ex custodia.*
 19. *Sexta exceptio est, si prædecessor in acie pro republica occubuerit. Et aliæ exceptiones temporariæ memorantur, de quibus dubitatur.*
 20. *Posterior pars libelli de fructibus est, qui sæpe reducuntur ad eos qui ex retornatibus æstimantur, ante declaratoriã sciz: sed postea communes peti possunt. Si ex retornatu non constet de fructibus, nec de novo extentu, rectè dominus pro omnibus aget, sed Senatus restrictos tantum dat.*
 21. *Si non-introitus cum custodia continetur, iidem fructus qui in custodia debentur, in non-introitu sunt solvendi.*
 22. *Effectus declaratoriæ non-introitus, quoad tempus præteritum, est restrictio bonorum vassalli super ipso feudo; & his deficientibus, feudum ipsum domino adjudicatur: quod vassallus redimere potest intra septennium.*
 23. *Effectus declaratoriæ, quoad tempus futurum, est ut idem possit dominus quod vassallus potuit, si feudum ingressus fuisset; sed heredem alere non tenetur, ut dominus in custodia. Ante declaratoriã nullam habet actionem præter hanc ipsam; post, omnes ei competunt quæ vassallo competere solent; nec dominus vendere potest, aut heredem intrare volentem impedire.*
 24. *Non numerus annorum, sed æstimatio fructuum est qui feudum vassallo auferat; sed vassallus, præstando id quod declaratoriã continetur, potest suum feudum liberare.*
 25. *Actio hæc de non-introitu, non minus ad feuda emphyteutica, quam franca extenditur: sed in emphyteuticis diverso modo æstimantur fructus ante & post declaratoriã.*
 26. *Libera ab omni introitu sunt sola feuda burgalia; burgus enim nunquam mortitur: sed hoc tantum in burgis Regalibus obtinet.*
 27. *Burgi Baroniarum & Regalitatum in non-introitum cadunt. Regalitas quid? Replegiare quid? De aliis Regalitatum privilegiis.*
 28. *In Ecclesiasticis feudis non-introitus locum non habet, nec in Monasteriis.*
 29. *In hoc judicio pro non-introitu sententia lata, facillè retractatur per sasnata de novo repertam; & in terris quæ de Rego tenent, extractum è libris responsionum illius regionis sasnate defectum supplet.*
 30. *Liber responsionum quid? Ætas in hac actione non spectatur.*

1. **E**X morte vassalli, ut feudi continuatio per successionem ad heredem vassalli pertinet, ita ad dominum superiorem pertinent Non-introitus & Custodia (a), tam feudi ipsius, quam personæ heredis, (quam nos *Wardam* in foro dicimus,) proque ejus arbitrio, maritatio, releviumque post wardam finitam: de quibus singulis dicendum est.

2. Non-

(a) Cap. 38. Rob. III.

2. Non-introitus fitne ex jure Feudali plerique dubitant; cum nulla in usibus feudorum sit ejus mentio, imò neque apud feudorum Interpretes, sed nec apud ul- las alias regiones, quod sciam, quæ jure Feudali hodie utuntur: voluntque multi hoc proprium hujus nostri regni jus esse, & nulli alii cum eo commune. Sed si rem totam verè expendamus, hoc jus non-introitus tantum à jure Feudali originem ha- bet, & ab eo derivatur; neque minus esse juris Feudalis censendum, quod ex ra- tione juris Feudalis pendet, quam si in ipso textu contineretur. Extra enim con- troversiam omnem est, mortuo vassallo, feudum ad tempus domino aperiri, donec heres investituræ renovationem à domino suo petierit & obtinuerit, fructusque inter- im dominos suos facere, quasi veri & in solidum domini, non solum superiores, cum nullus vassallus illius feudi seu tenementi interea sit (a). Quod si heres intra annum & diem à morte defuncti investituræ renovationem non petierit, si major sit, & nulla justa excusationis causa interveniat, à jure feudi omnino cadit, feudumque in perpetuum domino aperitur, ob ingratitude vassalli, qui totum annum & di- em dominum suum non agnoverit, nec investituram ab eo petierit, nec debita offi- cia præstiterit. Hoc enim tempus unius anni & diei putabant veteres sufficere, ut interea heres vassalli, officii debiti memor, gratiam domini sui sectetur, & investi- turæ renovationem accipiat. Diem adjecerunt, ut omnis controversia de anno di- rimatur. Quod si dominus ab herede vassalli legitime & debito loco & tempore interpellatus, recipere heredem hunc, & in feudo tanquam tenentem investire recu- saverit, ipse à superioritate sui feudi ex jure Feudali cadebat, non minus quam vas- falli heres, si, cum investituram petere debuit, eam distulerit. Pœna itaque hæc est non-introitus ex jure Feudali: nam si ex parte domini peccatum fuerit, feudi supe- rioritate dominus; si ex parte vassalli, proprietate is privatur, nisi justam excusatio- nis causam alteruter habeat. Nobis, ex utraque parte, leviores sunt pœnæ: nam si dominus debitum officium vassallo legitime petenti recusaverit, non amittet in perpetuum superioritatem, sed tantum pro vita: nec si vassallus investituræ reno- vationem intra annum petere distulerit, continuo apud nos feudo privabitur; sed tantum fructus illorum annorum amittet, in quibus feudum in manibus domini e- rat, ob suam sive negligentiam sive contumaciam, investituram petere differentis. Est itaque jus nostrum in hac specie juri feudorum communi neque contrarium, ne- que diversum: nam re ipsa conveniunt, ut tantisper dum vassallus investituram pe- tat, domino feudum sit apertum, & proinde fructus ei aperiantur. Peccat igitur dominus, qui vassallo petenti investituram non concedit; peccat & vassallus, qui non petit: pœnæ tamen (ut dixi) nobis mitiores semper placuerunt. At ex diver- sitate pœnæ diversitatem juris nemo bene colligit: aliter enim furta jure Divino & legibus XII. Tabularum, aliter jure Civili, aliter nostro puniuntur; at furta ex his omnibus æque damnantur.

3. Itaque, ut ad non-introitum nostrum veniamus, totum illud tempus quo vas- falli heres renovationem investituræ differt, non-introitus dicitur, ut quando here- ditatem adit, & investituram capit, *introire* tum, & adire sive intrare dicitur: & licet hæ voces parum Latinæ in hac significatione videantur, retinendæ tamen sunt, cum sint forenses, ne nimium solliciti de verbis, rem ipsam in medio intactam re- linquamus. Mortuo igitur vassallo, quamdiu heres differt intrare, sive adire here- ditatem feudi, seque pro herede gerere, tamdiu feudum in non-introitu dicitur esse.

4. Sed duplex est non-introitus: unus, quando vassallus, cum possit ingredi feu- dum per novam investituram, tamen, vel ex negligentia, quæ crassa est, vel ex ma- litia differt; alterum, ubi etiam si velit ingredi aut adire, non potest: & prius non-introitus simpliciter, secundus custodia sive guardia dicitur; nam, eâ manente, licet heres velit, non tamen potest jure nostro adire sive ingredi hereditatem pater- nam, masculus ante vicesimum primum ætatis annum completum, foemina ante de- cimum quartum; tamdiu enim & ille & hæc in custodia domini sunt. De hoc se- cundo genere non-introitus in Diegesi sequenti dicemus; nunc ad non-introitum,

C c c c c 2

qui

(a) 2 F. 24. pr.

qui simplex dicitur, redeamus, & primùm quâ ratione sit introductus expendamus.

5. Ex superiore libro constat, vassallum pro suo feudo in operas militares & servitia teneri; quòd si distulerit se pro vassallo gerere, & dominum agnoscere, dominus interea sui feudi fructus lucrabitur, ut ex paratioribus servientem pro vassallo sibi substituatur, quemadmodum ex jure Feudali pro neglectis officiis ipsum feudum potest distringere: itaque toto tempore non-introitus dominus superior fructus suos facit, colonique ei solvere tenentur. Idem si non legitime retornatus & investitus fuerit vassallus, cum paria sint in jure, omnino non fieri, & non legitime fieri. Itaque si heredis hujus apparentis retornatus, cum sasina inde sequente, in judicio rescissorio declaratus fuerit nullus, aut si quocunque modo inutilis fuerit hæc sasina, aut nullius roboris & efficaciam, hic introitus ad non-introitum reducitur: nam licet de facto, quòd facere debuit, fecisse videtur; tamen, quia non legitime fecit, pro non facto habetur. Neque hoc solum locum habet in forma retornatus, sed etiam si quid à majoribus suis aut à se factum sit, quod introitum annihilat, aut ad nihilum reducat. Nam certum est eo casu, à die postremæ legitimæ sasinae, feudum in perpetuo non-introitu esse. Neque in his tantum casibus dicitur non-introitus, sed etiam quoties feudum in manibus domini superioris fuerit, non dispositum alii de se tenendum, ut in resignationibus fieri videmus; nam resignationes, quæ fiunt in manibus domini superioris, exuunt priorem vassallum feudo, & eum planè nudant: quòd si in favorem alterius fiat hæc resignatio, dominus qui recepit, cogi potest ad tradendum ei investituram, ex conditione resignationis: interea tamen feudum in non-introitu est, donec sasina à domino superiore sequatur.

6. Competit autem hæc actio soli domino immediatè superiori, aut alii ex eo causam habenti; domino (inquam) superiori, eâ ratione quam supra memoravi, ne servitiis suis ex defectu vassalli careat, adeò ut qui de Rege tenet, & chartam seu investituram acceperit, in sasina tamen recuperanda cessaverit, fructuum jus, donec eam nanciscatur, ad Regem devolvitur. Idem de Barone, aut aliquo alio domino immediatè superiori.

7. Causam autem ab eo habentes sunt donatarii, qui ab hoc domino superiore jus habent. Si unus tantum sit donatarius, facilius res transigitur; si plures sint, & diversis temporibus titulos sive jus suum assequuti sint, non semper prior præferetur; sed, ut in omnibus wardis, maritationibus & aliis donationibus fieri solet, qui prior litem intentaverit, licet tempore posterior, jure tamen prior erit: sic ejusdem heredes, & etiam singulares successores, qui in jus hoc donationis ex particulari causa succedunt. Intentata tum litem dicitur, quoties citatio legitime facta sequitur; non enim sufficit actionem prius formatam & expeditam fuisse, nisi & citatio sequatur. Huic citationi par est insinuatio. Itaque ex pluribus donatariis, is qui prius citare curabit, aut qui jus suum primus insinuaverit, præferetur. Si contentio sit inter primum citantem & primum insinuantem, prior insinuans potior erit, nisi ante insinuationem citatio ad actum aliquem judicialem, i. e. comparitionem, producta fuerit. Si tamen ipse heres vassalli à domino suo jus non-introitus impetraverit, præferetur omnibus donatariis, etiamsi litem intentaverint, aut jus suum insinuaverint: nam naturalis possessio, quæ in vassallo est, insinuationi, i. e. civili possessioni, semper præfertur.

8. Insinuationem nos *Intimationem* dicimus, cum donatarius, jure suo toto, ante debitorem, aut ejus ædes, si abfuerit, perlecto, Notario & testibus presentibus, declaraverit se donatarium, & proinde ut neminem alium, neque jus alicujus alterius agnosceret. Quod & in reliquis, ubi jus duplex versatur, observandum erit. Si duæ sint insinuationes, prior, modò legitime facta, potior. Insinuatio autem hæc principali vassallo, qui aditurus feudum speratur, aut saltem, ut qui adeat proximus est, fieri debet, non ejus subvassallis aut valvassoribus, cum principalis vassalli interesse maximè spectetur. In his donationibus nihil comprehenditur, i. e. nullius partis non-introitus conceditur, nisi illius, quæ tempore concessionis aut donationis in non-introitu erat, & non extenditur ad aliquod jus superveniens; hoc est, si partem aliam ab ea, cujus non-introitus concessus est, aut pertinentiam feudi postea

in non-introitu esse contigerit, non accrescit priori donationi. Ratio ex jure Civili petenda est: neque enim plus juris censetur is qui donat contulisse, quam quod & quale tempore concessionis apud concedentem erat; & ideo sub novam donationem hujus partis non-introitus cadit.

9. Si ipse vassallus, qui ingressum differt, terras suas alienaverit, & postea, ut alienationem irritam faciat, donationem non-introitus à superiore impetraverit, & ex ea agere velit; hæc donatio, quasi jus superveniens, emptoribus proderit, & alienationi accrescet: quod ad cohibendam alienantium fraudem & callidas machinationes introductum est, cum vassalli, subtractis suis monumentis & fastinarum instrumentis, quæ solent apud se reservare in oppignerationibus terrarum, feudi jus omne in dominum superiorem devolvere conantur, ut ab eo rursus accipiant. Est & alia callida ipsorum vassallorum machinatio in his non-introitibus; cum vassallus, jus à domino suo superiore totius non-introitus consequutus, vavassores seu subvassallos jure suo privare, durante suo non-introitu, eadem ratione iisdemque artibus nititur, nempe ex jure non-introitus agit, ut totius feudi fructus ratione non-introitus evincat. In quo casu Senatus æquum censuit, ut qui pretio (quod *Compositionem* dicimus) talem donationem a Rege impetraverit, (quod & in reliquis dominis superioribus servatur,) jus idem suis vavassoribus impertiat, restituta pretii seu compositionis parte, à suis vavassoribus pro sui feudi rata proportione [*accepta*]; quasi hoc tacite donationibus hujusmodi insit, ut quo favore Rex in vassallum suum usus est, eodem favore is adversus suos vassallos uti debeat (a).

10. Quomodo autem in hoc non-introitu procedendum sit, siue dominus ipse siue donatarius agat, jam videndum. Nam sine actione, siue declaratoria judicis, feudum nunquam censetur esse in non-introitu: quod summa cum ratione introductum est, cum possessio semper apud vassallum maneat, eaque semper jure proprietatis vestiri videatur; totque causæ occurrant, cur aut vassallus introitum allegare possit, terrasque vestitas, & per aditum siue introitum plenas, aut ex justa causa se impeditum fuisse, ne feudum intrare posset. Hoc itaque specialiter in hoc casu introductum est, ut nunquam feudum in non-introitu censetur, neque super non-introitu siue allegatio siue exceptio admittatur, nisi simul declaratoriam intervenisse dicatur, quâ jam feudum in non-introitu fuisse & adhuc esse constet: quod specialiter in favorem vassalli introductum est, cujus partes in hac actione favorabiliores sunt quam domini, & quod possessio jus semper præsumi faciat (b): nam, ut ex toto libro *De usibus feudorum* constat, si dominus in possessione non sit, vassalli potiores sunt partes; nec species tituli, nisi declaratoria interveniat, adversus eum sufficit. Imò, si dominus actione, pro fructibus sibi, ut prætendit, ratione non-introitus debitis, agere contra colonos velit, nihil facit, donec prius constet iudicio legitimo terras in non-introitu esse: itaque intentanda est coram iudice actio eo nomine à domino superiore contra suum vassallum. Et cum omne iudicium ex tribus personis constet, iudice, actore & reo, de actore autem & reo antea dixerimus, nunc de iudice ipso pauca adjicienda sunt.

11. Est autem jure Feudali, & usu nostro, iudex in hac causa ipse dominus, quoties inter eum & vassallum contentio oritur de non-introitu. Licet jure Feudali Pares curiæ siue curtis decernant (c), dominus tamen cognitionem causæ in sua curia retinet, & actore Ballivo seu Actornato suo vassallum immediatum citari curat, ut videat feudum suum declarari in non-introitu esse, & à tali tempore siue anno fuisse. Sed vassallus, qui rei suæ providus est, iudicium omne ad Senatum evocabit (d): nam licet de jure Feudali in his causis dominus iudex sit, tamen cum nemo sit, qui non in sua causa sibi potius bene esse velit, quam alteri, & ideo suspectus sit; facile a Senatu & ad Senatum advocatio solet impetrari, ut tota lis eò traducatur. Si ante avocationem sententia lata sit, valet quasi à iudice suo lata, nec retractatur: in jure tamen Civili, nemo neque in sua causa, neque sibi aut suis jus dicere potest (e).

D d d d d

12. Ci-

(a) Vid. § 18. (b) l. 21. ibi, Cognita culpa. (c) 2 F. 55. § 2. ibi, Præterea. (d) Vid. cap. 16. § 24. lib. 2. & cap. 20 & 21. lib. 3. Reg. Majest. (e) l. 10. ff. de Jurisdictione.

12. Citandus autem solus est immediatus vassallus, non ejus valvaffores, licet causam proprietatis ab eo habeant. Nam neque in hoc judicio, neque in recognitionibus dominus eos agnoscere tenetur; sed solum immediatum suum vassallum, cui aut cujus prædecessoribus feudum concessum fuit: si tamen hi pro interesse comparere velint, admittendi omnino ad defendendum sunt. Quòd si dominus, neglecto vassallo, immediatè valvafforem ejus solum citaverit, quòd is solus tum erat hereditarius possessor, nihil agit, & judicium, sive res judicata inde emanans, redditur elusoria, etiam ope exceptionis, quasi legitimo contradictore non citato. Nam valvaffor, nisi vassallus principalis ad judicium vocatus fuerit, neque judicium in se recipere cogitur; neque, si receperit, aliquid eo judicio factum videbitur, ex quo dominus, vel ad districtum, vel ad appretiationem sive licitationem terrarum possit procedere. Vidi tamen sæpe, cum sententia pro non-introitu contra immediatum vassallum pro domino lata fuit, valvaffores & qui inferioris sunt ordinis in excipiendo admitti, ut non-introitum purgent aditionibus heredum & fasinis: quod sine ratione tamen fit. Sed frequentes quæ occurrunt inter dominos & suos immediatos vassallos artes & fraudes multa introduxerunt, quæ alioqui non licerent.

13. Forma autem libelli & judicii hæc est, ut in libello duplex conclusio fiat; altera petens feudum decerni in non-introitu esse, & fuisse à tali anno sive tempore; altera, quæ ex priorè sequitur, ut proinde fructus omnium annorum, quibus feudum in non-introitu erat, domino adjudicentur, qui fructus in libello æstimantur ad certum valorem. Sed ad hanc posteriorem conclusionem non pervenitur, nisi prior sententia præcedat; nempe feudum esse in non-introitu: neque alias fructus debentur. Non tamen negandum est, posse ex priorè sola conclusione sententiam ferri: sed tunc non est procedendum ad districtum aut appretiationem, donec fructus eorum annorum à judice æstimentur, (nos *Liquidationem* dicimus:) ex sola tamen prioris partis conclusione, pro fructibus sequaturis ager, colonos ad migrandum coget, & reliqua quæ vassallus ante potuit, omnia in ejus personam devolvantur. Quoties tamen utraque conclusio est in libello, & reus, vel per se, vel per suum procuratorem paratus est se defendere, terminanda prius est de non-introitu quæstio, antequam ad fructus perveniatur.

14. Exceptiones autem quæ à reo solent objici contra non-introitum sunt hæc.

Prima, quòd terræ sint aditæ sive introitæ, seu feudum intratum, (nos *plenum* dicimus;) non-introitus enim negatio est, neque melius negationi occurritur, quam per affirmationem. Introitæ dicuntur, quæ vassallum fasinum habent; quamdiu enim vassallus fasinam demonstrare possit, hoc est, sive se, sive suos prædecessores fasinatos; totius illius temporis nullus potest esse non-introitus: nam per vassalli introitum plenum feudum dicitur. Metaphora à vasibus recepta, quæ si vacua & inania sint, nihil illuc introisse dicitur; alioqui plena sunt. Itaque plenitudo feudi, sive heredis introitus, contra non-introitum objiciendus; neque sola fasinam hereditaria non-introitum impedit, sed etiam conjuncta infeudatio sive investitura: nam, mortuo proprietario, ejus vidua, si in conjuncta investitura fuerit, durante totâ vitâ suâ omnem non-introitum excludit, etiam si hæc post mortem mariti conjunctam infeudationem in nudum usumfructum heredis gratiâ mutaverit. Nam cum antea conjuncta omnis infeudatio, durante alterutrius conjugum vitâ, soleret introitum heredis impedire, solent hodie viduæ, ut futuro heredi gratificentur, ne ejus ingressum impediunt, mutare suam conjunctam infeudationem in vitalem redditum tantum sive usumfructum, qui tamen non-introitum excludet. Hæc autem conjuncta infeudatio, sive hic ususfructus nullus est, nisi à domino superiore procedat, hoc est, nisi in initio, vel ab eo concessus & constitutus fuerit, vel ex post-facto confirmationem acceperit; alioqui non-introitum nunquam excludet: nullas enim fasinam dominus agnoscere tenetur, nisi quæ à se immediatè processerunt, aut ab eo confirmatæ fuerunt.

15. Quod in vidua dixi, ubi vir proprietarius est, idem repeto in viro: si is in conjuncta infeudatione cum uxore fuerit, vel per resignationem, vel confirmationem domini sequentem, aut si mulierem heredem in uxorem duxerit. Nam eâ post an-

num & diem mortuâ, semel susceptâ prole, cujus vagitus audiebatur, usumfructum totius hereditatis, quæ ad uxorem pertinebat, vir habebit. Et hic est usufructus, qui *Curialitas* sive *Curtesia* apud nos & Anglos dicitur; quæ etiam non-introitum omnem, durante vitâ mariti, excludit, etiamsi hæc curialitas à domino nunquam causam habuit, neque originem neque confirmationem. Hæc enim curialitas, cum sit usufructus à lege constitutus, non minus omnem non-introitum excludit, licet à superiore nunquam procedens, aut ab eo agnita, quam usufructus à domino constitutus, aut quam dominarum Tertia, quæ & ex jure publico descendens, licet à domino nunquam agnita, non-introitum tamen pro Tertiæ portione non admittit. Sed in utroque observandum est, si proprietaria & vassalla conjunx decedat, & fasinam à domino proficiscentem habeat, eo casu locum esse huic exceptioni curtesiæ. Sic in Tertia, quæ viduæ debetur: nam nisi ejus maritus in vassallum immediatum à domino receptus & fasitus fuerit, huic Tertiæ non esse locum, neque ad usufructum, neque ad non-introitum impediendum, certum est quoad dominum, si forte ille vel non-introitum vel custodiam prætenderit; cum semper hæc ex jure auctoris procedant, illudque respiciant: si illud principale non teneat, neque quod ex eo descendit. Si tamen verum feudum in conjuge constiterit, quod à domino descendit, non minus curialitas, quam viduæ tertia pars usufructus, eatenus omnem non-introitum excludet.

16. Est & alia exceptio, quæ vassallum solet tueri, nempe tres fasinæ invicem se subsequentes, ex retornatibus descendentes; videlicet, si vassallus paratus sit docere se præsentis tempore retornatum, & à domino investitum esse, duosque suos prædecessores, veluti patrem suum, avum aut abavum alterum alteri in hoc feudo successisse, & retornatum & fasitum à domino sciente, & potente impedire. In hoc casu non-introitus actio evacuatur: nam cum hæc fasinæ ex tribus inquisitionibus procedant, quarum quæque quindecimvirali sacramento munitur, non temere eorum fides in periculum vocanda est; saltem non nisi per rescissorium judicium, nempe si dominus querelam moveat, retornatus hos non esse legitimos, neque legitime deductos: nam eis rescissis, actio de non-introitu restaurabitur; alioqui domino negligentia sua imputatur, qui retornatus agnoverit, & fasinæ præcepta confecerit, & tanto tempore rescissorio judicio non egerit. Dixi tres fasinas ex retornatibus procedentes: nam licet ex tribus alienationibus, sive dispositionibus, aut resignationibus procedant, nihil ad excludendum non-introitum operantur: & licet hæc tres fasinæ procedant ex tribus retornatibus, puto tamen posse agi ad declaratoriam medii temporis, cum fasinam non recuperatam eo tempore fuisse retornatus ipsi declarent, quod in retornatibus continetur & exprimitur.

17. Est & alia exceptio in foro frequentissima, pro non-introitus actione evacuanda; nempe, si vassallus 36 annos continuos feudum plenum fuisse dicat: nam necessario omnes omnium præcedentium annorum introitus præsumuntur, neque de iis actionem in se vassallus recipere tenetur. Horum enim annorum plenitudo præsumptionem juris & de jure inducit, etiam antea feudum fuisse plenum; neque enim semper vassallus de necessitate suas fasinas servare cogendus. Quod ad horum annorum numerum attinet, diversæ in diversis ætatibus fuerunt Senatûs sententiæ. Nam patrum nostrorum memoriâ, quinquaginta annorum continuorum fasinæ requirebantur, ut de priorum annorum non-introitu agi non posset. Cum ad Senatum accesseram, quadraginta annorum continua plenitudo requirebatur, nec paucorum annorum tempus sufficiebat. At in causa Henrici Olifantii, cum inter virum acutissimum, & juris patrii peritissimum, Gulielmum Olifantium, & me, in Senatu quæstio agitaretur, obtinuit ille 36 annorum spatium sufficere, ad excludendum priorum annorum non-introitum, si totius illius temporis continuæ fasinæ demonstrarentur. Quod cum ego cum eo privatim sermones conferendo dolerem morem patriam mutationes sic recipere, & à veteri forma recedi; respondit ille, Imò si triginta annorum tantum fasinam allegassem, prævalissem: nam cum actio hæc ex non-introitu sit odiosa, compescendam eam, & recidenda putamina Senatus è rep. esse censuit (a).

D d d d d 2

Hæc

(a) Hæc exceptio 36 annorum nunc extenditur ad 40, statuto generali, viz. cap. 12. Parl. 22. Jac. VI.

Hæc itaque de tot annorum perpetua fasina, una vel pluribus, quarum continuatio de præteritis etiam præsumptionem inducit; neque enim verisimile putatur dominum tot annorum fructus silentio præterisse, aut fasinam concedere subsequenti, nisi de anteriore jure ei constitisset. Plenitudo autem principalis feudi ad pertinentias extenditur; adeo ut si principale plenum probetur, frustra dominus de non-introitu alicujus pertinentiæ contendat. Quod si, quæ fuerant, jam esse pertinentiæ defuerunt, veluti cum terræ aut feuda aliquot in unum principale auctoritate domini superioris uniuntur, fasina ad principale feudum capienda: si postea aliqua pars alienetur, & domini superioris consensus accedat, illa pars ab unione dissolvitur, neque unquam vel per redemptionem vel renunciationem redintegratur unio, nisi per domini novum consensum ab initio interpositum, vel per novam unionem: itaque in tali casu, plenitudo principalis pertinentiam, quæ jamdudum ab unione rescissa est, non facit plenam.

18. Exceptio autem custodiæ potest contra non-introitum objici: nam domino agenti ex non-introitu simplici, exceptio, tot annis fuisse in ejus custodia eas terras, non-introitum tot annorum excludit, (licet ipsa custodia sit species quædam non-introitus;) sed domino id imputabitur, qui cum jus custodiæ haberet, & proinde fructus colligere potuerit, neglexerit. Si quis enim in possessione fructuum existens, jus non-introitus à domino impetraverit, & suos vassallos gravare velit, & contra eos agere pro fructibus prædiorum suorum, (nam vassallo principali in non-introitu ita existente, omnium inferiorum vassalorum & vassalorum prædia, quæ de principali tenentur, etiam in non-introitu sunt,) possunt illi excipere quod toto tempore non-introitus fructus collegisset & suos fecisset: nec ferendus sit, qui bis idem petat, neque dolo carere videatur, qui aliunde petit, quod domini secum habet (a).

19. Sunt & aliæ exceptiones temporariæ, quæ ad tempus non-introitum suppleant; veluti, si prædecessor in acie pro reip. salute aut dignitate pugnans occubuerit, quales multi in præliis ad Floddum & Pinquinum. Sed hoc ex privilegio speciali indultum, postea in legem abiit, & ad ulteriora extendebatur; veluti, si quis in legatione pro rep. tempore suæ legationis obiit: & sic privilegia sæpe in legem abierunt (b). An autem carcer, captivitas apud hostes, extra regnum mora, modo reip. causâ fiat; an denique minor ætas non-introitus tempora supplere possint, dubitatum vidi. Et sanè jure Feudali omnia hæc secum excusationem afferunt investituræ intra annum non petitiæ; & sunt qui putant in hoc casu etiam pro tempore sufficere. Ego contra: nam certum est dominum interea vassalli operâ caruisse, quæ ex fructibus feudi supplenda est; & pupillum rerum suarum satagere debere constat, ut idoneos administratores in tutores vel curatores eligat.

20. Expeditâ & terminatâ quæstione de non-introitu, superest quæstio de fructibus, quæ posterior pars libelli est: sed licet dominus jus ad fructus communes, i. e. eos qui à colonis pendi solent, prætendat; tamen non semper in eo obtinet, sed fructus sæpe ad minorem summam reducuntur: nam si feudum, de cujus non-introitu agitur, retornatum sit, i. e. si ejus valor sit ex retornatu certus, dominus superior eos tantum consequetur, qui in retornatu æstimantur. Diximus antea (c) in omnibus retornatibus, sive vassalorum non-introitibus, feudum æstimari dupliciter: primò, quanti valuit tempore majorum nostrorum sive pacis; secundò, quantum hodie valeat. Prior æstimatio antiquus extentus dicitur, posterior novus. Et hæc æstimatio, quia quindécimvirali sacramento fit, pro vera fructuum æstimatione habetur: itaque ulteriores aut majores fructus petere eorum annorum, qui declaratoriam præcedunt, dominus non est ferendus, cum de vera æstimatione constat; post declaratoriam, pro omnibus fructibus qui percipi solent, aget: nam eo tempore pro vero domino habetur. Quod si nulla certa æstimatio per retornatum sit constituta, neque de extentu novo constat, rectè dominus pro omnibus fructibus solitis recuperandis

(a) Vid. § 9. (b) Cap. 15. Parl. 3. Reg. Mariæ, cap. 41, 42, 43. Parl. 2. Jac. VI. & cap. 37. Scff. 2. Parl. unic. Gul. & Mariæ. (c) D. 17. § 34 & 35.

randis aget. Hoc ita ab initio observatum vidi, prout & adhuc in frequentiore usu est: sed quoniam hæc de non-introitu actio odiosa est, facilior est Senatus in exceptionibus quæ contra eam fiunt; itaque vidi in actione pro fructibus solvi solitis intentata, hanc exceptionem valuisse, licet feudum ipsum nunquam fuit retornatum, neque ejus valor quindecimvirali sacramento taxatus. Tamen cum tota illa Baronia, cujus hoc feudum pars est, ad tot libratas terræ sit retornata, veluti forte ad quadraginta libratas terrarum, & feudum controversum sit ejus pars vicefima, valor fructuum sive census ad quadraginta solidos solos extendetur, ut valor Baroniæ, cum retornatur, etiam pro rata portione ad partes accommodetur. Sic si quarta pars fuerit Baroniæ ad decem libratas sive libras, & sic deinceps. Dimensio etiam fit per aratra, veluti si integra Baronia sit quadraginta aratrorum, pars autem controversa duo tantum aratra poterit sustinere; ad vicefimam partem æstimationis totius Baroniæ dimensio fiet, & fructuum valor extendetur: itaque & hæc exceptio contra æstimationem fructuum feudi non æstimati proponi hodie solet. Prioribus annis, si fundus retornatus non fuerat, semper fructus percipi soliti debebantur: & hanc sententiam magis probo in censu fructuum, ut pro iis agi in actione non-introitus possit, qui à colonis pendi soliti sint. Post denunciationem verò de migrando, & declaratoriam sententiam inde sequuturam, fructus qui percipi poterant (nos *violentos* vocamus, quasi ex alieno prædio præter jus detentos) debentur. Ante sententiam, retornati tantum fructus debentur; post sententiam, communes, quæ per tenentes pendi solent. Si Dominus retornatum reducat, & inde non-introitus proveniat, vassalli tamen heres non nisi in communes fructus tenebitur.

21. Neque illud prætereundum in his fructibus, quod si non-introitus cum custodia sive warda continetur, nullâ fasina interveniente, iidem fructus tempore non-introitus debebuntur, qui tempore wardæ solvi soliti sunt: nam est quasi continuatio possessionis, quæ quoad qualitatem fructuum tempus respicit præteritum.

22. Effectus autem hujus declaratoriæ varii sunt. Aut enim respicit dominus præteritum tempus, aut futurum. Quod ad præteritum tempus attinet, fructus totius præcedentis temporis census sive liquidatos in unam summam colliget, proque ea summa vassalli bona (sed non nisi quæ sunt in territorio) distringi faciet, si quæ apud illum in suo feudo reperiantur; si nihil in eo feudo reperiat, quod pro ea summa distringi possit, ad ipsum feudum recurrendum, & illud hæcæ & licitationi subjiciendum, denunciationeque legitime & publice factâ apud crucem frequentissimi in ea regione burgi, & ad locum habitationis, & super solo ipsius feudi, decimo quinto non minus post die, curia constituitur, & licitatio fit, & æstimato feudi valore, domino adjudicatur, pro pretio fructuum, aut pro parte pretii, (si nemo redimere paratus sit,) & cum superioritate conjungitur: ita tamen ut solutione pretii, vassallo competat jus redimendi intra septennium, ut in omnibus licitationibus fieri solet, ut postea in titulo *De licitatione* dicemus.

23. Quod ad futurum tempus attinet, dominus potest idem facere in feudo, quod vassallus poterat, si ingressus feudum fuisset, aut hereditatem feudi adiisset. Nam & veteres colonos migrare coget, novos substituet; Ecclesiis, si ea sint feuda, quæ beneficiorum advocacionem habent, Pastores providebit, ædificia ut facta tecta sint curabit. Et, licet aliter in custodia observetur, heredem alere non tenebitur, cum sit in ejus potestate, cum volet, prædium feudale ingredi, & ob contemptum gravius puniendus sit, si, cum posset, non intret. Ante declaratoriam, nullam actionem dominus habet, nisi pro declaratione hujus non-introitus; retentionem tamen fructuum, si feudum sit in non-introitu, habet: post declaratoriam omnes actiones ei competunt, quæ vassallo intranti competere solent. Præterea, ante licitationem, multo minus ante declaratoriam, dominus superior feudum propter non-introitum vendere non potest, neque alienare; cum nullum, præter superioritatis jus, in eo habeat. Nam nullus non-introitus introentem heredem, aut ingredi volentem, impedit; modo domino satisfacere paratus sit, pro fructibus in declaratoria liquidatis.

24. Falsum itaque est, quod dici solet, quinquaginta annorum non-introitum ad
E e e e e
appreci-

appretiandas terras, & eas à vassallo in perpetuum auferendas, sufficere. Non enim numerus annorum spectatur: pauciores aliquando sufficiunt, quoties est major fructuum æstimatio; neque quinquaginta semper sufficiunt, si fructus vilius æstimentur, & ad censum aliquem (quem nos *extentum* dicimus) sive novum, sive antiquum, reducantur. Nam vassallus, si e re sua æstimaverit, poterit æstimationem, quæ continetur in declaratoria, præstando, se à non-introitu liberare, & per ingressum in feudum peccatum præteritum purgare. Post licitationem, quoniam plerumque major summa in ea continetur, quam verus feudi valor æstimandus est, non tam expedit redimere ratione reversionis legalis. Sed hæc omnia prudens vassallus apud se expendet.

25. Extenditur autem hæc actio de non-introitu, non minus ad feuda emphyteutica, quam ad franca, quæ apud nos *blanca* dicuntur; licet in his nullum pænè sit servitium. Nam in emphyteuticis, licet nullum servitium militare intercedat ab initio, tamen annui census præstatio in emphyteuticis quasi servitus est, licet realis; & in feudis francis recognitio quædam est, licet ad servitia militaria non teneantur. Sed in emphyteuticis æstimatio annuorum fructuum solitum canonem nunquam excedit; neque alii fructus præteritorum annorum possunt in actione non-introitus exigi, quam qui in contractu, instrumento & investitura emphyteutica continentur. Secus in fructibus post declaratoriam non-introitus; nam tum dominus superior pro vero proprietario est. Vulgare tamen illud erat antiquitus, emphyteutica feuda in non-introitu nunquam esse, nec cogendos vassallos intrare, cum primi emphyteutæ sasina pro omnibus sufficeret heredibus. Hodie tamen aliud observatur, ne vassallus, immemor sui, quod debet suo domino officium differat. In non-introitu tamen feudi franci, idem valor ejus æstimabitur, qui & aliorum feudorum.

26. Libera autem ab omni introitu sunt sola feuda burgalia, quæ intra libertatem alicujus burgi sita sunt, aut de burgo tenentur. Nam licet per centum annos heres proprietatem feudi per ingressum non agnoverit, si tamen nunc velit ingredi, nullo alio titulo noviter acquisito impediante, audiendus est. Neque Rex quicquam pro præteritis annis ratione non-introitus accipiet, quod & in annuis redditibus burgalibus observatur. Ratio hæc est, quia licet de Rege tanquam solo domino superiore teneantur; tenentur tamen in burgo pro servitio burgali tantum. Neque quicquam, qui hæc feuda habent, præstare, nisi servitium burgale, cogendi sunt; quod non est præstandum nisi cum exigitur. Burgus enim nomen est universitatis, sive corpus societatis, quod nunquam moritur, & semper in suo universali tenemento stat, neque heredes aut successores habet. Itaque cives suos, cum burgus à non-introitu immunis sit, etiam immunes facit: nam cives omnes burgum repræsentant. Vidi tamen in Senatu denegatam actionem ex annuo reddito, qui centum annos solvi solitus non erat: imò etiam si 80 annos in solutione fuerit cessatum. Sed hæc omnia de burgis regalibus intelligenda sunt.

27. Aliud in his quæ in Regalitate sive Baroniam tenentur: Barones enim ipsi & Regalatum domini non minus de non-introitu eorum prædiorum urbanorum quam rusticorum disponunt. Nam burgi Baroniarum partes sunt Baroniam, & iisdem regulis gubernantur; & Regalitas nihil aliud est nisi jus & jurisdictionis privilegium in aliquo dominio à Rege impetratum, quo illius Regalitates sive privilegii dominus actionem tam civilem quam criminalem à judice ordinatio evocare potest (nos *replegiare* dicimus;) licet & hæc Regalitas alia etiam sæpè habeat privilegia (a), nempe eschetarum & mulctarum obventiones, quæ licet inter Regalia numerari diximus, tamen à Principibus viris militaribus aut in honorem religionis sæpè sunt concessa.

28. Sed ut ad hos burgos Baroniarum redeam, cum de Rege non teneantur, dominique illis superiores alii sint à Rege, non mirum, si idem jus sequantur, quod aliæ ejusdem Baroniam terræ, denique & ipsa Baroniam. Nam videmus quotidie dominos horum burgorum non-introitus horum tenementorum, quibus volunt, concedere.

(a) Lib. I. D. 16. § 27.

cedere. In Ecclesiasticis autem feudis, non-introitus locum non habet; Ecclesiæ enim non moriuntur, neque earum feuda dominis aperiuntur, licet Prælati aut Pastores intereant. Nam hi non sunt vassalli, sed administratores tantum feudorum Ecclesiasticorum, licet à multis pro vassallis reputentur. In Monasteriis multò magis; nam grex Monachorum, aliis succedentibus, mori non dicitur: ea tamen feuda, quæ de Ecclesia tenent, in non-introitu, ut cætera feuda, esse possunt.

29. Hujus autem iudicii hoc proprium est, quòd licet in aliis iudiciis sententiæ aut res iudicatæ, sub prætextu instrumentorum de novo reperorum, non facilè retractentur, *l. Sub specie 4. C. de re iudicata*, cum ea res omnibus fraudibus & fingendis titulis fenestram patefaceret; tamen in hoc de non-introitu iudicio sententia lata pro non-introitu, per sasinam de novo repertam, potest retractari. Ratio diversitatis est, quòd in his monumenta ea, quæ fundum plenum reddere sive implere debent, fraudibus tutorum vel curatorum, vel etiam conjugum, quæ se omnibus bonis, marito moriente, miscere solent, & præcipuè omnia monumenta obscura recondere; aliquando etiam fervorum pessimorum, qui concredita habebant domini negotia, operâ intercipi solent. Nonnunquam ipsi domini in iudicio ea producentes, illic relinquunt, nec tempore mortis meminerunt. Itaque non mirum si aliquando vassallus bonâ fide ignorat, quæ à suis prædecessoribus sunt gesta, quæ si ex latebris postea prodeant, aut ad manus, aut ea, aut eorum protocolla occurrant, naturalis ratio facit, ut restitui ad ea producenda vassallus possit: licet illud in aliis iudiciis exemplo sit grave. Illud etiam observandum, in terris quæ de Rege tenentur, licet aliquando sasinæ desint, & multi à tempore sasinæ anni intercesserint, extractum è libris responsionum illius regionis posse sasinam illam supplere.

30. *Liber autem Responsionum* hic dicitur, quod director Cancellariæ, cum deservitio ad eum retornatur, præceptum, pro sasinâ capiendâ, ad Vicecomitem dirigit, & in suo singulari libro, ad hoc instituto, solet hujus sasinæ notam apponere in hac forma: *Respondeat Vicecomes, pro tali censu, pro tali sasinâ data N. terrarum de R.* hæque notæ, quia ex publico registro prodeunt, sæpenumero defectum sasinarum suppleant; præsertim autem in rebus antiquioribus. Quomodo autem sasinarum instrumenta, & quandoque etiam protocolla soleant intercipi, frequentiora sunt exempla, quàm ut commemorare sit necesse. Novi quendam patruum, cum pupillo suo tutor esset legitimus, & eo prætextu res omnes & monumenta interceptisset, à domino superiore jus non-introitus impetrâsse, multorumque annorum fructibus in iudicium deductis, ex eorum valore in re iudicata expresso, totam sui pupilli hereditatem intervertisse, sibi que assumpsisse. Sed Deus probè artem hominis elusit: nam licet multorum annorum matrimonio satis optato fructus esset, nullam tamen ex se sobolem reliquit, & sic pupillo suo, quem antea fraudare instituerat, feudum integrum relinquere fuit coactus. Ætas in his actionibus, ut antea dixi, non spectatur: quilibet namque cuiuscunque ætatis sit, feudum ingredi potest, & non-introitum avertere, nisi in militaribus feudis, quæ custodiam debent, quæ ante custodiam finitam ingredi non possunt (a).

Diegesis vigesima,

De Custodia, quam Guardiam sive Wardam dicimus, & Relevio.

SUMMARIA.

1. Continuatio à simplici non-introitu ad Wardam, quæ & species est non-introitus; & de differentiis inter eas.
 2. De dispensatione ætatis, & quatenus incongrua

E e e e e 2

(a) Stat. 19 & 38. Rob. III. cap. 42. § 9. lib. 2. Reg. Majest.

- congrua est juri, & illasē conscientia. Ea à Gallis ad nos pervenit. Si diverſi ſint donatarii custodiae & non-introitus, jus custodiae præfertur.
3. De origine Guardiae ſive Custodiae. Eam Regi nostro Malcolmō, Kennethi filio, quidam aſcribunt.
4. Custodiae origo juri Feudali potiùs danda.
5. Duplex Custodia, altera personæ, altera feudi.
6. De Custodia personarum, ab intestato, & ex legis dispositione.
7. De custodia personarum ex testamento; quo deficiente, de aliis, ſive de tutore testamentario, legitimo atque dativo. Si duo impetraverint dativam, quis præferatur? Si pupillus matri vel avia ſucceſſerit, pater erit illi legitimus tutor; & patre mortuo, avus paternus. Si testamentarius ſit inidoneus, locus erit legitimo; & ſi legitimus intra annum & diem non fidejuſſerit, locus erit dativo.
8. De Custodia furioſorum, idiotarum, & aliorum, quibus curatores dantur ex Brevis per inquisitionem. De eorum poſt furorem, ſed ante inquisitionem, geſtis. His personis curator non datur, qui eſt proximè ſucceſſurus. Inventarium faciendum eſt. Si qui proximi contra tales actiones intentare volunt, curatores ad lites à judice ſunt petendi. Maſculi 14, & feminae 12 annos, curatores eligunt, impetrato edicto, & proximis citatis, ſub ſpatio 9 dierum.
9. De curatoribus ad lites. Ubi plures curatores, unus pro alio fidejubet. Mater tutrix dari poteſt. De custodia personali furioſorum & idiotarum. In militari feudo dominus ſuperior omnibus aliis, imò ipſi Regi, eſt præferendus. Tutores Guardiani dicuntur apud Anglos. Quando apud eos finiatur Custodia?
10. De curatore furioſi; qui ſi habeat militare feudum, fructus ad dominum pertinent, & interea eſt alendus. Quid jure Anglorum in tali feudo, & quid in Soccagio? Guardianus apud Anglos alteri poteſt custodiam demandare: at ſecus apud nos. Quid apud Gallos?
11. Quæ de alimentis, custodia & educatione pupilli dicta ſunt, ex jure Civili ſunt.
12. De custodia Feudali, quæ eſt ſecundum membrum diſiſionis. Cùm vaſſallus in militari feudo decedens, heredem mino-
- rem relinquit, ejus custodia, tam feudi, quàm personæ, ad dominum ſuperiorem pertinet, excluſis omnibus aliis tutoribus, testamentariis, legitimis atque dativis.
13. Hæc Custodia apud nos Warda dicitur, apud Gallos Guardia vocatur, quamdiu heres eſt infra ætatem.
14. Variæ in jure & uſu quotidiano ſunt hominum ætates. Licet mater aut avia ſint tutores testamentarii, ſi tamen ſe viro ſubjecerint, aut corpus ſuum polluant, tutela cadit. Si non ſit mater, ad proximum agnatum tutela devolvitur, qui non eſt ſucceſſurus.
15. Ætas pupillaris quomodo diſidatur? Quatenus ſub tutela? Infantia nullum judicium; ſed pubertati proximus doli capax eſt.
16. Minor ætas quid? In ea ætate adoleſcentes vocantur. Qualem illi rerum ſuarum adminiſtrationem habeant?
17. Perfecta ætas quid? In burgenſium heredibus eſt ab aliis diverſa. De quadriennio utili.
18. Custodia quamdiu duret? Eâ durante, dominus adminiſtrationem feudi habet. Quæ obventiones ei competant? Heredem alere tenetur, niſi aliunde habeat. Quid peculiare apud Gallos? In custodia turrium dominus omnibus pupilli tutoribus præfertur.
19. Quæ domino Custodiam habenti incumbant circa feudum, ne deterius reddatur, ne vaſtum fiat, (in quibus omnibus dominus omni tutori præfertur;) circa ſilvas, carbonifodinas, lapidinas & cretifodinas: & dominus omnia facit, quæ vaſſallus facere potuit, abſque declaratoria; neque alienationes neque aſſedationes agnoſcere tenetur, ſed hæc dormire dicuntur.
20. Domini etiam eſt lites pupilli perſequi. An debita hereditaria ſolvere debeat, quaerſtio eſt apud Gallos. Cavere debet de Custodia ritè adminiſtranda. Inventarium de omnibus rebus, præcipuè monumentis hereditariis, facere debet. Quid ſi vaſſallus plura feuda hereditaria de diverſis dominis teneat?
21. Custodia quando finiatur? Si dominus ceſſaverit pupillam elocare, poſt 14 annum, tenetur ei inveſtituram de ſuo feudo facere. Si filia ipſa ſe elocaverit, minoris æſtimabitur maritatio. De jure apud Anglos & Normannos hæc in re; & in quibus à nobis differant?

22. Fructus unius anni post finitam Custodiam domino cedunt. Nos Relevium vocamus; Galli & Angli re absque nomine gaudent. Custodiâ finitâ, vassallus Cancellariam adibit, Brevia impetrabit; quibus deservitis atque retornatis, præcepta diriguntur, quibus domino mandatur ut investituram vassallo faciat. Si ter motus differat, aliud dirigitur ad dominum antiquiorem, pro vassallo investiendo; & eo recusante, ad ipsum Regem pervenitur.
23. Custodiam quædam impediunt: ut, si terræ in emphyteusin dentur, ob publicam utilitatem, quæ privatæ dominorum utilitati prævalere debet.
24. Custodiam etiam excludit Curialitas, non secus ac ususfructus à domino constitutus, aut triens à lege descendens. Fraus omnis abesse debet ab utraque parte in his Custodiis, sub poena privationis Custodiæ, & præterea damni.
25. Regis prærogativa in hac materia, secundum Anglos: Si dominus, finitâ Wardâ, heredem investire sine causa recusaverit, dominus ad interesse, non minus ac violentius possessor, tenetur.
26. Si heres suam Custodiam à domino suo compositione aut pretio nactus sit, assedationes à prædecessoribus suis factas servare tenetur.
27. Heres perfectæ ætatis tenetur hereditatem quamprimum agnoscere & ingredi, ne novo non-introitu subjiciatur. Si heres famina sit plurium feudorum, custodia corporis ad antiquiorem pertinet; sed bonorum feudalium suo cuique domino.
28. Custodia nunquam ad dominum pertinet, nisi decedat ejus immediatus vassallus.
29. Si heres matri succedat, patre vivente, custodia heredis ad patrem pertinebit.
30. De Relevio, ejusque cum Custodia conjunctione atque origine ex Cujacio. Olim certâ quantitate taxatum.
31. Relevium non debetur nisi de militaribus feudis. Jus nostrum in hoc longè differt à jure Gallorum & Anglorum, imò à nostro veteri jure scripto; & quod hodie obtinet. Nullum Relevium domino debetur, nisi paratus sit hominum ab eo recipere, & investituram ei concedere.
32. De quantitate Relevii, & in quibus feudis locum habeat apud Normannos & nos? Ex diversitate tenendiæ diversimodè æstimatur Relevium.
33. Feuda quæ ad manum mortuam conceduntur, nullum Relevium debent; in francis quasi nihil: in emphyteuticis, ex pacto debetur. Quantitas Relevii in feudis militaribus est quanti feudum valet ex novo extentu. Si dominus in possessione fructuum ratione Custodiæ sit, par erit ratio Relevii ac unius anni Custodiæ.
34. De Relevii quantitate apud Anglos in terris quæ in Soccagio tenentur. Id quocunque tempore est præstandum, & pro eo dominus distringere potest: & hoc immediate est præstandum, nisi certis in casibus.
35. Relevii æstimatio in terris militaribus apud Anglos & apud Gallos.
36. Si colonorum bona pro Relevio sint districta, nihil domino suo pendent ex fructibus.
37. Vicecomes, aut qui Regium præceptum exsequitur, cavere sibi petit de Relevii quantitate, ab eo cui sasina dat.
38. Quæ Relevium impediunt?
39. Dominus in Warda, aut ejus donatarius, cavere debet auctoritate judicis, ne vastum aut pauperiem in feudo faciat, & se feudum in eadem conditione & bonitate servaturum, quâ receperat, &c. idemque & domina conjunctæ infeudationis & usufructuaria; ubi de fæminis heredibus se ante matrimonium polluentibus.
40. Hæc cautio præstanda est intra 40 dies, aut dominus aut ejus donatarius est à Custodia removendus.

I. **A**LTERA pars non-introitus superest, de Custodia feudi, mortuo vassallo, quam *Wardam* dicimus; quæ licet & ipsa species non-introitus sit, quod heres toto eo tempore hereditatem non adit, à simplici tamen non-introitu differt specie; adeò ut exceptio Custodiæ actionem de non-introitu pro eo annorum spatium, quo feudum in custodia fuit, sistat (a). Alia est etiam (ut antea (b) dixi) differentia, quod in non-introitu puniatur vassallus, qui cum potest adire feudi hereditatem, tamen non adit. In Custodia longè aliud: nam heres, etiamsi quàm maximè vellet, tamen non potest; neque enim heres, si ante expletam legitimam

F f f f

ætatem

(a) Vid. D. 19. § 18. (b) D. 19. § 4 & 23.

ætatem in feudum hereditarium ingredi velit, admittitur (a), cum id in præjudicium domini fiat, qui fructus suos durante custodia facit, quæ custodia per ingressum heredis extinguitur, & hereditatem ad vassallum reducit.

2. Scio (ut nuper dixi) hodie impetrari solere dispensationes, quibus Rex superior dominus cum minoribus dispensat, & veniam ætatis indulget, quo possint minores in heredes suis prædecessoribus deserviri, salvo tamen domini superioris jure. Sed has ego dispensationes nunquam probavi, cum perjurio fenestram aperiant, imò & quod magis est, cum sacramento violato dispensent, ne eo nomine possint accusari: nam cum hi heredes nunquam ex jure sint legitimæ ætatis, saltem, ut in terris custodiæ obnoxiiis succedant, donec 21 annos expleverint, dispensari cum inquisitoribus quindécimviris puto non posse, ut ante eam ætatem minorem deserviant & retorment, ut simul quis non sit legitimæ ætatis, & legitimæ; non legitimæ, per legem; legitimæ, per dispensationem. Dispensationes hæc ex jure Normannico sive Gallico primùm introductæ ad nos jam penetrarunt: sed jus Gallicum cum jure Codicis convenit, in tit. *De his qui veniam ætatis impetrarunt*. Nam dispensatio hæc non est danda, nisi diligenter à judice ordinatio exploratâ industriâ minoris; & per ejus proximos agnatos testificatâ; quo casu non solum libera feudi administratio, sed etiam omnium rerum suarum permittitur, nisi quod alienare non possit: sed nunquam ante decimum octavum annum hæc dispensationes concedi solent. At fortasse hoc in Principis dispensationibus utcunque tolerandum: tamen in aliorum superiorum esse potestate, planè inferior. Sed, ut ad custodias, & earum differentiam à simplici non-introitu redeam, usque adeo jus hujus custodiæ juri non-introitus præferendum, ut si diversi donatarii sint, unus non-introitus, alter custodiæ, heresque adhuc sit minor & in custodia, totum illud tempus præcedens custodiæ nomine censetur, & non non-introitus.

3. Quæ autem hujus custodiæ sive Guardie fuerit origo, profectò vehementer hæreo: favor enim patriæ, & communis, non solum magnorum virorum, sed omnium ferè opinio trahit, ut ejus originem Malcolmò, Kennethi filio, Regi nostro adscribam (b). Is enim, cum multis præliis Danos fractos e regno ejecisset, omnesque facultates privatas & Regium patrimonium donationibus militaribus exhaustisset, dicitur proceres suos Sconam convocasse, declaratâque inopiâ tuâ, in quam non malis artibus aut profusione incidisset, sed ex necessariis belli sumptibus, rogasse, ut inopiæ suæ consulerent, providerentque quomodo cum aliqua dignitate posset in futurum vivere. Proceres, qui se ejus beneficiis obligatos sentiebant, putantes eâ querimoniâ tacitè fundos, quos Rex iis pro forti & fideli opera concesserat, reposci; ne ad illud cogi possent, custodias suorum liberorum cum maritatione concesserunt, ut eorum fructus tempore custodiæ ad Regem, ad dignitatem sustinendam, pertineant (c). Et hæc est communis opinio, quam etiam sequitur vir doctissimus Gulielmus Terrentus, qui commentarios in Constitutiones Normannicas exquisitissimos conscripsit: itaque, si aliò velim harum custodiarum derivare originem, non solum ingratus in patriam, sed plus æquo mihi tribuere videbor, cum tot viri magni contra sentiant.

4. Ut tamen quod animus fert sine furo exponam, mihi videtur harum custodiarum origo à jure Feudali potius petenda, quod aliquot ante Malcolmum annis florere, & etiam regnare ubique ferè cœperat, licet earum nulla aut obliqua mentio sit in libris qui *De usibus feudorum* circumferuntur: nam cum hæc vera & nativa sit omnium feudorum conditio, ut vassallus domino militares operas præbeat, eique in rebus omnibus gerendis consilio & auxilio adsit, nec huic debito officio minor, sive is sit mas sive foemina, poterit responderè; dominus interea fructus feudi sui percipit, ut vicarium pro sui vassalli adhuc inidoneo herede substituat, donec ipse heres ad servendum domino sufficiat; quod cum ante 21. annum in masculis evenire raro contingat, hoc tempus à jure præfinitum est custodiæ heredis masculi: & custodia sive Guardia dicitur, quia ipse dominus interea temporis heredem apud se custo-

(a) Cap. 41. lib. 2. Reg. Majest. (b) Vid. lib. 1. D. 8. § 2. (c) Cap. 1. Malcolm Regis, § 3.

custodire, & liberaliter ex primitiis fructuum educare tenetur. In fœminis brevis tempus custodiæ requiritur (*a*), non tam quod difficilius custodiantur, ut vulgus sentit; sed cum ad 14. ætatis annum pervenerint, licet ipsæ nec bello nec consilio domino prodesse possint, tamen cum eâ ætate nubiles sint, debent ex arbitrio dominorum elocari veris militibus, qui domini servitia militaria exequi & consilio ei adesse possunt. Quod si minus idoneum maritum dominus elegerit, ei imputabitur, cum heredis maritatio in domini semper præsumatur potestate esse, ut & ei imputandum; si cum possit, nullum elegerit. Alia est etiam ex jure Feudali ratio; nam cum illa mutua & feudalis inter dominum & vassallum connexio, omnes sanguinis aut affinitatis gradus & omnia vincula post se longè relinquat, omnemque amicitiam sive societatis cujusvis religionem superet, dominusque vassallum, domum, res omnes & liberos tueri & defendere, contra omnes (ut loqui solemus) mortales teneatur; vassallus verò è contra, dominum ante omnes observare, se, rem, domum, familiam ei credere & in clientelam seu tutelam aut defensionem præbere perpetuam, quis magis idoneus tutor est aut esse debet vassalli heredi, quàm qui ipse vassallo ante fuit tutor & protector? quis feudum suum, quod vassallo ab initio ex mera liberalitate & benevolentia concesserat, melius, ne beneficii memoria intereat, defendet? utquè intactum & illibatum heredi ejus, cum res gerere idoneus videbitur, servetur, curabit? quis familiam & liberos ejus ita amabit, cum eorum patri dominus se, suam vitam, dignitatem & rem omnem concrediderit? Adde quod nusquam melius artes militares, quas feudi natura requirit, vassalli heres addiscet, aut rationes ejus melius quàm in ejus familia discet, ut postea consilio ei in rebus suis adfit. Rursus in vassalli herede, cujus ille fidem potius sequetur, quàm illius, cui pater suus quæcunque habet, i. e. ipsum patrimonium totum debuit, in cujus perpetua tutela & protectione fuit? qui beneficium illud totum (cum pater nihil ex merito deposcere fortè poterat) ei & ejus heredibus ex sola liberalitate concesserat? & aliorum fidei se committere, domini sit ferè fidem damnare, & non solum ingrati animi, sed etiam perfidiæ notam incurrere. Hæc sunt quæ me movent, ut harum custodiarum originem potius putem juri Feudali deberi, quàm ulli instituto Malcolmi nostri, Regis alioqui clarissimi; multo minus Edgari, Anglosaxonum Regis, qui tempore hujus Malcolmi vixerat. Accedit & illud, quod qui Normannicas res scribunt, consuetudinem hanc custodiarum antiquissimam ei genti fuisse ferant, ab iisque ad Anglos emanasse, nomenque custodiæ Gallicum esse; nam *guardare* nihil nisi *custodire* apud nos significat, & *guardia* & *custodia* eadem sunt. Sanè non solum apud Normannos gentem nobilissimam, has custodias in usu fuisse & adhuc esse est certissimum; sed etiam apud Anglos, qui nunquam sui juris originem nobis se debere profitebuntur: quanquam ille idem Terrenus, qui commentariis jus Normanicum illustravit, & ipse Polydorus Virgilius, non antiquam hujus custodiæ apud Anglos rationem fuisse tradant; sed primum à regni proceribus, Henrico III. Rege, qui regnare cœpit anno domini 1216. concessam usque ad 22. annum. Sed de hoc postea. Fieri sanè poterat, ut Malcolmus noster primus fuerit, qui hunc morem, qui jam apud alias gentes inoleverat, ad suos traduxerit. Hæc sunt quæ de origine harum custodiarum mihi magis verisimilia & rationi convenientiora videntur: si quis aliud senserit, quamcumque opinionem velit, per me sequatur, licebit.

5. Custodia autem hæc duplex est; alia est personarum, alia feudorum cum persona: nam aliquando sola personæ Custodia vacat, quæ se tueri & custodire per ætatem aut morbum non potest; aliquando & ipsius personæ & feudi cui succedere debet. Et licet horum feudorum militarium Custodiæ propriè ad institutum nostrum pertineant, aliquid tamen de Custodia personarum, quæ in nullo militari feudo succedunt, dicemus.

6. Feuda omnia aut pro militari servitio, aut in foccagio teneri præmissimus: feuda autem non militaria, aut quæ foccagii nomine tenentur, aut franca, aut emphyteutica, aut burgalia, ut antea monuimus: nam Ecclesiastica, aut quæ ad manum

F f f f f 2

mortuam

(a) Vid. § 18.

mortuam sunt, prætereo, cum in custodiam non cadant. In feudis francis aut emphyteuticis considerandum est, an hereditas ex parte patris, an ex parte matris descendat: si ex parte patris descendat, custodia corporis pupilli, donec pubescat, ad proximum materni generis cognatum pertinet (a) & apud eum pupillus educari debet (b); terrarum verò, in quas pupillus succedit, Custodia ad proximum agnatum ex parte patris. Quod non sine ratione introductum est (c): nam heres nunquam apud eum educandus, qui proximè successurus est; licet enim omnis suspicionis causa absit, quia tamen malo esse licet, suspicio, si quid humanitus acciderit, nunquam aberit: & etiam votum captandæ mortis in hoc prohibetur; nihil enim est quod homo nefarius, si lucelli aut fallendi spes sit, non audeat. In burgalibus feudis personæ heredis Custodia ad materni generis proximum cognatum pertinet; at rerum inoventium cura & Custodia & etiam hereditatis ad proximum paterni generis cognatum (d). Hæc omnia ita intelligenda, nisi aliud testamento ejus, cui heres succedit, sit provisum.

7. Primus enim locus inter tutores semper est testamentario (e), i. e. ei qui à patre, vel etiam avo, cui pupillus successurus est, nominatur, etiam si filius posthumus sit, cujus fides ita videtur à defuncto approbata, ut neque fidejubere teneatur (f); quod in aliis tutoribus quam maxime observandum, & sine qua ad administrationem non admittuntur. Sed in testamento avus nepoti non dat tutores, si filius dum vixit forisfamiliatus fuit (g). In quo hoc notandum, quòd quicumque testamento rem legat aut donat pupillo, potest etiam ei, in hujus rei administratione, & tutorem relinquere (h). Si nullus sit testamentarius, aut si is mortuus fuerit, aut re integrâ renunciaverit, locus est legitimo (i). Quòd si ille intra annum & diem jus non persequatur, aut si deservitus ex inquisitione fuerit, sed idoneè non caverit, locus est dativo, i. e. ei qui à Principe tutelam impetraverit (k). Si duo impetraverint tutelam dativam, qui prior fidejusserit præferetur. Hoc autem in omni tutela & etiam Custodia observandum est; quod licet pupillus vel aviæ vel matri jam mortuæ sit successurus, tamen quamdiu pater vivit, is erit ejus legitimus tutor (l): natura enim, præter jus omnium gentium, patrem in cura corporis filii omnibus aliis præfert: nec locus erit avo materno, licet ei sit successurus. Si successio ab avo descendat, præmoriens filio patre pupilli, avus præferetur dativo, eodem modo ac pater. Quòd si neque sit avus neque pater, & alius testamentarius nominatus sit, sed per ætatem inidoneus, donec legitimæ fuerit ætatis, locus est legitimo (m). Si legitimus intra annum & diem non fidejusserit, ut dixi, & de rationibus reddendis finitâ tutelâ & de fideli administratione juraverit, locus est dativo (n). Si spurius liberos reliquerit, legitimus eis tutor esse non potest, neque enim agnatos ex parte patris habet (o).

8. Hoc etiam speciale est in furiosis & idiotis, mutisque simul & furdis; his datur curator ex Brevi per inquisitionem, qui de idiotismo & furore cognoscent, & à quò tempore tales erant; & quod illi pronunciaverint, pro veritate habebitur (p): adeo ut quòdcunque ab his gestum est, postquam furere cœperint, aut à mentè cadere, nullum sit ope exceptionis (q). Quòd mirum est, cum ante inquisitionem hi idiotæ & furiosi possint alienare: & tamen, si ex inquisitione comperit fuerit eum tempore alienationis mente captum, rescinditur. Et hoc etiam caveretur, nè his personis curator detur, qui proximè successurus est, ob suspicionem captandæ, ut dixi (r), mortis; & quicumque curator fuerit, jurabit de rebus eorum in eodem statu conservandis & non alienandis, & omnia in ejus utilitatem facturum, & corpus ejus curaturum & servaturum, & idoneè cavebit, inventariumque

(a) Cap. 47. lib. 2. Reg. Majest. (b) l. 1. §. 1. & l. 5. ff. ubi pupillus educari, & l. 2. C. cod. (c) pr. Instit. de legitim. patron. tutela, l. 10. ff. de reg. jur. (d) Cap. 106 legum burgorum. (e) l. 11. ff. de testam. tutela. (f) pr. Instit. qui latid. cog. (g) § 3. Instit. de tutelis. (h) l. 4. ff. de testam. tutela. (i) d. l. 11. ff. de testam. tutela. (k) pr. § 1 & 2. Instit. de Attiliano tutore, l. 11. pr. & § 1. ff. de testam. tut. (l) § 6. in fine Instit. quibus modis jus patriæ potest. Solvitur & l. 3. § 10. ff. de legitim. tut. (m) d. l. 11. de testam. tut. (n) d. pr. § 1 & 2. Instit. de Attil. tut. & l. 11. pr. & § 1. ff. de testam. tut. (o) § 12. Instit. de nuptiis, l. 2. ff. unde cognati. (p) § 2. Instit. de curat. l. 1 & 6. de curat. furios. cap. 67. Parl. 8. Jac. III. (q) d. cap. 67. Parl. 8. Jac. III. (r) § 6.

que faciet, cum nemo ad alienæ rei administrationem admitti debeat, nisi inventario factò & cautione præstitâ (a). Si pater aut mater aut uxor contra talem actionem intentare voluerint, aut cum eo contrahere, licet pater sit legitimus ejus tutor, tamen curatores ab ordinario judice dari postulabit ad lites. Et ut omnem curatorum materiam, quæ in usu nostro est, expediam; masculi 14. anno completo, foeminae 12. curatores eligunt, impetrato edicto ab ordinario, de citandis duobus ex parte patris, & totidem ex parte matris, qui citari debent legitimè & ad crucem præcipui illius territorii burgi, in quo territorio pupillus majorem partem bonorum habet, sub spatio 9. dierum (b); quòd compareant coram ordinario, ut videant curatores pupillo vel adulto dari: quo die præstituto adveniente, ipse minor curatores nominabit, & dabuntur non solum quos ipse nominat, sed eodem modo quo nominat; qui jurabunt de fideli administratione, & cavebunt de rationibus reddendis, nec postea removebuntur, nisi ex justa causa coram ordinario probata, nempe ob male administratam curationem (c).

9. Sunt & curatores ad lites, qui quocunque tempore litis à judice dantur (d): & hi etiam jurabunt & cavebunt, ut dixi; & licet eorum nomen in libello non contineatur, repetitur tamen in toto processu. In pluribus curatoribus, unus pro alio fidejuberè potest. Mater aliquando tutrix dari potest (e). Est etiam custodia personalis furiosorum & idiotarum; nam & de horum custodia diversæ consuetudines fuerunt; quia idiotarum custodia ad proximos agnatos pertinebat, furiosorum ad Regem. Ratio est, quia furiosi vinculis sunt coercendi, quorum jus nemo præter Regem habet; donec statuto Parlamenti, quòd Lythcœ habitum inensè Decembris anni 1585. convenerat, ut eadem esset furiosorum, quæ idiotarum ratio, & utrorumque custodia ad agnatos proximos pertineret (f). Sed hoc putò temperandum, nisi eorum feuda per militare servitium teneantur; nam domini superioris & nomen & fides, etiam dignitas non patitur vassallum furiosum aut idiotam alterius fidei committi, quam suæ; & in hoc dominus superior præferendus tam Principi, quam tutori alii & proximis omnibus agnatis (g): quanquam ad Principem proprie pupillorum, idiotarum, aut furiosorum cura & tutela pertineat; qui & ideo, cum cessatur à proximis agnatis, tutores dat, qui *Dativi* dicuntur; & Princeps sit pater patriæ, cujus proprium est curare, ut infirmioribus succurratur; superior tamen de quo feudum tenetur (ut (b) dixi) in hoc casu ei præfertur: licet omnia verè expendenti, superior hic nihil aliud sit, quam verus tutor & verus custos. Nam licet postea tutoris nomen ad eos qui curam pupillorum habent translatum sit, ab initio tamen omnium commune erat, qui aliorum curam, tuitionem & protectionem in se recipere (i): neque enim hodie negandum est, alium custodem & tutorem alium unius pupilli esse posse; præsertim si aliquod sit pupilli militare feudum, ut ex sequentibus apparebit. Tutoris & curatoris nomina apud Anglos rara sunt, utriusque *Guardiam* dicuntur. Finitur autem tutela decimo quarto ætatis anno in foccomannis; nam tum sufficere apud Anglos videtur minor ad agriculturam, cujus ibi præcipua habetur ratio. Burgenium heredes apud Anglos exeunt è custodia, cum pannum per dorsum metiri, & numerare pecuniam recte queunt (k).

10. In furiosorum & idiotarum custodia hoc observandum, quòd si militaria habeant feuda, fructus ad dominum pertinent; ita tamen ut eos pro dignitate alat & curet. Jure tamen Anglorum, non solum furiosorum & idiotarum personæ in custodia Principis sunt, sed etiam feuda; ita ut, deductis alimentis pro dignitate pupilli, reliquos fructus suos faciat, cum interea ejus operâ & servitio Rex careat: & mortuo furioso aut idiotâ, feudum Rex ejus heredi restituet. Si semel mentis

G g g g g

compotes

(a) l. ult. § 4. C. de administ. tut. juncta Nov. 72. cap. ult. l. 24. C. de administ. tut. & l. 13. § 1. C. arbi r. tutela, & jure nostro, cap. 2. Sess. 3. Parl. 2. Car. II. (b) Cap. 35. Parl. 6. Reg. Mariae. (c) Nupero etiam statuto, viz. 9. Sess. 6. Parl. unic. Gul & Mariae, patribus permittitur non solum tutores, sed & curatores certis conditionibus & qualitatibus nominare. (d) § item inviti 1. Inst. de curat. & l. 2. C. qui legitimam person. standi in judicio. (e) Nov. 118. cap. 15. (f) Cap. 18. Parl. 10. Jac. VI. Vid. D. 18. § 29. (g) Dissentit D. Georgius Mackenzius in suis Observ. in hoc caput. (h) § 4. (i) Et apud nos speciali statuto cavetur in omnibus tutoribus & curatoribus, ne sint religionis Romanæ, cap. 8. Parl. 1. Car. II. (k) Cap. 41. lib. 2. Reg. Majest.

compotes fuerint, & postea in phrenesim inciderint, Rex adhuc eorum custodiam habebit, & interea pro dignitate aler; fructus servabit in eorum usum, si sanitatem recuperaverint, alioqui fructus suos facit; post mortem hereditatem restituet. Hujus autem generis custodes ex foccagio, licet non solum personam pupilli tueantur, sed etiam omnem rem, proventus, moventia & non moventia bona administrant; fructus tamen suos non faciunt, sed expleto officio, pupillo jam adulto & ejus curatoribus, quos elegerit, rationem reddere tenentur. Hic autem guardianus in foccagio, alteri custodiam demandare poterit apud Anglos, non tamen apud nos: & in hoc cum jure Civili consentimus, nam quæ in nuda administratione consistunt, translationem non admittunt. Nam frustra id fidei tuæ administrandum committitur, quod in alienam fidem rursus vis committere, & tanquam curam administrationis à te amandare. Terrenus autem annotat, in quibusdam Galliarum locis custodiam ad parentes ascendere, qui *Ballistri* dicuntur; & nisi quod pupillum pro dignitate familiarum educare teneantur, fructus etiam qui de prædiis percipiuntur suos faciunt, quod in Britannia non est receptum.

11. Hæc autem omnia à jure Civili originem suam sumpserunt, quò Prætor adendum semper est, ut is judicet apud quem pupillus educari debeat, qui ex persona, conditione & tempore statuet, ubi sit alendus (a). Et nonnunquam à voluntate patris Prætor recedet, & præcipue id ager, ut sine ulla maligna suspitione alatur; imò aliquando, pro auctoritate, aliquem recusantem & invitum, præcipue si sit ex propinquis & affinibus, coget educandum pupillum suscipere. Semper autem ex causæ cognitione Prætor statuet, ut dixi; præcipue tamen matri commendabit pupillum educandum, nisi ea vitricum superinduxerit (b). Sic quod religioni judicis jus Civile permittit, vicini nostri quibusdam cancellis volunt includere; quod tamen semper sequendum non puto.

12. Secundum genus custodiæ est, quæ *feudalis* dicitur; nempe, cum vassallus in feudi militaris fasinâ decedens, heredem minorem relinquit: & hæc custodia, tam ipsius feudi militaris, quam pupilli, domino superiori competit, licet alios tutores aut testamentarios à patre institutos habeat, aut agnatos, qui legitimi sunt & in legitimos quindecimvirali judicio recepti: nam superioris domini ratio reliquos omnes prægravat, & de hoc genere custodiæ proprie institutum nostrum est tractare.

13. Quoties itaque vassallus in feudo militari decedit, ita ut in eo feudo successio ad ejus heredem pertineat immediate, isque heres minor & infra ætatem sit, custodia tam ipsius pupilli, quam ipsius feudi, ad dominum superiorem pertinet, donec heres ad legitimam ætatem pervenerit (c). Et hæc custodia apud nos *Warda* dicitur, apud Gallos *Guardia*; nam tum feudum domino aperitur ad tempus lege constitutum.

14. Quæ autem hæc sit legitima ætas, ut plenius intelligatur, & quæ quamque ætatem sequantur, sciendum est hominum ætates variè in jure & in usu quotidiano sumi. Nam infans dicitur usque ad septennium (d); nam eâ ætate aut omnino non fatus, aut magna cum difficultate: quo quidem toto tempore est apud nos in custodia patris infans; aut, si pater decefferit, in matris custodia. Quoad corporis custodiam aut tuitionem, matris persona deligitur; quia nulla ex morte pupilli ad eam utilitas potest pervenire, ex vita autem multa. Et hæc est ratio, cur infantis educatio ei permittatur, quia per maternam sollicitudinem & curam, matris officia & commoda à pupillo, si vixerit, poterit sperare. Norandum, quòd licet mater vel avia testamentarii sint tutores, (nam ab aliis tutelis excluduntur (e);) si se viro subjecerint, quibuscunque verbis testamentaria tutela sit constituta, tutelam tamen cadit (f); neque enim qui in aliena potestate est, alium in potestate habere potest. Idem si corpus suum polluat (g). Si non sit mater, ad proximum agnatum, qui non sit

suc-

(a) l. 1. § 1. ff. Ubi pupillus educari & morari debeat. (b) l. 1. C. Ubi pupillus educari debeat. (c) Sic apud nos statutum, cap. 1. Malcolmi Regis apud nos octuagesimi tertii, qui regnare cepit A. D. 1004. Vid. etiam § 3 & 4. ejusdem, ex ipsa juris Feudalis analogia, & cap. 41. lib. 2. Reg. Majest. (d) l. 18. C. De jure delib. (e) Nov. 118. cap. 5. (f) l. 2. in fine, C. Quando mulier officio tutelæ fungi potest, & Auth. sacramentum, ibi. (g) l. 1. § 1. & l. 5. ff. Ubi pupillus educari vel morari debeat.

successurus, tutela devolvitur. Neque enim ad ullum, cui utilitas ex morte infantis obvenire potest, educatio infantis, quamdiu in infantia est, pertinere potest.

15. Secunda est ætas pupillaris, cum nondum mas decimum quartum annum compleverit, foemina duodecimum (a). Quæ inter infantiam & pupillarem ætatem interjacet, in duas partes dividitur; prior infantia, posterior pupillari ætati adjudicatur, & proxima dicitur (b). In hac ætate per tutorem regitur, resque ejus omnes, quæ non tenentur in feudo militari, ab eo administrantur (c). Si legitimus sit suspectus, aliquando adjicitur curator (d). Quod si plures tutores habeat, potest unum cum reliquorum consensu fundum pro novemdecim annis locare, nisi evidens sit læsio. Sciendum nullum esse consensum infantis, quamdiu in infantia est; neque quicquam posse per se facere, imò nec cum tutoris auctoritate, cum auctoritas accedere debeat alicui actui, sed infantis nullus est actus, nullum judicium (e). Itaque neque velle, neque nolle creditur; quod & in pupillo etiam infantia proximo intelligitur, ut aperte decedit Decius. Si verò sit pubertati proximus, & etiam doli capax est (f): apud nos etiam actione vi bonorum raptorum tenetur, ut illic etiam Decius. Itaque in infante & infantia proximo, ut tutor etiam omnia administret, necesse est; utilitatis causâ tamen introductum est ut tutor consentiat tantum, cum pupillus velle & nolle intelligitur. Ita tamen ejus consensus adhibetur, ut, licet pupillo consensisse dicatur, solus in rerum administratione subscribat, solus administret, & rem pupillarem gubernet (g). In actionibus redemptionis, & de migrando, semper tutores sunt citandi: nam sine eorum auctoritate, in judicio stare non potest (h). Si minor citetur ratione tenementi, quod in custodia domini est, semper superior dominus citandus est, ut actus valeat (i). Si tutor sit incarceratus, omnes actiones interea contra pupillum cessant, ut etiam præscriptiones ab eo tempore coeptæ: debitores, qui tutoribus solverunt, liberantur (k).

16. Minor ætas licet generaliter pupillarem & perfectam ætatem interjacet, hoc est, à decimo quarto anno ad vigesimum primum, in qua ætate adolescenter dicuntur, & aliquam rerum suarum administrationem habent; curatoris tamen consensus necessario adhibendus (l): adeò ut, si curatorem habeat, quod sine ejus consensu gestum est, sit sine declaratoria, & per exceptionem, nullum. Vidi tamen Senatam, in rebus non magni præjudicii, velut fructibus unius anni, ratas habuisse apochas, quas minor sine consensu curatoris dederat. In his duabus ætatibus, infantia scilicet & pupillari ætate, jus nostrum cum jure Civili & Canonico consentit: pupillaris autem ætas maxime spectatur in his custodiis, ut postea dicemus.

17. Perfecta ætas, tam in mare quam foemina, est viginti unius annorum (m), jure Civili viginti quinque, ut in ea ætate res suas administrare, & de iis disponere possint, ex suo tantum arbitrio, nullius alterius personæ auctoritate interposita (n). In burgensium heredibus, si mercaturam exercent, perfecta ætas consideratur, quantum ad mobilia spectat, cum primum pecuniam numerare discunt, rectamque monetam ab improba discernere, & pannum duplicatum per dorsum metiri (o). Verum hoc, si mercaturam vel suo vel patris nomine exercent, ut id quod faciunt valeat, neque decipiantur qui cum iis contrahunt: alioqui restitutioni locus est, de omnibus quæ à minori in ejus evidens incommodum acta & transacta sunt, quæ solet & debet interponi, usque ad vigesimum quintum annum, post quem restitutioni locus non est, propter quadriennale silentium (p). Nam minor læsus restituipotest (q) in his omnibus, quæ ante vigesimum primum annum completum fecit (r);

G g g g g 2

postre-

(a) pr. Inst. Quibus modis tut. finitur. (b) § 10. Inst. De inutilibus stipul. (c) § 2. Inst. De auth. tut. & l. 8. ff. De auth. & consensu tut. (d) l. 9. De suspectis tutoribus. (e) l. 9. ff. De acquir. vel omitt. heredit. (f) l. 111. ff. de reg. jur. (g) l. 5. de reg. jur. (h) l. 1 & 2. C. Qui legitim. personam standi in judicio. (i) Cap. 90. § 6. Quoniam attach. (k) § 2. Inst. Quibus alienare licet. (l) l. 1. § 2. ff. De minoribus. (m) In subditis ac ipso Rege, cap. 2. Parl. 1. Jac. 11. cap. 87. Parl. 10. Reg. Mariæ, & cap. 22. Parl. 11. Jac. VI. Sed in hac materia Wardæ ætas perfecta foeminarum diversa est à maribus, ut in cap. 5. Parl. 3. Reg. Mariæ. (n) l. 1. § 3. ff. De minoribus. (o) Cap. 41. lib. 2. Reg. Majest. (p) l. 5 & ult. C. De temporalibus in integrum restit. (q) d. l. 1. § 2. ff. De minoribus. (r) l. 3. C. De in integrum restit.

postremum quadriennium tantum ad perfequendas actiones restitutorias conceditur. Reliquarum ætatum par & eadem omnium ratio est ex jure Civili.

18. Itaque, ut ad Custodiam nostram redeamus, in militari feudo, quamdiu mas 21. annum non compleverit, & fœmina decimum quartum, tamdiu sunt in dominorum custodia (a). Rationem diversitatis, cur major ætas in mare quàm in fœmina requiratur, antea (b) exposui. Si fœmina jam nupsit, censetur major, & à custodia liberatur (c); & jam illa cum marito ad judicia citanda est. Denique feudi, ad quem custodia pertinet, toto tempore custodiæ administrationem feudi habet, fructusque suos facit, Ecclesiæ Pastores providebit (d), (in Gallia patronatus Ecclesiarum specialiter reservantur) non solum illius feudi quod ad vassallum in dominio utili pertinebat, sed & omnium valvassorum, qui de hoc vassallo tenebant; nam non minus eorum, quàm ipsius principalis vassalli feuda sub custodiam cadunt, per principalis vassalli decessum. Itaque, si quæ maritagia vassallis à valvassoribus debeantur, si patronatus Ecclesiarum qui sint, dominus superior providebit, quæcunque accidentia (*Eschetas* vocamus,) obventiones aut utilitates vassallo evenire poterant, si viveret, ea omnia dominus durante custodiâ percipiet (e). Ab aliis tamen feudis pupilli, quæ sub eo feudo non comprehenduntur, dominus abstinebit: neque enim ea in custodiam cadent. Hoc tamen solatii dominus habet, quòd cum alioqui pupillum alere & educare pro dignitate teneatur ex fructibus sui feudi, si pupillus aliunde feudum habeat, unde commodè sustentari poterit, in eo casu dominus de alimentis ei præstandis non tenetur, sed sibi heres ex iis alimenta sibi suppeditari curabit, nisi & ea vel sub alterius domini custodia sint, aut minor ea ejusdem domini custodiæ subjicere velit, ut Normannicæ constitutiones volunt. Nos pupillum ut hæc subjiciat cogere non solemus; sed, æstimatis eorum fructibus, quod superest ad plena alimenta arbitrio Senatûs à domino exigimus. Præfertur autem hic dominus, in custodia turrium & fortalicionum pupilli, omnibus ejus tutoribus & curatoribus.

19. Præterea, hoc generaliter observandum est; dum feudum est in custodia, ut in ea conditione, quâ id accipit dominus, in ea servare teneatur ædes, maneries factas tectas servare, silvas, prata, hortos, stagna, molendina, pasqua, columbaria, & quæ ex feudo pendent, omnia in prisco statu custodire: ex iis nihil disponet, nihil alienabit, ædes non diruet, arbores, sive eæ sint fructiferæ, sive ornamenti causâ factæ, non removebit, succidet aut eradicabit, præcipuè quæ alti sunt fastigii, (quæ Gallicè *de haute fustaye* dicuntur.). Si vento ceciderint, non potest distrahere (f). Hoc autem Angli sub *Vastis* nomine comprehendunt. *Vastum* autem nihil aliud est, quàm *vastatum* per syncopen, & ab hoc vasto faciendo dominus, qui custodiam habet, abstinebit. Si quidquam horum fecerit, de damno tenebitur, si probari poterit; aut, ut Normannicæ aut Gallicæ constitutiones volunt, à custodia removebitur, quòd non ex fide in ea fuerit versatus. Apud nos eadem ratio est, licet usu receptum de privatione feudi non vidi; putoque non recipiendum nisi donatarius damno resarciendo sit impar. In his omnibus, & eorum administratione, dominus superior, ut dixi, tutori, sive is sit testamentarius, sive legitimus, præfertur. De silvis cæduis quæstio est in Gallia: nam cum illi nullo alio genere ignis utantur, quàm lignis, solent silvæ cædi & distrahi, & pretium inter fructus numeratur. In his dominus, sive ejus donatarius, se geret ut vassallus antea se gessit, & nunquam majorem quantitatem cædendo distrahet, quàm dominus, cum viveret, facere solitus erat. Et licet apud nos silvas cæduas non habeamus, hederâ tamen & myricâ aliquando in furnis utimur, quibus donatarius ita uti potest, ut vassallus antea uti solitus est, ut loci faciem non mutet. De carbonibus, si quæ sint in feudo carbonifodinæ, antea dixi (g): nam quamvis pars fundi videantur, si vassallus, cum viveret, solitus est publicè vendere, in eadem moderatione dominus superior & ejus donatarius utetur, ita tamen ut plures quàm vassallus prius solitus erat fossores non adhibeat, ne fodi-

nas

(a) Cap. 41. § 1 & 3. lib. 2. Reg. Majest. (b) § 4. (c) Cap. 48 & 70. lib. 2. Reg. Majest. (d) Cap. 42 & 45. lib. 2. Reg. Majest. (e) Cap. 42. § 1. lib. 2. Reg. Majest. (f) Cap. 25. Parl. 3. Jac. IV. & cap. 15. Parl. 4. Jac. V. (g) D. 8. § 18.

nas exhauriat, & vassallo inutiles reddat, cum ad ætatem pervenerit. De lapidinis & cretifodinis etiam antea dixi (a); quod eæ fructibus cederent, dummodo fructus ex iis colligere vassallus vivens solebat. Rei faciem aut ædium formam mutare non potest, nisi damno se subiciat, aut saltem quanti interest formam non mutatam. Denique, durante custodiâ, dominus, sive quis ab eo causam habens, omnia potest quæ vassallus, dum viveret, poterat. Neque sui juris declaratoriâ opus est; ut in non-introitu; neque citatione ipsius heredis opus est; sed brevi manu curias instituet, Balivos & Officiarios creabit, veteres removebit, nisi retinere maluerit; colonos, quos retinebit, ad pendendos sibi fructus coget, controversias inter eos componet, omnibusque, quæ obvenire solita sunt, pro suis utetur: alienationes, nisi quæ sint quibus consenserit, id est, quas aut de se receperit tenendas, aut confirmaverit, non tenetur agnoscere, neque si qui sint ususfructus aut assedationes à priori vassallo factæ: nam nulla harum assedationum colonum à migratione prohibebit (b), sed interea pro sepultis habebuntur, redituræ ad suum vigorem quamprimum Warda fuerit finita. Exempli causâ, si, assedatione novemdecim annorum factâ, vassallus ante elapsum biennium moriatur, & superior colonis denunciaverit migrandum esse, coloni exceptione assedationis factæ tueri se non poterunt, licet à principio assedatio ritè facta & legitimè fuerit constituta, cum in eum casum inciderit, à quo incipere non potuit; silet toto tempore hujus custodiæ, & eâ finitâ, reviviscit in eodem statu quo ceciderat, id est, septemdecim anni qui supererant, cum vassallus moreretur, & feudum in Wardam caderet; ab ingressu vassalli rursus currere incipient, donec debitum tempus ejus absolvatur.

20. Tenetur etiam dominus lites omnes pupilli nomine prosequi, sed non quæ ad hereditatem aut jura hereditaria pertinent (c). An autem debita, sive onera hereditaria solvere teneatur dominus, aut ejus donatarius, quæstio apud Gallos magna fuit, & hodie est. Nam cum iniquum videretur pupillum lacerandum proponere, non solum donatarius pro modo facultatem tenetur debitis & oneribus pupillum liberare, sed etiam ejus matri; & propinquis præsentibus, nomine pupilli, satisfacere sive cavere, de custodia pupilli ritè administranda, nec nisi inventario de omnibus rebus, præcipue de monumentis ritè factò, se rebus pupilli miscbit. Sic & jure nostro antiquo, donatarius heredem apparentem debitis hereditariis liberabit (d). Puto tamen hoc intelligi de oneribus realibus, cum consensu dominorum sunt constituta, aut de tributis, impositionibus, exactionibus: aliis namque debitis hodie apud nos heredem liberare non cogitur. Si vassallus plura feuda hereditaria de diversis dominis tenuerit, quilibet dominus sui feudi custodiam habebit, eisdem legibus quibus (ut antea (e) dixi) unus dominus, sive superior.

21. Finitur autem hæc custodia post perfectam ætatem vassalli; qui si mas fuerit, censetur perfectæ ætatis post vigesimum primum annum completum, ut nuper dixi (f); si fœmina, post decimum quartum. Nam licet fœmina viri potens dicatur cum duodecimum annum expleverit, tamen quod ad jus domini sui attinet, in custodia permanet usque ad decimum quartum annum, quod eo tempore vere & non præsumptivè sit nubilis: ultra quod tempus, dominus, si non providerit ei de marito, sed cessaverit eam elocare, investituram ei facere de suo feudo tenetur. Et si filia ipsa se elocaverit, minoris æstimabitur maritatio, ut postea dicemus. Item, si vassallus plures filias heredes reliquerit. Apud Anglos, si fœmina jam decimo quarto anno currente aut pleno in custodiam inciderit, custodia adhuc in duos annos continuatur, ne dominus omni commodo custodiæ destituatur, & ut illud tempus domino currat, quo hæredi fœminæ poterit de marito providere. Sciendum etiam & hoc est, filiam heredem, etiamsi major 21 annis, à domino tamen custodiri debere donec nubat: nam ejus judicio & consilio in nubendo semper stare debet. Jure Normannorum, semper in custodia sui domini est, [donec (g) vigesimum primum annum compleverit; nec censetur extra custodiam sui domini esse filia he-

H h h h h res,]

(a) D. 8. § 21. (b) Cap. 26. parl. 3. Jac. IV. (c) Cap. 42. § 6, 7, & 8. lib. 2. Reg. Majest. (d) d. cap. 42. § 6, 7 & 8. lib. 2. Reg. Majest. (e) § 18. (f) § 17. (g) Hæc verba uncinulis clausa in MS. codice non habentur.

res,] donec marito juncta sit : adeo ut si ante decimum quartum annum, à domino suo elocetur, Warda five custodia etiam à die elocationis finiatur (a). Si quis, cum ipse feudum militare non habeat, uxorem duxerit eam quæ in militare feudum debeat succedere, quamdiu maritus est intra 21. annos, tamdiu feudum erit in custodia : nam femina sequitur conditionem sui mariti. Quod tamen apud nos locum non habet.

22. In his feudis militaribus, dominus etiam unius anni fructus percipiet, supra 21. annos, nos *Relevium* dicimus. Galli & Angli nullum relevium terrarum, quæ in custodia sunt, deberi putant, licet in idem nobiscum recidant : nam peracto vigesimo primo anno, alium adjiciunt, quo domini differre poterunt investituram, ut interea tempus habeant inquirendi de monumentis ad investituram necessariis ; & sic illius anni fructus sibi vendicantes, rem in vigesimum secundum annum expletum differunt ; quodque apud nos relevium est, id alia ratione supplerunt. Sed de hoc relevio mox plura. Ex consuetudine nostra, vigesimo primo anno vassallus immediate feudum ingredi potest (b). Id ut faciat, cum in domini custodia jam non sit, nec teneri possit, Cancellariam adibit, Brevia ex ea, per quæ se in heredem patri, aut alii suo prædecessori deserviri curabit, impetrabit, eaque deservitione ad Cancellariam retornata, Regia ex Cancellaria præcepta diriguntur, quibus domino mandatur, ut investituram vassallo faciat. Si hic ter monitus per Regia præcepta, differat adhuc, novum præceptum à Rege dirigetur pro vassallo investiendo ad dominum antiquiorem : si & is recuset, ad ipsum Regem pervenitur, & cum Rex mandat Vicecomiti suo, ut fasinam vassallo concedat.

23. Impedientia autem custodiam hæc sunt : primo, si terræ in emphyteusim datae sint ; nam cum, ob publicam regni utilitatem, à tribus regni Ordinibus constitutum esset, ut omnes terræ, five eæ de Rege tenerentur, five de Ecclesia, five de aliis personis, in emphyteusim locarentur, ut à tenentibus non solum arva coli & meliorari possent, sed etiam ædibus ad recipiendos hospites exornarentur, quod coloni negligunt facere, quamdiu pro arbitrio dominorum cogi possunt migrare ; publica totius regni utilitas privatæ dominorum custodiæ & ejus commodis prævaluit (c). Itaque si vassallus feudum militare, quod custodiæ domini sui obnoxium est, habeat, poterit alium in eodem subvestire, id est, alii idem feudum disponere in emphyteusim, pro certa annua mercede, quæ non sit novo extentu inferior, adeo ut si æstimatio feudi ad viginti libras excurrat, & novus extentus ad octoginta ut plurimum, aliquando ad plus, minusve, ut cuiusque regionis est mos, extendetur ; mercesque quæ in hac investitura emphyteutica continebitur, non minor erit octoginta libris. Alii, ut diligentius caveant, & ut augmentum aliquod sit rentalis, etiam parvum aliquid supraddunt ; sic ut semper merces, aut sit novo extentu terrarum major, aut saltem ei æqualis : in quo tamen domino in custodia sua præjudicatur ; nam licet mercedem emphyteuticam capere possit, liberam tamen feudi administrationem, quæ custodiæ propria est, non habet : imo & in æstimatione valoris maritacionis damnum etiam sentiet. Sed hæc omnia (ut dixi) publicæ utilitati, pro totius regni commodis introducta, cedunt ; cum tamen alioqui dominus, durante warda, nullas alienationes agnoscere teneatur, nisi quibus ipse, aut ejus prædecessores consenserint, aut quas confirmaverint. Hodie ex publico trium Ordinum statuto in Parlamento, quod nuper Perthæ habitum est mense Julio anno sexcentesimo sexto cautum est, ut si terræ in emphyteusim locentur, in eis maritatio heredis semper priori domino reservetur (d). Nam in fructibus solus canon emphyteuticus, durante warda, domino reservatus, non videbatur sufficere, si commodo maritacionis defraudetur.

24. Diximus de Curialitate antea, eam jus custodiæ feudi impedire, non secus ac si usufructus à domino alicui sit concessus. Nam provisio legis æquiparatur provisioni hominis. Idem in dominarum trientibus, five tertiis, quæ etiam ex lege descendunt, & non ex provisione hominis. Præterea fraus omnis in his custodiis abesse debet, tam ex parte domini quam vassalli : ex parte domini, ut cum moderatio-

(a) Cap. 48. & 70. lib. 2. Reg. Majest. vid. § 38. (b) Cap. 40 & 71. lib. 2. Reg. Majest. vid. D. 32. § 25. (c) Cap. 71. Parl. 14. Jac. II. & Cap. 91. Parl. 6. Jac. IV. (d) Cap. 12. Parl. 18. Jac. VI.

ne jure suo utatur, ut ne quid præter solitum urgeat. Nam, ut Angli loquuntur, neque consuetudines irrationabiles introducet, nec servitia nisi rationabilia exiger, sed cum moderatione jura sua exsequetur: vastum sive pauperiem facere non debet, aut ædium, hortorum, sylvarum, aut viridiorum usum tollere; alioqui custodia feudi privabitur. Sic etiam si terram aut feudum ipsius vassalli, aut ejus partem alienaverit, ut jus vassalli sui intervertat: nam hoc casu & custodiam & jus omne quod in terram habet, amittet, & privabitur. Quod si ea privatio minoris æstimabitur quam ipsum damnum, justâ æstimatione damni factâ, quod superest ex custodia & ex domini facultatibus damnum reparabit.

25. Rex ex prærogativa sua, cum vassallus suus moritur qui de eo tenet, tam citò de terris vassalli sui saisitus est, quæ *prima saisina* ab Anglis dicitur: & hæc est præsumptio juris & de jure, quæ ab illis *intelligentia juris* dicitur, quasi hæc saisina potius ex jure intelligatur esse, quam revera sit, cum Rex per coronæ suæ acceptationem, in omnibus totius regni terris censeatur investitus, eaque saisina continuata videtur, donec per inquisitionem legitime factam, vassallus feudum ingrediatur & hominum præster, ut creditur. Sic etiam in jure nostro scripto (quod ideo ab Anglis emanasse est credibile, cum hodie apud nos non servetur) dominus custodiam heredis habebit, donec ab herede homagium acceperit (a). Quod si dominus, finitâ Wardâ sive custodia, heredem investire recusaverit, & sine causa fecisse legitimo judicio postea cognitum fuerit, herede per Brevia retornato & recognito, dominus ad interesse tenetur, non minus ac si violens possessor, ad fructus qui percipi possunt (b).

26. Hoc etiam monendum in his custodiis est, si quis suam custodiam à Rege aut domino suo superiore nactus sit pretio & compositione, ut fieri solet, assedationes à prædecessoribus suis factas, servare tenebitur, licet eas antea diximus durante custodia cessare.

27. Et quamprimum ad perfectam ætatem pervenerit, tum demum etiam hereditatem agnoscere, & eam ingredi tenetur, nec ei proderit, licet in sua dispositione, non solum jus custodiæ, sed etiam non-introitus conjunctum sit: alioquin novæ dispositioni locum faciet, priore omnino antiquatâ. Ratio est, quoniam si ratione non-introitus, cujus jus est consequutus, perpetuò feudum suum retinere velit, nunquam intrare cogetur, & domino inquitenti qua de causa possederit, se ratione non-introitus possidere poterit prætere, & sic dominus in perpetuum suâ superioritate fraudabitur, quod non est ferendum in vassallo. Itaque quam citò potest, hereditatem intrabit & adibit, nisi malit novo non-introitu subijci. Nam dominus, postquam vassallus feudum intrare poterat, nec fecit, ratione non-introitus, jus in fructibus potest prætere, & judicio eos persequi, declaratoriâ prius de non-introitu habitâ. Observandum præterea, quod si heres fœmina sit plurium feudorum, custodia corporis semper ad dominum antiquiorem pertinebit: bonorum feudalium custodia suo cuique domino redibit in minori ætate ejus.

28. Neque hoc prætereundum, nunquam custodiam ad dominum pertinere, nisi quando vassallus, qui de eo tempore mortis immediate & in feudo tenet, decedit. Si dominus alium habeat vassallum, adhuc in feudo tenentem de ipso domino, si dominus custodiam petierit, oberit ei sui facti exceptio.

29. Super omnia & hoc in custodia corporis annotandum, quod si heres matris in feudo successit, sive sit mas, sive fœmina, custodia corporis ad patrem, dum vivit, semper pertinebit (c): nam liberi non possunt esse in potestate alterius, vivente patre, quam sui patris; quod maxime cum æquitate naturali convenit.

30. Superest ut de Relevio jam dicamus, cujus ea est apud nos cum custodia sive warda conjunctio, ut alterius sine altero conditio vix bene intelligatur: & ut ex prædictis constat, ubi custodiæ causa aut disputatio oritur, ita relevii quæstio immista est, ut commode ab ea separari non possit. De origine hujus relevii, eadem disputatio esse potest, quæ antea de custodia. Nostri relevium Malcolmô Regi

H h h h h 2

tribu-

tribuunt, à quo (ut prius monui *(a)*) custodiarum commoda putant introducta, saltem ejus constitutionibus stabilita & confirmata *(b)*. Ego altius hujus relevii originem repetendam puto, Cujacium in hoc sequutus, qui ex veteri consuetudine, nempe Leonis Imperatoris constitutione *(c)*, quæ in Novellis extat, relevium hoc natum putat: esse enim (ait ille) quorundam locorum mores, ut ejus anni, quo heres vassalli se in fidem & clientelam sui domini commendavit, dominus illius, inquam, anni redditum integrum ferat, vel ut certâ summâ ei numeretur, ἀντὶ τῆς παρακλήσεως, five pro redemptione (ut loqui solemus) five pro restauratione feudi. Idem putat ille, si mutetur vassallus, & alium pro se venditionis nomine substituatur, ut domino præstetur pretii quinta pars, & quinta quintæ, vel ab emptore, vel à venditore, ut inter eos convenerit. Exempli causâ, si venierit fundus centum coronatis, debentur domino primum viginti coronati, tanquam quinta pars, & etiam quatuor alii, tanquam quinta quintæ; adeo ut in mutatione vassalli in feudo, quod centum coronatis venit, domino pro relevio viginti quatuor debeantur. Si mille coronatis fit feudum æstimatum, ducenti tanquam quinta pars & quadraginta tanquam quinta quintæ domino debebuntur. Apud Gallos hodiè decima tertia pars pretii domino debetur. Hæc Cujacius de relevio, quæ tamen parum cum nostro relevio conveniunt, nisi quod certam pecuniam vassallus intraturus domino pendere soleat, ut feudum, quod in ejus manibus jampridem apertum erat, redimat, & investituram ab eo capiat. Hæc relevia apud antiquos, quemadmodum hodiè apud Gallos & Anglos, æstimata sunt certa quantitate, & ad certam quantitatem à vassallo pendendam taxata.

31. Sed ut ad nostra relevia redeamus, ea semper wardam five custodiam sequuntur; nec nisi de feudis militaribus debentur *(d)*: ita tamen, ut jus nostrum, quo hodiè in foro utimur in his releviis, longè & à jure Gallorum & Anglorum, imò à nostro jure veteri scripto dissentiat: nam veteri jure scripto, si dominus ratione custodiæ, aliquot annorum fructus suos fecerit, finitâ custodiâ vassallum infeudare, & investituram ei præbere tenetur, nec quicquam pro relevio poscet, quod satis abundè ex fructibus wardæ ditatus sit; quod & apud Gallos Terrienus (qui Commentarios (ut superius monui) in constitutiones Normannicas scripsit) hodiè observari ait; nam commoda & utilitates custodiæ relevium acquietare, five relevare censentur. Nec tamen vel hoc à nostris observatur *(e)*. Apud Anglos relevium non debetur, nisi in eo casu, quo, vassallo moriente, heres perfectæ fuerit ætatis; nam in eo libro, qui *Magna Charta* inscribitur, distinctionem facit auctor inter vassalli heredem perfectæ ætatis, & qui nondum eam attingit, in priore relevium deberi, in posteriore custodiam affirmans, adeo ut si quando custodiæ ratione dominus superior fructus feudi militaris perceperit, nihil ei ex relevio deberi statuatur *(f)*. Hodiè domini, etiam præteritis annis custodiæ, relevium sibi ascribunt, nec heredi investituram concedunt, nisi pro relevio sibi satisfaciant. Hæc itaque, quando relevium debetur; hoc est, post perfectam heredis, in militari feudo successuri, ætatem: cui hoc unum addam, nempe, non deberi relevium ullum domino, nisi paratus sit hominum ab eo recipere, & investituram concedere.

32. Nunc quæ sit hujus relevii quantitas, quantique sit æstimandum, si controversia inter dominum & vassallum oriatur, dicendum. Putant nostri hodiè nullum relevium deberi, nisi ex eis terris, quæ wardam etiam debent: sed non puto id usque adeo verum; nam cum magnam partem juris nostri ex Normannia & Angliâ processisse docuerimus, apud Normannos semper relevium debetur ubi hominum, nisi in quibusdam dignitatibus. In feudis tamen loriceis relevium semper debetur. Invenio in aliquo juris nostri scripti libro, deberi etiam relevium ex aliis terris quam militaribus, viz. tam in feudis francis quam emphyteuticis *(g)*: sed ex diversitate tenendiæ diversimode æstimari hæc relevia. Nam in feudis francis, duplicatio ejus quod in blanco penditur, pro relevio est. In emphyteuticis, duplicatio mercedis,

(a) § 3. *(b)* Cap. 1. § 3. Malcolmi Regis. *(c)* 13. *(d)* § 33. *(e)* Cap. 73. Parl. 11. Jac. VI. *(f)* § 38. *(g)* Cap. 71. lib. 2. Reg. Majest.

dis, quam plerique non deberi putant, nisi id ex pacto in instrumento feudi expressè contineatur; alii duplicari putant feudifirmam ratione relevii, etiamsi non exprimat.

33. Feuda quæ ad manum mortuam tenentur, cum Ecclesia vassalla non moriatur, nullum relevium debent. Hinc, nisi vehementer fallor, procedit nostra vulgaris opinio, quod relevium non debeatur, nisi in eis terris quæ in feudo militari tenentur, & custodiam heredis debent: non quod ex aliis etiam non competat domino relevium, sed quod in francis sive blancis feudis relevium ferè sit nullius æstimationis, in emphyteuticis ex pacto convento procedere videatur. Sed ut ad quantitatem relevii redeam, præcipue in terris quæ custodiam debent, de quibus solis relevium communiter deberi existimamus; si solum relevium debeatur, veluti si heres viginti & unum annos expleverit, relevii quantitas cum novo extentu concurreret. Relevium tanti æstimabitur, quanti feudum ipsum valere tempore pacis reformatum fuerit, quod nihil aliud est nisi novus extentus, nec plus heres debere, nec dominus exigere potest. Si tamen dominus in possessione custodiæ fuerit, nec dum ab eâ legitime ab herede desistere coactus, par erit ratio relevii, quæ unius anni custodiæ, & dominus possessionem suam, sive corporalem, sive eam, quæ in percipiendis fructibus consistit, continuabit.

34. Apud Anglos releviorum certa quædam est æstimatio; nam in terris quæ in foccagio tenentur, si quæ præstatio contineatur, illa in relevio duplicabitur (a): quod priorem nostram opinionem confirmat, nempe, quod nostrum jus scriptum dicitur, reverâ Anglorum mores & instituta continere. Et hoc relevium quocumque tempore domino præstare tenetur, & dominus pro eo potest distringere; cum enim dominus neque custodiam corporis, neque feudi sui habeat, ut in aliquo saltem dominum vassallus agnoscere videatur; duplicabit quod annuatim præstare astringitur. Et hoc immediatè post vassallum mortuum; neque dominus cogetur terminum expectare. Ratio est, quia nullus heredi terminus interdicitur, quo minus cum voluerit adire feudum possit, neque ullius termini morâ dominus impeditur, quo minus quod sibi debetur exigat, nisi fortè talis præstatio in instrumento feudi contineatur, quæ non nisi certo anni tempore possit præstari, veluti si vassallus rosam, aut coronam ex rosis solvere teneatur, & pater ejus in hieme moriatur, expectandum tum tempus erit, quo rosæ nasci solent; ut ex eis corona facta pro relevio domino detur.

35. In terris autem militaribus, quæ custodiam præstant, taxatur æstimatio ad certam quantitatem: veluti, relevium Comitatus, sive Comitatus integri, centum libris; relevium Baronie integræ, centum marcis; relevium autem militaris feudi, quod ob servitium unius tantum militis tenetur, centum solidis; inferiora feuda militaria, quæ fortè servitium dimidii militis, vel quartæ partis militis debent, aut secundum antiquam consuetudinem, pro ratâ portione militaris feudi, quod unum militem debet. Apud Gallos diversa est æstimatio, licet diversam vix ausim appellare; nam Baronie integræ relevium centum francis æstimatur; feudi loricati, sive unius lorice, quindecim libris: si neque sit feudum loriatum, neque Baronie, feudum per acras æstimatur, ut pro qualibet acra duodecim denarii relevii nomine appendantur, ita ut ædes, sive defuncti maneries, pro unâ acra æstimentur. Molendina, sive molæ, quæ per se & non cum feudis tenentur, sexaginta solidos pro relevio dabunt; si cum feudo teneantur in uno corpore, relevium feudi relevat molam, licet consuetudo in his sæpè variet. Hæc itaque de relevii quantitate, sive æstimatione.

36. Si superior, pro suo relevio, colonorum feudi bona distrinxerit, (nam propria ipsius vassalli extra feudum non potest) coloni solvere domino suo superiori tenentur; sed quoniam id solverunt pro herede in primo introitus anno, nihil ex fructibus domino suo pendent, sed eos sibi in compensationem retinebunt.

37. In releviis terrarum quæ de Rege tenentur, Viccomes, aut si quis alius sit

I i i i

qui

(a) Cap. 71. § 3. lib. 2. Reg. Majest.

qui præceptum Regium exequitur, quales sunt Senescalli & Ballivi Regalitatum, ab eo, cui fasnam dant, petent sibi caveri de relevii quantitate, nisi mallent in præsentia exigere: si non fecerit, ipsi, quod ab iis neglectum fuit, præstabunt (a); neque dominus superior heredem investiendo relevium remittere videtur, neque quominus pro eo distringere possit impeditur.

38. Quæ impediunt relevium hæc sunt: primò, si aliquot annis feudum in custodia domini fuerit; nam ex jure Anglorum, eo casu relevium non debetur, ut ante monui (b). Si foemina heres cum consensu domini nubat; nam, ut per nuptias à warda (ut dixi (c)) sic & relevio liberatur. Idem; si *franco-tenementum* quod dicimus reservatum fuerit, & heres in nuda proprietate investitus; aut si aliquis usufructus fuerit, sive à domino ipso constitutus, ut fit in conjunctis investituris, sive à lege introductus, ut in Curialitate. Si vassallus, qui investituram à domino acceperit, releviumque ei solverit, de feudo controversiam patiat, eo evicto, pro repetitione relevii, quod solvit, ex causa indebiti, contra investientem habet actionem, vel illud ab evincente obtinebit. Monui antea heredem posse à subvassallis suis antiquas utilitates in primo anno introitus exigere, ut sibi subveniant, cum illius anni fructus pro relevio domino debeantur. Quod si is plures unius sui domini superiores heredes foeminas habeat, per primam investendus est (d), eique soli relevium præstabit; licet sint qui hanc utilitatem inter coheredes foeminas dividi debere putant.

39. Hoc autem in omni custodia servandum est, si pauperiem dominus in feudo vassalli fecisse dicatur, aut si damnum aliquod immineat, fortasse quia dominus non eadem fide versatur in hac custodia rei alienæ; quâ in sua, ut dominus ad cavendum cogatur, auctoritate judicis ordinarii (quod tam Senatus auctoritate, quàm Vicecomitis procedit) se feudum in eadem conditione & bonitate servaturum quâ receperat; ut ædes & ædificia, quæ ad habitationem sunt seposita, facta tecta habeat; sic & turres, si quæ sub custodia cadunt, hortos, viridaria, prata, pascua, columbaria, vinaria, & si quæ alia commoda receperit, in eodem statu & eadem bonitate, & cum eisdem commodis, restituat; alimenta heredi administret, eumque pro dignitate feudi educandum curet. Itaque monendus est dominus, aut ejus donatarius, (nam hoc tacite inesse ejus donationi videtur) ut intra 40 dies satisfidet: alioqui eatenus feudi custodia privandus, donec satisfecerit (e); quod idem in domina conjunctæ infeudationis sive usufructuaria servandum est (f). Præterea si filia heredes fuerint, & ante maritacionem pudicitiam polluerint, amittunt feudum suum, & domino accrescit: at sunt, qui tantummodo pro vita amitti putant, & post mortem locum facere proximo heredi (g).

40. Generaliter hoc de custodia observandum, ut qui eam habet cavere teneatur de prædiis, quæ in custodia habet, in eodem statu conservandis, neque suo tempore deteriorari per se vel alium finet; & hæc cautio exigi potest per judicem ordinarium; & custos, aut qui custodiæ jus habet, intra 40 dies cogi potest ut satisfidet, aut à custodia removendus, donec satisfiderit; si ante satisfactionem pauperiem fecerit, eo nomine tenebitur.

Diegesis vigesima prima,

De Maritatione, sive Maritagio.

SUMMARIA.

I. *Maritatio ita cum custodia conjuncta est, ut una ab alia vix separari possit;* | *Et non debetur, nisi ubi custodia, vel ex pacto.*

2. *Jus*

(a) Per cap. 73. Parl. 11. Jac. VI. (b) § 31. (c) § 21. (d) D. 14. § 7. (e) Cap. 25. Parl. 3. Jac. IV. & cap. 15. Parl. 4. Jac. V. (f) D. 22. § 12. (g) Cap. 49 & 55. § 9. lib. 2. Reg. Majest.

2. Jus hoc maritacionis videtur contra omne jus esse.
3. Maritacionis origo non solum ex jure Feudali, sed ejus jus omni jure approbatur.
4. Maritatio quid sit? Ab ea abesse debet omnis fraus & dolus ex utraque parte, ut in custodia dictum § 24.
5. Cui competat jus heredem maritandi? Angli duplicem guardianum faciunt; dominum, qui de jure; donatarium, qui de facto vocatur. Unde & quando competat hoc jus?
6. Si primogenitus, aut maritatus, aut feudum ingressus, sine liberis decedat, non minus sequentis heredis maritatio debetur; sed si heres in vita prædecessoris satisfusus fuerit ex voluntate domini, nulla maritatio debetur. Si heres apparens, ut creditor, appretiaverit, & satisfusus fuerit, absque dolo, nulla maritatio domino debetur.
7. Guardianus etiam est per accidens apud Anglos.
8. An vassallus vivens heredem pro arbitrio maritare possit? Licet in filio possit, non ita tamen in femina herede.
9. Si dominus maritacioni feminae heredis consentire nolit, non differenda est maritatio.
10. An femina heres vidua semel facta, rursus in maritacione domini consensu indigat? De Ecclesiasticis rentalibus Glasguae & Passleti. Quid jure Anglorum de viduis Regii patrimonii?
11. Si femina heres se polluerit in warda, ad dominum redit hereditas.
12. Clausula in donationibus usitata, quatenus extendatur?
13. In quibus feudis maritatio locum habeat?
14. Si quis plurimum feudorum militarium sit heres, antiquior dominus est præferendus; sed si heres unum ex Rege, alia ex aliis dominis habeat, Rex omnibus præfertur; quod non communicatur Ecclesiasticis. In pari castu heres femina consensum Regis vel antiquissimi superioris habere debet.
15. Determinat Senatus inter plures, quis sit antiquissimus; & si heres unius domini monumenta subtrahat, ut alteri gratificetur, à jure illius feudi cadet.
16. Casus in quo maritatio heredis vassallæ ad dominum non pertinet.
17. Heres, si sine uxore fuerit, sine consensu domini se maritare non debet, nisi estimationem dotis præstare velit.
18. Quando simplum, & quando duplum maritacionis est præstandum.
19. De duplo & simpli estimationis.
20. Dæ causæ sunt, cur heres in simpli tantum teneatur. Quid jure Anglorum obtineat? Si mas feudum adire recuset, cogi potest ut intra 40 dies adeat, aliàs tenetur ac si investituram accepisset. Simplum ab herede exigi non potest, donec investitus fuerit.
21. Quomodo hoc simplum estimandum sit?
22. Dupli estimatio quando debeatur? Superior interea, donec ei satisfiat, vel de simpli, vel de duplo, feudi retentionem habet, etiam exactâ custodiâ, fructusque suos facit.
23. Formâ requisitionis.
24. Formâ peractâ, si heres alium in uxorem duxerit, actio adversus eum instituitur pro duplo estimationis: eodemque modo duplum, quo simplum estimatur. An curatores sint requirendi?
25. Aliquando etiam ex recusatione duplum non debetur: ut si dispar ei offeratur. Inter quos sit disparitas? Nulla inter nobiles est disparitas, nec magnitudo feudi spectatur.
26. Disparitas etiam est ex ætate.
27. Est disparitas etiam ex corpore; sed omnis disparitas, aut disparitatis excusatio, ad Senatum pertinet.
28. Valor maritacionis in femina major quam in viro; sed hoc pendet ex moderatione Senatûs.
29. Aliquando dominus omni commodo maritacionis privatur, si sciz. dominus heredem cum disparagio maritaverit, nisi postea heres eidem consenserit. Disparitas tempore oblationis alleganda est ab herede.
30. Heres, post mortem patris, non debet in fraudem domini maritacionem præcipitare. Jure Anglorum, si quatuordecim annos expleverit, in wardam incidens, favore domini continuatur warda ad decimum sextum; si non expleverit, absoluto anno decimo quarto, custodia cessat. Si vassallus in lecto ægritudinis heredem in fraudem domini maritaverit, heres non minus in simplum tenebitur. Si heres decimum quartum expleverit, & dominum fraudaverit, dominus feudum potest retinere donec duplum acceperit. Duplum quomodo jure Anglorum taxetur? Dominus retinere

- vinere potest feudum donec ei satisfiat.
31. Mores Gallorum & Anglorum hac in re ?
32. Si quis in fraudem domini heredem abduxerit, quæ poena ? Dominus investit-

endo heredem post mortem patris, non recedit à jure maritationis.

33. Jus hoc maritationis ad Anglos à nobis emanasse videtur.

1. **M**ARITATIONIS nomen hinc usus sum, quod utrique conjugii commune sit; nam vir maritatur cum maritus sit, foemina quando marito jungitur. Estque hæc heredis maritatio ita cum custodia corporis conjuncta, ut licet intelligi quæque per se; non tamen separari facile possit: nam maritatio heredis, nisi earum terrarum quæ custodiam debent heres sit, non procedit; nec custodia corporis in alium finem introducta, nisi ut dominus, dum in custodia heres est, ei de digna maritacione providere possit. Itaque altera alteri ferè semper cohæret, nisi forte maritatio ex pacto convento, & conditione feudi debeat, ut in emphyteusibus Vallis Ernæ:

2. Sed quod ad hæc maritacionem attinet, videtur & contra juris naturalis & juris Divini regulas, etiam contra Civiles & Pontificias constitutiones introducta; quibus non solum libera debere esse matrimonia statuitur (a), sed etiam si sponsalia sub poena contracta sint, nulla sit poenæ petitio, licet, ante solemnitatum matrimonium, altera pars dissenserit; imò legata, quæ eo nomine fiunt, ut aliquis vel aliqua alii nubat, non præstanda censentur, ne quis prece aut pretio ad conjugium cogatur (b).

3. Quod ad jus Feudale attinet, nulla hujus maritacionis expressa mentio, præcipue in herede foemina, quæ ex jure Feudali ab omni successione prohibetur: itaque nil mirum si de ejus maritacione nihil caveatur. Sed sanè facilis est horum nodorum solutio, hujusque maritacionis ratio, si quis eam accuratè examinet & excutiat, & cum jure Civili & Pontificio maxime convenire, & ex ipsius juris Feudalis principiis & fundamentis processisse apparebit. Nam licet ad matrimonium nemo cogendus sit, nec libertas conjugii cuivis, & præcipue in hoc negotio, auferenda; ex jure tamen Divino & humano, quamdiu filius est in potestate patris, ejus consilio & auctoritate in deligenda conjuge uti debet; & an nuptiæ sine consensu patris per filium familias celebratæ valeant, inter doctissimos hodie controvertitur: saltem hoc ex omnium sententiis constat, patrem, si sine ejus consensu filius uxorem ceperit, filium exheredare posse (c), & hereditatem in quam successurus erat inter alios liberòs partiri. Quemadmodum & illud est nostris moribus certissimum, patrem quoties filium maritat, ex suo patrimonio conjugium instruere, quo casu dotem etiam filii lucratur. In jure autem Feudali, cum maxime dominorum interfit, ne feuda sua in alienas, & proinde ignotas & non amicas familias transeant, aut eum in vassallum recipere teneantur, de cujus fide & officiis non sunt certi; non mirum videri debet, si vassalli heres sine consensu sui domini superioris matrimonium contrahere non debeat: dominus enim superior loco parentis vassallo est, aut si quid sit parente sanctius, aut quod parentis animum aut amorem vincat; cui vassallus omnia sua debet, nihilque habeat quod ei acceptum non ferat. Præterea cum hæc sit naturalis & ingenta feudi qualitas, ne dominus eos vassallos habeat quos non vult, neque e re sua esse putet, & ab alienis familiis abhorreat; quis feudi dominici alienationem quandam non censebit, quoties feudum suum in alios transferri, se præsentem & contradicentem, videt? In masculino etiam herede, domini quam plurimum interest, ut quam amicissimam suæ familiæ uxorem habeat, cum vassallorum animi plerumque ex conjugum arbitrio non solum pendeant, sed etiam pervertantur. Neque hinc libertas matrimonii tollitur, non magis quam si quis cum herede foemina contrahat: nam sine ea hereditatem consequi, eaque frui non potest; & aut hæc simul cum illa accipienda est, aut simul amittenda. Eadem est natura feudi: nam

fi

(a) l. 134. in fine, de V. O. l. 5. C. de sponsalibus, cap. 17. Extr. de sponsalibus, junct. cap. 2. & ult. cod. (b) l. 22 & 72. § 4. ff. de condit. & demonstr. (c) D. 18. § 32.

si heres vassalli eâ libertate conjugii, quæ ei tam jure Divino quàm Civili competit, uti velit, poterit quidem, neque dominus potest impedire; feudum tamen, quod eâ lege à domino accepit, ut domino potestas eum maritandi esset, amittet. Constat itaque ex his, maritacionem hanc totam ex jure Feudali pendere, neque jure Divino neque humano ullo prohiberi.

4. Est autem maritatio potestas à jure introducta, in favorem domini superioris, ut possit heredem vassalli, qui de domino, cùm obiit, feudum militare tenuit, pro suo arbitrio sine disparitate maritare. In hac maritacione, ut antea in custodia dixi (a), omnis fraus, dolus & malæ artes, ex utraque parte abesse debent; neque alterutri licet, salvis juris verbis, sententiam quæ ex æquitate pendet circumvenire: nam neque ipse vassallus, neque vassalli heres quidquam admittere debet, quo domini jus in hac maritacione deterius reddatur, aut aliquid de dote ei decedat; neque dominus, dum nimium commodis suis & rei augendæ studet, vassallum in miseriam apertam conjiciat, ei conjugem offerendo cum qua amoena & suavis vita non sit ei futura.

5. Competit itaque maritatio, & si quæ ex ea utilitas oriatur, soli domino, aut ejus donatario sive assignato, causam à domino habenti (b). Duplicem enim vicinî nostri guardianum constituunt; unum de jure, nempe dominum, qui semper ex jure guardianus est, sive custos pupilli; alium de factò, cùm dominus jus suum ad alium transfert; nos donatarium sive assignatum dicimus: & tum tantum, cùm vassallus, qui feudum suum pro servitiis tenebat, & pro quo feudo custodia heredis debetur domino, moritur, heredem sui feudi adhuc non conjugatum sive maritatum relinquens: nam his casibus, jus hujus heredis maritandi ad dominum superiorem jure optimo pertinet. Dixi *non conjugatum sive maritatum*, quia si, vivo patre, vassallo heres apparens conjugium sortitus sit, nihil ex maritacione ad dominum redibit; & si hic heres, mortuo patre, nunquam maritatus, neque feudum ingressus, moriatur, sequentis apparentis heredis maritatio domino debebitur; licet is, tempore mortis vassalli, non erat successurus, neque heres apparens dici potuit; sed quia prioris heredis apparentia evanuit, & ad non apparentiam redacta est, hujus secundo geniti maritatio ad dominum redibit.

6. Quod si hic primogenitus, vel uxorem ex arbitrio domini duxit, aut feudum ingressus est, & sine liberis decesserit, non minus adhuc maritatio heredis sequentis domino debebitur: nam ille heres erit aut fratri aut patri; & in utroque casu, si pater aut frater in feudo decesserit, maritatio sequentis ad dominum pertinebit, quia alterutri in feudo succedit. Dixi, si pater, aut is cui immediate successurus est heres, in feudo decesserit; nam si heres, durante vitâ prædecessoris sui, in feudo factus fuerit ex voluntate domini, nulla maritatio domino debebitur, nisi fortè aliqua pars feudi adhuc supererit, quantulacunque ea fuerit, in qua vassalli heres antè non fuerat factus: nam hæc pars maritacionem deberi faciet. Addidi *ex voluntate domini factus*, quia nulla factina domino præjudicare potest, nisi quæ ab eo procedit, aut confirmatur ab eo, quia domino ex factò suo præjudicatur tantum. At quid si heres apparens, ex multis causis prædecessoris sui creditor, sententias judicis ordinarii pro debitis sibi à prædecessore obtinuerit, & feudi proprietatem, vivente vassallo, licitatione acquisierit, aut (ut in foro loqui solemus) appretiauerit, & sic, invito domino superiore, factus fuerit; an in hoc casu maritatio debebitur? nam sic facile domino præjudicabitur in maritacione. Respondeo, Si nulla appareat collusio inter vassallum & heredem, verèque sint debita & expensa pro quibus appretiatio facta est, puto beneficium juris communis ab herede hoc apparente non aufeendum, & in hoc casu domino in maritacione sua præferendum; ita tamen (ut dixi (c)) si nulla fraus, nulla collusionis suspicio intervenisse appareat.

7. Est & alius, præter eum qui de jure & de factò dicitur *Guardianus*, quem Angli per accidens vocant; veluti si minor heres feudi militaris alium sibi minorem vassallum in feudo militari habeat: nam dominus non solum sui vassalli minoris custo-

K k k k k

diam,

diam, sed etiam subvassalli minoris, qui in custodia sui vassalli est, habet, cum minor non sit idoneus custos alterius minoris.

8. Quæret tamen aliquis, an tantum, vassallo mortuo, heredis coelibis maritatio domino debetur; ita ut vassallo, dum vivat, filium aut heredem pro arbitrio maritare liceat; nec domino jus ullum erit de ejus maritatione, vivente vassallo suo, inquirere? Sanè quod ad heredem masculinum attinet, patri aut avo vassallo heredem apparentem, filium aut nepotem, pro animi sui sententia semper maritare licuit, & eo jure adhuc utimur. At in herede foemina aliud antiquitus statutum erat; & fortasse magnam secum æquitatem adfert: nam cum in dispositione primi feudi dominus, qui illud ex mera gratia & benevolentia concessit, aut concessisse præsumitur, vassallum sibi pro meritis delegerit, cujus fidem perpetuò postea sequeretur, & liberorum qui ex illo descenderent; neque ulli alii quam vassallo & liberis sit astrictus: Si, inquam, hic vassallus heredem tantum foeminam habuerit, quæ feudum dominicum nuptiis suis in alienam familiam transferat, merito dominus jus in hujus mariti electione sibi potest arrogare, ut ille potius vassallæ suæ futurum virum eligat, quam illa domino vassallum novum. Quid enim si illa inimico domini nubat, aut in eam familiam se det, inter quam & dominum graves sunt simultates, & non levès offensionum causæ; & sic dominici inimici opibus sui feudi adversus dominum ipsam utentur? Profectò in hoc casu maximum domino præjudicium nasci, & non minus quam ex alienatione feudi, nemo sanus negabit. Id ut avertatur, jus Feudale & etiam jus nostrum scriptum providet, ut in hac foeminæ heredis apparentis maritatione; etiam vivente vassallo, domini consensus accedat, non minus atque in feudi alienatione, ne fortè novus & incognitus vassallus, aut inimica familia in feudi possessionem veniat, per maritacionem heredis foeminæ, cum eadem sit in utroque ratio, nempe ne dominus ab extraneo, incognito, & antea nunquam viso, hominum recipere utgeatur (a).

9. Sed dicet aliquis, si dominus maritationi heredis foeminæ consentire noluerit; differendæ est ejus maritatio? quod quam periculosum sit Menander Comicus testatur, qui differendas filiae nuptias non putat, ne castitas filiae sit in periculo, quam nullus pater satis tueri potest; & præterea dominus id consultò potest negare, ut si illa heredem nunquam in vita elocata, per mortem rursus feudum ei aperiatur (b). Sed, ut dixi, omnis fraus, omnis calumnia in his rebus abesse utrinque debet; itaque cum utrinque incommodum versetur, hoc medium in jure proponitur, ut vassallus dominum adeat, ejusque consensum exposita causâ petat. Si dominus justam inimicitarum causam allegaverit, aut aliam quameunque legitimam, cur id matrimonium non expediat, & in præjudicium dominicæ vel vitæ vel dignitatis vel bonorum tendat, quæ imprimis curæ esse vassallo debent, vassallus domini sui iudicium & auctoritatem sequi debet. Si verò dominus nullam legitimam causam habeat, aut poterit prætere, pater vassallus in vita sua filiam, ex animi sui arbitrio, uti velit, elocare potest; ita tamen ne causâ ignorantia inimicum domini in feudum inducat per nuptias filiae; nam id impunè non licet, ut postea dicemus. Idem in pluribus filiabus.

10. Est & alia heredis foeminæ specialis ratio, quæ à masculino herede eam distinguit. Nam, ut nuper monui, si semel masculus heres ex consensu domini maritatus fuerit, coelebs postea factus, etiam licet adhuc minor, non opus habet, si se rursus maritandum proposuerit, domini novo consensu: sufficit enim semel præstita maritacionis æstimatio, ne bis dominus idem consequatur; quod ratio non patitur, & quod ex præterito non præsumatur hic heres velle, nisi commodis domini sui infervire.

At si foemina heres nupserit semel ex arbitrio sui domini, postea vidua relicta, secundò etiam sine consensu domini sui non nubet, ne talem, qualem dominus nolit, in feudi possessionem inducat: quæ causâ etiam est in Ecclesiasticis rentalibus Glasgowæ & Pasleti, quæ licet post mortem mariti in viduarum favorem soleant renova-

ri;

ri, semper tamen clausula hæc adjicitur, aut pro adjecta aut expressa habetur, *Ne cui de novo nubat, sine consensu domini sui, aliqui de reotalis seu feudi possessione migrandum.* Et in jure Anglorum, viduæ Regii patrimonii, aut quæ partem illius occupant, si sine Regis consensu nupserint, possunt ad Regis instantiam cogi migrare, & Rex terras & tenementa, dum vixerit, aut finem (ut alunt) cum Rege fecerint, in suas manus capiet. Hæc licet summa cum ratione introducta sunt, in usu tamen hodie apud nos non sunt: pater enim filiam locare, cui vult potest; nec consensus domini requiritur, licet de publica honestate melius fecerit, si consensum ejus petierit, præcipuè si commodum aliquod ex consensu domini posset sequi; aliqui domino sua jura integra omnia manebant, nec ei imputabitur, si eis, ex summo rigore, contra vassallum suum utatur.

11. Est & alia differentia inter heredem masculum & foeminam: nam foemina in warda constituta, si ante matrimonium se polluerit, ad dominum redit hereditas, si una sit; si plures, reliquæ sorores succedent in terris, quæ custodiam debent, sed post prioris mortem; at in vidua hoc locum non habet, licet fornicata fuerit (a).

12. Maritationis autem hujus jus soli domino competere monui (b), aut ei qui ab eo causam habet, qualis est donatarius, sive assignatus. In his donationibus, aut dispositionibus, hæc clausula apponi solet, *Cum maritatione heredis apparentis dicti vassalli, aut eo feudum dum viveret non ingrediente, cum maritatione proximi heredis.* Si primus hic heres feudum nunquam ingressus fuerit, id est, (ut loqui solemus in foro) nunquam retornatus in heredem defuncto, aut sasitus fuerit, donatarius hic maritationem secundi heredis habebit: si vero primus ingressus fuerit, eo cælibe & nunquam conjugato moriente, novæ donationi locus erit, nec prior sufficiet:

13. Hæc autem maritatio locum solum habet, (ut dixi (c)) in feudis militaribus, & eis quæ custodiam & servitia debent, dominusque dotem lucratur. Si feudum sit francum heredis solius est arbitrium in se maritando, & commodum omne dotis ad eum pertinebit. In feudis emphyteuticis idem observandum, nisi aliud convenerit, ut in Regiis emphyteusibus Vallis Ernæ; ubi licet feuda omnia sint emphyteutica, in instrumento tamen emphyteutico id expressum est, ut maritatio heredis non debetur: nam burgi propriè tenentes Regii in his feudis videntur, & burgus non moritur. In Ecclesiasticis feudis, & quæ ad manum mortuam dantur, nulla est maritatio; quia nulla est mors vassalli, nullus est heres: Ecclesia enim non moritur.

14. Si vassallus moriens plura feuda militaria habuerit, quæ ex diversis dominis pro servitiis & custodia tenentur, heresque in ea omnia sit successurus, & plures sint ea ex causa qui jus maritationis prætendant; nec heres nisi semel maritari, aut nisi uni hujus maritationis æstimationem debere potest: in hoc casu antiquior dominus in jure maritationis præferendus, nullâ habitâ distinctione, heresne hic apparens mas sit an foemina, si feudum sit magnum aut parvum, si modo aliquod sit (d). Antiquior autem ille dominus censetur, à quo vassallus, aut ejus prædecessores, primum beneficium sive feudum acceperint; ita ut collectis omnibus feudis in unum & investituris, tantum considerandum maneat, quæ sit antiquissima investitura & prima in data; in anno Dom. die & mense, &c. Quod sanè non sine ratione introductum est: nam cum is primus, eum honore eo & beneficio dignatus est, sub innata ea conditione maritandi heredis, hanc innatam feudo suo conditionem vassallus sine nota ingratitude invertere non potest, dominique primi conditionem deteriores facere ex suo facto nullius lucri causa; quod & in usu apud nos est. Aliud tamen in Rege superiore observatur: nam si vassallus unum ex Regè, alia ex aliis dominis feuda militaria habeat, Rex in jure maritationis omnibus præferetur; non tantum quod parem, & qui cum eo jure contendat, in regno suo ferre non potest, ut plerique putant; sed quod reverà Rex sit antiquissimus omnium feudorum domi-

K k k k 2

nus

(a) Vid. D. 14. § 17. (b) § 5. (c) § 1. (d) Cap. 44. lib. 2. Reg. Majest. & cap. 94. Quon. Attach.

nus & superior (a): nam licet nondum hujus vassalli fuerit superior, fortasse, quod feudum hoc novum in hoc vassallo sit; tamen auctoris ejus, & à quo vassallus causam habet, fuit superior, & ita nil mirum, si mutato vassallo eadem maneat domini primi conditio, qui nisi ex priore causâ & conditione vassallum investire non præsumitur. Proinde, cum ab eo feuda ab initio descendant, licet dominum aut vassallum mutaverint, & in hujus postremi vassalli manibus ferius acquirerint, semper tamen de uno vassallo in alium transferri censentur cum nativa conditione maritationis Regi ab initio debitæ. Quod tamen locum non habet in feudis Ecclesiasticis: nam licet Ecclesia maximis & innumeris privilegiis gaudeat, tamen in hoc maritationis jure, si vel cum Rege, vel cum aliis dominis superioribus conferatur, jure communi uti debet, licet plerique in contrarium pugnent, ut Ecclesia pari cum Rege beneficio utatur. Hæc autem omnia intelligenda sunt, si feudum quod de Rege tenetur sit militare, & custodiam & relevium debeat, non de omni simplici tenore, veluti si fortè feudum sit burgense, quod de Rege teneri nemo dubitat: non tamen in burgenfi feudo, neque franco, neque emphyteutico vassallus Regem dominis suis aliis superioribus in maritatione præferet, si de quovis militare habeat feudum. Si fœmina heres à vassallo relicta sit, quæ in plura feuda militaria custodiæ & maritationi obnoxia succedere debet, plurium dominorum aut omnium consensum non requireret, sed illius tantum à quo suum antiquissimum feudum habet, nisi aliquod de Rege teneat: nam eo casu ejus consensus necessarius est, cum jus maritationis ad eum solum pertineat.

15. Si plures sint domini, quorum singuli jus heredis maritandi sibi deposcant, heres, ne unum alteri præferre videatur, & in offensionem incurrat, si sapit, omnes ad Senatum evocandos curabit, ut ibi post cognitionem causæ habitam, quis sit antiquissimus dominus, & cui maritatio debeat, possit inveniri. In cujus causæ cognitione, heres antiquissima sua monumenta exhibere tenetur, ut sciri possit à Senatu, cujus primò fuit beneficiarius, ut ei jus maritationis attribuant. In qua exhibitione, si heres hic fraudem fecisse probari possit, monumenta antiquiora subtrahendo, ut posteriori possit gratificari, à jure illius feudi, quod de eo domino tenet, cui fraudem fecerit, cadet, & domino feudum aperietur, ita tamen ut cuique domino, suorum feudorum, quatenus ad eorum custodiam pertinet, usus, & warda intacta & illibata conservetur.

16. Neque tamen hoc universaliter verum est, maritationem heredis mortuo vassallo ad dominum pertinere, ut in superiore Diegesi monui (b). Nam si filius vel filia matri vassallæ succedat in feudi hereditatem, aut per matrem avo materno, aut proavo materno patre vivo, dominus custodiam terræ, sive feudi habeat, sed non corporis: nam liberi non possunt esse in potestate alterius, aut custodia, nisi patris, si vivat. Itaque in hoc casu dominus maritationis jus non habeat, sed pater, propter reverentiam quæ tam jure Divino quàm humano patri debetur. Et hoc jure Anglorum; nescio an idem apud nos; cum tamen eadem sit utrobique ratio. Neque in hac quæstione quicquam unquam decisum vidi; quæ si aliquando occurrat, putò Senatum non temerè jus æstimationis maritandi heredem à domino superiore ablaturum, ita tamen ut hujus valoris minor sit æstimatio tantum. Arbitrium autem filiam elocandi patri semper competit ex Scriptura sacra, cui nescio an jus Feudale, quod moribus introductum est, possit derogare: matri autem jus maritandi filiam heredem non competit. Jam ad ipsum heredem accedamus.

17. Heres (mortuo prædecessore) si sine uxore fuerit, nisi cum consensu domini sui maritare se non debet; non tamen à domino ad quodvis matrimonium cogi potest, dummodo sciat, si sine consensu domini uxorem ducat, jure esse definitum, ut æstimationem suæ dotis domino solvere teneatur. In qua æstimatione, non quod is ex dote commodum acceperit, considerandum est, sed quod potuit accipere; nam si gratis, vel formæ, vel generis fortasse, & probitatis sive morum causâ virginem indota-

(a) Et si contigerit vassallum, cum consensu Regis sui superioris, mutare tenorem feudi sui militaris, quamdiu is aut ejus successores feudum illud sic mutatum possident, nullus alius superior jus maritationis petere potest; atque sic statutum est apud nos, cap. 58. Parl. 1. sess. 1. Car. II. (b) § 29.

indotatam duxerit, dominus consequetur quod ille potuit dotis à quovis paris dignitatis & familiæ consequi; nam eatenus ei præjudicatum videtur, cum heres hic in fraudem domini sui, aut quo ejus commodum minuatur, nihil facere possit, alioqui puniendus.

18. Solent plerique ad rem parandam instructi etiam matrimonium sine consensu domini contrahere, ubi spes magnæ dotis effulget, quod totum domino non reddent, sed judicio solent permittere, quanti maritatio sua possit à Senatu æstimari, qui sanè Senatus, ne exemplum ad plures perveniat, jus summum in hac æstimatione non semper solet sequi, sed moderamine quodam uti. At profecto, ubi evidens fraus vassalli emergit; puto gravius & severius cum eo agendum, ut nuper in actione

contra suum filium Sinclarum fecerunt. Utcunque est, æstimatio valoris maritationis vassalli sui ad dominum pertinet, si sine consensu ejus uxorem heres duxerit. Quod si requisitus à domino, ut suum consilium sequatur, & eam in uxorem ducat, quam dominus ei præsentaverit, & non paruerit, sed aliam duxerit, non solum simplicem æstimationem, sed etiam duplum ejus domino præstabit (a).

19. De hac igitur & simpli & dupli æstimatione aliqua dicenda, & quando duplum & quando simplum præstare heres sit cogendus. Simplum maritationis heres præstare cogitur, quoties, cum jus maritationis domino deberet, nunquam tamen ab eo requisitus fuerat, ut uxorem ab eo præsentatam ducat, aut si requisitus ab eo fuerat, tamen contemptum à se dominum non cupiens vulgari, à matrimonio adhuc abstinerit, intereaque dominus pro matrimonii valore egerit; simplici valore eo casu eum contentum esse oportet, cum vassallus adhuc cœlebs sit, nec domini provisionem aut consilium omninò contempserit: ita tamen, ut si, postquam domini pacatam offensionem ex solutione simpli credat; post se alii jungat, licet jam dominus simplum sit consequutus, de alio simpli ex post facto teneatur; quasi fraudem committens in reculatione, qui fortè maritacionem suam requisitus distulerit, donec dominus simplum obtinuerit; postea, credens domino satisfactum, se maritaverit.

20. Sunt & aliæ duæ causæ cur heres in simplum tantum teneatur: 1ma, Cum pernicax contra dominum non fuit, nec eam recusavit quam ei dominus præsentavit, cum pœnitentiæ semper sit locus re integrâ. 2da, Quia illud simplum ab eo exigere non potest donec investitur, si feudum non sit ingressus. Ratio primæ causæ cur simplum tantum debeat, hæc est, non enim est semper urgendus heres eam in uxorem ducere, quam dominus obtulerit, sed si sine conjuge manserit, donec annum vigesimum primum compleverit, tum sive ducat, sive non, simplicem valorem dabit, id est, tantum, quantum dominus pro ejus maritaggio lucrari potuit, si domini consilium fuisset sequutus, & satisfaciet antequam terram suam recuperabit. Jure Anglorum, in fœmina herede, quæ 14. annum excedit, relicta, dominus adhuc duos annos habebit, ut eam maritet: alioqui si intra illud tempus non fecerit, illa hereditatem suam recuperabit, nec quicquam pro ea solvet, quia nihil habet unde poterit præstare; & hoc domino imputatur, qui nondum eam investit. Ratio secundæ causæ est, quòd in æstimatione maritationis nisi in simplum vassallus domino, antequam in feudo recipiatur, non tenetur. Quòd si mas recuset feudum adire, potest cogi per literas ex Senatus deliberatione, ut feudum ingrediatur sub ea pœna & certificatione, ut si intra 40. dies hereditarium feudum non adeat, i. e. investituram à domino volente accipiat, eodem modo teneatur ac si investituram accepisset. Interea (ut dixi) de simpli tenebitur tantum: neque tamen hoc simplum ab herede exigere potest, donec heres investitus fuerit, etiamsi in simplum damnatus sit, quia dominus interea fructus suos facit, aut ratione custodiæ, si heres infra ætatem sit, aut ratione non-introitus; nam evenire potest ut heres, licet conjugatus, nunquam tamen feudum in vita ingrediatur, & sic dominus ex unius vassalli defectu duplex commodum consequatur, nempe præsentis heredis simplum, & sequentis maritacionem

(a) Cap. 91. § 2. Quon. attach.

nem simul accipiet. In his igitur casibus simplicium tantum debetur, neque ante investituram vassalli exigi potest.

21. In hac simplici æstimatione facienda, non tantum feudi ipsius quod de domino tenetur utilitates & commoda ponderanda, sed etiam omnes utilitates, quas aliunde vassallus habet, æstimandæ sunt, sive eæ consistant in opibus, pecore, feudis francis, aut emphyteuticis possessionibus, non tantum terrarum, sed etiam decimarum. Denique qualis & quantus vassallus est opibus aut vivendi facultate, talis & tantus, in valore hujus maritationis taxando, æstimatur; singulæque hæ utilitates libello sunt exprimendæ, imo & probandæ, ut Senatui constet, quatenus valorem maritationis possit æstimare. Et hæc de simpli præstatione.

22. Dupli æstimatio nunquam debetur nisi ex requisitione domini sui superioris: nam si is, aut qui ab eo causam habet, legitime vassalli heredem, jam 14. annum excedentem requisierit, ut ex ejus consilio uxorem sibi delegat, & unam non genere nec qualitate disparem offerat, in hoc solo casu vassallus in duplum æstimationis veræ ipsius maritationis tenetur, si aliam ab ea quam dominus obtulit, ducat: nam dominum ejusque judicium contempsisse videtur, & ob pervicaciam in duplo puniendus. Superior interea donec ei vel de simplo vel de duplo satisfaciat, ut adjudicatum fuerit, feudi retentionem habet in manibus suis, etiam exactâ custodiâ, fructusque suos facit:

Et quoniam tota quæstio de duplo & simplo ex requisitione domini pendet, nec nisi ab eo requisitus vassallus in duplum teneri possit, de forma hujus requisitionis videamus, & hæc usitata est:

23. Si dominus, cui jus maritationis ex natura feudi competit, aut qui ab eo causam habet, quales sunt donatarii, aut horum assignati, per se, vel per suum procuratorem legitime constitutum, heredem, post decimum quartum annum absolutum & perfectum, personaliter si fieri possit, conveniat, aut ad locum habitationis suæ, si se fraudulenter subtraxerit, & ei offerat, nomine expresso, conjugem in pari gradu existentem, & sine omni disparitate, sive disparagio (ut loqui solemus,) requiratque dictum heredem, ut diem constituat in tali Ecclesia, quo nuptias in facie Ecclesiæ celebrare & consummare velit. Si heres diem constituere nolit, ipse dominus, aut qui ab eo causam habet, aut ejus procurator diem præstituet (modo triginta dies integri à die requisitionis numerentur) & eo die se conjugem oblatam ei in eadem Ecclesia sistere promittat. Si donatarius, aut ejus assignatus sive cessionarius, sit qui requirat, primum de jure suo docebit, ut sciat heres ei jus esse requirendi. Itaque donationem suam sive cessionem legitime tum heredi insinuabit (nos *Intimationem* dicimus) integramque à Notario coram testibus perlegi curabit, & eo nomine instrumenta capiét; nec exemplar si postcatur recusabit: (imo tutius fecerit, si juris sui exemplar heredi offerat;) nec, si heres postulaverit, ut sibi visendæ futuræ suæ sponsæ potestas fiat, & sermones conferendi cum ea, denegabit: durum enim esset heredi eam ducere quam antea nunquam vidit, aut cum qua nunquam collocutus est, ut ejus animum & mores exploraret. Sed & ad hæc diem constituet, quo ei cum sponsa oblata sermones conferre, & quæ in talibus fieri solent, statum, habitum & faciem explorare possit; & ut constituit, sic servandum curabit. Adveniente die nuptiis constituto, dominus, aut qui jus ab eo habet, debito tempore, quo matrimonia solent celebrari, in præstituta Ecclesia aderit, secum eam quam obtulit adducens, quæ se paratam adimplere, quod suo nomine promissum erat, hoc ipso tempore significabit, & in horam à meridie primam expectabit; ut omnis subterfugii occasio præseindatur, longius morari non tenetur. Si vassalli heres requisitus non comparuerit, aut comparens, eam in uxorem ducere recusaverit, dominus, aut qui jus ab eo habet, instrumenta de his quæ dicta sunt exiget, & pro duplo maritationis protestabitur. Hæc omnia scripto sive instrumento debent comprehendi, & coram testibus: soli autem testes in hoc casu non sufficiunt.

24. His peractis, qui jus maritationis habet, si heres vassalli alii conjugio se mancipavit, actionem adversus eum coram Senatu suscipiet, & persequetur pro dupla æstimatione hujus maritationis sive maritagii. Nec aliter æstimatio dupli fit, quam fuit

fuit antea simpli, nempe inventario exhibito omnium bonorum quæ ad heredem pertinent, sive ea sunt moventia, sive hereditates de alio, vel alio modo tenendæ, sive quæcunque possessiones, quarum valor & æstimatio in iudicium deduci potest ante Senatum, qui solus arbitrium æstimandi maritacionem habet, & plerumque, ubi simplum tantum debetur, illud majoris æstimat. Si duplum fit in petitione, ejus æstimatio quantum potest arctatur, ut non multò plus æstimetur, quàm simplum grave, & præcipuè ne plus æquo maritacionum æstimationes inter Barones excrecant. Itaque hæc omnia ad æquitatem potius rediguntur, quàm ad jus summum.

In hac requisitione pro maritatione, an herede intra ætatem constituto, tutores sive curatores requirendi sint, dubitatum vidi; cum eorum in re tanti momenti auctoritas sit necessaria. Obtinuit tamen ut ii ex necessitate non debeant requiri, cum jus eligendæ conjugis ad solum heredem pertineat, matrimoniumque sine eorum consensu valeat.

25. Neque tamen hoc semper verum est; quòd vassallus requisitus & recusans in duplum teneatur: quid enim si justam recusandi causam habeat, veluti si sanguine aut genere dispar ei offeratur à domino? quo casu, ab æstimatione dupli, quod legitima non fuit oblatio, liberabitur.

Disparitas autem generis tantum est inter nobilem & burgensem, rursus inter burgensem & rusticum: nam si nobili filia burgenfis offeratur, tuto poterit heres eam recusare; imo si burgenfi filia rustici, quæ manuum labore vivit, offeratur. Burgenfium enim, si non par nobilitati, quædam tamen dignitas est, ut non possit nisi per burgenfes judicari. Sed de burgenfibus inter se rata quæstio est, cum nihil pro custodia & servitiis teneant, nihilque debeant; itaque supervacuum est de eorum aut inter se, aut, si cum rusticis conferantur, dignitate disputare: fieri tamen potest, ut hi feudum etiam militare, sed ignobile, teneant. Unum hoc tenendum est, ut nunquam inter nobiles disparitas videatur. Itaque filia Baronis filio Comitis par est dignitate; nec filius Comitis, quòd in superiori gradu dignitatis sit, disparagium filiaæ Baronis poterit objicere. De aliis feudis, quæ nobilitatem inducunt, nempe de primo, secundo & tertio gradu nobilitatis, antea in feudorum divisione dixi; nec magnitudo feudi spectatur, cum Baro qui de Rege tenet, quantuluscunque fuerit, nobilitatis primum gradum sibi possit ascribere.

26. Sed sunt & aliæ disparitates sive disparagia, nempe in ætate: si filio heredi vetula offeratur, quæ spem sobolis aut præ ætate jam amisit, aut ut amittat proxima est; neque enim juvenis viginti annorum quinquagenariam ducere cogendus est, neque fortè eam quæ proxima quinquagenariæ est, veluti si quadraginta quinque annos exegerit, cum difficilis sit & in his spes conceptionis. Et licet in herede foemina eadem non sit ratio, neque spes prolis in viro quinquagenario, imò nec quamdiu vivit, deficit; puto tamen, si heredi foeminae adolescenti quinquagenarius, aut qui eam ætatem superavit, offeratur, disparagium posse eam prætere, & merito eum recusare.

27. Est & alia disparitas ex corpore: si qui aut quæ offertur, alicujus membri defectu laboret, ita ut ejus nullum usum habeat, ut si pede vel manu careat; nam vitium in membro, veluti si clauda sit quæ offertur, aut si lusca sit, non puto nocere. Varia præterea sunt genera morborum quæ disparitatem inducunt, præcipuè si tetri & perpetui morbi sint; de quibus sigillatim differere, Medici potius esset quàm Jurisconsulti. Illud tantum annotandum, omnem disparitatem, & disparitatis excusationem, justa fuerit necne, à Senatu solo æstimari, & ejus arbitrio permitti, ut & antea valor maritacionis.

28. In valore tamen æstimationis sciendum est, aliter maritacionem heredis masculi, aliter foeminae fieri: nam masculi heredis maritatio ad dotis tantum quantitatem extenditur, ut tanti valere videatur, quantum vir prudens ei cum filia in dotem dare præsumeretur. In herede foemina longe aliud (a): nam maritacionis valor tanti æstimatur penè, quàm ipsum feudum aut hereditas, in quam succedere

L I I I I 2

debet,

.(a) D. 16. § 20.

debet, cum sit quasi ejus dos, & is cui nubit totum lucratur : ideo videtur non minoris maritacionem æstimandam, quàm lucrum quod ex ejus connubio vir consequitur, id est, quàm tota ejus hereditas. Sed sanè durum hoc est, neque ex jure Feudali descendens, licet in nostros usus irrepsit : solet tamen Senatus multò altius heredis fœminæ maritaciones æstimare, quàm maris ; sed hæc omnia ex Senatûs moderatione pendent.

29. Si dominus heredem masculum intra decimum quartum annum existentem, aut fœminam intra duodecimum, dispari conjugi collocaverit, (quod *in disparagio maritare* dicimus,) solennitatesque Ecclesiasticæ de facto perfectæ, quia ex jure matrimonium adhuc non teneat, donec perfectæ sint ætatis ad matrimonium perficiendum conjuges, conquerentibus de disparitate heredis amicis & propinquis, causasque sufficientes disparitatis allegantibus, res contra dominum in judicium deducenda est, & interim conjuges separandi. In qua causa, si dominus succubuerit, & in heredem peccasse probatus fuerit, custodiâ heredis, & ejus maritacione eâ vice, omni que commodo ejus privabitur, ob dedecus vassallo illatum, quod ex fide, & ut decuit verum patronum & dominum, cum vassallo non egerit ; rescissoque ante decimum quartum annum matrimonio (quod ex jure licet) ex arbitrio amicorum, & præcipuè ejus qui causam disparitatis peregit, & eum ab indigno matrimonio liberavit, de novo conjugem quam volet ducet, dotemque suam ipse lucrabitur (a). Quod si heres jam post decimum quartum annum absolutum huic dispari matrimonio consenserit, prudensque disparem sive genere sive aliis vitiis duxerit, cum cogi non potuisset, aut extra decimum quartum annum, cum ea in societate conjugali remanserit, frustra de domino vel ipse vel ejus amici postea conquerentur : nam hoc consensu sibi præjudicavit, nec restitutioni in his est locus. Disparitas hæc tempore præsentationis sive oblationis ab herede alleganda est, nisi ab eo tempore ad notitiam pervenerit. Ratio est, quia si dominus de hac disparitate allegata certificatus fuisset, poterat de alia providere, & aliam offerre.

30. Dixi omnia hîc ex fide agenda : itaque si vassallus decesserit, non debet heres matrimonium suum præcipitare, ut domino occasionem sive maritandi sive requirendi præripiat ; sed domino aliquod tempus concedendum, uti commodè deliberare possit, ubi velit heredem maritare. Itaque apud Anglos, si heres fœmina decimum quartum annum expleverit, tunc cum in wardam sive custodiam incidit, continuatur warda in favorem domini in annum decimum sextum, ut interea de commoda heredis maritacione dominus possit deliberare, & aliquot ex custodia fructus præcipere, quod ex statutis Parlamenti Westmonasteriensis secundi introductum est. Quod si intra decimum quartum annum heres fœmina à morte patris sui fuerit, absoluto decimo quarto anno, warda sive custodia cessat. Usque adeò fraus odiosa in hac præcipitatione est matrimonii, ut si vassallus, quo maritacionis jus à domino auferat, in lecto ægritudinis heredem suum apparentem dederit in matrimonium, non minus tamen heres in simplum tenebitur. Quod si heres, qui decimum quartum annum compleverit, dominum suum jure maritacionis fraudaverit, dominus potest feudum ultra vigesimum primum annum in sua manu eatenus retinere, donec duplum maritaggi acceperit. Duplum hoc jure Anglorum per duodecim virorum sacramentum, aut per quantitatem quæ olim domino oblata est, taxatur. Sic si heres sit simpli tantum debitor, dominus retentionem fructuum habet, donec ei satisfiat.

31. Apud Gallos, heres etiam fœmina, si in custodiam Regis inciderit, ejus consensum in deligendo conjugate sequi debet ; & cum Rex ipse his rebus adesse semper non possit, procuratoris Regii consensus requirendus & adhibendus, ut, eo præsentate, & convocatis matre & reliquis heredis propinquis, deliberetur quomodo ea prodignitate possit maritari : si tamen contra requisitionem se maritaverit, poenam neque simpli neque dupli apud eos reperit. In viduis, quæ in Regis tenementis jus prætendunt, jure Anglorum hoc statuitur, ut jurent se non habituras maritum, nisi ex consensu Regis : alioqui Rex omnia tenementa & catalla viduæ in suas manus ca-

piet,

(a) Cap. 91, 92 & 93. Quon. attack.

piet, donec ei pro offensione hac satisfaciatur : satisfactio hæc ad unius anni reddituum valorem æstimari solet. Præterea, jure Anglorum, si fœmina heres ante annos nobiles fuerit maritata, Rex habebit custodiam, donec ad annos nobiles pervenerit, & possit matrimonio consentire ; & tunc mulieris est electio, eumne cui prius maritata fuerit malit, an eum quem Rex illi obrulerit.

32. Si quis in fraudem domini superioris heredem adhuc infra ætatem existentem five minorem abduxerit, & ut jus maritacionis domino eripiat, maritari curaverit ; domino quanta ea res erit, & in valorem matrimonii tenebitur, & custodiæ committi potest, donec pro eo satisfaciatur : præcipue, si heredem fœminam abduxerit, cujus maritacionis valor (ut antea dixi (a)) pluris longè æstimatur, quàm heredis masculi ; nam præterquam quòd domino quanti ejus interfuit teneatur, etiam duorum annorum carcere puniendus erit, licet heredem non conjugatum, five marem five fœminam, reduxerit ; & si satisfacere non poterit, perpetuo exilio condemnandus (b) : nam per eum factum est, quo minus jus suum dominus est consequutus. Si dominus superior vassalli demortui heredem investierit post mortem patris, à jure maritacionis recessisse non videtur, imò tum magis stabilivisse, cum heres, si nunquam feudum ingressus fuerit, in maritacionis duplo non teneatur. Sunt tamen qui aliud putant, nisi dominus sibi, dum heredem investiret, de salvo jure maritacionis fuerit protestatus.

33. Hoc jus maritandi heredis, ut puto, à Normannis nunquam descendit, cum in jure Normannorum scripto non meminerim me de eo legisse. Ad Anglos à nobis emanasse videtur : nam jus hoc maritandi heredis Regi non fuit concessum ante Henricum III. & in primo Parlamento Westmonasteriensis confirmatum.

Diegesis vigesima secunda,

De conjunctis Investituris seu Infeudationibus, de Tertia & de Curialitate.

SUMMARIA.

1. Continuatio jurium quæ à morte vassalli oriuntur. 2. Quæ ad viduam pertineant ex provisione hominis ? 3. Quæ ex provisione legis ad viduam pertineant ? 4. De conjuncta investitura. 5. Differentia conjunctæ infeudationis ab usufructu communi. 6. Quomodo sciri possit, in cujus persona usufructus, & in cujus proprietate consistat ? 7. Diversitas juris Anglorum in hac re à nostro. 8. Origo conjunctæ investituræ. 9. Quid sit conjuncta investitura ? Si hæc in compensationem Tertie detur expressè, nihil jure Tertie, mortuo marito, uxor petere potest : quòd si nulla mentio Tertie, aut illius clausulæ quæ eam impediatur, utramque uxor habebit.	10. Quæ sit hujus conjunctæ infeudationis conditio, constante matrimonio, & eo soluto ? 11. In quibus conjuncta investitura locum habeat ? 12. Conjunctè investita cavere cogitur. Cautio quomodo exigenda ? Si petita, nec tamen data, & pauperies aut damnata detur, sententiâ judicis uxor privatur, donec præstiterit. Si Vicecomes aut Magistratus in exigenda cautione cessaverit, tenetur. 13. Si conjuncta investitura de feudo quòd reversioni est obnoxium detur, & redemptio sequatur, quid juris ? Si postquam infeudata fuerit, in alienationem sub tali pacto consenserit, quid etiam juris ? 14. Conjuncta investitura, nisi ex voluntate superioris, commodè non procedit. Si ex dispositione ipsius vassalli procedat, multis difficultatibus obnoxia est.

M m m m m

15. Stante

(a) § 28. (b) Cap. 91 & 95. Quon. attach.

15. *Stante hac conjuncta investitura, vir nec potest alienare, aut ullo modo, absque consensu uxoris, feudum illud gravare.*
16. *Quid si conjux consenserit, & qualiter consensus legitimus interponatur?*
17. *Quid sit in mulieris commodum fieri?*
18. *Obligatio uxoris, quâ se cum viro astrinxerat, quoad executionem sæpe suspenditur; vel potius in judicio rescissorio uxoris consensus retractatur, ob metum reverentialem; qui metus jure Civili metui justo æquiparatur, & præcipue competit in quinque casibus.*
19. *Bartoli & Auctoris opinio circa metum hunc reverentialem; & unde probatio oriatur?*
20. *Conjuncta hæc investitura obnoxia est annuis redditibus tempore prioribus. Apud Anglos omnis uxorum consensus, stante matrimonio, est irritus.*
21. *De nudo usufructu, qui in effectu parum differt à conjuncta investitura, nisi quoad casualitates superioritatis, quæ heredi potius quàm relictæ obveniunt; & si teneatur de domino, non minus utilis, & ab omni periculo immunis. Incipit à die mortis mariti, & cavere debet usufructuaria ut altera.*
22. *Jure Anglorum mulier, sive usumfructum vel conjunctam infeudationem, & separatas à principali mansione ædes habeat, sive non, removenda est ex habitatione mariti, aut expellenda intra 40 dies. Si nullum sit matrimonium, sive de jure sive de facto, nullæ etiam sunt provisiones. Aliud, si cum ab initio valeret, culpâ conjugum dirimatur.*
23. *An, alterutro conjugum intra annum, & sine liberis relictis, mortuo, conjuncta investitura sive usufructus debeatur?*
24. *Aliâ ratio ex jure Civili, quare mulier talis nihil consequatur, sciz. identitas dispositionis rerum mobilium atque immobilium; quam observant Commissarii, atque ita etiam in Senatu judicatum.*
25. *Deficiente provisione hominis, locus est provisioni legis, sciz. Trienti; in qua iisdem privilegiis fruetur relictæ, quibus heres in besse, exceptis eschetis. Triens etiam ex pacto competere potest, quæ tamen non augetur conquestu mariti. Est & etiam Triens indefinitus. Maritus non potest suæ conjugi in Triente præjudicare, quin actionem de evictione contra heredem mariti habeat. Apud Anglos Triens de-*
- betur, si uxor desponsata annuum novum superaverit, licet eâ etate matrimonium non consistat. In nonnullis regionibus dimidium, in aliis totus usufructus relictæ cedit. Tertiam etiam uxor habebat cum pertinentiis.*
26. *De quibus terris maritus est sactus tempore mortis, ex iisdem debetur uxori Tertia; & si sactus tantum fuerit in feudo sibi invadato, & renunciaverit, heres præstabit, nisi mulier hoc sciverit; quò casu tertie partis pecuniæ usumfructum sub cautione consequetur, sed assedationes ad heredem pertinebunt.*
27. *Aliquando competit Triens, licet maritus non vestitus decesserit, diversa tamen formâ. Singularis favor matrimonii jure Normannorum & Anglorum. Triens etiam debetur ex terris constante matrimonio acquisitis: sed in hoc differunt jus vetus ab hodierno. Duo sunt de quibus inquiritur apud nos; de quibus sc. terris obierit vestitus, & an sit ejus legitima uxor?*
28. *Ex quibus rebus Triens debeatur?*
29. *De Triente habitationis. Quæ dividî non possunt per se, aut non solent, per fructus dividuntur; ut jus pascendi pecoris, calcis coquendæ, aut carbonum.*
30. *De duplici Triente, sive Tertia, magna & parva.*
31. *Triens hic ab usufructu & conjuncta infeudatione differt in forma petitionis; hæc per actionem fit, illa per Breve; quo inquiritur de quibus terris, & an quæ petit fit legitima ejus uxor: quæ etiam sunt verificanda.*
32. *In deservitione hujus Brevis, favorabilius multò cum uxore quàm herede agitur, si vel huic bastardie exceptio, vel illi nunquam fuisse matrimonium, objiciatur: & post quindecimvirale judicium in hac re, proceditur ad designationem Tertie.*
33. *Deservitio Trientis retrahitur ad diem mortis mariti.*
34. *Quædam sunt quæ hunc Trientem non admittunt, quæ sciz. viduam non decent; quæ voluptatem, non utilitatem spectant; quæ divisionem non recipiunt: aliis etiam casibus non admittitur.*
35. *Variis modis amittitur Triens: si maritus majestatis damnatus sit; si quoquo modo proprietate feudi denudatus sit; si ipsa adulterii damnata; (apud Anglos, si monumenta & evidencias mariti abstraxerit; si superior majestatis damnatus sit,*

- nisi certo casu : sed si heres cum suo superiore transigat, relicta solvendo suam partem transactionis Trientem recuperabit : idemque in aliis dicendum. Non-introitus, ob defectum viri, non nocet viduæ : secus si ob defectum aliorum prædecessorum.
36. Fure Anglorum mulier etiam amittit Tertiam, si alicujus magni criminis damnata sit, licet restitutio sequatur, nisi sententia damnationis sit rescissa. Si ex facto mariti feudum sit recognitum, mulier Tertiam amittit, nisi transactione recuperetur ; tum enim vidua solvendo partem transactionis admittitur. Si vir religionem ingrediatur, aut matrimonium ob adulterium viri dissolvatur, vidua Tertiam non consequitur ; sed hoc ultimo casu tantum usufructum. Si intra annum absque sobole decedat maritus, nec Tertia nec conjuncta infeudatio viduæ debetur.
37. Tertia hæc libera est ab omni warda, relevio & non-introitu. Vidua quæ de Rege tenet, sine consensu Regis nubere non potest.
38. An Triens, quæ ex lege descendit, obnoxius sit debitis hereditariis ? item, an ea quæ ex provisione hominis proveniat ?
39. An mulier Tertiam possit renunciare durante vitâ mariti ? Negatur ; licet possit, in compensationem.
40. De Curialitate, ejusque origine.
41. De quantitate Curialitatis ; & quatenus differat à Triente, aut cum ea conveniat ?
42. Quibus, & quomodo competat ? Licet à lege descendat, eundem tamen effectum, ac si à domino constituta esset, habet. Excludit wardam, relevium & non-introitum ; obventiones tamen maritus non lucratur : sed hæc omnia, si soboles viva nascatur, quod probandum per mulieres quæ puerperæ aderant.
43. Nulla differentia est inter conjugem viduam & virginem, nec quale sit feudum ; aut utrum heres mulier sit linealis an talia ; cum nupit, aut an constante matrimonio hereditas supervenerit.
44. Admittitur Curialitas eodem modo ac Triens. Fure Normannorum durat ad alias mariti nuptias tantum. Maritus hic satisfacere eodem modo, & pauperem rescire, ac alius usufructuarius, cogitur.

1. **E**X morte vassalli diximus (a), quod jus ad heredes pertineat, quod ad dominum feudi ; superest ut dicamus de eis juribus quæ ad conjuges, five alterutrum eorum pertinebunt. Sunt autem ea jura quatuor ; nempe, conjuncta infeudatio, nudus usufructus, triens five tertia usufructus, & curialitas : non quod prima duo ex morte vassalli oriantur, cum ab initio ex provisione hominum descendant ; sed quod tum, id est statim quam moritur vassallus, in actum five effectum producantur, cum antea tantum essent (ut dici solet) in potentia.

2. Mortuo itaque vassallo, si ejus vidua quod jus in feudo habeat, aut illud ex provisione hominis præcedit, aut ex provisione legis. Ex provisione hominis procedunt aut conjuncta infeudatio five investitura, aut nudus usufructus ; quæ non debentur, nisi expressè caveatur de his & provideatur.

3. Ex provisione legis five juris descendant triens five tertia pars usufructus illius feudi in vidua fœmina, & Curialitas in favorem mariti ; quoniam lex hæc relicta conjugibus providet pro vita, quoties provisio hominis cessat. De his omnibus dicendum nunc est, & primum de conjuncta investitura.

4. Videtur hæc conjuncta infeudatio five conjuncta investitura, in qua maritus & ejus uxor simul in feudo investuntur, non solum à jure Civili, sed etiam naturali, imò & ab ipso jure Feudali longissime dissentire : nam in his conjunctis infeudationibus, uterque est vassallus, uterque domini superioris feudatarius five tenens, uterque denique proprietarius ; cum feudum sit ipsa prædii proprietates & utile ejus dominium, ut toties supra confirmavimus : at duo in solidum ut unius rei five feudi domini esse possint, non solum juri, sed etiam ipsi quasi naturæ repugnat ; imò, quod minus est, duo in solidum possidere non possunt. Si tamen omnia civiliter intelligantur, nihil hic incommodi est ; nam licet hæc verè sit conjuncta investitura & dicatur, unus tamen verè proprietarius est, alter tantummodo usufructuarius, nisi quod privilegia quædam habeat, quæ non nisi dominis solent competere, & ab usufructus

M m m m m 2^a

natura

(a) D. 13. § 2.

natura abhorrent; & licet ex morte totum jus finiatur, ut in usufructu, nec pauperem facere possit, nec faciem rei mutare, quæ omnia cum verò dominio non concurrunt, in quo dominus re suâ uti vel abuti potest; plenior tamen & dignior conjuncta investitura est quàm usufructus, ita ut mera proprietas dici quodammodo possit, dum vita illius cui debetur manet; ita tamen ut ab omni alienatione sive deterioratione ei interdicitur ex jure.

5. Sed videamus in quibus hic usufructus à communi usufructu differat. Quicumque is sit qui conjunctam infeudationem habet, quæ tamen ad ejus heredes non descendit, potest vassallos inferiores sive valvaffores recipere; feudi renovationem eis concedere, sive ex retornatibus heredum ad feuda suorum prædecessorum, sive ex resignationibus; obventiones feudorum disponere, aut sibi arrogare; quales sunt custodia, maritatio, relevium, non-introitus, dum vivit; præsentatio ad Ecclesias patronatus sui feudi (a). Ea si usufructuarius hic sibi retinere velit, non minùs nec aliter eis frui potest, quàm dominus, sive ipse principalis vassallus, durante vitâ suâ; aut si mallet disponere alteri, potest etiam: adeò ut dispositio hæc non ad vitam tantum disponentis extendatur, veluti in mulieris usufructu; sed sufficit donec custodia per legitimam vassalli ætatem, non-introitus per introitum finiatur; maritatio, donec pro ea satisfaciatur: & sic de relevio & Ecclesiastico patronatu; nam præsentatio, & ex ea collatio, ad vitam præsentati durat. Præterea, solebat hæc conjuncta infeudatio introitum heredis non minùs impedire, quàm verum feudum, adeò ut, durante totâ vitâ conjugis, heres ad feudum ingredi non possët; & hoc à majoribus nostris sollemniter observabatur. Hodie, tanquam hæc conjuncta infeudatio in nudum usumfructum resolvatur, non solet obstare, quo minus heres feudi hereditatem ingredi & agnoscere possit, reservato viduæ suo jure. Denique, nihil ex jure proprietatis dum vivit carere videtur, nisi quòd non possit feudum alienare, non ejus minimam particulam onere aut servitute gravare, nisi suâ vitâ manente (b): eâ finitâ, omnia illa gravamina cessant, & ad vassallum & ejus heredem feudum in eo statu redit, quo fuerit ante conjunctam hæc investituram. Denique illa communitio omnium bonorum, moventium & non moventium, quæ propria matrimonii cujusque est, hîc maxime exprimitur: nam ut uxor, constante matrimonio, bonis mobilibus uti & frui potest, sed quatenus ad usum suum, alienare tamen non potest; sic in hac conjuncta investitura, nam usus utriusque æquè communis est, proprietas tantum ad vassallum aut vassalli heredem pertinet.

6. Et quoniam hæc conjuncta investitura usumfructum vitalem in unius persona constituit, in altera proprietatem; ut sciamus, in cujus persona sit proprietas, & in cujus usufructus, hoc observandum est, ut in his conjunctis infeudationibus, primum verba considerentur, nempe quibus disponatur, postea quibus heredibus fiat, tam in primo gradu, quàm in substitutione. Exempli causâ, *Dominus superior investit conjunctè Seium & Semproniam conjuges, & eorum alterum diutius viventem, in conjuncta infeudatione alicujus feudi seu prædii*: sequitur fortassè *& heredes inter ipsos procreatos seu procreandos* (quod proprium est conjunctæ infeudationis:) tum additur, *quibus deficientibus, heredibus Seii*, quæ designatio heredum adjecta proprietatem in persona Seii constituit, & usumfructum tantum in persona Sempronie. Si verò contra, post clausulam [*& heredibus inter ipsos procreatis,*] addatur, [*quibus deficientibus, heredibus dictæ Sempronie quibuscunque,*] proprietas in Sempronie persona constituitur, & usufructus tantum in persona Seii. Nam hæc clausula, [*quibus deficientibus, heredibus dictis. R. quibuscunque*] determinat proprietatem: adeo ut si feudum datum sit *viro & uxori, & eorum heredibus*, feudi proprietas ad utrosque divisim & per æquas partes pertinebit: quòd si *heredibus viri tantum*, uxor nudum tantum habebit usumfructum; si *heredibus foemine tantum*, habebit usumfructum tantum vir ejus. Quod si feudum sit concessum *homini & heredibus ex corpore uxoris procreatis*, tenent vicini virum in hoc casu ne usumfructum in hoc feudo habere. Si post conjugum conjunctam investituram sequatur specialis heredis nominatio, in neutro conjugum feudi

(a) Cap. 16. § 61 & 67. lib. 2. Reg. Majest. Vid. § 42. (b) 2 F. 8. pr.

di proprietatis consistit, sed in heredis persona, & conjuges tantum usufructuarii erunt: veluti, si conjuncta investitura fiat *Scio & Sempronie conjugibus, & Mevio eorum heredi, & heredibus ejus quibuscunque*; proprietatis in solo Mevio consistit, usufructus communis in utroque conjugis; quamdiu alter eorum supervixerit. Quod si nulla mentio fuerit heredum, nudus tantum usufructus in persona utriusque conjugis consistit; post eorum mortem, proprietatis ad concedentem jure Anglico, fortasse & nostro redit: imo si *alicui & ejus assignatis* fuerit concessa investitura, idem censent, quia heredum nulla mentio est. Itaque maxime spectanda est hæc clausula [*quibus deficientibus*]: nam si ad heredes certæ & definitæ personæ referatur, in illâ certâ & determinatâ personâ feudi proprietatis consistit; in aliis, prout provisum est, tantum usufructus, non quidem nudus & civilis, sed qui proprietatis quædam privilegia secum conjuncta habeat (*a*). Quod si conjuncta investitura *duobus conjugibus & heredibus eorum* tantum fiat, nullâ determinante clausulâ subsequente, nos proprietatem in viro constituimus, sequuti ejus dignitatem, ac si *duobus conjugibus* facta esset investitura, *& heredibus inter ipsos procreandis, quibus deficientibus heredibus viri quibuscunque*, quasi ea mens fuisset contrahentium, & quod illa clausula per errorem neglecta aut prætermissa præsumatur.

7. Angli tamen longè aliud observant, quoties *conjuges investiti sunt & heredes eorum*, nec quicquam ulterius adjicitur. Hoc casu, putant illi feudi proprietatem, post mortem utriusque conjugis, inter utriusque heredes debere dividi; cum feuda sint strictissimi juris, neque ulterius extendantur, quam verba sinunt: & quia dispositio fit *utriusque conjugum, & eorum alteri diutius viventi, & heredibus eorum*, putant vocem *utriusque* repeti, & sic ad utriusque heredes pertinere pro æqualibus portionibus. Sed jura Feudalia (ut dixi) sunt localia, & cuique regioni sui mores & consuetudines permittendæ.

8. Sed ad hanc nostram conjunctam investituram seu infeudationem redeo; & ut intelligatur unde origo defluerit, sciendum est, apud majores nostros nullas fuisse conjunctas infeudationes; sed ex provisione legis, viduis provisum fuisse, ne eis deesset ad vitam honestè & ex dignitate degendam. Putabant itaque illi sufficere trientem usufructus totius prædii, ut commode inde vivat, relicto bese feudi vassalli heredi, ad domini servitia & alia onera reipub. sustinenda. At nimium provida parentum cura, cum dotes augeri cœperant, quæ ab initio aut nullæ aut raræ erant, & cum triens hic aliquot difficultates secum adferret, (nam per acras sive jugera inter se ita commistæ & conjunctæ fuerunt partes, ut commode una ab alia coli non possent) cavere solebant, ut triens à bese divideretur, & fortasse, cum de habitatione controversiæ essent frequentes, cum futuro conjugis solebant de usufructu alicujus prædii separatim colendi pro suo triente transigere, viz. ut tot agri pro triente separarentur & pro triente sufficerent. In quo casu antiquitus, ut ex jure nostro scripto patet, si plus assignaretur fœminæ futuræ conjugis, quam ipsius trientis sive tertie valor, ad justum trientis valorem & æstimationem, causâ apud judicem ordinarium cognita, reducebatur (*b*). Sed senescentibus majorum nostrorum institutis, plus potuit provisio hominis, quam provisio legis: itaque parentes, dum magnam dotem numerant, aliquid etiam supra jus commune deberi sibi credentes, & dum filiabus elocandis quam optimè consultum vellent, ne post mortem maritorum in difficultates incidant quæ tum provideri poterant, illud introduxerunt, ut aliqua pars feudi etiam trientem major in conjuncta infeudatione utrique conjugis separaretur, cujus usufructus ad filias suas pertineret defuncto conjugis, aliquando dimidia pars feudi, aliquando & totum feudum, dum partem ad honestè vivendum non sufficere causantur. Et sic evenit quod sapientissimus Cato Censorius futurum prædixerat, si impotenti sexui frena permittantur; nam quamprimum pares uxores viris essent, mox etiam superiores evaluras. Sed querimoniis hic non est locus.

9. Est itaque hæc conjuncta investitura, quæ utrique conjugis, & eorum alteri diutius viventi, ex hominis provisione competit, in qua alter, mortuo priore, se-

N n n n n

dem

(a) Ut § 5. dictum. (b) Cap. 16. § 77 & 78. lib. 2. Reg. Majest.

dem habere possit dum vivit, eoque & ejus fructibus, alimentorum causâ, uti & frui. Et quoniam hæc conjuncta investitura (quæ nunquam habet locum nisi inter conjuges) ex sola hominum contrahentium, sive parentum & amicorum provisione, sive ipsorum conjugum, constante matrimonio, mutuo consensu descendit, ex conventionione partium legem accipit; ita ut vidua eas solas ædes habeat, quæ, ut ei pro habitatione sufficerent, convenerat, & tantum prædii, quantum in conjuncta investitura continetur; si illam investituram pro jure sui trientis aut tertiæ (ut solemus loqui) ei sufficere, eoque ut contenta esset, convenerat. Quod si expressum fuit in hac conjunctæ investituræ provisione de triente sive tertia usufructus parte, viz. si ita provisum fuit, ut sponsa aut conjux solâ hac conjunctâ investiturâ pro omni tertia contenta esset, nihil jure tertiæ aut trientis mortuo marito potest petere; expressè enim in compensationem legitimæ tertiæ ei concessa fuit hæc alicujus feudi partis conjuncta investitura. Quod si nulla mentio trientis aut provisionis legalis fuerit, nec alicujus clausulæ, quæ trientis præstationem impediret, tunc præter suam conjunctam infeudationem illius certæ partis, quam uterque ex provisione hominis accepit, totius reliqui feudi trientem in usufructu vidua habebit; & cujuslibet ejus partis, quæ in conjunctam infeudationem non cadebat (a). Quoties enim nihil de triente exprimitur, dispositioni juris communis relinqui videtur, & competit ex omni feudo quod vassallus tempore mortis habuit.

10. Hujus autem conjunctæ infeudationis nullum commodum, nulla utilitas stante matrimonio ad uxorem pertinet, sed ad maritum & ejus administrationem, qui onera matrimonii sustinere debet: habebit autem vidua hanc suam infeudationem conjunctam ab omni onere & servitutum & annuorum reddituum præstatione liberam, immunem, & (ut loqui solemus) ut feudum optimum maximum est, nullisque gravaminibus obnoxium, nisi aliter ab initio, dum præstabatur aut promittebatur, convenerat. Si tamen quædam erant hereditaria onera, quibus ante conjunctam infeudationem feudum erat obnoxium, ea præstare cogetur; ita tamen, ut de evictione sive garantizatione adversus concedentem actio ei superfit, si quid aliter fiat quam convenerat. Si post conjunctam infeudationem, vir onus aliquod imposuerit sine consensu conjugis, post mortem viri agnoscere non tenetur: si verò consenserit, quatenus hic consensus ei præjudicet, mox videbimus.

11. Conjuncta hæc investitura de quolibet tenemento fieri potest, tam urbano prædio quam rustico, sive feudum in burgagio teneatur, sive in feudo franco, emphyteutico aut militari. Solent autem in rem suam attentiores, si plura habeant feuda diversæ naturæ, veluti unum militare, alterum francum aut emphyteuticum, de militari feudo conjunctam investituram potissimum præstare, ut à domini superioris custodia post mortem vassalli sit immunis: nam dominus, quotiescunque tenentem habeat, licet usufructuarium tantum, à custodia feudi eatenus excluditur.

12. In hac qualicumque conjuncta sive investitura sive infeudatione, quemadmodum in usufructu, vidua, si pauperiem fecisse dicatur, aut de mala feudi administratione suspecta sit, cavere tenetur, se feudum, quod in conjuncta infeudatione habet, non deterioraturam, neque in deteriore statu relicturam, quam acceperat, & ædes fartas tectas, hortos in sua integritate, pomaria, prata, pascua, vinaria, stagna, piscinas servaturam, neque quicquid facturam, quo præter domini solitum morem eis noceatur. Hæc autem cautio, nisi exigatur ab herede, non est necessaria: Si verò ille censuerit exigendam, per literas à Senatu impetratas poterit eam nonnere, ut caveat intra quadragesimum diem, se feudum in ea integritate & melioratione conservaturam, quâ acceperat; alioqui donec caverit, ab ejus usu prohibendam: nam ego ulterius prohibitionem illius acti extendendam non puto. Si recusaverit, ante Senatum citanda est, ut secundum tenorem certificationis prioris, videat se ab usufructu decessisse, & eam proprietario accrevisse; quod & Senatus solet etiam decernere: ita tamen ut interea cessationem suam mulier purgare possit, & cautionem

(a) Atque sic uxores non solum pares, sed superiores forent; quod non est ferendum: sed huic malo apud nos obviam itum est, cap. 10. Parl. 3. Car. II.

nem de integro offerre. Quòd si jam pauperiem fecerit, ante Vicecomitem (non nego tamen quin & ante Senatam) convenienda est, ubi quindecimvirali iudicio pauperies facta sive damnum æstimabitur, in eoque contra eam sententia fiet, ut usufructu aut suâ conjunctâ infeudatione privetur, donec de jam dato damno satisfecerit. Si Vicecomes aut magistratus in exigenda cautione cessaverint, modo requisiti fuerint, ipsi de damno facto sive de pauperie tenebuntur (a).

13. Si de feudo, quod reversioni obnoxium est, conjuncta investitura conjugibus sit concessa, & redemptio sit sequuta, uxor post mortem mariti de evictione contra ejus heredes agat, (nisi sciverit, cum acceperat, reversioni sive pacto de retrovendendo fuisse obnoxium:) quo casu pecunia tota, quæ in locum feudi sive rei jam successit, ejusque quasi usufructus, (nam verus pecuniæ non potest esse usufructus) mulieri dum vivit permittendus est (b), modò sufficienter & arbitrio iudicis satisfecerit, de pecunia heredi vassalli post mortem restituenda. Quòd si postquam infeudata fuerit, in alienationem sub pacto de retrovendendo consenserit, & mortuo viro heres ejus ex vi reversionis sive pacti de retrovendendo redemerit, id commodò conjugis relictae fiet, & usufructus ei reintegrabitur: nam heres defuncti personam sustinet. Itaque, si id fecerit quod ejus prædecessor facere tenebatur, id commodò conjugis relictae cedet, si quidem conjuncta ejus infeudatio non fuit omnino extincta; nisi fortè alienatio de domino superiore tenenda concedatur, quo casu redemptio conjugum non proderit.

14. Hæc autem conjuncta infeudatio, quæ utrique conjugum conceditur, commodè non procedit, nisi ex consensu domini superioris, & nisi is ex resignatione prioris vassalli conjunctam infeudationem, vel ipsi resignanti & ejus conjugi, vel ejus heredi apparenti cum sua conjugate concesserit, aut prius concessam confirmaverit. Nam si hæc conjuncta infeudatio tantum ex dispositione ipsius vassalli procedat, non jam est conjuncta infeudatio sive investitura, sed nudus tantum usufructus, & innumeris difficultatibus sive incommodis erit obnoxia; siquidem ex persona concedentis præmorientis in non-introitu esse potest, sic & custodiæ subjacere, & reliquis servitiis quæ domino superiori de feudo militari à vassallo debentur. Itaque parentes hoc maximè in elocandis filiabus provident, ut hæc conjuncta infeudatio ex dispositione domini superioris procedat, aut saltem ejus confirmatio sequatur; cum alioqui certum usufructum in persona conjugis vix videatur sponsum posse constituere, propter tot salebras & difficultates, quæ ex insperato aut occurrere aut emergere possunt.

15. Stante autem hac conjunctâ infeudatione & matrimonio, an vir quicquam ex feudo, cujus conjuncta infeudatio uxori concessa est, alienare possit, varia est disputatio: in qua hoc primum recipiendum est, sine ejus consensu dispositionem quamcunque à marito factam, aut servitutem aut gravamen quodcunque impositum, non tenere, quin, post viri mortem, illa ad plenæ suæ conjunctæ investituræ fructum sive usufructum, in eodem statu quo acceperat, admittatur, neque onus impositum agnoscere tenetur, licet toto tempore viri, cum obitare aut agere non possit, silentio rem præterierit.

16. Si verò consenserit viro alienanti, videndum an consensus hic ante iudicem ordinarium sit confirmatus, & extra præsentiam viri, quo casu extra controversiam omnem est consensus hunc esse legitimum (c): neque in iudicio audienda est conjuncta contra hunc consensus judiciale. At si præsentem marito, cui tutò contradicere non potest, & extra iudicium subscripserit, an subscriptio hæc verum consensus inducat, dubitari potest? Nam cum in priore constitutione, hæc duo, in iudicio, & extra præsentiam mariti, exprimentur; videtur in aliis casibus consensus mulieris in præsentia mariti & extra iudiciale non probari, & eo casu revocationem permitti: tamen hoc jure hæcenus usi sumus, ut talis subscriptio coram testibus plenissimum consensus inducat, & omnem revocationem impediatur. Auget tamen quæstionem Authenticum illud, *Si qua mulier C. ad SC. Velleianum*, desumpta

N n n n n 2

ex.

(a) Cap. 25. Parl. 3. Jac. IV. & cap. 15. Parl. 4. Jac. V. (b) Vid. § 26. (c) Idque jure Canonico Extr. de jurejurando cap. cum contingat. 28.

ex Novella constitutione (a), *Ut nulli judicum habere liceat conservatorem loci*: cujus Authentici, & loci ex quo desumptum est, hæc ferè sunt verba, *Si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio viro, aut scribat, & propriam substantiam aut seipsam obligatam faciat; ut nullatenus hæc obligatio valeat, sive semel, sive multoties hujusmodi aliquid pro eadem re fiat, sive privatum sive publicum id debitum sit: sed ita esse ac si neque factum neque scriptum quicquam esset, nisi probetur manifestè pecuniam in propriam ipsius mulieris utilitatem esse expensam.*

17. Hanc posteriorem clausulam [*in mulieris utilitatem converti & expendi*] sic nos interpretamur, & æquitas suadet, ut mulier tantundem utilitatis ex ea pecunia aliter collocata consequatur; quantum ei ex subscriptione sua & consensu decesserit: aliter in ejus rem aut utilitatem conversam pecuniam non videri, etiamsi producat instrumentum, quo ipsa confiteatur pecuniam in rem ejus expensam, eadem enim facilitate qua mulier se obligavit, eadem confessionem hanc fecit (b), nec vera ejus utilitas esse potest, nisi eadem duret etiam post viri mortem. Sane hæctenus eo jure usi sumus, ut quomodocunque consensus mulieris interpositus sit, dummodo vel per suam syngrapham, vel per Notarium, se ex ejus mandato subscripsisse fatentem, cum ea scribere nesciret, consensus hic interveniret, nunquam contra eum venire posset. Nuper tamen in actione, quæ inter Jacobum Murray & Jacobum Sandelandis de Calder contentiosissimè agebatur in Senatu, animadverti Dominos Senatores multum ad Authenticum illud, *Si qua mulier*, inclinasse, & dum interloquerentur, ad illud decisionemque in eo contentam animum applicasse, cum de alienatione per maritum Joanetæ Murray cum suo consensu ageretur.

18. Sæpè etiam in Senatu receptum vidi, Si mulier cum viro constante matrimonio se pro solutione debiti summæ alicujus obligasset, aut pro restituenda pecunia rei invaditæ, ad quam, cum à creditore requiretur, se cum viro afrinxisset, executionem obligationis suspensam fuisse, quòd illa viro se obliganti, & proinde imperanti; contradicere non poterat; *rogat enim* (ut ait ille) *qui imperat*. Sed cum in rebus maximis præjudicium possit fieri, multæque bonæ & validæ ab initio alienationes revocari [*soleant*]; durum profectò videbitur, & à veteri consuetudine in alienatione harum rerum non moventium recedere, si consensus uxoris legitime interpositus in alienatione rei dotalis non sufficeret. Alii tamen novum nodum comminiscuntur, & licet (inquiunt illi) valeat hic consensus, quamdiu stat; si tamen ad non consensum reducatur, id est, si hic consensus in rescissorio judicio retractetur, quasi non legitime interpositus propter metum, saltem reverentiam maritalem, quam mulier prætereundum potest, & ex ea se invitam, cum contradicere non posset aut auderet, ad consentiendum coactam, nec stante priore matrimonio revocandi potestatem liberam ei fuisse, aut ausam ullam talis animi significationem edere: hoc enim casu non valet talis consensus. Reverentia enim hæc maritalis, ex jure Civili, metui justo æquiparatur, & his quinque casibus præcipuè competit, nempe inter Episcopum & Clericum, inter patrem & filium, inter maritum & uxorem, inter medicum & ægrotum, inter præceptorem & discipulum.

19. Et, secundum Bartolum, idem quod justus metus solet operari: præcipuè cum hic metus intra privatos parietes soleat inferri; ita ut notitia ad paucos, probatio verò ad pauciores perveniat, imò fortasse ad neminem. Quod ad me attinet, hunc metum reverentialem secum habere æquitatem non dubito in multis, ut eosdem effectus producat quos verus metus; itaque in rescissorio judicio, quod nos loco restitutionis habemus, multum debere operari; modò hic metus reverentialis aliquo modo enotescat. Neque in hoc ipsius mulieris allegatio sufficit, neque fortè viciniæ vox sola, nisi præterea accedant & offensiones aliquæ inter ipsos conjuges emergentes, aut interrupta vitæ consuetudo, aut jurgia atrociora; præcipuè si publico instrumento testetur conjux, se eo tempore contra animi sui voluntatem inductam, & solius viri impulsu, cui contradicere non potuit, maximo cum suo incommodo consensisse. Sed hæctenus hoc usu receptum non vidi; licet hoc ipso tempore, aliquot de

(a) 134 cap. 8. (b) l. ult. § 3. ff. de condict. indebiti.

de hac reverentia maritali actiones coram Senatu pendeant, quarum eventus pro lege erit.

20. Hæc autem conjuncta investitura solvet annuos redditus de terris suæ conjunctæ infeudationis ante suam investituram alienatos. Apud Anglos omnis uxorum consensus, stante matrimonio, irritus est; nec impedit quin, mortuo marito, id repetere possit, cujus alienationi aut hypothecæ subscripserit; imò eo facilius, si toto tempore vitæ mariti tacuerit, nec contradixerit viro alienanti, & ei etiam consenserit. Et hæc de conjuncta infeudatione.

21. Superest ut de secundo membro, nempe de nudo usufructu, dicamus; in quo brevior ero, quoniam in multis cum usufructu, qui ex conjuncta infeudatione procedit, concurrat, & easdem sequitur regulas.

Solent itaque plerique hodie, sive quòd ejusdem effectus esse sentiant, sive quòd facilius impetrari à domino possit, nudo usufructu pro conjuncta infeudatione contenti esse, viz. si pro suo triente usufructus, (quam *Tertiam* dicimus) usufructum certæ & definitæ partis totius feudi de domino superiore tenendum consequantur. Et sanè hic usufructus, de domino superiore tenendus, in effectu parum à conjuncta infeudatione differt, nisi quòd obventiones vassalorum, (quas *Eschetas* dicimus) quales sunt custodiæ, non-introitus, maritagia, & similia, non lucretur (a): & fortasse ea de causa introductus est hic mos, ut tales utilitates ad mulierem non perveniant, sed ad heredem. Utcunque est, hic usufructus, quoad omnes utilitates, ex feudo ipso sive prædio feudali capiendas, non minus quam alter usufructus sufficit, præcipuè si de domino superiore teneatur: nam tum talis usufructus ab omni periculo wardæ sive non-introitus immunis est, & ab omni alio onere, nisi quòd reipublicæ causâ occurrat: nec unquam est ei locus, quamdiu maritus vivit, ut in conjuncta infeudatione; sed à die mortis mariti tunc incipit habere & producere suos effectus. Et hæc usufructuaria eodem modo cavere tenetur, quo altera.

22. Sive autem mulier relicta usufructum, sive conjunctam investituram cum marito sit consequuta, & separatas à principali mansione ædes habeat, sive non; non tamen ex habitatione mariti statim à die mortis ejus removenda ex jure Anglorum est, aut expellenda, sed quadraginta dies integri & liberi ei permittuntur, ut interea sibi possit de habitatione providere, si quam ex provisione sive legis sive hominum habeat. Si nullam habeat, debet ab herede ei provideri, & interim ex fructibus prioris mariti sustinenda est. Hoc Anglorum institutum summam videtur habere æquitatem; neque, si controversia talis apud nos incidat, rejiciendum puto, licet receptum hæcenus non vidi. Si nullum fuit ab initio matrimonium, sive de facto, quia nullum intercesserat; sive de jure, ex certis causis quæ matrimonia impediunt, veluti si impotentia alterius conjugum emergat, aut alter conjugum non sit liber; in his casibus & conjuncta infeudatio & usufructus cessant; nam cum hæc sint matrimonii accessoria, si principale, viz. matrimonium non teneat, & ea cadere necesse est. At si cum ab initio valeret, ex culpa & adulterio tamen unius conjugum dirimitur, & si quæ aliæ causæ similes sint, quare usufructus aut conjuncta infeudatio, licet ab initio bene constituta, tamen cadant & irritentur, postea, cum de Tertia differemus, (nam omnium eadem est causa) expedientur.

23. Quæstio autem in foro frequens etiam hodie versatur, & in usu controversa est: An, alterutro conjugum intra annum mortuo, nullâ sobole relicta, omnia in integrum restituenda sint ex juris antiqui regulis? Nam, soluto matrimonio, dos ad mulierem redit, donationes propter nuptias ad virum. Quòd si soboles relicta sit, ea ex ratione successionis in partem suam vocabitur. Et sanè quòd ad dotem attingit, muliere intra annum & diem mortuâ sine prole, dos ad parentem redit, si est præstita; alioqui retentionem habet, nec marito petenti præstare tenebitur, licet in contractu dotali se fortè & fidejussores adstrinxerit; ne parentes & filiâ & dote simul priventur: Nam (ut ait textus) *afflicto non est superaddenda afflictio* (b). Ex altera parte, an mortuo viro intra annum & diem, nullâ prole relicta, mulier ab u-

O o o o o

usufructu

(a) Neque in triente, ut § 25. (b) l. 6. ff. de jure dotium.

usufructu five conjuncta infeudatione cadat, dubitatum vidi, imò rem totam in Senatu acerrimè agitari. Et profectò in hoc casu videtur eadem esse ratio; nam ex jure, per omnia exequatæ sunt hodie donationes propter nuptias & dotes (a). Sequitur ergo necessariò, ut quo casu vir, mortuà uxore, dotem amittit, eodem casu, mortuò viro, mulier donationem propter nuptias amittat; & quo casu vir, mortuà uxore, dotem lucratur, eodem casu, amisso viro, mulier lucrabitur donationes propter nuptias. Hæc propositio, tam ex jure Cæsareo, quàm nostro scripto constat: sed mortuà conjugè intra annum, vir amittet dotem, quod omnium seculorum usu comprobatum est; ergo & mortuò viro intra annum, eadem ratione mulier amittet donationem propter nuptias, five ea donatio sit conjuncta investitura, five usufructus: Sunt qui differentiam hanc ponunt, quòd eadem ratio in muliere non sit, quæ in viro, cum mulieris pudicitia delibata sit, & ex jure Civili etiam propter osculum mulier donationes ante nuptias lucratur: sed hæc differentiae ratio apud nos non militat, non solum in donationibus propter nuptias; sed neque in donationibus ante nuptias.

24. Potest alia ratio adduci, quare, mortuo intra annum & diem viro, nullà relicta sobole, vidua ab usufructu & conjuncta infeudatione debeat cadere: nam in jure Civili Romanorum nulla erat rerum moventium & non moventium in dispositione differentia; eodem enim modo acquirebantur, alienabantur, testamento disponebantur, & possidebantur immobilia quo mobilia, eisdemque titulos habebant possessionum. Sed ex jure nostro, mortuo intra annum marito, uxor nullam bonorum mobilium partem consequetur. Scimus enim apud Commissarios partitionem in hoc casu non fieri in duas partes, ut unà dimidià conjugi relicta, altera mortuo debeatur; sed omnia bona, quæ in defuncti possessione tempore mortis fuerant, quasi illius solius essent, & nulla pars ad relictam pertineret, illius defuncti parti ascribi, & ejus heredibus aut executoribus integra deberi, viduæ suâ tantum dote relicta, quæ in inventario ultimæ voluntatis sui viri non admittitur describenda. Itaque eadem ratio observanda in immobilibus, ut eâ tota ad demortui viri heredes redeant, eisque accrescant, nullâ habitâ ratione illius juris quod uxor possit prætere. Et factè, licet hæc quæstio sæpe in Senatu agitata sit, decisionem tandem invenit. Nuper enim, in actione inter Dominam de Maxwel & Steuartum de Garleis, Senatus censuit etiam in vidua, mortuo marito intra septem aut octo menses, nihil ex eo contractu matrimoniali, nullam partem conjunctæ investituræ ad Dominam de Maxwel pertinere. Generaliter autem hoc annotandum, neque conjunctam investituram, neque ullius usufructus unionem aut annexationem, si quæ sit, terrarum servari; sed omnia, ut ab initio erant, cuique parti restituenda: quod in virgine nupta multò rectius observandum est.

25. Si nulla sit provisio hominis in favorem conjugis, si neque convenerit ut conjuncta infeudatio neque usufructus præstetur, tunc ad legis provisionem recurrendum est; & id solum quod lex in favorem earum introduxit, viduæ habebunt, ne omnino post mortem virorum destitutæ videantur, nihilque sit quod pro dote habeant, si alteras nuptias sequantur, sed omnium maxime ne eis desit unde commodè vivere possint. Neque enim naturalis æquitas finit, ut quæ constante matrimonio in societate omnium bonorum fuerat, viro mortuo, & matrimonio sine sua culpa dirempto, ad egestatem redigatur. Itaque providet lex, ut triens totius usufructus (nos *Tertiam* vocamus) mulieri concedatur ad vitam, eaque hoc triente usufructus, five trientis usufructu; quoad vivet, eodem modo & cum eisdem privilegiis & commoditatibus utatur & fruatur, quo heres esse reliqui ipsius feudi; nisi quòd obventiones five eschetæ ad eam pro nulla parte perveniant (b). Neque tamen nego, licet tertia hæc legitima sit, nempe quæ ex lege descendat, quin etiam ex provisione hominis possit competere; veluti, si in pactis dotalibus certus triens separaretur in certis terris ad usum conjugis post viri mortem, aut aliquando, ut ipse vir

omnes

(a) § 3. Inst. de donationibus, l. Cum multæ, 20. de donationibus ante nuptias, & Nov. 97. cap. 2.

(b) Ut neque antea in usufructu, ut § 21. dictum.

omnes controversiarum occasiones inter conjugem & heredem tollat; certum trientem sive tertiam assignet: quo casu, si vir constante matrimonio novas terras adquisierit, harum trientem non habebit; contenta enim debet esse eo triente qui in contractu matrimoniali assignatus est. Imò & indefinitus triens sive tertia aliquando ex dispositione hominis procedit; veluti, si quis filium suum in feudo investendum curans, uxori tertiam ususfructus reservaverit; nam hæc reservatio vim fasinæ habebit, saltem filii fasinæ pro utroque sufficit, nec à tempore hujus reservationis filius quicquid potest committere quod huic reservationi præjudicet. Quòd si quis conjugis suæ trientem ususfructus in certo loco assignaverit; si per fasinam ei datam illud fecerit, sine ejus consensu ei non poterit præjudicare; si per contractum; obligationem, aut alium modum civilem assignaverit, nullâ fasinâ subsequente, poterit quidem maritus, dum vivit, ei nocere, & fundum totum alienare, ita ut nullum jus ejus conjunx retineat: sed ea tamen actionem de evictione contra ejus heredem rectè potest instituire. Apud Anglos mirum est quod observatur; nam tertia debetur uxori desponsatæ, si nonum annum superaverit, de omnibus terris in quibus vir obiit ultimò vestitus & fassitus, etiamsi ex jure matrimonium in ea ætate non consistat. In nonnullis regionibus dimidia pars bonorum in usumfructum cedit; alicubi totus ususfructus, pro more cujusque regionis. Habebit etiam uxor tertiam suam cum pertinentiis, licet in contractu pertinentiarum nulla sit facta mentio, aut si pertinentiæ hæc postea quæsitæ fuerint.

26. Competit autem hæc actio de triente ususfructus, sive de tertia, tantum de eis terris in quibus maritus obiit ultimò vestitus & fassitus; adeò ut si ante mortem, vir fuerit, vel ex suo facto, vel ex sua culpa, devestitus & denudatus, sic quòd heres feudum ingredi non possit, nec vidua ejus suam tertiam lucrabitur, etiamsi tantum alienatum fuerit feudum sub reversione sive pacto de retrovendendo. Quòd si maritus tantum feudum habuerit sibi invadiatum, si ex pacto de retrovendendo astrictus sit feudo renunciare; sequutâ redemptione, heres feudum tanti valoris & æstimationis viduæ præstare tenetur, nisi mulier sciverat, cum contraxerit, feudum esse redemptioni obnoxium; quo casu tertiam partem pecuniæ consequetur, cujus quasi ususfructus ei durante vitâ debetur, præstitâ fidejussione eam pecuniam ad heredem venturam salvam & integram, postquam in fata concesserit. Si, præter pecuniam in redemptione contentam, aliquot etiam annorum assedationes (ut fieri solet) adjunctæ sint, eæ ad heredem solum pertinebunt; & ita Senatam censuisse vidi, licet pars redemptionis videantur, saltem summæ quæ pro redemptione debetur.

27. Quòd autem dixi de illis terris, *tantum tertiam sive trientem ususfructus deberi in quorum feudo maritus decesserit, & non alias*, id non universaliter verum est; nam aliquoties, licet maritus nunquam fassitus fuerit, competit uxori tertia. Exempli causâ, si convenerit in contractu matrimoniali, ut pater filium, quem maritandum contrahit, in terris suis omnibus investiat, aut investendum curet; sequuto matrimonio, si in eo quòd promiserat pater cessaverit, interea filius non investitus obierit; in hoc casu conjunx trientem consequitur, ex omnibus illis terris in quibus pater filium investire tenebatur, & moram fecerat: nam cum illa clausula in contractu apposita videatur in favorem conjugis futuræ, ut filius investiretur, quo illius investituræ tertia, eo defuncto, ad conjugem pertineret, & per patrem mora facta sit, ea conjugis relicta non debet nocere, quæ, vivente marito, agere pro implemento contractus non potuit sine consensu mariti. Itaque eodem modo competit ei actio pro hoc triente, ac si vir ejus in feudo obiisset, nisi quòd forma actionis diversa sit: nam si maritus infeudatus fuisset, quindecimvirali judicio tertia ei decerneretur; nunc actionem tantum persecutoriam contra focerum aut ejus heredem habebit; iniquum enim esset, si ex eorum facto & mora præjudicaretur mulieri, quæ bonâ fide nupsit. Hoc jure nostro scripto probatur (a). Quia tamen jus Anglorum & Normannicum concurrunt, & supra omnia æquitas suadet, itaque adducor ut fidem habeam, licet decisionem non viderim. Præterea jure Anglorum & Normannorum, si sponsi pater

O o o o o 2

ter

(a) Cap. 16. § 75 & 76. lib. 2. Reg. Majest.

ter aut mater, avus aut avia interfuerint nuptiis, & postea decefferint, tertia debetur uxori ex omnibus tenementis, in quibus focer aut ejus pater decefferunt in feudo, si modò per eorum mortem maritus in feudo illo succedere debuisset. Litaltonius etiam innuere videtur, si filius post mortem prædecessoris sui uxorem duxerit, eam trientem ususfructus consequuturam, licet maritus ejus nunquam fuerit infeudatus. Neque solùm de iis terris triens hic debetur, quæ tempore contracti matrimonii ad maritum pertinebant, sed de omnibus aliis feudis quæ constante matrimonio acquisierit, modò in feudo eorum diem obeat supremum. In quo tamen mores nostri præsentis à veteri nostro jure scripto dissentiunt: nam jus nostrum vetus planè nullam tertiam deberi putat ex terris constante matrimonio acquisitis, nisi aliter in initio convenerat (a). Quod etiam ex jure Normannorum & Angliæ processisse certum est: nam apud Normannos adhuc triens non debetur in terris post contractum acquisitis, nisi specialiter convenerit; at apud nos, nihil aliud inquiritur, nisi si maritus tempore obitus de feudo earum terrarum decefferit, & hæc quæ petit fit ejus legitima conjunx: nam præter has duas raræ contra tertiam exceptiones apud nos admittuntur. Adeò autem hæc jura fœminis favent, ut si vir in fraudem trientis hujus filium suum in omnibus terris suis investierit, etiam de domino superiore tenendis, cogatur tamen & dominus & heres rationabilem partem relictæ concedere unde ali possit, ne ad egestatem vergat.

28. Debetur autem triens hic, sive tertia ususfructus pars, non solùm ex terris ipsi, sed etiam ex redditibus annuis fundi alieni, si modò maritus de iis obiit vestitus & satus. Debetur etiam de domibus, ut ædes mulier habeat, ubi commodè possit habitare; & etiam de horrei horto, ubi fruges colligi solent, ut ibi sive tertiæ sive trientis fructus colligantur: & vidi in his horreorum hortis admensurari tertiam partem in usum viduæ, ne loco (ut moris) destituatur pro colligendis fructibus & segetibus.

29. Ædes autem sic dividuntur, ut si quæ sit secunda habitatio, ea viduæ cedat, si modò commodè ibi habitare possit; alioqui ædes principales per tigna dividuntur, ut ea pars ædium pro tertia sit, quæ sub tertia parte tignorum, aut sub tertio tigno est. Idem in equilibus & stabulis pecorum, ut habeat ubi boves ad usus necessarios possit ab injuria cœli prohibere. Quæ dividi non possunt per se, aut non solent, per fructus dividuntur; exempli causâ, jus pascendi pecoris, glebas aut quæ ad focum pertinent effodiendi, calcis coquendæ, carbonum lucrandorum. In his tertiam partem fructuum mulier habebit, si pro fructu feudum locetur; alioqui æstimantur pascua pro numero pecudum quas sustinere possunt, & hujus numeri triens relictæ debetur, ut tertiam partem pecudum illius numeri possit ad pascendum superinducere.

30. Accidit sæpe ut duplex tertia sive triens ex eodem feudo debeat, alter major; alter minor: exempli causâ, si quis filium maritaverit & investiri curaverit in suo feudo, reservato tamen triente ususfructus conjugis suæ, eo mortuo conjunx trientem magnum consequitur; si ejus filius post moriatur, conjunx ejus trientem minorem habet, i. e. trientem bessis, qui à priore vidua relictus est: ita ut totius feudi triens ad priorem conjugem pertineat, & ad posteriorem tantum triens bessis, i. e. tertia duarum partium. [Constat (b) tamen aliquando deservitas esse nurus in totum & integrum trientem, tamen à possessione magni trientis, quamdiu focrus vivit, excluditur]. Et hæc parva tertia, sive parvus trientis ususfructus dicitur, quod non fit triens totius ususfructus feudi, sed tantum ususfructus bessis, sub quo minore triente nihil venit, quod sub majore comprehendatur: & tum bes feudi pro toto affe erit, ut ejus triens minor relictæ filii detrahatur; nec unius deservitio alterum impedit. Nam licet prius filii conjunx, mortuo filio, in trientem deservita fuerit, vivo adhuc focro, non tamen focrus trienti obstabit; licet postea ejus jus supervenerit; nam prior triens ad minorem, nempe ad trientem bessis reducetur. Quod si focrus, cum major triens debebatur, obeat, tum totius affis & non bessis triens nurui debetur, non obstante minore triente quam ante habuit.

(a) d. cap. 16. § 9, 10 & 11. lib. 2. Reg. Majest. (b) Hæc uncis inclusa in MS. codice non habentur.

31. Differt autem triens hic ab usufructu, sive conjunctâ infeudatione, formâ petitionis: nam si quæ controversia de usufructu aut conjuncta infeudatione fuerit, per actionem remedium adhibebitur, quæ contra heredem vel alium quemcunque impediens intentabitur. At hæc de triente usufructus petitio, non nisi per Breve, per inquisitionem, & deservitionem feudalem expeditur; nempe quindecim virorum; talia enim erant judicia feudalia, & Parium in curte iudicio omnes res terminabantur (a). Quod certissimum est argumentum tertiam hanc ex jure Feudali solum, & non conjunctas has infeudationes descendisse. Impetrato itaque ex Cancellaria Brevi, eoque Vicecomiti præsentato, dies inquisitioni præstituitur, mulierque querelam exhibet, pro tertia sua sive triente cognoscendo à besse: neque, in hoc casu, heres illius, ad quem feudum pertinet, specialiter citandus est; sed mox, nemine opponente, aut opponentis exceptionibus discussis, hoc tantum inquiritur, de quibus terris vir mortuus est ut in feudo, & an quæ petit ejus legitima uxor fuerit. Quod ad primum attinet, verificandum est illud ex mariti monumentis, virum in eis terris vestitum obiisse, & præcipue ex fasinis: si eas non habeat, superse- dendum est, donec aut ab herede, aut alio qui habet, iudicio obtinuerit: nunquam enim solet inquisitio in hoc primo capite procedere, donec doceatur per monumen- ta producta, de quibus terris obiit maritus vestitus. Quod ad secundum caput in- quisitionis attinet, An quæ petit legitima fuerit defuncti uxor, favorabilius jura cum ea agendum putant, quam cum ipso herede, cujus artibus hanc exceptionem sup- positam facile præsumi solet: & profectò rari sunt, qui contra mulieris trientem ob- jicere solent, præter heredes.

32. Quod dixi favorabilius agi cum viduis, quam cum herede, hoc est, cum heres deservitionem petit, & inquisitionem de quibus terris antecessor est mortuus ut de feudis, & ei quæstio bastardiæ objiciatur, quod non sit filius legitimus; totum hoc iudicium suspenditur, donec in curia Christianitatis bastardiæ quæstio determinetur, & tunc ad inquisitionem reditur, & non prius. In deservitione tamen tertiæ, sive trientis, licet non fuisse matrimonium, non vetam esse conjugem objiciatur; in- quisitio tamen procedet, hoc uno tantum attento, si conjunx habita & reputata tem- pore mortis fuerit; & postea de conjugio, verumne an nullum aut simulatum fuerit, in foro Ecclesiastico cognoscetur; & si ibi deprehendatur non fuisse vera conjunx, quod ab inquisitione factum est sit irritum, & nullius est roboris. Itaque si nulla legitima mora fiat inquisitioni, quindecimviri in ea electi procedent ad cognitio- nem querele petentis viduæ; & postquam determinaverint de quibus terris & an- nui redditibus maritus in feudo decesserit, earum omnium tertiam duntaxat ascri- bent ejus relictae; & sic receptâ inquisitionis sententiâ, Vicecomes fortes in urnam conjicit, aut aliquo alio modo fortiendi utitur, utrum triens solaris, an umbralis conjugii debeat: quod nihil aliud in hujus trientis cognitione est, quam utrum ex Oriente; quæ solaris pars dicitur, an verò ab Occidente, in hujus trientis seu tertiæ designatione debeant incipere; & ut fors evenit, vel ex solari parte, i.e. Sole oriente, vel umbrali & Sole occidente incipient, & jugera numerabunt primum & secundum proprietario, & tertium relictae: ita ut ex tota agrorum dimensione, tertium quod- que agri jugerum (duobus sepositis proprietario) viduæ relinquatur, & hæc designa- tio tertiæ (ut dici solet) est, sive cognitio viduæ & introitus ad trientem.

33. Notandum etiam, quod deservitio hæc, licet aliquot post annis sequatur, ta- men in vidua retrahitur ad diem mortis mariti, ut hereditas, ex jure Civili, ad diem quo defunctus obiit (b); justumque titulum fructus interea percipiendi præ- bet, licet tempore perceptionis nondum fuit deservita. Quod si in possessione tertiæ fuerit, licet nunquam deservita, sufficit ne fructus repeti possint. Ratio est, quoni- am pacifica possessio ei pro titulo est, conjuncta sive profluens ex jure suo & titulo heredis.

34. Sunt tamen quædam, quæ huic trientem non admittunt, licet vassallus in feudo prædiorum decesserit; viz. nullus triens hominii debetur, nullus superiorita-

P p p p p

tis :

(a) 1 F. 10 & 18. pr. (b) l. 54. ff. de acquir. vel omit. hered. l. 193. ff. de reg. jur.

eis : nam hæc viduam non decent ; neque præstationis albæfirmæ, quæ nihil aliud est quàm nuda superioritatis recognitio : triens verò utilitates mulieris tantum spectat, & proinde neque earum rerum, quæ non ad usum sed voluptatem pertinent aut comparata sunt, neque patronatûs five advocacionis Ecclesiarum (nam divisionem non recipit,) neque feudi burgenfis tertia debetur ; licet jure Normannorum non triens, sed dimidia pars usufructûs ei in burgali feudo competat. Relicta tamen jure nostro solebat interiorem partem domûs pro habitatione habere : interior autem pars à foco censebatur, qui quidem focus in mediis ædibus (ut adhuc videre in plerisque locis est) collocabatur in media latitudine ; quod interius erat, vidua possidebat, exteriora heres (a). Hodie hæc exoleverunt, & apud nos nullus triens ex feudo burgenfi debetur, nisi aliter convenerit : neque affedationum triens debetur, cum affedatio non sit feudum, neque decimarum ob eandem rationem, neque ubi maritus tantum fuit usufructuarius. Angli neque annuorum reddituum trientem, cum sit juris tantum, & non rei corporalis, viduæ deberi putant ; nos contra. Neque debetur triens hic, si vir aut mulier intra annum sine liberis moriantur.

35. Amittendi hujus trientis multi modi numerantur : pauci tamen sunt, si stabile illud fundamentum teneamus, non deberi trientem usufructûs, nisi de iis terris de quibus obiit maritus ultimò vestitus. Nam in damnato majestatis vidua trientem amittit, quia maritus in hora mortis non obiit vestitus & sâsitus (b) ; nam ex quo sententia lata est, feudum amittit, & proinde nullus ejus triens uxori in usufructu debetur, & ideo nullâ speciali cautione hic opus est aut exceptione à regula. Idem, si maritus alienaverit, aut in manus sui superioris resignaverit, aut quoquomodo proprietate feudi denudatus & devestitus fuerit, etiam licet pactum de retrovendendo sive reversio intercesserit. At si ipsa adulterii damnata fuerit, aut si sine justa causâ virum reliquerit, & adultero cohæserit (etiam licet non damnata,) nec viro ante mortem reconciliata, aut cum eo cohabitaverit (nam cohabitatio post discessum reconciliationem præsumi facit) trientem amittit ; quod & juri Anglorum convenit : neque enim ratio permittit, ut ex matrimonio illo, contra quod peccavit, mulier commodum accipiat ; frustra enim legis beneficium implorat, qui in legem peccat. Sic, jure Anglorum, si monumenta & evidencias mariti abstraxerit, quod eâdem ratione niti videtur ; ut in jure, qui tabulas testamenti subtrahit, à legato & omni eo quod ei ex testamento debetur, cadit (c). Amittitur autem triens, si superior de quo tenetur damnatus majestatis fuerit : sententia enim contra eum lata tollit omne jus quod valvassores possunt prætere, & uti valvassores jus suum amittunt, sic & eorum conjuges conjunctam suam infeudationem seu usumfructum, & trientem sive tertiam, nisi forte ante damnationem superioris, vidua hæc legitime ex morte sui mariti in tertiam deservita & recognita fuerit. Nam quod ei semel est adjudicatum, durius ab ea tollitur, & favor matrimonialis aliquo modo etiam obstat. Quod si heres cum domino suo superiore transegerit, licet alioqui relicta non habeat tertiam, solvendo tamen suam partem transactionis, recuperabit eam. Idem, si principalis tenens transegerit super recognitione à domino facta. In non-introitu, si non-introitus decernitur ob defectum solius viri, non nocet tertiæ : secus si ob defectum aliorum prædecessorum.

36. Jure præterea Anglorum mulier tertiam amittit, si ipsa alicujus publici & magni criminis damnata fuerit, veluti majestatis, murthuri, veneficii, felonix ; etiam si postea restituta sit, & crimen ei condonatum fuerit. Nam cum per sententiam illa civiliter mortua reputetur, triensque hic per eam sententiam mariti heredi accreverit ; restitutio (quam *gratiosam* dicimus) nunquam quod jure ab ea ablatum est ad illam licet restitutam reducat, nisi sententia damnationis tota sit rescissa. Si ex facto mariti, post ejus mortem, feudum fuerit recognitum (ut loqui solemus) mulier à tertia sua cadet : at si principalis tenens pro recognitione cum domino transegerit, vidua solvendo partem transactionis pro rata in suam tertiam admitte-

tur :

(a) Cap. 25. legum burgorum. (b) l. 5. § 4. & l. 8. C. ad leg. Juliam majest. cap. 36. Parl. 2. & cap. 2. Parl. 9. Jac. VI. sed mitiori methodo hodie apud nos proceditur per cap. 33. statuum hujus regni Anno 1689, & cap. 33. Sess. 2. Parl. unic. Gul. & Mariæ. (c) l. 25. C. de legatis.

tur, ut ex illa magna recognitione Jacobi IV. constat. Si vir religionem ingrediatur, licet ab eo tempore mortuus mundo dicatur, tamen tertia non competit ejus uxori, quamdiu vir vivet: nam mortis tempus in his potissimum spectatur, aut saltem civilis mors, quæ per sententiam fit, non exilium. Itaque si ob adulterium viri, matrimonium fuerit separatum, licet quodammodo tum civiliter mortuus præsumatur, tamen mulier tertiam non habebit, sed nudum tantum usumfructum. Si vir intra annum & diem nullis relictis liberis moriatur, tertia non debetur, ut neque conjuncta infeudatio, aut investitura, ut nuper dixi (a).

37. Triens hic, sive tertia, ab omni warda & relevio, etiam & non-introitu libera est. Quod verum est, si maritus, qui est immediatus vassallus, moriatur; nam licet ejus heres custodiam & relevium debeat, aut à morte patris feudum ingredi cessaverit, tertia tamen integra viduæ debetur. Aliud, si is, de quo maritus ejus & fortè illa feudum tenuit, sit in non-introitu, & wardam & relevium debeat; nam cum vidua melioris conditionis esse in triente non possit, quàm maritus ejus in toto assè fuisset, si viveret, & ubi maritus in assè jus non habet, si viveret, nec mulier in triente. Vidua autem, quæ de Rege tenet, sine consensu domini sui Regis nubere non potest, si de eo feudum teneat; nec qui viduam, cui tertia debetur, in uxorem ducit, domino feudi hominum debet, cum sit nudus ususfructus: fidelitatem tamen debet, si verum sit Anglorum discrimen inter hominum & fidelitatem.

38. An autem hæc tertia sive hic triens obnoxius sit debitis hereditariis aliisque oneribus & servitiis, pro rata sui trientis, dubitari vidi; cum triens hic ex lege descendat: sed hoc jure utimur, ut omnibus hereditariis oneribus assè hereditatis inherentes (quæ debita fundi dicimus) pro suo triente, pro rata trientis, teneatur & pro iis respondere; nam triens hic transit cum oneribus realibus, & quæ tempore mortis defuncti rei inherebant, non autem personalibus. Et hæc de triente, qui ex lege descendit. Quod si ex provisione hominis proveniat, tenebitur de debitis realibus ante provisionem factam & fasinam inde sequentem: de debitis autem posterioribus suâ fasinâ, non tenetur; & de prioribus actionem adversus mariti heredem de evictione habebit.

39. Hanc autem tertiam mulier durante vitâ mariti sui refutare sive renunciare non potest, neque vendere, neque alienare, neque de ea quomodolibet contrahere, marito stante & moriente in feudo. Ratio est, quia nullum jus adhuc habet, nec etiam habere potest ad hunc trientem: & videtur hæc ratio ex jure Civili desumpta, ubi heres, antequam ei deferatur hereditas, & poterit eam adire, renunciando nihil facit (b): & non obstante renunciacione, quæ facta est, cum non poterat adire, postea adire & deserviri potest (c). Tamen si hæc uxor, tempore vitæ mariti sui, prædium aliquod in compensationem sui trientis acceperit, quod nihil aliud est quàm tertiam suam in certo loco constitutam accipere, eo casu à legitimo triente cadit.

40. Superest ut de Curialitate aliquid subjiciamus; cujus eadem est ratio, quæ trientis sive tertie partis ususfructus: uterque enim non ex provisione hominis, sed legis descendit; triens (ut dixi (d)) ut esset unde honestè vidua possit ali & habitare; Curialitas ob reverentiam prioris matrimonii, quod quis cum uxore herede contraxerit, ne eâ mortuâ ad egestatem maritus reducatur. Angli *Curialitatem Anglicam* vocant, quasi ea apud solos Anglos locum haberet; sed falluntur, nam & apud nos & Normannos huic Curialitati locus est, imò ejus origo ex jure Civili non incommodè deduci potest. Ex Constantini enim rescripto sancitum est, ut hereditatis maternæ pater ususfructum, filii proprietatem haberent (e); cum antea libera permitteretur patri dispositio de omnibus eis bonis quæ per matrem ad liberos devenissent.

41. Quod ad quantitatem attinet, à triente differt, quòd triens sit tantum tertie pars ususfructus totius; at Curialitas sive Curtesia est totius patrimonii, quod ad

P p p p p 2

uxorem

(a) § 23. (b) l. 13. ff. de acquir. vel omit. heredit. (c) l. 35. § 1. C. de inoff. testam. (d) § 25. (e) l. 1. C. de bonis maternis.

uxorem pertinebat, dum moreretur. In reliquis eadem lege & paritate terminantur: nam ut triens non debetur, nisi de iis prædiis, quæ ad maritum pertinebant tempore decessus; ita nec Curialitas, quæ est ususfructus totius assis five patrimonii, nisi de iis terris de quibus mulier in vita & tempore mortis saluta obiit. Præterea ususfructus semper præsumit proprietatem, & ubi non erat proprietas in muliere, non est aut erit ususfructus in viro: adeo ut, si delata mulieri viventi fuerat hereditas, neque tamen adiit, maritus usumfructum eâ mortuâ non habebit, cum imputari ei possit, quod uxorem suam, dum viveret, non curaverit hereditatem agnoscere, & hereditarium prædium ingredi. Et hæc tam nostro quam Anglorum jure.

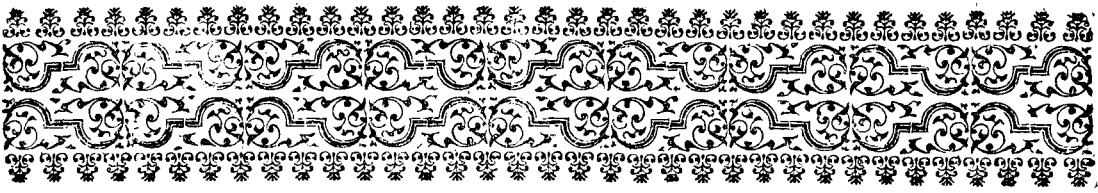
42. Competit autem hæc Curtesia, quoties quis heredem fœminam in uxorem duxerit, & ex ea sobolem vivam susceperit; nam tum mortuâ conjuge maritus totius hereditatis usumfructum habebit, eodem modo ac si verè infeudatus in ususfructu fuisset: nec minus hæc Curialitas, quæ à lege defertur, operabitur, quàm si à domino superiore fuisset per investituram constitutus ususfructus: nam & non-introitus impedit, neque wardæ aut relevio est obnoxia; obventiones tamen maritus non lucratur, ut in conjuncta infeudatione. Dixi *sobolem vivam nasci debere, licet postea & mox moriatur*: jus scriptum vult ita nasci, ut ejus vagitus five braia (ut vocant) inter muros audiatur, alioqui non deberi Curialitatem (a): neque enim nasci videtur, qui nullum nativitatis per clamorem & braiam signum edidit. Probatio autem hujus clamoris five braiæ per mulieres, quæ puerperæ aderant, fieri potest, cum alii parentibus adesse non soleant.

43. Nec interest viduane hæc sit heres, an virgo, modò dum moritur fuit heres & in tenemento; nam & secundo viro, post mortem primi, etiamsi primus haberit heredes, debetur: ut neque interest quale feudum sit, francumne an militare, emphyteuticum an burgense (b); nam in his omnibus, æquo & pari jure, Curialitas five Curtesia debetur viro superstiti. Idem, si mulier heres fuerit linealis (ut dici solet) aut talliæ: licet rarò mulier in tallia succedat, aut si heres fuerit cum nupsit, aut hereditas constante matrimonio supervenerit. Si nulla proles suscepta fuerit, nihil maritus mortuâ uxore ex ususfructu consequitur, sed tota hereditas plena ad ejus heredem devolvitur.

44. Eodem etiam modo Curialitas hæc amittitur, quo tertia, nisi quod jure Normannorum Curtesia hæc tantum duret, donec maritus hic novas nuptias contraxerit, & secundo matrimonio se conjunxerit; nam id præsumitur facere, ut commodè ex hoc secundo matrimonio vivere possit. Itaque eo, quod ex superiore matrimonio consequutus est, per subsequens secundum matrimonium privabitur: maritus autem hic, cui Curialitas competit, satisfacere eodem modo cogetur, quo ususfructuarii solent; & si pauperiem fecerit tempore hujus legitimi ususfructus, tenebitur reficere (c).

(a) Cap. 58, lib. 2. Reg. Majest. cap. 44. legum burgorum. (b) d. cap. 44. leg. burg. (c) Ut § 12. dictum.

FEUDORUM

LIBER TERTIUS,

Continens ea quæ ad amissionem Feudi pertinent.

Diegesis prima,

De Resignationibus & Renunciationibus.

SUMMARIA.

1. *Transitio ab acquisitione & continuatione feudi, ad modos quibus finitur. Desinit sive cessat feudum extinctione vel amissione. Extinctio & amissio quid? Utraque dupliciter fit. Feudi interitu, vassallus ab omni servitio liberatur.*
2. *An vi hostium occupato feudo, & postea recuperato, feudum ad priorem dominum redeat? Feudum extinguitur ex partium conventionem tacita vel expressa.*
3. *Quatuor modis feudum amitti docent plerique Interpretes, viz. morte, delicto, defectu & refutatione. Mors non est modus amittendi feudi.*
4. *De defectu casu, vel ex nativitate orto. Diversæ sunt Jurisconsultorum de hac re sententiæ. Defectus apud nos non numeratur inter modos feudi amittendi. Si familiæ heres ad servitia non sit idoneus, debet per proximum ex familia servire.*
5. *De defectu in statu; ut si quis sit religiosus, is à feudo cadit, locusque fit proxime successuro. Si paternum sit feudum, agnato; si novum sit, domino aperitur.*
6. *De modis apud nos feudi amittendi, & primum de Resignatione. Ea est vel ad perpetuam remanentiam, vel in favorem.*
7. *Forma resignationis ad perpetuam remanentiam. In ea quæ facta, probanda sunt; & non præsumuntur.*
8. *An bacilli, sive alterius cujusvis symboli, traditio necessaria sit?*
9. *Resignatio ad perpetuam remanentiam fieri potest invito domino.*
10. *Exceptiones tamen sunt. Prima in vassallo ligio.*
11. *Secunda, cum vassallus refutare vult feudum, ut evitet aliquod onus impositum: hoc enim casu refutatio prohibetur; sed, eo onere soluto, admittitur.*
12. *Resignatione hac ad perpetuam remanentiam, feudum ad dominum redit; non ut cum pro tempore ratione wardæ, aut cum in perpetuum ob delictum, quale ab initio constitutionis erat; sed quale apud vassallum est tempore refutationis, omnibus oneribus subiectum.*
13. *De resignatione in favorem. Ea fieri non debet absque præsentia & consensu domini; sed quod directè obtineri non potest, sæpe indirectè impetratur.*

Q q q q q

14. Re-

14. Resignatio hæc in favorem necessariò fieri debet in præsentia domini, aut ejus qui speciale mandatum ad id habeat. Resignatio non potest fieri in manus alterius quam domini, ne quidem filii qui patri successurus est.
15. Quæ à domino in his resignationibus sint faciendæ?
16. Si dominus post acceptatam resignationem investire noluerit, à Senatu cogi potest, intra tempus illius arbitrio limitandum.
17. Si resignantem penituerit, & in alterius favorem resignaverit, eumque primum dominus investiat, uter præferendus? Ut in beneficiis Ecclesiasticis obtinet, item & hic locum gratificationi, & qui prior est investitus, præferendum esse, variis arguementis Auctor contendit. Ex jure dominium non amittitur, nisi alteri acquiratur. Inviti & contradicentes dominium non acquirunt: nec ignorantes, nisi fiscus, legatarius, Ecclesiæ & civitates.
18. Aliter in hac re à Senatu judicatum, & ex sola resignatione deestitutum resignantem, non probat Auctor.
19. An hæc traditio vel investitura, quæ secundæ personæ danda est, fieri debeat incontinenti, an ex intervallo? Apud nos quocumque tempore fieri potest nova investitura, domino vivo, & in cujus favorem facta est resignatio, licet qui resignaverit sit mortuus.
20. De renunciatione simplici. Ea vel expressa est, vel implicita per consensum. In expressa duo sunt consideranda: 1. An dominium rei renunciatæ transeat in eum in cujus favorem facta est? Et 2. an deestiat renunciante?
21. Primo respondetur, Simplicem renunciationem non transferre dominium, nisi fiat in manibus domini acceptantis, & non recusantis.
22. Secundo respondetur, Si talis renunciatio procedat ex sententia, ut in redemptionibus necessariis ac voluntariis, sufficere: sed non ad redemptorem investiendum, si res alienata de superiore sit tentæ. Quod si de ipso alienante teneatur, sufficit sola hæc renunciatio, tam ad deestitendum renunciante, quam ad consolidationem domini utilis cum directo: at extra judicium non sufficit.
23. Renunciatio juris quod in obligatione consistit, & ubi sasina non est necessaria, sufficit ad denudandum renunciante, eo jure quod renunciat. Renunciatio, quæ apud Anglos Relaxatio vocatur, est stricti juris.
24. Auctor, à renunciationibus quæ apud nos, ad relaxationes quæ apud Anglos sunt in usu, procedit.
25. De jure Anglorum in renunciationibus, quas Relaxationes vocant.
26. Quid Reversio apud Anglos significet; quid remanentia? Relaxationum tria sunt genera, juxta triplicem earum operationem. Relaxatio primi generis quid sit?
27. Relaxationum secunda species.
28. Relaxationum tertia species.
29. An consentiens rei suæ alienationi, à domino ejus cadat? Distinguitur inter remanentem & immobilem. Dominus alienationi rei mobilis consentiens, alienanti parificatur. Idem in renunciatione, sive consensu usufructuarii, aut alterius cujusvis juris, de quo non est investitura: sed consensus hic expressus intelligitur, non tacitus aut præsumptus. In alienatione rei immobilis, si principalis alienans coloratum titulum habeat, suppletur consensus veri domini. Secus, si is qui disponit nulum titulum habeat: eo enim in casu veri domini consensus non nocet. Conventio invalida traditione vestita, præfertur validæ absque traditione; præcipue si veri domini consensus accesserit.
30. Speciales quædam casus sunt, in quibus dominium rerum transfertur absque rei traditione.
31. Quando consensus sit interponendus? & quid inter se differant jussus, auctoritas, consensus, licentia & consilium? Si ve præcedat, sive sequatur consensus, actus valebit.
32. In omni renunciatione, sive sit rei mobilis, sive immobilis, si per procuratorem fiat, speciale ad id mandatum requiritur. Nemo juri futuro renunciare potest. Idemque apud Anglos observatur.
33. De iis quæ renunciationis validitatem impediunt.
34. Mulier renunciare potest apud nos in favorem viri: secus apud Anglos, ubi mulieres nihil rectè agunt, stante matrimonio, nisi de jocilibus.
35. Nuda voluntas domini & vassalli, à feudo antiquo recedere volentium, non sufficit absque consensu agnatorum.

1. **A**BSOLUTIS omnibus, quæ ad feudi acquisitionem & continuationem pertinere videbantur, superest ut quibus modis feudum definat & finiatur exponamus. Definit itaque five cessat feudum, vel *Extinctione* vel *Amissione*. *Extinctio* dicitur, cum prorsus definit esse feudum; *Amis- sio*, cum illius definit esse cujus antea fuerat, vel ex mutua domini vel vassalli voluntate priori contraria, vel ex culpa five delicto. Extinguitur autem feudum duplici modo; aut rei feudalis interitu, aut ex tacita ab initio contrahentium voluntate. De interitu rei feudalis brevis est disputatio: nam feudi interitu sine culpa vassalli contingente (a), veluti si incendio, chasmate, inundatione aut eluvione, vel vi hostili & occupatione perierit, vassallus ab omni feudi servitio liberatur, nec in hoc casu feudum in quenquam devolvitur.

2. Sed quæri potest, an cessante inundatione, aut armis ab hoste recuperato feudo, cui cedat? Celebris est illa apud Demosthenem oratio de Haloneso insula, quam Atheniensibus piratæ eripuerant. Philippus rursus cum piratas expulisset, Athenienses per legatos flagitabant, ut sua insula sibi redderetur. Philippus, ut reddere recusavit, sic se non gravatè daturum, quasi ex munificentia obtulit: quod cum Athenienses recusassent, gravissimi belli occasio nata est. Ego sanè in tali specie, priorum vassallorum feudum manere puto, nisi vel ex legibus pacis hosti sit relictum, vel tempus ultra hominum memoriam intercesserit: quo casu abjecta spes recuperandi erat, & proinde occupantium puto esse; nam quam quis rem pro derelicto habet, ab ejus dominio cadit. *Extinguitur* item feudum ex tacita partium conventionione ab initio; veluti, si tantum vassallo & ejus heredibus de corpore descendentibus feudum concessum sit: nam eo decedente, nullo descendente relicto, feudum extinguitur, & ad dominum superiorem redit; alioqui proximus, five ex sanguine, five provisione, vassallus in defuncti locum substituitur, illà limitatione non expressâ. Idem obtinet, si vel ad tempus, vel sub modo aut conditione, feudum sit concessum: nam finito tempore, aut ex eventu conditionis aut modi, feudum etiam extinguitur. His casibus propriè *extingui* feudum dicimus; jam de *amissione* feudi dicendum;

3. Plerique feudalium consuetudinum Interpretes quatuor modos feudi amittendi constituunt; *mortem, delictum, defectum & resutationem*. Sed mortem non esse modum feudi amittendi, sed potius conservandi & continuandi, antea demonstravimus (b), & doctiores ex Interpretibus nobiscum conveniunt; mors enim locum facit successioni, quæ inter modos acquirendi feudi à multis ponitur.

4. *Defectum* autem non esse modum amittendi feudi antea explicatum (c): nam si defectus ex fortuito casu supervenerit; veluti vassallus bello, si dum fortem & fidelem operam domino navat, aut claudus aut cæcus aut mancus fuerit factus; aut si quicumque alius casus, quales quotidie inter homines occurrunt, acciderit, veluti si quis ex casu sit debilitatum, aut oculi ex morbo amissi, paralytis, aut alius defectus incidit, Iniquissimum esset ex his defectibus vassallum feudo privari. Quòd si à nativitate defectus hic processerit, veluti si quis mutus, cæcus, surdus, claudus natus fuerit, diversæ sunt Jureconsultorum de hac re sententiæ. Quidam veterum feudi jure privandos omnino putant; alii feudum retinere posse, dummodo per substitutum serviant: nos mediam viam amplexi sumus, ut *lib. 1. Dieg. 4. (d)* declaravimus, doctiorum opinionem in eo sequuti. Sanè apud nos defectus, five à casu five à natura procedens, inter modos feudi amittendi non numeratur; etiamsi furor sit naturalis, dummodo qui proximè in feudum sit successurus agnatus, aut ipse, ut feudum in familia retineat, servire sit paratus, & ad hoc idoneus sit, aut idoneum fervientem, qui officium suppleat, supponat. Quid enim si cursori, cui feudum datum est ut domini negotia currendo expediat, claudus successerit; aut Advocato, qui ob id servitium feudum acceperat, mutus; aut, ut vidi in Constantino Walkinshaw, famulo Comitum Argadiæ, qui, cum ipse machinarum bellicarum esset imperitus,

Q q q q q 2

(a) Arg. pr. Inst. de usufr. (b) Lib. 2. D. 13. § 1. (c) Lib. 2. D. 18. § 30. (d) § 10. ad finem.

ritus, feudum tamen uni ex Argadia concessum eo nomine, ut artem jaculandorum tormentorum, si quando Comites Argadiæ in expeditione essent, exerceret, ab eo redemit, & novam investituram cum eadem conditione suscepit, an hic feudo privandus, si per alium idoneum satis servire sit paratus? Est autem apud Anglos familia antiqua Dinmorum, quæ feudum suum habet eo nomine, ut princeps familiæ, die inaugurationis Regis Angliæ, se in aula Regia armatum & equo insidentem sistat, ibique, si quis de Regis titulo contradicere audeat, monomachiam instantanter offerat; si, inquam, is qui in eam familiam succedit, imbellis, debilis, aut ad capeffendum duellum idoneus fuerit, feudum ad Regem redibit, nullâ antiquitatis familiæ habitâ ratione? Sunt & apud nos pleræque illustres familiæ in eodem aut pari casu: nam quidam sunt, qui feuda sua habent, ut Regem in die prælii lorica & armis induant, ut Humeus Aitonius; alii, ut calcaribus ornent; alii, ut vexillum Regium præferant, quâ dignitate Scringierorum clarissima familia hodie illustratur; alii, ut pincernam agant; alii denique propter alia certa & statuta servitia (a). Si servitium debitum per substitutos (cùm ipsi servire non possint) suffineatur, & præcipuè si per proximum agnatum, qui in feudum est successurus, in his feudum domino ex defectu non aperitur: semper enim (ut dixi) mitiores pœnæ nobis placuerunt, & administratio, tam servitii quàm feudi, proximo agnato permittitur, si ipse heres administrationi non sufficiat, aut suffecturus speratur; quo casu ne egeat tantum providendum est.

5. Est & alius defectus, non in persona, sed in statu; veluti, si quis nullum in persona defectum habens, factus tamen sit religiosus, cùm nemo possit & Deo & seculo servire, cùm hic defectus per substitutum suppleri non possit, sed per ipsum in religionem ingressum, religiosus iste à feudo cadit, locusque sit proximo successuro, qui & ad servitia à domino admittendus est, & feudi fructus suos faciet. Itaque defectum hunc inter modos amittendi feudi non numeramus, cùm ob eum defectum feudum domino non aperiatur. Et ex jure, si quando feudum ob defectum amittitur, servanda est generalis illa regula, Si paternum fuerit feudum, ad agnatos proximos pertinebit; si novum, domino aperiatur. Et hæc de defectu (b).

6. Duo apud nos feudi amittendi tantum modi sunt, nempe *Refutatio* (c) (quæ ex contraria voluntate domini & vassalli à primo feudo recedere volentium nascitur) & *Delictum*. De *Refutatione*, quam *Resignationem* sive *Renunciationem* dicimus, primo dicendum. Et quidem duplex est apud nos refutatio: altera, quæ in manibus domini superioris præsentis, aut alterius ab eo specialem potestatem ad hoc habentis fit; altera pura, & quæ extra ejus præsentiam fit. Prior *Resignatio* dicitur, & est duplex; altera, quæ apud nos *ad perpetuam remanentiam* vocatur; altera, quæ *in favorem*. Prior in manibus domini fit simpliciter, in solius domini favorem & commodum, ut feudi proprietas integra ad dominum redeat, & in perpetuum remaneat, sic ut dominium utile cum directo consolidetur. Quæ *in favorem* dicitur, in manus domini non minùs fit; non tamen ut apud eum feudum maneat, sed tantum ut dominus alteri, ut convenerat, & in cujus favorem facta est, restituat: & est quasi fideicommissarium feudum, quales in jure sunt fideicommissæ hereditates aut legata; nisi quòd in hoc casu nihil apud resignantem remaneat, nihil dominus sibi reservet.

7. De hac prima resignatione hæc tantum monenda sunt, quòd postquam inter dominum & vassallum convenerit, ut vassallus feudum suum inter domini manus resignet ad perpetuam remanentiam, ante dominum vassallus comparere debet, vel ipse, vel ejus legitimus procurator, ad hoc speciale mandatum habens, eaque quæ decet vassallum reverentiâ, cùm omni humilitate, præsentem Notario & testibus, (quatuor ad minimum hodie, antiquitus pauciores sufficiebant,) hæc verba efferre, *Domine mi, superior hujus feudi, hoc meum feudum seu prædium in manibus tuis resigno, & simpliciter renuncio, ut apud te & tuos heredes perpetuò remaneat, & cum superioritate sive dominio directo consolidetur*: bacillumque, sive virgulam, quam in manu habebit, domino tradet, dominusque super eo facto instrumentum à Notario poscet, testesque rogabit,

(a) 2 F. 23. in fine. (b) 2 F. 21. 2 F. 26. § Qui Clericus, & 2 F. 30. in fine. (c) 2 F. 14 & 38.

rogabit, ut in posterum rei gestæ memores sint. Et hæc sunt solennitates extrinsecæ, quæ cum omnino ad actum sint necessariæ, in jure nunquam præsumuntur nisi manifestè de eis constet; nempe, ut vassallus ipse, vel per procuratorem præsens sit, & ut dominus traditionem illam sive renunciationem recipiat, & in signum acceptationis instrumentum à Notariò poscat, eique (quod antiquitus tenacissime observabatur) pro eo instrumento solvat præsentem pecuniam. Nam exceptio hæc, cum sit facti, non puto per alterutrius partis chirographum vel utriusque syngrapham probari posse; (licet hodie chirographis potius credatur, quam instrumentis à Notariò conscriptis, propter dubiam Notariorum fidem:) actus enim ut aliquis resignationis publicis interveniat, necesse est Notarii adhibeantur, ut de facto constet; aliud enim est facere, aliud scribere se fecisse: itaque confessio per chirographum resignationis non sufficit, nisi actus aliquis extrinsecus & publicus interveniat. Renunciatio enim nec facta præsumitur nisi probetur, neque per confessionem partis probatur, non magis quam si quis scribat se fasinam dedisse, quæ fortasse nunquam data erat, nec intervenerat. Itaque in his resignationibus, ut actus aliquis publicus interveniat necesse est, qui nisi per Notarium & testes probari non potest (a).

8. Sed quorsum, dicet aliquis, bacilli sive virgulæ traditio interponatur, an & hæc de necessitate sit? Profectò ego hoc adhuc quærendum relinquo: certum tamen est, & antea sæpius monui, nullam esse in jure Civili dominii translationem sine aliqua traditione, vel veta vel ficta; vera, quando res ipsa traditur, aut quis in præsentem possessionem inducitur, per fasinam sive apprehensionem corporalem ipsius rei cujus dominium transfertur: aut, si ipsa res tradi quidem non potest, aut eo tempore non potest, (nam resignatio, extra locum rei resignatæ, quocunque alio loco fieri potest,) suppletur per imaginariam traditionem, sive potius symbolum traditionis; veluti, vestis, vexilli, baculi, annuli, libri, nummi, & si quæ sint alia in usu symbola. Solebant enim Septentrionales gentes signum sive symbolum possessionis aut dominii semper interponere; quod apud Limitaneos nostros & Montanos adhuc observatur, licet ineptis & plane ridiculis symbolis utantur. Itaque vassallus bacillum tradit, ut plane declaret, quemadmodum bacillum hunc in symbolum tradit domino, sic se jure quam optimò rem ipsam tam jus quam possessionem tradere.

9. Accidit tamen aliquando, ut licet vassallus ad perpetuam remanentiam resignare sit paratus, dominus tamen recipere nolit, ac refutationem non admittat. Quod quomodo evenire possit, si quis quærat, expediam paucis: nam licet hæc resignatio domini commodum semper videatur respicere, cum solida proprietas feudi sui ad eum redeat, nec evenire posse plerique putant, ut dominus præsens commodum rejiciat, & refutatio est quædam species alienationis feudi, quæ alienatio sine consensu domini prohibetur (b): sunt tamen quidam casus, in quibus hæc de facto occurrere vidi. Memini ante annos viginti, Dominum de Drumkilbo, cum prædiolum sive partem aliquam Baronie de Kilryny in capite teneret de Comite Angusiæ per servitium militare, patreque suo functo vitæ, cum ejus maritatio ad Comitum Angusiæ ratione feudi pertineret, qui jus suum in Joannem Ogilvæum Dominum de Innerquharatie transtulerat, à quo dictus Dominus de Drumkilbo graviter vexatus pro æstimatione maritacionis, quæ taxabatur nullâ habitâ ratione prædioli, quod solum de Comite Angusiæ tenebat, sed ad totum ipsius patrimonium, quod amplum erat: memini, inquam, Drumkilboum obtulisse Comiti Angusiæ in Senatu refutationem sui prædii, quod nunquam ut hæres adhuc adierat, nec aditurum se promiserat; sed ab Angusio repulsus, nisi maritacionis æstimationem, quæ jam obvenerat, vellet exsolvere. Vidi etiam, cum gravis exactio civibus Edinburgenfibus imponeretur (c), Joannem Morisonum, civem inter primos opulentum, cum de iniquitate indictæ sibi collationis quereretur, paratum se obtulisse privilegio civitatis renunciasse, modò sua portio prædictæ collationis ei remitteretur: quod & nuper in Joanne Fairley etiam accidit. Itaque evenire possunt casus, cum magis expediat vassallo feudum

R r r r

refutare

(a) Sed hodie requiritur ut resignatio talis registretur, intra 60 dies à Data dictæ resignationis, per cap. 3. Parl. 2. Sess. 1. Car. II. (b) 2 F. 52 & 55. (c) Lib. 1. D. 16. § 20.

refutare quam retinere. Ad quæstionem redeo : Si vassallus invito domino possit feudum refutare, sive (ut nos loquimur) resignare *ad perpetuam remanentiam*? Multi negant, & hanc pro se rationem adducunt : Quòd feudum sit mutuu contractus inter dominum & vassallum ; & sicut mutuo consensu contrahitur, sic mutuo consensu dissolvendus. Alia ratio est, Quia dominus & vassallus in feudo parificantur, & paris conditionis censentur : ut sicut dominus invito vassallo feudum ad se revocare non potest, nisi ex delicto aut ingratitude ; sic nec vassallus invito domino refutare. His tamen non obstantibus, communis Feudistarum opinio est, etiam invito domino vassallum refutare sive renunciare feudum posse : nam revocare feudum sine vassalli incommodo dominus non potest ; vassallus, si feudum refutaverit, domini sui conditionem facit meliorem. Quod & nostris moribus convenit, nec à jure Civili dissentit, in quo quilibet favori pro se introducto renunciare potest. Feudum enim, licet ex beneficio domini nascatur, commodum tamen vassalli solius respicit.

10. Duæ tamen sunt exceptiones, sive duo casus, in quibus invito domino vassallus feudum refutare non potest. Primus, si vassallus ligius sit, & feudum ligium : neque enim ferendus vassallus ligius, si velit fidelitatem domino suo & Principi, sub quo natus est, renunciare ; Princeps enim pater est totius patriæ, cujus jurisdictioni & cognitioni vassallus se, suam familiam, liberos, bona, tam mobilia quam immobilia, subjecit, aut saltem ex nativitate cum eis omnibus subiectus est ; & graviter Principem offendit, qui cupiat ab eo resilire, fidemque ei datam paratus est ejurare. Itaque Princeps in hunc vassallum, si fidem mutaverit, & alterius Principis clientelæ se mancipaverit, manus injectionem semper retinet, ut possit eum ubicunque invenerit comprehendere, etiam si ab eo Principe, cui se mancipaverit, legatus venerit ; ut à plerisque notatum est.

11. Secundus casus, si, antequam vassallus refutare paratus sit, grave servitium in eum ratione feudi sui, sive grave onus incubuerit ; quod, ut subterfugiat, feudo suo vel privilegio velit renunciare. Sed in hoc casu non simpliciter prohibetur refutatio, sed tantum ad tempus recusari potest à domino, donec vassallus se præsentem gravamine, quod ei ex causa præterita ratione feudi incubuit, liberabit : nam tum refutationem ejus admittendam puto. Et hæc est ratio cur refutatio Domini de Drumkilbo non fuit admissa, quia onus & gravamen, quod antea ei ratione feudi incubuerat, noluisse exsolvere : quod si voluisset aut obtulisset, satis validam puto resignationem feudi futuram ad perpetuam remanentiam, etiam invito domino. Eademque ratio in ea secunda Joannis Morisoni renunciatione, qui civitatem ejurare voluerit post indictam taxationem : quòd si, solutâ taxatione, privilegio civitatis renunciare voluisset, admittendus erat etiam invito civitatis Prætoris.

12. Alia quæstio, & ea quidem magna, in his refutationibus occurrit : Qualiter feudum ad dominum ex refutatione vassalli redit ; an tale redit quale ab initio à domino in favorem vassalli fuerit constitutum, an quale tempore resignationis est? Movet quæstionem, quòd cum feudum domino aperitur, sive pro tempore, ut in minore ætate heredis, sive in perpetuum, ob delictum, tale semper aperitur, quale ab initio constitutionis erat : nam tempore custodiæ heredis, dominus neque assignationes à vassallo factas, neque alienationes aut servitutum constitutiones, si à se causam non habeant, nisi aut ejus consensu factæ sint, aut is eas ratas habuerit, tenetur agnoscere, ut superius annotavi (a). Sic in recognitionibus, aut aliis offensionum aut ingratitude causis, ob quas vassallus feudum ex jure amittit, tale feudum ad dominum redit, quale ab initio fuerat constitutum, nullâ habitâ valvassorum aut subvalvassorum ratione. In nostro verò casu refutationis feudi, tale feudum ad dominum solummodo redire puto, quale apud vassallum tempore refutationis fuerat, dominumque omnia onera hereditaria, quibus vassallus legitime feudum gravaverat, teneri agnoscere. Quæ opinio ut sanior, sic, nisi recipiatur, fenestram ad omnem nequitiam patefaciet : nam colludente domino cum vassallo, & refutatione solenniter in ejus manus factâ, subvassallorum omnia jura subvertentur, & præbebitur occasio

(a) Lib. 2. D. 20. § 18.

casio mīseros valvaffores fallendi manifesta, si cūm vassallus pecūnias ab eis acceperit, eosque investierit sive subinfeudaverit, ut facta hæc sua subvertat & inania reddat, in domini sui manus feudum velit resutare. Nec idem tenendum videtur in aperto per custodiam sive delictum feudo atque in resutatione: nam priora hæc, ratione juris communis feudorum, & ex ejus dispositione procedunt; naturalis enim ratio suadet, quod ob certam causam concessum est, si ea non sequatur, ut condici possit; & si deterius factum sit, ut æstimatio præbeatur, & sic tale quale à principio fuit præstandum est. Itaque si feudum ob delictum vel ingratitude vassalli ad dominum redierit, qui id ob servitium tantum & fidem ab initio concesserat, fractâ fide, feudum jure reposcere videtur in ea qualitate quâ concesserat. Si verò heres vassalli in custodia domini fuerit ex conditione naturâ feudo inhærente, dominus feudi fructus omnes (cujusmodi tempore primæ concessionis feudalis à vassallo percipi poterant) suos faciet, quamdiu vassallus ob minorem ætatem ad servitia faciendâ non sit idoneus, ut interea dominus se de serviente ex fructibus feudi possit providere. Atque in his feudi apertionibus per custodiam vel delictum dominus suo jure utitur, & se auctorem tantum sequitur; itaque quale feudum à se auctore profectum est, tale ad eum redibit. Aliter verò res se habet, si feudum ex pura donatione aut simulata conventionē ad dominum redit: nam dominus pacisci videtur de tali feudo, quale tum erat, tantum recipiendo, nec ulterius audiendus est, cūm auctorem tantum habeat vassallum in hac specie resutationis; itaque eo tantum jure utitur, quod vassallus habuit, cūm resutavit. Et hæc de resutatione *ad perpetuam remanentiam*. In scripto feudorum jure, post resutationem, si paternum sit feudum, locus sit agnatis proximioribus (a), qui à domino investituram petant, si modò ex primo stipite descendant: sed eo jure nos non utimur.

13. Altera resignatio est, quæ *in favorem* dicitur, cūm vassallus suum feudum, quale tum habet, in manibus domini resignat, non ut apud eum maneat, sed ut dominus incontinenti alium in eodem investiat, eodem modo & eadem formâ quâ vassallus resignans à domino investitus fuit. In qua resignatione, non solum domini præsentis, vel saltem ejus qui ab eo potestatem resignationes acceptandi habeat, semper persona est necessaria, sed etiam consensus: nam sine domini consensu, talis resignatio non valet; non enim cogendus est dominus unum vassallum, fortasse sibi ignotum, & fidei fortasse dubiæ, aut saltem incognitæ, in suo feudo & ad sua servitia recipere, nec teneatur voluntatem vassalli, dominum mutare cupientis, sequi. Itaque domini consensus ut interponatur, ex necessitate requiritur. Quod tamen, hominum nimium acutorum diligentiam, hodie penè subvertitur, magno cum dominorum damno (b): nam scio, & in actum deduci sæpe vidi, cūm domini consensus impetrari nequit, solere vassallum colludentem cum eo, cum quo jamdudum de feudi alienatione convenerat, obligationem pro gravi summa ei, cui resignare promisit, aut omnino constituerat concedere, ut sive eâ obligatione in acta publica (quod *Registrum* dicimus) redactâ, sive sententiâ super ea habitâ, simulatus creditor & verus emptor, discussis bonis moventibus sui debitoris, (quæ subtrahi partes curant ne distringantur,) feudum ipsum licitationi sive subhastationi subjiciat, præmonitione (ut fieri solet) ad personam simulati debitoris, super feudo ipso, & apud crucem principis burgi in Vicecomitatu factâ, licitationeque per quindecim virorum sacramentum deductâ: inde Senatus mandat Cancellariæ custodi, ut præcepta dirigat ad dominum etiam nolentem & invitum, saltem has artes ignorantem, ut novum emptorem in tenentem recipiat & investiat. Et sic dominus, nisi malit pro tempore vitæ dominium directum amittere, eum quem non vult sæpe cogitur recipere. Et profectò, licet has collusiones simulate fieri nemo non videt, & à jure prohiberi, ac quod majus est, cūm simulatio species sit falsitatis; nunquam tamen has licitationes seu subhastationes in judicio rescissas, sub prætextu aut collusionis aut simulationis, audivi.

14. Sed, ut ad nostras resignationes, quæ *in favorem* dicuntur, redeam, non so-

R r r r r 2

lum

(a) 2 F. 26. Titius filius. (b) D. 3. § 17.

lumi præsentia domini est necessaria; ut dixi (a); sed etiam consensus: præsentia; quoniam nisi in manibus domini fiat renunciatio, nihil operatur. Per dominum intelligo & eum, qui à domino speciale mandatum ad hunc effectum habeat. Nam quemadmodum jure Civili & Pontificio, resignatio seu abdicatio jurisdictionis seu beneficii, nisi in manibus mandantis aut superioris acceptantis fiat, nullum effectum habet, sic etiam jure Feudali; cum iniquum sit dominum cogi in feudo suo sequi voluntatem vassalli. Et quidem jure Civili hoc constat ex responso Papiniani, dum ait; *Legatus Cæsaris, Præses, vel rector provinciæ, abdicando se non amittit imperium* (b); quod & Bartolus in omnibus resignationibus ait observandum. Sic Episcopus renunciare non potest, nisi in manibus Papæ. Sed multo major ratio esse videtur in feudo seu jure Feudali, cum dominus semper dominium directum apud se retineat; nec impune liceat vassallo, domino inscio, alienare. Adeo autem resignatio feudi in manus alterius quam domini in jure Feudali est prohibita, ut nec resignatio in manibus filii domini, qui in feudo successurus est patri, quicquam operetur. Et licet renunciatio beneficii in manibus laici jure Pontificio resignantem privet beneficio (c), & sic cuivis videri possit renunciationem in manibus non domini superioris sufficere ad amissionem beneficii; respondeo tamen resignationem illam non ideo damnari, quia in manibus non domini superioris fiat, quæ certè merito inanis est, sed in odium resignantis, qui laicum veluti superiorem beneficii Ecclesiastici agnovit; & per resignationem in manibus ejus factam, jura Ecclesiastica graviter offenderit.

15. Secundo dixi, opus esse in his resignationibus etiam consensu domini, ut antea monui (d), ut dominus resignationem apud se factam acceptet & probet, quod facit per bacilli traditi receptionem, & instrumenti in manibus Notarii rogationem: nam in jure resignatio à domino non acceptata non nocet; acceptatâ autem resignatione, dominus immediate tenetur investire eum, in cujus favorem resignatio facta est, & pro vassallo eum agnoscere, præstito fidelitatis sacramento; aut, si hoc juramentum omittatur, (ut fieri apud nos sæpe solet,) fidelitate tamen promissa, quæ tacite omni feudo inhæret naturaliter, tanquam accidens inseparabile.

16. Quod si dominus noluerit eum, in cujus favorem resignatio facta est, investire, supplicatione ad Senatum exhibitâ, solent ab eo literæ impetrari, ut dominus sub pœna rebellionis cogatur intra certum tempus, à Senatu pro qualitate negotii temperandum, novum hunc vassallum in tenentem recipere, eique investituram concedere: nec quicquam de fructibus lucrabitur ratione non-introitus, quamdiu feudum in manibus ejus est, cum ipse sit causa hujus non-introitus, & proinde in mora. Quod si mora aut cessatio, ex parte ejus, qui investituram accipere debet, intervenierit, dominus quam optimo jure fructus suos interea facit.

17. Quod si interim resignantem poenituerit, & novam resignationem in manibus domini sui fecerit, in favorem alterius quam cujus prior resignatio facta est, dominusque huic posteriori possessionem tradat, eumque primum investiat, uter alteri præferendus sit, dubitari sæpe vidi. Nam in beneficiis Ecclesiasticis, à quibus ad beneficia feudalia commodè satis argumenta deduci possunt, si patronus, qui jus præsentandi habet, unum Ordinario præsentaverit, & hic, dum examinatur, moram trahit, interea patronus alium præsentaverit, Episcopi est electio, cui velit gratificari, & cui velit collationem sive institutionem canonicam concedere; & si posteriori primam collationem concesserit, is in eo beneficio in perpetuum præferetur, licet alius prior præsentatus fuerat (e). Similiter in beneficiis feudalibus, quoties duplex resignatio facta est in favorem duorum diversorum, una prior, altera posterior, videtur in arbitrio domini, quem velit in vassallum recipere, præcipue in feudo; quod ad dominum superiorem pertinet, & sine cujus consensu neuter jus reale in feudo prætere tendere potest; & sic locus ei erit cui velit gratificari: quemadmodum in duplici feudi concessione, qui prior investituram, id est, sasinam acceperit, præferetur; & in alienatione facta duobus, prior à domino confirmatus videtur præferendus. Præterea, quod in titulo

De

(a) § præcedenti. (b) l. 2. ff. de officio Præsidis. (c) Cap. 8. tit. 9. de renunciatione, lib. 1. Decretalium. (d) § 13. (e) Nov. 57. cap. 2. 123. cap. 18. jus præsentandi quid minus & distinctum atque inferius ab ordinatione.

De investitura monui (a), investituram esse unicum actum, ex duabus partibus constantem, nempe ex charta, ut loquimur, & facta; & quod ex charta (quæ tamen continet omnimodam & plenariam dispositionem, cum renunciatione illius juris, quodcunque concedens disponere poterat) non detur actio, nihilque ad eum qui recipit transeat, donec facta sequatur; ita ut meo iudicio investitura non dicatur, nisi utraque sequatur: idem in hoc casu repeto, nempe resignationem hanc ex tribus constare partibus; (prima est renunciatio personæ resignantis in favorem alterius, secunda est domini acceptatio, tertia traditio, & investitura illi facta, in cuius favorem resignatio facta est:) nec quicquam primam hanc resignationis partem, quæ est renunciatio in manibus domini, operari, nisi totus actus sequatur & absolvatur, secundum illud D. Marci responsum, ex Lucano Poëta descriptum, *Nil actum credens, si quid superesset agendum* (b). Itaque meo iudicio ille præferendus erit, qui totam illam resignationem simul & tanquam unicum perfectum actum conjunget; nec quicquam ex ea actum putet, donec aliquid agendum superest; donec actus ille ex omnibus suis partibus completus & perfectus fuerit, & si pars aliqua non fuerit impleta, totum actum cadere sive rescindi oportere. Tertia ratio, quæ pro hac opinione facere videtur, ex jure Civili depromitur: nam dominium ex jure Civili nunquam amittitur, nisi alteri acquiratur, ut disertè vult Papinianus, dum ait (c), *Nec utilem actionem ei tribui oportet; cum sit iniquissimum auferre domino, quod usus non abstulit; neque enim intelligitur amissum, quod ablatum alteri non est: ablatum* (inquit glossa) i. e. *quæsitum*; adeo ut nunquam dominium censeatur amitti, nisi alteri acquiratur. Pro eadem est opinione Bartolus; eamque propositionem tanquam juris indubitati proponit & confirmat. Quid enim si hic, in cuius favorem facta est resignatio, nolit recipere? An apud dominum remanebit? Sed nemo in ea erit sententia; neque enim hoc agebatur, ut domino aliquid acquireretur. Neque is acquirit in cuius favorem facta est resignatio; nam invito & contradicenti nihil acquiritur: imò, quod majus est, etiamsi ignoraverit factam resignationem in suum favorem, nihil adhuc acquirit; nam ignorantia dominia rerum non acquiruntur, nisi per servum, procuratorem aut filiumfamilias (d). Si ergo ei nihil acquiri possit, licet resignans & dominus consenserit, hic acceptando, ille resignando; nihil factum puto, nec resignantem dominio privari. Fateor cum Bartolo tamen, aliud esse in renunciatione possessionis, quæ solo animo, multò magis ex alicujus renunciatione amittitur; nec superioris consensu hic opus est, ut in manibus proprietarii fiat: licet, si Ulpiano hic credimus, ne possessio quidem amittatur, nisi alii acquiratur, nempe ei in cuius favorem renunciatio facta est. Sed in dominio non idem ex jure Civili, nisi fortè qui sunt speciales casus, veluti si quis rem pro derelicto habeat; nam amittit ille dominium antequam alteri acquiratur (e). At cum quis id dat & disponit, quod alius non esset concessurus, nisi e. conditione ut ad alterum perveniat; si is accipere recusaverit, puto in hoc casu dominium apud priorem dominum manere; non obstante resignatione: quia resignatio hæc est sub modo, nempe in favorem alterius (f); qui si favorem hunc agnoscere nolit, apud priorem dominum remanet; & est quasi conditio implicita resignationi, quæ si non sequatur, licet reliqua intervenerint, nihil actum puto, ut in hereditatibus & legatis fieri videmus. Nam si is, qui heres à testatore institutus est, noluerit agnoscere vel adire hereditatem, remanet hereditas apud defuncti heredes ab intestato (g); ut qui legatum agnoscere non vult, heredi, ad quem prius pertinebat, relinquit (h). Quod autem dixi, errantem aut ignorantem non acquirere; in errante sequutus sum Ulpiani verba (i), de ignorante limitandum est (k). Quædam enim sunt, quæ ignorantes aliquando acquirimus: nam fiscus bona damnatorum acquirit etiam ignorans; quod in favorem fisci introductum est, cum delictorum poenæ & supplicia non semper fisco innotescunt: ita neque facta

S f f f f

finâ

(a) Lib. 2. D. 2. § 17. D. 3. § 1. & D. 4. § 12. (b) l. 11. in fine, C. de his quibus ut indignis. (c) l. 20. ff. ex quib. caus. maj. (d) Tit. Inst. per quas personas cuique acquiritur, & l. 1. § 5. ff. de acquir. vel amit. possess. (e) § 47. Inst. de rerum divisione, l. 1 & 5. § 1. ff. pro derelicto (f) l. 40. § 5. & l. 80. ff. de condit. & demonstr. (g) pr. Inst. de heredit. quæ ab intestato deser. (h) l. 16. § 1. ff. ad legem Falcid. (i) In l. 34. pr. ff. de acquir. vel amit. possess. (k) Vid. § 30.

inâ nîc opus est in immobilibus, nec possessione & apprehensione in mobilibus (a). Sic ex testamento ignorantibus bona acquiruntur, favore ultimarum voluntatum (b); qui quidem favor & in Ecclesiis & civitatibus militat, quæ utræque etiam ignorantibus acquirunt. Secundum igitur meam opinionem, hæc regula procedit, resignantem à dominio feudi non cadere, nisi is, in cujus favorem resignatio facta fuerit, eam receperit: quod fieri non potest, nisi ipsa resignatio, acceptatio & nova investitura ejus, in cujus favorem facta est, unicus tantum esset actus, cujus pars non impleta totum actum reddit imperfectum, nihilque fiat quamdiu aliquid superest agendum. Pœnitentiæ itaque locus erit, licet resignatio in manibus domini fiat, si alteri nondum facta sit traditio; posseque renunciantem, quasi nondum deestitum, de novo in manibus sui domini resignare in favorem alterius à priore, qui primò acceptans investituram, si prius investitus à domino fuerit, priori erit præferendus.

18. Scio tamen hodiè à Senatu aliter observari, & ex resignatione sola deestitum resignantem, licet is in cujus favorem facta sit, nihil inde consequutus sit. Id obtinuit primus vir sanè magnus David Macgilleus, inter Advocatos tum primus, & postea Regius Advocatus factus, sed non sine magna controversia, in quæstione cujusdam Perthensis; in cujus favorem cum prius resignatio facta fuisset, nihilque ex eo sequutum, postea annis ferè viginti, idem, quasi inanis fuisset resignatio prima, alteram in favorem filii sui fecerat: quæ tamen posterior resignatio irrita declarata est à Senatu, quasi ab eo facta, qui jus & potestatem resignandi non haberet, cum per priorem resignationem deestitus, omnem à se potestatem abdicasset. Ante quod Senatûs decretum, nunquam à majoribus nostris fuit dubitatum, quin, si ex priore resignatione, quasi ex imperfecto & invalido actu, nihil sequutum fuerat, posset de novo resignatio fieri in favorem alterius, isque, qui primò fasnam recuperaverat, præferendus esset. Quam opinionem adjuvat & illud, quod à nobis titulo *De investitura* dictum est (c), si duplex charta aut titulus intervenerit, priorem esse eum, qui investituram, id est, fasnam primus acceperit: neque enim ego hanc resignationem plus juris habere puto, quam ipsam chartam, quæ à domino fit, de feudo per resignationem in ejus manibus vacante; qui si duas diversas fecerit duabus personis, quæ prior fasnam acceperit præferenda est. Licet ab aliquot annis invaluit, ut per resignationem quis ita deestitatur, si per dominum acceptata sit, ut aliam dominus dispositionem facere non possit, cogique posse dominum ad eum investendum, in cujus favorem resignatio facta prius fuerat, quasi duo essent continui & discreti inter se actus, quorum unusquisque per se suam habet potestatem & effectum: Sed non tam considerandum est, quid ab his viginti annis observatum sit, (nam ulterius, nisi vehementer fallor, exemplum non habemus) quam quid in ratione positum. Nam si admittamus vassallum per priorem resignationem omninò deestitum, si is in cujus favorem facta est recusaverit; non video quomodo resignans ad suum feudum redire possit: nam contra dominum pro retractanda resignatione vix video actionem posse competere, cum vassallus sciens & prudens refutationem fecerit, & dominus nihil promiserit, nec ex ulla obligatione vassallo deestito teneatur. Itaque sequatur id quisque quod rationi putat convenire, nihi hæc antiqui juris & consuetudinis novatio omnino non placet.

19. Sequitur & alia quæstio, quæ licet ex priori dependeat, eandemque videatur dubitationis rationem continere, à nostris tamen hodiè nullatenus in dubium vocatur, An hæc traditio, quæ secundæ personæ danda est, fieri debeat incontinenti, an ex intervallo? Nam stipulatio nihil aliud est quam unius partis interrogatio, alterius responsio; & ex his duabus ita constituitur, ut si alterutra defecerit, tollatur tota stipulatio, quod non incommodè ad ea quæ de renunciatione nuper diximus potest transferri. At in stipulatione, nisi incontinenti alter responderit, nullam stipulationem contrahi putamus; juxta regulam hanc, quam ponit Ulpianus (d), *Qui præsens interrogavit, si antequam sibi responderetur, discessit, inutilem facit stipulationem.*

Sin

(a) l. 8. C. ad legem Jul. majest. (b) l. 64. ff. de furtis. (c) lib. 2. D. 2. § 5. in fine, & § 22. (d) l. 1. § 1. ff. de V. O.

Sin verò præsens interrogaverit, & antequam responderetur discessit, & reverso responsum; est, obligatur: intervallum enim mediæ temporis modicum stipulationem aut obligationem non vitiat. Illud autem intervallum mediæ temporis intelligo, si nullus actus extraneus in medio interveniat, qui obstet stipulationi: neque enim obstat, si vel ex naturæ necessitate, vel quid ad naturam contractus fiat; nam utroque casu, non interrumpitur actus ipse. Bartolus illud intervallum spatio unius diei moderatur; & sanè dominus, qui accipit resignationem, solet imaginariam investituram in ipso tempore tradere, præbendo nempe immediatè, quem receperat à resignante, bacillum sive virgulam ei in cujus favorem facta est resignatio. Et hoc apud nos adhuc locum habet, licet alioquin nullum certum tempus definiatur, intra quod dominus debeat investituram novo vassallo facere, putantque nostri sufficere, si quocunque tempore, domino vivo, & eo in cujus favorem resignatio facta sit, investitura nova sequatur, licet qui resignaverit mortuus fuerit: quod quandam habet in se difficultatem (a). Hæc de resignatione quæ in manibus domini superioris fit.

20. Alterum membrum divisionis, quam supra (b) posui, est renunciatio simplex; quæ vel expressa est, vel implicita per consensum. Expressa renunciatio vel fit per contractum, obligationem, aut quid ejusmodi; vel ante judicem aut Notarium publicum, ubi vassallus simplicia verba hæc aut scribit aut profert, *Tali feudo & omni juri mihi in eo competenti in favorem tuam renuncio.* In hac quæstione duo sunt consideranda: Primum, an per talem renunciationem dominium rei renunciatae transferatur in eum, in cujus favorem fit: Secundum, an saltem ea renunciatio, si non transferat dominium in eum cui fit, renunciantem devestitat (c).

21. Quod ad primum attinet, neminem in ea opinione futurum existimo; ut putet renunciationem simplicem, quæ non fit in manibus domini superioris, esse habitum modum transferendi feudi sive domini; alioqui vanum esset quod rescripserunt Imperatores Diocletianus & Maximilianus, *traditionibus & usucapionibus, non nudis pactis, dominia rerum transferri (d)*; ubi glossa *nuda pacta* vocat, quæ non sunt traditione vestita (ut renunciationes tantum nuda pacta esse vult Bartolus;) & ita ex jure antiquo Cæsareo, cum nondum utilis & directi domini nomina cognita essent. Sed postquam jus Feudale in Europæis gentibus radices agere cœperat, & superioris & inferioris domini voces in usum irrepierant, multò minus domini translatio, sive investitura, sine inductione in possessionem admittitur: alioqui quorsum investituræ aut fasinæ nomina, aut quis earum usus, si sine eis dominia feudorum ritè de uno in alium vassallum transferri possunt? Et sanè si quid tale apud nos admitteretur, pleaque incommoda sequerentur; & quidem totus Cancellariæ usus cessaret, ac nullus de jure suo certus fieret, sive emere sive permutare sive donare, aut dono accipere voluerit, quum ei agenti occurreret semper exceptio renunciationis privatae. Adde si quis auctorem suum velit dominum fuisse probare, ut in multis actionibus necesse est, & tantum renunciationem vel simplicem contractum pro renunciatione in judicium producat, nemini sano videbitur probasse intentionem suam de dominio. Et si quis procuratorem suum constituerit ad renunciandum, & hæc verba expresserit; *prout tenore præsentium renunciat*, etiam antequam procurator mandato usus fuerit apud dominum, aut dominus acceptaverit, poterit quis jure dicere constituentem ante resignationem devestitum esse, cum in ipso mandato se renunciassè expresserit: & infinita alia incommoda occurrerent. Itaque meo judicio non transfert dominium, nisi in manibus domini superioris acceptantis & non recusantis fiat.

22. Secunda in renunciatione simplici quæstio magis ardua & difficilis est, nempe, si talis renunciatio non videatur esse habilis titulus transferendi rerum dominia, an saltem sufficiat ad devestitendum renunciantem, qui de injuria quæri non potest, cum nihil ei nisi volenti fiat? Sic tamen breviter resolvendum existimo: Si hæc renunciatio ex sententia procedat, ut in redemptionibus fieri videmus, cum ex sententia fertur, terras ritè esse redemptas, eumque qui prius investitus fuerat, eis renunciare debere; per hanc tamen renunciationem, nihil qui redemit consequetur,

S f f f f 2

nec

(a) Quæ removeretur cap. 35. Sess. 4. Parl. unic. Gul. & Mariæ. (b) lib. 2. D. 4. § 19. (c) Vid. § 29. (d) l. 20. C. de pactis.

nec ullum jus hereditarium in re redempta habebit, donec per literas Senatûs à domino superiore, à quo literam regressûs habuit, rursus & de novo investitur, ut supra monui (a). Idem de voluntariis redemptionibus prædiorum, & etiam annuorum reddituum. Nam renunciatio ejus qui fuit ante factus, ad eum devestiendum sufficit, non tamen ut redemptorem investitum faciat, si modò res alienata de domino superiore tenta fuerat: Quòd si de ipso alienante tenebatur, sola renunciatio hîc tam ad devestiendum eum qui prius investitus erat, quàm ad consolidationem domini utilis cum directo sufficit; & hoc in sententia redemptionis tantum. At extra judicium, præcipuè extra præsentiam partis, simplicem renunciationem devestire renunciantem non puto, cum nihil ad alium perveniat ex ea renunciatione; neque enim dominium, ut antea monui (b) uni amittitur, donec alii acquiratur.

23. In renunciatione tamen juris, quod in obligatione consistit, & in quo facta non est necessaria, ut in reversionibus, obligationibus hereditariis, aut eis quæ ad jus aliquod hereditarium pertinent, veluti in servitutibus & similibus oneribus, quæ feudum ipsum non trahunt secum, sed tantum jus in feudo, puto simplicem renunciationem sufficere. Prodest autem hæc renunciatio omnibus jus habentibus in re sive feudo; veluti, renunciatio in favorem ejus qui factus est, proderit usufructuario, licet causam ab eo non habeat; alioqui renunciationes hæc, tam apud nos quam vicinos nostros, apud quos *Relaxationes* dicuntur, stricti sunt juris: adeo ut renunciatio sive relaxatio omnium actionum personalium, quas quis habet contra debitorem, non extendatur ad reales, ut nec è contra. Ad mistas tamen actiones, quæ partim reales sunt, partim personales, utraque apud vicinos nostros sufficit; adeo ut si creditor omnes actiones personales contra debitorem relaxet sive renunciet, vindicanti tamen rem suam actione reali non obstabit exceptio. At in actione bonorum raptorum & similibus, exceptio renunciationis omnium actionum personalium obstabit; etiam si pro his bonis tam actionem realem quàm personalem habuerat qui renunciat. Neque renunciatio omnium actionum tam personalium quàm realium, quas quis habet, tollit vel apud eos, vel fortè nec apud nos, actionem de feloniam, aut de gravi crimine quod morte punitur: imò quod magis mirum est, si quis omnibus actionibus in genere renunciaverit, & actio in rem judicatam transferat, non videatur executioni rei judicatæ renunciassè; nam executio jam non est actio.

24. Et hæc brevibus de renunciatione simplici expressa mea est sententia, cui cum maximè ex jure Anglorum assimilari videantur, quas vocant *Relaxationes*, non abs re erit hîc paululum fistere, ut explicatâ ratione, quam in his Angli videntur observare, discrimen aliquod hæc in parte inter jura nostra & jura Anglorum illucescat, atque ut discrepantia vel contraria juxta se posita magis innotescant.

25. Quæcunque autem ex jure Anglorum huc attulero, Litteltonum ferè ubique, probatissimum auctorem, atque apud eos plurimæ fidei, sequar. Ac in primis quod Joannes Perkenis pro dubio relinquit, ego puto apud eos satis manifesti juris esse, feudi tenentem, sive simplicis sive talliati, qui feudum aliquod tenet sibi & heredibus simpliciter, vel sibi & heredibus de corpore suo, &c. feudum resutando domino, vel renunciando, aut resignando in manibus domini, nihil penitus agere, nec feudo feudive possessione, sive, ut loquitur, libero tenemento devestiri intelligi, nisi domino fundi possessionem tradiderit, quod *liberare factam* dicunt, sicut alteri cui libet, in quem rei dominium ac liberum tenementum transfertur inconsulto domino, quem dominus novum tenentem post notificationem sibi factam, servitiaque à retro debita persoluta, & homagium sive fidelitatem præstitam, agnoscere tenetur, ac super eo distractionem advocare. Apud nos (ut nuper dixi) idem penè observatur, & traditionem baculi aut alicujus tessere pro traditione possessionis sumimus: nam nisi aliqua possessionum traditio intercesserit, saltem symbolum aliquod pro ea, renunciatio neque ex jure nostro neque jure Civili valet. Hæc traditio tam in hereditariis titulis quàm usufructibus requiritur, non autem in locationibus pro termino annorum. Atque talis resignatio in manibus domini, apud illos, *sursum Redditio* dicitur,

(a) lib. 2. D. 6. § 24. (b) l. 20. ff. Ex quibus causis majores, vid. § 17.

citur, per quam feudum (inquam) in dominium tenens transferre nequit, nisi sit u-
rum ex rusticis illis feudis ignobilibus, quæ vocant *COPTEHOLDES*, hoc est, *te-
nuras per copiam rotuli Curie*: per illam etiam *sursum redditionem*, apud illos, fini-
untur status ad terminum vitæ, vel annorum (quos vocant *status particulares feudo
suppositos*) si à tenentibus resignentur, sive sursum reddantur in manibus eorum,
qui habeant vel proprietatem, vel proximam quamlibet reversionem, vel remanen-
tiam majorem, eam quidem quæ veluti in se absorbere valeat statum hunc resignan-
dum sive sursum reddendum. Nam non tantum jus in re is, in cujus favorem re-
nunciatio facta est, habere debet, sed etiam tale quod juris renunciantis sit capax:
nam frustra, ut dixi, fit in ejus favorem; qui nullum jus in re habet, cum renun-
ciatio per se, nec ex jure Civili, nec nostro, sit modus habilis transferendi rerum do-
minia in quoscunque, nisi in eos, qui vel dominium, vel jus quod domini capax sit,
habeant. Dixi *juris renunciantis capax*; nam aliàs non valet juris illius renunciatio
magis in ejus persona, si non sit capax, quàm extranei: veluti, si quis in feudo inve-
stitus, alium in annuo reddito investiret, & postea feudum suum in favorem ejus,
qui annum redditum habet, renunciaverit, licet is qui annum redditum habet, jus
aliquod in feudo habeat, nempe annum redditum, tamen renunciationis ipsius feudi
hic annuus redditus non est capax, cum annui redditus dominus jus renunciationis
totius feudi capere ex simplici renunciatione non possit.

26. Sed ne error in nominibus noceat, reversio terrarum apud eos dicitur *pro-
xima successio*, post mortem ejus qui præsens possidet, cum latè sumitur; sed cum
strictè, significat *redditionem quasi aut circumductionem ad dominum qui investit*, (illi
Forisfacturam vocant) aut ejus heredes, propter delictum vassalli aut defectum here-
dum. Remanentia autem est jus terrarum in aliquem collatum, post terminum con-
ductionis, aut alterius tituli, ad annos aut vitam duraturi, finitum: & in hoc differt
à reversione, quia reversio fit propriè ad dominum, & ejus heredes, unde jus pri-
mò derivatur; remanentia autem ad tertium aliquem, qui neque dominus, neque
tenens instanter est. Hæc ne in nominibus labamur. Item, si quis factus in favorem
coloni renunciaverit, licet hic colonus ad vitam habeat, renunciatio tamen nihil
operatur. Resignatione etiam sive sursum redditione finitur annuus redditus, si char-
ta sive scriptum (quod vocant *Factum*) in manibus liberi tenentis retrotradatur: eo-
demque modo quælibet servitutes prædiales, ut communia pasturæ, corrodia, & hu-
jusmodi extingui solent, non minus quàm per relaxationem. Adeoque refutationes
sive resignationes nostræ à feudis Anglorum alienæ sunt; nec tenentes liberum te-
numentum cum dominio aliter quàm per traditionem possessionis, quam *liberationem*
vocant, consolidant, & versâ vice solo pacto renunciationis domini tenentibus suis
jus omne domini relaxant, ut loquuntur. In eorum autem relaxationibus, qua-
rum causa hæc facta fuit digressio, pro generali regula tenent, quòd nemini prodes-
se possit relaxatio aliqua, nisi ei fiat, qui vel liberum tenementum habeat de facto,
vel ex lege, ut heres ante introitum in fundum à morte defuncti, cui tunc ritè fiet
relaxatio, etiamsi hic heres apparens in primo gradu non sit successurus, sed vel in
secundo vel in tertio. Et hæc renunciatio etiam gradu prioribus proderit, vel statum
in facto aliquem libero tenemento æqualem super eodem suffultum, vel etiam ei à
tenente ad terminum annorum fiat, ab eo qui proximam illius habeat reversionem si-
ve remanentiam, quæ magis agnoscitur propter immediatam tenuram, sive (ut vo-
cant) *privitatem*, quæ inter eos est, quam propter jus aliquod in re, quod habeat
tenens ad terminum annorum ad recipiendam atque sustinendam hujusmodi relaxa-
tionem. Tria autem genera habent relaxationum, juxta triplicem eorum operatio-
nem: vel enim operantur per augmentationem, vel per transpositionem, vel per ex-
tinctionem. Per augmentationem statûs intelligitur relaxatio, cum proprietarius si-
ve reversionarius quilibet, ut eorum vocabulis utar, sub se minorem statum habenti
relaxat, ac secundum verba relaxationis majorem statum ei confert. Si enim sim-
pliciter fiat tenenti ad terminum annorum sine mentione heredum, is habebit libe-
rum tenementum pro tempore vitæ suæ (qui major status illorum jure æstimatur
quolibet termino annorum etiam longissimo;) aut si relaxatio illi fiat, & heredibus

de corpore, habebit feudum talliatum; vel si illi fiat & heredibus simpliciter, habebit feudum simplex. Idemque, si fiat tenenti ad terminum vitæ, nisi quòd si ei fiat simpliciter, nihil operatur; majorem enim statum quam prius habuit, ei non concedit. Ac similiter, si is, qui feudi reversionem sive remanentiam habet expectantem feudi talliati determinationem, tenenti talliæ relaxet, & heredibus suis simpliciter, is qui talliam habuit, nunc duplex habebit feudum talliatum, nimirum sibi & heredibus de corpore, cum remanentia sibi & heredibus quibuscunque: non enim feudum simplex superveniens extinguet talliam. Quin, ex ratione statuti Wests. 2. *de donis conditionalibus*, si alienatione feudum discontinuatum fuerit (hæc enim eorum est locutio,) heredi talliæ competet remedium actionis secundum formam doni, quam vocant *Formedon*, quæ nihil aliud est nisi forma Brevis, quâ heres ex tallia investit extraneum in terris suis talliatis; quo casu, heres talliæ habet Breve *Formedon*, ut jus suum recuperet: nam heredes talliæ apud eos sunt tantum custodes, nec in præjudicium aliarum personarum in tallia contentarum poterunt alienare.

27. Secunda species relaxationum est per transpositionem, eamque duplicem, vel statûs, vel juris. Relaxatio per transpositionem statûs est, cum duo junctim tenentes sunt unius feudi vel termini vitæ vel annorum, quorum unus alteri relaxat, & sic totum suum statum in alterum confert. * Relaxatio per transpositionem juris est, cum quis de feudo ac libero tenemento deturbatus, ac (ut loquuntur) dislaisitus fuerit ac deturbatus, deturbatori jus suum relaxat: quod si vel in momentum fiat in perpetuum remanebit; iste enim deturbator in jure feudum simplex utcunque violentum habere censetur, nec enim minorem statum sibi ascribere poterit, ac suæ esse injuriæ arbiter, ut Practici dicunt, *Nul peut apportioner son tort*: unde cum feudum simplex, & liberum tenementum habeat, etsi injuriâ, relaxatio illius, qui jus habet superveniens, possessionem suam ac statum omnem legitimum efficiet. Si autem deturbator, ante relaxationem aliquam, liberum tenementum alteri liberaverit ad terminum vitæ, cum variis remanentiis ad vitam, vel in tallia sibi reservatâ reversione feudi simplicis, vel eo etiam ad remanentiam alteri relicto, si cuilibet omnium horum relaxatio facta fuerit, omnibus proderit, ac status omnes hosce catenatos invicem corroborabit. Sin verò à deturbatore aliquis conduxerit ad terminum annorum, &c. ac deturbatus conductori relaxaverit, neque proderit conductori, nec deturbatori, nec cuilibet alteri super hac conductione remanentiam habenti; terminus enim annorum tam exiguus status censetur in illorum jure, ut relaxationem juris transpositam sustinere non valeat.

28. Tertia species relaxationum est per extinctionem, ut in casu à quo cœpimus, cum dominus feudi tenenti dominium quod vocant relaxat, vel ali- quis redditum habens onerarium è feudo progredientem, vel aliam servitutem, ut communia pasturæ, corrodia & hujusmodi, vel etiam redditus servitii, ut qui in antiqua concessione feudi, ante statutum (quia emptores terrarum cum feudorum tenuras creare liceret) pro canone reservabantur, vel adhuc hodie reservantur super concessione termini annorum, vel ad vitam vel feudi talliati, cujusmodi redditus coincidentes sunt reversioni vel remanentiæ, & eam concomitantur, quemadmodum illi antiqui redditus servitii dominicales coincidentes sunt dominio, qui si à dominio remanentiâ vel reversione separentur, naturam redditus servitii amittunt, ac redditus fiunt onerarii: quæ, inquam, omnia si relaxantur, liberum tenementum habenti, profus extinguuntur & intereunt, atque ideo hæc dicuntur *relaxari per extinctionem*, quod is cui relaxantur ea percipere nequeat; nemo enim sibi servire, aut sibi redditum vel servitutem quamlibet è suo fundo præstare potest. Non autem ideo, quod ab eo qui relaxavit penitus decedant; hoc enim pacto secundæ relaxationes per transpositionem dici possent per extinctionem fieri, cum is qui relaxavit, nullum jus retineat, sed penitus ab omni suo jure se semper separet, illud tamen non extinguitur, sed in alium transfunditur; nam pro regula tenent, quòd jus non potest mori. Et hoc paucis de jure Anglorum.

29. Nunc ad propositum redeamus. Superest ut de consensu dicamus, an hic ad dominii translationem per se & solus sufficiat; exempli causâ, si quis verus dominus

non domino alienanti consenserit, an hic consensus nudus dominium transferat? Causam dubitationis præbet regula juris, *Aliud est vendere, aliud vendenti consentire* (a); & ex jure nudus consensus alienationem non inducit, neque ad amissionem domini sufficit, Ulpianus ait: & licet in textu denotetur Advocati ignorantia in jure sibi competenti, tamen Bartolus ibidem ait, idem esse si Advocatus sciverit, neque consensum sufficere ad amissionem domini, cum in omni etiam nudo pacto consensus duorum interveniat, neque tamen ex nudo pacto vel actio oritur vel dominium transfertur, quod majus est. In contrarium tamen videtur jus Feudale esse, ubi planè assertitur, *Si is ad quem feudum per successionem jure obvenire debet, consenserit eos investire, ad quos secundum rectum morem feudum non pertinet, nullo modo ad eum revertendum regressum habebit* (b); ergo concludere quis potest ex solo consensu renunciantem deestiri. In his difficultatibus cum plerosque hærete viderem, ut sæpe voce, nunc scripto, meam sententiam secundum mores quibus hodie utimur, aperiarn.

Ac ut res tota fiat explanatior, considerandum primum puto, utrum hic consensus adhibeatur in alienatione sive dispositione rei mobilis, an rei immobilis? Quod ad res mobiles, licet in harum dispositione cum consensu veri domini, Jurisconsulti inter se dissentiant, (siquidem communis opinio est, verum dominum consentiendo sibi præjudicare,) Bartolus tamen negativam partem tueri videtur, dominum alienationi rei suæ consentiendo non præjudicare, nisi aut pretium receperit, aut dolo tacuerit, aut saltem causam sui juris ab eo habeat cui consentit. Rejectis tamen Doctorum subtilitatibus & controversiis, hoc puto ex moribus nostris in rerum momentum alienatione servandum, ut par sit alienantis & consentientis alienationi conditio, & quo casu alienans, si verus esset dominus, à dominio suo caderet, eodem modo & ei consentiens, cum sine dolo consentire non potuisset (c). Quod & in renunciatione, sive consensu usufructuarii, alienationi proprietatis consentientis, observandum est, licet inter res mobiles non numeretur. Sic in reversione aut renunciatione juris alicujus, de quo non est investitura sive fasina facienda (d). Imò & sunt qui putant præsentiam & taciturnitatem pro hoc consensu sufficere, cum dolo carere non possit, qui rem suam se præsentem, & cum possit non contradicente, venire passus est. Consensum tamen hic expressum & apertum requiro, non præsumptum, neque ex juris interpretatione aut circumstantiis collectum; cum qui taceat, licet non dissentiat, consentire non videtur, & silentium medium quiddam est inter consensum & dissentium.

In rerum autem immobilium & corporalium dispositione, si verus dominus non domino alienanti consenserit, quærendum puto, si hic alienans principalis aliquod jus aut juris speciem habeat, ac, ut regulæ Cancellariæ loquuntur, aliquem titulum, si non verum, at coloratum tamen, & verum titulum habens ei consenserit, & traditio subsequuta sit? In qua quidem specie alienationis feudi quidam alienationem subsistere tradunt, ex Bartoli sententia, qui ait etiam ex inutili contractu, traditione subsequente, dominia rerum transferri, modò contractus ille non sit contra leges. Et textus ille, quem ex feudis antea produximus (e), ait eum dominum fieri, qui jus secundum rectum morem non habet, si is ad quem feudum jure per successionem pertinere debet, consenserit: si ergo verus dominus sit, profectò & jus transferendū illud prior qui consentit habuit. Alii sunt qui putant neminem plus juris in alium transferre posse, quàm ipse habet; itaque eum qui verum dominium non habuit, nec illud transfuturū volunt: tale enim dominium traditur, quale apud tradentem est, neque qui consentit tradit, sed traditio à non domino fit; itaque nihil transferre videtur: præcipue quòd in his alienationibus in consentientem tantum, nulla de evictione actio de jure aut usu nostro competat; & quæ antè de renunciatione dixi (f), qui in hac opinione sunt, ea pro se hic producant, & consensum nihil plus operari quàm nudam renunciationem volunt: nam Bartolus consentire & renunciare idem putat, nec diversos operari effectus.

T t t t t 2

Quod

(a) l. 160. de R. J. (b) 1 F. § 1. (c) Vid. l. 26. C. de administr. tut. (d) Vid. § 23. (e) § 29, (f) § 21.

Quod ad me attinet, in hanc quæstionem potius inquirendum adhuc, quam quid discernendum puto; cum nuper in Senatu animadverterim, plerosque magni nominis viros ad eam sententiam inclinare, ut ex solo consensu dominia rerum non transferantur. Ex mea tamen sententia, cum non tam intersit quid fiat, quam quomodo fiat, si is qui putativum titulum habet, cum fasina five investitura disponat, cum consensu ejus qui jure succedit, aut ad quem aliunde jus verum illius feudi pertinet, dispositio ex moribus nostris valebit; nam hic consensus vestitur traditione verâ, & consensus veri domini supplet defectum tituli. Quod si is, qui disponit, nullum titulum five nullam investituram habet, aut ejus titulus ad devesionem redactus fuerit, in hoc casu consensus veri domini ab initio interpositus non nocet; & hæc est Doctorum omnium opinio. Nam ex inutili (ut nuper dixi) contractu, dominium sæpe transfertur, traditione subsequente: *inutilem* dico, si non fit expressè contra leges, licet fit præter leges, ut loquitur Bartolus. Quod si contra legem fiat, neque consensus veri domini interpositus quicquam operatur: malo enim peccari in titulo, quam in traditione, quæ est forma, & dat esse rei. Itaque conventionem invalidam vestitam traditione potius valere puto, præcipue si veri domini consensus accesserit, quam veram alienationem, nullâ traditione interveniente, ad rei dominium transferendum.

30. Neque tamen hoc universale est, sine traditionibus dominia rerum non transferri: usque adeò in jure omnis definitio periculosa est. Sunt enim quidam casus speciales, in quibus dominia rerum sine traditione transferuntur, quas licet priùs attigi (*a*), cum de eis casibus tractarem quibus ignorantes acquirimus, tamen & hic repetere non gravabor. Prima causa fisci est: nam bona damnatorum sine traditione aut apprehensione possessionis, ipso jure ad fiscum pertinent (*b*), quod & in immobilibus quæ de Rege tenentur locum habet, cum Rex se fasire, aut præcepta dirigere ad se investiendum, non possit (*c*). Idem in Ecclesia & civitate: nam cum utraque privilegio minoris gaudeat, in eorum etiam favorem introductum est, ut bona ad eos pertineant, etiam neque per possessionem neque fasinam apprehensa (*d*): quota enim pars est Ecclesiarum five civitatum in hoc regno, quæ de suis juribus aut privilegiis fasinam demonstrare potest. Sic etiam in eis bonis mobilibus, quæ ex ultima voluntate ad quempiam devolvuntur; nam heres solo animo, si eum declaraverit, adire hereditatem potest, (licet aliud in feudo apud nos hodie,) & legatariis legata cedunt, etiam sine possessione aut traditione (*e*). Sic & in omnibus, quæ ex mortis causa procedunt; nam favorabiles sunt defunctorum voluntates.

31. Sed quando consensus ille interponendus est? quæret aliquis. Si ex necessitate requiratur ejus interpositio, an in ipso actu, quemadmodum auctoritatem & consensum tutorum dicimus in ipso actu interponendum, alioqui quod sit non valere; an verò sufficiat, si ante aut post accedat? Bartolus hanc quæstionem egregiè expedit, dum distinguit hæc quinque, jussum, auctoritatem, consensum, licentiam & consilium: nam jussum præcedere debere, ait, rem gestam; auctoritatem in ipso actu interponi; consensum, tam in ipso actu, quam post aut ante actum; licentiam præcedere debere actum, ait: sic & consilium, & hæc omnia legibus confirmat. Itaque secundum eum puto valere, si consensus hic veri domini dispositionem vel præcedat vel sequatur, non minùs quam si in ipso actu interveniat.

32. Sed nunc, ut renunciationes nostras retrospectivè, in eis hæc regula generalis observanda est, quod non solum in feudis, sed etiam in omni renunciatione, si ve rei mobilis, si ve immobilis, juris, exceptionum, actionum, privilegiorum, si ea per procuratorem fiat, necesse est ut habeat speciale mandatum (*f*): nam renunciatio hæc habet speciem donationis, quam nemo de re aliena facere potest, nisi ad id speciale habeat mandatum. Sed in feudis, speciali actu (*g*) trium Ordinum cavetur, ut procurator hic habeat mandatum subscriptione & sigillo resignantis roboratum. Quod si quis personaliter præsens resignaverit, & is instrumento resignationis subscribere & sigillum apponere debet. Quod si pendente resignatione dominus decesserit,

pro-

(*a*) § 17. in fine. (*b*) Lib. 1. D. 16. § 47. (*c*) l. 8. C. ad legem Jul. majest. (*d*) l. 23. C. de sacrosanctis Eccl. & ibi glossa ex Bartolo. (*e*) l. 64. ff. de furtis. (*f*) l. 40. ff. de procuratoribus. (*g*) 38. Parl. 6. Reg. Mariæ.

procuratoris officium expirat. Secundò, quòd nulla renunciatio juris futuri esse possit aut valeat (a), nisi causam habeat in præsentì. Itaque additioni hereditatis nemo renunciare potest, priusquam adire possit, id est, ad eum sit devoluta; neque quis renunciando juri quod nondum competebat, prohibebitur jure illo uti cum competet. Quod & in jure Anglorum observatur: nam nemo potest renunciare juri futuro, neque unquam renunciatio sive relaxatio ad jus quod nondum competit, sive ad jus futurum extenditur, quibuscunque verbis fiat; nec superveniens jus auctoris prodesse putant, nisi ut quis de evictione teneatur.

33. Quæ autem validitatem renunciationis impediunt, unicâ regulâ licet comprehendere. Nam si renunciatio hæc ex causâ onerosâ procedat, cum venditione ferè in omnibus convenit, adeò ut quæ venditionem impediunt, ea & resignationem: si ex causâ lucrativa, sequitur naturam donationis; & quicumque donare non potest, nec ex causâ lucrativa resignare. Is de cujus crimine agitur, & de eodem per judicem inquiri cœptum est, si resignationem fecerit, à dubio eventu ea pendet. Nam si damnatus fuerit, ex quo crimine bona resignata ad fiscum pertinere debuerant, si non resignasset, in eo casu renunciatio non valet jure nostro: secus si absolutus judicis sententiâ fuerit, aut resignatio facta sit antequam de crimine inquiri cœptum sit, licet commissum ante. In crimine tamen majestatis, post crimen commissum resignatio non valet. In aliis criminibus puto ponderandum, si collusoria fuerit resignatio necne, & in fraudem fisci facta, & in favorem consanguinei, retentâ possessione. Nam in crimine fiscus est creditor, & videndum ne quid in fraudem verorum creditorum fiat; itaque resignatio in hoc casu non valebit, quod in fraudem aliorum creditorum non valet: solutio tamen facta vero creditori meo judicio valet, si modò antequam de crimine cognosci incipiat ea facta sit.

34. Mulier in favorem viri moribus nostris in manibus superioris potest resignare feudum, nec eam renunciationem revocationi puto obnoxiam. Aliter ex jure Anglorum: nam quod vir uxori, constante matrimonio, aut uxor viro concesserit, potest etiam post alterutrius mortem revocari; & proinde & renunciationem, si quam mulier fecerit, mortuo marito, potest revocare: adeò ut si vivo viro consenserit obligationi per eum factæ; & se subscripserit, non teneatur; saltem revocationi locus est: licet alioqui in omnibus causis, quæ ad eam aut contra eam movebuntur, ipse citari debeat; nec illa sine ejus consensu respondebit, & si fecerit, nihil facit: imò nec fidejussor ne pro viro esse potest, nec de suis rebus sine viri consensu disponere; præter eleemosinam, vestes, & ea quæ vocantur *Jocalia* (ut verè sunt) sive paraphernalia.

35. Ex jure Feudali, nuda voluntas domini & vassalli à feudo recedere volentium non sufficit in feudo antiquo, nisi ut consensus eorum, quorum interest, i. e. agnatorum, etiam accedat (b): nam neque dominus neque vassallus eis præjudicare potest, quibus jus jam quæsitum est in futura feudi successione (c).

Diegesis secunda,

De Licitatione, quam Appretiationem dicimus, & Adjudicatione.

SUMMARIA:

1. Feudum amitti potest contra utriusque & domini & vassalli voluntatem, & te-	norem ipsius investitura. Licet vassallus feudum suum contra domini voluntatem
U U U U U	

(a) l. 35. § 1. C. de inoff. testam. (b) D. 4. § 1. (c) 2 F. 39. pr.

tatem non alienat, tamen casus sunt aliqui à lege introducti, propter publicam utilitatem, quibus quis, etiam sine consensu domini, feudum vel ejus partem possidere potest, ut in viduæ Tertia & Curialitate.

2. Quid sit appretiatione sive licitatio? Ubi quinque sunt consideranda.
3. Primum est, ut justum subsit debitum, & liquidum. Quid sit liquidum? Liquidato per sententiam debito, monetur debitor intra terminum solvere, ne aliàs velit bona sua mobilia & immobilia hæcæ subjici.
4. Quæ dicantur literæ quatuor formarum? Qui rebellis (apud Anglos Utlagus) denunciatur, non solum ejus corpus custodiæ mandatur, sed omnia mobilia in fiscum rediguntur; cum onere tamen debiti, nisi supplicatione ad Senatuum factâ, ut sententiam rebellionis evitet.
5. Si debitor Senatui supplex non fuerit, nec caverit, procedit creditor ad liquidationem, & postea ad appretiationem. Apud majores nostros moris erat, ut si debitor se volens, vel à magistratu comprehensus, custodiæ tradidisset, ulterius ad executionem sententiæ progredi non liceret: sed hodie Senatus solet literas de bonis debitoris licitandis concedere; licet debitor sit in custodia.
6. An nominibus debitorum non discussis, ad appretiationem procedi possit? Usus noster est diversus à jure Civili in hac re. Soli apparitori credendum, an sint bona mobilia.
7. Secundum, quod in hac appretiatione considerandum, est, inter quos hæc actio consistat, actorem sciz. & reum; quorum si alteruter mutetur, opus est translatione vel activâ vel passivâ. Translatio etiam fit in intromissorem; & si plures sint intromissores, in quemlibet Senatus translationem debiti permittit in solidum: at Commissarii in omnes dant, & pro partibus virilibus tantum.
8. Licet ante annum in heredem transferri possit actio, executio tamen sustinetur in annum. Si heres, qui convenitur, ejurare hereditatem paratus sit, potius quam actionem cum oneribus suscipere, est absolvendus: nisi res non sit integra; nam tum omnino pro herede habebitur. Quod si ita replicari ab actore non possit, & rem

integram esse constet, absolvitur heres apprensus, & actori fit adjudicatio bonorum defuncti hereditariorum. Translatio hæc passiva fit in solum heredem verum, vel universalem successorem. Executor non tenetur de evictione rei immobilis.

9. Si alius à vero debitore compareat, ut appretiationem impediatur, non est admittendus, nisi jus reale habeat, & id instantè doceat. Quod si admittatur, ad omnes defensiones admittitur, quæ reo principali competere, si judicio interfuisset. Si falsa instrumenta producantur, sistitur judicium appretiationis, utpote incompetens, & tota quæstio ad Senatuum defertur.
10. Si, qui comparet, verum quidem titulum habeat, sed nudum tantum, & possessio per aliquot annos apud reum principalem fuerit, non est admittendus, sed ad licitationem proceditur. Sæpe etiam aliis calidis machinationibus auctioni objicitur, veluti si reus in aliis bonis adhuc sit solvendo: sed hæc exceptio repellebatur judicio contradictorio.
11. Tertium quod in hoc judicio est considerandum, est, in quibus rebus locum habeat, mobilibus sciz. & immobilibus; de quibus posterioribus præcipue hoc in loco agitur.
12. Bona non moventia licitanda sunt, vel auctoritate Senatûs, vel judicis inferioris. Senatus mandat Vicecomiti, ut bona moventia licitationi subjiciat, & plus offerenti ad solutionem debiti assignet; aut, si nulla bona moventia sint, ad auctorem prædiorum proceditur. Ordo in literis observandus: si à judice inferiore, non ultra districtum illius judicis bona sunt perquirenda, nisi literæ in supplementum impetrentur; & si nullibi bona mobilia reperiantur, proceditur ad immobilium appretiationem. Aliquando intentatur à debitore actio rescissoria auctoris, quod bona mobilia non prius licitasset: sed ea semper inefficax.
13. Non solum ipsa prædia, sed jura, & id quod non est, appretiatum. Ususfructus æstimandus ex diversitate ætatis & arbitrio inquisitorum.
14. Id quod non est posse interdum licitari, exemplum adfert Auctor, nempe, annum redditum ex fundo, qui antea erat liber; in qua re præscribitur nostro jure, ne 5 libras sive marcas pro quibuslibet centenis auctio excedat; sed Senatus solet

- 10 indulgere creditoribus, utpote quorum partes sunt favorabiles, debitorum vero odiosa.
15. Quid sit apud nos & Anglos reversio? De reversionis appretiatione sive licitatione. Licitari possunt officia publica hereditaria; vix autem alia. Appretiarum quoque possunt servitutes, quas, ut omnes alias utilitates ex praediis vassalli, creditores in solutionem debiti sui licitationi subicere possunt.
16. Quartum considerandum in hac materia, est forma & ordo hujus auctoris; qua discussis mobilibus, ad immobilia proceditur, denunciatione facta ad crucem foralem praecipui burgi istius districtus, in quo praedium est; & apparitor, perlecto praecipito, denunciat tale praedium, ad instantiam talis creditoris, appretiarum, & ut adsint tali die, qui interesse habent, & emere velint.
17. Denunciatio haec duplex est, vel alicujus singularis praedii, vel omnium praediorum & jurium, quae quovismodo ad debitorem pertinent; & peccatum erit, si plus sit in libello appretiationis, quam in denunciatione: sed generalis denunciatio magis est hodie in usu. Antiquitus solebat fieri denunciatio die promercali; sed quolibet die fieri potest sub praemonitione quindecim dierum, quae debitori insinuanda est.
18. Die & hora veniente, executor sententiae curiam suam instituet; & post duodecimam horam, admisa protestatione contra non comparentes, ad actionem procedit: sed si reus ante duodecimam comparuerit, est admittendus ad omnes suas defensiones; sin nihil obijciatur, creditor executori suum libellum exhibet, & ab inquisitoribus petit hoc praedium pro solutione debiti sui sibi assignari.
19. An in appretiatione praedii producenda sit sassa debitoris? Exhibito libello creditoris, inquisitores eliguntur, contra quos reus objicere auditur: tum libellus creditoris legitur, & reus citatur. Si alius compareat, suumque praedium dicat, si is jus manifestum habeat, judicium sistitur, & omnis haec cognitio ad Senatum rejicienda est: sin hic tertius jus suum producere non possit, protestari quidem potest contra appretiationem, sed res arbitrio inquisitorum permittitur. Vicecomes in hac parte habet vicefimam partem pretii pro suo feudo. Si debitor, vel alius pro eo, creditori offerat pro debito, creditori non est assignandum praedium.
20. Hoc processu finito, & sententia extracta, a Senatu literae impetrantur, quibus mandatur praedii domino creditorem hunc loco prioris vassalli, eademque forma, recipere. Si praedium de Rege teneatur, literae ad Cancellariae custodem diriguntur: si de alio quam Rege, & dominus ter requisitus recuset, ad ejus superiorem recurritur, & de uno ad alium, donec ad Regem perveniatur. Et haec licitatio debitorem in tantum liberat.
21. Quintum in appretiatione considerandum est reversio legalis.
22. Debitor intra septennium creditori suo offerre potest summam pro qua appretiatum est praedium, una cum Vicecomitis feudo, nec creditor unum sine alio recipere cogitur. Quatenus legalis haec reversio a conventionali differat? Non solum summa principalis, cum ea quae Vicecomiti debetur, offerenda est; sed etiam arriagia sine quibus creditor non tenetur renunciare. Si nec debitor, nec alius pro eo, sed ipse creditor, vel aliquis alius fructus collegerit, debitor offerendo summam, cum ea quae Vicecomiti debetur, suum praedium recuperabit, salva actione ei ad fructus hos, a quocunque fuerint collecti, recuperandos.
23. De adjudicatione. Quid ea sit? Forma & regulis ab appretiatione diversa. Quam maxime convenit cum eo juris titulo, De bonis auctoritate judicis vendendis. Majoribus nostris incognita, & necessitate a recentioribus introducta, ad transferendum dominium eorum bonorum, quae nec commode transferri aut appretiarum possunt, ut rei incertae aut hereditatis. Aliquando etiam fit adjudicatio rei singularis, cum debitoris alicujus heres apparens, monitus ut hereditatem adeat, eidem renunciat; & inde sequitur, ex sententia judicis, illius praedii adjudicatio. Ex hac adjudicatione, praecipua e Cancellaria diriguntur ad dominum, pro eo investiendo cui adjudicatum est.
24. Adjudicatio haec rei singularis, ut in quibusdam convenit cum appretiatione, in aliis etiam differt. An qui semel in judicio renunciavit, iterum ad adeundam hereditatem postea admitti possit? & an legalem reversionem habeat hic reus? Est etiam adjudicatio specialis.

1. **E**ST & alius modus feudi amittendi, sed is neque ex voluntate pura vassalli, neque ex voluntate domini superioris, imò frequentissimè contra utriusque voluntatem, & contra manifestum tenorem ipsius investituræ, quam à domino vassallus habet, ne ad alium transeat, procedit; prægravante scilicet publicâ utilitate privatorum pactiones & jura. Nam (ut antea dixi) licet vassallus in alterius favorem, nisi consentiente domino, feudum suum aut tenementum non alienat; attamen aliqui casus sunt, à lege introducti propter publicam utilitatem, in quibus quis, etiam sine consensu domini, feudum vel ejus partem poterit possidere (a). Ante dixi de viduarum tertia vel triente ususfructus illius feudi in quo vassallus moritur, hunc enim trientem vidua sive relicta, tanquam ad eam ex dispositione juris communis descendente, etiamsi dominus nunquam consenserit, legitimè possidebit (b); servitiaque domino debita persolvit, etiam eo invito, nisi fortè dominus ei remittet, aut recipere noluerit; nam nemo cogitur servitia nisi velit recipere. Idem in Curialitate; nam eo jure toto feudo, in quo uxor obiit ut de feudo, maritus utetur & fruatur quamdiu vivet, cum sit hæc Curialitas à jure introducta, licet à domino nullum sit consequutus jus, nullum consensum aut titulum, imò licet dominus ejus jus velit invertere (c).

2. De hac Appretiatione aliqua dicenda sunt: est enim Appretiatio, translatio juris quod quis in feudo habet, vel in ejus usufructu, in alium, nempe creditorem, auctoritate judicis introducta, cum quis pertinaciter & obstinate, quod debet, recusat solvere. In quâ definitione multa sunt consideranda: Primum, in quibus casibus ad eam in jure nostro proceditur: Secundum, inter quos is procelius deducatur: Tertium, quæ res sint quæ appretari possunt & debent: Quartum, de forma hujus licitationis & appretiationis, & quæ eam impediunt: Quintum, de legali quam vocant reversione, quæ vassallo competit post licitationem sive adjudicationem factam: nam certum est, tempus aliquod sive spatium vassallo indulgeri à jure, quo possit rem suam sive feudum, sive jus à feudo dependens, si velit & possit, recuperare, & creditori debitum suum exsolvere.

3. In primo hæc consideranda sunt, quòd nunquam apud nos ad hanc licitationem sive subhastationem perveniat, nisi causa aliqua justî debiti præcesserit, nempe, cum vassallus, sive ex proprio facto, sive prædecessoris sui, cui tanquam vel heres vel successor universalis fuerit, ex justa & legitima causa debitor constitutus, & creditor legitimo judicio debitum suum evicerit, debitorque obstinatè adhucolvere recusaverit, & prædia vel res suas immobiles distrahere, si nullæ res mobiles sint, quæ distrahi possunt, ut creditori satisfiat, moras nectat, judex defectum partis supplet, & quod debitor vendere vel distrahere recusat, ille vendendum publicè proponit, & quindecimvirali judicio, juramento omnium interveniente de pretio legitimo ab iis constituendo, subjicit: itaque nunquam ad hanc appretiationem proceditur, nisi ex debito, legitimo judicio & determinatâ sententiâ evictò. In quo hæc secunda etiam cautio est, ut illud debitum sit in pecunia numerata liquidum. Scimus ex jure ea debita liquida dici, quæ pondere, numero, aut mensurâ constant: sic debitor est ex liquido debito, qui centum amphoras vini debet, aut qui in tot modios frumenti hordei aut ejusdem generis alterius rei tenetur. Sed ut ad appretiationem nostram perveniamus; hæc licet ex jure liquida censeantur, tamen antequam ad appretiationem perveniendum est, hæc ipsa liquida rursus liquidanda sunt, & ad certum numerum nummorum, sive librarum, sive marcarum, sive solidorum, etiam per sententias reducenda, & pretio certo nummorum à judice, vocatis & citatis partibus, æstimanda, antequam ad appretiationem sive licitationem perveniat. Itaque postquam debitum illud, sive sit facti, sive dandi, sive suum proprium, sive prædecessorum suorum quibus successerat, in unam monetæ, quam vocant currentis, summam fuerit per sententiam redactum, monetur debitor per literas

(a) Cap. 24. Alex. II. cap. 37. in fine, Parl. 5. Jac. III. quæ omnia ex jure communi descendunt, l. 175. § 2. ff. de re judicata. (b) De qua lib. 2. D. 22. § 25. (c) De qua ibid. § 40.

ras à judice latore sententiæ impetrandas, ut is, intra terminum juris, illud creditori solvat, aut ejus prædia vel feuda sua, five aliæ res quæcunque ad illum pertinent, hastæ & licitationi subjiciantur, ut ex eorum pretio creditori satisfiat. Monitio hæc, si ab inferiore judice procedat, quindecim dierum spatium debitori indulget, ut interea ad solutionem se paret: aliqua enim ex jure Civili mora debitori ut se expediat indulgetur, quibus elapsis si non satisfecerit, & summa debita per sententiam in pecunia numerata consistat, proceditur primò ad distractionem rerum mobilium, veluti pecorum, armentorum, & si quæ sunt his similia, mox ad subhastationem prædiorum five immobilium (a), ut mox dicemus.

4. Quod si debitum in factò tantum consistat, vel etiam in dandò, si modò ad certam quantitatem nondum redactum, tunc productâ coram Senatu sententiâ, & monitionibus debitori ut solvat factis, à Senatu impetrantur *literæ*, quæ *quatuor formarum* dicuntur; quibus mandatur debitori, ut intra tres vel pauciores dies solvat creditori sub gravissima pœna, nempe rebellionis: & hæc *prima* dicitur *literarum forma*. Quòd si interea non pareat, adhuc monetur *secundò*, ut sententiæ pareat sub pœna custodiæ & carceris. Si nec tum satisfecerit, *tertiò* monetur, ut nisi pareat, corpus suum certæ custodiæ in literis designandæ tradat intra tres dies. Quòd si nec tum paruerit, *tunc* certificatur, nisi infra postremum triduum creditori solvat, rebellis (Angli *Utlagum* vocant) denunciabitur: quo etiam elapsò, si necdum paruerit, instante creditore, rebellis Regi & regno declaratur debitor ad crucem (*foralem* vocant) præcipui in eo districtu five jurisdictione burgi, eaque denunciatione factâ, literæ ad quoscunque magistratus, in quorum territoriis potest debitor apprehendi, à Senatu diriguntur, ut debitoris corpus custodiæ mandent. Interea ex hac denunciatione mobilia omnia in fiscum rediguntur, ita tamen, ut vel quæstor Regius, vel qui ab eo jus impetraverit, de primis illius debitoris contumacis bonis creditori, ad cujus instantiam rebellis declaratus est, de suo debito satisfaciat: quod superest in fiscum refertur. Interea, si debitor, ne rebellionis sententiam incurrat, Senatui per libellum supplicabit, malè se sententiæ executione gravari, ob causas quas allegabit, (quæ tamen raræ solent esse stante sententiâ,) aut paratum se solutioni, saltem illius quod interest, cum factum illud, aut si quid aliud sit in sententia, à se jam non possit præstari: itaque præstitâ cautione Senatui de eo quod interest solvendo, citatur ad diem creditor, ut saltem eo, quod ejus videbitur interesse, sibi satisfieri videat. Quo die adveniente, à creditore valor ejus rei, de qua sententiam obtinuit, in scripto Senatui exhibetur, auditâque debitoris replicatione, Senatus, quid creditoris intersit, æstimat, & in liquida summa pecuniæ taxat: hanc liquidationem creditor assecutus, jam ad appretiationem procedit, ut mox dicemus.

5. Quod si debitor simplex Senatui non fuerit, nec caverit, sententiaque, ut dixi, in factò consistat, saltem non in certa summa liquidata, poterit ipse creditor, in favorem suæ sententiæ, libellum à Senatu petere, ut debitor citetur, ut quod ejus interest æstimari audiat, & æstimatione in libello porrectâ, si debitor non compareat, aut comparere non poterit, propter sententiam rebellionis contra eum latam, creditor petet eam liquidari (ut solemus in foro loqui) & in unam summam monetæ, quam currentis vocant, taxari, quod non gravatè Senatus concedit, rebusque omnibus ex æquo & bono æstimatis, valorem rei in sententia contentæ taxabit & declarabit, proque ea summa, tanquam interessè (ut vocant) liquidato, ad appretiationem five judicariam venditionem proceditur. Fit tamen sæpe, ut debitor, cum ex mandato literarum vel se custodiæ mancipaverit & tradiderit, vel etiam auctoritate magistratus captus, & in custodia detentus, eâ excusatione utatur, quòd sententiæ jam paruerit, cum secundum præceptum literarum se custodiæ mancipaverit, ibique etiam paratus sit permanere, donec satisfecerit sententiæ, & eâ causâ executionem literarum differre moliat: & profectò, apud majores nostros, si debitor vel se custodiæ volens tradidisset, vel à magistratu comprehensus fuisset, ulterius ad executionem sententiæ progredi non erat licitum; & præsumebant veteres, squalo-

X x x x x

re

(a) Prout jure Civili, l. 15. § 2. ff. de re judicata.

re five diuturnitate carceris, debitorem aliquando cogendum, ut ipse res suas distrahat, pretiique reliquum ad usus suos convertat; quod æquius putabant, quam ut alieno arbitrio res auctiori subiceretur. Sed quoniam eo facto contumacibus debitoribus fenestra aperiatur ad fraudes innumeras, aliquando enim vel in custodia pertinaciter ad mortem usque debitoribus contumacibus permanentibus, magnæ & inutiles dilationes emergebant, quibus creditor protrahebatur in rei suæ solutione, quæ in jure favorabilis est; hodie Senatus creditori postulanti concedere literas de bonis & prædiis licitandis solet, etiamsi adhuc debitor in custodia sit: quod magnâ cum æquitate introductum est:

6. Quæri solet, an ad appretiationem bonorum immobilium five prædiorum poterit creditor procedere, non discussis nominibus debitorum? Ratio dubitationis est, quod in jure Civili hic ordo in rebus distrahendis in executione sententiæ præscribatur (a) ut primò mobilia debitoris discutiantur, si quæ habeat; secundò ut nomina debitorum pro debito, habitâ ratione impensarum & rerum aliarum ad eam necessariarum, licitentur pro rata debiti; tertio ut, his deficientibus, tandem ad prædiorum five feudi ipsius distractionem descendat. Sed nobis aliter hodie placet, nempe ut, non occurrentibus bonis mobilibus, ad ipsa prædia five immobilia licitationi subjicienda statim recurratur; hoc si è re creditoris sit, malitque statim ad prædiorum licitationem pervenire, quàm longiorem fortasse actionem de nomine debitoris persequi, ita tamen ut ejus arbitrio hæc omnia permittantur. Sed de nominibus debitorum mox dicemus. An autem occurrant mobilia, quæ debito extolvendo sufficiant, quod semper primum esse debet, executioni ipsius officarii five apparitoris credendum est; si modò is in sua executione se dicat mobilia bona debitoris undique investigasse, nec ulla potuisse reperire, quæ pro debiti solutione potuit distringere: Licet, sub prætextu hujus investigationis mobilium, gravia aliquando mendacia committantur, nunquam tamen, licet debitor se offerat probaturum mobilia super solo existisse, quæ debiti quantitati respondebant, hoc prætextu appretiationes has rescissas vidi (b).

7. Secundum, quod in hac licitatione five auctione considerandum, est, inter quos hæc actio consistat. Ad quod breviter respondendum est, inter actorem qui decretum pro se impetraverit, & reum qui condemnatus est, tantum consistere: itaque si alterius persona morte, vel rebellionem, vel juris cessione mutata sit, & actionem vel heres, vel executor, vel successor (quem *intromissorem* dicimus,) vel quilibet alius particularis successor, qui jus actionis nactus fuerit ex ea sententia, velit ad auctiorem procedere, non potest; sed eatenus hæc actio sustinebitur, donec prior sententia five decretum in hunc generalem five particularem successorem aut cessionarium transferatur. Exempli causâ, Titius, post recuperatam sententiam de ducentis contra Mævium, morte interceptus est; non sustinebitur hæc licitatio five auctio, nec heres five executor ex ea sententia appretiationem persequi potest, donec novâ actione, ejusdem aut superioris judicis auctoritate, institutâ, pro debito in se tanquam Titii heredem aut executorem activè transferendo (c). *Activè* verbum forente est, & id significat, ut actio hæc sibi adjudicetur tanquam in jure personam actoris representanti, nempe ejus vel heredi vel executori, aut saltem cessionario, in quem defunctus omne jus suum quacunque ex causa transfudit, vel qui in jus actoris ex juris dispositione successor sit, veluti si omne jus actoris per rebellionem ad fiscum sit devolutum; neque enim vel fisci advocatus, vel fisci donatarius ex priore sententia ad auctiorem executionem admittetur, priusquam declaratoriam sententiam obtineat (d), creditorem legitimè rebellem declaratum, & jus omne suum in eo debito, quod in sententia continetur, amisisse, & illud jam per ejus rebellionem ad fiscum devolutum, aut fisci donatarium: quàm sententiam si vel fiscus, vel ejus donatarius semel obtinuerit, tunc tanquam pro suo debito ad auctiorem five appretiationem procedit. Eadem est ratio cessionarii, five ejus in quem creditor jus debiti

(a) l. 15. § 2. ff. de re judicata. (b) § 12. (c) At hæc translatio, ut superflua, sublata est cap. 15. Sess. 4. Parl. unic. Gul. & Mariæ. (d) l. F. 21. ibi, Cognitâ culpâ.

biri sui transfulerat; nam & hic novam actionem instituet contra debitorem, ut illa sententia, quâ debitor damnatus est, in se transferatur, cum omni jure quod inde poterat sequi, & prioris sententiæ principalis executionem in se activè petet devolvi, ut ipse eandem executionem appretiationis jam habeat, quam ejus auctor sive cedens prius habuerat: quâ sententiâ pro se latâ, jam tutò ad auclionem procedet. Solet tamen hodie Senatus, si utraque pars scilicet tam actor quam reus in vita sit, literas quas vocant executoriales huic cessionario concedere, tam pro monendo debitore, quam pro ejus rebus licitandis tam mobilibus quam immobilibus; cum favor rei judicatæ ex una parte moneat, & ne lites longius producantur.

In debitore, si is ante debiti solutionem moriatur, non sustinebitur eodem modo debiti executio, donec sit in jure qui ejus personam repræsentet, & in quem actio eadem passivè transferatur. *Passivè* vox est, quæ *activè* opponitur: nam translatio passiva est, quâ quis quasi patitur, dum defuncti debitum in se veluti heredem vel executorem (qui etiam heres in mobilibus est) recipere cogitur. Itaque passivè transferri debitum sive sententia pro debito dicitur, quoties alia persona, quæ defunctum repræsentat, in jure sufficitur, qui debitorem principalem repræsentet, & eandem in se actionem passivè suscipiat, quam debitor principalis, si adhuc viveret, sustinere cogeretur. In solum aliquando bonorum intromissorem (quem dicimus) hæc translatio competit, cum, antequam se bonis alienis immisceret, scire debuisset, & apud se expendere, non licere ei se rei alienæ sive bonis alienis immiscere sine titulo, nisi & bonorum onera velit agnoscere; & meritò hoc ei imputandum est, qui cum potuit ab hac intromissione se continere, non tamen continuit avaras manus: itaque non minus in eum quam legitimum successorem dabitur translatio debiti.

Sed dubium occurrit, quid si plures sint, qui se bonis defuncti immiscuerint (*a*), an electioni locus sit? an omnes æqualiter conveniendi? Et in hac quæstione controversum vidi inter Senatum & Commissarios fori Ecclesiastici, viros sanè graves; dum Senatus in quemcunque immiscentem se bonis alienis actionem permittit, ut in delictis, ubi de furto aut vi bonorum raptorum agitur, omnes qui delictum fecerint in solidum tenentur, & proinde electioni locus est, quem ex omnibus actor eligere velit pro damno suo recuperando: Commissarii verò mitiorem sententiam sequentes, si reus, qui se immiscuit, tanquam unus de pluribus se immiscentibus, replicet, & in se probationem, omnes hos quos nominat immiscuisse, recipiat, & probaverit, in partes viriles dividunt actionem, sententiaque pro virilibus singulorum partibus executioni mandabitur; & obtinuit post multam controversiam, cum quæque pars quo se tueretur, haberet, ut si plures sint qui se bonis hereditariis immiscuerint, idque reus probaverit, in viriles partes teneantur.

8. De herede autem quæstio est, cum ante annum, qui heredibus solet indulgeri, ut interea de adeunda hereditate, si damnosa vel lucrosa sit, deliberent (*b*), recipere has actiones in se non tenebantur heredes, hodie indistinctè sententiam in se recipere passivè coguntur, ejus tamen executio in annum sustinetur, & eo jure hodie utimur. Sed cum plerique, ne actiones has aut debita agnoscere cogantur, hereditatem dolosè differant agnoscere, solet Senatus, in favorem creditoris (cujus in his causa semper favorabilis est) literas concedere, quibus monetur, ut intra quadragessimam diem hic apparens heres, qui proximè successurus est, hereditatem (ut loqui solemus) ingrediatur sive adeat, pro vero herede actiones alioqui in se recepturus (*c*). Quibus quadraginta diebus elapsis, si hic heres apparens actione conveniatur, ut tanquam heres, aut saltem qui hereditatem legitime monitus sit adire, actionem in se recipiat passivè, ut in locum defuncti debitoris substituat, talisque executio aut actio contra eum decernatur, qualis contra defunctum debitorem aut lata est, aut saltem ferri debuit (*d*): quòd si is, inquam, in judicio citatus, responderit se ejurare hereditatem paratum potius, quam actionem pro debito & aliis defuncti oneribus in se recipere, absolvendus est, nisi actor rem non esse jam inte-

X x x x x 2

gram

(a) Lib. 2. D. 17. § 3. (b) Cap. 76. Parl. 6. Jac. IV. (c) Cap. 106. Parl. 7. Jac. V. vid. § 23. (d) Cap. 27. Parl. 23. Jac. VI.

gram replicet, huncque ipsum qui monitus est, jam immiscuisse se hereditati, vel bonis hereditariis mobilibus, (nam sunt & bona quædam mobilia, quæ ad heredem & non ad executores pertinent, ut antea (a) dixi,) vel assignationibus, quæ ad heredes solos descendunt, vel decimis vel possessionibus quibuscunque terrarum, quarum jus ad heredem solum ex jure pertinet: nam his casibus (b), quasi re non integra; omnino pro herede habebitur, si quid quod ad heredem solum debet pertinere ad eum pervenerit. Quod si replicari ab actore non possit, hunc apparentem heredem se bonis hereditariis, quæ alioqui ad heredem solum essent perventura, immiscuisse, & rem adhuc esse integram constet; tunc, absoluto hoc, qui ut adeat hereditatem monitus est, bonorum defuncti hereditarium fit actori adjudicatio, de qua adjudicatione mox dicemus (c). Itaque translatio hæc passiva solum ferè in verum heredem competit, qui in judicio semel hereditatem agnoverit vel adierit, vel in successorem quem *universalem* dicimus, (*universalis* autem dicitur etiam si quamvis minimam partem adierit, cum & reliquas partes non minus adire potuisset,) aut in eum qui bona hereditaria mobilia, sive quæcunque ad heredem solum pertinentia, adierit, aut qui monitus est ut adeat, nec legitime & coram iudice abdicaverit. Obiter etiam notandum est, communiter in executores non datur actio de evictione rei immobilis, licet defunctus eam tenebatur. Et hæc, si vel actor, vel reus principalis jam facto functus est, de translatione actionis sive sententiæ sive activa sive passiva.

9. Sed evenit sæpe, ut reus callidè iudicium subterfugiat, neque in hac auctione sive appretiatione compareat; imò aliquando alius, qui jus reale ad bona appretiantia bona fide præterdat, cum rem suam agi & periclitari videat, is, ut appretiationem sive auctiorem impediatur, se iudicio objiciat: in quibus casibus an talis sit admittendus, præcipua quæstio est. In qua expedienda, primum videndum est, de jure ejus qui postulat; nam nisi jus reale in re quæ licitari petitur, se habere demonstrat, non est ullo modo admittendus, cum ejus non intersit, nisi realiter intersit; veluti si Tusculanum prædium auctiioni subjiciatur, quicumque in eo factus est, jus reale sive factam habet vel usumfructum, in eo processu admittendus est, si modo instanter de jure suo scripto doceat. Quod si tantum actionem habeat ad rem, ut debitor eum investiat in agro Tusculano, imò licet sententiam obtinuerit contra fundi debitorem, tamen quia jus reale nondum est consequutus, non est admittendus. Solet itaque, inter actorem & eum qui admitti petit, acerrimè controversari de jure quod in scriptis producit, sufficiatne in hoc casu comparanti personam in iudicio standi præbere, & de re licitanda contendere, & partes facere? an, actore contentente, & jus productum pro interesse elevante & minuente ne admittatur, sit repellendus? altero enitente summâ vi, ut jus ejus ad eum admittendum sufficiat: & hinc inde allegationes & responsiones suscipiuntur. Sunt tamen iudices nostri faciliores ad aliquem admittendum, si modò aliquem titulum, imò vel præsumptivum, jus illud, quod pro se exhibet, contineat; isque tum admissus, veri rei personam sustinet, & ad omnes defensiones admittitur, quæ reo principali competere, si iudicio interfuisset. Sed aliquando non veri tituli, sed adulterini, pro interesse hujus personæ, veluti aliquando falsi, falsis instrumentis nitentes, aliquando veri quidem sed antiqui, & qui jam sunt suppressi, aut à quorum possessione qui producit jam diu excidit: quid hic à iudice faciendum erit? Si falsa instrumenta producantur, iudicium omnino sistetur: neque enim ejus, qui de appretiatione iudex constitutus est, cognitio est, falsane sint hæc instrumenta an vera; sed omnis hæc quæstio ad Senatum sive iudicem ordinarium rejicienda est, & interea ab ulteriori processu iudex abstinere.

10. Quod si veri quidem sint tituli, sed qui eis uti velit nudum tantum titulum habeat sine possessione, & possessio cum titulo aliquot annos apud reum principalem fuerit, licet cognitio de titulo ad iudicem hunc non pertineat de jure, puto tamen iudicem non peccare, si non obstante hoc titulo ad licitationem procedat. Sæpe enim

(a) Lib. 2. D. 17. § 7. (b) Atque insuper ex stat. 24. Sess. 5. Parl. unic. Gul. & Mariæ, alius est titulus passivus introductus. (c) § 23.

nim fit, per callidos rerum machinatores, ut tituli sive fasinae terrarum, quæ jam redemptæ sunt, producantur pro veris titulis: quemadmodum & sæpe fit, ut debitores, cum licitationem terrarum suarum imminere vident, aliis fasinam earum tribuant. Sed harum fasinarum nulla vis est, cum in fraudem factæ videantur, & à Senatu soleant literæ impetrari, quibus imperatur judici & inquisitoribus, ut, non obstantibus his dolosis fasinis, ad auctiõnem procedant, præcipue si vel post debitum recuperatum fasinae hæ concessæ fuerint, vel post prohibitionem à judice, ne reus sive debitor ullas suas terras aut prædia in fraudem creditoris alienet, aut hypothecæ subiciat: nam sine his literis, sive, ut nostri in foro loquuntur, sine hoc *Warranto*, vix solent ad auctiõnem sive licitationem procedere, qui auctiõni præsent; cum multæ causæ possint intervenire, cur hæ literæ prohibitoria non debeant auctiõnem sive appretiatiõnem impedire, veluti si reus, præter ea bona auctiõni jam subijcienda, in aliis bonis sit solvendo, vel si quæ sit falsitas, aut aliud quodcunque vitium in executione harum literarum, cujus cognitio ad hunc judicem non pertineat, & literæ hæ soleant plerumque facile & sine justâ causâ impetrari. Hæc tamen exceptio, quod debitor sit solvendo in aliis terris quàm iis quarum alienatiõ ei prohibita est, non semper sufficit. Nam inter Campbellam Comitissam & Dominum de Garthland acerrimè controversum vidi in Senatu, cum Dominus reductionem cujusdam alienatiõnis suarum terrarum sub eo prætextu vellet excludere, quod ipse esset responsalis (ut aiunt) in aliis terris alibi, & haberet sufficientia prædia, ut debitum illud, pro quo inhibitiõ sive prohibitiõ facta est, solveret, & proinde dictam Comitissam non rectè petere rescissionem alienatiõnis, cum res ei aliunde salva esse posset; nec admittâ tamen hæc ejus exceptio est.

II. Tertium, quod in hac auctiõne sive licitatione considerandum, est, circa quæ versetur hæ auctiõ, & in quibus rebus locum habeat, & quæ res possint & debeant appetiari sive licitari. In quo hoc primum statuendum est, omnes res, quæ verè debitoris sunt, vel pertinere ad debitorem constat, sub hanc auctiõnem venire, & ei subijci. Et primum de mobilibus certum est, si debitum in pecunia numerata sit in sententia (ut dixi (a)) liquidum, pro eo quascunque debitoris summas liquidas posse appetiari, & creditori assignari. Si eæ summæ quæ debentur non sint liquidæ, tunc eæ licitatiõni subijciuntur, ut publicè appetientur, ut cuicunque emptori, & si plures sint, plus offerenti res adjudicetur, pretio interim creditori in solutionem debiti assignando; vel si sit plus in debito quàm in auctiõne, ut eatenus creditori de ea pecunia satisfiat, reservatâ, pro eo quod superest, creditori executione sui debiti contra ipsum debitorem. Ad similitudinem rerum mobilium, quæcunque alia jura, quæ inter mobilia censentur, solent appetiari. Sed quoniam hæ appetiatiõnes in usû quotidiano vel cuicunque è populo sunt familiares & penè vulgares, nec nostri instituti sit nisi de appetiatiõne sive auctiõne rerum immobilium tractare; ideo de rerum mobilium licitatiõne, quibus modis & à quo judice, & quibus personis & quo loco fiat, (nempe in territorio eo in quo bona sita sunt, præcipue si intra districtum judicis à quo sententia lata fuit,) hic prætereo, & ad auctiõnem prædiorum sive feudorum, de quibus solis hæc nostra instituta est disputatio, accedo.

12. Bonorum horum immobilium appetiatiõ sive auctiõ, vel fit auctoritate Senatûs, vel judicis inferioris à quo sententia lata est. Auctoritate Senatûs, si vel sententia principalis sit à Senatu lata, vel ex conventionem partium in contractu reciproco, sive unius partis in obligationibus in libris Senatûs insertis, & quibus Senatus auctoritatem sententiæ suæ interposuit, debitum sit æstimatum certâ summâ, & sic liquidum: nam his casibus mandat Senatûs, vel Vicecomiti principali ejus districtûs in quo prædia hæc sita sunt, vel speciali alicui apparitori, quem Senatus per literas suas judicem constituit, (nos *Vicecomitem in hac parte dicimus*, quod aliis fit à Vicecomite principali,) ut bona moventia sicubi possunt inveniri hastæ publicæ & licitatiõni subijciat, plulque pro eis offerenti, sive pluris licitanti, in solutionem debiti

Y y y y y

assignet;

affignet; aut si nulla inveniri possint, tunc ad auctiōnem prædiorum sive tenementorum procedat. In quibus literis hic ordo præscribitur, ut primùm bona moventia undique perquirantur & distringantur, si modò executio sententiæ à Senatu latæ fiat; nam Senatus judicem in toto regno hunc apparitorem constituit, ut undiquaque bona hæc mobilia perscrutetur. Quòd si à Barone, vel à Vicecomite, vel inferiore iudice præceptum pro executione sit directum, executor non ultra districtum illius iudicis qui sententiam tulit bona perquiret, donec creditor in supplementum literas à Senatu impetraverit de bonis ubicunque investigandis & distringendis. Quòd si ea nulla sint, vel nullibi reperiantur, fraude fortaliè debitoris subtracta, (solent enim debitores, nonnunquam & ipsi creditores, ut facilior sit ad appretiationem prædiorum accessus, res mobiles subtrahere,) ad appretiationem prædiorum proceditur. Et quanquam sæpe à debitoribus ipsis actionem auctiōnis sive appretiationis rescissōriam coram Senatu motam vidi, ut ex ea causa appretiatio rescinderetur, quòd executor, cum licuit, bona mobilia, quæ præsto erant & ad licitationem parata, non prius hæc subjecerit; tamen nunquam ex ea causa prævaluisse debitorem vidi (*a*), sed respondisse, tacitè saltem, Senatū, debitorique ipsi objecisse, cur non ea bona, cum haberet, ipse potiùs vendidisset, & à debito eatenus liberasset: itaque nunquam ex ea causa rescissōriam actionem concessam memini. Alia fortassè causa erat: nam aut nulla bona mobilia reverà erant, & tunc necessariò ad auctiōnem prædiorum & rerum non moventium procedendum erat; aut ea bona dolo & fraude debitoris fuerant amota, & tunc fraudem suam & dolum suum sibi imputare debet.

13. Neque solum ipsa prædia, sed etiam jura & servitutes reales, imò aliquando quod non est, appretiat (*b*). Exemplum in usufructu est, quem si quis solum in prædio habet, ad solius usufructus appretiationem proceditur. Sed inquiri solet, quanti in his licitationibus hi usufructus æstimabuntur? Respondeo, periculosam esse usufructus æstimationem, cum vitâ hominis, ex qua usufructus dependet, nihil sit incertius. Sed hoc totum arbitrio inquisitorum permittendum, qui variè usumfructum solent æstimare, nunc ex senectute ingravescente, nunc media, nunc ineunte, præcipuè si morbus accesserit, qui vitam potest præcipitare aliquando: nam si usufructuarius, sive sit mas, sive fœmina, quæ in conjuncta investitura cum viro usufructum prædii obtinuit; sive usufructus hic à lege introductus sit, ut in Dominarum tertiis & curialitatibus quotidie fieri videmus, & usufructuarius hic nondum quadraginta annos excesserit; solet usufructus æstimatio ad quinque annorum fructus æstimari, id est, ut quanti fructus fuerint, quos quinque annis, sive immediatè præteritis, sive mox sequuturis, prædium solet præstare, aut verisimile est præstiturum, tanti usufructus hic in auctiōne æstimetur. Quòd si quadraginta annos jam usufructuarius hic compleverit, & ad quinquagesimum annum vergat, ad quatuor annorum fructus solet usufructus prædii qui ad illum pertinet æstimari; adeò ut quanta summa ex fructibus illius prædii quatuor proximis annis speratur posse colligi, tantidem usufructus soleat æstimari. Quòd si quinquagesimum annum excesserit, & sexagesimus immineat, aut si usufructuarius hic sit jam sexagenarius aut supra, tunc usufructus ejus æstimabitur ad trium tantum annorum fructus, aliquando pauciorum, si vel morbus, vel alia justa causa quæ usumfructum intercipere potest, cum senectute conjungatur. Itaque quindecim virorum, qui *Inquisitores* dicuntur, & ad auctiōnem faciendam sunt delecti, arbitrio, omnia hæc permittuntur, qui variè, ex verisimilibus causis & occasionibus, rem omnem æstimabunt. Quòd de usufructu dixi, idem in servitutibus aliis dicendum, si quæ sint quæ commodum post auctiōnem possint creditori adferre.

14. Dixi (*c*) *aliquando id quod non est posse licitari sive appretari*. Exempli causâ, creditor, cujus debitum forte non sit tale, quod ad valorem totius prædii appretiantum sufficiat, tunc ad annum redditum, è prædio sibi annuatim pendendum, appretiantum, pro quantitate summæ debitæ, animum adjicit: hic enim annuus redditus antea nullus erat, cum fundus antea esset liber, & ab omni annuo reddito immunis; tamen

(*a*) § 6. in fine. (*b*) Ut § 14. dicitur. (*c*) pr. § præced.

tamen hoc creditori licere quotidie in usu videmus, ut annum redditum sibi in satisfactionem debiti curet appretiare. In qua appretiatione hic modus præscribitur ex actis Parliamentorum, ut auctio sive appretiatio hæc quinque libras sive marcas pro quibuslibet centenis non excedat: exempli causâ, si mille libræ debeantur, creditor è prædio debitoris non potest annum redditum ultra quinquaginta librarum annuarum sibi appretiare petere; aut si centum tantum in debito sint, annuus redditus quinque librarum tantum appretians est, ita ut proportio quinque ad quælibet centena in omnibus his appretiationibus fervetur; alioqui tota appretiatio rescindetur, quia superat præscriptum legis. Sed cum hæc appretiatio rarò soleat hodie commodo creditoris cedere, neque enim æquo animo ferunt pro quibuslibet centenis annum redditum sibi quinque tantum appendi, debitoremque sic liberari, solent à Senatu literas *dispensatorias* quas vocant petere, ut inquisitoribus liceat, sine perjurii pœna, decem annua pro quibuslibet centenis appretiare, & ne pœnâ legis, si id fecerint, teneantur, vel fraudi eis sit. Quod Senatus aliquando non gravatè solet indulgere, præcipuè si ita inter partes convenit, ut plerique hodie solent pacisci, ut pro singulis centenis debitis decem annua sibi liceat appretiare; vel si is fundus, qui licitandus est, hypothecatus sit alii in denis annuis pro quibuscunque centenis. Et sæpe aliàs illud à Senatu permissum vidi, cum favorabiles sint creditoris partes, qui nil nisi quod sibi summo jure debetur ambit, & debitoris odiosæ, qui debiti sui solutionem tamdiu differat, cum bona habeat moventia, sive non moventia, quæ, cum vellet, poterat pro arbitrio vendere, ut à credito liberetur.

15. Reversio, quæ apud nos dicitur obligatio, quâ quis suum mortuum vadium, sive terram à se vadiatam, potest redimere & relaxare, (licet apud vicinos nostros pro successione ejus, qui post obitum præsentis possessoris proximè successurus est, sumatur,) eodem modo quo usufructus appretiare solet; sive ea reversio jam sit in rerum natura, ab eo concessa qui reversionis est debitor, aut tantum in obligatione consistat, cum tantum ut reversionem concedat quis obligatur; vel si legalis hæc sit reversio, à lege concessa, de qua postea (a): nam omnibus his casibus jus illud reversionis potest appretiare; in quo creditor hoc moderamine utetur, ut, prædio toto uno pretio æstimato, quantum ejus pretii sit in vadio, id est, pro qua summa prædium sit alienatum sive vadiatum, expendatur; eaque summâ prius deductâ, quia ea non est in bonis debitoris, pro reliquo pretii, quod valorem prædii æquet, reversio licitabitur, & sic pretium integrum prædii vel in alienatione sive hypotheca comprehendetur, vel quod supererit reversioni imputabitur, & à creditore appretabitur. Idem, si debitor aliquod officium sive administrationem publicam, quæ ei est hereditaria, habuerit; nam & ea, ut ejus propria, potest licitari. Dixi, *si hereditariam jurisdictionem habuerit*: nam si tantum vitalem, ea tantum ei ex arbitrio alieno permittitur, & rarò solet auctioni subjici, cum delegans possit non sine ratione asserere, jurisdictionem illam ad se jure quam optimo pertinere, beneficiumque illud personale, quod alicui indulsit, personam ejus non egredi, nec se posse cogi ut alium in ejus locum recipiat. Idem, in servitute pecoris pascendi in fundo debitoris, aquæ hauriendæ, sive ad molam ducendæ, focalia quæ vocamus effodiendi: nam & hæc omnia, cum jura sint & servitutes, ut omnes aliæ utilitates ex prædiis vassalli, possunt à creditore in solutionem sui debiti licitationi sive auctioni subjici, ut undiquaque quod sibi deest per contumaciam debitoris recuperare possit creditor. Et hæc de rebus quæ auctioni vel licitationi subjacent.

16. Quartum, in consideratione hujus materiæ, est, de forma & ordine hujus auctio- nis, qui ita fit: Discussis mobilibus, (ita enim præcepto sive literis districtio- nis præcipitur,) hoc est, vel appretiatibus bonis moventibus, si reperiantur; vel, si nulla sint, saltem nulla sint obvia perquirenti, tum ad auctio- nem sive appretiationem bonorum non moventium, sive prædiorum, proceditur. Et primò denunciatio publicè fit apud burgi in eo districtu, ubi hæc bona non moventia sunt sita, crucem, quam vocant *foralem*, id est, eam apud quam forum rerum venalium exercetur; & ibi apparitor sive executor

Y y y y 2

cutor

(a) §§ 21 & 22.

curator sententiæ, publicè lecto prius judicis præcepto, quo ei mandatur ut ad auctionem procedat, denunciât tale prædium, quod ad debitorem pertinet, tali die in prætorio, sive loco publico in quo judicia exercentur, licitandum ad instantiam talis creditoris: itaque si quis sit, qui interesse habeat, aut si quis sit qui velit emere, eo die veniat; si æquum postulaverit, justitia ei administrabitur.

17. Sciendum autem est duplicem hanc denunciationem posse esse, unam alicujus prædii singularis, veluti Tusculani, alteram omnium prædiorum, reversionum, jurium, quæ quovis modo ad debitorem pertinent in genere; & cavendum est in libello appretiationis, ne aliquid in ea deducatur, aut procedatur ad id quod non fuit in denunciatione: & sæpe in eo peccatum vidi, cum ex particulari denunciatione, ad quodvis quod ad debitorem pertinebat proceditur, licet hodie generales denunciationes sint magis in usu. Antiquitus erat delectus in die, ut denuntiatio non fieret nisi in die promercali, eo die quo omnia exponuntur publicè emptoribus: & ut scimus omnes, quisque burgus suos habet dies promercales; Edinburgus tres in septimana quaque, reliqui burgi singuli suos singulos in hebdomade. Hodie de die minus sumus solliciti, & sufficit si quocunque die fiat, si modò apud crucem quam vocant foralem præcipui burgi fiat, horâ debitâ, nempe quâ merces publicè venum exponuntur, ut denunciationis hujus notitia ad plures perveniat. Denuntiatio hæc postquam facta fuerit (fieri autem debet sub præmonitione 15. dierum) insinuanda est debitori, vel ad faciem, quod nos *personaliter* dicimus, vel ad locum habitationis, sive ubi uxorem & familiam, sive larem, sive focum habeat; nam ea in jure censetur alicujus habitatio.

18. Die adveniente, executor sententiæ in publico juris auditorio, (nos *Prætorium* dicimus, ubi jura dicuntur) horâ undecimâ curiam suam instituet, officarios, apparitorem, & adjudicatorem, cum clerico, sibi solenniter prius juratos, creabit & adjunget; ita tamen ut duodecimam expectet antequam ad auctionem procedat. Post duodecimam, protestatio contra non comparentes admitti solet; ita tamen, ut si qui ante delectum inquisitorum compareant, adhuc admittantur: post aliquot super inquisitione juratos, nemo temerè ad opponendum est admittendus, nisi forte in eo statu causæ quo tunc est, nempe si res non sit integra, veluti si unus aut duo inquisitorum sint jam jurati & admissi, tantum ad objectiones contra reliquas personas inquisitorum faciendas, aut peremptorias exceptiones, cur feudum non licitandum sit, admittetur. Si reus mox citatus ante horam duodecimam comparuerit, ad omnes suas exceptiones sive defensiones admittendus est, tam contra executoris personam, si quæ sunt, quàm reliquorum membrorum curiæ (ut vocant,) si forte vel actarius, vel clericus, sit affinitate vel consanguinitate creditori conjunctus, vel inimicitæ justæ intercedant, aut aliqua alia offensio aut causa, quæ testem rejicere poterit. Si nihil habeat contra personas judicantium, tunc contra ipsam denunciationem sive publicationem, si quid habet objiciendum, audiendus est; si ea non solenniter, & ut leges præscribunt, facta sit, nec solennia omnia observata. Quod si nec hic rima aliqua sit, & omnia legitimè facta inveniantur, creditor sive petens libellum suum sive petitionem judicis, aut saltem executori seu apparitori exhibet, sub hac forma, *Titius mihi ducenta debet, super quibus etiam sententiam contra eum obtinui; ejus bona mobilia perscrutari feci, ut pro debito hoc distringantur, nec reperta sunt: itaque in supplementum peto à vobis inquisitoribus, ut prædium hoc, quod ad debitorem pertinet, æstimetis, & mihi in solutionem debiti mei adjudicetis: quod quidem prædium, si modò urbanum sit, annuatim tantum pendere solet domino, sed deductis impensis (quæ plurimæ super burgali feudo solent fieri) in bono annuo redditu tantum pendere solet, & propterea ex æqua æstimatione tantum valet, tantique æstimandum est, sive appretandum, & mihi pro solutione debiti mei assignandum.* Quod si rusticum sit prædium, & fructus in pecunia æstimata sit, tanti æstimandum petet, quantum annuatim pendit, ita ut pro singulis centenariis tantum singula quinque numerentur. Sed ad communem æstimationem si ve boni viri arbitrium æstimatio fit, & plerumque infra verum pretium.

19. Quæret aliquis, an cum hoc libello necesse sit debitoris fasnam aut investituram, quâ ille in prædio appretiando investitus fuit, ut exhibeat creditor? Sanè tuti-

us fecerit, si quam habet, ut in iudicio eam producat. Quòd si eam non habeat, quippe cum prædiorum monumenta sive evidentiæ soleant apud dominum remanere, nec eorum vel exemplar ad creditorem pervenire probabile sit, procedet tamen creditor in processu ad inquisitionem, cum suo periculo id facere videatur: nam si debitor in prædio quod licitari petitur jus non habeat, id damno creditoris cedit, cum, si ille nihil habeat, nihil amittat, & creditor nihil consequatur. Exhibito libello, si nulla justa causa à debitore allegetur, cur auctio sit sistenda, tunc deliguntur inquisitores, contra quorum personam reus auditur objicere, ut antea dixi (a), contra personam judicis & membrorum curiæ: nam quæcunque testem à testimonio dicendo repellunt, eadem allegata contra inquisitorum personas, eas, ne in hac auctione cognoscant, etiam rejicere solent, ut in eorum locum alii substituantur, ita ut & contra eos suæ objectiones reo competant. Inquisitoribus delectis, sive quindecim, sive tredecim, aliquando & undecim (b) (semper tamen in numero impari,) tunc libellus oblatus legitur, & reus citatur, si quid habeat quod appretiationem hujus prædii possit sistere; & in omnibus suis exceptionibus audiendus est, nisi quòd ipse non possit prædium illud ad alium pertinere allegare, cum nihil illi decedat, si prædium alienum pro suo debito appretietur. Si alius compareat, suumque prædium dicat (c), & proinde pro debito alieno non posse licitari, jus, si quod in prædio habet, in iudicio & instanter prodet, & neque illud alleganti creditur: si verò produxerit, & ejus virtute prædium ad se pertinere dicat, audiendus est creditor, ut hunc pro suo interesse comparentem quoquo modo excludat. Quòd si id fieri non possit, & jus hujus comparentis manifestum sit, præcipue si in possessione per aliquot annos fuerit, (quo casu titulus coloratus plerumque sufficit) iudicium sistitur: neque enim hujus pedanei iudicis cognitio est de validitate tituli producti, sufficiatne an non, sed omnis hæc cognitio ad iudicem superiorem rejicienda est. Quòd si hic tertius qui comparet, jus suum & titulum jam non habeat ut possit instanter producere, tutius est, ut tantum protestetur, ne ejus damno hæc licitatio procedat, jusque suum intactum illi maneat, nullatenus ex hac auctione præjudicatum, & sic demum res arbitrio inquisitorum permittitur. Postquam sacramentum præstiterunt, se legitimo pretio rem æstimaturos & appretiaturos, & ita postquam inter se sunt interloquuti, omnemque rem & ejus valorem undique versarunt, redeunt in iudicium, quidque illis videatur exponunt per Cancellarium à se vel suorum maximâ parte delectum, & de valore illius prædii renunciant, nempe prædium tali summâ à se æstimari: super qua declaratione cum creditor instrumentum ceperit, iudex, quicumque ille sit ad quem cognitio pertinet, declarationem publicabit, & creditori, imo vel ipsi debitori, vel cuicumque alii, illis recusantibus, prædium pro hoc pretio assignabit, & pro vicesima parte prædii pro suo, ut vocant, feudo; nam Vicecomiti huic, sive cuicumque alii, cui iudicium hoc delegatum est, licet vicesimam partem pretii sibi arrogare pro ejus opera, ut aiunt, sive feudo, & pro hac vicesima parte solet creditor vel cum iudice transigere, vel ei satisfacere: sed prudentiores solent in initio transigere modico forte pretio. Quòd si debitor ipse, vel si quis alius instanter pro integro debito paratum se satisfacere dicat, cum offert audiendus est, nec creditori prædium pro debito assignandum.

20. Hæc auctione sic factâ, & post unum aut alterum diem in scriptum redactâ, solet processus integer extrahi, & Senatui supplicatio exhiberi, ut literas expediat, quibus domino superiori illius prædii mandetur, ut hunc creditorem in locum prioris vassalli sub eadem forma investituræ suscipiat, qua prior tenuit, aut ab eo fuit investitus. Quòd si de Rege prædium teneatur, solet Senatus literas ad Cancellariæ custodem dirigere, ut is rursus ad Vicecomitem illius districtus principalem præceptum regium dirigat, ut creditorem hunc de novo in hoc feudo investiat, & in locum prioris & iisdem conditionibus sufficiat: ita tamen si processus hic appretiationis legitime videatur deductus; nam si quod vitium in processu offenderint, non solent illud admittere, donec omnia legitime perficiantur. Si prædium de alio quam de Rege teneatur, & dominus superior ter requisitus recuset, tunc ad ejus

Z z z z z

superio-

(a) § 18. (b) Vid. lib. 1. D. 8. § 5. (c) Vid. § 2.

superiorem recurritur, & literæ à Senatu impetrantur, ut is creditorem investiat, & sic de superiore in superiorem, donec ad Regem perveniatur, qui nunquam solet recusare. Sunt tamen qui putent ex primi domini recusatione immediate ad Regis capellam, sive Cancellariam, posse literas à Senatu dirigi, ut præcipiatur Vicecomiti, ut is defectum contumacis domini suppleat, & creditorem in prædio licitatio investiat. Semper autem hæc licitatio reum solutione sui debiti pro tanto liberat, quanti auctio facta fuit, & semper deestit vassallum, id est, dominium ab eo tollit.

21. Ad quintum sive postremum, quod in hac licitatione consideratur, accedo: nam licet hæc auctio sive licitatio nihil à vera venditione differat, eademque vires habeat (quid enim interest, si prædium, vel ab ipso domino, vel eo contumace & recusante, à iudice vendatur? imo hæc etiam majoris auctoritatis videatur, quod iudicis decretum accedat,) & dominium in creditorem sive emptorem non minus transeat, quàm in pura & simplici venditione; tamen hoc dominium non ita transit, quin adhuc spes aliqua debitori relinquatur, ad aliquod temporis spatium, ut illud possit, venditis aliis suis rebus, recuperare: jusque hoc, quod debitori relinquatur, *Reversio legalis* dicitur, *legalis*, quòd à lege sit introducta, & ut differat à conventionali. In cujus explicatione brevior ero, cum quæ de hac legali reversione dicenda erant, à me cum de reversionibus tractarem, in genere dicta sint (a).

22. Hujus legalis reversionis ea est natura, ut quocunque tempore, intra septennium, à die appretiationis de momento in momentum numerandum, debitor possit summam creditori offerre pro qua appretiatum est prædium, cum ea summa quam Vicecomes ratione sui, ut vocant, feudi sive operæ in deducendo pretio arrogavit (b): nam utraque simul offerenda est, aut nihil fit, nec creditor qui iudici pro ea satisfecit vel transegit, nisi utraque offeratur, tenetur recipere. Sed in hoc à reversione conventionali differt, quòd conventionalis (ut antea dixi (c)) sub præmonitione quadraginta dierum ut plurimum fiat, nisi aliud convenerit; hæc reversio, vel unius septimanæ, vel forte unius diei præmonitione fit: plerunque in illa, locus certus in reversione designandus est; hic, in præmonitione tantum sufficit designari, modò accessus tutus nec aliquà aliundè causâ impeditus pateat. Quòd si creditor, aut is qui rem appretiatam habet, se paratum dicat, vel in præsentem recipere, vel diem crastinum ante magistratum aliquem & locum designet, ubi numerationem velit fieri, audiendus est; adeo ut, nisi hæc legitime eo instanti impleantur, redemptioni huic legali non sit locus: neque enim cogendus est creditor, in locum remotum aut longinquum secedere, ut recipiat, si modò vel se in loco, quo consistit, & præmonetur, vel eo ipso die paratum dicat recipere. Sed non solum summa principalis, cum ea quæ Vicecomiti debetur, offerenda est, sed si reus in possessione remansit rei appretiatæ toto hoc septennio, hi etiam reditus, qui à nostris *Arreagia* dicuntur, simul sunt offerendi; neque enim æquum est, debitorem rei alienæ fructus toto hoc septennio lucrari, qui aliquando ipsius rei appretiatæ justam æstimationem æquabunt, nec nisi his fructibus simul oblatis tenetur creditor renunciare. Quòd si ipse debitor neque fructus interea collegerit, nec aliquis ab eo causam seu titulum habens, sed vel hi ab ipso appretiatore collecti fuerint, vel ab alio quocunque, debitor pretium, pro quo appretiatum fuerat ejus prædium, cum impensis & iis summis quæ Vicecomiti debentur, offerendo creditori, recuperabit: nam si alius hoc tempore occupaverit, sibi creditor imputabit, qui non collegerit, cum jus colligendi haberet, quòd colonos non removerit, quòd cætera pro jure domini non fecerit cum potuit; salvâ semper actione ei ad fructus hos, à quocunque possessore collectos, recuperandi: nam in hoc casu, vulgatam illam regulam juris sequimur, qui actionem habet ad rem, ipsam rem habere videtur. In reliquis hæc legalis reversio regulas reversionis conventionalis sequitur; nam de utraque antea nonnulla cum de reversionibus loqueremur, diximus (d), ad quæ lectorem remitto.

23. Ad

(a) Lib. 2. D. 6. (b) Per cap. 37. Parl. 5. Jac. III. sed hæc legalis reversio extenditur ad decennium, per cap. 62. Parl. 1. Car. II. (c) Lib. 2. D. 6. § 9. (d) Lib. 2. D. 6.

23. Ad similitudinem auctiois five appretiationis introducta est hodie Adjudicatio (*a*), quæ ipsa quidem nihil aliud est nisi appretiatio, nam bonorum jacentium pro debito defuncti est assignatio; non tamen eandem formam tenet, nec eisdem regulis nititur. Nam adjudicatio est, quoties quis, ut hereditatem jacentem adiret, monitus præmonitione quadraginta dierum (*b*) differat, & postea coram Senatu conventus à defuncti creditore, quasi heres, saltem qui hereditatem adire intra legitimum tempus jussus, recusaverit, & is apertè, coram Senatu, omnibus bonis hereditariis, quæ à debitore ad eum poterunt pervenire, paratum se dicat renunciare, & fecerit, sistitur contra eum ulterior actio; sed bona quæcunque hereditaria defuncti, tam moventia quàm non moventia, creditori in debiti sui solutionem adjudicantur auctoritate judicis, & in hoc cum eo juris titulo, *De bonis auctoritate judicis vendendis vel possidendis*, quàm maximè convenit. Erat sanè hæc adjudicationis formula majoribus nostris incognita, & quodammodo necessitate à recentioribus introducta, ad eorum bonorum dominium in creditorem transferendum, quæ alioqui commodè transferri non possunt aut appretari: quæ enim appretiatio rei incertæ esse potest, aut quomodo universitas (nam hereditas nomen universitatis est) poterit commodè æstimari? Fieri enim sæpe videmus, ut adjudicatio hæc etiam super aliqua re singulari procedat, veluti debitore & si alicujus prædii domino mortuo, heres apparens, aut qui proximè successurus est, legitimè monitus, ut antea dixi (*c*), ut hereditatem adeat, publicè (ne prædium illud quod defunctus tenebat cogatur alienare) hereditati renunciaret, quod in acta judiciaria referendum est, mox sequitur, ex sententia judicis, illius prædii, in quod ingredi heres apparens noluerit, adjudicatio creditosi, & quod heres debuit facere judex supplet, ne ejus malitia sit creditoribus damnosa, aut sibi aliquando lucrosa; & ex hac adjudicatione præcepta è Cancellaria diriguntur ad dominum superiorem prædii, pro eo investiendo cui adjudicatum prædium est. Idem in quacunq; alia re adjudicanda, cujus defunctus erat debitor, nec heres adeat.

24. Si de moribus nostris quæramus, convenit hæc adjudicatio penè cum auctioe aut appretiatione, nisi quòd hæc simpliciter sine æstimatione ab ipso judice fiat; illa quindecimvitali inquisitorum judicio fit: hæc justam æstimationem non respicit, sed simplicem heredis pertinaciam; illa ut & creditori debitum persolvatur, & si quid reliquum sit debitori sit salvum. An autem hic qui semel in judicio renunciaverit, iterum, solvendo interèssè omnibus qui lædi possunt, ad adeundam hereditatem eandem postea admitti possit, & an legalem reversionem hic heres apparens intra septennium habeat, quoniam adhuc quid Senatus de ea re censeat nondum constat (nam adjudicationis hæc forma recentior est, nec omnes dubitationes quæ inde nasci possunt in quæstione positæ,) itaque sistendum puto hominum inferiorum judicium: æquitas tamen suadere videtur, ut si nullus sit qui inde lædatur, debitor hic adhuc sit admittendus, ut adeat quod renunciavit, & etiam ut jus redimendi intra septennium eodem modo ei competat, quo ei, cujus appretiatum prædium fuerit. In his generalibus adjudicationibus, si creditor, cui adjudicatio facta est, quicquid, quod ad debitorem suum pertineat, feudum, prædium, aut usumfructum invenerit, poterit ex speciali libello Senatui oblato & debitore citato petere, ut ea sibi adjudicentur in specie, quod & obtinebit. Et hæc de Adjudicatione & Appretiatione. Et quoniam utraque hodie fit frequentissima, & in usu quotidiano versatur, à longiori tractatu abstinere, & ad alios modos quibus feuda amittuntur, nempe ex delicto vel quasi delicto, accedo.

Z z z z z 2

Diegesis

(a) Cum autem hujusmodi appretiationes, ex diuturno usu, Ordines regni plurimis incommodis obnoxia fuisse comperissent; in eorum emendationem, & favore minorum circa decursum legalis reversionis, & ne creditorum alii alios, aut heres apparens debitoris omnes simul excluderet, statuerunt, ut cap. 6. Parl. 23. Jac. VI. cap. 62. Parl. 1. & cap. 10. Sess. 3. Parl. 1. Car. II. continetur. Et tandem, ne poenarum & expensarum accumulatione debitores obarati obruerentur, in earum appretiationum locum Ordinum statuto, sc. cap. 19. Sess. 3. Parl. 2. Car. II. suffectæ sunt adjudicationes, quæ multò quàm appretiationes commodiores compertæ sunt. (b) Cap. 106. Parl. 7. Jac. V. & cap. 27. Parl. 23. Jac. VI. (c) D. 2; § 8.

Diegesis tertia,

Quibus modis feudum ob delictum amittatur, & de Recognitione.

SUMMARIA.

1. De amissione feudi ob delictum. Quidam omnia delicta, propter quæ feudum amittitur, ad ingratitude[m] reducunt; alii ad perjurium. Nonnulli viginti causas feudi amissionis enumerant, quidam supra triginta; quidam denique ex iis causis feudum amitti volunt, ex quibus filius exheredari, libertus in servitutem revocari, à donatario res donatæ repeti, vel matrimonium ex jure Civili dirimi potest.
2. Quæ sint causæ exheredationis? Exheredatio quid sit?
3. Quæ sint causæ revocandæ donationis?
4. Quæ sint causæ dirimendi matrimonii jure Civili? Nos jus Canonicum seu Divinum in hac re sequimur. Quidam, nullo speciali numero causarum feudi amittendi contenti, rem totam arbitrio judicis committunt.
5. Methodus in hac Diegesi ab Auctore proposita.
6. Causæ feudi amittendi apud nos sunt delicta, quæ vel in committendo, vel in omittendo consistunt.
7. Regulæ aliquot generales à judice observandæ, in his delictis dijudicandis.
8. De Recognitione, quæ prima causa est feudi amittendi apud nos. Ea odiosa est, cum domini conditio non deterior, sed melior inde fiat.
9. Rationes pro recognitione sunt, ex vinculo Feudali, & etiam ex jure Civili.
10. Aliæ rationes pro recognitione ex ipso jure Feudali.
11. Alienationis nomine quid comprehendatur? Testamentaria dispositio non permittitur, ne vel ad pias causas, aut Ecclesiæ. De feudi alienatione. Ut diversimodi erant statuta & edicta Imperatorum, sic diversa erant jura: tandem omnis alienatio absque domini consensu sub variis pœnis interdicitur. Nec interest dominus consentiat, an procurator speciale ad id mandatum habens. Tacitus consensus non sufficit. Si plures sint domini, mediatus & immediatus, immediati consensus sufficit.
12. Prohibitio hæc non impedit quò minus succurratur necessitatibus vassalli. Sola causa recognitionis apud Anglos est, quòd non tantum de feudo superfit, quo commodè vassallus se sustinere possit, aut domino debitum præstare: at nos aliâ viâ procedimus.
13. Recognitio apud nos locum non habet, nisi fiat alienatio dimidiæ partis; & perinde est si gravatum sit feudum ad ejus dimidium, aut plusquam dimidium.
14. Quomodo æstimatio fiat hujus dimidii, tam feudi quàm fructuum.
15. Paria sunt simpliciter, & sub reversione alienare, licet dominus ignoraverit, & antequam alienatio resciscatur, vassallus illud recuperet. Sed alii aliter sentiunt, si incontinenter recuperaverit.
16. An vassallus necessitate coactus alienare possit? Negatur.
17. Sed quod directè agere non potest, per indirectum tamen ad effectum perducit.
18. An vassallus alienare possit, ut filiam dotet? Negatur: aliquot tamen annorum fructus ei percipiendos assignare potest ex feudo. An mulier vassalla maritum suum dotare suo feudo possit?
19. Vassallus servitutem feudo, sine consensu domini, imponere non potest.
20. Nec vassallus transigere potest, si inde feudum ad alium devolvatur. Sed tutius multò est domini consensum adhibere, nisi ita transigat ut feudum apud se & suam familiam maneat.
21. Vassallus compromittere in arbitrum potest, sed non in arbitratorem. Differentia inter arbitrum & arbitratorem. Non potest vassallus feudum suum sine consensu domini oppignerare aut hypothecare. Pignus tamen judiciale, vel prætorium, constitui potest invito domino. Feudi causam juramento deferre non potest vassallus sine domini consensu.

22. An subfeudare liceat vassallo, cum alienatio prohibeatur, & subfeudatio sit species alienationis? Affirmatur. Difficillimæ hujus antinomiæ solutio. Feudi alienatio quoad majorem partem strictissime prohibetur apud nos, sed in emphyteusin dare speciali statuto apud nos permittitur.
23. Subinfeudatio hæc, licet permittatur, certis tamen conditionibus fit; ut non fiat potentiori, nec ejus nomine coloretur venditio, & ut iisdem pactis & conditionibus fiat, quibus vassallus ipse astringitur. Si sit in domini curte, ne his quidem conditionibus subinfeudare licet: item si expressè contineatur in vassalli monumentis, ne quovis modo ei alienare liceat. Sic clausula irritans ejusmodi alienationem prohibet. Absesse debet omnis dolus. Ecclesiam subinfeudare non permittitur.
24. Nec in longissimum tempus potest vassallus locare, præcipue si ob imaginariam mercedem, cum sit species alienationis. Longum tempus quid? Alienationis nomine quid comprehendatur? Sive ea sit voluntaria, sive necessaria, interdicta censetur; cum feudum sit affectum, nec solius vassalli sit, sed domini potius. Quatenus alienatio vassallo permittatur?
25. Alienatio hæc non fit sine sasina sive traditione, vel propria, vel abusiva. Si vassallus chartam dederit de fundi alienatione, etiam tenendam de domino superiore, quam & sasina sequatur; si tamen dominus non confirmaverit, feudum ei aperietur. Aliter tamen Senatus censuit, ut videtur, in casu pro amico. Mortuo vassallo dominus subinfeudationem agnoscere non tenetur.
26. Si alienatio fiat, Salvo jure domini mei, Si dominus voluerit & consenserit, alieno, in commissum non cadet; nisi in istiusmodi clausulis manifesta sit fraus, ut si fiat potentiori, aut tyranno. Item si ita vendat, Si possum de jure facere. At clausula, Salvo jure, honore, aut domini consensu, non sufficit.
27. Qui sciens alienaverit, poenam incurrit. Ignorantia probabilis excusat, crassa non item. Plerumque etiam juramento vassalli permittitur hæc ignorantia, nisi sint præsumptiones in contrarium.
28. Alienatio hæc aded prohibetur, ut quamvis dominus bannitus aut excommunicatus fuerit, non liceat. Nec filii heredis ap parentis consensus sufficit, nec liberè tenementarii. Si plures sint domini, unius non sufficit, nisi pro sua parte: & debet esse consensus domini immediati.
29. Alienatio hæc non prohibetur in proximè successurum, aut in eum qui investiturâ comprehensus est. Si quis sibi & filio investituram sumpserit, alienando filio non præjudicat: sic & apud nos, nam filius est in feudo. An recognitioni locus erit, si vassallus unum ex pluribus liberis aut fratribus elegerit ad successionem, (licet non sit ex ordine per legem constituto,) cum qui est immediatè successurus defectum aliquem habet? De hoc inter Doctores controversatur; sed distinguunt inter feuda cum dignitate, & inferiora.
30. Recognitio locum habet apud nos tantum in militaribus; alia feuda licet alienari possunt. Baldus tamen francum etiam excipit, idemque Jason sentit.
31. In recognitione duo potissimum sunt observanda, sciz. tenor investituræ, & mōs regionis.
32. De moribus in variis regionibus servatis. In Gallia vassallo, cui velit, alienare licet; modò emptor domino fidelitatem juret, & pro ratione loci eidem etiam partem pretii solvat. In Germania Frederici constitutio non observatur. Apud nos majoris partis alienatio tantum prohibetur. Callidis hominum machinationibus innumeræ fraudes in legem committuntur.
33. Jure antiquo proximi collateralis consensus requirebatur; qui si non consensisset, revocandi habebat potestatem, etiam non soluto pretio. Ubique alienatio permittebatur, jus Protimeseos illibatum servabatur.
34. Generalis domini consensus permittentis vassallo, cuicumque, & quando vellet, feudum alienare, sufficit, & vassalli alienationem excusat; modò is consensus non porrigatur ad illicita. At si dominus consenserit in certam personam aut partem, non ultra eam extenditur; imò si dominus consenserit alienationi totius, & vassallus partem tantum alienaverit, non minùs feudo privabitur.
35. An tacitus domini consensus sufficiat? diversæ sunt opiniones: sed juri scripto feudorum & Civili magis convenit, ut præsentia cum scientia necessaria sit, non solum ad feudi jam accepti confirmationem in aliena persona, sed ad novi constitutionem. Multa jure Feudali testimoniis Pa-

rum curiæ, quæ alioqui scripta requirunt; multa etiam præscriptione, scientiâ, patientiâ, seruitiorum exhibitione vel approbatione confirmantur & probantur; quæ apud nos non sunt recepta. Si consensus non sit adhibitus, sufficit si dominus postea ratum habeat, modò nullum interveniat impedimentum; nam confirmatio in persona heredis non sufficit. Ratihabitio hæc, qualitercumque interponatur, sive factis de-

claretur, recognitioni huic præjudicat. 36. Minus dimidio feudi habens, illud tutò possidere non potest absque confirmatione domini; nam pec. al. ore est: in feudis, quòd ea quæ ab initio retine aliquando constituta sunt, ex post-facto & delicto alterius subverti possunt, nisi domini superioris in his subinfeudationibus consensus & confirmatio intervenerit. Recognitio quare ita vocetur?

I. SEQUITUR ut de amissione feudi, quæ non ex voluntate vassalli, aut ejus resignatione voluntaria nascitur, sed ex *Felonia* aut alia culpa per eum commissa, aliquid dicamus; quæque sint ea delicta, quæ ipsum vassallum suo feudo privent, exprimamus: cum alioqui, nisi vel deliquerit vassallus, vel refutaverit, ne Princeps quidem feudum ei adimere possit (a). In quo media via nobis eligenda est: nam sunt plerique, qui unam tantum causam amissionis feudi putant, nempe ingratitude in dominum (b), reliquasque omnes causas, quæ pleræque enumerantur, ad eam redigi posse asserunt, secundum illud quod dici solet, *Si ingratum dixeris, omnia dixeris*. Nullum gravius delictum apud Persas esse potuit, quam *Ingratitudo*, rei que sæpe ingratitude postulabantur (c), neque frequentiora ulla apud eos erant judicia quam de ingratitude, neque graviores de ullo delicto pœnæ; & sanè à plerisque nostris Interpretibus, *Felonia* ingratitude in dominum definitur, solaque est amittendi feudi ob delictum causa, sub qua reliquæ comprehenduntur (d). Alii sunt, qui licet unam tantum causam amissionis feudi putant, in eo tamen à prioribus dissentiunt, quòd non (ut illi) ingratitude, sed perjurium putant esse solam causam feudi amittendi, nempe quòd vassallus domino fidem juratam fefellerit: & hi, licet verbis dissentiant, re tamen ipsâ conveniunt; nam nulla ingrati animi major significatio esse potest, quam si vassallus gratitudinem domino juratam fefellerit.

Sunt alii è converso, qui viginti causas amissionis feudi enumerant, inter quos est Hottomannus: ut prima sit nex domini; secunda, ejus vulneratio; tertia, ejus pulsatio; quarta, insidiæ in eum (e); quinta, arcis ejus oppugnatio (f); sexta, domini in periculo vitæ constituti desertio (g); septima, contumelia verborum in dominum (h); octava, domini accusatio; nona, testimonii in dominum atrocior dictio (i); decima, attentata uxoris domini, aut filia, aut nurus, aut socrus pudicitia (k); undecima, nex fratris sui, aut fratris filii (l); duodecima, contemptus evocationis ad bellum (m); decima tertia, prætermisio renovandæ fidelitatis (n); decima quarta, jurisjurandi recusatio (o); decima quinta, abnegatio patròni (p); decima sexta, arcani commissi proditio sive revelatio, ut loqui solemus (q); decima septima, vassalli contumacia, cum vocatur in jus (r); decima octava, alienatio feudi sine domini consensu (s); decima nona, defectus sive debilitatio corporis (t); vicecima, clericatus superveniens (u).

Has viginti causas enumerat Hottomannus, vir doctissimus, veras quidem omnes, & quæ cum prioribus in re consentiant; nam omnes ingratitude vassalli & perjurium testantur, sed tamen quarum pleræque ex una causa dependent, & ad unum redigi possunt, aliæ interpretationem, aliæ limitationem requirunt, quædam apud nos in usu non sunt. Sunt alii qui supra triginta enumerant; alii, qui licet à numero delictorum abstineant, consultò tamen ad alium numerum referunt; veluti, ex omnibus

(a) l. 2. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt, l. 4. C. de emancip. (b) 2 F. 23, 24 & 57. (c) Xenophon, lib. 1. de pædia Cyri. (d) 2 F. 23 & 24. ibi, Sed quia natura. (e) Pro his 4 præcedentibus est textus, 2 F. 57. 1 F. 17. (f) 1 F. 5. (g) 1 F. 5. 2 F. 24. (h) 2 F. 24. § 2. ibi, Graves & inhonestas injurias. (i) Pro 8 & 9 causa est textus, 2 F. 24. § 2. ibi, Item si dilator, & 2 F. 33. § 1. in fine. (k) 1 F. 5. § 21. in fine, 2 F. 24. § 2. (l) 2 P. 37. 1 F. 24. (m) 2 F. 24. § 2. ibi, Sed non est alia justior. (n) 1 F. 22. 2 F. 24. (o) 2 F. 40 & 55. in fine pr. (p) 2 F. 26. § 5. ibi, Vassallus feudum. (q) 2 F. 17. & l. 6. § 4. ff. de re militari. (r) 2 F. 22. 2 F. 24. § 1. (s) 1 F. 5. in fine. & 2 F. 24. (t) 1 F. § 2. (u) 2 F. 21.

omnibus causis aiunt, vassallum feudo privari posse, ex quibus vel filius exheredari (a), vel libertus in servitutem revocari, vel à donatario res donata repeti (b), vel matrimonium ex jure Civili dirimi potest (c). In quo saltem considerandum; vinculum illud subjectionis, sive mutui officii inter dominum & vassallum, sacrosanctum & inviolabile debere esse; quod & cum illo vinculo componitur, quod inter filium & patrem naturaliter & ex ipso naturæ instinctu intervenit; sic cum civili illo vinculo, quod inter patronum & libertum est; nam libertus summum beneficium sive pretium justæ servitutis nanciscitur, quod homo homini, id est, dominus servo præstare potest. Illudque vinculum, quod inter donantem & donarium intervenit, cum nostro hoc videtur concurrere; nam vassallus est quasi donatarius, & qui omnibus officiis animum donantis demereri debet. Sed quod ad postremum vinculum matrimonii attinet, profectò dum societatis hujus vinculum cum eo comparatur, nullam societatem, nullam amicitiam, nullum foedus, arctius aut sanctius coli debere, hæc ipsa comparatione demonstratur; & profectò vinculum hujus conjunctionis omnia alia vincula, sive ea sint naturæ, qualia sunt sanguinis, sive affinitatis, sive amicitiae contractæ inter duos aut tres familiares, de quâ tot libri à viris eruditissimis scripti extant, longo post se intervallo hæc omnia vincula relinquit.

2. Sed ut ad causas, cur filius jure exheredari possit, redeamus; quatuordecim ab Imperatore enumerantur (d): Prima, si filius parentibus manus intulerit: Secunda, si gravem & inhonestam injuriam eis fecerit: Tertia, si criminaliter eos accusaverit: Quarta, si filius cum maleficis hominibus versatus fuerit: Quinta, si vitæ parentum insidiatus fuerit: Sexta, si thorum patris etiam in concubina violaverit: Septima, si ex filii delatione parens gravissimo damno sit affectus: Octava, si filius (non filia) carceratum parentem, cum suâ fidejussione eum liberasse potuit, reliquerit, & cum posset liberare, non fecerit: Nona, si volentem patrem testari, prohibuisse convictus fuerit: Decima, si filius præter voluntatem parentum inter mimos & arenarios se sociaverit: Undecima, si filiam dotanti patri assentire noluerit, malitque vitam luxuriosam & licentiosam traducere: Duodécima, si parentis furiosi curam non habuerit: Decima tertia, si redimere parentem ex captivitate recusaverit, aut egenum parentem neglexerit: Decima quarta, si liberi ab Ecclesiæ Catholicæ fide, quam Apostoli & quatuor primæ œcumenicæ Synodi tradiderunt, deficiant. Hæc sunt illæ quatuordecim causæ, quibus filii à parentibus exheredari justè possunt. Exheredari autem nihil aliud est quàm successione privari, ut annotat Cujacius; nos *forisfacere* dicimus, per continuationem metaphoræ: nam ut vassallus, quando feudum acquirit, vestiri & feudum adire; sic quando eo privatur, *foris fieri, foris ejici* seu *exheredari* dicitur: & sanè hæc exheredationis causæ, in multis, si non in omnibus, cum prædictis causis amissionis feudi concurrunt.

3. Quod ad causas revocandæ donationis pertinet, eæ quod sciam numero non comprehenduntur; sed quæcunque sit ingratitude donatarii, sufficit ad revocandam ab eo donationem, tanquam ab ingrato, & indigno (e) cui aut beneficium confertur, aut illud apud se habeat, quod ab alterius amore profectum est, quo se indignum declaraverit.

4. Quæ autem ex jure Civili matrimonii dirimendi causæ, (licet hæc in usû hodie non sint, cum in causis matrimonii jus Canonicum sive Divinum sequamur, ex quo nisi adulterii causa divortium non permittitur) enumerantur ab Imperatoribus Theodosio & Valentiniano, ad quem locum (f) lectorem, ne ei nimio sim tædio, remitto. Eæ omnes ferè causæ, quæ ibi enumerantur, dirimendæ societatis inter dominum & vassallum esse dicuntur; licet id omninò verum non sit, nisi hæc offensiones, quæ vel ad dirimendum matrimonium, aut revocandam donationem, aut exheredationem, ex jure sufficiunt, contra dominum fiant, & ei injuria inferatur, præter cædem fratris, & alias paucas, de quibus mox. Alii, ne hoc quidem numero speciali aut ullo alio contenti, rem totam arbitrio judicis remittendam putant; nam ejus

A a a a a a 2

putant

(a) Ut § sequenti. (b) Ut § 3. (c) Ut § 4. (d) Nov. 115, cap. 3 & 4. (e) l. 10. C. de revocandis donationibus, cap. 11. legum burgorum, cap. 17. statut. Rob. III. (f) l. 8. C. de repudiis, juncta Auth. seq.

putant esse cognitionem, quæ justa sit causa amittendi feudi, quæ non: pleraque enim quotidie occurrere causas ingratitude, quæ neque numero comprehendi, neque provideri possunt, neque leges ita scribi possunt, ut omnes casus comprehendant, qui quâncunq; inciderint; sed sufficit ea quæ plerunq; accidunt continere, & si quid novum acciderit, id bonus iudex aut interpretatione aut jurisdictione ad familia producet, aut constitutione Principis ut aliquid certum statuatur, aut saltem ejus consultatione opus erit (a).

5. Nos in hac varietate casuum (si quæ varietas existimari debet) cum in re consentientes, numero tantum casuum dissentiant, & noster usus forensis in multis potius differat ab iis quàm dissentiat, nonnullaque aliquam interpretationem, alia limitationem, pleraque etiam abolitionem requirant; ad has causas feudi amittendi declarandas ordine procedemus, non quo antè usi sumus, ut prius de jure inquiremus, postea de nostris moribus, sed quoniam in hoc casu usus noster forensis in plerisque cum jure convenit, alios casus (qui in jure enumerantur, licet cum ratione convenire videantur, quos tamen in foro hæcenus decisos non vidi) differendo, ab eis exordiar, in quibus jus commune feudorum cum usu nostro potissimum convenit; reliquos qui adhuc pendent, suo loco post proponemus, quodque sit nostrum de iis iudicium sine furo declarabimus.

6. Causæ itaque apud nos feudi amittendi sunt delicta, quæ vel in committendo vel in omittendo consistunt: utque illa, quæ in committendo fiunt, his quæ in omittendo, sunt graviora, (nam gravius est non facienda facere, quàm facienda negligere,) sic de iis primò dicemus. Hæc itaque delicta, quæ in committendo consistunt, aut dominum ipsum, id est, ejus vitam, famam aut bona respiciunt, & sic in eum committuntur; aut in alios à domino delinquitur, & tum personam vassalli spectant; aut circa feudum ipsum aut ejus administrationem versantur. Itaque hic de delictis circa feudum ipsum primò, post de iis qui in domini personam, dignitatem & bona fiunt, disputabimus.

7. Sunt tamen quædam generalès regulæ in his delictis observandæ à iudice, dum de amittendo ex delicto feudo agitur. Prima: Ex delicto vassallus nunquam punitur privatione feudi, nisi scienter & ex proposito delinquat: nam non solum voluntas, sed factum etiam aliquod concurrere in delicto debet: neque enim sufficit, si vassallus dominum voluit offendere, & non fecit, aut si ignarus aut imprudens offenderit, cum alium crederet; itaque voluntatem & propositum simul concurrere ad amissionem feudi necesse est, & ut voluntas ipsa in aliquem actum deducatur (b). Quòd si dubitetur, sciens & prudens, an ignorans fecerit, scientia & dolus in vassallo præsumitur, nisi ignorantiam probet (c); aliquando tamen ejus juramento statuit. Secunda regula generalis: Non amittit ob delictum vassallus suum feudum, si vassallus dolo aut culpâ domini sui ad delinquendum erat inductus; quis enim eî poterit dolum aut culpam objicere, cum dominus in pari dolo & culpa fuerit, aut fortassè auctor culpæ? dolus enim dolo pensatur, & paritas delicti exceptionem in jure parit: ut si maritus uxorem adulterii accuset, illa de lenocinio replicet (d). Tertia: Voluntatis domini declaratio, domini, inquam, sive absentis, sive præsentis, tam in iudicio quàm extra iudicium, tacita vel expressa, etiam non citato vassallo, requiritur. Quarta regula est: Si vassallus justo metu, & qui in constantem virum cadere potest, aliquid fecerit. Quinta: Ut tenor investituræ semper observetur, vel saltem mos & consuetudo illius regionis, ubi feudum est situm: nam apud plerisque pro delictis non habentur, quæ aliis sunt delicta, & in Gallia alienatio feudi permittitur, quæ in Britannia prohibetur; & quod de consuetudine dixi, idem de statuto.

8. Sed ut ad causas feudi amittendi redeamus. Prima causa, quæ ipsum feudum respicit, & circa feudum versatur, est ipsius feudi alienatio sive venditio sine domini consensu (e): nam antiquitus, si totum alienaverat toto, si partem parte privabatur;

(a) l. 10. &c. ff. de legibus, & 2 F. 24. § 2. ibi, Sed quia natura. (b) Schon. de eo qui conscius periculi domini non revelaverit. (c) Schon. thes. 52. Alvar. cap. 1. col. ult. quibus modis feudum amittatur. (d) Curt. p. 5. n. 7. (e) 2 F. 52 & 55.

tur (a): quæ quoniam in foro nostro frequentissima est, & à Feudistis omnibus maximè controversa, ejus causam & originem accuratius discutiemus, & cur tam gravis pœna, tam jure, quàm apud nos in foro, vassallo infligatur, ob non magnam, ut creditur, ingritudinem, cum (ut sæpe antea monui) pœnæ nobis in his feudis mitiores semper placuerunt. Plerique enim dubitant, hancque causam iniquissimam putant (ut profectò apud nos inter odiosas numeratur) ob tam leve peccatum (si tamen peccatum sit) tam acerbè cum vassallo agi, cum domini conditio sæpe non deterior fiat ex hoc facto, sed etiam melior, cum pro dissoluto vassallo, sobrius & frugalem accipiat; pro profuso & intemperante, moderatum & temperantem; pro stulto, prudentem. Denique, ut plerumque accidit, eum, qui & consilio & operâ, & fortassè manu possit plura domino servitiâ & potiora præstare, quàm prior, qui popinæ & crapulæ deditus, nec sibi nec aliis solet plerumque prodesse: nam ut apud nos in vulgari proverbio est, qui fundum emit, sæpissimè vir melior, & majoris est pretii quàm qui vendit.

9. Sed certè ratio in contrarium est, & vassallus summæ ingritudinis damnandus, qui fundum, quem beneficii nomine à domino habet, & ut servitiâ militaria eo nomine ei exhibeat, abdicat, dominum despicit, aliumque pro suo arbitrio & suâ electione substituit domino in vassallum, qui neque pro dignitate domini, neque feudi ratione specièm & umbram servitii militaris exhibet, & interea dominum in mediis laboribus destituit. Certum enim est ab initio dominum, antequam feudum disponderet, fidem & magnanimitatem alicujus hominis selegisse (b), eumque quasi sibi reservasse & seposuisse, cujus operâ & fide tan domi quàm militiæ in perpetuum uti apud se constituit, & mercedem ei pro servitio & dignitate ex patrimonialibus suis prædiis assignasse, habitâ meritorum ejus ratione, illudque verbis declarasse (nam ob eam solam causam feuda ab initio constituebantur:) quòd si vassallus ex altera parte, domino neglecto & inconsulto, retentâ mercede, aut mercedis fortassè apud se pretio, dum vel secreto domini odio carpitur, eumque dedignatur, vel fortassè feudum dominicum abliguriens, alium, cujus neque fides neque opera spectata domino est, illi ad servitium velit obtrudere; seque ipsum à servitio liberare, profectò hominis esse ingratiissimi nemo negabit. Nam ne in minimis quidem rebus, æquo animo solemus ferre, si munusculum aliquod aut symbolum amicitie causâ concessum, is qui recepit in alterum citò rejiciat, & cum simbolo amicitie memoriam etiam rejici credimus.

Præterea in jure Civili usufructuarius cedere suo usufructu extraneo, sine consensu proprietarii non potest (c), & in militia Romana, in qua leviores erant mercedes, viz. annua aut menstrua stipendia, alium pro se, nisi ex consensu Imperatoris, substituere non licebat. Personale enim munus erat, & ita personæ cohærebat, ut extra personam non egrederetur; & cum hoc vinculum feudale, quàm ullum aliud amicitie vinculum arctius sit & sanctius (nam est quasi perpetua inter dominum & vassallum contracta societas, in qua patronus vitæ & fortunarum omnium custodiam vassallo committit, eumque in partem patrimonii assumit) quis non meritò ingratum vassallum dixerit, si is, neglecto sibi injuncto munere, vicarias operas aliunde accersat; cum ne in societatibus, quæ plerumque circa leves res contrahendas aut distrahendas versantur, unus socius alium in societatem inducere sine consensu prioris socii aut sociorum possit, cum ejus fides ab omnibus sit approbanda (d). Sed & jusjurandum illud, quò vassallus domino se obligavit, personale est, nec in alium transmissibile, permagnique dominorum interest, quos secum comites in bello ducant, quorum consilio domi utantur.

10. Sunt aliæ feudi non sine consensu domini alienandi rationes ex jure Feudali repetendæ: nam vassallus feudi sui conditionem meliorem sine consensu domini sui facere potest, deteriorem non potest sine ejus & agnatorum consensu (e). Quemadmodum in jure Civili, fiduciarius heres res fideicommissarias alienare (f), dete-

B b b b b b

riorare

(a) 2 F. 38 & 44. pr. (b) Arg. l. 31. ff. de solutionibus. (c) l. 66. ff. de jure dotium. (d) § 5. Inst. de sociate, l. 35, 65. § 11. ff. eodem. (e) 2 F. 8. § 1. in fine. (f) l. 69. § 3. & l. 77. § 27. ff. de leg. 2.

riorare aut pervertere non potest, in fidecommissarii detrimentum aut incommodum. Sed maxima omnium & potissima ratio est, quia vassallus, ex alienatione prædii sui aut partis ejusdem, pauperior & infirmior ad domini onera subeunda redditur. Nam qui ex toto feudi patrimonio vivere nequibat, multò minùs ex parte ejus aut portione aliquâ relicta. Itaque cum certum sit, vassallum, ob inopiam, domini servitia sustinere non posse in ea dignitate quâ prius, gravissimè in dominum peccare, ejusque meritorum oblivisci vassallum concludunt Feudistæ: cum certum sit feuda concessa ob causam servitiorum, quibus aut cessantibus cum exigentur, aut cum pristina dignitate non exhibitis, feudum etiam ex jure Civili repeti posse, ex capite causâ datâ, causâ non secuta: adeò quòd omnes hæ alienationes contra tenorem investituræ fieri videantur, cum dominus tantùm vassallo & ejus heredibus voluit providere, vassallus verò tenorem investituræ violare & invertere sine consensu domini intendat. Hæc fortassè prolixius; sed cum hæ recognitiones, (quæ nihil aliud sunt quàm retractationes judiciales ob alienationem feudi aut majoris partis) apud nos hodie sint frequentissimæ, nec rationem aut ullum æquitatis fundamentum habere à plerisque putentur, & propterea inter causas odiosas vulgò numerentur, cum tamen re verâ certissimis rationibus innitantur, magnamque secum æquitatem trahant, vassallique in dominum ingratitude maximam inducant. Et hæc de causis & æquitate hujus actionis operæ pretium huic quæstioni duxi præmittere.

11. Alienationis nomine comprehenditur permutatio, sive quicumque alius contractus, per quem, cum traditione, jus reale acquiritur (*a*); imò nec testamento disponere sine licentia domini, nec legare etiam ad pias causas aut Ecclesiæ permittitur (*b*). De hac feudi seu feudalis prædii alienatione, sive in toto sive in parte, diversimodi erant Imperatorum statuta & edicta, & proinde diversimodi jura: nam antiquitus totum feudum alienare licebat, etiam domino inconsulto, aliquando partem licebat in libellum seu emphyteusim dare (*c*) (nam libellus & emphyteusis in jure Feudali penè confunduntur) vel etiam in pignus concedere: sed cum manifestæ fraudes fierent dominorum servitiis à vassallis, & incommoda magna emergent quotidie, quæ antea non erant prævisa, factum tandem est, ut omnis feudi alienatio, sive in toto sive in parte, prohiberetur sine consensu domini, primò per Lotharium (*d*), & post per Fridericum (*e*) Imperatores, (ut singulæ super hac re extantes constitutiones manifestant,) & hoc sub quocunque prætextu, vel pignoris (*f*), vel venditionis, vel permutationis, aut solutionis debiti, aut emphyteusicos, etiam si pretium accesserit & numeretur; adeò ut Baldus putet, ob alienationem minimi cespitis in feudali prædio totum feudum amitti: neque solum pretium amittebatur, sed etiam scriba, qui instrumenta alienationum confecit, manus amissione & perpetuæ infamiæ notâ puniebatur.

Quæ prohibitio alienationis adeò stricta erat, ut si venditor, antequam alienatio resciscatur, illud recuperet, retinere tamen feudi nomine semel amissum jure non possit (*g*): & malæ fidei emptor, etiam si pretium restituendum, feudo evicto, stipulatus fuisset, illud tamen amittet; bonæ fidei emptor recuperabit pretium, etiam si expressè renunciaverit evictioni. Notandum tamen hoc est, paria esse, sive dominus consentiat, sive ejus procurator speciale ad hoc mandatum habens, nec dominus semel consentiens pœnitere potest. Consensus autem hic, tam ante actum, in actu, & post actum intervenire potest, sive vivo sive mortuo alienante accesserit. Nec tacitus domini consensus sufficit, veluti si præsens sit in actu nec contradicat, sed actum aliquem domini oportet intervenire qui consensum operetur: nam quod fit aut fieri debet cum licentia, expressum consensum requirit, licet sint qui cursu decennii, si dominus præsens sit & sciat, nec contradicat, consensum putant præsumi, & pro eo sufficere. Si plures sint domini, unus mediatus, alter immediatus, sufficit immediati consensus.

12. Ex nostro usu, ut sæpè monui, mitiores semper pœnæ placuerunt; & licet hæc

(*a*) 2 F. 55. ibi, Quocunque modo distrahere. (*b*) 2 F. 9. pr. & § 1. (*c*) 1 F. 5. & 13. 2 F. 44. (*d*) 2 F. 52. (*e*) 2 F. 55. vid. etiam § 32. (*f*) 2 F. 8. § 2. in fine. (*g*) 2 F. 44. vid. § 15.

hæc feudi alienatio prohibeatur, non tamen hæc prohibitio ita locum habet, ut vassalli necessitatibus, in quas sine ulla culpa & non temerè inciderat, aliquando non succurratur (a): nam ut majoris partis feudi adhuc alienatio prohibetur, siue sit novum siue antiquum, nisi quis totius feudi amissionem pro pœna incurrat; sic si ex feudo tantum relictum sit vassallo, unde se pro servitio domini tueri commodè, & servitia debita pro dignitate sustinere possit, privatione feudi non est puniendus. Vidi enim in causa recognitionis inter Regem & Comitem Glencarnium deducta, & in dispositione dicti domini per eundem dominum Regem facta, cum de delicto transeisset, causam amissionis feudi siue recognitionis hanc exprimi, ob alienationem dicti feudi, in tantum quòd ei non supererat relictum ex eo feudo unde commodè se tueri possit, & domino debita servitia exhibere. Et hæc eadem & sola causa recognitionis in Anglia est, nempe si talis alienatio sit, ut ex reliquis fructibus prædii feudalis non superlit, unde se vassallus alere possit, aut domino suas operas pro dignitate præstare: quæ quidem ratio optimè cum jure Feudali scripto, & constitutionibus dictorum duorum Imperatorum convenit. Nos tamen hodie certius aliquid in his alienationibus sequimur; nam cum quid vassallum alere & sustinere possit, & quid ad domini servitia requiratur sit incertissimum, & causæ cognitione hic opus sit, in qua pro varietate personarum tam vassalli quàm ipsius domini variæ possunt opiniones surgerè, & in ipsorum servitiorum qualitate aliquæ etiam controversiæ, nos mediam quandam viam sequuti sumus, ut incertitudine relictâ, quatenus provideri poterat, ad certam regulam rem totam deduceremus.

13. Itaque apud nos non procedit recognitio, nisi ex dimidia parte feudalis prædii, sine consensu domini, fiat alienatio. Sed ne sic quidem fraudem vassallorum domini effugere poterant, cum neque feudale prædium ipsum, neque ejus partem alienarent, totum tamen feudum ita gravarent, vel annuis redditibus, vel aliis oneribus, ut eorum solutioni fructus feudales non sufficerent: itaque, ne fraus legi fieret, salvis verbis, mentem & sententiam legis circumveniendo, introductum est jure nostro, ut quoties hi annui redditus, siue onera & gravamina, dimidietatem fructuum æquarent, perinde esset ac si ipsa dimidia pars ipsius feudi esset alienata. Quid enim interest in servitiis domini, utrùm ipsius feudi dimidium alienetur, an dimidia siue major pars fructuum exhauriatur? par enim in utroque casu domini est incommodum, & utroque modo æquè inhabilis & ineptus ad servitia sustinenda vassallus erit. Præterea, ut res omnis extra controversiam sit, non solum requiritur ut dimidietas feudi alienetur, sed etiam ut plus quàm dimidietas; alioqui feudum domino neque in toto neque in parte aperietur.

14. In hac dimidietate feudi, aut fructuum æstimatio utrinque fiet ex veteri extento; veluti, si prædium feudale ad viginti marcas terrarum quindecimvirali sacramento extendatur, & undecim marcas alienatæ sint: aut, si extentus non sit, per aratra fiet æstimatio; nempe, si feudum ex viginti aratris constet, & undecim aratra sint alienata. Sic in jugis boum. At in æstimatione annuorum reddituum & gravaminum alia ratio est habenda; nam tum fructus æstimantur quos feudum solet domino perdere, aut qui ex cultura solent communiter provenire: eis omnibus æstimatis, & in cumulum congestis, si plus quàm dimidia pars in annuis redditibus & oneribus exhauriatur, feudum in totum domino aperitur, vassallusque in perpetuum à feudi proprietate & dominio utili cadet.

15. Adeo autem hæc alienatio feudi sine consensu domini est prohibita, ut si vassallus feudum alienaverit, aut hypothecæ subjecerit, sub pacto de retrovendendo, quod nos *Reversionem* dicimus, & postea illud redemerit, aut aliunde mox recuperaverit, ita ut dominus in suo servitio nullatenus præjudicatus fuerit, imò fortasse ignoraverit hanc alienationem, donec ad eum locum redierit à quo profecta est; etiam in hoc casu feudum domino aperiri (b) & jus vult, & nos nostris moribus recepimus: nam ingratitude semel in dominum commissa, & proinde jus semel do-

B b b b b b 2

mino

(a) 2 F. 9. ibi, Necessitate. Vid. etiam quemadmodum apud nos statuatur, cap. 15. Sess. 2. Parl. 1, Jac. VII. (b) 2 F. 44. vid. § 11.

mino acquisitum, nisi ex ejus voluntate, non remittitur; licet sciam plerosque magni nominis juris Feudalis Interpretes aliud sentire, si incontinenter feudum recuperaverit, cum res facillimè ad suam naturam, ut putant illi, revertatur; & in jure Civili, uxor quæ diverterit, & mox redierit, ne divertisse quidem censeatur (a); & interim dominus nihil incommodi in suo servitio perpeffus sit, quæ sola causa est cur hæc alienatio prohibeatur.

16. Hæc autem feudi alienatio usque adeò prohibita est, ut ne necessitate coactus vassallus feudum domini sui, sive quod à domino habet, alienare possit: nam licet necessitas (ut vulgò loqui solemus) legem non habeat, neque ulli juri aut legi subjaceat, & sæpissimè quod illicitum alioqui in jure est, licitum faciat, & necessitatis causâ jus & juris dispositio plerumque suspendatur, licet omnino non tollatur; tamen ne in hoc casu necessitatis, vassallus feudum sine domini consensu alienare potest. Debit enim vassallus apud se expendere, se feudum à domino habere, non ut pro arbitrio suo abutatur, sed ut domino inde servire possit, & feudi non solum quadam ex parte, sed omninò quasi alieni aut saltem alteri obnoxii possessorem esse. Itaque debuit rem probè & fideliter administrare, pro utriusque commodo & instituto, non autem profundere & in alios transferre; nam dominus nunquam ei concessisset, si eum obligurituram providere potuisset. Itaque si vassallus in eam necessitatem se conjecerit, unde nisi ex venditione feudi se non potest liberare, miseratione non est dignus, cum suo merito calamitosus sit, nec domino potest præjudicare.

17. Sed nihil est à jure tam benè constitutum, nec nostris moribus observatum, quod fraude hominum non possit perverti. Exempli causâ, hæc feudi alienandi prohibitio, licet optimâ ratione introducta, tamen subtili vassallorum calliditati reprimendæ non sufficit: nam quod sine domini licentia facere se non posse apertè sciunt, id callidis machinationibus ad effectum tamen sæpe producant. Siquidem, ut antea monui (b), qui feuda sua disponere & dominum mutare intendunt, solent privatim simulato creditori, sed vero emptori obligationem suam concedere, pro gravibus pecuniarum summis, & quæ valorem ipsius feudi superant longè; & cum talis creditor obligationem vel in acta redegerit, vel ex ea sententiam fuerit consequutus, discussis mobilibus, (quod ex collusionem facillè fit,) tandem & ipsum feudum hastæ subjicit, quo legitimè, ut fieri solet, quindecimvirali judicio æstimato & pretio taxato, pro ea summa suppositio creditori huic assignatur; quo facto, solet hic novus creditor, literis ex Cancellaria impetratis, dominum cogere, ut eum in vassallum recipiat, alioqui jus domini sive superioritatis durante vitâ amissurum; & sic pessimorum hominum vafritie fraus manifesta fit legi, quodque vassallus apertè & directè facere invito domino non potest, obliquis cuniculis ad eventum perducit, quod meo quidem judicio non est permittendum: siquidem ex jure, quod quis uno modo sive directè facere non potest, nec alio modo sive obliquè potest; & qui propter necessitatem ipse alienare non potest, neque contrahere eas summas potest, quæ ad alienationem non voluntariam possunt cogere. Memini de domino de Pitiligo, qui cum duas reliquisset filias, & in lecto ægritudinis, ex qua mortuus est, jam constitutus, cum sciret feudum ratione talliæ ad alios perventurum, neque se quicquam in eo statu vitæ ex patrimonio suo posse providere filiabus, & omnes alienationes jure nostro tam prohibitas, obligationem eum interposuisse, pro duodecim millibus marcarum filiabus suis solvendis, magnâ sane summâ, ut ea erant tempora: quæ cum ex ea obligatione pecuniam debitam repeterent ab herede talliæ, Senatus earum petitionem rejecit, eâ ratione, quod cum pater earum tempore confectæ obligationis alienare quicquam ex patrimonio non poterat, sic nec eas obligationes contrahere, quarum solutio sine alienatione partis prædii feudalis fieri non potuit. Quod si in his litationibus locum haberet, non tot fraudes quotidie occurrerent.

18. Sed licet in hac alienatione feudi prohibita, favor domini in multis præponderet, quæri potest, si vassallus filias ex feudo dotet, an favor domini etiam in hoc casu locum habeat, aut si vassallus toto feudo filiam dotare non potest, saltem feudi

(a) Arg. l. 13. § 9. ff. ad leg. Juliam de adulteriis. (b) D. 1. § 13.

di partem aliquam possit alienare, ut ex pretio eam dotet; nam dotis causa semper in jure favorabilis existit, & interest reipublicæ mulieres esse dotatas (a). Sed profecto, ne filias quidem vassallo elocare licet in præjudicium domini, & in hoc etiam favor domini favorem dotis prægravabit (b): neque obstat, quòd vassallo forisfacto, sive læsæ majestatis damnato, licet filiis legitimæ non debeantur, filiabus tamen dotes competant. Non tamen idem in hac prohibita feudi alienatione, licet species quædam sit forisfacturæ: imò jure nostro ne in forisfacturis unquam de dote filiabus provideri memini, nisi forte Rex misericordiâ motus id ex liberalitate sua concessisset. Hoc tamen & in jure & moribus nostris observatur, ut ne filiam ex feudo dotare possit vassallus, aut saltem quod mediam ejus partem excedat, potest tamen vassallus, ex jure, pro dote filię aliquot annorum fructus ex feudo percipiendos assignare, licet etiam hoc casu aliquod in domini servitiis incommodum sequatur, nam aliqua ratio dotandæ filię, si non in totum, saltem in partem permittitur ob favorem dotis. Huic similis est & hæc quæstio, an mulier vassalla maritum suum dotare suo feudo possit, id est feudum ratione dotis in maritum transferre inconsulto domino? Sed mirum est quod in hoc casu juris interpretes permitti & licere volunt. Ratio est, vassallam jus non præsumit sine domini consensu marito elocatum, & maritum ei ex domini arbitrio electum, cui si partem feudi aut etiam totum alienaverit, videtur adhuc feudum in eadem familia remanere, nempe apud heredes vassallæ, & dominus, dum consentit matrimonio, videtur fidem & operam mariti sequutus; itaque nullus novus vassallus ei invito, in hoc casu, obruditur.

19. Ut autem vassallus sine domini consensu alienare non potest, ita neque servitutum imponere potest (c), saltè gravem, ut volunt Doctores. Rationem hanc reddunt, quòd feudi conditionem meliorem reddere possunt vassalli sine domini consensu, deteriore tamen non possunt (d); nam feudo per recognitionem ad dominum redeunte, servitutes dominus à vassallo impositas sine suo consensu agnoscere non tenetur.

20. Sic vassallus de feudo transigere non potest, ita ut ex hac transactione feudum ad alium devolvatur; nam transactio est species quædam alienationis. Sunt tamen Doctores, qui putant licere, dummodo probabili timore litis, & sine fraude, sed bonâ fide transactio fiat. Ego & in hac causa considerandum puto & domini consensum saltem requirendum esse, cum in bonâ fide vassallus esse transigendo non possit, nisi dominum faciat certiore, quippe cum, moribus nostris, ne finium regundorum ipsius feudi agere liceat vassallo, nisi cum domini consensu, saltem si ad id judicium dominus vocatus non fuerit (e). Si autem ita transigat, ut feudum apud vassallum & suam familiam maneat, puto transactionem hanc sine domini consensu non nocere (f).

21. Nec dissimilis est ea quæstio, an vassallus sine consensu domini de feudo compromittere possit, cum compromissio speciem habeat aliquam transactionis? Ratio dubitandi hæc est, quòd ex jure qui alienare non potest, neque compromittere. Doctores in hoc casu distinguunt, & in arbitrum quidem posse compromitti volunt (g), non tamen in arbitratorem. Ratio diversitatis est, quòd arbiter ad formam judiciorum procedit, eam in omnibus sequitur, & ut vassallus sine domini consensu in judicium, aliquando volens, aliquando coactus descendit, sic in arbitrum potest compromittere, nam apud eum omnia majore cum solennitate & judicio fiunt: arbitrator verò, omni formâ processûs neglectâ, sine ullo strepitu judiciali aut partis præsentia aliquando procedit, & ex sua sententia, & non ex percripto legis omnia moderatur. Itaque majoris fraudis suspicio contra vassallum exurgit in arbitratore, quia majus periculum ab eo imminet: proinde in arbitratorem compromittere vassallum sine consensu domini jura non patiuntur, ne dominus in fraudem, & denique amissionem feudi quod de eo tenetur, fraude vassalli incidat: neque po-

C c c c c

test

(a) l. 2. ff. de jure dotium. & l. 1. ff. soluto matrimonio. (b) 2 F. 9. § 1. (c) 2 F. 8. pr. in fine. (d) d. 2 F. 8. § 1. in fine. (e) Ibid. (f) 2 F. 43. (g) 2 F. 15 & 34. pr. de arbitris, vid. cap. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 & 10. lib. 2: Reg. Majest.

test vassallus feudum suum sine domini consensu oppignerare aut hypothecare. Pignus tamen prætorium vel iudiciale etiam invito domino super feudo constitui potest, si vassallus unde creditoribus satisfaciat non habeat (a): differentia enim est inter pignus conventionale & prætorium (b). Sed nec feudi causam deferre iuramento potest sine domini consensu, nisi ita ut feudum apud se remaneat.

22. Sed gravis & dubia quæstio in jure oritur ex hac prohibita feudi alienatione, liceatne vassallo alii subfeudare, id est, alium in suum feudum, ut vassallum, invito aut ignorante domino, investire de se tenendum, qui tamen ad debita domini servitia præstanda sufficiat? nam subfeudare vassallo licere, ex jure Feudali, multis locis constat, id est, sibi in feudo substituere (c): at si hoc liceat, quorsum tam multæ disputationes & subtilitates de prohibita feudi alienatione, cum quæ alienari non possunt, neque in feudum dari possunt? & si in feudum dari possunt, etiam alienari possunt, quid enim aliud est subfeudatio, quam species alienationis? & si subfeudatio teneat, cur non & alienatio? præcipue cum etiam locatio in longum tempus, ut supra dixi (d), quasi alienatio quædam sit, & in jure prohibeatur. Quod ad me attinet, ἀντινομίαν hanc in jure Feudali difficillimam semper putavi, cum in eodem loco, ubi alienatio prohibetur, subfeudatio permittitur, & glossa se multum torquet in hujus nodi solutione, quam tamen in omnibus non probo. Utcunque est, hæc est omnium Interpretum quos legi in hac quæstione sententia, ut licet alienatio feudi prohibeatur, tamen subfeudatio sit licita, modò sine dolo, & bona fide fiat (e). Alia enim illis est alienatio à subfeudatione: nam alienatio videtur pura feudi dispositio, quæ sine consensu domini fieri non potest; at subinfeudatio est quasi species libelli & emphyteusis, in qua idem vassallus qui priùs retinetur, eodem modo ad domini servitia quo priùs obligatur, nullâ parte dominicæ obligationis diminutâ, & domini conditio ad servitia non redditur deterior, cum horum servitiorum præstatio, tanquam onus, semper feudum etiam in persona emphyteutæ concomiteatur, feudumque pro eo distringi possit: quod & cum usu nostro convenit; nam feudi alienatio saltem majoris partis est prohibita strictissimè, ita ut si fiat, feudi privatio pro pœna sequatur. At in emphyteusim dare apud nos speciali statuto licet, (f) maximè pro eo canone, qui ad justam æstimationem veteris canonis extendit; & qui in emphyteusim locat, non solum directus dominus solam superioritatem apud se retinebit, sed verus proprietarius, id est, dominus utilis respectu hujus subinfeudationis erit, quippe qui fructus feudi percipit, saltem eos æstimatos secundum veterem æstimationem, ex quindecimvirali sacramento stabilitam, & proinde vassallus & dominus adhuc remanet, fructusque percipit ab emphyteuta, qui non dominus, sed perpetuus colonus tantum reputatur; & emphyteusis nihil aliud est, nisi locatio ut fundus melioretur & colatur, domibus, arboribus, & pomariis, & viridariis exornetur. Et hæc est hujus nodi solutio, aut ego nullam aliam novi.

23. Neque tamen hæc in emphyteusim locatio ita vassallo libera est, ut cui velit possit eum concedere, sed tantum ut in emphyteusim minori se, vel saltem pari aut æquali sibi liceat locare (g), ita ut domini conditio, quatenus ad servitia, non sit deterior aut difficilior: nam si subinfeudet, aut in emphyteusim locet, majori vel dignitate vel potestate (h), à quo difficilior servitia exigi possunt, puto eam subinfeudationem non valere; facilius enim tenuiores quam opulentiores seu potentiores serviunt. Itaque ut subinfeudatio ex jure licitè fiat, hæc tria concurrere necesse est, ut sincerè fiat, neque sub nomine infeudationis venditio coloretur, & ut fiat alteri ejusdem conditionis, & iisdem pactis & conditionibus quibus ipse prior astringitur (i). Si tamen feudum sit in curte, sive districtu domini sui situm, ne his conditionibus subinfeudare licet (k), sed non obstante hac subinfeudatione omnia jura domini superioris integra debent servari, mortuo vassallo, nisi in vassalli monumentis & investitura expressè cautum sit, ne possit quovis modo alienare; nam

(a) Alvarot. c. 1. § quod ergo. De investit. de re aliena facta, Bart. & al. DD. l. si finita, § 26. ff. de damno infecto. (b) Vid. Glos. & Bart. in l. 1. ff. de pign. act. (c) 2 F. 3. § 1. & 2 F. 9. pr. 2 F. 55. (d) Lib. 2. D. 10. § 5. (e) 2 F. 3. § 1. (f) Cap. 91. Parl. 6. Jac. IV. (g) 2 F. 34. § 2. (h) Vid. § 24. (i) 2 F. 26. § 5. vers. beneficium. (k) Alvar. super cap. 1. quibus modis feudum amittatur.

nam prohibitio hominis concurrens cum prohibitione legis, omnimodam alienationem prohibet, & nullum prætextum, nullam speciem admittit, duo enim vincula sunt uno fortiora. Sic clausula irritans in emphyteufis locatione, cum eadem ex communi dispositione legis adjuncta, excusationem omnem alienationis à vassallo tollit. Dixi in principio, *sine dolo malo*: nam si fraus intervenerit, veluti si quis descendentes aut alios non habeat, ad quos feudum se mortuo pertinere potest, & sit senex vel castratus, si his casibus subinfeudet, ut dominum fraudet, non permittitur: ut neque si Ecclesiam subinfeudet, quia servitia ab ea difficulter exiguntur (a).

24. Quod autem de alienatione diximus, idem Doctores putant, de longissimi temporis locatione, nam eadem ferè videtur causa ingratitude, præcipuè si ob imaginarium pretium aut mercedem locetur feudum. Nam locatio longi vel longissimi temporis, est species quædam alienationis, & sub alienatione continetur, & fraus fieret legi, nisi & locatio longi vel longissimi temporis simul cum alienatione prohiberetur, licet longum tempus definiatur decennium (b). Imò ne in novem annos locare licet, cum pacto de renovando toties quoties (c); nam sic fraus fieret legi. Imò nonnulli putant, ne in potentiorum, pro tempore parvo, fieri posse (d). Alienationis nomine omnis venditio, permutatio, in dotem aut solutum datio, ut dixi (e); comprehenditur (f): & sive illa alienatio sit voluntaria, sive necessaria, semper vassallo censetur interdicta, etiam licet domini conditio non fiat deterior: nam feudum affectum est, & non est vassalli solius, sed potius domini; itaque semper debet ei servari electio sui vassalli. Sunt tamen qui putant vassallum, pro necessitatibus ex causa feudi provenientibus, veluti pro servitiis domini, posse eatenus alienare (g).

25. Alienatio autem hæc tum fieri dicitur, si traditio subsequuta sit, quam nos *fasinam* dicimus; adeo ut licet vassallus de alienando contraxerit; imò licet pignus in feudo constituerit, si tamen traditio non subsequatur, non censetur alienatio, quia domini non est translatio. Idem, si alius quicumque contractus super feudo ineatur, si ex eo traditio sive investitura non sequatur. Sufficit autem hæc traditio sive propria fuerit, sive abusiva (h). Quòd si traditionem vassallus fecerit, ea tamen sit invalida & nulla, exempli causâ; si chartam dederit de fundi alienatione tenendam de domino superiore, quam *fasina* sequatur, & dominus superior neque confirmaverit, neque ratam habuerit, videtur hanc alienationem nihil periculi secum trahere, cum conditionalis videatur, & sub hac conditione contracta, si dominus ratam habuerit aut confirmaverit: quæ conditio cum non evenit, & alienatio nulla fit ex defectu consensûs superioris, & paria sunt in jure, omninò non fieri & non legitime fieri, videtur, in his casibus vassallum in pœnam non incidere. Sed profectò in hoc casu puto etiam feudum domino aperiri, nam quodcumque vassallus id omne fecit & exequutus est, quòd in se erat, licet factum illud de jure non teneat, tamen quatenus in se est, domini mutationem se velle testificatus est, fidemque fregit; in hoc etiam casu à feudo cadet, licet alienatio nulla fit (i): neque enim alia dispositio, quæcumque ea sit, feudi, inscio domino, valet, & tamen vassallum ob operam contra dominum navatam feudo privat. Nuper tamen Senatus, in causa inter Advocatum regium & Kennethum Mackenzie & Bane, aliter censuit, ex traditione cujus, nullitas etiam ex post facto sequuta, nempe quòd *fasina* intra 40 dies non erat registrata, neque ex tali traditione feudum in commissum cadere voluit: hanc tamen subinfeudationem, mortuo suo vassallo, dominus, etiam si subvassallus paratus sit servitia debita præstare, agnoscere seu ratam habere non tenetur (k).

26. Quòd si traditio sive investitura facta est, hac lege, *salvo jure domini mei, vel si dominus voluerit & consenserit, alieno*; quia tota hæc alienatio conditionalis, & proinde deficiente conditione non valeat, in hoc casu feudum domino non aperiri putant

C c c c c c 2

(a) Glossa & DD. in 2 F. 3. § 1. (b) Schon. in not. super thes. 61. Disp. 10. lib. 3. (c) 2 F. 9. § 1. (d) Curt. p. 4. n. 92. vid. § 23 (e) § 11. (f) 2 F. 42. in fine, & 55. ibi, Quocumque modo distrahere vel alienare. (g) Curt. p. 4. n. 95. (h) Za. p. 10. n. 8 Schon. thes. 53. Diff. 10. lib. 1. (i) Paul de castro, l. 1. § 25. ff. depositi. (k) Curt. in p. 4. n. 85. & DD. communiter, in c. 1. qualiter feudum olim alienari poterat, 2 F. de clausula salvo jure domini & similibus.

putant Doctores; itaque ad evitandam pœnam Baldus, & reliqui Feudistæ tutius esse putant, si post illam clausulam [*salvo jure cujuslibet*] quæ in antiquis investituris erat frequentissima, addantur hæc verba [*& præcipuè salvo jure domini mei, vel si dominus meus consenserit, & non aliter, aliàs, neque alio modo;*] hoc enim modo pœnam evitari posse putant, nisi in clausulæ illius appositione fraus manifestè appareat, veluti si vassallus castrum vel feudum potentiori, forte tyranno, tradiderit, à quo possessio difficulter recuperari potest, & servitium nullum expectatur, non enim facillè potentiores ab inferioribus in ordinem rediguntur, aut ad servitia coguntur: itaque in hoc casu vassallus à feudo cadet, non obitante protestatione, cum sit factò contraria. Idem de clausula, [*vendo tibi si possum facere de jure,*] quod ob eam vassallus non cadet à feudo. Si tamen dicat [*salvo jure, salvo honore, sive consensu domini,*] communiter hæc clausula non sufficit, sed condemnat.

27. In hanc autem pœnam vassallus incurrit, si sciens alienaverit (a), cum tamen ignorantiam prætendens vix audiendus sit, cum sit crassa ignorantia feudi sui conditionem ignorare. Possunt tamen casus aliquando intervenire, cum quod reverrà feudum sit, emphyteusim quis credat; aut feudum non militare, quod esset militare; in tali causa feudum vassallus non amittet, sed excusabitur. Exempli gratiâ; si investitura ita concepta sit, *ut decem libras domino solvat, cum servitiis aut servitio debito aut consueto*, reverrà feudum hoc est militare, & tamen quoniam annuam præstationem continet *decem librarum*, poterit quis probabiliter induci, ut feudum credat emphyteuticum, (in quem errorem semel multos viros magnos incidisse novi,) cum reverrà hoc esset feudum militare, & servitia deberet, & præterea censum: non enim quævis annua præstatio emphyteusim inducit, nisi exprimatur hanc præstationem *nomine feudifirmæ* fieri. Sic si quod putaverat francum feudum fuisse, sit tamen militare, & custodiam & relevium debeat; in quâ distinctione inter feudum francum & militare, multas novi dubias quæstiones ortas, quæ judicium multorum fatigarent. Itaque in his veniæ sive excusationi locus est, si modo probabilis erat ignorantia. Plerumque etiam juramento vassalli permittitur hæc ignorantia, nisi præsumptiones in contrarium urgeant. Nam antequam ejus juramento permittatur, multæ & probabiles rationes concurrere debent, quæ pro vassallo faciant; & conjecturis & præsumptionibus res est examinanda. Quod si dominus pluribus & gravioribus præsumptionibus nitatur, non est deferendum jusjurandum vassallo; semper enim in jure plures præsumptiones vincunt pauciores, & graviores vincunt minores.

28. Usque adeò hæc alienatio prohibetur, ut neque domino bannito aut excommunicato liceat; cum tamen interea, neque ad servitia, neque fidelitatem vassallus obligetur, manente banno sive rebellionē, aut excommunicatione, sed expectandum est, donec dominus banno aut excommunicatione liberetur, ut ejus consensus habeatur. Filii etiam, si sit heres appatens, consensus non requiritur. Potest tamen apud nos quæstio moveri, si filius sit in feudo, & apud patrem sit liberè tenementum reservatum, an vi hujus reservationis possit alienationi vassalli consentire? Et quoniam ex jure nostro, cui libere-tenementum concessum est, mutatio vassallorum permittitur, & feudi renovatio, de persona in personam, potest etiam dici in hac specie libere-tenentis consensum sufficere, ut in feudo Ecclesiastico solius Prælati consensus sufficit, licet nudam administrationem tantum habeat. Sed profectò cum consentire nemo hîc possit, qui non alienare; puto aliquid majus hîc esse, quàm quod à domino libere-tenentario præstari possit, neque ejus consensum sufficere, sine consensu filii, in cujus persona feudum consistit; sed malo in dubio quæstionem hanc relinquere, quàm temerè aliquid affirmare. Si plures sint domini, unius consensus non sufficit, nisi pro sua parte, sed & aliorum pro suis portionibus consensus requiritur. Nos hâc molestiâ liberamur, cum dominium directum apud nos non sit divisibile, & ad unum tantum pertineat. Consensus autem hic debet esse domini immediati, non mediati superioris; licet quidam utriusque consensum requirant.

29. Hæc

(a) 2 F. 42.

29. Hæc autem prohibitio non extenditur ad alienationem, quæ in eum fit qui immediate in feudo successurus est; nam cessant omnes prædictæ hæ rationes. Remanet enim feudum in ea familia, quam sibi dominus ad servitia & consilia domi & militiæ delegerat ab initio. Idem plerique ex jure putant, si certæ personæ in investitura sint comprehensæ, ita ut unus alii substituatur, aut unica familia alteri, ut apud nos in feudis talliatis videmus, ut alienatio à vassallo facta, in quamlibet harum personarum valeat: nam personæ hæ à principio à domino selectæ, inter quas feudum remanere voluit, videntur. Si quis sibi & Henrico filio investituram sumpsit, alienando non præjudicat filio, & apud nos, si expressè sumatur sibi & filio, nomine filii expressò, filius in feudo dicitur esse. An tamen pater aut frater vassallus, ex pluribus liberis aut fratribus, unum possit eligere, & successorem sibi designare, licet is, ex ordinae per legem constituto, non sit successurus fortè, cum qui immediate successurus sit aliquem defectum aut mentis aut corporis patiat *[quæstio est]*? Nam & hæc cessant omnes rationes, quæ alienationem feudi prohibeant, siquidem feudum in familia à domino electa à principio remanet, & fortassè magis idoneus ad servitia dominica seligitur, in quo dominus præjudicium in servitiis pati non potest, imò in meliore conditione constituitur, cum ex quatuor aut quinque liberis aut fratribus commodissimus ad serviendum domino infeudetur. Et sanè in hac quæstione Doctores controversant vel maximè; & sunt qui putant in his feudalibus dignitatibus, quales sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, licere, cum sint indivisibiles, & qui eis fruuntur, quique magis digni sunt, magisque rempublicam possunt promoveri, præferendi videantur, quasi ad eam dignitatem sustinendam aptissimi: meo iudicio quidem non licet, sed vel naturæ & juris ordo sequendus, aut domini electioni, si quæ fuerit electio, res permittenda, saltem in his inferioribus feudis, quæ secum dignitatem non trahunt.

30. Superest ut videamus, in quibus feudis hæc prohibitio & pœna locum habeant. Sanè apud nos locum tantum habent in feudo militari, quod wardam & relevium debet: in reliquis feudorum generibus prohibitio hæc cessat, itaque feudum francum, emphyteuticum & Ecclesiasticum, vassalli, reliquis, quæ observari debent, solenniter observatis, possunt vel in toto vel in parte alienari, etiam domino invito & non consentiente; licet in feudo franco aliud Baldus putet (a), & sane rationem æquitate nitentem adducat. Nam, inquit, feudum francum, licet à servitiis sit immutatum, non tamen ab eis officiis, quæ sine servitiis præstari possunt; nam tenetur vassallus francus secretum domini sui non prodere, invidias si quas sciat prohibere, feudum sine ejus consilio & consensu non alienare; cum talis vassallus non minus ad fidelitatem teneatur, quam quivis alius, & contra fidem facere videtur, qui dominum mutare, & alium vassallum ei obrudere velit, cujus consilio saltem, si non servitiis, uti possit: idem sentit & Jason (b). Utcunque hi volunt, alii tamen contra sentiunt; & nos nisi in feudis militaribus prohibitionem hanc non servamus, in reliquis feudis, liberam vassallis potestatem permittam, ut pro suo arbitrio feudis suis utantur & abutantur.

31. In hac recognitione duo sunt potissimum observanda: Primum, tenor investituræ, quidque in ea contineatur; Secundum, mos regionis in qua res geritur. Quod ad primum attinet, verba investituræ legem feudo semper dant, ut antea monuimus: itaque si dominus tantum feudum concesserit *vassallo & ejus heredibus*, personam heredum feudum egredi non debet; itaque alienatio in quamvis aliam personam (*nisi heredem*) amissionem feudi inducit; & alienatio, si in alterum fiat, quam eum qui immediate successurus est, in extraneam personam fieri dicitur. Quod si verba ferant, [*ditto vassallo & heredibus suis, aut cuicumque alii velit concedere,*] aut, ut nos verba concipimus, [*heredibus & assignatis,*] in hac verborum conceptione, non puto locum recognitioni: nam plerique omnes docti, Hottomannus, Zafittus, Schonerus (c) & si qui alii melioris notæ sint Feudistæ, per hæc verba, [*cui-*
D d d d d d
cunque

(a) Baldus in C. 6 & 8. Extr. de fide instrumentorum. (b) In præludiis feudorum n. 114 & 118. (c) Hotto. in f. c. 37. feudalium disputationum.

cunque alii voluerit concedere, aut cuiunque velit,] vassallo feudi alienandi potestatem tribui volunt, & vox [assignatis] cum eis quibus assignare velit, exegerit concurret; ut ex eorum sententiis, quoties verba infeofamenti primi diriguntur ad *vassallum, heredes suos & assignatos*, eis verbis significetur, potestatem liberam vassallo tribui, assignatum particularem successorem in feudo constituere, sive feudum alii cedere, quod nihil aliud est, quam feudum alienare posse, cum ex usu nostro *assignatus*, sive *cessionarius*, idem sit cum singulari successore. Idem plerique putant, si investitura ita concipiatur, ut ad omnes seu quoscunque heredes transeat, vel si *vassalli heredibus* quis dederit aut *assignatis*; nam in his omnibus vassallo licentia permittitur videtur quos velit infeudandi, aut quibus velit alienare (a).

32. Secundum quod observari debet, est mos regionis, in qua res agitur; nam feuda ferè omnia sunt localia, & consuetudo regionis regulam in eis facit: sed quando statuto vel consuetudine alienatio permittitur, illa consuetudo sive statutum stricte accipiendum est (b). In Gallia feudum alienare vassallo, cui velit, sine distinctione aut discrimine licet, ita ut emptor fidelitatem domino jurare paratus sit, & offerat; sic tamen ut ex pretio alienationis, alibi major, alibi minor pars domino debeatur: nec in ipsa Germania Friderici edictum observatur. Apud nos, ut dixi (c) in feudo recto sive militari, ex quo custodia cum relevio debetur, hæc alienatio tantum prohibetur, & ad feudi majorem partem extenditur: majorem autem censemus, quantumcumque major est pars alienata, quam relicta. Itaque dimidii minoris alienatio apud nos permittitur. Sed, ut Imperator ipse loquitur, calidius hominum machinationibus innumeræ fraudes in legem committuntur. Itaque solebant aliquando nostri, cum domini consensum non poterant obtinere, minus dimidium feudi alienare, tenendum de majore dimidio; postea & illud majus dimidium in emphyteusim locare. Hodie tamen, quia brevis via est, totum feudum in emphyteusim locant, mercedisque solutionem aliunde sibi provident, nempe per investituram in annuo reditu, super alio feudo, qui annuus reditus valorem census emphyteutici æquet: quod si ex consuetudine aliqua solennitas requiritur, ejus ommissio alienationem viciat. Idem, si hæc solennitas statuto introducta sit (d).

33. Ex jure antiquo feudorum, non tantum consensus domini requirebatur, sed etiam agnati proximi à latere, qui proximus, inquam, erat in successione collateralis (e); nam descendendum, si pater alienaverit, nulla habebatur ratio, quia ob patris factum indigni reputabantur: itaque potestas consentiendi ad proximum agnatum à latere devolvebatur; adeò ut nisi etiam alienationi consenserit, revocandi habeat potestatem, etiam non soluto pretio: & in his omnibus casibus, quibus lege vel statuto alienatio permittebatur, *jus Protimeseos* illibatum servabatur. De hoc jure *Diegesi sequenti*. Sed de hac quæstione, cum diversæ & etiam inter se pugnantibus sint Feudistarum opiniones, nec multum ejus quæstionis tractatio ad mores nostros pertineat, eam in *Diegesi sequentem* differo.

34. Moveret autem quæstionem inter Interpretes, an generalis domini consensus permittentis vassallo, *cuiunque velit*, aut *quando velit feudum alienare*, sufficiat, & vassalli alienationem excuset? Et sanè concludunt omnes generalem consensus sufficere, modò non potrigatur ad illicita: nam sub generali clausula illicita non veniunt. Itaque, non obstante generali clausulâ consensus, *cuiunque velit* vassallus ut possit alienare, non potest tamen in inimicum domini alienare, cum hoc semper prohibeatur, & sit illicitum. Neque in Ecclesiam valet alienatio, quia nec hoc permittitur, cum domini conditio reddatur deterior, difficulter enim servitia ab Ecclesia exiguntur (f). Ratio est, quia in generali permissione, nunquam illud concessum intelligitur, quod quis verisimiliter in specie non fuisset permitturus. Sunt qui idem putant in civitate & communitate (g). Hæc ideò, ne sub generali illa permis-

(a) Bald. c. 1. § donare, qualiter olim feudum alienari poterat. (b) Glossa & And. de Heren in c. 1. qualiter olim feudum alienari poterat, Curt. in Conf. 171. quia consuetudo illa est contra juris communis regulas. (c) § 30. (d) Tiraquel. l. 1. de retractibus, Gloss. 2. n. 6. Jason l. f. n. 139. c. de jure emphyteutico. (e) 2 F. 39. pr. (f) Alvar. & præposit. c. 1. n. 8. de prohibita feudi alienat. per Fridericum. (g) Schon. thes. 75. disp. 9.

permissioe nominandi in regno Angliæ successoris, Serenissima Regina putet sibi permissum, justum & legitimum heredem successione privare. Quid verò dicet aliquis, si specialis sit consensus, ut si dominus, ut in certam personam alienet, vassallo permittat, aut consenserit ut unam partem tantum alienet? Consensus hic ultra eam personam & partem non extenditur; adeo ut neque alii, neque plus quam permissum est, vassallus alienare possit. Sic si dominus, ut totum feudum vassallus alienet, consenserit, & ille partem tantum alienaverit, non minus feudo privabitur, licet regulariter in toto pars insit; nam dominus in partis alienationem non consensit, sed totius: quid enim, si domini intererat partem non alienari, cum totum alienatum e re sua esset (a)?

35. An autem in hac alienatione, tacitus domini consensus sufficiat, an expressus requiratur, plerique Interpretes dubitant. Tacitum autem consensum dicunt, patientiam cum scientia; veluti, si dominus patiatur emptorem uti & frui, cum præsens esset, aut in proximo habitaret, aut fortè si servitia aut obsequia ab eo receperit. Nec in hac quæstione Doctores nostri inter se conveniunt; nam quidam taciturnitatem cum scientia domini requirunt, alii etiam præsentiam in actu. At sanior eorum videtur opinio, & cum jure scripto feudorum & Civili potissimum convenire, qui præsentiam cum scientia requirunt, non solum ad feudi jam accepti in aliena persona novam confirmationem, sed etiam ad novi feudi constitutionem. Scimus multa, jure Feudali, testimoniis Parium Curiae, & aliquando testium probari posse, quæ alioqui scriptum requirerent; & feudum novum, longi temporis præscriptione, cum domini scientia & patientia constituitur. Imò, si feudum à vassallo alienatum emptor, sciente & patiente domino, triginta annos possederit, semelque servitia præstiterit, præscriptione dominum agentem ex recognitione repellat (b). Si litera domini intervenerit, actum sibi placere, vel placuisse, testantis, vel alienatio ejus sigillo roboretur, vel dominus servitia ceperit, vel sciens in alienatione agnato facta, per annum; si extraneo, per triginta annos tacuerit, alienatio valet (c).

Sed apud nos, neque præscriptio hæc locum habet, & domini consensus expressus in scriptis requiritur. Sed si consensus non sit adhibitus, nec à principio potest inpetrari, si tamen dominus postea ratum habuerit, sufficit & retrahitur, modo nullum sit impedimentum, si utraque pars, saltem novus emptor, adhuc vivat; nam puto confirmationem in persona heredis non sufficere, neque enim verè dici potest, auctorem suum in feudo decessisse prædii. Quod & decitum in Senatu vidi, in causa quæ inter dominum de Grange, & fratrem domini de Phernehest, controvertebatur; nam confirmatio à Principe impetrata illius investituræ, quod Jacobus Kircaldie de Grange filix suæ fecerat, rejecta est, cum ageretur de non-introitu dictarum terrarum, quem supplere voluit Phernehestii frater per confirmationem post excessum matris suæ obtentam: sed frustra, ob hanc potissimum rationem, quod nunquam dici potuit, verè illam in feudo decessisse. Hæc autem ratihabitio, sive per confirmationem, quæ universum tenorem investituræ contineat; sive subscriptionem domini ipsi investituræ, testificantis se consentire, aut ratum habere quod factum; sive quocumque alio scripto separato, eam alienationem se ratam habere significaverit, ejusdem effectus sunt, idemque apud nos operantur. Neque solum hæc ratihabitio expressa prodest, sed etiam, si quid dominus post alienationes omnes fecerit, per quod jus quaecumque in vassalli persona adhuc consistens videtur approbare, toti huic recognitioni præjudicat; veluti, si post omnes has alienationes, & postquam sufficiens actio ad recognitionem competit, resignationem à suo vassallo, vel ab eo cui alienaverit, receperit, sive in favorem vassalli, sive alterius; nam accipiendo resignationem, videtur jus resignantis approbare, itaque post eam non competet actio hæc domino. Quod in actione, inter Dominum de Calderwood, & Maxwell de Aikinhead, decidisset Senatus, nisi quod resignatio illa facta est in manibus domini Regis, cum minor fuisset, & ex Regis revocatione,

D d d d d 2

(a) Cap. 1. de prohibita feudi alienat. per Frid. & ibi, And. de Ifern, & præposit. Zas. p. 1. n. 36. l. 35. C. de transact. (b) 2 F. 9. § 1. verè. Pott. (c) Schon. cum annot. thes. 74. disp. 9. lib. 1.

one ad non resignationem fuisset reducta; nam apud nos receptum est Proreges, five Regum tutores aut curatores, hanc licentiam non potie concedere; licet quidam Feudistæ contradicant (a).

36. Superest una adhuc quæstio, quæ me diu anxium habuit: nam cum liceat minus dimidio feudi sine contentu domini alienare, & qui minus hoc dimidio acquirit justam & legitimam investituram videatur habere, & ab initio rectè & solide constitutam, nec ulli nullitati obnoxiam, quæ fiat, ut vassallo postea, vel totum feudum alienante, vel plus quàm dimidium, non solùm id quod jam alienavit, sed id quod ab initio legitime novo emptori acquisitum erat, jam etiam ei auferatur, & totum feudum domino aperiatur: cum tamen tam jure Civili quàm Canonico contineatur, ut quæ utiliter ab initio sint constituta, durent, licet ille casus exstiterit, à quo incipere non potuerunt (b). Nam quod utiliter constitutum est, quæ potest, ex alterius delicto postea corrumpi? cum sua mora, sua culpa cuique obesse debet, non alii (c). Et sanè mirum in hoc casu videri potest, cum tamen, si illa minor pars confirmationem à domino habuerit, in illud periculum non incidat, nec tamen qui minoris partis investituram accepit, minus legitime feudum habeat, quàm qui illam minorem à Principe aut domino confirmatam habeat. Meo quidem judicio, hæc ratio differentiæ est, quòd qui dimidium minus feudi alienatum sine consensu domini habet, legitime quidem feudum constitutum habet, ita tamen quòd ad illegitimum reduci possit, nisi domini superioris consensus adhuc accesserit. Itaque in pendentem quidem adhuc est illud feudum, dominusque, cum primum feudum illi per recognitionem aperiatur, totam alienationem, quasi unam & non separatam, agnoscit. Neque enim prius vassallus in eum peccat, quam si plus quàm dimidium alienaverit, quo factò tam illud quod prius alienavit, quàm illud quod post & etiam quod superest adhuc non alienatum, in commissum cadet, & à domino vendicabitur. Neque in hoc solùm casu, quod ab initio rectè constitutum est, ex post-facto cadit, sed etiam ex post-facto & delicto vassalli, si feudum domino aperiatur, & omnium valvassorum, seu subvassallorum jura etiam cadunt, licet ab initio rectè constituta sint. Est itaque hoc peculiare in feudis, quòd ea quæ ab initio rectè aliquando constituta sunt, ex post-facto & delicto alterius subverti possint, nisi domini superioris in his subfeudationibus consensus & confirmatio interveniat. Et hæc de prima causa amissionis feudi apud nos, nempe per recognitionem. Vocatur autem recognitio, aliâ significatione, quàm quæ in jure habetur, quando dominus totum suum cognoscit, cognitioneque habitâ in eo se decipi videt; itaque tum feudum dicitur recognoscere.

Diegesis quarta,

De jure Protimeseos.

SUMMARIA.

1. Olim in feudi antiqui alienatione agnatorum ratio habebatur; adeò ut, iis invitatis, vel alienatio irrita fieret, vel saltem redimendi ab emptore potestas permitteretur, præstatione ejusdem summe. 2. Methodus in hoc titulo ab auctore proposita. Quid jus Protimeseos, & unde ductum.	3. Ejus apud nos quædam umbra est in legibus burgorum, & in emphyteusibus, in multis aliis regionibus etiam obtinet. 4. Jus hoc est originis Græcæ, apud Latinos retractus vocatur, & habet locum in feudis tantum, & rebus immobilibus, non in

(a) Rosenthallus, q. 39. c. 4. (b) l. 85. § 1. de R. J. factum legitime 73. in 60. decretal. de R. J. (c) l. 173. § 2. de R. J.

- in fructibus pendentibus, aut annuis redditibus, quæ inter mobilia numerantur. In indivisis socii, sive cohæredes, præferuntur.
5. Verbo alienare in textu quid continetur? Locationum duo sunt genera, ad longum tempus, aut breve: primum sub se alienationem comprehendit, & in eo jus prælationis locum habet; non autem in brevi, licet aliud Feudistæ teneant.
6. Personæ, quibus hoc jus competit, ex ordine admittuntur; nec posteriori locus est, donec priores aut expressè aut tacitè renunciaverint. Eæ sunt parentes, agnati, aut vicini. In jure Protimeseos hoc singulare est, quod, viventibus agnatis, alii etiam in eorum bonis, iis invitis, jus habeant. Inter eos agnatos non numerantur bastardi, nec de bastardis nati, licet sint legitimi. Post hos dominus admittitur. Inter vicinos propior excludit remotiorem.
7. Tempus intra quod hoc jus competit sunt 30 dies, numerandi à die denunciationis, vel à tempore scientiæ quatuor menses: & non sufficit ut quis sciat venditionem esse factam, nisi etiam de pretio certioretur.
8. Quomodo hæc scientia probetur. Ea vel vera est, ad quam per corporis sensus pervenitur, & notitia dicitur; vel præsumptiva, quæ ex conjecturis fit, vel ex publica fama. In hoc casu tempus currit à die scientiæ veræ: scientia præsumptiva tamen onus probationis in alterum rejicit, vel adversarii juramento res defertur.
9. Denunciatio quomodo faciendâ sit, & an fieri debeat ubi scientia est? Si sit de forma, debet.
10. Venditor, si sit in summa necessitate constitutus, ante hoc tempus alienare potest, modò ei qui jus habet prælationis denunciât, & protestetur. Vassallus in causa necessitatis alienare feudum potest, si is qui est alioqui successurus recuset eum alere: imò furtum necessitate excusatur.
11. Qui jus prælationis habet, ante decursum tempus pretium rei emptæ emptori solvere debet, vel saltem offerre. Verum pretium à judice definiendum. Id quomodo æstimetur?
12. Elapso tempore, qui jus prælationis habet ulterius non admittitur.
13. Quidam sunt, quibus hoc tempus præscriptionis non currit. Quando quis dolo, aut fraude abesse videtur, & quando non? Minores & absentes reip. causâ non simpliciter excusantur: hi enim per tutores vel procuratores pretium offerre possunt: & in hoc casu 4 menses indulgentur.
14. Jus prælationis, quod Congrui vocatur, reale est, & afficit rem. Competit contra emptorem, tanquam possessorem, non contra venditorem; & evictio fundo, emptori denegatur evictio adversus venditorem. Tempus 30 dierum, aut 4 mensium variat in diversis regionibus.
15. Hæc actio non competit ei qui atrocem injuriam contra venditorem exercuit. Atrox injuria quid sit? Ignorantiæ probabiliter ignoscitur. Quæ personæ nomine familiæ comprehendantur? Nisi remittatur injuria à venditore, perit cui competebat hoc jus Protimeseos.
16. Jus hoc non habet locum, si res alienetur causâ dotis; vel in simplici donatione, per contractum inter vivos; nec in donatione mortis causa: testator tamen in testamento jus prælationis alicui jam competens prohibere non potest.
17. Nec in permutationibus locum habet hoc jus, licet venditionis nomine sepe comprehendatur, (in prohibitoriis tamen distinguitur;) nec in transactionibus. In omnibus his contractibus abesse debet fraus & simulatio.
18. Simulatio in his contractibus quomodo probetur?
19. Contractus cum potentioribus initi non minus sunt suspecti, quam qui dolo & fraude sunt. Qui dicantur potentes?
20. Qui sint vicini? qui cum iis concurrant, aut sint potiores?
21. Taxatur Imperator Fridericus circa constitutionem Græcam. De capite, quo locupletes & potentiores bona tenuiorum acquirere prohibentur. In his præscriptio decennialis possessores tuetur.
22. De aliis in hoc jure prælationis quæstionibus.

I C E T non solum antiquitus cum consensu domini permittebatur feudi alienatio, verum etiam aliis quibuscunque casibus, quibus ea, sive statuto, sive consuetudine erat licita, ut in burgis, emphyteusibus & feudis francis; tamen in feudo antiquo, quod aliquamdiu in familia mansit, id non usque adeo licebat, ut

agnatorum nulla ratio haberetur: sed & eorum aliquando consensus desiderabatur, adeò ut, iis invitis aut obstantibus, alienatio quodammodo in irritum caderet (a). Id autem fiebat duobus modis: Primò, si alienatio facta quidem sit, nondum tamen omninò perfecta, (nam donec contractus, quos in scriptis fieri placuit, in mundum redigantur, & perfecti à contrahentibus subscribantur, pœnitentiæ semper locus est alterutri contrahentium) (b), & tunc propinquo ad impediendam perfectionem contractus admittebantur, postulantes ut secum potius contractus fieret, quàm cum illo, cum quo priùs initus fuerat: Vel, si contractus jam fuerit perfectus, ut revocetur ab emptore feudì, saltem ut redimendi potestas permittatur ab eo qui emerit, præstatione ejusdem summæ quam ipse bonâ fide præstitit; & sic agnatorum jus eis salvum semper permanebit.

2. Sed ut res tota planior evadat, dicendum primò quid sit hoc jus Πρωτιμῆσων, unde deductum, in quibus rebus, & quibus personis competat, & quibus non; tum intra quod tempus, & utrum in simulatis contractibus locum habeat; quid si plures concurrant ad hoc jus petendum, quis alteri præferendus. Cujus juris licet rarior apud nos sit usus, vestigia tamen adhuc reverendæ illius vetustatis apud nos reperiuntur, & apud alios juris Feudalis observatores frequens est ejus usus, & celebris etiam in jure Feudali mentio. Primùm itaque inquirendum, quid sit hoc jus Protimeseos: quod nihil aliud est, nisi jus prælationis, quâ una persona alteri præfertur in rerum alienarum venditione aut auctione.

Hoc jus licet in jure Civili videatur sive damnatum, sive abolitum, quo quilibet de re sua cuicumque velit, & quodocumque velit, disponere potest (c), certum tamen est ejus antiquitatem, non solum ex historia sacra pendere, ubi jus emendi agri, qui ad defunctum Elimelech pertinebat, nulli competeat nisi propinquiori (d) & apud Hieremiam, (e) (verba ejus sunt: *Ecce Hanamehel propinquus tuus venit ad te, dicens; eme tibi agrum meum, tibi enim competit ex propinquitatis jure, ut agrum meum emas:*) sed etiam ex constitutionibus Græcorum, à quibus hoc jus prælationis primò est introductum, & etiam in jure Civili aliquid huic simile habemus. Nam si quis ex colonis Imperatoriis vendere suum agrum cupit, requirere debet alios, qui sunt ex eadem origine seu jure, nec est vendendus illis qui confortibus gravis & molestus futurus est (f). Sic metrocomi, qui dimensos à Principe pagos habent, prohibentur alienare possessiones suas, quocumque alienationis titulo intercedente, alioqui contractus redditur nullus, & solutum repetitur, nisi in ejusdem operæ participes metrocomos (g); & emphyteuta, vendere volens rem emphyteuticam, tenetur primò domino directo offerre, nec nisi eo recusante aliis emendam proponere (h). Multa sanè sunt consanguinitatis privilegia, quæ apud Matthæum de Afflictis habentur, quorum hoc non leve est, quod taciturnitas longi temporis inter conjunctas personas præsumit solutionem debiti, secus in extraneo (i), & inter tacentes consanguineos consensus taciturnitas illa præsumi facit. Hæc satis est monuisse, ne jus hoc prælationis omninò à jure Civili abhorrete videatur (k).

3. Ejus apud nos umbra quædam adhuc manet, licet ea quidem non omninò plena & perfecta. Nam in legibus burgorum cavetur, si burgenfis alienet terras suas propter necessitatem, creditor eas retinebit per annum unum & diem, intra quod spatium propinquoibus & amicis alienantis offeret, si eas emere vel acquietare voluerint, alioqui liberam habebit pro arbitrio eas disponendi facultatem (l): & alio capite cavetur, si emphyteuta, necessitate compulsus, emphyteusim vendere voluerit, dominus qui dedit in emphyteusim, & sui heredes præponuntur aliis omnibus (m); & in multis regionibus hic mos servatur, nempe in tota Italia, Sicilia, & terris Imperio subditis. Et quoniam fieri potest, ut quæ vetustate penè concidisse videantur,

(a) 2 F. 39. pr. (b) l. 17. C. de fide instrumentorum. (c) Toto titulo C. ut nemo invitus, l. 16. C. de jure deliber. (d) Ruth. c. 4. (e) Hierem. cap. 32. (f) l. 7. C. de Agriculis & censitis. (g) l. unic. C. non licere habitatoribus, vid. § 21. (h) l. 3. C. de jure emphyteutico, cap. potuit Extr. de locato. (i) l. 26. ff. de probationibus. (k) l. 35. ff. de minoribus, l. 16. ff. de rebus auctor. jud. possid. (l) Cap. 94, 95, 96. de ll. burgorum. Si vero proximiores redemerint, alio capitulo sciz. 45. alienantem exinde alere tenentur. (m) cap. 100. ibid.

tur, ea rursus reviviscant; materiaque hæc multas & egregias disputationes habeat, quæ alioqui moribus nostris fere recipiuntur, & ut nihil intactum in jure Feudali relinquamus, statui totam hanc materiam levi manu petcurrere.

4. De nomine *πρωτιμῆσεως* antea dixi (a), quod male *Protimeseos* ab imperitis Græcæ linguæ scribitur; deducitur enim ex *πρῶ* & *τιμῶν*, quod *honorare* significat, adeo ut *Protimesis* nihil aliud sit, nisi prælatio honorifica. Deductum autem hoc jus ex constitutione Græca Romani Lacapeni Imperatoris Constantinopolitani, qui imperare cœpit anno 919. unde & hoc jus, ut ex textu patet, à Græcis moribus ad nostros defluxit; Latini qui hodie in foro versantur, *jus retractus* vocant. Habet autem locum hoc jus prælationis tantum in feudis & rebus immobilibus, ut in textu habetur (b). Quid dicendum de fructibus pendentibus, & annuis redditibus? Nam fructus pendentes censentur pars fundi, & inter res immobiles numerantur (c); sic & redditus annui, qui panes civiles dicuntur inter immobilia numerantur (d). Sed sanè in his locum non habet hoc jus, cum hodie inter mobilia numerantur. Nec interest hæc res immobilis divisa sit, an indivisa: nam quoad res divisas certum est, domino, propinquis & aliis locum esse prælationis, sed ex ordine, ut ait textus: in indivisis, focii sive coheredes, si pars alicujus vendatur, sunt præferendi, ut postea dicemus.

5. Sed quærendum restat, quid per verbum *alienare* in textu contineatur? num omnis alienatio prohibeatur, an tantummodo tres alienationis modi, qui in textu (e) continentur, videlicet venditio, locatio & emphyteusis? nam in textu habetur, *ne aliquo modo alienare possit, neque per venditionem, neque per locationem, neque emphyteusim*. In jure sanè, si generale verbum præcedit, & sequantur specialia verba, restringunt generale præcedens ad specificata (f): itaque hoc jus prælationis non extenditur ad alios contractus quàm tres supra specificatos: neque enim locum habet hoc jus, si res alienetur, ex contractu dōtis, nec donationis inter vivos, nec in his quæ fiunt causâ mortis, aut quæ procedunt ex ultima voluntate, nec in contractu permutationis aut transactionis, aliquo dato aut retento, ut postea dicemus (g). Quòd jus hoc in locatione habere locum diximus, mirum cuivis videri potest, si de locatione ad modicum tempus intelligatur: & hæc ut planius intelligantur, locationum duo genera ponimus; unum in longum tempus, alterum in breve; & ex definitione unius, alterius notitia facillè emerget. Locatio ad decem annos, ex jurè, dicitur ad longum tempus (h), itaque sub nomine alienationis comprehenditur sæpissimè, & per locationem in longum tempus transfertur quodammodo utile dominium in conductorem (i). Itaque jus hoc prælationis non videtur habere locum in locationibus, quæ pro minore spatio quàm decem annorum fiunt, & proinde nec sub nomine alienationis comprehenduntur, nec jus hoc in his pro modico tempore locationibus locum habebit. Contrarium tamen Feudistæ tenent (k), quòd etiam locatio ad modicum tempus dicatur alienatio, aded ut si is qui jus prælationis habet, easdem commoditates, utilitates & mercedes offerat, in locatione sit præferendus.

6. Sequitur ut de iis personis dicamus, quibus hoc jus prælationis competit, & quæ revocandæ hujus alienationis, quasi contra prohibitionem legis factæ, potestatem habent: nam ex ordine admittuntur, nec posteriori locus est, donec priores aut expressè renunciaverint, vel tacitè. Primò itaque competit parentibus, secundo agnatis, tum etiam vicinis, aut simul concurrentibus, aut separatim. Quòd si plures fuerint in eodem gradu, ex æqualibus partibus, omnibus jus quidem simul hoc competit; sed si unus eo non utatur, ejus jus aliis uti volentibus accrescet (l). Et si mirum est, quòd etiam agnatis viventibus, agnati alii in eorum bonis, etiam eis

E e e e e 2

invitis;

(a) § 2. (b) Constitutione Friderici Imperatoris de jure protimeseos §. F. 13, 14 & 15. (c) l. 33. ff. de R. V. (d) l. 31. § 2. C. de jure dōtium. (e) § F. 13. p. (f) Bart. l. 34. § 6. ff. de legatis 2. & in textu nostro. (g) §§ 16 & 19. (h) Not. in l. 25. § 4. ff. soluto matrimonio, Bart. in l. 1. § 3. ff. de superficiebus, Gloss. in Clement. de rebus Ecclesiæ non alienan. (i) d. l. 1. § 3. ff. de superficiebus, l. fin. ff. si ager vectig. pet. (k) Matth. de Afflict. de jure protimeseos. (l) Arg. l. 2. ff. si pars hered. petatur, l. unic. C. quando non petentium partes.

invitis, jus quoddam habebunt : nec vivus in præjudicium alterius potest renunciare, sed per renunciacionem prioris, semper posteriori fit locus, ut textus hic noster aperte habet. Nam licet ex jure quilibet poterit renunciare juri pro se introducto, & per renunciacionem jura illius cui facta est confirmantur (a), & proinde videatur ex renunciacione illius, qui jus prælationis habet, venditor liberam habere vendendi cui velit potestatem : non tamen renunciatio valet in præjudicium aliorum, qui ad jus illud ordine successivo vocantur ; sed renunciatio prioris facit locum posteriori (b). Inter hos consanguineos, sive agnatos, non numerantur bastardi ; nam bastardi, quoad commoda & honores, non includuntur in dispositione legali, nec etiam de bastardis nati, licet ipsi sint legitimi ; nam consanguineos ex parte patris non habent, cum nulla cognatio legitima deduci potest ex causa corrupta, sive illegitimo nascendi principio (c). Post parentes & agnatos, competit hoc jus domino ; nam magna est inter dominum & vassallum conjunctio ; itaque nihil mirum, si hic in his alienationibus aliis extraneis sit præferendus, ut antea ex jure Civili docui (d) : sub domini autem nomine comprehenditur conductor ad longum tempus (e), non autem usufructuarius. Inter vicinos, qui proprior est remotiorem excludit (f).

7. Tertium est, ut sciatur intra quod tempus jus hoc prælationis competat contra emptorem : & dicit textus (g), intra triginta dies, numerandos à die denunciacionis exclusivè. Denunciatio autem est clara & intelligibilis facti futuri designatio, cum protestatione sive prohibitione tacita vel expressa (h). Quod si nulla denunciatio facta sit, à tempore scientiæ competunt quatuor menses, licet textus de tempore scientiæ non loquatur, ita tamen Feudistæ textum illum intelligunt. In qua scientia hoc observandum, quod non sufficit scire, nisi quis facti seriem cognoscat, & quomodo quid factum sit. Veluti, si is qui prælationis jus habet, sciat quidem factam venditionem, non tamen de pretio ei constat, cum venditio sine pretio esse non possit ; itaque nescivisse quidem intelligitur (i) : ergo, ut tempus hoc ei currat, debet etiam de pretio certiorari, cum alioqui substantialia eorum quæ fiunt ignorare præsumatur.

8. Sed alia quæstio longè difficilior succedit, quomodo probetur hæc scientia ? Ad quod Feudistæ respondent, duplicem esse scientiam facti, alteram veram, alteram præsumptivam. Vera est illa, ad quam pervenitur per sensus corporis, & hæc dicitur notitia, quæ non fallitur (k). In hac scientia gradus à Feudistis numerantur, nempe primus dubitatio, secundus suspicio, tertius opinio ; tamen hi gradus non efficiunt perfectam scientiam, nisi aliquid etiam majus probetur. Scientia autem præsumptiva est, quæ ex conjecturis præsumitur ; nempe vel consanguinitate, cum consanguineum facta consanguineorum latere non solent (l) ; si sit ex vicinia (m) ; aliquando ex eo quod publicè fit, vel publicè scitur (n) : aliquando etiam scientia præsumitur ex publica fama, & ex eo, quod publicè in foro & locis publicis dicitur (o).

In nostro autem casu, currit hoc tempus à die scientiæ veræ, & non præsumptæ ; ut in omnibus edictis & statutis, ubi mentio fit de scientia, intelligenda est de scientia vera, & non præsumptiva (p). Id tamen operabitur scientia præsumptiva, ut vel onus probationis in alterum rejiciat, vel saltem ut adversarii juramento stentur : nam si adversarius juraverit se nescivisse, præsumitur pro juramento, cum nemo suæ salutis præsumatur immemor.

9. Denunciatio autem hæc vel ad faciem, vel locum habitationis fieri debet : ad faciem, ubi invenitur personaliter is cui debet fieri ; ad locum habitationis, ubi uxorem & familiam habet : & eo jure nos utimur in citationibus, insinuationibus, &

(a) Arg. l. 8. § 11. ff. quibus modis pig. vel hypotheca solv. (b) Not. in l. 155. de R. J. (c) l. fin. C. de naturalibus liberis. (d) l. fin. de jure emph. vid. § 3. (e) Matth. de Afflictis in primo §, n. 38. de jure protimeseos. (f) Arg. l. 7. § 3. ff. de A. R. dom. (g) § F. 13. de jure protimeseos. (h) l. 17 ff. ad leg. Jul. de adult. l. 5. pr. ff. quod vi aut clam. (i) Cynus in l. i. C. de contrah. empt. (k) Bald. in l. 17. ff. de ll. fenat. Bar. in l. 31. de jurejurando. (l) l. 9. § 1. ff. unde cognati. (m) l. 9. C. de nuptiis. (n) Auth. qui semel, C. quomodo & quando judex, &c. (o) l. 30. § 3. ff. de acquir. & omitt. hered. & ibi Bart. & in l. 18. ibid. (p) Bart. in l. 31. ff. de jurejurando.

& denunciationibus : nec interest utrum judicialiter an extra judicium fiat. Sed queri potest an denunciatio sit requisita, ubi quis scit, aut ubi scientia est, cum certus certiorari non debeat (a) : ex jure tamen & moribus nostris, quoties denunciatio est de forma, non est omittenda, nec in hoc casu sufficit scientia (b) ; quod sepe in Senatu observatum vidi.

10. Notandum tamen hoc est, quòd si venditor sit in summa necessitate constitutus ante hoc tempus, veluti infirmus, & non habens unde alatur, poterit alienare, modo ei, qui jus prælationis habeat, denunciaret, & protestetur se ex necessitate facere, nec posse expectare terminum à lege introductum. Nam in omni dispositione legali videtur excepta necessitas, quæ non habet legem ; & sunt qui putant in causa necessitatis vassallum feudum alienare posse, si aliunde non habeat unde vivat (c) ; quod & apud nos aliquando observatur : nam feuda disponi testamento non possunt, nisi in causa necessitatis, cum is, qui succedere debet, recusat impensas præstare infirmo ad alimenta & medelas. Sunt qui putant ex necessitate quempiam posse furari, ut ex jure Canonico habetur (d). Sed semper ea necessitas intelligenda est, in quam quis se sciens non conjecerat : nam cum potuit operari, & noluerit, unde in egestatem deductus, coactus sit furari, necessitas eum non excusabit.

11. In hac autem sive dierum sive mensium præscriptione, qui jus hoc prælationis habet, duo ante decursum tempus facere debet : Unum, ut emptori pretium rei emptæ solvat intra hos dies ; nec sufficit verbaliter offerre, nisi vera solutio sequatur, & si recusetur obsignatio fiat : Alterum, ut verum pretium quod emptor venditori præstitit solvat, aut solvere paratus sit. Quod autem sit hoc verum pretium, cum infinitæ quæstiones & controversiæ nasci possint, breviter verum pretium definiendum puto ex declaratione judicis, nisi declarationem emptoris (e) de pretio per eum soluto, qui jus hoc habet, sequatur : innumeræ enim fraudes in hoc pretio committi possunt, quæ & apud nos etiam hodie sunt frequentes. Nam venditor poterit simulatum emptorem substituere, qui magnum pretium offerat, ut vicinus, cui jus protimeseos competit tantundem solvat, magno cum venditoris commodo, aliquando & emptoris. Itaque, ut his fraudibus obviam eatur, ad judicem spectat examinatio justii pretii, ut is ponderet, quanti communiter res illa valuit aut vendi poterit eo anno, & post aliquot ejus menses (f). Præterea, justum pretium ex hoc æstimatur, si in autione aut licitatione tantidem æstimata fuerat. Si nec de hac constat, consideratur justum pretium ex annuo censu, adeò ut quantum utilitatis annuatim fundus reddat, illud idem vices multiplicatum, justum pretium fundi faciat. Exempli causâ, si fundus valeat centum aureos annuos, justum ejus pretium sit duorum millium aureorum. Hæc de justo pretio quomodo æstimandum sit, in quo & hoc notandum est, quòd justum pretium crescit ex die moræ, adeò ut si casu fortuito æstimatio fundi aut ædium crescat, majus pretium quam fuit ante sententiam debebitur.

12. Post elapsos hos dies, qui jus prælationis habet, non admittitur ad impugnandam venditionem ; elapso enim termino, ex jure censetur tacite renunciasse, qui jus impugnandi habebat, eo ipso quòd tacuit, & vigilantibus jura subveniunt. In constitutione Græca, hoc tempus ad quatuor menses extenditur, si quis sit præsens in civitate, in qua res venditur, aut in loco ubi fit venditio (g) : quòd si fuerit absens, habet annum à diè scientiæ ; nisi ei denunciatum fuerit.

13. Sunt tamen quidam, quibus hoc tempus præscriptionis non currit, iique in textu exprimuntur, *Qui apud hostes captus est* (h) ; nam qui ex justa causa, in publicæ justitiæ carceribus captivus custoditur, excusationem non metetur, cum per procuratorem res suas possit expedire (i). Sic deportato, aut in exilium missò, non currit hæc præscriptio, ut in textu habetur. Nec absenti currit, quod tamen de eo ;

F f f f f

quæ

(a) l. 1. § 1. ff. de actione empt. l. 138. ff. de V. O. (b) Dynus in d. l. 138. (c) 2 F. 9. pr. (d) Cap. discipulos & seq. & ibi, Gloss. de consecr. distin& ult. (e) Bart. in l. 45. ff. de solut. (f) Bart. in l. 63. ff. ad leg. Falcidiam. (g) § F. 13. de jure protimeseos. (h) l. 12. § 12. ff. de captivis & postliminio reversis. (i) Bart. in l. 5. ff. de pub. judiciis, & Gloss. ibid.

Qui causa reip. vel publicis negotiis sine dolo & fraude absit, intelligendum: quando autem quis videatur dolo aut fraude abesse, & quando non, ex jure Canonico constabit (a). Hoc autem sufficiat monuisse, quod absentia, quam *malitosam* vocant, aut dolosam, nunquam cuiquam prodest, ut inde quis vel actionem vel exceptionem formet (b). Sic excipitur in textu minor 25 annis. Sed neque absens reipub. causâ, aut minor, aut alioqui juste impeditus, in hac requisitione simpliciter excusantur, cum absentes per suos procuratores, minores per suos tutores & curatores, alique absentes per suos defensores, pretium hoc offerre poterant; nam hi vices dominorum absentium debent supplere. Sed ne domini, dum suis rebus superesse non possunt, in incommodum incidant, & ut tempus habeant de rebus suis providendi, textus his defensoribus aut procuratoribus non triginta dies, ut dominis, sed quatuor menses indulget, intra quod justum pretium possunt emptori offerre: unde satis constat impeditum vel absentem mittere debere procuratorem; alias currit ei tempus hujus præscriptionis. In aliis, utrum absens & impeditus debeat mittere procuratorem, plura apud Speculatorem & Bartolum (c).

14. Jus autem hoc prælationis, quod à quibusdam Feudistis vocatur *Jus congrui*, est reale, & afficit rem. Itaque datur contra emptorem, tanquam possessorem, non contra venditorem: imò ne ipse quidem emptor, evicto ex hoc titulo fundo, de evictione agat contra venditorem, cum sciens & prudens id emerit, quod scivit aut scire debuit redemptioni agnatorum esse obnoxium. Prætermittendum non est, triginta hos dies, qui dominis currant, aut quatuor menses, qui defensoribus & curatoribus, secundum consuetudines regionum variari: nam Neapoli, & in Sicilia, & regionibus eidem subjectis, præscriptioni huic indulgetur annus, ita ut annus integer à die scientiæ currat; quod & etiam à nostris, ut antea dixi (d), observatum est, quamdiu jure Protimeseos usi sumus.

15. Sed nunquam competit hæc actio cuicumque, qui atroces injurias contra venditorem exercuit, ut ex ipso textu (e) patet; nam donatio, propter atrocem injuriam donatarii contra donantem, revocatur (f). Et in hoc casu injuriam atrocem definitio, sive ea sit in bonis donatoris, unde damnum grave senserit, sive in fama, sive in vita. Nam hæc tria, fama, bona, & vita æquiparantur, ut postea dicemus, ubi de delicto vassalli in dominum agetur (g). Præcipuum in textu notandum, quod ait, *Si hic*, cui jus hoc competit, *impias manus in venditorem aut ejus familiam intulerit* (h): nam sub eis, quæcunque verberatio, vel in venditorem, vel ejus familiam facta comprehenditur, nisi ea fuerit justa, qualis est, cum quis justè se defendit. Idem, si ipse non percussit, percuti tamen curavit; nam qui per alium facit, per se facere videtur (i): & in his ignorantia probabilis, & cui quis causam non dederit, ignoscitur. De familia autem, & quæ ejus nomine comprehenduntur, traditur à Jurisconsultis (k). Sed ut uno verbo dicam, familiæ nomine censentur, qui sunt in servitio aut imperio patrisfamilias, licet sint liberi homines (l). Ob hanc atrocem injuriam, venditori factam, non competit hoc jus prælationis ei qui fecit, quantumcunque fuerit conjunctus, nisi forte venditor, qui injuriam passus est, eam remisit; nam injuria semel remissa amplius in judicium deduci non potest.

16. Neque habet locum jus hoc *αποτιμήσεως*, quando res alienatur causâ dotis vel donationis propter nuptias (m); nam quod favore matrimonii ab alterutra datur parte, ratum & firmum esse debet, nec revocationi obnoxium. Sed in hoc casu videndum, utrum simpliciter fundus detur in dotem, an verò æstimatus detur in dotem; quo casu non videtur datus fundus, sed ejus æstimatio in dotem, & sic est pura venditio: itaque hoc jus locum in eo habere non potest (n); nam pretium

(a) Gloss. in c. 1. de dolo & contumacia, lib. 6. (b) C. Consultationibus de off. deleg. C. quoniam § in aliis, ut lite contestata. (c) Speculator super tit. ff. de Procurator, Bart. in l. 1. ff. de divers. & temporal. præscrip. (d) § 3. (e) § F. 13. (f) l. 10. C. de revocandis donationibus. (g) D. 5. § 21, 22 & 23. (h) D. 6. § 6 & 7. (i) Reg. Jur. 72. in 6. decretalium. (k) Nota in l. 195. § 1. ff. de V. S. & seq. (l) c. de his, Extr. de accusationibus, Bart. in l. Senatus, eod. tit. ff. (m) Constit. Friderici XIII. de jure protimeseos, vid § 5. (n) Matth. de Afflictis in tit. de jure Protimeseos.

um tum tantum videtur datum marito, & non fundus, & proinde fundus æstimatus traditus non dicitur dotalis, cum nomine pretii semper intelligatur venditio interposita, & proinde hic fundus à marito bene potest alienari. Idem in simplici donatione, cum alienatur res inter vivos per contractum donationis; nam alioqui donandi potestas auferetur, si jus esset alii redimendi. Sic in donatione causâ mortis, cui æquiparantur omnes contractus ultimarum voluntatum, ut si res alicui relicta ex donatione causâ mortis, siue ex legato, siue ex testamento, siue per institutionem, siue per substitutionem, aut fideicommissum, in his nunquam huic juri prælationis locus est. Hoc tamen verum est, quod testator in testamento jus prælationis, alicui jam competens, aut quod mox competere speratur, non potest prohibere.

17. In permutationibus quoque hoc jus locum non habet, nam ea esset destructio permutationis, evictâ enim unâ re permutatâ, alter eam quam pro permutatione dederat, repetet, & sic permutatio omnis evertetur. Movet tamen quæstionem, quod communiter dici solet, quod venditionis nomine permutatio comprehendatur (a): & licet alioqui sit distinctus contractus ab emptione, tamen eisdem regulis gubernatur permutatio sæpissimè; in prohibitoriis tamen sæpe distinguitur: sic Decuriones prohibentur vendere res immobiles, permutare tamen possunt (b). Sic prohibitio alienationis fundi dotalis, ad permutationem non extenditur, si mulier inde commodum sentiat (c). Sic Ecclesiæ vendere res Ecclesiasticas non possunt, inter se permutare tamen possunt. Quærent Doctores, quid si res magni pretii permute- tur cum re minoris pretii, & conveniat ut pecunia pro excrecente æstimatione unius præstetur, an sit emptio an permutatio? Concluduntque, si major pars sit in pretio, quam in re permutata, emptionem esse; si majoris sit valoris res quæ permutatur, quam pretii pars (d) quæ refundi debeat, permutationem esse. In transactionibus jus hoc non competit; nam transactio & venditio, sub uno nomine non comprehenduntur: vassallus enim feudum sine domini consensu alienare non potest, transigere tamen potest (e). Idem observatur in arbitramento; nam res ex arbitramento alteri judicata ab eo non potest avocari (f). Hæc tamen omnia ita temperanda sunt, si contractus hi bonâ fide fiant, & fraus & dolus omnis absint. Nam si venditor & emptor, colludentes inter se, ut tollant hoc jus ab agnatis & vicinis, simulent se causâ donationis, permutationis, vel transactionis facere, quod re verâ ex empto & vendito fit, rescinditur causâ cognita venditio; nam fraus in omnibus contractibus censetur excepta (g). Hoc fit quando instrumentum concipitur sub forma donationis, & ut Doctores loquuntur, quando faciunt instrumentum concipi in forma donationis, cum nihil minus quam donatio sit cogitatum. Et hæc est fraus siue simulatio de contractu in contractum: ut cum mulier, quæ non potest donare marito, facit concipi instrumentum sub forma venditionis continente pretium receptum; nam hæc causâ venditionis, quasi simulata, non valet (h).

18. Sed incidit hæc solennis & quotidiana quæstio, quomodo probetur hæc fraus & simulatio? Et profectò cum hæc simulationes tectæ sæpissimè sint, & sine testibus fiant, difficilis est harum probatio. Doctores tamen ita concludunt, simulationem contractûs probari tribus modis. Primò, per juramentum partis; itaque & donans & donatarius à iudice, magno sacramento interveniente, sunt examinandi, si verus hic fuerit contractus donationis, an verò sub fuce donationis venditio vera facta fuerit, ut eo modo possent agnatos & vicinos à jure suo excludere. In qua examinatione iudex debet cogere partes ad interrogatorios articulos, à cognato siue vicino exhibitos, jurare. Quod si quis vel jurare recuset, vel obliquè & sophisticè se explicet, iudex debet eum pro confessò judicare. Idem, si extra iudicium confessio fuerit.

Sed auget dubitationem, quod in textu (i) dicitur, *Si contrahentes juraverint con-*

F f f f f 2

tractum

(a) l. 29. § 1. ff. de statu liberis, lege Favia 4. ff. ad leg. Favianam de plagiaris. (b) l. 3. de Prædiis Decurionum, &c. (c) l. 25. & seqq. ff. de jure dotium. (d) Matth. de Afflictis in tractatu Protimeseos. § 3. n. 15. (e) l. 26. § 5. verbi si vassallus de suo beneficio agat. (f) Matth. de Afflictis § 3. ad verbi finali de jure Protimeseos. (g) l. 60. § 4. ff. mandati. (h) l. 5. ff. de donat. inter virum & uxorem. (i) Constitutione Friderici 5. F. 13. de jure Protimeseos.

tractum verum, & non simulatum fuisse, & post juramentum probetur contrarium, aucto emptor pretio, venditor feudo privabitur, propter perjurium, & fisco applicabuntur: ex quo videtur, quod postquam juratum fuerit in causa, tamen adhuc probationes possunt recipi, cum tamen jurisjurandi exceptio parit exceptionem litis finitæ (a). Hunc nodum ut solvant Doctores, multiplex esse juramentum volunt, voluntarium, & judiciale, & quod ex necessitate exigitur. In judiciali & voluntario, latentur juramentum habere vim definitivæ sententiæ, in necessario non; quale & hoc de quo hic agitur, quia textus (b) ait, *exiget ab eo juramentum*; & quod hæc juramenti exactio sit specialis in causâ simulationis, & nihilominus etiam admittatur probatio.

Meo judicio, res hæc meliùs distinguetur, si consideremus quando ad rem ipsam agitur, quando ad pœnam perjurii. Nam quando ad rem ipsam agitur, res semel sacramento decisa, solum Deum habet ultorem, & non partem. At cum agitur ad pœnam, puto, licet juratum sit, de perjurio potest inquiri per fiscum, ut perjurium puniatur (c). Nam in hoc loco, si de perjurio probatum sit, nihil partes lucrantur, sed res ipsa ab emptore & pretium a venditore auferuntur, & fisco applicantur, ita tamen ut hoc jus reservetur eis quibus competit, ut à fisco possint redimere. Secunda probatio est per testes; nam hi simulatum contractum poterant probare. Nam omnis simulatio in scriptis fit, ut difficilis deprehendi possit, & nisi admittantur testes, nulla simulatio unquam probaretur. Testes alii quatuor requirunt, alii duos tantum, imò nonnulli per unum, qui aperte de simulatione deponat; & per duos, qui de publica fama (d). Tertio, probatur simulatio per conjecturas & indicia, nempe si præcessit semel contractus venditionis, qui postea mutatus est in donationem. Sic, si partes de collusionem inter se suspectam confiteantur quidem talem esse contractum, nulla tamen justa causa appareat cur hæc donatio intercedere debeat; veluti, si is cui donatur, neque meritis neque beneficio unquam donantem demeritus sit, nec ei famulatus sit, aut alioqui aliqua necessitudine conjunctus. Nam contentio in his casibus non probat.

19. In his itaque contractibus (e) jus prælationis locum non habet, nisi fortè hi contractus, ut ait textus (f), cum potentioribus fiant. Nam contractus cum potentioribus non minus suspecti sunt, quam qui fiunt dolo & fraude; siquidem qui in potentioribus jus suum transfert, id eò facit, ut is terribilior adversarius sit in judicio, & viam justitiæ præcludat. Sed videndum qui *potentiores* dicantur: alii enim sunt potentes divitiis, alii honore vel nobilitate, & de istis potentibus non loquitur textus, sed de potentibus ratione officii (g). Nam de his solis potentioribus loquitur textus, & non de iis qui vel nobilitate vel divitiis potentes sunt; & contra hos jura præsumunt, quia potentior semper præsumitur humiliori metum incutere, vel violentiam inferre, (h) si fuerat solitus antea aliis id facere: nam nisi vel hæc vel alia indicia concurrant, dignitas officii, nec administratio annexa dignitati cuius debet obesse (i). Ex numero horum potentiorum eximuntur in textu parentes: nam licet hi, ratione officii vel dignitatis, aliquam potentiam habere præsumantur; conjunctio tamen sanguinis prægravat priorem præsumptionem (k). Nec interest potentior sit qui emit, an potentioris sit domesticus; nam sub hac specie pluries fallitur (l). De necessitate antea dixi; nemo enim in necessitate constitutus dicitur liberè agere (m).

20. In constitutione Græca Romani Lacapeni, ex qua hæc constitutio nostra emanavit, jus hoc Protimeseos extenditur ad vicinos & agnatos, ut hi in venditione habeant jus prælationis. Superest ut de vicinis & agnatis primùm videamus, mox an aliis competat, quam eis qui in Græca constitutione nominantur. Vicini autem sunt, qui habent agrum sive fundum confinem, ita ut ubi unus desinit, alter incipiat

(a) l. 9. ff. de jurejurando. (b) dict. text. §. f. 13. (c) l. 1. & seq. C. de rebus creditis. (d) loto titulo C. plus valere quod agitur, & ibi DD. & Bald. in l. 1. ibid. (e) Veris sciz. non simulatis. (f) Constitutionis Frederici. (g) l. 11. C. de his qui vi metusque causa, &c. (h) l. 6. C. cod. (i) l. 18. §. 1. ff. de Judiciis. (k) Bald. in l. 22. C. mandati. (l) In constitutione Græca Constantini Porphyrogeniti. (m) Bald. in tractatu schismatis. vid. §. 10.

incipiat. In his vicinis non semper eadem est ratio; nam si quis vicinus sit ex tribus lateribus, id est, ut tria latera fundi empti attingant fundum vicini alterius, & alius sit qui sit vicinus ex quarta parte, hic vicinus ex tribus lateribus habebit ius prælationis. Quòd si habeat confinium duorum tantum laterum, & alius habeat confinium unius lateris, aut duorum: non præferetur, in hoc casu, qui confinium duorum laterum habet, quia non habet ultra dimidium confinii; sed qui unum latus conterminum, cum eo qui habet duo latera concurrit, pro partium rata portione. Aliter est in eo, ut dixi, qui confinis est ex plus quam dimidia parte (nam per textum, in emptione, omnibus aliis præferetur is qui ex maiore parte vicinus est.) Quòd si duo sint vicini, qui duas æquas partes vicinitatis habeant, æqualiter admittuntur.

Quia constat de vicinis, superest ut qui cum eis concurrant, & si qui sunt potiores, in hoc jure, videamus. Et sanè in re communi, si unus ex sociis vendiderit suam partem, socius alter vicino præferitur: non enim tantum est vicinus, sed etiam, quod plus est, ejusdem rei particeps; & ex jure Civili socius ratione societatis succedit Imperiali largitati, ipso excluso fisco: sic cum præferitur socius fisco, in re communi, concludunt Feudistæ præferendum & vicino, & hoc in Neapolitano regno servari tradunt (a). Præferitur & in textu vicinus agnatis, imò & parentibus, in hoc jure, & jus vicinitatis potius est quam jus sanguinis. Sed hæc statuta localia sunt; in plerisque enim locis, imò in textu Græco, potiores sunt vicini, & agnatos in hoc privilegio excludunt. Ratio facilis est, quare vicinus agnato præferatur, quia vicinus re conjunctus est, & privilegium hoc est reale, & rei, ut antea dixi, inhæret. Hæc itaque sunt, quæ vel ex Græca constitutione Romani Lacapeni vel Friderici Imperatorum constant.

21. Superfunt aliqua adhuc de hoc jure prælationis. Neque enim videtur Imperator Fridericus (Secundus puto) auctor hujus constitutionis, satis mentem constitutionis Græcæ assequutus: nam in constitutione Græca, primò cognati consortes præferuntur, quales sunt fratres, qui paterna prædia pro diviso vel indiviso possident; nam in venditione fraternæ partis, præferendi: post hos, consortes socii vocantur: deinde, qui rem communem habent citra societatem, sive sint cognati, sive exteri; nam hi in secundo gradu post cognatos consortes ponuntur: post hos, qui communi census vinculo tenentur, quos *metrocomos*, id est, *convicanos*, antea dixi (b), quasi in eodem vico, sub eodem censu degentes: postremò, vicini & confines. Proinde, si quis rem vendere intendat, his primò, & cuique suo loco, denunciari curabit testatò, ut ad diem certum veniat, & pretium verum, quod ab emptore alioqui habiturus est, ei solvat; alioqui, ut secure possit cui velit vendere. Post denunciatiònem dantur, ut dixi, quatuor menses procuratoribus & curatoribus; itaque semper in his denunciatio necessaria est: si non fuerit denunciatum, decennium datur. Sed in emphyteutibus & feudis alia dantur tempora jure Civili: nam emphyteuta domino denunciare debet, quantum ab alio re verà accepturus est, rogareque dominum ut tantidem emat, vel venditioni in alium consentiat (c). Si noluerit emere, consentire tenetur, ut prioris emphyteutæ jus in novum transferatur, quinquagesimam pretii parte illi pro consensu præstit.: quod in omnibus feudis in Gallia locum habet. Quòd si neque emere vult, neque consentire emphyteuta; potest vendere cui volet, nisi persona illa à jure sit prohibita: nam alioqui, si personæ prohibitæ jus suum vendat, ab emphyteuti cadet (d). In hac materia hoc annotandum est, quod qui huic venditioni interfuerunt, & tacuerunt, non habeantur pro contententibus, nisi dolose tacuerint, neque pro eis quibus denunciatum est (e). Quòd si, ultra præsentiam, aliquis alius actus intervenerit, vel in dicto vel in facto, ex quo consensus argui possit, aliud dicendum (f).

Est & aliud caput ejusdem Græcæ constitutionis, ne quid ex bonis tenuiorum locupletes & potentiores acquirant: & cum his severius agitur, neque donationis, te-

G g g g g g

stamenti,

(a) Math. de Affl. et. in tractatu de jure Protimiseos. § 7. n. 1. (b) § 2. (c) l. 3. C. de jure emphyteutico. (d) l. 3. C. ibid. (e) l. 34. § 2. de leg. 2. l. 39. ff. de pign. act. Schon. th. 114. disp. 9. lib. 1. (f) Schon. th. 112. disp. 9. lib. 1.

stamenti, transactionis, aut patrociniū aut adoptionis prætextu & causā ad bona tenuiorum possunt pervenire. Quæ tamen omnia intelligenda sunt, nisi decennii præscriptio interveniat: nam talis præscriptio, tam potentiores, quàm alios, à quibus alioqui redemptio competebat, tuetur. Hæc sunt capita Græcæ constitutionis, non satis in Friderici constitutione omnia explicata, ob ignorantiam, puto, Græcæ linguæ, quæ eo seculo plerisque non erat perfectè cognita.

22. Præter tamen has Romani & Friderici constitutiones, multæ aliæ quæstiones, in jure Feudali, de jure hoc prælationis tractantur: nempe, cum agnatis primò competat, quis aliis sit præferendus: & certum est, vivo alienatore, si feudi in alium agnatum remotiorem alienatio facta sit, propiori hoc jus competere, multò magis si in extraneum; ita tamen ut refundat verum pretium, & non simulatum, etiamsi verum illud pretium justam æstimationem excedat (a), nisi fraus intercesserit, ut antea monui (b). At jure successionis, feudum alienatum, vivo alienante, nunquam revocari potest: post eum defunctum, potest, etiam pretio non refuso (c); sed ab iis tamen, qui ex investitura succedere possunt, & non aliis, ita ut si qui propior successurus est uti eo non velit, sequenti & proximo locum faciat. Successionis jus alienatum tum videtur, quoties is, qui succedere speratur, jus suum in alterum transfundit, quò casu, non alteri, sed proximo agnato locum facit: ita tamen, ut ejus descendentes semper excludantur; nam contra factum, vel suum, vel patris sui, cui succedere oportet, nemo est audiendus. Sed in hoc jure prælationis præscriptio à tempore mortis ejus, cui succedendum est, deducitur, cum prius agere non possunt (d). Hoc tamen generaliter notandum est in jure Protimeseos, quoties agnati sunt præferendi, de illis tantum agnatis intelligi, qui in tenore investituræ continentur; adeò ut si cui feudum sit concessum & ejus hæredibus, alii agnati in transversa linea non admittantur.

Diegesis quinta,

De Disclamatone, Purprestura, & aliis modis feudi amittendi, qui circa feudum ipsum versantur.

SUMMARIA.

1. *Continuatio ad alios feudi amittendi modos, ipsum feudum respicientes, & delicta quæ circa feudum versantur. Et primò,*
2. *De Disclamatone. Ejus nomen unde, & quid significet? Inficiationis pœne in jure in variis casibus variæ. Disclamationis hujus pœna apud omnes gentes, & ex omni jure, optimâ ratione sancita.*
3. *An negatio extrajudicialis noceat? Negatio vassallum feudo non privat, nisi cum scientia & malâ fide jungatur. Qui dubitat, dubitanter respondere debet: & ambigüè respondere, & omnino non respondere, paria sunt.*
4. *De disclamationis hujus forma in lib. Reg. Majest.*
5. *De vassallo, qui alterius negationis conscius, domino non patefecerit.*
6. *De Purprestura, quid ea sit, & unde dicta? Frequens est ejus apud Anglos & nos usus.*
7. *Quotuplex sit Purprestura? Quid sit in misericordia domini Regis esse?*
8. *Unum tantum esse genus Purpresturæ, quod Auctor describit. Vassallus scire debet suos limites ab initio, ut postea domino petenti demonstrare possit, ne non pariendo amissione feudi multetur.*
9. *Purprestura quomodo antiquitus & postea commissa? In judicio & extra judicium fiebat. An Purprestura tantum in proprietate, an etiam in communia fiat? Olim hoc judicium frequentius erat, quàm hodie. Ut judex sit Baro, necesse est.*
10. *De recognitione propter non demonstrata monumenta; ubi de contumacia vassalli i.*

.I. Vass.

(a) Schon. th. 116. (b) § 17 & 19. (c) 1 F. 8. § 1. (d) Schon. th. 116. disp. 9. lib. 1.

11. *Vassallus feudum amittit, si justitiam domino negaverit, vel ejus judicio stare noluerit, aut ad ejus curiam comparere legitime citatus.*
12. *Quibus edictis & intervallis vassallus sit citandus? Nihil interest personaliter citetur reus, an ad locum habitationis. An semper trinâ citatione opus sit?*
13. *Contumacia hæc non semper est causa amittendi feudi, sed tantum ex denegatione evidentiæ investituræ: licet olim apud nos tanquam sufficiens causa recepta fuerit, atque ob hanc solam rationem Angli provincias suas in Gallia amiserint.*
14. *Investitura non petita, causa est amissionis feudi, si heres per annum & diem, à morte vassalli vel domini, renovationem non petierit: sed loco hujus pænæ sit judicium non-introitus apud nos: Differentia inter præceptum de Clare constat, & inter desertionem prædecessori factam. Licet dominus investituram post annum concedendo videatur remisisse omnem pænâ, & animi offensionem; non tamen illius temporis fructus, quo feudum in non-introitu erat, remittere censendus est.*
15. *De Barratria, qui est modus apud nos feudi amittendi. Ejus pænâ non domino feudi, sed Regi competit, in quem peccatur. Quis Barratrius vocetur? Id nomen ad Ecclesiasticos pecuniam Romam beneficia nundinandi gratiâ exportantes est translatum.*
16. *Ab Ecclesiasticis ad Nobilitatem hoc nomen & crimen est derivatum, ob affinitatem vel facti vel pænæ. Apud nos, qui de Rege feudum tenens, sine ejus licentia regno egreditur, quacunq; occasione, feudum amittit, & exilio damnatur. Hinc dubitatur, an sit causa amittendi feudi, an crimen læsæ majestatis. Origo hujus pænæ à Carthaginensibus & Romanis est petenda. Ea deinde ab Anglis usitata, ad nos pervenit.*
17. *Ad quos hæc pænâ extendatur?*
18. *Vassatio sive deterioratio est etiam causa amittendi feudi; & juxta hæc semper fuit causa apud Gallos, nunquam apud nos, nisi*
- si expressè in tenore investituræ continetur, ne deterioretur feudum, sed ædibus, hortis, arboribus, &c. ornatur & decoretur.*
19. *De vassallo violentas manus in dominum injiciente, & mortuo aut morienti injurioso. In quibusdam pœnitentiæ locus est.*
20. *Exceptiones quæ ab his criminibus vassallum excusant.*
21. *De vassallo criminaliter dominum accusante.*
22. *Si vassallus dominum prodiderit, aut ejus secreta, sive dicta, sive facta, detexerit, nisi ex imprudentia id factum; aut si hostibus domini per suum feudum iter concesserit, & aliis hujusmodi delictis, amissio feudi infertur.*
23. *De affiliendo castrum domini, &c.*
24. *De desertione servitii dominici, aut ipsius domini in bello. Ubiq; vassallus domino periculum vitæ imminere novit, aut vim ei inferri, etiam non requisitus accurere debet.*
25. *Quid si vassallus, dum feudum sit in non-introitu, delinquat?*
26. *Quid si vassallus pudicitiam uxoris domini sui attentaverit? Quod ad personam uxoris attinet, extenditur ad alias, filias, nurus, &c.*
27. *Quid si viduæ domini, aut ejus sponsæ pudicitiam attentaverit vassallus?*
28. *Si matris domini, aut ejus concubinæ, pudicitiam vassallus corruperit, etiam feudo privatur, nisi domini injuriam retulerit. Idem de concubina dicendum domini laici, sed non ita de concubina Prælati aut alterius personæ Ecclesiasticæ.*
29. *Pudicitia intelligitur attentata, ut in reliquis delictis feudalibus, affectu, licet non sequatur effectus, nisi vassallum ante factum pœnituerit: aliud, si aliunde impedimentum provenerit, ita enim non excusatur. Et idem dicendum de eo qui in familiam domini peccat.*
30. *Quid si vassallus dominum suum probro aliquo scripto vel dicto petierit, an à feudo cadet? Jus Civile facta tantum punit; jus Feudale & nostrum nec dicta nec facta permittit.*

1. **D**E recognitione, ex delicto vassalli qui feudum alienaverit, hætenus; in qua ideo prolixiores fuimus, quod hæc prohibitio multas secum difficultates trahat, & in foro nostro sit frequentissima. Superfunt multi alii feudi amittendi modi ipsum feudum respicientes, & hæc delicta quæ circa feudum & in ipso feudo versantur; qualia sunt disclamatio, purprestura, feudi deterioratio, cessatio à petitione investituræ, barratria, (ut quidam putant,) de quibus singulis dicendum est.

2. Disclaminationis nomen à *negatione* procedit : nam *clamare*, quæ vox est in hac significatione Normannica, à Normannis pro *actione*, *petitione* & *affirmatione* crebrò usurpata. Hinc ad Anglos, & postea ad nos, voces hæc *clamare* pro *petere*, & *clamare* pro *libello* sive *actione* pervenerunt. Sic *clamare* pro *affirmare* frequentissimè in legibus Anglorum, quoties vassallus quæstionem sive querelam de feudo patitur, dominum *clamare*, id est, dominum in auxilium sibi potècere debet, dominusque *clamat* vassallo suo in iudicio contra omnes adesse. Ex intellectu vocis *clamare*, quid *Disclamatio* significet, facillè est intelligere ; nam *disclamare* nihil aliud est, nisi dominum negare esse dominum. Sic liberti abnegatio in patrono, & clientis sive vassalli in domino, adeò odiosa est, ut nemo eum merito suo non mulctandum libertate & feudo putet. Licet enim inficiationis multæ sint in iure Civili pœnæ, veluti si quis, cum possideret, neget tamen se possidere, & contrarium probetur, transfertur ab eo possessio quam negaverat in adversarium (a). Sic in eo, qui hereditatem restituere iussus est, ejusque hoc fidei commissum erat, si rem, quæ petitur, esse hereditatem negaverit, & probatum fuerit, Falcidiæ beneficium, id est, omne beneficium & jus quod in re habet, amittet (b). Sic, qui negat se fidejussorem, beneficium Divi Hadriani, de debiti divisione, perdit (c) ; & breviter, quodcunque beneficium in re præten dit, ob inficiationem omne illud beneficium, omneque jus in re ab eo tollitur. At in nostra hac materia multò id majorem rationem habet : nam vassallus, qui dominum revereri tenetur, qui beneficium supra omnia agnoscere, qui gratum se pro beneficio accepto ubique præbere & obsequentem tenetur ; si is, inquam, eò ingratitude proruperit, ut dominum nescire se dicat, imò illum verum dominum se pro domino non agnoscere, illique paratum se renunciare, denique & ejurare dicat, quis eum non indignum feudo suo existimabit ? quis beneficii non solum immemorem, sed planè illud negantem, & dominum inficiantem, beneficio privandum non censeat ? Nam profectò nulla justior videtur feudi amittendi causa ; neque apud nos, neque apud ullas alias gentes, quod sciam, in universa Europa, ubi jus hoc Feudale receptum est, ulla est gens in qua hæc feudi amittendi causa non videatur justissima : & cum naturali æquitate, & jure feudorum scripto, mores omnium regionum in hac causa conveniunt. Itaque, si vassallus super feudo aut ejus conditione, sciens, vel omnino feudum esse domini, vel ejus partem negaverit, aut conditionem feudi sui aliam in domini sui præjudicium affirmaverit, & inde convictus fuerit (d), à feudo cadet : alius autem vassallus conscius ejusdem rei, & hoc celans, feudum suum non amittet. Hæc ferè sunt verba textus, quæ diligenter examinanda sunt : nam cum hæc propositio in tribus diversis locis habeatur, aliquid videtur inter eos esse differentiæ. Primum ait, *Qui feudum aut partem feudi sui negaverit, vel feudi conditionem, totum amittet*. De parte mirum, cur qui in parte tantum fefellerat, in toto puniendus sit ; cum delictum ex gravitate facti ponderetur, nec excedat id in quo quis delinquit : sic antiquitus vassallus, qui partem feudi alienaverat, non nisi eâ parte privabatur. Sed hoc proprium est juris Feudalis, ut, ex negatione partis, totum feudum amittatur. Sic ex alienatione partis, secundum constitutiones Friderici (e), totum feudum amittitur : etenim & hic dominum contemnere & erubescere videtur. Apud Gallos vulgare est, *Qui fief denie, fief perd*. Sic in plerisque aliis, ut inferius apparebit : nam qui in dominum suum ingratus erit in parte feudi, non minus ingratus est, quàm si in toto feudo idem fecerit ; ideoque omni, quod de eo domino tenuerat, in quem ingratus erat, beneficio mulctandus. Ait textus (f), *ex certa scientia, sive sciens* : nam cum hæc omnia feudalia delicta ex animo & mente domini & vassalli ponderantur, ut antea notavi, & qui ignorat fidem datam, lædere non videtur ; itaque scientiâ certâ opus est, quemadmodum in priori delicto scientiam requiri declaravi, & ignorantiam aliquando excusari.

3. An autem negatio extrajudicialis noceat, inquirendum. Et profectò, si ir
loco

(a) l. ult. ff. de R. V. (b) l. 68. § 1. ff. ad leg. Falcid. (c) l. 10. § 1. ff. de fidejuss. (d) 2 F. 26 § 3. 2 F. 34. § fin. (e) 2 F. 55. (f) sciz. 2 F. 26. § 3.

loco fiat, unde domino præjudicium fieri possit, five in judicio, five extra judicium, potest nocere. Sed quoniam quæ extra judicium fiunt, communiter non lædunt, videtur hæc esse Doctorem opinio, quod non est vassallus feudo privandus, nisi conventus super feudo aut ejus conditione dominum neget. Itaque in tertio textu (a) habetur, *Si inter dominum & vassallum controversia fuerit de feudo, & sic res hæc videtur strepitum judicialem requirere.* Cujacius tamen hoc delictum de extrajudiciali negatione intelligit. Idem, si de feudi qualitate vassallus conventus, conditionem ejus in præjudicium domini negaverit, veluti si cum feudum rectum & militare esset, francum diceret; vel cum novum esset feudum, paternum & antiquum asserat. Hæc omnia, si sciens & malæ fidei fuerit vassallus. At si dubiter, *debet*, ait textus (b), *dubitanter respondere*: dubiè siquidem respondens non videtur negare; nam licet dubitans videtur aliquid negare (c), negat inscienter, itaque pro errante & ignorante habetur (d). Aliquando tamen ambigüè respondere, & omnino non respondere paria sunt (e), præcipuè in eo qui fidem patrono juravit, & qui jus suum ignorare non præsumitur. Sed tamen possunt multæ causæ intercedere, quare vassallus de jure suo dubitet: veluti, si successor sit defuncti; nam probabilis est ignorantia in eis quæ ad defunctum pertinebant (f). Verba autem quæ dubiam interpretationem inducunt, hæc in textu ponuntur, *nescio, dubito* (g). At ne sic quidem respondendo, ait textus, liberabitur, si fraudulenter in responsione versatus fuerit; debet enim semper fidem domino integram & illibatam servare.

4. Hujus autem disclamationis forma aliqua habetur in 2do libro Regiæ Majestatis (b); nempe, ut vassallus ipse, vel qui ab eo speciale mandatum ad id habet, cum officario illius domini de quo tenere se affirmat, ad principale messuagium domini prætendentis accedat, & ibi dicat se talem superiorem disclamare, & non intendere tenere se illud feudum de illo, sed de alio. Formam licet ibi videre; sed quantæ sit auctoritatis liber dubito. Utcunque est, hodie si in judicio vassallus superiorem suum disclamaverit, à feudo cadit (i).

5. Quod autem in eodem textu sequitur; *Quod alius vassallus hujus falsæ negationis conscius, & domino non patefaciens, feudum tamen retinet*, aliquam dubitationem continere videtur: cum vassallus omnia quæ ad patroni sui seu domini vitam, existimationem, aut patrimonii jacturam pertinere videbuntur, aperire debeat; & hoc fallaci responso vassallus prior dominum eludit, ejusque patrimonium lædit. Videtur ergo, & in hoc casu, ille alter vassallus, mendacis negationis conscius, debere etiam feudum suum amittere. Sed quod ad patrimonium domini pertinet, non omnia quæ ei nocent, tenetur vassallus indistinctè patefacere, sed tantum ea quæ in magnam patrimonii jacturam vergant (k).

6. Sequitur tertium delictum, quod circa feudum ipsum versatur, quod nos *Purpresturam* dicimus, cujus reverà, ut quidam putant, nulla in ipso textu specialis mentio est, neque quid poenæ possit hoc genus delicti inferre, nisi quod vassallus teneatur fines sui feudi ostendere domino, quocunque tempore postulanti (l). Si autem falsos fines ostenderit, dominicique prædii partem sibi arrogaverit, quasi in dominum ingratus, jure omni quod ex eo domino tenet privabitur. Vox Gallica five Normannica est, unde originem Gallicam five Normannicam esse, ab iis ad Anglos primum, post per Anglos ad nos pervenisse, argumentum est: nam *Pourprix*, Gallicè *testudinem*, five circulum aut præcinctum significat; sic monasteriorum præcinctus *Pourprises* solemus dicere: extra cujus circuli fines, si vassallus domini feudum invaserit, partemque ei præripuerit, feudo mulctabitur. Et hæc causa feudi amittendi & apud Anglos & apud nos frequens est.

7. Et in jure nostro scripto triplex est: Una quæ fit super dominum Regem, quando aliquid ex ejus patrimonio occupatur; veluti, vel ex ejus prædiis, vel ex viis publicis; vel si ea impediuntur, aut observentur; vel, si aliquid in via publica five regia

H h h h h h

alicujus

(a) Sciz. 2 F. 34. § si fuerit. (b) Sciz. d. 2 F. 34. §. si fuerit. (c) l. 41. ff. ad L. Aquiliam. (d) l. 2. ff. quis ordo in bonorum possess. servand. (e) l. 11. § 7. ff. de interrog. (f) l. 42. de R. J. (g) d. l. 10. § 1. ff. de fidejus. (h) lib. 2. cap. 67. § 6. 9. cap. 18. stat. Rob. 3. (i) 2 F. 26. § 3. (k) 2 F. 6. (l) Schon. thes. 7. 9. quod nihil aliud est, quam nostra Purprest.

alicujus civitatis ædificetur, ita ut illius viæ particula aliqua ab ædificante occupetur; si aquæ cursus à debito alveo divertatur; & breviter, quotiescunque aliquid fit quod Regio patrimonio noceat, ejusque viam publicam turbet. Purprestura hæc in Regem dicitur: & de ea inquiritur tam in capitali curia burgi, quam etiam coram Justiciario, ubi criminis sive delicti reus convictus, in misericordia domini Regis erit, non solum de eo feudo, quod intra domini terminos ædificavit, sed de toto feudo quod de domino Rege tenet (a): nam in *misericordia Regis* dicitur esse, qui ex juris rigore, sive jure summo, toto feudo debet mulctari. Sed Rex misericordiam in eum usque ad compositionem pro suo delicto illum aliquando admittit (b). Si vero contra alium quam Regem de facta purprestura convictus fuerit, per juramentum legalium hominum de viceneto (nam ea sola criminis seu delicti examinatio est) tenementum, quod tenet de eo domino quem offenderit, sine recuperatione amittet. Et hæc de purprestura contra dominum facta. Tertia ponitur illa purprestura inter vicinos, cum quis vicinus alterius vicini fines occupat, & qui injuriam patitur, si de hoc in curia conqueritur, per fideles homines de viceneto fiet visus terræ, & per eorum veredictum, sive sententiam, fines & limites, prout erant antea, distinguuntur. Sed hanc tertiam nemo purpresturam judicabit, cum potius sit controversia de finibus, quæ ex inquisitione terminanda est, nos *molestationem* vocamus: nam purprestura judicium feudale est, & proprietatem finium tangit (c).

8. Quod ad primum & secundum genus purpresturæ est, inter se concurrunt, & male videntur distingui: nam quatenus contra Regem fit purprestura, tantum ratione feudi fit, & domini directi; nec aliud est in hoc casu Regis privilegium quam alterius domini superioris. Quod ad vias publicas & flumina attinet, inter Regalia & Regis patrimonium numerantur, eodemque jure censentur. Superest ergo unum genus tantum purpresturæ, quando vassallus qui feudum de domino tenet, sive illud fit militare, sive francum, sive burgale, aut emphyteuticum, (nam in jure nostro aut usu nulla est differentia, cum ex liberalitate & beneficio domini id habeat, & fines suos non præsumatur ignorare;) si non contentus suis finibus, etiam domini limites violet, eosque sibi arroget, dominumque extrudere nitatur, nisi ingratis id factum quis dicat, nescio quid debeat æstimari ingratitude apud nos. Nam in constituendo feudo, vassallus scire debet limites, ne quid ignorans peccet, & petere à domino sibi designari: nec audietur, si dicat indefinitum feudum à principio sibi designatum, cum portio ex patrimonio domini solum sit abscissa, & veluti divisa. Et licet Vassallus in dominum peccet graviter, & ingratitude incurrat, si dominus petenti fines feudi demonstrari noluerit parere, & feudi amissione mulctetur; tamen dominus vassallo feudi sui fines monstrare non tenetur, quasi is à principio eos designatos dederit. Est itaque purprestura, quoties vassallus suis finibus non contentus domini fines violaverit, & aliquam ex ejus proprietate portionem eo invito usurpaverit: nam si dominus actione finium regundorum vassallum convenerit, & quindecimvirali judicio sententia lata fuerit de veris finibus agri, & vassallus eos transgressus probatus fuerit, omne illud quod de eo domino tenet amittet, hoc est, purpresturam incurret.

9. Accepi tamen à viro magno, Magistro Thoma Maclellano, inter primos Advocato in Senatu nobili & rerum nostrarum peritissimo, purpresturam antiquitus non aliàs dici, nisi baculum aut virgam vassallus manu suâ tenens, eum intra limites fundi dominici figat, & hæc verba addat, *Ego hunc fundum, aut fundi partem, in qua baculum hunc figo, meum esse jure feudi seu proprietatis assero, sub periculo feudi mei.* Hæc erant verba solennia quibus utebatur vassallus, aut saltem uti debebat, cum res in controversiam vocabatur: nam si ante litem susceptam errans aut deceptus suum reverâ esse, quod suum putaret, affirmasset, nihil agebatur; sed in iudicio illa solennitas adhibebatur, ut sciretur an vassallus ex constantis animi sententia & proposito dominum fallere intendat. Ego sanè illa verba dici solita puto, cum res in

(a) Cap. 5. § 4. lib. 1. & cap. 74. lib. 2. Reg. Majest. (b) Cap. 11. stat. Rob. II. (c) Hujusmodi extat statutum clarissimi Auctoris temporibus cap. 5. parl. 16. Jac, VI. A. D. 1600.

in iudicium deducta est, & inquisitores vellent, vassallum suo periculo definire quatenus feudum suum extenderet, idque baculo, quem illi tradebant in manus: non quod illa verba solennia in hoc iudicio omnino necessaria sint; meo enim iudicio, quod vassallus aliquot annos domini sui fines involaverit, idque ex veredicto sive sententia quindecimvirali constet, purpresturam committet, & feudo mulctabitur. Quod & in sententia quadam inter Dominum de Spottiswood & heredes Humii de Eastcastell expressum vidi; ubi neque talia verba, neque tales solennitates observata fuerant; tamen sententia de purprestura eo feudo, quod de domino tenebant, eos mulctabat.

Memini enim nuper, cum inter clarissimum Dominum Skrimgerum de Dudhop & urbem Innerkethin controversia coram iudicibus delegatis à Senatu esset, dictusque Skrimgerus, purpresturæ actionem contra eam peragens, ex eo capite, quod fines suæ communitalis sive communis violassent, & sibi arando attribuissent; cum responsum esset, purpresturam non nisi in proprietate committi, deque ea re consultatio apud viros nostri fori & rerum nostrarum peritissimos esset, responsum est, durum esse purpresturam in communia admittere: quod tamen per interlocutoriam non est definitum, cum ex alia parte objiceretur, non minorem domino injuriam fieri, si quis fines communis ejus invadat, quam si proprietatis: nam in jure, quod commune mihi cum alio est, meum dici potest (a); & in his compascuis agris, quos communiam dicimus, si arentur, & sementis in eis fiat, domini conditio læditur, & alteri paulatim accrescit ejus fundi proprietas, qui alioqui domino cum vassallo aut vassallis erat communis, & utrisque in pascua & reliquas servitutes destinatus.

Frequentius erat hujus purpresturæ antea iudicium, quam hodie est: nam in statuti Jac. III. (b) cavetur, ne quis in hac purpresturæ actione sedeat iudex, nisi qui Baro est: & ob eam causam iudicium illud, cujus nuper memini, de terris de Racheburne, inter Elizabetham Nisbit & Alexandrum Chirneyd suam conjugem ab una, & Jeannam Home ab alia, nullum declaratum est, quod delegatus dictæ Elizabethæ, Patricius Home, non esset Baro, i. e. gladii potestatem sive merum imperium non haberet.

10. Est & aliud genus apud nos recognitionis, quod licet fundamentum habeat ex jure Feudali, non tamen expressè inter modos feudi amittendi numeratur; nec minus ex jure Feudali descendit, quod ex ejus verbis per bonam consequentiam elicitor, quam si expressè decisum apud Obertum reperiatur (c): nam, ut initio monui, cum consuetudines hæ Feudales primùm in foro vim juris habere cœperant, gentes Europææ, ut quæque suis rebus opportunum iudicabat, partem aliquam sibi transcripserunt, & cum aliquo moderamine ad se traduxerunt. Sunt tamen, qui & hoc ex ipso jure affirmant, quod instrumentum investituræ debeat vassallus domino petenti exhibere (d). Itaque quoties vassallus à domino debite & solenniter interpellatus, ut tenorem suæ investituræ domino demonstret, tamen recusat (e); hujus contumaciæ pœna est, ut vassallus à feudo suo cadat (f). Fundamentum quidem generale in textu (g) habetur, quo cavetur, *Si dominus vocet militem, qui ab eo feudum tenebat, dicendo eum in culpam incidisse, per quam feudum amittere debeat, hic non respondet; queritur, quid faciendum sit domino? Respondeo, (ait textus,) dominum debere vassallum in curiam vocare, & si non venerit, iterum debere eum vocare, usque in tertium, spatio interposito septem vel decem dierum, arbitrio ejusdem curiæ terminandorum. Quod si neque venerit ad tertiam vocationem, hoc ipso feudum amittet; & ideo debet curia dominum in possessionem mittere.* Ex hoc textu mos noster defluxit, ut si vassallus domino dicenti eum in delictum incidisse, per quod feudo privandus sit, aut si de tenore investituræ sit incertus, videlicet quatenus ei sit solvendum, & quæ servitia, sive ea sint certa sive incerta, præstanda; tunc si vassallum conveniat, ut velit sibi monstrare investituræ monumentum, vassallusque illud contumaciter neget,

H h h h h h 2

citandus

(a) l. 5. § 1. ff. de leg. 1. (b) Parl. 10. cap. ult. (c) Schon. thes. 58. disp. 10. lib. 1. (d) Id. thes. 8. disp. 8. lib. 1. (e) Cap. 25. Quoniam attach. Stat. 36. Rob. III. (f) Hinc mos apud nos improbationis per certificationem caducitatis. Vid. D. Georgii Mackenzii observationes in cap. 9. Parl. 1. Jac. I. & cap. 245. Parl. 15. Jac. VI. (g) 2 F. 22.

citandus est à domino ad primam suam curiam, sub quadraginta dierum spatio ; nam, cum tantum reo periculum immineat, longius tempus citationis concedere non gravamur. Si ad primam curiam non venerit, citandus ad secundam ; si ne tum venerit, ad tertiam ; si nec adhuc venerit, ad quartam curiam, citatione in his tribus postremis curiis spatio septem aut decem dierum terminandâ, ut textus præscribit, modò quadraginta dierum spatio citatio ad primam curiam antecedit. In qua quarta curia si vassallus non comparuerit, omne illud feudum, cujus monumenta domino exhibere debuerat, & eo nomine conventus fuerit, nec voluerit parere, amittit ; dominusque feudum tum dicitur recognoscere, quasi denuò suum esse feudum, sive ad se reversum cognoscere. Idem, si vassallus comparuerit, & tamen monstrare noluerit, aut causam probabilem non allegat, cur non possit exhibere sive producere.

Quartam curiam nostri solent adjicere, quia in parvi temporis mora non est magnum præjudicium, & mitius nostri cum vassallis agendum semper putaverunt. In hac quarta curia, vassallus tanquam indignus & contra dominum ingratus, simul etiam in pœnam dictæ ingratitudeis feudo privatur, illudque domino in perpetuum adjudicatur ; nec post audietur vassallus, si se allegaverit ex superveniente aliqua causa recuperasse : nam vassallus nunquam præsumitur sua feudalia monumenta non possidere ; & in curia, cum vocaretur, debuit allegare sive exponere se ex justa & probabili causa desisse possidere : quod si fecerit, iustitiam adhuc iudicium puto, donec de hac verisimili causa constet. Si verò ea probata fuerit, puto admittendum vassallum ad probationem tenoris ; durum enim esset, licet vassallus ex casu, qui plurimi hominibus accidere possunt, monumenta sua amiserit, ut à feudo simul deiciatur. Sed hoc locum habere tantum puto, quoties vassallus ex contumacia recusat domino suo superiori sua monumenta demonstrare, ut dominus scire possit quæ servitia sibi in feudo debeantur ; semper enim vassallus contumax præsumitur, nisi causam probabilem habeat cur recuset.

11. Quarta, & prioribus affinis, causa amittendi feudi est, si vassallus domino iustitiam facere recuserit (*a*). Recusare domino iustitiam facere tum videtur, cum quod æquum est vassallum facere domino, recusat, nec iudicio ejus stare voluerit, aut ad ejus curiam, tribus vicibus per legitima intervalla dispositis citatus, comparere noluerit (*b*) ; præcipue, si domino conquerente, & in causa feudali, comparere recuset. Postulat hæc causa amittendi feudi aliquam interpretationem : nam, ut dixi, licet vassallus, ad alterius instantiam quàm domini citatus, non comparuerit ; aut licet à domino citatus, non tamen in causa feudali, in neutro casu feudum amittit. Memoriam enim traditur, Imperatorem Henricum, Robertum Siciliæ Regem, majestatis à se reum postulatum, & trino edicto citatum, nec comparentem, regno privasse, quod de Imperatore tum tenuit.

12. Quòd tribus edictis vocandum vassallum vult, id ex jure Civili decerptum fortasse est (*c*). Quod ad intervalla attinet septem aut decem dierum, id arbitrio iudicis relinquit ; & sanè ita apud nos observatur : tamen citatio illa septem dierum ex jure Pontificio est, & decem dierum ex jure Civili (*d*). Eundem ordinem servavit Imperator Fridericus adversus Mediolanenses, qui contra eum arma sumpserant (*e*) : nam licet illi graviter Imperatorem offendissent, & is ad ulciscendas injurias præcipitare cuperet omnia ; qui ei à consilio erant persuaserunt, improbos homines potius jure & juris ordine servato puniendos, quàm si violentia præceps adhibeatur. Justinianus intervallum triginta dierum instituit (*f*). Glossator feudorum (*g*) hæc tria edicta diversis nominibus notat ; ut primum sit *admonitorium*, secundum *citatorium*, tertium *conventionale* : & præter hæc tria edicta, quartum requirit, quod *peremptorium* vocat ; nam tribus edictis ad peremptorium pervenitur. Et hinc fortasse mos noster emanavit, ut præter tria edicta, quartum peremptorium etiam sequatur, in quo ex contumacia vassalli feudum domino adjudicatur. Intervallum jure antiquo decem erat dierum intra quamque citationem (*b*), sed jure Authenticorum

(*a*) 2 F. 24. § 2. vers. illud. (*b*) 2 F. 22. (*c*) l. 68. cum seq. ff. de judiciis, l. 13. § 2. C. cod. & l. 8. C. Quomodo & quando judex. (*d*) d. l. 68. cum seq. & d. l. 13. (*e*) Radovicus, lib. 3. cap. 27. (*f*) Nov. 112. cap. 3. (*g*) Sciz. 2 F. 22. (*b*) l. 69. ff. de judiciis, l. 13. § 2. C. cod.

thenticorum triginta (a); nos in primo edicto quadraginta dierum præmonitione utimur, in aliis sex aut septem, in quarto sive peremptorio quindecim; nec interest personaliter citetur reus, an verò ad locum habitationis, si fraudandi causâ latitaverit (b). Et puto sanè hunc ordinem processûs communem fuisse in omni feudi amissione: nam nostrâ memoriâ, in burgis tres citationes præmittebantur; prima monitoria, tantummodo ut veniat; secunda, sub poena carcerationis, postquam, si deprehensus fuerat reus, custodiæ includebatur, donec respondere se offerat: si neque ex secundo edicto comparuerit, tunc actor in possessionem mittebatur; nec de ea decedere cogi potuit, donec lis finiretur; in quo casu, qui prius reus erat, actoris partes sustinebat. His tribus edictis vocatus vassallus, si ad curiam non compareret, feudum amitteret; sed cum hac moderatione, ut dominus statim à tertia curia in possessionem feudi mittatur, ut ait textus (c). Quòd si contumaciam suam intra annum purgaverit, aut purgaturum se obtulerit, restituebatur ei possessio; alioqui & beneficium amittit. Sanè Ludovicus Imperator statuit, ut si cujus bona propter capitalem accusationem occupata à fisco fuerint, neque is, ad quem ea bona pertinebant, intra annum & diem iudicio sistere se offerat, ut bona illa perpetuò à fisco retineantur: quod à jure Cæsareo defluxisse videtur; nam jure Codicis reus ad quinquennium expectandus erat (d). Justinianus tamen statuit, ne contumax ultra unum annum ab edictis expectetur (e). Diem autem anno adjici, antea monui: nam qui anno res has præscribunt & definiunt, perfectum & absolutum annum expectare debent, ut intelligant illam præscriptionem ultimo die anni non finiri, sed sequenti die, & eum qui sequenti diè venerit, satis citò venire.

Est tamen aliquis in jure casus, in quo tribus edictis non est opus; nempe, si vassallus ita contumax fuerit, ut respondeat in initio primæ citationis se nolle venire: nam in hoc casu non est opus renovatione citationis (f). At glossa non idem vult esse in feudo (g); & profectò durum esset, propter apertam negationem, cujus postea possit pœnitere, feudo vassallum privari, & pœnitentiæ locum ei auferri: licet apud nos, in consignatione pecuniarum in causa redemptionis, ubi quis in loco consignationi destinato tenetur morari ad occasum Solis, si is à quo redemptio fit comparuerit, fortasse in meridie, & dicat se nolle pecuniam recipere, occasus Solis non est expectandus, sed pecunia immediatè post simplicem recusationem deponenda; adeò ut pœnitentiæ non sit locus, si ante occasum is qui recusaverit receptioni se offerat. Sed non est eadem ratio in hoc quæ in altero: levissimum est enim præjudicium, si quis hodie recuset pecuniam; nam postquam obsignata est, si recusationis eum pœnituerit, poterit per supplicationem Senatui oblatam, parte citatâ, à depositario pecuniam reposcere: at in altero, poena est amissio feudi totius, quæ cum altero præjudicio non est comparanda.

13. Sed, ut ad mores nostros redeam, de hac feudi amittendi causâ, puto eam non esse universalem, nec talem pœnam ex quacunque causâ contumaciæ irrogari, sed tantum ex usu nostro hodierno in denegatione evidentiæ sive monumentorum investituræ. Audivi tamen à multis, & hunc morem antiquitus fuisse apud nos receptum. Quod ad exterarum gentes attinet, certum est, cum Anglus de Rege Franciæ Normanniam, Aquitaniam, Andes, Pictones, & plerasque alias ditiones teneret in feudo, ex minima occasione Gallum, harum provinciarum recuperationi inhiantem, solitum evocare Anglum tribus edictis ad homagium præstandum, aut ut ad querelas suorum hominum responderet, (quos Gallus subornaverat,) ut se in iudicio coram eo sisteret tanquam domino superiori. Cum autem ad tertium edictum non compareret Anglus, (ut aliquando comparere non erat tutum, nec sine periculo eminenti poterat,) eas omnes provincias in manus suas sumpsisse, (nos *revognovisse* dicimus,) Senatus Parisiensis sententiâ interveniente, ne sine ordine iudiciorum quicquam fecisse putaretur. Et hæc sola causa est, cur adhuc Anglus omnibus his provinciis, quarum tamen indubitatus erat heres, careat.

I i i i i

14. Quinta

(a) d. cap. 3. Nov. 112. (b) l. 7. § 16. ff. quibus ex causis in possess. eatur, & l. 8. C. de præscrip. 30 annorum. (c) 2 F. 22. (d) l. 13. C. de iudiciis. (e) Nov. 112. (f) l. 72. ff. de iudiciis, & l. 8. C. quomodo & quando iudex. (g) Bald. & Alvarot.

14. Quinta causa feudi amittendi, quæ circa feudum ipsum versatur; Si vassallus heres, intra annum & diem à morte domini vel vassalli, renovationem investituræ non petat (a). De hac renovatione feudi intra annum & diem diximus antea, non esse causam justam amittendi feudi, nec apud nos receptam; nam, quod toties ante monui, nobis leniores pœnæ semper placuerunt: itaque cum domino satis consultum nostri putarent, quod interea, dum heres in renovatione investituræ cessat, feudi fructus suos faciat ratione non-introitus, & pro eis iudicio agere & etiam distringere possit, ab ulteriori pœna abstinuerunt: quanquam apud nos rara sit hæc dominorum querela; nam à dominis sæpius peccatur in recusatione renovationis investituræ, quàm ab herede in petitione. Adde, quod non tanti roboris & efficaciz sit apud nos hæc spontanea investituræ renovatio, à domino vassalli heredi facta, (quam nos *Præceptum de Clare constat*, à verbis initialibus, vocamus,) ac si vassalli heres legitime & in curia Regis deservitus quindecimvirali sacramento & retornatus fuerit: nam ex hoc retornatu fasina ad omnes actiones sufficit, non solum petitorias, sed etiam rescissorias; altera ad rescissorias nunquam: in petitoriis, si quis se opposuerit, & ex adverso titulum probabilem produxerit, aliquando in Senatu dubitatum vidi. Itaque in hac causa amissionis feudi non immorabor, nec in eis questionibus quæ circa eam versantur: Quid si minor non potuerit? Quid si legitime impeditus? Quid si impedimentum ex loco affecto proveniat, sive quod sit inter potentes inimicos, sive pestilentiam affectus? Quid si non debite petiverit? Si non cum humilitate? Si commoda tempora non observaverit? In quibus omnibus ex jure Feudali pœnitentiæ & excusationi locus est.

Hæc omnia prudens prætereo, tanquam ad usum nostrum non omnino conducentia: unum tantum adjicio; licet vassalli heres in petitione cessaverit, post annum tamen & diem dominus ei investituram concesserit, remisisse ex jure pœnam & omnem animi offensionem videtur, non tamen illius temporis fructus, quo feudum in non-introitu fuerat, quod in recognitione & aliis causis amissionis feudi observandum (b).

15. Quod ad barratriam attinet, certum est apud nos modum esse feudi amittendi; sed an hæc pœna Regi applicetur, an domino feudi, incertum est. Quod ad me attinet, non puto pœnam barratriæ domino feudi competere, sed tantum Regi, quia in Regem, tanquam patriæ patrem, peccatur. Id ut clarius fiat, de nomine barratriæ aliquid dicemus. Vox hæc Italica sive Romana est, & cauponès beneficiorum barratrii à Baldo, Angelo & Paulo de Castro dicuntur: post ad omnia iudicia ea vox penetravit, ut qui pretio jus aut leges emerit aut pervertit, aut qui pecuniam accipit, ut in causa iudicet, *Barratrius* diceretur; quod & postea ad eos qui pecuniam eo nomine dant translatum est. A nostris in usum producta est hæc vox, primum in Ecclesiasticis tantum & de eis dicta, qui pecuniam ad nundinationem beneficiorum è regno Romam transportant, quasi cauponès beneficiorum. Sed quoniam difficilis eorum esset punitio, cum plerumque sub Romani Pontificis auctoritate delitescerent, non ausus Rex in eos directè quasi cauponès beneficiorum animadvertere, edicto prohibuit, ne monetæ è regno exportarentur ad cauponantes beneficia, nisi prius exportator ad Ordinarium venerit, aut ad regni Cancellarium, ibique causâ expositâ sui è regno decessus, eorum veniam & licentiam impetret, præstitâ fide prius se barratriam non committere, id est, pecuniam ex regno non exportare cauponandi beneficii causâ; alioqui pœnam transportantis monetam è regno puniendus (c).

Postea ingravescente hoc malo, & ob nundinationem beneficiorum tot pecuniis Romam eVectis, placuit ne quis ex Ecclesiastico ordine Romam proficisceretur, cum neque id sine pecuniarum magna vi fieri poterat, & clam aliquid semper machinarentur, de invertendis beneficiis, & præcipuè Monasteriis, ne ex liberis Monachorum suffragiis Abbates eligerentur. Itaque pœna tunc erat æquata præditioni si-

ve

(a) Glossa in cap. 1. de mite vassallo qui contumax est, 2 F. 24. (b) Bald. in l. 7. ff. de lege com-
missoria. (c) Cap. 107. Parl. 7. Jac. I.

ve læsæ majestati; ita tamen ut pœna non ad corporis supplicium pertineret, sed tantum ad amissionem cujuscunque beneficii aut dignitatis Ecclesiasticæ, si quam haberent in regno (a). Sed cum graviora incommoda quotidie orientur, regnumque pecuniis exhauriretur, factum tandem est, ut novo actu interdiceretur Ecclesiasticis omnis ex regno exitus, sub eadem pœna proditiōis, sed quæ, ultra amissionem beneficii & Ecclesiasticæ promotionis, ad perpetuum exilium extenderetur (b). Tandem, in primo statuto hujus Serenissimi nostri Regis, repetitæ eadem pœnæ sunt (c). Ex quibus omnibus liquet, barratriam tantummodo in Ecclesiasticis locum habuisse, eoque nomine, ante annos triginta, Jacobus Archiepiscopus Glasguensis forisfactus est, id est, beneficio privatus.

16. Quomodo autem nomen hoc ab Ecclesiasticis ad nobilitatem derivatum est, incertus sum, nisi quod ob affinitatem sive pœnæ sive facti puto: nam apud nos certum est barratriam committi hodie, si quis feudum de Rege tenens sine ejus licentia regno egrediatur, sive literarum causâ, sive aliâ quacunque occasione; nam eâ causâ vassallus feudum amittit, & perpetuo exilio damnatur. Et ex hac pœna diversitas opinionum nascitur, utrum barratria sit causa tantum amittendi feudi, an verò etiam crimen læsæ majestatis? Si tantum sit crimen læsæ majestatis, cur non ad vitam extenditur? nam læsa majestas non sine sanguine offendentis placatur. Quod si non sit crimen læsæ majestatis, profectò feudum ad dominum, à quo profectum est, debet redire. Sed, præter amissionem feudi, video pœnam perpetui exilii indici, quod maximè me movet, ut barratriam inter causas amissionis feudi non numerem, ut nec reliquas læsæ majestatis causas & pœnas. In hoc casu inquirere malo, quam decernere. Sed multis levior videtur occasio in nobilibus, quam quæ tantâ sit digna pœnâ; itaque saltem in hoc licet inquirere, quæ hujus supplicii seu pœnæ origo fuit ab initio.

Cum Hanno Carthaginensium imperator primus in Hesperidas insulas (quas hodie Canarias dicimus) appulisset, coloniamque ibi constituisset, magna hominum copia eò commigratura videbatur, nisi Carthaginenses edicto cavissent, ne quis suorum sine venia ex Africa excederet. Post Augustus Cæsar edicto severissimo sanxit, ne quis Senator injussu suo Italiâ excederet (d). Quod ille cavet, ne conspirationi locus contra se esset. Eadem causa ejusdem pœnæ sancientiæ in Gulielmo Rufo, secundo Angliæ Rege post conquestum, fuit: nam cum, sive jure sive injuriâ, regno Anglorum fuisset potitus, & plerique ad fratrem ejus majorem, Robertum Ducem Normanniæ, ex Anglia quotidie transfirent, quod ejus jus in regno Angliæ potius putarent, edicto primus cavet, ne cui vassallo ex Anglia, sine ejus venia literis expressa, discedere liceret, sub pœna amissionis feudi. Quæ lex à vicinis Principibus observata hætenus est, propter frequentissimas seditionum & tumultuum occasiones, quæ præcipuè in partibus transmarinis, ad quos rebelles confugere soliti erant, nascebantur: ab iis ad nos pervenisse verisimile est.

Utcunque se res habet, certum est hodie Anglos, Scotos, Danos hoc pro inviolabili consuetudine observare, ne sine licentia impetrata à Rege à regno vassalli ejus excedant; quod & in Neapolitani regni proceribus etiam servari testatur Bodinus in sua Republica.

17. Ad quos autem hæc pœna extendatur, controversum sæpe vidi: æquitas enim non patitur, ut ad omnes regni incolas sine discrimine dignitatis aut status extendatur; nam ab inferioris fortis hominibus minus est periculi. Itaque sunt qui tantum ad Regios vassallos extendunt, ut ii soli, si regno excesserint, teneantur. Alii ad omnes qui de Rege tenent extendi putant, sive teneant in burgo, sive franco, sive in emphyteusi, sive sit laicus, sive Ecclesiastica persona quæ in crimen incidit. Plerique restringunt ad eos, qui feuda nobilia, sive laica sive Ecclesiastica, habent. Mercatores, etiam si feuda Regia habeant, liberè ire & redire sine impetratione literarum possunt. Idem in bonarum artium studiosis. Quod licet non negem, tamen,

(a) Cap. 44. Parl. 6. Jac. III. (b) Cap. 53. Parl. 5. Jac. IV. (c) Cap. 2. Parl. 1. Jac. VI. (d) Tranquillus in Augusto.

ne sub prætextu fraus fiat legi, ne in hoc quidem casu licere puto; cum à talibus, si feuda Regalia tenerent, semper literas gratiæ sive licentiæ viderim impetratas.

18. Est & alia causa amissionis feudi, quæ circa feudum ipsum versatur, nempe si vassallus feudum domini sui dissipaverit, aut insigniter deterius reddiderit (*a*); nam præterquam quòd non minus est domini incommodum, si feudum deterioretur, quàm si pars ejus alienetur; feudum enim suum dominus ei non concedit, ut pauperem in eo facere liceat, aut ad vastitatem redigat, sed tantum ut melioretur, & ad majores fructus reddendos diligentius excolatur: sic usufructuarius, male utendo vel abutendo re proprietarii, à suo usufructu cadit (*b*), neque enim solum agros colere, ædificia facta tecta tenere debet, arbores fructiferas servare, in locum demortuarum alias substituere, sed etiam, si quos habeat vassallos, sive subvassallos, eos pro dignitate tractare (*c*), neque ab eis insolitas operas aut exactiones exigere, aut indicere. Quod si fecerit, neque à domino monitus velit desistere, à feudo cadit (*d*). Nam malè substantiã domini utitur, qui subditos suos lacerat; quantò enim feudum melius colitur, & à pluribus habitatur, domini non solum jurisdicção & opes, sed etiam, quia pluribus possit imperare, dominium ejus tanto fit auctius. Itaque usum feudi, non abusum vassallo permittit.

Scio multas bellorum occasiones inter Gallum & Anglum eã de causã fatas: nam cum Anglus Aquitaniam vel Normanniam exactione vel tributo gravare vellet, subornabantur qui ad Gallum provocarent, tanquam dominum horum feudorum superiorem. Inde ad judicium subeundum Anglus evocatus, ut rationem redderet, cur subvassallos ita affligeret, & ut eis satisfaceret. Cum illè indignaretur se eã de causã evocari, licereque sibi putaret subditos suos & vassallos aliquibus tributis onerare, ægrèque hanc evocationem ferret, & ad dicendam causam comparere nollet; Gallus hæc feuda Aquitanix & Normanniæ & aliarum regionum, quas non parvas in Gallia in feudo Anglus tenebat, in suas manus recepit, & adhuc retinet quo jure quaque injuriã. Sic hæc justa apud Gallos censetur feudi amittendi causa. Apud nos, nunquam vidi ex hac causa amissum feudum fuisse, nisi expressè in investitura feudali cautum sit, ne feudum deterioretur; sed ædibus, hortis, arboribus, & hospitibus, ad recipiendos scilicet hospites, ornetur & decoretur: in quo si peccaretur, puto causam esse amissionis feudi justam. Memini, ante annos triginta, controversiam fuisse inter Davidem Boner de Rossie & Joannem Crichtoun de Innernytie, quòd cum tempore Jacobi V. evictum fuisset ab Joanne Crichtoun feudum, & Bonero de Rossie concessum, is postea, anno sexagesimo tertio & quarto, gravissimam & factione partium acerrimè agitatam controversiam instituit, de retractanda ea sententia: nam cum sola rescindendi prioris feudi causa fuisset, quòd sylvæ illius prædii sive feudi cæsæ & deterioratæ fuissent; ideoque judicium rescissorium à Senatù latum: & in hac secunda instantia Crichtonus se probaturum recepit, sylvas, quæ circa dictum feudum erant tempore prioris sententiæ, in meliore conditione fuisse, quàm erant, cum feudum à principio ei concessum fuisset; quòd & fecit, & obtinuit. Hæc igitur sunt ingrattitudines, aut delicta, quæ in feudo aut circa feudum committuntur.

Superfunt eæ ingrattitudinum causæ, quæ non feudum ipsum, sed domini personam respiciunt.

19. Prima ingrattitudinis species est, & maxima, si vassallus domini sui personam violaverit, aut violentas manus ei injecerit, veluti, si dominum interfecerit (nam hanc esse justissimam amissionis feudi causam nemo sanus negabit;) aut si causam cædis domini, vel consulendo, vel conspirando, vel percutiendo, dedit. Apud nos [ART AND PART] dicitur, id est, si ejus arte, aut participatione facti, dominus cæsus sit, feudo justissimè multandus (*e*). Sic, si domino etiam mortuo injuriam fecerit, cadaveri ejus illuserit, aut inhonestè abjecerit, aut sepulturã prohibuerit, vel perpetuò vel ad tempus impederit, vel vi vel sequestratione, aut arrestatione (ut quondam

(a) 2 F. 8. § 1. & Bald. s. 2. F. 27. § 7. (b) § 3. Instit. de usufr. 2. F. 23. (c) § ult. ff. de his qui su vel alieni juris sunt. (d) 2 F. 27. § 7. Schon. th. 55. disp. 10. lib. 1. (e) 2 F. 24. § 2.

quondam licuit, licet hodie non permittatur,) aut si domino morienti injurius fit (*a*). Quod à jure Civili videtur originem sumpsisse; nam, ex jure Civili, qui testari aliquem prohibuit, omni commodo, quod ex ejus morte consequi potest, privatur. Idem in membro domini amputando, aut inutile reddendo, & sanguinis dominici effusione observatur; aut si vassallus quoquo modo educto gladio eum percussit, etiamsi nihil inde sequutum fuerit; cum tamen imperum in eum fecit, & per vassallum non stetit, quo minus eum percuteret, licet ab aliis intervenientibus fuit impeditus. Idem, si venenum paraverit, aut ejus vitæ insidiatus fuerit, licet effectus non sit sequutus, si tamen voluntas in aliquem actum deducatur, à feudo cadit (*b*). Si tamen vassallus educto gladio, ut à domino se expediret, dummodo non percussit, arma paraverit, aut ut se protegat ab injuria domini, puto vassallum in pœnam non incurrere, sed pœnitentiæ esse locum. Eodem modo vassallus à feudo cadet, si cum aliis de interficiendo domino conspiraverit (*c*); aut conspirationis conscius, si potuerit, non impedierit, aut si non potuerit impedire, saltem domino non aperuerit, ut se ab injuria & violentia tueri possit.

20. Alii hanc conspirationem sub verbo [*affilierit*] alii sub verbo, [*percussit*] comprehendunt: utcumque est, si violentas manus in dominum injecerit, aut injectionis manuum violentæ particeps fuerit, aut injuriæ in dominum commissæ conscius, à feudo cadit; nisi quòd affiliendo aliam causam feudi amittendi inducit, quæ tamen à priore non multum differt, nempe si prudens & sciens, domini castrum, vicum aut habitationem affilierit, etiamsi uxor tantum domini ibi habitaverit, aut impetum in illud fecerit, sive eques, sive pedes, sive fores effringendo, sive machinis & tormentis oppugnando, aut sagittis propugnatores è pinnis & turribus avertendo (*d*). Dixi *sciens*, id est, si sciverit domini esse habitationem aut castrum; nam ignorantia (ut dixi,) si ea non fuerit crassa, sed probabilis, hîc excusatur: ita tamen crassa est, si id non intelligat, quod omnes intelligere debent, forte si nemo alius dominus cognitus sit illius loci, aut si dominus ibi divertere aut habitare consueverit, & communiter ejus castrum reputabatur. Quid autem, licet domini esse castrum aut habitationem sciverit, sed dum affilierat & oppugnaret, ignorabat dominum ibi esse? Hæc tamen excusatio eum à pœna non liberat (*e*). At quid si certò sciebat alibi dominum tum fuisse, dum castrum ejus affiliret, an hæc ingratitude in dominum commissâ videtur? Hoc inquirendum relinquo, licet sint qui & in hoc casu à feudo cadere vassallum putant, si fores effregerit.

21. Neque tamen hæc regula ita generalis est, quin exceptionem patiatur. Quid enim si vassallus, cum esset domini præceptor, eum disciplinæ causâ verberaverit, aut si vassallus dum se, suam vitam, famam, dignitatem, bona aut pudicitiam suorum à domino oppugnante defenderet, dominum interfecerit? nam utroque casu vassallus excusatur (*f*). Sic si contra dominum rebellem arma sumpserit (*g*), aut si fortè errore personæ deceptus, dominum offenderit, cum alium esse putaret (*h*), vel fortassè non animo offendendi id fecerit (cum injuria sine animo injuriandi non fiat) (*i*), sed sui defendendi, vel patriam, aut adversus ipsum dominum, aut etiam extraneum tuendi, cum publica causa hæc privatis necessitudinibus præjudicet, & voluntas & propositum maleficia distinguant. Aut si non animo dominum offendendi vel lædendi, sed eum cui dominus adhæret, & contra vassallum tutatur (*k*) offendit. Præterea dominum graviter vassallus offendit, si alii quàm domino fidelitatem sponte, & non coactus juraverit (*l*): quod non est intelligendum, si duo diversa feuda ex duobus dominis habet; nam cuique eorum fidelitatem jurare tenetur, sed ne pro eo feudo, quod de suo domino tenet, alii hominum præstet (*m*). Si tamen, cum vassallus magistratu fungatur, dominum jure magistratus incarceraverit, vel etiam captum bello detinet, (cum qui bello capti sunt, jure detineantur,) feudo non

K k k k k k

privatur;

(*a*) argumento l. 1. § 4. ff. de injuriis. Schon. thes. 27. disput. 10. lib. 1. (*b*) d. 2. F. 24. § 2. (*c*) d. 2. F. 24. § 2. (*d*) l. 1. F. 5. ibi Similiter. (*e*) d. 2. F. 24. § 2. (*f*) Præposit. in d. 2. F. 24. § 2. l. 4. C. & ibi. Bartol. & Bald. ad leg. Juliam de adult. (*g*) Cur. Jun. p. 4. n. 31. (*h*) l. 1. F. 5. § Similiter. (*i*) lser. Aff. Præposit. Alvar. f. d. § similiter. (*k*) l. 3. & 33. ff. de injuriis. (*l*) Schon. th. 47. disp. 10. lib. 1. (*m*) Schon. thes. 50. disp. 10. lib. 1.

privatur, nisi cum dominum, dare fideiussores de solvendo offerentem, tamen liberare recuset (*a*). Quod si dominus & vassallus se invicem offenderint, sive injuria ea ex facto sit, vel solis verbis; nec constet quis prior offenderit, aut si constet dominum priorem offendisse, à feudo non cadet (*b*).

22. Huic causæ affinis est & alia, quæ contra caput sive vitam domini est; licet percussio aut assultus non intercedat; veluti, si dominum criminaliter accuserit, vel per se vel per alium, ita ut de vita, de libertate, de fama, aut patrimonii aut magnæ partis amissione periclitetur, sive probaverit sive non: aut si vel in civili causa vel criminali testimonium contra dominum non coactus dixerit, vel si sponte & non coactus advocatus contra dominum fuerit (*c*). Si verò vel officii sui necessitate (ut si fortè heres alicujus institutus, cujus necem vindicare tenetur) vel officio judicis aut etiam superioris coactus fuerit, aut dominum de delicto in Principem & remp. accusaverit, aut testimonium ei expressum invito fuerit, excusabitur (*d*). Sic si non sit grave domini præjudicium: idem, si delator tantummodo bonorum domini fuerit (*e*). Sic & ætas malitiæ desituta excusat aliquando (*f*). Et sane vassallus, sive libertus, contra dominum, jure Civili, testimonium ferre non est cogendus (*g*): licet apud nos aliter observetur: nam citatus vassallus testimonium dicere cogitur; quod non sine ratione est, ne fortè ex defectu unius testis, bonæ causæ probatio intereat. In causâ tamen feudali, tam pro domino quàm contra dominum, impune testimonium dicet (*h*).

Quod de domino accusato criminaliter à vassallo dixi, extentionem recipit; nam si vassallus contra dominum criminaliter accusatum fidejusserit, id est, ut nos loqui solemus, si fidejuberet in libro Adjurnalibus, se ad certum diem literas, domini accusationem continentem, repræsentaturum, etiam feudum amittet; nam particeps tum accusationis censetur; & apud nos justa hæc est causa hunc fideiussorem declinandam, cum hæc fidejussio capitales inimicitias inducat. Idem, si vassallus in dominum accusatorem submittat. Idem, si domini imminens periculum non denunciaverit (*i*); vel si in magna & gravi causa sententiam contra dominum, vel ut iudex, vel ut arbiter, vel ut arbitrator tulerit, quæ ex iisdem deductis per appellationem postea rescissa est: in qua rescissione manifestè probatum fuit, ne consultis quidem peritioribus, (quod in re gravi, etiam non dominica, facere debuit) eum sententiam contra dominum præcipitasse, vel ejus fordes, fraudem vel latam culpam intervenisse (*k*). Si verò ex errore vel levi culpa, veluti si ex imperitia tantum lapsus sententiam dixerit contra dominum; in hoc casu subveniendum ei putant plerique, nec in hoc casu feudum amittere. Hæc quæ de vassallo accusatore diximus, ita temperanda sunt, si injustè hæc vassallus fecerit; nam si iudicio legitimo injuriam vel jus suum vel suorum persequatur, aut etiam si in iudicio illo vassallus obtinuerit, & intentionem suam probaverit; aut etiam si succubuerit, si tamen dominum probabiliter & ex verisimili causa de delicto in Principem aut rem publicam commissio accusaverit, in his casibus vassallus accusator feudum non amittit (*l*). Quod si ab accusatione jam coepta desistat, sive abolitio à iudice impetrata fuerit, in hoc casu non putatur vassallus feudum amittere (*m*) à quibusdam; secus ab aliis, licet destiterit, si dominum semel in periculum deduxerit (*n*).

Numeratur & inter delicta in dominum, si domini literas sciens sibi missas parùm honorificè susceperit, aut laceraverit, vel ne præsententur effecerit, nisi vel ignorans fortè domini esse, fecerit, aut illas recipiendo, protestatus fuerit contenta in eis non esse vera, aut fortè ebrius fuerat; in quibus casibus cum malitia desit, poenæ cessat (*o*).

23. Est

(*a*) Arg. l. 5. § 1. ff. qui laicidare cog. Sch. thes. 48. disp. 10. lib. 1. (*b*) Arg. l. 45. § 3. ff. ad leg. Aquil. c. constitutus Extra de poenis. Schon. 49. disp. 10. lib. 1. (*c*) 2 F. 33. § 1. ibi. Similiter. & § 2. & 2. F. 24. § 2. ibi. Item si delator. arg. c. fm. Extra de postul. (*d*) Arg. l. 5. § 13. ff. de his quæ ut indignis aufer. (*e*) 2 F. 33. § 2. Schon. thes. 36. disp. 10. lib. 2. 2. F. 6. (*f*) Alvar. in d. 2. F. 33. § 2. (*g*) l. 12. C. de testibus. (*h*) 1. F. 26. (*i*) 2 F. 24. § 2. (*k*) Arg. l. 2. & seqq. ff. de bonis libert. tit. de poena Judicis quæ temere judicavit. Præterea gloss. & DD. ibid. Zas. p. 10. num. 47. Schon. thes. 46. disp. 10. lib. 1. (*l*) Glossa in 2. F. 33. § 1. ibi Similiter. (*m*) l. 14. ff. de bonis libertorum. (*n*) Schon. thes. 40. disp. 1. (*o*) Afflict. s. tit. quibus modis feudum amittatur.

23. Est & alia feudi amittendi causa circa personam domini; veluti, si vassallus ad militares operas, sive suum servitium debitum requisitus legitime, domino parere recusaverit, aut si dominum in bello deseruerit. Hæc causa duo capita continet; si ad militiam non venerit, aut à domino pugnante fugerit, sive in bello sive privata rixa: & profectò utraque hæc causa magnam vassalli ingratitude arguit, si, cum ob militares operas, sive præstandam in bello operam, feudum accepisset, militiam detrectaverit; & concurrat cum ea conditione, quæ in jure Civili naturalem æquitate fecum trahere videtur, & conditio ob causam dati, causam non sequatam, dicitur; ut si causa hæc non sequatur, quod eo nomine & eam causam datum erat, justissime repeti possit (a), ne inhonestum lucrum apud possessorem permaneat.

Hinc etiam nostrum morem defluxisse puto, ut qui ad edictum expeditionis bellicæ diem non venerit, aut toto tempore non remanserit, desertor patriæ & proditor existimetur, eademque poenâ puniatur quâ is qui ex acie fugit: aut, si etiam dominus in periculo constitutus, si eum neque mortuum neque mortifere vulneratum reliquerit; aliquando etiam si dominus in periculo non fuit constitutus, si tamen vassallus fugerit, nisi vel statim post fugam redierit, paratus in omne discrimen pro domino; aut si illa fuga domino non nocuit: sed nec hoc eum liberabit, si in prælio mansit ut inspector, neque se pugnam obtulit, aut pugnaverit (b). Quod etiam locum habet, si extra bellum dominum vassallus deseruerit, vel ab hostibus vel latronibus captum, si eum saltem clamore, cum posset, non liberaverit (c). At si justam excusationem fugæ vassallus prætere potest, si dominus fuit lethaliter vulneratus, aut si ex probabili causa eum existimaverat lethaliter vulneratum, cum aut omnino non esset vulneratus, aut saltem non lethaliter, aliud dicendum (d). Idem, si vassallus factus sit inhabilis ad dominum juvandum; veluti, si dextram amisit, aut grave ipse vulnus acceperat, aut erat periturus nisi fugisset (e). In civitate aut universitate vassalla, licet una pars fugerit, aut dominum deseruerit, ut neque in aliis delictis, si pars dominum offenderat, civitas aut universitas feudo non privatur (f).

Potest tamen qui in injusto bello dominum juverat, poenitentiam ductus dominum deserere: sed sunt qui eo casu ad interesse vassallum teneri volunt; nam præscripta utrique poena est, vitæ, feudi, & omnium bonorum amissio: vitæ tamen non memini unquam poenam executioni mandatam, ut neque feudi, sed solius amissionis omnium bonorum. Sed quoniam quot in regno sunt, tot Regii sunt vassalli, si modo aliquod feudum mediate vel immediate de eo tenent, edictis monentur de poena quæ ex jure irrogari potest, nisi pareant. Certè qui vel castra deseruerit, vel ex acie fugerit, lege Julia majestatis tenetur, quasi consilio & operâ rep. & ejus securitatem læserit (g). Sic vassallus in bello aut in acie à domino fugere non debet, nisi extremam necessitate coactus, vel si fuga domino non noceat: nam, ut ab initio monui, turpe apud Boreales gentes habebatur, domino in acie manente non simul commorari, ut Tacitus habet, & infamis in omnem vitam erat qui id fecerat. In his servitiis hoc generaliter observandum, ut ubicunque vassallus domino periculum vitæ imminere novit, (bella autem sine periculo vitæ non administrantur,) aut vim ei inferri, sive in corpore, sive in fama & existimatione, sive in bonis, etiam non requisitus accurrere, & omnem vim prohibere debet in quantum potest, imò etiam si vulneratus, clamore saltem juvare debet, alioqui feudo privandus.

24. Delicta etiam in dominum alia sunt, quæ feudi amissionem inducunt; veluti, si dominum vassallus prodiderit, aut ejus secreta, sive ea sint dicta sive facta, detexerit (b), etiamsi dominus nullum inde senserit periculum, tamen imminebat, nisi forte ex imprudentia, vel stultitia, cum dominum crederet se laudare, fecerit; aut si vassallus hostibus per suum feudum iter concesserit, in domini damnum, vel annonam eis præbuerit, aut literas vel nuncium ad eos miserit, vel signum dederit; si ar-

K k k k k k 2

cem,

(a) 1 F. 21. 2 F. 24. § 2. (b) 1 F. 5. (c) 2 F. 26. § 5. ibi, Licet vassallus. (d) And. ab Isernia, i. q. num. 5. Quibus modis feudum amittatur, & Bald. ibid. (e) Gloss. in d. tit. Quibus modis feudum amitt. (f) Schon. thes. 113. disp. 10. lib. 1. (g) Gloss. in, & ibi, DD. Quibus modis feudum amitt. & in l. 1, 2, 3 & 4. ff. ad leg. Jul. majest. (h) 1 F. 17. 2 F. 5, 6, 7.

cem, castrum, vel alias munitiones hostibus domini tradiderit, nisi justo metu, & rebus omnibus desperatis fecerit; aut si uxor ejus fecerit: nam qui talia faciunt, censentur domini proditores (a). Sic, si cum domini inimicis in domini perniciem contraxerit; si domino innoxium iter seu transitum per fundum suum, aut per viam publicam denegaverit (b): debet enim vassallus omni modo domini commoda promovere adversus omnes, domino antiquiore & superiore excepto (c).

25. Sed in hoc uno delicto quæstio movetur, quæ ad omnia delicta extenditur: Quid si vassalli heres, antequam investituram renovaverit, dominusque eum in vassallum receperit, ad domini denunciationem venire recusaverit, aut eum in acie pugnantem, cum opem ferre possit, deseruerit, utrum in hoc casu feudum, quod nondum habet, amittet? nam qui fieri potest, ut quod quis nondum habet illud amittat? & domino imputandum videtur, qui vassallum non agnoverit, & ei investituram præbuerit. Quod & ad omnes alias ingrattudines eadem ratione extendere quis potest: qui enim potest ingratus quis esse in eum, cui adhuc nullo gratitudinis vinculo obstringitur? aut in eum delinquere, qui non est ejus dominus; cum vassallus & dominus correlata sint, neque unus sine altero possit consistere (d)? At æquitas pro altera est parte: nam qui in spe certa est succedendi, pro successore habetur, & pro facto habetur & reputatur, in quo mora per heredem fit, quo minus fiat. Nec interest, sitne adhuc heres investitus, an distulerit investiri, quod ad domini servitia attingit, ad quæ tam vestitus, quam non vestitus, pari ratione tenetur. Sic, non excusat à canone non soluto, si quis hereditariam emphyteusim non adierit. Itaque in his delictis par est ratio heredis non investiti, ac si esset. Sanè hanc ipsam quæstionem vidi inter Dom. Alexandrum Setonium, tum monasterii Pluscardenfis Commendatarium, nunc Comitem Fermelinodunensem, aliis Dumfermlyn, & totius Scotiæ Cancellarium dignissimum, & Dumbar de Cumnok, agitari, in reductione sive retractatione cujusdam emphyteuticæ investituræ de piscatu salmonum in flumine Spea, quam dictus Commendatarius intentaverat propter non solutum canonem per viginti circiter annos: ad quam Cumnocius cum excepisset, se toto illo tempore non fuisse vassallum aut emphyteutam dictæ piscationis, nec se nec patrem ejus, sed quasi rejectos ab emphyteusi, quod monasterium Pluscardense emphyteusim illam nolisset agnoscere; replicatum erat ab eodem Setonio, interea fructus esse ab eo perceptos, & proinde canonem solvere debuisse. Et cum Cumnocius duplicaret, id ex monasterii injuria, & quasi per vim illatam factum fuisse; quod si canonem obtulisset, recusaturum erat, quoniam toto tempore emphyteusis illa falsi intumulata fuisset à monasterio, nec videretur canonem recepturum, ne per receptionem approbarent emphyteusim; prævaluit tamen, & merito, prædictus Dominus Setonius.

An autem vassallus dominum juvare teneatur contra parentem, patriam aut dominum superiorem, aut si debeat dominum inclusum carcere vel ex inopia liberare, aut ad loca remota & extra districtum sequi, & an inopia vassallum aliquando excuset, dixi antea in ea narratione, *Ad quid vassallus domino tenetur* (e).

26. Nec minus in dominum peccat, qui pudicitiam conjugis domini corruperit adulterio; id est, si dominum infamaverit, & ut verbo Feudistico utar, si dominum *cucurbitaverit* (f). Quæ autem sit hujus vocis origo, plerique dubitant. Hottomanni judicio, *Corbita*, sive *Curbita*, vox Lombardica est, & *adulterium* sive *infamiam* significat. Speculator, licet ipse Italus, aliam tamen hujus nominis interpretationem non adfert, nisi quod sit nomen infamiæ, & qui alterum cucurbitam vocaverit, injuriarum nomine teneatur, nec ullum nomen adeò infame apud Italos, quam si quis impudicæ uxoris conjux dicatur. Itaque, Hottomanni interpretatione contentus, ad delictum hoc redeo. Si vassallus igitur domini uxorem (etiam illegitimam, modò si incestæ non fuerint nuptiæ) adulterio corruperit (g), sive volentem sive invitam, aut ad crimen sollicitaverit aut attentaverit, aut turpiter tractando sinum,

pectus,

(a) 2. F. 37. (b) And. de Ifern. Matt. de Afflict. c. 1. de forma fidelitatis, & in d. §. Porro Alvar. & Præposit. ex arg. c. 1. de forma fidelitatis, Schon. thes. 34. disp. 10. lib. 1. (c) And. Ifern. in c. 1. §. Si quis de manso uno §. id est, 1. F. 4. §. 5. & Afflict. ibid. & decis. 265. num. 107. (d) 2. F. 51. §. 1. (e) Lib. 2. D. 11. (f) 1. F. 5. pr. 2. F. 17. 2. F. 24. §. 2. (g) Schon. thes. 62. disp. 10. lib. 1.

pectus, & alia quæ honestè tractari non debent, feudum (ut dixi) amittet (a). Quod ad personam uxoris attinet, extenditur etiam ad filiam, nurum, neptem aut ejus sororem: nam si vassallus harum aliquam corruperit, aut corrumpere volenti opem aut auxilium tulerit, aut internuncius fuerit, aut vitium quoquo modo promoverit operâ vel consilio, à feudi dignitate cadet. Idem, si turpes & impudicos sermones injecerit, præcipuè si sollicitatio & atrectatio accedant. Plerique de osculo dubitant, propter illud:

*Oscula qui sumpsit, si non & cætera sumpsit;
Hæc quoque, quæ sumpsit, perdere dignus erat.*

Sed hoc ex more regionis æstimatur.

Idem, si ad crimen adulterii cum alio sollicitaverit, aut alii tradiderit, aut ad alium deduxerit adulterandam; aut si sciens literas, quæ de adulterio tractabant, inter eos portaverit, à feudo cadet; cum in dominum ingratiſſimus sit, qui ejus & familiæ suæ existimationem ita everterit. Nec interest, si in familia domini, si extra familiam id fecerit, nisi in sorore; nam hoc delictum ad eam non extenditur, nisi quamdiu in capillo est (b), id est, quamdiu capillitium suum non texit. Quod si extra domum domini sit, id est, si aut jam nupserit, aut vidua sit, non tamen in domo domini, ob eam corruptam vassallus feudo non privatur: major enim domino videtur injuria, si quid tale admissum fuerit in domo sua, quam si alibi & extra domum. Et sic videmus aliquando delicta incrementa capere à loco, siue ratione loci in quo committuntur (c). Sic & apud nos, si in palatio Regio, si in Ecclesia, si in judicii loco siue curia, post indictum silentium, delinquatur, pœna pro dignitate loci sumit incrementum.

27. Quod de conjugè domini diximus, quamdiu ejusconjux est, res controversiâ caret: Baldus tamen negat idem juris in vidua domini esse, alii & plures contra. Ego Baldi opinionem sequor, quæ & moribus nostris magis convenit; neque ob id crimen quis feudo unquam apud nos privatus est, nisi vim invitæ intulerit, aut rapuerit: nam propter pristinam domini reverentiam ab omni violentia in ejus conjugem debuit abstinere; licet sint qui putant idem in volentibus his mulieribus, & in invitis fieri (d). Sed quid si peccatum fuerit in sponsam, cum qua sponsalia jam contracta sunt, sed matrimonium nondum in facie Ecclesiæ absolutum? neque enim ea nupta adhuc dici potest, nec dominus ob ejus violationem cucurbitari dici potest. Sed cum hîc eadem sit ratio, profecto eadem pœna eandem rationem sequi debet: nam si vassallus domini sui sponsam, licet non cognitam adhuc, corruperit, feudum amittet: sponsalia enim vinculum quoddam affectionis & civile inducunt (e), & plerumque non minor est domini affectio in sponsam, quam conjugem, aliquando etiam major; sed sanè nemo sani judicii æstimabit vassallum, qui sponsam domini corruperit, aut ejus sponsalia interverterit, quin ingratiſſimus dici mereatur, & beneficio quod à domino habet privari.

28. An idem sit juris in domini matre & concubina; plerique dubitant. Zasius sanè, inter juris Feudalis Interpretes doctissimus, idem tenet in matre domini quod in conjugè; nam matris domini fama, honestas & dignitas, in reverentia apud vassallum debent esse. Hæc ita, nisi dominus eadem in vassalli uxore, filia, nepte ex filio vel nuru, fecerit; nam vassallus, si injuriam retaliaverit, feudo non est privandus. De concubina idem quod in uxore domini plerique putant, cum concubinitas etiam jure Civili sit licitus; itaque cum inter dominum & suam concubinam vinculum quoddam sit, tam civile, quam affectionis, vassallus ab ea debet abstinere. Quod de concubina diximus, intelligendum est de concubina domini laici; nam si vassallus concubinam Prælati domini sui, aut cujusvis alterius Ecclesiasticæ

L I I I I I

personæ

(a) 1 F. 5. (b) 1 F. 5. pr. (c) l. 16. § 4. ff. de pœnis. (d) Afflic. Alvar. & Præposit. in vers. Item si fidelis, 1 F. 5. pr. Schon. thes. 64. disp. 10. lib. 1. (e) Arg. § 9. Inst. de nuptiis, c. 1. de sponsalibus in sexto, l. 12. § 1. ff. de ritu nuptiarum.

personæ, de quo feudum tenet, corruperit, à feudo non cadit. Ratio diversitatis est, quòd laicus jure Civili concubinam licitè habere potest; est enim ei quasi loco uxoris, & quoddam civile vinculum intercedit: sed inter Prælatum & ejus concubinam nullum honestum vinculum esse potest, nulla juris conjunctio interponi, cum ex jure Ecclesiasticis personis concubinas habere interdicitur. Itaque cum par sit domini & vassalli delictum, potior est causa rei vassalli, qui de damno vitando certat; delicta enim mutuâ compensatione tolluntur (a): alioqui Prælatus ex suo delicto, ex sua turpitudine, lucrum sentiret, contra juris communis regulas (b).

29. Quod de attentata dominicæ conjugis pudicitia diximus, intelligendum, si vassallus omne id fecerit quod in se erat, ut pudicitiam ejus expugnaret, etiamsi ad effectum non perduxerit; quod & in reliquis delictis observandum dixi. Et sic in materia feudali, affectus sine effectu punitur; nam conatus in aliquem actum deductus, pro effectu est, ac si vassallus domino suo insidias struxerit, licet effectum non sit consequutus: neque enim minus ingratus existimabitur, cum ingratitude in animo ut plurimum consistat (c). Hæc autem, nisi vassallum ante factum poenituerit eam tentasse, suâ sponte; nam eo facto sunt qui putant eum feudum non amittere (d). Quòd si post attentatum factum, aliunde impedimentum provenerit, non excusatur. Nec dissimile his, si in familiam domini peccaverit, aut graves aut inhonestas injurias eis intulerit, qui domino necessitudine aliquâ sunt conjuncti; quales sunt intimi amici, officiales, vicarii, confœderati, nuncii, socii itineris vel habitationis, consanguinei & domestici; adeò ut si quem horum in odium aut contumeliam domini interfecerit, feudo sit privandus (e).

30. Quid autem, dicet aliquis, si vassallus dominum suum vel probroso dicto vel scripto inhonesto petierit, num in hoc casu vassallus à feudo cadit? Sanè Tiberius Cæsar, crudelissimus Imperator, cum legem Juliam majestatis reduxisset, facta tantum puniebat, dicta impunita erant, ut in eleganti illa defensione Cremutii Cordi apud Tacitum est (f). At jus Feudale, cum quo & nostrum jus speciali constitutione contentit, nec probrosa dicta aut scripta in dominum permittit. Ex jure tamen Feudali feudi amissio pœna est, etiamsi convitium aut probrum illud verum sit, si modò reipublicæ manifestari non intererat, nisi protestetur se animo injuriandi non facere (g). Rursus hæc intelligenda omnia sunt, si vassallus sciens hæc perpetraverit, aliud si ignorans & nescius: neque tamen omnis ignorantia vassallum excusat, veluti si sit supina & crassa, vel si ejus scientia gravetur præsumptionibus verisimilibus; nam si pro sua ignorantia factum negare non potest, pares & numero & qualitate præsumptiones debet adducere. Quòd si ex utraque parte pares fuerint præsumptiones, vassallus se juramento purgabit; & ita in reliquis delictis quæ feudi amissionem secum trahunt. Hæc de iis delictis, quæ domini personam respiciunt; superest ut de iis dicamus, quæ vassalli personam spectant, & ex eo proveniunt; licet reverà nullum sit quod ex vassalli persona non proveniat: quia tamen nec in ipso feudo consistunt, nec domini vitam, æstimationem aut patrimonium tangunt, contemptum tamen aut dedecus inferunt, ideò in vassalli persona & circa ipsum vassallum consistere dicimus.

Diegesis

(a) Arg. l. 3. ff. de condict. ob turpem causam, l. 39. ff. cod. (b) l. 13. § 1. de R. J. (c) Baldus in 2 F. 51. § 2. (d) d. 2 F. 51. § 2. (e) 2 F. 24. § 2. vers. Porro, 2 F. 7. ibi, Et nunquam, in fine, Schon. thes. 67, 68. disp. 10. lib. 1. (f) Lib. 3 & 4. Annalium. (g) 2 F. 24. § 2. vers. Porro, & ibi Schon. thes. 31. disp. 10. lib. 1.

Diegesis sexta,

De reliquis causis amittendi feudi, quæ circa personam vassalli versantur; & quædam de domini delictis, & alia generalia.

SUMMARIA.

1. Pleræque aliæ causæ sunt, ob quas vassallus feudo privatur: ut, si incesto se polluerit, cum honestè in curia domini stare non possit.
2. Si vassallus fratrem suum occiderit.
3. Cur magis feudo privandus sit, qui fratrem suum, quàm qui domini fratrem occiderit? Quæ personæ dici possint parricide? & quid si frater fratrem occiderit, aut tale quid commiserit, ut meritò proditor alicujus dici possit?
4. Si cum domini inimicis amicitias contraxerit. Quæ hæc sit amicitia, judicis arbitrio permittitur.
5. Si vassallus domini secreta prodiderit, nisi ex imprudentia id fecerit.
6. Si vassallus filium suum, aut alium ex familia, qui dominum offendit, non ei præsentaverit, ut noxam expiet. Vassalli tanquam debitoris electio est, an à familia sua abigere, an domino dedere velit.
7. Culpæ etiam sunt quædam omissionis, ob quas vassallus feudo privatur.
8. De pœna rebellionis private. Rebellem vicini nostri Utlagum vocant. Ejus pœna. De rebellionem ex causa publica, sive causa læsæ majestatis. An reorum bona ad Regem, an ad dominum regalitatis pertineant?
9. Si qua alia justa causa videbitur judici, vassallus feudum amittit. In dubiis tamen semper pronior esse debet ad absolvendum quàm condemnandum. In omnibus his delictis, quæ privationem feudi inducunt, semper opus est declaratoriâ judicis: ubi generalis regula judici offertur.
10. Generalia quædam in amissione feudi consideranda. Subvassallus ob delictum vassalli à suo jure cadit, nisi confirmetur à superiore; quo casu subvassallus in locum vassalli succedit, sed non cum ea qualitate quâ ipse, sed quâ vassallus tenuit. Feudum in remunerationem concessum, non amittitur ob ingratitude.
11. Si Ecclesia vel civitas deliquerit, administrator punitur amissione fructuum durante ejus vitâ: at Ecclesia non amittit feudum, & unâ parte civitatis delinquente, eorum delictum non nocebit reliquis.
12. Durum annorum defectus in solutione canonis emphyteusim nullam facit. De domina conjunctæ infeudationis, & de non recipiendo Abbate in hospitio ab emphyteuta, aut si emphyteuta fecerit vastum. De tribus generalibus apockis, & de alienatione emphyteuseos sine consensu domini, cum certificatione, & sine ea.
13. Si vassallus ante accusationem moriatur, non tamen prohibetur dominus agere ad suum feudum recuperandum.
14. Si dominus ante accusationem moriatur, & feloniam commissam scivit, nec quæstionem movit, remississe censetur. Sed offensam apud nos non censetur remissa, nisi expressè remittatur. Remississe etiam dominus censetur, si sciens de novo investiat, aut servitia recipiat, &c. Spatio etiam 30 annorum quodcumque delictum præscribitur. Si in feudo Ecclesiastico feloniam committatur, distinguendum inter administratorem & ipsam Ecclesiam.
15. Ad quem feudum vassalli delinquentis devolvatur? Si sit feudum novum, aperitur domino; si antiquum, proximo agnato: & excluso filio, excluduntur etiam ejus descendentes; nisi filius, cum pater delinqueret, nominatim sit investitus.
16. Patre in feudo existente, filius primogenitus delinquendo locum facit secundo genito. Feudum ob culpam amissum accrescit domino, nisi Rex suæ injuriæ ultionem persequatur; & tunc illud feudum, quod delinquens de alio tenet, devolvitur ad fiscum, & Rex præsentatione utitur.
17. Quid si vassallus alicujus domini, tam

- veus læsæ majestatis publicè fiat, quàm à suo domino ex aliquo crimine accusetur, quod amissionem feudi inducat, uter præferendus, Rex, an dominus?
18. Quoties vassallus in personam domini deliquerit, feudo non privabitur, si dominus occasionem delicto dederit, & viam straverit.
19. Si vassallus extra domini personam deliquerit, distinguendum inter feudum novum & antiquum: si seipsum interemerit ex tædio vitæ, nihil amittit; si ut se justitiæ subtrahat, quasi judicio convictus, feudum amittit. Quid apud nos hoc in casu obtineat?
20. Quæ probatio in his delictis requiratur? Feudo nominatim uni post alium concessio, unius delictum alteri non præjudicat: sed non ita apud nos.
21. De dominorum in vassallos offensis, est regula generalis, Ubiunque vassallus ex suo delicto in dominum feudo privatur, è regione dominus, si idem in vassallum deliquerit, directo domino privatur.
22. Dominus directum dominium, licet alienare non possit, oppignrare tamen potest pro modica summa. Dominus vassallo non tenetur ad præstationem juramenti, aut ad reverentiam. Apud nos dominus directum dominium alienare potest invito vassallo, si deteriore vassalli conditionem non faciat. Civitas, recognoscens superiorum, se alteri sine domini consensu subjicere non potest. In feudo Ecclesiastico Prælati offendens vassallum, jura directi domini amittit, durante suâ vitâ.

I. SUPERSUNT adhuc aliæ pleræque causæ, quæ circa personam vassalli ver-

fantur, & ob quas vassallus amissione feudi mulctatur. Prima, Si vassallus se incesto polluerit, aut incestas nuptias contraxerit (a); nam tum honestè in curia domini stare non potest. Sed, dicit aliquis, quid hoc ad dominum? aut quem dominus de ingratitude beneficii accepti potest coarguere, cum vassallus, licet contra leges regni aut conscientiæ deliquerit, erga dominum non tamen deliquerit? aut qui magis ob incestas nuptias aut incestum feudo privabitur, quàm si hominem interfecerit, adulteriûve extra familiam domini commiserit? Sed profectò non sine ratione hoc cautum est: nam cum illud inter dominum & vassallum fœdus purum & sanctum esse debet, fideque & religione summâ observari, indignum domini sui consortio, indignum tanto domini beneficio vassallus se aperit, qui tam horrenda scelera in curiam domini, cujus ipse vassallus pars est, invexerit, totamque curiam suo scelere polluerit, & fortassis vindictam Divinam in dominum & ejus curiam procuraverit; indignus est domini beneficio, qui societate hominum est indignus: itaque beneficium ab eo auferendum in hoc casu, tam jus ipsum, quàm naturæ lex fuadet. Feudistæ hîc in curia domini hunc non posse honestè stare dicunt, quod & Angli hodie retinent.

2. Secunda causa circa vassalli personam est, Si vassallus fratrem suum occiderit (b): indignus enim est societate humanâ, qui tanti sceleris conscius in publico verfare audeat; quanto magis domini beneficio, in cujus curiam tanti sceleris ultionem, à Domino aliquando expectandam, infert? cum periculum sit, ne vassalli incendio tota fortè domus, aut saltem ipse dominus deflagret: nam ut vassallus se ad dominum, sic quicumque dominus feudi se habet ad summum Imperatorem, Regem & Dominum, qui nisi tale scelus vindicaverit, ipsius caput, judicio Altissimi, noxæ dabitur; vindicat autem qui, quatenus in se est, ultionem extendit.

3. Quærent hîc Interpretes, cur magis feudo privandus sit qui fratrem suum interfecerit, quàm qui domini fratrem occiderit; cum domino majorem injuriam inferre videatur, qui fratrem domini occiderit, quàm qui suum proprium? nec tamen ob cædem fratris domini feudo mulctatur (c). Respondent plerique, causam differentiæ esse, quòd magis contra naturam peccatur, cum quis fratrem suum, aut germanum, aut etiam ex altero parente interfecerit, quàm si fratrem domini sui: naturam enim, cujus semper potiores debent esse partes, à fraterno sanguine, ac si proprius esset, jubet abstinere; si quid contra fiat, abhorret & averfatur: at in fratre domini vinculum non solum naturale, quàm civile & beneficii est; quod licet nihilominus sanctè coli de-

beat;

(a) Baldus, s. c. 1. Quibus modis feudum amittatur. (b) 1 F. 5. in medio pr. (c) 2 F. 24. in fine, & 37.

beat, & à viris bonis hoc vinculum probetur, tamen delictum illud, quod contra proprium fratrem fit, ab omnibus tam bonis quam improbis damnatur.

Idem, si parricidio consenserit: quæ autem personæ dici possint parricidæ, in jure Civili comprehenditur (a), nempe qui patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem, patruëlem, matruëlem, patruum, avunculum, amitam, consobrinum, consobrinam, uxorem, virum, generum, focrum, vitricum; qui magnum privignum, patronum, patronamve occiderint, cujusve dolo malo factum fuerit, poenâ eâ tenentur, quæ est legè Cornelia de Sicariis. Sed & mater, quæ filium filiamve occiderit, & avus qui nepotem occiderit, & qui venenum emit, ut patri daret, quamvis non potuerit dare, & noverca quæ privignum, & sponsa quæ suum sponsum interfecerit, pari poenâ tenentur. Parricidium à nonnullis committere videtur, non solum qui unum ex ascendentibus interfecerit, vel ex collateralibus ad quartum gradum, sed etiam si quis uxorem, aut si quæ maritum interfecerit: tamen jus Feudale tantum in cæde fratris, aut fratris filii restringit; nec interest ob quam causam fiat (b). Sunt qui illud extendunt, si fratrem suum carcere detinuerit, aut alii carcerandum tradiderit, aut si quis convassallum suum interfecerit; neutrum tamen apud nos recipitur, ut neque si Episcopum suum occiderit (c).

Quod ad usum nostrum attinet, vidi semel id attentatum in Domino de Lufs, cujus frater secundo genitus, cum cædis fratris germani primogeniti damnatus esset, cum plerique feudum amissum, & domino, scilicet Regi, apertum dicerent, quòd cædes fratris eo proposito facta esset, ut is qui occidit posset succedere, haberentque etiam pro se jus Civile, quod ut ab indigno hereditatem auferendum decernit; tamen, cum & Bartolus ibi, & jus Feudale, feudum in hoc casu ad proximum agnatum devolvi affirmant, & non aperiri domino (d), ut mox dicemus, res transactione quodammodo finita est, præsensque Dominus de Lufs tertio genitus, in heredem primogeniti fratris sui susceptus. Quorsum enim ad heredes ejus, qui injuriam passus est, poena descenderet, qui & parentem fortè amiserint, & ipsi extra noxam omnem sunt? Et sanè jus sufficere putat, si is, qui tam horrendum & detestabile maleficium commiserit, lucrum ex suo maleficio non sentiat, neque quicumque de eo descenderit. Sic feudum amittit vassallus, si quicumque tale commiserit, unde merito proditor alicujus dici possit, nullâ adhibitâ distinctione, adversus quem illud delictum committat (e); nam hoc casu in curia domini sui honestè stare non poterit.

4. Tertia causa cur vassallus, ob delictum in sua personâ commissum, feudi amissione sit mulctandus; Si vassallus amicitias cum domini inimicis contraxerit, modò ista amicitia in domini damnum etiam præsumptum tendat (f): non enim debet vassallus, qui domini sui commoda procurare ante omnes alios tenetur, rem, famam, & existimationem promovere, se cum domini inimicis foedere conjungere; cum illud foedus sine prioris foederis læsione non soléat procedere, & ut crimine sic criminis suspitione carere debet vassallus; & ut duobus dominis servire nemo potest, sic duabus amicitias inter se pugnantibus implicare se non debet; neque enim fieri potest, quin alteram alteri præferat, & præcipuè posteriorem, quæ contrahi non videtur ut citò dissolvatur. Quæ autem hæc sit amicitia, & quòd foedus in domini sui præjudicium contractum, judicis arbitrio permittitur, ut in reliquis omnibus causis feudalibus: judices autem rem ex circumstantiis & præsumptionibus judicabunt; nam in domini præsumptum præjudicium & damnum, gratus vassallus amicitiam aut foedus non contrahet. Multi sunt qui omnem omninò cum domini inimicis amicitiam prohibitam putant: quòd sanè durum esset; nam neque in jure, neque in ulla bene constituta rep. amicitias cum quibusdam personis simpliciter prohiberi legimus; cum ex iis, etiam inter inimicos contractis, publicæ utilitates & commoda nascantur. Sanè in jure nihil prohibet, unum duobus pupillis inter se de totâ hereditate contententibus, tutorem esse. Rectius tamen fecerit vassallus, si vel abstinerit, vel saltem probabiles causas & à domini incommodo abhorrentes secum adduxerit. Qui

M m m m m m

autem

(a) l. 1. ff. ad legem Pompeiam de parricidiis. (b) Schon. thes. 70. disp. 10. l. 1. (c) Schon. thes. 72. disp. 10. lib. 1. (d) Glossa & DD. in 1. F. 5. ibi, Item si fratrem. & 2. F. 37. (e) d. 2. F. 37. (f) 1. F. 5. 2. F. 57.

autem aliter fecerit, cum in præjudicium domini facere videatur; licet incommodum nondum emerferit, ingratus in dominum, & feudi beneficio indignus censetur.

5. Quarta causa; Si vassallus domini secreta prodiderit, præcipuè ea quæ ad vitæ, famæ, dignitatis aut patrimonii securitatem pertinent (*a*), cum magnum domino damnum sive præjudicium inde possit oriri. Sed si vassallus non ex destinato animi proposito, sed ex quadam simplicitate ea effutiverit, aut si imprudenti verba excidant, aut cum dominum se laudare putet, aliquid de ejus secretis aperuerit, durum esset in his casibus eum à suo feudo cadere; fraudis enim interpretatio non ex eventu sed consilio sumitur (*b*). Et profectò cum præsumptio sit contra vassallum, evidentes probationes adferre tenetur, nescivisse eos domini fuisse inimicos, coram quibus hæc effutiverit: sed cum probatio negativè sit difficilis, & ferè impossibilis, probabiles saltem rationes pro se adducet, & tum juramento ejus stabitur (*c*).

6. Quinta causa, quæ personam vassalli propriè respicit, & ob quam feudum suum amittit, hæc est; Si vassallus filium suum, vel alium quempiam ex sua familia, qui dominum graviter offenderit, in vita, honore, aut patrimonio, ad dominum non deduxerit, ut dominus de eo secundum offensam statuatur, vel saltem à se aut sua familia non separaverit (*d*); ita tamen ut in vassalli tanquam debitoris electione sit, utrum domino filium suum, aut aliquem alium è familia, qui dominum offendit, præsentare voluerit, an à se ablegare & à familia sua abigere (*e*). Nam hæc feudalis unio & conjunctio quiddam divinum in se continere videtur, & ex rationibus naturæ descendens: itaque cum amore parentum in liberos æquatur, nonnunquam etiam & prægravat, ut in hoc casu, in quo vassallus filium suum abdicare tenetur, & à societate sua ejicere, si postquam dominum suum offenderit, à quo spes & facultates suæ pendent, recuset domino se simpliciter submittere, & pro offensa satisfacere. De subvassallo, qui dominum superiorem offenderit, idem jus & eadem juris ratio est, nisi vassallus eum ad dominum deducat, ut pro offensa satisfaciatur, vassallus feudum amittet: quod puto intelligendum (*f*), si offensa domini vitam, existimationem aut patrimonium respiciat, & vassallus eum à feudi sui possessione nolit repellere. Filius autem vassalli, qui dominum offendit, petere non potest investituram, donec domino satisfecerit; inò nec nepos.

7. Sunt etiam & quædam culpæ omissionis; Si vassallus sciens quæ præstare debuit, etiam non interpellatus, sive requisitus, omiserit cum potuit: potuisse autem tum censetur, si vel per se vel per alium potuit, aut si ipse in causa fuit quo minus potuit, veluti si cum potuit dominum de infidiis in ejus vitam structis certiorare, procrastinaverit (*g*). Sic, si non præstiterit fidem, reverentiam & taciturnitatem, etiam non interpellatus, si modò dolo vel latâ culpâ non præstiterit (*h*): sed præcipuè servitia nulla, nisi interpellatus, præstare cogitur; & dominus per Pares curiæ eum legitime interpellatum probare debet: nisi fortè domino tale periculum immineat, quod dilationem ferre non potest; nam in hoc casu etiam non requisitus præstare debet, & in omnibus domino & consilio & auxilio adesse (*i*). Sic, si non interpellatus per triennium conventum canonem non solverit, (quod ex jure nostro ad biennium reductum est (*k*)) aut pacta investituræ inserta non servaverit; nisi cum heres esset, illa ignoraverat, aut justè impeditus fuerit, & moram purgare paratus sit (*l*). Si vassallus plures habens dominos, contra unum tantum peccaverit, aut, si contra omnes peccaverit, unus solus persequatur injuriam, ejus tantum pars feudi cadet, in quem deliquit, aut qui injuriam persequitur. Sunt qui putant ab omnium partibus vassallum cadere, ob id quòd honestè in curia domini stare non potest, licet tamen domino, nisi volenti, ejus pars non accrescat.

8. Rebellionis pœna non est feudi amissio, sed tantum rerum moventium; si tamen rebellis in sua pertinacia & contumacia annum & diem moretur, feudi sui usum-

(*a*) DD. s. d. cap. quibus modis feudum amittatur. (*b*) l. 79. de R. J. (*c*) Zasius. (*d*) 2 F. 55. § 2. (*e*) Arg. l. 10. pr. ff. de jure dotium. (*f*) 2 F. 55. § 2. ibi, Illud quoque. (*g*) 2 F. 24. § 2. ibi, Præterea. (*h*) 2 F. 26. ibi, Et si vassallus, & ibi Licet vassallus. (*i*) 1 F. 21. vers. Si domini suis deservire noluerint. & 2 F. 26. ibi, Licet vassallus. (*k*) per cap. 246. parl. 15. Jac. VI. (*l*) 2 F. 24. § 2. vers. Sed non est alia. & ibi Alvarot. & Afflict. & arg. l. 42. de R. J.

usumfructum amittet, ita ut, si de Rege illud tenuit, fisco accrescat : quod si de alio superiore teneat, ad illum superiorem devolvetur. *Rebellem* vicini nostri *Uilagatum* vocant, cujus in utraque regione ea poena est, ut legitimam standi in judicio personam non habeat per se, neque per procuratorem, qui non impune se defensionem pro rebelle objiciat. Hæc de simplici rebellionem dicta sunt, quæ ad instantiam alicujus privati procurata est ; ut si debitor, sive quod non solvat quod debet, sive non faciat quod facere tenetur, & proinde ad instantiam creditoris publicè declaratus fuerit, ut mos est, rebellis ; tamen in aliis rebellionibus, quæ ex publica causa sive causa majestatis procedunt, aliud observatur, ut Rex vel respublica injuriæ suæ solatium habeant. Memini, in causa inter Procuratorem Fiscalem sedis Archiepiscopalis Glatguensis, & Regium Advocatum, coram Senatu acerrimè agitarum, de rebellionem Magistri Archibaldi Douglas, qui cum quibusdam criminibus læsæ majestatis fugillatus, coram Rege & Dominis arcanioris Concilii summonitus, ut ad certam diem compareret, nec tamen paruisset, & ideo publicè rebellis declaratus ; cum de ejus bonis, præcipue de decimis contenderetur, Procuratore fiscali Archiepiscopi ea, ratione Regalitatæ, vendicante, & Advocato Regio renitente, quod Regalitatæ privilegium non ad causas publicas, sive quæ læsam majestatem inducerent, pertineret ; Senatum quod fenterat pronunciare tum abstinuisset, cum tamen ad fisci causam procliviores essent ; res enim sine strepitu judicii transactione finita est. At si quid mihi deferatur, non minus putarem in his rebellionibus, quæ ex causa publica procedunt, eschetam quam vocant bonorum moventium ad Regem pertinere, quam in forisfactoris, ubi præsentatio feudi, quod reus de alio domino tenuit, non ad dominum suum, sed ad Regem devolvitur, ut habeat suæ injuriæ solatium.

9. Restat generalis clausula, sive causa, ex qua vassallus feudum amittit, iùb qua, si quid specialiter antea non est enarratum, comprehenditur, ad verba edicti Prætorii, *De restitutionibus in integrum*, relationem habens : *Si qua, inquit Prætor, alia mihi justa causa videbitur. Itaque, ut ait Obertus (a), quoniam omnes illæ causæ certâ regulâ aut rotundâ definitione comprehendendi non possunt, si quis dixerit, quæ & quemadmodum alicui domino ad ingratitudinem alicujus vassalli probandam possint sufficere, nullo certo modo posse definiri, nihil erraverit. De illa tamen ingratitudine loquor, per quam beneficium amittitur ; non enim ad hoc sufficit omnis occasio, per quam fidelis accepti beneficii videtur ingratus ; sed sunt quædam (ut cum textu loquar) egregiæ ingratitudinis causæ, ob quas beneficium secundum mores curiæ debet adimi : quomodo enim vassallus quàm humiliter, quàm devotè, quàm benignè, quàm fideliter se erga dominum suum habere debeat, potius ex naturalibus & bonis curiarum consuetudinibus potest percipi, quàm ullâ lege aut scripto aliquo comprehendendi. Itaque, relicto Oberto, quæcunque indignis offensio aut injuria in dominum contra caput aliquod juramenti prius propositi emerferit ; veluti, si servitia requisitus sine justa causa negaverit ; vel dominum captivum, cum possit, non redemerit aut liberarit ; aut aliquod magnum periculum, quod domino imminebat, cum potuit, non avertit, vel saltem aperuerit, ut dominus sibi possit providere, etiam non requisitus ; aut si ejus vitam gladio, insidiis aut veneno tentaverit ; in bello deseruerit, etiam vulneratus, si tamen vel clamore eum juvare poterat ; aut si aliqua nova ingratitudinis causa his similis, aut fortè major, licet ante inaudita, supervenerit, vassallum feudo privat (b). Et sic statuta etiam poenalia, licet sint stricti juris, judex potest a similibus ad similia producere : nam tota hæc postrema clausula, viz. *Quæ sint ingratitudines justæ, quæ pares, quæ majores sive minores*, totum hoc boni judicis arbitrio permittitur ; ita tamen ut in dubiis semper sit pronior ad absolvendum quàm condemnandum.*

In his autem delictis, quæ privationem feudi inducunt, ut offensa vassalli sit evidens, semper declaratoria judicis cum processu legitimè deducto opus est (c), omnesque fructus à die delicti veniunt : & hoc jure utimur. Et si quod delictum sit, quod specialiter in jure expressum non sit, judicisque arbitrio relinquatur, judex tamen ex eo delicto nunquam amissum feudum pronunciat, nisi vel majus hoc delictum

M m m m m m 2

ctum

(a) 2 F. 23. (b) 1 F. 5. & 2 F. 24. 1 F. 17. (c) 1 F. 21.

Etum sit casibus in jure expressis, vel saltem par & æquale; nam egregia debet esse illa ingratitude, ait Obertus, propter quam vassallus feudum amittet.

10. Alia est etiam feudi, si non amittendi, saltem vassalli, ob quasi delictum, puniendi ratio: Si dominum se pro Cæsaris expeditione instruentem non fuerit comitatus. Feudum enim eo casu amittet, & dimidium fructuum illius anni ex feudo domino pendet; non enim hic tantum contra dominum, sed contra imperium & rempublicam peccatur. Quod si vassallus à jure suo cadat, propter feloniam contra dominum commissam, subvassallus etiam jure suo privabitur; resolutum enim jure datoris, resolvitur & jus accipientis: tale enim ex delicto feudum domino aperitur, quale ab eo recesserat: nisi prior dominus consenserit in hanc subfeudationem, nos *confirmationem* dicimus; quo casu, priore vassallo remoto, subvassallus in ejus locum succedit, non cum sua qualitate, fortè cum ipse francum aut emphyteuticum haberet, sed cum ea qualitate, quam ille qui remotus erat habuit (*a*); nam si ille rectum feudum seu militare tenuerit, & subvassallus feudi sui naturam in feudum militare mutabit. Novi, cum Comitatus Marchiæ, ob forisfacturam Ducis Albanæ, ad Regem devolutus esset, plerisque illius Comitatus vassallos, qui prius de Comite Marchiæ in feudo franco tenebant, à Rege novas infeudationes recepisse pro servitio militari, quod Comes Marchiæ Comitatum illum totum ob servitia militaria tenebat. Sic communiter apud nos observatur, ne deterior fortè domini causa fiat de vestito vassallo, quam si nunquam peccasset, aut nunquam de vestitus fuisset. Quod si dominus huic subfeudationi non consenserit, ex delicto vassalli immediati etiam subvassallus à jure suo cadet, nisi quod, si ipse domino paratus sit servire; & ipsum in dominum recognoscere, eo casu cæteris paribus, in jure omnibus aliis præferetur. Apud nos arbitrio domini res tota relinquitur. Hoc autem generaliter tenendum est, feudum concessum ob eam causam, quod dominum vassallus vel à latronibus aut hostibus captum liberaverit, nunquam ob ingratitude amitti ex jure; cum feudum illud sit beneficii renumeratio tantum, nec manente beneficio revocari possit (*b*).

11. Si Ecclesia feudum de aliquo domino tenet, & in dominum Prælatum illius Ecclesiæ deliquerit, Ecclesia à feudo suo non cadit (*c*); non enim est illud feudum Prælati, sed Ecclesiæ, cujus Prælatum est tantum administrator: tamen ob delictum Prælati, sive administratoris, durante ejus vitâ qui delictum commisit, aut quo tempore Prælatum hic fuerit, fructus amittet, qui ad domini usus inferentur (*d*). In civitate, si feudum de domino teneat, & una pars civitatis dominum in bello reliquerit, alia non, sed fideliter cum eo permanserit, delinquentium factum reliquis non nocebit (*e*). Qualiter autem civitas delinquat, & quando factum toti civitati præjudicet, quaque pœnâ civitas debeat puniri, Bartolus doctissime tractat & exquisitissime, & nullibi nec ab ullo in toto jure plenius hæc quæstio tractatur.

12. Restat ut aliquid de amissione emphyteuticæ investituræ dicamus, in qua hoc generaliter observandum, quod duorum annorum defectus in solutione emphyteusim nullam facit (*f*). Si domina conjunctæ infeudationis cessaverit in solutione canonis, ei soli nocebit; imputare enim sibi semper debet dominus, qui conjunctam investituram ei dederat. Et in Ecclesiasticis, ob non receptum Abbatem in hospitio, si requisitus fuerit emphyteuta, causa est sufficiens amittendæ emphyteuseos. Quod si emphyteusis concessa fuerit ob politiam regni augendam, & emphyteuta vastam fecerit, arbores aut sylvas exciderit, à feudo cadit. Generalis apocha trium annorum immediatè sequentium liberat ab omnibus præcedentium annorum solutionibus. Oblatio mercedis coram tabellione & testibus liberat emphyteutam, ne cadat ab emphyteusi, licet jure Codicis etiam ob signatio seu consignatio requiratur (*g*). Si clausula inserta sit, ne emphyteuta suum feudum sine consensu domini alienet, & si alienaverit, à feudo cadet (*h*); alienatione subsequatâ, emphyteuta cadet à feudo. Sed si tantum ne alienet cautum sit, sine ea certificatione, si alienaverit, quod

(*a*) Lib. 2. D. 4. § 16. (*b*) § 19. (*c*) Vid. lib. 1. D. 10. § 32. (*d*) 2 F. 40. in fine. (*e*) Baldus in cap. 1. in pr. Quibus modis feudum amittit. (*f*) Vid. cap. 246. Parl. 15. Jac. VI. (*g*) l. 2. C. de jure emphyteut. Imò non requiritur, vid. Voet ad tit. Si ager vectigalis pet. § 39. (*h*) De qua clausula vid. supra, lib. 1. D. 9. § 28.

à feudo cadet, sæpe controversum vidi quid sit juris. Alii enim putabant, alienationem tantum rescindi, & vassallum in priore investitura stare, ac si alienatio non fuisset subsequuta: alii, quorum opinioni potius subscriberem, emphyteutam à sua emphyteusi cadere, cum omnes clausulæ in contractibus debeant aliquid operari.

13. Si vassallus, qui feloniam in dominum commiserat, antequam eo nomine accusatus fuerit, præmoriatur, an delictum (cum delicta omnia quatenus ad pœnam sint personalia) cum persona extinguatur, ut heres jam de eodem delicto, ejusque pœna accusari non possit, quæri solet. Et sanè communis est opinio, quòd delictum sit extinctum: nam auctoris delictum heredi nocere non debet (a); censetur enim dominus per silentium accusationem remisisse. Sed hæc ratio in omnibus non militat: nam licet ex maleficiis pœnales actiones ad heredem sive in heredem non transeant, ut ait Imperator, nisi super his fuerit lis contestata (b); si tamen dominus aut agere non potuit, aut feloniam ignoraverit, contra heredem instituere actionem non prohibetur, præcipuè in gravi delicto, cum hic non agatur, ut heres puniatur in corpore, sed ut dominus jus suum, id est, feudum, quòd ob gratitudinem tantum concesserit, quæ sequuta (ob factum prædecessoris vassalli) non est, habeat. Præterea, neque ignorans jus sibi competere, illud renunciare videtur (c); aut si, cum dominus se ad querelam præparasset, & interea vassallus præmoriatur, non extinguitur actio (d); aut si offensio sit ejus generis, quæ ipso jure privat vassallum feudo, qualia alia delicta esse vult Zasius. Sic ex jure nostro, nisi expressè dominus offensam remiserit, vel vivus vel moriens, (nam & in lecto ægritudinis delictum remittere potest,) licet in vita defuncti nihil dixerit de delicto à vassallo præmortuo commissio, actionem ad privationem feudi contra ejus heredem instituere potest. Nos in crimine læsæ majestatis hoc licere statuto cavimus (e); ratio tamen ex jure Feudali descendit.

14. E contra, si dominus contra quem peccatum est præmoriatur, superstite vassallo qui noxam aut feloniam commisit, si dominus, cum potuit & scivit, quæstionem tamen non movit, silentio remisisse videtur, ut dixi: itaque nec heres domini contra vassallum de privatione feudi rectè agere potest. Quòd si aut dominus ignoraverit, aut ab agendo impeditus fuerit, veluti morte vassalli, aut publico bello, aut tumultu, aut simili ex causa, heres domini contra vassallum rectè potest actionem instituere. Sed jure nostro, ut dixi, præmoriante domino sine actionis institutione, heres non eò minus contra vassallum, quàm, vassallo mortuo, dominus contra ejus heredem, agere potest. Ratio utrobique eadem est, quòd non censetur apud nos remissa offensa, nisi expressè remittatur (f): dominum autem vassallo feloniam remittere posse, non est dubium. Remittere tamen hanc caducitatem dominus videtur, si sciens de novo investiat, vel sciens servitia receperit; non si dubitet. Idem, si vassallo denunciaverit ut serviat, aut ut investituram recipiat, nisi coactus id fecerit (g). Sed si protestetur id se facere sine juris sui derogatione, non videtur remittere. Triginta annorum spatium tamen quodcunque delictum præscribitur. Sed in feudo Ecclesiastico distinguendum videtur: nam si vassallus in personam administratoris tantum feloniam commiserit, ipse eam remittere potest; si verò contra ipsam Ecclesiam aut corpus Ecclesiæ, ut loqui solemus, Prælatus sine consensu capituli aut collegii remittere non potest (h).

15. Sequitur ut quæramus, cum vassallus ob delictum feudo privetur, ad quem pertineat feudum quod jam est factum caducum? nam & in hac quæstione variæ sunt Interpretum opiniones, & etiam distinctiones. In quo hoc in principio observandum est, quòd si sit feudum novum, quod in persona delinquentis primum locum habuit, & vassallus hoc novo feudo ex delicto privetur, feudum domino, exclusis omnibus, ex jure aperitur (i). Quòd si sit antiquum feudum, exclusis filiis, &

N n n n n

omnibus

(a) l. 29. ff. de jure fisci. (b) § 1. Inst. de perpetuis & tempor. actionibus, &c. (c) l. 19. ff. de inoff. testam. (d) Gloss. in d. c. 1. Quibus modis feudum amittatur. (e) Cap. 69. Parl. 6. Jac. V. (f) d. c. 1. § Insuper. (g) Alvar. in c. 1. Quo tempore miles. (h) Gloss. in cap. Cum desideres 15. & cap. Contingit 36. Extra de sententiis excommunicationis. (i) 2 F. 24. § ult. ibi, Si tamen beneficium fuerit paternum.

omnibus ex vassallo descendantibus, proximo agnato feudum defertur (*a*). Quod de exclusis filiis diximus, id generaliter observandum est in omnibus feudis, quòd ubi vassallus tanquam indignus feudo privatur, omnes ab eo descendentes etiam excluduntur (*b*). Quòd autem excludi filium diximus, intelligendum, nisi filius, cum pater deliquerit, nominatim in feudo fuerit vestitus ex domini consensu, nos in feudi proprietate esse dicimus; nam pater delinquens nihil amittere potuit nisi quod habuit, viz. nudum usumfructum. Idem, si delinquens pater nunquam fuit in feudo, neque unquam habuit investituram; veluti, si in avi persona feudum consistebat, patre delinquente, nepos ad successionem admittitur (*c*).

Sed jure nostro contrarium vidi decisum inter Regium Advocatum, & heredes Roberti Bisset de Lessindrum (*d*): nam, superstiti avo, filius qui in Principem deliquerat, nunquam investitus in terris, sine feudo mortuus est; ejus duæ filiæ, cum feudum avitum peterent, exclusæ sunt à successione, & feudum in manibus Regis esse propter delictum patris (qui tamen nunquam in feudo erat) pronunciatum: Ratio erat, quòd vitiatâ copulâ per quam neptes avo conjungi poterant, proinde interrupta avi successio ad eas non poterat devolvi, adeò ut in tali delicto spes etiam successionis interrumpatur. Quod tamen mirum videri potest: nam licet linea esset vitiatâ & corrupta, quâ neptes avo jungerentur, cum avus in feudo decessisset, saltem ad ejus proximos agnatos feudum debuit pertinere, quasi nullis ex se relictis liberis: sed vitiatò stipite ex ejus culpa, ab ejus posteris omnis successio, tanquam ab indignis, & societatis civilis non participibus, aufertur, & fisco applicatur; adeò ut non solum quod habuit delinquens domino accrescat, sed etiam quod sperabatur habiturus ad eum devolvatur. Et licet verba sententiæ sint stricti juris, præcipue in his forisfactoris, sive criminibus læsæ majestatis, nec ultra extendantur quàm ad ea feuda & patrimonia quæ habet; nescio tamen quomodo, inclinatis in fisci causam animis, judicium illud terminatum est, cum qui deliquerit nunquam quicquam ex feudo habuit, nec etiam morte præventus habere potuit.

16. Scio tamen, patre in feudo existente, & filio primogenito delinquente, & damnato eo nomine, qui nunquam in vita investitus fuit, nullum dubium (*e*) quin filius secundò genitus succedat: neque enim censetur, ob primogeniti delictum, copula inter patrem & secundò genitum interrupta; quia per primogenitum non jungebantur, sed suam faciebant copulam, & per se. Nec obstat, quòd ex defectu primogeniti fratris ipse secundò genitus nunc sit factus primogenitus; nam pater etiam adhuc potest alienare, nec fiscus alienationem impedire potest. Aliud si, patre moriente, damnatus ob delictum sit primogenitus, & adhuc superfit; cum jus ad hunc primogenitum, nisi deliquisset, devolvendum erat: itaque locum suo domino sive fisco facit. Feudum autem ob culpam amissum accrescit domino, nisi cum Rex suæ injuriæ ultionem persequitur; nam tunc & illud feudum quod de alio domino tenet, si damnatus fuerit, ad fiscum (*f*) devolvitur. Sed cum Rex in rei locum succedere non possit, neque, ut ille, de priore domino tenere, (nam Rex vassallus nemini esse potest;) itaque in hoc casu Rex præsentationem alicui illius feudi facit, hoc est, alium vassallum in locum rei domino feudi præsentat, eumque rogat, ut hunc novum præsentatum in locum prioris vassalli recipiat, & sub eisdem conditionibus. Causa honesta prætenditur in hac præsentatione, nempe, ne dominus vassallo careat. Quòd si dominus recipere præsentatum, & de novo investire recuset, præsentatus à Senatu solet literas impetrare, ut dominus (nisi rebellis & ipse mallit declarari) eum in tenentem recipiat.

17. Quæstio tamen incidere potest, Si vassallus alicujus domini reus tam læsæ majestatis publicè fiat, quàm à domino suo de eo crimine accusetur, quod feudi amissionem inducit, simul & eodem tempore & in utroque judicio damnatus sit, quis in feudo

(*a*) 2 F. 31. (*b*) § 8 Inst. de heredit. quæ ab intestato defer. arg. l. 5. § 1. C. ad leg. Juliam majest. l. 31. § 21. ff. de ædil. edicto, 2 F. 26. § 5. ibi, Si vassallus culpam. (*c*) Bart. in l. 3. ff. de interdicitis & releg. Bald. c. 1. Si vassallus feudo privetur. (*d*) Vid. lib. 2. D. 18. § 23. (*e*) Ex § 13. (*f*) Nuperò tamen Acto Parl. 1. Georg. I. c. 20. statutum est, ut feudum ejusmodi ad dominum immediatè superiorè rem semper devolvatur.

feudo quod de domino suo tenuit potior & prior erit, sive Rex, sive dominus? Et profectò, si dominus prior sententiam occupaverit, videtur ejus causa potior: quid enim potest damnatio in causa læsæ majestatis reo auferre, quod ejus tempore sententiæ non fuit? at pro fisco sententia semper retrahitur ad tempus commissi criminis. Ego, quid in hac facti specie sentiam; incertus adhuc sum, licet in Regiam causam sim proclivior.

18. Retinenda igitur est hæc generalis regula, quoties vassallus in domini personam deliquerit, feudo privari; illudque domino aperiri; nisi fortè dominus occasionem delicti dederit, aut, ut loqui solemus, viam straverit, ut vassallus delinqueret, aut domini simul delictum intercesserit: nam his casibus, ut dixi (a), vassallus feudum non amittet. Periniquum enim esset, ex eo delicto domini meliorem conditionem fieri, cui causam præbuit, aut cujus ipse fuit particeps. Si tamen vassallus ex ea causa feudum sit consequutus, quòd dominum vel à morte, vel à vinculis, vel à latronibus liberaverit, nullâ culpâ, nullo delicto, nullâ ingratitudine (tanta est prioris meriti magnitudo) feudum postea amittet, ut antea dixi (b); nec in hoc casu domino vel agnatis ob ejus culpam aperietur (c). Sed hoc apud nos non observatur; nam maxima merita pari ingratitudine obfuscantur & obliterantur.

19. Si verò vassallus extra domini personam deliquerit, veluti, si fratrem suum interfecerit, vel fortè seipsum, vel tale quid deliquerit, quod domini personam non respicit, feudum novum omnibus exclusis domino aperietur; nam ejus agnatis non videtur feudum concessum, sed tantum descendantibus. Quòd si antiquum seu paternum sit feudum, ad proximum agnatum ex primo vassallo descendantem, omnibus delinquentis descendantibus exclusis, revertetur (d). Quòd dixi, si vassallus se interemit, quam tamen causam inter causas amittendi feudi non numeravi, id intelligendum ita ut causa propter quam se interemit semper ponderetur: nam si id tantum vitæ tædio fecerit, nihil amittet; si verò alicujus criminis reus factus, judicio se subtrahere præcipitatâ morte maluerit, quasi criminis factus reus, & judicio convictus, feudum amittet (e). Et hæc distinctio in eo qui sibi mortem conscivit in jure semper observatur. Apud nos, licet ob cædem sibi illatam nemo feudum amittit, tamen quacunque de causa quis se interfecerit, ejus bona mobilia publicantur, ob atrocitatem sceleris, & ne exemplum ad alios pertineat, & hoc secundum juris Canonici regulas.

20. In his omnibus, quoties de delicto quod privationem feudi inducit quæritur; aut quod vassalli ingratitudinem inducit, hoc observandum est, quòd probatio per quinque non minus testes requiratur, eosque omnes integræ famæ, opinionis, & fidei. Et hæc de delictis ex quibus vassallus feudi proprietate sive dominio utili privatur. Volunt Feudistæ, si nominatim uni post alium feudum sit concessum, (nos uni post alium *talliatum*, seu *provisum* dicimus,) quòd unius delictum alteri in ordine sequenti non præjudicet. Et ratio est, quoniam omnes hi in feudo nominati, in feudo expressi esse dicuntur, & quòd investitura primæ personæ stet pro investitura etiam aliarum (f). Nec tamen hoc in usu nostro recipitur; nam feudum in prima tantum persona consistit, cui descendantes omnes, nullâ habitâ ratione ad alios nominatos, succedunt. Sic & alienare per se, nullâ subsequenti ratione habitâ, potest, & proinde omnibus, tam nominatis quam descendantibus, ex suo facto & delicto præjudicare.

21. De dominorum autem offensis, hæc generalis regula observanda est: Ubi-
cunque vassallus ex sua offensa sive delicto in dominum feudo privatur, è regione dominus, si idem in vassallum deliquerit, directo dominio privatur, etiamsi dominus offensam commiserit, antequam vassallus sive vassalli heres juraverit, nisi fortè jurare requisitus non juraverit. Itaque si dominus graves injurias, sive verbales sive reales, inferat; si ipse sit proditor, vassallum deferat aut accusaverit, aut testimonium perhibuerit; si ex dolo malo contra eum malè judicaverit, & sententia ex eis-

(a) D. 3. § 7. (b) § 11. (c) Baldus in 2 F. 31. (d) 2 F. 24. in fine. (e) l. 1 & 2. C. de bonis
sorum qui sibi mortem consciverunt. (f) Baldus in 2 F. 31.

dem deductis fuerit rescissa; si locum invadat ad vassallum pertinentem, vel alienum, cum vassallum ibi esse sciret; si vassallo imminens periculum sciens non denunciaverit; si, nondum causâ cognitâ, vassallum possessione feudi spoliaverit; vel conjugem, vel sponsam, vel filiam, vel nurum, in domo ejus existentem, corrumpat, vel corrumpere conatus sit; si fratrem suum, vel fratris filium interfecerit; si parricidium commiserit; aut ita in judicio sit damnatus, ut sine dedecore stare in curia non possit; aut si dominus, à vassallo requisitus, intra annum investituram ei concedere noluerit; aut filium, adversus vassallum delinquentem, ad eum non deduxerit, aut à se ejecerit; si directum dominium sine consensu vassalli (nisi cum curia, id est, toto territorio sive districtu, quo casu licere antea diximus) alienaverit (a); si justitiam requisitus vassallo denegaverit; vel Pares curiæ in damnum vassalli non compulerit super jure domini sententiam dicere, ipse directo dominio privatur (b). Ratio est, quoniam dominus & vassallus loco correlatorum sunt, quorum eadem est natura & reciproca obligatio (c); & quia vassallus feudum sine consensu domini alienare non potest, neque dominus sine ejus consensu dominium directum, nisi, ut antè dixi (d), cum toto territorio & curia, ac ne sic quidem videtur ipsum feudum alienare, nisi & hoc ipsum feudum in alienatione nominetur:

22. Potest tamen dominus feudi dominium directum sine vassalli consensu oppugnare, sed tantum pro modica summa, & cujus luendæ five solvendæ spes est; alioqui, si summa spem luitionis excesserit, pro vendito & alienato habetur (e). Sed dominus vassallo non tenetur ad præstationem sacramenti, neque ad reverentiam; nec tam recta est domini obligatio in vassallum, quam vassalli in dominum: nam ex usu nostro nihil impedit quo minus dominus suum directum dominium, ut dixi (f), etiam invito vassallo alienare possit; ita tamen ut vassalli conditionem deteriore facere non possit, veluti, si alium valvasforem inter se & vassallum interponat, ut vassallus, qui antea de suo domino superiore suum infeofamentum tenuit, nunc de ejus valvasfore tenere cogatur; quo casu durior fit vassalli conditio, ut jam duos habeat superiores qui unum tantum antea habuit; & si quæ tales occasiones occurrant, quæ vassalli conditionem deteriore facere possunt.

Nec civitas, recognoscens superiorem, se alteri sine domini consensu subicere potest, indictâ sibi annuâ pensione ei præstandâ, ut commodius bonis & libertatibus suis fruatur, & à gravaminibus & violentiis protegatur. In feudo Ecclesiastico, Prælati sive administratores vassallum offendens, durante suâ administratione, probato delicto, jura domini directi amittit; non tamen ulterius (g). Scio quædam esse specialia, in quibus ipso jure feudum amittitur, quo casu dominus *brevi* (ut aiunt) *manu* potest se in possessionem mittere; alia, quæ sententiam requirant, antequam dominus aliquid vassalli debeat attingere (h). Sed quia apud nos semper declaratoriâ opus est, ejusmodi differentias hic non attingo.

Diegesis septima,

De veterum judiciorum forma in causa feudali.

SUMMARIA.

1. Declaratoria judicis in controversiis feudaliibus necessaria est, sine qua nec Princeps aut alius ligius dominus feudum vassallo auferre potest. Quâ methodo in hac Diegesi procedat Auctor.	2. Septentrionales gentes, licet pugnacissimæ, æquitatem & jura sincere coluerunt. Dux cohortis judex erat inter suos, aut aliquot ejusdem cohortis eligebantur, 9, 11, 13 aut 15, numero impari, non pauciores.

(a) Cap. 4. Stat. Rob. III. (b) 2 F. 47. Zasius & omnes Feudistæ ibid. (c) 2 F. 26. § Domino, 2 F. 47 & 52. § 3. (d) Lib. 2. D. 11. § 35. (e) Glossa & DD. in 2 F. 55. (f) Lib. 2. D. 11. § 35. (g) 2 F. 47. in fine. (h) 1 F. 21. ibi. Cognita culpa.

- ores. Qui eo iudicio læsus, iudicem immediatè superiorem adibat, donec tandem ad ipsum exercitûs Ducem perveniret.
3. In exercitu immediati sub Principe erant Duces, qui Capitanei dicebantur: sub iis rursus erant vavassores. Postea, cum aliquo regno aut provinciâ potiti sunt, directo dominio penes Principem remanente, provinciam inter bene meritos partiebantur, qui rursus aliis infra se dividebant; & hæc officia prius militaria, postea hereditaria esse cœperunt. Tum Barones exorti sunt, qui de Principe sua feuda tenentes annexam habuerunt jurisdictionem, quæ simul cum feudo ad heredes transibat.
4. Consuetudo loci, ubi feudum situm, semper in iudicando de eo feudo est observanda. Diversum jus succedendi in conquestu inter Anglos & nos.
5. Prorogatio jurisdictionis, quamvis iure Civili licebat, non tamen iure Feudali, ne domino suo præjudicet in multis & utilitatibus curiæ suæ. Idem iure Gallorum, quo dominus curtis iudicium ad se transferri, etiam post litem contestatam, postulare potest: quod & usu nostro in Regalitatibus observatur.
6. Jurisdictio domini & vassalli in iure ita fundata est, ut neuter, altero invito, coram alio iudice sisti possit. At domino consentiente, etiam tacitè, ordinarius erit iudex. Feudum francum liberum non est à jurisdictione domini.
7. Parium iudicium intelligitur ejusdem curiæ, & Pares hi debent ex eodem territorio esse cum litigantibus: sic in servitiis, nisi ob tutelam aut defensionem patriæ, non tenetur vassallus extra territorium domini servire. Pares semper per Pares sunt iudicandi.
8. Rex caput & fons est omnis jurisdictionis; nec aliquis iudex esse potest, nisi qui eam à Rege mediatè vel immediatè habet.
9. Post Regem erant qui Capitanei dicebantur, hodie Duces, Comites & Barones, qui de Rege immediatè tenent. Qui Barones olim & hodie dicantur? Scutifer quis? Ut hæ septentrionales gentes crevere, sic multiplicatæ sunt jurisdictiones, & magistratus alii militares, alii municipales.
10. Cum dominari in mari cœperunt, Admiraliî officium introductum est: de cuius officio & jurisdictione.
11. Divisio actionum feudalium. Iudices olim erant Pares. Quomodo Pares hi eligebantur? & qui rejiciebantur? & quando locus ordinariò? Quâ formâ procedebatur? Ubi desinit jus, quilibet sibi iudex & executor est, & locus est vi & deprædationibus ad res suas repetendas.
12. Si inter Regem & aliquem ex vassallis quæstio sit, ipse Rex cum suo consilio cognoscere potest, ut apud nos & Gallos; ad cuius similitudinem etiam quilibet dominus in suo feudo sibi de promptioribus redditibus satisfieri curat.
13. Pares debent esse iudices, nisi vel vassallus dominum, vel dominus vassallum neget, quo casu ordinarius erit iudex. Item, si agatur de feudo constituendo, non de constituto; & si qui agit sit miserabilis persona; & si dominus erit suspectus, ad ordinarium itur.
14. Si inter convassallos lis sit, dominus & Pares iudicabunt, licet controvertatur an alter vel uterque sit vassallus, nisi dominus sit meritò suspectus; & tunc Pares soli iudicabunt: sed si dominus pecuniam pro novi feudi investitura sumpserit, ordinarius erit iudex. Sic etiam si Pares sint suspecti. Si absentes sint, expectandum redeant; & si unus tantum sit, hic in iudicio sedebit.
15. Non mirandum esse dominum cum Paribus iudicandi officium in causa sui feudi sibi arrogare, licet omni juri contrariunt videatur, si feudorum initia inspiciamus.
16. Jurisdictio Parium undique exolevit. Hodie solet dominus, si lis sit inter ipsum & vassallum, aut inter convassallos, Ballivos creare, qui inter ipsos iudicent. Rex solus, aut ejus consilium generale cognoscit de iis delictis ex quibus feuda caduca fiunt, si læsam majestatem spectant, & dominus immediatus de aliis.
17. Iudex in feudo Ecclesiastico est Prælatum cum suo Capitulo; & sede vacante, differendum est iudicium dum suppleatur: sed Capitulum solum in iis iudicat quæ ad Capitulum pertinent; Decanus Capituli in spiritualibus tantum.
18. Si contra alium quàm vassallum agatur, ordinarius erit iudex; sed si à vi iuramenti res dependeat, ad Ecclesiasticum iudicem recurritur. Si dominus aut Pares noluerant iudicare, vassallus opem ordinarii implorabat. Pares, cum eliguntur, non jurant: at si nimium favoreant vassallo aut domino, ordinarius erit iudex; & etiam

- in variis aliis casibus. Actor sequitur forum rei.*
19. *Locus in quo jus de feudo dicitur, est principalis domus domini, aut ubi convenerat, aut ad quem dominus partes citaverit, si non sit suspectus.*
20. *Notarius in omnibus judiciis intervenire debet, quem nos Clericum dicimus; Et si nullus juratus sit, dominus aut Patres quem volunt assumere possunt.*
21. *Ordo processus in his judiciis est ex jure Civili, vel potius ex consuetudine loci ubi res agitur. Citationes hæ quomodo olim Et hodie apud nos fiant, Et cum pupillus aut minor est reus?*
22. *Vetus mos citandi in burgis testes requirebat, sed hodie soli assertioni juratæ officarii creditur, si sit illius curiæ ordinarius.*
23. *Si reus debite citatus non comparuerit, judex rem actori adjudicabat, eumque in possessionem mittebat, donec reus se sisteret; si intra annum compareret, ad purgandam contumaciam admittebatur, Et ei restituebatur feudi sui possessio, alias in perpetuum excluderetur: sed hodie restituitur adversus contumaciam quocunque modo abfuerit.*
24. *Exceptiones, replicationes Et duplicationes variæ sunt, pro varietate actionum; super quibus cum interlocutoria profertur, lis contestata dicitur: licet aliter apud nos. Si quæstio simul de petitorio Et possessorio nascatur, prius possessoria terminanda est; si de feloniam agatur, libellus*
- locum Et factum exprimere debet. Si querela inter dominum Et vassallum sint mutue, vassalli causa prius terminanda est. Neque dominus, neque vassallus, cum cognitionem judicandi suscipiunt, jurant. Si vassallus turbetur in possessione, Et agere non possit, dominus qui directum dominium habet, pro suo interesse potest.*
25. *De ordine procedendi in judiciis.*
26. *De probationibus. In feloniam probanda aut alia ingratitude, quæ à feudo cadere potest vassallus, Parium testimonium alius præfertur, Et numero quinque requiruntur, cum ad probandam novam investituram duo sufficiant; ubi plura de Paribus. Vetus mos tradendæ possessionis ante factas introductas. Inter testes factinæ non admittebantur, nec minores 18 annis, nec excommunicati, nec infames.*
27. *Præsumptio multum in jure Feudali prævalere solebat, si quis sit in possessione, contra non possidentem; in antiquis feudis fama sufficiebat, si possessio aderat. Possidenti Et semiplenè probanti, juramentum defertur in supplementum, Et aliquando purgationis. Juratur etiam, vel de veritate, vel de credulitate. Assessor aliquando adhibetur.*
28. *De appellationibus de superiore in superiorem, donec ad Regem perveniatur. Tempora appellationi præscripta nulla jure Feudali sunt, itaque ex jure Civili sumenda. Dominus suam sententiam executioni mandat, alioqui superior aut ordinarius per literas quas vocant conformes.*

1. **S**ED quoniam in his controversiis feudalibus, sive quæstio sit de acquirendo sive amittendo feudo, declaratoriam judicis necesse est intervenire, sine qua, ex jure, neque Princeps, neque quicumque alius dominus ligius potest feudum vassallo auferre (a); videndum igitur quis sit judex in causa feudali, & apud quem partes, quæ de feudo contendunt, agere vel conveniri possint. Hanc quæstionem statui quam brevissimè percurrere, licet innumeras difficultates & anfractus inter Doctores, qui principatum in jure Feudali sibi vendicant, contineat; & quia pro diversitate regionum diversæ judiciorum formæ frequentantur, contentus eis ero quæ in jure Feudali de hac veteri judiciorum forma præcipiuntur; quibus si mores nostros & usum forensis nostrum in aliquibus accommodavero, eis contentus, ut opinor, candidus lector erit. Non enim omnino Septentrionalium gentium prisca mores silentio prætereundi, ut sciant posteris, non usque adeò barbaras has gentes fuisse, quibus profundam barbariem ascribunt hi delicatioris homines; sed in hac ipsa quam vocant barbarie, cœlestis justitiæ & naturalis æquitatis scintillas vivas elucere manifeste apparebit.

2. Itaque notandum est, has gentes Septentrionales, inter quas jus Feudale natum, altum & educatum est, militares fuisse, & pugnacissimas, & in hac tamen ipsa

(a) Arg. l. 2. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt, & l. 4. C. de emancip. liberorum.

psa durissima militia æquitatem & jus sincerè coluisse, cùm alioqui nec ipsi simul retineri, nec, quin in sua viscera arma verterent, cohiberi poterant: una enim est justitia quæ societates conservat, & vere omnium regnorum compago est. Itaque easdem in pace leges, quas nos, habuisse verisimile est, *ne alter alterum offenderet, ut quisque suis contentus viveret, ut ab omni vi & injuria abstinerent.* In militia aut expeditione, si quid controversabatur, judicem capitaneum suum sive cohortis ducem appellabant: is inter suos, id est, inter eos qui ejusdem erant cohortis, jus æquabiliter sine strepitu judicii administrabat, judicioque aliquot ejusdem cohortis rem submittebat; iis omnibus expensis quæ ab utraque parte allegabantur, sententiam ferebant, nec fas erat ad aliud judicium provocare, nisi aut iniqua sententia lata esset, aut justitiã reddere tribunus seu capitaneus illius cohortis recusaret. Et qui jus dicerent eligebantur, semper novem, undecim, quindecim, ejusdem cohortis. Numerum selegebant impari, ut majoris partis sententiã prævaleret, ne forte in æqualitate judicantium, æquales partes diversas inter se sententias dicerent, & denuò ad novum judicem esset recurrendum (a). Nec número trium aut quinque contenti erant, siquidem plures difficilius corrumpuntur quam pauciores; itaque, ut semel & unicã sententiã res omnis transigeretur, quindecimvirali judicio, sed eis ex cohorte sua (unde nomen *Curtis* antea defluxisse annotavimus (b)) selectis, totius causæ controversias & rem omnem permittebant, qui de quæstione proposita quid sentirent in judicio declarabant; quodque eis placebat, tribunus illius cohortis pro arresto sive sententiã pronuntiabat. Si alterutri parti male judicatum videbatur, & de iniquitate sententiæ latæ is conquereretur, qui læsus eo judicio videbatur, judicem immèdiatè superiorem adibat, ut quisque honore & gradu militiæ prior & potior erat, donec tandem ad ipsum exercitus ducem perveniret, qui de tota controversia de novo judicabat (c).

3. Erant in exercitu immediati sub Principe duces, qui Capitanei dicebantur, & ipsius Principis, nec alterius, vassalli immediati: sub eis rursus erant inferiores vassallos. Postea cùm aliqua hæc militares gentes provinciã aut regno potitæ essent, ut sedes ibi stabilirent, directo totius provinciæ dominio, seu verius proprietate, apud exercitus Principem remanente, provinciam inter benè meritos duces & militum tribunos partiebantur; huic unam, alii aliam partem assignando; qui rursus eis, quorum forti & fideli opera in militia usi erant, fundos & feuda pro cuiusque merito, uni minora, alii majora tribuebant, de se tenenda à principio. Sed postquam hæc officia, prius militaria, cœperunt esse hereditaria, provinciæ in partes secabantur; ita ut unicuique sua pars, quam coleret, per domini sui dispositionem tribueretur. Barones postea nati sunt sive emerferunt, sed qui de Principe solo sua feuda tenerent. Hæc itaque feuda postquam hereditaria, esse cœperunt, ut dixi (d), semper annexam jurisdictionem, tanquam sui feudi comitem, habebant; quæ quidem jurisdictio, simul cum ipso feudo, ad heredes transibat. Harum jurisdictionum & formarum, postquam jus Feudale in scripta redactum, vestigia longè postea remanserunt; imò si quis adhuc remanere dicat, à vero declinare non dicam.

4. Sciendum hoc primum, & pro generali regula tenendum, consuetudinem loci, in quo situm est feudum, in jure dicundo super eo feudo, semper servandum; adeò ut si vassallus duò diversa habeat feuda, unum in Angliã, alterum in Scotia; & controversia oriatur de hoc feudo, quod quis in Angliã habet, non secundum leges & mores regni Scotiæ jus de hoc feudo dicatur, licet dominus Scotus sit, & in Scotia habitet, sed secundum consuetudines Angliæ (e). Exempli gratia, in Angliã, si septem sint ex eisdem parentibus liberi, & minimus natus, postquam feudum sive fundum acquisierit, moriatur sine liberis, non ei proximus in ordine generaturæ frater, sed primogenitus succedet, nam ob prærogativam primogenituræ is honores ei debere putatur. In Scotia verò, ex his septem fratribus germanis, si natus minimus feudum novum acquisivit, & sine liberis decedat, non primogenitus (du-

O o o o o o 2

rum

(a) Vid. lib. 1. D. 8. § 5. (b) Lib. 1. D. 10. § 3. (c) I. F. 22. § 3. & 2. F. 22. (d) Lib. 1. D. 4. § 10. & D. 10. § 8. (e) 2 F. 1.

rum enim hoc nostri censent) sed natu antecedens quàm proximè defunctum ei succedit, nempe sextus, & ei. rursus sine liberis decedenti, in suo feudo per eum acquisito, quintus, & sic de reliquis, ut quisque ætate decedentem proximè antecedit. Nec unquam hereditas (nos *Conquæstum* dicimus) ad primogenitum pervenit, si alius frater, aut ex fratre liberi inter decedentem & primogenitum interveniat. Conquæstus enim, ut loqui solemus, semel ascendit, & tunc mutat naturam conquæstus, & fit hereditas, & sic ad inferiores in primo gradu, si aliqui sint, descendit, aut eis deficientibus, ad fratrem immediate præcedentem in ordine genituræ. Itaque, si de conquæstu minimi fratris, id est, de feudo à minimo fratre dum viveret acquisito, sed in Anglia sito, quæstio post mortem acquirentis oriatur, non secundum leges Scotiæ, licet dominus sit Scotus, & in Scotia habitet, sed secundum mores & consuetudines Angliæ, in qua feudum situm est, judicabitur.

5. Secundum, quod non minus generaliter servandum, est, quòd qui sub una jurisdictione seu unius feudi territorio sunt, ne quidem volentes se alienæ jurisdictioni possunt subicere in his quæ ad suum feudum pertinent. Ratio manifesta est: nam cum mulctæ & cætera judiciorum emolumenta & utilitates ad dominum feudi pertineant, si alium judicem sui vassalli de feudo suo contententes adierint, domino suo in mulctis & utilitatibus curiæ suæ (nos *Exitus* vocamus) præjudicabunt (a). Nam ne jure Pontificio Clerici in laicum judicem possunt consentire (b). Aliter in jure Civili, quo consensus partium in eum qui aliquam aliam jurisdictionem habeat, eum facit judicem (c). Jure Gallorum, si quis feudum habet, & de eo fit quæstio, neque in Regium magistratum, neque in alterius jurisdictionis judicem, etiamsi ex curiis dominicis sit, & alibi situm sit territorium, utiliter consentit; sed dominus curtis sive curiæ, cui alioqui feudum subditum est, judicium ad se transferri ante litem contestatam, aliquando & post eam, postulabit (d); imò beneficiarium suum invitum ad jurisdictionem suam dominus revocabit (e). Quod in usu nostro & in regalitatibus observatur, ubi procurator domini regalitatis, judicium à Regio judice seu magistratu, sive causa sit civilis, sive criminalis, ad curiam seu jurisdictionem régalaritatis evocabit.

6. Aded autem in jure fundata est domini & vassalli jurisdictione, ut nec dominus nec vassallus, altero invito, coram alio judice possit litigare; & admonitus, si non desistat, mulctari & feudo privari possit (f). Quòd si dominus sive expresse sive tacite consentiat, ut vassallus coram Ordinario agat, Ordinarius erit judex, cum volenti non fiat injuria: tacite autem consensisse videtur dominus, si præsens in judicio fuerit, nec contradixerit. Quæri autem hîc potest de vassallo franco, cum hic ab omnibus servitiis sit liber & immunis, num & hic in curia domini agere vel convenire possit? Et tenent Feudistæ omnes, quòd licet sit à servitiis liber, non tamen à jurisdictione domini, in eis quæ ad suum feudum, quod de domino tenetur, pertinent (g): alioqui feudum francum nec feudum esset, nec dominum recognosceret tanquam dominum, (cum in domini persona stet totius feudi quod de eo tenetur jurisdictione, à lege constituta,) si vassallus francus non sit domini sui jurisdictioni obnoxius; cujus affirmatio, licet in se vera sit, tamen ita temperanda, ut ad cognitionem eorum tantum extendatur, quæ ad feudum dominici territorii pertinebunt.

7. Tertio & hoc etiam attendendum, quoties de Paribus aut Parium judicio mentio hîc inciderit, ut de iis Paribus intelligatur, qui unius domini, & ejus curtis sive curiæ sint Pares. Antea exposuimus (b), eos Pares dici in jure, qui unius domini sunt beneficiarii, sive vassalli; & ideo lex eos judices constituit, quia per Pares hos rei veritas melius poterit indagari, cum etiam ex jure Civili habitare in vicinia omnem ignorantiam excusationem tollat (i). Itaque, si dominus duo diversa habeat feuda, inter se distincta, sive longe discontigua, aut non contermina, unius feudi
vassallus

(a) Bartol. in l. 1. ff. de judiciis. cap. Ex transmissa, & cap. verum, Extra. de foro competenti, cap. Cæterum, Extra. de judiciis. (b) Cap. Si diligenti, Extra. de foro competenti. (c) l. 29. C. de pactis. (d) Guid. Papæ, decis. 17. quæst. 112. (e) Joannes Faber in l. 7. C. de Episcopali audientia. (f) Gloss. in 1 F. 5. § 1. vers. Similiter. (g) Curt. p. 7. num. 21. (h) Lib. 1. D. 10. § 3. lib. 2. D. 2. § 24. & D. 17. § 28. (i) l. 9. § 2. ff. de juris & facti ignorantia.

vassallus non numerabitur inter Pares alterius feudi sive jurisdictionis : nam Pares hi debent ex eodem territorio esse cum litigantibus, nec cogendi sunt litigatores de una provincia in aliam peregrinari ; nam in servitiis, nisi ob tutelam aut detentionem patriæ, non tenetur vassallus extra territorium domini servire (a). Proinde ex ipso jure, nempe ex jure Feudali, Angli, licet sub eodem domino, eodem Rege cum Scotis sint ; tamen in causa alicujus Scoti Pares censerì non possunt, nec è contrà : & hoc verum in aliis dominis inferioribus. Nec Pares unius feudi longè distiti, in controversiis quæ de alio feudo intercidunt, ad judicandum admittuntur ; quia Pares rerum in suo territorio gestarum veritatem tantum scire præsumuntur. Si tamen Pares in eo territorio dominus non habeat, poterit ex alio suo feudo seu provincia Pares eos eligere, qui eodem titulo à domino suo feuda possident. Unde & mos noster defluxit, quo in inquisitionibus & assyis utimur, ut primo eligantur qui ex eadem provincia sunt Pares ; quòd si hi non adsint, aut numerus non sufficiat, qui sint ex provinciis vicinioribus in eorum locum substituuntur : Pares enim, ut in vetustis nostris legibus cautum est, semper per Pares debent judicari.

8. His expeditis, & hoc sciendum est, omnem jurisdictionem à Principe tanquam à capite procedere : nemo enim in causa aliqua judex esse potest, nisi qui eam mediatè vel immediatè (ut loqui solemus) à Principe obtinuit (b). In feudis tamen hoc proprium est, ut semper concomitantem habeant jurisdictionem : nam cuiusque à Principe feudum concessum est, simul & jurisdictione concessa videtur, in eis quæ immediatè à Principe procedunt, maxima nempe gladii potestas, quam nos *furcæ & fossæ potestatem* dicimus, cum nondum apud nos gladio ferendi mos introductus, ut nec initio apud ipsos Romanos.

— *Nondum erat artis caput ense rotare*, ait Lucanus in nece Pompeii. Itaque maleficia tantum puniebantur furcâ sine cruore, vel aquâ in fossâ aliqua collectâ. Extraordinariæ hæ criminum pœnæ sive supplicia rotarum, ignium, & si quæ similia, apud humaniores gentes nondum cognita.

9. Itaque, post Regem, primi erant, quos *Capitaneos regni* tum dicebant, hodie *Duces, Comites, Barones* dicimus, qui Regem immediatè dominum recognoscunt. In quo hoc etiam ponderandum, quòd Barones non dicuntur qui hanc furcæ & fossæ potestatem in suis monumentis concessam habent : id enim ipso jure non conceditur eis, sed ex speciali privilegio indulgetur. *Baronis* nomen propriè de Senatore intelligendum, qui suffragium in publicis regni comitiis habet ; nam, apud majores nostros, hi tantum Barones habebantur & dicebantur, qui tria habebant castella Scutifer, sive castellanus, qui tantum unum, licet privilegium Baronis, id est, quo Barones utuntur, suo feudo annexum habeat. Ut verò harum Septentrionalium gentium vires & imperia crevere, sic & multiplicatæ sunt jurisdictiones & magistratus : nam alii erant militares, quorum præcipuus usus erat in militia, ut Comestabuli, Magistri equitum, qui hodie *Marescalli* dicuntur, & ab eis præfecti, & horum rursus vicarii. In urbibus municipales magistratus seu jurisdictiones erant, quas hodie nos *Maros*, sive *Majores urbis* (quoniam primus dignitate reliquos omnes antecedit) aut *Præpositos* dicimus, à quibus jus suis civibus administratur.

10. Postquam verò in mari dominari cœperunt, Admiralli officium introductum est, cujus de rebus sive delictis in mari aut in littore, aut etiam portu gestis aut commissis, jurisdictione erat. *Admiralius* autem dictus est, quasi *Almiralius*, à voce Arabica *Almiral* (c). Thalassiarum Græci dicebant, qui maris imperio, & cum imperio jurisdictioni præferebatur. Horum singulorum jurisdictiones si percurrerem, in immensum volumen excresceret hoc opus ; sufficit hoc in genere monuisse, jurisdictiones horum magistratuum, & formas coram eis procedendi maximè à moribus & consuetudine pendere ; itaque prudens prætereo.

11. Sed ut ad propositum redeamus, quæ erat forma judicandi, qui judices in feudis antiquitus erant : Omnes actiones, quæ feudum aut ejus naturam tum respiciebant, aut inter dominum & vassallum, aut inter ipsos vassallos, sive convassallos, aut

P p p p p

inter

(a) 2 F. 107. (b) l. unica, ff. de lege Julia ambitus. (c) Leo Afr.

inter vassallum unius domini & vassallum alterius, qui ei extraneus dici potest, intercedebant. Et ut à digniori incipiamus,

Si contentio sit de feudo, vel feudi parte, five pertinentiis, dependentibus five accessoriis, de possessione feudi, de ejus redditibus aut utilitatibus, aut de delicto quo vassallum dominus à feudo cecidisse dicat, five propter non petitam investituram, Pares, five beneficiarii illius domini five curtis, judicabunt (a). Quod etiam procedit, ut nuper dixi (b), etiamsi dominus aut vassalli sint Clerici, & suis iudicibus alioqui tantum subditi: nam jurisdictio hæc à lege datur, & feudum concomitatur, etiamsi dominus aliam jurisditionem habeat, aut qui contendunt majoris dignitatis sint quam ipsi Pares, veluti si reus sit Comes, & alter plebeius. Pares autem hi inter dominum & vassallum sunt eligendi, ut dominus unum vel plures prius eligat, tum vassallus totidem: numerus autem semper in arbitrio domini erat, quot vellet in sua causa cognoscere; sed qui juramentum fidelitatis nondum præstitit, aut infamis, aut excommunicatus, aut alioqui suspicioni obnoxius, rejici ab altera parte poterat (c). Quod si altera pars eligere noluerit, aut recusaverit, judicabunt qui ex altera parte erant electi.

At si Pares hi suspecti erant, justaque causa suspicionis objiciebatur, quæ testem posset remove're, & ea in judicio allegabatur, ad rejectionem Parium ordinarius aut curia superior cognoscebat: aut, si alioqui Pares cognoscere recusaverint, à superiore curia five domino curiæ cogendi erant, multatâ indictâ, & captis pignoribus, ut antiquitus fiebat in his qui tutelam recutabant. Quod si dominus hic Pares non habeat, aut Paribus his unus litigatorum pro testibus uti voluerit, cum assereret se aliter factum probare non posse nisi per Pares, (quod eis temporibus firmissimum erat probandi genus;) cum Pares simul & iudices & testes esse non possent, in his casibus ordinarius semper erat iudex. Idem, si vassallus coram Paribus conventus se vassallum esse neget, nam hæc cognitio five præcognitio ad ordinarium semper pertinebat, periculo vassalli, si dominus eum vassallum probaverit; nam eo casu vassallus à feudo cadebat (d). Quod & observatur in vassallo, de novo feudo sibi à domino concessio, contra eum agente, si dominus negaverit, aut aliud, cur facere non debeat, prætenderit; nam hoc casu ordinarius iudex erit. Idem, si inter duos vassallos quæstio sit, & alter neget se illius domini vassallum, cognitio hujus exceptionis ad ordinarium pertinebit (e). Et sic semper, ubi extraneus, id est, qui non est vassallus, dominum convenerit; aut si filia vassalli dicat rem allodiam, quam dominus contendit esse feudalem, & morte vassalli sibi aut agnatis apertam: sed de quæstionibus inter duos vassallos postea dicemus (f). Itaque generaliter hoc tenendum est, si dominus vassallum à suo jure cecidisse contendat, Parium semper est iudicium; quo casu, dominus ritè vassallum per apparitorem curiæ citari faciat, ut coram Paribus ad ejus instantiam respondeat. Quod si non comparuerit, iterum & tertio citari curabit, per intervalla septem aut decem dierum, ex jure, vel potius secundum consuetudinem illius jurisditionis five tribunalis (g). Quod si consuetudo non appareat, tunc ex arbitrio curiæ intervalla citationis præstituentur. Quod si tertio citatus non comparuerit, quasi perfectâ contumaciâ, Pares dominum in possessionem rei petitiæ five feudi mittent. Idem, si primo citatus, aperte responderit se nolle comparere. Et nisi vassallus intra annum se sistat, & defensiones paret, à feudo in perpetuum cadet.

At si vassallus, intra annum à die sententiæ five contumaciæ consummatum, iudicio se offerat, dominus à Paribus reverenter adeundus est, & monendus, ut vassallo quod jus est faciat, & rursus cum eo de priore causa iudicium subeat. Quod si dominus ter admonitus à Paribus neget, vassallus dominum superiorem adibit, & queretur se apud suos Pares jus adversus dominum habere non potuisse. Quod si nec hic dominus superior paruerit, & quod jus & æquum est vassallo non ministraverit,

(a) 1 F. 10. 18. p. 2 F. 55. § ult. in fine, & 2 F. 16. (b) § 8. (c) d. 2 F. 16. (d) Curt. p. 7. n. 2. 2 F. 26. § 3. & § 5. ibi, Vassallus feudum. (e) Panorm. in c. 5. Extra. de iudiciis. (f) § 14. (g) § F. 22.

rit, nec rem restituat, vassallus sibi ipsi justitiam faciet, id est, ipse sibi iudex erit, (nam ubi jus desinit, quilibet sibi iudex & executor est) & virtute bellicâ & armis res suas repetet (a): quod in Germania potissimum, in Suevia adhuc etiam observatur, ut si quis de pace Regis aut Cæsaris violata queratur, non prius vim bellicam & arma parabit, quàm iudicio experiatur, & dominum reum peragat violatæ publicæ pacis; & hoc est quod noster Obertus dicit (b), *si Dominus vassallo justitiam facere neget, licere vassallo eum deprædari*. Et sanè hi mores antiquitùs, non minus apud Anglos quàm Scotos, ut plurimum observabantur; ut apud Glanvillam pluribus in locis videre est, nisi quòd pro armis & deprædationibus monomachia substituta est, in qua vassallo conquerenti, aut dominus concurrere tenebatur, aut alium, quem *Campionem* vocabat, pro se substituere.

12. Hæc autem regula, de iudicio Parium in causa inter dominum & vassallum, ita temperanda est, nisi inter Regem sive Cæsarem, & aliquem ex vassallis quæstio intercedat; non enim tum à Paribus illius curiæ terminanda est, sed ipse Princeps tum potest cognoscere, petereque ut se præsentè tota causa disputetur, & hoc casu iudex in sua causa est, (quod sceptri Regalis privilegium est:) adhibito tamen consilio suo (quod ei pro Paribus est) iudicabit. Vidi in petitione Comitatus de Angus, qui controvertebatur tum inter S. D. Regem, tanquam hæredem ex filia Archibaldi Comitis Angusiæ, & Gulielmum Comitem Angusiæ, patrem moderni Comitis, & cum reus Principem declinare vellet, interlocutum Senatam, Principem in sua causa posse iudicem sedere, & sententiam, interveniente Senatùs auctoritate, de eo Comitatu posse ferre. Sic, ex jure Gallico, Princeps, si jura dominicalia seu feudalia non solvantur, potest manum in feudum injicere, & jus sibi assumere, deque præsentibus & paratoribus sibi satisfaciet: quod & apud nos etiam observatur. Et ad similitudinem Principum, sic quilibet dominus in suo feudo sibi ex promptioribus redditibus satisfieri curat, tempore solutionis debito præterito; nam est quasi suæ familiæ princeps, & potest sibi jus pro debitis sibi à vassallo fructibus dicere. Sunt qui idem putant, si de Regali beneficio, sive feudo, quæstio sit inter Capitaneos regni qui dicuntur, & quilibet se à Rege investitum dicat. Idem in aliis causis inferioribus, cum neuter alteri iudex esse potest. Taceo hîc de privilegiis civitatum Lombardiæ, quoniam privilegia tantum sunt ei localia, nec ad consequentiam trahenda, & in usû nostro locum non habent.

13. Redeo ad privatos, inter quos, si dominus & vassallus inter se contendant, sive de feudo, sive ejus parte, aut finibus, sive de delicto per quod dominus vassallum à feudo cecidisse dicat, aut si vassallus conqueratur de violentia sibi à domino illata, Pares semper sunt iudices (c). Quòd si (ut dixi (d)) vassallus se illius domini beneficiarium neget, aut dominus hunc esse suum vassallum neget; utroque hoc casu cognitio ad ordinarium remittitur. Hæc autem omnia sic intelligenda sunt, si feudum constitutum esse constet; nam si tantum inter dominum & vassallum contenditur de pronuntione feudi, ad ordinarium cognitio hujus quæstionis remittitur. Sic si qui agat, sit miserabilis persona, veluti vidua aut pupillus (e). Si tamen unum litigantium, cum vassallus esset, saltem vassalli heres, dominus investire recuserit, & postea jure coactus investierit, dominus suspectus est ut cognoscat, & Pares tantum iudicabunt.

14. Quòd si inter duos convassallos quæstio esset, sive de feudo, sive de aliquibus ab eo dependentibus, sive accessoriis ab eo emergentibus, etiam non feudalibus, dominus & Pares cognoscebant (f). Quòd si controvertebatur, an alter sit beneficiarius sive vassallus, Pares etiam in eo casu iudicabunt, & non ordinarius (g). Si neuter sit certus beneficiarius, sed tamen ab antiquo se dicat beneficiarium de eo feudo, de quo contenditur, dominus cum Paribus de hac controversia iudicabunt, nisi dominus alteri parti de evictione teneatur: nam tunc dominus ut suspectus poterat

P p p p p 2

terat

(a) 2 F. 22. (b) d. 2. F. 22. (c) 2 F. 55. § 2. vers. Præterea. & 1. F. 21. pr. (d) § 11. (e) c. 2. & ibi Panorm. & Canonistæ. Extra. de feudis, & in d. cap. 5. Extra. de Judiciis. (f) d. 2. F. 55. § 2. vers. Præterea cap. 7. Extra. de foro competenti. & d. c. 5. ibid. de Judiciis. (g) 1. F. 18. & 2. F. 34. pr.

terat declinari, ne dominus suum factum, quo jure quâque injuriâ tueatur; & Pares soli judicabunt. Si tamen dominus pecuniam pro novi beneficii investitura sumpsisse dicatur, ordinarius judex erit, aut curia superior. Idem, si Pares ex justa causa sint suspecti. Si Pares sint absentes, expectandi sunt dum redeant; & si unus tantum fuerit, hic in judicio sedebit.

15. Mirum autem cuivis videri potest, quomodo dominus, vel per se, vel per suos, judicandi officio in causa sui feudi fungi possit; quod non solum cum jure scripto, sed etiam cum naturali æquitate pugnare videtur, ut quis in sua causa, aut suorum, judex sedeat aut cognoscat (a). Sed ponderandum est, feuda dominorum etiâ mera & pura beneficia, quæ vassallis domini donabant, ut dominum primum & verum cum jurisdictione semper observarent; imò hoc ipso vassallis beneficia tribuebant, ut sui semper vassalli essent, id est, è sua potestate seu jurisdictione non exirent, alioqui non concessuri (b): imò & vassalli cum hac conditione feuda accipiebant, ut dantem non solum pro judice sed domino agnoscerent. Adde quòd hic dominus tutor legitimus est pupillo hæredi vassalli, & legitimo præferendus; adeo ut præterita beneficia, eum ab omni suspitione liberent (c). Quod ad Pares curiæ pertinet, hi etiam extra suspitionem omnem positi videbantur; nam cum exemplum unius vassalli ad omnes pertineat, nunquam hi Pares commissuri erant, ut ex unius vassalli, è suo numero, sententiâ malè latâ, domino fenestram aperirent idem in aliis convassallis experiri; quin potius in unius persona, communi salutis & commodo providebant.

16. Parium autem hæc jurisdictio, hodie non solum in Britannia, sed etiam in Gallia exolevit, non quòd eorum sententia & judicium non adhuc requiratur, à quo etiam judicium totum sæpe pendet, sed quòd jurisdictionem hi Pares non habeant; nusquam enim in Britannia Pares sententiam proferunt, licet de facto respondeant verumne sit necne. Itaque hodie, cum inter duos convassallos, sive inter dominum & vassallum quæstio oritur, dominus Ballivos creare solet, qui sibi & inter convassallos jus dicant. In censualibus prædiis, id est, eis quæ censum domini pendunt, domini jurisdictio semper in suos censuales est, sed tantum ad fundi sive ex fundo debitum, aut de delictis in se aut alios commissis: Rex autem solus, sive Regis consilium generale, cognoscit de eis maleficiis, ex quibus feuda caduca fiunt, si læsam majestatem spectant; dominus autem, ut dixi, de aliis.

Quod de domino dixi, de domino immediatè superiore intelligendum est; nam immediatè superior semper inter convassallos judex est.

In causa feudali Ecclesiastica, sive emphyteusi Ecclesiastica, Prælatus cum Capitulo procedit, & de causis suæ emphyteuseos cognoscebat. Si sedes mortuo Prælato vacaverat, differendum judicium erat, donec de Prælato Ecclesiæ provideretur. Capitulum autem solum non cognoscebat, nisi de eis emphyteusibus quæ ad Capitulum solum pertinebant. Decanus Capituli tantum locum Prælati in spiritualibus sustinebat; itaque in cognitionibus causarum pro Prælato non sufficit.

18. Quòd si dominus ratione feudi sui contra alium quàm vassallum agat, veluti si contra emptorem feudi à vassallo, aut si duo domini diversi, invicem prætendentes se dominos, de feudo agant, ordinarius tum semper judex erit (d). Si verò quæstio feudalis dependeret à vi juramenti, in eo casu ad judicem Ecclesiasticum recurrebatur (e). Quòd si dominus aut Pares hi noluerint aut non auderent judicare, vassallus opem ordinarii implorabat, qui dominum aut Pares multâ indictâ, & captis pignoribus, jus dicere cogebat; aut actor reum coram judice superiore vocabat, ut is de causa cognosceret; aut apud ordinarium conquerebatur (f). Nunquam tamen dominus aut Pares erant in mora judicandi, nisi ter loco & tempore requisiti forent (g). Si vassallus se gravatum à domino dicat, aut insolitis oneribus aut servitiis premi, aut superioris domini aut ordinarii auxilium implorabat, ut dominum prohiberent & cogerent ab eo quod non debebatur abstinere (h);

&

(a) l. 10. ff. de jurisdic. l. 17. ff. de judicis, & l. unica. C. ne quis in tua causa judicet. (b) l. 1. F. 7. 2. F. 8. & 23. in fine. (c) Vid. lib. 2. D. 20. § 13. (d) 2 F. 42. (e) c. 5. Extra. de Judicis. (f) 2. F. 22. Schon. lib. 2. disp. 2. thes. 71. (g) 2 F. 22. (h) 2. F. 55. § 2. vers. Præterea.

& semper à superiore ad superiorem procedendo, donec ad ipsum Imperatorem aut dominum ligium perveniatur; non autem ad Papam, etiam si feudum sit Ecclesiasticum, nisi de Papa id teneatur, & is dominus feudi sit (a).

Pares autem, cum eliguntur, non jurant; præsumitur enim juramentum, quod ab initio præstiterant, sufficere, & continuatum esse. Quod si Pares hi nimium favoreant vassallo vel domino, vel si nondum juraverant fidelitatem domino, aut si utriusque partis consensu sit privilegio derogatum, ordinarius iudex erit. Idem; in quacunque causa dominus iudex esse non potest, vel quando principaliter de feudo non est quaestio, vel si dubitetur feudum sit necne, aut si controversia sit inter dominum & tertium sive assertum vassallum, aut inter vassallos & extraneum, aut si uterque litigantium neget feudum esse, aut quando dominus & vassallus consentiunt in alium iudicem, vel si invicem experiantur actionibus, *Quod vi aut clam*, tunc ordinarius erit iudex. Et regula illa generalis juris Civilis observabitur; ut *actor sequatur forum rei*.

19. Sequitur, ut de loco aliquid subjiciamus. Locus hic debet esse principalis domus domini, quam *Curiam* sive *Curtem* Feudistæ dicunt: tamen si locus aliquis convenerat, is servandus est qui convenit; alioqui servandus est locus qui est ordinarius domini, & ubi solet dominus judicare, saltem is ad quem dominus partes citaverit; nam dominus potest cognoscere ubi velit intra territorium suum, modo denunciaret partibus, & locus neutri partium sit suspectus. Majores nostri in judicando quendam tumulum sive colliculum in medio aut alioqui alio loco sui territorii solebant deligere, in quo jus partibus dicerent, quem ab effectu *MUTHILL* dicebant, id est, *colliculum actionum* sive *querelarum*.

20. Notarius autem in omnibus judiciis intervenire debet, qui quæ dicuntur & fiunt in acta curiæ redigat. Hunc nos *Actuarium* sive *Clericum* dicimus, quod Notarii omnes antiquitus ferè è clero erant, quippe in quibus major doctrina & gravius studium in rebus agendis & describendis communiter erat. Hic autem Scriba sive Clericus semper Notarius esse debet, ut Senatus in causa inter Dominum de Keir & Hamiltonium de Pardowan interlocutus: nam eam sententiam, quam Baro curiæ pronunciaverat, retractavit ex ea sola causa, quod Clericus curiæ non fuisset Notarius. Quod si nullus Notarius juratus sit, tunc iudex, sive sit dominus, sive Pares, possunt Notarium assumere.

21. Ordo autem processus idem erat qui in jure Civili: sed regulariter servanda est illius loci consuetudo in quo res agitur; nam ex diversitate regionum diversæ sunt formæ procedendi in judicio. In Senatu duabus utimur denunciationibus in iis actionibus, in quibus testes producendi & examinandi sunt: coram Vicecomite, aut Barone, una citatio sufficit. Veteres antea notavi tres citationes usurpasse, ut perfecta & consummata vassalli induceretur contumacia: eæ autem vel ad faciem, quod nos *personaliter* dicimus, vel ad locum habitationis, fieri debent. Habitatio autem ea ex jure dicitur, ubi quis uxorem, liberos & familiam habeat, idque animo remanendi; non si quis negotiationis causâ, vel alterius curæ, in certum locum migraverit, ut absoluta negotiatione ad se & sua redeat. Antiquitus citatio hæc fiebat ad habitationem sive mansum ipsius feudi de quo controversia est; quod & in multis adhuc observatur, ut in Brevibus perambulationis, divisionis, & denunciationibus pro licitationibus prædiorum, sive appretiatione. Est etiam alia citatio, quæ fit apud crucem foralem ipsius burgi in provincia sive Vicecomitatu: quæ tamen in usu non semper est, nec semper requiritur; nam qui speciale habent interesse, specialiter sunt citandi. Si pupillus aut minor reus sit, sufficit ejus tutores, sive noti sint sive ignorantur, generaliter citari apud crucem foralem ejus burgi, qui præcipuus est in ea regione; nam hoc remedium inventum est, ut citatio talis sufficiat, si quando dubitetur de tutoribus aut curatoribus, imò cum dubium nasci possit de auctoritate & nominibus tutorum aut curatorum.

22. In burgis vetus feudorum constitutio servabatur ante annos octoginta apud

Q q q q q q

nos;

(a) Innocentius in cap. 6. Extra. de majoritate & obedientia.

nos, nempe ut reus primò citaretur ut compareat, sub gravi pœna; secundò, sub pœna carceris sive corporis custodiæ mancipandi; tertio, cum ea certificatione, ut nisi huic tertiæ citationi paruerit, in carcerem sive custodiam conjiceretur, ibi detinendus donec se ad defensionem paratum ostenderit. Memini, me adolescente, in burgis etiam hanc citationis formam observatam, ut impetratis literis citatoriis a Senatu publicè reus apud crucem burgi citaretur, vel ad fundum prædii de quo controversia erat; & postea, si hujus citationis reo, vel ad faciem, vel locum habitationis, intimatio sive insinuatio facta esset, pro legitima citatione fuisse. Citatio hæc in burgis & in baroniis antea requirebat solennitatem testium, ad minus duorum, qui se interfuisse cum citatio fieret jurati deponerent; & ideo actor semper cum suis testibus coram judice comparebat. Hodie soli assertioni juratæ officarii, si sit illius curiæ ordinarius, creditur.

23. Si reus debite citatus non comparuerit, procedebat judex, ut dixi, & rem ipsam actori adjudicabat, actoremque in possessionem mittebat, donec reus se iudicio responsurus sisteret: sed si annum & diem in sua contumacia perstabat, a feudo repetendo perpetuò excludebatur (a). Intra annum supplex & humilis audiebatur ad ea proponenda, quæ per contumaciam omiserat, in prima quam vocamus instantia; quæ, si iusta visa fuerant, & legitime probata, restituebatur ei sui feudi possessio. Sed antiquitus etiam contumaciam suam excusare debuit, & justam illius causam reddere: hodie quoquo modo abfuerit, id est, sive verè contumax fuit, & malitiosè non comparuerit, sive etiam sine iusta causa absens fuerit, restituitur. Hæc antea ex jure Feudali annotavi.

24. De exceptionibus, replicis & triplicis, eæ pro varietate actionis variæ sunt, nec modo aut numero comprehendi possunt. Eæ discutiendæ sunt à judice secundum judicantis religionem; super quibus cum interlocutoria profertur, *lis contestata* dicitur (b); cum alioqui nunquam apud nos *litiscontestatio* dicatur, nisi quando vel interlocutoria hæc partibus præsentibus & defendentibus profertur, vel in pœnam contumaciæ rei non comparentis testes ab actore producti fuerint, & de testimonio verè dicendo jurati: antequam hi recipiantur, semper (licet antea non comparuerit) reus ad sua jura alleganda admittitur. Si quæstio simul de petitorio & possessorio nascatur, possessoria prius terminanda est. Si dominus de feloniam contra vassallum agat, aut de aliquo delicto per quod feudum amittitur, locum & tempus facti debet in libello exprimere.

Si dominus de vassallo conqueratur, & ille rursus de domino, vassalli causa prius à Paribus terminanda est. Ratio est, quia Pares majorem jurisdictionem habere præsumuntur in suo Pari, quàm in suo domino, & contra fortiorem semper est præsumptio (c). Neque dominus, nec vassalli, cum cognitionem judicandi ut Pares suscipiunt, jurant: nam vassallus id domino non potest objicere, cujus fidem in omnibus sequi debet, neque juramentum ab eo exigere, aut non juratum esse potest allegare. Et juramentum fidelitatis vassallum liberat à novo juramento, nisi ex postfacto suspecti sunt hi Pares; nam tunc potest juramentum novum ab eis exigi. Dominus autem de calumnia non jurabit; is enim honos domino à vassallo debetur, ne ei calumniæ notam possit impingere (d). Quod si vassallus turbetur in possessione, & agere non possit, aut negligat, dominus tamen potest agere propter suum (ut vocant) interesse, quod dominium directum ad eum pertineat; & proinde interest ejus, ne conditio feudi deterior reddatur.

25. Ordo autem hic idem erat ferè, qui in jure Civili, & regulariter secundum loci consuetudinem observatur; nam ea præcipue in forma spectatur, præcipue loci illius consuetudo ubi feudum situm est. Et primò citatio faciendâ est, & libellus offerendus, & post ex allegationibus, si quæ sint, & partes compareant, lis contestanda. Sed nec minùs lis contestari dicitur, etiamsi reus non compareat, & testes sive probationes recipiantur: alioqui lis non dicitur contestata, & reo semper licet jura sua sive exceptiones allegare; quod & apud nos observatur.

26. Proba-

(a) 2 F. 22. (b) Zasius, par. 11. n. 26. (c) Curt. p. 7. n. 17. (d) 2. F. 33. § 1.

26. Probationes autem hæc debent esse claræ; & magis urgent, si Pares curiæ si-
ve curtis producantur in testes, quàm alii, præcipuè in felonia probanda, aut ad con-
vincendam vassalli ingratitude, ex qua à feudo cadere potest. Testes quinque
summæ atque integræ opinionis requiruntur (a): ad probandam autem novam in-
vestituram duo testes, sed Pares curiæ, sufficiunt; nec per instrumentum probatur
investitura, nisi duo aut tres Pares intervenerint. Sufficit autem, si tempore inve-
stituræ fuerint Pares, licet jam non sint: adeò autem strictè hæc observabantur, ut
si Pares curiæ non intervenerint, investitura nulla esset (b). Quòd si Pares evocati
non veniant ad testimonium dicendum, aut propter dominum non audeant deponere,
expectandum, & eatenus iudicium sustinendum est donec venerint, & interea su-
perioris domini, vel etiam ordinarii, auxilium contra suum dominum implorandum:
imò si dominus unum tantum Parem habeat, & hic expectandus est donec veniat,
præcipuè si vassallus sit in possessione. Et licet revera hi Pares non fuerant tempore
investituræ, quòd tamen pro Paribus habiti & reputati sunt sufficit (c). Incidit a-
liquando mihi sermo cum viro gravissimo, qui eo nomine jus Feudale rejiciebat, quòd
ad probationem investituræ testes admittebat; in quo tamen maxime peccare mihi
videbatur, cum inter vetera jura, quæ apud nos leges burgorum dicuntur (d), ca-
veatur expressè, ut *qui vendit terram suam, sic intrabit domum, & exibat; & emptor,
foris stans, tunc intrabit: & unus dabit unum denarium domino pro exitu terræ, alter
pro introitu sive sasina. Si autem excambiant, uterque eorum dabit duos denarios.* In
ea veterum simplicitate, scriptura non interveniebat à principio, ut quis melius pro-
bet, sed ut facilius; & hoc secundum jus Civile (e). Et majoris momenti erat,
quòd solenniter coram domino & Paribus curiæ fiebat, quàm si decem instrumenta
inde essent confecta: neque enim negari potest has sasinas, quæ hodie in usum sunt,
ante ducentos aut trecentos annos majoribus nostris fuisse incognitas; sed quæ co-
ram iudice loci, & ordinariis quos vocant *Officiariis*, fiebant, plenam habuisse fi-
dem, si vel sigillum apposuissent. Inter hos testes mares tantum admittebantur ad
probendam antiqui feudi investituram; foeminae omnes in jure Feudali rejiciebantur
à testimonio, ut & apud nos hodie (f). Hermaphroditus censetur ejus sexus qui in
eo prævalet. Sed nec minores 18 annis, nec excommunicati, nec infames admitte-
bantur.

27. Sed præsumptio multum in jure Feudali prævalere solebat, præcipuè si quis
in possessione fuerat; nam semper præsumitur pro possessione contra non possiden-
tem, adeò ut in antiquis feudis fama pro probatione sufficeret, præcipuè si possessio
accedebat: semper tamen una præsumptio per aliam tollitur, nempe minor per
majorem, infirmior per fortiorem, & plures præsumptiones tollunt pauciores, tam
ex jure Civili, quàm Feudali. Possessio autem hanc habebat vim, ut si possidens
semiplenè probaverat, juramentum in supplementum probationis ei posset deferri,
cum tamen ex jure Civili semiplenè probanti non deferatur juramentum (g). Quòd
ad me attinet, scio hanc esse Feudistarum opinionem, quam & ego sequor, ut ju-
dex ex variis circumstantiis, tam in jure Civili, quàm Feudali, juramentum possit
in magna causa semiplenè probanti deferre, quòd *juramentum purgationis* dicitur (h);
ita tamen ut, non obstantibus omnibus probationibus, plenè probans semper obtine-
at, etiam sine juramento. Sed quando juramentum defertur vel domino vel vas-
sallo, non solum jurabunt, sed cum duodecim sacramentalibus, qui simul jurabunt de
conscientia vel credulitate sua, quòd sic rem se habere credant sicut partes jurave-
rant. Ex his sacramentalibus sex debent esse propinqui & cognati jurantis, (nam
hi præsumuntur scire veritatem rei gestæ,) si modò cognatos habeat; alioqui omnes
extranei admittendi (i). Dominus autem, quoties ei defertur juramentum in suo
proprio facto, de veritate tum jurabit: quòd si factum sit alienum, de credulitate
tantum jurabit, nempe se credere rem ita se habere. Idem in vassallo, si tale fit fa-

Q q q q q q 2

ctum,

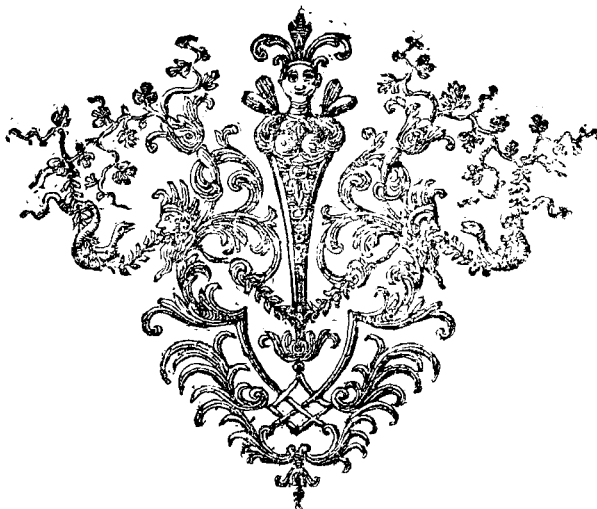
(a) 2 F. 57. & ibi Bald. Alvarot. (b) 2 F. 32. (c) Curt. p. 2. n. 24. (d) Cap. 56. Vid. lib. 2. D.
7. § 1. (e) l. 4. in fine, ff. de pign. & hypoth. & l. 4. ff. de fide instr. (f) Decius in cap. 3. Extra.
de testibus & attest. (g) Baldus in l. 3. C. de rebus creditis, & ibi DD. (h) 2 F. 33. vers. Sacramen-
tum. (i) 2 F. 41. cap. fin. Extra. de purgatione, &c.

Etum de quo poterat certificari; nam judex nunquam defert juramentum ei, quem non est verisimile factum nosse (a). In his judiciis, si gravior quæstio inciderit, potuit judex cogere partes, ut assessorem adhibeant, eum nempe qui nullâ lege assidere prohibetur, & contra quem nulla justa causa suspicionis est, imò ut huic assessori expensas & communibus sumptibus & competenti salario sufficiant (b).

28. Si quis se gravatum judicio domini vel Parium dicebat, primum ad dominum immediatum sui feudi provocabat (c), & sic de superiore domino in superiorem, donec ad supremum dominum feudi sive Regem perveniretur, ut nuper dixi. Tempora appellationi præscripta nulla jure Feudali sunt, itaque ex jure Civili sumenda sunt; ut semper, quoties quæstio in jure Feudali decidi non potest, ad jus Civile recurrendum. Semper autem dominus suam sententiam executioni mandare poterat, alioqui superior aut ordinarius exsequeretur; ut & apud nos fieri solet, cum inferiori judici non paretur, literæ quas vocant *conformes* (quia secundum tenorem prioris sententiæ in omnibus formantur) solent à Senatu impetrari, ut prior sententiæ per Vicecomites aut alios executioni mandetur.

(a) Arg. l. 4. ff. de in litem jurando, & DD. in l. 31. ff. de jurejurand. (b) l. 4. § i. Sed & si mensr. ff. Finium regund. (c) l. F. 22. in fine.

F I N I S.

Rerum & Verborum

I N D E X

LOCUPLETISSIMUS.

Prior numerus Paginam, posterior Paragraphum significat.

A

Abbas, cum suo Conventu, 120, 8. Inter
Proceres laicos numeratur. *ibid.*
abbatissa, olim non erant vitales, sed tri-
ennales, 121 9. *in fine.*
Abre-tiatura contractuum, pro perfectis contracti-
bus recipiuntur, 214, 21. *fin.*
Abducens heredem infra ætatem existentem, aut mi-
norem, ut jur. maritacionis domino cripiat, domi-
no tenetur, & ulterius punitur, 413, 32.
Ablativi absolviè positi, in *Reddendo*, an inducant
dispositionem, an conditionem? 204, 36.
Abolitio criminis cujuscunque, verbis, literis, aut fa-
ctis fit, 130, 9. 498 22.
Abstinendi potestas, à media jurisprudentia heredi-
bus tributa, 208, 4. 312, 14. 354, 18.
Absentia malitiosa, aut dolosa quid? 481, 13.
Accidentalialia feudorum, 63. 28. 220, 12.
Accursus quando vixit, 12. 11.
Acquisitio feudi duo requirit, vel quatuor, 191,
30 & 31.
Acquisitio feudi Ecclesiastici tria requirit. *ibid.*
Acquiritur nihil nobis per extraneam personam, nisi
per procuratorem, aut si res nostro nomine agatur,
& id ratum habeamus, 168, 3. per alios etiam ac-
quirimus jure nostro, 169 4.
A quo tempore feudum fuerit in manibus domini, vel
alterius? octavum est caput Brevis, de morte an-
tecessoris, ad quod ab inquisitoribus est respon-
dendum, 361, 39.
Actio ad interesse datur primo investito, adversus
dominum tradentem possessionem posteriori inve-
stito, 191, 30.
Actio pro abtractis multuris, 255, 10.
Actio ad migrandum competit dominis, five fuerint
in possessione fructuum à colonis exigendorum, si-
ve non, ad eam recuperandam; et in usufructua-
rio, five totius feudi, five tertie partis, & asseda-
tionem vitalem habentibus, in tribus casibus, 271,
20, 21 & 22. Si dominus rebellis sit. est relaxan-
dus ut actio competat. 272, 26. Hæc actio est
hereditaria, ut est accessio rei immobilis, 272, 26.
Aliquando competit non domino, 272, 27. 273,

28. Non competit, denunciante mortuo, execu-
toribus denunciantis ad consequendam possessi-
onem, sed ob fructus præteritos tantum, 274, 30.
Non competit assignato five cessionario denun-
ciantis, nisi idem sit & singularis successor, 274,
31. Hæc actio est mixta ex proprietate & pos-
sessione, adeo ut proprietarius possessor præfera-
tur proprietario non possidenti, licet antiquiori,
& jus melius prætendenti, 277, 38. Nequam
hac actione agatur adversus jus hereditarium præ-
tendentem, judicio rescissorio agendum est, 281,
12. Vide *Heres.*
Actio personalis ex charta, realis ex *safina* oritur,
187, 18.
Actio transfertur, vel activè, vel passivè, 459, 7 & 8.
Actio rescissoria appretiatoris, quod mobilia bona
non prius appretiauerit, est inutilis, 450, 6. 454,
12. Vid. *Rescissorium* judicium.
Actiones pœnales ex delictis feudalibus competentes,
an heredibus, & in heredes competant? 509, 13,
& 14.
Actor an cogi possit actionem persequi, 145, 26.
Actornatus quis? & *Actornatum* quid? 239, 6.
Vid. *Mandatum* generale.
Actus legitimus qualiter præstetur? 180, 3. 188,
23. 315, 25.
Actus publicus in omni *safina* conficienda requiri-
tur. Vid. *Safinam.*
Ad fidem & pacem domini Regis decedere quid? & an
de extraneo dici possit? 373, 24.
Aditio hereditatis fit non minus actu quovis extero-
re, quam si per retornatum quis deservitus esset,
227, 12.
Adiri hereditas potest quolibet tempore, nisi heredi-
tas sit sub custodia, 387, 30. 389, 1. qui heredi-
tati renunciavit ad eam adeundam iterum ad-
mitti potest, 459, 24.
Adire opponitur foris fieri, 463, 2.
Adjudicatio ad similitudinem appretiationis introdu-
cta est, 452, 8. 459, 23.
Adjudicatione generali creditori factâ, potest credi-
tor, si quid speciale, sciz. feudum, prædium, aut
usufructum in hereditate invenerit, ex speciali li-
bello Senatui oblato, petere ut illud in specie sibi
adjudi-

- adjudicetur, 459, 24.
- Administratores* Ecclesiæ per substitutum in militares operas tenentur, 81, 36. Quousque eorum in re aliena gerenda potestas extendatur? 113, 33, 188, 21. 278, 1. An feuda acquirere possint in provinciis quas administrant? 132, 17. Non sunt evictioni obnoxii, 207, 1. 278, 1.
- Admiralli*, sive Thalassiarchi, officium in omnibus regnis, 154, 17. Suum etiam emolumentum atque fiscum habet, 162, 42. 164, 46. 517, 10.
- Adoptio* videtur originem traxisse à jure Divino, & confirmari à LL. 12. Tab. 313, 17. Adoptivi succedunt patri adoptivo ut naturales, *ibid.* & 331, 6. Jure Feudali non succedunt, 313, 17. 316, 30. Sed si pater voluerit, expedienda est in eorum favorem investitura inter vivos, 316, 30.
- Adulterium* olim morte, ut ex jure Divino, puniebatur, 5, 10. Apud nos liberis cavetur, 132, 14. Apud Anglos non dirimit matrimonium, sed tantum fit separatio à thoro & mensa, 370, 18. Adulterini spurii qui? 365, 4. Adultera amittit tritem, 426, 35.
- Advocacia* dignitas quædam urbis, aut Ecclesiæ est, 73, 11. *fin.* Advocatiæ Feudum. Vid. *Feudum*. Advocatur causa à Senatu ad Senatum, 381, 11.
- Edes* omnes, exceptis fortalicis, *Pertinentiarum* nomine veniunt, 201, 24. 251, 3.
- Ærarium* quid? 164, 46.
- Æstimationem* feudi legati, an heres legatario, aut extraneo heredi præstare teneatur? 177, 26.
- Æstimatio* monetæ si creverit, quid faciendum in redemptionibus, 229, 17.
- Ætas* hominum variè sumitur in jure, & usu quotidiano, ut infantia, infantia & pubertati proxima, 394, 14. Pupillaris ætas, & minorennitas, 395, 15 & 16. Perfecta tam in mare, quam fœmina est 21 annorum, 301, 14. 395, 17. In burgenfium heredibus, si mercaturam exercent, quantum ad mobilia spectat, est cum primum numerare pecuniam possunt, & pannum duplicatum per dorsum metiri, 393, 9. *fin.* & 395, 17.
- Ætatis ratio* nunquam habetur in sexto capite Brevis de morte antecessoris, nisi in militari feudo, 361, 37. 387, 30. Fœminarum ætas apud Anglos in foccagio & feudo militari, 361, 37.
- Affectus*, licet non sequatur effectus, in delictis feudibus jure Feudali punitur, 497, 19. 502, 29.
- Affinitatis* nulla ratio habetur in successione, nec affinis affini succedit, 332, 8.
- Agnati* collaterales heredes in feudo antiquo non obnoxii sunt creditoribus hereditariis, licet in feudo succedant, quia non succedunt jure hereditario, sed ex provisione primæ investituræ, & sic non ex beneficio defuncti, sed domini primi, 333, 10. 354, 16. 355, 19.
- Agnatus proximus* quis? 330, 1. Licet in numero singulari exprimatur, pluralitas tamen intelligitur, 331, 5.
- Agnatorum* hoc jus Parlamento Westmonasteriensi contra omnè jus factæ egregiè invasum, 94, 27. 338, 4.
- Agnati* sunt qui per virilis sexus cognationem descendunt, 330, 3.
- Agnatorum* jus in antiquis feudis, 66, 36. *ibi*, *Quarta*, 172, 15 & 16. 174, 20. 177, 25. 264, 40. 299, 10 & 11. 352, 13. 435, 12. *fin.* 445, 35. 465, 10. 474, 33. 478, 1. 509, 15.
- Agri* limitanei apud Romanos, non erant feuda, 29, 9.
- Hirt and Pairt* quid? 496, 19.
- Alba firma* quid? 70, 5.
- Alea* lulus apud boreales gentes, 25, 3.
- Alienatio* prohibetur à lege, testatore, vel giudice, 110, 28 & 31. 142, 19. 143, 23. 292, 25.
- Alienatio* feudi, licet ei generaliter interdicitur, in quibusdam tamen casibus admittitur, 114, 35. 170, 8. 177, 25. 217, 5. 264, 40. 433, 9. 466, 11. 470, 22. 509, 12.
- Alienatio* & in feudum concessio sunt idem, 144, 24. *fin.* 146, 30. 279, 5. 436, 14. 468, 18. 470, 22. ubi tamen differentia inter alienationem & subinfestationem.
- Alienans* sub reversione præstat evictionem, 207, 3. *fin.* & non potest rem imminuere, cum restitutioni sit obnoxia, 257, 19.
- Alienatio* interdicta in simplici feudo, restringi potest ad certas personas, 217, 5.
- Alienatio* permittitur patri, non obstante priore infestatione in favorem prioris matrimonii, 327, 10.
- Alienantis* & alienationi consentientis par est conditio, 443, 29.
- Alienationis* nomine in recognitione quid comprehendatur? 466, 11. 469, 19. 471, 24.
- Alienatio*, non insecutà traditione, nulla est, 471, 25. Licet ita vassallus feudo privetur, *ibid.*
- Alienatio* non prohibetur in eum qui est alioqui successurus, 473, 29. Aut in substitutos feudi talliati, *ibid.*
- Alienatio* statuto vel consuetudine permessa strictè est accipienda, 474, 32.
- Alienatio* feudi apud Gallos permittitur, certis conditionibus, 474, 32.
- Alienatio* non permittitur in favorem Ecclesiæ, aut communitatis cujusquam, 141, 16. 220, 13. 474, 34. Vid. *Mortificatio*.
- Alienationis* verbo, in jure protimeseos, quid intelligatur? 479, 5. Locatio ad modicum tempus, id est infra 10 annos, cenetur alienatio, & in jure prælationis locum habet, *ibid.*
- Alienationis* clausula cum & absque certificatione, 508, 12.
- Alienigenæ* qui? & an feudorum sint capaces? 128, 4 & 5. 373, 24.
- Allodium* quid? & quædam ejus exempla, 40, 4. 62, 24; 25 & 26. 97, 36. 170, 6. 325, 4.
- Alimenta* non sunt in commercio, 137, 7. 308, 2. Nec debentur spuris nefariis, aut incestuosus jure Civili; secus jure Canonico, 365, 4. 369, 14.
- Alimentorum* ratio semper est habenda, tam jure Civili, quam Feudali, ne heres egeat, 355, 20. 396, 18.
- Alluvionis* jus vassallo competit, 251, 2.
- Altria* familia, 151, 6.
- Ambiguitas* in contractuum verbis vitanda, 214, 22.
- Amittitur* feudum quot modis? 431, 3. Duo tantum sunt modi feudi amittendi apud nos, refutatio sciz. quam resignationem dicimus, & delictum, 432, 6.
- Amissione* feudi variæ à diversis causæ, 462, 1. quidam arbitrio judicis committunt, 463, 4. Sed apud nos in committendo aut ommittendo consistunt, 464, 6. 506, 7. Et in his delictis 5 regulæ generales sunt observandæ, 464, 7.
- Amittitur* feudum, cum definit ejus esse, cujus antea fuerat, 431, 1. Vel ex contraria utriusque & domini & vassalli voluntate, vel ex culpa sive delicto, 462, 1.
- Amittendi* feudi modus etiam est appretiatio, 448, 1.
- Amittit* feudum vassallus recusando justitiam domino, 492, 11.

- amittitur nullum feudum apud nos ex causa vasti, nisi expectet in investitura feudali cautum sit, ne deterioretur feudum, 496, 18. Secus jure feudali, & apud Gallos, *ibid.*
- Amittit feudum vassallus, si non solum uxorem domini, sed etiam si alias personas violaverit, 509, 26.
- Amittit feudum vassallus, si quid fecerit quo honeste in curia domini stare non possit, 505, 3. *fin.* Aut si proditer alicujus fuerit, *ibid.*
- Amittit feudum vassallus, si secreta domini dolose prodiderit, 506, 5.
- Amittit feudum vassallus, si filium suum, aut alium quempiam de familia dominum offendentem, noxæ non dederit, 506, 6.
- Amittit etiam feudum vassallus ex clausula illa generali, viz. *Si qua alia mihi justa causa videbitur*, 507, 9.
- Amittitur feudum si vassallus insigniter offenderit in caput aliquod juramenti fidelitatis, 507, 9.
- Amittit feudum vassallus, si dominum non fuerit comitatus in expeditione publica, 508, 10.
- Amittitur dominium, five utile. five directum, si alteruter, altero invito, adeat alium judicem, 516, 6.
- Angariarum* & *Parangariarum* præstationes quæ sint? 152, 8. 160, 33.
- Anglia* in expiationem regii reatus, Pontifici Romano mancipatur, 17, 6. 21, 15. 102, 6. 119, 5.
- Anglus* in Scotia, & *Scotus* in Anglia est feudi incapax, per eorum statutum quod 25. Edwardi III. factum est de ultra mare natis, 128, 5. 374, 26. cui statuto par refertur statuto nostri Roberti Bruslii, 129, 7.
- Anglorum jus diversum à nobis in locationibus, omnibus contractibus, & etiam in comparationibus rerum mobilium, ubi aliquid duobus, tribus aut pluribus conjunctim sit locatum, dispositum aut quovis modo acquisitum, 198, 19.
- Angli quomodo amiserint feuda in Gallia? 292, 26. 301, 15. 493, 13. 496, 18. De eorum civibus bellis propter jus successionis inter Eboracensem & Lancastrum, 309, 4.
- Anglorum dignitates non sunt hereditariæ, id est, Ducis filius non fit Dux, nisi à Principe impetraverit, 316, 29.
- Angusii* Comitis familia, 200, 24. 321, 47.
- Annalia* feuda, vid. *Feudum*.
- Anniversaria* quæ sint? 92, 20.
- Annonam* & victualia intercipientium poenæ, magistratibus burgi, ubi deprehenduntur, applicantur, 159, 28.
- Annuum* reditum hereditarium habens, non solum dicitur obisse in feudo, sed etiam gaudet privilegii Baronis, 82, 37.
- Annui reditus feudum triplex apud nos est, 82, 38. Idem apud Anglos, à Gallis ut videtur acceptum, 95, 30.
- Annus* à primo die Januarii quando inceperit? 242, 11.
- Annus* & dies à quo tempore currit, & cur dies addatur anno, 298, 5. 493, 12. 379, 2. Et prolongari potest, 299, 7.
- Annus* deliberandi, 354, 18. 451, 8.
- Antichristus* miserè orbi Christiano illudit, 89, 10. 117, 1.
- Antiquum* dominium & ejus tenentes quid? 92, 22.
- Antiquus* extentus quid? 360, 35. 384, 20.
- Antiquum* feudum, vid. *Feudum*.
- Apocha* generalis, in locationibus, non extenditur ad alia debita, 280, 7. *fin.* & trium annorum, liberat ab omnibus præcedentibus, 508, 12.
- Apostata* est incapax feudi, 127, 2. 130, 10.
- Apparitori*, five officiaro, in executione sui officii credendum, 450, 6. 522, 22.
- Appellationis* jus, & ad quos appellandum, 44, 15. 515, 2. 520, 18. 524, 28.
- Appretiatio* quid? 448, 1. in ea quinque sunt consideranda, *ibid.* § 2. Non procedit, nisi sub sit debitum, idque liquidum, 448, 3. 449, 5. fit bonorum immobilium, non discussis nominibus, 450, 6. Inter quos procedat? 450, 7.
- Appretiatiõni subjiciuntur omnes res mobiles & immobiles, 453, 11 & 12. etiam jura & servitutes, & etiam quod non est, 454, 13, 14 & 15. Reversio etiam five conventionalis five legalis, 455, 15. Officium aliquod hereditarium, aut jurisdicção hereditaria, aut aliud jus servitutis in fundo debitoris, 455, 15. Appretiatiõnis forma in procedendo, 455, 16, 17 & 18.
- Appretiatiõne finita, sententiã extractã, supplicatiõne Senatui oblata literæ impetrantur, quibus superior mandatur hunc creditorem in vassallum recipere in locum prioris vassalli, eadem formã investituræ, 457, 20. ubi advertendum an prædium quod appretiat de Rege, an de alio superiore teneatur, *ibid.*
- Appretiatiõne dominium non minus transit à debitore in creditorem quàm in pura & simplici venditiõne: at debitori relinquitur aliqua spes, ex reversione legali, quæ est 7 annorum, 458, 21 & 22. Et in tantum liberatur debitor, 458, 20. *fin.*
- Appretiator, aut quicumque alius ab eo jus habens, qui jure domini uti potuerat, fructus collegisse præsumitur, 458, 22. *fin.*
- Appretiari non potest res incerta, & vix commodè universitas, ideo fit adjudicatio hereditatis jacentis, 459, 23.
- Appretiatiõnem inter & adjudicatiõnem moribus nostris differentia, 459, 24.
- Aquiliana* stipulatiõnis usus apud nos, 198, 16.
- Arbitrium* boni viri quid? 275, 34. 507, 9. *fin.*
- Arbitrum* inter & Arbitratorem differentia, 469, 21. 483, 17.
- Archiepiscopus* quis? 118, 4. Eligitur ab Episcopis, 121, 10. Qualiter locatio ei permittatur? 86, 5.
- Arena* fodinæ cum fundo transeunt, 258, 21.
- Argentum* purum quid? 158, 24.
- Argentaria* potestas quid? 161, 36.
- Armandia* five Armaniæ vox quid? 152, 9.
- Armiger* quis? 89, 13.
- Armorum* usus cur inventus? 2, 4.
- Arrharum* usus, 214, 21.
- Arrolia* Comitis familia, 343, 19.
- Arsenalia* quid? 152, 9.
- Arteragia*, quid? 458, 22.
- Artificia* omnia nobilitatem extinguunt, 75, 16. *fin.* 109, 25.
- Arvum* est terra arabilis? 252, 4.
- Affedatio* unde? quid sit? & affedatarii jus, 272, 23. 279, 2. & seqq.
- Affedatiõnes qui facere possint? 278, 1. Sunt strictissimi juris, nec in assignatos aut heredes transeunt, absque illorum mentione, 279, 3 & 6. 280, 7. *fin.*
- Affedatiõnes omnes dormire dicuntur durante warda, 273, 27. 434, 12.
- Affedatiõne factã à marito ejus feudi, cujus conjuncta investitura uxori etiam comperebat, mortuo marito, uxor removeere potest colonum, quod etiam

am in Anglia obtinet, 276, 37.
 Affedatione alicui & ejus uxori factâ & heredi expresso nominatim & ejus heredibus, vir aut uxor jus illius affedationis transferendæ non habent, sed heres nominatus tantum, 277, 37. Aliud, si tantum heredibus indefinitè factum sit; nam plenum jus utendæ vel abutendæ illius affedationis ad conjuges recuperatores pertinet, *ibid.*
 Affedatio facta in 19 annos, ab eo qui tantum habet potestatem faciendi ad 5, ne quidem ad 5 valet, 279, 1. *fin.*
 Affedatio pro 19 annis, aut ad vitam, species est alienationis, 279, 5.
 Affedatione duobus aut pluribus factâ, quid juris in variis casibus? 279, 6. Viduæ factâ, virum superinducere nequit, *ibid.* Quid si introitus incertus, aut in indebitum tempus? 280, 7. Semper tempus introitus spectandum, potius quàm tempus affedationis faciendæ, 281, 11.
 Affedatione qui se vestit prædecessori suo factâ, id pro deservitione in heredem est, 208, 6. 310, 5. 452, 8.
 Affedatione aliquot annorum adjunctâ alienationi sub pacto de retrovendendo, redemptione securâ affedatio ad heredem, non ad viduam pertinet, 423, 26.
 Assessor aliquando adhibendus, cui expensæ & competentis salarium debetur, 524, 27.
 Assignatio non transfertur in heredes aut assignatos absquæ illorum mentione aliqua, 72, 9. 217, 5. 218, 7. 224, 3. 272, 23. 279, 3. 280, 7. *fin.*
 Assignatio fit apud nos, sed non apud Anglos; cedere tamen potest Rex suas actiones, 147, 31.
 Assignatio facta pecuniæ in reversione contentæ, nulla est, 229, 16.
 Assignatus ex ea tantum numeratione, quæ in prima reversione contenta est, terras redimet, neque posteriolem obligationem tenetur agnoscere, 229, 18.
 Assignatio prius insinuata præfertur aliis, 226, 7. 230, 19.
 Assignatus, sive Cessionarius, idem est cum singulari successore, 474, 31.
 Assisa quæ dicantur? 154, 17. 517, 7. Licet sententiam non proferant, respondent tamen, verum sit necne? 520, 16.
 Auctores librorum juris Feudalis, 35, 3.
 Auctoritas juris Feudalis, 37, 7.
 Auctoritas juris Canonici nulla, *ibid.*
 Auctoritas jurisprudentum, 11, 6.
 Auctoritas quando rectè interponatur? 444, 31.
 Auctionationis jus cum feudo transit, 141, 17. 255, 13.
 Augmentatio rentalis quid? & quomodo fieri possit in feudis Ecclesiasticis? 125, 18.
 Aureum seculum quid? 5, 10.
 Aurum purum quid? & aureæ monetæ bonitas, 158, 25. Auri una uncia ejusdem valoris est cum duodecim unciis argenti, 158, 26.
 Auri, argenti, æris & plumbi fodinæ ad Regem pertinent. 258, 21.
 Authentica constitutiones, 12, 9.
 Autographum quodcumque sine testibus in Senatu fidem facit, 225, 6.

B

B Aculi sive virgulæ traditio in resignationibus quorsum? & an de necessitate interponenda

fit? 433, 8.
 Balsurius inquirendus de patrimonio publico, 151, 7.
 Ballistri qui? 394, 10.
 Ballivi seu Balliatus vocis etymologia, 72, 8. 186, 16. 210, 12. 238, 4.
 Ban & Brierban quid? 290, 20. 295, 36.
 Baneritus, sive Banneritus, aut potius Baronettus, id parvus baro, 106, 17.
 Bannito Princeps, non autem inferior quispiam, sciens feudum concedens, eum natalibus restituit, 130, 9. Vassallo, aut eo inferior, non potest feudum dare Bannito, 150, 10.
 Bannito, aut excommunicato domino, non licet vassallo alienare, ut excludatur recognitio, 472, 28.
 Barratriam, modum esse amittendi feudi apud nos, 494, 15. Sed ejus poenam Regi, non domino superiori cadere, *ibid.* Quid sit? & unde ejus nomen? *ibid.* Primum ad Ecclesiasticos, & postea ad nobilitatem esse translata, 495, 16.
 Barratriam apud nos hodie committere dicitur, qui feudum de Rege tenens, sine ejus licentia regno egreditur, 495, 16. An sit causa amittendi feudi, an etiam crimen læsæ majestatis? *ibid.* Ejus poena ad quas extendatur? 495, 17.
 Barones olim erant, & dicebantur, Capitanei tribuum, 48, 2. *fin.* & 75, 17.
 Baronis privilegium est habere heredem in mobilibus, 82, 37. 310, 7. Idem jus habent Barones in Ecclesiis ab iis dotatis, ac Reges, 146, 29. *fin.* Plerique etiam maritima possidentes jus ad *Wreck* habent, 163, 42.
 Baronis nomen apud Ciceronem significat quemque stupidum, stolidum aut fatuum, 105, 15. Unde nomen, & quid eo, olim, & nunc significetur? *ibid.* Et quomodo investiebatur? 180, 2.
 Baro est qui gladii potestatem habet, 105, 16. 160, 35. 252, 3. 318, 32.
 Baronia est nomen universitatis, 162, 41. 256, 15. Jus habens suos magistratus creandi, 160, 35.
 Barones disponunt de non-introitu suorum prædiorum, tam urbanorum, quàm rusticorum, 386, 27.
 Barones inter nullum disparagium, 411, 25.
 Bartolus quando vixit? 13, 11.
 Bastardi an feudorum capaces sint? 132, 16. 369, 14. Tales jure heredem habere non possunt, 351, 12.
 Bastardiæ ratione, feudum ad Principem devolutum non retinet Rex, sed novum vassallum domino præsentat, 133, 18. 150, 5. 201, 26. 352, 12. 510, 16.
 Bastardiæ inter Regalia numerantur, 150, 5. 369, 15.
 Bastardo, aut majestatis damnato, Rex non succedit ut ultimus heres, 351, 12.
 Bastardo Rex succedit in omnibus feudis tam de se quàm de aliis tenentibus, & in mobilibus, jure coronæ, 351, 12.
 Bastardus successione paternæ jure Divino non est capax, 365, 3. Jure Civili, & Imperialibus constitutionibus, in duabus unciis, si non sint liberi legitimi, succedit, 365, 5. 367, 10. Jure Normanniæ, & totius fere Galliæ, succedendi capax non est, 369, 14.
 Bastardis pater aut mater succedit, ut illi his? 366, 6.
 Bastardus rescripto Principis legitimatus, jure feudorum non succedit, secus ac legitimatus per subsequens matrimonium, 366, 7.
 Bastardus apud Anglos non succedit, licet per subsequens

- quens matrimonium legitimum: quod diversum ab omni jure Divino & humano; & hoc in publicis regni comitibus Westmonasterii habitis, invito tam populo quam clero, à nobilibus factum est, ne inquinaretur eorum sanguis, 366, 8. Licet spurios aliquando loco legitimorum habeant, 372, 20.
- Bastardiz** exceptio apud nos remittitur judici Christianitatis cognoscenda, 367, 9. 425, 32. Intra sex menses finienda, 367, 10.
- Bastardus**, licet succedere non possit, titulo tamen venditionis acquirere feudum, & de eo liberè disponere, nisi in lecto ægritudinis, potest, 368, 13 & 14. Apud nos feudum à patre bastardo concessum valet, secus apud Gallos, *ibid.*
- Bastardo** pater ex mobilibus, vel testamento, vel inter vivos, aliquid donare potest, nisi sit ex damnato coitu natus, 369, 14.
- Bastardi** sibi invicem succedunt, usque omnes quos ex justis nuptiis susceperunt: at iis decedentibus sine liberis Rex succedit, & omnia eorum mobilia fisco jure coronæ cadunt, si testamentum non fecerint; at feuda ad dominum redeunt, 369, 15.
- Bastardus** habet testamenti factionem; si non fecerit, & uxorem habeat, ea dimidium habebit, & reliquum fisco cedit, qui optimum ex quaque specie consequetur, tanquam ultimus heres, 369, 16.
- Bastardo**, aut de bastardo natis, non competit jus promeritos, 480, 6.
- Bastardi**, nisi legitimum, aut cum iis dispensetur, nec dignitatibus frui, aut judiciariam aliquam functionem exercere possunt, 370, 16. *fin.*
- Bassum** jus, apud nos parvi æstimatur, 197, 14. 227, 11 & 13. Neque inquisitores, neque dominus tenentur illud agnoscere, 361, 38.
- Belgarum** maxima nobis injuria, piscando in nostris maribus, 140, 13. 256, 14.
- Bella** unde orta? 3, 6. 7, 13. *fin.* Bellum justum quid? 287, 12. Belli inter Francum & Anglum origo, 292, 26. 301, 15. Bellis Anglorum civilibus Gallia amissa, 309, 4.
- Beneficium** à Principe concessum quomodo interpretandum? 66, 34.
- Beneficiorum** omnium superior est Rex, 122, 11. *fin.*
- Beneficia** duo habens, suffragia duo habere debet, 122, 13.
- Beneficia** conferuntur præsentatione, collatione, & institutione, 182, 6. *fin.* 191, 31.
- Beneficia** collata continere debent modum vacationis, 201, 26.
- Beneficiorum** unio quid? 245, 18.
- Beneficium** resignatio, seu abdicatio, nisi in manibus mandantis, aut superioris acceptantis, nihil operatur, 436, 14.
- Beneficium** in Ecclesiasticis, si patronus, qui jus præsentandi habet, unum ordinario præsentaverit, & potest alium, quis præferendus? 436, 17.
- Bernegarii** Diaconi Andegavensis abrenunciatio veritatis, urgente concilio Lateranensi, 138, 8.
- Bisset** de Lessindrum familia, 510, 15.
- Bladum** quid? 255, 10.
- Blancum** feudum, vid. *Feudum.*
- Bluidmit** quid? 261, 31.
- Bohemia** regnum, ut feudum apertum defectu heredis, rediit imperio, 352, 12.
- Bona** quæ immunitatem habent à præstatione vestigalium, 155, 19. Vid. *Proprium.*
- Bonæ fidei** esse quid sit? 65, 33. 284, 1.
- Bona** quæ appellatione apud Romanos tam immobilia quam mobilia comprehendebantur, 173, 17.
- Bona** caduca vel confiscata non sunt patrimonialia, 165, 48. de quibus Rex solus, aut ejus conciliium generale judicat.
- Bona** fides, ex decursu temporis jure acquisita, & domini patientia præsumitur, 171, 10.
- Bona** & facultates privatorum, quousque non in dominorum, sed in eorum qui eas acquisiverant operâ vel pecuniâ suâ, sunt potestate? 174, 18.
- Bonorum** possessores, apud nos generales successores, qui sint? 208, 5.
- Bona** vacantia, quæ sunt tantum mobilia, ad Regem pertinent, 159, 30.
- Boneri** de Rossy familia, 496, 18.
- Boreales** gentes feudorum semina jecerunt, 25, 3. 88, 8.
- Bohna** quid? 254, 10.
- Braia** quid? vid. *Curialitas.*
- Brafinæ**, sive *Breweria*, antiquitus in feudis exprimi solebant, aliàs eas exercere vassallus non potuit, 259, 25.
- Brevia** testata in usu fuisse his 500 annis in locis meridians, 185, 13, 186, 16. 193, 2. Non sufficiunt ad probationem investituræ sine testibus, 188, 23. 357, 29. Vid. *Cantam.*
- Breve** in usu apud Anglos, quo citatur debitor ut ad idem certum pignus redimat, aut ex eo die jus pignoris ad creditorem decerni videat, 234, 29.
- Brevia** necessaria, cum dominus renovationem feudi recusat, 305, 25. Aut hereditatem aditurus heres, 356, 22.
- Brevium** origo, & vocis definitio, 357, 24 & 25.
- Brevè** de distina quid? ubi multiplices eorum formæ apud nos, sed quæ omnes exolverunt præter sex, 357, 25.
- Brevium** usus frequentissimus apud Anglos, eorumque formæ supra 140 habentur; à quibus ad nos pervenerunt, *ibid.*
- Brevis** nobilissimi de morte antecessoris explicatio, 358, 26. Si patrimonium heredis sit in diversis territoriis, iudicibus delegatis Breve dirigitur, *ibid.*
- Brevis** capita pro deservitione viduæ in triente duo sunt, primum de quibus terris maritus obiit factus, secundum an ea quæ petit sit legitima ejus uxor, 424, 27. *fin.* 425, 31.
- Bruissium** inter & Baliolum controversiæ causa, 326, 8.
- Burgus** in quo consistat? 80, 31. Est inter Regalia, ideoque non transit cum territorio, nisi sit expressa ejus mentio, *ibid.* Apud Anglos unius tenementi salina pro aliis in eodem burgo sufficit, 245, 17. Est nomen universitatis, 386, 26. Burgi sunt vel Baroniarum regalium, vel regalitatum, 386, 26 & 27.
- Burgorum** servitia, 80, 31.
- Burgalibus** in feudis, heredis personæ custodia ad materni generis proximum cognatum pertinet, 392, 6.
- Burgale** vel Burgagium feudum. Vid. *Feudum.*
- Burgi** de Innerkeithen tenor, 80, 31.
- Burgagium** apud Anglos, species est foccagii, 92, 19.
- Burgis** omnibus reservantur sua jura vel consuetudines, *ibid.* & 97, 36.
- Burgorum** res aut bona, ne quidem cum consensu civium alienari, aut ultra triennium locari possunt, sine consensu Regis, 141, 16.
- Burgalia** feuda apud Anglos testamento disponi possunt, 143, 21. 177, 27. 248, 28.
- Burgi** ipsi suos creant magistratus, 160, 35. 163, 44. *fin.*
- Burgorum** quidam sunt, qui jus Vicecomitatus intra suos

suos fines habent, ut Edinum & Pertham, 358, 26. Burgenſium etiam quædam inter ſe dignitas, ut non poſſint niſi per Burgenſes iudicari, 411, 25.

C

Cæco feudum dari non poteſt, 130, 10 & 11. 132, 15. 375, 29 & 30. 431, 4.
Cades Noachidarum tempore morte puniebatur, 5, 10.
Caduca, 128, 4 & 5. 141, 16. 159, 30. 165, 47. 332, 7. *ſin.* 351, 11. 369, 15. 373, 24. 509, 15.
Calcis fodinæ cum fundo tranſeunt, 258, 21.
Cambium, ſive *Excambium*, vid. *Permutatio*.
Camera feudum, vid. *Feudum*.
Cana nomine quid intelligatur? 79, 28. 360, 33.
Canone per triennium non ſoluto, feudo privatur vaſſallus, 204, 34. 506, 7. 508, 12.
Cancellaria & ſafinarum uſum *Jacobus I.* ad nos ex Anglia traduxit. 186, 18. 238, 2. 306, 26. 439, 21.
Cancellariatûs feudum, vid. *Feudum*.
Cancellaria Regis perſonam ſupplet, 305, 25. 358, 26. 362, 41.
Capitanei qui? 34, 2. 48, 2. *ſin.* 75, 17. 101, 2. 106, 19. 110, 26. 515, 3. 517, 9.
Capita Brevis de quibus inquiritores cognoscunt in Brevi de morte antecessoris; & quibus omnibus reſpondendum, aliàs retornatus non admittitur, nec præceptum de ſafina capienda dirigitur, 359, 29.
Capituli conſenſus, 120, 7. 122, 13. 124, 17. 196, 13.
Capitulum an mortuo Prælato feudare poſſit? 123, 16. Habet adminiſtrationem tam in temporalibus, quàm ſpiritualibus, in iis quæ ſunt nudæ tantum adminiſtrationis, *ibid.* Sede vacante iudicat in cauſis ad Capitulum pertinentibus, 520, 17.
Capiendo ſecuritatem, contentum eſt in mandato Regis Vicecomiti de ſafina danda heredi retornato, 362, 41.
Capri ab hoſtibus diſponere nequeunt, 115, 38.
Carbones, aut carbonarii an ex diſpoſitione feudi vaſſallo cedant? 256, 17. 396, 19. Carbonès ſubtus fundo maris effoſſi ei cedunt cujus ſolum eſt mari proximum, licet inter Régalia numerentur, 258, 20.
Carboniana poſſeſſio quid? & an ei locus apud nos? 363, 44.
Carcæris duritie oppreſſus, nihil cum effectu agit, 172, 12.
Carcæris ſqualor, olim apud majores noſtros erat pro ſolutione debiti, & ulterius non procedebant creditores: hinc orta eſt auctoritate Senatûs licitatio, 450, 5.
Cardinalium collegio electio Pontificis invito Imperatore tributa eſt, 20, 15. Cardinalis etymologia, dignitas, officium, atque poteſtas: collegium eorum eſt Capitulum univerſalis Eccleſiæ, 119, 6.
Caroloringorum familiã extinctã, Capetorum familia regnum Francorum capeſſit, quæ in feudis lege ſtatuit, ut ſucceſſio in primo gradu perpetua eſſet apud Gallos, 29, 11. 104, 12.
Carta Athelſtani ante Conquæſtorem, 40, 4.
Cartæ nomine leges intelliguntur, 42, 10. Aut Breve teſtatum, 181, 4. 185, 13. 186, 16 & 18. 193, 2.
Cartam à domino qui habet de prædio, nec tamen inveſtitus eſt, apud Anglos præcarius tantum poſſeſſor dicitur, 85, 3.

Carta & ſafina ſeparata diverſa producent jura, at utraque ſimul ſumpta unicum conſtituunt infeofamentum, 187, 18. 436, 17.
Cartæ virginis uſus præferendus ſpiſſioribus membranis, 194, 5.
Cartæ forma olim ſimpliciſſima, 194, 6.
Cartæ forma per indenturam rara apud nos, 195, 7. ſed frequentior apud Anglos, 195, 8.
Cartæ forma apud nos quo antiquior eo ſimplicior, abſque conditionibus aut clauſulis irritantibus, 195, 9.
Cartæ aliæ ſunt diſpoſitionis, aliæ confirmationis, & eæ rufus vel primariæ, quas originarias dicimus, & per reſignationem, *ibid.* & 211, 16.
Carta originaria apud nos octo potiffimum continere debet, 195, 10.
Cartæ à minoribus Principibus conceſſæ revocationi ſunt obnoxie, 195, 11.
Cartã, aut diſpoſitione à pluribus factã, obſervandum, ne incertitudo aliqua ſit unde deſcendat dominium, 197, 14.
Cartis, quæ originales ſequuntur, inferi ſolent quæcunque in primo infeofamento continebantur, 201, 26.
Carta continere debet modum quo res diſpoſita ad dominum pervenerit, ſcilicet. ſi originaliter diſponat, ſufficit ſi dicat ſe diſponere terras ſuas; ſi alienas, dicat, *Totas & integras illas terras qua aliquando fuerunt W. R. & per reſignationem; baſtardiam, ſive forisfacturam in manus ſuas pervernerunt*, 201, 26.
Cartæ ſunt etiam warrantiæ; in quibus hæc clauſula adjicitur (*hoc in ſpeciale warrantum terrarum de H.*) 201, 27.
Cartæ prima pars *diſpoſitiva* dicitur, & quod non eſt in hac parte, non eſt in diſpoſitione; & licet in alia parte de ea ſit mentio, non tamen cenſetur diſpoſitum, *ibid.* & 202, 29.
Cartæ clauſula, *cum domibus, adificiis, boſcis, planis, &c.* magis exegetica quàm neceſſaria eſt, 202, 30.
Cartis extantibus, neceſſe non eſt producere præceptum ſafinæ poſt 40 annos, 211, 12.
Cartis extrema clauſula eſt ſubſcriptio & ſigillum concedentis, cum annotatione diei, menſis, anni, & teſtium qui intererant, 211, 13.
Cartæ confirmationis duplices ſunt, una de vaſſallo diſponente tenenda, ubi ejus effectus, 211, 16. Alia de ſuperiore tenenda, 212, 17. Forma cartæ confirmationis, 212, 18. Eadem in ea ſolennitates adhibendæ, quæ in cartis originariis, *ibid.* ſafinæ etiam (ſi aliqua data fuerit) confirmationem continere debet, 212, 18. Cavendum ne medium aliquod impedimentum inter cartam confirmatam & ſafinam intercedat, quod confirmati onem cum confirmato conjungi prohibeat, 212, 19.
Cartæ confirmatio ſemper in vita concedentis eſt obtinenda, 213, 19. At nihil intereſt quo tempore confirmatio interponatur cartis emphyteuſion Eccleſiaſticarum, cum ea non fiat ex neceſſitate juris, ſed ex ſpeciali ſtatuto trium ordinum, idque à Rege, non tanquam ſuperiore, ſed qui in Rom. Pontificis locum ſuſſectus eſt, *ibid. ſin.*
Cartæ omnis effectus tantummodo eſt nudum pactum, niſi traditione veſtiatur & perficiatur, 209, 7. 213, 20 & 21.
Cartæ ſi qua inſit ambiguitas aut obſcuritas, quomodo ea explicanda? 214, 22. Ab ea abeſſe debet omnis raſuræ ſuſpicio in aliquo capite ſubſtantiali, 215, 23. Ea eſt regula & norma ſafinæ, 246, 19.

- Castaldus* quis? 72, 8. 104, 13. *Castaldix* feudum, vid. *Feudum*.
- Castalguardia* quid? 90, 14. Castrum aut propugnaculum nemo in regno extruere potest, sine Regis licentia, & Rex castrum concedendo cum terris, tantum custodiam, aut Castalguardiam concessisse intelligitur, *ibid*.
- Castro* concessio conceditur etiam iurisdicção, 252, 3. Arma etiam & bellica instrumenta, & annona pertinentiarum nomine veniunt, 264, 39.
- Casualitates* Regiæ ultra triennium locari nequeunt, 279, 2.
- Catallorum* nomine quid significetur? 42, 10. 85, 2. 369, 16.
- Cathedralis* Ecclesia, si laicum patronum habeat, ejus consensus cum Capitulo accedere debet in feudando, 122, 11. Quæ sit Ecclesia cathedralis? 123, 16.
- Cause* favorabiles quæ sint? 94, 25. 95, 28. *Causa* conjuncta etiam est favorabilis, 301, 15.
- Causa* quid sit? 353, 15.
- Causio* præstanda ab uxore conjunctè investitâ intra 40 dies, 418, 12. Et ab usufructuaria, 421, 21. *fn.* Et à domino wardæ, 402, 39.
- Cavena* feudum, vid. *Feudum*.
- Census* nomine quid comprehendatur? 125, 18. Si is minuat, emphyteosis Ecclesiastica non valet, *ibid. fn.*
- Cerevisia* usus pervetustus, & apud multas gentes receptus, 260, 25.
- Cessionarius* non nisi declaratoriâ præcedente ad appropriationem, vel alias actiones, procedere potest, 273, 27. *fn.* 450, 7.
- Citandus* dominus trina denunciatione, si vassallus contra eum agat, 178, 28. *fn.* Quibus diebus citandus sit vassallus? 491, 10.
- Citationes* in certum diem ita fieri debent, ut alter dierum sit liber, 226, 9. In præmonitione ad migrandum 40 dies debent esse integri, 267, 2.
- Citationis* intervallum apud nos relinquitur arbitrio iudicis, licet intervallum septem dierum fiat ex jure Pontificio, decem dierum ex jure Civili, 492, 12. Aliquando tribus edictis non est opus, 493, 12. *fn.* 518, 11.
- Citatio* ad faciem quid, & ad habitationem, quâ in multis adhuc utimur? 521, 21.
- Citatione* duplici utimur coram Senatu, in iis actionibus ubi testes sunt producendi & examinandi, 521, 21. *Citatio* etiam fit ad crucem foralem burgi, 353, 15. Quare inventum sit hoc remedium? 521, 21. *Citationis* vetus mos in burgis, 522, 22. Ea solennitatem testium requirebat, *ibid.* *Citatus* debitor si non comparuerit, actor mittitur in possessionem, *ibid.*
- Civitas* quid, & ejus origo? 2, 3. Gaudet privilegiis minoris, 444, 30. *Cives* qui? 2, 4. Eorum privilegia, 128, 4. 373, 24. *Civibus* onera imponentibus fatalia contigerunt, 153, 16. *Civitas* quæcunque suum habet fiscum, 164, 46. *Invita* alienari non potest, 295, 35. *Cives* habent heredes in mobilibus, 310, 7. *Civi* an civitatem ejurare permittatur, 155, 20. 294, 32. 433, 9.
- Civitas* acquirit bona etiam neque per possessionem, aut sasinam apprehensa, 444, 30.
- Cives* civitatis præsentis jurant fidelitatem domino, 284, 2. *Civitas* non amittit feudum ex delictis, ut alius vassallus, 499, 23. 508, 11. *Civitas* quater delinquat, & quâ penâ puniri debeat? 508, 11. *Recognoscens* superiorem, alteri se subijcere sine consensu domini non potest, 512, 22.
- non moritur, nec heredem habet, 81, 36. In feudum data suas habet pertinentias, 264, 39.
- Clamores, Clamei, Clamantes, & Clamati*, 357, 25. 488, 2.
- Clandestina* matrimonia, 372, 21.
- Claudo* ineptè conceditur feudum cursoris, 77, 20. 132, 15.
- Clementinarum* libri origo, 19, 11.
- Clerici* qui? 117, 2. Eorum multæ non fisco sed pauperibus applicantur, 159, 27.
- Clericatus* an sit impedimentum successionis, 372, 22. Vid. *Jurisdicção*.
- Clericus* secularis feudi, tam novi quàm antiqui, capax est, 131, 11.
- Clericorum* maxima perfidia post pugnam apud Flowdown, 122, 12. Licet eorum maxima debeat esse fides, 91, 18. 191, 30.
- Clericus* an feudum accipere, & per substitutum servire possit? 131, 11. 372, 22.
- Clerici* non possunt in laicum judicem consentire, 516, 5.
- Clericus* omnis, vel Scriba, debet esse Notarius, 521, 20.
- Coactio* per cornu, auctoritate Senatûs, jure fit intra tempus arbitrio Senatûs limitatum, 436, 16.
- Cockburni* de Ormiston familia, 213, 20.
- Codex* Theodosianus & Justiniani, 12, 8.
- Cognatio* computatur ad septimum gradum. Alii ad decimum extendunt; Feudistæ distinguunt, 332, 7. 351, 11.
- Cognati* consortes præferuntur in jure protimeseos, 485, 21.
- Cohabitatio* diuturna filium legitimum esse, sed matrimonium fuisse non præsumit, 371, 19.
- Collaterales* quando primò admittentur ad successionem in feudis? 28, 8. 30, 12. 332, 10.
- Collatio* ad transitum exercitûs, inter Regalia numeratur, 160, 34.
- Collecta* sunt vectigalia personalia, seu ratione personarum imposita, 153, 15. Non solum à Principibus, sed etiam ab inferioribus aliquando imponuntur, 155, 20. Et inter Regalia majora numerantur, 163, 44. 433, 9, 10 & 11. In æstimatione collectæ tria occurrunt quæ quæstionem movere solent, *ibid.* & 155, 20.
- Collectas* quis solvat, proprietarius an conductor? *ibid.*
- Collegii* liciti si quis sine herede decedat, ejus pars non ad fiscum, sed ad collegium pertinebit, 159, 27.
- Coloni* officium, 86, 5.
- Colonus* domini conditionem in prædio invertens, à locatione cadit, 86, 5. 275, 36.
- Colonus* vi scripti ingredi possessionem potest apud Anglos, secus apud nos, 86, 5.
- Coloni* duplices sunt, inquilini vel coloni propriè sic dicti, 267, 2. *Colonus* contumax citandus est ad 6 dies, 269, 7. 271, 15. *Colonus* verus quis? 277, 37. 282, 13.
- Colonus* contumax cavebit de fructibus violentis, 269, 8. 277, 38.
- Colonorum* sæpe fraus in denunciationibus ad migrandum intervenit, quæ omnimodo investigandæ ne veris dominis præjudicent, 276, 36.
- Colonus* possessionis causam ex conducto habens, postea dominium acquirens, non potest possessionem hanc supervenienti titulo ascribere, sed primo cedere possessionem illi à quo habuit, & dein de dominio agere debet, *ibid.*
- Si colonus assedationem suam in extraneum transfulerit, aut silvas domini vastaverit, cadit à suo jure, 279, 3.

- Colonus dominus factus sub reversione, redemptione facta excluditur ab assedatione, quia idem & dominus & colonus esse non potest, licet secus in usufructu, 280, 7.
- Colonus variis pactis defenditur, ne removeatur, 281, 11. Etiam tacitis, *ibid.*
- Colonus cogi potest exhibere suas assedationes, 281, 13.
- Columba* & columbaria, 259, 23. Qui habet sex acras terræ columbarium habere potest: at in Gallia cuique licet si vel aream columbarii habeat; aliter in Normannia, *ibid.*
- Colwill* de familia de Easter-wemyss, 322, 47.
- Comites apud Tacitum qui? 32, 6. In jure erant administratores, & pro varia atque diversa administratione varia sibi assumebant nomina, 103, 12. Comitatus dignitas jure Feudali ad heredes non descendit, licet apud nos & Anglos Comitatus primogenitus nomen retineat, 316, 29.
- Commendatio sola à Pontifice. Principibus pro præsentatione relicta est, 20, 15.
- Commerciorum ratio, 4, 6.
- Commissarii Edinburgenses, qui & judices Christianitatis vocantur. Unde subjectum jurisdictionis eorum, 21, 16, 17, 18 & 19. 23, 24. Semper reprobant pactum legis commissoriae, 234, 29. Quod continet conditionem in favorem creditoris, 235, 30. Qui etiam mitiorem partem plerumque sequuntur, 451, 7. *fin.* Vid. *Carboniana possessio*, & 422, 24.
- Commissariis propriè legitimacionis quæstio competit, 367, 9.
- Communia an distinguat agros ejusdem domini? 245, 16.
- Communia omnium feudorum, vid. *Feudum*.
- Communis pastura quid? 262, 33.
- Communia in quibusdam casibus dividi nequit, nisi consensu omnium in communione, 263, 35. 264, 41.
- Communio bonorum effectus, 416, 5.
- Compromittere in arbitrum an vassallo sine consensu domini liceat? 264, 40. 469, 21. 483, 17.
- Conatus jure Feudali idem est ac si in actum sit deductus, 502, 29.
- Concilium Lateranense, 138, 8.
- Concubina domini an idem respectus debeatur ac uxori? 501, 28. Inter concubinam domini laici & Ecclesiastici distinguitur, *ibid.*
- Conditionem aliquando significant hæc voces, *meus, tuus, suus*, 200, 23.
- Conditio feudi semper debet esse certissima, 80, 29.
- Conditio hæc, ne quis feudum alienet, pro non adjecta habetur apud Anglos, 142, 21. 217, 5.
- Conditiones cartis insertas, *Provisiones* dici, & duplices esse, tacitas sive legales, & expressas sive conventionales, 216, 3 & 4. 239, 5. Conditionis tacitæ definitio, & exempla, *ibid.* Conditionis expressæ sive conventionalis exempla, 216, 4.
- Conditiones irritantes locum habent apud Anglos, & nos, sed declaratoriâ judicis opus est apud nos, 216, 4.
- Conditio, ne vassallo liceat rem ei concessam alienare, in feudo simplice pro nulla habetur, 217, 5. At in feudo militari valet, *ibid.*
- Conditio hæc, ne alicui liceat rem suam alienare in feudo talliato, an cum conscientia pugnet? 218, 6.
- Conditiones in favorem tam dantis quam accipientis, vel utriusque, 216, 4. 218, 8.
- Conditiones fideicommissariæ in feudis, 219, 9.
- Conditiones aliæ possibilis, aliæ impossibilis, de jure & de facto, 219, 10.
- Conditiones, quæ prohibent quod jus permittit, quales sint? *ibid.* Conditio si feudum domino aperiatur, aut si sine liberis decedat, 219, 11. Conditionibus his affinia sunt pacta quæ feudis apponuntur, 220, 12. Vid. *Pactum*.
- Conditionatum feudum, vid. *Feudum*.
- Conductio rei suæ nulla est, nec ex ea jus proprietatis tollitur, 276, 37. 280, 7.
- Confessio domini, se sasinam alicui dedisse, non supplet defectum sasinæ, 241, 8.
- Confirmatio Regalis in emphyteusibus Ecclesiasticis necessaria est, 126, 20. 146, 29.
- Confirmatio Pontificis unde? 121, 10.
- Confirmatio superioris necessaria est, ubi cartæ vel dispositiones sunt de eo tenendæ, 190, 29. 212, 17. 508, 10.
- Confirmasse verbum in cartis, apud Anglos, magni æstimatur, 198, 18.
- Confirmatio superioris vel maxime necessaria est, ad excludendam recognitionem, 211, 16. 475, 35. 476, 36. 508, 10.
- Confiscatio poena est non soluti vectigalis, 154, 18. Incestarum nuptiarum in certis casibus jure Civili, cui & apud nos mors superadditur, 159, 31. De proprietate rerum confiscatarum, vid. 164, 47.
- Confiscata bona non fiunt patrimonialia, 165, 48.
- Conjuncta personæ investitura, propriis manibus facta simulata præsumitur, 185, 14. Vid. *Filius*.
- Conjuncta investiturâ alicui & ejus uxori factâ, si maritus aliquam ejus partem assedaverit, eo mortuo, & colono in possessione existente, uxor tamen cum remove potest; idem in Anglia, 276, 37.
- Conjuncta investitura resolvitur in usufructum, 294, 34. 416, 5. Quid sit? 415, 4. 417, 8. Ejus differentia ab usufructu communi, 416, 5. De ea regula generalis, ut intelligatur quis proprietarius, quis usufructuarius, 199, 21. 416, 6. 417, 6. *fin.* Diversitas juris Anglorum in hac re à nostro, 417, 7. Nullæ tales apud majores nostros fuerunt, sed ex provisione legis viduis provisum, 417, 8.
- Conjuncta investitura ex conventionione partium legem accipit, 417, 9. Nisi fiat expressè in compensationem trientis, vidua etiam eam habebit, *ibid.* Ejus nulla utilitas uxori, stante matrimonio, 418, 10. Immunis est ab oneribus, nisi aliter convenit, *ibid.* Fieri potest de quolibet tenemento, urbano vel rustico; sed consultius est de militari concedere, 418, 11. Conjugibus concessâ in feudo quod reversioni est obnoxium, si redemptio sequatur, post mortem mariti uxor de evictione aget contra mariti heredem. Si uxor alienationi sub reversione consenserit, & mortuo viro heres redemerit, usufructus ei redintegritur, 419, 13. 423, 26.
- Conjuncta investitura nisi ex voluntate superioris non fit, 382, 14. 419, 14. Stante hac conjunctâ infeudatione, ac matrimonio, vir nihil de feudo alienare potest, sine consensu uxoris, 419, 15 & 16.
- Conjuncta investitura obnoxia est annuis redditibus pendit solitis de terra suâ infeudationis, ante investituram impositis, 421, 29.
- Conjugum alterutro mortuo intra annum & diem, quid juris? 421, 23 & 24. 426, 34. *fin.* 427, 36. *fin.*
- Conquasus quid? 74, 13, 14 & 15. 79, 26. 335, 17. Apud Normannos & Gallos testamento disponi potest, 143, 21. Quilibet de conquasitu liberè

- berè disponere potest, 145, 27. 175, 22. 177, 27. 180, 1. *fin.* 232, 25. 332, 10. 334, 16. 351, 10. Angli à nobis differunt in successione in conquestu, 335, 17. 515, 4. Conquestus inter sorores, 335, 18. Ad proximum ex materna linea devolvitur, si nemo sit ex parte patris; sed in successione materna linea non attenditur apud Anglos, sed ad dominum redit, 43, 14. *ibi*, *Conquestus*, 350, 9. Jus accrescendi in conquestibus apud Anglos obtinet, 198, 19.
- Consanguineorum* fratrum successio, 331, 5.
- Consanguinitatis privilegia, 478, 2.
- Consuetudo* forum, 45, 21.
- Consensus* Capituli non inducit emendicando suffragia aut subscriptiones; licet secus nonnunquam sit apud nos, 122, 14. 212, 17. 466, 11.
- Consensus & confirmatio æquiparantur, 146, 29. *fin.* 212, 17.
- Consensus domini an necessarius in acquisitione aut constitutione feudi novi? 178, 28. 212, 17. 466, 11.
- Consensus uxoris quomodo mariti facto interponatur in suum damnum? 142, 20. 419, 16.
- Consensus domini necessariò requiritur in resignationibus in favorem, 435, 13.
- Consensus uxoris apud Anglos, stante matrimonio, est omnino irritus, 421, 20.
- Contentiens alienationi rei suæ, an à dominio ejus cadat? 442, 29.
- Consensus quando interponendus? 444, 31. 466, 11.
- Consensus patris liberè tenementarii, licet possit renovare feudum, non tamen sufficit absque consensu filii in feudo existentis, ad excludendam recognitionem, 472, 28.
- Consensus proximi agnati olim requirebatur in alienationibus feudi, 474, 33.
- Consensus generalis alienationi non extenditur ad illicita, 474, 34.
- Consensus specialis domini, ut vassallo liceat certæ personæ, aut certam partem feudi alienare, quid operetur? 474, 34.
- Consensus tacitus domini, ut vassallus alienet, an sufficiat ut excludatur recognitio? 466, 11. 475, 34.
- Consequentia*, æque ac expressis verbis, aliquid ex jure fit, 379, 2. 491, 10.
- Consignationis* locus, si nullus convenerit, 204, 37. 224, 4. 226, 9. 235, 31. *fin.* Ejus forma, 228, 14. Et quando fieri possit? 493, 12.
- Consignandum quid in redemptione legali? 231, 24.
- Consignatione factâ, consignator suam pecuniam recipere potest, nec videtur à præmonitione recessisse, modò paratus sit eam Senatui repræsentare, 231, 24.
- Consilium* quid? 444, 31. De consilio, nisi fraudulento, jure Civili nemo tenetur, 286, 8.
- Constabularius* quis? 104, 12.
- Constitutiones* Principum pro legibus, 11, 5.
- Constitutionis Græcæ de jure protimescos tenor, 485, 21.
- Constantini* donatio, stultæ pietatis zelo facta, damnatur, 145, 28.
- Constituuntur* feudum tribus modis, præscriptione, investiturâ, & judicis declaratione, 179, 1.
- Consuetudinis* (cujus nulla ratio, nisi memoriam hominis excefferit) apud Anglos à præscriptione differentia, 45, 18 & 19.
- Consuetudo, licet antiquissima, nunquam tamen sequenda, contra jus proprium scriptum, 51, 14. 321, 47.
- Consuetudo optima interpres juris scripti proprii, 51, 14.
- Consuetudines feudales sunt locales, 52, 16. 66, 36. 77, 21. 92, 19. 177, 27.
- Consuetudo majorum nostrorum in alienationibus & traditionibus, 237, 1.
- Consuetudo unius gentis non sufficit ad tollendum id quod omnium consensu introductum est, 256, 14.
- Consuetudo admittens fœminas succedere, intelligenda est, si non sint masculi, 325, 3.
- Conterminus* sive contiguus ager quid? 245, 15.
- Contractus* unde? 2, 4. 4, 6. 5, 10. 50, 8.
- Contractus bonæ fidei, & stricti juris, ut inter se differant? 65, 33.
- Contractus aut dispositio feudalis non valet apud Anglos, nisi inseratur libris publicis Concilii Westmonasteriensis, secundum statutum Hen. VIII. aut in libris Comitatus, 95, 30.
- Contractus omnes inter patrem & filium initi, præsumuntur simulati, 131, 12. 208, 5.
- Contractuum obscuritas aut ambiguitas unde solvenda? 214, 22.
- Contractus simulatus quis? 483, 17.
- Contractus cum potentioribus, non minus sunt suspecti, quàm qui dolo aut fraude fiunt, 484, 19.
- Contractus feudalis quiddam in se divinum continere videtur, 506, 6.
- Contumacia* rei quid, & ejus effectus? 522, 23.
- Contumacia vassalli quomodo punienda? 491, 10. 493, 12. 522, 23.
- Conventio* Statuum in Scotia, olim vice Parlamento- rum, 50, 10.
- Conventionalis* pœna peti nequit ultra id quod interest, 205, 37. Secus tamen speciali Senatûs acto, *ibid.*
- Conventio, quâ dominus suâ auctoritate fundum ingredi potest, 217, 4.
- Copieholdis* apud Anglos quæ? 93, 24. 441, 25.
- Corona* domini Regis, pro safina est, 151, 7. 164, 47. 254, 7. 399, 25. Vid. officium *Corona*.
- Corrodium* quid? 441, 26.
- Corvadium* quid? 89, 12.
- Crawston* (Domini de) familia, 362, 42.
- Crawfordia* Comitis familia, 376, 32.
- Creditor*, auctâ æstimatione nummorum, pecuniam creditam recipere non cogetur, cum non sit ejusdem valoris cujus erat cum crederetur, 157, 22.
- Creditoris pars est favorabilis, 455, 14.
- Crichton* de Innernytie familia, 292, 25. 496, 18.
- Creta fodina* cum fundo transeunt, licet non exprimantur, 258, 21.
- Criminis* reus si resignationem fecerit, ea dubii eventus est, 445, 33.
- Cucurbitare* quid? 500, 26.
- Cunicularia* cum cuniculis, à tempore cujus non extat memoria possessa, retinenda sunt à vassallo, 259, 22.
- Curatoris* furiosi, & ejus qui prodigo datur, magna est differentia, 111, 28. Curator bonis datus quis apud nos? 347, 2.
- Curatores quomodo eligendi? 393, 8. Curatores ad lites à judice dantur, 393, 9. In pluribus curatoribus, unus pro alio fidejubere potest, *ibid.* Curatorum nulla auctoritas in herede maritando, ideo de necessitate non sunt citandi à domino in forma requisitionis, 411, 24.
- Curialitas* est usufructus à lege constitutus, 59, 11. 87, 7. 308, 2. 382, 15. 398, 24. 415, 3. 427, 40. Ejus origo ex jure Civili, ob reverentiam prioris

- prioris matrimonii, *ibid.* In quantitate differt à tridente; in reliquis congruunt, 427, 41. Non competit nisi mulier facta fuerit, & delatam hereditatem agnoverit, & maritus ex herede vivam prolem suscepit; 428, 42. Non-introitus, wardam & relevium impedit; obventiones tamen non lucratur maritus, ut in conjuncta infeudatione, 398, 24. 428, 42. Obtinet in vidua, atque virgine; secundo etiam viro post mortem primi, in qualicumque feudo, franco, militari, aut burgenſi, ſive heres fuerit cum nupſit, aut conſtante matrimonio hereditas ſupervenerit, 428, 43. Maritus eodem modo ſatifficare debet ut alii uſufructuarii, 428, 44. 454, 13. Quomodo curialitas in appretiatione æſtimanda? *ibid.*
- Curtis** quid? 69, 3. Curiaꝝ jus qui habeant? 107, 21. 188, 24. 261, 30 & 31. 290, 18. 470, 23. 515, 2.
- Custodia** jus juris feudalis eſt, 47, 2. Et mortuo domino ad heredes domini pertinet, 91, 18. Eâ durante omnes aſſedationes ſilent, & eâ finitâ reſtituuntur, 207, 3. 230, 20. 397, 19. Vid. *Wardam.*
- Custodia** oritur domino per deceſſum ſui vaſſalli, 308, 2. Alia eſt personalis, 391, 5. Alia feudalis, 394, 12. In maribus ad 21 annum, in ſceminis ad 14 tantum durat, 390, 4. 397, 21. Ejus diverſitatis ratio, *ibid.*
- Custodia** non debetur domino, niſi quando vaſſallus, qui de eo immediatè tenet, decedit, 399, 28.
- D**
- Damnatorum** bona quibus applicentur? 159, 28 & 32. 445, 33.
- Data** cartæ, vera aut falſa; & de omiſſione dici & anni in inſtrumento, 211, 14. 244, 13.
- Decanus**, vacante ſede, ſuſtinet locum Capituli in ſpiritualibus tantum, 123, 16. 520, 17. Itaque in cognitionibus cauſarum pro Prælato non ſufficit, *ibid.*
- Decanus & Capitulum** ſupplent defectum Prælati apud Anglos, 124, 16.
- Debitor** licet ſit in custodia, proceditur ad licitandum, 450, 5. Debitoris pars eſt odioſa, 455, 14.
- Decemviri** apud Romanos quando creati? 10, 3.
- Decima** in feudum poſt Concilium Lateranenſe dari non poſſunt, 125, 17. Cum ſint in patrimonio Chriſti, 138, 8. Quomodo earum jus in Scotia & Gallia introductum ſit? 138, 9. Non ſunt juris Divini, *ibid.* Decimæ garbales quæ ſint, & unde dictæ? 139, 10. Alia à garbalibus in feudum aut emphyteuſin concedi non poſſunt, locari tamen poſſunt pro ſpatio 19 annorum, *ibid.*
- Decisiones** Rotæ, 20, 14.
- Decisionum** in banco regio quis ſit auctoritas? 45, 20.
- Declaratoria** ex denunciatione priùs obtinenda, ſi colonus contumax fuerit, antequam aut res ſuas, aut novum tenentem, inducat dominus, 269, 7. 271, 16.
- Declaratoria** juris, in multis cauſis neceſſaria, 304, 19. 209, 8. 217, 4. 223, 3. 228, 14. 269, 7. 273, 27. 280, 7. 304, 19. 350, 8. 377, 32. 381, 10, &c.
- Declaratoriâ** opus eſt ſuper reſciſſionem juris hereditarii, antequam denunciatur ad migrandum, 281, 12.
- Declaratoriæ** ſuper non-introitus varii ſunt effectus, quoad tempus præteritum, 385, 22. Et quoad tempus futurum, *ibid.* 23.
- Declaratoriâ** judicis ſemper opus eſt in omnibus delictis quæ privationem feudi inducunt, 507, 9. 512, 22.
- Decreta** Principum, 11, 5.
- Decreti** Gratiani origo, 18, 8.
- Decretalium** Epistoliarum liber, 18, 9.
- Dediſſe & Conceſſiſſe, Vendidiſſe & Aſſignaſſe**, verbis in chartis quid ſignificetur? 198, 18.
- Defectus** perſonæ non eſt cauſa amittendi feudi, ne quidem ſi ex nativitate procedat, 431, 4.
- Defectus** in ſtatu, non eſt propriè cauſa amittendi feudi, 432, 5.
- Delegati** Pontificis, 146, 29.
- Delegati** judices in executione Brevis de morte antecelſoris qui ſint? 358, 26.
- Delictum** patris filium ſucceſſione privat, 377, 32.
- Delictum** augetur ratione loci, 501, 26. Delictum delicto penſatur, 501, 28.
- Delictum** quodcumque ſpatio 30 annorum præſcribitur, 509, 14.
- Delictum** commiſſum in perſonam adminiſtratoris Eccleſiaſtici, ab eo remitti poteſt, 509, 14. Si in ipſam Eccleſiam, aut in corpus Eccleſiæ, ſine conſenſu Capituli non poteſt remitti, *ibid.* Delictum Prælati in vaſſallum cum directo dominio privat, 512, 22.
- Delictum** unius in feudo talliato an alteri in ordine nominato præjudicet? 511, 20.
- Demonſtrativè** hæ voces *meum, tuum, ſuum*, aliquid quando accipiuntur, 200, 23. vid. *Conditionem.*
- Denunciatus** ad cornu, feudum acquirere poteſt, 128, 2. 130, 10. 272, 26. 376, 31.
- Denunciatio**, quæ præmonitio in redemptionibus vocatur, 226, 9. Semper debet fieri poſſeſſori hereditario, 227, 13. 232, 24. *ſin.*
- Denunciationis** forma, 228, 14.
- Denunciato** minore aut rebelle exiſtente, conſignatio faciendâ eſt, *ibid.*
- Denunciatio** in actione ad migrandum, 40 dies integros ante ſerias Pentecoſtes faciendâ, 267, 2. Ejus forma apud majores noſtros, 268, 4. Hodie in uſu eſt in prædiis ruſticis & urbanis, 268, 4, 5 & 9. 271, 16. Fieri debet in fundo prædii, & die Dominico ad oſtium Eccleſiæ parochialis, 269, 6.
- Denunciatio** ad migrandum à piſcatione ſalmonum fieri debet 40 dies ante 15 diem menſis Auguſti, 269, 9.
- Denunciatio** ad migrandum in quibuſdam caſibus neceſſaria non eſt, ſed iudicio legitimo opus eſt, 269, 11. A turribus & fortaliis removendi ſunt vaſſalli ex præmonitione 6 dierum, 271, 17.
- Denunciatione** factâ diſtinguendum inter colonos, 277, 37.
- Denunciare** ſpecialiter ſubtenentibus neceſſe non eſt, 271, 16. At principali colono non monito, ſubtenens removeri nequit, 275, 36.
- Denunciatio** expirat, ſi non intentetur actio ſuper ea intra triennium, 271, 19.
- Denunciationem** producere non cogitur dominus, adeptâ poſſeſſione, 271, 19.
- Denunciatio** extinguitur, ſi terræ appretiatæ fuerint, & proprietarius jus ſuum denunciaverit, 277, 38.
- Denunciatione** ad cornu, mobilia debitoris omnia in ſiſcum rediguntur, cum onere debiti, 449, 4.
- Denunciatio** in appretiatione fieri debet ad crucem foralem præcipui burgi, in eo diſtrictu, ubi bona ſita ſunt, 455, 16.

- Denunciatio potest esse vel particularis, vel generalis, sed hæc hodie magis est in usu, 456, 17. Sub præmonitione 15 dierum fieri debet, & insinuanda est debitori, vel personaliter, vel ad locum habitationis, *ibid.*
- Denunciatio in jure protimeseos quid? 480, 7. Quomodo & intra quod tempus facienda? 485, 21.
- Denunciatio personalis, & ad locum habitationis quid? 480, 9. 521, 21. An requiratur, ubi est scientia? 481, 9.
- Deportatio feudum dari nequit, 130, 10.
- Descendentes numerantur ad septimum gradum, alii ad decimum extendunt, 331, 7. 351, 11.
- Desertio servitii dominici, aut domini in bello, vassallum feudo privat, 499, 23.
- Designatio accipientis & cedentis, tam nomine quam cognomine in cartis, aut dispositionibus fieri debet, & designatio falsa dolose facta obligat designantem, ne suo dolo lucretur, 197, 14. 198, 19. 201, 25.
- Designatio partium contrahentium, atque testium necessaria est, 244, 14. 246, 20.
- Desuetudo statutorum in Anglia nulla, 50, 9. Sed apud nos obtinet, vel in totum, vel pro parte, *ibid.*
- Devestire quid? 35, 2. 181, 3.
- Deus Opt. Max. primus auctor juris scripti, operâ Mosis amanuentis sui, 7, 13.
- Deus Opt. Max. est dominus superior omnium terrarum & diuionum terrestrium, 100, 1. 129, 8. 173, 16.
- Dictum probrosum privat vassallum feudo, 502, 30.
- Dies non semper pro homine interpellat, 87, 5.
- Dies 40 vassallus instructus in exercitu cum domino manere debet, 90, 14. 290, 20.
- Dies certus si non sit in reversione constitutus, si tamen convenerat in communi forma concedendam reversionem, vel si non ita convenerat; vel si præmonendus extra regnum sit, quid faciendum? 226, 9.
- Dignitas feudi militaris, 80, 29.
- Dignitatum feuda sunt indivisibilia, 77, 21. 318, 32. An sit successio in dignitatibus? 162, 41. 220, 12. 316, 29.
- Dignitas Ecclesiastica est electiva, 121, 10.
- Dignitatis nomen est dividuum apud Germanos, 77, 21. 110, 26. *fin.* Olim vitalis tantum erat, 162, 41.
- Disclamatio etiam competit domino adversus vassallum, 93, 23.
- Disclamatio unde, & quid sit? 488, 2. Rationes pro ea, *ibid.* Locum habet si partem tantum feudi neget vassallus, & ex certa scientia fiat, *ibid.*
- Disclimationis alterius conscius, etiam disclimationis reus est, 488, 2. 489, 5.
- Disclimationi an locus sit ex negatione extrajudiciali, 489, 3.
- Disclimationis reus vassallus fit, si conditionem feudi negaverit, 489, 3.
- Disclimationis forma, 489, 4.
- Disparitas generis & sanguinis observanda in jure maritacionis, 411, 25. Item ex ætate & corpore ejus qui quæve offertur, 411, 26 & 27. Arbitrio Senatûs permittitur, 411, 28. Ab herede tempore oblationis alleganda, 412, 29. *fin.*
- Dispensare videtur qui promovit incapacem, 130, 9.
- Dispensatio ætatis quid? 390, 2.
- Dissolutiones patrimonii annexi inventæ maximo Principum malo, 150, 5.
- Distinctiones in scientiis cur inventæ? 59, 13.
- Distributus quid? 69, 3. 261, 31. 264, 39.
- Distringere potest dominus vassalli bona, sed non nisi ea quæ sunt in domini territorio, & iis deficientibus ipsum feudum hæcæ subdicere, 385, 22.
- Divisibile feudum, *vid. Feudum.*
- Divisionis causâ res litigiosa alienari permittitur: aliâs illicitum est, 145, 26.
- Divisio est causa favorabilis, 264, 41. Quomodo fiat jure Civili, Canonico & nostro? *ibid.*
- Doli intervenientis effectus, 265, 42. Dolo possidere desinens pro possessore habetur, 277, 38.
- Dolo aut fraude abesse quid sit? 482, 13. Dolus nemini prodest, *ibid.* & 483, 17. Doli capax est pubertati proximus, 395, 15. Dolus dolo pensatur, 464, 7.
- Dominii vox est homonyma, 57, 9. Dominium quid? Et dominus quis, *ibid.* 197, 14. 360, 32. 415, 4.
- Dominii dichotomia, 57, 9. A Cujacio reprobata, 58, 10. Absque ratione, 59, 12.
- Dominium directum in feudo semper retinetur, 56, 7. Quid sit? 58, 11. 61, 20. 78, 23. 360, 32. Est indivisibile apud nos, 290, 18. 472, 28. Et semper remanet apud dominum, 436, 14.
- Dominus superior semper in charta est exprimentus, 61, 21.
- Dominium finitum & infinitum quid? 62, 25.
- Dominus in vassallum habet ordinariam jurisdictionem, 67, 36. *ibi, Sexta*, 128, 5.
- Dominus antiquissimus est Rex, 107, 21. 304, 21.
- Dominicum quid? 88, 8. 125, 17. 126, 20.
- Dominus rei, in dominio ejus transferendo, potest quas vult condiciones annectere, & prohibere ne extra familiam alienetur, 143, 21.
- Dominus & vassallus in feudis penè æquiparantur, 170, 8. 174, 19. 294, 33. 295, 35. 434, 9. 512, 21.
- Dominus quid si feudum à vassallo pro annua mercede conducatur? 189, 25.
- Dominus semper vassallo tenetur de evictione, licet non exprimat, 63, 27. 147, 30. 206, 1. 207, 3. *Vid. Evictio.*
- Dominium, nisi ab uno, & ex una causa, transferri non potest, 197, 14.
- Dominus vassallum mutare, ex alieno arbitrio, sine conventionione non tenetur, 212, 17. 232, 25. Secus in Gallia, 212, 17. 295, 37. 435, 13. 436, 14.
- Dominium utile consequitur vassallus quam primum factus est, & omnes inde utilitates fundi, 251, 1. 264, 39, 40 & 44.
- Domino superiori ex rebellionem per annum & diem competit usufructus amissus, & non Regi ratione coronæ, 272, 26. Et declaratoriâ opus est, *ibid.* & 273, 27. *fin.* 290, 17. 507, 8.
- Dominus antiquior semper in beneficio prior, 289, 16. Et præsumitur exceptus in juramento, 77, 19. 101, 1. *fin.* 304, 21.
- Dominus ad quæ obligetur vassallo suo? 54, 2. 284, 1. 294, 33. 512, 22.
- Dominus superioritatem adire debet, ut de eo vassallus teneat, 294, 34.
- Dominus si moriatur, attamen annus currit vassallo petenti renovationem, 298, 5.
- Dominus immediatus, sive major sive minor, pubes sive impubes, mas sive femina, solus feudi renovationem concedere potest, 302, 16. Item, femina in conjuncta investitura, marito mortuo; & liberi tenementi dominus, *ibid.*
- Dominus superior ejusve successor, sive universalis

- five singularis, minimè tenetur renovationem feudi vassallo petenti concedere si feloniam commiserit, 303, 19.
- Dominis duobus de directo dominio contententibus, possidenti præstanda est fidelitas; & ei tantum, non filio, vivo patre, nisi vi coactus vassallus fuerit, 305, 21. Nec filio resignatio est facienda, 436, 14.
- Dominio recusante renovationem feudi vassallo petenti concedere, remedium vassallo ex Cancellaria quæritur, 305, 25. 357, 22. *fn.* 379, 2.
- Dominio aperitur feudum si deficiant heredes vassalli, 351, 11. Et retinere potest, si lis oriatur de feudo inter heredes, donec decidatur, 352, 12. *fn.*
- Dominus si ideo non intraverit vassallum, quòd de dominio directo non sit ipse investitus, potest ex summatione 40 dierum à vassallo moneri ut intret: si monitus moriatur antequam intret, in eadem causa est vassallus, quoad fructus, ac si superioritatem dominus agnovisset, 357, 22.
- Dominus Regalitatibus, si extra regni fines sit, poterit citari ex præmonitione 60 dierum, ut Brevia ex sua regalitate dirigat pro intrando vassallo, alioqui Senatus post diei lapsum potest dirigere, ut hic qui petit ex Regalitate intret per Brevia ex capella Regia, 294, 34. 357, 22.
- Dominus directus in inquisitione semper est declarandus, 360, 32.
- Dominus an sine censùs præteriti solutione, teneatur vassallum investire? 362, 43.
- Dominus custodiam heredis habebit, donec ab herede homagium acceperit, 399, 25.
- Dominus, finitâ wardâ, & sine justa causa heredem investire recusans, herede per Brevia retornato, ei tenetur ad interesse, non secus ac si violens esset possessor, 399, 25.
- Dominus superior pro relevio distringere potest colonorum bona, pro quibus compentatio à domino suo est facienda, 401, 36. Retinet etiam feudum exactâ custodiâ, donec de simplo vel duplo maritacionis ei satisfiat, 410, 22. 412, 30.
- Dominus, si ante legitimam ætatem vassallum heredem copulaverit, conquerentibus propinquis & amicis, separari possunt conjuges, & dominus omni commodo maritacionis privatur, 412, 29. Si quis domino eripiat jus maritacionis tenetur ad interesse, 413, 32.
- Dominus, si vassallo heredem investierit, non videtur à jure maritacionis recessisse, 413, 32.
- Dominium in jure non amittitur, nisi alteri acquiratur, 437, 17. 440, 22.
- Dominium in quibusdam casibus sine traditione transfertur, 444, 30.
- Dominus post annum & diem heredi vassalli investituram concedens, remisisse ex jure pœnam, & omnem animi offensionem videtur: non tamen illius temporis fructus, quo feudum in non-introitu erat, 494, 14. Item in recognitione, *ibid.*
- Dominus contra quem peccatum est si præmoriatur, superstiti vassallo qui feloniam commisit, an silentio eam remisisse videatur? 509, 14.
- Dominorum in vassallos delicta varia, & eorum effectus, 511, 21. Iisdem ex causis dominus peccando in vassallum dominio directo feudi privatur, quibus vassallus dominio utili ejusdem delinquendo in dominum, *ibid.*
- Dominus dominium directum oppignerare potest, sine vassalli consensu, pro modica summa: secus, si pro magna, cujus luendæ non est spes, ne pro venditione habeatur, 512, 22.
- Dominus vassallo jurare non tenetur. *ibid.*
- Dominio permittitur alienatio domini directi, modò vassalli sui conditionem non faciat duriolem, 174, 19. 295, 35. 512, 22. Aut si simul cum toto territorio illud distrahat, 512, 21.
- Dominus Ballivos creare solet, qui jus dicat sibi & inter convassallos, 520, 16.
- Dominus immediatus semper judex est in causis inter ipsum & vassallos suos jure feudali & usu nostro, 381, 11. 520, 16.
- Dominus & pares quando sint in mora judicandi? 520, 18.
- Dominus & vassallus si invicem contra se agant, causa vassalli prius est terminanda, 522, 24. Dominus de calumnia jurare non tenetur, *ibid.*
- Dominio licet agere, vassallo negligente, ne feudum deterioretur, *ibid.* Dominus suam sententiam executioni mandare potest, 524, 28.
- Domus Dei* est titulus libri, à D. Edwardo Angliæ Rege conscripti, 93, 22.
- Donatio* revocatur ob ingratitudinem, 62, 23, 463, 3. 482, 15.
- Donatio est stricti juris, 65, 33. Inter virum & uxorem est revocabilis, 115, 38.
- Donatio, quâ feudum acquiritur, unde beneficii nomen meruit, est duplex, 169, 5.
- Donatione mortis causâ vassallus feudare non potest, 172, 14.
- Donatio quid majus in se habet traditione, 182, 5.
- Donans si quid arte aut dolo fecerit, eatenus de evictione tenetur, & jure communi, & apud nos, 206, 1.
- Donatarii non-introitus jus, 380, 7.
- Donatario wardæ idem incumbit, quod domino ipsi, 402, 39.
- Donatio non obnoxia est juri protimeseos, nec alii contractus ultimarum voluntatum, 482, 16.
- Notes* olim aut nullæ aut raræ erant, 324, 2. 417, 8.
- Dotis & donationis propter nuptias exæquatio, 143, 21. 145, 26. 421, 23.
- Dotare filiam non potest vassallus toto feudo, aut maximâ ejus parte, licet aliquot annorum fructus assignare possit, 469, 18.
- Draco* primus Atheniensium legislator, 8, 15. 309, 4.
- Dubitans* an pro ignorante habeatur? 298, 5. 480, 8. 489, 3.
- Ducis* exercitus origo, 3, 6.
- Ducis nomen non patrimonii, sed muneris, five administratoris potius, 103, 10. 162, 41. 515, 3.
- Duello* res litigiosæ olim decidebantur, 46, 24. 104, 13. Ei subjectus, censetur in lecto ægritudinis, nec præjudicare heredi potest, 115, 38. 519, 11.
- Dunbar* de Cumnock familia, 500, 25.

E

- Eboracensem* inter & Lancastrum contentio, 309, 4.
- Ecclesia* in Abrahami familia, 5, 10.
- Ecclesiastici Imperii duo fulcra, 18, 7. Ecclesiæ per 72 annos schisma, 19, 11.
- Ecclesiasticum feudum, vid. *Feudum*.
- Ecclesiasticis interdicitur bellare, nisi per substitutum, 81, 32. 90, 14. *fn.* 288, 16. Et conducere, nisi pro sustentatione familiæ, 87, 5. *fn.* 131, 11. Sed feudare possunt cum consensu patroni, 124, 17. 125, 17. Et feuda accipere, 117, 1. 131, 11.
- Ecclesia matrix, 123, 16.
- Ecclesiæ causa est favorabilis, 94, 25. 202, 28. 438, 17. 444, 30.

- Ecclesia ipsa, in Ecclesiastico feudo, est vera Regis vassalla, 80, 32. Sed multum Principi præjudicatur hisce feudis, 82, 36. 92, 21. 220, 13.
- Ecclesia, post 40 annorum decursum, non tenetur de jure suo docere, 92, 21.
- Ecclesia prioribus seculis solis elemosynis alebatur; sed postea & fundos & prædia recepit, 117, 1. 131, 11. Quæ juribus & privilegiis Ecclesiæ gaudent, 136, 5. 138, 7.
- Ecclesiastici qui? 117, 2. Ecclesia patronata quæ? 120, 7. Necessariò adhibet consensum Patroni in feudando, *ibid.* & 121, 11.
- Ecclesiasticæ personæ minores quæ sint? 121, 11. Tales feudare non possunt, nisi patronum habeant, *ibid.*
- Ecclesia semper minor est, 125, 18. An ea feudando, sine consensu Prælati vel Capituli, meliorem suam conditionem facere possit? 126, 19. 128, 3. 444, 30.
- Ecclesiasticæ res, licet alienari nequeant de jure Civili, in perpetuam tamen emphyteusim dari possunt, 137, 5 & 6. 146, 29.
- Ecclesiasticis in feudis constitutum est, apud nos, ne successores de evictione teneantur, 206, 1. Non introitus in iis locum non habet, 386, 28.
- Ecclesiasticis in feudis salutationis clausulæ in chartis præmittitur nomen concedentis, 196, 12.
- Ecclesiis pastores providere quibus comperat? 385, 23. 396, 18. 416, 5.
- Ecclesia utitur jure communi, 408, 14.
- Ecclesia acquirit bona, neque per possessionem, neque per saisinam apprehensa, 444, 30.
- Ecclesiam non permittitur vassallo subinf feudare, 471, 23.
- Ecclesia ex delicto feudali non amittit feudum, 80, 32. 508, 11. 512, 22.
- Ecclesiastici tantum olim rei Barratriæ, 495, 15.
- Ecclesiastica in causa feudali quis iudex? 520, 17.
- Edicta* Principum, 11, 5.
- Edictum admonitorium, citatorium, conventionale, & preceptorium, 492, 12. 518, 11.
- Edictis pluribus citatoriis aliquando non est opus, 493, 12. 518, 11.
- Edini* civitatis speciale privilegium est, ut eorum, qui cædis in burgo damnati sunt bona civitati accrescant, 159, 28. & ut fiscum suum habeat, 164, 46.
- Ejectionis* actio, 293, 30. 357, 25.
- Electio* Pontificis, *vid. Pontifex.*
- Electores Germaniæ septem, 76, 19. In eos committitur erimen lætæ majestatis, 160, 52.
- Electio in regnis & sibi & aliis plurima mala adfert, 309, 4.
- Electio unius ex pluribus heredibus, domini vel vassalli, ad concedendam vel recipiendam renovationem investituræ cuius sit? 303, 17 & 18.
- Elemosynarium* feudum, *vid. Feudum.*
- Elephantiasis* impedit successionem, 375, 28.
- Emphyteusos* origo, 56, 6. 61, 19. 88, 8. 94, 24. 470, 22. Si ejus tenor sit ad politicam regni augendam, & emphyteuta vastum fecerit, à feudo cadit, 508, 12.
- Emphyteuta est dominus, 57, 10. 59, 12. Et emphyteusis species feudi, 170, 8. Ejus successor renovationem investituræ petere debet, 249, 28. Quod antiquitus non cogebatur facere, 386, 25.
- Emphyteusos omnes terrarum Ecclesiasticarum, specialibus trium ordinum statutis, debent à Rege ratificari seu confirmari, 126, 20. Et emphyteusos monasteriorum speciali actio prohibentur, *ibid.* In
- emphyteusibus semper est causa onerosa, 206, 1.
- Emphyteusos extensus non est diversus novus ab antiquo, 361, 36. 472, 27.
- Emphyteuta vendere volens rem emphyteuticam, tenetur primo offerre domino, 478, 2.
- Emphyteuta canonem solvere debet intra biennium; ne nulla sit emphyteusis, 508, 12. In Ecclesiasticis inhospitalitas causa est amittendæ emphyteusos, *ibid.* *vid. Canon.*
- Emptio* hodie est modus acquirendi feudi vulgarissimus, 169, 6.
- Emptio* & venditio quibuslibet legibus & pactis fieri potest, 233, 28.
- Episcoporum* fidei quantum credatur apud Anglos? 91, 18.
- Episcopus quis? 118, 4. A quibus elegatur? 121, 10. Cui velit gratificari potest in præsentatione, 436, 17.
- Episcopi nomen unde? 120, 7.
- Episcopus Cathaniæ ferventi aquæ injectus, ob tyranicam decimarum exactionem, 139, 9.
- Escheta* unde? 150, 5. Regi competit ut Regi, & ut domino superiori, 257, 18. 272, 26. 273, 27. *fin.* 289, 17. 396, 18. 421, 21. 422, 25. 449, 4. 507, 8.
- Essentialia* omnium feudorum, 61, 20, 21, 22 & 23. 220, 12. Essentialia pactis abesse non possunt, 63, 27. *fin.* 66, 35.
- Etymologia* argumentationem producit, 54, 1. 161, 36. Variæ opiniones circa etymologiam feudi, 54, 2.
- Eucharistia* nefariè perversa, 19, 11.
- Evictio* apud Anglos præstatur à domino, licet vassallus nullam ab eo habeat chartam, 93, 23.
- Evictioni obnoxii non sunt consentientes, si non sint & disponentes, 197, 14. 206, 1. 443, 29.
- Evictio non competit ex causa lucrativa, sed onerosa, 198, 18. 200, 23. *fin.* 206, 1 & 2. 207, 3. Evictio non competit adversus administratores, tutores, aut curatores, nisi quatenus quid receperint, 207, 1. Evictio aliquando non præstatur, licet exprimat, 207, 2. Evictionem præstat qui vendidit sub reversione, & sic de periculo futuro tenetur alienans, 207, 3. *fin.*
- Evictionis actio personalis est, & datur tantum contra concedentem & ejus heredes, 208, 4. Quid singulare in reali actione evictionis, 209, 8.
- Evictioni an quis obnoxius esse possit, contra fidem pacti? 209, 9.
- Evictioni nemo obnoxius est ex aliquo novo statuto, nisi ita convenerit, 204, 35. 210, 11. Princeps feudum concedendo de evictione non tenetur, 66, 35. 210, 10.
- Evictio quomodo præstat, rescissâ forisfacturâ, 210, 10.
- Evictionis actio non competit emptori, contra venditorem rei redemptioni ex jure protimeseos obnoxii, 482, 14.
- Executioni* mandate sententiam quis possit? 524, 28.
- Exceptiones* competentes colonis ne migrent, sunt vel ex forma denunciationis, titulo denunciantis, aut quòd forte actor in judicio stare nequeat, ob rebellionem aut excommunicationem, si habeat assestationem quorundam annorum, 275, 33 & 34. 278, 1. 280, 8. Si servitia in assestatione contenta aliorum terminorum post denunciationem, domino requirente, præstiterit: secus si sint officiosa, 275, 34. Si colonus habeat satisfactionem à domino promissam, pro nativa sua sede, & satisfactio vel conferatur in tertium aliquem, aut boni vi

ri arbitrium, *ibid.* Cujus pacti probatio, si plurimum annorum, scripturam; si unius tantum anni sit, testes requirit, 275, 34. *fin.* 280, 10. Si partem unam à qua migrare monetur, pro indiviso cum alia parte occupet, quæ replicâ divisionis factæ, aut separatæ possessionis eliditur, quarum hæc testibus, illa scripturâ probatur, 275, 35. Si colonus cui denunciatur possessionem ab alio habeat, qui non est monitus aut citatus, si excipiens probet illum alium fuisse in possessione, quem sic actor ignorare non potuit, 275, 36. Si herezeldam dominus acceperit, 262, 32. 277, 38. Si paciscatur de non removendo, 280, 9. Vel de non removendo, antequam colono creditori suo satisfecerit, quod prodest contra pacifcentem, & ejus heredes, sed non contra singularem ejus successorem, 281, 11. Idem, si annorum sequentium mercedem præceperit dominus, colonum remove nequit, *ibid.* Ex aliis pactis excipere potest colonus, *ibid.* Qui ejusmodi exceptionibus utitur debet esse in possessione, 281, 12.

Excommunicationis fulmen quare à Pontificibus Rom. commentum? 22, 20. Ejus effectus, *ibid.* & 21.

Excommunicatus feudum acquirere potest, 127, 2, 130, 9. 376, 31. Jure Feudali non potest esse testis, 525, 26. *fin.*

Excusationes, vid. *investitura*.

Executoribus domini superioris defuncti competit jus custodiæ prædefuncti vassalli, si id nominatim testamento caverit; alioqui heredibus ejus, 91, 18.

Executoribus pluribus nominatis, quamdiu unus supererit executionem habet, 198, 19. *fin.* Et unus sine aliis conveniri potest, 354, 17.

Executor apud nos quis? 310, 5 & 7. 347, 1 & 2. Executor dativus, *ibid.*

Executores dativi rectè conveniuntur à creditoribus, & à debitoribus defuncti rectè exigunt, 348, 2. Executores ex testamento, vel ab intestato, nihil rectè faciunt antequam inventarium confecerint confirmationemque sui officii obtinuerint; nisi à Commissariis vel Senatu licentiam in quibusdam casibus impetrent, 348, 2. 353, 15. Executor, quod est nomen juris, debet auctoritate judicis liberari, 348, 3. 353, 15. Executor heredem indemnem ab evictione rei immobilis servare non tenetur; nec affedationes, aut aliæ actiones, quæ hereditatem sapiunt, in executores dantur, 349, 5. 452, 8. *fin.*

Executor, aut qui se immisceuit, potest à creditoribus quandoquocunque conveniri, 349, 6. 353, 15 & 16. Executoribus, aut intromissoribus discussis, qui heredes sunt conveniendi, 354, 16. Summa diligentia uti debet Executor pro recuperandis defuncti debitis intra annum, 353, 16. Executor non potest jus suum renunciare, aut in alium transferre, 354, 18.

Exhereditatio in usu non est, nisi quam pater, meritorum filii in se optimè conscius facit, disponendo, vel aliis alienando id in quod filius, si in officio mansisset, successurus erat, 312, 13. 376, 32. 404, 3. 463, 2. Ubi quid exhereditatio, & quæ ejus causæ jure Civili?

Exitus curiæ quid? 261, 30. 516, 5.

Extensus novus quid? 360, 35. 384, 20. 398, 23.

Extinguitur feudum, vid. *Amittitur*. Extinguitur ad tempus, aut sub modo concessum, 431, 2.

Extraneus, in materia successione, quis dicatur apud nos? 353, 14. 355, 19. 373, 24. Vid. *Alienigena*.

Extravagantium libes, 20, 12.

F

F *Abrilia*, si non exprimerentur, antiquitus vassallo non cedebant, nec cuiquam ea extruere licebat absque consensu domini, 259, 25.

Falsarii nominis domini circa vectigal pœna, 155, 19. Falsam monetam fabricantium pœna, 158, 26.

Falsa designatio, si de persona constet, non nocet, 197, 14.

Falsi cognitio ad Senatum spectat, 452, 9. Simulatio est species falsi, 435, 13.

Famam domini lædentem actionem vassallo intentare non licet, 293, 30. Hujusmodi sunt actiones *unde vi*, & *vi bonorum raptorum*, *ibid.* Famæ aliquando credendum, in iis quæ ultra hominum memoriam sunt, 351, 11. 524, 27.

Familia nomine hereditas intelligitur, 330, 2. Quæ familiæ nomine comprehendantur? 482, 15.

Familiæ quædam apud nos illustres sunt, quarum feuda tali tenore habentur, ut die prælii Regem lorica, armis, calcaribus, &c. ornent. 432, 4.

Fatui à successione jure nostro non prohibentur quoad usumfructum, 375, 29.

Felonia apud Anglo-Saxones pœna non erat feudi amissio, 39, 3. Apud Anglos in quibusdam locis felonia patris non præjudicat filio in successione, 44, 18. 62, 23. 220, 13. 303, 19. Dominus eam remittere potest: etiam Prælati, nisi in Ecclesiam ipsam committatur; quo casu Capituli consensus requiritur, 509, 14. Optimè probatur testimonio parium, 523, 26.

Ferri fodinas ad vassallos pertinere, 259, 21.

Feudastrum, vid. *Feudum conditionatum*.

Feuda precaria, annalia, & vitalia, 27, 5. 60, 18. Nulla talia apud nos, 78, 23. 104, 13.

Feudum olim erat usufructus, 27, 5 & 7. 170, 8. Feuda primum hereditaria sub Carolo Magno cœperunt, 29, 10. 72, 8. Feudo alicui & jus filiis concessio, omnes in capite succedunt, 27, 7.

Feuda multa olim hereditaria ex privilegio, non ex lege, 29, 10. Nulla jam hereditaria nisi specialis mentio heredum, &c. fiat, 71, 7. 87, 8. 94, 25. 95, 28. 202, 28.

Feudum pro mercede plerumque sumitur, 55, 3. 73, 11.

Feudum verbum primitivum esse, non derivativum, 55, 3. Vox est homonyma, *ibid.* § 4. 168, 2. *fin.*

Feudum ex mera & gratuita domini liberalitate constituebatur, 56, 6. 61, 19. 100, 1. 169, 5. 520, 15.

Feudum conditionatum & feudastrum quid? 56, 6. 63, 27 & 28. 169, 5. 216, 1 & 2.

Feudum à Principe concessum, interveniente pecuniâ, non est verum feudum, 56, 6.

Feudum in rebus immobilibus tantum constituitur, 56, 7. 168, 2. 220, 12. Et quasi immobilibus, 57, 7. 82, 37.

Feudum quare usufructum esse volunt Doctores quidam? 58, 10. 64, 29 & 30. In quo usufructus & feudum inter se conveniant & differant, *ibid.* & 78, 23.

Feudum ob unum certum & reale servitium propriè non est feudum, 60, 18. 63, 27. 220, 12. Feudum non semper est perpetuum, 60, 18.

Feudum contractum esse reciprocum inter dominum &

- & vassallum, 65, 31. Nominatum, & stricti juris, 65, 32 & 33. 71, 7. 342, 17.
- Feudum ideo stricti juris esse quia habet naturam privilegii, 27, 7. 78, 25. Et quia est donatio, 65, 33. 214, 22. 224, 3.
- Feudum à Principe concessum apud nos stricti juris esse, 66, 34.
- Feudum proprium est & improprium, 69, 2. Rectum & non rectum, 70, 4. Natura proprii feudi apud nos penè exolevit, 285, 5.
- Feudum non semper secum comitem habet jurisdictionem, 70, 4. 261, 30. 515, 3. 517, 8.
- Feuda inferiora apud nos habent districtum, sed non jurisdictionem, 70, 4.
- Feudum francum, & quod ad emphyteosin aut ad libellum conceditur, cum servitia non debeant, vix propriè feuda sunt dicenda, 64, 28. Blancum, & non francum, 70, 5. Ejus origo, *ibid.* & 203, 32. Nihil tale apud Anglos; & ratio quare? 96, 31. Feudum blancum licet liberet vassallum à servitiis, non tamen à maleficiis, 70, 5. 80, 30. 473, 30. Nec à jurisdictione domini, 516, 6. Feudum in blanco, & in blanca firma, 203, 32.
- Feudum masculinum vel paternum, femininum vel maternum, 71, 6. 325, 6. 343, 19. 350, 9. Usu nostro præsumitur feudum ad feminas æque ac ad mares concessum, 71, 6. *fin.* 324, 3 & 6.
- Feudum est reale & proprium, vel personale & temporarium, 71, 7. Multi putant semper præsumi feudum ad heredes descendere, licet de iis mentio non sit, *ibid.*
- Feudum in perpetuum, aut in tempus sempiternum concessum, apud Anglos, absque mentione hereditatis, vitale tantum est, 71, 7. 202, 28.
- Feudum personale, & annale, vel vitale, 71, 7 & 8. 78, 23.
- Feudum vitale datur, vel ad vitam accipientis, vel dantis, vel alterutrius; 72, 8.
- Feudum guardiæ, & castaldiæ quid? 55, 3. 72, 8.
- Feudum habitationis finitur morte accipientis, 72, 9.
- Feudum soldatæ, quod extinguitur tam morte dantis quam accipientis, 72, 10.
- Feudum cameræ & cavenæ quid? 73, 11. Eorum ea est natura, ut si nihil sit in thesauro domini, vel peni, nihil debeat, *ibid.*
- Feudum Advocatiæ, Cancellariatûs, Rotulatoris, Registerii, Secretarii: quibus omnibus est immunitas ab exactionibus, 73, 11.
- Feudum laicum sive seculare, & Ecclesiasticum, 74, 12.
- Feudum antiquum seu paternum, & novum, 74, 13. An pacto contrahentium feudum novum fieri possit antiquum? 74, 15. 79, 26. 93, 23. Feudum quo antiquius eo nobilius ac simplicius, 109, 25. 167, 2. 195, 9.
- Feudum nobile & ignobile, 75, 16. 80, 31. Aut aliquantulum nobile, 76, 18. 98, 39. 108, 23.
- Feudum ligium sive regale, & non ligium sive non regale, 76, 19. 103, 7. 107, 21. 374, 24. 434, 10.
- Feudum simplex & conditionatum, 77, 20. 78, 24. 216, 2. 217, 5. 338, 3. 343, 18 & 19.
- Feudum divisibile, & indivisibile, 77, 21. 109, 26. 264, 41. 318, 32. 326, 8. 333, 12.
- Feudorum divisiones quædam apud nos, 78, 23.
- Feudum hereditarium & conquestivum, 79, 26.
- Feudum militare, blancum, burgale, Ecclesiasticum, & ad manum mortuam, 79, 27. 80, 30 & 31. 97, 36 & 37. 202, 28. 203, 32. 217, 5. Feudum francum idem cum blanco, 80, 30.
- Feudum Ecclesiasticum triplex est, 74, 12. 80, 32, 33 & 34. 92, 20. 169, 5. 172, 14.
- Feudum ad libellum dare quid? 81, 33.
- Feudum ad manum mortuam, 61, 22. 81, 35. 92, 20. 126, 20. 169, 5. 203, 32. 204, 35.
- Feudum aliud est ipsius prædii, aliud annui redditus ex ipso prædio, 82, 37.
- Feudum militare & foccagium apud Anglos quid? 85, 1. 87, 8. 91, 16. 391, 6.
- Feudum militare apud Anglos constat, sciz. hominio, fidelitate, & foccagio, 88, 9.
- Feudum in puram eleemosynam apud nos, 80, 32. 81, 33, 34, 35 & 36. In liberam eleemosynam apud Anglos, est vel certum vel incertum, 92, 20. Ut & apud Gallos, 97, 37.
- Feudum per homagium antecessorum apud Anglos quale? 93, 23.
- Feudum apud Anglos est vel simplex, aut talliatum, 94, 25. Vid. etiam 77, 20. 78, 24.
- Feudum apud Anglos in francum maritagium, 71, 7. 95, 28. 202, 28. 342, 16.
- Feudum apud Gallos loriciæ, 89, 13. Ex jure parili, burgagium, & eleemosynarium, 97, 35, 36 & 37. Sunt & aliæ divisiones feudorum apud Gallos, 98, 38 & 39.
- Feuda Divina quæ sint? 100, 1. 129, 8. 173, 16. 504, 1.
- Feudum qui concedere possint? 101, 2 & 3. 103, 7. 106, 19. 110, 27 & 28. 115, 39. 119, 5. 125, 17. Feudum qui concedere non possint? 110, 28. 111, 112. 113, 114. 121, 11.
- Feudorum causa materialis & formalis, 167, 1.
- Feudum per quas personas acquiritur? 168, 3.
- Feudum acquiritur stipulationibus, obligationibus aut omnibus aliis contractibus, 168, 2. 172, 13.
- Feudorum qui sint capaces? in quo considerandum an concedantur à Rege, vassallore, aut eo inferiore? 127, 2. 130, 10. 375, 27.
- Feudum in cujus persona consistat, sæpè incertum, 197, 14. Quod ex variis chartarum formis oritur, *ibid.* & 199, 21. 416, 6.
- Feuda omnia ab initio pura, absque ulla conditione, aut servitio, præter illud quod est militare, 127, 1. 195, 9. 216, 1.
- Feudorum in constitutione quis ordo servetur? 183, 9. *fin.*
- Feudi qui sint incapaces & omnis beneficii in jure? 131, 12 & 13. 132, 14, 15, 16, 17 & 18. 216, 3.
- Feudum suum si vassallus inimico domini capitali, aut alii qui molestiam ei inferre potest, concesserit, redit ad dominum, 150, 10. 133, 19.
- Feudi in prima concessione, si dominus disertè caverit, ne vassallus possit in feudum dare, si contra fecerit, is à feudo cadet, 143, 23. Aut si vassallo & heredibus ejus de corpore descendentes feudum concessum sit, eo decedente nullo descendente relicto, feudum extinguitur, & ad dominum superiorem redit, 78, 25. 431, 2.
- Feuda acquisita in primo matrimonio non possunt transferri ex secundo genitis, sed aliter nunc, 145, 27.
- Feudum non potest constitui in re aliena, 146, 30. 187, 21.
- Feudum in pecunia non consistit, 57, 7. *fin.*
- Feudum antiquum acquiritur successione, vel investituræ renovatione, 167, 2. 297, 1. 308, 1.
- Feudum novum tria requirit, acquisitionem, constitutionem & consummationem, 167, 2. 184, 10.
- Feudum nobis acquiri potest; vel per eos qui sunt isti nostri

- nostra potestate, vel per procuratores, sive actores, 168, 3.
- Feudum etiam iudicis sententia constituitur, 190, 28.
- Feuda dignitatum non admittunt divisionem, 77, 21. 318, 32. Nec successionem; id est, ducis filius non fit dux, 162, 41. 220, 12. 316, 29. 473, 29.
- Feudo privatur apud Anglos, si sit inidoneus vassallus ad servitia requisita, 216, 3.
- Feudum militare ex jure alienare non licet, 217, 5. vid. *Alienatio*.
- Feudorum omnium (1) commune in successione est, ut semper inquiratur, quis obierit ultimò vestitus & salutus, & quæ sit investituræ conditio, an illa salvis ejus verbis possit ad petentem accommodari, 350, 9.
- Feudorum omnium (2) commune est; ut in omni successione feudali attendatur consuetudo loci, & ubi feudum situm sit, 351, 10.
- Feudorum (3) commune est, quòd deficiente lineâ, feudum ad dominum redeat, 351, 9, 11 & 12.
- Feudorum (4) commune est, ut institutio in iis locum non habeat; heredes enim non veniunt ex institutione, sed successione, 131, 12. 352, 13. Vid. *Heres*.
- Feudorum (5) commune est, ut quilibet successor teneatur exolvere defuncti debita, 353, 15.
- Feudorum (6) commune in successione est, quòd si plures sint heredes sciz. portionarii, aut executores, unus sine aliis rectè conveniri nequeat, 354, 17. Cujus & ratio redditur.
- Feudorum (7) commune est, quòd qui semel executor factus est, aut hereditatem adierit, renunciare non possit, neque jus suum in alium transferre, 354, 18.
- Feudorum (8) commune est, ut semper aliqua alimentorum heredis habeatur ratio, 355, 20. Secus in non-introitu, 385, 23.
- Feudorum (9) commune est, quòd representatio locum habeat in omni lineâ, directâ æquè ac collateralî, 356, 21.
- Feudorum (10) commune est, quòd ad successionem feudi heres admittatur per Brevia, 356, 22.
- Feudum quid valeat nunc per annum, & tempore pacis, quantum caput est Brevis de morte antecessoris, 360, 34.
- Feudum domino aperitur, vel pro tempore, vel in perpetuum ob delictum, 434, 12.
- Feudo ab hoste recuperato, aut cessante inundatione, cui cedat? 431, 2.
- Feudum quasi fideicommissarium quid? 432, 6.
- Feudum in remunerationem concessum ob ingratitudinem non amittitur, 206, 1. 508, 10. *fin.* 511, 18.
- Feudalis questio, si dependeat à vi juramenti, ad iudicem Ecclesiasticum pertinet, 520, 18.
- Feudale jus consuetudinarium est, in scriptum primò redactum à Friderico Ænobarbo, 34, 2. 65, 33.
- Fideicommissum* quandoque illicitum, 369, 14.
- Fideiussione* dominus gravandus non est à vassallo, de indemnitate personæ, 293, 30.
- Fidelitas* maximè in feudis requiritur, 54, 2. 60, 16. 285, 5.
- Fidelitas* in feudo ne pacto quidem remitti potest, 60, 16. 62, 23. 220, 12. Et non expressa exprimi præsumitur, 61, 20. 62, 23. 216, 3.
- Fidelitate* præstitâ à vassallo in feudis non-ligiis, semper excipitur persona Principis, 77, 19. 88, 10. 101, 1. 107, 21. 289, 16. 304, 21.
- Fidelitas* specialis vel generalis est, 89, 11. Eadem est quod hominum, *ibid.* & 304, 20.
- Fidelitatem* non solum suo domino præstat vassallus, sed & jurare debet solenniter, 284, 2. Neque repetere cogitur, licet dominus moriatur, nisi sit Ecclesiastica persona, 304, 20. *Fidelitas* pro omni feudo est præstanda, 305, 22. *Fidelitatem* non jurat dominus vassallo, 294, 33.
- Fideles* homines patriæ qui? 359, 28.
- Filius* non potest feudum à patre acquirere, 131, 12. 172, 12. 208, 5. 227, 11. 327, 10.
- Filii* cum filiabus non admittuntur in successione jure Divino, ut jure Civili, 311, 10, 11 & 12. 331, 5.
- Filiorum* diversa genera, & circa eos diversum jus, ex LL. 12. Tab. mediâ jurisprudentia, & Imperialibus constitutionibus, 311, 13, 14, 15 & 16.
- Filii* ad morganicam nati, qui, & qualiter succedant? 316, 28.
- Filiæ* omnes in capita succedunt, nisi aliter provisum fuerit, 324, 3.
- Filii* qui sint legitimi, qui bastardi? 370, 17.
- Filius* legitimus centetur, licet de factò matrimonium nunquam fuerit contractum, 371, 19. Imò ex diuturna cohabitatione jure Pontificio, *ibid.*
- Filiationis* in quaestione, an dicto parentis unius, an utriusque sit standum? 372, 20.
- Filius* privatur successione patri, vel ob grave delictum patris in dominio, vel si ipse patre vivente in dominum deliquerit, 377, 32. 506, 6. Et omnes ab eò descendentes excluduntur, 509, 15.
- Finium* regundorum iudicium vassallo non competit, sine domini consensu, 251, 1. 469, 20. 490, 8. *fin.*
- Fisci* sui rationem semper habent Principes, 42, 10. *fin.* 48, 3. 146, 29. Fiscum solus Princeps habet, 164, 46. Aut civitates superiorem non agnoscunt. Differt ab ærario, *ibid.* & 165, 48. *fin.*
- Fiscus* acquirit dominium, absque traditione, 164, 47. 437, 17. *ibi.* *Quaedam enim sunt*, 444, 30.
- Fiscus* cum sit loco heredis, debitis delinquentis est obnoxius, 165, 47. 369, 16. Sed non tenetur, si feudum ante traditionem publicetur, ejus possessionem tradere, 188, 21.
- Fiscus*, vel ejus donatarius, declaratoriâ sententiâ devoluti juris, procedit in appropriatione, 450, 7.
- Fiscus* in perpetuum retinet bona capitaliter accusati, si intra annum & diem iudicio se non offerat, 493, 12.
- Florentinus* textus, 12, 11.
- Flumina* sunt inter Regalia, 141, 15. 152, 11.
- Fœdus* inter Carolum Magnum, & Achaium nostrum, sæpius renovatum, 129, 7.
- Fœmininum* feudum, vid. *Feudum*.
- Fœminæ*, ut ineptæ, à successione feudali naturaliter excluduntur, 55, 2. 63, 27. 66, 36. *ibi.* *Quarta.* 127, 1. 130, 10. 323, 2.
- Fœminis* servire permittitur per substitutum, 90, 14. Hæ non solum jurisdictionem habent, sed etiam alii feudandò concedere possunt, 110, 27. Sunt feudorum capaces, 127, 2.
- Fœmina*, in capillitis constituta una heredum portionariorum militaris feudi, si corpus suum polluerit, à sua portione cadit, eaque accrescit cæteris sororibus, & si omnes idem fecerint, totum feudum domino superiori aperiunt, 328, 17. Sed non ita in viduis, *ibid.* & 407, 11. 501, 26.
- Fœminarum* iusta ætas, apud Anglos, in foccagio, 361, 37. Et apud nos in militari feudo, 390, 4. 396, 18. Si sit heres diversorum feudorum militarium, custodia ejus corporis pertinet ad antiquiorem

quiores, 399, 27. *fin.* Apud Anglos, si ante annos nobiles maritata fuerit, quid juris? 413, 31. Fœminæ jure feudali à testimonio rejiciuntur, 523, 26.

Fodina metallorum quæ ad Principem pertineant? 161, 36. 256, 17.

Fodrum quid? 160, 34.

Forbesij de Pitligo familia, 177, 26.

Forisfactura origo unde? 107, 21. 150, 5. Ejus effectus, 210, 10. 293, 29. 351, 12. 373, 23. 463, 2. 510, 15. Vid. *Bannitus*. Forisfacto vassallo an filiis legitimæ, aut filiabus dores debeantur? 469, 18.

Forisfiliatio apud nos ignota est, 319, 39.

Forma feudorum, 167, 1. 203, 32.

Formedon apud Anglos quid? 442, 26. *fin.*

Forensis quis? 155, 18. An solvat collectas? 156, 20.

Forialicia quæ sint? 271, 18. Non censentur pertinentiæ, 201, 24.

Fossa & Furca quid? 105, 16. 517, 8.

Fowlis dominium, 373, 22.

Fowlisij de Collington familia, 226, 7.

Francum feudum, vid. *Feudum*.

Frater fratri quando primò succedebat in feudo paterno? 28, 8. Sed non in novo, *ibid.* § 9. 220, 12. 332, 10. A qua regula aliquot sunt exceptiones, 333, 11 & 12.

Fratres prædicatores qui? & quomodo feudare possint, 122, 11. Fratres minores, qui nihil habent, nec in feudum dare possunt, *ibid.* § 12.

Fratrum nomine sores veniunt, 331, 5. Ubi fratrum distinctio & successionis ratio: at nulla differentia inter fratres jure Feudali, 333, 12.

Fratricidii poena in familia de Luls. 505, 3.

Fraus legi quomodo fiat? 144, 24. Ejus interpretatio non ex eventu sed consilio fit, 506, 5.

Fraude & dolo qui dicantur abesse? 482, 13.

Fraus in omnibus contractibus censetur excepta, 483, 17.

Fructuum ratio habetur in redemptione facienda, 223, 3. 228, 14. *fin.*

Fructus fundi censentur tacitè obligati domino pro mercede, & dominus præfertur fisco, 270, 11.

Fructuum qui in possessione est, non potest ob introitum agere, 384, 18.

Fructus violenti qui? 229, 14. 268, 2, 4 & 5. 269, 8. 277, 38. 385, 20.

Fundi Ecclesiis concessi, neque sacri, neque religiosi sunt, & proinde nec commercio exempti, 137, 5.

Fundus dotalis, an alienari aut in feudum dari possit? 142, 20.

Fundus optimus maximus talis est detracto omni onere, 200, 23.

Furiosus feudare non potest, & quis sit?, 110, 28. 111, 29. Furiosus & mente vel judicio captus, & sic per judicis sententiam declaratis, proximus agnatus tutor aut curator est, 111, 29. [*ita enim ibi legendum*] 375, 29. 393, 9. Quomodo feudum furiosi acquirant? 128, 3. 375, 29. 392, 8. 393, 9. Eorum prædia, ut minorum, alienari aut feudari nequeunt, nisi urgente æris alieni, aut alimentorum necessitate, causâ apud judicem examinatâ, 142, 19.

Furiosi à successione jure nostro non prohibentur quoad usumfructum, 375, 29. & 393, 9.

Furnorum apud Gallos, in multis locis, idem jus ac molatium apud nos? 255, 10.

Burtum quadruplo olim puniebatur, 5, 10. Excus-

fatur in causa necessitatis, 50, 7. 481, 10. In Anglia, si valor rei furto ablatae 12 nummos superet, fur laqueo punitur, 44, 17.

Furti reus est, qui Principem suo jure & commodo fraudat, 154, 18. 161, 40. Et contra, si non furtum, saltem furto proximum est in Rege adversus populum extendere valorem pecuniæ, 156, 21.

G

G *Agium*, sive vadium, quid? 233, 26.

Gallorum Reges suos Romanorum legibus teneri nolunt, 13, 13.

Gallia nunquam Romanæ Ecclesiæ subjecta, 17, 5. 21, 15. 121, 10.

Garbales decimæ, vid. *Decima*.

Garthland familia, 453, 10.

Gabelkynd of Kent jus singulare, 44, 18. 142, 19.

Gemelli, vid. *Primogenitura*.

Generalis possessor, vid. *Bonorum possessores*.

Generale restringitur enumeratione specierum, 479, 5.

Genistas secandi potestatem ex investitura consequitur vassallus, 260, 26.

Germania nescit jus Civile, tantum feudale amplectitur, 14, 13.

Germanorum fratrum successio, 331, 5.

Gessio pro herede non est titulus activus gerenti, multo minus ei cui titulum transtulit, 227, 12. 310, 5. 354, 16.

Gladii potestatem quis habeat? 105, 16. 110, 26. 251, 3. 261, 30 & 31.

Gleba liberæ sunt à decimis, 108, 22.

Glencarnii Comitis familia, 226, 7. 467, 12.

Gratus consanguinitatis, jure Civili, Canonico, & Feudali, 30, 13. 159, 30. 342, 16.

Gray familia, 228, 13.

Gressuma quid, & circa eas jus? 279, 4.

Grierison de Lag familia, 281, 10.

Guadium, & guadiare quid? & unde? 26, 3. *fin.*

Guardia feudum, vid. *Feudum*.

Guardus, sive custos curtis, domus, vel palatii domini, 34, 2. 72, 8.

Guardianus de jure & de facto quis? 405, 5. Per accidens, ut apud Anglos, quis? 405, 7.

Guelphorum & Gibellinorum factiones, 28, 8. 36, 5.

H

H *Abitatione* alicui concessâ, sublocatio non conceditur, nisi exprimatur, 72, 9. 77, 20. 137, 6.

Habitare ibi quis dicitur, ubi uxorem, liberos & familiam habet, 269, 6. 456, 17. 521, 21.

Hamesuchen quid? 255, 12.

Hamilton de Pardowan familia, 521, 20.

Hayus restituit prælium adversus Danos, 108, 23.

Hedera quid? 396, 19.

Hepburn de Waughton familia, 327, 10.

Heraldi qui? 55, 3.

Hereditarium feudum, vid. *Feudum*.

Heredis appellatio, relata ad id quod suâ naturâ non est transmissibile, in persona primi heredis finitur, 58, 10.

Heredum mentio nulla in antiquis monumentis, 202, 28.

Heredis nomine masculus intelligitur, & descendens ex corpore primi vassalli, non collateralis, 66, 36. ibi,

- ibi, *Quarta*, 202, 28. 324, 2. Heres masculus quis? 343, 19. Aut provisionalis, *ibid. fin.*
- Heredibus quibuscunque* quid intelligatur? 67, 36. ibi, *Quarta*, 202, 29. 324, 3. Et *heredibus eorum*? 343, 17. 344, 21. *Heredibus & assignatis*? 473, 31. 474, 34.
- Heredum nisi mentio fiat, feuda ad heredes non transeunt, 71, 7. 94, 25. Nec in locatione, ad heredes aut assignatos locantis, 87, 5. *fin.* Aliud apud Anglos in mortuo vadio, 235, 31.
- Heredum limitationes, si quæ sint, in clausula tenoris sunt; & si ibi nulla heredum mentio, hereditarius titulus non præsumitur, 71, 7. 202, 28.
- Heredes apud Anglos non succedunt in simplici feudo, nisi eorum specialis mentio sit, 94, 25. 235, 31.
- Heres apparens non potest infeudare dum deliberat, 146, 30. Nisi postea heres extiterit, *ibid.* § 31.
- Heres non potest institui testamento, 172, 14. 177, 25. 178, 28. 352, 13.
- Heredum extraneorum institutiones, etiam inter privatos, contra pietatem & conscientiæ leges fieri creduntur, 175, 22. 176, 24.
- Heredes concedentis an nominentur vel non, nihil interest, 202, 28. *fin.* 235, 31.
- Heredum generaliter quorumcunque, aut talliæ mentio, quid importet? 202, 29. 324, 3.
- Heredes sunt qui in jus universale succedunt: & universale dicitur, licet rem unam tantum, tanquam heres quis agnoverit, & alia repudiaverit: nec pœnitentiæ locus est postquam in re aliqua hereditatem agnoverit: tamen secus jure Civili, 208, 4. 209, 6. 312, 14. 349, 4. 354, 18. 451, 8.
- Heredis loco habetur, qui succedit in affectionibus decimarum, aut prædiorum; imò tantummodò si in nativam possessionem defuncti successerit; nisi pietatis aut custodiæ causâ quid fecerit, 208, 6. 310, 5.
- Heredibus apparentibus consilium datur, 208, 6. 348, 3. Cum periculosum admodum sit se immiscere bonis jacentibus, *ibid.*
- Heres apparens si intromiserit, non tenetur de evictione pro obligatione à patre post contracta, 209, 6.
- Heres talliæ warrantizare tenetur, 209, 7. In subsidium tantum, 354, 16. 355, 19.
- Heres apparens jus redimendi potest in alium transferre, 227, 12.
- Heres contra factum defuncti auditur, 229, 16.
- Heredi apparenti competit actio ad migrandum, 273, 28. Ubi differentia inter majorum mores & hodiernos. At non competit contrahenti pro feudo, nisi cessionario, licet investiatur ante ferias pentecostes, *ibid.* Et fructus pro rata dividuntur inter heredem & executores, 274, 29.
- Heredi quæ jura obveniant ex morte vassalli? 308, 2.
- Heres in jure quis dicitur, & (ut apud nos) ejus definitio, 208, 4. 310, 5. 315, 25. 333, 10. 349, 4. Heres particularis, vel generalis quis? 310, 6. 315, 25. 327, 10 & 11. Ubi decisiones duæ de heredibus, 333, 10. *fin.* Qui heredes post annum sint conveniendi? 354, 16. Heredes etiam sunt bonorum possessores, quoad creditores, 310, 8. 349, 4. Heredem quilibet habere potest, nisi in mobilibus, 310, 7.
- Hereditatem qui semel adierit, resiliendi potestatem non habet, 208, 4. 312, 14. 354, 18. 377, 32.
- Hereditatis petitio quibus competat, vel negetur? 315, 25.
- Heres lineæ & talliæ qui simul sit, potest curare se deserviri in quo genere voluerit, nec inde talliam rumpitur, 345, 22.
- Heres quandoque dicitur in rebus mobilibus, idque vel ex testamento, vel ab intestato, 347, 1 & 2. 349, 4. Quatenus teneatur? 451, 7. ibi, *In Debitore.*
- Heres, si à creditoribus hereditariis conveniatur, & damnetur, repetit ab executore, 349, 5. Quod non competit successoris universali, nisi & hereditatem adierit, *ibid.*
- Heres non potest conveniri nisi elapso anno: secus tamen in executore, intromissore, aut successore universali, 349, 6. 353, 16. 451, 8.
- Heredes generales & talliæ omnes in uno libello conveniri possunt, 354, 16. In quibus tales heredes inter se differant? 355, 19.
- Heredibus inter se certantibus, feudum à domino retinetur donec lis decidatur, 352, 12.
- Heres nomen heredis, nec executor executoris in alium transferre possunt, 354, 18.
- Heres talliæ nunquam tenetur priusquam generalis excutiatur, sed pro extraneo habetur, 355, 19.
- Heredem facere nec Princeps, aut Prætor potest, sed solus Deus, nec heredem non consentienti dare, 349, 4. 354, 18. 368, 12.
- Heres, ex constitutione Justiniani, quartam habet totius hereditatis, ex usufructu deductam, alimentorum gratiâ, 356, 20.
- Heres ut cognoscatur quis sit in aliquo feudo legitimus & propinquior, perpendendum est quale sit feudum? 350, 9. 360, 31. 367, 11.
- Heredem alere non tenetur dominus, in possessione per declaratoriam super non-introitu constitutus, 385, 23.
- Heres nunquam educandus est apud eum qui proximè successurus est, 392, 6. *Vid. Pater.*
- Heres qui nolit adire hereditatem, ut præstet simplex vel duplum maritionis, cogi potest per literas Senatûs, ut adeat, cum certificatione, 409, 20.
- Heres institutus si noluerit hereditatem defuncti agnoscere, remanet hereditas apud defuncti heredes ab intestato, 437, 17. ibi, *Nam si is.*
- Heres apparens monetur per literas à Senatu impetratas ut intra 40 dies hereditatem adeat, 451, 8. 459, 23.
- Heres, qui semel in judicio renunciaverit hereditati, an postea admittatur? & an tali reversio legalis competat? 459, 24.
- Hereticus* est incapax feudi, 127, 2. 130, 10.
- Hereticorum* bona cui applicentur? 160, 32.
- Herzelda* quid? & unde dicta? 261, 32. *Herzeldam* colonus domino non debet, si aliquos annos lux affectionis decurfuros habeat, 277, 384.
- Haribannum* quid? 91, 15.
- Heriotum* quid? 40, 6.
- Hispaniarum* Reges capitali pœnâ veterunt Romanorum leges, 13, 13. Hispaniam in 10 aut 12 partes divisam per partes Pontifex invasit, 17, 6.
- Hominium* tantum obtinet in feudis militaribus, 88, 10 & 11. 304, 20. Ut differat à fidelitate? *ibid.*
- Homo* vivens & moriens quis? 97, 37.
- Hortus* ad vassallum transire, extra controversiam esse, 259, 24. Et cum hortis fructus crescentes, 263, 38.
- Hospitalium* & collegiorum magistris, ut locare permittatur? 86, 5. Gaudent privilegio Ecclesiæ, 125, 18. Eorum res feudari nequeunt sine consensu Regis, 138, 7. *fin.* 141, 16.
- Humius* Aitonius, 432, 4.

Humii de Polwart familia, 200, 24.
 Humii de Nynwells familia, 204, 33.
 Humii Comitidis de Dunbar familia, 224, 5.
 Humii de Spot familia, *ibid.*
 Humii de Fastcastle familia, 491, 9.
Husbandia terrâ quid? 282, 13.

I

Idiotis quomodo curatores dantur? 392, 8. Eorum custodia ad proximos agnatos pertinet, 393, 9 & 10. Vid. *Furiosus*.
Ignobile feudum, vid. *Feudum*.
 Ignobilis nobilitatem conferre potest, 75, 16.
Ignorantia excusat à solutione vectigalis, 155, 18. à renovatione feudi, 298, 5. & à recognitione, 472, 27. Ignorantiâ dominia rerum non acquiruntur, nisi per servum, procuratorem, & filium familias, 437, 17. Etiam ignorantes aliquando acquirimus, *ibid.* & 444, 30. Ratio habetur ignorantiae in delictis vassalli, 502, 30. Eaque aliquando ejus juramento permittitur, 472, 27. Ignorans jus sibi competere, illud renunciare non praesumitur, 509, 13.
Illegitimo quocunque à successione patris aut cognati excludo, omnes ab eo descendentes etiam excluduntur, 372, 21. 373, 23.
Immunitatem à solutione vectigalium quae res aut personae habeant? 73, 11. 93, 22. 155, 19 & 20. Haec immunitas est stricti juris, & certis modis amittitur, *ibid.*
Imperatoris nomen unde? ejusque magnitudo & insignia, 102, 4. Ei aut Regi, quid contra conscientiam jubenti, non est parendum, 175, 21. 176, 23. *fin.* Imperium Romanum Pontifici Romano subiectum, 17, 4.
Imperium merum quid? 105, 16.
Impersctio, quatenus est impedimentum successions, est vel corporis vel animi, 375, 29. Vid. *Defectus*.
Improbationis apud nos origo, 491, 10.
Improprium feudum, vid. *Feudum*.
Impubes sunt feudorum capaces, 127, 1. Impubes in committendo, sed non in omittendo, est doli capax, 301, 14.
Incapaci feudum concessum, cui accrescat? 133, 19. 216, 3.
In capite teneri quid? 96, 34.
Incerudo omnis vitiat dispositionem, 197, 14.
Incestuarum nuptiarum poena, 132, 14. 134, 19. 159, 31. Incestuosi spurii qui? 132, 14. 365, 4.
Incorporalia jura sunt in quibus feudum recte constituitur, 57, 8. 60, 15. 69, 3. 82, 37. Et tantum quasi possidentur, 238, 3.
In cujus manibus nunc feudum existit, septimum est caput Brevis de morte antecessoris, 361, 38.
Indentura nomen quatenus in usu apud nos? 195, 8.
Indigni qui legibus declarantur, feudum accipere nequeunt, 134, 19. Quae ut ab indignis legibus auferuntur, inter Regalia numerantur, 152, 8. 159, 31.
Indictionis annus, 243, 12.
Indivisibile feudum, vid. *Feudum*.
Infamis non potest esse testis in jure Feudali, 523, 26. *fin.*
Infantis nullus consensus, nullus actus, nullum iudicium, 128, 3. 172, 12. 395, 15. Infantes quomodo feudum acquirant? *ibid.* Si pater decesserit, sub matris custodia sunt, 394, 14.
In feudo esse, Pro feudo dari, & Nomine feudi habere, nihil aliud est quam pro mercede, ob mer-

cedem, & nomine mercedis habere, 55, 3.
Inficiationis poenae jure Civili, 488, 2.
Ingratitudinem unicam causam esse amittendi feudi, 462, 1. 490, 8. 496, 18. *fin.* & 19. Etiam hereditatis mobilium, 350, 8. Ingratitudinis variae species ob quas vassallus feudo privatur, 490, 8. 496, 18. *fin.* & 19.
Inhabilitas aut imperfectio animi aut corporis est successions impedimentum, 318, 35. 375, 29. 431, 4. Sed non habet locum in feudis quae non debent servitium, 376, 30.
Inhibitionum literis quae objiciantur? 112, 31. 144, 24. 279, 6. 453, 10.
Inimico domini capitali feudum dari nequit, 130, 10. Inimicitiae inter fratres omnium aliarum gravissimae, 288, 13. Amicitiam cum inimicis domini contrahendo amittitur feudum, 505, 4.
Injuriarum actio domino competit ob injuriam vassallo illatam, etiam suo nomine, 294, 33. *fin.*
 Injuria atrox quae? 482, 15.
Inquisitorum numerus, 44, 15 & 17. 47, 2. 49, 5. 111, 29. 359, 27. 457, 19. 515, 2. 517, 7. Inquisitio quid sit, quae fit per probos & fideles homines patriae? 359, 27. Si jurati inquam sententiam dicant, quae eorum poena? 359, 29. Inquisitio retornari non debet ad Cancellariam, nisi sub signis tam judicis ordinarii quam inquisitorum, 362, 41.
Insinuatio sive Intimatio alicujus juris quomodo facienda? & qui ejus effectus? 226, 7. 380, 7 & 8.
Institutiones sunt juris elementa, 12, 10.
Instrumentorum in salsinis testificandis usus quando & quomodo receptus? & eorum forma, 239, 5. 242, 11.
Insula in mari ejus sunt cujus est proximus continens, 140, 14.
Interdictio voluntaria quid? & quando locum habeat, & quomodo in eo procedatur apud Gallos? 110, 28. 111, 29. Interdictione voluntaria publicata, negatur actio evictionis, 113, 32. 143, 24. ibique ratio. Interdictionis, ut finis, sic & ejus effectus est diversus ab inhibitione, 113, 32.
Interesse reale habeat necesse est, qui obstat alicujus rei immobilis adjudicationi vel appretiationi, 382, 12. 452, 9. 457, 19.
Interlineatio, & si quid scribatur per notas aut figuras quod integrè scribi debet, reddit scriptum inspectum, 215, 23.
Interpretatio obscuritatis in contractibus unde petenda? 214, 22.
Intestatorum hereditates ad quos descendant? 308, 3. Jure Divino? 311, 10 & 11. Jure Civili? 311, 12.
Intromissor cum bonis mobilibus hereditariis, 208, 6. 347, 3. 451, 7. Intromissor quis? & quare talis teneatur? 353, 16. 451, 7. Intromissoribus pluribus existentibus, 348, 3. an creditor habeat electionem, vel an omnes aequaliter sint conveniendi? 451, 7.
Invadiata bona quae? & de iis jus, 233, 26.
Invecta omnia pro mercede obligantur, 86, 5.
Inventarium conficiendum ab officariis Principis ubi bona sunt caduca, 165, 47.
 Inventarium cogebantur facere heredes, quibus datur facultas abstinendi ab hereditate damnosa, 312, 14.
 Inventarium ab executore conficiendum: & si fraus in confessione intervenerit, denegatur ei actio ad petendum, 348, 2. 353, 15.
 Inventarium facere debet tutor quicumque vel cura-

- tor, 392, 8. Et etiam dominus in warda, 397, 20.
- Investitura* exempla in Anglia ante Conquæstorem, 40, 4.
- Investituram in usu fuisse apud Normannos ante eorum adventum in Galliam, 41, 7. Investitura nomen unde ? 180, 2.
- Investitura debet esse libera, & non extorta; & rei certæ, non incertæ: talis enim in feudum dari non potest, 115, 38. 182, 5. ibi, *Ad hac.*
- Investitus qui non est, apud Anglos alium investire non potest; secus apud nos, 115, 38.
- Investiturâ impropria à testatore factâ, an teneatur heres legatarius in possessionem mittere ? 172, 14.
- Investire alium qui tenetur, aut qui feudum promiserit, id suis sumptibus agere debet, aut ad interesse tenetur, 172, 12. 214, 22.
- Investituras duas aut plures de eodem feudo qui acceperit, ei utro velit uti liberum est, *ibid. fin.*
- Investitura solus penè modus est feudi constituendi, 180, 2. 188, 22.
- Investitura propria vel impropria, 181, 4. Specialiter & propriè sumpta, ipsum investendi, sive traditæ possessionis actum significat; aliquando instrumentum super ipso actu confectum, *ibid.* Et variè sumitur, *ibid.* & 237, 1.
- Investituram diversum quid esse à possessione, variis argumentis probatur, 181, 5 & 6.
- Investiturâ factâ, an dominum penitere possit ante possessionem traditam, 181, 5. ibi, *Et ad eam resp.* 184, 12. 188, 22.
- Investituram quid minus esse possessione secundum Pontificios, 182, 5. ibi, *Imò dominus.*
- Investitura rei incertæ fieri potest, at non possessio, 182, 5. ibi, *Ad hac.*
- Investitura duobus facta, si posteriori prima sit facta traditio, quis præferendus ? 182, 5. ibi, *Præterea*, 190, 29 & 30. ubi excipitur Princeps, cujus prima voluntas declarata, licet non sequatur traditio, sufficere creditur.
- Investituram à Lombardis ad exemplum Romanorum inductam esse, ut sit titulus vassallo, cum hominum & fidelitatem præstiterit, quo agere possit adversus dominum ad consequendam possessionem, 182, 6. 184, 10. 183, 22. 237, 1.
- Investitura impropria aliquando sufficit pro traditione possessoris, scilicet si vassallus ex alia causa, puta ex locato aut pignore, sit antecederet in naturali possessione, 183, 7.
- Investitura propria eadem est quæ possessio quam nos *fasinam* realem & actualem possessionem dicimus, 183, 9 & 10. 185, 14.
- Investituræ propriæ definitio, itemque impropriæ; & differentia inter utramque, & exempla utriusque, 183, 8 & 9. 185, 15. 187, 19.
- Investitura propriis manibus qualis olim & nunc apud nos ? 185, 13. 239, 5.
- Investitura propriis manibus conjunctæ personæ facta, simulata præsumitur, nec de evictione tenetur dominus, 185, 14. Propter militaria servitia concedi præsumitur, 185, 13. 239, 5.
- Investituram propriam etiam esse, quæ licet super ipso solo non fiat, in eo tamen districtu oculis & digito domini demonstratur, 185, 14. 189, 25. 237, 1. Ea adhuc in usu apud Montanos, & in limitaneis regni partibus, 186, 16.
- Investitura impropria feudum constituit, sed non consummat aut perficit, 184, 10.
- Investituræ impropriæ origo posterior Brevi testato, 186, 16. Quare ea usitatio quàm propria ? *ibid.* & § 17.
- Investituræ actus, olim unicus, in duas aut tres partes dividitur, quæ omnes unicam faciunt investituram, 186, 17. 194, 1. 210, 12.
- Investitura jurium quomodo, & quibus symbolis facta ? 187, 20.
- Investitura de re aliena, aut de feudo ab alio possessore, purè facta, non valet, nisi ita concipiatur, *sic mea erit*, aut, *Cum mea erit*, aut si sit specialis investitura, 188, 21. 219, 11.
- Investiturâ factâ, dominus aut ejus successor cogitur tradere possessionem, nisi sit ex electione Princeps, aut persona Ecclesiastica, 188, 21. 237, 1. aut nisi sit feudum antiquum, 188, 22.
- Investitura sine solemnitate testium fieri non debet, 188, 23. Et, deficientibus Paribus, extranei admittuntur, 189, 24. 191, 32.
- Investitura coram Paribus facta sine scriptura, majoris solemnitatis est, quàm alia cum scriptura & extraneis testibus, 189, 24. Eâ amissâ, quomodo apud nos probetur ? 189, 26.
- Investitura antiqua quomodo pactis mutetur inter dominum & vassallum, 190, 27.
- Investitus secundò, licet cum clausula, *Salvo jure primi*, præferatur primo, 190, 29.
- Investiturâ duobus generaliter factâ, ut feudum primi vassalli qui mortuus est accipiat, feudo aperto per mortem vassalli, prior possidens præferatur: sed si prior investitur generaliter, & posterior in certo feudo, puta Titii aut Sempronii, eo aperto posterior est præferendus, 191, 29.
- Investiturâ duobus aut pluribus factâ, singuli apud nos habent æquales partes, & in præmorientis locum succedit ejus heres: sed, secus apud Anglos, 198, 19. 221, 14.
- Investituram pro nudo tantum pacto haberi multi volunt, sed perperam, 237, 1.
- Investitura sola etiam sine *fasina* veteribus sufficiebat; *ibid.*
- Investitura aliquando retrotrahitur, 273, 28.
- Investituræ non petitæ intra annum & diem à pœnâ qui excusentur ? 300, 14. 384, 19.
- Investitus semel, quamdiu vixit investitus creditur, 360, 30.
- Investitura conjuncta interdum gratiâ heredis mutatur in nudum usumfructum, qui tamen excludit non introitum, 382, 14.
- Investitura conjuncta, aut ususfructus, an debeatur, alterutro conjugum intra annum sine liberis mortuo ? 421, 23.
- Irritantes* clausulæ sunt accidentiæ feudorum, 63, 28. 195, 9. 218, 5.
- Itali* omnes Romanis legibus reguntur, 13, 13.
- Judex* primò optimus societatis vir est electus, 2, 4. *fin.* 5, 9.
- Judex in causa feudali quis ? 107, 21. 381, 11. 514, 1. 518, 11. 519, 13 & 14. 520, 16 & 17.
- Judices an in sua diocesi sint feudorum capaces ? 132, 17.
- Judicis inferioris non est cognoscere de validitate tituli, 457, 19.
- Judici ordinario quando locus ? 520, 18.
- Judicium* possessorium quid ? 248, 27. Si quæstio simul sit de judicio petitorio & possessorio, possessorium prius est terminandum, 522, 24.
- Judicium omne tribus personis constat, 381, 10. Judiciorum ordo in feudis regulariter est localis, 521, 21.
- Judeus* est incapax feudi, 127, 2. 136, 10.
- Juncti-tenentes* apud Anglos qui, & quales ? 198, 19.

- 19 & 20. 221, 14. 226, 7.
Juramentum inaugurale Regis, 100, 1. Vid. *Regis*.
 Juramento domini aut vassalli feudum interdum probatur aut tollitur, 189, 25. 214, 21.
 Juramento partis an permittatur supplere defectum scripturæ? 214, 21.
 Juramenti fidelitatis duplex forma ex jure; una prolixior, altera brevior, 284, 3.
 Juramentum fidelitatis jure nostro scripto 4 continet, 284, 4. 304, 20.
 Juramentum fidelitatis apud plerasque gentes comprehenditur unico verbo *Fidelitatis*, 285, 5.
 Juramentum fidelitatis quomodo præfertur, si plures sint vassalli? 304, 20. *fin*.
 Juramento deferre non potest vassallus causam feudi sine consensu domini, 470, 21.
 Juratum postquam est in causa, an probatio admitatur? 484, 18.
 Juramentum triplex est; voluntarium, judiciale & necessarium, *ibid*.
 Juramentum in supplementum, an possit deferri semiplenè probanti, & an juramentum purgationis? 523, 27.
 Juramentum veritatis & credulitatis quid? *ibid*.
Juridicos honores pretio ambire pessimum est, 73, 11.
Jurisconsulti sub Cæsaribus florere, 11, 6.
 Jurisconsultorum successio ab Irnerio ad nostra tempora, 12, 11.
Jurisdictione seculari Clerici exempti, 16, 2. 494, 15. 516, 5.
 Jurisdictionis Pontificiæ amplitudo, 21, 15, 16, 17, 18 & 19.
 Jurisdictio est districtus apud Feudistas, 69, 3. Licet etiam inter se differant, *ibid*. At districtus non est jurisdictio, 70, 4.
 Jurisdictio in feudis privatè concedi non potest, quin semper remaneat apud concedentem tam juris dicendi quàm delegandi potestas, 104, 14. 119, 5. 128, 5. 252, 3. 261, 30 & 31. 516, 6.
 Jurisdictiones dividi possunt, 77, 21. At secundum alios jurisdictio est indivisibilis, 109, 26. 318, 32. 326, 8.
 Jurisdictio hereditaria magno est reipublicæ malo, 104, 14. 515, 3. Quomodo æstimetur? 455, 15.
 Jurisdictio maris ejus est cujus est proximus continens, 140, 13.
 Jurisdictio nunquam concessa videtur, nisi exprimat, 252, 3. Et rarè per se, 295, 35.
 Jurisdictionum in feudis agnati in infinitum succedunt, 332, 7.
 Jurisdictio omnis à Principe, 358, 26. 517, 8. Et resignari nequit nisi in manibus mandantis & acceptantis, 436, 14.
 Jurisdictione sub una qui sunt, ne quidem volentes se alienæ jurisdictioni subjicere possunt, in his quæ ad suum feudum pertinent, 516, 5.
Jurisjurandi clausula olim vice clausulæ registrationis, 21, 18.
Jurisprudentum responsa, 11, 4. & interpretatio, 11, 6.
Justum quid? 164, 45. 444, 31.
 Jus olim in honore positum, tanquam Deorum munus, 3, 5. 7, 13.
 Jus gentium origo, 4, 6.
 Jura etiam inter latrones & oppressores, 5, 9. 515, 2.
 Jura scripta Patriarcharum temporibus nulla, sed jus naturale & timor Dei eorum vicem supplebant, 5, 10.
 Jura quare scripto mandentur? 6, 11.
 Jus Civile Papyrianum, 10, 1.
 Jus Civile Flavianum, 10, 2.
 Jus Civile obrutum, & denuò emergens, 12, 11.
 Juris Civilis laudes, 13, 12. 14, 14. 41, 9. 45, 22. 52, 17.
 Juri Civili nullus locus apud Germanos, sed tantum juri Feudali, 13, 13.
 Juris Canonici origo, 15, 1. Ejus dignitas, 22, 22. atque usus apud Scotos, 23, 24. 53, 17. 137, 5. quod sequimur in computatione graduum consanguinitatis, 30, 13.
 Juris Feudalis origo, 24, 2, 3 & 4. 514, 2. Defenditur, 33, 8 & 9. Auctoritatem juris sibi vendicat, & scripto committitur, 34, 2. Prima hujus juris sedes, *ibid*. Ejus stylus, 36, 4. & subiectum, 38, 11. 49, 4. 52, 16.
 Jus Feudale authenticum, 37, 10.
 Jus Feudale à Normannis cum Conquæstore ad Angliam venit, 39, 1 & 3. 42, 9 & 10. 358, 25.
 Jus quo Britannia usa ante conquæstum, 41, 8.
 Jus in Anglia varium pro variatione dominorum, 41, 9.
 Jus apud Anglos primum & præcipuum est statutarium, 43, 12. Jus commune patrium secundo loco obtinet, 43, 13. Juris hujus communis axiomata quædam, 43, 14. Juris ejusdem generales maximæ tertio loco, 44, 16. Ejus speciales quarto loco, 44, 18. Juris ejusdem quintum locum obtinet auctoritas rerum judicatarum, 45, 20. Et sextum locum obtinet juris summi mitigatio in curia conscientiæ, 45, 21.
 Juris Civilis rarus apud Anglos usus, 45, 22. Licet non in totum ab iis exulet, *ibid*.
 Juris Pontificii apud Anglos in consistoriis usus, 45, 23.
 Jus Feudale quo tempore in Scotiam pervenerit? 47, 1. Eo usi sunt Scoti multo ante Gul. Conquæstorem tempore, *ibid*. & § 2. 48, 3.
 Jure eodem & Scoti & Angli utuntur, 49, 4. Non tamen iisdem legibus, *ibid*.
 Jus & lex quomodo inter se differant? *ibid*.
 Jure nullo scripto ante conquæstum Angliæ usi sunt Scoti, 49, 5.
 Juris nomen multiplex, 49, 6. Cui juri in judicando primæ partes sint apud nos? *ibid*.
 Juri gentium apud nos locus, non solum cum exteris, sed & inter cives, 50, 8.
 Jus nostrum scriptum, sciz. statuta Parliamenti, tertium locum in judicando obtinet, 50, 9. 51, 12.
 Jure proprio desituti ad praxin in judicando recurrimus, 51, 13.
 Jure proprio & consuetudine deficiente, is qui jurisdictioni præest à similibus ad similia procedere debet, 52, 15. 66, 36. *ibi*, *Quinta*. 214, 22. 507, 9.
 Jus Feudale proprium nostri regni jus, & ad id recurritur, deficiente jure scripto & consuetudinario, 52, 16. Et præferendum juri Civili aut Pontificio in rebus hereditariis, &c. *ibid*. & 24, 1. 284, 1. 315, 24. 524, 28.
 Juris Civilis maximus usus, non solum apud nos, sed ubique ferè terrarum, 13, 12.
 Juris Feudalis infantia, 26, 4 & 5. Pueritia, 27, 7. Adolescentia, 28, 8. Et virilis ætas, 30, 12 & 13.
 Jus Feudale à Lombardia in Galliam cum Carolo Magno venit, 34, 1.
 Juris Feudalis senilis ætas, 30, 13. *fin*. 61, 19.
 Juris nostri & Anglorum differentia, 198, 19 & 20.

Juri Feudali iniquus Hottomannus, 286, 10. 293, 31. Diverſæ de eo Hottomanni & Cujacii ſententiæ, 35, 3. 58, 10 & 11.

Jus ſupervenienti auctori prodeſt ſucceſſori, 147, 31. 170, 6. 380, 8. Secus jure Anglorum, *ibid.* Nemo de jure auctoris ſui diſputare cogitur, 276, 36.

Jus naturale & gentium, uſu ſtabilitum in ſucceſſione, in præjudicium ejus qui juſ acquiſitum habet Actis Parliamentorum inverti aut mutari nequit, 175, 20. 308, 3. 309, 4.

Jus accreſcendi apud Anglos obtinet in diſpoſitionibus hereditariis, duobus, tribus aut pluribus conceſſis, 198, 19 & 20. Aliter in coheredibus, *ibid.*

Jura ſanguinis aliquando obſunt, 208, 5. 327, 10.

Jura ſanguinis ſæpe aut inimicitii non obſtant, aut etiam atrocius exerceri faciunt, 288, 13.

Jus non patitur, quod contra leges fit, pro valido haberi, 341, 12.

Jura, quæ oriuntur ex morte vaſſalli conjugibus, ſive alterutri eorum, ſunt conjuncta infeudatio, nudus uſufructus, triens ac curialitas, quæ ſunt partim ex proviſione hominis, partim ex proviſione legis, 415, 1.

Jus congrui quid, & quale; perſonale, an reale? 482, 14.

Jus primogenituræ ob impietatem in patrem amittitur, 175, 22.

Jus Protimeſeos quid? 478, 2. Licet id videatur damnatum jure Civili, Sacro tamen jure competebar, & Conſtitutionibus Græcorum: nec tamen omnino juſ Civile illud abhorrebat, *ibid.* Juſ hoc locum habet inter burgenſes, & vocatur *Jus Retra-ctus*, 479, 4. Locum habet in rebus immobilibus, diviſis vel indiviſis; ſed non in fructibus pendentibus aut annuis redditibus, *ibid.* Quibus in contractibus aut perſonis competat? 479, 5 & 6. Intra quod tempus denunciatione factâ, vel non factâ? 480, 7. Juſ hoc excluditur à neceſſitate, 481, 10.

Jus Protimeſeos habens, duo facere debet intra tempus competens, 481, 11. 482, 13. Et lapſu temporis illius excluditur, 481, 12. Si hoc juſ habens abſuerit, niſi ei denunciatum fuerit, habet annum & diem, *ibid.*

Jus Protimeſeos competit procuratoribus, aut deſenſoribus; & eorum cauſâ indulgetur ſpatium 4 menſium, 482, 13. Sed hoc tempus variat ſecundum conſuetudinem regionum, 482, 14. Non competit ei qui atroces injurias contra venditorem exercuit, 482, 15. Juſ Protimeſeos vicinis etiam competit, 484, 20. Juſ Protimeſeos ex jure Feudali competens, 486, 22.

Jus ſibi dicere poteſt, cui denegatur juſtitia, 519, 11.

Juſtitia conſervat ſocietates, & eſt compages regnorum, 5, 9. 515, 2.

Juſtinianus Imperator feliciffimus Princeps, ſed nimis uxorius, 12, 11. 323, 2. 330, 4. 339, 7. 340, 11.

K

K *Arri* de Pherneheſt familia, 212, 19.

Keir (Dominus de), 521, 20.

Keiborum familia Mareſcalli Comitum, 104, 13.

Kill quid? 260, 25. *ſin.*

Kircaldii de Grange familia, 212, 19.

Kinaveſhip quid? 253, 6.

Kyndneſſ & *Kyndly Tenentſ*, 275, 34.

L

L *Laticum* feudum, vid *Feudum*.

Laici indiſtinctè feudare poſſunt, licet cenſus minuatur, 125, 17. 126, 18.

Laſus ultra dimidium, 265, 42. 341, 13.

Lapidina omnes cum feudo tranſeunt ad vaſſallum, 258, 21. 396, 19.

Latrocinari, pro bellum gerere, & latrocinii nomen olim non infame, 4, 8.

Leaſſ apud Anglos eſt aſſedatio aut locatio apud nos, 86, 4.

Leſto in ægritudine qui eſt, ut feuda alienare non poteſt, ita nec mobilia hereditaria, niſi neceſſitate prematur, 114, 36. 350, 8. Nec heredis ſui matrimonium in fraudem ſuperioris præcipitare; 412, 30. Quis ſit leſtus ægritudinis, 114, 36. Lex de ægritudine experienciâ magiſtrâ uſu introducta eſt, 174. 18. 178, 28.

Legalis reverſio, vid *Reverſio*.

Legati à latere, 120, 6. Legati à Principibus miſſi munus, 176, 23.

Legatum quid majus in ſe habet traditione? 182, 5: *ibi, Imò.*

Legatariis acquiruntur bona abſque poſſeſſione aut traditione, 444, 30.

Legum prima origo, 2, 4 & 5. 6, 11. Leges ut primò ferebantur? 8, 14.

Lex Salica fundamentalis apud Gallos, 28, 8. 173, 16.

Lex agraria à Conquæſtore lata, 39, 3.

Legum XII. Tab. origo, & clogium, 10, 3. 309, 4. 338, 5.

Leges patriæ in acquirendo obſervans, non videtur in foro conſcientiæ peccare, 317, 31. *ſin.* 341, 14.

Leges naturæ omnibus privilegiis ſunt præferendæ, 176, 23.

Leges ſucceſſionum, quæ ex ſacra Scriptura traduntur, non ſunt ad neceſſitatem trahendæ, 340, 10.

Lex Voconia, 340, 11.

Legitimati per ſubſequeſ matrimonium eodem modo ſuccedunt ac naturales & legitimi, jure Divino ac Civili, 313, 16. 316, 27. Sed ſecus apud Anglos, *ibid.* & 366, 8. 372, 21. *ſin.* An ſuccedant in feudis diſputatur, 316, 27. 366, 7.

Legitimati per Principem, aut oblationem curiæ, ſpuriis cenſentur, 316, 27.

Legitimationis literæ, quorſum? Et an reſcindi poſſint ob ſupervenientes liberos? 368, 12.

Legitimari nequeunt ex damnato coitu nati, 368, 13. *ſin.*

Legitimatis rectè tribuitur poteſtas de rebus ſuis diſponendi, tam in vitâ quàm in lecto ægritudinis, 368, 13. *ſin.*

Legitimationem liberis tribuit alterutrius parentum bona fides, licet non ſufficiat ad ſtabiliendum matrimonium, 370, 18 & 19.

Lenonum pœnæ ad quem pertineant, 159, 28.

Leo, Rex armorum dictus, ejuſque feudum, 55, 3.

Leproſus, quia à communionem hominum arcetur, diſponere nequit, 115, 38.

Levinia ducatus, 150, 5. 209, 9.

Libellum [ad] feudum, vid. *Feudum* ad libellum.

Libellus appretiationis, 456, 17.

Libellus de feloniam contra vaſſallum continere debet locum & tempus delicti, 522, 24.

Liberè tenentes qui dicantur? 87, 6. 248, 28. 362, 42.
 Liberorum hominum nullum ex jure commercium, 174, 19.
 Liber introitus & exitus rem ipsam comitatur, 263, 36.
 Et precariò possidenti est concedendus, 270, 12.
 Liberum tenementum quid? 87, 6. 248, 28. 302, 16. 362, 42. 472, 28.
 Liberi quando sibi, quando aliis acquirant? 168, 3.
 Liberorum nomine nepotes, &c. intelliguntur, 319, 40.
 Liberi non possunt esse in potestate alterius quam patris, 392, 7. 399, 29. 408, 16.
 Liber responsionum quid? 387, 30. Vid. *Respondere*.
 Librata terræ quid? 291, 24.
Licentia Regis requiritur ad extruendam turrim, aut propugnaculum aliquod, 90, 14. 252, 3.
Licentia quid? 348, 2. 444, 31. 466, 11.
Licitatio quid? 234, 29. 385, 22. 435, 13. Vid. *Appretiatio*.
Ligium feudum, vid. *Feudum*.
Ligius homo, & feuda ligia, 48, 2. 62, 24. 103, 7. 107, 21. 289, 16. Nemo duorum uno tempore potest esse homo ligius, 373, 24. At aliud inter Principes, *ibid.* § 25.
Liquidatio fructuum in non-introitu, vid. *Non-introitu*.
Liquidum debitum quid in jure, & in appretiatione? 448, 3.
Lite motâ, quisque insistere cogitur? 145, 26. Excusationem ea præbet in variis casibus, 301, 15.
 Lis contestata quando dicatur? 522, 24.
 Litigiosam rem comparare, Senatoribus, aut aliis jurisdictionem aut officium quodcumque habentibus, denegatur, 133, 17. Quæ sit res litigiosa? 144, 25 & 26. ubi pœnæ ementis aut vendentis rem litigiosam.
Litera quando in usu apud Britannos? 41, 8.
Literæ quatuor formarum quæ? 449, 4.
Literæ in supplementum, 454, 12.
Literæ dispensatoriarum olim in usu, 455, 14.
Literæ conformes quæ sint? 524, 28.
Littletonius apud Anglos probatissimus Auctor, 89, 10. 440, 25.
Litus maris quid, & cujus juris? 140, 15.
Locatione concessâ, sublocatio, nisi concessâ potestate, non permittitur, 72, 9. Nec in assignatos translatio, 87, 5 & 6. 279, 3.
Locationi omni hoc pactum inest, Si pensio solvatur, 86, 5. 280, 7.
Locans sine mentione annorum, ad vitam conducentis locasse videtur apud Anglos, 86, 5. (pro mercede distringere potest, 70, 4.) at apud nos pro uno tantum anno, 280, 7. Locans necessariò debet esse solutus, 44, 14. *ibi*, In *locationibus*. 87, 5. Locanti jus prohibendi competit, si fundum deterioraverit colonus, 257, 19.
Locare in modicum tempus vassallus potest, nisi in fraudem domini, 264, 40. 470, 23 & 24.
Locationes diversas habens, colonus, unâ electâ, ab altera recessisse videtur, 276, 36. *fin.*
Locatio ad certos annos, quibus finitis duratura, dum pecunia colono debita solvatur, species alienationis est, 279, 5. De tali pacto, 281, 11.
Locationum duo sunt genera; unum, in longum tempus; alterum, in breve: ad decem annos est ad longum tempus, 471, 24. 479, 5.
Loco nullo constituto in reversione, quid faciendum? 204, 37. 224, 4. 226, 9. Vid. *Datum*.

Locus inferendus fasinae ubi res agitur, 238, 2. 239, 6. 244, 14.
Longobardiam natale solum esse juris Feudalis, 34, 2.
Quid, nomen dignitatis, unde? 106, 18. 108, 23.
Lundie familia, 327, 10.
Lufs (Dominus de), 505, 3.
Lycurgus Lacedæmoniorum Legiflator, 8, 14. 309, 4.
Lyndesii de Spynie familia, 151, 6.

M

M Agistratum creatio meritò inter Regalia numeratur, adeò ut aut ipse Rex creet, aut aliis creandi potestatem mandet, 160, 35. 163, 44. 517, 8.
Magno sacramento interveniente, verbis Brevis de morte antecessoris, quid intelligatur? 359, 29.
Magna charta quæ? 42, 10. 490, 31.
Magnus ex religione Perlarum quis? 365, 4.
Mains unde? 108, 22. *fin.*
Majestatis damnati feudum dare non possunt, 115, 37. *Majestatis* reus quis? 160, 32. An qui probare non potest detegere teneatur? 285, 7. *Majestatis* reus resignare non potest post crimen commissum, 445, 33. 510, 17.
Majori parti inest totum, 122, 13.
 Major restituitur in integrum, 301, 15.
Mala fides actionem non producit, 207, 3.
Mandarum generale & cum libera quid? & quousque extendatur? 176, 23. 239, 4, 5 & 6. 275, 34. 278, 1. 281, 11. 474, 34.
Mansus quid sit? 107, 22. 261, 30. *fin.* De manso Ecclesiastico, *ibid.* & 137, 6.
Manuarius quæstus nobilitati opponitur, 109, 25.
Manus mortua quid? 81, 35. 202, 28. Vid. *Fendum* ad manum mortuam.
Manutentia, sive hominii & protectionis obligatio, vulgò *Manrent*, damnata, 218, 8. 284, 1.
Marchionis nomen & dignitas unde? 103, 11. 104, 13. 162, 41. 316, 29. 318, 32.
Maris proprietas eorum est quorum est proximus continens, 140, 13.
Mariscalli dignitas unde? 104, 13. 517, 9.
Maritus jurat pro uxore vassalla, 88, 10.
Maritus, jure Anglorum, nullum jus uxoris, ne quidem cum ejus consensu, alienare potest, 142, 20. 445, 34.
Maritatio & relevium juris Feudalis sunt, 47, 2.
Maritatio heredis semper priori domino reservatur statuto Parlamento Perthæ mense Julio anni 1606, 398, 23.
Maritationis nomen utriusque conjugum commune est, & ita cum custodia conjuncta est, ut nisi heres sit earum terrarum quæ custodiam debent, non procedat maritatio, nisi vi pacti, 404, 1. Ut in emphyteusibus vallis Ernæ, *ibid.* 407, 13.
Maritatio videtur introducta contra regulas juris Divini & naturalis, Civiles & Pontificias constitutiones, & libertatem matrimonii, 404, 2. Nec adeò tamen, quin omni jure defendi possit, imò ex ipsis fontibus juris Feudalis descendere, 404, 3.
Maritatio quid sit? 405, 4, 6 & 9. 408, 15. 412, 30. Fraus omnis ab ea abesse debet, *ibid.*
Maritatio competit soli domino aut ejus donatario, cum vassallus in feudo militari decedens relinquit heredem non conjugatum, 405, 5. 407, 12.
Maritatio non debetur, si heres in vita prædecessoris sui factus fuerit, 405, 6. 407, 12.
Maritatio an habeat locum, si heres apparens credi-

- tor sit sui patris, & pro debito feudum appretiare-
rit, & factus fuerit invito domino? 405, 6.
- Maritandum circa heredem masculinum & foeminam
differentiæ variæ, 406, 8, 9, 10 & 11.
- Maritatio domino non competit vassallo vivente, nisi
heres sit foemina, 406, 8. At apud nos hoc in u-
su non est, 407, 10. *fin.*
- Maritacioni heredis foeminae si dissentiat dominus,
quid faciendum vassallo? 406, 9.
- Maritatus heres mas semel cum consensu domini, si
coelebs postea fuerit, non opus habet secundo con-
sensu sui domini: sed secus in foemina herede,
406, 10.
- Maritacionis jure, sicut pater (ut 404, 3.) cum fili-
um maritat, sic dominus, dotem lucratur, 407, 13.
- Maritacionis jus ad nulla alia feudorum genera se ex-
tendit quam militaria, 407, 13. 408, 14.
- Maritacionis jus, diversis ob diversa feuda militaria
debitum, domino tantum antiquiori debetur, aut
Regi, si heres habeat tale feudum de Rege, 407,
14. *fin.* Idem, de foemina herede, 408, *eod.*
- Maritacionis jus non competit superiori Ecclesiastico,
408, 14.
- Maritacionis circa jus si lis oriatur inter plures diver-
sos dominos, curabit heres omnes coram Senatu
convocandos, ut cognoscatur quis sit antiquissi-
mus, 408, 15.
- Maritacionis jus impeditur à patre quamdiu vivit, si
forte heres succedat matri, aut avo per matrem;
nam dominus in hoc casu custodiam feudi habebit,
sed non corporis, nam liberi non possunt esse in
custodia alterius quam patris quamdiu vivit, 408,
16.
- Maritandi heredem jus non competit matri, *ibid.*
- Maritacionem circa, quid ab herede præstandum, si
indotatam duxerit, aut eam ubi spes magnæ dotis
effulgeat, 409, 17 & 18. Si requisitus à domino
ut suum consilium sequatur, nec fecerit, duplum
præstat, *ibid.* § 18 & 19.
- Maritacionis simplum & duplum quid? quomodo u-
trumque æstimandum? & quid inde juris? 409,
19.
- Maritacionis simplum in duobus casibus locum habet,
409, 20.
- Maritacionem circa, jure Anglorum in foemina here-
de quæ 14 annum excedit relicta, quid? 409, 20.
412, 30.
- Maritacionis in æstimatione simpli faciendâ, non tan-
tum feudi ipsius utilitates, sed etiam omnes alia
quas aliunde habet heres, sunt æstimandæ, 410,
21 & 24. 433, 9.
- Maritacionis duplum quando debeat? 410, 22.
Aliquando non exigitur, 411, 25.
- Maritacionis valor in herede masculo, aliter quam in
herede foemina æstimandus, 411, 28. 413, 32.
- Maritacionis duplum in Anglia æstimatur sacramen-
to duodecimvirali, 412, 30.
- Maritacionis poena aut simpli aut dupli non reperitur
apud Gallos, 412, 31. Maritacionis jus, utrum
à Gallis, an à nobis, ad Anglos emanaverit? 39,
2. 48, 3. 413, 33.
- Marito intra annum mortuo, uxor nullam bonorum
mobiliu partem consequitur, 422, 23.
- Marito an transferri possit jus feudi, nomine dotis?
469, 18.
- Marmorifodina omnis generis apud nos repertæ,
258, 21. Cum feudo transeunt ad vassallum, *ibid.*
- Marus, sive Major urbis, quis? 363, 43. 517, 9.
- Mar familia, 159, 30. 351, 11.
- Masculinum feudum, vid. *Feudum.*
- Masculorum conditio in materia successionis quam
foeminarum potior, 330, 3. 339, 7.
- Materia juris feudalis, 48, 4. 167, 1.
- Matri domini an eadem reverentia quæ uxori ha-
benda? 501, 28.
- Maternum feudum, vid. *Feudum.*
- Maternis bonis materni consanguinei succedunt, 331,
6. 334, 13. 350, 9.
- Matrimonii favor, 65, 33. 71, 7. 94, 25. 95,
28. 113, 32. 142, 20. 145, 26. Symbolum
annulus, 180, 3.
- Matrimonium ad morganaticam quid? 316, 28.
Filii ex eo non succedunt in feudo, *ibid.*
- Matrimonium aliquando de jure, aliquando de facto
contrahitur, 370, 18. Ejus diversi effectus, 371,
19. 421, 22.
- Matrimonium quicquid impedit contrahendum, idem
etiam dirimit contractum, 370, 18. 371, 19.
- Matrimonium debet esse liberum, 404, 2.
- Matrimonium non est præcipitandum à domino, nec
in fraudem domini, neque à vassallo, dum ipse vi-
vit, neque ab ipso herede, 412, 30. 413, 32.
- Matrimonium si ab initio nullum, aut de facto, aut
de jure, nulla etiam erit conjuncta infeudatio, aut
ususfructus, 421, 22.
- Matrimonii dirimendi causæ, 463, 4.
- Maxwell de Calderwood familia, 475, 35.
- Maxwell de Aikenhead familia, *ibid.*
- Mediolanensium jus circa externos & cives, quoad suc-
cessionem, & jus civitatis commutandum, 374, 24.
- Membrana unde dictæ? 194, 4. Pergamenæ unde
nomen habeant, *ibid.*
- Mensâ Episcopi quid intelligatur? 124, 17. 137, 7.
- Mensis & dies sunt apponendi instrumentis ex neces-
sitate, ut sciatur quo die quid actum, 244, 13. &
etiam hora, *ibid.* § 14. *fin.*
- Mente captus quomodo acquirat feudum? 128, 3.
- Mercatura nobilitati adversatur, 109, 25.
- Merces in emphyteusibus & locationibus, non in mo-
neta, sed in frumento, vino, aut hordeo, &c. esse
debet, 151, 5. Si in pecunia numerata, aut fru-
ctibus soli fuerit, quando exigenda? 270, 13 &
14. Mercedes decimarum statim post collectas
fruges debentur, *ibid.*
- Mercheta mulierum quid, & unde ad nos pervene-
rint? 203, 31.
- Mesugium capitale alienari vel feudari nequit, 145,
27.
- Metallorum omnium fodinæ, auro & argento exce-
ptis, non ad Regem sed ad dominos fundi perti-
nent, 161, 36.
- Metus restitutionem præbet, 286, 8. 302, 15.
420, 18.
- Meum definitur in jure, cujus nulla pars alterius dici
potest, 57, 9. 199, 23. Meum etiam dicitur
cujus ususfructus est alterius, & quod cum altero
est commune, *ibid.*
- Migratio quid? 267, 1. Alia est voluntaria, alia
coacta, 268, 3. In omnibus migrationibus,
quid generaliter observandum? 276, 37. vid.
Actio.
- Militare feudum, vid. *Feudum.*
- Militibus an liceat acquirere feuda in ea regione ubi
militant, 132, 17. Iis olim incognitæ erant lite-
ræ, 189, 24. 298, 4.
- Militibus non permittitur inquirere in facta ejus à
quo stipendia accipiunt, 287, 11.
- Ministri verbi Dei Notarii in testamentis sunt, 242,
10. Si hereditas iis obtigerit, non sunt revocandi
à suo ministerio ad secularia, 373, 22.

- Minor curatorem habens aut non habens, quomodo agat?* 111, 30. 114, 33. 142, 19. 301, 14. 302, 16. 395, 16. *Læsus in integrum restituitur; & licet non possit feudum novum dare, vetus tamen renovare potest,* 111, 30. 196, 11. 302, 16. Non tenetur warrantizare à warda & relevio, vel non-introitu, cum hæ causæ ex jure procedant, quod nemo debet ignorare, 210, 11. *Minor octodecim annis non potest esse testis in causâ feudali,* 523, 26. *fin.*
- Minutes,* vid. *Abbreviaturas contractuum.*
- Miserisordia domini Regis quid?* 44, 15. 490, 7.
- Miserabilis persona quæ?* 519, 13.
- Mobilia bona hereditaria quæ?* Qui eorum quid tenet, pro herede habetur, 208, 6. 310, 7. 335, 17. 350, 7. 369, 16. 452, 8. In eorum partitione filia cum filiis pariter admittuntur, 325, 4. At soluto matrimonio sine sobole, nulla est partitio, 422, 24. Vid. *Ingratitudinem.*
- Mobiles res per se non possunt in feudum constitui, sed cum re immobili,* 57, 7. *Jura ad mobilia quidam referri volunt,* 60, 15. *Mobilia omnia allodialia esse, nec de Principe teneri, nec in ejus patrimonio aut potestate esse, nisi quoad ejus tuitionem & protectionem,* 62, 25.
- Mobilia & omnia alia bona subjiciuntur cognitioni domini ligii, non secus ac feudum ipsum,* 107, 21.
- Mobilia inter & immobilia nulla differentia est jure Civili, quoad acquisitionem aut alienationem,* 173, 17. 422, 24.
- Mobilia bona quomodo hæc subjicienda?* 453, 11.
- Molis isdem, quibus acquiritur rerum dominium jure gentium aut Civili, etiam feudum acquiritur,* 168, 2.
- Mola privatæ causâ, sine Principis licentia, nequit aqua à flumine publico derivari,* 152, 11.
- Molendina an inter Regalia?* 162, 41. An pertinentiarum nomine veniant? *ibid. fin.* 201, 24 & 27. 244, 15. 252, 3 & 5. Non transeunt cum feudo nisi exprimantur, etiam apud Normannos, 259, 23. *Molæ sive molendina concessa ab eo qui jus disponendi habet, liberant vassallum ab astrictionis multuris, si fortè ejus terræ antea erant multuris pendendis in molis domini obnoxia,* 253, 5.
- Molam an in tuo feudo exstruere possit vassallus, qui multuris astrictionis obnoxius est?* 253, 5. In publico fluvio exstrui non potest, etiam cum Principis licentia, si navigationis usus inde impediatur, *ibid.*
- Molituræ ab astrictionis liberatio fit, vel expressè vel tacitè,* 253, 5. 255, 11.
- Molæ veteris reparandæ causâ, quædam, aliàs illicita, permittuntur,* 253, 5. *Molendinum quomodo præscribarur?* *ibid.* In molis Regiis usus perpetuus pro constitutione est, 254, 7.
- Molituræ, (quas Multuras dicimus) quid? & circa eas jus,* 253, 6. & 7. *Multurarum astrictio, licet per temporis usum probari non possit, quantitas tamen potest,* *ibid.* §. 7. *fin.* *Astrictio duobus modis fit,* *ibid.* §. 7. *Circa molas & multuras statutum Gulielmi I. apud nos,* 254, 9.
- Molestatio à purpatura distinguitur,* 490, 7 & 8.
- Molucca insulæ à Carolo V. Imp. impigneratæ Regi Lusitano pro grandi summa,* 140, 14.
- Monachorum origo,* 121, 9. Eorum in deteriora versio, *ibid.* Cum nihil habeant, feudare non possunt, 126, 20. An feudorum capaces cum servis æquiparentur? 131, 11.
- Monasterium superiorem habens, ejus consensum requirit in suis actibus,* 121, 11. *Feudari nequit,* 137, 6. *Pleraque apud nos in usum privatorum sunt translata, in Angliâ omnia,* *ibid.*
- Monasteria, quia nunquam moriuntur, non cadunt in non-introitu,* 387, 28.
- Moneta valor mutatus maximum malum,* 150, 5. *Ejus feriendæ jus ad Regem pertinet,* 156, 21. 360, 35. *Hoc jus aliis concessum surreptitium præsumitur,* 158, 26. *Ejus bonitas quoad formam aut materiam,* 158, 24. *Quæ bonitas aut qualitas in reversione contenta est, eadem in redemptione est observanda,* 157, 22. 229, 17.
- Monitio per cornu, vid. Coactio.*
- Monitione factâ debitori à creditore, ut intra terminum juris illi quod debet solvat, si ab inferiore judice fiat, quindecim dierum spatium indulgetur,* 449, 3. *fin.*
- Monomachia pro armis & deprædationibus substituta,* 519, 11. *fin.*
- Monstruosus partus an admittatur ad successionem?* 314, 18.
- Mora jure Civili indulgetur debitori, ut debitum suum solvat,* 449, 3. *Moram in judicando quando dominus & Pares dicantur committere?* 520, 18.
- Morgagium, vid. Mortuum vadium.*
- Moravia Comitum familia,* 227, 12. 367, 11.
- Mors non est modus feudi amittendi,* 431, 3.
- Mors civilis & naturalis quomodo differant?* 427, 36.
- Mortificatio quid?* 81, 35. 204, 35. *Prohibetur & apud nos & apud Anglos absque consensu domini superioris,* 92, 21. 126, 20. 141, 16. *Et etiam apud Gallos,* 97, 37.
- Mortonia Comitum familia,* 202, 29.
- Mortuum vadium & morgagium quid?* 216, 4. 233, 27. *Olim apud Normannos idem erat cum impignatione, quæ apud nos Wadsett dicitur; at, ut recentiores Angli accipiunt, idem est ac apud Romanos pactum legis Commissoriae, ibid.* *Quare mortuum vadium dicatur?* *ibid.* *Quædam in eo pecularia apud Anglos,* 235, 30, 31 & 32.
- Mortuus non scit vivum apud nos, ut apud Gallos,* 249, 28.
- Mortuo vassallo, ex hereditate jacente varia oriuntur jura,* 308, 2.
- Mos regionis inspiciendus in feudis,* 66, 36. *ibi, Secunda.* 214, 22. 351, 10. 464, 7. 474, 32. 515, 4.
- Moses primus leges scriptas exhibuit,* 7, 13. 9, 15. 310, 9.
- Mulctarum poenarumque compendia ad Regalia pertinent, exceptis iis quæ speciali privilegio communitatibus aut privatis applicantur,* 159, 27. 261, 30. 272, 26. 290, 17. 516, 5.
- Mulctæ veteres apud nos, cur numero ovium aut bo-um constabant?* 159, 29.
- Multas judiciorum levare potest dominus,* 295, 37. 516, 5.
- Mutilatio quid?* 130, 10. 261, 31.
- Muto ineptè conceditur feudum patroni,* 77, 20. 130, 10 & 11. *fin.* *Mutus, aut alioqui lege vel naturâ impotens, à successione olim repellatur,* 47, 2. *Mutus non potest in feudum dare aut accipere, nisi intelligat id quod agitur,* 110, 27. 114, 34. 130, 10 & 11. *fin.* 132, 15. 172, 12. 216, 3. 375, 29. 431, 4.
- Mutehill,* 521, 19.
- Myrica quid?* 396, 19.

N

N *Amare* quid? 264, 40.
Narratio meritorum cartis Principum inferi-
 solita, examinanda est, 151, 6. 196, 12. Char-
 tæ ex falsa narratione concessæ revocationi obno-
 xia sunt, *ibid.* An ejusmodi narrationes fidem fa-
 ciant? *ibid.*
Narrationes requisitæ in Ecclesiasticis concessionibus
 aut feudis, 197, 15. In privatorum chartis, sæpe
 falsæ pro veris adhibentur, *ibid.*
Nativi tenentes qui? 27, 6. *fin.*
Nativæ possessionis successor est obnoxius creditori-
 bus, 208, 6.
Naturalia feudorum, quæ plerumque innovantur ac-
 cidentalibus, 63, 27. 66, 35. 220, 12. Quæ
 pactis abesse possunt, 63, 27 & 28. 66, 35. 69,
 2. 71, 7.
Naturalizatio apud Gallos quid? 129, 6. Angli *De-*
nizationem vocant, 43, 14. *ibi*, *Si extraneus*. 129,
 6. 366, 8. ubi quid singulare in successione.
Navigandi jus ad privatos pertinet, 152, 11.
Naves angariaræ quæ? 160, 33.
Necessitas non habet legem, 114, 33 & 36. 142, 19
 & 21. 145, 27. 218, 7. 350, 8. 467, 12.
 468, 16. 481, 10. 484, 19. Tamen quod ex
 pietate fit, non est ad necessitatem trahendum,
 365, 5.
Nesarii spurii qui? 365, 4.
Nemus inter & sylvam discrimen, 260, 28.
Nepotes olim non succedebant in feudo alicui & filiis
 concessio, 27, 7. Sed postea à Conrado Impera-
 tore ad successionem admissi, 28, 8.
Newbottle (Dominus de), 204, 36.
Nidrai Dominus, 257, 18.
Nobile feudum, *vid.* *Feudum*.
Nobilitate quid? 75, 16. Et qualiter nobiles inve-
 stiantur? 76, 19. 108, 23.
Nobilitatur regulariter nemo feudo novo, 74, 14.
 Nec burgali, 80, 31.
Nobilitas & iurisdictionis quomodo apud Gallos redin-
 tegretur? 96, 34.
Nobile feudum in Britannia Armorica possidens nobi-
 lis censetur, in reliqua Gallia non item, 98, 39.
Nobilitas quomodo apud Gallos concedatur & amit-
 tatur? 109, 23, 24 & 25.
Nobilitas patris filio bastardo agnito impertitur, 372,
 21.
Nomen, cognomen & designatio concedentis sunt in
 chartis exprimenda, 197, 14. Atque idem in ac-
 cipiente, 198, 19.
Non-francum feudum, *vid.* *Feudum*.
Non-introitus ratione superior non potest ad migran-
 dum cogere colonos absque declaratoria sui juris,
 273, 27. *fin.* 385, 23.
Non-introitus sistitur clauso feudo per renovationem,
 305, 23. Vel per conjunctam investituram, 416, 5.
Non-introitus remedium est, quo cogitur vassallus
 petere renovationem feudi, 305, 24 & 25. 357, 22.
 389, 1. Oritur domino ex morte vassalli, 308,
 2. 378, 1. 494, 14.
Non-introitus non minus juris Feudalis est, cum ex
 ratione oriatur, ac si in ipso textu contineretur,
 379, 2. ubi etiam poena dicitur.
Non-introitus duplex; unus, quando vassallus ex ne-
 gligentia crassa vel malitia feudum ingredi differt;
 alter quando, etiam si velit, non potest, ut in war-
 da, 379, 4. 384, 18.

Non-introitus etiam fit, si retornatus heredis aut al-
 terius cujusquam majorum declaretur judicio re-
 scissorio nullus, aut etiam in resignationibus, 380,
 5. 383, 16. *ibi*, *Medii temporis*. 385, 20. *fin.*
 436, 16.
Non-introitus actio competit soli domino immediatè
 superiori, (ne servitiis suis carcat) aut ejus donat-
 ario, 380, 6.
Non-introitus circa si contentio oriatur inter diver-
 sos donatarios de prælatione, qui prius citaverit,
 vel jus suum insinuaverit, præferetur: si tamen he-
 res vassalli id ipsum jus à domino impetraverit, om-
 nibus aliis præferetur, ob naturalem possessionem
 quam habet, 380, 7.
Non-introitus donatarius insinuationem facere debet
 ipsi vassallo, non valvassori, 380, 8. 382, 12.
 In his donationibus non comprehenditur jus ali-
 quod superveniens, sed id solum quod tempore
 donationis competebar, 380, 8. Duobus casibus
 exceptis, 381, 9.
Non-introitus in judicio quâ formâ procedendum sit?
 381, 10.
Non introitus in judicio dominus est iudex; sed vas-
 fallus providus hoc iudicium avocabit ad Senatum,
 381, 11.
Non-introitus libellus duplicem habet conclusionem;
 alteram petentem feudum in non introitu tali tem-
 pore declarari; alteram petentem fructus tot an-
 norum liquidari, pro quibus infringere potest do-
 minus, 382, 13. Ex sola tamen prioris partis
 conclusione omnia agere potest quæ ipse vassallus,
ibid. De secunda conclusione libelli, *vid.* 384, 20.
Contra non-introitus objici solent exceptiones va-
 riæ: (1.) Feudum esse plenum, non solum per
 sasinam vassalli; sed etiam per conjunctam investi-
 turam viduæ vassalli, modò hæc à domino proced-
 at, aut ab eo confirmetur, 382, 14. (2.) Curialitatis,
 vel si vir in conjuncta investitura fuerit
 cum uxore, vel per resignationem ejus, vel domi-
 ni confirmationem, modò proprietaria hæc aut vas-
 falla conjunx ante decessum sasita fuerit à domino.
 Idem in Tertia, quæ viduæ non competit, nisi ma-
 rius fuerit à domino receptus & sasitus, 383, 15.
 (3.) Trium sasinarum ex retornatibus descendenti-
 um: nec sufficit si ex tribus alienationibus aut
 resignationibus, 383, 16. (4.) 36 annorum, si
 feudum fuerit plenum, imò 30 sufficere, 383, 17.
 Et plenitudo principalis feudi ad pertinentias ex-
 tenditur, *ibid.* (5.) Custodiæ exceptio contra non-
 introitus objicitur, 384, 18. 389, 1. Sunt quæ-
 dam exceptiones temporariæ, de quibus dubitatur,
 384, 19.
Non-introitus actio odiosa admodum est, 383, 17.
 385, 20.
Non-introitus, si cum warda continuetur, iidem fru-
 ctus debebuntur qui tempore wardæ solvi soliti
 sunt, 385, 21.
Non-introitus post declaratoriam effectus varii, &
 quoad tempus præteritum & quoad futurum, 385,
 22 & 23. Non oneratur dominus alimentis here-
 dis, & quare? *ibid.* Hæc actio extenditur ad om-
 nis generis feuda, quibusdam exceptis, viz. bur-
 galibus, & annuis redditibus burgalibus, 386, 25
 & 26. Habet locum etiam in burgis Baroniarum,
 sed non in feudis Ecclesiasticis, quia non moriuntur;
 ea tamen feuda quæ de Ecclesia tenent, in
 non-introitus, ut cætera, cadunt, 386, 27 & 28.
Non-introitus in judicio hoc proprium est, quòd sen-
 tentia pro non-introitu lata per instrumentum de
 novo repertum retractari possit; & in terris quæ
 de

- de Rege tenentur, extractum de libris responsio-
num illius regionis salinam potest supplere, 387,
29.
- Non introitum inter & wardam differentia, 389, 1.
- Non introitus causa si dominus extiterit, non lucra-
bitur fructus, 436, 16.
- Non-ligium feudum, vid. *Feudum*.
- Non-numerata pecuniæ exceptio non competit, nec
jure Anglorum nec nostro, 198, 16.
- Non-rectum feudum, vid. *Feudum*.
- Non-regale feudum, vid. *Feudum*.
- Normannia nova ex Neustria antiqua facta, 41, 7.
- Normannicæ leges vi inductæ Anglis, 40, 4. 42,
10. 48, 3. 309, 4. 358, 25. Antiquatis om-
nibus aliis, unâ exceptâ de pace tenenda, 42, 10.
- Normannia jure hereditario Anglis obvenit, 493,
13.
- Notario in modo tenendi non creditur, si non adfit
charta, 187, 18.
- Notarii nomen à notis capiendis, 238, 4. 240, 7.
- Notarii duo requiruntur in omnibus attestationi-
bus majoris momenti, 50, 9. 211, 13. 225,
5. 241, 7. 246, 20. præter testes, 432, 7.
- Notario pro instrumento præfens pecunia solven-
da, 433, eod.
- Notariorum alii sunt Apostolicâ, alii Imperiali au-
thoritate, 240, 7.
- Notariorum nomen & usus natus, cum privatarum
scripturarum fides vacillare cœpit; & deinde abu-
sus eorum ad scripturarum privatarum fidem re-
gressum fecit, 241, 7.
- Notario non est adhibenda fides, nisi in iis quæ sub
sensu cadunt, 241, 7. 246, 21. Tria requirun-
tur in Notario in facienda salina, 241, 8, 9, 10
& 11. Nomen suum & signum apponere debet,
& instrumentum propriâ manu scribere, 246, 21.
- Si ab alio scribatur, quid illi faciendum? *ibid.* Spe-
cialiter est rogandus, aliter instrumentum nullum,
ibid.
- Notarius in omnibus judiciis intervenire debet, 521,
20.
- Novum feudum, vid. *Feudum*.
- Nullitates an per exceptionem recipiendæ? 50, 9.
- Nundinarum jus Barones habent, 105, 16. Est à
Principe, 161, 37.
- Nuptiæ sine consensu patris à filio familias contractæ,
an valeant? 404, 3.
- Nurûs appellatione quid intelligatur? 319, 40.
- O
- Obaratis debitoribus in fraudem creditorum alie-
nantibus, quomodo occurratur? 112, 31.
- Obiisse in feudo dicitur is etiam qui annum redditum
hereditarium habet, 78, 23. 82, 37. 359, 30.
- Obiata & consignata summâ in reversione contentâ,
fructuum in redemptione ratio habetur, 223, 3.
- Oblatio & consignatio quomodo faciendâ? 224,
4. 228, 14. Consignatæ pecuniæ periculum ad
quem pertineat? 224, 4. Et quid operetur? 228,
14. 231, 24. Oblatio mercedis coram Tabellio-
ne liberat emphyteutam, ne cadat ab emphyteusi
508, 12.
- Obligatio inter patrem & filium est nulla, 131, 12.
- Obligatio uxoris consentientis viro, quatenus ux-
orem post mortem mariti obliget? 142, 20.
- Obligatio an fieri possit ejus quod non est, aut quod
incertum est an unquam sit futurum? 229, 16.
- Obligatio pro concedenda reversione, vim reversio-
nis habet, 231, 23. 280, 10. 423, 27.
- Obligationes mutue inter dominum & vassallum,
284, 1.
- Offensa apud nos non censetur remissa, nisi expresse
remittatur, 509, 14.
- Officia coronæ dignitatem annexam habent, & eo-
rum mercedes feuda dicuntur, 73, 11.
- Officia pleraque quæ à vassallo domino debentur
Hottom. 4 capitibus comprehendit, 292, 28 & 29.
- Officia inter dominum & vassallum plerumque mu-
tua sunt, 294, 33.
- Officium aliquod publicum quomodo æstimetur, ut
licitetur, 455, 15.
- Omnibus visuris vel audituris quid significetur? 196,
13.
- Omissiones quædam vassallis fatales sunt, 506, 7.
- Opinio est gradus scientiæ, 480, 8.
- Oppido aut civitate in feudum datâ, suæ sequuntur
pertinentiæ, 264, 39.
- Orcales vi fœderis Scotiæ partæ sunt, 140, 14. Or-
cadum Comes speciali infeofamento Marci lucra-
tur, ut & plerique Nobiles & Barones maritima
possidentes, 162, 42. & etiam fiscum suum ha-
bendi privilegio gaudet, 164, 46.
- Ordalia lex, 46, 24. 104, 13.
- Ordinarius ordinariorum quis? 119, 5.
- Ordinarius judex quis intelligatur, cui Breve de mor-
te antecessoris dirigitur? 358, 26.
- Ordo judicii Feudalis idem ferè ac juris Civilis, 521,
21. 522, 25.
- Ormsionii familia, 213, 20.
- Ornamenta muliebria non cadunt sub numerum bo-
norum mobilium hereditariorum, 349, 7.
- P
- Pacta quædam jure Feudali prohibita, 62, 23.
220, 12. 233, 28.
- Pacta contra naturam feudi apposita, non tollunt,
sed improprium reddunt, 69, 2.
- Pacta prohiberi non potest, ne quis rem suam alie-
net, 143, 21 & 23. 217, 5. 220, 13.
- Pacta non sunt servanda contra naturalem æquitatem,
209, 9. 220, 13.
- Pactorum de reversione & regressu in quatuor libris
Regiæ Majestatis, de Judiciis, Quonium attachi-
amenta, legibus Burgorum & Forrestarum, nulla
mentio: unde librum istum à nostris hominibus
scriptum non fuisse Auctor colligit, 232, 25. 234,
30.
- Pacta dant legem contractui feudali, 216, 2. 220,
12. Et sunt stricti juris, 224, 3. In omnibus pa-
ctis persona paciscentis semper excipitur, 288, 14.
- Pactum legis Commissoriæ, 216, 4. 220, 13. An
hoc pactum ex jure & bonis moribus valeat? Au-
ctor distinguit, 233, 28. Circa pignus, *ibid.* Qua-
tenus valeat jure Canonico, *ibid.* Jure Feudali
non recipitur, 234, 29.
- Pactum ne res communis dividatur, in jure reproba-
tur, quasi contra publicam utilitatem, 263, 35.
264, 41.
- Pactum inter dominum & colonum de non migran-
do, nihil ad singularem successorem, 280, 9.
- Pactum de affedatione faciendâ & ipsa affedatio pari-
ficantur; at an idem in eo cui jus hereditarium
promittitur, dubitatur, 280, 10. 423, 27.
- Pactum quo jus libertatis imminuitur an valeat? 293,
31.
- Pactum de instituendo aliquo in quota parte bono-
rum

- rum apud nos reprobatur, 352, 13.
 Pactum non producit actionem, multo minus dominium transfert, 443, 29.
Pedagium est vectigal itineris, 35, 2.
Palatia, seu Prætoria, inter regalia numerantur, 161, 37. 261, 30.
Pandecta unde? 11, 7. Earum auctoritas, 37, 8.
Papa nomen unde? 117, 2. In feudum dat, non solum patrimonium Sancti Petri, sed etiam terras aliarum Ecclesiarum in alieno territorio sitas, 119, 5. An legitimare possit? 368, 13. Papali sede vacante, jurisdictio omnis est penes collegium Cardinalium, 123, 16.
Papyrus unde? 194, 3.
Paraphernalia, 349, 7. 445, 34.
Pares curiæ vel curtiſ qui? 69, 3. 188, 24. 221, 14. 359, 28. 516, 7. 518, 11. Pares à domino & vassallo sunt eligendi, 518, 11. Si suspecti sint, si cognoscere recusaverint, aut testes sint futuri, quid dicendum? *ibid.* Parium jurisdictione undique exolevit, 529, 16. Cum eliguntur non jurant, 521, 18. Nisi sint suspecti, 522, 24. Parium & domini iudicium vindicatum, 520, 15.
Parliamentorum origo apud Anglos, 42, 11. An duo ordines per se dissentiente tertio aliquid agere possint? *ibid. fin.* Parliamentum Westmonasteriense tallias introduxit, 94, 27. Eorum acta statuta Dei & naturæ mutare non possunt, 174, 20.
Parricida quis? 505, 3.
Pascua & pascendi jus, 252, 4. 262, 33. 34 & 35. Pascua sunt vel publica vel privata, d. § 33. Non expressa appellatione feudi continentur, *ibid.* An jus pascendi dividi possit? *ibid.* § 35.
Paternum feudum, vid. *Feudum*.
 Pater an possit testamentum alium heredem, seu successorem, à vero herede instituere? 173, 16.
 Pater, si pupillus matri aut aviæ succedat, in tutela omnibus aliis præfertur, 392, 7. 399, 29.
 Patre excluso, omnes ab eo descendentes excluduntur, 510, 15. 511, 20.
Patria potestas apud nos penè exolevit, 142, 20. 312, 13. 319, 39. Patri nomine, avus, proavus, &c. intelliguntur, 319, 40.
Patria, communis omnium domina est, 304, 21. 359, 28.
Patriarcha quis? 118, 4.
Patrimonium Regis proprium quare apud nos ab exactionibus publicis sit immune? 93, 22. 149, 2. 164, 45.
 Patrimonium Regis, aut quæ ei ita annexa sunt ut partem ejus faciant, lege alienari prohibentur, 142, 18. 149, 1. 150, 5.
 Patrimonium Regis jure Feudali feudari potest, modo successeri non magnum fiat præjudicium, 149, 1. Sed neque alienationi, neque præscriptioni subjacet, *ibid.* & 165, 48.
 Patrimonii vox homonyma, 150, 2. Ejus definitio, & divisio in publicum & privatum, *ibid.* Patrimonium publicum quid? *ibid.* & 164, 46. Estque aliud proprium, aliud fiscale, *ibid.* 150, 4 & 5. Hoc non annexum, illud annexum vocatur, *ibid.* Hujus origo, *ibid.* Prædiorum quæ in hoc annexo patrimonio sunt feudum prohibetur, nisi meritorum examinatio & approbatio in Parlamento fiat, 150, 5, 6 & 7. Patrimonii regii vidua, aut quæ partem ejus occupat, jure Anglorum si sine Regis consensu nupserit, migrare cogitur, 407, 10. 412, 31.
Patronus apud Gallos, est Ecclesiæ patronatæ dominus, 97, 37. Patroni consensus in feudis Ecclesiasticis necessarius, 121, 11. 124, 17. Non inducit evictionem, 206, 1. Patronatus jus etiam non expressum transit cum feudo, aut ejus parte cui erat annexum, 263, 37. 295, 35. Patronatus omnes qui antea ad Ecclesias pertinebant, speciali statuto Regi adjudicati sunt, 253, 37. Si patronus unum ordinario præsentaverit, postea alium, uter præferendus beneficio? 436, 17.
Pauperies, vid. *Vassum*.
Pecunia vi reversionis ex redemptione redacta aliquando censetur mobilis, 231, 23. Cum pecunia vilescit, maximo fit republicæ malo, 360, 35. Non est de regno exportanda, 494, 15.
Perambulatio, vid. *Finium regundorum*.
Peregrinus non permittitur acquirere feuda, nec iis apud Anglos permittitur beneficium hæstæ, 128, 4. Nec ei succeditur, 374, 24. Vid. *Extraneus*.
Perfectum in jure dicitur cui nihil deest, 123, 14. 191, 29.
Perjurium causam unicam esse feudi amittendi, 462, 1. Ejus poena, 359, 29. 484, 18.
Permutari res Ecclesiæ possunt ex ejus utilitate, 137, 5.
 Permutatio Regi in annexo patrimonio permittitur, 151, 6.
 Permutatio est modus feudi acquirendi sine fasina apud Anglos, 43, 14. *ibi*, *Sine*, 170, 7. 248, 28. Nihil æquius quàm alterum prædium alteri esse de evictione obligatum, 209, 8. In permutatione symbolum, 238, 1. *fin.* Permutatio non est obnoxia juri protimeseos, & licet communiter venditionis nomine permutatio comprehendatur, in prohibitoriis tamen ab ea distinguitur, 483, 17. Id exemplis illustratum, *ibid.*
Perpetuum feudum, vid. *Feudum*.
 Per probos & fideles homines patriæ quid intelligatur? 359, 28.
Personale feudum, vid. *Feudum*.
 Personarum divisio in jure, 168, 3.
Perinquiarum nomine quid contineatur? 200, 24. Qui eas allegat debet esse in possessione, 201, *eod.* Sunt vel proximæ vel remotæ, 264, 39. Earum non introitus excluditur plenitudine principalis supdi, 384, 17. Pertinentiæ etiam sequuntur trientem, 423, 25. *fin.*
Pesse in familia existente, etiam intacti censentur in lecto ægritudinis, 115, 38.
Petaria quid? 256, 16.
Pherephesii Dominus, 475, 35.
Pignus recuperari potest, etiam post diem ejus redemptioni pacto præstitutum, 234, 29. Creditor tamen die elapso illud hæstæ succedere potest, *ibid.* Recusante creditore suam pecuniam accipere, eam perdere debet, ut apud Anglos in feudis, 235, 32. Pignori opposita apud defunctum mobilia non sunt in inventario executoris describenda, 349, 7. Pignus prætorium, secus quam conventionale, constituere super feudo potest vassallus sine consensu domini, 470, 21.
Pirata conveniendi in urbe proximi continentis, 140, 14.
Piscatio eorum est quorum est mare, 140, 13. 256, 14 & 15. In feudum dari potest, 141, 15. Etiam ut res nullius, *ibid.* § 17. Inter regalia non numeratur, nisi salmonum sit, 152, 11. 161, 38. Piscatio cum feudo transit, 256, 15. 263, 38. Piscationes Belgarum in nostris maribus prohiberi possunt, 140, 13. 256, 14. Piscatio ejus est cujus est proximus continens, *ibid.* Piscatio, ut secundum Bartolum, sic apud nos duplex

- plex est; alia salmorum, alia communium seu alborum, 256, 15. Piscationibus quid contineatur? & an aliquod majus jus, quam competeret si earum mentio nulla esset in investitura? 255, 14. An veniant sub nomine *Libertatum, Privilegiorum & Utilitatum*, si earum nulla mentio in investitura? *ibid.*
- Pitligo*, (Dominus de) 468, 17.
- Picis* fodinæ cum feudo transeunt, 258, 21.
- Plebiscita*, 10, 3.
- Plenitudo* potestatis absoluta nulli homini tributa, 100, 1. 102, 5. 119, 6. 145, 28.
- Plumbi* fodinæ non ad vassallum, sed ad Regem jure omnium gentium pertinent, 161, 36. 258, 21.
- Pœnaria* causæ, 4, 6.
- Pœna exigentis vestigal plus æquo, 155, 18. Speciales pœnæ variz, quæ non hîco, sed privatis cedunt, 159, 27.
- Pœnæ diversitas non facit diversitatem juris, 379, 2. *fin.*
- Pœnitentia* an locus in hereditatis aditione? 208, 4. & an in contractibus ante scripturam perfectam? 214, 21. 478, 1. 493, 12. Pœnitentiæ etiam locus est in resignationibus, 438, 17. *fin.*
- Pœnitarius* quis? 260, 25.
- Pomeria* diversimodè sumuntur, 259, 24.
- Pontificum* Rom. maxima superbia, 16, 3. 17, 6. 23, 22 & 23. 88, 10. 119, 5 & 6. 145, 28. 163, 44. 180, 2. 304, 20. Pontificis nomen unde? 118, 3. Pontifex primò electus à Cæsare, 20, 15. Deinde à collegio Cardinalium, invito Imperatore, *ibid.* Pontifex aliarum Ecclesiarum præsentationes sibi arrogavit, *ibid.* & 119, 5. Pontificis Maximi consensus quomodo interponebatur in emphyteusibus Ecclesiasticis constituendis, 146, 29.
- Portus & Portoria* (quæ sunt inter Regalia) civitatibus & universitatibus attribuuntur, & locari aut feudari possunt, 141, 15. 153, 12.
- Possessio* civilis apud dominum, naturalis apud vassallum est, 59, 12. 64, 29. 184, 12. 194, 2. Possessio confirmata à superiore vel Principe jura intelligitur, 67, 36. *ibi, Septima.* Possessio rerum immobilium apud nos est status apud Anglos, 85, 3. Possessor precarius quis apud Anglos? *ibid.* Nemo apud nos possessionem apprehendere potest, nisi tradente possessore, 86, 5. 251, 2. Rege excepto, 164, 47. Apud Gallos possessio defuncti ipso jure continuatur in heredem, *ibid.* Possessiones & res immobiles Ecclesiæ possunt certis casibus alienari, 136, 5. Possessio nobis ignorantibus acquiri potest, 168, 3. Possessio in rebus immobilibus quid? 181, 5. Ab investitura distinguitur variis argumentis, *ibid.* & 238, 2 & 3. Possessionem tantum qui tradit, pœnitere potest, neque investire cogitur, 181, 5. *ibi, Et ad eam.* Possessione uni concessâ, feudi dominus alterum in eodem investire potest, priore vivente, *ibid.* *ibi, Imò.* Possessionem Pontificii contendunt quid magis esse quam investituram, *ibid.* *Imò.* Possessio non est pedum, sed sedis positio, & à proprietate diversa est, 181, 5. 238, 3. 272, 23. Possessio civilis à vacua distinguitur, 184, 12. 251, 2. Possessor per annum & diem verus & indubitatus est possessor, 248, 27. Imò minùs sufficit in actionibus de ejectione. *ibid.*
- Possessio nulla jura censetur post sententiam de migrando, 277, 38. Possessio præsumit proprietatem, 381, 10. Possessio, licet solo animo amittatur, non tamen nisi alteri acquiratur, 437, 17. Possessio domino datur ob contumaciam vassalli, 493, 12. Possessorium judicium ante petitorium determinandum est, 522, 24. Possessio hanc habet vim, ut si possidens semiplenè probaverit, deferatur ei juramentum suppletorium, 523, 27.
- Posthumis* idem in successione jus datur ac aliis, 312, 15.
- Potentis* qui dicantur? an divitiis, honore, nobilitate, aut ratione officii? 2, 3. 4, 8. 7, 13. 133, 17. 145, 25. 484, 19. Potentiori feudum dari nequit, 130, 10. 485, 21.
- Potestas* condendi jura Principibus secularibus, non Pontifici competit, 37, 7.
- Prata* ea dicuntur quæ per decem annos proximos secta non sunt, 252, 4.
- Præceptio* hereditatis quid? 335, 17. Locum tantum habet inter ascendentes & descendentes, sed non inter collaterales, *ibid.*
- Præceptum* sasinæ in impropria investitura requisitum, 186, 17. 193, 1. 210, 12. Præceptum hoc ut dirigitur, ita exsequendum, 246, 22 & 23. 358, 26. Præceptum sasinæ, quod ex inquisitione procedit, nemo exsequi potest nisi Vicecomes, Senescallus, aut eorum deputatus, 246, 22. 358, 26. 363, 43.
- Præceptum de *Clarè constat* quid? 248, 25. 300, 10. 305, 24. 357, 22. 494, 14.
- Prædia* Ecclesiastica sunt de patrimonio Ecclesiæ, 138, 8.
- Prædia minorum, nisi urgente necessitate & cognitione causæ factâ, alienari aut feudari nequeunt, 142, 19. Prædia gentilicia à testatore alienari non possunt, 142, 21. Exceptâ causâ necessitatis, vid. *Necessitas.*
- Præfationes* chartarum variz, prout concedentis persona variat, 196, 11, 12, 13, 14 & 15.
- Prælatus* in Ecclesiastico feudo tantum est administrator, & quasi tutor Ecclesiæ, & numeratur inter proceres laicos, 80, 32. 81, 32. 113, 33. 120, 7 & 8. 188, 21. 206, 1. 278, 1. 387, 28. 508, 11. Fidelitatem tantum præstat, non hominum, 88, 10.
- Prælato cum Capitulo delinquente, damnum æstimatur, 508, 11. Et dividitur inter utrumque, 81, 32. Absque Capitulo Prælatus feudare nequit de jure: sed usus noster (cui aliquando nihil non licet) hoc defectum supplet, 123, 15.
- Prælatus pugnare interdictum; per substitutum tamen servire debent, 81, 32 & 36. 131, 11. 288, 16. Habet Prælatus heredem in mobilibus, 310, 7.
- Prælatus sine consensu Capituli feudum ad Ecclesiam reversionem de novo feudare potest, nisi fuerit de mensa Episcopi, 124, 17.
- Prælatus quid permittatur circa alledationes terrarum suarum aut decimarum? 278, 1.
- Prælatus cum Capitulo semper judex est in causis temporalibus suæ emphyteuscos, 520, 17.
- Præmonitio* vel denunciatio quomodo faciendâ? 226, 9.
- Præscriptio* 30 vel 40 annorum locum habet apud Gallos, 97, 37.
- Præscriptio non competit mortalibus contra Deum immortalem, 136, 5. 165, 48. Nec privatis contra Principem aut rempublicam, 149, 1. 165, 48. 170, 8. 171, 10.
- Præscriptio nulla terrarum apud Anglos, sed annui tantum redditus, aut cujuslibet alterius utilitatis ex terris, 44, 17. 171, 11.
- Præscriptione feudum non solum acquiritur, sed etiam constituitur, 170, 8. 171, 9. 179, 1.
- Præscriptio apud nos in usu non est, nisi in causis paucissimis, 170, 8. 180, 1.

- Præscriptio requirit annos completos, nec cæptus habetur pro completo; & possessio continua, & non interrupta requiritur, & auctoris cum successore conjuncta, 171, 9. 179, 1. Est vel 30 vel 40 annorum, prout est feudum laicum vel Ecclesiasticum, secundum alios; sed Auctor non distinguit, & 30 sufficere contendit, 171, 10. Ut ea feudum acquiratur tria requiruntur, 170, 9. 179, 1. Jure Feudali non currit contra impubere, 301, 14.
- Præscriptio annalis, intra quam nisi petatur investituræ renovatio feudum amittitur, currit contra majorem; sed restituitur is ex iisdem causis ex quibus majores læsi restituantur, 301, 15. ubi variæ exceptiones, quæ præscriptioni obstant, recensentur.
- Præscriptione 30 annorum dominus ad recognitionem agens à vassallo repellitur, 475, 35.
- Præscriptionis tempus quibusdam non currit, 481, 13.
- Præscriptio decennalis omnes à jure Protimescos excludit, 486, 21.
- Præscriptione 30 annorum quodvis delictum feudale extinguitur, 509, 14.
- Præscriptis verbis actione feudum acquiritur, 170, 7.
- Præsentatio, vid. Beneficium.
- Præsumpta voluntas concedentis interdum determinat successionem in feudo, 27, 7. 79, 25. 199, 21. 202, 28. 333, 12. 369, 15.
- Præsumptionibus utrinque paribus quid agendum? 472, 27. 502, 30. 506, 5. Præsumptio semper & multum prævalere debet in jure Feudali pro possessore, 523, 27.
- Prætorium jus, 11, 3. 309, 4. 311, 13. 320, 41.
- Prætorium apud nos quid? 456, 18.
- Prætores heredes facere nequeunt, 311, 13. 349, 4. 368, 12. Vid. Heredes.
- Præventio locum esse inter dominum & vassallum, 261, 31. Et inter creditores agentes contra executorem debitoris, 353, 15.
- Præcarium feudum, vid. Feudum.
- Præcario possidens, quandocumque dominus vult, migrare cogitur, 26, 4. 85, 3. 270, 12. 277, 37.
- Præbyterale regimen, 118, 4. 196, 13.
- Præbyter & cæteri inferiores Prælati an feudum concedere possint? 124, 17.
- Præmium interveniens in comparatione feudi nunquam justum aut adæquatum præsumitur, 56, 6. Præmium verum in jure Protimescos quid? 481, 11.
- Primogenito dominus præjudicare potest, 27, 7. 173, 16. Primogenituræ apud Anglos prærogativa, 43, 14. 515, 4. Unde hæc prærogativa? & ubi locum habeat? 43, 14. 317, 31. 324, 3. 340, 10. Jus primogenituræ ob impietatem in patrem amittitur, 175, 22. Pater primogenito præjudicare non potest, infeudando secundo genitum, 145, 27. 317, 31. 352, 13. Republicæ expedit ut primogenitus succedat solus, 318, 32. 324, 3. Primogenitus quis, si sint gemelli, aut si primogenitus sit inhabilis ad præstanda servitia feudalia? 318, 34 & 35. Est etiam natu minimi prærogativa in quibusdam locis, 44, 18. 92, 19. Primogenitus habet electionem rerum mobilium, 350, 7.
- Princeps optimus civitatis pater familias. Ejus officium primò vitale, dein hereditarium, 4, 6 & 7. Nomen Principis apud nos successoris Regis tribuitur, 103, 8. Princeps juventutis apud Romanos quis? *ibid.*
- Principatus legitimus ut differat à tyrannide? 5, 9. 153, 16. 174, 19.
- Princeps Cambiæ quis? 40, 5.
- Princeps feudum concedens, de evictione non tenetur, 66, 34. 210, 10. In eo major ætas requiritur in feudis ab initio constituendis: aliter enim ea revocationi sunt obnoxia, 195, 11. Princeps tamen minor antiquum feudum renovare potest, ita tamen ut nihil ei adjiciatur, 196, *eod.*
- Princeps nobilitatis fons, 75, 16. 108, 23. 163, 44.
- Princeps electivus non tenetur solvere debita sui prædecessoris, 188, 21.
- Princeps injectionem manûs in eum vassallum ligum habet, qui offert suam fidem ejurare, 103, 7. 107, 21. 434, 10.
- Privilegia quamdiu durent? 20, 13. Quomodo interpretanda? 27, 7. 176, 23. Aliquando in legem abeunt, 384, 19.
- Privilegia quædam eorum qui sunt tenentes Regii patrimonii apud Anglos, aut Senescalliæ apud nos, 93, 22.
- Privilegium inane Principis & Cleri, ut ab iis investitura alicui concessa sufficiat pro traditione, 191, 30.
- Probatio fit juramento, vid. Juramentum. Probatur feudum testibus, 189, 24 & 26. 213, 21. 523, 26. Probatio in his delictis, quæ feudum auferunt vassallo, quot testes requiratur? 511, 20. Probationes interdum recipiuntur postquam juratum est in causa, 484, 18.
- Processus formæ in variis jurisdictionibus variæ, 517, 10.
- Procurator cum libera non potest in feudum dare, 113, 33.
- Prodigus quis? 110, 28 & 29.
- Prohibitio hominis concurrentis cum prohibitione legis omnimodam alienationem prohibet, 470, 23.
- Promethei fabula, 7, 13.
- Proprium feudum, vid. Feudum.
- Proprium quid? An Dominus JESUS, aut ejus Apostoli proprium quid habuerint? 117, 1.
- Proprietas & possessio rerum quæ ad fiscum pertinent ipso jure transfertur, 164, 47. 444, 30.
- Prorogare judicem jure Feudali non licet, nec apud Gallos, 516, 5.
- Protestatio contra non agentem unde? 145, 26.
- Protestatio necessaria contra dominum in causa renovationis petendæ, 301, 15.
- Protestatio factio contraria nihil valet, 472, 26.
- Protocolla Notarii omnes habere debent. Quid ea sint? 242, 10.
- Provisiones, vid. Conditiones. Variant jus linealis successionis, 327, 10. 338, 2.
- Publicatum feudum ante traditionem fiscus non tenetur tradere, 188, 21. Vid. Consecratio.
- Publica utilitas ut semper prævalet adversus creditores obæratu debitoris, 112, 31. Sic & præferri debet pactis privatorum, 448, 1. Vid. etiam 154, 18. 497, 21. ubi publicæ utilitatis ratio habetur.
- Publica utilitas prævalere debet privatæ cujusquam utilitati, 147, 30. *fin.* 176, 23. 398, 23.
- Pupillus non potest in feudum dare, 110, 28. Quomodo feudum acquiratur? 128, 3. Vel ipse per se, vel per tutorem, vel tutor cum impubere, vel sine eo feudum recognoscere possunt, 301, 14.
- Purprestura quid sit? 152, 10. 252, 3. 489, 6 & 7. Tria ejus genera ad unum reducta, § 8. Quid antiquitus fuerit? & an locum habeat in proprietate tantum, an etiam in communis? & quis in eo judex? 490, 9.

Q

Quadriennium utile, 301, 14. 341, 12. 395, 17.

Qua in fraudem creditorum, edictum Prætoris, explicatur & comparatur literis inhibitionis, 112, 31.

Qualiter, per quod servitium, per quem, & ex qua causa, verba Brevis sunt de morte antecessoris, 362, 40.

Quasi-feudum, ut quasi-ususfructus, nullum, 57, 7.

Quasi-possessio est rerum incorporalium, 238, 3.

Querela inofficiosa an detur adoptivo, 313, 17.

Quibus deficientibus, clausula *Hac omissa* præsumitur, & habetur pro expressa apud nos in casu pro amico, 342, 16, 17 & 18. 416, 6. Aliter apud Anglos, quibus feudum absque hac clausula talliatum censetur, 342, 17.

Quid nunc valeat feudum per annum, & quid valet tempore pacis, quantum est caput Brevis de morte antecessoris, 360, 34.

Quis obiit ultimò vestitus & satus ut de feudo, primum caput Brevis de morte antecessoris, in quo Angli nobis differunt, 359, 30.

R

Ramsai de Dalhousie familiâ, 257, 17.

Rasura suspicio ab omnibus chartis abesse debet, 194, 5. 215, 23.

Rasellus (Johannes.) Ab eo editus est liber expositionis omnium vocum quibus Angli in suo foro utuntur, 39, 2.

Ratificatur à majore tallia à minore facta, 344, 20.

Ratibabitio intra annum & diem fieri debet, 168, 3.

Et cum res in principio nostro nomine acta est, 168, 4. 475, 35.

Realem actionem qui habet, rem ipsam habere videtur, 200, 23. 223, 3.

Reale feudum, vid. *Feudum*.

Rebelli an competat actio ad migrandum? 272, 26.

Rebellis Regi & regno vocatur, qui denunciatur ad cornu ob non solum debitum; sed est feudi capax, 128, 2. 273, 27. 449, 4. 507, 8.

Rebellionis hujus poena non est feudi amissio, sed mobilium, 273, 27. *fin.* 449, 4. 507, 8. Rebellis aut excommunicatus, quamdiu talis, non admittitur ad successionem, 376, 31. Rebellionis poena in causa publica, 507, 8.

Recognitionis non habet locum in feudis blancis, 70, 5.

Ejus ratio ex jure Feudali, 344, 20. 473, 30.

Recognitionis. Pro vassallo adversus eam rationes, 465, 8.

Pro domino rationes, *ibid.* § 9. 344, 20.

Recognitionis in materia, ratio habetur necessitatum vassalli, in quas sine ulla sua culpa inciderat, 467, 12.

Recognitionis sola ratio apud Anglos, 467, 12. Ex cujus incertitudine nos certiore viam sequimur, *ibid.* & § 13. Ut nec feudum alienetur, aut ultra dimidium are alieno oneretur, 476, 36.

Recognitionis in materia, quomodo dimidietas æstimetur? 467, 14. 474, 32.

Recognitionis locus est, non solum in simplici venditione, sed etiam si sub pacto de retrovendendo, ignorante domino, feudum ad vassallum revertatur, 468, 15.

Recognitionem non excusat maxima vassalli necessi-

tas, 468, 16. Nisi sit pro servitiis domini, 471, 24. *Recognitionem* plerumque excludit vel tenor investitura, vel mos regionis, 473, 31 & 32. Item multa alia ab Auctore memorata, 475, 34 & 35.

Recognitionis in quibus feudis locum habeat? 473, 30.

Recognoscere quid? 476, 36. *fin.*

Recognitionis genus propter non demonstrata monumenta, 491, 10.

Restores & Vicarii Ecclesiarum, sine consensu Patronorum, terras suas & decimas pro triennio, sed non ulterius locare possunt, 279, 1.

Restum feudum, vid. *Feudum*.

Redditio est essentialis feudi, 61, 22. 203, 32.

Redditiones francas Angli severissimè exigunt, 61, 22. Sicut nunc & nos, non obstante clausula, *Si petatur tantum*, 203, 32.

Redditio in feudis ad manum mortuam concessis est precum & suffragiorum præstatio, 61, 22. 92, 20. 204, 35.

Redditiones variæ, prout variant feuda, 203, 32.

Redditio quæ servitium præstat (nisi alia exprimatur) semper præsumitur, ut in propriis feudis, per verba *Servitii debiti & consueti*; nec obstat clausula, *Pro omni alio onere, questione seu demanda*, &c. quo minus custodia, relevium & maritagium debeantur, 204, 33. 360, 33.

Redditio in feudis firmis seu emphyteusibus est aliquis canon annuatim persolvendus: & si vassallus in solutione defecerit, adjici solet investituram fore nullam, 204, 34. ubi agitur de parte canonis soluta.

Reditus servitii, reditus onerosus, & reditus foccus apud Anglos, 82, 38. 95, 30.

Reditus Ecclesiæ aut collegii cujusvis in feudando non est imminuendus, 137, 5 & 7.

Reditus annui inter mobilia numerantur, 479, 4.

Redemptionibus in omnibus quid observandum circa valorem pecuniæ? 157, 22. 229, 17.

Redemptio potest fieri ab herede apparente, 227, 12.

Redemptionibus in omnibus Senatus solus iudex est, 228, 14.

Redemptioni moram faciens tenetur ut violentus possessor, 229, 14.

Redemptiones declaratoriæ potiores sunt voluntariis, 229, 15. 231, 23 & 24.

Redemptioni obstat damnum custodia eveniens, 230, 20. Non tamen conventio illa, quæ obligatur omnes alias terras ante hanc redimerè, 230, 21.

Redemptio si à minore fiat, cautè est procedendum; 231, 23.

Redemptione & regressu per vassallum facto, an vetus feudum, an novum videatur? 232, 25.

Redemptiones omnes sunt stricti juris, 65, 33. 224, 3. 235, 32.

Refutare feudum vassallus potest, si abhorreat à causa domini, 287, 11. 288, 13. 294, 32. 433, 9.

Refutatio, resignatio & renunciatio apud nos sunt idem, 432, 6.

Regale feudum, vid. *Feudum*.

Regalia sunt in Regis annexo patrimonio, 151, 7 & 8. Quæ sint Regalia? 152, 8 & seqq.

Regalia, longâ desuetudine intermissa, Imp. Fridrico Barbarossæ sunt restituta, 162, 41 & 42.

Alia majora, alia minora, 163, 44 & 45. Clausula generalis minora tantum comprehendit, 164, 45.

Regalia nunquam præscribuntur, 165, 48.

Regalitas quid? 386, 27. 516, 5. Suam habet Cancellariam, 357, 22. *fin.* 358, 26. Regalitatatum domini, de non-introuitu suorum prædiorum,

- rum, tam urbanorum quàm rusticorum, disponunt, 386, 27.
- Regalitäts privilegium non ad eschetam ex causa publica extenditur, 507, 8. Regalitas suam habet procuratorem, 516, 5.
- Reges, vid. Rex.
- Registerii feudum, vid. Feudum.
- Registraciones apud Anglos in usu, atque ab iis ad nos pervenerunt, 95, 30.
- Regna quædam in orbe Christiano, quæ superiorem agnoscunt, 102, 6. 173, 16.
- Regnum totum est in patrimonio Regis, cujus sacra est Corona, 151, 7. 254, 7. 399, 25.
- Regna neque inter vivos, neque testamento disponi possunt, 174, 19. 176, 23 & 24. 332, 7.
- Regiæ majestatis libri quatuor minimè juris nostri nomine sunt habendi, 51, 11. 85, 1. 232, 25. 319, 39. 489, 4.
- Regressus pactum est inter vassallum vendentem & superiorem, 232, 25. 440, 22.
- Regularum Cancellariæ liber, 20, 13. 49, 4.
- Regulæ quædam juris feudalis memoriæ mandandæ, 66, 36.
- Relaxatio à cornu necessaria, priùs quàm rebellis possit jure agere, 272, 26. Relaxatio apud Anglos quid? 440, 23. Ejus tria genera, 441, 26, 27 & 28.
- Relegatus omnia sua retinet, 130, 10. *fin.*
- Relevium non est servitium, sed casualitas, 79, 27. 308, 2. 398, 22. Non debetur apud Anglos nisi in casu quo heres, vassallo moriente, sit perfectæ ætatis, 398, 22. 400, 31.
- Relevii origo, ejusque cum custodia conjunctio, 399, 30. Non debetur nisi ex militaribus feudis, secundum quosdam, circa quod jus nostrum, quo hodie utimur, à veteri plurimum differt, 400, 31. Nulli domino debetur, nisi sit paratus hominum recipere, & investituram vassallo concedere, *ibid.*
- Relevium etiam debetur ex aliis feudis quàm quæ wardam debent, tam francis, sciz. duplicatio ejus quod in blanco penditur, quàm emphyteuticis, sciz. duplicatio mercedis, vel ex pacto, 400, 32 & 33.
- Relevium nullum debetur ex feudis quæ ad manum mortuam tenentur, 401, 33.
- Relevii quantitas, si solùm debeatur, cum novo extentu concurrens; sed si dominus in possessione fuerit ratione custodiæ, continuatur pro altero anno, *ibid.*
- Releviorum jus apud Anglos, 401, 34. Ejus quantitas æstimata, *ibid.* & § 35.
- Relevium statim post mortem vassalli est præstandum, 401, 34.
- Relevium dominus non videtur remittere investiendo heredem, sed pro eo distringere potest; & illud exigent Senescalli, aut Ballivi regalitatum, qui præceptum Regium exsequuntur, 402, 37.
- Relevium impedit, si fœmina heres cum consensu domini nubat, 402, 38. Vel si heres investitur in proprietate; si usufructus à domino sit constitutus; curialitas, aut conjuncta investitura: & si quid pro relevio indebitè solvatur, repeti potest, 402, 38.
- Relevium præstatut filix primogenitæ, si plures sint domini fœminæ heredes, *ibid.*
- Religiosum locum privatus facere non potest, 136, 3. 139, 11.
- Remanentia quid apud Anglos? 441, 26.
- Renovatio feudi fieri potest ab administratoribus rei alienæ, aut minore, 113, 33. 125, 17. 302, 16. Universitatis nomine petenda est per syndi-
- cum, 304, 20. *fin.*
- Renovationis à minore effectus, sive Principe, sive privato, 196, 11.
- Renovatio est secundus modus feudi acquirendi, 297, 1. Ejus definitio, & differentia à prima feudi acquisitione per investituram, *ibid.* Nulla per eam possessio vassallo acquiritur, nec novum ullum jus, sed tantum quod primum habuit confirmat; eademque forma fieri debet quæ principalis investitura, 188, 22. 297, 1 & 2. 299, 8. Jure Feudali fieri debet, mutato tam domino quàm vassallo: at moribus Gallicis & nostris tantum ex mutatione vassalli, 298, 3. Intra annum & diem à morte prædecessoris, 298, 4. nisi impubes superior tutorem non habeat, 302, 16.
- Renovationis petendæ forma & modus, 299, 6. 304, 20. 379, 2.
- Renovatio secundum tenorem præcedentium investiturarum concedenda est, 190, 27. 299, 8. Si difficultas oriatur in renovatione, ad primam investituram recurrendum, 299, 9.
- Renovatione an tenor prioris investituræ mutari possit absque consensu agnatorum? 299, 10.
- Renovationem simplicem inter & resignationem in manibus domini differentia, 300, 10.
- Renovationem petere potest impubes, vel per se, vel per tutorem, vel tutor cum ipso impubere, vel sine eo, 301, 14.
- Renovatio, si lis sit inter duos vel plures de hereditate, petenda est ab eo qui postremus in possessione fuit, 301, 15.
- Renovatio fit à domino, sive sit major sive minor, &c. 302, 16. Vel etiam à domino liberi tenementi, *ibid.* & 362, 42. Vel à fœmina domina, vel in conjuncta investitura, *ibid.* & 416, 5. Quomodo fiat si plures sint vel domini vel vassalli heredes? 303, 17 & 18. 304, 20. *fin.*
- Renovatio feudi apud nos voluntatis tantum est, non necessitatis, 305, 24. 379, 2. 494, 14.
- Renovationis utriusque effectus, 305, 23.
- Renovatio feudi à filio vel nepote, qui ostenderunt dominum, ante satisfactionem non est petenda, 506, 6.
- Rentalia non transeunt ultra primum heredem, 58, 10. Rentalliorum in emphyteutas mutatio, 94, 24. Rentallarii Episcopatus Glasguensis, & monasterii Pasletensis, 45, 19. 93, 24. 406, 10.
- Rentale Ecclesiastici feudi semper præsumitur esse vitale, 272, 24. In aliis unius anni tantum, *ibid.*
- Rentale pro indefinito tempore quinque annorum æstimatur, *ibid.*
- Renunciatio ex renunciantis facto & alterius acceptatione constat, 187, 18.
- Renunciatio in redemptione facienda duplex est, una declaratoria juris, altera voluntaria, 229, 15. Est & etiam judiciaria, *ibid.*
- Renunciatio est stricti juris, nec ad ullum jus extenditur, nisi de quo agitur, 231, 23.
- Renunciatio hereditatis, ante eam delatam, nihil valet, 427, 39.
- Renunciatio non præsumitur nisi probetur, 433, 7.
- Renunciatio, resignatio, vel refutatio simplex, est vel expressa, vel implicita per consensum, 439, 20.
- Renunciatio expressa vel fit per contractum, &c. vel ante judicem aut Notarium publicum, per hæc aut similia verba, *Tali feudo, & omni jure in eo mihi competenti, in favorem tuum renuncio*: ubi quæritur, an per talem renunciationem, dominium rei renunciatæ transferatur in eum in ejus favorem fit? 439, 20. Et secundò quæritur, an saltem renunciantem devestiat? 439, 22. 443, 29.

- Renunciationis simplicis effectus, qui ex sententia procedit, tam in necessariis quam voluntariis redemptionibus, 440, 22.
- Renunciationis simplicis effectus qui fit extra iudicium & extra presentiam partis, *ibid.*
- Renunciationis effectus in obligationibus in quibus satisfactio necessaria non est, 440, 23.
- Renunciatio juris circa feudum prodest omnibus jus habentibus in feudo, *ibid.* Renunciatio omnium actionum personalium contra debitorem competentium non extenditur ad reales; nec talis renunciatio tollit actionem de feloniam, aut de gravi aliquo crimine, nec executioni obstat, *ibid.* Renunciatio apud Anglos *Relaxatio* vocatur, *ibid.* & § 24.
- Renunciationes omnes sunt stricti juris, tam apud nos quam Anglos, 440, 23.
- Renunciatio frustra fit in favorem ejus qui nullum jus in re habet juris renunciantis capax, 441, 25.
- Renunciatio juris futuri nulla est aut esse potest cum effectu, 445, 32.
- Renunciatio si fiat per procuratorem, speciali ad id mandato opus est, 445, 32.
- Renunciationis, resignationis vel refutationis validitatem quæ impediunt, unicam regulam generali comprehenduntur, 444, 33.
- Renunciatio prioris facit locum posteriori, 480, 6.
- Replegiatio* apud nos dominum regalitatis competit; si ve causa civilis si ve criminalis sit, 386, 27. 516, 5.
- Representationis* jus quid? 314, 21. Et an locum habeat in linea collateralis? 356, 21.
- Requisitionis* forma in materia maritacionis à domino vassallo faciendâ, 410, 23.
- Recessorium* iudicium nos loco restitutionis habemus, 420, 19. Quod recessum est, fingitur nunquam fuisse, 280, 7.
- Rescripta* Principum, 11, 5.
- Res ad coronam Regis, aut ad publicam utilitatem pertinentes, non possunt feudari, 141, 17.
- Res à iudice alienari prohibita, 141, 18. 143, 24.
- Res à lege prohibita alienari, 142, 19. 149, 1. 470, 23.
- Res aliena vendi potest, sed non feudari, 147, 30. 187, 21. 219, 11.
- Res à testatore alienari prohibita, 142, 18 & 21.
- Res communes, publicæ, & universitatis, 136, 1. 140, 13. 141, 16.
- Res communes, quarum divisio postulata est, alienari non possunt, 143, 23. 145, 27.
- Res Divini & humani juris, 136, 1.
- Res fideicommissariæ restitutioni obnoxia, ut nec alienari, sic nec in feudum dari possunt, 143, 22. 219, 9.
- Res immobiles quæ dicantur? 56, 7.
- Res immobilis, & quasi immobilis, in feudum dari potest, 57, 8. 167, 2.
- Res immobiles Ecclesiæ & fundi Ecclesiastici in feudum dantur, 119, 5. 136, 5. Licet sint de mensa Episcopi, 137, 7. Rebus sacris non connumerantur, 137, 5.
- Res in & extra patrimonium, 136, 1.
- Res in hereditate jacente alienari nequeunt, nec in feudum dari, 143, 23. 145, 27.
- Res in charta aut dispositione disposita, quomodo sit designanda aut describenda? 199, 22. 201, 25.
- Res nullius in feudum dari possunt, 141, 17. Res privatorum omnes in feudum dantur, nisi quæ vel à lege, iudice vel testatore in ultimâ voluntate prohibentur, 141, 18.
- Res religiosæ in feudum dari non possunt, nec sunt in commercio, 139, 11.
- Res redemptioni obnoxia non possunt alienari, 143, 25.
- Res sacræ, sanctæ & religiosæ, 136, 1, 2, 3, 4 & 5, &c. Sacræ in feudum dari non possunt, 136, 5. 141, 17. *fin.*
- Reservatio* in gremio quid operetur? 143, 25. 423, 25.
- Resignationes* quæ fiunt in manibus superioris, in favorem vel ipsius vassalli, vel alterius, sunt investituræ impropria quæ fiunt extra locum feudi, 183, 10. Cum dominus gratiam tantum operam, & nudum consensum adhibet, de evictione non tenetur, nisi quid onerosum intervenierit, 207, 2.
- Resignatio de novo necessariò faciendâ est, ut rumpatur tallia, 344, 21.
- Resignatio facta in favorem hereditatis talliæ quæ nulla est, nihil valet, 344, 22.
- Resignatio in extraneum collata, non fit tallia, *ibid.*
- Resignatio, & satisfactio inde, fieri potest inscienti & ignoranti, quo casu iniquum est quempiam oneribus hereditariis implicari, 353, 14.
- Resignatio facta, feudum est in non-introitu, 380, 5.
- Resignatio, refutatio vel renunciatio feudi duplex est: altera, quæ in manibus domini superioris presentis, aut alterius ab eo specialem potestatem ad hoc habentis, 432, 6. Altera pura, & quæ extra ejus presentiam fit, 439, 20. Prior *Resignatio* dicitur, & est duplex: altera, quæ apud nos in perpetuam remanentiam vocatur; altera, quæ in favorem, 432, 6. Utriusque descriptio & effectus, *ibid.* & § 7.
- Resignare feudum an vassallus possit ad perpetuam remanentiam, invito domino? 433, 9.
- Resignato feudo ad perpetuam remanentiam, quale id redeat domino? 434, 12.
- Resignatio feudi ad tempus recusari potest à domino, donec vassallus onere sibi ratione feudi incumbente se liberet, 434, 11.
- Resignato feudo, jure feudorum scripto locus erit proximioribus agnatis, qui à domino investituram peterent, 435, 12. *fin.*
- Resignatio in favorem quæ? 435, 13. In ea resignatione opus est non solum presentiam domini, sed etiam ejus consensum, *ibid.* Quæ ulterius domino incumbant? 436, 14, 15, 16 & 17.
- Resignatio jurisdictionis, nisi in manibus superioris mandantis, jure Civili nihil operatur, 436, 14. In manibus filii domini, qui in feudo successurus est, nihil valet, *ibid.*
- Resignatio beneficii ab Episcopo facta, nisi in manibus Papæ, non solum nihil operatur; sed si in manibus laici fiat, resignantem beneficio privat jure Pontificio, 436, 14.
- Resignatione in favorem facta, si dominus noluerit illam investire, quid sequatur? 436, 16.
- Resignantem si poenituerit, & in alterius favorem resignationem fecerit, uter præferendus? 436, 17.
- Resignatione facta, dominus immediatè tenetur eum, in cujus favorem est facta, investire, 436; 15; 439, 19.
- Resignatio tribus constat partibus, 437, 17.
- Resignationis ratione quaritur, an traditio, quæ secundæ personæ danda est, fieri debeat incontinenti, an ex intervallo? 438, 19.
- Resignatio apud Anglos *sursum Redditio* vocatur, 440, 25.
- Resignatio in omnibus ferè cum venditione convenit, 445, 33.
- Resignatio non valet, si à majestatis reo facta sit; nec si in fraudem fisci, aut aliorum creditorum facta sit, valebit, *ibid.*

- Resignatio ob causam lucrativam sequitur naturam donationis, 445, 33.
- Resignatio à vassallo facta, & post alienationem a domino accepta, recognitionem excludit, 475, 35.
- Respondere Vicecomes debet, quid significet? 105, 14. 247, 22. 362, 41. 387, 30. 402, 37.
- Restitutio minoris, vid. *Minor*. Restitutionis gratiosæ effectus, 426, 36.
- Retornatus, seu deservitio in heredem, consequitur sanam vi præcepti ex Cancellaria ad Vicecomitem, cujus Clericus sit Notarius necesse est, 246, 22. 521, 20. Retornare & retornatus quid? 357, 22. 359, 29.
- Retrovenditionis pacti effectus, 257, 19. 419, 13. 423, 26.
- Reverentia maritalis quid? & inter quos locum habeat? 420, 18 & 19.
- Reversio apud Anglos est ut successio apud nos, 85, 3. 95, 29. 441, 26. 455, 15.
- Reversio (ut apud nos sumitur) plerumque fit in separata obligatione, 143, 23. 223, 1. Inter res immobiles numeratur, & nequit transmitti in lecto ægritudinis, 178, 28. 231, 23. Est stricti juris, 223, 1. 224, 3.
- Reversio realis est conditio vel provisio, 217, 4. Ex investituris sequitur, & rem ipsam ita afficit, ut si per mille manus res transierit, semper hæc conditio possessorem obliget, 223, 1. 231, 23. 257, 19.
- Reversio vocatur lex contractus sive conditio, quâ impletâ, totus contractus resolvitur; Doctores patrum de retrovendendo vocant, 223, 2. 257, 19.
- Reversionis jus producitur & realem & personalem actionem, 223, 3. Ejus tenor est inspiciendus, 224, 3.
- Reversionis jus habens incipit à præmonitione, quam requisitionem vel denunciationem vocamus, 224, 3. 226, 8 & 9. Vid. *Præmonitio*.
- Reversio easdem solennitates requirit quas dispositio, 224, 5. Si sigilli appensio omissa, quid statuentum? 225, 6.
- Reversio *αὐτοῦραση*, ut omne aliud instrumentum, sine testibus fidem in Senatu facit, *ibid. fin.*
- Reversione alicui & uxori conjunctim competente, uxor eam redimens post mortem mariti, sit usufructuaria tantum, 225, 7.
- Reversione duobus conjunctim competente, uterque simul redimet; altero mortuo, supervivens solus jure Anglorum, eo etiam mortuo, heredibus utriusque reversio competit: secus apud nos, 226, 7. Duobus alternativè competente, qui primus redemerit potius jus habebit, *ibid.* Duobus separatim concessâ aut assignatâ, qui primò intinaverit, possoris loco est, & perinde potior, *ibid.* Reversionem tacitè renunciâsse videtur, qui de novo absque prioris reversionis mentione feudum alienaverit, *ibid.*
- Reversionum aliæ conventionales, aliæ lęgales, 226, 8. 231, 24. 458, 22.
- Reversioni obnoxio diem obeunte, heres ejus est præmonendus, nullo habito respectu ad dominam conjunctæ infestationis, aut Tertiar, nisi de domino superiore teneant, 227, 11.
- Reversio legalis quid? & unde descendat? 227, 10. 458, 22.
- Reversionem qui concessit, si adhuc vivat & possideat, solus præmonendus est: & datâ tam à patre quàm à filio, uterque est præmonendus, si uterque vivat, 227, 11.
- Reversio cum resignatione non transit, sed apud resignantem remanet, 230, 22.
- Reversionem concedens, post redemptionem factam renunciando nihil sibi præjudicat quoad alia jura, sive priora, sive posteriora sibi competentia in eodem fundo, 230, 23.
- Reversio quæ fundatur in obligatione ad eam tradendam, vim reversionis in omnibus habet, 231, 23. *fin.*
- Reversionum conventionalium & legalium differentiar, 231, 24.
- Reversio, nisi faciat mentionem heredis, apud non heredi non competit, 235, 31.
- Reversionis in appretiatione, quâ formâ procedatur? 455, 15.
- Revocatio feudorum olim quibusdam dominis competeat, 26, 4. 107, 20. 131, 11. 170, 7.
- Revocatio Regi competit ob læsionem in minore ætate, in publicis regni comitiis, sine ulla speciali declaratione: quod non observatur in aliis minoribus, 195, 11. 341, 12. 475, 35. *fin.*
- Revocandæ donationis causæ, 463, 3.
- Rex est dominus antiquissimus, 107, 21. At administrator tantum est, 150, 4. 176, 24. Reges excommunicationis Papalis executores fiunt, 22, 21.
- Rex an filium in Regem adoptare possit, aut regnum dimittere? 109, 26. 172, 14.
- Rex feudum, ad se devolutum ratione forisfacturæ, an retinere possit? 133, 18. 164, 47. 201, 26. 351, 12. 510, 16.
- Rex an res regni aut ejus latifundia alienare possit? 145, 28. aut donare? *ibid.* & 150, 4.
- Rex terras suas, tam annexas quàm non annexas, in feudifirmam locare potest certis conditionibus, 151, 6.
- Rex, sicut alius superior, superioritatem alienare nequit; sic nec regnum, aut quamlibet ejus partem, 151, 7. Sustinet personam patris patriæ, & populi tutoris, 152, 11. 158, 26. 292, 26. 295, 35. 393, 9. 494, 15.
- Reges primi judices erant, 3, 5. Regis officium duobus olim constabat, 3, 6. Regum nomen unde? 102, 5. Juramento Regis inaugurali quid promittatur? 43, 13. 100, 1. 150, 4. Regum insignia antiquitus in usu apud nos, *ibid.* Regis vox olim non tam imperii quàm dignitatis & excellentiæ nomen, 6, 10.
- Regis patrimonium, & quæ ei annexa sunt, nequeunt alienari, 142, 18. 149, 1. 151, 7 & 8.
- Regis Galliæ exhortatio testamento inserta, & filio relicta, 154, 16.
- Rex brevi manu rem ad se devolutam apprehendere potest, sive jure hereditario, sive jure fisci ad eum perveniat, 164, 47.
- Rex sceptrum secundo genito relinquere non potest, nisi primogenitus sit inhabilis ad imperandum, 172, 14 & 16. 352, 13.
- Rex an testamento successorem in regno nominare, & vero heredi præjudicare possit? 173, 16. 176, 24.
- Regis sunt omnium facultates, quoad fiduciam, tuitionem & protectionem, 174, 18, 19 & 20. 252, 3. *fin.* Ejus fides maximè spectanda est, 191, 30.
- Rex nemini potest jus suum auferre, 105, 16. 175, 21. 210, 10. 252, 3. 368, 12. 462, 1. 514, 1.
- Reges Angliæ & Galliæ semper sunt majores; at in quacunque ætate possunt revocare quod de patrimonio alienatum, 196, 11. Cur non & idem apud nos ex statuto Canethi? 47, 2.
- Rex pro filia elocanda subditos tributo gravare potest, 156, 20. 291, 22.
- Rex in multis subditis suis obligatur, 294, 33.

Rex, an immediatus dominus præferendus, si vassallus tam reus lætæ majestatis, quam alterius criminis cujus accusetur à domino ad amissionem feudi, & utroque judicio damnatus sit? 510, 17.

Rex iudex in sua causa, 107, 21. 519, 12. & solus, five ejus concilium cognoscit de his maleficiis ex quibus feuda caduca fiunt, 520, 16.

Ripatica quæ sint? 153, 13.

Rogari debent necessariò non solum Notarius, sed etiam testes, 246, 20 & 21.

Rollo Normannorum Dux Normanniâ investitus, 41, 7.

Rotulatoris feudum, vid. *Feudum*.

Ruthven (Dominus de) 227, 12.

S

Sacerdotes Angliæ vi excommunicationis uxores demittere coguntur, 22, 21.

Sacramentum fidelitatis in investitura impropria præcedere debet traditionem possessionis, 183, 9. At contra in propria. Vid. *Juramentum fidelitatis*.

Salina, aut salinarum vectigal, an inter Regalia? 161, 39. 258, 21.

Salmonum piscatio in feudi dispositione generali non venit, nisi exprimat, neque sub piscationibus; sed inter Regalia refertur, 152, 11. 161, 38. 256, 14 & 15.

Salutationis clausula in chartis Regiis nomen sequitur, in privatorum verò chartis præmittitur, 196, 11, 12 & 13.

Salvo jure cujuscumque, Salvo jure nostro Feudali, & Salvo jure domini mei, quid hisce clausulis significetur? 300, 13. 472, 26.

Sandilands de Calder familia, 213, 20. 420, 17.

Safina necessariæ non sunt in locationibus, 86, 5. 248, 28.

Safina reservationem habens in favorem alterius, vim habet separatæ safinæ, 143, 23. 423, 25.

Safinæ omnes, quæ propriis manibus dominorum fiunt, militaria feuda præsumunt, 185, 13. Idem in safina quæ per Balivum datur, & aliæ conditiones non extent, 239, 5. Safina principalis prædii est pro safina prædii in reali warranto dati, 209, 8.

Safina non minus confirmanda est quam ipsa charta, 212, 18.

Safinæ vox Gallica, à quibus ad Anglos, & inde ad nos pervenit, 237, 1. Quæ fuerit apud majores nostros consuetudo in safinis? *ibid.* & 523, 26. Ejus introducendæ occasio per Jacobum nostrum I. 186, 18. & definitio, d. § 1 & 2. & divisio ex persona domini, 239, 5. Ejus forma, cum ratione temporis, loci, anni Dei & Regis, 241, 8. 242, 11.

Safina tribus personis constat, domini, vassalli & Notarii, 239, 4. Safina est possessio, *ibid.* Unius Notarii testimonium in safinis sufficit, 241, 7. Safinæ privatim fieri non debent, sed actu publico 241, 8. 433, 7.

Safina danda est in omnibus fundis non unitis, nisi sint contermini: extra fundum data nihil operatur, 244, 14 & 15.

Salinarum apud nos quædam specialia, etiam in burgis, 247, 22 & 23.

Safinam frangere apud nos, apud Anglos distigare, quid? 247, 24.

Safinarum divisio apud nos una est à præcepto Cellulariæ post inquisitionem de morte antecessoris, altera quæ de *Clare constat* dicitur, 247, 25. Differentiæ inter has safinas, *ibid.*

Safinæ burgales continere debent rationem propter quam conceduntur: quod tamen in safinis extra burgum non est necessarium, 248, 26. Safinæ bos domino debetur; & si vassallus illum aut recusaverit, aut dare distulerit, aut non sit bos in feudo, dominus pro eo distringere potest sine ulla citatione, 245, 18. 248, 26. 362, 41.

Safinæ effectus, si factus per annum & diem possideat, 248, 27. 251, 1.

Safina quando & in quibus requisita apud nos & Anglos? 248, 28. Safinâ nullâ, nulla terra, *ibid.* & 439, 22.

Safina debitoris an cum libello appretiationis procedenda? 456, 19.

Scire & scire debere in jure paria sunt, 298, 5.

Scientia in jure Protimeseos quid? & quomodo probetur? 480, 7 & 8.

Scientia vera & præsumptiva quid? *ibid.* § 8. Scientiæ præsumptivæ effectus, *ibid.* *fin.*

Scientia certa in disclamatione requiritur, 488, 2. *fin.*

Scientiæ vassalli in delictis ratio maxima habetur, 502, 30.

Scoti reguntur jure Civili, quatenus legibus naturæ & rectæ rationi conveniunt, 14, 14. Scotia nunquam vassalla Romanæ Ecclesiæ, 17, 5 & 6. *fin.* 21, 15. 121, 10. Nec Anglis unquam subdita, argumento Nicolai Adami, 49, 4. Scotorum cum Gallis, eorumque cum Scotis vinculum antiquum, 129, 7.

Scriptura, sigillatio & traditio, sunt tria necessaria in omnibus obligationibus apud Anglos, 172, 12.

Scriptura introducta est, non ut quis fortius obligetur, sed ut obligatio melius probetur, 189, 24. 213, 21. Necessaria est in omnibus causis majoris momenti, 239, 4.

Scripturæ aut scribentium diversitas reddit scripturam suspectam, 215, 23.

Scripturæ fictæ aut fictæ subscriptionis remedium Justinianum, 240, 7.

Scutagium quid? 44, 17. 89, 13. Est vel certum vel incertum, 90, 14. Scutum quid? & Scutifer quis? 89, 13.

Scrimgerorum familiæ proprium est vexillum Regium in bello gestare, 89, 12. 228, 13.

Secretarii feudum, vid. *Feudum*.

Secula in curiis capitalibus, 79, 27. 81, 32. 204, 33. 290, 18.

Seculare feudum, vid. *Feudum*.

Sedes Episcopalis aut monasterii in feudum dari non potest, 137, 6.

Sedere verbo quid comprehendatur? 181, 5.

Segetes crescentes an simul transeant cum feudo? 263, 38.

Sempill familia, 316, 27.

Sempiternum feudum apud Anglos, vid. *Feudum*.

Senatusconsulta, 11, 3.

Senescalli nomen unde? 103, 9. Ejus dignitas & officium, *ibid.* Vid. *Tenentes Regii patrimonii*.

Sententia judicis an necessaria sit in alienatione prædii minoris, 111, 30.

Sententiam passus capitalem disponere de rebus immobilibus non potest, 115, 37.

Sententiæ sunt stricti juris, 65, 33.

Septentrio officina gentium, 26, 4.

Sequela molendinorum quid? 255, 12.

Seriendria magna quid? 89, 12. Seriendria parva, 91, 17.

Servitia vel servitutes unde? 3, 6.

Servitium per quod teneatur feudum, est inquirendum per inquisitores, 360, 30.

- Servitus* apud populos Boreales justior, apud Meridionales durior, 25, 2 & 3.
- Servitutis mentio rara apud Boreales gentes, 25, 3.
- Servire & servum esse quomodo differant? 26, 4.
- Servitia feudalia debent esse honesta, incerta & personalia, 60, 17. Non realia, 60, 18. 63, 27. 79, 27. 80, 29. 220, 12. 360, 33.
- Servitium feudale est titulus onerosus, & actionem de evictione producit, 63, 27. Quod tamen nullus superior invitus recipere cogitur, 448, 1.
- Servitium unius militis, dimidii aut quartæ partis, 90, 14.
- Servitutis apud Anglos vestigia quædam, quoad bona villanorum, supersunt, 96, 32.
- Servitus omnis apud nos, quoad bona, extincta est, *ibid.*
- Servitus mari imponi nequit à privato, 141, 15.
- Servitus glebas aut focalia eruendi comprehenditur sub communi pastura, 252, 4. 263, 35. Servitus alieno fundo imponi non potest, nisi expressè constituatur, 262, 34.
- Servitutem vassallus feudo nequit imponere sine consensu domini; acquirere tamen potest, 265, 43. 293, 29. 416, 5. 469, 19.
- Servitutes hæ quomodo æstimentur ut licentur? 455, 15.
- Sessionem* Jacobus V. primus instituit, 14, 14.
- Seton* familia, 159, 30. 351, 11.
- Sheriff* unde dictus? 104, 14.
- Sigilli* communis appensio olim pro Capituli consensu habebatur, 123, 15. 191, 31. 194, 2.
- Sigillum* solum sine subscriptione prohibetur, 123, 15. 211, 13. 225, 5. *fm.* Licet sufficiat in principalibus alienationibus, 212, 18.
- Sigilli* usus apud Anglos, 141, 16. 172, 12.
- Sigillum* Vicecomitis extra, aut Ballivi intra burgum sufficiebat olim pro falsæ instrumenti, 186, 18. 194, 2. 238, 2.
- Sigillum* proprium appendi debet; olim tamen & alieno uti licebat, 211, 15.
- Silvii* de Largo familia, 209, 9.
- Silva* vassallo cedunt, licet non exprimentur, 260, 27. 263, 38. 396, 19.
- Silvæ* cædunt fructus an sub Tertia comprehendantur? 257, 17. *Silvæ* non sunt deteriorandæ, 292, 25.
- Simplex* feudum, vid. *Feudum*.
- Simulatio* & fraus tribus modis in contractibus probatur, juramento, testibus & conjecturis, 483, 18. Vid. *Contractus*.
- Singularis* successor quis? & an warrantizare factum defuncti teneatur? 208, 5. Talis in dominio directo tenetur renovationem feudi vassallo petenti concedere, 303, 19.
- Soccagium* quid? Socomannus quis? 44, 17. 85, 1. 88, 8. 90, 14. 92, 19. 392, 6. *Soccagium* inter & militare feudum discrimen, 91, 18. ubi quædam peculiaria. *Soccagii* custode mortuo, perit actio rationum reddendarum, & quare? *ibid.*
- Soccagium* feudum, vid. *Feudum*.
- Societas* quid? & ejus origo, 2, 3. Nulla societas absque legibus, 5, 9. 514, 1 & 2.
- Socius* liberalitatis Imperialis præfertur fisco, 159, 27. Socio competit jus Protimeseos, 485, 20.
- Sok, Sak*, hoc servitium judiciale, illud rusticum significat, 203, 31.
- Soldata* feudum, vid. *Feudum*.
- Solennitates* quæ in jure investituræ præscribuntur, 191, 32. 210, 12. 220, 12. 221, 14. 238, 2. Solennitates hæ extrinsecæ necessariae, nec præsumuntur nisi manifestè de iis constet, 432, 7.
- Solida* atque Soldata etymologia & origo, 73, 10.
- Soldarii qui? *ibid.* & 32, 4.
- Solon*, Atheniensium legislator, omnes Draconis leges antiquavit, 9, 15. 309, 4.
- Solutio* an fieri possit reo majestatis ante sententiam? 115, 37. 445, 33. Solutio in quali moneta fieri debeat inter privatos? 157, 22. Et quo loco in reddendo aut personalibus obligationibus facienda? 205, 37. 224, 4. 226, 9. 235, 31. 458, 22. Facta creditori ante inquisitionem de crimine valet, 445, 33. Solutio partialis non admittitur, 204, 34.
- Somervellii* de Camnethen familia, 260, 27.
- Soror* ipsa inter agnatos numeratur, at qui ex ea descendunt sunt tantum cognati, 330, 3. 339, 7. Sororum successio in conquestu apud Anglos & nos, 335, 18.
- Spes* succedendi, jussu aliquod sit, an juris umbra? 300, 11. 500, 25.
- Spoliationis* actio, 293, 30. 357, 25.
- Sponsalibus* sub poena contractus nulla est poenæ petitio, 404, 2.
- Sponsa* domini an eadem reverentia quæ conjugii debeat? 501, 27.
- Spottiswood* familia, 491, 9.
- Spuriorum* conditio, jure Civili, Canonico & Feudali apud nos & alios, quoad successionem, 365, 4. An nobilium spurii nobiles sint? 108, 24.
- Status* apud Anglos possessio est, 85, 3. 440, 25. Est temporalis vel perpetuus; & temporalis iustus triplex, *ibid.* 85, 3. 93, 24. Status nomen unde? 240, 6. Status precarius, 85, 3. Est etiam ad certum numerum annorum; apud eos *Heass*, apud nos *Affedatio* aut *Locatio* appellatur, 85, 3 & 4. 272, 23. Status vitalis pecuniâ comparatur, aut lege defertur, 87, 6. Tres ejusmodi status, Ususfructus, Tertia & Curtesia, 87, 7. Status apud Anglos perpetuus idem ac feudum apud nos, 87, 8. Statum seu possessionem hereditariam, actualem & realem tradere, quid? 240, 6.
- Status questio statim remittitur iudicibus Christianis tatis, pendente interim successorio edicto, 363, 44. 367, 9. 371, 19. Et præcaveri debet, 372, 21.
- Statuta* à Principe & secreto ejus consilio facta vim legis non habent, 50, 9.
- Statuta conventionum vim legum non obtinent, 51, 10.
- Statuta sive sanctiones quæ sint? 136, 4.
- Statutum feminas ad successionem admittens, intelligendum est si deficiant masculi, 325, 3. 335, 16.
- Statuta poenalia etiam extendi possunt, 567, 9.
- Steilbowood*, 57, 7. *fm.*
- Steuartorum* origo, 103, 9.
- Steuart* de Garlies, 422, 24.
- Stipendia* extra imperium Romanum ignota, 26, 4. Postea irreperunt, crescente avaritia militum, 73, 10. 290, 20. Stipendiariis militibus non permittitur de factis ejus cui militant nimium diligenter inquirere, 287, 10 & 11.
- Stipulari* alter alteri jure Civili non potest, nisi sua interfit, 168, 3. Secus apud nos. Inutiliter stipulamur ab illis qui in nostra potestate sunt, aut illis promittimus, 172, 12 & 13. Stipulationes vi aut metu extorta nihil operantur, *ibid.* Ex stipulationibus ac obligationibus non minus ac ex aliis contractibus feuda acquiri possunt, *ibid.* § 13. Stipulatio est unius partis interrogatio, & alterius partis responsio, 438, 19.

- Stricti juris esse, quid sit?* 65, 33. 224, 3.
- Suam rem nemo dicere potest, nisi qui actionem realem ad rei vindicationem habet,* 200, 23. 223, 3.
- Subditi non sunt servi,* 174, 19. 292, 26.
- Subinféudatio fieri potest,* 107, 20. Ut liceat, tria requiruntur, 470, 23. Talliari potest, 344, 20.
- Subscriptio, vid. Sigillum.*
- Subsidia pecuniaria à vassallis domino præstanda æstimantur secundum libratas terrarum,* 291, 24.
- Subvassallus à jure suo cadit, feudo à vassallo amisso,* 508, 10.
- Successionis incertitudo in Imperiis pestis,* 4, 7. 176, 24.
- Successio est continuatio feudi in persona heredis,* 378, 1. 431, 3.
- Successio in feudis extenditur ad nepotes, collaterales & fratres in feudo paterno, à Conrado Imp.* 28, 8.
- Successionum regulæ in regnis & feudis privatis, an eadem an diversæ?* 129, 8. 173, 16, 17 & 18. 317, 31. 332, 7. 340, 10. 341, 14.
- Successionem suam, posthabito primogenito, transfudit in secundò genitum ex justa causa Conquæstor,* 173, 17. 175, 22. 309, 4. *fin.*
- Successio non tam est modus feudi amittendi vel acquirendi, quàm retinendi,* 172, 12. 308, 1.
- Successionis jus naturâ introductum est, & jure gentium confirmatum,* 175, 20. 176, 24.
- Successio plerumque in regnis obtinuit, non obstante solenni abjuratione,* 175, 20.
- Successio ab intestato omni jure, Divino, naturali, gentium, Civili & Feudali stabilita & confirmata est,* 308, 3.
- Successio legibus XII. Tabb. tam ex testamento quàm ab intestato,* 309, 4. 311, 12.
- Successionis jus illibatum servari debet, publicæ utilitatis causâ,* 309, 4. Et pro eo ut pro aris & focis contendendum, *ibid. fin.*
- Successio quadruplex, linealis, collateralis, talliata, & domini tanquam ultimi heredis,* 310, 8. 343, 19. 350, 9 & 11.
- Successio, quâ conjux conjugi succedit, juri Feudali incognita,* 310, 8.
- Successionis in recta linea prima regula generalis, ut, mortuo patre, ejus filii in capita succedant. Idem de filiabus, deficientibus filiis, secundum jus Divinum, leges XII. Tabb. & jus Feudale,* 28, 7. 311, 10, 11 & 12. 314, 19 & 22.
- Successionis secunda regula est descendantium, quâ, deficientibus filiis, nepotes succedunt; & iis deficientibus, pronepotes, & ita deinceps: sed non in capita, sed in stirpes, servato semper jure representationis,* 314, 20.
- Successio in stirpes & in capita quæ?* 314, 21 & 22.
- Successionis tertia regula in linea recta, tam ex jure Divino quàm Civili est, quòd matri eodem modo filii succedant ab intestato quemadmodum patri, in capita, & nepotes in stirpes,* 315, 23. In quibus tribus regulis hoc notandum, quòd eodem modo filia succedant ac filii, *ibid.*
- Successionis regulæ ab intestato jure Canonico nullæ, ibid. fin. & 366, 6.*
- Successionis feudalis hoc præcipuum est, ut successio feudi secundum juris Civilis dispositionem fiat, nisi quatenus in jure Feudali aliter dispositum legitimus,* 315, 24.
- Successio feudi est actus legitimus, per quem, vassallo defuncto, qui proximus est ei agnatus feudi jus nanciscitur, aut in quem jus illud continuatur,* 315, 25.
- Successionis feudalis prima regula est: Quòd, mortuo vassallo, filii, omnibus aliis exclusis, succedant in capita,* 27, 7. 315, 26. Et hi agnoscere videntur hereditatem paternam. Sed aliud in agnatis, nisi feudum sit novum aut masculinum, 316, 27. *fin.* Hæc regula patitur quasdam exceptiones, *ibid.*
- Successionis feudalis secunda regula est: Quòd matri defunctæ ex jure Feudali succedant filii eodem modo ac patri, & in capita; nec interest ex eodem matrimonio nati sint, an ex diversis,* 317, 31. Salvâ primogenituræ prærogativâ, *ibid.*
- Successionis feudalis tertia regula est: Quòd, deficiente primo filiorum gradu, nepotes aut pronepotes, non in capita, sed in stirpes succedant,* 319, 37.
- Successio nulla est apud nos masculorum in capita; nam primogenitus excludit reliquos, primogenitus nepos excludit alios nepotes, & ex eo neptis excludit patruos,* 319, 38 & 39. 321, 46. *fin.* De successione contentiones cruentissimas præliis causam dedere, 319, 38.
- Successionis ascendentium descendantibus ratio ex jure Civili, &c.* 320, 41. Quatuor regulæ de successione tali pro diversitate parentum, *ibid.* & § 42, 43, 44, 45 & 46.
- Successio ascendentium ex jure Feudali nulla est,* 43, 14. Quid singulare de hac re apud Anglos, 43, 14. *ibi, Feudum & Mortuo.* 321, 46. 322, 47. 334, 14. Duo casus excipiuntur in jure Feudali, quibus pater filio succedere potest, 321, 46. *fin.*
- Successor, nisi unus, nullus apud nos, præterquam in fœminis,* 77, 21. 321, 46. *fin.*
- Successio ascendentium descendantibus, an apud nos locum habeat?* 321, 47.
- Successio fœminarum in jure Feudali nulla regulariter, nisi quatenus moribus nostris permittitur,* 77, 21.
- Successionis fœminæ in feudis regula prima prohibitoria est, quâ fœminæ ab omni generis feudis excluduntur,* 323, 2. Ab hac regula quatuor exceptiones, 324, 3. 325, 4, 5 & 6.
- Successionis fœminæ secunda regula est, si nulli sint masculi, & feudi natura admittat, fœminæ in capita succedunt,* 326, 7. Exceptâ superioritate, quæ ad primogenitam solam pertinet, & ei soli bos ex fastina debetur, & principale mesuagium, *ibid.* Mobilia hereditaria dividuntur inter eas, 350, 7.
- Successionis fœminæ tertia regula est, si filia præmortuæ sint relictis nepotibus aut neptibus, nepotes aut neptes succedunt in stirpes jure Feudali; apud nos tamen primogenitus nepos excludit omnes ex eadem filia,* 326, 8.
- Successionis in materia Justinianus Imp. uxorius admodum creditur,* 324, 2. 330, 4. 339, 7. 340, 11.
- Successio in feudis, non tam ex voluntate vassalli, quàm domini concedentis est,* 227, 7. 324, 2. 339, 8.
- Successio permittitur fœminis in feudis francis aut emphyteuticis secundum Auctorem,* 324, 2. *fin.* Aut si desint masculi in eodem gradu, 325, 3. *fin.*
- Successio, quæ excludit fœminas, excludit etiam per fœminas descendentes,* 324, 2. *fin. & 3.*
- Successio fœminis permittitur in allodialibus seu mobilibus, unâ cum maribus,* 325, 4.
- Successionis in materia, aliquando fœminæ maribus præferuntur, cum neptis ex filio jure representationis nepoti ex filia præferatur,* 325, 5. 343, 19. Si feudum sit fœmineum, fœminæ ex vi taciti pacti succedunt, 325, 6. 350, 9.

Successio fœminea ascendentium jure Civili, 326, 9. Jure nostro mater nunquam succedit, sive sola, sive cum aliis, *ibid. fin.* De successione fœminea nobiles quædam quæstiones, 328, 13, 14, 15, 16 & 17.

Successione secunda linea est collateralium; nam deficiente lineâ directâ descendentium, ita ut nemo ex iis supersit, aut superesse speretur, proximus agnatus familiam habere debet ex ll. XII. Tab. 330, 1. 331, 5.

Successio mediâ jurisprudentiâ in linea collateralis est talis, ut licet fororum liberos ad successionem agnatorum vocare non posset; attamen ex tit. *Unde cognati*, iis bonorum possessionem tribueret, 330, 4 & 7.

Successio in linea collateralis ex Imperialibus constitutionibus omnes ex paterna linea descendentes pariter ad successionem vocabat indistinctè, 331, 4 & 7.

Successionis in materia, ex jure Civili, tam veteri quàm media jurisprudentia, licet eadem esset ratio omnium filiorum ex eodem patre descendentium, etiam si ex diversis nuptiis essent suscepti, tamen in successione collateralis aliud jus observabatur, 331, 5. At secus jure Feudali, 333, 13.

Successionis causâ, in linea collateralis, status hereditatis non minùs considerandus est, quàm personæ succedentium, 331, 6. 333, 13.

Successionis collateralis secunda regula est: Deficientibus fratribus in primo collateralium gradu, successio ad fratrum filios devolvitur, 331, 7.

Successionis collateralis in linea aliquando accidit, ut cognatus remotioris gradûs excludat gradu propiorem, *ibid.*

Successio jure Civili ad conjuges defertur, si defunctus neque liberos, neque parentes, neque cognatos aut agnatos habuerit, 332, 7. Si neque vir aut uxor sit, bona censentur vacantia, & fisco cedunt, *ibid.*

Successio collateralis in feudo novo nulla est jure Feudali, 28, 9. Imò ne in antiquo, nisi hi collaterales descendant à primo acquirente, nec sic videantur defuncti debita agnoscere, 316, 27. *fin.* 333, 10. 354, 16. *fin.* 355, 19. *fin.* Ab hac regula aliquot exceptiones, 333, 11 & 12.

Successio collateralis moribus nostris, 333, 13. 334, 15 & 16. 351, 11.

Successio collateralis apud Anglos plurimum respicit totum sanguinem, 43, 14. *ibi.* *Feudum.* 334, 14.

Successione talliatâ & lineali & collateralis præjudicatur, 337, 1. 339, 9.

Successio, ut heredis nomen, apud nos duplex, 347, 1.

Successor universalis in immobilibus, licet debitis gravetur, non habet repetitionem ab executore, nisi adierit hereditatem, 349, 5.

Successio in bonis mobilibus hereditariis, 349, 7.

Succedendi jus quædam impediunt omnino, quædam ad tempus tantùm, 365, 1.

Successio spuriorum jure Feudali, 366, 7. Apud Anglos, *ibid.* § 8. 372, 20. *fin.* Et apud nos, 367, 9 & 10.

Successionibus in privatis an sit locus extraneis in alieno regno succedendi? 373, 24, 25 & 26. An idem inter Principes? *ibid.*

Successor qui semel oblatam successionem repudiaverit, ad illam postea non admittetur, 377, 32. Sed secus jure nostro, *ibid. fin.*

Successionis qui certam spem habet, pro successore habetur, 500, 25.

Suicide bona cui applicentur? 160, 32. Ejus mo-

bilia confiscantur, 511, 19.

Svintoun familia, 355, 20.

Sulphuris fodinæ cum feudo transeunt, 258, 21.

Superior quis? 60, 14. 61, 21. 78, 23. Semper est exprimendus, 61, 21. Quo plures, eo duriores sunt vassalli partes, 107, 20. 295, 35. Superior præferendus omnibus aliis tutoribus, 393, 9. Superioritas, quam nos *directum dominium* dicimus, jure nostro ad solam primogenitam pertinet, 326, 7.

Surdus, aut alioqui lege vel naturâ impotens, à successione olim repellatur, 47, 2. In feudum dare aut accipere non potest, 110, 27. 114, 34. 130, 10. 131, 11. 172, 12. 216, 3. 375, 29. 376, 30. 431, 4.

Suspensionum literæ, 449, 4.

Suspicio est gradus scientiæ, 480, 8.

Sylva, vid. *Silva*.

Symbola investituris usitata, 41, 7. 76, 19. 180, 2. Quæ in usu apud Romanos? *ibid.* § 3. 182, 6 & 8. Apud nos in diversis rebus diversa, 187, 20. 237, 1. 240, 6. 268, 4.

T

T *Acita* relocatio apud Anglos nulla, 86, 4. Apud nos quid sit? *ibid.* Et quomodo fiat? 269, 10. Ei locus est in decimis, nisi inhibito fiat, *ibid.* § 11.

Taciturnitas inter conjunctas personas consensum præsumit, & solutionem debiti, 443, 29. 478, 2.

Tallie nomen unde? 78, 25. Talliatum feudum quid? 337, 1 & 2. Apud Anglos duplex, scilicet talliatum in genere, & talliatum in specie, 94, 25, 26, 27 & 28. 342, 15 & 16. 511, 20. Vid. *Alienatio interdicta*.

Tallias ab Anglis ad nos pervenisse verisimile videtur, 94, 27. 337, 1. 338, 4.

Talliarum heredibus deficientibus, feudum ad dominum redit, 94, 26. 95, 29. 332, 10. 351, 11 & 12. 511, 20. Vid. *Bona caduca*.

Tallia Comitatus Mortoniarum, 202, 29.

Talliata moneta quid? 229, 17.

Tallia & feudum talliatum juri Feudali incognitum, 337, 1.

Talliati feudi definitio, 338, 3. Origo talliarum, 338, 5. 339, 8 & 9. Quatenus ex ll. XII. Tab. media jurisprudentia? 338, 5 & 6. 340, 11. Jure Feudali, 339, 8. Jure Divino, 340, 9 & 10. Et apud nos subsistere possint? 340, 12. Sed odiosæ admodum sunt, & strictissimam interpretationem recipiunt, *ibid.*

Talliata feuda sub revocationem cadunt ob enormem læsionem concedentis, 341, 13.

Talliata feuda nec esse contra leges regni nec conscientiarum, 217, 5 & 6. 341, 13 & 14.

Talliatum feudum est, cum non solum principalis lineæ personæ excluduntur, sed etiam cum quovis modo cohibentur aut limitantur, 342, 15.

Talliatum feudum dicitur, quod in *liberum maritimum* conceditur; quod frequentius est apud Anglos quàm apud nos, 95, 28. 342, 16.

Talliatum feudum est, si concedatur *Titio ex Meria*, & heredibus eorum quibuscumque, apud Anglos, 95, 28. 342, 17. 351, 11.

Talliatum dicitur, si detur feudum *Titio ex heredibus ex ejus corpore procreatis*, 94, 26. 333, 10. 351, 11.

Talliatum feudum apud Anglos semper est ubi hereditas providetur, ideoque semper verba investitu-

- ræ sunt inspicienda, 343, 18.
 Talliatum feudum apud nos quid? 343, 19.
 Tallia etiam in bastardum fieri potest, *ibid.* & 367, 11. 368, 13.
 Talliari feudum nequit sine consensu superioris, 341, 12. 344, 20. At ubi interim jus agnatis in antiquis feudis quaesitum, (vid. *Agnatorum jus*) an hoc iis auferendum? negat Auctor, nequidem Parlamento Westmonasteriensi, 338, 4. Cum leges naturæ & jura successionum iis conformia longa consuetudine stabilita sunt, omnibus privilegiis præferenda, 175, 20. 176, 23.
 Tallia à minore concessa, quando à majore ratificari possit? 344, 20.
 Tallia rumpitur per resignationem de novo factam, & fasinam inde, 344, 21. Idem si alienatio fiat à vassallo, licet filio suo, vel extraneo, & ejus heredibus quibuscunque, & sequatur confirmatio superioris, *ibid.*
 Tallia non rescinditur, si heres maculus & linea deserviri te faciat in heredem in genere patri suo, 345, 22.
Taxativè, vid. *Conditionem & Demonstrativè*.
 Telonia quid sint? 153, 14.
 Templariorum ordo sublatus, 19, 11.
 Tempore pacis quid intelligendum? 361, 36. Tempus diurnum quid? 371, 19.
 Temporarium feudum, vid. *Feudum*.
 Tenendria quid? 77, 19. 78, 23. 82, 37. 85, 1.
 Tenendria quædam, vel incuriâ patronorum, vel importunitate postulantium introductæ quales? 80, 29.
 Tenendria per extractum rotulamenti curiæ qualis? 93, 24.
 Tenendria possibilitate successionis extinctâ apud Anglos qualis? 95, 29. De villenaggio quæ? 96, 32.
 Tenendas & habendas, sive clausula tenoris, est modus quo vassallus est investitus, & de quo domino tenet, 202, 28. Hæc clausula non est dispositiva, sed tantum exegetica, 203, 31. 256, 17. In hac clausula, etiam si heredes domini non nominentur, semper præsumuntur, 202, 28.
 Tenentes in vitali statu apud Anglos qui? 71, 7. Statum habent, vel pro sua vita, vel pro aliena, 87, 6.
 Tenentes Regii patrimonii apud Anglos qui? 93, 22. Illis non abfimiles apud nos sunt Senescalliæ tenentes, *ibid.*
 Tenor feudalis semper est inspiciendus, 29, 9. 66, 36. 143, 23. 190, 27. 194, 2. 202, 28. 325, 3. 337, 1. 343, 18. Tenoris probatio, 190, 26. In tenoris sive dispositionis clausula, heredum mentione, aut limitatione promiscuè utimur, 202, 29.
 Tenor chartæ familiæ Dinmorum in Anglia, & quarundam aliarum in Scotia, 432, 4.
 Tenuiores Græcâ constitutione defenduntur, 485, 21.
 Tenuta, vid. *Tenendria*.
 Termini solutionum apud nos sunt feriæ Pentecostes & S. Martini in hyme, 270, 13. 362, 41.
 Terrienus Gulielmus exquisitissimos commentarios in constitutiones Normannicas conscripsit, 42, 10. 390, 3. 400, 31.
 Tertia, vid. *Triens*.
 Testamentum feuda disponi nequeunt, nisi ex causa necessitatis, 43, 14. *ibi*, *Testari*, 87, 8. 94, 25. 114, 36. 142, 21. 172, 14. Nec gravari, 177, 25, 27 & 28. 350, 8. 481, 10. De eo qui testamenti tabulas celavit, 159, 27.
 Testamento pater non potest prohibere filios à divisione, ne quidem juratos, 264, 41.
 Testes in chartis necessarii sunt, & specialiter denominandi, 211, 14. 215, 23. 221, 14. Et in fasinis, 238, 4. 246, 20. Et etiam designandi 244, 14.
 Testes ad factum probandum adducuntur, 275, 35.
 Testis non sibi præjudicat, qui interfuit venditioni rei suæ, 485, 21.
 Testes non minus 5 requiruntur, ubi agitur de amissione feudi ob ingratitude, 511, 20. 523, 26.
 Testis vassallus admittitur aliquando, imò cogitur testimonium dicere adversus dominum, 498, 22, 523, 26.
 Testimonia testium contractibus infertorum ad quæ probanda admittantur? 52, 14. Testimonii dictio jure feudali negatur foeminis & servis, 191, 32.
 Testimonium Parium contra vassallum prægravat testimonii aliorum, 523, 26.
 Textus I F. I. Si antiquitus consuetudo fuerit, explicatio, 124, 17.
 Thani, Thaniæ, & Thaindoms quid? 106, 16.
 Thesaurus quid? & cujus sit si invenitur? 161, 40.
 Timmaria Turcica quid? 27, 6.
 Tirulus onerosus in feudis, 63, 27. 93, 23. 198, 17 & 18. 206, 1.
 Titulus & possessio duo sunt in unaquaque re spectanda, 190, 29 & 30. 238, 3. 248, 27. 349, 7.
 Tituli passivi qui? 208, 5 & 6. 227, 12. 310, 5, 6 & 7. 335, 17. 352, 13, 14 & 15. 353, 16, 17 & 18. 452, 8.
 Torphichen (Dominus de) 151, 6. Vid. *Sandilands de Calder*.
 Traditio brevis manus, 183, 7. Traditio transfert dominium quale tradens habet, 237, 1. 248, 27. Non semper requiritur ad dominium transferendum, 164, 47. 444, 30. Aded necessaria est, ut absque ea nulla sit domini certitudo, 439, 22. De traditione facta *salvo jure primi*, 190, 29. Vel *domini mei*, 472, 26.
 Traditio baculi in resignatione an sit necessaria? 433, 8.
 Traditio conditionalis non infert privationem feudi, nisi fiat dolo, 472, 26.
 Transactio quomodo fiat super alimentis, 138, 7.
 Transactio est favorabilis 145, 26. Transigere solent vassallus & superior de alienatione feudi, 212, 17. Modo non præjudicetur agnatis, 264, 40. 469, 20.
 Transactio non obnoxia est juri protimeseos, 483, 17.
 Transactionis effectus in variis casibus, 426, 36.
 Translatio activa & passiva quid? 450, 7. Translatio passiva fit in heredem deliberantem, sed differitur interim executioni, 451, 8.
 Triens, sive Tertia, viduæ debetur, vel ex provisione legis, vel ex pacto, 87, 7. 383, 15. 398, 24. 422, 25. Ejus jus circa carbones, & sylvas cæduas, 257, 17 & 18. Quomodo triens designetur? 425, 32. Ejus incommoda occasionem dederunt conjunctis investituris, 417, 8.
 Trientem nullæ obventiones aut Eschetæ sequuntur, ut conjunctam investituram, 416, 5. 422, 25.
 Triens, etiam indefinitus, ex provisione hominis procedit, 423, 25.
 Trienti, per contractum aut obligationem constitutæ sine faina, maritus præjudicare potest dum vivit, sed uxor de evictione actionem contra mariti heredem habebit: secus si per fasinam constituatur, 423, 25.
 Triens apud Anglos debetur uxori desponsatæ, si annum nonum superaverit, licet matrimonium in cæterate consistere non possit, *ibid.*

Triens tantum debetur ex iis terris, in quibus maritus obiit vestitus & factus, unâ cum pertinentiis, 423, 25. *fin.* & 26.

Trientem feudi tenetur heres viduæ præstare, secutâ redemptione, 423, 26. Sed triens tantum pecuniæ uxori debetur, ubi sciverat fundum esse redemptioni obnoxium; sed nihil assedationum, quæ ad heredem pertinebunt, 423, 26.

Triens aliquando debetur, licet maritus non fuerit factus, 423, 27.

Trientis constitutioni plurimum favetur jure Normannorum, Anglorum & nostro, *ibid.*

Triens debetur ex annuis redditibus fundi alieni, si modò defunctus obiit in iis vestitus & factus; & de domibus, 424, 28.

Triens debetur ex fructibus earum rerum quæ commodè dividi nequeunt, *ibid.* § 29.

Triens etiam duplex, major & minor, aliquando debetur ex eodem feudo, *ibid.* § 30.

Trientis ab usufructu & conjuncta infeudatione differentia, & forma petitionis trientis, 425, 31.

Trientis defervitio retrahitur ad diem mortis mariti, *ibid.* § 33.

Trientem quædam non admittunt, licet in iis vassallus moriatur vestitus & factus, 426, 34.

Triens non debetur, si aut vir aut uxor moriatur intra annum, *ibid.* & 427, 36. *fin.*

Trientis amittendi multi modi numerantur, ut si uxor adulterii damnata sit, aut sine justa causa virum reliquerit, nec ante mortem reconciliata fuerit, 426, 35. Etiam amittitur si superior, de quo feudum tenetur, majestatis damnetur, *ibid.*

Triens ab omni warda, relevio & non-introitu libera est, 427, 37.

Triens obnoxius est omnibus debitis hereditariis quæ tempore mortis defuncti assi hereditatis inhærebant, 427, 38.

Triens ex provisione hominis proveniens obnoxius tantum est debitis ante ejus factam competentibus, *ibid.*

Triens quatenus in appretiatione æstimetur? 454, 13.

Turbaria quæ? 256, 16.

Turca nobilitatem ludibrio habent, & se servos sui domini gloriantur, 174, 19.

Turris fastigiata five pinnata jus, 105, 16. 162, 41. 252, 3. 271, 17.

Turres omnes jure Anglorum ad Regem pertinent, 90, 14. 105, 16. 252, 3. In earum custodia dominus præfertur aliis tutoribus, 396, 18. *fin.*

Tutores aut curatores non possunt comparare res immobiles pupillorum, 132, 13. 144, 24. Nec assedationes facere ultra tempus suæ administrationis, 278, 1. Defectum ætatis supplet, & renovationem feudi petere possunt, 301, 14. Pœna se excusantis, cum excusari non debeat, accrescit pupillo, 159, 27.

Tutores testamentarii excluduntur à domino in militari feudo, 173, 16. 391, 4. 393, 9 & 12. 520, 15.

Tutores aut curatores non tenentur de evictione, 206, 1.

Tutor quomodo detur ex inquisitione? 359, 27.

Tutela deferenda est, prout hereditas obvenit, 392, 7.

Tutorum omnium primus est testamentarius, & eo deficiente locus est legitimo, qui describitur, 91, 18. Et si hic recusaverit, dativo, 392, 7.

Tutores etiam furiosis, idiotis, mutis & surdis, ex Brevi per inquisitionem dantur, 111, 29. 392, 8 & 9.

Tutorum & curatorum nomina apud Anglos rara

sunt, utrique Guardiani dicuntur, 392, 9. Tutor aut curator non potest administrationem sibi commissam alii demandare, 394, 10. Sed secus apud Anglos, *ibid.*

Tutores & curatores citandi sunt, sive noti sint, sive ignorentur, ad crucem foralem burgi qui præcipuus est in ea regione, 521, 21.

Tutrix aliquando mater dari potest, 393, 9. Et apud eam educandus pupillus, nisi virum superinduxerit, 394, 11 & 14.

Tyrannidis initium, 4, 8. Et exempla, 153, 16. 174, 19.

Tyranni & Regis differentia, *ibid.*

U

Ultimus heres quis? & in quibus bonis locum habeat? 129, 7. 159, 30. Et quâ formâ procedat? 164, 47. Aliquando dominus est ultimus heres, 310, 8. 351, 11 & 12. 369, 15 & 16.

Ultimæ voluntates sunt favorabiles, 65, 33. 71, 7. 94, 25. 95, 28. 219, 10. 438, 17. 444, 30.

Ultimarum voluntatum liberrima facultas apud veteres, 174, 17 & 18. At aliud apud nos, 174, 18. 178, 28. Et alias gentes, 176, 24.

Unde vi, vid. *Ejectionem.*

Unio quid? & à quo fiat? 245, 17. Ejus apud Anglos ratio, *ibid.* Tria consideranda in ea faciendâ, *ibid.* § 18. Ejus dissolutio quid? & quomodo fiat? *ibid.* § 19. Non mutat jurisdictionem judicis ordinarii, *ibid.* & § 20.

Universitas quæ? 141, 16. In feudum dat & acquirit, *ibid.* Servit per substitutum, 289, 16. Vassallus universitatis, non singulorum, sed universitatis est vassallus, 292, 27. Fidelitatem præstat & jurat per syndicum, 304, 20. *fin.* Ex delicto partis non amittitur feudum, 499, 23. Per universitatem multa transeunt, quæ per se non ritè transeunt, 295, 35.

Universalis intromissor quis? 348, 3. Tenetur in solidum ultra vires hereditatis, & est nomen facti, *ibid.* & 353, 16.

Universalis successor etiam est in immobilibus, & idem discrimen inter hunc & heredem, quod inter executorem & universalem successorem, & talis pro herede habetur, 335, 17. 349, 4. Contra eum omnes actiones competunt, quæ contra defunctum competere poterant; agere tamen non potest, antequam hereditatem legitime adierit, cum hoc sit nomen facti; at heres, qui habet nomen juris, potest & agere & conveniri, *ibid.* Quocunque tempore à creditoribus hereditariis conveniri potest, 349, 6. Vid. *Bonorum possessiones.*

Urbis nomen unde? 2, 4. Urbs propriè ad ædificia, civitas ad cives pertinet, *ibid.*

Usurarum asperitas legibus comprimenda, 234, 29. *fin.*

Usus apud nos plurimum valet, 122, 13. 123, 15. 133, 18. Interdum contra ipsius juris regulas, 144, 24. 150, 5. 196, 12. 227, 13. 342, 16. Usus stultorum magister, 174, 18. Reprobatur pactum legis commissoriæ, 234, 29.

Ususfructus assignatio apud Anglos fieri potest, licet in ejus constitutione nulla sit assignatorum mentio, 44, 17.

Ususfructus alius personalis, alius qui pacto in heredem transit, 58, 10. Ususfructuarius alium usufructuarium facere non potest, 59, 11. Ususfructus

- Etus & feudum inter se ut differant? 64, 30. U-
 usufructus lege constituti sunt Tertia & Curtesia,
 87, 7. Usufructuarius præscriptione nunquam ac-
 quirat proprietatem, 170, 8.
 Usufructus apud unum esse potest, feudi proprietatem
 apud alium novum vassallum, 184, 12.
 Usufructus constituitur per sasinam secundum quod-
 dam, 248, 28.
 Usufructuariae dominæ jus circa carbones & silvas
 cæduas, 257, 18 & 20. Ea cavere debet, ut in
 custodia, 402, 40. 418, 12.
 Usufructum aut usum alii sine consensu domini vas-
 fallus constituere nequit, 264, 40 & 43.
 Usufructuario mortuo, an mors ejus terminum faci-
 at, ita ut necesse non sit proprietario denunciare
 ut migret? 270, 13.
 Usufructuarius affectionem recipiens, non videtur
 recessisse ab usufructu, 280, 7.
 Usufructus communis differt à conjuncta investitu-
 ra, 416, 5. Hinc alius est usufructus nudus &
 civilis, alius qui proprietatem quædam privilegia se-
 cum conjuncta habet, 417, 6.
 Usufructus nudus de domino superiore tenendus,
 vice conjunctæ infeudationis introductus est, favo-
 re heredum, 421, 21. Cavere debet hæc usufruc-
 tuaria, ut altera, *ibid.*
 Usufructus æstimatur quindecimvirali iudicio in ap-
 pretiatione, 454, 13.
 Usufructuarius re abutendo à jure suo cadit, 496, 18.
 Uterinorum successio, 331, 6.
 Utiles actiones in jure quæ sint? 58, 11 & 12.
 Utile dominium quomodo acquiratur? 188, 22.
 Utlagus apud Anglos quis? 449, 4. 507, 8.
 Uxorum varium jus ex varietate locorum, 92, 19. Eæ
 feudare nequeunt sine consensu maritorum, 110,
 28. Uxoris à marito occisæ heredes præferuntur
 fisco pro dote, 159, 27. Uxorum conjunctæ in-
 feudationes intra justos limites coercendæ, 417, 8.
 Uxor quomodo consentiat alienationi rei suæ à ma-
 rito factæ? 142, 20. 419, 16.
 Uxori ne alimenta quidem relinquere post mortem
 potest vassallus sine consensu domini, præcipue si
 feudum sit militare, 265, 43.
 Uxor nulla bona habere præsumitur, quæ non sunt
 mariti, 350, 7.
 Uxori jure Anglorum 40 dies à morte mariti indul-
 gentur, priusquam ab habitatione mariti expelli
 possit, 421, 22.
 Uxor partem transactionis solvendo ab herede jus
 suum recuperabit, 426, 35. *fin.* & 36. Non potest
 Tertiæ renunciare durante vitâ sui mariti, 427, 39.
 Uxor in favorem mariti moribus nostris in manibus
 superioris potest resignare feudum; licet fecus jure
 Anglorum, 445, 34. 459, 18.
- V**
- V** Acante sede Papali, omnis jurisdictio est penes
 collegium Cardinalium, 123, 16.
 Vacua possessio quid jure Feudali, & apud nos? 183,
 9. 251, 2.
 Vadium & vadiare quid? 26, 3. *fin.* 349, 7. Vid.
Gagium.
 Vadiante negligente solvere, an tertius quis aut ex-
 traneus redimere possit? 235, 32.
 Valvassores majores, minores & minimi qui? 76,
 17. 106, 19. Valvassor aut eo inferior non po-
 test subvalvassori minus apto feudum concedere,
 130, 10.
- Vassi & Vassalli qui? 29, 11. 76, 17. 106, 19.
 515, 3.
 Vassallus an possit testamento unum ex filiis eligere
 ad servitia domini magis aptum? 27, 7. 172, 15.
 177, 25. 318, 35. 473, 29. Vid. *Primogenitus.*
 Vassallus ligius non potest feudum ligium refutare,
 48, 2. 103, 7. 107, 21. 373, 24.
 Vassalli non sunt usufructuarii, 58, 11.
 Vassallus non potest directum dominium sui feudi
 præscribere, 64, 29. 170, 8. 171, 10.
 Vassallus servire potest per substitutum aut vicarium,
 sed non semper, 81, 32. 90, 14. 216, 3. 288,
 16.
 Vassallus dominum in bello juvare debet, tam offen-
 dendo quàm defendendo, quoties bellum justum
 est, 81, 32. 286, 10.
 Vassallus an suis an domini sumptibus serviat, inspi-
 cienda sunt pacta feudalia, 290, 20.
 Vassallus subfeudando non potest domini sui condi-
 tionem facere deteriorem, 107, 20. 130, 10.
 211, 16. 344, 20. 470, 22.
 Vassallus ob feloniam ipso feudo privatur, 107, 21.
 Vassallus an contra dominum antiquiorem dominum
 immediatum juvare teneatur? 107, 21. 289, 16.
 500, 24.
 Vassallus an in prædio, quod de domino tenet, rur-
 sus dominum subfeudare possit? 133, 18.
 Vassallus à feudo cadit alienando contra voluntatem
 domini sui superioris, 143, 23. 172, 14 & 15.
 217, 5. 465, 8. 466, 11.
 Vassallus dominum in primogenita filia dotanda ju-
 vare tenetur, & ut primogenitus militari cingulo
 donetur, 156, 20. 291, 22. Et in relevio do-
 mini solvendo, *ibid.* § 23. 402, 38.
 Vassallus præstando servitia suum feudum præscribere
 potest, 170, 8. 179, 1.
 Vassallus à domino requisitus, priores investituras ex-
 hibere tenetur, 171, 10. 187, 18. 304, 19.
 491, 10.
 Vassallus ut alium à vero successore testamento nomi-
 nare non potest, sic neque tutores, si militare sit
 feudum, 172, 15 & 16. 393, 9 & 12.
 Vassallo investito, actiones quædam competunt ad-
 versus dominum, & ad migrandum adversus co-
 lonos, 182, 6. 251, 1. 265, 44.
 Vassallus factus consequitur non solum utile domi-
 nium, sed etiam omnes alias utilitates & fructus
 fundi, 251, 1. Et pro iis distringere vel namare
 potest, 264, 40. 519, 12.
 Vassallo remoto, subvassallus in ejus locum succedit,
 non cum sua qualitate, sed cum ea quam ille qui
 remotus erat habuit, 211, 16. 508, 10.
 Vassallo ad perpetuam remanentiam resignare para-
 to, an dominus talem resignationem recipere te-
 neatur? 212, 17. 433, 9.
 Vassallus fundum in feudum datum non deteriorare,
 sed ita colere debet, ut melior reddatur, 216, 3.
 265, 43. 292, 25. 496, 18.
 Vassallo, & in eum, omnes circa feudum actiones com-
 petunt, incio & ignorante domino, exceptâ per-
 ambulatione, 251, 1. 264, 40.
 Vassallus, si semel possessor sit, & amittat possessio-
 nem, eaque ad dominum pervenerit, contra do-
 minum potest agere ad recuperandam possessionem
 amissam, & sua auctoritate vacuum possessionem
 ingredi, 251, 2.
 Vassallus à Rege aut alio suo superiore per composi-
 tionem jus custodiae aut non introitus sui nactus,
 273, 27. affectiones à prædecessore factas ser-
 vare tenetur, 281, 9. 399, 26. 426, 35 & 36.

- Vassallus juramentum præstabit domino per se, aut per procuratorem, 284, 2. Sed si alii quàm domino juraverit, feudum amittit, 497, 21.
- Vassallus prohibetur sciens & prudens consilio assistere, ubi læsio domino accidere possit, in salute, fama aut fortunis; & si quid de facto acciderit, ignorantiam suam probare debet, 284, 3. 285, 4, 5, 6, 7 & 8. 373, 24. 489, 5. 506, 5.
- Vassallus an quod probare non poterit domino detegere teneatur? 285, 7. 492, 22. 497, 19.
- Vassallus multa prohibetur facere in dominum, aliàs non solum violat fidem, sed à feudo cadit, 285, 6. 293, 29 & 30. 496, 19.
- Vassallus auxilium præstare debet domino suo, etiam non requisitus, 286, 9. 293, 28. 506, 7. Idem, si statis diebus, aut certo anni tempore servitia debeat, 286, 9.
- Vassallus an domino se defendenti in injusta causa adesse debeat? 286, 10. 499, 23.
- Vassallus dominum juvare non tenetur contra patriam, vid. *Patria*. Sed contra omnes alios, etiam fratrem, filium aut patrem, 288, 13. 292, 28. Non autem contra seipsum, 288, 14.
- Vassallus privatur feudo, si filium aut subvassallum dominum offendentem ad eum non deducat, 288, 13. 506, 6.
- Vassallus quomodo opem & auxilium domino præstare debeat, & an si periculum vitæ imminet? 288, 15.
- Vassallus, si plures dominos inter se dimicantes habeat, juvabit æquiorum; & si non constiterit, antiquiorem, 289, 17. 294, 33. 399, 27.
- Vassallus in quibusdam casibus est ab omni servitio liber; sed domino non officit, si vassallo tale quid contingat, 289, 17. 472, 28.
- Vassallus præsentiam suam in curiis domini sui debet, 289, 17.
- Vassallus dominum suum in districtu, & extra eum comitari debet, 289, 18 & 19. 508, 10. 517, 7.
- Vassallus dominum inopem alere non tenetur, nisi tribus in casibus, 291, 24.
- Vassallus agri fines domino monstrare debet, & dominus etiam vassallo, 292, 24. 294, 33. 489, 6.
- Vassallus subditos suos comiter tractare debet, 292, 26. 398, 24. 496, 18.
- Vassallus universitatis, non singulis, sed universitati, aut ejus administratori obligatur, 292, 27.
- Vassallus in jus vocare dominum non debet absque venia, & nunquam in actione famosa, 293, 30.
- Vassallus ab officio excusatur in quibusdam casibus, 294, 32.
- Vassallus, si non respondeat ad debita servitia, feudum suum amittit, 295, 36. 380, 5.
- Vassallus si moriatur intra annum, ejus successorem integrum annum habet ad petendam renovationem investituræ, 298, 4. 494, 14. Sed excusatur si dominus sit rebellis aut excommunicatus, 301, 15.
- Vassallus qui feloniam commisit si antequam eo nomine accusatus fuerit præmoriatur, an delictum cum persona extinguitur, ita ut heres de eodem delicto accusari non possit? 303, 19. 509, 13.
- Vassallus non debet fidelitatem jurare alii quàm domino, nisi coactus fecerit, 305, 21. 498, 21.
- Vassallus solus citandus est in judicio non-introitus, nec valvaffor ad judicium vocatus in se hoc judicium recipere cogitur, 382, 12.
- Vassallus non privatur feudo, si dolo domini inducatur ad delinquendum, 464, 7. 511, 18.
- Vassallus si non toto feudo, an saltem aliquà ejus parte, aut parte venditâ ex pretio, filiam suam dotare possit? 469, 18.
- Vassallus non potest feudum suum oppignerare sine consensu domini, 470, 21.
- Vassallus feudum amittit contrahendo amicitiam cum inimicis domini, 474, 34. 505, 4.
- Vassallis Regiis illicitum est de regno excedere absque venia, sub pœna Barratriæ, 495, 16.
- Vassallus ob ingratitudinem variis modis, qui personam vassalli respiciunt, privatur feudo; ut, si dominum vulneraverit, aut interfecerit, aut domino mortuo injuriosus fuerit, &c. 496, 19 & 20, &c.
- Vassallus, si contra dominum rebellem arma sumpserit, feudo non privatur, 497, 21.
- Vassallus, si dominum criminaliter accusaverit, vel per se vel per alium, feudo mulctatur; aut si testimonium non coactus dixerit, aut sponte advocatus contra dominum fuerit; nisi vel necessitate officii, aut judicii, aut de delicto in Principem accusaverit, 498, 22. Si crimen tantum retaliaverit, non amittit feudum, 501, 28.
- Vassallus si dominum in bello deseruerit, aut servitium aut militares operas recusaverit, feudo privatur, 499, 23.
- Vassallus si dominum cucurbitaverit, feudo privatur, 500, 26.
- Vassallus feudo privatur, si in familiam domini peccaverit, 502, 29.
- Vassallus mulctatur amissione feudi, ob varias causas quæ versantur circa personam vassalli, 504, 1, 2, 3, &c. ut, si incesto polluerit, aut incestas nuptias contraxerit; si fratrem suam occiderit, *ibid.* & 511, 19. Non autem occidendo fratrem domini, 504, 3. Ob parricidium feudo privatur, *ibid.* Amittente feudum vassallo, subvassallus etiam amittit, 508, 10.
- Vassallo ob delictum feudo privato, ad quem pertinet feudum? 509, 15. Excluso filio, omnes ab eo descendentes excluduntur, *ibid.* & 511, 20.
- Vassallo moriente, ejus primogenitus damnatus locum facit filio, 510, 16.
- Vassallo extra domini personam delinquente, feudum novum aperitur domino; antiquum, proximo agnato, 511, 19. Si vassallus impias manus sibi inferat, bona mobilia amittit, *ibid.*
- Vassallo quandoque jus sibi dicere permittitur, 518, 11. *fin.*
- Vassallus sitne an non, dominus & Pares judicabunt, non ordinarius judex, 519, 14.
- Vassarii nomine quid opinione Budæi intelligatur? 76, 17.
- Vassum five pauperies, 85, 3. 95, 29. 396, 19. 398, 24. 402, 39. 428, 44. 496, 18. 508, 12.
- Vestigal unde? 73, 10. Ejus definitio, quòd sitonus patrimoniale à solo Rege impositum, non tamen sine consensu populi, 153, 15, 16 & 17. Novorum vestigalium auctores miserè perierunt, 138, 9. 154, 16. Quatenus scripto Princeps vestigal remittere possit? 155, 19. Ejus non soluti pœna, 154, 18. Ejus ad Elsinurum ratio iniquissima, *ibid.* § 17.
- Veneri mare Adriaticum præscriptione sibi vindicant, 140, 13. 141, 15.
- Venus vaga cædium & bellorum teterrima causa, 8, 13. *fin.*
- Veniam ætatis dare, est inter Regalia, 162, 41. *fin.* 390, 2.
- Venationis jus cum feudo transit, 255, 13.
- Venditio in se quid majus habet traditione, 182, 5. *ibi, Imò.* Venditio an permutatio sit? vid. 483, 17. *Verborum:*

- Verborum* [*visuris, vel audituris*] in chartis ratio, 196, 13.
- Vi* bonorum raptorum, vid. *Ejectio*.
- Vi* fieri videtur, quodcumque jure & juris viâ non fit, 229, 14. *fin.* 269, 7.
- Via* & iter sunt inter regalia, 141, 15. *fin.* 152, 10.
- Ubi magistratus officium circa vias, & 154, 17. 252, 4. 490, 8. Viâ publicâ solum est publicum, 152, 10. Vid. *Purprestura*.
- Vicarii*, vid. *Rectores*.
- Viccomes* unde factus perpetuus? 72, 8. *Vicemitis*, & *vicemitatûs* nomen unde? 104, 14. *Viccomes* in hac parte quis? 453, 12. Ejus feudum, 55, 3. *fin.* 457, 19. *fin.*
- Vicinus* quis? 485, 20. Inter vicinos est quasi purprestura, 490, 7. Habitare in vicinia omnem tollit ignorantia excusationem, 516, 7. Vicinitatis jus præfertur juri sanguinis, in jure protimeseos, 485, 20.
- Vidua* apud Anglos, in nonnullis locis, singulare jus competit, si cælebs permanserit, 45, 18. 92, 19.
- Vidua* quædam post mortem vassalli sui mariti oriuntur jura, 308, 2.
- Vidua*, quæ de Rege tenet, sine ejus consensu nubere non potest jure Angliæ, 412, 31. 427, 37. Vid. *Patrimonium*. *Vidua* domini an eadem reverentia quæ conjugii debeat? 501, 27.
- Villanus* apud Anglos quis? 96, 32. Non præscribit adversus dominum, 165, 48. Domino suo, non sibi, acquirit, 168, 3.
- Vinculum* feudale quale fit? 54, 2. 56, 6. 60, 16. 65, 31. 284, 1. 288, 13. 293, 31. 295, 35. 390, 4. 433, 9. 463, 1. *fin.* 465, 9. 504, 1. 512, 21.
- Viro* apud Anglos, in quibusdam locis, singulare jus in uxoris præmorientis hereditate competit, 45, 18. Vir uxori, vel uxor viro, quomodo cum effectu feudare possit? 115, 38.
- Virgulta*, licet non expressa, fundo vel silvis accedunt, 261, 29.
- Vitalis* status quis? 85, 3.
- Vitale* feudum quid? vid. *Feudum*.
- Vita*, famæ, & membrorum in jure par ratio, 285, 7. 286, 8. 464, 6. 482, 15. 497, 21. 498, 22. 499, 23. 506, 5 & 6.
- Vitia* apud primos mortales ubique odiosa, 3, 5.
- Vivum* vadium quid? 233, 26.
- Vocabulis* artis in jure Feudali usitatis probatur jus illud Lombardicæ originis esse, 34, 2. *Vocabulis* iisdem in Anglia usitatis probatur illud etiam jus à Gallis ad eos manasse, 39, 2.
- Volumina* infinita Jurisconsultorum unde nata? 11, 6. 309, 4.
- Vulneratus*, aut quicumque temere vitæ periculum subit, cenctur in lecto ægritudinis, 115, 38.
- Wardam, salvâ actione ob damnum & interessè concedenti reversionem adversus alienantem, 207, 3. *fin.* 230, 20.
- Wardam liberat à warranto, 210, 11.
- Wardatarii jus circa carbonem & silvas cæduas, 257, 18. 396, 19. 399, 24.
- Wardatarius competit actio ad migrandum, ut omne aliud jus vassallo competens, & etiam aliquid majus, absque declaratoria sui juris, 272, 27. 396, 19. Wardatarius alienationes, quæ non confirmaverit, aut affectationes, agnoscere non tenetur, *ibid.* 293, 29. 434, 12.
- Wardam oneratur alimentis heredis, 355, 20. 393, 10. Licet non ita fiat in non-introitu post declaratoriam, 385, 23.
- Wardam species est non-introitus, 389, 1. Et ejus jus præferendum non-introitu, 390, 2. *fin.*
- Wardam est custodia, tam ipsius feudi, quam personæ heredis, domino cum aliis juribus post mortem vassalli competens, 378, 1. 394, 12 & 13.
- Wardam deducit auctor ex ipso jure Feudali, 391, 4. Et est duplex, alia personæ, alia feudi cum personâ, *ibid.* § 5. Custodia corporis pupilli domino wardatorio concedenda est, 392, 6. 393, 9, 11 & 13.
- Wardatarius, si jus aliquod vassalli sui alienet, aut intervertat, custodiam & omne jus suum in feudo vassalli sui amittit, 399, 24.
- Wardam durante, dominus non tantum principalis feudi, sed etiam vassalli sui vassalli administrationem habet, fructusque omnium suos facit, & maritagia omnesque utilitates quæ vassallo, si vixeret, evenire poterant, 396, 18. Omnia etiam administrabit, sed ita ut nihil deterius reddatur; alias de damno tenebitur, 396, 19. Et eo nomine cavere debet, 402, 39. Non indiget declaratoriâ sui juris ut in non-introitu, 273, 27. 397, 19.
- Wardatarius tenetur, durante custodia, lites omnes pupilli nomine persequi, & hereditaria debita vassalli solvere quæ consensu domini constituebantur, imo & tributa & exactiones publicas, 397, 20.
- Wardam finitur post perfectam ætatem vassalli, maris anno 21, feminae 14, post quod tempus investituram ei de feudo suo concedere dominus debet, 397, 21. Finitur etiam custodia nuptiis feminae vassallæ, si ante 14 annum à domino elocetur, *ibid.* Major natu factus vassallus, immediate feudum ingredi potest per Brevia ex Cancellaria regia, 398, 22. 399, 25.
- Wardam seu custodiam impediunt; si feudum militare in emphyteusim detur, pro certa annua mercede, 398, 23. Curialitas etiam, & domine Tertia quæ provisione legis sunt, non secus ac ususfructus à domino constitutus, 398, 24. Conjuncta investitura etiam wardam impedit, 418, 11. Omnis fraus abesse debet, nec vastum aut pauperiem facere debet dominus, ne custodia feudi privetur, 398, 24. Eoque nomine satisfaciendo cavere debet, & si ante satisfactionem damnum dederit tenebitur, 396, 19.
- Wardam introducta est maritacionis causâ, 404, 1.
- Warrantizationis vis omnis à dispositione pendet, pro ut ex causa lucrativa vel onerosa procedit, 206, 1, 2. Est vel generalis vel specialis, 207, 3.
- Warrantizanda semper est res cum sua causa, *ibid.*
- Warrantizatio realis, est vel ex prædiorum permutatione, aut ubi unum prædium in speciale warrantum alterius datur, 209, 8.
- Warrantum non cadit in minorem, nec tenetur respondere cum in custodia sit, 210, 11.

W

- W**aldsetts, vid. *Mortuum vadium*.
- Wallia* five Cambriæ feuda antiquitus dividebantur in capita successorum, 318, 33.
- Wardas*, relevia, &c. remittere solent Reges in provincia stantes, 28, 8.
- Wardæ*, seu custodiæ heredum, & eorum maritaciones, cum relevio, prius in Scotia, quam in Anglia viguerunt, 47, 2 & 3. 390, 3.
- Wardam non est servitium, sed sequela servitii, 79, 27. Aliter apud Anglos, 91, 18.
- Wardam non obstante, redemptio competit ex rever-

Warrantizationis clausula generalis, viz. *Ab omni alio onere*, non comprehendit tributa, neque realia neque personalia onera, 210, 11. Warrantum non habet qui litem suâ culpâ amisit. Aliter tamen nunc, *ibid.* Warrantos plures habens, personalem & realem, emptor utro velit uti potest, *ibid.* Warrantum non habet spoliatio, sive delictum quodcumque, *ibid.*

Wauchop de Edmiston familia, 169, 3.
Wedderburghii familia, 204, 33.

Drack & Daith qualia bona, & unde dicta? 162, 42. *Drack* apud Anglos tantum est, si nemo ne vel canis, vel felis, ex navigantibus salvus appulerit, *ibid.*

Z

Zafius inter juris Feudalis interpretes doctissimus, 521, 28.

A P P E N D I X

Regularum five Axiomatum juris, quibus in hoc Opere Auctor sparsim est usus, eodem ordine quo apud eum occurrunt servato: ubi prior numerus Paginam, posterior Paragraphum, ut in Indice, denotat.

Ex Libro primo.

Bonos etiam viros licentia reddit deteriores, 6, 12.
Præsumpta voluntas concedentis semper in feudo spectatur, 27, 7.
Tenor feudalis semper est inspiciendus & servandus, 29, 9.
Appellatio heredis relata ad id quod suâ naturâ non est transmissibile, in persona primi heredis finitur, 58, 10.
Nisi in charta exprimatur, de quo feudum tenetur, omni effectu & robore destituitur, 61, 21.
Naturalis possessor contra civiliter possidentem nunquam proprietatem præscribit, 64, 29.
Mos regionis non minus dat legem feudo quam tenor, 66, 36. *ibi, Secunda.*
Heredis nomine in libris feudorum heres masculus intelligitur, *ibid. Quarta.*
In feudis, licet sint stricti juris, proceditur de similibus ad similia; & etiam in penalibus, 67, *ibi, Quinta.*
In omni feudo concessio, retineri videtur in vassallum jurisdictione, *ibid. Sexta.*
Ubiunque est mentio possessionis, iusta intelligitur, *ibid. Septima.*
De feudo ad emphyteusin non valet argumentum regulariter, *ibid. Octava.*
Feudum semper præsumitur proprium, nisi contrarium ex investitura probetur, 70, 4.
Iniquum est aliquem ex sua liberalitate conveniri, & prætextu amicitiae ad egestatem deduci, 73, 11.
Quilibet Rex in suo regno Imperator est, 102, 5.
Nemo duorum uno tempore potest esse homo ligius, 103, 7. 373, 24.
Virtus in se unita, ad omnia pericula sustinenda validior est, quam dimidiata, 110, 26.
Multa quæ ab initio rectè constituta sunt, ex post facto cadunt, 111, 29.
Ubi major pars, ibi totum, 122, 13.
Perfectum in jure dicitur, quod ex omnibus suis partibus est absolutum, 123, 14.
Nihil tam naturale est, quam voluntatem domini vo-

lenti rem suam in alium transferri ratam haberi, 127, 2.
Non semper easdem esse leges successionum in regnis, quæ in privatorum hereditatibus, 129, 8.
Qui per se facere non potest, per alium facere non videtur, 131, 11. 368, 13.
Non minor vis aut metus ab eo qui in potestate constitutus est inferri potest, quam à milite armato, 133, 17.
Naturale vitium est negligere quod communiter possidetur, 140, 15. 263, 35.
Nemo ignarus esse debet conditionis ejus cum quo contrahit, 143, 23.
Nemo sibi jus dicere, nemo sui juris auctor esse potest, 144, 24.
Quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, 154, 17.
Qui commoda percepit, oneribus sit obnoxius, *ibid.*
Quod meum est, sine facto meo in alium sæpe transit, 154, 18.
Tantum valere debet moneta in forma excusa, quantum in massa & materia valet, 156, 21.
Paria enim in jure sunt, novam monetam excudere, & excusæ valorem extendere, *ibid.*
Nec mortales contra Deum immortalem, nec privati contra Principem præscribere possunt, 165, 48.

Ex Libro secundo.

Per extraneam personam nihil nobis acquiritur, nisi per procuratorem, 168, 3.
Nihil actum intelligitur, quamdiu aliquod superest agendum, 191, 29. 437, 17.
Accessorium semper sequitur suum principale, 200, 24.
Si nullum commodum ex concessione ad dominum pervenerit, neque in præsentem, neque in futurum, non est locus evictioni, 207, 2.
Mala fides vel scientia nemini est objicienda, cum sint in pari casu, 207, 3.
Jura sanguinis aliquando obsunt, contra juris Civilis regulam, 208, 5.

Spoliatio

Spoliatio five delictum quodcumque nullum habet warrantum, 210, 11.
 Frustra fit per plura, quod æquè commodè fieri potest per pauciora, 210, 12.
 Ex malis moribus bonæ oriuntur leges, 211, 13.
 Jurare de libello, quando exceptioni locus est, nemo tenetur, 214, 21.
 Hoc tantum possumus, quod de jure possumus, 219, 10.
 Ejus quod non est, nec certum an unquam futurum sit, nulla potest esse obligatio, 229, 16.
 Nullum actornatum aut procuratorium five mandatum generale sufficit, quoties grave aliquod præjudicium imminet, 239, 6.
 Negligentiâ in minoribus permiffâ, facilis fit transitus ad majora, 244, 13.
 Qui aliquam rem disponit, omnia etiâ illa disposuisse videtur, sine quibus res non potest esse utilis, 252, 4.
 Concessa jurisdictione, ea omnia concedi videntur, sine quibus ea exerceri nequit, 261, 30.
 Cui plus licet, multò magis & minus, 263, 35.
 Paria in jure sunt, indebitè fieri, & in indebitum tempus conferri, 280, 7. 281, 11.
 Non est novum, ut quæ utiliter ab initio sunt constituta, in suo robore durent, licet ille casus supervenerit, a quo incipere non potuit, 280, 8. 368, 12. 476, 36.
 Ab utraque parte & facienda & omittenda fiant bona fide, sit regula generalis inter dominum & vassallum, 284, 1.
 Infamiæ metus viris bonis major quàm mortis esse solet, 286, 8.
 Multa sunt quæ per se non ritè transeunt, quæ tamen cum universitate commodè transire possunt, 295, 35.
 Paria sunt in jure scire, & scire debere, 298, 5.
 Qui suo merito est calamitosus, miseratione non est dignus, 301, 15. 468, 16.
 Nemo heredem habere potest, præter Baronem, Prælatum & Burgensem, 310, 7.
 Vitium naturæ nemini est imputandum, 314, 18.
 Successio feudalis fit secundum dispositionem juris Civilis, nisi quatenus jure Feudali aliter dispositum est, 315, 24.
 Parentes nunquam filiis, etiâ sine liberis decedentibus, succedere possunt, 321, 46.
 Ad ea quæ rarè sunt voluntates contrahentium non rectè accommodantur, 324, 2.
 Vassallus domini sui conditionem deteriore facere sine ejus consensu non potest, 344, 20.
 Nihil tam naturale, quàm unumquodque eo modo dissolvi quo fuit colligatum, 344, 21.
 Culpâ carere non potest, qui immiscet se rei ad se non pertinenti, 348, 3. 353, 16.
 In his quæ ultra hominum memoriam sunt, aliquando famæ credendum, 351, 11.
 Princeps ea tantum dare potest quæ sunt juris Civilis, non autem quæ sunt juris naturalis, 368, 13.
 Paria sunt in jure, omnino non fieri, & non legitime fieri, 380, 5.
 Plus juris non censetur contulisse is qui donat, quàm quod & quale tempore concessionis habuit, 381, 8.
 Dolo carere non videtur, qui aliunde petit quod domi secum habet, 384, 18.

Quæ in nuda administratione consistunt, translationem non admittunt, 394, 10.
 Quamprimum uxores viris pares fiunt, mox etiâ superiores evadent, 417, 8.
 Frustra legis beneficium implorat, qui in legem peccat, 426, 35.

Ex Libro tertio.

Quando feudum ob delictum amittitur, paternum cedit agnato proximo, novum domino aperitur, 432, 5.
 Non intelligitur amissum, quod alteri non est acquisitum, 437, 17.
 Invito & contradicenti nihil acquiritur, *ibid.*
 Ignorantiâ dominia rerum non acquiritur, nisi per servum, procuratorem aut filiumfamilias, *ibid.*
 Traditionibus & usucapionibus, & non nudis pactis dominia rerum transferuntur, 439, 21. Hoc non universaliter verum, vid. 444, 30.
 Aliud est vendere, aliud vendenti consentire; & ex jure nudus consensus alienationem non inducit, 443, 29.
 Dolo carere non videtur, qui rem suam se præsentè, & cum possit non contradicente, vendere passus est, *ibid.*
 Qui tacet, licet non dissentiat, consentire non videtur, *ibid.*
 Ex inutili contractu, traditione subsequente, dominia rerum transferri possunt, modò contractus ille non sit contra leges, *ibid.*
 Nemo potest plus juris in alium transferre quàm ipse habet, *ibid.*
 Ejus solum interest cujus realiter interest, 452, 9.
 Qui actionem habet ad rem, ipsam rem habere videtur, 458, 22.
 Gravius est non facienda facere, quàm facienda negligere, 464, 6.
 Vassallus nunquam punitur privatione feudi, nisi scienter & ex proposito delinquat, 464, 7.
 Non amittit vassallus suum feudum ob delictum, si dolo aut culpâ domini ad delinquendum erat indutus, *ibid.*
 Dolo dolo compensatur, & paritas delicti exceptionem in jure parit, *ibid.*
 Necessitas non habet legem, 468, 16.
 Quod quis uno modo, sive directè, facere non potest; nec alio modo, sive obliquè, facere potest, 468, 17.
 Prohibitio hominis cum prohibitione legis concurrentis, omnimodam alienationem prohibet, 471, 23.
 Sua mora aut sua culpa cuique obesse debet, non alii, 476, 36.
 Si generale præcedat, & sequantur specialia verba, hæc restringunt generale ad specificata, 479, 5.
 Resoluto jure dantis, resolvitur & jus accipientis, 508, 10.
 Auctoris delictum heredi nocere non debet, 509, 13.
 Ex maleficiis pœnales actiones ad heredem aut in heredem non transeunt, nisi super his lis fuerit contestata, *ibid.*
 Maxima merita pari ingratitude obliterantur, 511, 18.

G L O S S A R I U M :

S E U,

Succincta Vocabulorum quorundam feudalium, Scotis præcipuè & Anglis usitatorum, Explicatio; ex editione Lipsiensi Luderi Menckenii plurimùm desumpta.

Quæ ab Auctore ipso explicantur, ex Indice, ac, proinde ex Textu petenda relinquimus.

A

A *Quietatio*, solutionem seu apocham significat.

Acre est mensurata terræ portio, olim incerta, sed ab Edwardo I. bis octogies perticam continens determinata. Pro qualibet aera 12 denarii, relevii nomine, appenduntur. Vid. P. 401, § 35.

Acrae etiam dicuntur jugera agrorum, quæ commodè separatim coli non possunt.

Acta Parliamentorum sunt ex trium Ordinum regni consensu, 174, 20. *A perfect Copy of all Summons of the Nobility to the great Councils and Parliaments*, edidit duobus tomis Sir William Sugdale, lit. Lond. 1685.

Actornatum nihil aliud est nisi mandatum generale, 239, 6.

Actornatus est actor negotii alieni, & in forensi usu procurator generalis seu Actornatus, causarum Regiarum Advocatus, fundi Regii præpositus, *Ballivus* aliàs dicitur. Vid. *Ballivus*.

Advocatia usurpatur pro dignitate quadam in urbe & Ecclesia, ad eam defendendam: etiam adhibetur quandoque pro defensione, & ipso jure præsentandi, 73, 11. *fin.*

Art and Part, idem quod *ope & consilio*, dicitur apud Scotos ista ingratitude species maxima, ubi dominus, vassalli arte & participatione facti, casus est; aut si, domino mortuo, injuriam fecit, cadaveri ejus illudit, aut illud inhonestè abjecit, aut aliâ ratione in dominum morientem injuriosus fuit, 496, 19.

Alba firma est census annalis, qui centenario seu domino hundredi penditur.

Albæ firmæ præstatio nihil aliud est, quàm nuda superioritatis recognitio. Per albam firmam liberè tenentes dicuntur Soccomanni, opponunturque militibus, ut plebei Nobilibus.

Allodium opponitur feudo, cujus etymologia atque descriptio habetur, 62, 24.

Admirallus vel *Almirallus*, Præfectus maris, à voce Arabica *Almiral*. Vid. Indicem.

Amerciari est multâ affici seu puniri.

Amerciamentum est multa seu poena pecuniaria, quæ pro qualitate delicti per judicem delinquenti solet irrogari: & apud nos olim certo boum, ovium, aut aliorum animalium numero, æstimabatur. Vid. leges Malcolmi nostri II. cap. 8. A *misericordia* videtur deductum, à levi multa levioribus erratis imposita, ad arbitrium judicis.

Amortizatio est prædiorum translatio in manum mortuam; mortui enim dicuntur cœnobiorum con-

ventus, collegia, gildæ, fraternitates, societatesque politicæ; item Episcopi, Decani, Rectores Ecclesiarum, & hujusmodi: sic appellati, quod res ipsis datæ tanquam apud mortuos hærent; nec vel casu (hoc est, per eschetam, ut loquuntur) ad dominum feudi redeunt, nec feudalialia emolumenta (quæ wardam, maritagium & relevium vocant) exhibent.

Angaria, Anguria est id quod præter debitum exigitur per superiores à subditis, seu in pecunia, seu in obsequiis, seu in operibus personarum, equorum, currumve, & hujusmodi.

Angariare, cogere, & exactionibus onerare, vid. Ind. *Annuus redditus*, Scotis triplex, Anglis itidem. Vid. Ind.

Appretiationis lex redimendi jus ei, à quo appretiatæ sunt terræ, in septennium olim, nunc in decennium concedit; & post hoc tempus omnino à redemptione excludit. Vid. Ind.

Arrierban est extraordinarium servitium, si quando publica necessitas exigit.

Arbiter ad formam judiciorum procedit.

Arbitrator, omni formâ processûs neglectâ, sine ullo strepitu judiciali, aut partis præsentia, procedit; & ex sua sententia, non ex præscripto legis, omnia moderatur.

Armandia, vid. Ind.

Arveragia, vid. Ind.

Assedatio, vid. Ind.

Assignatus, qui & Cessionarius, vid. Ind.

Assisa dicuntur Brevia quædam Regia, & litigandæ formulæ, è constitutionibus veterum Regum nata. Hinc assisa grandis in Brevi de recto, minor seu ordinaria per Vicecomitem conscribitur; hinc aliquid per assisam probare. Assisa etiam pensio annalis vocatur; item curia, quæ habetur in Anglia tempore vacationis quadragesimalis & æstivalis: quandoque multam significat. Vid. Ind.

Assisus reditus in maneris dicitur, certus ille & immobilis census, qui domino solvitur ex prædiis liberis.

Attachiamentum, vel Arrestum, dicitur esse quædam vinculum legitimum, per quod pars defendens invita adstringitur ad standum juri, & respondendum parti de se querenti juridicè.

Attachiare appellatur reum vincire, ligare.

B

B *Alliare* est rem alteri tradere vel committere.

Balliatus seu *Ballivatus* dicitur territorium seu munus Vicecomitis vel Ballivi.

Ballistri,

Balliftri, vid. Ind.

Ballivus seu *Baillius* est iudex qui in villis seu maneriis domini personam sustinet, ejusque vicem omnia disponit & moderatur; item qui rebus alienis curandis deputatur, seu in provinciis, seu in urbibus, seu in castellis, villis, dominiis, re familiari, &c. Vid. *Actornatus*.

Ballivus manerii est Præpositus villæ. Cum inter duos convassallos, seu inter dominum & vassallum quæstio oritur, dominus Ballivos creare solet, qui ipsi & inter convassallos jus dicant. V. p. 520. § 16.

Bannire, citare, statuere, per edictum vocare, pro scribere. *Bannitus*, vid. *Forisfactus*.

Bannus pro multa sumitur, pro tributo, pro proscriptio, pro proclamatione in Ecclesia, pro banno nuptiali, pro campo, pro territorio.

Barones dicuntur qui de Principe solo sua feuda tenent. Baronis nomen propriè de Senatore intelligendum, qui suffragium in publicis regni comitiis habet: apud majores, qui tria castella habebant, Barones; qui tantum unum, Scutiferi seu Castellani sunt dicti.

Baronettus, seu *Bahneritus*, nominatur parvus Baro. Barones sunt tam magnates seculares quam Ecclesiastici. Sub Jacobo II. acceperunt jus, in quem velent suas baronias conferendi. Vid. p. 150. § 5. Barones majores curias suas habent; minores vero *Sok*, *Sink*: de quibus vid. Ind.

Barones habent merum imperium, quod Furcæ & Fosfæ nomine significatur. Dicuntur Barones etiam Thani, vid. Ind.

Barratria, vox Italica, modus feudi amittendi, vid. Ind.

Bastardia est illegitima nativitas, de qua vid. Ind.

Blancum idem quod francum. Vid. *Feudum*.

Blanca firma, vid. Ind.

Bluidwittis, vid. Ind.

Bothena, vid. Ind.

Braia, infantis post partum vagitus, 428, 42.

Brevia multifaria, vid. Ind.

Burgus & *Burgagium*. vid. Ind.

C

Cambium, idem quod excambium, vid. Ind.

Canã, vid. Ind.

Cancellaria codex dicitur, quo Brevia Regia, rãm originalia quam judicialia, formularum muneri inscribuntur.

Capitanens est Dux militum, vid. Ind.

Capitale messuagium est principalis habitationis locus vassalli, & hodie transfertur ad honestum quodvis domicilium sine prædio.

Castaldus, vid. *Gualstaldus*.

Castaldia procuratio, 34, 2. Vid. Ind.

Castelgardia, vid. Ind.

Catallorum seu *Catellorum* nomine, *Haimhaldatio*, designatur apud Normannos & Anglos possessiones rerum mobilium, ob id quod apud gentes Septentrionales bona in armentis & pecoribus consistebant. Vid. Ind. & Quon. Attach. cap. 10.

Census, vid. *Extentus*.

Cessionarius, idem qui Assignatus.

Charta alia dispositionis, alia confirmationis. De chartis resignationis & warrantiæ, vid. Ind.

Clamare, *Clamantes*, *Clamari* & *Clamei*, vid. Ind.

Clamare dominum dicitur vassallus, quoties quæstionem seu querelam de feudo patitur, & dominum in auxilium sibi poscit.

Clericus, Scriba seu Actuarius, vid. Ind.

Comitis nomen unde? vid. Ind.

Commendatio, Custodia est beneficii Ecclesiastici, quæ ad certum tempus alicui conceditur, vid. Ind.

Conquestus, novum feudum, quod non ex successione provenit, vid. Ind.

Constabularius, vid. Ind.

Copiehold est rusticum feudum, seu tenura per copiam rotuli curiæ. Vid. Ind.

Corrodium est alimenti modus, qui alicui conceditur ad terminum vitæ, vel pro certo tempore.

Corvagium, vid. Ind.

Cucurbitare quid? vid. Ind.

Curialitas, vid. Ind.

Curtis, *Curie Pares*, vid. Ind. & *Pares*.

Custodia, vid. Ind.

Custum debet solvi Regi ab omnibus victualia infra regnum ementibus, stat. Rob. III. cap. 8.

D

Defalta est vox fori, & indicat defectum aut negligentiam. Defalta usurpatur pro omni alio servitio, item pro quæstione seculari seu demanda. *Delatio* est contumacia commissa per aliquem, qui essoniat, pro quo essoniator respondere debet, Reg. Majest. lib. I. cap. 8. n. 11.

Dena est modus agri aut terræ, vel potius sylvæ portio, alia magna, alia parva.

Denizatio, vid. Ind.

Denunciatio, vid. Ind.

Deservitio seu Inquisitio, vid. *Safina* & *Brevia*.

Devestire, vid. Ind.

Disclamatio est negare dominum esse dominum. Vid. *Clamare*, & Ind.

Dissasinam facere, aut *Dissasire*, est sasinam rumpere, impedire possessionem, aut ex sasinam ejicere.

Disparagium, vid. Ind.

Distringendi potestas jurisdictionem exprimit. Vid. Ind.

Dominus & *Vassallus* sibi invicem obligantur per mutuas obligationes hominii & tuitionis, quæ apud nos *Mahrent* & *Maintenance* dicuntur, 284, 1.

Dominus capitalis, the over Lord or Superior, habet custodiam & maritacionem heredis minoris.

E

Efcheta, vid. Ind.

Efcheta, vid. Ind. In foro debent publicè vendi per Vicecomitem efchetæ malefactorum, stat. Rob. III. cap. 23. Nihil judicatur esse efcheta, nisi propter culpam aliquam aut delictum: ideoque molendinum, cujus rotã homo occiditur, non fit efcheta, Quon. Attach. cap. 48, 13.

Efcheta etiam fit ex causa publica, 507, 8. Terræ felonum sunt efchetæ temporales, proditorum sunt perpetuæ, Reg. Majest. lib. 4. cap. 34.

Essonium, exceptio, an *Essonzie* or *Erruse*: legale seu legitimum, est triplex: aut enim fit per infirmitatem lecti, aut per servitium domini Regis, aut per transitum ad nundinas, Quon. Attach. cap. 57, 5.

Essoniato dantur 40 dies. Quod si quis fraudulenter utitur hoc essonio, si non venerit in curiam, amittit jus suum, stat. Will. cap. 26, 3.

Essonia non admittuntur sine plegio, i. e. fidejussore, Quon. Attach. cap. 33, 2.

Evictio, vid. Ind.

Executor, vid. Ind.

Excambium, vid. Ind.

Exitus curia, vid. Ind.

Extentus antiquus, seu census, est æstimatio iusta valoris feudi, vel quanti valuit tempore majorum seu pacis: novus, quo prior æstimatio duplicatur, triplicatur, aut quadruplicatur, i. e. quantum hodie valet. Vid. Ind.

F

F*elo*, de feloniam convictus aut confessus, aut fugitivus, aut tenet terras suas de Rege; & tunc omnes res ejus, mobiles & immobiles, pertinent ad Regem, sine ulla distinctione: aut tenet terras suas de alio domino capitali, & tunc ejus terra per anni spatium pertinet quoque ad Regem; post annum verò & diem, terra revertitur ad dominum capitalem, de quo tenetur, Reg. Majest. lib. 4. cap. 34.

Felonia, vid. Ind.

Feudastrum, vid. Ind.

Feudum, vid. Ind.

Feudum annui redditus, vid. Ind.

Feuda, quæ servitium & blancam tenendriam continent, nomine feudorum communium censentur, & relevium cum warda & maritagio heredis domino debent.

Feudum ad manum mortuam, vid. Ind.

Feudum burgagii, vid. Ind.

Feudum francum, vid. Ind. Quidam asserunt, quod solummodo Francis ex Franconia in Galliam transfentibus talia feuda sunt concessa.

Feudum guastaldi, vid. *Guastaldus*.

Feudum intratum seu *plenum* dicitur, cujus vassallus factus est, & feudum introiit.

Feudum ligium à Principe, non *ligium* de alio tenetur.

Feudum de mensa Pralati est quod ad ejus vicium & vestitum est separatum.

Feudum militare trahit secum wardam & relevium, cum heredis maritagio.

Feudum simplex est quod uni simpliciter & ejus heredibus concessum est.

Feudum talliatum est, quod præcisâ directæ & linealis successionis regulâ, ad alios heredes ex provisione & tenore infeofamenti devolvitur.

Feudum talliatum, limitatum, conditionatum, ita talliatur, hoc est, amputatur & rescinditur, ut ad nullos transeat heredes, nisi à corpore certæ alicujus personæ emanantes, exclusis interea non solum aliis consanguineorum ramis, sed & fratribus ejusdem, ipsisque interdum filiis ab uxore altera procreatis: ex. gr. si tantum heredes ex corpore, non collaterales succedant. Hinc *Tallie*. Unum post alium talliatum seu provisum dicitur feudum, si nominatim uni post alium sit concessum, ubi unius delictum alteri in ordine sequenti non præjudicat, 511, 20.

Feudum talliatum generale vocant, quando alicui conceditur & heredibus ex corpore suo procreatis; *speciale* vocant, si viro & femina, & heredibus eorum corpore procreatis, detur.

Feudum antiquum hereditas, *novum* conquestus dicitur.

Feudum caducum dicitur fieri, quando vassallus ob delictum feudo privatur. Vid. Ind. voc. *Caducum*.

Feudum discontinuatum apud Anglos dicitur per alienationem.

Feudifirma, vid. *Alba firma*.

Feudi *presentationem* dicitur facere Rex, quando alium vassallum in locum prioris domino feudi præsentat, eumque rogat, ut hunc novum præsentatum in locum prioris vassalli recipiat, & sub iisdem conditionibus. Vid. Ind. *Rex*.

Feudi *amissio* dicitur, cum illius esse desinit, cujus antea fuerat: *Extinctio* dicitur, cum prius desinit esse feudum.

Feudum *relevare* est idem redimere, postquam cecidit vel devenit in manus domini. Vid. *Relevium*.

Feudum *in capite tenere* est de primo domino feudum nobile tenere.

Feudalium judiciorum forma recensetur lib. 3. D. ult.

Fidelis dicitur vassallus, qui feudum habet in eo territorio seu jurisdictione.

Fidejubere in libro *Adjournalis* dicitur vassallus, quando contra dominum criminaliter accusatum fidejebet, se ad certum diem literas domini accusationem continentem repræsentaturum, quo ipso feudum amittit. Vid. Ind. *Vassallus*.

Filiationis possessio præsumitur ex cohabitatione.

Firlota, aridæ mensuræ apud nos nomen.

Fisci erant viminea & flexibilia utensilia, quibus majoris pecuniæ summæ inferebantur. Vid. Ind.

Forensis, qui non est ex eo territorio seu districtu. Vid. Ind.

Forisfactum dare, i. e. pœnam.

Forisfactura multam designat, eaque contingit quando quis rem suam ex delicto amittit, aut etiam confiscationem, bannum seu multam aliquam incurrit. Unde in *forisfacturam* cadere quis dicitur.

Forisfacere est rem suam ex delicto amittere.

Forisfacere *corpus suum* dicitur fœmina, jus succedendi habens in feudo fœmineo, quæ corpus suum polluit, & eam partem feudi, in quam succedere debet, amittit. Vid. Ind. *Fœmina*.

Forisfacere *vassallum* est è feudo ejicere seu exheredare.

Forisfactus dicitur beneficio privatus, 495, 15. *fm*.

Forisfamiliari dicitur filius, quem partem hereditatis à patre accepit, eaque contentus est, aded ut amplius petere non possit, Reg. Majest. lib. 2. cap. 33. Inde *Forisfamiliarius*.

Formedon, vid. Ind.

Freghalders liberè tenentes vulgò dicuntur.

Furca & *Fossa* potestas est apud nos gladii potestas. Vid. Ind.

G

G*agium*, vid. *Vadium*.

Garba est fasciculus, sive è frugibus sive è lignis. *Garbales* sunt decimæ, quæ ex herbis aut fructibus colliguntur.

Gavelerum, Gabelkind, præcâ Anglo-Saxonum consuetudine è Germania delatum est, quo omnes filii ex æquis portionibus patris adeunt hereditatem. Vid. Ind. Hæc hereditas Feudalibus legibus non coercetur, nec feloniam multis est obnoxia; domino tamen redditus præstat & servitia. Confer *The History of Gabelkind*, by Silas Taylor, Gent. Lond. 1663.

Genista sunt arbusculæ humiliores. Vid. Ind.

Gilda est verbum Saxonum, & significat religiosorum, artium mechanicarum, vel mercatorum societates, ut scribit Gulielmus Lambardus de præcis Anglorum legibus. Vid. statuta *Gildæ* apud Johannem Skenæum in Reg. Majest. Scot. Lond. 1613.

Gildum,

Gildum, seu *Geldum*, multa, compensatio delicti, pretium rei. Sic viri occisi compensatio, *Wergeldum*; valor seu pretium pecoris, *Orfgild*.
Grossumas dicimus summas pecuniæ, quæ in principio assedationis aut solvuntur aut promittuntur, supra annum mercedem. Vid. Ind.
Guadium, vid. Ind.
Guarda, seu Custodia, aut Warda, & *Guardianus* de jure, de facto, & per accidens, vid. Ind.
Guardas, aut *Guardia feudum*, vid. Ind.
Guarantizatio, vid. *Warrantizatio*, *Evictio*, & Ind.
Guerra, pro bello, 35, 2.
Guaftaldus, seu Castaldus, actor seu procurator prædiorum, camerarius.
Guaftaldii feudum est quod Guaftaldo seu actori curis aut prædiorum datur, officii exsequendi gratiâ œconomi seu villici Regii. Vid. Ind.

H

Habitatio ex jure dicitur, ubi quis uxorem, liberos & familiam habet, animo remanendi.
 In *Heredem deservitus* dicitur, qui solenniter hereditatem adiit.
Heredes provisionales, seu Talliæ. Vid. *Tallia*.
Heredem ex provisione dicimus, si heres ex secundo aut tertio matrimonio sit, qui in tantum, in quod convenerat, succedit.
Haimbaldatio, vid. *Catallorum*.
De Haute Eustaye, est apud Gallos idem quod apud Anglos *Vastum*; prohibetur enim dominus, qui feudum in custodia habet, ædes, maneries, silvas, &c. reddere deteriores, arbores, & imprimis alti fastigii; succidere aut eradicare, 396, 19.
Herezelda nomen, vid. Ind.
Heribannum, seu *Haribannum*, vid. Ind.
Homagium & Hominium, vid. Ind.
Husbandia terræ, vid. Ind.

I

Immobilia, vid. status prædiorum.
Indentura, vid. Ind.
Infeodare appellant possessionem plenam terræ tradere, fasnam dare.
Infeofamentum investituram exprimit. Charta & fasina unum infeofamentum constituunt. *Strictius* aliquando capitur pro Brevi illo testato, seu charta investituræ.
Infeudatio conjuncta, seu Investitura, est in qua maritus & ejus uxor simul in feudo investiuntur, de qua vid. Ind.
Inquisitio de feudo mandatur probis & fidelibus patriæ, sacramento interveniente, qui solent esse numero 11, 13, 15 aut 17, semper impari: unde quindecimvirale arbitrium. De hac inquisitione, & ejus retornatu, vid. Ind.
Insinuatio, seu *Intimatio*, vid. Ind.
Introitus, seu terræ introitus, vid. *Relevium* & Ind.
Intromissor, vid. Ind. & *Executor*.
Invadiare significat oppugnare.
Invadiatum dicitur quod apud defunctum sub pignore vel hypotheca est.
Investitura est feudi novi acquisitio.

L

Laisus.
Leass aut assedatio est locatio prædiorum pro certo annorum spatio.

Lectus agritudinis dicitur morbus ex quo quis moritur, de quo vid. Ind.
Libro in Adjournalis fidejubere, vid. *Fidejubere*.
Liber Responsum, vid. Ind.
Librata est portio terræ. Vid. Ind.
Liferentis omnino à solutione mercedis immunes sunt; & cum liberum habeant usumfructum, tenentes, pro arbitrio, in suo usufructu possunt substituere & removere.
Liferent tenentis, seu *Tarksmen*, sunt coloni perpetui, qui mercedem solvere solent, & tenentes pro arbitrio in suo usufructu substituere & removere nequeunt, nisi id in lege locationis caveatur. Vid. Ind. *Liberum tenementum*.
Ligius, & *Ligium feudum*, vid. Ind.
Liquidatio est æstimatio fructuum certorum annorum à judice facta, de qua vid. Ind. ubi etiam de liquidatione in unam summam.
Litera quatuor formarum dicuntur, quibus mandatur debitori ut solvat. Vid. Ind.
Lozd nomen unde? vid. Ind.

M

Manus, vid. Ind.
Manerium idem quod villa significat, quandoque habitationem cum certa agri portione: accipitur etiam pro præcipua feudi domo.
Manus mortua de iis dicitur, quorum possessio immortalis, & quæ fructum feudalem, quales sunt omnes feudi obventiones, non exhibet. Vid. *Feudum* & Ind.
Marrant & Maintenance, & obligatio protectionis, vid. Ind.
Mansus est ager qui duobus bobus ad arandum sufficit. Item domini habitatio.
Maris Admirallus, seu Thalaftiarchus, maria sui Principis à privatis purgare debet. Vid. Ind.
Maritagium dicitur id quod viro datur cum uxore: dotem jure Britannico appellant, non quod vir accipit, sed quibd femina. In alia acceptatione dos accipitur secundum leges Romanas, nempe id quod cum muliere datur viro, quod vulgariter dicitur Maritagium.
Maritagium, seu *Maritatio*, usurpatur etiam pro eo quod vassallus domino feudi pendet, pro licentia contrahendarum nuptiarum. Vid. Ind. In favorem matrimonii, terræ in *liberum* seu *francum* maritagium conceduntur. Talis feudi heres nihil domino præstat, usque ad quartum descendendum gradum. Vid. Ind. *Feudum*.
Maritagium francum dicitur quoque feudum, quod ad heredes, qui ex matrimonio descendunt, tantum extenditur.
Maritatio est potestas à jure introducta in favorem domini superioris. Vid. Ind.
Maritationis heredis, tam masculi quàm femine, valor ut æstimetur? vid. Ind.
Maritatio & warda ex feudo militari debetur. Vid. Ind.
Marus, vid. Ind.
Mercheta, seu *Merchetum*, vid. Ind.
Messuagium, vid. *Capitale*.
Metrocomi dicuntur, qui dimensos à Principe pagos habent.
Esse in misericordia Regis dicitur, qui ex juris rigore sive jure summo potest toto feudo multari, sed Rex, misericordiâ in eum usus, ad compositionem pro suo delicto illum aliquando admittit: ex. gr.

de purpræstura convictus est in misericordia Regis. Vid. Ind.

Mobilia, vid. *Catellorum*.

Modificatio est æquitas quæ observatur quamdiu domino fructus feudi debentur, ut heres alatur, & ex dignitate familiæ educetur.

Morganatica est matrimonii Germanici species. Vid. Ind.

Molitura, seu *Multura*, est merces quæ propriè pro opera molitoris datur.

Morgagium, vid. *Vadium*.

Mortificare Ecclesiæ dicitur, si quis prædium aliquod seu terras in puram elemosynam Ecclesiæ alicui concedit. Vid. Ind.

Mutehill dicitur colliculus actionum five querelarum : majores enim in judicando quendam tumulum seu colliculum in medio aut alioqui alio loco sui territorii solebant deligere, in quo jus partibus dicerent. Vid. Ind.

N

N *Amare* districtum significat, seu executionem sententiæ in rebus mobilibus debitoris. Vid. Ind.

Namus, seu Captio, designat ea quæ à possessore auferuntur, legitimèque retinentur, multæ aut pignoris nomine.

Non-inroitus dicitur totum illud tempus, quo vassalli heres renovationem investituræ differt. De quo, & ejus jure, & quotuplex sit? vid. Ind. & stat. Rob. III. cap. 19 & 38.

Nota sunt compendiosi scriptionis characteres, quibus Scribæ & Cancellarii Principum dictata ilico designabant. Hinc dicitur quis *notam* à Notario petere.

O

O *bligatio* omnis apud Anglos hæc tria necessariò requirit, scripturam, sigillationem & traditionem. Vid. Ind. *Sigillum*.

Orsgild, vid. *Gildum*.

P

P *Acis tempus*, tempus majorum inuit, qui nunc in pace sunt. Vid. Ind. *Tempus*.

Part, vid. *Art*.

Pares, ex. gr. si inquisitio ratione feudi rustici fiat, sunt qui feuda rustica habent. Vid. *Curtis* & Ind.

Pares ii intelliguntur, qui unius domini ejusdem curtis seu curiæ sunt *Pares*. Quomodo *Pares* eligendi? vid. Ind.

Pedagium, vid. Ind.

Pérambulatio est judicium finium regundorum, cum quotannis parochiarum termini lustrantur.

Pertica, vid. *Acra*.

Petaria & *Turbaria* sunt loca, ex quibus glebas & turvas [*Turhes*] eruere solemus.

Petitiones, vid. *Clamores*.

Plegii, i. e. Fidejussores, in judicio tenentur tantum de judicio fisci : ad standum juri, tenentur & judicio fisci, & judicatum solvi. Uxor non potest esse plegia, quia mulieres prohibentur fidejubere pro alio, Quon. Attach. cap. 22.

Pourprix Gallicè testudinem seu circulum aut præcinctum significat.

Præceptum de Clarè à verbis initialibus sic dictum. Vid. Ind.

Procurator, vid. *Responsales*.

Protimefeos jus est jus prælationis, quâ una persona alteri præfertur in rerum alienarum venditione aut auctione. Vid. Ind.

Providere denotat præeligere.

Provisionales heredes, five talliæ. Vid. *Tallia*.

Purthes, vid. *Conquestus*.

Purpræstura contra Regem multis modis committitur. *Purpræstura* est terræ alienæ clandestina subtractio, &c. Vid. Ind.

Purpret idem est quod confiscatio.

R

R *Ebellis*, vid. *Ulagus*.

Recognitio est retractatio judicialis, ob alienationem feudi, aut majoris partis : de qua, & de ea quæ fit ob non demonstrata monumenta, vid. Ind.

Recorda dicuntur Regiarum curiarum actus solennes, responsa, mandata.

Redditionis vox exprimit præstationem ex feudo, cujus sunt varia genera. Vid. Ind.

Redditio in blanco est tessera subjectionis vassalli quæ præstatur honoris gratiâ, ut rosæ, &c. *In blanca firma* est præstatio cum quodam commodo conjuncta.

Redemptio dicitur quicquid præstandum est pro feudo. *Resutare* denotat renunciare aut resignare.

Regalia sunt specialia jura coronæ. Vid. Ind.

Regalitas nihil aliud est quam jus, aut jurisdictionis privilegium, in aliquo dominio à Rege impetratum. Vid. Ind.

Registrum est Brevium originalium & judicialium liber. Hinc *Registrarius*.

Regressus est pactum inter vassallum vendentem & dominum superiorem initum. Vid. Ind.

Relaxatio apud Anglos quid sit? vid. Ind.

Relevium, quid sit? & in quibus feudis locum habeat? & reliqua de eo, vid. Ind.

Renovatio, vid. Ind.

Rentale dicitur redditus annuus.

Rentallarii sunt tenentes, de quibus vid. Ind. qui apochas dabant, quibus quo pacto quavè conditione locatio facta esset continebatur, quas *Reversas* vel *Antapochas* vocant.

Remanentia apud Anglos quid? vid. Ind.

Replegiare est actionem five civilem five criminalem à judice ordinario evocare. Vid. Ind.

Requisitionis forma in maritatione, vid. *Maritationem* & Ind.

Resignatio, *Refutatio*, *Renunciatio*, vid. Ind.

Resignatio ad perpetuam remanentiam, vid. Ind.

Resignatio quæ in favorem dicitur facta, vid. Ind.

Responsalis, i. e. procurator.

Retaliare est par pari referre.

Reversio quid sit apud nos & Anglos? item de reversione legali & conventionali, vid. Ind.

Retornatus, vid. *Inquisitio* & Ind.

Ripatisa, vid. Ind.

Rotulus designat tabulas publicas, quibus actus & responsa curiarum recitantur, unde dicitur *Rotularius*, qui eas conficit.

S

S *Alk*, *Sok*, vid. Ind.

Sassa quid sit? quis eam det? quot modis detur?

tur? ejus effectus, vi cujus fiat, & quibus personis conficit? vid. Ind. Ut nullum feudum sine safina, sic nullum beneficium sine canonica institutione obtineri potest, 191, 31. Vid. etiam Ind. *Beneficium*.

Scaccarium, the *Exchequer*, sive curia Regia, Fiscus Regius, habet Præsidentem & assessores.

Scaccarii Camerarius.

Sceptri Regalis privilegium est, quod ipse Princeps, item Rex, inter ipsum & vassallum quæstione intercedente, potest cognoscere, petereque ut, se præsentem, tota causa disputetur: & sic, adhibito suo consilio, quod ei pro Paribus est, judicabit. Vid. Ind. *Rex*.

Scutagium, vid. Ind.

Senescalli nomen gubernatorem significat, idemque quod Major domus. Vid. Ind.

Serjeandus est nomen multiplicis muneris: significat etiam legum peritum, non graduarum.

Seriendria magna & parva, vid. Ind.

Socca, *Soh*, *Sak*, vid. Ind.

Soccagium, vid. Ind.

Socomannus, vid. Ind.

Soldarii milites mercede conducti sunt.

Solemnizatio in facie Ecclesiæ, est matrimonii juxta ritum Ecclesiæ celebratio.

Solidum significat stipendium militare. Vid. Ind.

Solidus & fidelis homo Ecclesiæ item usurpatur pro vassallo.

Solidus regulariter significat aureum; diversus tamen, pro ratione territoriorum, alius Romanus, Gothicus, Anglicus, Francicus, & ævo sequiore etiam ex argento cudi cœpit.

Spoliationem vocamus actionem vi bonorum raptorum, quâ vassallus contra dominum uti nequit. Vid. Ind.

Status prædiorum Angli possessiones rerum immobilium propriè vocant. Vid. Ind.

Successio feudi, vid. Ind.

Successio talliata aliquando *conventionalis*, aliquando *provisionalis* dicitur; & procedit ex tenore primæ investituræ, ut sciatur quis in feudo succedere debeat. Vid. Ind.

Successor etiam intromissor dicitur.

Summonitio est certi diei & loci exhibitio sive declaratio partibus facta ad diem legalem, Quon. Attach. cap. 2.

T

T *Archsmen*, vid. *Liferent-tenents* & Ind. *Liberrum tenementum*.

Talliatum feudum, vid. *Feudum*.

Talliata successio, vid. *Successio*, *Heres*, & Ind.

Tallia nihil aliud est, quàm provisio, quâ directa linea descendendum aut collateralium intersecatur, loculque aperitur alii successori.

Telonia sunt vectigalia quæ pro tella sive mensa capiuntur. Vid. Ind.

Tenementum est prædium quod vassallus tenet de domino.

Tenementum communiter accipitur pro hereditate vel feudo; sed liberum tenementum idem est quod usufructus, Leg. Burg. cap. 135. Sed sæpissime confunduntur, & hæc differentia non observatur.

Tenendria idem est quod utile dominium. Vid. Ind.

Tenendrias vulgò dicunt, quæ de Principe non tenentur feuda.

Tenendria nomine fidelitas exprimitur, cui oppositum superioritas. Vid. Ind.

Tenens dicitur vassallus.

Tenens quoque vocatur reus sive pars defendens.

Tenorem vocamus modum, quo vassallus in feudo investitus est, & de quo domino tenet.

Tenura vox significat possessionem.

Terra introita dicuntur, quæ vassallum factum habent. Vid. *Introitus*.

Thalassiarachus, vid. *Maris Admirallus* & Ind.

Thani, sive *Taini*, sunt Barones, & præcipuè ii ex nobilitate Danica, quos Canutus M. Danorum Rex ad sui comitatum adseivit, milites Regis dominici.

Thania & *Thaindom* est Baronia. Vid. Ind.

Timmeria, vid. Ind.

Trip-annual est redditus annuus, qui onerosus dicitur: jus distringendi ei inhæret.

Traditio, seu *Safina*: alienatio non fit sine safina seu traditione.

Triens major dicitur usufructus conjugis, qui est triens assis: *Triens minor*, seu reliquæ hereditatis, triens Bessis. Hæc de triente usufructus petitio, non nisi per inquisitionem & deservitionem feudalem expeditur, nempe 15 virorum.

Triens solaris & umbralis, vid. Ind.

Turbaria, vid. *Petaria* & Ind.

V

V *Adium* sive *Gagium*, vel *Vivum vadium*, est quando fundus oppigneratur pro certa pecuniæ summa. In mortuo vadio sive morgagio, solutione ad diem non factâ, actio non amplius competit. Vid. Ind. *Vadium* pignus vel hypotheca vocatur. *Vadarius*, custos hypothecæ vel pignoris, à fructibus ratione wardæ excluditur. Vid. Ind. *Vadium*, *Wardam*, & *Gagium*.

Valvassores, *Vassi*, *Valvassini* & *Vassalli*, vid. Ind.

Vastum est solitudo vel eremus. Terræ vastæ ac ædificatæ sibi opponuntur. A vasto faciendo cavere debet dominus in warda, & ejus donatarius, & alii. Vid. Ind. Si emphyteuta vastum fecerit, à feudo cadit, 508, 12.

Vestire est plenam possessionem terræ vel prædii tradere, safinam dare, infeodare. Vid. *Devestire*.

Vestitus, qui de re aliqua investitus, dicitur; *devestitus* autem denudatus vocatur. Vid. *Safina*.

Viccomes debet tenere sua placita & curias, ad caput 40 dierum, & illis interesse jubentur Barones, milites, &c. stat. Wil. cap. 2, 2, 3.

Vicenerum, sive *Vicinitas* vel *Visnetum*, est jus, forma vel modus dirimendi controversias civiles vel criminales; in rebus dubiis, neque omnino certis, per assisam vicinorum de villis, vel civium aut burgensium, iis sciz. advocatis, ex quorum veredictis, seu depositionibus, iudex pronunciat.

Villa accipitur pro prædio quodam in rure, cum idoneis ædibus ad reponendos ejusdem fructus.

Villanus est, qui vel in actis curiæ se professus est villanum, vel qui ex villano patre natus est. Vid. Ind.

Villani sacramentum fidelitatis ita fit: Tenet manum suam dextram super libro, & dicit hunc in modum, Audi, Domine in B, quod ego C à die ista in antea vobis ero fidelis & legalis, & fidem vobis feram de tenemento, quod de vobis teneo in villenagio, & à vobis justificabor in corpore & in catallis: ita me Deus adjuvet & Sancti ejus. Ad similitudinem servorum villani, qui in villa habitant;

rant, frumenti modum, aut pecus, aut vestem domino reddunt.

Villenagii exceptio contra petentem objecta, impedit Breve de morte antecessoris, Reg. Majest. lib. 3. cap. 29, 6.

Visnetum, vid. *Vicenetum*.

Vitales status, qui lege deferuntur, sunt, ususfructus, Tertia ex prædiis mariti, quam lex ejus viduæ defert. Vid. Ind.

Unio est, cum duo fundi separati in unum ununtur. Vid. Ind.

Utlagus apud Anglos est rebellis. Vid. Ind.

Utlagari potest principalis debitor, qui non servat suum plegium indemnem, Reg. Majest. lib. 1. cap. 18, 3.

W

Warda & maritatio ex feudo recto domino debetur: de qua, & circa eam jus apud nos & Anglos, vid. Ind.

Warrantizatio, seu Evictio, vid. Ind.

Warrantum sunt literæ à Senatu impetratæ, quibus imperatur judici aut inquisitoribus, ne reus sive debitor ullus suas terras sive prædia in fraudem creditoris alienet, aut hypothecæ subiciat.

Wergildum, vid. *Gildum*.

Wack & Wath bona inter Regalia sunt, de quibus vid. Ind.

F I N I S.

